LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.236

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931

1 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1739

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅԱԿՈԲ ԱԲԻԿԵԱՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Յուսաբեր»ի Աղեքսանդրիոյ Թղթակիցը կը գրէ Թէ տարաբախտ Ճանիկեանի Յամբու ընկերը, Յակոբ Աբիկեան, Ռումանիայէն վերադարձած է Աղեքսանդրիա, Նոյեմբեր 19ին եւ կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

Իր յայտարարութեամբ, Փիրէայէն մեկնելէ վերջ՝ Վիտինեանին հանդիպած է նաւուն վրայ եւ հետն ալ անգամ մը ճաշած է։ Պոլսոյ առջեւ Թուրք ոստիկանները անակնկալօրէն նաւ բարձրացած, բռնած են զինքը, պայուսակները պրպտած, խուզարկած եւ հարցաքննած։ Վիտինեանի հարցը փակելէ վերջ (…ձեռքին մէջ «կախուած» գտած են), ոստիկանութիւնը նաւէն առած եւ Աբիկեանը տարած է հարցաքննութեան։ Նաւէն տակաւին չելած, Աբիկեանը դիմած է նաւապետին օգնութեան եւ խնդրած Թոյլ չտալ, որ զինք նաւէն հանեն։ Ռումէն նաւապետը յայտնած է, որ ինք այժմ եւ հնարաւորութիւն չունի այդ բանը ընելու։ Յուսահատ, առանց ընդդիմութեան, ցամաք ելած է։ Մանրազնին հարցաքննութենէ վերջ, իր մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ առնելու համար դիմած են՝ Կեսարիա, Աղեքսանդրիա եւ Ռումանիա։ Կեսարիայէն 30 Թուրքերու ստորագրութեամբ ի նպաստ իրեն հանրագրութիւն մը եկած է. այդ գրութեամբ Կեսարիոյ Թուրքերը կը յայտնէին, թէ իրենք կը ճանչնան Աբիկեանը, անոր հետ ապրած են տարիներով ու գիտեն, որ քաղաքական գործերէ խպող հեռու մարդ մըն է։ Նպաստաւոր գրութիւն մըն ալ եկած է Աղեքսանդրիոյ Թուրք հիւպատոսէն։ Իսկ Ռումանիայէն ղրկած են իր անցեալ տարուան գնումներուն հաշուեցուցակը, լուսանկարները եւայլն։ Նպաստաւոր վկայութիւններ տուած են նաեւ Պոլսոյ իր Թուրք ծանօթները։

Ոստիկանութիւնը ամէն օր, ձերբակալութեան Թուականէն մինչեւ ազատ արձակման Թուականը, զինք ենթարկած է մանրամասն հարցաքննութեանց։

Վերջապէս, բախտաւոր օր մը զինք նաւ դրած ու ճամբած են Ռումանիա. առանց մինչ իսկ Թոյլ տալու, որ օրուան մը համար Պոլիս ելլէ։ Նաւ դրած են ուղղակի բանտէն։

Ինք լուր չունի, թէ եգիպտական կառավարութիւնը եւ կամ Պոլսոյ եգիպտական հիւպատոսարանը հետաքրքրուած ըլլան իր անձով։ Այս առթիւ դիմումներ եղա՞ծ են թէ ոչ՝ չի գիտեր։

Նաւը կը հասնի Քոսթանցա։ Ռումանիոյ մէջ գիտէին արդէն «Մահափորձ»ի մասին, գիտէին, որ ամբողջ յերիւրածոյ պատմութիւն մըն է, որուն հետեւանքով այնքան ծանրօրէն անարգուած է ռումէն դրօշը։ Ինչպէս կը պատմէին, ժողովուրդին մէջ բուռն վրդովում առաջ եկած էր։ Արդեօք անակնկալներէ՞ խուսափած ըլլալու համար, թէ՞ գաղտնի հրահանգով մը ուժերու, Աբիկեանի ցամաք ելլելը կ'արգիլուի Քոսթանցայի մէջ։ Ջուր կ'անցնին ազգային իշխանութեանց բոլոր ճիգերը, եւ Աբիկեան միեւնոյն նաւով, որով Պոլսէն ճամբուած էր Ռումանիա, այդ նոյն նաւով ալ Ռումանիայէն կը վերադառնայ Աղեքսանդրիա։

Եգիպտական իշխանութիւնները լուր ունէին արդէն իր վերադարձի մասին։ Նոյ. 18ին գաղտնի ոստիկանի միջոցով լուր կուտան հարազատներուն թէ վաղը Նոյ. 19ին, Աբիկեանը Աղեքսանդրիա պիտի ըլլայ։

Պաշտօնապէս ալ տեղեկացնելու համար, իր հարազատներէն մէկը կը կանչուի կառավարչատուն, կ'առաջարկուի նաւահանգիստ երթալ եւ խաղաղօրէն զայն տուն առաջնորդել։ Երբ նաւը կը հասնի, իշխանութիւնները չարունակ կատակելով, Ըսմէթի «աչաբեկլի»ն կ'ընդունին եւ զայն կը յանձնեն իր հարազատներուն։

Տարբեր աղբիւրէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ գնտանին մէջ դաժանօրէն ծեծուած է Աբիկեանը, այնքան որ մինչեւ իսկ գլուխը ուռած է։ Սակայն, ինք չափազանց վերապահ է եւ ոչինչ կ'ըսէ այս կարգի հարցերու մասին։

«Մահափորձ»ը եւ եւրոպական մամուլը

«Ժուռնալ տը Ժընեւ», մանրամասնօրէն մերկացնելով Թրքական արիւնոտ խաղը, կը գրէ «Ոստիկանական տռամ մը» խորագրին տակ.—

— «Ահա ասոնք են իրողութիւնները որոնք խոր յուզում պատճառած եւ բուռն բողոքներու տեղի տուած են արտասահմանի հայկական խաղաղ հասարակութեանց մէջ, ոչ միայն արդարութեան այս վրան-բաց ուրացումին եւ միջազգային օրէնէ իրաւունքի բռնաբարման հետեւանքով, այլեւ անոր համար որ այս կարգի դէպքերը ընդհանրանալու երեւոյթ ունին։ Ասկէ ի վեր երկու ուրիշ հայ Յամբորդներ ալ դուրս հանուած են օտար նաւերէ, մէկը Մերսինի, միւսը Իզմիրի մէջ, շատ հասկնալի խուճապի մատնելով անոնք որ հարկադրուած են Պոլսէն անցնիլ կամ Թրքական նաւահանգիստներ հանդիպող նաւեր նստիլ։ Միւս կողմէ, Պոլսոյ եւ Ենկիւրիի Թուրք Թերթերու ցանցառծակ հրատարակութիւնները, որ կը պախարակեն կարծեցեալ դաւադրութիւնը, ամենամեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն մեզի այն վրիժառութեանց մասին որոնց կրնան ենթարկուիլ Անատոլուի հայ բնակչութեան Թշուառ մնացորդները»։

Լոնտոնի «Սթար» Թերթն ալ, որ անկախ օրկան մըն է, երկարօրէն կը պատմէ «մահափորձ»ին ամբողջ սուտութիւնը եւ Ճանիկեանի ազատութեան պարագաները։ Հետեւեալ խորագիրներուն տակ.—

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՄԱՐԴ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ ՏԵՍԻ ՑԱԿ.— ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՍԻՆ.— ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ «ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ».— ԱՆՄԵՂ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԻ ՄԸ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔՆԵՐԷ ՅԵՏՈՅ»:

Անգլիական Թերթը ոճրին նկարագրութենէն յետոյ, կը յիշէ նաեւ Ռումանիոյ եւ Յունաստանի վարչապետներուն ուղղուած բողոքները՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԷՎՖԻՔ ՌԻՒՇՏԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Ռիւշտի պէյ, ներածումները սահմանափակող օրէնքին մասին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— *Պատերազմէն ի վեր, աշխարհի քաղաքականութիւնը անօրինակ կերպով փոխուած է։ Համաշխարհային տնտեսական տագնապը, անոր մեծ ծաւալը, բազմաթիւ անդրադարձումները երկրորդ կարգի վրայ դրին հողերու, սահմաններու, ղաղութներու հարցերը, եւայլն.։*

«Արտաքին գործավարը, առհնօք, աչքերը միշտ դարձուցած կը մնար դէպի պատերազմական գործավարութիւնը։ Անկից է որ կը քաղէր իր ուժը։ Այսօր, ելեւմուտքով, ճարտարարուեստով, երկրագործութեամբ, առեւտուրով զբաղող վարչութիւններն են որ տուն կուտան քաղաքականութեան։ Ալ չենք վախնար որ զրացի երկրի մը պահակները կ'անցնին մեր սահմանը։ Կը վախնանք որ օտար ապրանքները, որոշ չափէ մը անդին, կը նուաճեն մեր շուկան։

«Արդ[…]ներ, պէտք է վճարել այս ապրանքները։ Եթէ փոխարէն մեզմէ չառնեն մեր արտադրած արմտիքը, նաեւ հանքերը որ կը հանենք մեր հողէն, առեւտրական նժարին մէջ բան մը յառաջ կուգայ։

Թուրքիոյ մէջ, մենք չունինք ինչ որ տնտեսագէտները կը կոչեն անտեսանելի արտածումներ։ Սուլթանութեան օրով, Թուրքիա միշտ փոխառութիւն կնքած է արտասահմանէն։ Միւս կողմէ, երբեք այս երկրի քաղաքացիներուն, կարելիութիւնը չէ տրուած խնայելու եւ դրամ գետեղելու արտասահմանի մէջ։

«Հետեւաբար, պարտաւոր ենք վճարել արտաքին պարտքեր, իսկ արտասահմանէն ստանալիք ոչինչ ունինք։ Աննպաստ հաշուեկշիռ մը ունինք ուրեմն։ Եթէ այս վիճակը տեւէ, մեր դրամը որ մօտ երկու տարիէ ի վեր ամրութիւնը կը պահէ, կրնայ վտանգուիլ։ Այս վտանգին առջեւ առնելու համար է որ կառավարութիւնը միջոցներու դիմեց, որոնք կը ձգտին ներածումները սահմանափակելու։

«Այս սահմանափակումները մեզ պարտադրուեցան հրամայական անհրաժեշտութեամբ մը։

«Գիտեմ թէ այս ձեւը դժուարութիւններ կը յարուցանէ գործնականին մէջ եւ դժկամակութիւններու տեղի կուտայ։ Ճակատագրական բան մըն է։ Մնած է տնտեսական տագնապէն որ այս վերջին ժամանակներս, վրդովեցնող համեմատութիւններ առաւ։ Ուրիշ պետութիւններ, որոնք ծանօթ են իրենց հարստութեամբ եւ տնտեսական կարողութեամբ, դիմեցին նոյն միջոցներուն։ Ներածումներու չափաւորման յատակագիծը որ հաստատեցինք, ի զօրու պիտի ըլլայ վեց շաբաթ միայն։ Անկէ Թոյլ կուտայ մեզ որ արագօրէն բարեփոխման ենթարկենք զայն համաձայն փորձառութեան դասերուն եւ նկատի առնենք թելադրութիւններն այն պետութեանց, որոնց հետ առեւտրական յարաբերութիւններ ունինք»։

Թուրքեւպուլկար յարաբերութեանց շուրջ

Սերպ մամուլը այս միջոցիս կը զբաղի Պուլկարիոյ վարչապետին Գ. Մուշանոֆի Թուրքիա այցելութեամբ։ Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը պատմականը կ'ընէ պատերազմէն ի վեր Թուրքեւպուլկար յարաբերութեանց։ Կը յիշէ թէ 1925ին, Պուլկարիա, Թուրքիոյ հետ կնքեց համաձայնութիւն մը, որով երկու երկիրներու միջեւ առկախ բոլոր հարցերը պիտի լուծուէին դիւանագիտական ճամբով։

Այս համաձայնութիւնը սակայն, աւելի թունաւորեց յարաբերութիւնները, այնքան որ երկու երկիրներու մերձեցումը անհնար դարձաւ։ Կացութիւնը բարեփոխուեցաւ, երբ Իտալիոյ Թելադրութեամբ, Սոֆիա հրաւիրուեցաւ մաս կազմելու Պալքանեան խմբակի մը, Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի միջեւ տեսակ մը դաշնակցութիւն, որ պիտի ծառայէր հակակշռող ուժը կազմելու Փոքր Համաձայնութեան։

Պուլկարիա երկար առեն վարանեցաւ, Յունաստանի հետ առկախ մնացած հարցերու կարգադրութեան առթիւ, յառաջ եկած դժուարութեանց հետեւանքով։ Մոլոֆ— Քաֆանտարիս պայմանագրութեան շուրջ ստեղծուած համաձայնութիւնը հարթած պիտի ըլլայ կարգ մը դժուարութիւններ եւ լուրջ տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ մօտերս պիտի կնքուի պուլկարեւթուրք բարեկամութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիր մը։

«Փոլիթիքա» կ'եզրակացնէ ըսելով թէ Պուլկարիա կը փորձէ դուրս ելլել մեկուսացումէն, բայց ատոր համար կը կոթնի պետութեան մը, որ անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ որուն քաղաքականութիւնը կը ներշնչուի Հռոմէն եւ Մոսկուայէն։

Ընտիր փաշայի արկածը

Պոլսոյ վերջին Թղթաբերը նկարագրելով Ընտիր փաշայի արկածը, շատ Թեթեւ կը ցուցնէ վէրքը. վարչապետին ինքնաշարժը Ֆընտըքլըէն անցած ատեն, յանկարծ դիմացը կ'ելլէ ուրիշ ինքնաշարժ մը զոր կը վարէր Հիքմէթ պէյ։ Ընտիր անմիջապէս թոփհանէի մէկ դեղարանը կը փոխադրուի եւ յետոյ կ'երթայ բերա փաշաս. ուր իջեւանած է. կիւլհանէի հիւանդանոցին մէջ ալ կը քննուի վէրքը. քանի մը օր յետոյ վարչապետը կը դառնայ Ենկիւրի։

Ինքնաշարժի վարիչը ձերբակալուած եւ քննութեան ենթարկուած է։ Հարցաքննուած են նաեւ նստողները.

Եւրոպայի Համեշխարհական Ժողովը

Պաղեստինեան արաբական թերթի մը տեղեկութեան համաձայն, Պաղեստինի կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է որ Իսլամներու համագումարը տեղի ունենայ Երուսաղէմի մէջ։ Համագումարը պիտի բացուի Դեկ. 7ին։ Պաղեստինի կառավարութիւնը պայման դրած է որ համագումարը չզբաղի այն տեսակ հարցերով որոնք կրնան վշտացնել «բարեկամ պետութիւնները», ինչ որ կը նշանակէ պարզօրէն Թէ, համագումարը պէտք չէ վիճաբանութեան ենթարկէ իսլամական քաղաքական հարցեր, որոնք կրնան կապ ունենալ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ քաղաքականութեան հետ։

Ֆրանսա եւ անգլիական մաքսացուցերը

Ինչպէս գրեր էինք, Ֆրանսայի ելմտական նախարարը Պ. Ֆլանտէն որ յայտարարեր էր Թէ զբօսանքի համար է որ Լոնտոն կը մեկնի, անպաշտօն տեսակցութիւններ ունեցած է անգլիական մաքսային օրէնքին շուրջ, Թէեւ Պ. Ֆլանտէն պաշտօնական որեւէ իրաւասութիւն չէ ստացած բանակցութիւններ կատարելու մաքսային օրէնքին կամ միջազգային ելմտական հարցերու շուրջ, սակայն, կը հաստատուի Թէ կարծիքի շփումներ ու փոխանակութիւններ է ունեցած այդ մասին։

ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ ՑՈՅՑ ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՆ ՆԷՕՅԵՒԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

ՑՈՅՑԵՐ ԵՈՒԿՕՍԼԱՒԻՈՅ ԴԷՄ

Սոֆիայի մէկ Թատրոնին մէջ, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Նէօյեիի դաշնագրին դէմ, ինչպէս կը կատարուի ամէն տարի սովորաբար։ Հաւաքոյթէն վերջ, ուսանողները ցոյցեր կատարեցին փողոցը։ Ոստիկանութիւնը միջամտած ըլլալով, քաղաքին զանազան Թաղերուն մէջ, կռիւներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ համալսարականներուն միջեւ։ Բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան քարի եւ գաւազանի հարուածներով։ Նման կռիւներ տեղի ունեցան նաեւ Եուկօսլաւ դեսպանատան առջեւ, որ ոստիկանութեան կողմէ շղթայի տակ առնուած էր՝ արգիլելու համար հաւանական միջադէպեր։

Ուրիշ Թաղի մը մէջ, ցուցարարները կոտրտեցին Սերպիոյ ընդհ. հիւպատոսարանին ապակիները։ Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։

Խորհրդարանին մէջ, Նէօյեիի դաշնագրին տարեդարձին առթիւ, երեսփոխան մը հարցապնդեց կառավարութիւնը՝ դրացի երկիրներու մէջ՝ պուլկար փոքրամասնութեանց վիճակին մասին եւ առաջարկեց յոտնկայս յարգել պատերազմի դաշտին վրայ ինկած մեռելներու յիշատակը։

Համայնավարները մերժեցին ոտքի ելլել եւ այնքան աղմկեցին ու խանգարեցին որ, խորհրդարանի նախագահը հրամայեց բոլոր համայնավար երեսփոխանները մէկ նիստէ վտարել։ Մերժեցին այս անգամ դուրս ելլել, որու վրայ ճշմարիտ կռփամարտ մը տեղի ունեցաւ։

Եուկօսլաւիոյ դեսպանատան եւ հիւպատոսարանին առջեւ տեղի ունեցած ցոյցերը շատ դէշ տպաւորութիւն գործած են։ Այս ցոյցերը կը զուգադիպին պուլկար վարչապետին Ենկիւրի այցելութեան եւ սերպիական շրջանակները ձգտում մը կը գտնեն անոնց մէջ թէ Պուլկարիա կոթնելով Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, կ'ուզէ հակակշռել Եուկօսլաւիոյ ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ։

Սեալին եւ գիւղացիական ընդդիմութիւններ

Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ գործավարներու խորհուրդը եւ համայնավար կեդր. կոմիտէն, Մոլոթովի եւ Ստալինի կողմէ ստորագրած որոշում մը հրատարակած են պետութեան երկրագործական ձեռնարկներու գործունէութեան մասին։ Այս որոշումը կը ճշդէ թէ լաւ կազմակերպած ձեռնարկներու կողքին, կան նաեւ ուրիշներ, որոնք անբաւարար կերպով կ'օգտագործեն բերքը շատցնելու համար իրենց տրամադրութեան տակ դրուած արհեստագիտական արդիական միջոցները եւ իրենք իրենցմով, կը նուազեցնեն պետութեան յանձնուելիք արմտիքի քանակը։ Այս իրողութեան առջեւ, սովխոզներու (պետական ագարակներ) կեդր. ընկերային նախագահը հրաժարեցուցուած է։

Իւրաքանչիւր սովխոզի մէջ, տնօրէնէն անկախ, պիտի զետեղուի երկրագործական գործավարութեան յատուկ քննիչը որ պիտի հսկէ արտադրութեանց մթերման եւ պետութեան հանդէպ՝ սովխոզներու յանձնառութեան կիրարման վրայ։

Որոշումը կը նշանակէ նաեւ կարգ մը միջոցներ որոնք պիտի գործադրուին վերջ տալու համար կացութեան, զոր վերջերս, Կէրէնսկիի կը մատնանշէր ճառով մը՝ Լոնտոնի մէջ արտասանուած.—Գիւղացիները կ'ըսէր, երբեմն կոլխոզներուն ու սովխոզներու վրայ նշանակուած համայնավար վարիչներու օժանդակութեամբ, կը ջանան ծածկել իրենց ցորենի բերքը։ Ժողովուրդը կը ջանայ իրեն պահել իր սնունդին, ինչպէս նաեւ սերմնցուի յատուկ, անհրաժեշտ քանակութեամբ ցորեն։

Պահեստ կազմելու իրողութիւնը նկատուած է հակայեղափոխական ոճիր մը եւ համայնավար վարիչները որ իբր մեղսակից կը ճանչցուին, խստօրէն կը պատժուին իրենց կուսակցութեան կողմէ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Բառագիտութիւն

Վերնագրին երկու գոյականները բացատրութեան պէտք ունին: Դաստիարակ է այն՝ որ տղաքը կը սիրէ եւ անոնցմով կը հետաքրքրուի. որ անընդհատ կը յիշէ թէ անոնց վրայ աշխատելու համար կը վճարուի: Բառին նորագոյն մէկ առումը, սակայն, կ'ընդլայնէ այդ սահմանումը: Դաստիարակ է այն՝ որ հակառակ շատ մը յոռետես տեսութեանց, կը հաւատայ խաղաղութեան եւ իբրեւ անոր սերմնացանը կ'աշխատի: Ինքնին հասկնալի կը դառնայ այլեւս թէ ինչո՛ւ մէկդի նետուեցաւ «բանակատեղի»ն, հաւանաբար ֆրանսերէն բառին բուն համարժէքը, բարբարո՛ս բառ որ արիւն կը հոտի, եւ անոր տեղ «ժամադրավայր»ը ընտրուեցաւ:

Պատմութիւն

1915ին, երբ Քրիստոնեաները կը բզկտուէին եւ Հայերը կ'աքսորուէին, խումբ մը մանչեր, Վօմարքիւի բլուրին վրայ, քրիստոնեայ երիտասարդներու ժամադրավայրը կը հիմնէին, ուր այնուհետեւ, ամէն ամառ, յուլիս ամսուն, հարիւրաւոր քրիստոնեայ տղաներ, Աւետարանի համարներով եւ Լութերի ու Գալվէնի երգերով, պիտի փութային խեղդելու՝ զազրելի ոճիրը ռումբերուն, եւ Յիսուսի հետքերուն վրայ՝ խաղաղութիւն որոնէին:

Մանչերու այս ձեռնարկէն է որ, երեք տարի առաջ, դաստիարակներու ժամադրավայրը կը ծնի: Այսպէս ուրեմն՝ հայրերը զաւակներուն կը հետեւին, ուսուցիչները՝ աշակերտներուն:

Բարոյախօսութիւն

Ամառ է: Հաճոյքո՛վ պիտի փախչէիք կառքերու աղմուկէն, հանրակառքերու ճռճռոցէն, ինքնաշարժերու վայնասունէն, ամբոխներու հրմշտուքէն եւ, ինչո՛ւ չէ, կաւիճին ալ փոշիէն: Թէեւ՝ նոյնքա՛ն հաճոյքով պիտի անոնց վերադառնայիք, տարուան մը խոնջէնքը քանի մը օրէն թօթուելու ձեր աճապարանքէն յետոյ:

Արդ, եթէ քաղաքակրթութեան շնորհներուն մասնակից էք, ձեզի՝ ալ կը տրուի քիչ մը դադար: Եւ եթէ ունիք խնայուած գումար մը նեցուկը, ա՛լ տատամսում չէք ճանչնար, դուրս կը նետուիք աշխատանքի վանդակէն, շոգեկառք մը կը ցատկէք եւ պայուսակին ընկերացած՝ դէպի բնութիւն կը վազէք:

Տխրի՛լ պէտք է, եթէ առատ չեն ֆրանքները եւ կէս շունչով մը կը համրուին ազատութեան ձեր օրերը: Բայց միլիոնաւոր ժառանգաւորներ դրան ետին մոռցուած են ու ձեզի ինկած պատառին մէկ փշրանքն իսկ չեն ստանար, կը շշնչէ բարոյախօսին շրթունքը: Վա՛ր նայեցէք եւ ոչ թէ վեր, կը յորդորէ բաղդատութեան մխիթարիչ տարազը, հանճարե՞ղ գիւտը կրօնքին: Ո՛հ, այն ատեն, քրիստոնէաբար, «գոհանամք»ը կը մրմնջէք:

Աշխարհագրութիւն

Ահաւասիկ Վօմարքիւն: Կայարանը, կրպակի չափ փոքր, Լօզան-Նեօշաթէլ գծին վրայ, շոգեկառքերուն երթուդարձը կը հաշուէ: Գիւղակը, որուն տնակները խելօ՛ք նստած են կանաչին վրայ, բլուրի մը կը կռթնի: Նեօշաթէլի կապոյտ լիճը արեւէն քակուած թելերուն հետ կը դօշնէ: Երնէ՛կ անոնց որ Սեւանը, Վանայ լիճը աչքով տեսան, ոչ թէ գիրքով:

Ժայռին վրայ, հին դղեակ մը կ'աղօթէ, անտարակոյս, բարի գիւղին ի նպաստ: Իսկ ձորակին սա շէնքը՝ ամէն երկրէ ջլախտաւոր կ'ընդունի: Ջղային Հայեր ալ կա՞ն արդեօք:

Վայելեցէ՛ք տեսարանը որ ձրի է ու պարգեւ՝ Վօի, Պէռնի, Ֆրիպուրկի եւ Ժիւրայի լեռներուն:

Վերելքը ըրէք բլուրին: Քսան վայրկեան կը տեւէ: Հանգչեցուցէ՛ք պայուսակը. դաստիարակներու ժամադրավայրը հասած էք:

Հսկայ գերանի մը կատարը, զուիցերիական համադաշնակցութեան սպիտակ խաչը կը ծածանի, որուն ներքեւ, երջանիկներ հպարտօրէն կը պառկին:

Սա փայտաշէն տաղաւարները գուցէ ձեզի Ֆիքսը, Լիփազման յիշեցնեն: Բայց որեւէ երեւակայութիւն պիտի փորձէ՞ր գաղթակայան փոխադրել Վօմարքիւի զուիցերիացի հիւրերը: «Տարագիր»ը բառարանով չըմբռնուիր: Ուղեղները անոր իմաստին խորը կ'իջնեն, եթէ դիմեն կաշիներու համր լեզուին:

Բլուրէն դիտակ՝ կը տարբերին նահանգները: Բայց զգուշութեան հարկ չկայ: Զարկէ՛ք ուժով գնդակին: Թող մէկ երկրէն միւսը անցնի: Ինչո՞ւ չափէք ձեր հարուածը: Սահմանավէճ չի ծագիր: Խաղաղութիւնը կատարեալ է: Բայց «Սառայէշ պերքէնալ տըրը» չյիշէք:

Բնութիւնը կը ժպտի: Ո՜ ժպիտը բնութեան: Բայց ոչ անշուշտ այն լանդակուած էջ դէմքերու ժպիտը, հրամցուած շռայլօրէն, սրճարանի մը անկիւնը կամ մայթերուն եզերքը:

Եւ բլուրին զառիվայրէն, կաղնիներու, հաճարիներու անտառը ձեզ խորհուրդի կը կանչէ:

Բնակչութիւն

Հրեցէ՛ք թիւը թեթեւ մը, հարիւր հոգի կ'ունենանք Վօմարքիւի բլուրին վրայ, քաղաքներէ եւ գիւղերէ հաւաքուած:

Ու կարդացէք տպագիր ցանկը, կը գտնէք որ մէկտեղուած են՝ նախակրթարանի, համալսարանի ուսուցիչներ եւ տեսուչներ, քարոզիչներ, բժիշկներ, կրթական քննիչ ու նախարար եւ հայրիկներ: Ո՞ւր են հապա մայրերը: Համբերութի՛ւն: Ֆեմինիզմը այդ մարզին ալ կը թափանցէ: Որո՞ւ հոգ թէ պիտի քաշուին կարճ ոսկրով այրերը:

Ու կայ ծերը, չափահասը, տաքարիւնը: Կայ ամուսինը, նշանածը եւ ամուրին: Եւ ամէնքն ալ Զուիցերիացի: Մեղա՛յ, մեղա՛յ: Եւ հատ մըն ալ Հայ Նահապետի սերունդէն: Անակնկալ մը չէ սակայն: Չէ՞ որ Հայը ամէն տեղ է: Եւ Հայն ու Հրեան բաղդատող մէկէ՞ աւելի երկիր չկա՞ն:

Բարեկամութիւն

Հանդիպողը ձեռք կուտայ, կը բարեւէ, կ'արտասանէ մականունը եւ անունը: Մեքենաբար՝ կ'ընէք դուք ալ նոյն բանը:

Բայց չնեղուիք եթէ հազիւ քանի մը անուն բռնած էք. որովհետեւ ա՛լ պէտք չունիք անուն տալու կամ լսելու: Կը բարեւէք պարոնը, կը սեղմէք ձեռքը զօրովով, առանց սակայն մոռնալու որ Արեւմուտքցիին ժպիտը պիտի շողայ ձեր դէմքը: Նոր նոր կապեր կը հաստատուին: Մտերմութեան, ընկերութեան մթնոլորտը՝ դէպի մարդը ձեր սնուցած տրամադրութիւնը՝ կը յեղաշրջէ հիմնովին, ու կը տարուիք խորհելու թէ մարդոց վաղը լեցուն է արդարութեան եւ բարութեան պտուղով որ արեւի, ժամանակի կը կարօտի, անպայման:

Ողբերգութիւն

— Պարոն մոռցեր էք բերել բարձի երես եւ սաւան:

— Չեն մոռցուած, պարո՛ն պետ: Չունիմ սեփական անկողին: Տասնըվեց տարի շարունակ, վարձուա՛ծ անկողինով գիշերներս անցուցի: Ու կը վարձեմ տակաւի՞ն:

Ինչո՞ւ փախչէր թոյլ ու լալկան այս երգը: Ինչո՞ւ չքշուէր հայ պատմութեան դառն մասը: Ձեզ հանդուրժեր, այդ լաւ գիտենք, հայո՛ւ կեցուածք, որ «Հայ»ուն առջեւ «խե՛ղճ» ածականը փակցուի՝ յամառաբար, յիմարաբար:

Կը սրտնեղիս, կը բորբոքիս, երբ կը տեսնես եւրոպական պատկերազարդ հանդէսին մէջ, հիւանդացած, այլիացած եւ ողբացած խե՛ղճ Հայեր, որ Քրիստոնեայի գթութիւնը խթանելու կոչուած են: Արքայութեան վրայ «չէք» քաշելու դրութիւնը նոր օրերու հնարք չէ:

Եւ դո՛ւն, ազնիւ, հպարտ կեցուածք, շարունակէ խարազանել՝ ողորմութեամբ հաց լուծելու մարզուած քրիստոնէական, եւրոպական խե՛ղճ միտքը:

Աշխատութիւն

Համալսարանի տեսուչը, սոթտուած թեւերը ջուրին մէջ, կերակուրի պնակները, դգալները, դանակները եւ սանդը կը լուայ: Քարոզիչը ջուր կը կրէ: Նախարարը սեղաններուն տակը կ'աւլէ: Իսկ բժիշկը փշրանքները կը հաւաքէ: Ջութակահարը եւ երգիչն ալ փայտ կը ջարդեն: Համեստութեան, աշխատութեան ի՛նչ սիրուն դաս: Ցնծութեան մէջ են ամէնքն ալ: Ու՝ երգելով կ'աշխատին:

Կ'երգէ՞ հանքի, գործարանի բանւորը: Կ'երգէ՞ տիրոջ առեւտրական նամակները մեքենագրող օրիորդը: Առաւօտէն իրիկուն, սիւնակ-սիւնակ թուանշան կը գումարէ դրամատան պաշտօնեան, կ'երգէ՞ սակայն:

Ուրիշին գործին աշխատողը բերկրանքի երգը չունի: Բայց կ'աշխատի. որովհետեւ ստամոքսը կեր կուտայ:

Վարդապետը սորվեցուց որ հայ գիւղացին կ'երգէր անուշ, երբ եզները դուրս հանէր, լծէր զանոնք արօրին, հերկէր արտը եւ քրտինքով զայն ոռոգէր: Կ'երգէ՞ այսօր, ագարակի վարձկան Հայը:

Հայ աղջիկը երգ ունէր, երբ հայրիկին, ախպարիկին գուլպայ հիւսէր, կրակ վառէր, լաթ փռէր եւ կուժը ուսին՝ աղբիւրէն գար: Կ'երգէ՞ այսօր, որբանոցին որբուհին:

Հայ ուսուցիչը երկիր չունի: Անստոյգ վաղէն կը սարսափի: Ամսականը տասը կտորի կը վերածէ: Ու կը զեղչեն արդէ՛ն նիհար ամսականը: Չէ՞ որ պէտք է նկատել թէ տնտեսական տագնապ կայ: Ո՞ր պետութիւնը պիտի անոր հանգստեան թոշակ յատկացնէ: Կրնա՞յ երգել թափառական ուսուցիչը:

Դասախօսութիւն

Կոչու զանգակը դեռ կը հնչէ: Բայց ամէն ոք արդէն նստած՝ աչքերը դրան՝ դասախօսին կը սպասէ:

Լսեցէք, անշուշտ, ամբիոնին անխուսափելի հազը դասախօսին: Հանդա՛րտ, դանդա՛ղ: Բանախօսը կը սկսի: Քիչ յետոյ, սակայն, գաղափարներու արագ վազքը շփոթութեան կը մատնէ ծանրամարմին բառերը:

Ահաւասիկ հանդիսաւոր մուտքը նիւթին. բնապաշտ վէպին սխալը: Ու այլեւս ոչ մէկ կասկած, ճառախօսը պիտի Զոլան, Մոփասանը, Մարկրիթը քարկոծէ, ժամ մը ամբողջ:

Եզրակացութիւն. գրական երկը անառակութեան չտանի: Եւ մանաւանդ, աշակերտը հեռու պահել ջլախտաւոր վէպերէն: Ո՞ր դաստիարակը չի գիտեր:

Դպրութեանց փրոֆէսէօրը մեկնած է: Պատմաբանն է խօսողը:

Նիքոլա տը Ֆլիւ 15րդ դարուն ապրած է: Ընտանիքը, զաւակները ու աշխարհը կը թողու եւ ճգնելու կը քաշուի, երբ յիսունին կը հասնի: Տախտի մը վրայ երկնցած եւ գլուխը քարէ բարձին՝ քսա՛ն տարի կ'աղօթէ: Զուիցերիացի ունկնդիրները այսչափ միայն գիտէին հայրենակից սուրբին մասին:

Բայց տեսէք թէ պրպտումէն ի՞նչ լոյս է որ կը ցաթի: Նիքոլա տը Ֆլիւ խաղաղութեան առաքեալ մը եղած է: Զինուորական ձեռնարկներու չէ հանդուրժած: Ու վերջապէս՝ շնորհի՛ւ անոր, 1920 թուականին, Զուիցերիա ներս կը մտնէ Ուիլսընի պալատէն:

Պատմաբանը ա՛լ համբաւը շինած է:

Փիլիսոփա՛ն բեմ ելած է եւ Լօզանցի փիլիսոփային մասին է որ կը խօսի:

Զուիցերիոյ փիլիսոփան, Սըգրէթան, չզբաղեցաւ միայն իմացական խնդիրներով. եղաւ նաեւ քաղաքացի: Ճշմարիտ փիլիսոփան այդպէս կ'ըլլայ:

Սըգրէթանի գործերը թաթաւուն են բարոյական հոգերով: Ընկերային խնդիրները կրնան լուծուիլ, եթէ մարդոց բարոյական մակարդակը բարձրանայ: Տնտեսական շատ մը հարցեր պիտի սեղան չգային, եթէ սէրը, բայց ոչ առանց արդարութեան, մարդկային սիրտը իրեն համար բնակարան ընտրէր:

Երաժշտութիւն

Գերագոյն արուեստը, անպայման: Մի՛ ըսէք թէ չէք հասկնար: Զգալու համար ըմբռնելը պայման չէ:

Մօտեցէ՛ք պահ մը, նիւթին բեռէն վաստակաբեկ աղօթելի՛ մեր աշխարհը, ու մտիկ ըրէք, ամբողջ մարմնով, լո՞ւռ եւ անշարժ, դուք ձեր մէջը կծկուած:

Կոյր երգիչը, ծագումով ռուս, իր ազգային շապիկին մէջ, սպայի պէս ուղիղ կեցած, փորին կպած տետրին վրայ՝ հաստ մատները յամր ու արագ շարժելով, կ'երգէ խորու՛նկ: Ու դաշնակը, բարեպաշտ ակնածանքով, կուլայ անո՞ւշ:

Ի՞նչ երգ է այս: Ի՞նչ ձայն է այս: Ո՞ր սիրտն է որ չի թրթռար: Աստուածային ներշնչումով երկնող Պախ պաշտամունքին սարսուռովը կը լեցնէ ձեր հոգին:

Ու Պէթհովէն կը պայքարի, կը տառապի, կը յուսայ, կ'ուրախանայ եւ կ'աղօթէ, կ'աղերսէ:

Կոյր երգիչին խոր հոգիէն՝ հաւատքն է որ կը բխի, իր ազգային ձայնին հետ: Ան հոգիովը կը տեսնէ:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆ-ՏԱՆԵԱՆ

ՏԵՂԱՑԻՆ ԵՒ ՕՏԱՐԸ

— Պատերազմներ շահելու համար ի՞նչ պէտք է: Նափոլէոն — Դրա՛մ, դրա՛մ եւ... նորէն դրամ...

— Ի՞նչ պէտք է ձեզի, պարոն գործարանատէր, ձեր գործերը ընդարձակելու համար:

— Միայն դրա՛մ... միշտ դրա՛մ:

Պատերազմ շահելու՝ անոր դրամը: Մարդոց տնտեսական ուժը, անոնց արիւնը պէտք է անչափ հոսի, Մարդիկ պէտք է կոտորուին մարախներու ճիւաղակար բանակներու պէս, ջարդուին ժայռերու դէմ զարնուելէն ու ամէն մէկ կողմը իյնան ջա՛րդ ու փշուր, — ահա՛ այն ատեն, մէկն իր խելայեղ մարմաջէն պիտի ազատի... Հոգ չէ թէ միւս կողմէ աշխարհ մը լեցուն թարախոտ վէրքերն արցունքէն վառած աչքեր՝ մերկեր եւ անօթիներ թողու: Անոր միակ փնտռածն է կորդ պատ մը, ուր իր քոսոտ մարմինը քսէ:

Իսկ հարուստը, անոր միակ աստուածը դրամն է, միակ նպատակն ալ — միշտ աւելին — աւելնալն է: Ուստի, արթուն ատեն կը փնտռէ, քունին մէջ՝ ոսկէն գլուխ կ'երազէ, որ գտնէ այն հրաշալի՝ շահաւէտ միջոցը, գտնէ ինքնաբուխ աղբիւրը, որ քիչ ծախքով իր կեղտերը լուայ:

Հարուստը կ'ուզէ, որ իր խարխլած՝ եօթը պորտէն ժառանգ մնացած տունը նորոգուի, հոգ չէ թէ հարկ ըլլայ բազմաթիւ տուներ աւրել: Ան կ'ուզէ, որ իր «Ոսկի աքաղաղ» վերարկուն կարկտեն, հոգ չէ՛ թէ հարկ ըլլայ ուրիշներու վերարկուներ կտոր-կտոր ընել: Այս է դրամատէրին՝ դրամարկղի գլխաւոր ու անմեկնելի բանալին:

Գործարանատիրոջ համար գործաւորն ա՛յն է, ինչ որ է ոչխարի հօտը մսագործին: Ան կը մտնէ հօտ հօտին մէջ եւ կը փնտռէ, կը գտնէ է՛ն հաստն որ է՛ն շահաւորն է:

Արդ, հրապարակի վրայ կան քանի մը տեսակ մարդկային հօտեր, քանի մը տեսակ գործաւորներ, տեղացի եւ օտար, կիրթ եւ անկիրթ, սուղ եւ աժան, ըմբոստ եւ հլու, հնազանդ: Երբ այսպէս երկու սակ կայ եւ երկու կրկնակ առաւելութիւններ, այնինքն տեղացին թէ սուղ կ'ուտէ, թէ պահանջկոտ է, եւ թէ, մանաւանդ, շատ մը գործերու մէջ չի կրնար արտադրել այնքան, որքան օտարը, վիզը ծուռ բանուորը, գործատէրը, — որ ամէնէն առաջ դրամի կը տենչայ, նկատի ունի այս պարագան թէ օտար բանուորը ծնած չըլլալով գործարանի դրան առջեւ, զայն չի ճանչնար այնպէս, ինչպէս տեղացին: Օտար գործաւորը շուկան է՛ն աժան ու խմուած տանձն է, որ ստամոքս լեցնելով հանդերձ, ոչ զայն կը ցաւցնէ, ո՛չ ակռայ կը կոտրէ, եւ ոչ ալ քսակ կը պարպէ...

Օտար բանուորն այն է, ինչ որ է խորթ զաւակը տան մը մէջ: Բոլորը կը խաղան, կը պոռան ու ուրախ ճիչերով տունը կը լեցնեն, մինչ մայրազուրկ խորթ զաւակը կը բանի գլուխ կախ, արտասուաթոր ու սրտակեղ... «Հարազատները կը պահանջեն», մինչ խորթն իր ամէն մէկ շարժումին շրջահայեաց է, քանզի անոր կերած պատառները կը համրուին: Տեղացին կը պահանջէ իսկ օտարը կը լռէ, կամ շատ-շատ կը խնդրէ, եւ այս առաւելութիւններուն առջեւ, գործատէրը կը տեսնէ մեծ շահ եւ կը նախընտրէ օտարը, բայց... ափսոս իր կամքէն կախուած չէ այլ օրէնքէն:

— Ես այս երկիրը իմ արիւնովս շահեցայ, ես իմ մարմինս մէջ անհամար ծակեր բանալ թողուցի, որ իմ տանս մէջ ըլլամ: Լեզուդ կարճ կապէ, օտարական, որովհետեւ դուն քու երկրիդ մէջ անօթի կը սատկէիր: Լեզուդ կարճ կապէ, վայրենի՛, որովհետեւ երկրիդ մէջ մերկ էիր, իսկ հոս վզնոց ալ ունիս: Լեզուդ քեզ քաշէ, եթէ ոչ դարձիր հոն՝ ուրկէ եկար, եւ հանգիստ թող մեզ մեր երկրին մէջ... Ո՛վ ըսաւ քեզի, որ լեռներու գազաններու հետ կենակցելուն վերջ տաս, խոտ ուտել մոռնաս, եւ մարդոց մէջ հրապարակ իջնես ու մեր արժէքը, մեր սակը նսեմացնես... մեր կեանքը կարճեցնես, մեր հոգին պղծես... աղտո՛տ օտարական...»:

— «Ես ձեզի ցոյց կուտամ, պարոն հաստափոր, թէ դուք ինչպէ՞ս օտար գործաւորը կը պահէք եւ զիս որ ճակատս տուած եմ գերման թնդանօթին, կուրծքս անոնց սուինին դէմ բռնած, որ ձեր հաստ փորը չպատռի, ձեր հարստութիւնը չկորսուի, կ'արձակէք:

Այս բոլորէն վերջ, ըսելն իսկ աւելորդ է, թէ որքան ալ օտար գործաւորը լաւ աշխատող ձեռքեր ունի, որքան ալ անոր պահանջները նուազ ըլլան քան տեղացին, դարձեալ, տեղացին իր պատուոյ տեղն ունի, եւ առաջին հովը կը տանի նախ օտարը:

Կայ նաեւ գործարանէն դուրսի մանր առեւտուրը, կան արհեստաւորի նեղ ու աղտոտ աշխատանոցներն ուր կը շինեն, կը տաշեն, կը կարեն: Այստեղ աւելի քան այլուր օտարն աչքի փուշ է տեղացի բախտակիցի աչքին: Որովհետեւ, տեղացին տարիներով կռուեր է, կենաց եւ մահու պայքար է մղեր, իր քրտինքով ապրուստ ապահովելու համար: Անոնք իրենց մղած պայքարին շնորհիւ ստեղծեր են կայուն սակեր, արհեստակցական միութիւններ ու բոլորը մէկ սակով, մէկ գինով կը կառավարուին:

Մինչ օտարը, եւ մանաւանդ այնպէս Հայեր, Յոյներ եւ Ռուսեր, չեն ճանչնար ո՛չ տէր, ո՛չ ծառայ, ոչ կայուն սակ, ոչ ալ արհեստակցական միութիւն: Կը կոտրեն՝ տարիներու պայքարով ձեռք բերուած սակերը եւ կեանքը կը սղեն, աշխատող ձեռքերը կը կրճատեն... Տեղացին ութ ժամ կ'աշխատի հազիւ, ու Յոյնը եւ Ռուսը մինչեւ տասնըվեց ժամ, եւ այսպէսով երկուքի տեղ մէկ գործաւոր, կամ հրապարակը կ'ողողուի աժան ձեռքի ապրանքով: Եւ ահա՛, տագնապ կայ...

Բայց այս որքան արդարանալի կողմեր ունի, որքան հացի խնդիր է, նոյնքան խոցելի կողմեր ալ ունի: Ան որ անձնական արհեստանոց ունի, եւ օրը օրին կ'ապրի, չի զգար բնաւ երբեք՝ թէ ի՛նչ տանջանքի կ'ենթարկուին անոնք, որ տեղաւորման գրասենեակներու մէջ գործ փնտռել կ'երթան: Այս գրասենեակներուն մէջ կը տեսնենք ուղղակի եւ անուղղակի, անողոք պայքար ընդդէմ օտարին:

— Հայերը մեր պատառ պատառը կը քաղեն:

— Ձմեռուան փողոցի ցեխեր, վրայ մի աղտոտէք:

Հայրենակիցնե՛ր, եղէք ժիր, գիշեր ցորեկ աշխատեցէք, եթէ կ'ուզէք, հարստացէք արդար քրտունքով, բայց բնաւ գին մի կոտրէք, վասնզի ատիկա նման է սա պատկերին: Մուրացկան մը օր մը ամբողջ ժուռ եկաւ եւ իրիկունը հազիւ պատառ մը հաց գտած՝ պառկեցաւ, հացը պահելով իր գաւկին: Գիշերը, սակայն, անծանօթ մը այդ մէկ պատառն ալ գողցաւ եւ յաջորդ օր մուրացկանը նորէն սկսաւ դռնէ դուռ աղի արցունքով գութ հայցել: Եւ անշուշտ, այդ մուրացկանը որ գողը չի ճանչնար, անոր դէմ ոխ է կապած եւ պիտի անիծէ թէ ինք եւ թէ իր զաւակները:

Հայրենակիցներ, ինչ կ'ուզէք ըրէք, միայն թէ արատ մի բերէք բոլորի անունին: Եթէ անգործ մնալու վախ կայ, բոլորին է: Եթէ գործատէրերը օտար աշխատող ձեռքերը կը նախընտրեն, նոյնքան կ'ատեն իրենց դէմ կռուող մանր առեւտրական օտարները, որոնք թէ ձրի կ'աշխատին, թէ կեանքի ընթացքը կը խանգարեն...

Եւ այսպէս թոյլ չտանք որ մենք մեր ձեռքերով Հրեաներուն տեղը բռնենք՝ հասկցողին շատ բարեւ:

Ե. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ

Համաձայն դասականներուն, մարդը որ կը ծնի՝ կաւ մըն է, զոր դիւրին է եւ անհրաժեշտ հասցնել կատարելութեան: Իսկ համաձայն ռոմանթիքներուն, պէտք է յարգել անկախութիւնը մարդուն՝ որ կը ծնի, եւ զայն յանձնել բնութեան: Այստեղ բնութիւն կը նշանակէ արտաքին եւ ներքին աշխարհները միաժամանակ:

Եղան վարժապետներ, որ ըսին թէ ռոմանթիքները — եւ ոչ դասականները — կը հետեւին այն ուժերուն, որոնք կը բխին իրենց ներքին աշխարհէն, — զգացումին ու երեւակայութեան, ինքնայայտութեան (spontanéité) եւ ենթագիտակցութեան: Ի՛նչ մեծ սխալ: Երբեք ռոմանթիքները չեն կրցած այնքան գեղեցկօրէն բացատրել նպաստը զգացումին ու երեւակայութեան, ինքնայայտութեան եւ ենթագիտակցութեան, որքան հին դասականները: Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ գերմանացի ռոմանթիքները հրաշալի եւ մոլեռանդ հելլենագէտներ էին, եւ ռոմանթիք յեղափոխութեամբ կ'ուզէին վերանորոգել հին Հելլէններուն տեսակէտները: Անոնք գիտէին թէ Պղատոն եւս պանծացուցած էր խանդավառութիւնը, խոյանքը, զգայափառութիւնը (délire), ներշնչման գինովութիւնը:

— «Նման Կիւբելի քրմուհիներուն, որոնք կը պարեն միայն այն ատեն՝ երբ իրենք իրենցմէ ելած են, քնարերգակ բանաստեղծներն ալ իրենց անձին տէրը չեն՝ երբ կը յօրինեն բոլոր այն գեղեցիկ տաղերը, որոնք ծանօթ են մեզի: Անգամ մը որ խորասուզուին երաժշտութեան կշռոյթին մէջ, ա՛լ կը վերանա՛ն եւ կ'ազդահարին նման Բաքոսեան աստուածուհիներուն, որոնք, ոգեհարութեան (possession) ազդեցութեան տակ, մեղր ու կաթ կը քաղեն գետակէն (1) եւ չեն կրնար այդ նոյն բանն ընել

(1) Այս հատուածը կը թարգմանեմ Պղատոնի Իօն գիրքէն, Ե. գլուխ: Թարգմանութիւնս կատարած եմ Շանպրիի ֆրանսերէն թարգմանութեան վրայէն: Քլիւկման եւ Ցիւժէնի տը Կրամոն եւս թարգմանած են այս հատուածը, բայց քիչ մը տարբեր: Ըստ այդ թարգմանութեան. «Բաքոսեան պարուհիները գետերուն մէջէն մեղր ու կաթ կը քաղեն միայն այն ատեն, երբ կորսնցուցած են իրենց բանականութիւնը»: Ֆրանսերէնի մէջ «ծաղիկ» եւ «գետ» բառերը շատ մօտ են իրարու: Շփոթութի՞ւն մը արդեօք:

իբր տէրն են իրենց գիտակցութեան։ ... Բանաստեղծը թեթեւ էակ մըն է, թեւաւոր, նուիրական, եւ չի կրնար ստեղծագործել՝ առանց նախապէս ներշնչուելու, ինքնիրմէ ելլելու եւ կորսնցնելու իր բանականութիւնը»։

Այսպէ՛ս կը մտածէին ահա Հին Հելլէնները ստեղծագործութեան մասին։ Նոյնէն Հազոն էա բերացուց այս տեսակէտները։ Միայն Որատիոսն է, որ կը կռուի այս Հայեցողութեան դէմ (2)։ Բայց, ըսէ՛ք, ի՞նչ տարբերութիւն Հելլէն դասական բանաստեղծներուն եւ ռոմանթիք Միւսէի միջեւ, որ կ'ըսէ.

Le jour où l'Hélicon m'entendra sermonner,
Mon premier point sera qu'il faut déraisonner.

Արդարեւ, բոլոր մեծ բանաստեղծները, դասական կոչուին թէ ռոմանթիք, աշխատած են մտնել իրենց զգացումներուն եւ երեւակայութեան աշխարհը։ Փորձած են Հասկնալ թէ ինչպէս կը ստեղծագործէին Հին Հելլէնները։ Եւ Անտրէ Շէնիէ կ'ըսէր.

Sur des pensers nouveaux faisons des vers antiques.

Բոլո՞րը, ռոմանթիք բոլո՛ր բանաստեղծները ամենայն Համեստութեամբ կ'ուսումնասիրէին Հին Հելլենական արուեստագանութիւնը, որ, աւա՜ղ, կորսուած էր։ Կարդացած են գերմանական (Միւլլեր) և ֆրանսական (Փրաւաղէ) ուսումնասիրութիւններ Հելլէն քերթողական արուեստին Հրաշալի կառուցման մասին։ Կը խոստովանիմ, որ մեծ գաղտնիք մը չեն կրցած լոյսին բերել բոլոր այդ մեծ Հելլենագէտները։ Կորսուա՞ծ են Հին արուեստի գաղտնիքները և եղանակները։ Այնպէս որ այլ եւս Հին գործերն ալ կորսնցուցած էին իրենց Հաղորդականութիւնը։ Մի՞թէ Հոմերոս կը պահէ իր Հին արժէքը։ Եւ արուեստագէտը, որ կը Հասնէր, սկսաւ փնտռել նոր արուեստի մը տարրերը իր անՀատականութեան մէջ, իր ժամանակին մէջ, իր շուրջը, իր առջեւ, եւ ոչ երբեք իր ետեւը, անցեալին մէջ։ (Ահա թէ ինչո՛ւ Գալլար կը շփոթէ ռոմանթիզմը արդիականութեան Հետ)։ Փիեր Պէրժէ կը կարծէ թէ երեւակայութիւնն էր, իբրեւ ենթակայական եւ անՀատական ազդակ, որ ծաղկեցուց ռոմանթիզմը, և ոչ թէ բանականութիւնը, որ տիեզերական է (3)։ Ո՛չ, դասականները երբեք զրկուած չէին երեւակայութենէ, ինչպէս ցոյց տուի քիչ առաջ։ Կորսուած Հին «թեքնիք»ին տեղ՝ նոր ու անՀատական «թեքնիք»ի մը որոնումն էր, որ ռոմանթիք գրականութեան մը Հորիզոնները բացաւ արուեստագէտներուն առջեւ։

Ու մինչ անՀնականութեան պաշտամունքը կը զարգանար, ըմբոստութիւն մը ծնաւ բանաստեղծներուն մէջ, որոնք ձանձրացած էին այլեւս Հելլենական Հին մշակոյթին տիրապետութենէն։

Qui nous délivrera des Grecs et des Romains?.

Այս խօսքը պատճառ դարձաւ որ կարծուի թէ ռոմանթիքները թշնամի են դասականներուն, անոնցմէ անկախ՝ իրենց ձեւով եւ նուաճումներով։ Բայց կարդացէք գործերը գերմանական ռոմանթիզմի տեսաբանին, տեսակէտները խնեթուկ Փ. Շլեգելի,— ի՛նչ պաշտում Հանդէպ Հելլէններուն, եւ որքա՜ն նմանութիւն Հելլէն եւ գերման Հայեցողութեանց միջեւ արուեստի մասին (4)։ Ու կարդացէք տեսութիւնները Վիլհելմ Շլեգելի, որ այնքան զբաղած է ռոմանթիքներու եւ դասականներու տարբերութեան Հարցով։ Վերջապէս Հիւկոյի ռոմանթիզմի խոկ կուգայ Հելլենական աղբիւրէ, եւ ոչ թէ Գերմանիոյ մշուշին մէջէն (5), — (բառ մը գերմաներէն չէր գիտեր)։

Բոլոր այս վիճաբանութիւններէն կարելի է եզրակացնել թէ

1.— Դասականները կ'արտայայտեն Համաշխարհային զգացումը, Համայնական զրոյցը, կատարելութիւնը = տիեզերքը։

2.— Ռոմանթիքները կ'արտայայտեն ներանձնական «քաոսը» (Շլեգել), անկարգութիւնը, անՀատական զգացումը = մարդը։

Այդ մարդը «եսը» է,— «ինչ որ գոյութիւն ունի, կը գտնուի իմ մէջս ինձմէ դուրս բան մըն ալ գոյութիւն չունի», կ'ըսէր Շլեգել։ Իսկ Միւսէ կ'ըսէր.«Դասականները վերլուծեր են մարդկային սիրտը, բայց որո՞ւ սիրտը,—Ե'ս ալ ունիմ իմ մարդկային սիրտս»։ Կրնանք ըսել, ուրեմն, թէ արուեստագէտ ունի երկու սիրտ,— մարդկային սիրտ եւ անՀատական սիրտ։ Անտրէ Ժիտի տեսակէտը կուգայ բացատրել այդ երկուութեան տաղը.— «Ամէն մարդու մէջ ալ գոյութիւն ունի այն պայքարը, զոր կը կատարեն դասական եւ ռոմանթիք դպրոցները իրենց միջեւ։ Եւ ահա այդ պայքարէն է, որ պէտք է ծնի ստեղծագործութիւնը։ Դասական արուեստի ստեղծագործութիւն մը կը վկայէ յաղթանակը չափին ու կարգ-կանոնին, որոնց կը շահին ներքին ռոմանթիզմին վրայ։ Ստեղծագործութիւնը այնքան աւելի գեղեցիկ է, որքան պարտեալը նախապէս աւելի ըմբոստ կը թուէր» (6)։

* *

Ինծի կը թուի թէ այս վերլուծումները կը փարատեն ռոմանթիզմ,ընդՀակառակն կը բարձրացնեն յարգը դասականութեան, զոր այնքան նսեմացուցած էր Փրոֆ. Աղոնց։

Ճիշդ է, տակաւին չեն լռած վիճողները։ Բայց ներկայիս բազմաթիւ են անոնք, որ կը պաշտպանեն դասականութիւնը (7)։ Եւ, ինչպէս Լուի Ռէյնօ կ'ըսէ, ամենամեծ ռոմանթիքներն իսկ,՝ օրինակ Կէօթէն (8), կ'աշխատէին ամէն գնով նմանիլ (Հելլէն) դասականներուն։ Գօթիէր կը ցաւէր ու կը զղջար, որ նախապէս տարուեցաւ vertigo romantique էն կամ «գրական Հրաբուխէն» (Շ. Նոտիէ)։ Էրնէսթ Ռէյնօ ուրախութիւն կը յայտնէ, որ Գօթիէր դասական մնած է եւ կրցած է խուսափիլ ռոմանթիք շրջանի «խենթութիւններէն» (9)։ Աւելի ծանր է Անտրէ Ժիտի յարձակումը ռոմանթիքներուն դէմ, երբ կ'ըսէ թէ դասական գործերու մէջ յուզումը կը գտնուի շատ խորը, մինչ ռոմանթիք գործերու մէջ մակերեսային է այդ յուզումը։ Ասկէց կը Հետեւի, որ դասականները խորքով ռոմանթիք են։ Ֆ. Պրիւնթիէր, երբ կը խօսի Տէշանէլի Le romantisme des Classiques գրքին մասին, կ'ըսէ թէ դասականը արուեստագէտն է, որ կատարելութեան է Հասած, իսկ ռոմանթիքը արուեստագէտն է, որ դեռ չէ Հասած իր Հանգրուանին (10)։

Այս ամէնը կը Հաստատեն թէ անիրաւ է Փրոֆ. Աղոնց, երբ կը փարկաբէկէ դասականութիւնը՝ նուաստացնելու Համար կարծես արժէքը Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, եւ կը պանծացնէ ռոմանթիզմը՝ գերագնաՀատելու Համար կարծես Ի. Ալամդարեանը։ Գոնէ մի՛շդ ըլլար սաՀմանը, որ տուաւ ռոմանթիզմին։

Սակայն աններելի՛ է այդպիսի քննադատութիւն։ Կարելի չէ՝ արուեստագէտները գերագնաՀատել կամ ստորագնաՀատել, ընկլով զանոնք դասական կամ ռոմանթիք դպրոցներու մէջ, ճիշդ ինչպէս կ'ընէ Փրոֆ. Աղոնց։ Ի վերջոյ, պէտք է խոստովանիլ, որ, կ'ըսէ Մօրէաս, «դասականութիւն, ռոմանթիզմ, պարզ խօսքեր են տառնչ»։ Կան արուեստագէտներ, որ կատարեալ են, եւ կան որ ձախողած կամ միջակ։ Լաւագոյն գնաՀատականը այն դրոշմն է, որ ժամանակը կուտայ արուեստագէտին։ Այդ կէտէն մեկնելով, իտալացի դրող մը կ'ըսէր.—

«Classique չեմ, romantique ալ չեմ, այլ միայն hélikiastique եմ, այսինքն կ'աշխատիմ յարմարիլ իմ շրջանիս ու ժամանակիս»։

Ցաւօրդով Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան դէմ յանդիման Ի. Ալամդարեանի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2) Horace,— De Arte poetica. տող 295։ Ահա այդ տողը. — Excludit sanos Helicone poetas. որ Թարգմանի «իմացականութեամբ առողջ բանաստեղծները կը վտարուին Հեղիկոնէն» (բնակարան Ապողոնի)։ Քլիւկման եւ տը կրամոն սխալմամբ կարծած են թէ Որատիոսն ալ կը պաշտպանէ այդ տեսակէտը։ Ընդհակառակն Որատիոս կը յարձակի Հելլենական այդ տեսակէտներուն վրայ։ Կը բաւէ կարդալ քանի մը տող եւս, ուր Որատիոս կրակ կը տեղայ բոլոր այն բանաստեղծներուն դէմ, որոնք կը Թողուն որ բուսնին իրենց եղունգները, մօրուքը եւ մազերը, կը զգուշանան երեւնալէ բաղնիքներու եւ զբօսավայրերու մէջ եւ կը քաշուին առանձին անկիւններ, — իսկական ռոմանթիքներ։

(3) Pierre Berger,— Les poètes préromantique anglais, յառաջաբանը։

(4) Th. Ribot.— Essai sur les passions, էջ 101.

(5) Maurice Souriau.— La préface de Cromwell.

(6) André Gide,— Réponse à une enquête sur le classicisme. La Renaissance, 8 յունուար 1921.

(7) ա— Pierre Lasserre.— Le Romantisme français.

բ— H. Girard եւ H. Moncel. —Pour et contre le romantisme.

գ— J. Thomas.— Quelques aspects du Romantisme contemporain.

դ— Gonzagne Truc.—Classicisme d'hier et classiques d'aujourd'hui:

(8) Ոմանք կը պնդեն թէ կէօթէ դասական է եւ ոչ թէ ռոմանթիք, որովհետեւ իր գործը չի պատշաճիր ռոմանթիզմի բանաձեւին, որ կ'ըսէ. «Ռոմանթիք արուեստագէտը իր գործով կ'արտայայտէ իր անձնականութիւնը»:

(9) Ernest Reynaud.— «L'Art Romantique» de Ch. Baudelaire. յառաջաբանը.

(10) F. Brunetière,— Etudes Critiques. էջ 293:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք (25 Նոյեմ.)—

Նախապէս եղած պաշտօնական յայտարարութեան Համաձայն, խորՀրդային դեսպանատան մէջ յատկացուած է մասնաւոր գրասենեակ մը ներգաղթի արձանագրութիւններուն Համար, ուր կը դիմեն ամէն օր գաղթականներու խումբեր։

Իւրաքանչիւր գաղթական Հետը կը տանի 3 լուսանկար։ Ամենայետին մանրամասնութիւններ կ'ուզուին դիմողներէն եւ կը կատարուին այն բոլոր ձեւակերպութիւնները, որոնք անՀրաժեշտ են մէկ երկրէն միւսը փոխադրուելու Համար։

Թէեւ արձանագրութիւնները սկսած են շաբաթէ մը ի վեր, տակաւին յայտնի եղած չէ թէ առաջին կարաւանը ե՞րբ պիտի մեկնի եւ քանի Հոգիէ պիտի բաղկանայ։

Բոլորովին անՀիմն է այն լուրը թէ միայն Թրքիոյ գաղթականներէն 1000 Հոգիի օրինական գործողութիւնները լրացած են։ Տակաւին ոչ մէկ գործողութիւն լրացած չէ եւ վերջնական ցանկ ալ կազմուած չէ։

Ինչպէս գրած էինք նախապէս ալ, արձանագրութեանց ձեւակերպութիւններու լրացումէն յետոյ, Հայաստանի ներկայացուցիչները գոտւմի նպատակով նոր քննութեան պիտի ենթարկեն ցանկերը եւ ապա պիտի ձեռնարկեն անցագրային գործողութեան։

Արտաքին նախարարութենէն ստացուած տեղեկութեանց Համաձայն, Ներգաղթի առաջին կարաւանը ճամբայ պիտի ելլէ դեկտեմբերի առաջին շաբթուն։ Երկրորդ կարաւանին պատրաստութիւնը աւարտելէ յետոյ, ժամանակ մը պիտի սպասուի որպէս զի առաջին կարաւանին դեռ եղման մասին տեղեկութիւն ստացուի Հայաստանէն։

Կ'ըսուի թէ ցուրտին եւ փոխադրական դժուարութիւններուն պատճառաւ, եթէ Հիւանդութիւններ ծայր տան գեղեդման շրջաններուն մէջ, ներգաղթը առժամաբար պիտի դադրի, վերսկսելու Համար յառաջիկայ գարնան։

Ներգաղթի կարաւաններուն մաս կազմելու Համար, Մակեդոնիոյ շրջանէն խումբ մը որբեր եկած եւ դիմած են Գ. Դ. ՇաՀվէրտեանին։ Ցաւալի է ըսել որ որբերու մասին ցարդ ոչ մէկ կարգադրութիւն եղած է։ Կը կարծուի թէ Գ. ՇաՀվէրտեան Մակեդոնիա այցելութեան առթիւ, առանձնապէս պիտի զբաղի որբերու խնդրով։ Կը կարծուի թէ ծխախոտի մշակութեան մասնագէտ քանի մը տասնեակ որբեր Հայաստան պիտի ղրկուին։

Այս շաբթու Աթէնք կը սպասուին Սուրիայէն, Կիպրոսէն եւ Եգիպտոսէն գալիք այն որբերը եւ գաղթականները, որոնք ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած են։ Ասոնք մաս պիտի կազմեն ներգաղթի առաջին կարաւանին։

Զ. Ռ. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կանոնաւորաբար կը շարունակուին Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնները ամէն Հինգշաբթի երեկոյ։

Նախընթաց Հինգշաբթի դասախօսութեան Հրաւիրուած էր Գ. Ս. Վրացեան, նիւթն էր Հայ ազատագրական շարժման ծագումը։

Դասախօսը նախ ներկայացուց Հայոց կեանքը 18րդ դարու սկիզբը, երբ Հայ երկիրն ու ժողովուրդը բաժնուած էին երեք պետութիւններու միջեւ։ Խօսելով ռուսական Հայաստանի բնակչութեան մասին, ցոյց տուաւ վերելքը որ ան կատարեց մշակութային եւ ընկերային սանդուխներուն վրայ, բացատրեց այն յայտերը, որ կապուած էին ռուսեւթուրք պատերազմին։

Ցետոյ անցաւ Թրքական Հայաստանի մէջ մեր ժողովուրդին կացութեան, ներկայացուց Պոլսոյ Հայ գաղութին աշխատանքները, Հասնելով մինչեւ ՍաՀմանադրութիւն։ ՍաՀմանադրութեան մէջ գտաւ յօդուածներ, որոնց խորքին մեր քաղաքական պաՀանջները զարձանկէ մեր ազատագրական շարժման նպատակը։ Այդ ազատագրական շարժումն էր, որ Հայկական ազգային գաղափարը ստեղծեց, եւ կորուստէ փրկեց ունեցած գաղութները։ Ազատագրական այդ շարժումներով էր, որ մեր ժամանակակից պատմութիւնը Հասաւ մինչեւ պետականութեան գաղափարին։

Դասախօսութիւնը տեւեց 2 ժամ անընդՀատ, այնքան Հետաքրքրական եւ կենդանի, որ ներկաները առանց յոգնութեան Հետեւեցան մեր պատմութեան մէկ դարու պատկերին։

Անցեալ Հինգշաբթի օրուան դասախօսութեան նիւթն էր Հիւանդապահութիւն:

Դասախօսը, Տոքթ. Շաւարշ Այվազեան, ամէն ամիս մէկ դաս տալով, պիտի լրացնէ Հիւանդապահութեան ամբողջական դասընթացք մը։ Անցեալ Հինգշաբթի օրուան դասախօսութիւնը առաջին դասն էր Հիւանդապահութեան մասին։

Դասախօսը նախ կարգ մը Հարցումներով փորձեց Հասկնալ ունկնդիրներուն պատրաստութեան աստիճանը։ Ցետոյ Հարկ տեսաւ Համառօտակի կարեւոր ծանօթութիւններ տալ մարդկազմութեան եւ բնախօսութեան մասին։

Երկրորդ դասով պիտի անցնի ուղղակի Հիւանդապահութեան, իր դասախօսութիւնը դարձնելով գործնական եւ փորձառական։

Ա.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէն եւ Յօդուածագիրներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Նոյեմբեր 9ին Տէսինի մէջ տեղի ունեցաւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Գ. Պատգամաւորական ժողովը։ Երկու պատգամաւոր ղրկած էին Փարիզէն եւ Մարսէյլէն, իսկ մէկ մէկ Կեդր. Վարչութենէն եւ Տէսինէն։ Ներկայացուցիչներ եկած էին նաեւ Սէն Թ'էթիէնէն եւ Սէն-Շամոնէն իրենց կազմակերպուած մասնաճիւղերուն Հաշուետուութիւնը տալու։ Կազմալուծման գլխաւոր պատճառը ներկայ գործազրկութեան աննախընթաց տագնապն է, որուն Հետեւանքով Հայրենակիցները պատառ մը Հացի Համար սկսած են չափել Ֆրանսայի լայնքն ու երկայնքը։ Հաշիւները քննելու Համար կազմուեցաւ մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ արդիւնքը պիտի Հաղորդէ Կեդր. Վարչութեան։

Մասնաճիւղերու կողմէ լիազօրուած պատգամաւորները ներկայացուցին իրենց լիազօրագիրը եւ ամփոփ կերպով տուին իրենց բարոյական եւ նիւթական Հաշուետուութիւնը։ Կեդրոնական վարչութեան կողմէ զեկոյց Գ. Յ. Ջիւտեան եւ կարգ մը անակնկալներ Հաղորդեց ժողովուրդին։ Թեր ու դէմ կարծիքներէ յետոյ՝ ժողովը միաձայնութեամբ Հաստատեց մասնաճիւղերու Հաշիւները։

Երկար խորՀրդակցութիւններէ և վիճաբանութիւններէ յետոյ, գծուեցաւ Տարօնի Միութեան յառաջիկայ գործունէութեան ուղեգիծը։ Միաձայնութեամբ որոշեցան Հետեւեալ որոշումները.— Ա.— Ներգաղթի մասին մեր մասնակցութիւնը բերել միջՀայրենակցական Միութեան կեդրոնական յանձնախումբին, օգնել նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Բ.— Հետամուտ ըլլալ Հայրենակիցները այլասերումէ փրկելու, ջանալ նոր սերունդը Հայ պաՀել ի Հարկին միջոցներ ստեղծելով ուշիմ պատանիներուն բարձր կրթութիւն տալ։ Գ.— Կապ պաՀել Ֆրանսա բնակող Տ. Տուրուբերանցիներու Հետ։ Մասնաւոր ցանկերով իմանալ Ֆրանսա ապրող Տարօնցիներու ընդՀ. թիւը։

Այս կարեւոր խնդիրը գլուխ Հանելու Համար, որոշուեցաւ պարտադրել որ, վայրին մէջ որ եօթը Տարօնցի կայ, մասնաճիւղ մը կազմեն։ Նաեւ ամուր կապ Հաստատել արտասաՀման գտնուող Տ. Տուրուբերանի վարչութիւններու Հետ, եւ սերտ շփման մէջ մտնել Հայրենակցական բոլոր Միութիւններու Հետ։ Դ.— Որոշուեցաւ քաղաքական կուսակցութեան Հակամարտութիւններէն Հեռու կենալ եւ անՀատը ազատ ձգելով պաշտօնապէս չմասնակցիլ քաղաքական Հանգամանք ունեցող կուսակցական Հանդէսներուն, բացի Ապրիլ 11)24 Համազգային սգատօնէն։ Ժողովի վեցերորդ եւ վերջին օրակարգն էր կեդրոնական վարչութեան վայրը։ Շատերը տրամաբանօրէն առաջարկեցին Փարիզը, իբրեւ կեդրոն։

Թերուդէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ Կեդր. Վարչութիւնը կրկին Մարսէյլ պաՀել իբրեւ յարմարագոյն վայրը եւ անմիջական նաւաՀանգիստ ամբողջ արտասաՀմանի։ Կեդր. Վարչութեան Համար ներկայացուածթեկնածուներէն ընտրուեցան.— Գ. Գ. Յարութիւն Կնտոյեան, Գասպար Շէխիկեան, Պետրոս Վարդանեան, Ներսէս Զաքարեան եւ ԶօՀրապ Գօզոսեան։

Ներկայ մը

Յ.Գ.— Սոյն աղբիւրէ կը լսեմ թէ Ամերիկայի Տարօնցիներու Կեդր. Վարչութիւնը իր վերջին Պատգմ. ժողովին մէջ որդեգրած է երեքուսանողներառնելՖրանսայէն, Սուրիայէն եւ Յունաստանի Տարօնցիներէն եւ գնել Գէյրութի ճեմարանը։ Միութեան խնամքին տակ ուսանողը պիտի կարենայ յառաջիկային փափաքած մասնագիտութիւնն ալ կատարելագործել։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅՈՌԱՋ»ը

ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃ

Հին է դժգոհութիւնը, որ գոյութիւն ունի գրական մրցանակներու բաշխումին դէմ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ։ Կ'առարկեն թէ պատկաւորները չեն կրնար ներկայացնել օրուան ամէնէն արժէքաւոր արուեստագէտը, այլ միայն գրական մրցանակները տնօրինող մարդոց ճաշակը։ Եւ դեռ ուրիշ դժգոհութիւններ։ Ֆրանսացի գրող մը քանի մը տարի առաջ Հրատարակեց թատրերախաղ մը, «Լո՛յս տեսաւ», որ իրապաշտ ոճով բայց դառն Հեգնութեամբ կը ծաղրէր բոլոր գրական մրցանակները։ Հրատարակիչ-գրավաճառներն են, որ զանազան խաղերով կ'ազդեն քննիչներուն վրայ,— այս է խաղին իմաստը։

Վերջերս Պէրնար Կրասէ, Հրատարակիչ-գրավաճառ եւ արուեստագէտ-գրող, քննադատելով Կոնքուրներու գրական մրցանակի աւանդութիւնը, կ'ըսէր թէ այլեւս ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ։

Կոնքուրներու ակադեմիայէն Ժան Աժալպէր LesNouvellesLittéraires ի մէջ սարսափելի պատասխան մը տուաւ Կրասէի, այնպիսի բառերով, որոնց կարկուտի պէս կը թափին և այնպիսի ոճով մը, որ անթարգմանելի է։ Իրաւ, դառն եւ ծանր պատասխան մըն է այդ, որուն նմանը քիչ է տեսնուած։

Եւ ահա ամէն կողմէ սկսան Ֆրանսայի գրողները եւ քննադատները բարձրացնել իրենց ձայնը։ Վէճը կը շարունակուի ճակատամարտի մը պէս անգութ։

Եւ սակայն իրաւունք ունի գրող Կրասէ, եթէ նոյնիսկ իր մէջ խօսած ըլլայ նաեւ գրավաճառը։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսական մամուլին մէջ այս օրերուս խօսք կը դառնայ Աստուածաշունչի լեզուին Հարազատութեան մասին։ Արբայ Ռէմի, պատասխանելով Շարլ լը Կոֆֆիքի, կ'ըսէ թէ Վուլկատ թարգմանութիւնը բոլորովին կը տարբերի եբրայական Աստուածաշունչէն։ Թարգմանիչները գրականութիւն ու միսթիզմ խառնած են իրենց տուած լեզուին։ Սէն-Ժերմէն-ան-Լէյի արբան մէջբերումներով կը Հաստատէ իր տեսակէտը։

ՏԽՐՈՒԻՆԻ

Աթէնքէն կը գրեն թէ Գ. Կառավարեան, մեր բանաստեղծ ընկերը, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր աներՀայրը, Տիրան Տէփանեան, որ 1905էն ի վեր Հաստատուած էր Սելանիկ, նախ իբրեւ առեւտրական եւ յետոյ իբրեւ պաշտօնեայ Օսմ. Դրամատան։ Մեծ պատերազմին ձերբակալուած եւ ամբողջ չորս տարի բանտարկուած է Գոնիայի մէջ, իբրեւ «խռովարար»։

17 տարեկանին եղած է նաեւ ուսուցիչ, այդ ասպարէզին մէջ մնալով 8 տարի։ Վարած է զանազան Հանրային պաշտօններ, իր գտնուած վայրերուն մէջ։ Համոզուած Համակիր մըն էր Դաշնակցութեան եւ ջերմապէս կը մասնակցէր անոր ձեռնարկներուն։

Մեր ցաւակցութիւնները։

ԾԻԾԱՂ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Լէոն Հէննիք անդամ է Կոնքուրներու ակադեմիային։ Ունի բանաստեղծ աղջիկ մը։ Հէննիքի աղջիկն ալ ունի քերթուածներու Հատոր մը։

Աղջիկը վերջերս իր Հատորը կ'ուզէ ղրկել բարեկամի մը։ Ձօնը կը գրէ աղջկան Հօրը, այսպէս.— «Ձօն առ պարոն (կէտկէտ)։

(Ստորագրութիւն)
Հեղինակին Հեղինակը»

— Այսօր Հին նամակներէդ մէկը գտայ, կը գրես թէ սիրով յաւիտեան չարչարանքի մէջ պիտի ապրէիր՝ ինծի Հետ, քան առանց ինծի՝ դրախտը.

— Այո՛, պատասխանեց ամուսինը, այդ փափաքը իրականացած է։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle de la Mutualitéի մէջ, 22 Rue St. Victor, մէթրօ Maubert-Mutualité.

Նիւթ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր երեքշաբթի իրիկուն Ռոստոմի Դրադարանը: Ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՊԱՆԵՈՅԻ Արծիւ խումբի խորհրդակցական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տէրօեանի բնակարանը, 9 rue Madame Curie, Bagneux. Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Գ Ա Ի Ա Ռ

ՏԷՍԻՆԻ Եռագոյն խումբի ընկերները սոխպօղաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սոխպօղաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ Ընթերցարանը, 262 rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Միրայր Մամուկեանի եւ Մարտիրոս Մամուկեանի եւ պարագաներուն իրենց մօրեղբօր՝ Գ. ԳԷՈՐԳ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. պահեստի, Wanderers, 4րդ, Ծիծեռնակ եւ Junior ֆութպօլի խումբերու անդամները ինչպէս նաեւ պաշտօնեայ խաղացողները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur le Prince:

ԱՂԱՍԻ Հիւափառեանէն կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Դպրոցասէր տիկնանց ընկերութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բարեսէր անձերուն, որոնք ցետեւեալ նուիրատուութիւնները ըրած են իր Որբանոց-վարժարանին:

Դրամական նուիրատուութիւն.—

Տիկին Գույումճեան (Պերլին) 700 ֆր., Գ. Գ. Եդուարդ Մարկոսեան (Լիոն) 400 ֆր., Յ. Պալթայեան (Մարսէյլ) 300 ֆր., Օննիկ Երամեան, Է. Չամքերթէն (Ժընեւ) եւ Ս. Քըլքըրեան 100ական ֆր., Տիկին Գույումճեան (Անգլիա) 5 շիլին:

Նիւթեղէն նուիրատուութիւն.

Գնաճեան եղբարց ծիջոցաւ Մանչեսթրի ազգայիններէ ստացուած խասա շուրջ 1200 ֆր., Գ. Գ. Հաճընլեան 90 մէթր կտաւ, Աղապէյեան եղբարք, 20 մէթր 85 բրդեղէն կերպաս, Յոքթ. Տէմիրճեան հագուստեղէն, Ա. Սէմէրճեան 40 գլխարկ, Տէր եւ Տիկին Ս. Խարախանեան 200 պանակ, Տէր եւ Տիկին Գիսակ Փափազեան 200 բաքլավա, Խաչիկեան 140 քիլօ ձիթապտուղ, Տիկին Ա. Թօփալեան 5 քիլօ պանիր եւ Գ. Մանուկ Ռուպէնեան 5քիլօ պխտակ:

(կնիք)

ԴԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐ

Փարիզի Հայ տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղը կազմակերպած է բարենպատակ վաճառում մը (Vente de Charité) *ի նպաստ իր պաշտպանած որբերուն պատսպարութեան, սնունդի եւ վարժարանական ծախքերուն:*

Այս վաճառումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին, Կիրակի ժամը 17—19, Salle Jouffroy, 8 Rue Jouffroy, Paris (18). *Ծախու դրուած են ամէն տեսակ օգտակար առարկաներ, նուէրներ իրեղէններ, տղոց խաղալիքներ աժան գիներով:*

Այն անձերը, որոնք իրենց բարեկամին, տիկնոջը կամ զաւկին նուէր մը տալու մտադրութիւնը ունին, առանց վարանելու թող հաճին դիմել այս «Գթութեան Պազար»ը, անգամ մը տեսնելու հօն ծախուելիք իրեղէնները եւ գնել իրենց ընտրած առարկան ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ԳԻՆՈՎ:

Ո՞վ չպիտի ուզէ թէ՛ աժան ապրանք մը գնել եւ թէ միեւնոյն ատեն բարիք մը ըրած ըլլալ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղ.թ. եւ վարքի: Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

IMPRIMERIE - **MASSIS**
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական, գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն:

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար:

Դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10). *Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ,* 51 Rue Mr. le Prince, Paris (6), *Լ. Գեւոնեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը,* 235 Fbg. St-Martin, Paris (10).

Լոյս տեսաւ *1932ի «Դաշնակցութեան» պատի օրացոյցը: Գ. տարի. հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Գաւառական Միութեան: 13 մտաւորականներու նկարներով զարդարուած, եռգոյն հայկական եռագոյն: Ապսպրանքներու հետ ուղարկել փոխարժէքը. Մարսէյլ 5ֆր. գաւառներ 5ֆր. 50: Մեծաքանակ գնողներու համար 50 տոկոսի զեղչ իւրաքանչիւր օրինակի վրայ:*

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

EMPIRE *սինեմա-հոլ՝* 87 Av. Wagram

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ ագերագրերու խմբագրութիւն, հարկային, պահանջագրական, ֆրանսացիութեան արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամսական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39.

Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Է Place des Abbesses *յարկաբաժին մը՝ 3 սենեակ, խոհանոց,* Salle de Baine, *յանձնելի անմիջապէս: Տարեկան 4800 ֆր., շարժ՝ հարիւրին 10. Դիմել Գ. Երուանդ Յարութիւնեանի խանութը,* 13 Rue d'Orsel, *Փարիզ* (18). Tél. Nord 75—69.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

32.— ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՋԱՐԴԸ

Այս պարագան ուշադրութիւն չգրաւեց, որովհետեւ Հայերը ծխատախոտ եւ փութով չփակեցին: Վերջապէս իմլած ժողովուրդն ալ իր կարգին փակեց խանութները, եւ աղօթելու համար ծզկիթ հաւաքուեցաւ: Ճուկային մէջ մարդ մարդասանք չմնաց: Հայերն արդէն կանուխէն փակած էին իրենց խանութները: Իսկ հայկական թաղերուն մէջ արդէն կը նշմարուէր այնպիսի եռուզեռ մը, որ կը յիշեցնէր մրջիւնի բոյներուն բազմութիւնը: Տիարպէքիրի Ֆաթիհ փաշա թաղին մէջ, Զաքըճեան Կարապետի տղուն Գէորգի եւ Ճորեան Յովհաննէսի տղուն Սամուէլի տան առջեւ հաւաքուած բազմութիւնը հրահանգ առնելով, զինուած կը բաժնուէր կ'երթար դէպի Հայոց եկեղեցիին հրապարակը կամ դէպի թաղին յարմար կէտերը: Այլեւս վերջացած էր հրահանգի, զէնքի եւ ռազմանիւթի բաշխումը: Յանկարծ երեւցաւ հայ քահանայ մը, որուն մօտ կը գտնուէր տարէց կին մը: Քահանան աղօթք մը կարդաց եւ մաղթեց, որ Աստուած եւ սուրբ աստուածորդին օգնեն հայ ազնիւ ցեղին, Սրբուհի Մարիամ Աստուածածինը եւ Սուրբ Հոգին բնաջինջ ընեն թշնամի Թուրքերը: Տարէց կինը, որ ինչպէս եւ ետքէն հասկցուեցաւ, Զաքըճեանին մայրն էր, ժողովուրդին դառնալով այսպիսի ճառ մը խօսեցաւ.

— Զաւակներս, ձեր մայրերն ու կիները ձեզմէ այսօր հերոսութիւն կը սպասեն: Մենք յաւիտենապէս պիտի յիշենք այն հերոսը, որ կամաւոր իր արիւնը կը թափէ ազգին համար: Այրի կիները արցունք կը թափեն իրենց մեռած ամուսիններուն համար, սակայն սուգի դառն արցունքներ չեն, որ պիտի թափեն, երբ իրենց ամուսինը կ'իյնայ արիւն թափելով յանուն ազգի փառքին ու պատիւին: Ձեզնէ առաւելանք, որ կրած հալածանք սա Քիւրտերէն: Քանի՛ քանի՛ հարսներ, իրենց ամուսնին գիրկը չմտած տարուեցան ապառ Քիւրտ աղայի մը կիրքը գոհացնելու: Այլեւս անհանդուրժելի է այս կեանքը: Կա՛մ մեռնինք, կամ յաղթենք:

Երբ կինը այսպէս կը խօսէր, ամբոխը սկսաւ շարժիլ, անմիջապէս թշնամիին վրայ նետուելու պատրաստ վայրագ բորենիի մը կերպարանքն առաւ: Սակայն որո՞ւ վրայ պիտի յարձակէր: — Թուրքի՞ն, Թուրքի՞ն: Այն Թուրքին, որ ինք եւս կը զանգատէր Քիւրտէն, ինք ալ ծեծ ու ծանր կրած էր Քիւրտէն: Սակայն ծզկիթներուն մէջ լեցուած ամբողջ բազմութիւնը Քիւրտ չէր: Ցեղոյ կառավարութիւնը, զոր պիտի կործանէին, Քիւրտերուն կառավարութիւնը չէր:

Այսուհանդերձ այս հակապետական եղանակը ցոյց կու տար միայն գործին արտաքին երեւոյթը: Երբ այս բազմութիւնը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէր, բազմաթիւ հայ պատանիներ, բիրերով զինուած, սկսան հաւաքուիլ: Ասոնք ալ պաշտօն ունէին եթէ թրքական փողոցները եւ կամ ընել Թուրք պատանիներուն հետ: Զաքըճեան եւ Ճորեան կազմած փորձերն էին Հնչակեան կոմիտէին: Տարի մը առաջ եւս փորձեր էին խռովութիւն յառաջացնել Տիարպէքիրի մէջ, եւ իրենց տուներուն մէջ կատարուած խուզարկութեան ընթացքին բազմաթիւ վնասակար թուղթեր եւ գիրքեր երեւան ելած էին:

Այդ թուականին Տիարպէքիրի անդրադառ առաջնորդ ի բացակայութեան զանոնք դատապարտած էր 10 տարի թիապարտութեան, սակայն դատապարտեալները միջոց մը գտնելով կը յաջողին փախչիլ Ռուսիա, եւ ինչպէս կը հասկցուի՝ ժամանակ մը յետոյ գաղտնի կը վերադառնան Տիարպէքիր եւ կը վերսկսին իրենց խառնակչութեան:

Թուրք ժողովուրդը սկսած էր ուրբաթի կէսօրուան աղօթքը, եւ երբ երկրորդ անգամ ծունկի կուգար, յանկարծ աւելի քան 500 ֆէտայիներ արդիական հրացաններով զինուած, 3-5 թեւերով յառաջացան դէպի ծզկիթները: Թուրք կիները, տեսնելով կացութիւնը, խուճապի մատնուեցան եւ իրենց երախաներուն ու ամուսիններուն լուր տալու համար փութով փողոց նետուեցան: Ու երբ հիները դէպի ծզկիթ կը վազէին, կոմիտէջիները վախնալով որ պարզիւն կ'անցնի իրենց գրոհը, յարձակեցան կիներուն վրայ:

Շատեր չուզեցին հրացան գործածել, որպէսզի չլսեն ծզկիթներուն մէջ գտնուողները, այլ միայն դաշոյն ու դանակ հանելով զարկին կիներուն, մաս մը վիրաւոր ձգեցին, մաս մը սպաննեցին: Ննձնուէր թուրք մայրերը, իրենց արիւնը կաթեցնելով ճամբաներուն վրայ, ծզկիթներուն դուռը վազեցին եւ պոռացին.

— Ձգեցէք աղօթքը, Հայերը սպաննելու կուգան ձեզ:

Այս աղաղակները լսելով, ամէն մարդ ընդհատեց իր աղօթքը եւ դուրս նետուեցաւ ծզկիթէն: Թուրքերուն մեծամասնութիւնը իրենց վրայ ատրճանակ, ոմանք ալ դանակ ու դաշոյն կը կրէին: Մաս մը Թուրքեր ալ ծզկիթին բակին երկաթորմը փրցնելով՝ զինուեցան փայտով ու երկաթով: Հայերը այդ պահուն հասեր էին ծզկիթին դուռը եւ շրջապատեր էին ու պաշարեր:

Ընդհարումը չափազանց վայրագ էր եւ արիւնահեղ: Երբ հայ ֆէտայիները կոկորդ կոկորդի կը կռուէին, հայ կիներն ու երեխաներն ալ կրակ կը նետէին թրքական փողոցներուն մէջ, ուրկէ ծայր առաւ հրդեհը:

(Նար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	250 ֆրանք		
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 Ֆ.	200Ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.388

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931

2 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1740

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՐԹՈՒՆ Է

«Պահակները արթուն են»— կ'երգէինք մինչեւ երէկ։

Իսկ այսօ՞ր— Թշնամին կը հսկէ, պահակները կը շաղակրատեն։ Թշնամին կը հետապնդէ, պահակները կ'երգեն։ Թշնամին կը գործէ, պահակները կը վիճին։

Անցեալ օր, ձայնակցելով աշխատակցի մը, ուշադրութեան յանձներ էինք ցուցամոլիկ, հակայեղափոխական ունակութիւն մը,— միտքէ անցած ամէն բան, ո՛րեւէ քաղաքական-յեղափոխական ծրագիր թուղթին յանձնելու թեթեւամտութիւնը, որ զարգացաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին։

Աթէնքի «Նոր Օր»ն ալ կը յուզէ այս խնդիրը, աւելի սուր շեշտով մը։

Բնորոշելով մեր անցեալ գործունէութեան պայմանները, մեր պաշտօնակիցը մատը վէրքին վրայ կը դնէ եւ կ'աղաղակէ, արդար դառնութեամբ.

— «Պէտք է ընդունիլ նաեւ որ մեր փրթելիք լեզուն, անկախ յեղափոխական գործի համար տիրող աննպաստ պայմաններէ, բոլորովին դժուարացուց մեր ազատագրական պայքարը, վերջին տարիներուն։

Խօսելու, գրելու, պոռալու կատաղութենէ կը տառապինք՝ Ամէն մէկս ծրագիր կը մշակենք յեղափոխական գործի համար, բերնէ բերան, թերթէ թերթ անոր պրոպականտը ընելով, թշնամիին ականջը հասցնելու աստիճան։

Յեղափոխութիւն, յեղափոխական, ֆէտայի բառերը պար կը դառնան շրթներու վրայ։ Հռետորները՝ հանրային բեմերէն իբր փամփուշտ կ'արձակեն այդ բառերը, որոնք հանդիսականներուն ծափահարելու ախորժակը գրգռելէ տարբեր նպատակի չեն ծառայեր։

Ի տես այս քնալակէօզութեան, ինչպէս կ'ըսեն բոլշեւիկները, իսկական յեղափոխականները կամաց կամաց հրապարակէն քաշուեցան՝ հիասթափութեամբ նոր սերունդէն՝ որ առ առաւելն *յեղափոխական պուպրիկ* կրցաւ ըլլալ՝ Աթէնքի, Գահիրէի եւ Փարիզի պողոտաներուն վրայ քարոզ կարդալով։

Ոչ ոք չսրդողի այս տողերէն, Բոլորիս համար են անոնք։ Համաճարակ մը կայ մէջտեղը, որ կը սպառնայ վարակել ամբողջ երիտասարդութիւնը, եթէ հակամիջոցներու չդիմուի։ Մտայնութիւններ կան, որոնք պէտք է անխնայ հարուածուին, Քննադատութեան լախտը պէտք է իջնէ ամէն մէկիս գլխուն։ Վտանգի տակ է ոչ միայն յեղափոխական գործը, այլ՝ նաեւ մեր ազատագրական պայքարը, որ դժուարացաւ եւ օր ըստ օրէ աւելի կը դժուարանայ, մեր սանձարձակ վազքին պատճառաւ։

«... Ճարունակենք մեր ճամբան՝ այնպէս՝ ինչպէս յատկագծուած է, մեր ուժերը կեդրոնացնենք մեր թշնամիին դէմ, խորհինք ու ջանանք նորագիւտ միջոցներով պայքարիլ, առաւելագոյն արդիւնքներ ձեռք բերելու համար, Բայց, չխօսինք ոչ մեր պայքարին, ոչ մեր թշնամիին, ոչ ալ մեր գործածած միջոցներու մասին, չխօսինք եւ չգրենք, այլ գործենք լուռ ու մունջ, առանց ցոյցի եւ ազմուկի։ Թող ոչ ոք չիմանայ մեր խորհածին ու ըրածին մասին։» (Նոր Օր, 24 Նոյ.)։

Այս արտատպումը աւելորդ կը դարձնէ ո՛րեւէ վերլուծում կամ խորհրդածութիւն։

Այնպէս որ, ձգելով մեր մեղքերը, պիտի թելադրէինք օրինակ առնել եթէ ոչ մեր անցեալէն, գոնէ թշնամիէն։

Որքան ալ անհաճոյ ըլլայ, պէտք է խոստովանինք որ ինչպէս շատ մը ասպարէզներու մէջ, այս ճակատին վրայ ալ մեր առեւէն հասաւ, մեզ անցաւ Թուրքը։

Այսօր ան մեզի ասպարէզ կը կարդայ նաեւ իբրեւ «կոմիտէճի» — այս բառին նախապատերազմեան իմաստով։

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, Իթթիհատի հետեւորդները կանոնաւոր դասընթացքի մը պէս հետեւեցան մեր բոլոր շարժումներուն։ Դասեր առին մեր փորձառութենէն եւ մեթոդներէն։ Աշակերտ ձեւացան եւ վարպետ հանդիսացան։ Եւ երբ աշխարհատասան աղէտը վրայ հասաւ, անոնք շատ լաւ գիտէին թէ ինչ պիտի ընեն, իսկ մենք...

Այսօր ալ, երբ մեր ոտքը գետնէն կտրած է, շնորհիւ սանձարձակ ազատութեան, անոնք, «լէյլէկլիճի» Թուրքերը իրենց ոտքերը ամուր դրած հողին վրայ, գիտեն թէ ինչ կ'ընեն։

Շատ քիչ կը խօսին, բայց գիշերը ցերեկին խառնած կը գործեն։ Կը հետեւին մեր բոլոր շարժումներուն, արտասահմանի ամէնէն հեռաւոր գաղութին մէջ իսկ։ Կը հետեւին մեր թերթերուն եւ գիրքերուն։ Կը հաւաքեն, կը թարգմանեն, կը վերլուծեն եւ անոր համեմատ կը մշակեն իրենց գործունէութեան ծրագիրները։

Մինչդեռ մենք... Թուրքերէն թերթ անգամ չենք ուզեր կարդալ, ինչպէս երբ Թուրքիա կը գտնուէինք։

Մենք ամենագէտ ենք եւ ամենակարող, անհաս եւ անճառելի։ Իսկ Թուրքը երբեք «մարդ ըլլալիք չունի»...

Անցեալ օր, մարտական ուժ մը, որ իր կեանքին քառասուն տարին մաշեցուցած է դաւադրական գործերու մէջ, կը գրէր խորին վրդովումով.

— Ո՞ւր պիտի յանգին թերթերու միջոցաւ եղած սպառնալիքները։ Այսպէ՞ս ըսանք մենք..

Թշնամին կը հսկէ, թշնամին կը գործէ, իսկ մենք մրցումի ենք ելած իրարու հետ, ամէնէն խոշոր, ամբարիշ, շանթարձակ բառերը գրի առնելու համար։

Ո՞ւր է մեր աշխատանքը։ Լուրջ, հասուն, մեթոտիկ աշխատանք։ Ոչ թէ ճառ ու երգ, ծրագիր կամ տեսակէտ։

Ո՞վ է արթուն, ո՞վ է քուն...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ճանիկեանի հարցը

Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ?

Վերապահութեամբ կուտանք հետեւեալ լուրը, որ բխած է հելլէն կիսապաշտօն շրջանակներէ.—

Ռումանական կառավարութիւնը«Ռոմանիա»ոչ ոգենաւին մէջ պատահած ողբերգութեան մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւնները առնելէ յետոյ, նկատած է որ Թուրքիա միջազգային օրէնքները բռնաբարած է օտար դրօշ կրող նաւու մը մէջ մարդ սպաննելով ու ձերբակալելով, հակառակ նաւապետի բողոքներուն։ Ռումէն կառավարութիւնը նման անձգութիւններու կրկնութեան առաջքն առնելու համար՝ Ճանիկեանի խնդիրը յանձնած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութեան։

Նկատելով որ հայ գաղթականները կը գտնուին Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտպանութեան տակ եւ Ճանիկեան եւս գաղթական ըլլալով, իրաւունք ունի պաշտպանուելու, կը կարծուի թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Թուրքիայէն պիտի պահանջէ ազատել Ճանիկեանի գոյքերը, որոնք գրաւուած են թուրք ոստիկանութեան կողմէ։ Կը կարծուի նաեւ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի բողոքէ թուրք կառավարութեան մօտ՝ միջազգային օրէնքները բռնաբարելու յանդգնութիւնը ունեցող թուրք ոստիկանութեան դէմ։ («Նոր Օր», 26 Նոյ.)։

Յոյն զօրավարի մը բողոքը

Յունական «Էսթիա» թերթին 23 Նոյեմբերի թիւին մէջ, զօր. Մազարաքիս բողոքի եւ ցաւի նամակ մը հրատարակած է Ճանիկեանի խնդրին առթիւ։

Զօրավարը իր նամակը կը վերջացնէ հետեւեալ խօսքերով.

— Հիւրընկալուած Հայերը, որոնց երախտապարտութիւն կը յայտնեն մեր հայրենիքին՝ որ զիրենք ընդունած է, չեն համարձակիր ոչ իսկ բողոք ներկայացնել՝ այնքան որ ա՛լ վարժուած են անիրաւուելու։ Եւ յետոյ ոչ պետութիւն եւ ոչ ալ հիւպատոս ունին հոս։

Բողոքելու պարտականութիւնը եւ թերեւս մեր ոստիկանութեան ախտը հերքելու պարտականութիւնը մեզ կը թողուն։

Իբրեւ հելլէն ուրախ պիտի ըլլամ, եթէ ոստիկանական տեղեկութիւնը հերքէր «ժուռնալ տը Թրնեւի» գրածը։

Դրամանենգ Հայեր Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ մէջ կեղծ դրամներ դրուած են շրջաբերութեան։ Այս մասին «Էլ Ահրար» կը գրէ.—

Եդուարդ Յակոբ Մատէնճեանի քով գտնուած է 25 ղրուշնոց արծաթ կեղծ դրամ մը։ Այս առաջին անգամն է որ 25 ղրուշնոց կեղծ դրամ կը տեսնուի՝ մարդ 50նոցներ եւ 10նոցներ շատ կային հրապարակի վրայ։

Հարցաքննութեան միջոցին Եդուարդ յայտնած է որ ինք այդ կեղծ դրամը առած է Խաչատուր Մատէնճեանէն։ Այս վերջինը ըսած է թէ առած է Սարգիս Մելքոնեանէն։ Երեքն ալ ձերբակալուած են եւ կը կարծուի որ զօրաւոր հայ կեղծարարներու խումբ մը կայ որ կը զբաղի այս գործով, որովհետեւ տեսնուեցաւ որ այս դրամներուն մեծ մասը Հայերէն կուգայ։

Սեւ ցաւին դէմ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը փակած է ռուսեւպարսիկ սահմանագլուխը, Կասպեան ծովէն մինչեւ Օրտուպատ, 250 մղոն տարածութեան մը վրայ, իբրեւ զգուշական միջոց սեւ ցաւին դէմ։ Զինուորներ եւ Չեկայի գործակալներ կը հսկեն սահմանուած շրջանակին մէջ։

Փոխադասանութեանց օրինագիծը

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ փոխադասանութեանց նոր օրինագիծը արդէն իսկ յանձնուած է գործավարներու խորհուրդին։

Կասկած չկայ որ, նոր օրէնքը բոլորովին իրաւազուրկ պիտի դարձնէ ոչ-իսլամ համայնքները, կապտելով անոնց վերջին իրաւունքները։

Ճամբորդէ մը կ'իմանանք թէ, հայ հասարակութեան նոր կանոնագրին մշակման մէջ զարշելի դեր կատարած է թեթեւսոլիկ բժիշկ մը, Տոքթ. Ա. Վ. որ առեւտրական է Բերայի թաղ. Խորհուրդին եւ որ ազատ ասպարէզ գտած ըլլալ կը կարծէ։ Այս մարդուկը քանի մը ամիս առաջ հրապարակաւ կը սպառնար Բերայի թաղը անջատել Պատրիարքարանէն։

Քիւրտերու ախոռը դէպի Թէքիրտաղ

Թուրքիա կը շարունակէ Քիւրտերու բնաջնջումը, աքսորով ու բռնի գաղթով։

Հալիքանլը աշիրէթէն երեք հարիւր ընտանիքէ բաղկացած կարաւան մը, Տրապիզոնէն Պոլիս հասած եւ Թէքիրտաղ ղրկուած է։ Ասոնք իրենց հետ միասին բերած են 4 հազար կենդանի։ Այս աշիրէթին պատկանող ուրիշ կարաւան մըն ալ Տրապիզոնէն ճամբայ պիտի ելլէ եւ այսպէս առաքումներուն վերջը եկած պիտի ըլլայ։

Իսլամական Համագումարին օրակարգը

Իբրեւ պատասխան Պաղեստինի կառավարութեան հարցումներուն, Իսլամական Համագումարին կազմակերպիչները յայտնեցին թէ ժողովին վերջնական օրակարգն է.— Իսլամական սրբավայրերու խնդիր, Երուսաղէմի մէջ իսլամական համալսարան մը հաստատելու խնդիր, Հիճազի երկաթուղի, իսլամական մշակոյթ եւ պայքար անհաւատութեան դէմ։

Երուսաղէմի հրէական շրջանակները կը վախնան որ Համագումարը բոլորովին հակաբրիտանական հանդամանք առնէ, քանի որ օրակարգէն դուրս ձգուած է խալիֆայութեան խնդիրը, իսկ ընդհակառակն մասնաւոր տեղ տրուած է Երուսաղէմի իսլամական համալսարանի ծրագրին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐԸ

Թանի Թղթակիցը Պոլսէն կը գրէ Թուրքիոյ մաքսային վերջին սեղմումներուն եւ «տագնապի տուրքին» մասին։

— Թուրքիա սկսաւ դիմել երկու միջոցներու, որոնք երեւան կը հանեն անոր նիւթական կացութեան ծանրութիւնը։ Այդ միջոցներէն մէկը սահմանուած է մասամբ փակելու իր ներածումներուն յարաճուն բացը. միւսը՝ զուգակշռելու տնտեսական նժարը։

Առաջինը, կրնայ խոր խառնակութիւն մը առաջացնել երկրի մը մէջ, ուր ընդդիմադիր որեւէ տարր գոյութիւն չունի եւ որուն համաձայն 10էն 16 առ հարիւր զեղչ պիտի կատարուի անհատական հաստատութեանց եւ պետական վարչութեանց բոլոր պաշտօնեաներուն թոշակներուն վրայ։ Պէտք է գիտնալ թէ անհատական հաստատութեանց պաշտօնեաներն արդէն, տագնապին հետեւանքով, ենթարկուեր էին 10էն 20 առ հարիւր զեղչի մը։ Եթէ այս զեղչերուն վրայ բարդենք նոր տուրքը եւ անոնք որ արդէն կը կիրարկուին, կարելի է հաշուել թէ այս հաստատութեանց պաշտօնէութիւնը, երկու ամսուան ընթացքին, զրկուած կ'ըլլայ 25էն 30 առ հարիւր իր ամսական թոշակէն։

Երկրորդ միջոցին գործադրութեամբ արդիւնքը պիտի ըլլայ զուգակշռել տնտեսական նժարը որ միշտ բաց ունի։ Նոյեմբեր 16էն ի վեր, առանց կանխաւ ծանուցուած ըլլալու, սկսան գործադրել բոլոր օտար ներածումներուն վրայ չափով սահմանափակում մը, որ բստ երկրին պէտքերուն, փոփոխութեան պիտի ենթարկուի երկու ամիսն անգամ մը։ Սահմանափակումը որուն ենթարկուած են կարգ մը արտադրութիւններ՝ համազօր է թաքուն արգելքի։

Վերջապէս, կան ուրիշ արտադրութիւններ որ բոլորովին արգիլուած են։

Այս օրէնքին գործադրութիւնը այնքան նոր է որ, կարելի չէ տակաւին արձանագրել անոր արդիւնքները, բայց այսօրուընէ իսկ կարելի է ըսել թէ այդ միջոցը մասնաւորապէս կը վնասէ Ֆրանսայի։ Ֆրանսա բացի նուազ մետաղէ եւ մեքենաներէ, Թուրքիա կը ներածէ պերճանքի կամ կէս պերճանքի առարկաներ, որոնք բոլորովին արգիլուած են կամ սահմանափակուած։

Կիպրոսի ախոռական եպիսկոպոսները

Գրեր էինք թէ Լոնտոն երթալու եւ իրենց ժողովուրդին պահանջները կառավարութեան ներկայացնելու համար, Մարսէյլէն Փարիզ եկած են Կիպրոսի երեք աքսորական եպիսկոպոսները։

Եպիսկոպոսները հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրին Փարիզի մէջ Կիպրոսի դէպքերուն մասին.

— Մեր հայրենիքէն վտարուեցանք, որովհետեւ ընդհանուրի կամքին յարմարելով, յայտարարեցինք Կիպրոսի միացումը՝ մեր մայր-հայրենիքին Յունաստանի եւ Կիպրոսի ժողովուրդը հրաւիրեցինք որ պիտի ուժին դիմադրէ բարոյական ուժերով, կրաւորական ընդդիմութեամբ եւ օրէնքներու դէմ անհնազանդութեամբ։ Կիպրոսի ժողովուրդը միաձայնութեամբ հաւանած ըլլալով մեր այս յայտարարութեան, անմիջապէս յունական դրօշը պարզեց հոն իսկ, ուր նախապէս կը ծածանէր օտար պետութեան մը դրօշը։ Ժողովուրդը իր զայրոյթը յայտնեց ոչ թէ անհատական սեփականութեան, այլ օտար լուծի խորհրդանշանին դէմ, կառավարիչին եւ փոխ-կառավարիչներու շէնքերուն դէմ։ Աւելի բան մը չըրաւ։

«Ժողովուրդը իր գերադրգռութեան մէջ, թերեւս անցաւ գլեց իր մտադրութիւնները։ Բայց որեւէ անգլիացի վնասուր կամ քաղաքացի չսպաննուեցաւ։ Բոլոր սպանեալները Յոյն են։ Կիւրենիոյ եպիսկոպոսը խոշտանգուեցաւ, գաւազանի հարուածներու ենթարկուեցաւ, եւ անարգուեցաւ։ Քննութիւն մը կ'ուզենք։ Մենք համոզուած ենք որ անգլիացի ժողովուրդը, ի վերջոյ պիտի ճանչնայ մեր դարաւոր իրաւունքները»։

Ստերլինը հետզհետէ կ'իյնայ

Նախորդ օր, Լոնտոնի սակարանին մէջ, փակման պահուն ստերլինի փոխանակութեան գիներն էին, ֆրանք 87,25, տոլար 3,41, պելճիական 24,56, փէզէթա 40,75, լիր 66, քուրոն 18,12, զուիցերիական 17,50, մարք 14,37։

Երէկ կէսօրին ստերլինը կը բռնէր 84։ Տոլար 25,57։

Պուլկարիոյ ցոյցերը եւ Եուկոսլաւիա

Սոֆիայի մէջ կատարուած ցոյցերուն առթիւ, Պուլկարիոյ ներկայացուցած չքմեղանքները սերպ կառավարութեան, անբաւական նկատուած են։ Սոֆիայի սերպ դեսպանը բողոքագիր մը ներկայացնելէ վերջ, մեկնած է Պելկրատ, տեղեկագիր տալու իր կառավարութեան։

Ֆրանսա կը բողոքէ Պուլկարիոյ

Սոֆիայի ֆրանսական դեսպանը դիմում մը կատարեց Պուլկարիոյ վարչապետին։ Այս դիմումը ուղղակի կապ չունի վերջին միջադէպերուն հետ. ան պուլկար կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ կարգ մը պուլկար թերթերու թշնամական եւ զրպարտութեանց վրայ, որոնցմով կանոնաւոր կերպով կը խեղաթիւրուի Ֆրանսայի քաղաքական դերը եւ մանաւանդ անոր դիրքը հանդէպ Պուլկարիոյ։

Մոսկուա կը հրահանգէ ծախել

ՄՈՍԿՈՒԱ, 30 Նոյ. («Թասս»)— Խորհրդ. Միութեան գործավարներու խորհուրդը արտօնեց որ այն սովխոզները որոնք իրենց արտադրութենէն պետութեան յանձնուելիք չափը լրացուցած են, ծախեն իրենց վաճառատուներուն մնացած արմտիքի աւելորդ մասը։

(Այս հրամանագիրը կը յիշեցնէ 1921ին, Լէնինի հրամանագիրները, Կրոնշդատի ապստամբութենէն վերջ՝ այդ հրամանագիրով էր որ բացուեցաւ Նէպի շրջանը)։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԿՈՒՍՈՒՍՈՒՄ„Ն ԱԼ ԶՕՉՆԵՐ

«Բանւոր դասակարգի Նոր կադրերի, կուսակցական կազմակերպութեան ծաւալումը Նոր անդամների կառուցման եւ դաստիարակութեան կազմը պիտի դնել առաջին պլանի վրայ»։

Այս հատուածը՝ Գ. Ա. Խանջեանի ճառէն որուն անդրադարձաւ «Յառաջ»ը ժամանակին, իր քանի մը խմբագրականներով — բաւական է ցոյց տալու համար այն բացառիկ կարեւորութիւնը որ կը տրուի կուսակցական դաստիարակութեան գործին։

Գործող բոլոր տեսակի կուսակցութիւններու համար այս կարեւորագոյն պահանջը, ալ աւելի սուր կերպով կը ներկայանայ համայնավար կուսակցութեան մէջ։ Ու ասիկա, ոչ անոր համար միայն, որ այս կուսակցութիւնը տասնեակ մը տարիներէ ի վեր կը փորձէ համեմատաբար թոյլ դաստիարակութիւն ունեցող անծայրածիր երկրի մէջ, ընկերային նոր ուղիներով առաջնել ընկերվարական աշխարհ մը, այլեւ անոր համար որ կուսակցական աշխատանքներէն զատ, պետական գործերու մէջ եւս կուսակցական տարրի գերակշռութիւնը հիմնական պահանջ է իրենց համար։

Նոր չէ սակայն, որ կը խօսուի այս անհրաժեշտութեան մասին։ Տասնեակ մը տարիներու իրենց միահեծան տիրապետութեան ամբողջ տեւողութեան ընթացքին համայնավար կուսակցութիւնը իր աշխատանքներու մէջ կարեւոր բաժին մը տրամադրած է ի խնդիր այս պահանջին բաւարարելուն։

Եթէ մէկ կողմէ ճիշդ է որ անոնք զգալի նուաճումներ են ձեռք բերեր այս մարզին մէջ, պատրաստելով նոր սերունդ մը, ճիշդ է նոյնպէս, որ կորսնցուցեր են խոշոր թիւ մը պատրաստուած եւ փորձառու կուսակցականներու։

Գլխաւորաբար իրենց ներքին վէճերու եւ տարակարծութիւններու հետեւանքով առաջացած այս կացութիւնը, իր ծանր անդրադարձումներն է ունեցած անտարակոյս Խորհ. Հայաստանի համայնավար կազմին վրայ։

Ստալինի հայ ժանկլաւիկները, «բոլշեւիկեան վճռականութեամբ» հրապարակէն քշելով բոլոր հին եւ պատրաստուած գործիչները (համայնավար) այսօր է որ կը զգան իրական բացը «իդէոլոգիական ֆրոնտում»։

Նոր սերունդը, իրենց միակ յոյսն ու ապաւէնը, այլեւ ամէն տեսակի զուրգուրանքի եւ հոգածութեան առարկայ այս տարրը ըստ երեւոյթին այնքան ալ հաշտութեամբ չի լուծուիր բոլշեւիկեան «իդէոփախական» ընտանիքի մէջ։ Անոր մասին կուսակցական շարքերէն ներս, տեղի կ'ունենայ դանդաղութեամբ, եւ ոչ հիմնաւոր։ Իսկ գործունէութիւնը, ընթացիկ քաղաքական եւ տնտեսական բազմազան աշխատանքներու մէջ ո՛չ տեսական եւ մանաւանդ համոզուած մարդի արդիւնք։

Թէ որքան արդար են մեր այս դիտողութիւնները, դժուար չէ տեսնել նկատի ունենալով համայնավարներու ընդհանուր թիւը Խորհ. Հայաստանի մէջ։

Անցեալ տարի համայնավար կուսակցութիւնը «կուսաճման» գործը կը նկատէր «բաւարար», հիմք ունենալով հետեւեալ թիւերը.—

«1928 յունուար մէկին Հայաստանում ունէինք ընդամէնը 10,064 կոմունիստ. 1930 յունուար 1ին ընդամէնը 12,229 կոմունիստ»։ («Խորհրդ. Հայաստան» մայիս 22, 1930)։ Որով մէկ տարուան մէջ յաւելում է եղած 2166 հոգի։

Իսկ 1930 յունուար 1էն մինչեւ 1931 յունուար մէկը համայնավար կուսակցութեան մէջ ընդունուած են ընդամէնը 2600 հոգի։

Այս թիւերէն զատ ինչ արդիւնք ալ որ տան այս տարուան ձեռնարկները, դժուար թէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը յաջողի իր անդամներու թիւը բարձրացնել 16-17,000ի։

Ու ասիկա տասնեակէ տարուան թափուած ջանքերու արդիւնքը, «կուսաճման» պատկերը, որ շատ եւ շատ խոշոր կը համեմատի ոչ միայն կատարուած աշխատանքներուն եւ թափուած ջանքերուն, այլ մանաւանդ բոլշեւիկեան գաղափարականի ժողովրդականացման։

«Կուսաճման այս տեմպը», ինչ ալ որ ըլլայ, դժգոհ պիտի ձգէ օրուան վարիչները։

Վերջիններս — ինչպէս միշտ այս պարագային ալ, առանց բաց է ի բաց խոստովանելու իրենց անբաւականութիւնը, պէտքը կը շեշտեն «վերանայելու կուսուսուցման թերիները»։

Եւ ինչ պիտի այս քննութեան ընթացքին: Հոս ալ անխուսափելի «օպպորտունիզմն» է որ իր աւերը կը գործէ։ Չէ՞ որ առանց այս արգելքի պիտի լուսաւորուէր Հայաստանի երիտասարդութիւնը, բանուորութիւնն ու գիւղացիութիւնը Մարքս-Լենինեան գաղափարականով, որով եւ սիրով եւ հեշտութեամբ պիտի ուղղուէր համայնավար կուսակցութեան գիրկը։ Գ. Ա. Խանջեանը այս երեւոյթը նկատի ունենալով կը թելադրէ.

— «Անմիջապէս արմատախիլ անել կուսուսուցման, Թէօրիայի (տեսութիւն) Թերգնահատման ամէն մի փորձ մեր շարքերում»։

Որ թարգմանի լաւ եւ հիմնական դաստիարակութեամբ պատրաստել ոչ կուսակցական եւ կուսակցական զանգուածները Մարքս-Լենինեան վարդապետութեան զէնքերով։

Ո՛չ մէկ խօսք սակայն այս մասին թէ արդեօ՞ք չկան այլ պատճառներ, որոնք կ'արգիլեն այդ զանգուածները խանդավառուիլ համայնավարական «կենդանի գործերով»։

Առանց տեւական դաստիարակութեան մեր ժողովրդական զանգուածները քանի մը տասնեակ տարիներ խանդավառուեր, զոհաբերեր եւ գործակցեր են Դաշնակցութեան, գլխաւորաբար անոր գործէն եւ աշխատանքէն տարուած: Նոյն երեւոյթը արդար չէ՞ր որ տեղի ունենար այսօր մեր «խորհրդային հայրենիքում», հարազատ կուսակցութեան ղեկավարութեամբ իր ազատութիւնը գտնող նոյն ժողովուրդի մէջ։

Բայց հաճելի չէ մեր հերոսներուն իջնալ այս կարգի քննութիւններու մէջ։ Անոնք գոհ են, որ «կուսուսուցման» օպորտունիստական թերգնահատման» փաստերը չեն պակսիր, արդարացնելու իրողութիւնը։

Ուրիշ խօսքով, եթէ կառուցման գործի մէջ, անհետանալու ըլլան «օպորտունիստական գնահատումներ», Հայաստանի բովանդակ բնակչութիւնը վազ ի վազ տեղ պիտի գրաւէ Լէնինի դրօշին տակ ? ?

Եւ ճիշդ ասոր համար ալ, պէտք է շուկել հին սխալները։ Պէտք է ամ տալ տեսական դաստիարակութեան։ Բայց չմոռնալ որ՝

— Մեզ մօտ վատ սովորութիւն է դարձել ամէն տեղ եւ ամէն առթիւ ճառել եւ խօսել թէօրիայի, կուսուսուցման նշանակութեան մասին՝ գործնականում այդ ուղղութեամբ ոչինչ չունենալով ձանդերձ»:

Գ. Խանջեանի այս գանգատը կարելի է ընդհանրացնել առհասարակ իրենց բոլոր աշխատանքներու մասին անտարակոյս. բայց ամփոփուինք այս սահմանին մէջ։

1930 - 31ի տարեշրջանը կառուցման տեսակէտէն եղած է անբաւարարութիւններու այս շրջանին.

— «1929-30ին, 386 կուսդպրոցի եւ խմբակի դիմաց ունենք 424 կուսդպրոց եւ խմբակ, սակայն «կուսլուսաւորութեան ցանցի աշխատանքներում եղել են խոշոր, երբեմն նոյնիսկ աղաղակող բացեր ու թերութիւններ: («Խորհ. Հայաստան» 31 օգոստոս)։

Այս բացերն ու թերութիւնները վերցնելու եւ կուսլուսաւորութեան գործը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար, 1931-32 տարեշրջանի համար որոշուած էր.

— «Բոլոր շրջաններում եւ ձեռնարկութիւններում եւ գիւղերում պէտք է արդէն վերջացած ըլլային նախապատրաստական աշխատանքները, կազմ ու պատրաստ դիմաւորելու ուսման տարին, սկսելու պարապմունքները։ Ցակայն այսօր մեր ձեռքի տակ եղած փաստերը ցոյց են տալիս, որ այդ մարտական դիրեկտիվը (հրահանգ) չի կատարուել. Հէնց այդ հանգամանքը բաւական է ցոյց տալու համար, թէ ինչպէս անհանդուրժելի կերպով թերագնահատուած է կուսակազմակերպութիւնների կողմից այդ չափազանց անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի մարտական գործը, Մարքս-Լենինեան տեսական զէնքով կուսընկերներին զինելու, նրանց բոլշեւիկօրէն խփելու կայծը։ («Խորհրդ. Հայաստան» հոկտ. 3)։

Կուսակցական վերի իշխանութիւններու ամէն տեսակի «մարտական դիրեկտիվներ»ու դէմ այս կարգի թերացումները, ինչով ալ բացատրուելու ըլլայ, իրականութիւնը սակայն այն է թէ հայ ժողովուրդը կը մերժէ լուսաւորուիլ Մարքս-Լենինեան աւետարանովը։

Եւ որովհետեւ այս աշխատանքի մէջ, կուսուսուցման ղեկավարները կը հանդիսանան պատասխանատու կուսակցականներ, հետեւաբար անոնց կողմէ եղած թերութիւններն ու ընդդիմութիւնը աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն անոնց իսկ ժխտական վերաբերմունքը։

Բոլոր այս պատմութիւնները եթէ մէկ կողմէն կը հաստատեն Հայաստանի ժողովուրդի իրական վերաբերումը համայնավար գաղափարականի հանդէպ որ կը մնայ բարեխառնաբար միշտ վերապահ, միւս կողմէ կը փաստեն այլ վարիչներու կամակորութիւնը, հայ ժողովուրդը քշելու Ռուսաստանի հետեւէն այս անգամ ալ «Լէնինի թէօրիայի լուսաւոր ուղիներով»…

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԾԻԾԱՂ

— Այդքան անպատկառութիւն, որ ցերեկով մարդու տուն մտնե՛լ…

= Ուրիշ կերպ չէր ըլլար. պարոն դատաւոր. գիշերները միշտ տունն է:

×

— Այսպէս, պարոն կոնդէյ իսկ, երէկ մէկը կը պնդէր թէ մենք երկուքս յարեւնման ենք իրարու:

= Ի՛նչ. ես անոր ապտակ մը.

— Ես գայդպէս ըրի։

×

— Բայց հիմա կ'ուզեմ վերջապէս հարցնել ձեզի թէ ե՛րբ պիտի վճարէք ձեր պարտքը.

= Հըմ. շատ ցաւալի. բայց ատոր պատասխանն ալ պարտական պիտի մնամ ձեզի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Ինչպէս նախորդ թղթակցութեանս մէջ գուշակած էի, Թաղ. Խորհուրդը չառկալով հետզհետէ աճող պարտքերու ծանրութեան, եւ միւս կողմէ, Թեմականի անբարեացակամ վերաբերումին հետեւանքով, իր հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց Թեմականին, որ անմիջապէս ընդունեց։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ, հրաժարող Թաղ. Խորհուրդը իր կարելի ճիգը չխնայեց, մտանուած անելէն դուրս գալու համար։ Տարիէն աւելի անխոնջ կերպով տարաւ գործը։ Իրեն ժառանգ մնացած 90,000 դրախմի բացը անկարելի եղաւ գոցել. ու ջանաց ստեղծած ու գոյութիւն ունեցող հասոյթներով պարտկել ունեցած խոշոր ծախքերը։ Իր հրաժարման հետ կը ձգէ իրեն փոխանցուած 90,000 դրախմիին փոխարէն՝ 80,000 դրախմի պարտք մը։

Թեմականէն ծանօթ չորս հայրենակիցներ առժամաբար ստանձնեցին Թաղականութեան գործերը, մինչեւ որ պատեհութիւն ստեղծուի նոր ընտրութիւններ կատարելու։

Ցաւալին այն է, որ, Թեմականն ալ իր կարգին անմխիթար վիճակ մը ունի։ Մեծամասնութիւնը բոլորովին կորսնցուցած է։ Տասնեհինգ պատգամաւորներ հանդրող Թեմականի ժողովները այսօր տեղի կ'ունենան 5-6 անդամներով։ Ցայտնի է թէ ինչ արժէք կրնան ունենալ այս տեսակ ծարծինէ մը բխած որոշումները։ Դժբախտաբար պակսեցան, կամ անտարբեր մնացին, առողջ ու կորովի ծառայող անձեր, եւ ազգային կազմակերպչական մեքենան կը ներկայացնէ այսօր խեղճ ու կրակ վիճակ մը, պատրաստ՝ փլուզ առաջին հովին տեղի տալու։

Ազգային վարժարաններու հոգաբարձութիւնը կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը։ Անոր մասնակցող տարրերը այն հաւատքը կը ներշնչեն զեռ, որ, դիւրաւ տեղի պիտի չտան կարգ մը տխուր ծարգոց խաղերուն, գիտակցելով այն լուրջ պարտականութեան, զոր ստանձնած են հայ մանուկներու եւ պատանիներու հանդէպ։

.˙. Հայ Գթութեան Խաչի մանկապարտէզին մասին գրած էի ամէն առաջ։ Մանկապարտէզը հազիւ երեք շաբաթներ բոլորած՝ հրաման ստացաւ փակուելու։ Ոստիկաններ եկան գործադրել կրթական քննիչին հրամանը։ Խնդիրը այն էր, որ Հայ Գթութեան Խաչի Վարչութիւնը, հանախորհուրդ Ազգ. Իշխանութեանց հետ, ձեւ մը գտած էր իր մանկապարտէզը բանալու Նէա Պօլիի հեռաւոր թաղամասին մէջ, մինչեւ նախարարութեան պաշտօնական հրամանագրին հասնիլը։

Սեւերես վարժապետ մը, չես գիտեր ինչէն թելադրուած, բան գործ կ'ընէ երթալ կրթական քննիչին մօտ, ներկայացնելով Գթութեան Խաչի Վարչութիւնը իբրեւ ազգէ դուրս կազմակերպութիւն մը։ Առասպելներ հիւսելով անգիտակ քննիչին ականջին, կը յաջողի համոզել զայն, որուն հետեւանքով փակման հրամանը կուգայ, եւ փողոցը կը թափին լոյսին կարօտ մօտեցած 40-50 հայ մանուկներ։

Գթութեան Խաչի Վարչութիւնը կորովի միջոցներու դիմած է, վերաբանալու համար մանկապարտէզը։ Մեծ յոյսեր կան որ պիտի յաջողի իր դիմումներուն մէջ, եւ մօտերս փողոցը լքուած երեխաները պիտի վերադառնան իրենց դրասեղաններուն։

.˙. Նորակազմ Օրիոստաարդաց Միութիւնը անդադար շարժման մէջ է։ Հիմնադրութեան ոգեւորիչ երեկոյթէն վերջ, անցեալ կիրակի գեղեցիկ երեկոյթ մը սարքեց իր ակումբին, «Քրիստափորի» մէջ։ Ծուստով կը սկսի հրապարակային դասախօսութեանց շարքի մը, այս առապատին մէջ զանելով քաղցր ովասիս մը։

.˙. Հայաստանի ներգաղթի լուրերը խառնափնթոր են եւ գրեթէ հակասական։

Անցեալ օրուասին մէջ իմացանք մեր Գաբրիէլեանի «հարուածային» յայտարարութիւնները, որով, արդէն իսկ ամէն ինչ պատրաստ էր 6000 ներգաղթողներու համար, եւ, կը մնար միայն արձանագրել ու հաւաքաբար ճամբայ հանել։ Ցացուկ ու բարի ամիսները սահեցան, արձանագրութիւնները հազիւ մէկ շաբաթ տեւեցին ու պահանջուածին կրկնապատիկը տեղ գրաւեցին ցանկերուն մէջ։ Անգործ եւ թափառական բազմութիւններուն կը բաւէ տեղափոխութեան փոքր խոստում մը, ու անոնք պատրաստ են հեռանալու, առանց նոյնիսկ հարցնելու թէ ո՛ւր կ'երթան։ Եւ եթէ գիտնան որ դժոխք կը տարուին, անտարբերութեամբ պիտի պոռան. «Հա՛, միայն չուտով տարէք…»

Հայաստանի համար արձանագրուողներու հոգեբանական եւ ֆիզիքական անհանգիստ այս վիճակին, վերջապէս կը հասնին Հայաստանի լրագրերը։ Առանց առաջին գործը կ'ըլլայ յայտարարութիւն մը տալ։ Հաւաքական անցագրի դրութիւնը կը վերնայ։

Իւրաքանչիւր ներգաղթող խմբակ մը պիտի անցնի, քննութիւն տալով իրեն տրուած հաւատարմական հարցարանին վրայ։ Ուրեմն հազար արձանագրուողներուն մէջէն գտնուած չորս հազար հինգ հարիւր «բախտաւորներն» ալ պիտի բաժնուին երեք չորս մասի, ու մինչեւ գարուն հազիւ կարելի պիտի ըլլայ ամբողջին տեղափոխութիւնը։

Ձմրան խստաշունչ քամիին պէտ

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ. — ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՐՔԱ՞Ն Է ՏԵՍԱԿՈՎ ՓՈԽԱՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԸ

Օրէնքի մէկ յօդուածին համաձայն, ապահովագրեալները ազատ են ընտրելու իրենց բժիշկը։ *Թաղի բժիշկէն սկսեալ մինչեւ աշխարհահռչակ մասնագէտը, վիրաբոյժը եւ փրոֆէսօրը։ Բայց որպէսզի այդ ազատութիւնը չարաչար չգործածուի եւ անսահման ծախքերու դուռ չբացուի, օրէնքը անուղղակի սահման մը դրած է այդ ազատութեան, հաստատելով* պատասխանատուութեան սակագին մը (tarif de responsabilité), *որուն մէջ նշանակուած է իւրաքանչիւր բժշկական արարքի* (acte medical) *գինը։ Այդ սակագինը երկու տեսակ է. մէկը այն քաղաքներու եւ ճարտարարուեստական շրջաններուն համար ուր 200000է աւելի բնակչութիւն կայ եւ ուր ապահովագրութեան համար 18,000 ֆրանք տարեկան վաստակը իբրեւ բարձրագոյն գումար ընդունած է, միւսը այն վայրերուն համար ուր 200,000է պակաս բնակչութիւն կայ եւ ուր 15,000 ֆրանք տարեկան վաստակն է ապահովագրութեան համար բարձրագոյն սահմանը։ Հետեւաբար կայ քաղաքային* սակագին (tarif urbain) *եւ գիւղական* սակագին (tarif rural)։ *Այսպէս բժիշկին տունը բժշկական պարզ քննութեան մը համար, քաղաքային սակագինին համաձայն 15 ֆրանք կը վճարուի, իսկ գիւղական սակագինին համաձայն 12 ֆրանք։ Այս այցեգինները հիմ բռնելով հաշուած են բժշկական ամէն տեսակ արարքներու (այլազան ներարկումներ, վիրակապումներ, վիրաբուժական զանազան գործողութիւններ, ծննդաբերութիւն, եւայլն) գինները։ Այնպէս որ թէ գիւղական սակագինը եւ թէ մանաւանդ քաղաքայինը, բժշկական նուազագոյն սակագինէն բաւական վար են։*

Արդ, Ապահովագրական Սնտուկները պատասխանատու են միայն պատասխանատուութեան սակագինին մէջ նշանակուած գիներուն։ Հետեւաբար Սնտուկները բժշկական արարքներուն կամ խնամքներուն արժէքը կը հաշուեն համաձայն իրենց սակագնին եւ այդ հաշուով գտնուած գումարն է որ որոշ համեմատութեամբ կը հատուցանեն ապահովագրեալին, *ինչ ալ ըլլայ անոր իսկապէս վճարած գումարը։*

Իսկ դեղերուն համար մասնաւոր սակագին չկայ եւ դեղագործներուն սակագինը, հետեւաբար ապահովագրեալին իսկապէս վճարածը կ'ընդունուի իբրեւ փոխարինութեան հիմ:

Բայց օրէնքը, ալ աւելի առնձելու համար ամէն տեսակ չափազանցութիւն եւ զեղծում, կը պարտադրէ որ ապահովագրեալը որոշ համեմատութեամբ մասնակցի վերոյիշեալ բժշկական եւ դեղագործական ծախքերուն։

Բժշկական ծախքերուն *ապահովագրեալները կը մասնակցին* 15 կամ 20 *առ հարիւր համեմատութեամբ, Ա. եւ Բ. դասերուն պատկանող վարձուորները հարիւրին 15, իսկ միացեալները հարիւրին 20 համեմատութեամբ։ Հետեւաբար* Սնտուկները իրենց սակագնին համաձայն հաշուուած բժշկական ծախքերուն գումարէն 15 կամ 20 առ հարիւր կը զեղչեն եւ կը վճարեն 85 կամ 80 առ հարիւրը:

Դեղագործական ծախքերուն *ապահովագրեալները կը մասնակցին 15 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Հետեւաբար* Սնտուկները՝ դեղերուն համար վճարուած եւ դեղագիրներուն վրայ արձանագրուած իսկական գումարէն հարիւրին 15 կը զեղչեն եւ կը վճարեն 85 առ հարիւրը։ *(Երբեմն քիչ մը պակաս կը վճարեն, որովհետեւ Սնտուկները չեն հաստատեր շիշերու կամ այլ ամաններու արժէքը, եթէ դեղագործը անոնց արժէքը զանձած է)։*

Բոլորովին կարօտ ապահովագրեալներուն բժշկական եւ դեղագործական ծախքերուն համար տրուած փոխարինութենէն վերապահեալ զեղչերը չեն ըներ։ Համայնքն է որ կը ստանձնէ եւ Ապահովագրական Սնտուկներուն կը վճարէ այդ զեղչերուն համապատասխան գումարը։

Ատամնաբուժական խնամքներու *եւս (ակռայ հանել, լեցնել, լինդերը դարմանել, եւն.) ազատ իրաւունք ունի ապահովագրեալը, եւ իր ըրած ծախքերուն փոխարէն մասնաւոր սակագինի մը համաձայն վճարում կը ստանայ իր մասնակցութիւնը ներկայացնող 15 կամ 20 առ հարիւրը զեղչուելէ յետոյ։ Այդ սակագինը ատամնաբոյժներու սովորական սակագինէն շատ վար է (օրինակ, մէկ ակռայ հանելու համար սնտուկը կը վճարէ 6 ֆր. 65 պակաս 15 կամ 20 առ հարիւր, այսինքն մօտ 5 ֆրանք)։*

Ատամնաբուժ. կեղծադրական գործիքներ (appareil de prothèse dentaire) *այսինքն կեղծ ակռաներ շինել տալու համար նախապէս յատուկ յանձնաժողովին հաւանութիւնը պէտք է առնել։ Հակառակ պարագային ապահովագրեալը փոխարինութիւն չի ստանար։ Այդ հաւանութիւնն ալ կը տրուի 1) եթէ ծամելու պաշտօնը կամ կարողութիւնը հարիւրին 40 պակսած է. 2) եթէ ապահովագրեալը իր արհեստը ի գործ դնելու համար պէտք ունի կեղծ ակռայի. 3) եթէ դարմանումի մը համար անհրաժեշտ է։*

Մարմնուղղական կեղծադրական եւ այլ գործիքներու *(անգիմբան, գօտի, աչքակապ, ակնոց, կեղծ ոտք, եւլն.) համար եւս նախապէս հսկող բժիշկին հաւանութիւնը եւ Ապահովագրական Սնտուկին արտօնութիւնը պէտք է առնել։*

Հիւանդանոց պառկելու պարագային, Ապ. Սնտուկը *հիւանդանոցին կը վճարէ մասնաւոր սակագինի մը համաձայն (հաշուուած բժշկական ծախքերը օրական 4 ֆրանք), պակաս 15 կամ 20 առ հարիւր, եւ ուրիշ սակագինի մը համաձայն հաշուուած բուն հիւանդանոցի ծախքերը— անկողին, եւն. (օրական 20 ֆր. բժշկական բաժնին համար եւ 24 ֆր. վիրաբուժական բաժնին համար պետական հիւանդանոցներուն մէջ)։ Այս վճարումները իսկական ծախքերէն զեղչելէ յետոյ հիւանդանոցը ապահովագրեալէն կամ, եթէ կարօտ է համայնքէն կը պահանջէ մնացեալ մասը։*

(6) ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

այս յայտարարութիւններն ալ ղարնուեցան անձար ու հալուծաշ ներգաղթողներու ճակտին։

Զորս ամիսէ ի վեր շոգիի վրայ կանգնած բազմութիւնները ծախեցին ու վերջացուցին իրենց տնական կարասիները։ Թառին լայն առումով անգործ են. յոյս ալ չկայ որ և է տեսակ գործի, ի՞նչպէս օրը իրիկուն պիտի ընեն, մինչեւ որ տեսնեն ցանկալի շոգենաւին ցուռկը։

Աջէն ու ձախէն պոռոտախօսութիւն ընել, եւ գեռ 24,000ի ալ խոստումներ տալ՝ անլուրջ ծարդու գործ է, երբ աչագին ձգձգումներէ վերջ, գործնականին մէջ բոլորովին տարբեր կերպով կը շարժին։ Ասո՞նք են բոլշեւիկեան «հարուածային» կարգերու գործադրութիւնը գործնական գետնի վրայ։ Այսպէ՞ս կ'ուզեն ցուցադրել գաղութներու մէջ այն գործունէութիւնը, որ անդադար կը շեփորեն։

Այսպէ՞ս, մէկին բամբ միւսը ջրելո՞վ։ Թէ միայն այս գարհուրելի գործելակերպը չարչարուած գաղթականութեան վրայ կ'ուզեն փորձել։ Ի՞նչ է վերջի վերջոյ իրենց ուզածը։

Այժմ պատկերը հետեւեալն է։ Մտէք որ եւ է գաղթակայան, բոլորն ալ արձանագրուած են, ու քանի մը տեղեր։ Բացարձակապէս գործ չունին. ծախած են իրենց ունեցած-չունեցածը։ Խնայողութիւն արդէն չունէին. հրաշքի մը կը սպասեն օրերը կէս կուշտ անցընելու համար։ Ու կը սպասեն։ Չեն հաւատար թէ կրնայ իրենց մեկնումը քանի մը ամիս ուշանալ։ Ասոր չեն հաւատար գեռ, եւ աչուները սեղմած կ'ապրին։ Մեծամասնութեան պատկերն է այս։

Առաջնորդարանը ամէն օր բազմութիւններէ անպակաս են։ Լուրեր կ'ուզեն։ Ո՞վ ինչ գիտէ։ Վիճակը հոն ալ պիտի գա՞յ։ Ե՞րբ։ Այդ ի՛ր գործն է։ Գաւառներէն եկած Սելանիկ թափած են կարգ մը աւելի անհամբերներ, որ առաջ շոգենաւ նստելու համար, ու այսօր անտուն եւ անօթի կը թափառին, կորսնցուցած՝ սպասելու կարողութիւնը։ Տէր Կաբրիէլեաններու յայտարարութիւնները մինչեւ հոս հասցուցին անձար «էմիգրանտ»ները։ Տեսնենք թէ գեռ մինչեւ ո՞ւր պիտի հասցնեն...

ՎԱՀԱԳՆ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՇՏ ԱՋՔԻ ՓՈՒՇ

ՀԻՄԱԿ ԱԼ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳ

Վերջին Թղթաբերով ծասած Թուրքերէն Թերթերու մէջ կը կարդանք.—

Ներքին գործավարին Տիարպէքիրի մէջ ունեցած շփումներուն գլխաւոր առանցքը կազմած է նաեւ մաքսանենգութիւնը։ Մեր հարաւային սահմաններուն եռեւը, մեծ մասը հայ գաղթականներ հաստատուած ըլլալով, մաքսանենգութեան կարեւոր կազմակերպութիւն մը գոյացած է, որ թէ երկրին տնտեսութեան եւ թէ բարոյականին համար մեծ վտանգ մը կը կազմէ։ Միջերկրականի արեւելեան եզերքէն մինչեւ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգները մաքսանենգութեան ընդարձակ կազմակերպութիւն մը բոյն դրած է։ Բոլոր շրջաններուն մէջ մաքսանենգներու կողմէ փախցուած ապրանքները մինչեւ Անատոլուի կեդրոնները կը փոխադրուին։ Ասոր հետեւանքով յառաջ եկած վնասները խիստ մեծ են եւ իրենց անդրադարձումները ունին։ Մէկ կողմէ պետական գանձը կը վնասէ եւ պատուաւոր վաճառականներ չեն կրնար մրցիլ այդ ապօրէն առեւտուրին դէմ։

Այսպէս, պետական գանձէն փախցուած դրամով, սահմանին անդին կողմը մեծ հարստութիւն մը դիզուելու վրայ է։ Հո՛ն, քաղաքներ կը շինուին, մինչդեռ աղդին ազգային ճարտարարուեստը եւ տնտեսութիւնը կը խաւարի։ Թրքական ոսկին կը փախցուի։ Նկատելով որ ոստիկանութիւնը խստիւ կը հետապնդէ մաքսանենգները եւ անոնց փախցուցած ապրանքները, ասոնք հիմա իրենց ասպարէզ ընտրած են գիւղերը։ Մաքսանենգութիւնը գլխաւորաբար նպաստած է հարաւային սահմաններու մաքսանենգներու եւ հայոց իբրեւ կեդրոն ընտրած գիւղերու ընդարձակումին։ Ճարապլուս եւ նման գիւղեր, այս քանի մը տարուան ընթացքին քաղաքի երեւոյթ առացան, միայն շնորհիւ մաքսանենգութեան, որ գլխաւորաբար պետական գանձին վնաս կը պատճառէ։ Ամէնէն աւելի մաքսանենգուած ապրանքներն են շաքար եւ հիւսուածեղէն, ինչպէս նաեւ գործածուած զգեստներ որոնք մեծ մասամբ կը բերուին Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն, մեծամեծ վնասներու ենթարկելով տեղական ճարտարարուեստը։

Սահմանագլուխի հայ գաղթականութիւնները մեծապէս կը հովանաւորեն եւ կ'օժանդակեն մաքսանենգներուն եւ այն պարագային երբ անոնց ապրանքը բռնուի, դարձեալ վարկ կը բանան եւ ապրանք կը հայթայթեն, ըսելով. «Ասիկա ծախէ եւ երկուքին փոխարժէքը մէկէն կը վճարես»։ Այսօր, երբ Թուրք առեւտրականները ամէն զոհողութեան եւ դժուարութեանց յանձնառու կ'ըլլան, միայն կարենալ դիմադրելու համար համաշխարհային տագնապին, անդին, հայկական քաղաքներու մէջ, մաքսանենգութեամբ իրենց քսակները պարարտացնողները Միջերկրականի գեղեցիկ ծովափներուն վրայ, զուարճութեանց եւ հաճոյքի մէջ կ'անցընեն իրենց օրերը։ Այս սրտամորմոք կացութեան հանդէպ, մեր պարտականութիւնն է, ամէն օր աւելի խստացնել այն միջոցները որոնք ձեռք կ'առնուին պայքարելու համար այս վտանգին դէմ։

Նոր կազմուած զինուորական մաքսային դէտերու օգտակարութիւնը կը տեսնուի։ Տիարպէքիրի առեւտրականները յայտարարած են, թէ այս նոր կազմակերպութեան շնորհիւ բաւական առաջքը առնուած է մաքսանենգութեան։ Ներքին գործավարը երկար օրէն տեսակցեցաւ քաղաքին վաճառականներուն հետ, ընդհ. կացութեան եւ մասնաւորաբար մաքսանենգութեան մասին։

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԵՐՍԻՄԻ ԴԷՄ

Գրած էինք թէ Ներքին գործավարը Խարբերդ գացած է, խոշոր շրջախումբով մը։ Թուրք Թերթերը ծետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը ծաղորդեն այս «առաքելութեան» մասին.—

— Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, եւ մարզպանը, ընդհանուր հրամանատարը, 7րդ զօրաբաժնի ոստիկան զօրքի հրամանատարը Քէնան փաշա, Էլազիզի կուսակալ Նիզամէտտին պէյը, զօրաբանակի հրամանատարը Օսման փաշա, Տէրսիմի նախկին շրջանակին դուրսը եւ ներսը առնուելիք միջոցներուն վրայ խորհրդակցած են, նպատակ ունենալով փրկել Տէրսիմի շրջանակին գիւղերը եւ քաղաքները Տէրսիմի Քիւրտերուն չարիքներէն։ Կառավարութեան այս քննութիւնները աշիրէթներու եւ գիւղացիներու վրայ մեծ տպաւորութիւն ըրած են։ Ներքին գործավարը եւ ընկերները այս շրջանակի իրենց քննութիւնները աւարտելէ յետոյ, Տիարպէքիր գացած են։ Օգտանսւերով հիւրերը դիմաւորուեր են։ Հիւրերը յետոյ Ուրֆա պիտի երթան եւ գիւղերն ալ այցելելով, հոնկէ հարաւային սահմանը պիտի իջնեն։ Հաւանական է որ Ճէզիրէի մէջ ալ քննութիւն կատարուի։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԻ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ

Նախարարաց Յանձնախումբը վերջացուց քննութիւնը այն օրինագծին որ զանազան պարգեւներ կը սահմանէ գաղտնի պահուած կալուածները երեւան հանողներուն։ Օրինագծին տրամադրութեան համաձայն, մինչեւ 5000 ոսկի արժէքով կալուածներու տեղեկատուներուն պիտի տրուի 100ին 30, իսկ անկէ աւելին համար առաջին 5000ին 100ին 20 ու մնացեալ արժէքին համար ալ 100ին 10 նուէր պիտի տրուի։

Պարգեւները պիտի տրուին պետութեան փոխանցուելիք այդ կարգի կալուածներուն վաճառման արժէքէն, ապահովագրուած այլ անհետացած անձերու ապահովագիններուն պէս։

Լրատուութեան պարգեւ պիտի տրուի, բացի մասնաւոր պաշտօնեաներէ, լուր տուող անձին։ Այս օրինագիծը պիտի վաւերացուի մինչեւ դեկտեմբեր 1։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՎԻԼ.— Մօտաւորապէս երկու տարի առաջ Ս. Կարմիր Խաչի Մանուկներու Պաշտպան ընկերութեան Փարիզի մասնաճիւղը օգտակար գաղափարը ունեցած էր Շավիլի մէջ հինգշաբթի օրերը հայերէնի դասընթացքներ բանալու։ Սոյն դասընթացքները յարատեւօրէն շարունակուեցան եւ աշակերտներու թիւը հետզհետէ աւելցաւ։ Այս տարի Բարթող քահանայի նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ վարչութիւն մը, աւելի ընդլայնելու համար հայերէնի ուսուցման գործը, եւ ամառուան արձակուրդներուն այդ հայերէնի դասընթացքները վերածուեցան շաբաթը երեք անգամի։ Հոկտ. ամսուն տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէս մը։ Մանկական երգեր, մէջընդմէջ գեղեցիկ արտասանութիւններ եւ քանի մը փոքրիկ պատկերներ ներկայացուեցան։ Երգերուն սիրայօժար կ'ընկերանար Շավիլի Երիտ. Միութեան նուագախումբը։

Հանդէսը անցաւ շատ յաջող եւ ներկաներուն մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց։ Հանդէսին օրը երեւաց որ մինչեւ 45-50 հայ երեխաներ կան Շավիլի մէջ, ինչ որ զանցառելի թիւ մը չէ։

Ինչպէս յայտարարուած է, մօտերս Փարիզի մէջ պարահանդէս մը պիտի տրուի այս մանկապարտէզի օգտին։ Կ'արժէ քաջալերել այս ձեռնարկը։

Խոչընդոտներ շատ կան, բայց աշխատելու կամք ունեցողներ ալ կան։ Նոր սերունդի փրկութեան համար դպրո՛ց, դպրո՛ց, դպրոց, 4—7 տարեկաններու համար ամենօրեայ այսինքն մանկապարտէզ, մեծերուն համար ալ դասընթացքներ, իրենց ազատ ժամերուն յարմարցնելով։

Ձեռք ձեռքի տանք եւ խրախուսենք աշխատողները, որպէսզի ճրագ մը աւելի պլպլայ։ Ն.

ՄՐՑՈՒՄ ՔԱՅԼԵՐԳԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Հայ Կ. Խաչի վերջին Պատգ. ժողովը նկատելով որ կազմակերպութիւնը չունի իր սեփական քայլերգը՝ որոշեց դարմանել այդ պակասը եւ որոշման գործադրութիւնը յանձնարարեց Կեդրոնական վարչութեան։

Համաձայն մեր Գերագոյն ժողովի հրահանգին, այսու մրցումի կը դնենք հեղինակութիւնը 3—5 տունէ բաղկացած քայլերգի մը, որ խորհրդանշէ Հայ Կ. Խաչի հետապնդած նպատակները։

Մրցման պայմաններն են.—

1.— Բոլոր ոտանաւորները մեզի հասած պիտի ըլլան մինչեւ Մարտ 1, 1932։

2.— Մասնակցող իւրաքանչիւր անձ իր գրուածքէն պէտք է ղրկէ երկու օրինակ, մէկը ստորագրուած, միւսը անստորագիր։

3.— Իւրաքանչիւր մասնակցող կրնայ մրցման դնել մէկէ աւելի ոտանաւորներ։

4.— Առաջնութիւնը շահող ոտանաւորին հեղինակը պիտի ստանայ 25 տոլար։

5.— Բոլոր գրուածքները պէտք է ղրկել Հ. Կ. Խաչի Կեդրոնական Վարչութեան հասցէին.— A. R. C. Inc., P. O. Box 14, B. B. Sta. Boston, Mass.

Ստացուած ոտանաւորները գնահատելու համար կազմած ենք յանձնախումբ մը, որուն տրամադրութեան տակ պիտի դրուին բոլոր անստորագիր օրինակները։

Հայ Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւն

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԳԱՎԱԼԱ, (տեփ. Թղթ.).— 6-700 կը համրուի Մակեդոնիոյ գաւառներուն գիւղերն ու քաղաքները ցրուած որբերուն թիւը։

Այս քաղաքի երիտասարդները ձգուած են իրենց բախտին։ Ոչ հոգացող կայ, եւ ո՛չ ալ փնտռող։ Կարծես թէ անոնք Հայու զաւակ չեն։

Զանազան գիւղերու մէջ դրուած այս տղաքը տարեկան կերպով կը պաշտպանուին գիւղացիներուն հետ։ Գործին եփուն ժամանակը շատ կը սիրուին։ Միջին հաշուով 3, ամիս)։ Իսկ աշնան մօտ կը սկսին վէճեր, որպէսզի տղաքը ստիպուին ձգել ու հեռանալ, զրկուելով իրենց իրաւունքէն։

Շատերը ճարահատ կ'ամուսնանան Հելլենուհիներու, այլք կամ տունը մնացած աղջիկներու հետ։

Ահա քանի մը տեղեկութիւններ

Զրգոս գիւղին մէջ երկու հայ տղաք, 18 - 20 տարեկան, եթէ այս կերպով հայրենիք չմեկնին, մինչ պիտի ամուսնանան յոյն աղջիկներու հետ։

Նիգիշան գիւղը իր մէջ կը համբէ 25 — 30 տղաք որոնց հինգը ամուսնացած են Յոյներու հետ, իսկ մէկն ամիս մը առաջ ամուսնացաւ Հայու հետ։

Ցրանիզի մէջ երեք որբերէն մէկը ամուսնացած է Յոյնի հետ։

Գալլէնի մէջ երկու հայ տղաք ամուսնացած են գիւղի այրիներուն հետ որոնց տարիքը 40 — 45 է, իսկ մէկուն ալ աչքը կոյր։ Այս տղաքը 24 — 26 տարեկան են։

Տիծասթիին մէջ կան ութ տղայ, բոլորն ալ ամուրի են։

Փոթոխոզի մէջ երկու որբերէն մէկը ամուսնացած է Յոյնի հետ։

Մեսրայի մէջ կան 18 տղայ որոնց երեքը ամուսնացած են Հայերու, մէկը Յոյնի հետ։

Սէլլանի մէջ 7 որբերէն 4ը ամուսնացած եւ մէկը նշանուած Յոյներու հետ. իսկ մէկ հոգի ալ նշանուած Հայու հետ։

Ասոնք մեր գիտցածներն են։ Դեռ քանի՜նե՛ր կան այսպէս...

Այս վիճակին մէջ մեր նոր սերունդը ձուլուելու դատապարտուած է։ Անոնց միակ փրկութեան տեղը մայր հայրենիքն է, Ներգաղթի գործակալներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այս կէտը։

Համազասպ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Ուսանող. Միութիւնը իր տարեկան առաջին ընդհ. ժողովը գումարեց նոյեմբեր 15ին իր կեդրոնատեղիին (Հայկական Տուն) մէջ։

Այս առաջին նիստին իսկ ներկայ էին քառասուն գործօն անդամ 45 արձանագրուածներէն։ Այս տարուան համար կը նախատեսուին 70է աւելի անդամներ։

1930-1931 տարեշրջանի Վարչութիւնը իր տարեկան գործունէութիւնը ներկայացնելէ վերջը, իր հրաժարականը տուաւ ընդհ. ժողովին, որ ղաղանի քուէարկութեամբ ընտրեց նոր Վարչութիւն մը, բաղկացած 7 անդամներէ.— Ատենապետ՝ Յ. Տէրվիշեան, փոխ-ատենապետ՝ Յ. Դաւիթեան, ատենադպիր՝ Յ. Տօզաճեան, փոխ-ատենադպիր՝ Շ. Խաչենտրեան, գանձապահ՝ Ս. Սոլոյեան, խորհրդականներ՝ Ա. Իւթիւճեան եւ Ա. Խաչակեան։

Նոր Վարչութիւնը պիտի ջանայ յարաբերութեան մէջ մտնել բոլոր Հայ Ուս. Միութեանց հետ, եւ ապա բարոյապէս ու նիւթապէս օգնել հայ ուսանողներու իր կարողութեան սահմանին մէջ, մասնաւորապէս ներկայ տնտեսական տագնապի շրջանին։

Վարչութիւն

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 25 Նոյ.— Մօտ մէկ տարիէ ի վեր մեր գաղութն ալ անգործութենէ կը տառապի։ Աչառաւելն 6 ամիս է որ շատեր նպաստ կ'առնեն կառավարութենէն։ Կօշկակարի գործերը չափէն աւելի թոյլ են։ Երբեք չէ տեսնուած այսպիսի թուլութիւն այս եղանակին որ կօշկակարին արտադրութեան ժամանակն է։ Քանի մը գործարաններ իրենց դուռները գոցեցին, դուրս ձգելով բազմաթիւ գործաւորներ, որոնց մէջ բաւական թիւով Հայեր կան։ Օրավարձքերը կամաց կամաց կը կրճատեն, տեղի տալով դժգոհութիւններու։ Կաշիի գործարաններն ալ միեւնոյն վիճակը ունին, նոյնպէս գլխարկի գործարանները որոնց մէջ բաւական թիւով հայրենակիցներ կան։ Հակառակ այս անգործութեան, շատեր սրճարանէն դուրս չեն ելեր։ Նոյնիսկ սրճարան մը կայ որ միայն Հայերէն կը վառուի։

Հուրէն Գասապեան

ՈՐԲԵՐՈՒ ԿԻՐԱԿԻՆ

Բարեգործականէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը (ամփոփուած).—

Ամերիկեան Նպաստամատոյցն էր որ առաջին անգամ յղացաւ եւ գործադրեց Ոսկեղէն Պատուիրանքը, յօգուտ այն բազմահազար որբերուն, որոնց պաշտպանութիւնը ստանձնեց պատերազմէն վերջ։

Այս տարի, բացառիկ նշանակութիւն մը կ'առնէ այս պատգամը, որովհետեւ համաշխարհային տնտեսական անօրինակ տագնապը յառաջ բերաւ այնպիսի յեղաշրջումներ որ կարելի չէ չնախահոգալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ճակատագիրը մեր որբանոցներուն եւ որբերուն, մեր դպրոցներուն եւ սաներուն։

Այս տարի, Որբերու Կիրակին պիտի սկսի 6 դեկտեմբերին եւ պիտի վերջանայ յաջորդ տարուան 31 յունուարին։ Այդ օրը պիտի չըլլայ միայն Որբերուն Օրը, այլ բացառաբար հայ Մշակոյթի Օրը եւս, որովհետեւ նուիրահաւաքութեանց գումարը պիտի գործածուի կէս առ կէս որբանոցներուն եւ վարժարաններուն։

Ուստի, կը խնդրենք որ ամէն տեղ, եւ այս տարի Ամերիկայի մէջ ալ անխտիր ու անվարան Միութեանս մասնաճիւղերը եւ որբախնամները անմիջապէս կազմեն նուիրահաւաք շրջիկ խումբեր, անձնուէր կամաւորներէ եւ կամաւորուհիներէ, որ անձամբ դիմեն ամէն Հայու, եւ կամ հոն ուր այդ բանը կարելի չըլլար, սարքեն այդ նպատակին նուիրուած հասութաբեր հանդէսներ։

Սիրելի հայրենակիցներ, յիշեցէ՛ք հայ որբը գոնէ տարին անգամ մը անոր նուիրելով վայրկեան մը, եւ օգնեցէ՛ք հայ դպրոցին, ընծայելով ձեր տարեկան տուրքը, փոքր չէ թէ համեստ ըլլայ։

Նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան

Գ. Ս. Կիւլպէնկեան

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Արաբ աւազակներ Երուսաղէմէն Երիքով գացող 12 ինքնաշարժներ կեցուցին եւ հրազէնի սպառնալիքով, կողոպտեցին ճամբորդներու ամբողջ դրամը եւ գոհարները։ Կողոպտուած անգլիացի ճամբորդներու մէջ են՝ Երուսաղէմի անգլիացի եպիսկոպոսին աղջիկը եւ հիւանդանոցին անօրէնը։ Երկու ամսուան ընթացքին աւազակութեան քսաներորդ դէպքն է որ տեղի կ'ունենայ Պաղեստինի մէջ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ Յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

"ԱՆՈՒՇ"Ի ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի մէջ կարդացի Տիկին Պատմագրեանի նամակը Անուշի մասին, որով իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ քննադատութեան անկատար հանգամանքին եւ անոր հիման վրայ թերթի մէջ երեւցած գրութիւններուն։

1.— Որեւէ գեղարուեստական-թատերական ներկայացման մասին երեւցած քանի մը տող, որոնցմով լաւ կամ գէշ դիտողութիւններ կ'ըլլան՝ չի նշանակեր թէ յօդուածագիրը կ'ուզէ դաս տալ,ան իր կարծիքը միայն կը յայտնէ։ Ընթերցողները ազատ են իր տեսակէտը բաժնելու կամ ոչ։ Գալով քաշքշուք բառին, բաւական անտեղի է, որովհետեւ երբեք մեզի նպատակ չենք ըրած քաշքշել արուեստագէտ մը, կամ ծաղրել արուեստի հետեւող մը. որուն առաքելի զանութիւններով մենք ալ կը տաւալէինք։ Իսկ միամիտ արտայայտութիւններ չէին, ինչ որ գրեր էինք մեր յօդուածով։

2.— Մենք փափաք յայտներ էինք եւ օգտակարութիւնը չէր տեսեր էինք նոյնիսկ այս կարգի վիճաբանութիւններուն, որոնք պիտի ծառայէին գործ մը հետաքրքրական դարձնելու, անոր վրայ խօսեցնելու, փոխանակ զայն մոռացութեան դատապարտելով ոչ գրելու, ոչ ալ վրան խօսելու։ Ուրախ ենք որ Տիկ. Պատմագրեան թերեւս առաջին անգամ հրապարակ կ'իջնէ այս մասին, եւ լաւ կ'ըլլայ որ բոլոր արուեստով զբաղողները երբեմն ձանձրոյթը առնեն իրենց կարծիքը յայտնելու այս կամ այն նուագահանդէսի կամ թատրոնի մասին, եւ տաղանդը կը սատանեն յետոյ մտքի ընելու աւար կամ անոր դիտողութիւնները։

3.— Անուշի մասին մեր գրելիքի վրայ երկար խորհեցանք։ Ու գրեցինք մեր տեսածին ու լսածին մասին, որովհետեւ չէինք կրնար գրել մեր չտեսածին ու չլսածին մասին։ Ու չէր տեսեր էինք որ կը քննենք Անուշը այնպէս՝ ինչպէս մեզի ներկայացուցին, առանց հետաքրքրուելու որ հոն փոփոխութիւններ կամ կրճատումներ տեղի ունեցա՞ծ են։

Քանի որ Տիկինը այս ճշմարտութիւնը գիտէր, ու մանաւանդ պատասխանատու իր ստացածէն զայն հրապարակելու իբր բարոյական պարտականութիւն, ինչո՞ւ արդեօք «Անուշ»ի յայտարարութեան օրն իսկ չէր հետաքրքրուած որ ի՞նչպէս պիտի բեմադրուի, ներկայացման յաջորդ օրն իսկ պէտք չէ՞ր արդեօք ընէր այն յայտնութիւնը զոր հիմա մեր յօդուածին երեւալէն վերջ կ'ընէ։

Տիկին Պատմագրեան մեզի ակնարկելով կ'ըսէ որ այս դիտողութիւնները կ'ընենք առանց փոքր ինչ նեղութիւն կրելու հետաքրքրուելու թէ «աղդեօք ջերլինակը ընագրում լրացրել է այդ պայմանները»: Սակայն այս նախադասութենէն առաջ չէր մոռցած յիշելու որ Տիգրանեան բնագիրը ոչ ոքի չէ տուած..., ու քանի որ ոչ ոքի չուզեր տալ, ինչո՞ւ կը դժգոհի որ զայն այլանդակ փոփոխութիւններու կ'ենթարկեն գաղութներու մէջ։

Այսպէս կամ այնպէս ուրախ ենք իմանալով որ «Անուշ»ը շատ աւելի կատարեալ բնագիր ունի եւ աւելի ուրախ կ'ըլլանք որ յառաջիկային կատարեալ բեմադրութիւնը վայելենք «Անուշ»ին, եւ կամ գոնէ առիթը ունենանք տեսնելու անոր ամբողջական partitionը եւ օգտուինք անկէ։

Ա. Պարթեւեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՒՍԱԲԱՑ (բանաստեղծութիւններ)։ Գրեց՝ Կ. Սիտալ։ Հրատարակիչ Central Printing Company, 401 N. Broad St. Philadelphia, Penna Գին մէկ տոլար։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԱՆԵՅՕՏԻ Արծիւ խումբի խորհրդակցական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տէրօեանի բնակարանը, 9 rue Madame Curie, Bagneux. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Եռագոյն խումբի ընկերները արտակարգ ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն արտակարգ խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Մարզպետ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ Ընթերցարանը, 262 rue Duguesclin. Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն խիստ կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Ֆուլքունեան, Կայծակ, Համազասպ, Մարզպետ խումբերու վարչութիւնները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ ընթերցարանը, կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ջ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի մէջ, Salle S, 24 Rue Victor, կը խօսի Գ. Գեղարքունի *Գաղթան երգերուն* մասին: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԱՑԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Րիւ տը Պէլվիլ: Կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Էքս ան Փրովանս, Յ. Միութ.— 70
Գրիւսէլ, Վ. Գ.— 50
Տէսին, Ն. Ն.— 50
Պլէրմոն, Զ. Ն.— 35
Տիւկրատոս, Ռ. Ա.— 58
Ժնեւ, Խ. Ս.— 50
Շէրպուրկ, Համա.— 35

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Նշան Թնճոյեանի՝ իր որդւոյն ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ (2 տարեկան) զառնաղէտ մահուան առթիւ։

Տէր եւ տիկին Յակոբ Յովհաննէսեան եւ իր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն Պէյնիցի բոլոր հայրենակիցներու, իրենց սիրելի մօրաքրոջ որդւոյն եւ ազգականին՝

ՇՐԵԹԵՆՑ ՄԻՍԱՔԻ
(Գրուսա-Պէյնիցի)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան 57 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 24ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Thiaisի գերեզմանատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Շամիրէ Քէլլէճեան, կը փնտռէ իր եղբօրորդին Յարութիւն Քէլլէճեան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն՝ Սառա։ 1923ին որբերու կարաւանին հետ փոխադրուած է Գորֆու։ Իմացնել՝ Mlle Marie Adjemian, Maison Jeanne d'Arc, Vaulx-en-Velin, Lyon, (Rhône).

— կը փնտռուի Յարութիւն Ատալեան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mibran Tokatlianի, S. L. S. A. Թիւ 405 St. Maurice de Benoyst, Ain.

— Երզնկայի Եէֆիք փաշա Թաղեցի Սահակ Թոմասեան կը փնտռէ իր կինը Աղաւնի (ծնեալ Մէռկէլեան) եւ իր զաւակները՝ Մկրտիչ, Իսղաքեր եւ Գրիգոր, 1915ին կը գտնուէին Երզնկա, տեղահանութեան միջոցին անյայտացած են, իրենց մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Sahag Tomassianի, 30 Rue du Moulin à Vent, Sarcelles, (S. et O), France.

— կը փնտռուի Բաբերդցի Սահակ Ղարիպեան 36 տարեկան, հօր անուն՝ Սեդրաք, մօր անուն՝ Կայնան, 10 տարի առաջ կը գտնուէր Նիւ Եորք (Ամերիկա), իմացնել իր քրոջ Էլպիս Գէորգեանի, 3 Rue Brisac, Quartier Oddo, Marseille:

կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէ արտատպել։

Le Gérant H STEPHAN

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle de la Mutualitéի մէջ, 22 Rue St. Victor, մէթրօ Maubert-Mutualité.

Նիւթ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սիփան երգչախումբի կողմէ, 2 Յունուար Շաբաթ իրիկուն, Salle Victor Hugoի մէջ։

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Եկեղեցասիրաց Ընկերակցութեան կողմէ ի նպաստ Շավիլի մանկապարտէզի շինութեան

Այս Կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Washington Palace, 14 Rue Magellan, Métro George V, ընտիր ճաշ, Coupoleի նուագածուներէն բաղկացած, ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ.

Գեղարուեստական բաժնին սիրայօժար կը մասնակցին պարուհիներ Օր. ANGÈLE NICOLESCO (danses Roumaines et Grecques) ODETTE (Moulin Rougeէն), կը մեներգեն Օր. ԼՈՒԻԶ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ եւ Գ. Գ. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ եւ ՑԱԿՈԲԵԱՆ։

Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը կը մասնակցի Հայկական ընտիր կտորներով։ Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք 10 ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

32.— ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՋԱՐԴԸ

Յանկարծական այս յարձակումէն անտեղեակ, կառավարութիւնը, լսելէ յետոյ հրացաններու ձայնը, անմիջապէս ոստիկանական ու զինուորական ջոկատներ կը ղրկէ կռուին վայրը։

Սակայն կռիւը միայն մէկ տեղ չէր, որ տեղի կ'ունենար, այլ բոլոր ծղկիթներուն առջեւ։ Միւս կողմէ, հրդեհը կը յառաջանար։ Այնպէս որ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ միայն քանի մը ժամ յետոյ։

Զինուորները ի վերջոյ մարելէ յետոյ հրդեհը, նետուեցան երկու կողմերուն միջեւ եւ պաղրեցուցին կատաղածը։ Կոմիտէճիներուն մեծ մասը փախաւ դէպի Սեւերեկի եւ հարաւ-արեւմտեան կողմերը։ Ընչաքաններըը կռուին վայրը թողլով 300 սպաննեալ եւ 120 վիրաւոր, նոյն իրիկունն իսկ կը սկսին այնտեղ եւս խռովութիւն յարուցանել։ Սակայն Սեւերեկի թուրք բնակչութիւնը, նախապէս տեղեկութիւն առած ըլլալով Տիարպէքիրի դէպքերուն մասին, պատրաստ կը սպասէր ամէն հաւանականութեան. այնպէս որ կոմիտէճիները մեծ կորուստ մը կրեցին եւ ուրիշ գործ չկրցան տեսնել Սեւերեկի մէջ։

Տիարպէքիրի մէջ Իսլամները ունէին 70 նահատակ եւ 60 վիրաւոր։ Զինուորները կորուստ չունէին, հազիւ քանի մը հոգի վիրաւորուած էին։ Հրդեհը այրած էր միայն 3-4 տուն։ Իսկ Սեւերեկի մէջ Հայերը ունէին 76 սպանեալ, Թուրքերը 13 սպանեալ։

Այսուհանդերձ խռովութիւնը, որ ծագեցաւ Տիարպէքիրի մէջ Հոկտ. 21ին, տեւեց վեց օր եւ Հայերը չհրաժարեցան ընդհատաբար արիւն թափելէ եւ արիւն հոսեցնելէ։ Եթէ այսքան յամառութիւն ցոյց կուտային կռիւը շարունակելու համար, պատճառը այն էր, որ Թուրքայէն հասած փէտայիները ամէն կողմ տարածած էին լուրը թէ «Հայերը յաղթած են Թուրքերոյ ամէն կողմը, պետութիւնները ընդունեցին ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը կազմութիւնը, Սուլթանը Դամասկոս կամ Պաղտատ փախած է, դուք ի՞նչ կը սպասէք, եռա՜նք, եռա՜նք, մի վախնաք»։ Կարելի չէ առանցմէ դուրս պատճառ փնտռել։

Այս կոմիտէճիներուն առաջնորդները խռովութեանց ընթացքին սպաննուած էին եւ հանգստութիւնը վերահաստատուած էր։ Տիարպէքիրի ոստիկանական տեսչութենէն 21 եւ 22 Հոկտեմբեր թուականով երկու ծածկագիր հեռագիր առաջացոյ քաղաքին դէպքերուն մասին։ Վերջին տեղեկագրին մէջ գրուած էր.—«Երբեւ հետեւանք կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, կարելի եղաւ արգիլել ընդհարումները, որոնց ընթացքին Իսլամները ձգեցին 70 սպաննեալ եւ 82 վիրաւոր, իսկ քրիստոնեաները՝ աւելի քան 300 սպաննեալ եւ 120 վիրաւոր։ Թէեւ Սեւերեկի եւ հարաւ-արեւմտեան կողմի գիւղերուն մէջ ալ պատահեցան նման դէպքեր, սակայն յիշեալ վայրերուն մէջ ոստիկանական կազմակերպութիւն չունէինք, հետեւաբար չենք գիտեր դէպքերուն իրական հետեւանքը»։

Այլեւս արեւելեան նահանգներուն մէջ կոմիտէն գլուխ բարձրացնելու ուժ ու կարողութիւն չունէր։ Սակայն Կիլիկիոյ մէջ, դեռ Զէյթունի եւ Մարաշի թափած արիւնը չչորցած, այս անխնայ եւ անհաւատ կոմիտէն նորէն վերցուց գլուխը, եւ սկսաւ սպառնալ Ատանայի կողմերը, բախտը փորձեց Հաճընի, Համբարձում Պոյաճեանի ծննդավայրին մէջ։

Արդէն գործին մէջ կար նորէն այդ Համբարձում Պոյաճեանը։ Այսուհետեւ ալ Կիպրոսի մէջ ժողովներ կը գումարէր եւ, ինչպէս առաջ չարժած էր, նոյնպէս Սուրիոյ ծովեզերքէն ներս մտնելու մասին կը խօսէր։

33.— ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

1895 տարին վերջացած էր։ 1896ը մտած էինք։ Այն ժամանակ, երբ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, տարին կը սկսէր մարտ ամսուն։

1896ի մարտ ամսուն սկիզբը Քոզան գաւառակին Հաճըն քաղաքի առաջնորդներէն կոմիտէճի Աչարոնի բուժարանին մէջ հաւաքուած էին քանի մը հոգի։ Ասոնցմէ Միհրան եւ Սարգիս մտերիմ ընկերներ էին, միայն Ջուրն էր որ դատ կ'երթար։ Միւսներուն անուններն էին Գիտեճեան Աւետիս, Ճիլերճեան Դանիէլ, Շաքրաթճեան Միսաք, Համբարձում, Թուրէն, բոլորն ալ կոմիտէին կապուած մարդիկ, եւ Ռուսահայ մը, որ նոր հասած էր։ Այս կոմիտէճիները բոլորն ալ մասնակցած էին Զէյթունի եւ Զօքմարզուանի կռիւներուն, նոյնիսկ գտնուած էին Զէյթունի պաշարեալ փէտայիներուն մէջ, սակայն թրքական պաշարման շղթայէն փախչելով հազիւ ազատեր էին։

Առաւօտուն Աչարոնին սենեակին մէջ տեղի կ'ունենար հետեւեալ խօսակցութիւնը.

ԱՉԱՐՈՆ.—Սարգիս, ճագարները (թավշան) չեկան։ Ուշ մնացին։ Դուն կարծեմ հրաժարեցար որսորդութիւն ընելէ։ Միհրանն ալ քեզի կը նայի։ Ուրեմն այս տարի մենք ճագար չպիտի ուտենք։

ՍԱՐԳԻՍ.— Ութ կամ տասը ճագար պատրաստ են։ Սակայն պէտք է եփել կամ ծախել, այլապէս կը հոտին։

Ետոյ այս խօսակցութեան մէջ մտան բոլոր ներկաները եւ սկսան ճագարի մասին խօսիլ։

Առաւօտուն սենեակին կից կը գտնուէր փաստաբան կամ գրագիր Մուսթաֆա էֆէնտիի սենեակը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 25 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.868
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931
3 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1741

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՑ ՃԱՄԲԱՆ

— Ո՞ւր է մեր աշխատանքը: Լուրջ, հաստատ, մեթոդիկ աշխատանք:

— Ո՞վ է արթուն, ո՞վ է քուն:

Այս երկու նախադասութիւններով փակեցինք, երէկ, մեր գիտողութիւնները: Երկու հարցումներ, որ կը շօշափեն մէկէ աւելի արդիական խնդիրներ:

Անհասկնալի Սուրիոյ պարագան: Այս տարի, գարունէն մինչեւ աշուն, Թուրք թերթերը առիթ չփախցուցին ուշադրութիւն, կասկած հրաւիրելու համար հայ գաղթականներու մասին, քաղաքական ծրագիր տեսնելով անոնց տեղաւորման մէջ:

«Միլլիյէթ»ը երկու յօդուածաշարք հրատարակեց, սուտերու իրար խառնելով, եւ գիտակցաբար թոյն սրսկելով:

«Վագըթ»ն ալ ձայն բռնեց, եւ նոյն իսկ հայ գաղթականները այլուր փոխադրելու պահանջ դրաւ: Թուրքերը մտահոգ էին տեղաւորութեան ճարտարարուեստին մէջ, և բնազդօրէն կը կարծեն թէ Ֆրանսան ալ կրնայ հետեւիլ իրենց, Ալժերիա, Թունուզ կամ Հնդկաչին փոխադրելով հայ գաղթականները:

Թրքական վայնասունը արձագանգեց մինչեւ Կովկաս: «Զարիա Վոստոկա»ն, Անդրկովկասեան պաշտօնաթերթը, իր կարգին իւղ լեցուց կրակին վրայ: Եւ մեր ծանօթ, կապկաբարոյ Երեւանցիներն ալ — խօսքը պաշտօնական բերաններու մասին է — ուզեցին հաւատացնել թէ Դաշնակները «հայկական օճախ» կը հաստատեն Սուրիոյ մէջ, աշխարհակալներու հովանաւորութեամբ, կռիւ մղելու համար... Խորհրդային Միութեան դէմ: Չէ՞ որ քրտական շարժումն ալ ուղղուած է ոչ թէ Թուրքիոյ, այլ խորհրդային իշխանութեան, Կովկասի եւ Հայաստանի դէմ...

Այս վայրերան, անբարոյական խաչակրութեան ընթացքին էր որ, մէջտեղ գրուեցաւ Ներգաղթի խնդիրը, նախ տասը հազարի, յետոյ երեսուն հազարի պատմութիւններով:

Թուրքերը հետեւողական են գաղտնի, մանաւանդ հակահայ գործերու մէջ:

Եւ ահա, քաղաքական բանսարկութիւններէն, վրան-բաց յերիւրանքներէն յետոյ, տնտեսական գետնի վրայ է որ կը փորձեն սեւցնել Սուրիոյ հայ գաղթականութիւնը:

Ներածումներու սահմանափակման որոշումէն ի վեր, Էնկիւրի կատաղի պայքար մը բացած է մաքսանենգութեան դէմ, որ համազօր կը համարուի հայրենադաւութեան: Մինչեւ իսկ տրամադրութիւն կայ պատերազմական ատեաններ կազմելու, մաքսանենգներու համար:

Մաքսանենգութիւնը արմատացած չարիք մըն է Թուրքիոյ մէջ, սկիզբէն ի վեր: Եկող-գացող վարչութիւնները ոչ թէ զայն սահմանափակած, այլ դուռները լայն բացած են:

Եւ հիմա, երբ երկիրը սնանկութեան ափն է հասած, 226 միլիոնի ելմտացոյցը 140-150 միլիոնի կապելու աստիճան, պատերազմ կը պահանջուի մաքսանենգութեան դէմ: Եւ — երեւան կուգայ որ այդ չարիքին աղբիւրն ալ... Սուրիա հաստատուած Հայերն են, Իրաքի սահմանագլուխէն մինչեւ Միջերկրական:

Անշուշտ կարդացիք Ներքին գործավարի շքախումբին խառնուած Թուրք թղթակիցներու հեռագիրները՝ Տիգրանակերտէն.

— «Մեր հարաւային սահմաններուն եռեւը, մեծամասնաբար հայ գաղթականներ հաստատուած ըլլալով, մաքսանենգութեան կարեւոր կազմակերպութիւն մը գոյացած է: Միջերկրականի արեւելեան եզերքէն մինչեւ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգները մաքսանենգութեան ընդարձակ կազմակերպութիւն մը բոյն դրած է... Այսպէս, պետական գանձէն փախցուած դրամով, սահմանին անդին կողմը մեծ հարստութիւն դիզուելու վրայ է, նոր քաղաքներ կը շինուին, մինչդեռ ասդին ազգային ճարտարարուեստը եւ տնտեսութիւնը կը խաւարին»:

Այս ահազանգը հնչեցնելէ յետոյ, անոր հետ միաժամանակ, ծրագիր մը պատրաստուած է զինուորական դէտեր հաստատելու սահմանագլուխի երկայնքը, իբրեւ պատնէշ մաքսանենգութեան դէմ:

Ինչ որ կը նշանակէ ոչ այնքան ազգային տնտեսութեան պաշտպանութիւն, որքան «ազգային ուխտի» հետապնդում:

Անշուշտ քէմալականութիւնը միտքէ չի կրնար անցընել վերագրաւել Սուրիան:

Բայց իր սարքած դաւերն ու խաղերը կը ձգտին այնպիսի վիճակ մը ստեղծել այդ նորագաղթ երկրին մէջ — ինչպէս Իրանի եւ Իրաքի մէջ — որ հայ գաղթականութիւնը միշտ ալ փուշի վրայ մնայ: Դառնայ կասկածելի, անբաղձալի՝ թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական գետնի վրայ:

Ինչ որ կատարեցին ու կը կատարեն այս ուղղութեամբ, 1921էն ի վեր, արդէն տուած է շօշափելի արդիւնք: Պատահական ախտանշան մը չէ արաբական թերթերու պարբերական քրթմնջիւնը՝ հայ տարագիրներու տեղաւորման դէմ:

Թուրքերը իրենց մեթոդիկ եւ դաւադրական աշխատանքով մթնոլորտ կը ստեղծեն հարեւան երկիրներու մէջ, կ'ազդեն հանրային կարծիքին վրայ, եւ շագանակներ կ'որսան աւելի կամ պակաս յաջողութեամբ:

Ո՞ւր է մեր աշխատանքը, այս ճակատին վրայ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌ ՎԻՃԱԿԸ

Չիլլէն կառավարութիւնը արտօնած է Թրանզիթ մուտքը 300 գաղթականներու, որոնք դեկտեմբերի սկիզբները Աթէնք պիտի հասած ըլլան Ներգաղթի առաջին կարաւանին միանալու համար:

Կարաւանը մեկնած պիտի ըլլայ մինչեւ դեկտեմբեր 15:

.°. Մակեդոնիոյ գիւղերէն նոր որբեր հասած են Աթէնք, շատ թշուառ եւ խեղճ վիճակի մէջ: Մինչեւ մէկ քանի օր առաջ Աթէնք հասած էին 25 որբեր: Ցակաւին նորեր ալ կը սպասուին: Եկածները բացարձակապէս զուրկ են ապրուստի միջոցներէ: Ոչ հագուստ ունին իրենց մերկութիւնը ծածկելու, ոչ ալ միջոց պատսպարանի մը մէջ պաշտպանուելու ձմրան ցուրտին դէմ: Հազիւ ճամբու ծախք հայթայթած, ինքզինքնին նետած են Աթէնք, այն յոյսով որ մաս պիտի կազմեն Ներգաղթի առաջին կարաւանին:

Բարեգործականի Աթէնքի ներկայացուցչին տուած տեղեկութեանց համաձայն, Ներգաղթի արձանագրութիւնները փութով առաջ կը տարուին: Կը սպասուի Ֆրանսայէն, Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն եւ Սուրիայէն գալիք որբերուն եւ գաղթականներուն, ընդամէնը թիւով 301, որոնք պիտի միանան Ա. կարաւանին:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի (30 Նոյ.) — Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց «ազգային տնտեսութեան պաշտպանութեան տուրքը», որ պիտի բարդուի նախապէս հաստատուած հարիւրին 7—9 տուրքին վրայ: Նոր տուրքը, որ ժամանակաւոր կը համարուի, պիտի գանձուի վաղը իսկ (1 դեկտ.): Բացառութիւն չկայ բնակիչներու համար: Տուրքը հաշուուած է աստիճանաբար աւելցող ռոճիկ մը վրայ: Անոնք որ տարին 50 անգլ. ոսկիի համարժէք դրամէն աւելի վաստակ ունին, պիտի վճարեն առնուազն հարիւրին 7, իսկ անոնք որ հազար ոսկի եւ աւելի կը շահին, մէկ քառորդը պիտի վճարեն:

Երեսփոխանները, որոնք ներկայ ռոճիկ տարեկան 45 սթեռլին կը ստանան (350 թրքական ոսկի), այսուհետեւ պիտի ստանան միայն 35 սթեռլին, ինչ որ անբաւական է ընտանիք ունեցողներուն համար, նկատի առնելով ապրուստի սղութիւնը Էնկիւրիի մէջ: Գործօն բանակի սպաներն ալ տուրք պիտի վճարեն: Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր, առաջին անգամ է որ կը կրճատուի սպաներուն ռոճիկը:

Խորհրդակցութիւն մը Հայերու մասին

«Նոր Օր» կիսապաշտօնական օրգերէ կը տեղեկանայ թէ Յունաստանի արտաքին Նախարարութեան մէջ կարեւոր տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Յունահայերու մասին՝ արտաքին նախարար Պ. Միխալաքոփուլոսի եւ Խորհրդարանի արտաքին գործոց յանձնախումբի նախագահ Պ. Արգիրոփուլոսի միջեւ: Տեսակցութիւնը տեւած է աւելի քան կէս ժամ: Կարծիքներու փոխանակութեան միջոցին՝ քննուած է ներգաղթի, հպատակութեան եւ այլ հետաքրքրական Յունահայերը շահագրգռող խնդիրները:

Անգլօ-ֆրանսական բանակցութիւններ

Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի կողմէ, որ իրեն հաղորդեց թէ, նախապէս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ փոխանակուած հաղորդագրութեանց հետեւանքով, Անգլիա տրամադիր է, այս մէկ քանի օրերու ընթացքին, բանակցութեան սկսելու Ֆրանսայի հետ «կանոնաւորելու համար երկու երկիրներու միջեւ փոխանակութիւնները»:

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը Պ. Ֆլանտէն որ կիրակի օրը Լոնտոն էր անցուցեր, տեղեկութիւններ տուաւ վարչապետին Պ. Լավալի, Անգլիոյ առեւտրական նախարարին հետ իր ունեցած ժամանակի տեսակցութեան մասին:

Հաւանական կը նկատուի որ երկու երկիրներու միջեւ, բանակցութիւններն սկսին այս ամսու 15ին:

Ֆրանսական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծային նախատեսուած բանակցութիւններուն: Իրօք, Անգլիոյ մաքսային օրէնքը մեծ վնաս կը պատճառէ Ֆրանսայի: Առեւտրական նախարարութեան մասնագէտները կը կարծեն թէ տարով, մօտ 800 միլիոնի վնասի մը կ'ենթարկուի ֆրանսական արտածումը: Եթէ այս գումարին վրայ աւելցուի 200 միլիոնի վնաս մը, որուն պիտի ենթարկուի Ֆրանսայի երկրագործական արտադրութիւնը՝ նոյն այս օրէնքին հետեւանքով, մօտ 1 միլիառ վնաս մըն է որ պիտի կրէ Ֆրանսա:

ՍԹԵՐԼԻՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՋՆԱԼ

Սթերլինը նախորդ օր իջաւ մինչեւ 83,75ի: Այս անկումը, Լոնտոնի շուկային մէջ կը վերագրուի ոչ թէ անգլիական ծախսելու համար տրուած յանձնարարութեանց, այլ անգլիական դրամ գնողներու վերապահութեան:

Երէկ կէսօրին, սթերլինը կ'արժէր 82,75:

1920ին իսկ, սթերլինը այսքան անկում չէր տեսած:

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պերլինի քաղաքական շրջանակները չափազանց մտահոգ են սթերլինի անկումով, ոչ միայն տնտեսական, այլ մանաւանդ, քաղաքական նկատումներով:

Որովհետեւ եթէ, մէկ կողմէն, սթերլինի անկումը մեծապէս կը վնասէ գերմանական արտածումներուն, միւս կողմէ Պերլինի մէջ կը վախնան որ, զգալի կերպով սահմանափակէ Անգլիոյ քաղաքական ազդեցութիւնը եւ գործելու ազատութիւնը, պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերուն քննութեան առթիւ գումարուելիք միջազգային ժողովներուն մէջ:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՆՈՐ ՑԵՂՄՈՒՄՆԵՐ

Անգլիոյ առեւտրական Նախարարութիւնը հրատարակութեան տուաւ նոր հրամանագիր մը, որ կը վերաբերի 11 տեսակ ապրանքներու ներածման: Այս ապրանքներուն վրայ մաքսատուրք դրուած է 50 առ հարիւր: Այս արգիլուած ապրանքներուն մէջ են սրուակներ եւ գաւաթներ, ելեկտրական կազմածներ, կտաւներ, ճերմակեղէն, գորգ ամէն տեսակ, ժամեղէն եւ աշտանակ, որսի հրացաններ եւ հրացանի կտորներ, առանձին տպագրութեան յատուկ թուղթ, պատառաքաղ, եւայլն:

Պուլկար վարչապետը Էնկիւրիի մէջ

Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ, երկուշաբթի իրիկուն, Սոֆիայէն մեկնեցաւ դէպի Էնկիւրի:

Այս ճամբորդութեան առթիւ, կառավարական կիսապաշտօն թերթը «Զնամա» կը գրէ.

— Պալքաններու եւ Եւրոպայի խաղաղութեան դէմ Էնկիւրիի մէջ սարքելի դաւի մը խօսքը չի կրնար ըլլալ: Էնկիւրիի մէջ որեւէ քաղաքական շահադիտութիւն չպիտի փորձուի: Այսուհանդերձ, Պ. Մուշանոֆ Էնկիւրի չերթար միմիայն քաղաքավարական պարտադրութեամբ: Ինչպէս ուրիշ շատ երկիրներու հետ, Թուրքիոյ հետ եւս, Պուլկարիա պէտք է կարգադրէ տնտեսական առկախ հարցեր եւ երկու երկիրներու միջեւ, բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները ամրացնէ բարեկամութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագրով մը, որուն կնքումը կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ բոլոր երկիրներուն:

Պուլկարեւսերպ միջադէպին շուրջ

Պուլկար կառավարութիւնը իր պատասխանը յանձնեց սերպիական բողոքագրին՝ վերջին միջադէպերուն առթիւ: Իր պատասխանին մէջ, Պուլկարիա կրկին իր ցաւը կը յայտնէ եւ ուժգնօրէն պախարակելով ցոյցերը որոնք տեղի ունեցան Սոֆիայի մէջ ընդդէմ Եուկոսլաւիոյ, զանոնք կը վերագրէ գրգռիչներու եւ խռովարարներու, կը յիշէ նախազգուշական միջոցները որոնց դիմած էր արգիլելու համար հաւանական միջադէպերը՝ այդ ցոյցերու ընթացքին: Կը տեղեկացնէ կատարուած ձերբակալութիւնները եւ պատիժները որոնց ենթարկուած են պատասխանատու պաշտօնեաները եւ յոյս կը յայտնէ թէ այս գործադրուած միջոցները պիտի հաստատեն թէ Պուլկարիա կը փափաքի Եուկոսլաւիոյ հետ պահպանել լաւ յարաբերութիւնները:

Չինեւճափոնական վէճը

Կը կարծուի թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ջանքերը՝ կարգադրելու համար չինեւճափոնական վէճը, յաջողութեամբ պիտի պսակուին:

Կը յիշուի թէ խորհուրդը խմբագրական յանձնախումբ մը կազմած էր, վերջնապէս մշակելու համար գործադրելի առաջարկները:

Երկու կողմերու տեսակէտները կարգ մը հարցերու շուրջ տակաւին կարելի չէ եղած հաշտեցնել, սակայն մեծ յոյս կայ, որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ գտնել ելք մը որ ընդունուի երկու հակառակորդ կողմերէն:

Կլոր Սեղանը փակուեցաւ

Երեքշաբթի օր, Լոնտոնի Կլոր Սեղանին խորհրդակցութիւնը վերջացաւ, միաձայնութեամբ ընդունելէ վերջ Հնդիկ պետերէն մէկուն կողմէ առաջարկուած շնորհակալութեան բանաձեւ մը, հանդէպ Անգլիոյ վարչապետին՝ որ անկողմնակալութեամբ վարեց խորհրդաժողովին աշխատանքները:

Բաժնուելէ առաջ, պատգամաւորները համաձայն գտնուեցան նշանակելու զանազան յանձնախումբեր, որոնց գործը պիտի ըլլայ տեղին վրայ զբաղիլ ելմտական եւ զինուորական հարցերով: Անգլիական շրջանակներու կողմէ կատարուած յայտարարութիւններէն կը հասկցուի թէ Անգլիա վճռած է հետապնդել հնդկական դաշնակցութեան մը հաստատումը:

Այսուհանդերձ, յստակօրէն կը տեսնուի թէ նման դաշնակցութեան մը հաստատումը աւելի կախում ունի Հնդիկներէն քան թէ Մաքտօնըլտէն: Իրօք, Կանտի, խորհրդաժողովին փակման իրիկունն իսկ, մէկ քանի լրագրողներու կրկնեց թէ խորհրդաժողովը վերջանալէն յետոյ հնդիկ ազգայնականները պիտի հետեւին շատ աւելի տարբեր ճամբու մը քան անգլիականը, որուն կ'ուզէ հետեւիլ Անգլիոյ կառավարութիւնը՝ իրականացնելու համար Հնդիկներու փափաքները:

Այսպէս ուրեմն, երկար աշխատանքներէ եւ ճառերէ յետոյ, Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը կը վերջանայ ձախողութեամբ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սուրիոյ մարզպան Պ. Փոնսոյի պաշտօնավարութեան շրջանը երկարաձգուեցաւ հինգ տարի:

Եգիպտոսի եւ Իրաքի միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ Նոյ. 30ին, քաղաքական յանցաւորներու յանձնման մասին:

Վատիկան նոր տեղեկութիւն ստացաւ թէ յուլիս 6ին գնդակահարուած է Մաքսիմիոս օրթոտոքս եպիսկոպոսը, որ մերժած էր ճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը:

Վիեննայի մէջ, գործազուրկները ջարդուփշուր ըրին առաջնակարգ պանդոկի մը ապակիները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի Աթէնք այցելութիւնը, այդ առթիւ եղած ցոյցերը, յարուցուած աղմուկը, կատարուած ձերբակալութիւնները, անմեղ հայու մը սպանութիւնը եւ յարակից խնդիրները բաւական նիւթ մատակարարեցին հայ մամուլին։

Այդ դէպքը արտակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Մօտաւոր Արեւելքի նորագոյն պատմութեան համար։ Հետեւաբար եւ բացատապէս կը շահագրգռէ մեզ հայերս։ Այդ մասին որքան խօսուի, դարձեալ քիչ է։ Պէտք է ջանանք վերլուծել դէպքերը, քննել պատճառները եւ նախատեսել արդիւնքները։

Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ երէկի ոխերիմ թշնամիները ի՛նչպէս մէկ օրէն միւսը բարեկամացան, մոռնալով թափուած արիւնը, փճացած հարստութիւնները, հրկիզուած քաղաքներն ու աւանները, գերի տարուած եւ ջարդուած հազարաւոր անմեղները։ Քաղաքականութիւնը կգացում չի ճանչնար։ Ամէն բանէ առաջ շահն ու շահը կը տիրապետեն։

Ի՞նչ շահ կը մղէր երկու երկիրները, ա՛յսքան հանդիսաւոր դաշինք կնքելու։

Ընդհանուր պատերազմը եւ անկէ վերջ մինչեւ 1923 պատահած դէպքերը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի մէջ, հաստատած են գոյավիճակ մը, որ թէեւ առժամեայ, սակայն կրնայ պաշտպանուիլ առեւի մը համար։ Մինչեւ «յաջորդ պատերազմը»։

Հակառակ Անատոլուի կռիւներուն մէջ Յունաստանի ենթարկուած չարաչար պարտութեան, այսօրուան Յունաստան իր սահմաններուն մէջ կը պարունակէ շատ ընդարձակ հողամասեր։ Քսան տարի առաջուան սահմաններուն հետ բաղդատելով, Յունաստան ներկայիս անհաւատալի կերպով մեծցած է։ Փոքր Ասիոյ պատառը շատ խոշոր էր, կարենալ մարսելու համար։ Հասկցաւ սխալը եւ շուտով հաշտուեցաւ կատարուած իրողութեան հետ։ Յունաստան շատ գոհ կ'ըլլայ՝ եթէ զինքը հանգիստ ձգեն ներկայ սահմաններուն մէջ։

Երկու հարեւան պետութիւններ, Եուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա՝ պահանջներ ունին Յունաստանէն։ Մէկը կ'ուզէ Միջերկրական իջնել Սելանիկի ճամբով, միւսը կը պահանջէ Մակեդոնիան եւ ելք մը բաց ծովու վրայ՝ Տետէ-Աղաճ — Գավալայի շրջանին մէջ։ Ներկայիս անմիջական վտանգ մը չկայ այս ուղղութեամբ, բայց ապագան միշտ լի է անակնկալներով։

Այս պայմաններուն մէջ, Յունաստանի համար անհրաժեշտութիւն մըն էր բարեկամներ փնտռել իր շուրջը։ Առաջին բարեկամութիւնը կնքեց Իտալիոյ հետ, որ իր ամէնէն զօրաւոր հարեւանն էր եւ ծովային մրցակից մը։ Մուսոլինի նոյնպէս իր դիրքը զօրացնելու համար պէտք ունէր Պալքանեան պետութեանց օժանդակութեան, մասնաւորաբար ընդդէմ Եուկոսլաւիոյ, որ աւստրիա-հունգար կայսրութեան մեծագոյն ժառանգորդը եղաւ եւ կը սպառնայ Իտալիոյ շահերուն։ Յունաստանի հետ բարեկամութիւնը ամրապնդեց իր դիրքը արեւելեան Միջերկրականի մէջ։

Փոխադարձ շահերու վրայ հիմնուած այս մերձեցումին անմիջական արդիւնքը եղաւ Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը, Իտալիոյ միջնորդութեամբ։ Արեւմուտքէն կացութիւնը ապահովելէ վերջ, Յունաստան ուզեց երաշխաւորել նաեւ իր արեւելեան սահմանները։ Թուրքիոյ կողմէ անմիջական յարձակումի մը վտանգը չկար անշուշտ, սակայն Թուրքեւպուլկար համաձայնութիւն մը միշտ ալ հաւանական էր ընդդէմ Յունաստանի։

Միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ շահերն ալ կը պահանջէին բարեկամ փնտռել ամէն կողմ։ Հակառակ դարերէ ի վեր շարունակուող իր անդամահատումներուն, այսօրուան Թուրքիան իր 762.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ չափազանց շատ է՝ առաւելն 7 — 8 միլիոն բնակչութեան համար։ Ամբողջ շրջաններ ամայի-անապատ վիճակի մէջ կը մնան 10 — 15 տարիէ ի վեր։ Հակառակ «երկաթուղիի քաղաքականութեան», որ անդուլ կերպով առաջ կը տարուի, երկրի պաշտպանութեան միջոցները անբաւական են՝ լայնատարած սահմանները կարենալ պաշտպանելու համար։ Ռուսիայէն եւ Իտալիայէն վերջ, որոնց հետ իր բարեկամութիւնը աւելի սարսափի հետեւանք է քան իրական շահի, Յունաստանի հետ առկախ հարցերու վերջնական հաշուեյարդար մը եւ քաղաքական մերձեցում մը, իրապէս պիտի ամրապնդէր Թուրքիոյ դիրքը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։

Նեղ մը հողամաս — արեւելեան Թրակիա — որ դեռ զինքը կապուած կը պահէ Եւրոպայի, առժամաբար ապահովուած կ'ըլլայ Յունաստանի հետ իր բարեկամութեամբ։ Առժամաբար կ'ըսենք, որովհետեւ, եթէ Յունաստան կ'ուզէ պահպանել իր այսօրուան սահմանները եւ արգիլել իր Պալքանեան հարեւանները առնձգութիւններէ՝ ստիպուած է օր մը գրաւել ամբողջ Թրակիան, մինչեւ Պոլիս, այլապէս կասկածելի է իր ապագան։

Այնքան ատեն որ վերջնապէս չճշդուէին Թուրքիոյ եւ Յունաստանի փոխադարձ յարաբերութիւնները, երկու երկիրներն ալ չէին կրնար նուիրուիլ ներքին վերաշինական լուրջ աշխատանքներու։ Յունաստանի կողմէ փոխ-վրէժի մը ձգձգումը շարունակ կը մտահոգէր Թուրքիան։ Այս վերջինը ուժ կուտար վերակազմութեանը իր նաւատորմին, որ գրեթէ փճացած էր Մեծ Պատերազմի ընթացքին։ Նոյնը կ'ընէր Յունաստան՝ միշտ գերակշիռ դիրք ունենալու համար Թուրքիոյ վրայ։

Անցած տարի կնքուած Նաւային դաշնագիրը սահման կը դնէ ծովային սպառազինութեանց։ Երկու երկիրները փոխադարձաբար կ'ընդունին ներկայ գոյավիճակը, իսկ նոր մարտանաւ ապսպրող պետութիւնը վեց ամիս առաջ պէտք է տեղեկութիւն տայ միւս կողմին։ Իտալական նաւարաններուն պատրաստած նոր մարտանաւերով, Թուրքիա բաւական զօրացուցած է իր նաւատորմը, հաւասարելու համար հելլենականին։

Նոյն մրցակցութիւնը կար անտեսական գետնին վրայ։ Թուրքիա եւ Յունաստան, որ գրեթէ նոյն բերքը կ'արտածեն օտար երկիրներ, կործանարար մրցակցութեան ելած էին տարիներէ ի վեր, փոխադարձաբար իրար վարկաբեկելով։

Այսպէս, մէկ կողմէ արտաքին սահմանները պաշտպանելու մտատանջութիւնը, միւս կողմէ ներքին շինարար աշխատանքներու նուիրուելու անհրաժեշտութիւնը, անտեսական կացութիւնը բարելաւելու հրամայական պահանջը ստիպեցին երկու թշնամի երկիրները՝ բարեկամական դաշինք կնքել, խաչ քաշելով արիւնոտ անցեալին վրայ։

Ո՞վ շահեցաւ այս բարեկամութենէն։ Կը տեսնենք յաջորդով։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԾԻԾԱՂ

— Ինչ կը կտրես Թերթէն, կը հարցնէ բարեկամ մը։

— Յիշատակութիւն մը մարդու մը մասին, որ կնոջմէն բաժնուեր է, որովհետեւ ամէն իրիկուն դրամապանակը կը խուզարկէ եղեր։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29

«Ցիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»(*)

Այսպէս, ուրեմն, Նոյեմբերի ամբողջ ամսուան ընթացքին, հայ ժողովուրդը թշնամական դիրք մը բռնած էր հանդէպ օրուան իշխանութեան։ Եւ այս՝ առանց բոլշեւիկներու միջամտութեան։ Սակայն Աշոտ Յովհաննիսեան կը խոստովանի որ դաշնակցական կառավարութիւնը ստիպուած էր ոչ միայն կռուելու Թուրքերուն դէմ, այլ և վախով դիտելու շարժումները, զորս կը կատարէին հայ բոլշեւիկները սահմանին վրայ, եւ առաւել կճրտելու Վրացիներուն դէմ, որոնք, օգտուելով առիթէն, գրաւեր էին Զէգոզ Գոմին եւ կ'ամրանային Ճաշալիի մէջ։

Իսկ միւս կողմէ ժողովուրդը կը շարունակէր «ասպով դէմ քանէարկել» օրուան իշխանութեան։

28 Նոյեմբերին զօրավար Սեպուհ Դիլիջանէն կը հեռագրէր Երեւան.

— «Նախկին Զէգոզ Գոմում գտնուող գիւղերը դիմադրութիւն են ցոյց տալիս տեղական իշխանութեան։ Միջոցներ են ձեռք առնուած բոլշեւիկների ագիտացիայի դէմ Ջալալ-Օղլու շրջանում»։

Սակայն աւելի «բովանդակալից» է Սեպուհի երկրորդ տեղեկագիրը, զոր նոյն օրը, կէսօրէն ետքը, կը հաղորդէ Երեւանի կառավարութեան.

— «Այս րոպէիս Հարիւրապետ Խաչատրեանը հաղորդում է, որ երկրորդ, վեցերորդ եւ առաջին ռազմաճակատային վաշտերը լքել են դիրքերը եւ ցրւել տուն։ Այսօր թողել են և գնացել նաեւ հինգերորդ և երրորդ վաշտերը։ Պահեստում (դիրքերի վրայ) մնում է չորրորդ վաշտը, որի վրայ յոյս դնել չեմ կարող։ Ցոյանում է, որ դասալիքները փախչելով՝ գիւղերում յայտարարում են իրենց կառավարութիւնը։ Շրջանում ադմինիստրացիան իշխանութիւն չունի։ Ճանապարհները կտրուած են և փչացած։ Բաւականաչափ ուժ չունենալով չեմ կարող համապատասխան միջոցների դիմել։ Հարիւրապետ Խաչատրեանը զեկուցում է, որ ճակատը միանգամայն բաց է մնացել։ Պրովոկացիան եւ ագիտացիան մեծ չափեր են ընդունել։ Պահանջւում է լուրջ միջոցների դիմել դասալքութիւնը վերացնելու համար։ Ներկայիս այդ շրջանը ենթարկւում է զօրավար Խանզադեանի զօրաբաժնին։ Իմ կողմից ոչինչ ձեռնարկել չեմ կարող, մանաւանդ որ հարիւրապետ Խաչատրեանը, դրութիւնը վերականգնելու համար, պահանջում է երեք հարիւր ձիաւոր, երկու թնդանօթ և գնդացիրներ։ Բողանիս գիւղում սպայ Սախումեանը, դասալիքներ է ժողովել եւ բանտարկել՝ մասերը վերադարձնելու համար։ Դասալիքները յարձակւում են բանտի վրայ՝ իրենց ընկերներին ազատելու համար եւ փորձել են ձերբակալելու սպայ Սախումեանին, բայց նա ազատւել է։ Ինչպէս երեւում է, Բողանիսի եւ Ղազախի շրջանում տեղի են ունենում մեծ անկարգութիւններ։ Կարգը վերականգնելու համար անհրաժեշտ է կտրուկ միջոցների դիմել։ Ինչպէս զեկուցում է ինձ Խաչատրեանը, հարկաւոր են ձիաւորներ ու թնդանօթներ՝ դասալիքներին հաւաքելու, պատժելու եւ մասերի միջեւ վերաբաշխելու համար։ Նրանց տեղ անհրաժեշտ է նշանակել Բողանիսի եւ Ղազախի շրջանների համար նոր մասեր, որպէսզի հնար լինի ապահովել ճակատը»։

29 Նոյեմբերին զօրավար Խանզադեան կը տեղեկացնէ կառավարութեան, որ Իջեւան են մտեր 30-40 կարմիր զինուորներ, որոնց մեր սահմանապահ զինուորները կը հրաւիրեն զինաթափ ըլլալու։ Եւ առանց հրամանատարին պատասխանին սպասելու, կը ձերբակալեն Իջեւանի հայ սպաները։ Սեպուհի կարգադրութեամբ ձիաւոր եւ հետեւակ զօրամասեր կը ղրկուին Իջեւանի ուղղութեամբ, որպէսզի դիմադրեն կարմիրներուն։ Նոյն օրը Դիլիջանէն կը հաղորդեն թէ կարմիրները Իջեւանի մէջ ձերբակալած են հարիւրապետ Խաչատրեանը, բոլոր սպաները, քաղաքին կառավարական պաշտօնեաները։ Կարմիր զինուորները կը յառաջանան դէպի Դիլիջան։

29 Նոյեմբերի երեկոյին, Երեւանի մէջ խորհրդային Ռուսիոյ լիազօր ներկայացուցիչը Լեգրան հեռագիր մը կը ստանայ կովկասեան կարմիր բանակի ռազմայեղափոխական խորհրդի նախագահ Սերգօ Օրջոնիկիձէի ստորագրութեամբ.

—«Այս րոպէին տեղեկութիւններ են ստացել, որ Հայկոմը բազմաթիւ հանրագրութիւններ ստանալով Դիլիջանի շրջանից, գիշերն անցել է սահմանից եւ խանդավառ ընդունելութիւն գտել բնակչութեան կողմից։ Ձեռք առէք ամէն միջոց՝ ստանալու Երեւանի կողմից Տերտերեանի եւ Դրոյի խմբակցութեան աջակցութիւնը։ Խոստացէք նրանց տեղ տալ Հայկոմի մէջ եւ անձի լիակատար ապահովութիւն»։

1 դեկտեմբերին, կէսօրուան ժամը 2ին, Վրացեան կը հեռագրէ Խարիբեանին.

— «Տաճիկների առաջարկած նոր պայմանները շատ ուժեղացրին կարմիրների դիրքը, որոնք արդէն գրաւել են Դիլիջանը։ Հայ զօրքերը Դիլիջանում համբոյրներով են ընդունել կարմիրներին։ Այսպիսի պայմաններում կառավարութիւնը համաձայնւում է սովետիզացիայի (խորհրդայնացման), անկախութեան երաշխաւորութեան հիմքերով։ Այս սկզբունքով վարւում են բանակցութիւնները Լեգրանի հետ։

* * *

«Ցիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան։»

Իսկ եւ իսկ։

Սակայն եթէ ճիշդ է, որ Հայաստանի ժողովուրդը, չափազանց «տառապած էր», չհիւրընկալեց իր հարազատը (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կամ անկախութիւնը), կարելի՞ է միթէ պնդել թէ հայ բոլշեւիկները չնպաստեցին հայկական պետութեան կործանումին։

Աշոտ Յովհաննիսեան նախ կ'աշխատի այնպէս մը ցոյց տալ թէ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը ինքնաբերաբար կատարուեցաւ հայ ժողովուրդին մէջ։ Ետոյ, վախնալով որ հայ բոլշեւիկները կը զրկուին դափնիէ մը, կը բացատրէ թէ ի՛նչպէս իրենք եւս մեծ դեր մը խաղացին այդ դէպքերուն մէջ։ Քայլ մը եւս ներկայացնելու համար իրենց ջանքերը՝ կործանելու նպատակով հայկական անկախութիւնը։

Նոյեմբերի սկիզբէն իսկ, կ'ըսէ Ա. Յովհաննիսեան, «իշխանութիւնը գրաւելու խնդիրը, որպէս քաղաքական, հերթական անմիջական խնդիր Հայաստանում արդէն իսկ դրուած էր մեր կուսակցութեան համար։ Խնդրի գործնական լուծումը զբաղեցնում էր Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան արտասահմանեան բիւրոյին։ Բիւրոյի պաշտօնական օրգանը, «Տեղեկատու»ն, նախապատրաստում էր մասսաները Հայաստանի աշխատաւորութեան համար հերթական դարձած իշխանութիւնը գրաւելու խնդրի շուրջը։ Մայիսեան ապստամբութիւնից յետոյ Բաքու քաշուած Իջեւանի եւ Դիլիջանի շրջանի հայ գիւղացիներից կազմւած գունդը կեդրոնացւում էր Հայաստանի սահմանագլխում՝ Ղազախում։ Ընդհատակեայ աշխատանքները ղեկավարելու համար երկրի ներսում կուսակցութիւնը չունէր մասսայական կազմակերպութիւններ։ Կուսակցութեան գրեթէ ամբողջ ակտիւը կեդրոնացած էր դաշնակցական բանտերում։ Սակայն ընդյատակեայ մանր խմբերն անցել էին կազմակերպչական աշխատանքների նաեւ երկրի ներսում։ Առանձնապէս զարգանում էր այդ աշխատանքը Իջեւանի շրջանում։ Այդ շրջանի հետ անմիջական կապ էին պահպանում կուսակցութեան արտասահմանեան բիւրոյի հրահանգիչները»։

5 Նոյեմբերին Թուրքերը գրաւեցին Ալեքսանդրապոլը։ Ահա թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենայ քաղաքին մէջ.

— «Քաղաքացիական գործերի համար տեղում կազմեց «կոալիցիոն մարմին», որի մէջ մտան նաեւ բոլշեւիկներից մի քանիսը։ Բանտից հազիւ արձակւած, ամիսների ընթացքում անհաղորդ քաղաքական ճշմարիտ իրադարձներին, մեր ընկերներն եւս ենթարկւել էին դաշնակցական թերթերի այն տեղեկութեան, թէ Կարա-Բեքիրն արշաւում է Ռուսների հրաւէրով, թէ Տաճիկների գործը խորհրդային Ռուսաստանի եւ կոմունիստական կուսակցութեան գործն է առաջ ամենայնի»։

Եւ ահա Շիրակի գիւղացիները «կը քշեն» դաշնակցական ներկայացուցիչները եւ «սովետսկի վլաստ» կը յայտարարեն (խորհրդային իշխանութիւն)։

6 Նոյեմբերին արդէն «սովետսկի վլաստ» յայտարարուած է նաեւ Քեաֆթառլիի շրջանին մէջ։

16 Նոյեմբերին Ալեքսանդրապոլի բանուորները, կ'ըսէ Յովհաննիսեան, կոմունիստ կուսակցութեան տեղական կազմակերպութեան ղեկավարութեամբ՝ խորհրդային դրօշ բարձրացուցին, ստեղծելով տեղւոյն մէջ «Հայաստանի հանրապետութեան ռազմայեղափոխական կոմիտէ»։

Նոյեմբերի վերջերն է արդէն։ Իջեւանի գիւղացիները, կը պատմէ Յովհաննիսեան, «յարելով զինուորների ապստամբութեան, մասսայական հանրագրութիւններով դիմում էին սահմանի այն կողմը՝ խնդրելով կարմիր զօրքերի աջակցութիւնը դաշնակ կառավարութիւնը տապալելու համար»։

29 Նոյեմբերի լուսաբացին, կուսակցութեան արտասահմանեան Բիւրոյի կազմակերպած Հայաստանի ռազմայեղափոխական կոմիտէն, որ կանգնած էր սահմանագլխին վրայ, կ'անցնի սահմանը եւ իր «պատմական» յայտարարութիւնով տապալուած կը հռչակէ իշխանութիւնը։ «Ղազախի գունդը» արդէն մտած էր Իջեւանի գիւղերը, խրախճանք սարքելու միամիտ գիւղացիներուն հետ։

2 դեկտեմբերին Դաշնակցականներուն եւ բոլշեւիկներուն միջեւ կը կնքուի թուղթ մը, որուն համաձայն Հայաստանի իշխանութիւնը կ'անցնի բոլշեւիկներուն։

Ուրեմն «Նոյեմբերեան յեղափոխութիւնը» կը հանդիսանայ նախ «համաժողովրդական գործ» մը, յետոյ բոլշեւիկեան զինեալ միջամտութեան պարագայ մը եւ ի վերջոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու հայ բոլշեւիկներու միջեւ համաձայնութիւն մը կառավարութեան փոխանցման մասին։

Կ'արժէ, երրորդ եւ վերջին յօդուածով մը, քննութեան առնել ուրիշ նոր կէտեր, այլապէս հետաքրքրական։

ՇԱՀԷՆ

(*) Անուշադրութեամբ, սխալ արտագրած էի այս գրաբար ասութիւնը՝ այնպէս ինչպէս, նորանոր ուղղագրութեամբ, դրած էր Ա. Յովհաննիսեան իր գրքոյկին վերջը։

ԿԱՆՏԻ
ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Կլոր Սեղանին վերջին նիստին, Կանտի խօսք առնելով, յիշել տալով թէ ազգ. ժողովը կը ներկայացնէ հնդիկ ժողովուրդին հարիւրին 85ը, թէ այս համագումարը կը մարմնացնէ ըմբոստացման ոգին եւ այս խորհրդակցութեանց եւ բանակցութեանց հետեւանքով, Անգլիա՝ ի պատիւ իրեն է որ զիջումներ պիտի ընէր, առանց սպասելու որ հնդիկ ժողովուրդը իր ազատութիւնն ստանայ ի գին զոհողութեանց։

Կանտի յետոյ ըսաւ թէ իր կարելին պիտի ընէ համաձայնութեան մը գալու համար, այնպէս մը որ կարելի ըլլայ առաջքն առնել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին, բայց կրկին հաստատեց թէ համագումարը բացարձակապէս կը փափաքի Հնդկաստանի անկախութիւնը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ԽՄԲ.— Վերջերս Թեհրանի մէջ բացուեցաւ պարսկական առաջին մանկապարտէզը։ Հիմնադիրն է՝ Հայուհի մը։

Այս առթիւ «Իրանը Ազատ» թերթը ջերմ խմբագրական մը գրած է, որուն թարգմանութիւնը կուտանք ստորեւ.—

Դաստիարակութեան ու կրթութեան մեծագոյն վարպետների միաբանը մատաղ սերնդի ուսուցման վերաբերմամբ՝ այն է եղել որ մանուկների դաստիարակութիւնն ու[շ]ադրութեան առարկայ դարձնել, նրանց ամենափոքր հասակից խել[ք] գիտութիւն ու արուեստ պիտի ա[...] վարժեցնել նրանց։

Մանկական հասակում ստացած ուսումը նման է նախշի, որ քարի վրայ է փորագրուած։ Պարսիկ մեծ իմաստունը, շէյխ Սաադին ասել է.— Որդիներ մի՛ սպասիր այն չափահաս մարդուց, որ մանկական հասակում դաստիարակութիւն չի ստացել։ Թաց փայտն ուզածիդ պէս կարող ես ոլորել, մինչդեռ չորն առանց կրակի չի կարող ուղղել։

Գիտնականների հրահանգներն ու բարձր մտաւորականների խրատները գործադրող անհատները հասել են իրենց նպատակին ու երջանկացել են։ Իսկ մենք, որ այդ հեղինակութիւններին անուշադրութեան ենք մատնել, չենք կարող տարբեր արդիւնք սպասել, քան այն որին արժանացել ենք եւ որից տառապում ենք։

Մայրական գիրկը քննադատելու, մեր ընտանեկան դաստիարակութիւնը խարազանելու եւ նրա թերութիւնները ծանուցելու միակ հետեւանքը վիշտն ու լքումն է։ Լաւագոյն սրտցաւութիւնն այն է, որ մեծ մտաւորականների հրահանգներն ու իմաստունների խրատները ընդհանուր ուշադրութեան առարկան դարձնելով, ամէնից նպատակայարմար ու օգտակար ուղին ցոյց տանք հասարակութեան եւ առաջնորդենք նրան դէպի այն ճանապարհը, որով ուրիշներն անցել ու մեծ օգուտներ են ստացել։ Այդպիսով, հակառակ մեր անցեալի ու ներկայի, մեր ապագան կը լինի լուսաշող ու երջանիկ եւ մենք կը հասնենք բարձր դիրքերի։

Այս խորհրդածութիւններին առի[թ] տուողը առաջին պարսկական մանկապարտէզի բացումն է։ Նրա յարգելի հիմնադրուհի Օր. Թերեզ Յովսէփեանի ստորեւ հրատարակուած յօդուածն նկատի առնելով, պարտք ենք համարում Նրա մասին մեր ձեռք բերած կենսագրական սակաւ տեղեկութիւնների համառօտութիւնը հաղորդել մեր ընթերցողներին։

Օր. Թ. Յովսէփեանը ծնած է Թեհրանում 25 տարի առաջ։ Իր սկզբնական ու միջնակարգ կրթութիւնը ստացել է հայկական համապատասխան կրթական հիմնարկութիւնների մէջ։ Դպրոցից դուրս ա[...] վարժել է պարսից ու ֆրանսիական լեզուները եւ մասամբ էլ ծանօթացել է ռուսերէնի հետ։ Թէ դպրոցական պարապմունքների ընթացքում եւ թէ աւարտելուց յետոյ, օրիորդը մեծ հակում է ունեցել դէպի մանկավարժութիւնը։ Մասնաւորապէս ուսումնասիրել է մանկապարտիզային դաստիարակութեան վերաբերեալ խնդիրները։ Այդ մասնագիտութիւնը իւրացնելու համար մեծ ջանքեր է թափել եւ դպրոցն աւարտելուն պէս Թեհրանի հայկական մանկապարտէզի ուսուցչուհի է հրաւիրուել։

Այնուհետեւ ութ տարի շարունակ նա Թեհրանում եւ Էնզելիում (Փէհլեւի) վարել է նախ ուսուցչուհու եւ ապա ղեկավարողի պաշտօն։ Իր մանկավարժական գործունէութեան ընթացքում ցոյց է տուել արտակարգ ընդունակութիւններ եւ արժանիքներ։ Այդպէսով նա տիրացել է մանուկների անսահման սիրոյն ու ծնողների գոհունակութեան համակրութեան։

Յարգելի օրիորդը միամտաբար[...] երկար տարիների ընթացքում հա[...]

կական բարեգործական ու կրթական ընկերութիւններէ անդամ է եղել։ Շնորհիւ իր գործունէութեան ու արժանիքների, մինչեւ էլ բացառիկ դրուատանքի ու երախտագիտութեան առարկայ է եղել։ Օր. Բերսաբէն գործել է թատերական ասպարէզում եւս։ Ցանձնարարել է իրեն իբրեւ բարեխիղճ, շնորհալի ու ձեռնհաս բեմական գործիչ։ Տասը տարիների ընթացքում պարսկերէն ու հայերէն լեզուներով մասնակցել է շուրջ 150 ներկայացումների, որոնք այդ ժամանակուան շնորհիւ յաջողութեամբ են պսակուել։

Օր. Բ. Ցովսէփեանին մօտից ճանաչողները միաբերան վկայում են, որ նա անսպառ եռանդի տէր, անշահախնդիր մի անհատ է, մինչեւ պատրաստ գործելու կրթական ու բարեգործական ասպարէզներում և ծառայելու մարդկութեան իբրեւ առաջապահ։

Ամէնից շատ ուշադրութեան արժանի պարագան այն է, որ իր ընտանիքի համեմատաբար ապահով վիճակից օգտուելով, հաւատարիմ իր հասատակամութեան ու վճռին, Օրիորդը տարիների ընթացքում իր քրտնաջան աշխատանքի արդիւնքը, փոխանակ չքեղութեան առարկաների, անմիտ արդուզարդի եւ աւելորդ ծախսերի վրայ վատնելու, խնայել, հաւաքել է եւ այդ գումարով է, որ հիմնել է այս հանրօգուտ հաստատութիւնը։

Ձեռնարկի յարատեւութեան վրայ վստահ ենք, որովհետեւ նրա յենարաններն են յարգելի նախաձեռնողի բարձր բարոյական յատկութիւնները, հայրենիքին ու մատաղ սերունդին ծառայելու յարատեւ ձգտումը եւ իր անդուլ ջանքերն ու անընդհատ գործունէութիւնը։

Մաղթում ենք հիմնադրուհուն առաւելագոյն յաջողութիւն։ Հրաւիրում ենք լուսամիտ անհատներին և այն մարդկանց, որոնք նման հիմնարկների լաւ կողմերին ու օգտակարութեան ծանօթ են եւ իրենց զաւակներին փոքր հասակից դաստիարակելու անհրաժեշտութեանմէջ համոզուած, որ Օր. Բերսաբէի վեհ որոշումը, գեղեցիկ ծիգերն ու անօրինակ եռանդը բարձր գնահատելով՝ ամէն ձեւի աջակցութիւններով քաջալերեն նրան։ Լաւագոյն օժանդակութիւնը, որի անմիջական արդիւնքն իրենք են վայելելու, այն է, որ թէ իրենց եւ թէ ազգականների ու ծանօթների երախաներին այդ հիմնարկն ուղարկելով, մինչեւ տան յարատեւելու ու ամրապնդուելու։

ԳԱՂԹ ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱ

Անգործութիւնը կը տիրէ Ամերիկայի մէջ, ընկերային սանդուխին վերին աստիճաններէն սկսեալ մինչեւ վարի աստիճանները։ Ու հիմա Ամերիկացիները իրենց աչքը յառած են Եւրոպայի վրայ։

Երէկ ամէն մարդ կ'աշխատէր Ամերիկա երթալ՝ տոլար փնտռելու կամ իբրեւ հարանցու։ Հիմա Ամերիկացիներն են, որ կ'ուզեն Եւրոպա փոխադրուիլ՝ աշխատանք փնտռելու կամ իբրեւ հարանցու։ Այն Ամերիկացիները, որոնք ծագումով գերմանացի են, ֆրանսացի կամ անգլիացի, շարունակ նամակ կը գրեն իրենց հեռաւոր ազգականներուն, որպէսզի դիւրութիւն մը գտնեն գիրենք Եւրոպա փոխադրելու։ Եւ ժամանակէ մը ի վեր Պերլինի, Լոնտոնի եւ Փարիզի փողոցներուն մէջ կը նշմարուին մարդիկ որ թերթ կը ծախեն, կօշիկ կը ներկեն։ Ասոնք երէկի հարուստներն են, որ տասնեակ տարիներ առաջ Եւրոպայէն Ամերիկա էին գացեր, հարստացեր ու քիթ ծնծղուցեր։ Հիմա կը գաղթեն ետ։

Իսկ դո՛ւն, հայ թափառական, յո՞ գաղթես։

ՏԽՐՈՒՆԻ

Թէհրանէն մեզի ղրկուած ժամագիրէ մը ցաւով կը լսենք մահը Տիկ. Անահիտ Եփրեմի, կողակիցը քաջարի հրամանատարին։

Եփրեմի մահէն յետոյ Տիկին Անահիտ երկիւղածութեամբ պահեց ու գուրգուրաց այն բոլոր յիշատակներուն վրայ, որ մնացած էին մեծանուն Հայէն։ Անոր տունը այս րոպէին կը ներկայացնէ Եփրեմի յիշատակներով լեցուն թանգարան մը։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՈՉ ԹԷ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅԼ ԴԷՊԻ ՎՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆ,

ՊԷՏՔ Է ՀԵՐՔՈՒԻՆ ԱՅՍ ԼՈՒՐԵՐԸ

Նոր Օրի հետ, վերապահութեամբ կուտանք հետեւեալ լուրը.—

Խորհրդային դեսպանատան հետ կապ ունեցող շրջանակներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն, արտասահմանէն Հայաստան փոխադրուելիք երեսուն հազար գաղթականներէն միայն տասը հազարը պիտի զետեղուին Հայաստանի մէջ, իսկ մնացեալ քսան հազարը Վրաստանի եւ Ադրբէջանի հանրապետութիւններուն մէջ։

Այս լուրը, որ ամէնէն առաջ Պոլսոյ «Ժիւմհուրիէթ»ը տուաւ, կը հաստատուի զանազան աղբիւրներէ։

Կ'ենթադրուի թէ Մոսկուայի եւ հնլէն կառավարութիւններուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է, յունահայ գաղթականներու եւ Ռուսիա գտնուող Պոնտոսցի յոյն գաղթականներու փոխանակութեան համար։

Կ'ըսուի թէ փոխանակութեան առաջարկը տարիներ առաջ Աթէնքի կառավարութեան ներկայացուցած է խորհրդային կառավարութիւնը, բայց Յունաստան ընդունած չէ։ Վերջին ամիսներուն խորհրդային կառավարութիւնը դարձեալ կրկնած է իր առաջարկը, որուն ընդառաջ գացած է Յունաստան, Ռուսիայէն սահմանափակ թիւով Պոնտոսցի գաղթականներ ընդունելու պայմանաւ։

∴ Իսկ Պոլսոյ փաստաբաններէն Պ. Լութֆիկ Գույումճեան, Պ. Դ. Ճաշվերդեանի հետ ունեցած է տեսակցութիւն մը ներգաղթի հարցին շուրջ։ Հետեւեալ հատուածը որ կը վերագրուի Պ. Դ. Ճաշվէրդեանի, նոյնքան ուշագրաւ է.— «Փոխադրուելիք գաղթականներու թիւը որոշուած է 30,000, որոնց 10,000ը Հայաստան. իսկ մնացած նոյնքան հաւասար թիւերով Վրաստան եւ Ադրբէջան պիտի տեղաւորուին»։ («Արեւելք», Պոլիս)։

Որքան որ գիտենք, որ եւ է երկիր երթալու համար չէ որ կ'արձանագրուին գաղթականները։ Այլ միայն Հայաստանի համար։

Պէտք կա՞յ ուրեմն շեշտելու թէ լուրը հերքում մը անհրաժեշտ կը դառնայ։

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փարիզեան քաղաքական շաբաթաթերթ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կ'ամփոփէ Կովկասի եւ Հայաստանի ներքին կացութեան մասին.—

Կովկասը յաճախ անհանգստացուցած է Մոսկուայի տիրակալները։ Անկախականութեան եւ հերոսութեան յիշատակները հոն, դեռ բաւական թարմ էին՝ խորհրդային նուաճման պահուն ամէն տեղ, անկախութեան փտափտքները կան ու՝ կը մնան եւ անոնց հետ ալ յոյսեր մը։ Դաղստանի հերոսը՝ Շամիլ թոռներ ունի եւ Վրացիները՝ քրիստոնեայ թէ մահմետական, գիտեն երբեմն, մոռնալ իրենց տեղական ոխերը, չդժոն թօթափել փորձելու համար։ Վեց տարի, յարաբերական հանդարտութենէ մը վերջ, Կովկասը նորէն կը խլրտի։ Հողերու համայնացումը առթի հանած է այս գիւղացիական ցեղերը, որոնց համար արտի սեփականութիւնը ո՛չ միայն բնական, այլեւ նուիրական է։

Ադրբէջան ճշմարիտ ըմբոստութեան մէջ է, եւ քաղաքներէն դուրս, Խորհրդային դեկավարները չեն համարձակիր ելլել՝ առանց ուժեղ ջոկատներու։ Ըմբոստները, իրենց գիւղերը ձգած են Մոսկուայի գործակալներէն, որոնք ձգենք որ. չէին վխտար այդ կողմերը։

Կէս-հայրենասէր, կէս-աւազակ «խումբեր», համաձայն մերձաւոր-Արեւելքի դիւցազներգական եւ պատմական աւանդութեանց, կուլ կը մղեն. մասնաւորաբար Ալլահինը «Աժիւձը», որ կը գործէ Կուրի հոսանքը, եւ Մէպրաթինը որ բռնած է Քարաքլիսի շրջանը։ Նման խումբեր կը մասնանշուին ռուսական Հայաստանի մէջ, որոնք ուժ կը ստանան տեղական «համայնավարներու» դաւաճանութեամբ։ Լեւոն անուն մէկը կը հրամայէ անոնց։ Յայտարարութիւններով, որոնք ճշմարիտ վերջնագրեր են, այս ըմբոստները կառավարութենէն կը պահանջեն որ վերահաստատէ հողային ազատ սեփականատիրութիւնը, մասնաւոր առեւտուրը, որ հրաժարի բանի մը թեմաւորմէն, բանի համայնացումէն եւայլն։ Վերջապէս, Վրաստանի մէջ, մասնաւորաբար հարաւի սահմանական նահանգներուն մէջ, մեծ ըմբոստութիւն մը կը տեւէ ամառուընէ ի վեր։ Գիւղացիները, ուժին աղէտ լքելով իրենց դաշտերը (գրահապատ կառախումբեր կը պտըտեն համայնացեալները եւ չեկիստները) խմբովին քաշուած են լեռները եւ անտառները, ուրկէ տանկնկալ կերպով կը խուժեն դաշտի կարմիրներուն վրայ։ Ըստ աւարութեան, փոխվրէժի արարքները զարհուրելի եղած են ու հրացաղարկ եղած եւ այրուած պատանդներ, օրինակելի մահապատժումներ, պատժական արշաւներ։ Թիֆլիսի մէջ, չեկայի մառլ պալատը ամէն օր կը տեսնէ ձերբակալուած «աւազակներու» արեան հոսիլը։

Զգենք որ բոլշեւիկները անտանկալի չեն եղած։ Ճշմարիտ բանակ մը կը գործէ Կովկասի մէջ, ինչպէս նուաճման օրերուն։ Յետոյ, վարչական գանազան միջոցներ կը հաստատենթէկը վերակազմելն պաշտպանութեան եւ զսպումի կեդրոնները։ Քանի մը շաբաթ առաջ, Տաղստանի ինքնավար հանրապետութիւնը՝ թատերավայրը Շամիլի սխրագործութիւններուն, պարզապէս կը ջնջուէր։

Սեպտեմբերի վերջը, Վրաստանի իբր թէ ինքնավար կառավարութեան պետը՝ Սուխիշվիլի, կը հրաժարեցնէին իր պաշտօնէն եւ տեղը կը գնէին աւելի փորձուած համայնավար մը՝ Մկալուպէլիշվիլի։ Վերջապէս, Նոյեմբեր 4ին, Մոսկուայի մամուլը հրատարակեց հրամանագիր մը, զոր կեդր. Գործադիր կոմիտէն որոշած էր հոկտեմբեր 31ին—«Անդրկովկասի համայնավար կուսակցութեան՝ եւ Հայաստանի, Ադրբէջանի եւ Վրաստանի կեդր. Կոմիտէներուն կողմէ տրուած տեղեկագիրներուն հետեւանքով»։

Այս վաւերաթուղթը՝ խոստովանութիւնը կը կազմէ ծանր կացութեան, որուն լուրը, միմիայն գաղթականներու մամուլին միջոցով կը տեղեկանայինք։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.—

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի պարահանդէս երեկոյթը՝ ի նպաստ Conception հիւանդանոցին անցաւ հրաշալի խանդավառութեան մէջ։ Ոչ մէկ ձեռնարկ այսքան յաջողութիւն ունեցած է։ Մուտքն է մօտ 10000 ֆրանք։ Կը նախատեսուի 7000—7500 զուտ շահ։

Միայն թէ իրենց այս ձեռնարկը ֆրանսական տեղական մամուլին չէին տեղեկացուցած, ինչ որ պիտի մեղմացնէր մասամբ՝ տիրող կարծիքները օտար հիւանդներու եւ մասնաւորապէս Հայերու մասին։

Քանի մը օրէն մամուլին պիտի յանձնեն ընդհանուր հաշիւները։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքերէն թերթերը կը գրեն.

—Բանկալթիի գերեզմանատան մասին քննութիւն կատարելու պաշտօն ունեցող մարմին անդամներէն անոնք որ Եւրոպա կը գտնուէին, Պոլիս վերադարձած են։ Դատը դեկտեմբերի սկիզբը տեղի պիտի ունենայ եւ կը յուսացուի որ Քաղաքապետութիւնը շահի այս դատը։ Ճշդուած է որ այս գետինը Սուլթան Պայազիտի վագֆին կը պատկանի։ Եթէ ճշդուի որ այս գերեզմանատունը քաղաքապետութեան կը պատկանի, գետինը մաս առ մաս բաժնուելով պիտի ծախուի եւ կը կարծուի որ 2 միլիոն ոսկի պիտի արժէ։ Նոր գերեզմանատուններու հրահանգին գործադրութեան եւ արդիական գերեզմանատուններու շինութեան համար, քաղաքապետական պիւտճէին մէջ 400,000 ոսկի դրուած է։ Հասոյթին մնացեալ մասը պիտի գործածուի «Կազի» կամուրջը շինելու։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Ներածումներու սահմանափակման առթիւ, խորապէս յուզուած են օտար առեւտրական շրջանակները։ Պոլսոյ անգլիական առեւտրական սենեակին նախագահը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

1.— Որոշմնագրին գործադրութիւնը օգտակար է, միայն թէ հարց մը դիւրութիւններ պէտք է ընծայուին։

2.— Ներածելի ապրանքներու ամսական ցուցակը, փոխանակ մէկ ամսուան, վեց ամիս առաջ պէտք է հրատարակուի։ Որովհետեւ Եւրոպա կատարուած ապսպրանքները այսքան ժամանակի կարօտ են։ Ներկայիս տրուած 20 օրուան պայմանաժամը ոչ մէկ բանի կրնայ ծառայել։

3.— Ապրանքներու ցանկին մէջ իւրաքանչիւր նիւթի համար նշանակուած քիլօն որեւէ բան չարտայայտեր։ Ընդհակառակն աւելի օգտակար կ'ըլլայ եւ գործնական է այդ ապրանքներուն քանակութիւնը ճշդել նախապէս։ Ասիկա արդէլք կ'ըլլայ նաեւ չահագիտութեան։

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, անգլ. առեւտրական կցորդը որ Էնկիւրի մեկնեցաւ, այս պարագաները պիտի յայտնէ կառավարութեան։

Իսկ ամերիկեան առեւտրական սենեակի նախագահը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.—

«Սահմանափակումի հարցին մէջ, սկզբունքը լաւ է։ Անոր դէմ մարդ բան չի կրնար ըսել, միայն թէ անոր գործադրութիւնը դժուար է։ Առեւտուրը ցորդ ազատ էր եւ ամէն ոք ուզածին չափ ապրանք կը բերէր։ Մինչդեռ այսօր, գալիք մէկ քիլօ ապրանքը ի՞նչպէս կարելի է բաժնել վաճառականներուն միջեւ։ Առաջին անգամ յայտագիր տուողը կրնայ ցանկին մէջ արձանագրուած ամբողջ ապրանքը առնել եւ միւսներուն բան մը չիմնար։ Ասկէ զատ ներածումներու ցանկին կարճ ժամանակուան մը համար պատրաստուած ըլլալը առեւտրական տեսակէտով սխալ դրութիւն մըն է։ Հիմա, որեւէ առեւտրական յառաջիկային համար չիկրնար գիտնալ թէ ի՞նչ պէտք է ընէ։ Մինչդեռ ամէն վաճառական միշտ գալիքը մտածելով, իր ծրագիրը անոր համաձայն կը պատրաստէ։ Այսօր կացութիւնը այդպէս չէ,

Աս առաջքը առնելու համար, ներածումներու ցանկը առնուազն տարի մը առաջ պէտք է յայտարարել։ Ասիկա բնականաբար ամէն ապրանքի մասին չի կրնար գործադրուիլ։ Ասոնց համար ալ կարճ պայմանաժամ մը պէտք է սահմանել։ Ձեխօսլովաքիա 5 — 6 տարիէ ի վեր այս դրութիւնը կը կիրարկէ։ Անոնց ներածելի ապրանքներուն մէկ տարուան ցուցակը կը պատրաստեն եւ ըստ այնմ ապրանք կը գնեն։ Կարելի չէ գիտնալ թէ տագնապը որքան պիտի տեւէ։ Այս մասին ալ որ ինչ ըսէ, սխալ պիտի ըլլայ։ Ամերիկայէն ստացած վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, տագնապը կայուն վիճակ մը առած է, ոչ առաջ եւ ոչ ալ ետ կ'երթայ։ Մինչեւ յառաջիկայ աշուն կարելի չէ գիտնալ թէ տագնապը ի՞նչ ձեւ պիտի առնէ»։

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

150 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ

Ելմտական գործավարութիւնը կը շարունակէ 932ի պիւտճէին քննութիւնները։ Հաւասարակշռութիւնը պիտի ապահովուի հետեւեալ սկզբունքներով։ 1.— Առաւելագոյն գետչ պիտի կատարուի պաշտօնէութեան գոյավիճակին եւ ծախքերուն մէջ, 5—6 միլիոն ոսկի խնայելու համար։ 2.— Մինչեւ հանրային պարտքի խնդրին լուծումը պիտի ջնջուի վճարումներու յատկացումը, այդ խնդիրը լուծուելուն պէս դարձեալ վերահաստատելով յատկացումները։ Ասով 8 միլիոնի խնայողութիւն մը պիտի ըլլայ։ 3.— Մենաշնորհներու վարչութիւններէն մէկ միլիոն ոսկիի խնայողութիւն մը պիտի ըլլայ։ Հաւաստի աղբիւրներու համաձայն, 1932ի պիւտճէն 145-150 միլիոն պիտի ըլլայ, որ ներկայ պիւտճէէն 30 միլիոն պակաս է։ Տնտեսութեան պաշտպանման նոր օրէնքին հետեւանքով յառաջ գալիք 7-8 միլիոնի բացը պիտի փակուի ուրիշ միջոցներով։ Կը կարծուի թէ կոլուածատուրքը քիչ մը պիտի աւելնայ եւ կամ նոր տուրք մը պիտի հաստատուի։

ԸՍՄԷԹԻ ԶՈՀԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 29 Նոյ. (Սեփ. Թղթ.).— Քոսթանցայէն կը հեռագրեն Պուքրէշի ռումէն թերթերուն.—

Գրեցինք ժամանակին այն բռնութեան մասին՝ զոր Պոլսոյ իշխանութիւնները ի գործ դրին «Ռումանիա» շոգենաւին վրայ, այն միջոցին երբ ռումանական այս նաւը կը գտնուէր Թուրք ջուրերուն մէջ։

Թուրք ոստիկանութիւնը կը կարծէր թէ շոգենաւին վրայ կը գտնուին Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի դէմ մահափորձի մը երկու կազմակերպիչներ։

Հրանտ Ճանիկեան հայը, լիբանեան հպատակ, որ Աղեքսանդրիայէն շոգենաւ նստած է Քոսթանցա գալու համար, հսկողութեան տակ առնուած ըլլալով, երկիւղէն անձնասպան եղաւ՝ ինքզինքը կախելով ճեմիշին մէջ։

Իր ճամբու ընկերը Յակոբ Աբիկեան, ձերբակալուեցաւ եւ բանի հանուեցաւ շոգենաւէն 30ի մօտ թուրք ոստիկաններու կողմէ՝ հակառակ շոգենաւին հրամանատար Նեկրուի բոլոր ընդդիմութիւններուն։

Երկար քննութիւններէ յետոյ՝ զորս կատարեց Պոլսոյ ընդհանուր դատախազութիւնը՝ հաստատուեցաւ որ երկու Հայերը,— որոնցմէ մէկը անձնասպան եղաւ եւ որոնք կը կարծուէին թէ կը դաւադրեն Ըսմէթ փաշայի կեանքին դէմ,— անմեղ են։ Արդ ան որ կենդանի մնացած էր Ռումանիա վտարուեցաւ «Ռեճէլէ Քարոլ» շոգենաւով։

Քոսթանցա հասնելուն Յակոբ Աբիկեան՝ որ արդէն հոկտեմբերի սկիզբէն մտադրած էր գալ հոս հաստատուիլ, հրաման ուզեց երկրին մէջ մնալու համար։

Քաղաքին ոստիկանապետ Պ. Քիւզանտին Տուքա, գտնելով որ անոր հաստատուիլը Ռումանիա հակառակ պիտի ըլլայ հանրային ապահովութեան, որոշեց չթոյլատրել անոր երկիր մուտքը։ Յետոյ հայ համայնքին բոլոր միջամտութիւններուն հակառակ, եւ չնայելով որ Աբիկեանի անցագիրը ըստ օրինի պաշտպանուած բոլոր հիւպատոսական վիզէները կը կրէր, ան վտարուեցաւ Եգիպտոս «Տաչիա» շոգենաւով որ պէտք Աղեքսանդրիա ցամաք հանէր։

ԽՄԲ.— Ինչպէս կ'երեւայ, ռումանական թերթերը տակաւին ծանօթ չեն բուն իրողութեան.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 Նոյեմ.— Այս տարին դժբախտ տարի մը եղաւ գործաւորներու եւ մանաւանդ հայ գործաւորներու համար։ Քօտէր վակոնի գործարանը 2-3000 գործաւորներ կ'աշխատէին 3-4 ամիս առաջ։ Ներկայիս մեծապէս պակսած է թիւը։ Քարլէթ վակոնի գործարանը 28 նոյեմբերին 2-300 գործաւոր արձակեց ներկայիս գրեթէ չորսէն մէկը կ'աշխատի։ Ամէնէն առաջ զոհ կ'երթան մեր հայրենակիցները։ Իւղի, շաքարի, մոմի, անուշեղէնի գործարանները ժամերը կրճատեցին եւ գործաւոր կ'արձակեն, չէչին յանցանք մը գործողը ամիջապէս դուրս կը ձգեն։

Օտար գործաւորներու վիճակը օրէ օր անտանելի կը դառնայ։ Հայ անգործներուն թիւը 15 օր առաջ 4-500ի կը հասնէր, իսկ ներկայիս 100-150 հոգի աւելցած են, եւ ամէն օր 10-20 կ'աւելնան։

Մարսէյլ եւ շրջակաները մօտաւորապէս 18,000 Հայեր կը բնակին, որոնց 100էն 80ը գործաւոր են։ Անհերքելի է 3-4 զաւակի տէր ընտանիքներուն վիճակը։

Չկայ մասնաւոր կազմակերպութիւն մը։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն Բարեգործականէն եւ մեծ ու փոքր Միութիւնները։ Մարսէյլէն մինչեւ Լիոն եւ Փարիզ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն Օգնութեան սնտուկի մը համար։ Քարէն ձայն կ'ելլէ, մեր ջոջերէն ձայն չելլեր։ Այս ո՞րչափ խոր քունի մատնուած են մեր աղաներն փաշա էֆէնտիները։

Հայ արհեստաւորները եւ մանր վաճառորդները իրար կը վարկաբեկեն, գիթ-գիթի խանութներ բանալով։

Այս բոլորին վրայ ունինք դպրոցի տագնապ մը։ Այսինքն, այս տարի ալ դպրոց չունինք եւ այս ընթացքով բոլոր մանուկները կը ստիպուին կամ շուկայ իյնալ կամ ֆրանսական դպրոց յաճախել։

Լ. Օվիկեան

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ինչպէս գրած եմ ժամանակին, Հոգեւոր Հովիւ Ալթունեան քհ.ի ջանքերով բացուած էր մանկապարտէզ մը, յուլիսէն սեպտեմբեր, երեք ամիս տեւողութեամբ։

Տեղական դպրոցներու վերաբացումը պատճառ եղաւ որ մանկապարտէզի աշակերտներէն շատերը հոն յաճախեն, քանի որ ձրի է։ Մանկապարտէզը կը շարունակուի այժմ, 9-10 աշակերտներով։ Իսկ հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրէ վերջերը Հոգեւոր Հովիւը կը յատկացնէ տեղական դպրոց յաճախող փոքրերուն համար (7-8 հոգի)։ Աչա կըրթական գործին գրեթէ լրիւ պատկերը մեր գաղութին մէջ։ Տէսինի գաղութը կրնայ մեծ դեր կատարել կրթական տեսակէտով, եթէ միայն համադրուած ջանքերով ասպարէզ իջնէ։ Ցաւանք թէ այս պակասը լրացուի 1932ի շրջանին, քանի որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ժողովրդային տան շինութիւնն ալ կ'աւարտի։

Հակառակ կրթական, տնտեսական եւ ուրիշ ծանր հոգերու, կուսակցական կեանքը աւելի եռուն եւ աշխատունակ երեւոյթ մը առած է։ Ակումբին շինութիւնը փութով առաջ կը տարուի։

Հաւանական է որ բացումը կատարուի դեկտեմբերի վերջերըՇէնքը կը բաղկանայ երեք յարկէ։ Գետնայարկ՝ բաժնուած երեք մասերու, գրադարանի, վարչական եւ ընդհանուր ժողովի խոշոր սենեակով։ Երկրորդ յարկը՝ ընդհանուր սրահ մը մօտ 5-600 աթոռ պարունակութեամբ, բեմով եւ յարակից սենեակներով։ Երրորդ յարկին վրայ կը շինուին սենեակներ։ Այսպիսի ակումբի մը անհրաժեշտութիւնը շատ զգալի էր եւ ահա զայն կը լրացնէ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն։ Եռանդուն աշխատանք կը թափէ նաեւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը։ Այժմ սկսած է վիճաբանական ժողովներու շարք մը, որ որոշ հետաքրքրութիւն եւ եռանդ բերած է ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակին մէջ։ Այս ժողովներու ընթացքին, երեք նոր անդամներ առնուեցան։

Լ. Գայաճեանեան

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle de la Mutualitéի մէջ, 22 Rue St. Victor, մէթրօ Maubert-Mutualité.

Նիւթ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Հ.Յ.Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՕՏԻՊՕՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Ակումբ-Ընթերցարանը՝ 262 Rue Duguesclin. *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ SALON CHAPEԻ *ՄԷՋ* (84 RUE CHAPE)

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ՍՏՈՒԴԻԱ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ **Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ**

մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ *Օ Թ Է Լ Լ Օ*

Տ Ո Մ Ս Ե Ր Ո Ւ Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն Ե Ն

Կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Սարգարեան, Գ. Գ. Ս. Ազարեան, Վ. Տէր Վարդանեան, Տրդատեան, Փիլիկեան, Գէչկէթիւրեան, Ալիքսանեան, Մանկունի, Տէր Մարտիրոսեան, Եդուարդ Գարագաշ Ցուրէնեան, եւայլն։

ՓԱՐԻԶԻ Հայրեն. Շրջանի Ցառաջդիմական միութեան տանկապարահէգի հանդէսին շահած են հետեւեալ թիւերը.— *96, 84, 99, 71, 27, 65, 166, 109, 139, 140, 165, 202, 288, 273, 305, 338, 343, 327, 313, 367, 372, 364, 333, 301, 303. Դիմել Վարդան Նազարեանի, 31* Mme. Curie, Bagneux.

EMPIRE սինէմա-հոլ՝ 37 Av. Wagram

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԱՆԷԼՕՅԻ Արծիւ խումբի խորհրդակցական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տէրոեանի բնակարանը, 9 rue Madame Curie, Bagneux. *Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սոփսպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Մ'արզպետ խումբի բոլոր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ Ընթերցարանը, 262 rue Duguesclin. *Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն խիստ կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան, Նայիրի, Համազասպ, Մարզպետ խումբերու վարչութիւնները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ ընթերցարանը, կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 262 Rue Duguesclin. *կը դասախօսէ Ընկ. Արամ-Դաւոնէ, Հ. Յ. Դ. Ծրագրի մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերները, համակիրները եւ չէզոքները։*

ՏԷՍԻՆԻ Գաւ. միութեան Դրական-վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Թաֆէ տը լա Փէի մէջ։ Ընթերցում Ռ. Զարդարեանի գործերէն եւ գրոյց։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

2.30ին, 40 րիւ տը Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՉԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 7ին, 13 րիւ Բօլդէր, Պար Թապայի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Որբերու մասնաճիւղը ձեռնարկած է տօնելու «Մշակոյթի Օրը»։ Այս առթիւ կը խնդրուի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէկան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Բարձր Հայքի, Սրբոտաարդացւ, Սիվրի Հիսարի Երիտ. Միութիւններէն 2ական լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկել տօնակատարութեան խորհրդակցական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 2ին 23 Bld. Dugonnier, Bar au Petit Poucetի *մէջ։*

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահ. Հայր. Միութեան բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2-30ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Օրակարգ վարչ. ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ։

Տէր եւ Տիկին Ն. Թիւղօեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Պինանեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան (Մարսէյլ), Տրիկեան ընտանիքը (Մարսէյլ) իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԹԻՒՂՕԵԱՆԻ
(17 ամսուան)

զանազանակի եւ յանկարծական մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 26ին Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5.20ին։

Մաղկեպսակ ղրկած էին Խարբերդի Հայր. Միութիւնը, Գ. Կ. Ասլանեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Պօղոսեան, մայր եւ որդի Տրիկեան (Մարսէյլ) եւ Տէր եւ Տիկ. Պօղոսեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի մէջ, Salle S, 24 Rue Victor, կը խօսի Գ. Գեղարքունի Գողթան երգերուն մասին։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդ.հ. ժողովը այս կիրակի ժամը

«ՊԱՐԱՏԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած Վարատերաց Միութեան կողմէ, 19 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի *Հօթ սրահին մէջ։*

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Գ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ Ցակոբեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Փնտռեցէք երեք հայ եկեղեցական խորհրդաւոր երգերու «Յոյս իմ», «Արծաթեղէնութեամբ», «Բաց մեզ, Տէր», Նոր երգուած հայ երգիչ վարդապետէ։

Դիմել՝ Գ. ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹՕՖԵԱՆԻ

Collegio Armeno, Viale Umbria 62, Milano, Italia.

IMPRIMERIE - **MASSIS**

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

33.— ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Ճագարի պատմութիւնը, որուն մտիկ կ'ընէր, իր ուշադրութիւնը գրաւեց։ Փայտաշէն այս սենեակները իրարմէ բաժնուած էին բարակ տախտակէ պատերով։ Խօսքերը կարելի էր յստակ լսել, նոյնիսկ տախտակներուն ճեղքէն տեսնել առանձնարանին սենեակին ներսիդին։

Մուսթաֆա էֆէնտիի սիրտը սկսաւ բաբախել յուզումէն։ Այդ յանցանքը կը ծագէր անկէց, որ համբերել մը լուծած էր, հասկցած էր թէ Հայերը նոր դէպքեր կը պատրաստէին, եւ կ'ուզէր ինք շահիլ պատիւը կառավարութեան տեղեկացնելու, որովհետեւ այդ պատիւով կը շահէր նաեւ կայսերական նուէր եւ շքանշան։

Սակայն Մուսթաֆա էֆէնտի տակաւին չէր յաջողած գտնել շուանին ծայրը։ Ճագարի պատմութիւնը շատ յստակ եւ փաստացի չէր։ Լուծելու համար այդ հարցը, անհրաժեշտ էր լաւ մտիկ ընել եւ գոց սորվիլ ինչ որ կը խօսէին քովի սենեակին մէջ։ Այնպէս ալ ըրաւ։ Հայկական թաղին մէջ ծնած ու մեծցած ըլլալով, կը հասկնար հայերէն լեզուն։ Արդէն քովի սենեակին մէջ ազգայինները երբեմն հայերէն, երբեմն ալ թուրքերէն կը խօսէին։ Վերջապէս Մուսթաֆա էֆէնտի հետեւելով խօսակցութեան, հասկցաւ գործին թագուն խմորը։ Խօսակցութիւնը կը շարունակուէր տակաւին։ Շաքրաթճեան Միսաք կ'ըսէր.

— Ճանըմ Միհրան, եթէ հիմա փախած ճագարները, ի՞նչ պիտի ընենք։

Միհրան կը պատասխանէր.

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ։ Կարելի՞ է որ փախչին ճագարները։ Մենք հիմա Սարգիսին հետ կ'երթանք կը գտնենք ու կը վերադառնանք։

Հասկցուեցաւ որ ճագարը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ զէնք, կամ դրամ, կամ կտրուկ մը, որ արտասահմանէն եկած ու պահուըտուած էր որեւէ տեղ մը։

Մուսթաֆա էֆէնտի այլեւս աւելորդ համարեց վարագոյրին ետեւ մնալ ու մտիկ ընել անոնց խօսակցութիւնը։ Կամաց կամաց վար իջաւ սանդուղներէն եւ գնաց ոստիկանապետին մօտ։ Քիչ մը կասկածեցաւ, քանական նիշար մարդ մըն էր Մուսթաֆան։ Իսկ ոստիկանապետը՝ յաղթանդամ մէկը, Չէրքէզ մը էր։ Յայտնի է, որ Չէրքէզները չեն համբերեր, երբ իրենց առջեւ խօսք կ'ըլլայ ճագարի մասին։ Նոյնիսկ կը պատմեն՝ եթէ ճագարի պատկեր տեսնեն։ Մուսթաֆա էֆէնտի բարեւ տալէ յետոյ, նստաւ եւ սկսաւ բացատրել.

— Է՛յ ոստիկանապետ հայրիկ, ճագարի գործէ կը հասկնա՞ս։

Ոստիկանապետը յօնքերը պռստեց, երեսը թթուեցուց, եւ առանց Մուսթաֆայի երեսը նայելու, բարկութեամբ բսաւ.

—Աստուծոյ կանչեմ, եթէ բարի բան մը պատմելու եկար, բարի եկար, եթէ ոչ... (յոյց տալով դուռը)։ Դուռ հանգիստ նստէ եւ շնորհքով մարդու պէս խօսէ։

— Ո՛չ, Աստուած վկայ, կասկած ընելու չեմ եկած։ Ճագարի գործէ չե՞ս հասկնար դանե։

— Հիմա կ'ըսեմ, հասարդ իրար կը խառնեմ, գլուխդ ըլլաս։ Գնէ առ...

— Ոստիկանապետ հայրիկ, մի՛ բարկանար։ Տե՛ս, չբարկանալու համար քեզ, արագ պատմեմ։ Իրաւ կ'ըսեմ, գործին մէջ գոյութիւն չունի այն կենդանին, որ քեզ հաւասարէ դուրս կը հանէ։

Եւ Մուսթաֆա սկսաւ պատմել, անուշցնելով ու համ տալով։ Թանի կը խօսէր Մուսթաֆա, այնքան կ'աճէր ոստիկանապետին ուշադրութիւնը։

Կիլիկիոյ յեղափոխութիւնը տակաւին նոր զսպուած ըլլալով Հաճընի, կոմիտէճիներուն հազարաւոր ծխագրողները կը գտնուէին այդ շրջանին մէջ եւ խռովութիւն յարուցանելու կ'աշխատէին։ Միւս կողմէ Կիպրոսի փախստականները, Լոնտոնէն իրենց ստացած հրահանգին համաձայն, կը ջանային գրգռել Անատոլուի Հայերը։ Այդ պարագաները ծանօթ էին կառավարութեան, այնպէս որ ամէն կողմ սկսած էր զօրացնել ոստիկանական հսկողութիւնը։ Մասնաւորաբար գաղտնի ոստիկաններու թիւը աւելցուցած էր կարելի եղածին չափ։ Արդէն Ապտիւլ Համիտ եւս երբեք չէր գնահատեր գաղտնի ոստիկաններու եւ լրտեսներու արուած դրամին համար, ընդհակառակն այդպիսիգործերու համար ամէն ծախք, որքան շատ ըլլար, այնքան գոհունակութիւն կը պատճառէր։

Հաճընի ոստիկանական շարքերուն մէջ քանի մը գաղտնի ոստիկաններ կային։ Մէկը հայերէն ալ գիտէր։ Այդ ոստիկանը ծպտուեցաւ սկսաւ հետապնդել Միհրանն ու Սարգիսը։

Լրտեսը ամէն օր կը հետապնդէր զանոնք։ Արդէն այս երկու կտրիճները բնաւ չէին զատուիր իրարմէ։ Գաղտնի ոստիկանին անունն էր Գօլսըզ Քէնան։ Արդ, Քէնան նկատեց որ, օր մը, Սարգիս ու Միհրան լերան ճամբան բռնեցին։ Լրտեսն ալ, առանց յայտնի ընելու թէ կը հետապնդէ զիրենք, բռնեց նոյն ճամբան։ Երկու գաղափարակից ընկերները ճամբան, թէ կը խօսէին եւ թէ կը քալէին։ Լուր չունէին թէ իրենց ետեւէն եկողը կը հետապնդէր զիրենք։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ - 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ - 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 270 280
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
4 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1742
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՌԱՉԱՆԱՑ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Խօսքը Վենետիկի մասին չէ։ Ոչ ալ բանաստեղծութեան։

Կ'ակնարկենք՝ Ներգաղթի գործողութեանց չարչարալից երկարաձգման, որուն մանրամասնութիւնները օրը օրին կը հասնին Աթէնքէն։

Մօտ մէկ ամիս է որ Յունաստանի մայրաքաղաքը հասած է Երեւանի ներկայացուցիչը, եւ տակաւին մէկ հոգի անգամ ճամբայ հանուած չէ։

Առաջին կարաւանը, կ'ըսեն, պիտի մեկնի դեկտ. 10ին։ Եւ հետզհետէ միւսները — համագումար վեց հազար հոգի, մեծագոյն մասը Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն։

Ընդունելով հանդերձ բոլոր դժուարութիւնները, ընդվզեցուցիչ կը գտնենք շարք մը պարագաներ։

Ամէն բանէ առաջ, երեւան եկաւ որ Պ. Մ. Տէր Գաբրիէլեան, «վարչապետը», իրականութեան անհամապատասխան յայտարարութիւններ ըրած է Փարիզի մէջ։ Ներգաղթէն աւելի տնտեսական, քարիւղի գործ մըն էր որ կը հետաքրքրէր զինքը։ Բայց քանի որ եկած էր, պարտք սեպեց աջ եւ ձախ հաւաստիքներ տալ, որոնց սուտն ու իրաւը անհա կ'ապացուցուի Աթէնքի մէջ, Պ. Շահվէրդեանի կատարած գործողութիւններով։

Իրողութիւն է որ, մէկ-մէկ հարցաքննութեան, բուն բառով հաւատաքննութեան կ'ենթարկուին դիմողները։ Մինչեւ հիմա կատարուած արձանագրութիւնները մէկդի դրուած են եւ նոր ցանկեր կը կազմուին, ինչպէս կը գրեն յունահայ թերթերն ու թղթակիցները։ Իսկ եւ իսկ լաբիւրինթոս։ Եւ ամէն ինչ կախում ունի Պ. Շահվէրդեանի բարի կամքէն, կամ անոր մունետիկներուն եւ գործակալներուն փափաքէն։

Երկրորդ, ռուսական կամ թրքական «բիւրոկրասի»ն այնքան վարակած է Ներգաղթի պաշտօնեաները որ, մարդ չի գիտեր թէ գործը ո՛ւր կը սկսի եւ ո՛ւր կը վերջանայ։ Կամ ո՛վ պիտի երթայ եւ ո՛վ պիտի մնայ։ Կամ ո՛վ իրաւունք ունի եւ ո՛վ չունի։

Եթէ այսպէս չըլլար, եթէ Պ. Շահվէրդեան քիչ մը խիղճ ու խելք ունենար, Աթէնք հասած օրն իսկ, ամէն բանէ առաջ, ցանկին գլուխը պիտի արձանագրէր Մակեդոնիոյ որբերը, գոնէ անոնց կէսը։ Մանաւանդ որ, բոլորն ալ կը լրացնեն Ներգաղթի համար սահմանուած պայմանները, — աշխատաւոր են, առողջ են, «պրոլետար» են։ Ոչ տուն-տեղ ունին, ոչ մարդ-մարդասանք, ոչ ալ կասկածելի անցեալ։ Այսինքն, ունին արեւու լոյսին չափ պայծառ անցեալ մը, — կատարեալ ողբերգութիւն։

Եւ յետոյ, ութ-տասը ամիսէ ի վեր ծանօթ է անոնց կացութիւնը։ Եթէ որբերը չդիմէին, Ներգաղթի յանձնակատարները իրենք պիտի երթային փնտռէին եւ առաջին առթիւ ճամբայ հանէին, առանց հոգեհան ձեւակերպութիւններու։

Մինչդեռ, 25 որբեր, չկարենալով տոկալ թշուառութեան, իրենք զիրենք Աթէնք նետեր են, ժամ առաջ շոգենաւ նստելու համար։ Հասեր են անօթի եւ մերկ, չունենալով գլուխը դնելիք խշտեակ մը։ Եւ հարկ եղած է յունական Կարմիր Խաչին դիմել, որպէսզի պատսպարեն։

Բայց բուն ողբերգութիւնը այն է որ, առանց ժամանումը նեղութիւն պատճառած է Պ. Շահվէրդեանի շրջապատին։ «Մեզի չհարցուցած ինչո՞ւ եկեր էք»…

Այո, այս ձիւն-ձմրան, երբ զերոյէն վար 28-30 աստիճան ցուրտ կ'ընէ Մակեդոնիոյ մէջ, այս տղաքը պէտք էր որ շարունակէին թափառիլ փողոցները, անօթի-ծարաւ, ցնցոտիներով, մինչեւ որ Պ. Շահվէրդեան բարեհաճէր Սելանիկ անցնիլ, այցելել միւս քաղաքները, եւ ձեռնարկէ արձանագրութեանց…

Ինչ տարակոյս որ չափազանց հայրենասէր եւ բարեխնա՛մ են Երեւանցիները։ Օտար իշխանութեան մը նախանձը շարժելու աստիճան։

Եթէ միայն այս ըլլար ամբողջ ողբերգութիւնը…

Յունաստանի զանազան քաղաքներէն դէպի կեդրոն կը թափին տարագիր ընտանիքներ, ժամ առաջ հայրենիք երթալու «շնորհ»ին արժանանալու համար։ Իրենց ունեցած-չունեցածը ծախած, բեռները կապած անճարներ, որոնք այլեւս չեն կրնար վերսկսիլ իրենց կեանքը՝ յունական հողին վրայ։

Սաստ մըն ալ՝ ասոնց, քանի որ ճամբայ ելած են առանց մարդու բան հարցնելու։ Փորը կուշտ, կռնակը տաք մարդիկ կրնայի՞ն հասկնալ ասոնց վիճակը։ Պէտք է անոնք ալ անցնին Հառաչանաց կամուրջէն։ Պէտք է սպասեն մինչեւ որ կարգը գայ։ Պէտք է սպառեն իրենց բոլոր միջոցները եւ հանրային գթութեան դիմեն, որպէսզի մարդիկ բարեհաճին ցուցակագրել, անցագիր տալ, ճամբայ հանել։

Ներգա՞ղթ է այս, թէ տօնավաճառ կամ «պազար»։

Որ թշուառականը հաստատեց այս Հառաչանաց կամուրջը՝ հայրենիքին եւ անոր տարագիր զաւակներուն միջեւ։

Ո՛վ իրաւունք տուաւ այսքան չարաչար գործածելու պատասխանատու ձեռք անցած իշխանութիւն մը։

Այստեղ՝ Նոյ. 29 կը տօնեն, բեմին վրայ նստեցնելով ճարպոտ հաստափոր «ակեղատա բուրժուաներ»։ Անդին՝ ցուցակներ կը գրեն ու կ'աւրեն նոյեմբեր-դեկտեմբերեան սառնամանիքներու մէջ, քթէ բռնի բերելով իսկական «պրոլետար»ներու ներգաղթը…

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երուսաղէմի պատրիարքին հաստատումը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի դեկտ. 1 թուականով.— Այս առտու Բրիտանական մարզպանը պաշտօնապէս յանձնեց Թագաւորին հրովարտակը որով կը հաստատուի Թորգոմ արք. Գուշակեանի ընտրութիւնը՝ իբրեւ Հայոց Պատրիարք Երուսաղէմի։ Կէսօրէն յետոյ Ն. Ամենապատուութիւնը իր աթոռը բազմեցաւ Ս. Յակոբի տաճարին մէջ, ի ներկայութեան քրիստոնեայ, իսլամ եւ հրեայ համայնքներու հոգեւոր պետերուն, օտար հիւպատոսներուն եւ կառավարութեան գլխաւոր պաշտօնատարներուն։

*** «Թայմզ» այս առթիւ կ'աւելցնէ.— Երուսաղէմի հայկական պատրիարքութիւնը թափուր կը մնար Եղիշէ արք. Դուրեանի մահէն ի վեր (1930 ապրիլ 27)։ Առաջին պատրիարքն էր ան, որուն ընտրութիւնը հաստատուեցաւ Անգլիոյ Թագաւորին հրովարտակով, որ օսմանեան Սուլթաններու ֆերմաններուն տեղը կը բռնէ Պաղեստինի մէջ։

Անգլիա եւ իր դրամին անկումը

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնըլտ՝ խորհրդարանին մէջ յայտարարեց թէ յարմար չի նկատեր վիճաբանութիւն մը դրամի անկման մասին եւ թէ միայն երկրին տնտեսական նմարին զուգակշռումն է որ կը մտահոգէ կառավարութիւնը։

Իսկ տնտեսական նախարարը կրկին վստահեցուց խորհրդարանը թէ Անգլիա, օտար որեւէ պետութեան հետ չպիտի կապուի որեւէ յանձնառութեամբ, որ կարենայ խափանել պերճանքի առարկաներու վերաբերեալ մաքսային օրէնքէն սպասուած արդիւնքը, կամ արգիլել գաղթականութեանց հետ հաւանաբար կնքուելիք համաձայնութիւնները։

Ֆրանսական թերթ մը այս մասին կը գրէ.— Բացայայտօրէն Մաքտոնըլտի Նոր կառավարութիւնը ժամանակաւոր կրկնակի շահեր կը յուսայ դրամական անկումէն որ, կը նպաստէ արտածումներուն եւ մաքսապաշտպան օրէնքէն՝ որ նուազագոյն չափին կը վերածէ ներածումները, կը յուսայ թէ Անգլիոյ մէջ, ապրուստի գինը դանդաղօրէն պիտի բարձրանայ եւ թէ պիտի կրնայ խուսափիլ թոշակներու եւ օրավարձերու յաւելման խնդրանքներէն՝ այնքան ժամանակ, որքան պէտք է անգլիական արտադրութիւնը յարմարցնելու միջազգային մրցակցութեան պայմաններուն։

«Կը մնայ գիտնալ թէ այս հաշիւը չպիտի՞ հերքուի իրողութիւններով եւ թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ, ժամանակին առաջքն առնել ստեռլինի վայրէջքին, որպէս զի Անգլիա կարենայ կանոնաւոր կերպով հայթայթել իրեն անհրաժեշտ ուտեստեղէնը եւ նախանիւթերը»։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ստերլինը երէկ կէսօրին կ'արժէր 86.50։

Կլոր Սեղանի փակումը

Երէկ հաղորդեր էինք փակումը Լոնտոնի Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան, որ սկսեր էր Սեպտ. 7ին։ Խորհրդակցութեանց արդիւնքը այժմ աւելի աննպաստ է Անգլիոյ համար, քան առաջ, քանի որ Հնդկաստանի հարցը կը մնայ տակաւին, աւելի մտահոգիչ եւ վտանգաւոր։

Վարչապետ Մաքտոնըլտ սակայն ինչպէս բացումը կատարեր էր, նոյնպէս ալ խորհրդաժողովը փակեց լաւատեսութեամբ, հաւաստելով թէ Հնդկաստանի հանդէպ Անգլիոյ քաղաքականութիւնը կը մնայ հիմնուած դաշնակցային սկզբունքի վրայ,—գործադիր իշխանութիւն մը, որ պատասխանատու ըլլայ կեդրոնական օրէնսդիր խորհուրդի մը առջեւ։ Սակայն Մաքտոնըլտ կարգ մը պայմաններ կը դնէ եւ վերապահումներ կ'ընէ։

Մէկ կողմէ, հնդիկ իշխանները պէտք է առաջուց համաձայնած ըլլան դաշնակցութեան մէջ մտնելու պայմաններուն վրայ։

Միւս կողմէ, փոքրամասնութեանց հարցը, որ տակաւին կը մնայ, պէտք է վերջնապէս լուծուած ըլլայ։

Սակայն եթէ զանազան համայնքները չյաջողին համաձայնիլ այս կենսական հարցին շուրջ, Անգլիա ինքն իսկ պիտի ստիպուի հարցը լուծել։

Գալով Անգլիոյ պահանջած երաշխիքներուն, որոնք պէտք է մտնեն Հնդկական սահմանադրութեան մէջ, կը վերաբերին Հնդկաստանի ազգային պաշտպանութեան եւ ելեւմուտքին եւ Անգլիոյ կ'ապահովեն ելմտական երաշխիքներ։

Մինչ այդ, յայտնեց Մաքտոնըլտ, խորհրդաժողովին գործը պիտի յանձնուի չորս յանձնախումբերու, որոնցմէ մէկը մնայուն։ Այս վերջին յանձնախումբը կազմուած պիտի ըլլայ Հնդկաստանի ներկայացուցիչներէն եւ շփման մէջ պիտի ըլլայ անգլիական կառավարութեան հետ՝ Հնդկաստանի փոխարքային խորհրդակով։ Մնացեալ երեք յանձնախումբերը պիտի զբաղին ընտրական եւ ելմտական հարցերով։

Անգլիոյ քաղաքականութիւնը
Հնդկական հարցին հանդէպ

Անգլիոյ վարչապետը խորհրդարանէն պահանջեց հաւանութիւն յայտնել իր քաղաքական ծրագրին՝ հանդէպ Հնդկաստանի, ինչպէս որ պարզաբանած էր Կլոր Սեղանի վերջին խորհրդակցութեան ընթացքին։ Գիտենք թէ այս քաղաքականութիւնը չի նախատեսեր Հնդկաստանի կատարեալ անկախութիւնը, քանի որ Անգլիա կը ձգտի իր ձեռքն ունենալ Հնդկաստանի ելեւմուտքը, բանակը եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Շեշտելէ վերջ թէ այս քաղաքականութիւնը կը վայելէ դահլիճին միաձայն հաւանութիւնը, Մաքտոնըլտ ըսաւ.

— Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը ունեցաւ այն մեծ արժանիքը որ թոյլ տուաւ ըմբռնելու թէ ներկայիս ի՛նչ է Հնդիկներու մտայնութիւնը եւ աւելի լաւ գնահատելու անոնց պէտքերը։

ԳԱՆՏԻ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Գանտի Լէնտոնէն պիտի մեկնի շաբաթ առտու անցնելու համար Զուիցերիա։

Ճամբուն վրայ, Գանտի քանի մը ժամ կանգ պիտի առնէ Փարիզ, ուր կը հասնի նոյն օրը, ժամը 4ին։

Արարատի ըմբոստներէն 700 հոգի կը դատուին Ատանայի մէջ

Ատանայէն Թրքական «Անատոլու» գործակալութիւնը կը հեռագրէ (Նոյեմ. 27).

700 են Արարատի այն յեղուզակները որ պիտի դատուին Ատանայի Ծանր Պատիժներու ատեանին առջեւ։ Նկատելով որ դատասրահը շատ նեղ պիտի գայ այսքան ամբաստանեալները դատելու համար, «Ասրի» սինէմային սրահը կը պատրաստուի ուր այս շաբթու տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը։

Այս ամբաստանեալները թէեւ նախապէս դատուած են Վանի Ծանր Պատիժներու ատեանին կողմէ, սակայն Վճռաբեկ ատեանին ցոյց տուած պէտքին վրայ դատը փոխադրուած է Ատանա։ Ցարդ Արարատի դէպքին իբր հեղինակ ամբաստանուածներէն 191ը քաղաքս բերուած են։ Այս օրերս ոչ-ձերբակալեալ վիճակի մէջ դատուելու համար 240 ամբաստանեալ եւս պիտի գան։ Ամսոյս 14ին Արճէշէն 91 ամբաստանեալ ճամբայ հանուած է դէպի Ատանա։ Կը հաւաստուի թէ այս վերջին 91 յեղուզակներուն մէջ կը գտնուին դէպքին պարագլուխները։ Յիշեալները վաղը իրիկուն հաւանաբար Ատանա հասնին։

Արճէշի հարցաքննիչ դատաւորէն եկած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Ատանա պիտի ղրկուին, բացի վերի յիշուածներէն 62 ձերբակալեալ եւ 40 ոչ-ձերբակալեալ ամբաստանեալներ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կապ ունեցած են Արարատի դէպքերուն հետ։

Բանակցութիւններ Անգլիոյ հետ

Լոնտոնի մէջ, նախորդ իրիկուն հրատարակուած կէս պաշտօնական զեկոյց մը կը հաստատէ թէ մօտերս, ֆրանսական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Լոնտոն բանակցելու՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տնտեսական շահերուն պաշտպանութեան համար։

Այս զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Պելճիքայի արտաքին նախարարը յառաջիկայ երկուշաբթի օր Լոնտոն պիտի հասնի, Անգլիոյ դահլիճին անդամներուն հետ քննելու համար մաքսային օրէնքին կիրարկման հետեւանքով ծագած կարգ մը հարցեր։

Լոնտոնի գերման դեսպանը մեկնեցաւ Պերլին խորհրդակցելու համար Գերմանիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ եւ մաքսային օրէնքին մասին՝ Անգլիոյ կատարուած դիմումներուն առթիւ՝ հրահանգներ ստանալու։

Ուտելիքի նեղութիւնը Լենինկրատի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը հրամայած է ոստիկանութեան՝ անմիջապէս քաղաքէն արտաքսել «բոլոր դատապարտուած եւ ֆիզիքապէս ընդունակ մարդիկը»։ Յայտնի չէ թէ ճշգրտօրէն որոնց կը վերաբերի այս հրամանը։ Կը թուի թէ տնտեսական որոշում մըն է, որուն շնորհիւ ոստիկանութիւնը պիտի կրնայ գլուխ ելլել անձայրածիր «պաշտ»երուն հետ որոնք յաճախադէպ են դարձած, ապրուստի սղութեան եւ անհրաժեշտ պէտքերու նուազութեան հետեւանքով։

Պաշտօնական տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ պաշարը «շահագիտ» հանձնառութիւններ տուած են գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, եւ ծանրացած, որովհետեւ իշխանութիւնները գիտակցաբար բաշխելիք պարէնի քանակէն աւելի տոմսեր կը բաշխեն։

Իսկ տնտեսական գերագոյն խորհուրդը յայտարարութիւն մը հրատարակած է, որուն համաձայն միայն Մոսկուայի մէջ պարէնի տոմս ունեցող 200,000 հոգի չպիտի կրնան պարէն ստանալ, եթէ նոյնիսկ կանոնաւոր բաշխում ըլլայ, որովհետեւ ծրագիրը պատրաստուած է 3,000.000 մարդու համար, մինչդեռ տոմս բաշխուած է աւելի քան 3,250,000 հատ։

Քանի մը օր առաջ, պետական խանութներն ու ճաշարանները հրաման ստացան հարիւրին 30 զեղչելու իրենց գիները, բայց անոնք մտիկ ըրած չըլլալով, կառավարութիւնը «հարուածային» խմբակներ կազմած է որոնք յանկարծ կը խուժեն, գինները ճշդելու եւ յանցաւորները դատի յանձնելու համար։ «Կրասնայա Կազետա» կը գրէ թէ Լենինկրատի մէջ կատարուած քննութենէն կ'երեւայ որ գինները ոչ թէ զեղչուած, այլ աւելցած են, նոյնիսկ եռապատիկ աւելի քան յատուկ յանձնաժողովին որոշած չափը։ Գործարաններու կից հաստատուած բանուորական ճաշարաններու գիներն ալ սկսած են աւելնալ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անգործութիւնը Անգլիոյ մէջ.—*Նոյեմբեր 23ի վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւն էր 2,615,115, ըսել է 33,314 պակաս քան այդ թուականէն մէկ շաբաթ առաջ։*

Ոճրափորձ Ցեպըլինթացին դէմ.—*Նախորդ իրիկուն, անծանօթներ փորձեցին գծէն դուրս հանել Ցեպըլինթացը՝ Աւստրիոյ մէջ։ Երկաթուղիին վրայ զետեղած էին խոշոր քարեր եւ երկաթի կտորուանք։ Շնորհիւ մեքենավարին արթնամտութեան, որեւէ վնաս չպատահեցաւ։*

Անգործներու ցոյցեր Սպանիոյ մէջ.—*Սպանիոյ մէկ քանի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել, ցրուելու համար անգործները, որոնք ցոյց կը կատարէին փողոցներուն մէջ։*

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՄՌԱՅԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքակիրթ Եւրոպան պատերազմ խաղաց չորս տարի շարունակ, որպէսզի վերահաստատէ միջազգային ուժերու հաւասարակշռութիւնը որ վտանգաւոր կերպով խանգարուած էր մինչեւ 1914։ Անհաւատալի մօտ 14 տարի է «զինադադար» կը խաղայ միեւնոյն նպատակին համար։ Հակառակ թափուած աշխատանքներու, քաղաքական կացութիւնը այսօր աւելի սպառնական է քան երէկ։

Կնքուած դաշնագիրները համբանք չունին։ Յանուն խաղաղութեան արտասանուած ճառերը գլխու պտոյտ կուտան։ Պատերազմի սարսափը փարատելու համար, աջէն ու ձախէն շռայլուած մեծադղորդ խոստումները պէտք եղածէն աւելի կը լսուին ամէն օր։ Եւ սակայն դարհուրելի փոթորիկի մը վտանգը կը սաւառնի մեր գլխուն վրայ։ Կասկած եւ ատելութիւն դրացիէ դրացի, վրէժ ու յաղթողին ու պարտուածին մտքին մէջ. քաղաքական մրցակցութիւն եւ անտեսական տամնի պայքար, ամէնէն ուժով ու ամէնէն հարուստ հայրենիքներու միջեւ։ Իսկ այս բոլորին դիմաց, արցունքներովդաշնագիրներ բազմազոյն եւ բազմալեզու՝ իբրեւ միակ մխիթարութիւն եւ հաշտութեան գրաւական աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն համար։

Պատերազմի նախօրեակին՝ երկու գլխաւոր ճակատներ կային Եւրոպայի մէջ։ Երրեակ համաձայնութիւնը (Անգլիա, Ֆրանսա, Ռուսիա) եւ երրեակ գինակցութիւնը (Գերմանիա, Իտալիա եւ Աւստրիա)։ Քաղաքական նժարին երկու թեւերը, որոնք հաւասարակշռութիւն հաստատելէ աւելի, պատճառ եղան խուլ մրցակցութեան մը՝ յանգելով անհուսալ սպանդին։

Այսօր չկան այդ երկու խմբաւորումները. կայ միայն Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ տեսականօրէն գերագոյն իրաւարարն է բոլոր քաղաքական վէճերուն եւ ստեղծուած է, կ՚ըսեն, փոխարինելու համար գաղտնի գործակցութիւնները պետութեանց միջեւ։ [illegible] կամ սերտաբանութիւն պէտք է կատարուին հրապարակաւ, ժընեւի մէջ։ Զաւեշտ մը որուն կը հաւատան միայն անոնք որ մէկ աչքով կը հետեւին օրուան կացութեան եւ բարեմտօրէն կ՚ենթադրեն թէ աշխարհը կրնայ բարեկարգուիլ փիլիսոփայական տեսութիւններով։

Դիւանագէտ կամ նախարար ըլլալու պէտք չկայ, տեսնելու համար իրականութիւնը իր հաւասար գոյներով։

Դիտեցէք միջազգային քաղաքական տախտակը Ամերիկայէն մինչեւ կեդրոնական Եւրոպա եւ մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք։ Միջազգային եւ պատերազմական պարտքերը, անտեսական տագնապը ամէն տեղ, զինաթափութեան հարցը, բոլշեւիզմը, ֆաշիզմը, Հնդկաստանի անկախութեան հարցը, սահմանակից պետութիւններու փոխադարձ անվստահութիւնը, պատերազմի մղձաւանջը եւ բազմաթիւ մանր մունր խնդիրներ անլուծելի հանգոյցի մը վերածած են կացութիւնը։

Այս թոհուբոհին մէջ, օրուան դիւանագէտները համաժողով եւ հացկերոյթ կը սարքեն, կը ճառեն, կը վիճին, զիրար կը շնորհաւորեն, խաղաղութեան եւ զինաթափութեան անունով կ՚երդնուն։ Մամուլը կը գրէ, կը պատմէ, կը մեկնէ համաձայն իր ճաշակին։ Դրամատէրերը կը համբուրեն անդադար, Նիւ-Եորք, Փարիզ, Լոնտոն, Պերլին, եւ այս հեւ ի հեւ աշխատանքին առջեւ, բազմութիւնները բերանաբաց կը սպասեն փառաւոր արդիւնքի մը որ դեռ կ՚ուշանայ։ Եւրոպան քնացնելու համար մեծ մայրիկը ինչե՞ր չէ խոստանար, ի՛նչ հէքիաթներ չէ պատմեր։

×

Պատերազմը լուծեց քաղաքական երկու խմբաւորումները, ինչպէս յիշեցինք վերը, եւ անոնց տեղ ստեղծեց նոր ժողովին մը՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Ժողովուրդները կրօնական երկիւղածութեամբ մօտեցան այդ հիմնարկութեան, հաւատալով պահ մը որ ան պիտի կրնար հաստատուն հիմերու վրայ դնել համաշխարհային խաղաղութիւնը։

Տասը տարուան պատմութիւնը ցոյց տուաւ, սակայն, որ այդ օգտակար ժողովը չափազանց հեռու է արդարացնելէ իր վրայ դրուած յոյսերը. յաղթանակի գինովութենէն յետոյ մարդիկ երազ տեսեր էին 1919ին, Իտալիայէն յետոյ անհաւատալի ուրիշ հոգւոյ մը՝ Ճափոնը որ հազիւ թէ ականջ կու տայ Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութեան։ Դեռ քանի մը տարի առաջ ամերիկեան փոքրիկ հանրապետութիւններ բողոքեցան ժընեւի դէմ եւ տապահովաբար այսօր չկայ ոչ մէկ անկախ երկիր որ կենսական նշանակութիւն ունեցող հարցի մը մէջ, տեղի տայ Ազգերու Դաշնակցութեան վճռին։ Այսպէսով այդ հիմնարկութիւնը վերածուած է տեսակ մը ազգատախնամ կամ նպաստամատոյց ընկերութեան որ աջէն ու ձախէն օգնութիւն կ՚աղերսէ թշուառ բազմութիւններու համար։ Այդ գործին մէջ իսկ իր դերը կարծուածին չափ ուժեղ եւ հեղինակաւոր չէ։

Իրողութիւն մըն է սակայն որ չէ վրիպած անգլիական մամուլին ուշադրութենէն։ Կիրակնօրեայ թերթ մը չինաճափոնեան վէճին առիթով կը յիշէր թէ աւելորդ է բրիտանական ոսկիներով երկարել գոյութիւնը հիմնարկութեան մը որ հետզհետէ կը կորսնցնէ իր հեղինակութիւնը։

×

Միջազգային այս հիմնարկութեան աստիճանական տկարացման զուգընթաց, նկատի պէտք է առնենք նաեւ եւրոպական կարգ մը գլխաւոր երկիրներու փոխ-յարաբերութեանց խնդիրը։

Անհաւատալի Ֆրանսան որ քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական խնդրով ամէնէն հզօր հայրենիքն է այսօր։ Գերմանիային յետոյ, ամէնէն աւելի վնասուած դաշնակիցը որ հակառակ իր յաղթական դիրքին, մնացած է պաշտպանի մասին եւ ապահովութիւններ կը փնտռէ իր սահմաններուն եւ իր հողային ամբողջութեան համար։ Գերմանիոյ մղձաւանջը միտքերը կը չարչրկէ հետզհետէ։ Այդ պատճառաւ Ֆրանսա չի հաւանիր զինաթափութեան պատերազմական հաւաքումներու հարցին մէջ, որուն քիչ մը աւելի մեղմ լուծումը կրնար «շունչ» տալ Գերմանիոյ։ Սրբակայեան թերթ մը աշխատակիցը գիտել կու տար անցեալ օր.

— Ֆրանսա այսօր տէրն է ամբողջ աշխարհին։ Անկախ է բոլորովին Ամերիկայի բարի կամեցողութենէն. իր տնտեսական վիճակը ամուր է։ Քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտներով, Ֆրանսա շատ ապահով կացութեան մէջ է, բայց միւս կողմէ, անիկա զոհ մըն է հոգեբանական վախի մը. պատերազմի սպառնալիքը ժողովուրդին մտքին մէջ է միշտ եւ նոյնիսկ պատասխանատու նախարարներ պարբերաբար երկիւղի կը մատնուին Գերմանիոյ կամ Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցող ազգայնական ցոյցերէն»։

Թերթը կը շեշտէ յետոյ որ իրական եւ երեւակայական վտանգներու առջեւ Ֆրանսա ամուր կառչած է Վերսայլի դաշնագրին՝ միակ իրաւական ապ- զարգացումը որուն շնորհիւ կը ձգտի զինաթափ ընել Գերմանիան զինուորապէս եւ տնտեսապէս։

Ֆրանսա չուզեր զիջիլ Գերմանիոյ պարտքը. իսկ զինաթափութեան հարցին մէջ շատ աւելի պահպանողական է։ Նախ՝ «Ֆրանսա չի հաւատար Զինաթափութեան կարելիութեան եւ յետոյ, համոզուած է որ իր ներկայ պատրաստութիւնը պարզապէս կը համապատասխանէ իր ապահովութեան»։ Իրապէս աշխատակիցը ամփոփելով իր տեսակէտները կը գտնէ որ յառաջիկայ միջազգային համաժողովներու ընթացքին, Ֆրանսական քաղաքականութիւնը պիտի մերժէ Վերսայլի դաշնագրին վերաքննութեան հարցը. պիտի մերժէ նոյնպէս, պատերազմական պարտքերը զիջելու պարագային գերմանական հատուցումներու կրճատումը եւ Գերմանիոյ ու պետութիւններուն միջեւ տնտեսական գործակցութեան մը պարագային, պիտի պահանջէ նոր միջոցներ քաղաքական ապահովութեան մասին։ Ֆրանսա պիտի հասնի միայն մասնակի զինաթափութեան։

Ուրիշ թերթ մը կը շեշտէ որ «Ֆրանսա կ՚աշխատի ազատագրել Գերմանիան եւ միւս պզտիկ պետութիւնները, որպէս զի ինք իշխէ Եւրոպայի վրայ, ինչպէս ըրաւ Գերմանիան՝ քանի մը տարի առաջ»։

Ֆրանսայի այսօրուան քաղաքականութիւնը լաւ ամփոփուած է անգլիական մամուլին մէջ. «Սրբազան Էգոիզմ»՝ քննելով կացութիւնը 1918էն ասդին, կ՚ըսէ.

— Աշխարհ խաղաղութեան պէտք ունի. Ֆրանսա ինքզինքը կը ներկայացնէ գերման զինուորականութեան զոհը. իր ծանօթները այնքան ձանձրացան այդ գիրքէն որ, այսօր այդ երկիրը ոչ մէկ իրական բարեկամ ունի։ Ֆրանսա կ՚ուզէ որ ՝ ընտանութիւն մը ընենք իր եւ Գերմանիոյ միջեւ. չուզեր թերեւս հասկնալ թէ մարդիկ ընդհանրապէս շահագին առաւել կ՚երթան եւ հաւանական չէ որ ինք ըլլայ շահողը ապագայ Ֆրանսգերմանական պատերազմի մը առթիւ։

Վերջին շաբաթներու դաժան դէպքերէն յետոյ, աւելի խիստ է մամուլին լեզուն. «Ֆրանսա կրնայ պզտիկ ընել անգլիացի ժողովուրդին. բայց այդ խաղով չի կրնար ազատիլ։ Կը զգէ թէ պահպանողական խաղացիր մը»։

Կը տեսնուի, ուրեմն, որ Անգլիա անտարբեր չէ ֆրանսական նոր քաղաքականութեան հանդէպ։ Իր սեփական ժառանգութիւններուն հարցին, [illegible] ցաւ մըն է գերման-ֆրանսական յարաբերութիւններու հարցը։ Գերմանիոյ փլուզումը կամ Ֆրանսայի գերակշիռ դիրքը Եւրոպայի մէջ՝ յուսադրիչ երեւոյթներ չեն։ Անգլիոյ քաղաքական շահերուն համար ձեռնտու չէ կեդրոնական Եւրոպայի այդ հսկայ պետութեան յաւերժական պարտութիւնը։ Գերման հատուցումները կարծուածին պէս ոչ միայն գերմանական ճարտարարուեստին, այլ եւ բովանդակ աշխարհի տնտեսութեան տեսակէտով այդ է պատճառը որ վերաքննութեան մասին կը մտածեն ամենուրեք ի վեր։

×

Հոգ մըն է նաեւ Իտալիոյ քաղաքական ուղղութիւնը որ կը ձգտի հողային ընդարձակման։ Մուսոլինի չի ծածկեր իր յաւակնութիւնները այդ մասին. կը խօսի ժամանակ հիւսիսային Ափրիկէի եւ փոքր Ասիոյ յաւելուածներուն մասին։ Եւ ո՛վ գիտէ, ինչ ծրագիրներ կան դիւանատուներու մէջ, զանոնք մասամբ գործադրելու համար իր պահանջները ապագային։ Թերթական հարցը առաջին որոն են, թերեւս այդ ուղղութեամբ։

Եւրոպային դուրս Ռուսիան ու Հնդկաստանը երկու անհուսալի վէրքեր են միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտէն։ Այս երկուքին վրայ աւելցաւ անհաւատալի չինաճափոնեան վէճը որ հետեւանք է նախապէս չափուած-ձեւուած քաղաքականութեան մը։

∴

Այս տխուր պատկերին առջեւ, տակաւին կը խօսին զինաթափութեան մասին։ Արդեօ՞ք։

Հապա ի՛նչ են այս փառաւոր պաստառներուն վրայ կանգնած թնդանօթները եւ թանկերու նմոյշները, ինչո՞ւ համար այս զօրավարներու, մարաջախտներու արձանները ամէն անկիւն. ինչո՞ւ համար այս զինուորական թափօրները, զէնքերու եւ ռումբերու ցուցադրութիւնը ազգային հանդիսութիւններու առթին. ինչո՞ւ համար պատերազմներու նկարագրութիւնը դասագիրքերու մէջ եւ ինչո՞ւ այս «զինուորական» խաղալիքները երախաներու ափին մէջ։

Մարդիկ որքա՜ն միամիտ են կամ որքա՜ն խորամանկ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԿԱՎՌՈՇ ՏԱՐԵԳԻՐՔ 1932

Տեսա՞ծ էք՝ կատու մը, որ յանկարծ նետէ ետեւի թաթիկներուն վրայ եւ զրգռուիլ խնդայ։ Տեսա՞ծ էք թռչուն մը, որ թառի վարդին ճիւղերուն վրայ, եւ մեղեդի մը երգել յետոյ, յանկարծ ծիծաղի։

Բայց լսած էք անշուշտ թէ ի՛նչպէս կուլան կատուին ձագերը, երբ բացակայ է իրենց բրդոտ մայրիկը։ Լսած էք նաեւ թէ ի՛նչպէս թռչունները կուլան, երբ չար տղայ մը կը գողնայ իրենց ձագերը։

Այո՛, կենդանիները գիտեն լալ ու ողբալ, սակայն չեն գիտեր երբեք խնդալ կամ ծիծաղիլ։

Ծիծաղելը միայն մարդուն է տրուած, կ՚ըսէր Ռապըլէ։

Եւ Երուանդ Թօլայեան, մականուանեալն Կավռոշ, կը խնդայ ու կը ծիծաղի իրեւ մարդ, խնդացնելով նաեւ բոլոր անոնց որ մարդ են։

Ամէն շաբաթ իր Թերթով, որ ամէնէն աղէկ մը ժպիտն գոյնն ունի, ծիծաղ կը բաշխէ եւ տարին մէկ անգամ, իր տարեգիրքով, զինադադար կ՚առաջարկէ բոլոր մտահոգութիւններուն, տրամութիւններուն, տառապանքներուն եւ ցաւերուն։

Դիւրին է, որ Կավռոշի ծիծաղը մեծ մասամբ ծիծաղ մըն է սեռային բարոյականի դէմ։ Սեռային հարցը [illegible] է Կավռոշին ծիծաղի փիլիսոփայութեան,— շատեր կը գայթակղին թերեւս ասկէ։ Սակայն աւանդութիւն մըն է այս, զոր կը յարգէ Թօլայեան։ Վերջերս Մորիս տը Վալէֆ կը գրէր թէ սեռային զուարճաբանները աղբիւրը կը կազմեն մարդկային կատակերգութեան, հինէ՛ն ի վեր։ Երբ մարդկային ուղեղը դուրս ելաւ նախապատմական մշուշէն, առաջին ծիծաղի առիթ գործած այն խոնարհ գործարանները, որոնցմով կը կատարուի սերնդագործութեան անիմանալի Խորհուրդը։ Փիլիսոփաներ, դարերէ ի վեր, չեն կրցեր հասկնալ խորհուրդը այդ սեռային ազդակներուն։ Ու մինչ իմաստունները շուարած կը մնային, կատակերգակները սկսան ծիծաղիլ ու ծիծաղե՛լ։ Հելլենական եւ հռոմէական հին գրականութիւնը լեցուն է սեռային կատակերգութեամբ։ Եւ կայ քրիստոնէութիւնը, որ հնարեց լալը։ Բարոյական մեծ արժանիք մը գործել լալ գիտնալը։ Սակայն եղան մարդիկ, որ սիրեցին Արիստոփանը, քան թէ Երեմիան։ Վասնզի Արիստոփանի սեռային ծիծաղը էր (crudité), որ կենդանեցուց Փարթենոնը։ Սեռային այդ ծիծաղը աղբն է, որուն վրայ միայն կրնայ աճիլ ու ծաղկիլ վարդը։

Դրացէ՛ Մորիս տը Վալէֆ կը պատմէ թէ Ճափոնի մէջ ազնուական ընտանիք մը հացկերոյթ մը կու տայ Ֆրանսացի ծովային սպաներու։ Ցանկարծ մեծ սան մը կը բերեն սեղանի վրայ։ Ճափոնուհիները կը սկսին ծիծաղիլ, որմուկով իրար կը հրմշտեն. յայտնի էր որ անակնկալ բան մը տեղի պիտի ունենայ։ Եւ երբ ընտանիքին պատուական հայրը խորհրդաւոր արարողութեամբ մը կը բանայ սանին կափարիչը, մէջէն տեղ կ՚ելլէ... վարունգ մը, որ կը խորհրդանշէր ինչ որ Սպարտայի կոյսերը իրենց վզէն կախած կը պտտցնէին ityphallique հանդէսներուն մէջ։ Ծիծաղ մը կը փրթի սեղանին վրայ։ Եւ ընտանիքին պատուական հայրը ձայն կ՚առնէ ու կ՚ըսէ.

— Տղաք պարծ, ի՛նչ ընենք, իրենց տարիքն է որ ընել կու տայ...։

Բայց եւ այնպէս Ճափոն շատ կը սիրէ սեռային կատակերգութիւնը, ոչ մէկ պէս եղերերգական ձեւով։

Խորհեցէք, որ Ֆրոյտ եւս սեռային կեանքի վրայ հիմնած է խոշոր փիլիսոփայութիւն մը, ինչպէս Կարլ Մարքս՝ տնտեսականին վրայ։ Ուրեմն, եթէ երկու մեծ գործարաններ կան, որ կը վարեն աշխարհը, Ե. Թօլայեան կը նախընտրէ խօսիլ յանուն առաջին գործարանին, քանի որ, իբրեւ հին պրոլետար մը, երբեք չէ կրցած խօսք հասկցնել երկրորդ գործարանին, որ տնտեսականն է։

Ուրեմն, Կավռոշ կը հետեւի թէ՛ Արիստոփանին եւ թէ՛ Ֆրոյտին։ Ահա թէ ինչո՛ւ մեծ տեղ գտած է սեռային բարոյականը իր տարեգրքին մէջ։

Հիմա քանի մը խօսք ալ բովանդակութեան մասին.—

Պէտք է շնորհաւորել ծաղրանկարիչ Ցավիկեանը,— Թանկագին արուեստագէտ մը։ Ցետոյ տարեգրքին յստակ լեզուն,— թէեւ կան թրքախօսութիւններ ալ, սակայն ատիկա ալ պէտք է ընդունիլ... մէկը մեր բազմաթիւ զաւեշտաբարբառներէն։ (Թրքական տուներթիւններ, զորս Հոռոփիկ տուեալ կը գործածէ, հայկական անէր են, յանձնե՛ Թուրքերէն բառերով արտայայտուած, արդէն մենք Հայերս ենք, որ քիչ մը կենդանութիւն տուած ենք Թուրքերէնին)։ Զմոռնանք նոյնպէս, որ տպագրութեան դէմ արդար պայքար մը բացած է Կավռոշ,— ազատ հեգնանք մը մեր սա պատերազմի-Ֆրանսացինութեան մասին։

Եւ վերջապէս տաղը ծիծաղ մը, որ կը պայթեցնէ նոյնիսկ պալարները, եւ կը բուժէ մելամաղձոտ հիւծախտաւորները։ Հաւ է Ցի—Ցիին օրացոյցն ալ որ կը ներկայացնէ սակայն կարգ մը սխալներ, —Անարժան է շատ է երիտասարդացեր. Արդէն անու մէջ է Մեացուցեր, եւայլն, եւայլն։ Ու Թօրէքն ալ Ու.Թօրէնք է գրեր։ Տպագրութիւնը գեղարուեստական է։

ԳՐՔԻ ՄՈՒԿ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 6 Նոյ. (Թղթակից)։ — Պէյրութի հայ երիտասարդութեան համար նեղ կուգային ժողովրդային Տան սրահը, ու նաեւ յարակից սենեակները։ Պատանիները ոտքի են, սեղմ-սեղմ, ժպտերես, ու կրկին անգամ ըլլալով 3-4 ժամ համբերով ոտքի կը մնան, լսելու համար Դաշնակցութեան խօսքը։

Սրահէն ներս կը մտնէ Դաշնակցութեան վեթերաններէն Հայր Աբրահամը (Աւետիք Սահակեան), յետոյ Լ. Շանթը։

Միշտ ժամանակին, ընկեր Նախագահը Գասպար Իփէքեանը բեմ կը բարձրանայ, բացումը կատարելու համար օրուան հանդիսակատարութեան։

Բեմի ճակատին կը փայլին հիմնադիր Երրորդութեան կենդանագիրները։

Բացումը կը կատարուի յարգելով յիշատակը մեր հիմնադիր ու անհամար ընկերներուն, որոնք զոհուեցան Գաղափարին համար, պատնէշին վրայ։ Խոր լռութեան մէջ մէկ վայրկեան ժողովուրդը ոտքի կը կանգնի։

Ու կը շարունակէ ընկեր Գ. Իփէքեան.— «Ինծի համար շատ ծանր պիտի ըլլար նախագահել «Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսին, եթէ երբեք քովս չունենայի մեր երկու վեթերան ընկերներս, Հայր Աբրահամը եւ Լեւոն Շանթը։ Դաշնակցութեան կազմութեան թուականին վրայ տարի մըն ալ աւելցաւ։ Այս օրը ինքնաքննադատութեան եւ ուխտի օր մըն է իւրաքանչիւր Դաշնակցականի համար։ Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն ի վեր չունեցաւ ոչ մէկ նահանջ իր գաղափարի ճամբուն վրայ։ Սերունդներ, որոնք կռուած են հայրենիքի ազատագրութեան համար, ազատ եւ անկախ հայրենիքին համար, ահա՛ միշտ այդ գաղափարին համար պէտք է պատրաստուինք եւ մենք։ Պէտք է ցոյց տայ երիտասարդ սերունդը, որ ինք արժանաւոր ժառանգորդն է նախորդ սերունդի իտէալի պաշտամունքին։ Ինչի՞ մէջ կը կայանայ Դաշնակցութեան ոգին, հմայքը, եւ այն տարօրինակ թափը, զոր չկրցաւ ու չպիտի կրնայ կասեցնել ոչ գնդակը եւ ոչ վառօդը։

ա.) Իտէալ. — Որ կրնայ ուժ տալ ամէն մէկ անհատ, հարուստ եւ աղքատ, եթէ երբեք անոր հոգիին խորքը կայ կայծ մը, բաբախում հայրենիքին համար։

բ.) Դաշոյնը. — Խորհրդանիշը պայքարի, կռուի, պաշտպանութեան ձաքառումի եւ զոհաբերութեան։ Դաշոյնը որով կը սպաննէին մե՛զ, մենք եւս կրնանք գործածել զայն։

գ.) Բահը. — Աշխատանքի խորհրդանիշը։ Ծնդային մեր գեղունակութիւնը աշխատանքն է որ կուտայ։ Աշխատող է հայը, ամէն ժամանակ եւ խաղաղ դաշտի մէջ ու նաեւ ռազմաճակատին վրայ։

դ.) Եւ ահա գրիչը որ Դաշնակցութեան ամենամեծ ուժն ու հմայքն է եղած։ Երբ դաշոյնը գործեր է հայ երկրագործը խոտը ձեռին աշխատեր է, այս բոլորը երգած է Դաշնակցութեան գրիչը։

Ահա այսպէս, սիրելի ընկերներ, հաւասար են Դաշնակցութեան չորս զէնքերուն մէջ բոլորը, համահաւասար յարգանքի արժանի են եւ՛ գրչի, եւ՛ ծարդի, եւ՛ աշխատանքի ներկայացուցիչները։

«Դաշնակցութիւնը միակն է որ քաղաքական այս դժնդակ պայմաններուն մէջ «պարտուած» վիճակով կը տանի հայ ժողովուրդի ներկան ու նաեւ պիտի տանի անոր ապագան։

«Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր օրը մեզ համար պէտք է ըլլայ զգաստութեան օր մը, ու մենք՝ աւելի հաւատարիմ եւ հզօր։

«Մեզ համար իտէալ մը պէտք էր, եւ ահա՛ Դաշնակցութիւնը տուաւ այդ իտէալը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը։

«Դաշնակցութիւնը երբ հրապարակ իջաւ, խոպան դաշտ մը գտաւ իրեն առջեւ, մշակեց զայն, եւ սորվեց հայէն շինել ազատ հայը, տալով անոր պետականութեան գաղափարը։

«Զոհաբերող է հայ ժողովուրդը, բայց պէտք չէ անկազմակերպ մնայ, եթէ ոչ վտանգը անխուսափելի է։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առաջնորդող փարոսն է որուն կը հետեւի այսօր ժողովուրդը»։

Խանդավառ ծափերով ընդունուեցան ընկերոջ խօսքերը, որմէ յետոյ նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ ներկայ երիտասարդ հանդիսականներէն։

Քանի մը երգերէ ու արտասանութիւններէ յետոյ, որոնք ընդմիջապէս յաջող էին, բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսներէն ընկեր Ցարօեեան։

— Դաշնակցութեան ներ...

կայմը՝ անցեալի հանդէպ կը գտնուի ժառանգորդի մը դերին մէջ։ Ինչպէս ժառանգորդին իրաւունքն է վայելել այդ հարստութիւնը, զոր նախորդները իրեն համար պատրաստած են, բայց Դաշնակցութեան մէջ այդ իրաւունքը պայմանաւորուած է մեծ արժանիքով մը — այդ արժանիքը՝ այս կուսակցութեան իտէալին համար ընդունուած է եւ անոր հասնելու կամքը ձեր սիրտերուն մէջ։

«Մեր ռազմիկները, ջերմեռանդ քուրմերու պէս, իրենց բովանդակ կորովը գործածեցին կերտելու համար մեհեան մը հայ մշակոյթին, հայ իտէալին, հայ ոգիին համար, Անհամբերութեամբ աղէտներ եկան տապալեցին այդ շէնքը, սակայն անոնց աշխատանքը անօգուտ չանցաւ, քանի որ կը մնան շէնքին էական մասերը, հիմերը ազգին գիտակցութեան մէջ։

«Դաշնակցութիւնը պատրաստ է վերսկսելու այդ աշխատանքը, քանի որ առանց իտէալի կեանքը կը դառնայ թիապարտութիւն մը։ Ի՞նչ կ'արժէ կեանքը, երբ ան կորսնցուցած է իր բնականոն, վճիտ ընթացքը եւ դարձած է ճախճախուտ մը։

«Պատերազմի ընթացքին երբ Թշնամին կ'ուզէր անշատ հաշտութեան խոստումներով մոլորեցնել Սերպիան, հակառակ պարագային ծաց սպառնալով անոր, Սերպիոյ վարչապետը Փաշիչ պատասխանեց՝ «ԵԹԷ իմ ժողովուրդս պիտի մեռնի, Թող մեռնի պատուի մէջ, փառքի մէջ, գեղեցկութեան մէջ»։

«Փաշիչի բնորոշած մահն է որ արձանագրուած կը տեսնէք Դաշնակցութեան երակին վրայ։ Նատանց է որ հայ ժողովուրդը զգացած է այդ մաճուան քաղցրութիւնը, եւ իր ամենէն ընտիր զաւակները նետած է հուրի եւ սուրի մէջ։ Ձեզ քերելու համար կամ մարդավայել կեանք, կամ պատուաւոր մահ։ Այսօր ալ հայ ժողովուրդը այս երկընտրանքին առջեւն է, եւ Դաշնակցութիւնն է որ պիտի կատարէ վերջնական ընտրութիւնը ժողովուրդին հաշուոյն, քանի որ ժողովուրդը ուրիշ պաշտպան չունի։

«Ո՛չ մէկ Հայու ներելի չէ անհոգ ապրիլ։ Ֆրանսացի մը, անգլիացի մը, նոյն իսկ փեչլլան մը կրնայ ապրիլ ազատ եւ խաղաղ, որովհետեւ իր տեղը մնայուն ազատ մարմին մը ունի, իր եւուել կազմակերպուած ոյժ մը ունի, իր ոտքերուն տակ ունի հաստատուն կռուան մը, որուն վրայ կեցած կրնայ զիրք բռնել թշնամիին դէմ։ Մենք այդ ալ չունինք։ Ահա՛ թէ ինչո՞ւ մեր ճիգը անհունօրէն դժուար է եւ բազմապիսի, բայց նախ ատոր համար է իսկ, որ այդ ճիգը գերազանցօրէն ազնիւ է եւ մարդկային։

«Այս պահուս դժուար է նախատեսել, թէ ե՞րբ մեզի պատեհութիւն պիտի տրուի պաշտպանելու մեր դրօշը։ Մենք պէտք է այնպէս ենթադրենք թէ վաղն իսկ մեր հայրենիքը պիտի հրատարակէ իր զօրակոչը, եւ իբրեւ այդպիսին պատրաստ ըլլանք միշտ։ Բայց եթէ նոյն իսկ մինչ հանգուցը ունենանք թէ այս սերունդը բախտը պիտի չունենայ զէնք բարձրացնելու հայրենիքի փրկութեան համար, դարձեալ չենք կրնար, մեզ ազատ նկատել հայրենիքի հոգէն։ Այս սերունդը երկար ժամանակ ունեցաւ խորհելու եւ մտածելու, ուրեմն պէտք է իր մտածումի կամուրջ հանդիսանայ նախորդ եւ գալիք սերունդներուն։

«Անկէ զատ խաղաղ գետնի վրայ կատարելիք աշխատանքներ շատ կան։ Նախ փրկել ժողովուրդի ազգայնացումը, ահա Դաշնակցութեան անմիջական նպատակը։ Վերակերտել ժողովուրդին քայքայուած կամքը ու յօշոտուած նկարագիրը, որոնց հետեւանք են իր կրած դժոխային տանջանքներուն։

«Դաշնակցութեան իտէալներուն իրագործումը դեռ շատ արիւն եւ տանջանք կրնայ արժել իր վրայ։ Բայց ի՞նչ փոյթ, հայրենիքի համար է։ Որքան մեր կատարած զոհողութիւնները շատ ըլլան, այնքան անոնց աւարկան ու հայրենիքը սիրելի պիտի դառնայ մեզի։

Մեռոյ խօսք առաւ օրուան վերջին բանախօսը, ընկեր Խոսրով Թութիւնճեան։

«Ի՞նչ է հայ ազատագրական շարժումը, խտացումը այն մարտական կուսակցութեան կատարած գործերուն, որոնց 41րդ տարեդարձը կը տօնենք այսօր։

«Մէկ Խանասորի արշաւանք՝ փայլուն զինական արշաւանք մըն է քիւրտ բանակներուն դէմ։ Մէկ Դուման, մէկ Իշխան, մէկ Վարդան մեզ ձգեցին Խանասորի արշաւանքը։

«Յիշենք Գանք Օթօմանի գրաւումը, որ տեղի ունեցաւ յիշեցնելու մեծ պետութեանց, որ գործադրեն մայիսեան ծրագիրը։

«Թողէն Սեւեին՝ որ ինկած էր գրաւման ժամանակ Գանք Օթօմանի սանդուղին գլուխը, Հրայրը, Արմէն Գարոն՝ որ ամբողջ Պոլիսը ցնցեցին եւ իրենց վրայ ուշադրութիւնը դարձնել եւրոպական պետութիւններուն։

«Եթէ այս դէպքերը չկըցան տալ բաղձացուած արդիւնքը, բայց տուին այն՝ որ մէջտեղ եկաւ խիզախ եւ հայրենասէր երիտասարդութիւն մը։

Ի՞նչ կ'ըլլար մեր պատմութիւնը եթէ Անդրկովկասի մէջ հայութիւնը չկարենար դիմադրել հայ-թաթարական ընդհարումներու ժամանակ, այդ միջոցին էր որ հրապարակ իջաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, եւ անցնելով ծորտական տարրերու գլուխը, հերուածին պատասխանեց հարուածով եւ փրկեց մեր ժողովուրդը սոսկալի աղէտէ։

«Հայ կամաւորական շարժումը, որուն վարիչ հանդիսացաւ դարձեալ պատերազմի ժամանակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ան հրապարակ հանեց իր լաւագոյն մարտիկները՝ յանձին Անդրանիկի, Քեռիի, Վարդանի, Համազասպի եւ ուրիշներու։

Այս եւ ուրիշ մարտիկներ էին որ կազմեցին հայկական բանակը եւ յետագային ստեղծեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երբ հրապարակ իջաւ, առաջին անգամ իսկ երեւան բերաւ այն՝ թէ պէտք է ստեղծել միացեալ ճակատ առանց յարանուանական խտրութեան։

«Մենք խորապէս համոզուած ենք որ հեռու չէ այն օրը երբ տարագիր եռագոյնը վերստին պիտի ծփայ ալեհեր Մասիսի կատարին վրայ։

Ընկերներ Հայր Աբրահամ, Լեւոն Շանթ եւ Արամ Սահակեան ընդառաջ երթալով ներկաներու միահամուռ բաղձանքին, յարգանքի եւ գնահատանքի ջերմ խօսքեր ըրին «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Օր»ուան։

«Մշակ բանուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը, խանդավառ տպաւորութեան տակ։

ՊԱՐ-ՍԱՄԻԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԻԾԱՂ

«ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ՏԵՂԸ ԸՐԱՒ»

Երկու ռուս գիւղացիներ, այր մը եւ կին մը, երկուքն ալ նոյն գիւղէն, պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն առաջ, հեռացեր էին իրենց ծննդավայրէն եւ գործով հաստատուեր քաղաքի մը մէջ։ Վրայ կը հասնի Յեղափոխութիւնը։ Կ'ամուսնանան իրարու հետ։

Մեր խեղճ գիւղացին սակայն կը մտածէ որ յեղափոխական մարզուն չի վայլեր պոլշեւիկեան կարմիր աստղին տակ պատիլ ցարական-բուրժուական հին անունով, քանի որ իր շուրջ ամէն ինչ յեղաշրջուած էր, անճանաչելի ըլլալու աստիճան։

Ինքզինքը կը մկրտէ «Հոկտեմբերեան», կինը կը կնքէ «Յեղափոխութիւն» անունով։ Եւ երբ զաւակ մըն ալ կ'ունենան, զայն կը կոչեն «Հնգամեակ» համաձայն վերջին նորոյթին։

Եւ օր մըն ալ, միտք կ'ընեն գիւղ վերադառնալ, իրենց կարօտը առնելու համար իրենց ծնողներէն, Կ'երթան եւ անոնց կը ներկայանան իրենց նոր անուններով։

Մեծ հայրը շատ կը սիրէր իր թոռնիկը՝ ժպտադէմ «Հնգամեակը», որ օրն ի բուն կը ճռուողէր եւ իրիկունը յոգնած, կը պառկէր մեծ հօրը գոգիկը կծկտած, մինչ իր ծնողքը կը հագչէին քաղքի սեննակը։

Իրիկուն մը սակայն, մեծ հայրը, կողքին թաց տաքութիւն մը կը զգայ։ Կ'արթննայ եւ կը տեսնէ որ «Հնգամեակ»ը թրջեր է, կը շուարի. ի՞նչպէս ծաքրէ, ի՞նչպէս փոխէ շորը, կը մտածէ լուր տալ ծնողքին։ Ու դողդղալով, ձայնը ձեռքը բռնած, կը դիմէ զովի սենեակը, ձայն տալու իր զաւկին՝

— Հոկտեմբերեան, արթնցո՛ւր Յեղափոխութիւնը, Հնգամեակը տեղը ըրաւ…

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Արմէն Անանեան, որ կը նախագահէր Անդրկովկասեան կեդր. գործադիր կոմիտէին նիստերուն, ստորոտած ըլլալով իր շրջանը, վերադարձաւ Հայաստան, շարունակելու Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահութիւնը։

.·. Նոյեմբեր 16ին Երեւանի զրոյներու տան մէջ տեղի ունեցաւ հայ թատերգական միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։ Վարչութեան հաշուետուութիւնը կատարեց Տիգրան Հախումեան, վերաշինական շրջանի թատերգութեան մասին խօսեցաւ Գիւլիքեօխվեան, վերատուցիչ յանձնաժողովին կողմէ զեկոյց մը տուաւ Վ. Թաթովենց։ Ցետոյ ընտրուեցան նոր վարչութեան անդամները եւ Անդրկովկասեան թատերգական միութիւններու համագումարին պատգամաւորները։

.·. Հայաստանի Պետական Հրատարակչականին ենթակայ երաժշտական յանձնախումբը մրցանակ խոստացած էր երաժիշտներուն, որոնք կը յօրինեն 3 աշխատաւորական երգեր։ Քննիչ նշանակուած են Ն. Մակինց, Ե. Զարեց, Վարդանեան, Գ. Բուդաղեան, Ս. Մելիքեան, Ծ. Տէր Ղեւոնդեան, Մ. Քրիշչեան, Ս. Գասպարեան։

Պայմանաժամը երկարաձգուած է հասած ըլլալով յաջող երգ մը։

.·. Անդրկովկասեան կառավարութեան ելմտական գործավար նշանակուեցաւ Վահան Երեմեան։ Նոյն կառավարութեան դատախազի պաշտօնէն հրաժարեցուած է Սմբուա, տեղը նշանակուած է Դոլիձէ։

.·. Երեւանի նոր ջրմուղին շինութիւնը կ'աւարտի մօտ օրէն։ Պատրաստ է գծին 19,5 քիլոմեդրը, կը մնայ ամբաշաղախի մէջ դնել նաեւ գծին 1 քիլոմեդրը։ Եթէ կ'ըսէ «Խորհ. Հայաստան», շոգեկառքը ժամանակին հասցնէ աւազ ու շաղախ, ջրմուղը պատրաստ կ'ըլլայ նոյեմբերեան տօնին։ Ջրմուղը քաղաքին եւ շրջակայքի գիւղերուն պիտի տայ մօտ 3ուկէս միլիոն դոյլ ջուր։ Հին ջրմուղը կուտար 100,000 դոյլ։

.·. Մեղրի արդիւնաբերութիւնը բարձրացնելու եւ մեղուաբուծական հին ձեւերը կատարելագործելու նպատակով, պետական խորհրդային տնտեսութիւնը կազմակերպեց 3 մեղուաբուծական խորհրդային տնտեսութիւն Թալչարուխ, Հոռոմի, Փամպակի մէջ.բոլորը պիտի ունենան 2080 փեթակ։ Այս տարի Թալչարուխի մեղուաբուծական տնտեսութիւնը իւրաքանչիւր փեթակէն կթեց 16 քիլօ մեղր, Փամբակի տնտեսութիւնը՝ 12,50 քիլօ, Հոռոմի տնտեսութիւնը՝ 26 քիլօ։ Հոռոմի յաջողութիւնը կը բացատրուի անով, որ մեղուաբոյծ ղեկավարներ ունէր։ Պետական խորհրդային տնտեսութիւնը 1932ին պիտի կազմակերպէ մեղուաբուծական ուրիշ 6 նոր տնտեսութիւններ՝ Սանփանաւանի, Դարալագեազի, Թարաաջայի, Նոր Բայազիտի, Ինաքլուի եւ Դորիսի մէջ, 11000 փեթակներով, որոնցմէ բաւ ծրագրի, պիտի առն 33,000 փութ մեղր։

.·. Նոյեմբերեան տօնին առթիւ կատարուեցաւ բացումը Մանեսի մէջ երկյարկանի տան մը, որ շինուած է Արթիկի փիքարով եւ պիտի ծառայէ ուսման վայր հանքային բանուորներու մասնագիտութեան համար։ Նուտով կը բացուի դարձեալ Մանեսի մէջ 2 քիլոմեդր երկարութեամբ ջրմուղ մը, որ բնակչութեան պիտի հայթայթէ աղբիւրի ջուր, փոխան տատասոլ ջուրին, զոր կը խմեն ներկայիս տեղւոյն բանուորները։

.·. Երեւ, տասնըմէկ տարիէ ի վեր, տակաւին չսորվեցան Երեւանի ծեծ-խօսիկները թէ ի՛նչպէս կը վարեն շոգեկառքը։ «Խորհ. Հայաստան» բազմաթիւ օրինակներ կը թուէ, մենք կ'արտատպենք մէկ քանին.—

9 նոյեմբերին Երեւանի հին կայարանէն դէպի նոր կայարան կը մեկնի վայրաշարժ մը եւ կը զարնուի հանրակառքին, որ կայարանէն կը մեկնէր Երեւան։ Ջարդուփշուր կ'ըլլայ հանրակառքը, կը վիրաւորուին 6 հոգի։

11 նոյեմբերին նոյն մեքենավարը կը խորտակէ դարձեալ իր վայրաշարժը։

Նոյն օրը բեռնատար շոգեկառք մը Լենինականէն կը մեկնի Երեւան եւ կը խորտակուի Ալագեազի կայարանէն անդին։ 14 վագոն կը շրջին, երկաթուղին կը փճանայ կէս քիլոմեդրի վրայ։ Վնասը կը հասնի 80.000 ռուբլի։

Ա՛յ շինարարներ, տասնըմէկ տարի անցաւ, միթէ կարելի՞ է այսքան աչկերտութիւն։ Միայն ճա՞ռել ու բըղե՞լ սորվեցաք Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, քան ըլլաք թէ արթուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԻԱՅՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ

Ներածումներու սահմանափակման առթիւ, Ազգ. մեծ ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշա ֆիտնեւեալ յայտարարութիւնն ուղղած է ժողովուրդին, որպէսզի միայն Թրքական ապրանքներ գնէ՝

— «Հայրենակի՛ց, մեր պարտքն է պահպանել թրքական դրամին արժէքը։ Գիտենք թէ ի՛նչ դառն աղէտներու ենթարկուած են այն ազգերը՝ որոնց դրամին արժէքը գէրոյի ինկած է։ Տեսանք թէ բնտանիքի բազմաթիւ հայրեր, ի՛նչպէս չկրցան օխա մը հաց իսկ գնել իրենց 50-40 տարուան աշխատութեան արդիւնքով իրենց խնայած ու հաւաքած այն դրամներով, որոնցմով կը յուսային իրենց ծերութեան օրերուն հանգիստ կեանք մը վարել եւ իրենց զաւակներուն դրամազլուխ եւ օժիտ հայթայթել։ Մեր կառավարութիւնը՝ որ միշտ ապագան կը նախատեսէ, թուրք ազգը պաշտպանելու համար այս աղէտալի վախճանէն, ամէն անգամ որ կարգը գայ, չի յապաղիր ձեռք առնելու բոլոր օգտակար միջոցները։

Ահա՛ «երկրին տնտեսութեան պաշտպանութեան օրոշումագիրը» ամէնէն կարեւորն է այս միջոցներուն։ Եթէ մեր կառավարութիւնը այսպիսի միջոցի մը չդիմէր, եթէ շարունակէր մեր ներածումներու եւ արտածումներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հինցած բացը, կարելի չպիտի ըլլար պահպանել թրքական դրամին արժէքը։ Անգլ. ոսկին անգամ ինկաւ այս պատճառով։ Այն բոլոր պետութիւնները որ կը գտնուին նոյն վտանգին հանդէպ, կը ստիպուին միեւնոյն միջոցները ձեռք առնել։ Ըսել է թէ մեր կառավարութիւնը կատարած է իրեն վիճակած պարտականութիւնը։

Եւ հիմա կարգը հայրենակիցներունն է։ Տնտեսական այս զօրաշարժի միջոցին, ամէն հայրենակից պէտք է գիտնայ իրեն ինկած պարտականութիւնը։ Այն բոլոր նշանաբանները զոր մեր Տնտեսական Խնայողական Միութիւնը ամէն միջոցէ օգտուելով, երկու տարիէ ի վեր կ'աշխատէր տարածել ժողովուրդին մէջ, այսօր ամէնուս համար ալ հայրենասիրական պարտականութիւն մը եղան։ Այլեւս ամէն Թուրքի հաւատամքը պէտք է ըլլայ «Ամէն Թուրք պէտք է Թուրքիոյ ապրանքը գործածէ» նշանաբանը։ Այլեւս անհրաժեշտ դարձած է գործածել մեր երկրին մէջ հասած եւ շինուած տեղական ապրանքները։ Թրքական դրամի արժէքին պահպանումը ամէն Թուրք հայրենակցի քաակը շահագրգռող գործ մըն է։ Այդ պարագային, այս նպատակին հասնելու համար, տեղական ապրանք գործածելն ալ ոչ միայն Թուրք հայրենակցին ազգային պարտականութիւնն է, այլ միեւնոյն ժամանակ իր անձնական շահուն մէկ պահանջքն է։ Մանաւանդ երբ քաղաքական ու տնտեսական անկախութիւնն ալ այս կը հրամայէ։

Նուիրուած հայրենակիցնե՛ր, Թուրքիոյ ապրանքը պէտք է որ իրաւունք ունենայ պետութեան պաշտպանութիւնը եւ ժողովրդեան ընդունելութիւնը շահելու։ Ձեր պարտքն է ապահովել այս բանը։ Թրքական ապրանքը տոկուն եւ աժան ըլլալու է։ Նաոր հակառակը ապերախտութիւն կ'ըլլայ պետութեան պաշտպանութեան եւ ժողովուրդին ընդունելութեան հանդէպ։

Վաճառական հայրենակիցնե՛ր, շահագիտութիւնը դաւաճանութիւն է։ Ռեխի շահ ապահովելու ցանկութեամբ ապրանքներու գինները բարձրացնելը՝ ամենատգեղ բան մը կ'ըլլայ։ Այնպիսի շրջանի մը, երբ պէտք է որ պետութիւնը եւ ազգը միասին քալեն, կ'ուզենք մեր ձեռքերուն մէջ տեսնել մեր վաճառական հայրենակիցներու ձեռքերը։ Մեր վաճառականներուն վրայ ալ կարեւոր պարտականութիւններ կը ծանրանան։ Թրքական դրամին պաշտպանութեան համար՝ պայման է համաշխարհային հրապարակներուն վրայ բարձրացնել թրքական արտադրութեանց արժէքը եւ մրցումի ընդունակութիւնը։

Հայրենակիցնե՛ր, այս շրջանի ամէնէն գլխաւոր նշանաբաններէն մէկն է խնայողութիւն ընել թէ՛ պետութեան եւ թէ ընտանիքի պիւտճէներուն մէջ։ Ամէն Թուրք ընտանիք իրեն պարտականութիւն համարելու է հաշիւով ապրիլ, քի՛չ ալ ըլլայ, սակայն կանոնաւոր կերպով դրամ խնայել եւ այս հաւաքած դրամները մեր ազգային պանքերուն ի պահ տալով, խնայողութեան հաշիւ մը բանալ եւ այս կերպով օգտուիլ անոնց տոկոսէն։

Այն մեծ ձայնը որ «Մեր առաջին նպատակակէտը Միջերկրական ծովն է» կը կոչէր ազգային փրկութեան պայքարի միջոցին, այսօր ալ նոր նպատակակէտ մը ցոյց կուտայ՝ «Մեր ազգին նպատակակէտը ազգային անկախ տնտեսութիւն է» ըսելով։ Մեր պարտքն է այս ձայնին հետեւիլ։ Եւ այս ձայնին ետեւէն պիտի երթանք։

Արշաւատ եւ Ճարտարարուեստ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱԼ ԿԸ ՍԵՂՄԷ

Յունաստանի մաքսապաշտպան նոր օրէնքով սահմանափակուած է ուտեստեղէններու մուտքը։ Ամէնէն խիստ սահմանափակման ենթարկուած են հաւկիթը, բանջարեղէնները։ Տարին 130 միլիոն տրախմի հաւկիթ կը ներածուէր Յունաստան։ Սահմանափակուած է նաեւ հանքածուխի եւ ողջ կենդանիներու ներածումը։ Այս սեղմումներէն ամէնէն աւելի կը վնասուի Թուրքիա որ այդ ապրանքներըամէնէն շատ կ'արտածէր դէպի Յունաստան։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

1930ին Ճափոն 4 միլիոն ոսկիի ապրանք ղրկած է Թուրքիա։ Փոխարէն առացած է 45,000 ոսկիի ապրանք։

Առեւտրական տեսչութեան վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ վերջերս 2-3 անգամ աւելցած է Ճափոնի արտածումը դէպի Թուրքիա։ Ինն ամսուան ընթացքին (1931) Պոլսոյ շրջանը մտած է 14 միլիոն ոսկիի ապրանք։ Ուրիշ ոչ մէկ երկիր այսքան արտածում ունեցած է դէպի Թուրքիա։ Ապրանքները մեծ մասով բամպակեղէն են։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Թոքատէն կը գրեն «Ազգամեի (17 Նոյ.). — Փողոցներու մէջ սալայատակ անունով ս՛ր եւ է բան չկայ։ Լապտեր ալ չկայ։ Քաղաքը ունի նեղ շուկայ մը, քանի մը վաճառատուն, նպարավաճառ եւ գիշեր-ցերեկ բաց սրճարաններ։ Տուները շատ աժան են։ Ամէնէն լաւ տուներուն տարեկան վարձքը 80-100 ոսկի է։ Ուտելիքն ալ շատ աժան է։ Անցեալ տարի պաճարախտ ծագեցաւ գիւղերուն մէջ։ Գիւղացիները լուր տուած ըլլալով, հիւանդութիւնը տարածուեցաւ գաւառին եւ գիւղերուն մէջ։ Խիստ պայքարի մը շնորհիւ կարելի եղաւ առաջքը առնել։

Դպրոցի պահանջը խիստ մեծ է։ Գիւղերուն մէջ դպրոց չկայ։

ԱՆՀԵՂԾ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԸ

ՄԻՆՈՐԻ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կիրակի օր, ռուս յեղ.-ընկերվարականները Փարիզի մէջ տօնեցին իրենց վեթերան ընկերոջ Ժոզէֆ Մինորի եօթանասնամեայ տարեդարձը, մէկը ռուս յեղափոխական շարժման ամէնէն ազնիւ դէմքերէն։

Մոսկուայի մեծ բուրժուաներէն այս զաւակը, հրաժարելով իր ընտանիքին հարստութենէն եւ փայլուն ապագայէն որ իրեն համար կը պատրաստէր իր ընտանիքը, փոքր հասակէն կը նետուի ռուս յեղափոխական շարժման մէջ։

Աղեքսանդր Բ.ի սպանութենէն յետոյ, երբ ցարական բռնապետութիւնը կը ճնշէր ամբողջ Ռուսաստանը, Մինոր, կը պատկանէր երիտասարդներու այն փաղանգին, որ չէր դադրեր յեղափոխութիւն քարոզելէ։ 1884ին, առաջին անգամ ըլլալով կը ձերբակալուի. 23 տարու էր։ Անկից ասդին, իր կեանքին մեծագոյն մասը կ'անցնէ բանտերու, թիարաններու եւ աքսորավայրերու մէջ։

Իր առաջին ձերբակալումէն վեց ամիս յետոյ, երբ կը բանտարկուի եւ 1887ին, կ'աքսորուի Սիպերիա՝ 10 տարուան համար, առանց դատ ու դատաստանի, այլ վարչական որոշումով։ Բանտէ բանտ, 17 ամիս տեւող ճամբորդութենէ մը յետոյ, աքսորականներու կարաւանը որոնց մէջ էր Մինոր, կը հասնի Սիպերիա։ Ոստիկանութիւնը սակայն, աքսորականները հանգիստ չի թողուր։ Կը հրամայէ անոնց մեկնիլ 3000 քիլոմեդր հեռու ամայի վայր մը։

Աքսորականները կը մերժեն եւ կը կռուին։ Զարս հոգի կը սպաննուին կռուին մէջ։ Մնացեալները՝ որոնց մէջ էր Մինոր կը դատապարտուին մահուան։ Երեքը կը կախուին։ Մինորի մահապատիժը կը փոխուի ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի։ Մինչեւ 1896. Մինոր կը մնայ թիարանին մէջ։ 1900ին ներման կ'արժանանայ։ Բայց, Ռուսիա վերադարձին իսկ, կը վերսկսի յեղափոխական գործունէութեան եւ կը ստիպուի ապաստանիլ արտասահման։

1905ի յեղափոխութեան օրերուն՝ Մինոր կը վերադառնայ Ռուսիա եւ կրկին կը լծուի աշխատանքի, նախ Կովկասի մէջ. յետոյ ան կ'անցնի Վոլկայի շրջանը։ Բայց կրկին կը ձերբակալուի եւ 1910ին, պատերազմական ատեանի մը կողմէ կը դատապարտուի 10 տարի տաժանակիր աշխատութեան եւ միայն 1917ին, յեղափոխութեան առաջին օրերուն է որ Մինոր կը վերագտնէ իր ազատութիւնը։

Մինչեւ պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, ռուս յեղափոխական վեթերանը կը վարէ կուսակցական եւ հանրային կարեւոր պաշտօններ. այս անգամ սակայն պոլշեւիկները զայն նորէն բանտ կը ղրկեն, մինչեւ որ կը յաջողի փախիլ արտասահման։ 1920էն ի վեր կ'ապրի Փարիզ, միշտ գործակցելով իր կուսակցութեան, հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ առողջական անկայուն վիճակին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԽՄԲԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ

Կատարուած դիմումի մը վրայ, Փարիզի քաղաքապետութիւնը գնահատելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութիւնը՝ անոր տրամադրութեան տակ դրած է քաղաքապետական մարզարահը՝ որ կը գտնուի 87 Avenue Jean Jaurès, Paris. Կիրակի առաւօտները ժամը 9—11։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական կեդրոնական Մարմինը յառաջիկայ յունուար 1932էն սկսեալ, հոն պիտի կազմակերպէ մարմնամարզի խմբական դասեր, որոնց կրնան մասնակցիլ Փարիզի եւ արուարձաններուն բոլոր հայ երիտասարդներն ու պատանիները։ Դիմել այժմէն նամակով Հ. Մ. Ը. Մ.ի քեզրոնը՝ 1 Rue Saulnier (9e).

Ցուաջիկային պիտի ծանուցուի այդ դասերուն սկսման թուականը։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle de la Mutualitéի մէջ, 22 Rue St. Victor, մէթրօ Maubert-Mutualité.

Նիւթ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Հ.Յ.Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱԻՐԷ

Լիոնի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Ակումբ-Ընթերցարանը՝ 262 Rue Duguesclin. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ SALON CHAPEԻ ՄԷՋ (84 RUE CHAPE)

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ՍՏՈՒԹԻԱ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ **Օ Թ Է Լ Լ Օ**

ՅՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՆ

Կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Սարդարեան, Գ. Գ. Ս. Ազարեան, Վ. Տէր Վարդանեան, Տրդատեան, Փիլիկեան, Պէշկէթիւրեան, Ալիքսանեան, Մանկունի, Տէր Մարտիրոսեան, Եդուարդ Գարագաշ Սուքէնեան, եւայլն։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Օպաներու Միութեան կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Jean Goujonի սրահներուն մէջ, 8 Rue Jean Goujon

Ջոխ գեղարուեստական բաժին, ծաղ-պանտ, եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտ։

Մուտք՝ 20 ֆրանք

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue Cambrone, Métro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Ա. Ջամալեանի զեկուցումը, «ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԻ ՀԱՄԱՐԱԿԱԿԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐԸ»։

Մուտքը ազատ է ամէնուն համար

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. աչաց եւ կանանց մարթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարքախ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

EMPIRE մնացեր-Հա՝ 87 Av. Wagram

ENTREPRENEUR կը ստանձնէ ամէն տեսակ շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

Հ. Յ. Դ.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն խիստ կարեւոր խնդրոյ մը առթիւ խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ կուկունեան, Կայծակ, Համազասպ, Մարգպետ խումբերու վարչութիւնները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Ակումբ Ընթերցարանը, կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրասարանին մէջ, 262 Rue Duguesclin. Կը դասախօսէ Ընկ. Արամ-Դառոնէ, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերները, համակիրները եւ չէզոքները։

ՏԷՍԻՆԻ Գառ. միութեան Գրական-վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ տը լա Փէի մէջ։ Ընթերցում Ռ. Զարդարեանի գործերէն եւ գրույց։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 5ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր կարօ խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի ժամը 5ին ընկեր Յովհաննէս Վարսեանին բնակարանին մէջ: կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 րիւ տը Պէլվիլ: կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՁԱՐՍԱՆՃԱԳԻ Հայր. միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 7ին, 13 րիւ Քոլպէր, Գար Թալայի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Որբերու մասնաճիւղը ձեռնարկած է տօնելու «Մշակոյթի Օրը»։ Այս առթիւ կը խնդրուի Հ. Յ. Դ. Կոմիտեական, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Բարձր Հայքի, Երիտասարդաց, Սեվրի Հիւսիսի Որբոց. Միութիւններէն 2ական լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկել տօնակատարութեան խորհրդակցական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 2ին 23 Bld. Dugommier, Bar au Petit Poucetի մէջ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահ. Հայր. Միութեան բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Օրակարգ վարչ. ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 241 Rue J. J. Rousseaux. Կարեւոր օրակարգ։ պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. միութեան վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու հայրենակիցները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ռոստոմի Դրասարանը, 131 Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. պահեստի, Wanderers, 4րդ, Մինեռնակ եւ Junior ֆութպոլի խումբերու անդամները ինչպէս նաեւ պաշտօնական խաղացողները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur le Prince։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փանէսի, Ս. Գ.— 50: Սկսանք ղրկել։

Մարսէյլ, Գարծ.— 1400, Կարգադրեցինք։

Լիոն, Գարծ.— 1067.50, Կարգադրեցինք։

Մարթիկ, Օ. Ք.— 35,

Տրակինեան, Օ. Ա.— 100,

Բուրպըժատ, Օ. Գ.— 70,

Վալանս, Ն. Թ.— 10,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզնկայի Ճէֆիք փաշա թաղեցի Սահակ Թոմասեան կը փնտռէ իր կինը Աղաւնի (ծնեալ Մեռկէլեան) եւ իր զաւակները Մկրտիչ, Իւղաբեր եւ Գրիգոր՝ 1915ին կը գտնուէին Երզնկա, Տեղահանութեան միջոցին անյայտացած են, իրենց մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Sabag Tomassianի, 30 Rue du Moulin à Vent, Sarcelles, (S. et O.), France.

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Սահակ Ղարիպեան 38 տարեկան, հօր անունն՝ Եդուրաք, մօր անունն՝ Կայեան, 10 տարի առաջ կը գտնուէր Նիւ Եորք (Ամերիկա). իմացնել իր քրոջ Էլպիս Գէորգեանի, 3 Rue Brisac, Quartier Oddo, Marseille:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէ արտատպել։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Գաղութական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ արձանագրերու խմբագրութիւն, հարկային, պաշտօնագրական, Ֆրանսամուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Ե. ՔԷՖԱԳՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՑԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

33.— ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Միհրան կ'ըսէր.

— Ճանըմ, մեր առաջնորդութիւնը շատ կ'աճապարէ։ Ամբողջարանքով տեսնուած գործէն բարիք չի ծնիր։ «Քոճա» Աղասին 15,000 կամ 20,000 հոգինոց ուժ մը հաւաքեց, զօրանոցը գրաւեց, վաշտերով գիրի բռնեց, գիւղեր, քաղաքներ գրաւեց, սակայն գլխաւորները աճապարեցին եւ դառած յաջողութիւնը կորսնցուց։ Հիմա շատ զգոյշ պէտք է շարժիլ։ Արդէն քանի մեր ձեռքը կը գտնուին ճամբաները, վախի տեղի չկայ։ Կարելի՞ բան է որ ճամբար մը դուրս ցատկէ իր բոյնէն։ Մենք լաւ գիտենք գործը, ուրիշն ալ պէտք է համոզել։ Չըլլայ թէ որսորդը, սակայն, խորամանկ փրթի...

ՍԱՐԳԻՍ,— Ձեզ յուսար որ որսորդը արթուն զանուիւմբը Աղասի շագենու նստաւ եւ կիլիկիայէն հեռացաւ, այլեւս որսորդը խորատուզանքյաւ իր բունին մէջ։

Լրտեսը լեռան ճամբուն վրայ, յաւակ կը լսէր այս խօսքերը եւ, ճիշդ ինչպէս որսորդը աչքէն չի հեռացներ ճագարը, կը շարունակէր հետապնդել երկու կոմիտէճիները։ Կամաց կամաց հեռացան քաղաքէն։ Լեռ ու դաշտ անցնելով, ի վերջոյ հասնելէն 2ուկէս ժամ հեռու վայր մը հասան։ Այստեղ, այս անձայն շրջանը, հանգստավայրն էր թաչուններուն, դղուակներուն ու անգղներուն։ Ոչ մէկ նշան մարդկային արարածի կամ բնտանի կենդանիի։ Հովիւներն իսկ ասք չէին դներ այդտեղ։ Միհրան եւ Սարգիս ծառան քարայր մը, զոր շատ լաւ տեսաւ ու ճշգեց լրտեսը։ Մէջքէն ատրճանակը հանելով, զգուշի ասոյկանը նախ ուղեց հասատել թէ լման էին գնդակները եւ յետոյ նստաւ ու սպասեց։ Հիմա ի՞նչ ընէր։ Այլեւս կասկած չկար թէ այս ճարգիկը կը պատկանէին կոմիտէին, եւ հոյ յեղափոխական ապստամբական շարժումներու վերաբերեալ գործով մըն էր որ քարայր մտած էին։ Հաւանական էր, որ քարայրը թաքստոց մըն էր զէնքի եւ փէտտայիներու։ Ուստի զգուշի ասոյկանը որոշեց սպասել։ Թուփերուն ետեւ իրեն դիրք մը պատրաստելով, սկսաւ հսկել ու դիտել։

Կէս ժամ անցաւ։ Միհրան եւ Սարգիս դուրս ելան քարայրէն։ Ծրարակ մը կը տեսնուէր իրենց ձեռքէն կախ։ Ծրարակին մէջ խաչոր նարինջներու կամ նուռերու նման բաներ մը կային։ Անշուշտ ռումբեր, ըսաւ ինքն իրեն։ Ցեսնենք հիմա ո՞ւր նուէր կը տարուին այս ռումբերը։

Ճամբան, երբ կը վերադառնային, Միհրան կ'ըսէր.

— Երբ նաւ մը քանի մը նաւազեր կ'ունենայ, հարկաւ կ'ընկղմի։ Աղասի չէրցաւ ապրիլ Սիրաճուջին հետ։ Սիրաճուշ Համբարձումին հրամաններէն դատ ուրիշ խօսք մտիկ չէր ըներ։ Սակայն միւս եղբօրը մերբայրին քնաւ մտիկ չէր ըներ։ Մարտիրոս (*) այդպիսի գործերու մէջ բարձր է Համբարձումէն ալ, Աղասիէն ալ, չեմ գիտեր որմէ ալ։ Երբ դպրոցին մէջ ձեռք վարժապետութիւն կ'ընէր, ճոպա՞ր առած դառները։ Ինչքա՞ն բարեխղճութեամբ կը զառատեցէր։ Ա՜խ, Մարտիրոս, ա՜խ...

— Տաճիկները շատ արթուն, Միհրա՛ն։ Այլապէս, եթէ Սուլթանը քիչ մըն ալ ուշ ղրկէր զինուորները, մենք ներկայիս Հալէպ կը գտնուէինք։ Ինչ որ է, Աղասին դիմացն է կ'ըսեն, Կիպրոսի մէջ։ Անտարիքին նամակ մը գրեր եւ շատ մը բաներ է տեղեկացուցեր։ Եթէ այս գարնան փոքրիկ ըմբոստ մը փորձենք, անգլիական նաւատորմը Մերսին պիտի հասնի եւ պիտի հաչակէ հայոց տիրապետութիւնը Կիլիկիոյ վրայ։ Ա՜խ, անգամ մը տեսնեմ այդ օրը...։ Գիտե՛ս, Միհրան, ի՞նչ պիտի ընեմ։ Կը յիշես, վիճարոզ Զէյթունէն վերադառնալէ յետոյ, առտուն զացի շուկայ։ Ռոսրիկ յինակալ մը, Հա՞ք է, Արնավո՞ւտ է, ի՞նչ... է, Ալի էֆէնտի անունով մէկը կար։ Երբ զիս տեսաւ. «Ծօ», թթու անհաւատ, զո՞ւն ալ Զէյթունի հերոսներուն մէջ էիր» ըսաւ, եւ ապտակ մը փակցուց երեսիս։ Երբ ինձ, այդ անզգի նայուածքով սատանային երեսին տասը ապտակ պիտի փակցնեմ, եւ տասն անգամ պիտի թքնեմ։ Ծեռոյ աղջիկը, ա՜խ, այդ ետնի պէս աղուոր Հանիֆէն առնելով քէֆ ընելու պիտի երթամ։

Գաղտնի ոստիկանը կը լսէր այն արահետէն, որ զուգահեռաբար կ'ընթանայ ճամբուն թուփերուն ետեւէն։ Այսպէս թէ կը հետապնդէր զանոնք եւ թէ կը լսէր անոնց խօսակցութիւնը։ Ի վերջոյ ինքնիրեն ըսաւ.

— Ա՜խ, Սարգիս կը կոչուիս, ինչ կը կոչուիս, ես թէեւ նոթ եմ հաճքնի, սակայն լսած եմ որ Վարդուհի անունով աղջիկ մը ունիս, երբ, դուն Հանիֆէն փախցնելու եւ քէյֆիդ նայելու առիթ չգտած, էֆէնտին քու Վարդուհիդ փախցնէ՝ ի՞նչ կ'ըսես, կը պատահի, չէ՞։

Այլեւս մօտեցած էին քաղաքին։ Միհրան եւ Սարգիս քաղաքին ծայրի տուներէն մէկը մտան։ Գաղտնի ոստիկանը մինչը պահեց տունը։ Ուրիշ դարձդարձիկ ճամբէ մը դառնալով, իր անձնական զգեստները եւ փոխուեցաւ։ Ուրիշ զգեստ մը հագնելով, վազեց կառավարչատուն, ոստիկանապետին մօտ։ Պատմեց ամէն բան։ Ոստիկանապետը քաղաքական միւրով ոստիկան առաւ եւ պաշարեց յիշեալ տունը։ Ներսը ճամբ մը ակաւ։

(Շար.)

(*) Համբարձում Պոյաճեանին եղբայրը, նշանաւոր մերբայրը կը կոչուէր նաեւ Մարտիրոս, որ մէկն էր Հնչակեաններու ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարե.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ		250 ֆրանք	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
5 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1743 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱՀԱՆՋԸ ՍԿՍԱՒ...

Ամրան տաքերէն յետոյ, ձմրան սառնամանիքը։ Ջերմացին հաւատիքներէ եւ գինարբուքներէ յետոյ, սառն վերաքննութիւն։ Անփառունակ նահանջ։

Անմիջապէս անցնինք նիւթին.

— «Պէտք է նախապատրաստուիլ այժմէն երկրորդ 4000նոց խումբին համար, կը թուի թէ նախապատրաստութեան ծոգը մեծագոյն մասով իր վրայ պիտի վերցնէ Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը։

«Ասկէ հինգ ամիս առաջ, երբ որոշուեցաւ գաղթականներ ընդունիլ, Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը բաւական մեծ ակնկալութիւններ ունէր գաղութահայութեան աջակցութեան մասին՝ բնակարաններու պատրաստութեան մէջ։ Բայց երբ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեան Փարիզ եկաւ, կրցաւ մօտէն գաղափար կազմել թէ գաղութահայը ստեղծուած պայմաններուն մէջ, ի վիճակի չէ արդարացնելու Հայաստանի կառավարութեան ակնկալութիւնները»։

Գրողն է՝ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը (2 դեկտեմբեր)։ Ցուցիկ յուշիկ պարզելով գաղութներու վիճակը, գործազրկութեան տագնապին սաստկացումը եւ ուրիշ պարագաներ, թերթը Երեւանի ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ պարագաները. (կ'ամփոփենք իրենց շարադրութեամբ).—

1.— Այս աննախընթաց տագնապը մէկ կողմէ կը ստուարացնէ Հայաստան գաղթել փափաքողներու թիւը, միւս կողմէ կը տկարացնէ վճարունակութիւնը անոնց որ կը փափաքէին օգնել։

2.— Հայաստանի կառավարութիւնը ներգաղթի կազմակերպման գործին մէջ առ այժմ իր ակնկալութիւնը արտասահմանի աջակցութեան մասին իջեցնելու է իր նուազագոյն չափին։

3. — Ներկայ տագնապէն ազդուած է եւ դեռ պիտի ազդուի Բարեգործականը, եւ այն արտակարգ ձեռնարկները զորս պիտի ընէ ներգաղթին համար, շատ հեռու պիտի մնան մեր ակնկալութիւններն արդարացնելէ ներկայ պայմաններուն մէջ. մանաւանդ պէտք չէ մոռնալ որ դեռ կիսակատար կը մնայ Նուպարաշէնի ձեռնարկը։

4.— Հայրենակցականները նոյնպէս Հայաստանի մէջ ունին ձեռնարկներ զորս պէտք չէ որ կիսատ թողուն։ Անոնք նոյնպէս ունին իրենց հայրենակիցներուն օգնելու պարտականութիւնը։

5.— Հօկն է միայն որ պիտի կարենար առաւելագոյն օգնութիւնը հասցնել ներգաղթի ձեռնարկին։

6.— «Ընդհանրապէս, պէտք չէ պատրանքներու անձնատուր ըլլանք: Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը ինքը պիտի ըլլայ, ինչպէս բոլոր, գործին ծանրութեան մեծագոյն բաժինը իր վրայ վերցնողը»:

Ինչպէս կը տեսնէք, արդէն իսկ պատուաւոր նահանջի ճամբան բռնած է այն հոսանքը որ միշտ բարձրաձայն կ'երգէ իր բարեկամութեան օրհներգը՝ հանդէպ Ս. Հայաստանի եւ որ մեծ յոյսեր ներշնչած է Երեւանցիներուն, իբրեւ արտայայտիչը «Թրքահայ բուրժուազիայի»։

Մենք զարմանքի խօսքեր չունինք, մեղադրանքներու մանաւանդ այս իմաստութեան համար։

Բայց ստիպուած ենք մեր կարգին ուշադրութեան յանձնել քանի մը կարեւոր կէտեր, որոնք մոռացութեան տրուեցան ամառը, երբ օդերը տաք էին եւ բաժակները լեցուն։

Այսպէս, ռամկավար կուսակցութիւնը ո՛ր եւ է առեն հաւատացա՞ծ էր թէ Բարեգործականով, կարգ մը Հայրենակցականներով եւ Հօկով պիտի կրնան գլուխ հանել ներգաղթի գործը։ Նոյնիսկ չորս հազարի բնակարաններու շինութիւնը։

Այս հարցումին պատասխանը կրնային տալ ամառն իսկ — անցեալ օգոստոսին — երբ այստեղ կը գտնուէր «վարչապետը», եւ երբ տակաւին սաստկացած չէր գործազրկութիւնը։

Երկրորդ, հիմա որ փառաւորապէս կը նահանջեն Բարեգործականն ու Հայրենակցականները, սահմանափակելով իրենց աջակցութիւնը, այդ ո՞ր հրաշքին ուժով անոնց պակասը պիտի լրացնէ սա խեղճուկրակ, մեռելածին, պոռոտախօս եւ անտէր Հօկը, որուն ելքն ու մուտքը գիտէք թէ ո՛ւր կը հանի կամ ո՛ւր կը հոսի։

Երրորդ, քանի որ գործին «ծանրութեան մեծագոյն բաժինը» կը թողուք Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան, կը հաւատա՞ք թէ այսուհետեւ կարելի կ'ըլլայ ներգաղթ կատարել, առաջին 6000ի կարաւանին առաքումէն յետոյ։

Որովհետեւ, գաղտնիք չէ, — Երեւան յանձն կ'առնէ տանիլ, եթէ գաղութները «վալուտա» վճարեն բնակարաններու շինութեան համար, եւ հոգան «արտասահմանի նաւահանգիստներէն մինչեւ Պաթում պարենաւորումն ու ճանապարհածախսը»։

Արդ, ես չեմ, դուն չես, ան չէ, — հապա ո՞վ է որ պիտի հոգայ այդ ծախքերը, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Ու վերջապէս, քանի որ առաջատարները իջած են եւ անոր իրականութիւնը փառուած է մերկապարանոց, ամէնուս աչքին առջեւ, ի՞նչ կը խորհիք այն հազարաւոր բազմութիւններու մասին, որ Ջուրը չտեսած կօշիկները հանեցին, այնքան վարդագոյն եւ ուռուցիկ յոյսերու խրախճանքին մէջ, և հիմա պիտի մատնուին դառն յուսախաբութեան մը։

Մանաւորապէս Յունաստանի մէջ, աչքերը պտղեցան շոգենաւի սպասելէն։ 8-10,000 տարագիրներ տուն-տեղ քանդեցին եւ հիմա յայտնի չէ ո՛վ պիտի երթայ, ո՛վ պիտի մնայ։ կամ ի՛նչպէս պիտի մնայ։

Զարմէ՞ր լուսաբանել նաեւ այս կէտերը, յուշիկ-յուշիկ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիական դրամը եւ մաքսատուրքերը

Մաքտոնըլտ նախորդ օր յայտարարեց թէ խորհրդարանը պիտի յետաձգուի Դեկտ. 11ին, Ծնունդի եւ Կաղանդի արձակուրդին առթիւ։

Պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցման, ելմտական նախարարը յայտնեց թէ կառավարութիւնը չի կրնար որեւէ յայտարարութիւն ընել դրամական հարցին վերաբերեալ միջազգային համաձայնութեանց կնքման մասին։

Գալով անգլիական դրամի անկման, նախարարը յայտնեց թէ անգլիական դրամի տկարացումը պէտք է վերագրել արտաքին ազդակներու, որոնց վրայ տակաւին, անգլիական կառավարութիւնը չէ կրցած որեւէ հսկողութիւն կատարել։ Այդ պատճառները կը զուգադիպին նաեւ տարեվերջի սովորական ներածումներու պատճառած մեծագումար վճարումներուն։ Աւելցուց նաեւ թէ որեւէ պատճառ չկայ վախ զգալու անգլ. դրամի վիճակին մասին։

Խորհրդարանի ծայրայեղ աջերը կը ջանան ճնշում բանեցնել կառավարութեան վրայ, որպէս զի աւելի ընդլայնէ ներածումներու դէմ ձեռք առնուած միջոցները եւ մաքսային օրէնքի սահմանները, արձակուրդի առթիւ խորհրդարանի փակումէն առաջ։

Գրած էինք թէ Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը դիմում կատարած է անգլիական կառավարութեան, երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութեանց մասին բանակցութիւններ առաջարկելով։ Անգլիական կառավարութիւնը տակաւին չէ պատասխանած այս դիմումին։ Միւս կողմէ, ուշադրութիւն գրաւած է Անգլիոյ առեւտրական նախարարին այն յայտարարութիւնը խորհրդարանին առջեւ, թէ կառավարութիւնը օտար որեւէ պետութեան հանդէպ չպիտի մտնէ յանձնառութեան մը տակ, որ խափանէ ներածումներու դէմ՝ մաքսային օրէնքէն սպասուած արդիւնքները։

Այս յայտարարութիւնը Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն կողմէ կը բացատրուի իբր մերժում՝ արտաքին համաձայնութիւններ կնքելու։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Երէկ կէսօրին, ստերլինը կ'արժէր 85.55։

Հնդկաստան եւ Անգլիոյ քաղաքականութիւնը

Անգլիական խորհրդարանը շարունակեց վիճաբանութիւնները Հնդկաստանի հանդէպ անգլիական քաղաքականութեան մասին։

Պահպանողական երեսփոխաններու խմբակի մը կողմէ Վ. Չըրչիլ փոփոխութեան առաջարկ մը ներկայացուց, մտցուելու համար կառավարութեան բանաձեւին մէջ։ Չըրչիլ կ'առաջարկէ, հաւանիլ կառավարութեան քաղաքականութեան, պայմանաւ որ՝

1) Այս քաղաքականութեան մէջ, ո՛չ մէկ կերպով խորհրդարանը ստիպուի յանձնառութեան տակ մտնել Հնդկաստանի զիջելու սահմանադրութիւն մը, որ անոր տայ գաղթապետութեանց յատուկ կազմական կանոնադրութիւնը։

2) Այս քաղաքականութիւնը դրապէս պաշտպանէ Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի առեւտուրը։

3) Հնդկաստանի կառավարութեան տրուած որեւէ բացարձակ իրաւասութիւն չկարենայ վտանգել խորհրդարանին պատասխանատուութիւնը՝ Հնդկաստանի մէջ՝ անդորրութեան, եւ խաղաղութեան տեսակէտէն։

Դաժանաշ խռովութիւններ Կիպրոսի մէջ

Նիկոսիոյ պաշտօնաթերթը Դեկտ. 1ին հրատարակեց երեք նոր օրէնքներ, զորս ստորագրած է կառավարիչը, Սըր Ռոնըլտ Սթորս։ Այս օրէնքներէն մէկը կ'արգիլէ դրօշներու պարզումը կամ ցուցադրութիւնը՝ առանց կառավարիչին արտօնութեան։ Երկրորդը կանոնի տակ կ'առնէ եկեղեցիներու զանգահարումը։ Անցեալին մէջ եկեղեցիներու կոչնակները շատ են գործածուած իբրեւ ահազանգ բազմութիւն հաւաքելու եւ անկարգութիւններ յարուցանելու։ Այսուհետեւ կոչնակները չպիտի զարնուին առանց շրջանի ոստիկանապետին արտօնութեան։ Երրորդ օրէնքով, կը փոփոխուին գիւղապետներու (մուխթար) անուանման կանոնները։ Այսուհետեւ անոնք պիտի նշանակուին կառավարիչին կողմէ, որպէսզի ազատ մնան տեղական ծարծիններու ազդեցութենէն։

Ճեպընթացներու բախում

ԵՐԵՔ ՄԵՌԵԱԼ, 24 ՎԻՐԱՒՈՐ

Պրիւքսէլ-Անվէրսի եւ Լիլ-Անվէրսի ճեպընթացները իրարու բախեցան, Անվէրսէն 17 քիլոմեթր հեռու։ Երեք կառքեր խորտակուեցան։ Երեք մեռեալ եւ 24 վիրաւորներ կան։

Չինաճափոնական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ Փարիզի մէջ, կը զբաղէր չինեւճափոնական վէճին կարգադրութեամբ, այս միջոցիս քիչ մը շունչ կը քաշէ, սպասելով Չինաստանի եւ Ճափոնի պատասխաններուն, իրենց ուղղուած առաջարկներուն մասին։

Կը յիշուի թէ Խորհուրդը երկու կողմերուն ներկայացուցեր էր կարգ մը առաջարկներ՝ վէճին լուծման մասին։ Այս առթիւ Թոքիոյէն տրուած տեղեկութիւնները, յոյս չեն ներշնչեր թէ կարելի ըլլայ մէկ քանի օրուան ընթացքին՝ վերջացած տեսնել այս հարցը։

Ճափոնական կառավարութիւնը իբր թէ որոշած է ընդունիլ Խորհուրդին առաջարկները, բայց, կէտի մը մասին, արձանագրած է վերապահումներ՝ որոնք նոր բանակցութիւններ ու խորհրդակցութիւններ պիտի պարտադրեն։

Ճափոնական վերապահումին տուն տուող կէտը հետեւեալն է.— «Մինչ Յանձնախումբը կռուի ու վէճի վայրը հասնելէ վերջ, պարտաւոր պիտի ըլլայ Խորհուրդին ուղղելու յանձնարարութիւններ, եթէ հաստատէ թէ երկու կողմերը, կամ անոնցմէ մէկը, իր ժամանումէն առաջ, չեն կատարած Խորհուրդին բանաձեւին պարտադրած յանձնառութիւնները»։

Անգործութիւնը ֆրանսական հանքերուն մէջ

Ֆրանսայի վարչապետը եւ աշխատանքի նախարարը զեկոյց տուին խորհրդարանական հանքային յանձնախումբին, հանքերու մէջ տիրող անգործութեան մասին:

Աշխատանքի նախարարը պարզեց հանքային Ճարտարարուեստին ներկայ վիճակը եւ ածուխի ներածման դէմ դրուած արգելքին արդիւնքները։

Գ. Լավալ իր կարգին յայտնեց թէ այդ հսկողութիւնը պիտի գործադրուի որպէսզի ածուխի ներածման համար որոշուած չափը հարիւրին 28ը չանցնի, թէ կառավարութիւնը չի կրնար աւելի հեռուն երթալ, առանց վտանգելու երկրին տնտեսութիւնը եւ նոյնիսկ հանքագործներու շահերը: Յայտնեց նաեւ թէ հանքերու մէջ, աշխատանքի ժամերը կրճատել կարելի է միայն միջազգային համաձայնութեամբ մը, որ ցարդ չէ իրականացած։

Կանտի կը ճառէ Փարիզի մէջ

Այս իրիկուն, շաբաթ, ժամը 5.30ին, հնդիկ համբաւաւոր ղեկավարը Կանտի, կը հասնի Փարիզ, ուր մէկքանի ժամ վերջ, Մաժիք Սիթիի մէջ պիտի արտասանէ ֆրանսերէն կարճ ուղերձ մը եւ անգլիերէն լեզուով ճառ մը։

Կիրակի կէսօրին, պիտի մեկնի Ժընեւ, անկից ալ Վիլնեօվ ուր հիւրը պիտի ըլլայ գրագէտ Ռոմէն Ռոլանի։

Կանտի պիտի վերսկսի՞ պայքարը

Կանտի, Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն։ Որովհետեւ ըսաւ, տակաւին ժամանակ չէ ունեցած վերլուծելու կամ հասկնալու Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնըլտի վերջին յայտարարութիւնները՝ հնդկական հարցին մասին եւ չէ ալ կրցած ներկայ ըլլալ խորհրդարանի վիճաբանութեանց, չի կրնար վերջնական կարծիք մը յայտնել։ Միակ կարծիքը որ կազմած է, կը կոչէ իբր «ճամբաներու բաժանում»։

— Յամենայն դէպս իմ եզրակացութիւններս չեն կրնար կշիռ ունենալ, քանի չեն ենթարկուած հնդկական գործադիր կոմիտէի պաշտօնակիցներուս գնահատութեան։ Որեւէ Հնդկաստան հասնելէս առաջ, այսինքն ներկայ ամսուան 28ին, քաղաքացիական պայքարը վերսկսելու հնարաւորութիւն չկայ։

«Բայց, հնդկական Համագումարը ամէն իրաւունք ունի զայն վերսկսելու, տեղական որեւէ պատճառի հետեւանքով։ Ասոր համար, իմ կարծիքս ունենալու պէտք չկայ։ Ասիկա տարբեր է ազգային անհնազանդութեան պայքարէն։

Պուլկար վարչապետը Թուրքիոյ մէջ

Պուլկար վարչապետը որուն կ'ընկերակցին զանազան կուսակցութեանց պետեր, Էնկիւրի հասաւ նախորդ օր։ Կայարանը մեծ ընդունելութիւն կատարուեցաւ։ Զայն դիմաւորելու գացեր էին Ըսմէթ փաշա, Թէվֆիք Րիւշտի եւ Խալիլ ընդհ. քարտուղարը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ցուրտը Պալքաններու մէջ.— *Ամբողջ Ռումանիոյ մէջ ցուրտ կը տիրէ, մինչեւ 28 աստիճան։ Ցուրտին հետեւանքով վեց մեռելներ կը համրուին։*

Սերպիոյ կարգ մը կէտերուն վրայ, ձիւնախառն փոթորիկ մը աւեր կը գործէ:

Նոյնպէս Յունաստանի մէջ։ Սաստիկ ցուրտ։ Բացառիկ երեւոյթ մը տպաւորութիւնը գործելով ձիւնեց ամբողջ Մակեդոնիոյ մէջ։ Սթրումա գետին մէջ սառոյցի կտորներ տեսնուած են։

Աշխարհի անգործները.— *Ժընեւի աշխատանքի Միջազգային Դիւանի վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ աշխարհի անգործութիւնը պէտք է հաշուել 70 միլիոն։ Այս թիւին մէջ են անգործներու ընտանիքները։*

Հիթլեր կը պտտի.— Գերման թերթ մը կը գրէ թէ գերման ազգայնականներու պետը Հիդլեր պիտի այցելէ Հռոմ եւ զանազան մայրաքաղաքներ: Հիդլերի մէկ ներկայացուցիչը այս պահուս կը գտնուի Լոնտոն, ուր իբր թէ կարգ մը բանակցութիւններ կը վարէ Հիդլերի անունով.

Հրաշալութիւն.— Քանի մը ամիսներ առաջ, Փոնթիսի (Պելճիքա) ամրոցին պահականոցին մէջ, գողութիւն մը տեղի ունեցեր էր: Գողցուեր էին 40ի չափ գաղտնի յատակագծեր: Գողը կ'երեւի չկարենալով զանոնք շահագործել, նետեր էր փողոցը՝ թերթի մը մէջ ծալլուած: Ոստիկան մը գտնելով, յատակագծերը վերադարձուց կառավարութեան։

Ամերիկեան բանակը.— *Ամերիկայի պատերազմական նախարարին տարեկան տեղեկագրին համաձայն, Ամերիկա օդանաւային ուժերով ունեցող պետութեանց մէջ կը գրաւէ չորրորդ տեղը: Հազար օդանաւեր ունի, որոնք կը պատկանին ծովային ուժերուն, եւ 1476 ալ ցամաքային ուժերուն, Կանոնաւոր բանակը բաղկացած է 12,000 սպաներէ եւ 118,756 զինուորներէ։ Ազգային պահակախումբերը կը ներկայացնեն 190,000 հոգինոց ուժ մը. իսկ պահեստինները 108,000։*

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Ընկի ծրագրով գերման կառավարութեան առանձնոտ յանձնառութիւններէն ետքը՝ որոնց մասին խօսեցանք մեր նախորդ յօդուածին մէջ, կարեւոր է նաեւ քննել այն պարտքերը՝ որոնք սա վերջին տարիներուն մէջ կնքուած են գերման ելմտական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց կողմէ եւ ծանօթ են կարճ պայմանաժամով փոխ տրուած դրամներ անունով։ Ասիկա անհրաժեշտ է ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար այն արտակարգօրէն ծանրակշիռ կացութեան վրայ՝ որուն մէջ այս պահուս կը տապլտկի Գերմանիա։

Մարքին կայուն վիճակ առնալէն, այսինքն՝ 1924էն ի վեր, Գերմանիոյ տնտեսական կեանքը նպաստաւոր շրջան մը թեւակոխած էր։ Մարքի անկման միջոցին, ամէն կարգի ճարտարարուեստական հաստատութիւններ հիմնովին բարեփոխած էին իրենց կազմակերպութիւնը, զայն դնելով գիտական նոր մեթոտներու վրայ, այնպէս որ յաջողած էին իրենց արտադրական կարողութիւնը իր բարձրագոյն աստիճանին հասցնել եւ յաղթականօրէն մրցիլ օտար ճարտարարուեստներու հետ։

Այս յաջողութիւնները տեսակ մը գինովութիւն պատճառած էին ճարտարարուեստի մեծ ընկերութիւններուն՝ որոնք շարունակեցին նորանոր շինութիւններ ընել, ընդարձակելով իրենց շէնքերն ու կատարելագործելով շարունակ իրենց մեքենաներն ու կազմածները։ Սակայն, այս նպատակին համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցներէն զուրկ ըլլալով՝ ստիպուած էին օտար երկիրներէ եւ մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգներէն եւ Անգլիայէն դրամ փոխ առնել, շատ անգամ տոկոսի ամէնէն բարձր սակերով, յուսալով որ տնտեսական բարգաւաճութիւնը կը տեւէ եւ իրենք ի վիճակի կ'ըլլան իրենց յանձնառութիւնները յարգելու։

Քաղաքապետութիւնները եւ ուրիշ կէս-պաշտօնական հաստատութիւններ նոյն ոգիով շարժեցան եւ նմանօրինակ քաղաքականութեան մը հետեւեցան։ Ամիս չէր անցներ որ Գերմանիոյ հաշւոյն մէկ կամ բազմաթիւ փոխառութիւններ չկնքուէին արտասահմանի մէջ, այս փոխառութեանց արդիւնքովը բարեկարգելու համար քաղաքներն ու գիւղերը, ճամբաներ շինելու, թատրոններ եւ սպանդանոցներ կառուցանելու համար, եւն.։

Պարագայ մը մանաւոր կերպով քաջալերեց այս շարժումը։ Աշխարհի դրամական շուկաներուն մէջ նմանը չտեսնուած առատութիւն մը կար հնչուն դրամագլուխներու՝ որոնց տէրերը զանոնք երկրէ երկիր կը փոխադրէին անոնց համար շահաստաններ փնտռելով։ Այս տեսակէտով Գերմանիա նպաստաւոր գետին մը կը կազմէր դրամագլուխի իր անվերջ խնդրանքներովը...

.:.

Կացութիւնը այս պատկերը կը ներկայացնէր, երբ 1929ի վերջ տագնապը սկսաւ։ Ծագած առնող դժուարութիւնները նախապէս շատ վտանգաւոր երեւոյթ մը չէին ներկայացներ, բայց երբ ներկայ տարուան յունիսին աւստրիական «Քրէտիթ Անշթ» դրամատան սնանկութիւնը տեղի ունեցաւ, մասնաւորաբար Եւրոպայի հրապարակներուն վրայ, տեսակ մը խուճապ առաջ եկաւ որ Գերմանիոյ մէջ իր գագաթնակէտին հասաւ։ Ան ատեն է ահա որ օտար պահանջատէրերէն անոնք որ կարճ պայմանաժամով (մէկ տարիէն պակաս) դրամ փոխ տուած էին գերման դրամատուներուն եւ այս վերջիններուն միջոցաւ զանազան ճարտարարուեստական կամ առեւտրական հաստատութեանց, ետ ուզեցին իրենց առնելիքները։ Բայց, Գերմանիա ի վիճակի չէր բոլոր պահանջումներուն գոհացում տալու։ Միջազգային հրապարակներու վրայ տիրապետող ըլլալ սպառնացող խուճապ մը առաջ չբերելու համար, խոհեմութիւն նկատուեցաւ կարգադրութեան միջոց մը գտնել։ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ Ճափոնի կառավարութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած եւ անցեալ յուլիսին Լոնտոնի մէջ գումարուած խորհրդաժողովին յանձնարարութեամբ՝ Պալի Միջազգային Դրամատունը փորձագէտներէ յանձնաժողով մը կազմեց անհրաժեշտ գործերը գտնելու համար։

Այս Յանձնաժողովին քննութեան համեմատ՝ Գերմանիոյ կողմէ կարճ պայմանաժամով կնքուած արտաքին պարտքերու ընդհանուր գումարը անցեալ յուլիսի կէսին կը հասնէր 4.393 միլիոն տոլարի (մօտ 26 միլիառ 360 միլիոն ֆրանք), որուն մէջ Միացեալ Նահանգներու բաժինն է 1,629 միլիոն տոլար, Անգլիայինը՝ 1,051 միլիոն, Հոլանտայինը՝ 336 միլիոն, Ֆրանսայինը՝297 միլիոն, Զուիցերիայինը՝ 581 միլիոն, Շուէտինը՝ 101 միլիոն եւ ուրիշ զանազան երկիրներունը՝ 398 միլիոն տոլար։

Սակայն, իրականին մէջ գերման մասնաւոր հաստատութեանց պարտքերը շատ աւելի խոշոր գումար մը կը ներկայացնեն։ Ինչպէս անցեալ հոկտեմբերի վերջը, Ռայխսպանքի ըրած քննութենէն կ'երեւայ, Գերմանիոյ արտաքին պարտքերուն ամբողջ գումարը 23ուկէս միլիառ տոլարի կը հասնի, որուն մօտաւորապէս կէսը կը ներկայացնեն կարճ պայմանաժամով պարտքերը։

Գերման պարտատէր դրամատուներէն կազմուած խմբակցութեան եւ պահանջատէր օտար դրամատանց ներկայացուցիչներուն միջեւ անցեալ ամրան վերջը Պալի մէջ կնքուած համաձայնութեան շնորհիւ, կարճ պայմանաժամերով փոխ տրուած դրամներու վճարումը յետաձգուեցաւ մինչեւ 1932 փետրուարի վերջը։ Բայց, ասիկա առժամեայ լուծում մըն էր միայն. այս պարտքերը Գերմանիոյ գլխուն վրայ Դամոկլէսի սուրին նման կախուած կը մնան դեռ սպառնալի։ Պալի համաձայնութեան պայմանաժամը չլրացած՝ կ'ուզուի ուրեմն ամէն գնով վերջ տալ անստոյգ կացութեան մը՝ որ բարելաւումի որեւէ նշան ցոյց չի տար։

* *

Այս ուղղութեամբ աշխատելով մէկտեղ՝ Գերմանիոյ վարիչները կը ջանան իրենց երկրին իսկ դժուարին վիճակէն օգուտ քաղել, հատուցումներէ առաջ եկած պարտքերուն մասին իրենց համար նպաստաւոր եւ վերջնական կարգադրութիւն կորզելու համար դաշնակիցներէն՝ որոնց մէջ իրենց տեսակէտին համամիտ գտնուելու հակամէտներ կան։

Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիա՝ որոնց դրամատուններն են որ ամէնէն կարեւոր գումարները փոխ տուած են Գերմանիոյ կարճ պայմանաժամով (երկուքը միասին ամբողջին 57 առ հարիւրը, Ֆրանսայի բաժինը 7 առ հարիւր է միայն), տրամադիր կ'երեւան գոհացում տալու Գերմանիոյ փափաքին, որ այսպէսով կը յուսայ Ընկի ծրագրին եթէ ոչ ամբողջովին ջնջումը, գէթ հիմնովին բարեփոխումը ձեռք բերել։

Ֆրանսա երկու գլխաւոր առարկութիւն կ'ընէ, որոնց մէկը իրաւական բնոյթ ունի, եւ միւսը՝ հիմնուած է գործնական իրողութիւններու վրայ։ Իրաւական առարկութիւնը կը կայանայ սա կէտին մէջ թէ՝ Ընկի ծրագիրը Գերմանիոյ հաւանութեամբ իսկ ու անոր անվերապահ մասնակցութեամբը պատրաստուած ըլլալով՝ վերջնական կարգադրութիւն մը՝ կը կազմէ։ Իսկ այն առարկութիւնը՝ որ հիմնուած է իրողութիւններու վրայ, տեսակ մը քննադատութիւն է մասնաւորաբար ուղղուած Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ՝ որոնց ելմտական հաստատութիւնները արտառոց շահեր ընելու մտահոգութեամբ միայն շարժած եւ կամ անխոհեմ գտնուելով՝ անտակտօրէն փոխառութիւն ըրած են Գերմանիոյ, առանց լրջօրէն քննելու թէ՝ այս երկիրը ունի՞ տնտեսական եւ ելմտական կարելիութիւններ իր պարտքերը պայմանաժամին վերադարձնելու։ Ու ինչ որ աւելի անհերքելի է, չեն գիտած թէ օտարներէ կարճ պայմանաժամով փոխ առնուած դրամները Գերմանիա կա՛մ ճարտարարուեստի մէջ գործածելով անշարժութեան դատապարտած է զանոնք, եւ կամ ուրիշներու փոխ տուած է երկար պայմանաժամով։ Կը բաւէ յիշել որ սա վերջին մէկուկէս տարուան մէջ միայն, Գերմանիա Ռուսիոյ բացած է երկար պայմանաժամով վարկեր, որոնց գումարը մէկ միլիառ մարքէն աւելի եղած է։ Արդար չէ ուրեմն, գիտել կուտան Ֆրանսայի ելմտական վարիչները որ ուրիշներուն գործած սխալներուն կամ անխոհեմութիւններուն հետեւանքը իրենց երկիրը կրէ։

Ահա այս է հարցը իր լայն գիծերուն մէջ, բայց իր մանրամասնութիւններուն մէջ կը ներկայացնէ մասնագիտական կնճռոտութիւններ, որոնց տեսք կուտան ելմտական փշոտ խնդրի մը բոլոր բարդութիւնները, պատճառելով առաջ բերել նոր դժուարութիւններ եւ նպաստել ներկայ տագնապին սաստկացման։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՆԱՒԷՆ ԲՌՆՈՒԱԾ ՃԱՄԲՈՐԴ ՄԸ ԵՒՍ

ԱՆԳԱՄ ՄԸՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ ՈՐ ՃԱՆԻԿԵԱՆ (ՎԻՏԻՆԵԱՆ) ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ Թուրքերը յունական նաւէ մը բռնի ձերբակալած են հայ ծովիւ մը, Գրիգոր Ժամկոչեան, որ Մուտանիա կ'երթար, յոյն վաճառականներու հետ եւ անոնց գործին համար։

Գրիգոր 25 օր բանտարկուելէ յետոյ, արձակուած եւ վերադարձած է Պիրէօս։ «Նոր Օր»էն կ'արտատպենք իր ոդիսականին գլխաւոր մասերը.—

Բեռնատար նաւերը մեկնելէ առաջ իրենց մէջ աշխատողներուն համար հաւաքաբար վիզէ կը ստանան տեղւոյս հիւպատոսական իշխանութիւններէն այն երկրին, որուն նաւահանգիստներուն հետ գործ պիտի ունենան։ Սոյն ձեւակերպութիւնները լրացած կարծելով, իբրեւ մասնագէտ հովիւ տնօրէն ծանօթ վաճառականներ Փիլիփփոյի եւ Թեֆայի «Թեոսիթանթինոս» նաւով դրկուեցայ թրքական ջուրերը, գնուած անասունները առնելու համար նաւուն մէջ։ Հոկտ. 20ին ճամբայ ելանք եւ Տարտանէլի անցքէն ~~[illegible]~~ կատարելէ վերջ, ուղղուեցանք դէպի Մուտանիա, առանց Չանաքքալէ կամ Պոլիս հանդիպելու։ Հազիւ ժամանած Մուտանիա, ոստիկան մը նաւահանգիստի պաշտօնեաներէն մէկուն հետ եկաւ նաւ, օրինական հակակշիռը կատարելու։ Իբրեւ թրքախօս եւ յունարէնի ծանօթ ես կատարեցի թարգմանի պաշտօնը։

Քննութեան պահուն յայտնուեցաւ որ նաւուն քարտուղարը, հակառակ նաւապետի հրահանգներուն, անզգուշաբար փոխանակ 15ի, 14 աշխատաւորի համար վիզէ առած էր, որով ես, իբրեւ վերջէն աւելցող աշխատաւոր մը դուրս կը մնայի։ Ոստիկանը անկարող ըլլալով այս մասին առանձին կարգադրութիւն ընել, մեզ հրաւիրեց քաղաք, հոն ոստիկանապետին առջեւ տալու պէտք եղած լուսաբանութիւնները։ Նաւապետին ընկերակցութեամբ ոստիկանը առաջնորդեց զիս ոստիկանատուն, ուր ոստիկանապետին եւ գայմագամին (գաւառապետ) առջեւ նաւապետը պարզեց թէ քարտուղարի սխալմունքի արդիւնքն էր այս թերացումը, որուն այս վայրկեանիս տեղեակ կ'ըլլար եւ ինքը։ Նաւապետին փաստերը համոզիչ թուելով, արտօնեցին որ կրկին նաւ վերադառնանք։

Նաւ վերադարձիս ճամբորդութենէ պատրաստած՝ հանգստանալու համար պառկեցայ։ Կէսօրէն յետոյ, յանկարծ դրան ուժգին բախում մը լսեցի։ Ընդոստ արթնցայ եւ դուռը բանալով առջեւս գտայ միեւնոյն թուրք ոստիկանը որ յայտնեց թէ ոստիկանապետը կ'ուզէ զիս քանի մը վայրկեանի համար։ Փրուսայի ոստիկանական տեսուչը եկած է Մուտանիա եւ կը փափաքի քեզ անձամբ տեսնել, աւելցուց ան։ Նաւապետին լուր տալէ, յուսալով որ իր միջամտութիւնով կրնայ կանխել վտանգը որ յայտնապէս կախուած էր իմ գլխուս վերեւ։ Անօգուտ փորձ. նաւապետը անզօր եղաւ արգիլելու ձերբակալութիւնս, իսկ իմ կողմէս որեւէ ընդդիմութիւն կրնար խնդիրը աւելի կնճռոտել։

Ուստի, համակերպելով ճակատագրիս, հետեւեցայ ոստիկանին քաղաք եւ դէպի ոստիկանատուն, ուր առանց հարցաքննութեան շղթայի զարկին ձեռքերս եւ ինքնաշարժով ստիպողաբար դրկեցին Պրուսա։

Ազատելու յոյսս զօրաւոր էր, առաջին՝ որովհետեւ նախ, ինչպէս բացատրեցի, քաղաքական անցեալ մը չէի ունեցած եւ երկրորդ, ոչ միայն ազդեցիկ էֆէնտիներ ունէի, այլեւ անոնցմէ մին Պրուսա եւ միւսն ալ Պոլիս կը գտնուէին, որոնք անշուշտ պատկան յոյն եւ թուրք իշխանութեանց մօտ պէտք եղած դիմումները եւ միջամտութիւնները պիտի ընէին։

Քաղաքին մէջ անօրգական ընթացքի չհանդիպեցայ ոչ ժողովուրդէն եւ ոչ ալ ոստիկաններէ։ Միայն ոստիկանատուն տարուած ատեն, «Էրմէնի չէթէսի» ըսելով իրարու մատնանիշ կ'ընէին զիս։

Երեկոյեան ժամը ութէն մինչեւ առաւօտեան ժամը երեքը, եօթը ժամ անդադար հարցաքննեցին եւ բոլոր բամբասներս գրի առին։ Հարցուցին ծննդավայրս, հօրս, մօրս, մեր հօրս անունները ու գրպանները, ո՛ւր, երբ, եւ ինչ պարագաներու տակ մեռած ըլլալը, վերապրող պարագաներուս եւ ազգականներուս անունները։

Ասելի տարագրութեան եւ մանաւանդ տարագրութենէ վերջ, զինադադարի եւ միլլիական շարժման ընթացքին ունեցած կեանքս մանրամասն պատմել տուին հասկնալու համար թէ ոեւէ կապ ունեցա՞ծ եմ հելլէն զօրամասին հետ եւ կամ ոեւէ հայ կազմակերպութեան հետ։ Մասնաւորաբար ուզեցին գիտնալ թէ Դաշնակցական եղա՞ծ եմ, եւ այս այնպիսի զարմանալի ձեւերով որ հակասութեան մէջ բռնելով զիս, կարենան Դաշնակցականի պիտակը փակցնել ճակտիս։ Կարծես այդ պարագային կարդալ գրել չգիտնալս իր որոշ դերը ունեցաւ։ Ցպէտ, անուս մարդէ մը ի՞նչ յեղափոխականութիւն կարելի է սպասել։ Մանաւանդ որ, ոչ միայն յեղափոխական չեմ եղած, այլ եւ յարաբերութիւն իսկ չեմ ունեցած որեւէ մէկուն հետ։

Ապա բոլոր գրուածներուն տակը ստորագրելու համար մատս դրի, գրել չգիտնալուս համար։ Առաւօտեան ժամը 3ն էր երբ վերջացաւ հարցաքննութիւնը որմէ վերջ տարին զիս ոստիկանական արգելարանը, ուր մնացի վեց օր։

Հակառակ էֆէնտիներուս եւ Առնաւուտ Շահզալի երաշխաւորութիւններուն, կարելի չեղաւ ազատ պտտելու արտօնութիւն ստանալ։ Միայն ոստիկանի ընկերակցութեամբ ճաշարան եւ մօտակայ սրճարանները կ'երթայի։ Սնունդ չէին տար ինծ. գրպանէս ծախսելու ստիպուած էի։

Հայերուն տուները, քաղաքին լաւագոյն շէնքերը, բռնուած են թուրք քաղաքային եւ զինուորական իշխանաւորներու կողմէ։ Ցեղայ նախկին թուրք ծանօթներէս շատեր, որոնք չհամարձակեցան մօտենալ ինծի, որով անկարելի եղաւ քաղաքի եւ գաւառի թրքութեան իրական կացութեան մասին գաղափար մը կազմել։ Ամէն պարագայի տակ, փայլուն չի կրնար եղած ըլլալ հոն, քանի որ բոլորն ալ մռայլ երեւոյթ մը կը պարզեն։

Վեց օրուան ընթացքին, վաճառականիս, Պ. Փէփայի դիմումները Աթէնքի կառավարութեան՝ թրքական իշխանութեանց մօտ միջամտելու, նոյնպէս եւ բոլոր վկայութիւններու ստուգութիւնը, ինչպէս եւ առնաւուտ Շահզալի անձնաւ անձ մը ըլլալուս մասին տուած հաւաստիքները ազատագրութեանս գետինը պատրաստած էին։ Այնպէս որ, Պրուսա փոխադրութեանս եօթներորդ օրը Մուտանիա փոխադրուեցայ ձեռքերս շղթաներէ ազատուած եւ միայն մէկ գաղտնի ոստիկանի ընկերակցութեամբ։ Յետեւեան օր ըլլալուն, մէկ օր մնացինք Մուտանիոյ պանդոկը, անշուշտ իմ ծախքովս. արտօնուած էի ազատօրէն պտտելու քաղաքը։ Յաջորդ օրը փոխադրուեցայ Պոլիս, կեդրոնական ոստիկանատունը, ուր փոխանակ բանտ առաջնորդելու, տեղաւորեցին զիս ոստիկանական սենեակ մը՝ նիւթապէս գոհ ձգելու ապահովութիւնը տալէ յետոյ զիս բերող ոստիկանին։

— Հոն մէկը եւս կար, որուն հայ ըլլալը վերջէն հասկցայ. որովհետեւ արտօնուած չէինք իրարու հետ խօսելու. հսկող ոստիկան կար։

Յակոբ Արիկեանն էր, աղքատ եւ Հրանդ Ճանիկեանի ճամբու ընկերը, որուն հետ ութը օր ոչ մէկ խօսք չկրցանք փոխանակել թէ արգիլքի եւ թէ վրանիս յանցանք չբերելու երկիւղին բերումով։ Ոստիկաններու իր հետ ունեցած խօսակցութիւններէն իմացայ իր ո՛վ ըլլալը։ Զինքն ալ այս սենեակը դրեր էին, որովհետեւ առատաձեռնօրէն կը վարձատրէր իր վրայ հսկող ոստիկաններն ու անոնց չավուշները։

Սահմանէն դուրս հանուելու հրամանագրին ստացումէն յետոյ ազատ ձգեցին մեզ տեսնուիլ ոստիկանատունը մեր ազգական եւ ծանօթներուն հետ։ Այդ առթիւ իմացայ թէ իմ Պրուսա բանտարկութեանս առթիւ հոն Պոլսոյ մէջ ազգականներուս անուններն առնելէ յետոյ, ինծմէ վերջ զանոնք ալ բանտարկութեան եւ հարցաքննութեան ենթարկած եւ Պոլիս փոխադրուելուս առթիւ ազատ ձգած։

Նոյն բախտին ենթարկուած են նաեւ Յակոբ Արիկեանի եւ Փափազեան Գէորգի պարագաները, առանց ձերբակալութեան առաջին 15 օրուան ընթացքին։ Անկարելի եղաւ մեզ մեր պարագաներուն տուները անցընել մինչեւ նաւուն գալու թուականը։

— Արիկեանի հետ տեսակցութեանց առթիւ տեղեկացա՞ք Հր. Ճանիկեանի մահուան պարագաներուն մասին որ եւ է հարցում ուղղեցի՞ք։

— Մանրամասնութեանց մէջ մտնելու վախցաւ եւ սակայն յայտնեց որ սպաննուած է ոստիկաններու կողմէ եւ ոչ թէ անձնասպան եղած է։

Ութը օր յետոյ արդէն թէ զիս եւ թէ զինքը եւ թէ ուրիշ հայ մը սահմանէն դուրս հանելու հրամանագիրը Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնութեան ձեռքը հասած էին, որով մեզ ազատ ձգեցին այլեւս խօսակցելու եւ Պոլսոյ մեր պարագաներուն հետ տեսնուելու։

Այդ երրորդ հայն ալ իմ պարագաներուս տակ ձերբակալուած էր՝ անունն էր Գէորգ Փափազեան որ դէպի Տարտանէլ բռնած պէնզինաշարժ նաւու մը մեքենավարը ըլլալով յաճախ թրքական ջուրերը ճամբորդած եւ սակայն ոչ մէկ ատեն կասկածելի նկատուած, երիտասարդ Ըսմէթ փաշայի Աթէնք ժամանելէն օրեր առաջ, Չանագ Գալէի առջեւ նաւուն մէջէն ձերբակալուելով կը դրուի բանտը, ուր 30 օր մնալէ յետոյ կը փոխադրուի Պոլսոյ Կեդր. բանտը, ուր հանդիպեցանք իրարու։

ԼՈՒՐԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱԹԷՆՔ.— Կիպրոսն է օրուան կարգախօսը։ Ամբողջ Յունաստանը զայրանակէ մղուածի նման ոտքի է, Ցոյց, միթինկ, բողոք ու բանաձեւեր, հոս ու հոն, առօր ու անօր։ Այս բոլորին կը հետեւին «Նահատակաց հոգեհանգստեան» արարողութիւնները, որոնց նաեւ կը ստանան հակաբրիտանական հանգամանք։ Կառավարութիւնը ո՛չ միայն վերապահ է, այլ եւ հակառակ։

Նախարարապետը մասնաւոր յայտարարութիւն -կոչով մը թելադրեց ժողովուրդին վերջ տալ ցոյցերուն «որոնք կրնան վնասել անգլիա-հելլէն աւանդական բարեկամութեան» եւ խնդրեց կոմիտէէն ու անոր նախագահ՝ Քրիւսոստոմոսէն, որպէս զի ինք եւս արգիլէ ցոյցերը։

Առ այժմ դադրած են ցոյցերը եւ Կիպրոսի ազատագրման քաղաքական աշխատանքները առանձնած է վերոյիշեալ կոմիտէէն, որուն կը մասնակցին կուսակցապետներ, նախկին նախարար եւ երեսփոխաններ, բանաստեղծ Քոսթի Փալամաս եւ այլ ծանօթ մտաւորականներ, առեւտրականներ ու զինուորականներ։

Աթէնքի հայութիւնն ալ պարտք սեպեց իր համակրութիւնը յայտնել Կիպրոսի հելլէն ժողովուրդին։ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Աթէնքի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն։ Ներկայ էին առաջնորդը, Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Գ. Գ. Բարազամեան եւ դոկ. Թորգոմ, որ համակրական նամակ մը ուղղած էր Կիպրոսի հելլէններու Կոմիտէի նախագահին։ Հայերու ընթացքը եւ մանաւանդ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ մամուլին տրուած պաշտօնական յայտարարութիւնը շատ լաւ տպաւորութիւն գործած են կառավարական շրջանակներուն վրայ։

.:. Սթեռլինկին անկումը մեծապէս վնասեց այս երկրին։ Կ'ըսուի թէ ներքին փոխառութիւն մը պիտի կնքուի, տրախմին փրկելու համար։ Այս լուրը դժգոհութիւն պատճառած է ոչ միայն ընդդիմադիր կուսակցութեանց եւ մամուլին մէջ, այլ եւ վարչապետին մօտիկ եւ հաւատարիմ շրջանակներուն։

Հակառակորդ մամուլը բուռն կերպով սկսած է քննադատել կառավարութեան ելեւմտական քաղաքականութիւնը, որուն պատասխանելով վարչապետն իսկ նոր ընտրութեանց հաւանականութիւն կը ցուցնէ։

Դատական Նախարարը վերջնապէս հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, մամուլին դէմ առնուելիք նոր խստութեանց համամիտ չըլլալով։

.:. Ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, հոս՝ Փիրէի մէջ, վերջերս ունեցանք հողի հարց մը։ Պէտք է այլ եւս այդ հարցը փակուած նկատել, քանի որ ինչպէս կը գրէի իմ առաջին թղթակցութեանս մէջ, մեզի համար կորսուած խաղ մըն էր ան։ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետն ալ «Նոր Օր»ի մէջ գրած յայտարարութիւններով կը հաստատէ թէ հողը մերը չէ այլ եւս, թէ մենք ո եւ է բան չենք կրնար ընել այդ ուղղութեամբ։

.:. Այս տարի Ջաւախեան վարժարանը լաւ շրջան մը կը բոլորէ։ Ունի նախորդէն աւելի աշակերտութիւն եւ նիւթական հասոյթ։ Վարժարանն ալ լաւ կ'ընթանայ, ունի կարեւոր բաց։ Նոյնը նաեւ կը փազմայի, Սինկրուի եւ Փիրէի մէջ։

Առ հասարակ բոլոր վարժարաններն ալ կ'աշխատին անկարելի հոգութիւններով օգտակար ըլլալ սերունդին։

.:. Մասնաւոր հպարտութեամբ դրի կ'առնեմ այն հանդիսութիւնները (ներքին եւ ընկերա-համակրական) որոնք տեղի ունեցան արարողութիւններուն մէջ, մեր ... կան առթին առթիւ։

Յունաստանի Դաշնակցական զանգուածը, գիտցաւ արժեցնել դաշնակցականի համբերատար...

...ու անբնական պայմաններու անոնց անհրաժեշտ պարագաները։

Կ'արժէր ներկայ ըլլալ մեր ընկերներու ինքնաբուխ արտայայտութեանց ու ժամանակի պահանջքին ...կցութեան։ Հանդէսներ — միշտ ...ն ու ընկերական ու համակրական շրջանակով — տեղի ունեցան ...եան, Լիփազմա եւ Թիքսու ...։ ...եան եւ Լիփազմայի մէջ՝ խօսեցան ընկերներ՝ Գ. Հազեան, Մ. Փաշեան եւ Կառվարեան։

Նոյն արտասանութիւններ, պարեր, երգեր եւ խնջոյքներ, որ տեւեցին մինչեւ լոյս։

Թիքսի մէջ նմանապէս խօսեցան ընկերներ Զաքարեան, Էպլիզեան, Մ. Փափազեան, Մ. Մա...եան եւ Նաճարեան։ Արտայայտութիւններ ունեցան առ հասարակ ...ընկերներն ու համակիրները, ինչպէս օրինակ՝ Գ. Արամ Կայծակ ... Գ. Ստեփան Դարամանեան, ...րեց իրենց յարգանքն ու վստահութիւնը յայտնեցին Դաշնակցութեան ...ին, խօսքին ու գործին, որ ...րիչ բան չէ, եթէ ոչ հայ ժողովուրդին ազատագրութիւնն ու անոր անկախութեան դատը։

Այս բոլորը թող պատասխան մը ըլլան բոլոր «առաջին եւ վերջին ...փօսթա»ներուն», ինչպէս, ըսած էր «Յառաջ»ի ընկեր խմբագիրը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆՆՄԱՆ ԹՈՒԱԳԷՏԸ

«Լ'Էնթրանսիժան»էն կը քաղենք հետեւեալ գնահատութիւնը թուագէտ Գ. Մելիք-Յակոբեանի մասին որ ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն.

— Փիլիսոփայի մը, բանաստեղծի մը, օդերեւութաբանի մը հետ, տեսակցութիւնը հմայիչ է։ Հաշուաբանի մը հետ տեսակցութիւնը յոգնեցուցիչ է, սովորաբար, ձեր խօսակիցը ձեզ կը հրաւիրէ, որ մտովին ձեռքերնիդ հեռացնել ըլլէք իր գումարները։ Երբ ազատելի հաշուակալ մըն էք, խաղը կը դառնայ չնախատեսուած տանջանք։

Գ. Մելիք-Յակոբեան, որ երեւոյթ մըն է այս տեսակ մարզանքի մէջ, որ դեռ նոր, ինքն իրեն համար իսկ յայտնութիւն մը եղաւ, այս առտու, կ'ուզէր գիս տանջանքի ենթարկել՝ «Էնթրանսիժան»ի ընթերցողներուն հետաքրքրութեան համար։

Պարսկահայ է։ Ատրպատականի Թաւրիզի մէջ, սորվեցաւ էր բնագիտութեան եւ տարրաբանութեան։ Գիշեր մը, ձայներ լսեց, որ իրեն կը ծանուցանէին մօտալուտ հրաշք մը։ Անսովոր կան գիտութեանց շնորհը տուող էր ան։

Մօտէն փորձի մէկ սենեակին մէջ, ամբողջ օրեր, ան կը հակի անվերջանալի թիւերու սիւնակներու վրայ։ Թիւերուն հետ կը խաղայ ինչպէս ...ներու հետ, զոր շատ անձնավստահ ձեռնածուի նման, կը բարձրացնէ, բուրգի ձեւով, կը ծռէ, կը քառաթէ, կը կործէ...

* * *

Ան ուզեց Ինստիտիւէն աւելի զօրաւոր ըլլալ։

Այսօր, պատրաստ է։ Միայն, Ֆրանսերէնի իր ծանօթութիւնն է որ կատարելութեան չի հասնիր։ Բայց պէտք կա՞յ խօսելու, հաշուելու համար։ Ինստի. որ գործէ քաշուած է դէպի արուարձան, կը հաշուէր ակադեմի. Թուաբանական անչափ գործողութիւններու ծանուցումը լսելով, անոնց արդիւնքը կուտար, առանց մէկ հատ թիւ անտեսած ըլլալու։ Եթէ գծագրուածոււ, գինքը պարտաւորէին որ տախտակին վրայ գրուած գործողութիւն մը կատարէ, մէջը պիտի կորսուէր։

Մելիք-Յակոբեան նոյնքան լաւ կը հաշուէ աչքով, որքան ականջով։ Կրնայ կրկնել 300 թիւերու շարք մը, տեսած մը որ իրեն ըսուած կամ ինքը կարդացած ըլլայ։

Մտովի հաշուելով, կը կատարէ երկու գումար՝ իւրաքանչիւրը 10ական թիւերէ. երկու արդիւնքներուն մէջտեղը կը կատարէ հանումի գործողութիւն մը, գումարը կը բազմապատկէ 6 թուանշաննոց թիւով մը։ Քառակուսի արմատը կը հանէ։ Ինծի պէտք եղաւ կէս ժամ յառաջացնել՝ այս հաշիւներն ընելու, որոնց արդիւնքը ինքը յայտնած էր 80 երկվայրկեանէ պակաս ժամանակի մէջ, առանց գտած ըլլալու մատիտը, իր աչքին տակ ունենալով միայն սրուած գործողութիւններուն նոյնելու ժամանակը։

Մելիք-Յակոբեան աւելի լաւը կ'ընէ։ Ըսել կ'ուզեմ աւելի օգտակար գործ մը, քան իր խօսակիցները զարմացնելը։

Ան հաստատած է հաշուական դրութիւններ, որոնք թուաբանական հաշիւներու պահանջած աշխատանքն ու ժամանակը կէս չափով կը նուազեցնեն։

Թուանշանականները, որոնք այնքան թանկագին աժանդակութիւն մը կ'ընծայեն թուաբաններուն, անօգուտ դարձած է անոր կազմած մէկ տախտակով մը։ Պարզ գործողութիւնները, անվերջանալի գումարումները, բազմապատկումները եւ բաժանումները, ամէնէն երկար հանումները անոր դրութեամբը կը կատարուին ժամանակի կէս խնայողութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԷՐՍԻՄՆ ԱԼ ՈՒՏԻ ՄԱՔՐԵՆ

Սղերդի երեսփոխան եւ «Միլլիեթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյի կատարած վերջին ճամբորդութեան կ'ընկերակցէր եւ այդ առթիւ, քանիցս, իր տպաւորութիւններն ու դիտողութիւնները հրատարակած էր։ Մահմուտ պէյ, Տէրսիմի մասին խմբագրական մը նուիրած է, որուն գլխաւոր մասերը կը ներկայացնենք ստորեւ։ (27 Նոյ.).

— «Մեր հայրենիքին մէջ, 50—60 հազար հոգինոց հողամաս մը կայ, ուր ապրող հայրենակիցներուն մեծագոյն մասը, ամէն առիթէ օգտուելով, իրենց պարտականութիւններէն կը խուսափին, երկրին օրէնքներուն չեն հնազանդիր, հայրենիքին մէջ՝ հայրենիքէն դուրս եւ ապօրէն կացութիւն մը կը ստեղծեն։ Այս հայրենակիցները այնքանով ալ չեն բաւականանար։ Իրենց շուրջը գտնուող 150 հազարնոց բուն թուրք գիւղացիները մշտապէս կերպով սպառնալիքի տակ կը պահեն, անոնց կեանքն ու ինչքը կը բռնագրաւեն եւ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ անապահովութիւն մը կը ստեղծեն։ Մասնաւորաբար այդ շրջանին անտառութիւնն ու աւերածը կ'անդամալուծեն։ Ահա ասիկա է Տէրսիմի ընդհանուր պատկերը։ Միայն սա պէտք է աւելցնել որ այս համայնապատկերը, կառավարութեան-զօրաւոր եղած տեղերուն պատկերն է։ Մինչդեռ երբ պատերազմ մը ծագի, չենք գիտեր թէ այդ լեռներու բնակիչները ո՛րքան ձեռքը գործիք կրնան դառնալ։ Մտաւոր անցեալի փորձառութիւնը ատիկա ցոյց տուած է մեզի։

Կարճ խօսքով, երկրին ճիշդ մէջտեղը այնպիսի կացութիւն մը ստեղծուած է, որ թէ պետութեան եւ թէ հնազանդ ժողովուրդին դէմ սպառնալիք մըն է։ Այս պատճառաւ, անպայման պէտք է վերջ մը տալ այս անբնական կացութեան եւ օրէնքին տիրապետութիւնը զգացնել։ Պատմութեան ընթացքին հանդիպած ենք բազմաթիւ բռնապետական իշխանութեանց եւ բացարձակ միապետութեանց։

Մարդոց նախկին սովորութիւններուն եւ ըմբռնումներուն համաձայն ասիկա կրնար բնական թուիլ։ Սակայն Տէրսիմի կացութիւնը աւելի անիշխանութիւն կը բուրէ։ Այս վաղեմի կուսակալութեան մէջ ճիշդ 62 աշիրէթ գոյութիւն ունի, որոնց պետերը փորձանք մը եղած են խեղճ ժողովուրդին գլխուն եւ զայն կը գործածեն իբրեւ գերի։

Թուրքիոյ մէջ, հողային հարց գոյութիւն չունի, ուրիշ երկիրներու մէջ եղածին պէս։ Գիւղացին ուզածին չափ հող կրնայ առանձնալ։ Միայն մէկ բացառութիւն մը կայ, ատիկա ալ Տէրսիմն է։

Հոն, խիստ հազուադէպ է որ գիւղացի մը հողի տէրն է։ Գիւղերը պարզապէս աշիրէթներու միջեւ բաժնուած են։ Այստեղի ժողովուրդը շատ աչքով կը նայէ Մեսիային գալստեան։ Եւ ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ Մեսիան, եթէ ոչ կառավարութիւնը։

Այս շրջանին մէջ դժուար է բնակիչներն ու անձերը իրարմէ զանազանել։ Որու հետ որ տեսնուիք, կեղեքուած ըլլալը կը յայտնէ, այդած որեւէ մը։ Արդէն գլխաւոր աշիրէթներու պետերուն հետ տեսնուեցայ. ընդհանուր եւ իրենց ծանուցոր կացութիւնը հարցուցի։ Ասոնք ամէնքն ալ դժգոհ են կացութենէն եւ կ'ըսեն թէ իրենց որեւէ պատասխանատուութիւն չունին։ Հոս սովորութիւն եղած է յանցանքը ուրիշին վրայ բարդել։

Մեր պատմութեան մէջ քանիցս հանդիպած ենք Տէրսիմի ըմբոստութիւնը զսպելու համար հրատարակուած լուրերու։ Սակայն հին վարչաձեւին օրով, չարիքին արմատը չէր փնտռուեր, այլ կը բաւականանային միայն մակերեսային միջոցներով։ Այն ատեն ըմբոստութիւնը զսպելու միակ միջոց մը կար՝ կախել եւ կոտորել։ Այդ պատճառաւ է որ Տէրսիմի խնդիրը դարերէ ի վեր քաշքշուեցաւ մնաց։ Հայրենակիցներուն միջեւ կեղեքիչներու եւ անձերու զատակարգեր ստեղծուեցան, որուն հետեւանքով աշիրէթական ծառայութիւնը հող գտաւ։

Այդ ծառայութիւնը պէտք է փոխել եւ հոնտեղի բնակչութեան սիրցնել օրէնքն ու կարգապահութիւնը, զանոնց հնազանդութեան վարժեցնել եւ դաստիարակիչ դեր մը կատարել անոնց մէջ։ Այս կերպով միայն կարելի կ'ըլլայ այն չարիքին առաջքը առնել եւ Տէրսիմը օրինական [illegible] մէջ դնել»։

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղը, տիրող տնտեսական համաշխարհային տագնապին հետեւանքով, նիւթական մեծ դժուարութեան առջեւ կը գտնուի։ Իր պաշտպանած երկսեռ անչափահաս որբերուն դպրոցի, պատսպարութեան, դպրոցական պարագաներու ծախքերուն համար՝ նախատեսուած է տարեկան 80,000 ֆրանք, զոր ցարդ համեստ կերպով առաջնորդած են Փարիզի հայ գաղութին անդամները, նուիրատուութեան, տարեվճարի ձեւին տակ։

Որբերու Մասնաճիւղը այս անգամ կազմակերպած է «բարեգործական վաճառում» (vente de charité) մը, ի նպաստ իր Որբախնամ գործին ծառայութեան։ Բազմաթիւ հայ եւ օտար ընտանիքներ իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը բերած են այս ձեռնարկին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 8 դեկտեմբեր 1931 երեքշաբթի ժամը 14էն 19, Salle Jouffroy-ի մէջ, 70 Rue Jouffroy, Paris (17e), բարձր հովանաւորութեամբ Տիկին Ժորժ Լէկի։

ՊՐԻՒՍԵԼԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Խմբագրութեանս ղրկուած (յապաղած) հրաւիրագրէ մը կ'իմանանք թէ Նոյեմբեր 24ին տեղի ունեցած է բացումը Պրիւսելի Արեւելեան Բանասիրութեան եւ Պատմութեան Համալսարանին։ Խօսած են վերապատուելի Գ. Մէեց եւ Գ. Կաէլսուա՝ Համալսարանութեան ներկայացուցիչներու կողմէ, իսկ Փրոֆ. Ադոնց՝ հայագիտական ուսումնասիրութեանց կարեւորութեան վրայ։ Քոլէժ տը Ֆրանսէն Փրոֆ. Փրզիլուսքի պարզած է «Իրանեան ազդեցութիւնը՝ Հնդկաստանի եւ Չինաստանի վրայ»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ, 29 Նոյեմ.— Միջկուսակցային յանձնախումբս իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, Լիոնի գաւառ. ժողովի ընտրութեան առթիւ (15 Նոյ.) այն 430 ընտրողներուն որոնք իրենց քուէները կեդրոնացուցին մեր ընտրելիներու ցանկին վրայ։

Ի դիմաց Յանձնախումբի Ժիրայր Տաճուկեան, Զօրօս Զեթրոսեան, Յակոբ Եաճպալ-Ղարիբ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 2 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Նախորդ անգամին կարճ եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդած էի, Տէսինի գործարաններու եւ առ հասարակ գործաւորական ներկայ պայմաններու մասին։ Քանի որ Տէսինի մեր հայրենակիցներէն բաւական աշխատաւորներ կան նաեւ Վիլէօրպանի, Մոնշայի, Փօն-Ռուանի եւ Բիւռէի (բոլորն ալ Լիոնի արուարձան) գործարաններուն մէջ, կը փութամ քանի մը տեղեկութիւններ ալ տալ այդ շրջանի մասին։

Տէսին-Վիլէօրպան եւ Լիոնի այլ արուարձանները (Վիլէօրպանի մօտիկ) հեռաւորութեամբ 15-20 վայրկեան է։ Այս շրջանին մէջ կան բաւական թիւով գործարաններ մետաքսի, մուշտակի, ծաղիկի, երկաթի, ելեկտրականութեան, ներկի, սպառողութեան, կերպասի եւայլ ճիւղերու։ Տեսակ մը գործարաններու համախմբում։

Ստորեւ՝ համառօտ տեղեկագրութիւնը այդ գործարաններուն եւ անոնց տագնապին.—

Լ'ԻՒԶԻՆ ԱՄԵՐԻՔԷՆ (ամերիկեան գործարան).— Ներկի ծաղկեայ թաւիշներու եւ կերպասներու լրացուցիչ բաժիններով կոկիկ գործատուն մըն է։ Ունի նաեւ ուրիշ ճիւղ մը՝ Փիւռէի մէջ (այս վերջինին մէջ այժմ հայ գործաւորներ չունինք)։ Գործատէրն է ամերիկացի մը՝ Գ. Մարքէն։ Այս հաստատութիւնը տնտեսական տագնապին սկզբնական շրջանին այնքան չազդուեցաւ, այլ համեմատաբար աւելի վճարումներով ու աշխատանքով օրինակելի դարձած էր յաջող ուրիշ գործարաններու։ Ներկայ տարուան աշնանամուտէն սկսեալ այս ճիւղն ալ ենթարկուեցաւ տիրող տագնապին ազդեցութիւններուն։

Հոս ունինք աշխատաւոր հայրենակիցներ, որոնց վճարումները լաւ էին։ Այժմ ամէն կողմէ դուրս կը թափէ բանուորները, որոնց հետ հայեր ալ։

ԺԻԼԷ Է ՖԻՍ.— Ներկարարութեան եւ այլ մետաքսի գործերու վերաբերեալ յատուկ ճահերով օժտուած խոշոր գործարան մըն է, գրեթէ այս շրջանի ամէնախոշոր մետաքսի, աւելի ճիշդ ներկի հաստատութիւնն է։ Մինչեւ 1930 անհատական էր, այժմ ընկերութիւնով կը կառավարուի։ Ունի մօտ 30-35 մասնաճիւղեր՝ հարաւային եւ հիւսիսային Ամերիկաներու, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ։ 2-3 տարի առաջ մօտ վեց հազար գործաւոր կ'աշխատցնէր։ Ներքին արդիւնաբերութիւնը ընդհանրապէս ապահովուած յանձնարարուած մետաքսներէն, բրդեղէնէն ծանծի եւ այլ նիւթերու ներկումն է։ Տագնապին ծանրութիւնը այստեղ իջած է։ Անցեալ դեկտեմբերէն սկսեալ դուրս կը հանէ աշխատաւորները։ Հոս ունինք բաւական թիւով գործաւորներ, սակայն շաբաթէ շաբաթ դուրս թափուող օտար բանուորներուն, անոնց ալ մօտ կը կազմեն։ Հարիւրին տասը ֆրանք կրճատումը ընդունուած է։ Կարգ մը աշխատանոցներ գոցուեցան, օրը վեց ժամ, շաբաթը 5-6 օր կ'աշխատցնեն։ Ներքին օրէնքները խստացուցած են։

ՄՈՒՐՏԵՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ (Fourrure). — Այս գործարանը ճիշդ ծաղկած ամառն կը նմանի, անգամ մը անձրեւ, անգամ մը արեւ կ'ընէ։ Գործերու ամենալաւ ժամանակը գործաւոր կ'արձակէր։ Բնական է որ ներկայ ընդհանուր տագնապէն ալ ազդուէր։ Արտադրութիւն՝ զանազան կենդանիներու,— գայլի, կատուի, ճուկի, ...եւայլն — մորթը ներկել, խաղնակել եւ աւելի զանազան ձեւ մը տալ։ Այս տեղ ունինք աւելի աշխատաւորուհիներ, գործաւորք մը, այլերը քիչ են։

Գործադրկութեան տարափը հոս ալ իջած է։ Դուրս կը հանուին օտարականները, ինչպէս նաեւ հայերը։

ՁՈՒԼԱՐԱՆ (Fonderie).—Գործարանին ընդհ. արտադրութիւնն է՝ երկաթներու ձուլումը, ելեկտրական թելերու զանազան տեսակի պատրաստութիւնը։ Հոս կան 15,20 աշխատաւոր-աշխատաւորուհիներ։ Գործաւոր կ'արձակէ, հայ չէ հանած մինչեւ հիմա, բացի զանազան պատուակներէ։ Հարիւրին տասը կրճատում կայ, օրական 8 ժամ շաբաթական լման է։ Ներքին կանոնները աւելի խիստ են։ Սօսիէթէ Լիոնէզ, Մոնշա (Լիոնի արուարձան), Տէսինի Լիոնէզ մետաքսի գործարանին մէկ ճիւղն է։ Աշխատաւոր տարրը ընդհանրապէս կիներէ կը բաղկանայ։ Արտադրութիւն՝ ծանաքանէն եղած արուեստական մետաքսի կամերու զատում եւ ծալքում է։

Բաղդատելով մետաքսի ուրիշ ճիւղերու հետ, այստեղ այնքան վախ չկայ, թէեւ պարբերաբար շաբաթը հինգ օր կ'աշխատցնէ։ Առ այժմ գործաւոր չարձակեր։ Հոս ալ ունինք աշխատաւորուհիներ։

ՍՈՂԻՔԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ.— Այս տեղի աշխատանքն է՝ նախապէս եւ ծառաւոր կերպով պատրաստուած երկաթեայ կապարներով ծաղիկ գործել կերպասեղէնի եւայլ թաշկինակներու վրայ։ Հոս կան 4-5 գործաւոր հայրենակիցներ։ Անգործութիւնը հոս ալ կը տիրէ։ Այստեղ ալ շաբաթական պակաս օր կ'աշխատցնէ,— 4-5 օր։

Շիտէլի (Վիլէօրպանի շրջան) մէջ ալ կան կարգ մը երկաթի եւ ելեկտրականութեան գործարաններ, որոնց պատկերը նոյնքան ծռայլ է։ Այստեղ ալ կան մեր հայրենակիցներէն, որոնք կուգան Տէսինէն, Լիոնէն եւ զանազան շրջաններէ։

Գործատէրը սկսած է դուրս հանել օտար բանուորները բացի այն պարագային երբ ենթական,— օտար թէ տեղացի — զաւակի տէր է։ Զաւակ ունեցողները ամէն տեղ (բացառութիւնները յարգելի են) ալ ենթակայ չեն արձակման։ Տեսանք թէ որքան ծռայլ ու ծանր է կացութիւնը յիշուած գործարաններուն մէջ։ Հաւանական է որ կացութիւնը աւելի վատթարանայ։ Իսկ մենք օրը իրիկուն կ'ընենք յօրանջելով ու իրար բամբասելով։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս անկազմակերպ ու «հայամէթլիս» վիճակով...

Լ. Գայաճան'եան

ԱՆՏԷՐ ՎԻՃԱԿ

«Է՛յ, ի՞նչ էք կազնել,
վզերնիդ ծռած,
Հողը ձեզ տանի, կո՛յր
ճարեւաններ...
Իլ արդարութիւն, պատիւ չմնաց.
խոփերը բրբէց կունք,
սուսերներ»...։

Ա. Ա.

ԼԻՈՆ, 2 Դեկտ.— Անգործութիւնը կը շարունակէ, իր աւերը։ Մեծ գործարանները իրենց դռները ամուր փակած են, ծանուցանելով օտար աշխատաւորութեան առջեւ, եւ ինքնաբերաբար կը գործադրեն հարիւրին 10ի կանոնը։ Ժամերու կրճատումը, օրավարձքերու նուազումը այլեւս սովորական բան դարձած են։ 3—4 ամիս առաջ գործաւոր մը որ օրը 9—10 ժամ կ'աշխատէր, այսօր 6 ժամ կը բանի՝ ժամը 3.50—3.75 առնող մը այսօր, 3—2.80 կ'առնէ, այն ալ միշտ վախի ու դողի մէջ է թէ, այսօր-վաղը կը հանեն։ Հայրենակից մը որ վեց ամիսէ իվեր պարապ է, կը պատմէ առջի օր, այդ մը կարդացի թէ գործաւոր կ'ուզուի։ Ուղղակի գացի գրասենեակը ներկայացայ, իբրեւ գործաւոր եւ գործէն ալ լաւ հասկցող մը... ի՞նչ պատասխանեն աղէկ. երբ օտար մը ըլլալս գիտցան.— Այո՛, գործաւորի մը պէտքը ունինք, բայց ոչ օտարական, ներոք օտար բանւոր մը կայ, կ'ուզենք անոր տեղը Ֆրանսացի մը առնել...։ Երեւակայեցէք թէ ինչպէս գին կը դնեն օտար աշխատաւորին։

Եւ այսպէս քանինե՛ր... Իսկ մեր անտարբերութիւնը սահման չունի։ Մեր արիւնը ջուր է կտրած եւ պաղ պաղ կը նայինք. մեր առջեւ պարզուած տեսարանին։ Ճամբա՞ն չենք գիտեր փոխադարձ օգնութեան զոր ձեզի քանի՛ քանի՛ անգամներ ցոյց տուաւ «Յառաջ»ը։ Ճամբաները բաց են, միայն քալել պէտք է։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս լուռ ու մունջ։ Միթէ այս ալ հայրենասիրութիւն մը չէ՞, միթէ այս ալ հայը հայ պահելու ազդակներէն մէկը չէ՞... Շատ մը երիտասարդներ, անգործութեան ճանկէն ազատելու համար, սաղին անդին գիտեցնելէ, ամէն դուռ զարնելէ ձանձրացած կը խորհին երթալ Ֆրանսական հայտակ ըլլալ, բնական է գինուորութիւնն ալ աչք առնելով։ Ի՞նչ կը բանին Հայրենակցական Միութիւնները։ Ինչո՞ւ նախաձեռնարկ չեն ըլլար Օգնութեան Սնտուկի մը հաստատման։ Ես պատրաստ եմ 100 ֆրանք միանուագ եւ ամսական 10 ֆրանք առ երք վճարելու։ Անշուշտ շատեր կան նոյնքան յօժարակամ։ Քանի դեռ ժամանակ ունինք, ձեռք ձեռքի տանք, ու — «Մենք մեր պարտքը կատարած սեպենք»։ Օտարութեան մէջ գոնէ մենք մեզի տէր ըլլանք. իրարու օգնենք, փոխանակ օտարին վրայ յոյս դնելու։

Մ. Թադէոսեան

Ո՞Վ ԲԱՑԱՒ ՆԱՄԱԿԸ...

ՆԻՍ.— Դէպքը տեղի կ'ունենայ Հայոց եկեղեցիի նամակատուփին մէջ։

Նամակ բացուելու խորհրդաւոր պատմութիւն մըն է որ մինչեւ այսօր ալ կը մնայ անլուծելի։

Եկեղեցիին բակը նամակատուփ մը կայ, որու պաշտօնական տէրը հոգեւոր հովիւն է,— Տանհակ քհնյ. Տամլեան։ Բանալին միշտ իր մօտն է. նամակատուփը միշտ գոց։ Ինքն է բացողը եւ գոցողը։

Այս հասցէով նամակ կը ստանան եւ ուսուցիչները, որովհետեւ եկեղեցին միեւնոյն ժամանակ կը ծառայէ իբրեւ դպրոց։ Տիկին Վիքթօրիա Նուայեան նամակ մը կուտայ նախկին վարժուհիին քրոջը՝ Տիկին Գերպէրեանին։ Նամակը բացուած էր։ Տիկինը զարմանքով կը հարցնէ թէ ո՞վ է բացեր։ Նամակաբեր Տիկինը կը յայտնէ թէ քահանան այդպէս տուած է իրեն։ «Ըսէ՛ որ նամակատուփէն այդպէս է ելած» կ'ըլլայ քահանային պատասխանը։

Նամակը ղրկուած էր Կարմիր Խաչի Շրջանային Վարչութենէն, ներփակ 300 ֆրանքի ստացական, հրաշանք—Նամակ, եւ 930-931ի Տեղեկագիր։

Տիկինը կը փութայ քահանային մօտ եւ ահա՛ թատերական տեսարան մը.—

ՏԻԿԻՆ ԳԷՐՊԷՐԵԱՆ.— Այս նամակը ինչո՞ւ բացուած է, Տէր Հայր։

ՔԱՀԱՆԱՆ.— Ես մեղաւո՞ր եմ, տուփէն այդպէս դուրս եկաւ։

ՏԻԿ. Գ.— Ինտո՞ր կ'ըլլայ, տուփին մէջ նամակ բացող սատանանե՞ր կան։

ՔԱՀԱՆԱՆ.— Կրնայ ըլլալ որ Թղթատարին մէջ, Փարիզէն հոս եկած ատեն նամակներու հետ քսուելով-քսուելով կողքերը ճաքած են ինքնիրեն պատռուած ըլլայ։

ՏԻԿ. Գ.— Անանկ բան մը ըսէ որ բանի մը նմանի։ Փարիզէն այստեղ մէկ օրուան ճամբայ, պահարա՞ն կը ծաշի, տեսնուա՞ծ բան է, ես, Ամերիկայէն, Յունաստանէն, Պոլիսէն նամակներ կը ստանամ, մինչեւ այսօր անանկ բան չեմ տեսած։

ՔԱՀԱՆԱՆ.— Ի՞նչ կ'ուզես ըսել, ուրեմն, ե՞ս բացած եմ։ Ինչո՞վ կրնաս հաստատել, ես քեզ կ'ըսեմ իր տուփէն անանկ ելաւ, չէ՞ս հաւատար, գլուխդ տեղդ դնա։

ՏԻԿ. Գ.— Ինծի համար արեւի լոյսին պէս պարզ է որ այո, դուք եք բացած, եւ այս վայել չէ ոչ թէ քահանայի, այլ ամենահասարակ մարդու մը...։

Մինչեւ այսօր ալ վէճը այսպէս կը շարունակուի, «դուն ես բացեր», «ես չեմ բացեր»։ Բոլոր լեզուները ափ ի բերան կը մնան։ Այս հանելուկը լուծելու համար պէտք է մէջտեղ հանել կարգ մը խորհուրդներ, բայց առ այժմ զանց կ'առնեմ, խնայելով «Յառաջ»ի սիւնակներուն։

Հշայեակ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle de la Mutualitéի մէջ, 22 Rue St. Victor, մէթրօ Maubert-Mutualité.

Նիւթ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ.

Գ Թ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Պ Ա Զ Ա Ր

Փարիզի Հայ Ցիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Յանձնաժողովին կազմակերպած *ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ* տեղի կ՚ունենայ դեկտեմբեր 8ին երեքշաբթի օր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Salle Jouffroyի մէջ, 70 Rue Jouffroy, Փարիզ (18)։

Հ.Յ.Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՅԻՇԵՑՈՂԱԲԱՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Ակումբ-Ընթերցարանը՝ 262 Rue Duguesclin, *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, տեղի կ՚ունենայ *Ա. Ջամալեանի* զեկուցումը, *«ՅԱՌԱՋԻՐ ՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐԸ»*։

Մուտքը ազատ է ամէնուն համար

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ SALON CHAPE*Ի ՄԷՋ* (84 RUE CHAPE)

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ՍՏՈՒԴԻԱ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ *Օ Թ Է Լ Լ Օ*

Տ Ո Մ Ս Ե Ր Ո Ւ Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն Ե Ն

Կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Սարգարեան, Գ. Գ. Ս. Ազարեան, Վ. Տէր Վարդանեան, Տրդատեան, Փիլիկեան, Գէշկէթիւրեան, Ալիքսանեան, Մանկունի, Տէր Մարտիրոսեան, Եդուարդ Գաբագաշ Սուրէնեան, եւայլն։

Le Gérant H STEPHAN

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ Jean Goujon*ի սրահներուն մէջ,* 8 Rue Jean Goujon

ճոխ գեղարուեստական բաժին, ճազ-պանտ, եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտ։ *Մուտք՝ 20 ֆրանք*

ՇՔԵՂ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Եկեղեցասիրաց Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Շավիլի մանկապարտէզի շինութեան

վաղը կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Washington Palace, 14 Rue Magellan, Métro George V, ընտիր ճազ, Coupoleի նուագածուներէն բաղկացած, ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ,

Շավիլի Ե. Ե. Միութեան Նուագախումբը կը մասնակցի Հայկական ընտիր կտորներով։ Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։

Մուտք 10 ֆրանք

Ց. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐՏԷՍԸ

6 ՖՐԱՆՔ Է, 20 ՖՐԱՆՔ ՉԷ *իր Հայաստանի մեծադիր եւ բազմագոյն քարտէսս, ինչպէս շատեր կը շփոթին ուրիշ քարտէսի մը հետ։ Իր տեղը մէջն «Համայնագիտական քարտէս» Հայաստանի որովհետեւ իր շուրջը ունի աշխարհագրական եւ վիճակագրական հնագիտական բազմաթիւ տեղեկութիւններ, հայրենի մանրանկար տեսարաններ, Վանի, Խարբերդի, Կիլիկիոյ եւ Կարնոյ նահանգները առանձին, Նորակառոյց Նոր-Արաբկիր, Նոր-Սեբաստիա Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նուպարաշէն առանձին բլանի վրայ։ Այս առաջին հայ քարտէսն է, որ հրատարակուած է պատկերազարդ եւ բնագիրով։ Իր նշանաբանն է՝ հասանելի ամէն կողմէ տեղը գինը 10 ֆրանք ընելու առաջարկներուն, ԱԺԱՆ ԸՐԻ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ։ Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա՝ 10 ֆրանք, պէլճիք՝ 8 ֆրանք։ Դիմել* H. BABESSIAN*ի,* 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France, *կամ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան։ Ռումանիոյ մէջ գործակալն է* H. GIKNAVORIAN, B. P. N. 487 Bucarest(1)

Ք Ա Ց Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ԾԱՆՕԹ.— Մէկ ամիս եղաւ այն քարտէսի լոյս տեսնելը եւ 1200 օրինակ սպառեցաւ անկէ մի միայն Ֆրանսայի մէջ, բացի արտասահման ղրկուածներէն։ Ուրեմն, փութացէք հատ մը ապահովել անկէ, քանի դեռ չէ սպառած։ Շուտով լոյս պիտի տեսնէ «Հայաստանի աշխարհագրութիւնը», մեծադիր էջերով գիրք մը՝ զարդարուած 20 գունաւոր եւ բազմաթիւ սեւ պատկերներով եւ հին ու նոր Հայաստանի քարտէսներով։ Պիտի խօսի պատմական Հայաստանի, Ներկայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին։

ՕՐ. ԼՈՒՍԻԱ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ԱԼԷՔՍԱՆ ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Վիէն

Հ. Յ. Դ.

ՏԱՐԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 5ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԷՆ Թ՚ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր կարօ խումբի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 5ին ընկեր Յովհաննէս Վարսեանին բնակարանին մէջ։ կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 63, Rue de la République. *Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փառ. տը Բլէ, Տիկ. Մ. Զ.— 105։
Լա Շափէլ Պլանշ, Ա. Խ.— 50։
Լա Շափէլ Պլանշ, Դայս.— 50։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱՁԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովվաղըկիրակի ժամը 2.30ին, 40 րիւ տը Պէլվիլ։ կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՁԱՐՍԱՆՃԱԿԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 7ին, 13 րիւ Թոլլէր, Գար Թապայի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Որբերու մասնաճիւղը ձեռնարկած է տօնելու «Մշակոյթի Օրը»։ Այս առթիւ կը խնդրուի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Բարձր Հայքի, Սրբատարգաց, Սեվրի Հիւսքի Սրբու Միութիւններէն 2ական լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկել տօնակատարութեան խորհրդակցական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ վաղըԿիրակի ժամը 2ին 23 Bld. Dugommier, Bar auPetit Poucet*ի մէջ։*

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Նահ. Հայր. Միութեան բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղըկիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Օրակարգ վարչ. ընտրութիւն, կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՌՈՒ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 241 Rue J. J. Rousseau. *Կարեւոր օրակարգ։ պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան վարչութիւնը ամփոփաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու հայրենակիցները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ռոստոմի Դրագարանը, 131 Fbg. du Temple, *մէթրօ Պէլվիլ։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՆԱԶԼԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

33.— ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

— Մի՛ ընեք, Միհրան...

— Զըլլա՛ր...

— Զնետե՛ս...

Եւ շուարած, շփոթած մարդոց տագնապ մը։ Ոստիկանապետը հասկցաւ։ Դուռը չբացուած, դուրս նետուեցաւ։ Կանչեց ընկերները՝

— Վազեցէք մօտս։

Եւ զէնք բռնեցին պատին ետեւը։ Ցանկարծ տան պատուհանէն քան մը փողոց նետեցին։ Դրան քով ինկաւ։ Ահաւոր որոտումով մը պայթեցաւ։ Դուռը կործանեցաւ, պատը ճեղքուեցաւ։ Հայ մը, որ էշու մը վրայ հեծած կ'անցնէր փողոցէն, կտոր կտոր եղաւ կենդանիին հետ։ Հիմա յարձակելու առեն էր։ Ոստիկանապետն ու ընկերները տունէն ներս խուժեցին։ Սանդուխները տնկելով, մօտեցան հայերուն։ Տան մէջ կը գտնուէր, Սարգիսէն ու Միհրանէն զատ, Ճիլէրճեան Դանիէլը։ Տունը Ճիլէրճեանին կը պատկանէր։ Ոստիկանապետը լաւ հասկցած էր կացութիւնը։ Երբ վերէն լսեց կոմիտէճիներուն խօսքերը թէ «ժամանակը չէ նետելու», անմիջապէս յիշեց ճազարի պատմութիւնը եւ հասկնալով որ անպայման ռումբ մը պիտի նետեն պատուհանէն, այնպիսի զիրք մը բռնեց որ, կրցաւ փրկել ինքզինք եւ իր ընկերները։

Միհրան, Սարգիս եւ Դանիէլ ձերբակալուեցան։ Տան մէջ գտնուեցան աչագին քանակութեամբ ռումբեր, ձեռնառումբեր, հրացաններ, փամփուշտներ, վառօդ։ Եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր։

Երբ այս երեք կոմիտէճիները բանտ նետուեցան, ոստիկանապետը քանի մը ոստիկան եւ ջոկատ մը զինուոր առնելով, գնաց լեռան ծանօթ քարայրին մօտ եւ յանկարծական յարձակումով մը պաշարեց։

Երբ ներս մտան քարայրէն, խորէն կոմիտէճիները սկսան հրացան պարպել։ Գնդակներէն վիրաւորուեցաւ ոստիկան մը եւ սպաննուեցաւ զինուոր մը։Առանց փոխադարձութեան զիջելու, ոստիկանները կրցան ողջամբ ձերբակալել բոլորը։ Այս փէտայիներն էին Հաճընի նշանաւոր կոմիտէճիներէն ատամնաբոյժ Աշոտ, Գիւտեճեան Աւետիս, Շաքրաթեան, Միսաք, Աստէրեան Դարեգին, եւ դուրսէն եկած կոմիտէճիներէն Վարդան, Ալեքսան, Յակոբ։

Քարայրին մէջ կատարեալ արհեստանոց մը պատրաստած էր։ Ամէն բան կար.—հնոց, սալ, փքոց, մուրճ եւայլն։ Շիշերուն մէջ լեցուած էին տեսակ տեսակ քիմիական նիւթեր։ Շինուած մօտ 60 ռումբեր կային։

Բոլորն ալ բանտ դրուեցան եւ ետքէն, դատի ենթարկուելու համար, ղրկուեցան Ատանա

Այնուհետեւ հսկողութեան տակ առնուեցան հայկական թաղերը։

Այս դէպքին նման ամբարձակութիւն մըն ալ կատարուեցաւ յաջորդ օրը Զօքմարզուանի մէջ, սակայն այստեղ ալ ձերբակալուեցան ամբաձիզները, որոնց պատճառ դարձան 1 Թուրքի եւ 3 Հայու մահուան։ Զօքմարզուանի մէջ ոստիկանութիւնը գրաւեց բազմաթիւ ճագարներ, այսինքն ռումբեր, եւ ձերբակալեց քանի մը կոմիտէճիներ։ Յիշենք գլխաւորները.—Ներկարար Յովհաննէսեան Աբթին, Սարը Գօգոսեան Մարտիրոս, Կարա Սարգիսեան «գէօրօ» Յակոբ, Թիֆլիսեան Գօդոս, Նշանաւոր աւազակապետ մանչ..., Մարաշցի գերձակ Գրիգոր, Մալաթիացի Գէորգ, Օձախճը գիւղէն Փիւ... Քէհեա, բուն անուամբ՝ համբաւաւոր Սարգիս Հէօճէօքեան, խենդ ...

Անոնք մասնակցած էին այն դէպքերուն որոնք քանի մը ամիս ... տեղի ունեցեր էին Զօքմարզուանի, Ատանայի, Մարաշի, Զէյթունի ... Ո՞վ գիտէ, իւրաքանչիւրը քանի՜ Թուրքերու արիւնը ծծած էր, քանի ... աղջիկներու եւ կիներու պատիւը բռնաբարած էր։

Եթէ, Զէյթունէն նահանջելու դատապարտուելէ յետոյ, Հնչակեան ... միտէին վարիչները առաջինութիւն, քաջութիւն եւ կորովամտութիւն ... համարէին տակաւին արիւն թափել եւ անկախ Հայաստանի մը ... խոսելէն վազելուենցի համար այդ առաքինութիւնները տարբերութիւն չ... ռճիրէն, արիւնռուշտ արարքներէ, եւ աւելին՝ տխմարութենէ ... մտութենէ։ Որովհետեւ, մինչ այս կոմիտէճիները արիւն կը թափէին ... իրենց կեանքը վրայ կուտային, անդին՝ Եւրոպայի մէջ, Հնչակեան ... տէին վարիչները, դարձեալ Թուրքիայէն ղրկուած ոսկիներով, գրօսավայր... կը յաճախէին, շամփանեա կը խմէին եւ կին կը խաղցնէին։

Հաճըն, այն տան մէջ, ուր ձերբակալուեցան Միհրան, Սարգիս ... Ճիլէրճեան, գրաւուած թուղթերը կը ներկայացնէին կոմիտէին ծրագ... ները նոր յարձակումներու, բազմաթիւ ազգային քայլերգներ եւ կա... գիրներ։ Բազմաթիւ շիշերու եւ թուղթի ծրարներու մէջ կային մէջը ... քիմիական դեղերը, որոնք գտնուած էին քարայրին մէջ։ Կաւամար... բժիշկը քննեց այդ դեղերը։ Թուղթերուն մէջ դեղագիր մըն ալ կար, ... վրայ գրուած էր.

Cyanure de fer
Cyanure de potassium
Երկուքէն մէկ ...

Շաքար Մէկ ...

Chlorate de potasse Երկու մաս

(Շար. ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
6 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1744 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՏԱԳՆԱՊԻ ՏՈՒՐՔ"

Բառը Պոլսէն եկաւ։ Թուրքերն էին որ այդ անունով կոչեցին նոր տուրք մը։ Ցետոյ, որպէսզի տագնապին ծանրութիւնը խոստովանած չըլլան, անուանեցին «ազգային անտեսութեան պաշտպանութեան տուրք»։

Այստեղ, մենք բառը կը գործածենք նոր առաջարկի մը համար, որ կապ ունի աշխատաւորներու տագնապին հետ։

Գործազրկութեան առթիւ, մէջտեղ դնելով փոխադարձ օգնութեան խնդիրը, սպասեցինք որ ուրիշներ ալ արտայայտուէին։ Իւրացնէին զայն կամ առաջարկէին աւելի գործնական ծրագիր մը։ Որովհետեւ, տագնապը իսկապէս որ վրդովիչ է եւ կրնայ աւելի ծանրանալ։

Դժբախտաբար ոչ ոք արտայայտուեցաւ։ Միայն տագնապի ենթակայ վայրերէն թղթակիցներ ջերմապէս ողջունեցին զայն, սպասելով որ մէկն ու մէկը ստանձնէ նախաձեռնութիւնը։

Այս խնդիրը մէջտեղ դրուած ատեն, մենք չենք ուրանար դժուարութիւնները։ Մանաւանդ որ, դէշ ատենի մը կը հանդիպի, իսկ մեր մէջ գործ կազմակերպելը կը պահանջէ համբերութիւն եւ մեթոտիկ աշխատանք։

Անշուշտ աւելի դիւրին էր հանգանակութեան մը ձեռնարկել, սկսելով «Յառաջ»էն. եւ գոյացած գումարը իբրեւ նպաստ բաշխել անգործներուն։

Անցեալ տարի, Փարիզի Աղքատախնամը ժողովի հրաւիրեց զանազան Միութիւններ։ Ցետոյ գումար մը հաւաքուեցաւ եւ բաշխուեցաւ։ Այդպէս ալ վերջ գտաւ գործը։ 1927ին ալ, Մարսէյլի մէջ, Առաջնորդարանը 15,000 ֆրանքի գումար մը բաշխեց աջ ու ձախ։

Միշտ ալ կարելի է նպաստ հաւաքել ու բաշխել, ինչպէս կ'ըլլայ զանազան աղէտներու ատեն,— սով, երկրաշարժ, հրդեհ, գաղթ եւն։ Եթէ վաղը հազարաւոր բանուորներ նեղացիններու դուռները թափին եւ հաց պահանջեն, անշուշտ կարելի չէ ձեւերու մասին մտածել։ Թերեւս այդ օրին ալ կը հասնինք։

Մեր տեսակէտն այն է որ, բանուորները պէտք է կազմակերպուին, իրենք իրենց մէջ, ինքնապաշտպանութեան միջոցներ մտածեն սեւ օրուան համար։ Հոգ չէ թէ համեստ ծրագրով։

Օրինակ, եթէ Պէլվիլի մէջ քսան գործազուրկներ անելի մատնուած են, ինչո՞ւ ժողովի մը չհրաւիրել երկու հարիւր բախտաւոր բանուորներ, եւ անմիջապէս կազմել միութիւն մը։

Ժողովին մէջ կը պարզուի հարցը։ Գումար մը կը գոյանայ միանուագ վճարումներով։ Ցետոյ ամսական 10ական ֆրանք անդամավճար կը սահմանուի կանոնագիր-ծրագրով։

Ենթադրենք որ հազար ֆրանք վճարուեցաւ իբրեւ մուտք, եւ մէկ մէկ ամսական ալ կանխիկ, կ'ունենանք համագումար երեք հազար ֆրանք։ Անկարելի չէ բացառիկ նուէրներ ալ ստանալ Հայր. Միութիւններէ, Կարմիր Խաչերէն, Աղքատախնամէն կամ Բարեգործականէն։

Այս կերպով, եթէ ունենանք հինգ հազար ֆրանք, գործին հիմը դրուած կ'ըլլայ։ Եւ կարելի է անմիջապէս օգնութեան հասնիլ ամէնէն թշուառներուն, մէկուն սենեակին վարձքը վճարելով, միւսին 150 — 200 ֆրանք փոխ տալով եւն.։ (Արդէն բոլոր օգնութիւնները պիտի ըլլան իբրեւ փոխատուութիւն)։ Կամ, վարչական խորհուրդին որոշումով, կարելի է պարէն գնել եւ բաշխել։

Այսպէս նաեւ ուրիշ տեղեր, Վալանս, Լիոն,— ուր որ տագնապը անտանելի համեմատութիւններ ստացած է։

Բանուորները իրենք պիտի վարեն իրենց գործերը։ Այնպէս որ վստահութեան խնդիր չի մնար։ Իրենք պիտի գանձեն, իրենք պիտի ճշդեն դիմողին վիճակը, օգնութեան ձեւն ու չափը։

Երբ կազմուին այսպիսի կորիզներ, մենք նկատի ունինք երկրորդ առաջարկ մը, իբրեւ եկամուտի աղբիւր։

Բացի պատահական հասոյթներէ (ներկայացում, երեկոյթ եւն.), կարելի է հաստատել «տագնապի տուրք» մը՝ բոլորին վրայ։ Անշուշտ կամաւոր, քանի որ վարչական իշխանութիւն չունինք, բայց նոյնքան պարտաւորիչ որքան մեր ազգային տուրքերը որ կը գանձուին, այսպէս կամ այնպէս։

Այս տուրքը պիտի վճարուի օգնութեան սնտուկներուն, ոչ-անդամներու կողմէ։ Իբրեւ խղճի պարտք։ Իբրեւ եղբայրական աջակցութիւն բախտաւորէն անբախտին։

Պէլվիլը երեք հազարէն աւելի ժողովուրդ կը համրէ։ Նոյնքան եւ աւելի՝ Վալանսը։ Արդ, եթէ 150-200 բանուորներ կազմակերպուին մեր առաջարկած եղանակով, անկարելի՞ է որ դուրսէն ալ նոյնքան հայրենակիցներ պարտք սեպեն «Տագնապի Տուրք» վճարել։

Մեր ազգային ո՞ր պահանջին համար դրամ չէ ճարուած, չէ վճարուած։

Դժուարութիւնները շատ են, այո՛, բայց երբ համբանքներ անօթութենէ եւ այլասերումէ փրկելու խնդիր կայ, այնքան ալ յոռետես չըլլանք այս ժողովուրդի զգացումներուն մասին։ Միայն «Յառաջ»ի միջոցաւ, մօտ 350,000 ֆրանք տուաւ նոյն այս ժողովուրդը. Շիրակի, Ֆիլիպէի, Անատոլուի բեկորներուն, Մակեդոնիոյ որբերուն եւայլն օգնութեան համար։

Բուն դժուարութիւնը՝ ըսինք արդէն, նախաձեռնութեան խնդիրն է։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շահվէրտեանի յայտարարութիւնները

Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Գ. Գ. Շահվէրտեան, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է ներգաղթի մասին.

Նախապէս ըրած յայտարարութեան հիման վրայ, Աթէնքի եւ Փիրէայի շրջանի գաղթականներէն Խ. Հայաստան մեկնող աշխատաւորներու արձանագրութիւնները կ'ըլլան շատ կանոնաւոր եւ օրինապահութեամբ, Հօկերու կողմէ նախապէս պատրաստուած ցանկերու հիման վրայ։

Ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի Աթէնքէն. աւելի շուտ ճամբայ հանելու համար, հարկ տեսնուեցաւ նոր կարգադրութիւններ ընել, արձանագրութեան օրերու մասին։

Առաջին կարաւանով մեկնող աշխատաւորներու անունը եւ մեկնելու թուականը պիտի յայտարարուի Հօկերու մասնաճիւղերուն միջոցաւ։

Աթէնքէն վերջն է որ նոր կարգադրութիւն պիտի ըլլայ հին եւ նոր Յունաստանի շրջաններու ներգաղթող աշխատաւորներու մասին։

Մինչ այդ կը յայտարարեմ բոլոր անոնց, որոնք իրենց տեղերէն կուգան Աթէնք առաջին կարաւանով մեկնելու համար, ուրիշ բան չեն ըներ եթէ ոչ ներգաղթի գործը դժուարացնել։

Հին եւ նոր Յունաստանի շրջաններու որբերն եւ այլ աշխատաւորներ պէտք է սպասեն իրենց մասին ըլլալիք կարգադրութեան, որ պիտի յայտարարուի առանձին։

Պուլկար վարչապետը Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ վարչապետը Ըսմէթ փաշա, հինգշաբթի իրիկուն ճաշ մը տուաւ Էնկիւրիի մէջ, ի պատիւ Պուլկարիոյ վարչապետին Գ. Մուշանոֆի։ Երկու վարչապետները իրենց ճառերուն մէջ, հաւաստեցին թէ երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը կը ձգտի ապահովել ամբողջ աշխարհի խաղաղութիւնը։

Թուրքիոյ մաքսային խստութիւնները

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, առեւտրական շրջանակները կը վախնան որ ներածումներու դէմ դրուած մաքսային արգելքները վտանգեն Թուրքիոյ արտածումները, պատճառ դառնալով որ օտար պետութիւններն իրենց կարգին դիմեն փոխադարձութեան։

Այս հաւանական անդրադարձումներուն առաջքն առնելու համար, անկախ երեսփոխան եւ Իթթիհատի օրով նախարար, Ճալիլ պէյ խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ արգիլել սուրճի, թէյի, շաքարի եւ ուրիշ կարգ մը նիւթերու ներածումները, որոնք, ի նպաստ ոչ-յաճախորդ երկիրներու, Թուրքիայէն դուրս կը հանեն տարեկան մօտ 30 միլիոն ոսկի։

Ճալիլ պէյ կը կարծէ թէ նման արգելքները պիտի կրնան ի նպաստ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Ամերիկայի փոխել ներածման սահմանափակումները՝ որոշ չափով, որով, առաջքն առնուած պիտի ըլլայ այս պետութեանց կողմէ հաւանական փոխադարձութեանց։

Կլոր Սեղանի ձախողութենէն վերջ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ Կլոր Սեղանի խորհրդաժողովին երկու պատուիրակները յայտարարած են որ խորհրդաժողովը ձախողեցաւ Կանտիի անհաշտ ընթացքին հետեւանքով։

Կառավարութիւնը սկսաւ միջոցներ ձեռք առնել կանտիական շարժումին դէմ, որուն վերսկսման կը սպասուի։ Բոլոր ռազմագիտական կէտերուն վրայ զօրագունդեր զետեղուած են որոնց կ'օգնեն օդանաւեր եւ հրասայլեր։ Երկաթուղիներու ընդհ. գործադուլի հետապնդերին առջեւ, կառավարութիւնը հիմնականէն սկսած է բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ հաստատել անթելի կայաններ, որպէսզի կարելի ըլլայ հաղորդակցութիւնները պահպանել։

Կը կարծուի թէ Կանտի դարձեալ կրաւորական դիմադրութեան պիտի սկսի ապրանքներուն դէմ, որ ջնջուելու տեղ աւելցած է ներկայիս։ Կանտի հնդիկ համաժողովէն պահանջած է բոլոր Անգլիացիներուն սեփականութեան թուղթերը, անոնց որ շահեր ունին հանքերու, ձգախէժի, գինարաններու եւ ծխախոտնոցներու մէջ։ Անգլիացիք արդէն սպառնալիք մը նկատած են եւ հիմնականէն ճակատ կը յօրդորեն պայթելիք փոթորիկին դիմադրելու համար։ Միւս կողմէ սակայն, Կանտի Լոնտոնի մէջ ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները՝ Փարիզ մեկնելէ առաջ.

— Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը ձախողութիւն մը չեղաւ, գոնէ իմ տեսակէտով։ Այլ միջոց մը եղաւ իւրաքանչիւրին ուժերը չափելու։ Խորհրդաժողովը ձախողած պիտի նկատեմ, եթէ յետագային տեսնեմ որ Անգլիոյ վարչապետին յայտարարութիւններուն առաջին առթիւ տուած իմաստը մնայ էութենէն դէպի խորհրդաժողովը անօգուտ չեղաւ։ Գոհ պիտի մնամ, երբ տեսնեմ թէ Հնդկաստանի մէջ, կառավարութիւնը կը հետապնդէ կարծիքներ առնելու եւ հանրային կարծիքին դիջումներ ընելու քաղաքականութիւն մը։ Ինչ որ կ'ուզեմ, եւ ինչ որ հնդիկ Ազգ. խորհուրդը կ'ուզէ, համաձայնութիւն դաշնակցութիւն մըն է, կեդրոնական իշխանութիւններով։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ մաքսային դրոյք ցանկերուն վրայ՝ որոնցմով 50 առ հարիւր տուրք կը դրուի կարգ մը ապրանքներու վրայ։ Այս առթիւ առեւտրական նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Հաստատեցինք թէ, մաքսային պատնէշներ կանգնող պետութեանց՝ մեր կողմէ ուղղուած ամէն կոչ ապարդիւն մնաց։ Թէ արտասահմանի մէջ թէ երկրին ներսը՝ հասկնալու են թէ չենք կրնար անտարբեր մնալ, երբ մեզ կը վնասեն, ինչպէս վերջերս վնասուեցանք ֆրանսական մաքսային հրամանագրով։ Կը յուսանք թէ կարելի պիտի ըլլայ բարեկամաբար կարգադրել զանազան հարցեր. բայց շատ լրջօրէն, կը նկատենք թէ այս երկրին հանդէպ տարբեր ընթացք մը կը բռնեն, որ կրնայ վնասել անգլիական շահերուն։ Ասիկա չենք կրնար անտեսել։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Նոյեմբեր 23էն 28ի անգործութեան վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէ անգործներու ամէնէն մեծ թիւը, որ 1914էն ի վեր տեսնուած։ 92,157 անգործներ որոնց 16,953ը կիներ։ 1926-27ի անգործութեան շրջանին ամէնէն մեծ թիւն էր 81,916։ Անցեալ շաբթուան վրայ ուրեմն, 10,604ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի այս շրջանին, կը համրուէր ընդամէնը 4893 անգործ։

Փարիզի անգործութեան սնտուկը արձանագրած է 32,430 անգործ, (8221ը կին)։ Մէկ շաբաթ առաջ, այդ թիւն էր 28,603։ Սէնի մնացեալ համայնքներուն մէջ կան՝ արձանագրուած 24,755 անգործներ։ Որով, միայն Սէնի նահանգը կը համրէ 57,185 անգործ, անցեալ շաբթուան 50,633ին դէմ։ Ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը՝ 6552ի յաւելում մը։

ՔԱՐՏԱԴԻՐ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնի շրջանի մետաքսնական հիւսկէ սէնտիքան, նկատելով որ ներկայ կացութիւնը կը պարտադրէ հէնքի գիներու անկում մը, եւ գործարաններն ալ կ'աշխատին արտադրութեան գինէն աւելի պակասով, որոշեց իրեն պատկանող բոլոր մեքենաներու աշխատութիւնը դադրեցնել դեկտ. 18ի իրիկունէն սկսեալ, մինչեւ յունուար 5ի առաւօտ։ Այս կերպով, 20.000 ձեռքեր անգործութեան կը դատապարտուին։

ՅՈՅԶԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ.— Վաղը, 80 բեռնատար մեծ ինքնաշարժներով, մօտ 1000 անգործներ որոշած են Ուաշինկթըն երթալ եւ ցոյց կատարել այնտեղ։ Ցուցարարներու կողմէ հաւանական խռովութեանց առաջքն առնելու համար, շրջանի ոստիկանական բոլոր ուժերը [illegible]

Վարձակալ առեւտրականներու հարցը

Իններորդ անգամ ըլլալով Ֆրանսական Ծերակոյտը վերաքննեց Խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած այն օրէնքը՝ որ կը վերաբերի իրենց վարձած վաճառատունէն ելլելու սպառնալիքին տակ գտնուող առեւտրականներու։ Ծերակոյտը պէտք տեսաւ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնելու օրէնքին մէջ։

Խորհրդարանին կողմէ ընդունուած օրէնքին համաձայն, վարձակալ առեւտրականները պիտի կրնային մնալ իրենց վաճառատուներուն մէջ, վճարելով՝ բազմապատիկը 1914ի վարձքին 100էն 200 յաւելում, եւ առանց դատարանի միջամտութեան դիմելու։

Ծերակոյտը զանազանութիւն կը դնէ վարձակալներուն մէջ, անոնք որ կանոնաւոր կը վճարեն եւ անոնք որ կը թերանան։ Ծերակոյտի յանձնախումբը կ'առաջարկէր երկարաձգել պայմանաժամ ալ առաջիններուն՝ դատարանի միջոցաւ, պայմանաւ որ վճարեն 1914ի վարձքին վրայ 100էն 300 յաւելում։

Ծերակոյտը ընդունեց այս առաջարկը։

Թուրք շրջանը Եւրոպայի մէջ

La République Enchaînée, Թուրք ընդդիմադիրներուն Փարիզի օրկանը, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ. (1 Դեկտ.)։

— Էնկիւրիէն մեզի կը տեղեկացնեն թէ քէմալական փոքրիկ Լօրէնները, Շիւքրի Ալի, Ջէլալի եւ Ազիզ Խիւսնի շարունակ համբերդութիւններ կը կատարեն կեդրոնական եւ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Ուրիշ լրտեսապետ մը. պաշտօնավարութեան տեսչութեան քննիչներէն Եաննացի Նահի վերջերս Պուլկարիա գացած է գաղտնի պաշտօնով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիա կը զարգանայ.— Այո՛, Թուրքիա կը զարգանայ, մահապատիժը ելեկտրականութեամբ գործադրելու աստիճան։ Իրօք, Էնկիւրիի պատժական դատարանը մահուան դատապարտեց գիւղացի կին մը, որ մէկ քանի ոսկիի համար կացինով սպաններ էր իր դրացուհին։ Վճիռը պիտի գործադրուի, որովհետեւ Ազգ. մեծ Ժողովը մերժեց մահապարտին շնորհի խնդրանքը։

Առաջին անգամն է որ Թուրքիոյ մէջ կին մը հրապարակաւ պիտի կրէ մահուան պատիժը եւ այն ալ ելեկտրականութեամբ։ Ցարդ կիներու տրուած մահուան պատիժը գաղտնի կը գործադրուէր։

Ո՞ւր է Կուտէպովի դիակը.— Ալ սովորութիւն դարձաւ տարին մէկ քանի անգամ Կուտէպովի անունը հրապարակ նետել։ Փարիզի բանտին մէջ բանտարկեալ մը կը յայտնէ թէ պէտք է անոր դիակը փնտռել Ֆոնթէնպլոյի մէջ եւ կը քշէ հետեւեալ պատմութիւնը.— Սիրուհի մը ունէր, որ ռուս էր կամ լեհ եւ ծանօթ էր ռուս զօրավարին մահուան գաղնիքին։ Զօրավարը առեւանգուեցաւ ռուսի մը կամ գերմանացիի մը կողմէ, որուն կ'ընկերակցէին ուրիշ երկու անձեր։ Զայն տարին պանդոկի մը սենեակը, ուր սափրիչին որ վաւերաթուղթ մը ստորագրէ։ Զօրավարը մերժեց։ Ասոր վրայ զայն խեղդեցին։ Դիակը փոխադրեցին Ֆոնթէնպլօ, անտառներ մը, ուր թաղեր են նկուղին մէջ։ Կը մնայ փնտռել… եւ գտնել…։

Գողպատէ Սաղաւարտները.— Գերմանիոյ «Պողպատէ Սաղաւարտները որոշած են 1932ի ընթացքին կազմակերպել 60,000 ցոյցեր, պահանջելու համար սպառազինման հաւասար իրաւունք Գերմանիոյ համար։

ԴՈՒՆ ՔԵԶՄՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ

I

Բարեկամ, եթէ կ'ուզես որ վաղուան նպատակներուդ եւ գաղափարներուդ թեւերուն վրայ վառին աշխատասէր գործունէութեանց ճրագները, առէ՛, առէ՛ կատաղօրէն վատը, ապիրատը, աշխարհիս տգեղութիւնները, հոլանի վախն ու ազգասպան օտարասիրութիւնը, եւ բոլոր անոնք՝ որոնց բարենիի հոգին՝ ցեղիդ խեղճ ու կարմիր հոգեվարքի ամէնէն դժնէ պահուն՝ հեռաւոր խաղաղ հորիզոններու վրայ՝ իրենց դաւեշտախառն ծաղրանքները կախեց։

Բարեկամ, եթէ օտարամոլութեան կաթիլ մը սեր ունիս բաբախող կուրծքիդ տակ, խարէ՛ կողերը եւ զոհէ՛ արդար ծառայութեանց սեղաններուն վրայ։ Մոռցա՞ր թէ դեռ երէկ, հազար խոստումներու աղճկալից տեղատարափէն՝ հարազատ փշրանք մը խոկ չինկաւ մեր արդարափառ պահանջներու բացատաններուն մէջ։

Սակայն վստա՛հ եղիր թէ վաղը, նոր ու մաքուր ճակատներ, տրոփող սրտեր, օձերու պէս գալարուող բազուկներ եւ Վահագնեան կուրծքեր պիտի յառնեն, ողջունելու համար միակոչ գաղափարի անվախճան գեղեցկութեան նշանտուքը։

* * *

Ուժիդ ամբաւութեան պսակը՝ կամքիդ եւ գաղափարիդ ուժե՛ղ գրկախառնումին բարձրացման մէջն է. գիտցի՛ր վսեմ նպատակներուդ բարձր գործադրութեան պէտքերը զգեստաւորել. գիտցի՛ր դժուարին վերելքը վտանգուած Հայրենիքի մը ճակատամարտին. եւ մոռցի՛ր օտարասիրութեան բոլոր այլազան ձեւերը։

Կը տեսնե՞ս կուսակցութեանց շարան շարան տողանցքի գծերը, ազգային վերաշինութեան բարձրացումի ճակատին [illegible] ուխտագնացութեամբ՝ որ կ'ոգեկոչեն Հայրենիքի Ազատութեան դրօշին Արարատի կուրծքին վրայ բլգացումը։ Վաղուան սրբազան զոհաբերումի արիւնոտ դաշտերուն քաջամարտիկ հերոսներն են անոնք, որ անշնչացած հայրենիքի մը կուրծքին վրայ՝ նոր սերունդներու ազատութեան գաղափարականը պիտի դարբնեն։

Բարեկա՛մ, չըլլայ թէ այդ ուխտագնացութեան ամէնէն նուիրական պահուն՝ անձնատուր ըլլաս դարձեալ օտարասիրութեանց յաճա՛ռ ծառածութին. գիտցի՛ր որ այս անգամ ատելութեան ու վրէժխնդրութեան թունաւոր ու զարհուրելի անէծքները կատաղօրէն կը խմորուին գլխուդ վրայ։

Հաւատա՛ խօսքերուս. — Դեռ ջախջախուած ու յոգնած չեն բազուկները։ Չըլլա՛յ թէ տառապանքի արգանդին յղացած յուսահատութենէն խրտչիս։ Եւ կամ, չըլլա՛յ թէ ջերմ հոգեկան սիրոյ զուգաւորման գործածումի երկիւղէն՝ ցցուին ու ծառանան սրտիդ մէջ անյանդգնութեան յոռի ձեւակերպութիւնն ու դժգոհանքի ծամածռութիւնները, որոնք Հայրենիքի ազատագրութեան գաղափարի ճակատամարտին վրայ՝ կը մորթուին ու կը դգետնեն բոլո՛ր յաղթութեան ձեռնարկները։ Չէ՞ որ յոյսով վաչանուած մեր կուրծքերը պիտի փշրեն ոսոխին բոլոր ցեղասպան նոյուածքներն ու դաւերը։

* * *

Բարեկա՛մ, լաւ ճանչցիր ու ճամբիդ մէջ տաքցուր կոհակիդ աքայի տուողին դիմաստուրը. լսէ՛ իր մէջ ապրող վաղ ատելութեան ու վրէժխնդրութեան դարշելի ոմպաւունի արձագանգները։ Այսօր խակ, յղի է իր արգանդը ծանր ու թունաւոր խմերու՝ չարագործութեան դատապարուած շղթայական հեւասածքով...։

Սակայն կ'անցնի՛ այս տարիներու խոլական վաղքը։ Օր մը, խաչուած արդարութիւններն ու դաշուած ճշմարտութիւնները պիտի յառնեն՝ ու իրենց արդար դատաստանին արժանի դատավճիռը պիտի շնորհեն, անոր զզուելի գոյութիւնը խորտակելու համար, — վա՛յ քեզ ազգաջինջ դաւաղիր —։ Այն ատեն է որ, փառքի, ազատութեան ու արդա՛ր վրիժառութեան հանգրուաններուն վրայ՝ պիտի ծագին յաղթանակներու վարդաձեղեղ արշալոյսներ...։

II

[illegible] բարեկա՛մ, որ իր [illegible] սարէնքները պարպելու համար՝ փառ դաւաղիրն եղաւ, եւ ո՛լ աւելի առէ՛ ան՝ որ թելադրութեան դրդումին անողորմ դաշինքն ու դաշան արիւնաքամի եղաւ։ Եւ օտարը (թէեւ մեր քաջամարտիկ հերոսներու մարմինները իր պատնէշներէն վար կախուեցան՝ վաշան ըլլալու համար իրենց ապահովագրման) իր տասը մատները կլորցուցած, հայրենիքիդ կուրծքը մխեց, արիւնահեղութեան — բնաջնջումի որոշման փաստերը աւելի ամրապնդելով ու իր մեղսակից հաւանութեան իբրեւ օժիտ՝ ալ բազուկը երկարելով։ Բարեկա՛մ, չըլլայ թէ այս խրատցի ու նուիրական խօսքերէս յետոյ՝ դարձեալ ծառածութին մէջ կանգնեցնես օտարասիրութեան լիրբ ու ագեղ ստուերները։

* * *

Գիտցի՛ր դուն քու ուժիդ զարգացման միջոցներուն կատարելագործման վերելքը հարթել՝ սակայն ատէպ կարողութեանց ծարդելով։ Եւ դուն քեզմով ճանչցիր բոլոր այդ գաղափարի գինուորական ուժի կազմաւորման աստիճանաւորութիւնները. արդէն դի՛ ուժե՛ղ զրահաւորումով՝ վստահ ըլլաս վաղուան մարտահրաւերներով յաղթութեան։ Եւ այս նիւթին շուրջաճամ միա՛կ լուծումն դուն պէտք է ըլլաս բարեկա՛մ, դուն՝ քեզմով։

* * *

Բարձր է կոչումդ. հասի՛ր կատարը ժրաջան աշխատութեան ծրագիրներուն, սակայն զանոնք շուտով գործադրելու ծառածութիւն մի ունենար, մինչեւ որ հեռատեսութեամբդ չապահովես դիմագրաւող յանդուգն վտանգներուն յաղթահարելը։

Գիտե՞ս դեռ քանի՛ արշալոյսներ կան չծագած։ Քանի՛ ճակատներ դեռ մաքուր, որ վաղուան աղմուկին ու իրարանցումի փոշիին ու ծուխին մէջ իյնալու բաղդին գիտակ՝ արդարութեան մէջ կը փնտռեն։

Գիտե՞ս դեռ ինչե՛ր կան պահուած աշխարհիս յուսաքն ծոցին մէջ, ատելութեամբ ու չարութեամբ լի. գիտե՞ս բարեկամ։ Սրտապնդուէ՛, ճակատդ բաց, վաղուան բոլոր վտանգներուն ու արգելքներուն խաւարը պատռելու համար։

* * *

Բարեկա՛մ, թող վերջին խօսքս ըլլայ այս, — եթէ քանդե՛ս քու մէջդ տարածած օտարասիրութեան անխղճապաշտ ծառածութին խօսքերը. գիտցի՛ր, պարտաճանաչութեան գիտակցութեանց հաւատքը՝ քեզ կ'առաջնորդէ բոլո՛ր նպատակներուդ գործադրութեան սրբազան վայրը։

Վենետիկ　　Ց. Կ.

ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԻՐԱՋԵԿԻ ՄԸ ՅՕԴՈՒԱԾԱՇԱՐՔԸ

ՏԵՐՍԻՄԻ

ԵՒ

ՏԵՐՍԻՄՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԲՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 դեկտ.— Պիտի աշխատիմ ամփոփ գիծերով ներկայացնել պայմաններն ու գործերու ընդհանուր ընթացքը։

Մարսէյլը առհասարակ գործարանի եւ ձեռագործներու ուշագրաւ ճարտարարուեստ չունի. եւ չազդուիր այնքան որքան ուրիշ շրջաններ։

Միջազգային ձեռնհասութիւն կազմող բանւորութիւն մը կայ, որ կ'աշխատի ընդհանրապէս հետեւեալ ճարտարարուեստի ճիւղերու մէջ.— Շաքարի 4 գործարաններ, երկաթուղագծի, 10-12 իւղի, օճառի եւ ձեթի, խմորեղէնի, աղիւսի, կաշիի, եւ երկաթեղէնի շատ մը հաստատութիւններու մէջ։

Նախապէս տիրող թուլութիւնը չկայ այժմ, եւ ոչ ալ համատարած գործադրկութիւն։ Այո, նախորդ թափը չունի հրապարակը, եւ բոլոր հաստատութիւններն ալ սեղմած են դռներն ու նոր արձանագրութիւնները իրենց ուժգնութիւնը չունին։

Երկու գլխաւոր շոգեկառքի հաստատութիւնները միայն որոշ տագնապ կ'անցնեն եւ կրճատումները աշխատաւորներու հասած է նշանակելի չափերու։

Coder Frèresը, Սէն-Մարսէյլեւ Capellettte այսօր շատ քիչ գործառնութիւն ունին երկաթուղիի ընկերութեան հետ։ Նորոգութեան համար գործ չեն տար այժմ։ P.L.M.ը կը բաւականանայ այսօր Փարիզի իր խոշոր հաստատութիւնով եւ դուրս չտար այլեւս։ Պ. Լավալի տեղեկագիրն ու յառաջիկայի գործադրութեան համար տրուելիք ծրագիրները յստակօրէն կը պարզեն կացութիւնը։

Այս հաստատութիւններու մասին երեւցան անճիշդ տեղեկութիւնները։ Կը յիշէին լրատուները, որ Coderի մէջ 3-4000 կամ 5-6000 մարդ կ'աշխատի։ Բոլորովին սխալ։ 1750 — 2000ը բնաւ չէ անցած։ Հայերու թիւը ատեն մը միայն հասած է մօտաւորապէս 800ի, իսկ այս քանի մը տարիներուն 500 — 550։ «Գափըլէթթը» նոյնպէս ունեցած է 1500ի մօտ աշխատող ձեռքհայերու թիւը նոյն համեմատութեամբ։

Այսօր Coderի մէջ կ'աշխատին 600ի մօտ բանուորներ։ Արձակուած է մեծ մասը, գլխաւորապէս օտարականներն ու Հայերը։ Գործերու այս թուլութեան շրջանին 3-4 ամիս, յաճախ շաբաթը աշխատեցան 4-5-2 օր կամ ամբողջ։ Առհասարակ կ'արձակէն ամուրիները, եւ բազմանդամ ընտանիք չունեցողները, պետական նպաստին վրայ քիչ ծանրութիւն դնելու համար։ Եթէ առանձին մարդու մը համար նպաստ կը տրուի 7 ֆր., 3 անդամ ունեցող բանւորի մը պիտի վճարեն 25 ֆր.ի մօտ գումար մը ամէն օր։

Հոս է որ ծանրաբեռնուած ընտանիքներու կացութիւնը կսկծալի կը դառնայ, քանի որ 2-3 օրականը հասարակ պէտքերու չի բաւեր։ Մինչեւ եթէ նպաստաւորուէին, սնուէին, շաբաթը գոնէ որոշ գումար մը կրնային ապահովել։ Այս շաբաթ շատերը 6 օր հանգստի կոչուած են եւ աշխատաւորներու պիտի տեղեկացնեն վերադարձի առնեն, եթէ հարկ ըլլայ։

Capelietteը համեմատաբար լաւ էր աւելի օրերուն եւ կ'աշխատէին ամբողջ շաբաթը կանոնաւորապէս։ Շատ քիչ էր նախ արձակուողներու թիւը։ Հետզհետէ հոս ալ զարգացաւ, սկսան բանալ դռները սակայն սահմանափակ։ Նոյն համեմատութիւնը չունի տակաւին։

Այս գործարաններէն արձակուած բանւորներն են որ կը կազմեն որոշ թիւ մը եւ շատ դժուար կրնան նոր տեղեր գտնել։ Մտած են նպաստի արձանագրութեան մէջ, որոնց պաշտօնեաներուն հրահանգուած է ծանրակշիռ քննութեան ենթարկելէ վերջ միայն անգործը ընդունիլ։ Շատեր կան որ անտեղեակ կանոններուն յաճախ կը դիմեն նպաստի։ Հայ գործաւորները ծանուցանորապէս, որոնց թիւը կը հասնի մօտ 200-300ի։ Կարելի չէ ճշդել, որովհետեւ շատերը կարեւորութիւն չեն տար, չեն արձանագրուիր խորհելով որ կրնան դիմանալ ատեն մը։ Սխալ է։ Պէտք է արձանագրուիլ գործէ հանուած օրն իսկ։

Ցաւնապէս ազդուած են նաեւ աղիւսի շատ մը գործարանները որ սկսած են նուազեցնել աշխատաւորները։

Միւս բոլոր հաստատութիւնները փոքր ըլլան թէ խոշոր, ընդհանրապէս չեն ենթարկուած հոսանքին։ Նոյն ուժգնութիւնը չունին, թոյլ են, սակայն չեն արձակեր բանուորներ եւ ոչ ալ նորեր կ'ընդունին։

Միւս բոլոր ապարէկներու [illegible] ծանր առեւտրականներու եւ խանութներու մէջ զգալի է թուլութիւնը. բայց աշխատանք կայ բաւական եւ չափաւոր։

Հայերուս գլխաւոր ապաւէնը կօշկակարութիւնը, նախկին վիճակը չունի, կ'աշխատին բոլորն ալ, բայց ոչ նախկին համեմատութեամբ [illegible] են։

Անցեալ տարիները դաս եղան, որ բազմաթիւ հայ բանուորներ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԻՆ, լքելով գործարանները կամ իրենց պարապ ժամերուն։ Այսօր խոշոր թիւ մը [illegible] նինք արդէն արհեստաւորներ, կրնան գործարանային տագնապէն քիչ ազդուիլ կամ բնաւ չենթարկուիլ։

Որո՞նք կ'արժանին գոնէ այս տարի։ — Օտարականները՝ բազմատեղերէն ալ կը կիրարկեն կառավարական նիւթին շրջաբերականներու հրահանգներն ու թելադրանքները։ Ընդհանուր երեւոյթ այս, հիմա։

Ցաւնապէն ազարափը աղդած է բոլորին։ Մեզի առաւելապէս [illegible] փորձառու, սկսած են սեղմել իրենց կենցաղը, տնտեսութիւնը կրճատելով։ Որոշ չափով կ'ազդուի արուարձաններու Հայերը, որոնց հողի վրայ դրած էին իրենց դրամները կամ փոխառութեամբ սկսած էին տուներու շինութեան։

Ուրեմն, զանգուածային գործադրկութիւն չկայ Մարսէյլի մէջ։ Վախը կայ միշտ եւ թուլութիւնը։

Գ. Մ.

ՄՐՏԱՑԱՐԺ ՋՐՈՅՑ

(ԴՐԱՄԱՊԱՆԱԿԻՍ ՀԵՏ)

Անգործ հայրենակիցներուս

— Ինչո՞ւ այդպէս կծկուեր ես եւ կը մախս դուրսը մնացած ես. չափահաս սրբի մը պէս։ Ջերմ ունի՞ս նորէն, աղուո՛րս։ Քանի քանի անգամներ պատուիրած եմ քեզ հոգ տանիլ առողջութեանդ։ Մանաւանդ հիմայ որ աշուն է եւ բնութեան հովերը մասնաւոր հաճոյք կը զգան բարեխառն գօտիներուն վրայ յաճախելէ։ Շուշտական եւ հոգեկան մարզանքներ ըրէ, եւ երբեմն ալ դիմէ հոգեկան մարզանքի, ինքնաթելադրութեան։

— Թոքախտի առաջինն[illegible] ներս են ատանք։ Ցե՞ս տեսներ որ հազալու ժամանակ շրթունքերկանաքարեր կը դառնան թոքերուս մէջ։ Ա՜խ, սիրելի՛ս, պիտի խամրիմ ծաղիկ հասակի մէջ սիրոյ նեկտարը շրթունքներուս։ Արդէն ի՞նչ օր տեսայ որ։ Դժբախտութիւն [illegible] նշան։ Օր մը փոքր ցաւ, օր մը գլխու, ուրիշ օր մը [illegible]

ԹԱՏՐՈՆ

"ՆԱՄՈՒՍ,,

Անցեալ կիրակի գիշեր, Սասիէթէ Սավանթի թատերասրահին մէջ, դերասան Մ. Սուքիասեանի «Տրամ-Օփէրէթ խումբը» ներկայացուց տրամ մը.— Շիրվանզադէի «Նամուս»ը։ Այս խումբը առաջին անգամ է, որ Փարիզի մէջ կը խաղայ տրամ մը։ Եւ այդ տրամը կը պատկանի Շիրվանզադէի, զոր սերունդ մը «վարպետ» է կոչած։ Ուրեմն, կ'արժէ այլեւս գրել «քննադատական» մը։

∴

Կ'ըսեն թէ «Նամուս»ը լաւագոյն գործերէն մին է Շիրվանզադէի, որ նախ գրած է վէպի ձեւով, յետոյ թատերախաղի վերածած։ Ու Լէօ, այս առթիւ, կը ցաւի, որ Շիրվանզադէ այդքան յաջողութեամբ ներկայացնելէ յետոյ «գաւառցի հասարակ ժողովուրդի կեանքը, հեռացաւ հարազատ միջավայրից, աւելի նախապատիւ համարեց մեծ քաղաքների «բարձր» անուանուած շրջանները եւ այդտեղից սկսեց նիւթեր վերցնել»։ Լէօ չի հաւնիր Շիրվանզադէի քաղաքի գրականութեան։ Ընդհակառակն, Սուրխաթեան կը գրէ թէ «Շիրվանզադէն գերազանցօրէն քաղաքի գրող է, գիւղը նրա գիտողութեան դաշտից հեռու է եղել»։ Այսուհանդերձ Սուրխաթեան ալ կ'ընդունի, որ Նամուսը «գեղարուեստական բարձր գործ» մըն է։ Ու մինչ Սուրխաթեան կը նկատէ Սունդուկեանի ազդեցութիւնը Շիրվանզադէի վրայ, Լէօ տարբեր կը գտնէ Շէյքսփիրէն։ Նամուսի մասին խօսելով, Լէօ կ'ըսէ թէ «Ռուստամից հեղինակը կամեցել է շինել Շամախեցի Օթէլլօ»։

Արդ, տարբեր են մեր տեսակէտները Շիրվանզադէի, մասնաւորաբար Նամուսի մասին։

∴

Բարքերու եւ ազգագրական պատկերներու նկարագրութիւնը գլխաւոր մտահոգութիւնն է կարծես կովկասեան իրապաշտութեան։ Շիրվանզադէ կը մտնէ այդ միեւնոյն մտահոգութիւնը Նամուսի մէջ, որ կը համարուի մէկը իր առաջին գործերէն։ Նշանաւոր, հարկին եւ տրամ մը՝ իբրեւ հետեւանք այն հակադրութիւններուն զորս հեղինակը կը սահմէ ժողովրդային նախապաշարումներէն ու աւանդութիւններէն։ Շիրվանզադէ, ասոնցմէ թեթեւ բարեշրջում մը կրելով, հասաւ տիպարագրութեան (typologie)։ Ատոնց Շիրվանզադէի տիպարագրութիւնը չփոթենք հոգեբանական վերլուծումներու հետ։ Տիպարը, հելլենական բառ մը, որ կը նշանակէ կարկառուն դրոշմ (empreinte en relief), թանձրացումն է զանազան ընկերային յատկանիշներու, զորս կարելի է գտնել ամէն միջավայրէ։ Իբրեւ ճարտար թեքնիսիէն, (աւելի լաւ եւ ճիշդ կ'ըլլար անուանել բեմի մուկ), Շիրվանզադէ գիտէ հաւաքել, կարել կարկառել բոլոր այն նիւթերը, որոնք անհրաժեշտ են՝ տալու համար տիպար մը։ Իր տպարանին մէջ ունի բոլոր «տիպար»ները.— «գիժ»երը, «ցաւագար»ները, «ծառաներ»ը, վաճառականները եւլն։ Եթէ ճնշում իր չունենար փինց կաւին մէջ՝ կենդանութիւն տալու համար մարդուն զոր կը շինէ,— Շիրվանզադէի համար բաւական է գերձան մը, եւ անով կը խաղան այդ տիպարները, իրարանցումով իր հաշւոյն։ Բայց կեանք չկայ անոնց խաղին մէջ։ Այսինքն հոգեբանական զարգացումը դէպքերուն ու երեւոյթներուն, որոնք լայնորէն ծաւալած առնէին՝ եթէ գոյութիւն չունենար անհատը։ Հասարակ պատճառականութիւն (déterminisme) մըն է, որ կը վարէ Շիրվանզադէի տիպարներուն գործողութիւնը։ Այդ պատճառը կը նշուի, եթէ կը հարցնէք, ընկերային արտաքին միջավայրը։ Սակայն եթէ Շիրվանզադէ քիչ մը խորէն գիտէր Զոլան, անոր մէջ պիտի գտնէր ալ թէ Թէն-Հէգէլեան տեսակէտներու համադրութիւնը, այլ Քլօտ Պէրնարի [illegible] ուսումը։ Ահա թէ ինչո՛ւ Շիրվանզադէի մարդիկը չունին «ամփոփական հոգի»։ Եւ Լէօ կը գանգատի, որ, Նամուսի մէջ, Ռուստամ չունի «իր ներքինը, իր հոգը», այլ ինչ որ ունի՝ կուզայ Լէզգիներէն, լեռնականներու միջավայրէն։

Ու հիմա, օրինակի համար, տեսէք թէ ի՛նչն է, որ կը վարէ Նամուսի ամբողջ գործողութիւնը։ Ներքին, «անփական»՝ մը, թէ արտաքին, բայց երբեք տարերային, պայման մը, — գերձան մը։

Նախ նիւթը, քանի մը բառով։

Երկրաշարժ մը կը կործանէ Շամախը։ Փլատակներուն տակէն ողջ առողջ դուրս կը հանեն Սէյրանն ու Սուսանը, երկու փոքրիկներ։ Սուսանի հայրը, Բարխուդար, իրարու հետ կը նշանէ ազատուածները, պայմանաւ որ իրար չտեսնեն՝ մինչեւ իրենց ամուսնութեան օրը։ Հասունցած սիրահարները չեն գիտնար սակայն համբերել մը կարօտին ու, գաղտնի, կը գտնեն պայմանը տաքուկ համբոյրով մը։ Երեւան կ'ելլէ այդ։ Եւ Բարխուդար անպատուուած կը զգայ ինքզինք, ու աղջիկը կ'ամուսնացնէ վաճառական Ռուստամի հետ, որ Դաղստանէն կու գայ։ Սէյրան եւս, իր կարգին, անպատուուած կը զգայ ինքզինք, երբ ձեռքէն կ'առնեն իր սիրած աղջիկը։ Կ'որոշէ վրէժ լուծելու Ռուստամէն, որուն կ'ըսէ թէ Սուսան իրն էր, իրենն էր յանձնուած, փաստ որ գիտէ թէ սեւ խալ մը կայ անոր ստինքին տակ։ Ռուստամ կը վազէ տուն, կը տեսնէ խալը եւ կը սպաննէ Սուսանը։ Վերջին պահուն կը հասնի Սէյրան, որ, զղջալով՝ կը խոստովանի թէ սուտ էր ըսած. խալը իր մայրն էր տեսած, թէ անմեղ է Սուսան։ Կը տեսնէ ամէնը ու կը խելագարի։

Խօսելով Նամուսի մասին, Սիմոն Ցակաբեան կ'ըսէ թէ Շիրվանզադէ «աշխատել է որոնել, գտնել այն հիմնական «սկզբունքը», որի համաձայն մարդիկ շարժւում են, ապրում, ստեղծագործում, եւ որի վրայ հիմնուած է կեանքն ամբողջ»։

Իսկ այդ ո՞ր «սկզբունք»ն է, «որի վրայ հիմնուած է կեանքն ամբողջ», Ս. Ցակաբեան չըսեր մեզի։ Մենք հիմա ցոյց պիտի տանք այդ «սկզբունքը»», որուն վրայ հիմնուած չէ սակայն կեանքը. «Հրկէր» Ցակաբեան։ Քննադատի յաւակնութիւն ունենալէ առաջ, երանի՛ թէ Ցակաբեան կարենար գտնել այդ «սկզբունք»ները եւ անուանել զանոնք իրենց անունով։

Ահա մեր վերլուծումը, անդամայնութիւնը, եւ խաղին «սկզբունք»ներուն բացայայտութիւնը։

Նախ, հայկական չէ Նամուսի «սկզբունք»ը։ Վայրենի, լեռնական ու անքաղաքակիրթ ժողովուրդներէն մեզի եկած աւանդութիւն մըն է այդ, զոր Շիրվանզադէ առանց բարակը փնտռելու, իբրեւ «հայկական բարք» ծախելու ճարպիկութիւնն է ունեցեր։

Գիտէ՞ք, թէ ի՛նչ է այդ աւանդութիւնը, «սկզբունք»ը։

— Թապու կ'անուանեն ընկերաբանները։

Վայրենի ցեղերը սեռային աւանդական բարոյականի մասին յարգանքը կամ արգելքը կ'անուանեն Թապու, որ [illegible] լայն իմաստ ունի, իսկ Մելանեզիոյ մէջ՝ պոմալա, սահմանափակ իմաստով։ Այսպէս, կարգ մը անքաղաքակիրթ ցեղերու մէջ նուիրական աւանդութիւն մըն է արգիլել, որ քոյր եւ եղբայր իրար չտեսնեն արբունքի շրջանէն յետոյ, կամ երիտասարդները՝ երբ կը սկսի սեռային պահքը։ Ուստի մանչերը կը հեռանան իրենց հիւղակէն, կ'երթան բնակիլ ամուրիներու յատուկ խրճիթներ (պիւքիւմաթալա) մէջ։ Եւ վերջապէս բազմատեսակ ուրիշ արգելքներ, որոնք կը ճշդեն երկու սեռերուն յարաբերութեան սահմանները եւ կը հաստատեն բարոյական մը սեռային կեանքի վրայ հիմնուած։ Եթէ մէկը կը բռնաբարէ այս աւանդութիւնները, իրեն կը վերագրուի ամենածանր անպատ[illegible]

երիկամունքի անտանելի խիթեր կամ կոյր աղիքի բորբոքում: Եւ դեռ ինքնաթիւղորութենէ կը հառնէ ինծի, վրաս խնդալու՞ համար: Դուն ինչո՞ւ լքեցիր հոգեկան մարդանքի երբ կը մօտեցէիր գիս ունենալու փոխանակ վաճառատունէն ներս մտնելու եւ ձեռքս խնդրելու, կենացիր սնոտեաց վերադառնալու անցնիլ հայելիին առջեւ, չարժել բռունցքներդ ու աչքերդ գոցելով խփելով քաղաքուն անգամ կրկնել ինքնավստահ «Ի. վաճառատան սրճարան զգեստ հագած օրիորդ, դրամապանակը իմն է: Այո, ի՛մս է եւ ո՛չ ուրիշի: Միմիայն իմս, ի՛մս:

— Դէ՛, սիրելիս այնքան ալ յուզուիլ... պէտք չկայ. վաղը կ'աշխատիմ նոր բժիշկի մը առաջնորդել քեզ:

— Այս քանի՞ հարիւրերորդ անգամն է որ կուտաս նոյն խոստումը: Քանի՛ անգամներ ներկայացար դարմանատուներ՝ ուրկէ վռնտեցին քեզ ինծի ալ միասին: Սեւ ըլլայ այն օրը՝ որ եկար կեցար ապակեփեղկերուն առջեւ: Ժպտեցար քաղցրօրէն եւ հրդեհ ձգեցիր սրտիս մէջ: Ի՛նչ գիտեմ, մանուկ հասակիս վարժուհիներս հրաշալի վէպեր կը պատմէին արեւելքի մասին: Կ'ըսէին, թէ՛ աւետարանի տապանը Արարատ լերան վրայ կը հանգչի դեռ Նոյի նախաջրհեղեղեան բոլոր հարստութիւններով: Միլիոններ, միլիառներ... Արեւելքցի հարուստ փեսացուներ...

Երբ Թարմ աղջիկ էի տակաւին փոքրիկ սենեակիս մէջ, քանի՛, քանի՛ մեծափոր Թեկնածուներ ալքը կ'ընէին ինծի դուրսէն: Ես այն ժամանակ կ'ատէի այդ դանդաղաշարժ երկոտանի փիղերը եւ կռնակ կը դարձնէի անոնց: Միշտ կ'երազէի սեւաչուիի, գանգրահեր Թուխ տղան որ պիտի գար Արարատի ստորոտէն եւ Նախաջրհեղեղեան առասպելական հարստութիւններէն մաս մըն ալ իր հետ պիտի բերէր անշուշտ: Ա՜խ, եթէ գիտնայի...

— Բայց այդքան սեւ մի տեսներ ամէն ինչ, սիրելի՛ս: Կը տեսնես որ դեռ կեանք կայ աչքերուս մէջ. Դուն մի՛ նայիր տժգունիլ դէմքիս... Ճարտար են ձեռքերս եւ Չլապինդ ու հարուստ մկաններս որոնցմով իմ նախահայրերս Աստուծոյ դրախտը շինեցին: Անձնուրացութիւնը չէ որ կը պակսի ինծի: Դուն կը տեսնես թէ՛ ուր որ կը ներկայանամ, կը խոստանամ կեանքս տալ քեզի համար: Բժիշկներն ու դարմանատուները կը մերժեն առաջարկս, կ'ըսեն, դուն համբերէ՛ք եւ կեցի դրամի, ներկայացէք ձեր երկրի բժիշկներուն:

— Առաջնորդէ գիս հանրային բուժարանները գոնէ:

— Առաջնորդեցի քեզ հոն՝ ուր կ'ընդունին մեզ աղքատներու եւ մուրացկաններու նման: Խռբունկ մը կը նային աչքերուդ ու գթոտ, արհամարհոտ ժպիտով մը « — Կինդ է, պարոն, այս գեղեցիկ հիւանդը: Ի՞նչ կին, յուսահատական է իր վիճակը: Կ'աշխատինք քանի մը ամիս ապրեցնել: Բայց դէ՛ չէ՛ք ըներ, եթէ մեկնէիք ձեր երկրի հարուստ ջերմուկները»...

Ո՛չ սիրելիս, ես չեմ կրնար ներկայանալ հանրային բուժարան:

— Այդ պարագային պէտք մեռնիմ ուրեմն: Մնաս բարի, սիրելի՛ս: Երբ ես մեռնիմ այսպէս դէչ պառկեցիր վրայ. «Ծո՛ ծաղիկ հասակիս մէջ խամրող գեղանի տիկին դրամապանակս անուն տեղով կը սիրէի իմ հայաստանցի սեւաչուիի ամուսինս» տար... Նստէ գիս Ռոսի կատարի հասնեցին: Թող գիս տանի ծովերու դատարկութեան լայնածաւալ գրկին մէջ:

— Ինչե՞ր կ'ըսես... ո՛չ սիրելիս, ո՛չ, պիտի չթողում որ մեռնիս այդպէս: Առանց քեզի ինչպէ՞ս ապրիմ, պաշտելիս, ինչպէ՞ս...

Եւ արցունքներն գետերու պէս մեր աչքերէն
Առատօրէն թոռեցան,
ծիրդ եփրատի եւ տիգրիսի յորդաբոսան
Ջուրերուն նման...

Ե. ԿՈՐԻՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

1930Ի ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Տիկին Ֆրանսէզ-Թրոանեց կարճ ուսումնասիրութիւն մը ունի այս խորագրով.

— 1930ի սերունդը կը ներկայացնէ նկարագրի մը գիծը, որ հասարակաց է բոլորին շնորհիւ այն պայմաններուն, որոնց մէջ, առանց ուրախութեան, անցաւ իրենց մանկութիւնը:

Զրկումներու մանկութիւնն էր այդ, որովհետեւ ամենէն բարեկեցիկներն իսկ,— պատերազմի շրջանին մէջ ենք,— չգտան կաթն ու շաքարը, ածուխ՝ հացը, եւ բոլորը՝ գրօսանքը եւ զուարճութիւնները: Այդ մանուկները կ'ապրէին այն անսահմանով, զոր կառավարութիւնը կը վճարէր իրենց հօր, երբեւ ճակատ գացած զինուորի մը կնոջ: Պատերազմէն յետոյ, այդ անօտներն ալ զորցեցան: Ահա թէ ինչո՛ւ այս սերունդը շատ քիչ կը տածէ հիւանդութեանց, ճանճապարար հիւծախտին:

Այսօրկեայ մանկութեան նկարագիրը զուարթութեամբ լեցուած է նոր սերունդի հոգեկան ընչասարկը է որ առաջնորդուած են հիմա, երբ որոշ ձգտում մը ցոյց կուտան գործնական տալարկութեան՝ ապահովելու համար իրենց կեանքը: Եւ կարծես կը ջանան շահիլ կորսուած ժամանակը, որմէ բնաւ չօգտուեցան:

Անոնց կրթութիւնը եւս ձգեց իր հետքը: Զինք հայրը, եւ յաճախ մայրն էր, որ կը առանձնէր բարոյական կրթութիւն մը տալու հոգը:

Սակայն յաճախ մայրերը չյաջողեցան հեղինակութիւն ցոյց տալ, որովհետեւ յարմարութիւն չունէին, կամ, աշխատանքի երթալու պատճառաւ, չէին կրնար հսկել իրենց զաւկին վրայ: Եւ երեխան կը մեծնար ինքն իր գլխուն: Ահա թէ ի՛նչու խեռ եւ վայրենիի, յաճախ անպատասխանատու:

Անոնց, այդ շրջանին, այն հաճոյքը գոյացուցին թէ «մեծերը» մեկնած էին ուսէնէ իրենց հաճոյքին համար, պարզապէս որովհետեւ մեծ էին ու ազատ: Սակայն շուտով, դեռ պատերազմը չաւարտած, հասկցան թէ ի՛նչ դժնդակ պարտականութիւն մըն էր, որ տուած էր հեռացուցած էր «մեծերը»: Եւ հակազդեցութիւն մը ծնաւ պատերազմի երախաներուն մէջ,— անոնց սկսան կասկածիլ մեծերու անկախութեան, իրենց հօր ուժին մասին: Այդ կասկածը հետզհետէ դարձաւ տեսակ մը ցանկութիւն բացատելու, ժխտելու եւ ուրանալու, եւ այսպէս պակսեցաւ իրենց հաւատքը ամէն բանի մասին:

Ընտանիքէն յետոյ ահա դպրոցին մէջ: Այստեղ եւս կը բացակայէր հեղինակաւոր ձայնը: Երիտասարդ ուսուցիչները ճակատ էին գացեր, եւ դասարաններուն մէջ կը մնային ծերուկ վարժապետներ, որոնց ծանօթական հեղինակութիւնը պակաս կը կշռէին այս պատանիներու: Իրապէս, այդ շրջանին, դպրոցներուն մէջ ուսման աստիճանը չափազանց ցած էր:

Ցեւսոյ խորհեցէք, որ դպրոցները մեծ մասամբ հիւանդանոց դարձած էին: Եւ դասերը հայրենասիրութեան ճառերուն ապաւորութիւնը կը ձգէին: Ճարտարութեան նիւթերը ընդհանրապէս պատերազմի մասին էին: Ցոյց կուտանէին յանցանքին տաթիւ, ուսուցիչները գոռացողով կ'ընէին իրենց հօր հերոսութեան, հեռու, ճակատին վրայ:

Եւ ահա շատերու մէջ կը մնայ նեղ ու թեթեւ հայրենասիրութիւն մը, ուրիշ խուճի մը մէջ՝ կատաղութիւն մը հայրենասիրութեան դէմ:

Դպրոցէն վերջ, անոնց աշխատանքան դիրք մը չունին իրենց: Ոչ մէկ առաջնորդ ունէին: Շատեր չկրցան ընտրել, շատեր չկրցան իրենց յարմար դիրքի մը մէջ մտնել: Անոնց կը խորհէին բժիշկ կամ փաստաբան ըլլալ, ինչպէս իրենց հայրն էր: Մնաւ հայրը ճակատին վրայ, եւ մայրը միջոց չունեցաւ տղան հայթայթելու անհրաժեշտ գումարը, որպէսզի ան հասնի իր ցանկութեան:

Ահա վերջապէս անցեալը այն սերունդին, որ հրապարակ կը նետուի այսօր: Ան կը կոչուի պատերազմի սերունդ:

Այժմ քանի մը հոգեբանական գիծեր անոնց նկարագրին մասին.—

Չեն սիրեր գաղափարական ու տարտամ բաները, կը սիրեն ըլլալ գործնական: Շատ երիտասարդ են, կամ առկային պատանի կամ մանկունակ կը Թուին այն տարիքին մէջ, երբ պէտք էր «մարդ» երեւէին, պատճառն այն է, որ պատանեկութիւն չունեցան:

Այս սերունդը, սակայն, ժիր է, գործունեայ, անհամբեր ամէն բան շուտով իրականացած տեսնելու: Կը սիրէ դրամը, բայց ծախսելու համար: Կը ցանկայ պերճանքի, եւ ծանօթանալ բոլորն ալ չեն ուզեր մեռնիլ: Եւ կը յարգեն բոլոր այն հասանքներուն, որ դէմ են պատերազմի: Անոնց անտարբեր են պատերազմիկներուն մասին: Անոնց յարգանք ցոյց կուտան անոնց, որ մեռան ճակատին վրայ:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՔԱՂԱՔԸ

Ռուզվելթի մարզահամարի գիւտի տեղեկագիրէն կ'ըսէ թէ Նիւ-Եորք [illegible] Նիւ Եորքի բնակչութեան թիւն է 10 միլիոն 901,424, իսկ Լոնտոնի բնակչութեան թիւը՝ 8,202,818: Նիւ Եորքի ամենէն բազմամարդ շրջանին մէջ, որ 20 մղոն տարածութիւն ունի, կը բնակին 9,859,873 հոգի, իսկ Լոնտոնի ամենէն բազմամարդ շրջանակին մէջ, նոյնքան տարածութեամբ, կը բնակին 8,912,017 հոգի:

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՏԱԳՆԱՊԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ԿԻՆԵՐԸ ՊԷ՞ՏՔ Է ԱՇԽԱՏԻՆ
ՈՒԹԸ ՄԻԼԻՈՆ 600,000 ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐ

Ցնտեսական տագնապը եւ անգործութիւնը հրապարակ բերին կիներու աշխատութեան հարցը: Փարիզի բժշկական համալսարանի ուսուցիչներէն մէկը, այս առթիւ սրտաբուխ կոչ մը ուղղեց օրէնսդիրներուն, որ ո՛չ միայն գործի, այլ նաեւ ընկերային եւ բարոյական նկատումներով, ընտանեկան բոյնին եւ զաւակներու օգտին համար, արգիլեն իգական սեռը աշխատելէ:

Բժիշկին այս կոչը խորապէս ցնցած է Ֆրանսայի իգական աշխարհը եւ սեղանի վրայ դրաւ կիներու աշխատութեան հարցը: Պատասխանները չուշացան աջէն ու ձախէն: Եւ այս առթիւ, մեջտեղ հանուեցան վիճակագրութիւններ: «Լ'Էնթրանսիժան»ի մէջ յօդուածագիր մը կը գրէ.— Գերարտադրութիւն կայ, որովհետեւ շատ աշխատաւորներ կան, երբ անընդհատ կատարելագործուող մեքենաները աւելի պակաս Թուով աշխատող ձեռքեր կը պահանջեն, եւ այս աշխատաւորներուն մէջ՝ շատ կիներ կան:

«Բացայայտ է թէ այս վերջիններուն թիւը տագնապի է: Ահա քանի մը թիւեր: 13 միլիոն աշխատաւորներու մէջ, 8,600,000ը կիներ են: Այս 8,600,000 կիներուն մէջէն 4 միլիոն [illegible] գործութեան մէջ՝ ընդդէմ 5 միլիոն այրերու: Ըրնանք առկից դատել թէ ի՛նչ պիտի ըլլար մեր արդէն պարպուած գիւղերուն վիճակը, եթէ ապահոված խլէին այս 4 միլիոն գործաւորուհիները: Ճարտարարուեստի մէջ կան 2 միլիոն 450,000 կիներ՝ ընդդէմ 5 միլիոն այրերու: Առեւտուրի մէջ՝ 900,000 կիներ եւ մէկ միլիոն այրեր: Հանրային եւ վարչական պաշտօնէութեանց մէջ 200 հազար կիներ եւ կէս միլիոն այրեր: Եւ վերջապէս, ազատ ասպարէզներու մէջ, կիներու թիւը աւելի է քան այրերունը: 245,000 կին՝ ընդդէմ 240,000 այրերու»:

«Լ'Էնթրանսի» աշխատակիցը որ կին մըն է, կ'եզրակացնէ.— Կինը՝ իր տունը զրկելէ առաջ, օրէնսդիրը թող զբաղի օրէնքներով որոնք տան մէջ կը պաշտպանեն ամուսինը, մայրը, զաւակը: Մինչ այդ, կարգ մը կիներու համար որոնք երբեք իրենց բոյնը չպիտի ունենան, կամ ունենալէ վերջ՝ չկրցան հոն ապրիլ կամ կորսնցուցին, քանի որ աշխատելու դիրքը երեւան եկած է իր բոլոր ձեւերով պէտք է որ ուշադրութեամբ քննուի կնոջ աշխատանքի հարցը, բայց թող բնաւ չջնջուի: Այս մխտական լուծումը շատ դժուարին եւ շատ ալ վտանգաւոր է: Աւելի պիտի ծանրացնէր բարոյական եւ տնտեսական դժուարութիւնները որոնց մէջ կը տանջուի մեր այսօրուան ընկերութիւնը»:

Իսկ «Թան»ի մէջ, ուրիշ յօդուածագիր մը կը հանէ հետեւեալ եզրակացութիւնները.— «Ցեանք որ այս կամ այն դասակարգութեան պատկանող 3,459,000 գործաւորուհիներուն մէջէն, 1,411,000ը միայն ամուսնացած կիներ են, որոնց օրավարձքը կուգայ լրացնել ընտանիքին ելեւմուտքին մէջ՝ այր մարդու [illegible]

«Մեծամասնութիւնն, ուրեմն մօտ 2,048,000 կիներ բաղկացած են չամուսնացեալներէ, այրիներէ, ամուսնալուծեալներէ կամ լքեալներէ: Նոյնիսկ եթէ հանենք այս թիւէն երիտասարդ աղջիկները, որոնք դեռ իրենց ընտանիքին հետ կը մնան, կը մնայ կիներու նշանակելի զանգուած մը, որ իր անհատական աշխատանքին արդիւնքովը կ'ապրի»:

Ի՞նչպէս ուրեմն առհասարակ բոլոր կիներուն արգիլել աշխատանքի իրաւունքը:

ուութիւնը, եւ կը դատապարտուի անձնասպանութեան՝ վար նետուելով բարձր ծառէ մը: Ահա այսպիսի Թատրոն մըն է, որ, ձեւափոխուած, գոյութիւն ունի տակաւին կովկասեան լեռնական ժողովուրդներու մէջ: Այդ աւանդութիւնը վերջապէս նուիրական արգելք մըն է, հիմնուած՝ սեռային բարոյականի վրայ: Եւ կը կոչուի Նամուս, Թրքական բառ մը (*), որ համազօր չէ մեր պատիւ բառին, ու կը նշանակէ միայն ու պարզապէս սեռային պատիւ:

Հայ ժողովուրդը, որ ունեցեր է հին ու մեծ քաղաքակրթութիւն մը, մանաւանդ հեթանոսական աշակերտութեան շրջան մը, չէր կրնար տակաւին ունենալ սեռային Թատրոններ: Ծիրդ է, կարգ մը շրջաններու մէջ, Թուրքերը առած են մեր ժողովուրդին բարքերուն վրայ,— Նամէնրամը օրինակը: Սակայն երբեք տեսնուած չէ մեր մէջ այդքան խստութիւն մինչ ի մահ:

Շիրվանզադէ, Թանձրացնելով բարքերու նկարելի իր հերոսները, եւ, ինչպէս Լէօ կ'ըսէ, Օթելլոյի նախանձով այրելու համար Ռուստամը, դարձ կը տանի Լեզգիներու, լեռնային խստաոփոխ ու պատուախնդիր ժողովուրդին մէջ, հանելով անոր հայկական բոլոր շտրիխները: Սակայն զարմանալի է տեսնել, որ վայրի ժողովուրդներու յատուկ vendettaն կը կատարուի բոլորովին տարբեր կերպով: Ռուստամ կը սպաննէ իր կինը, փոխանակ սպաննելու, ինչպէս դիտել կուտայ Լէօ, այն որ կը պնդէ թէ բռնաբարած է իր կնոջ պատիւը: Եւ վերջապէս, կ'ըսէ Լէօ, Թատերագիր մը, որ ամենայն հաւատարմութեամբ եւ մանրամասնութեամբ կուտայ «Օթելլոական կրքեր», եւ «սրբեր, աւարհանակներ, գինակներ, քրէական սարսափներ» տեսարան մը, ի՞նչպէս կը մոռնայ որ Ռուստամ, սպանելէ եւ մեղքերյանակը անցնելէ յետոյ՝ Թէմիր-խանը Շուշա կը մեկնի ու երբ Սէյրան կուգայ եւ իրեն կ'ըսէ թէ խալ մը կայ, կնոջը ստինքին տակ, ճշդելու համար՝ մի կը նայի, հինգ օր ու հինգ գիշեր կը համբերէ, տուն կը հասնի, կը բանայ կնոջը կուրծքը, եւ, սուտը՝ անցած տեսնելով խալը, կը սպաննէ Սուսանը:

Սակայն, ինչպէս բոլոր, չա՞րտ են Թերութիւնները տանը զուգական Թատերագրին: Ան հասկցած է, բեմագիրը բնազդով, ինչ որ կը փնտռէ «հանդիսատես» մեր ժողովուրդը,— հարսնիք «զուռ ու դհոլով», «Թամատայով» ու «լեզգինկայով», հարսնիք՝ առողջաբարութեան նման» (Ց. Օշական), եւ արժանութիւններ գիւղացիներու շրթներէն քաղուած: Վերջապէս Շիրվանզադէ հարսնիքի տեսարան կը ստեղծէ, եւ, ինչպէս կ'ըսէ Օշական, «քանի մը Ֆերբաղներ եւ ռուսերէն բառեր փչելու համար կը մոցնէ Թամադաներ եւ հիւրեր, որոնց պաշտօն չկայ ոչինչ կ'ընեն հոն, բայց իրենց աղմուկին ու շարժումին համար կը ներուին»:

Ս՞ա՛ր է այս «քննադատական»ը. եթէ «անդուգական Թատերագիրը» ունեն մեծ յառաջդիմութիւններ եւ զոհ նուրբ ասմոլական Թատերագրերէն (անուն չեմ տար) քէլ մը վերոյ նստելու վէպականով մը, կ'ըսէինք.— «Թարգուած են բեմական կարգ մը պահանջներու»: Ու կ'անցնէինք գերակատարներուն: Վասնզի ամէն Թատերախաղ կը ստեղծուի երկու անգամ: Նախ հեղինակը, որ կը յօրինէ, յետոյ դերակատարը, որ կը կենդանացնէ:

⁂

Արդարեւ, Նամուսը կենդանութիւն առաւ Կիրակի գիշեր, շնորհիւ դերասաններուն:

Գմբէթեան եւ Կօթիկեան, ստանձնելով սիրահարներուն հօր դերը, ստեղծեցին գեղեցիկ հակադրութիւն մը Նկարագիրներու Ռուբէն եւ Կարկառուն տաղանդ մը ցոյց կուտայ Գմբէթեան ամէն անգամ որ կը խաղայ բանուոր, բարեխառն եւ հաւատքով ժողովուրդի մը դերը: Իսկ Կօթիկեան յատկանշանը բնական է, անկեղծ եւ համակրելի, երբ կ'առնէ կեսարական նկարագրով գիւղացիի մը դիմագիծը: Իրօք պէտք վրձինով յուռանկար մը, լաւ ուսումնասիրուած ու լաւ գծուած: Կօթիկեան սխալ կ'ընէ երբ այսպէս կը գոցէր պզտիկ դերերու մէջ եւ կը յամենայ երեւան գալու մեծ ու գլխաւոր դերով մը: Իրեն յատկանշական նկարագիրն ունեցող, իբրեւ début եթէ կ'ուզէք:

Գմբէթեան խաղաց նոյնպէս Ռուստամի դերը: Այստեղ զգեթ հոգեկան ապրումը էր, որ երեւան կուգար գեղեցկօրէն իր կոշկածներով, նախանձով, անպատուութեան զգացով, յուսալով, իր ցաւին եւ տեւումով մինչեւ անհրաժեշտութիւն:

Ս. Սուրադեանը առաջին անգամն է որ կ'երեւի ազգերու թեան մէջ, Փարիզ: Ու կը զգանք որ այս դերասանը, որքան տաղանդաւոր կատակերգակ մը, նոյնքան արժէքաւոր ողբերգակ մըն է: Տեղացի երիտասարդ մըն էր ան, որ յանկարծ զրկուած սիրահարի իր դերով կը մտնէր ուժգին տագնապի մը: Արուեստագէտի խոր հարազատութեամբ արտայայտեց այդ տագնապը, արբեցաւ, տանջուեցաւ եւ ցաւէն խենթեցաւ՝ ամէն վաւերութիւն զգալով ասոր համար: Սակայն իրական մարտիրոս մը դարձած էր, երբ երեւցաւ վերջին տեսարանին Սուսանի դիակին առջեւ:

Տիկին Սուրադեան կատարելութեամբ տուաւ գերի աղջկան մը կրաւորականութիւնը եւ տառապանքը որ սարկային այդ կեանքը կը պատճառէ զգայուն աղջիկի մը: Մասնաւորաբար հարսնիքի տեսարանին՝ գեղեցիկ էր տխրագինութիւնը, որ կը փորձէր իր յուզման ու ցաւին միջեւ, վերջին տեսարանին, մարտիրոսութիւնը՝ մեծ անարդանքէ մը ընկճուած:

Ա. Սարաֆեան եղաւ տիպար Միպլիոնատեր մը, ձայնով, շարժումով եւ արտայայտութեամբ: Իրական արուեստագէտ մը եւս այս երիտասարդը: Պէտք է առաջ քաշել:

Տիկին Ժէնիա Շահպարոնեան անակնկալն էր իրիկուան, իբրեւ օժտուած արուեստագիտուհի մը, որ ունի շարժումի բնականութիւն եւ խաղի անկեղծութիւն:

Լաթիֆեան արժէքաւոր կատակերգակ մըն է, զոր պէտք չէ մոռնալ: Ուրախալի է տեսնել նման ուժերու, որ կուգան բեմը զրաւելու:

Մ. Թորոսեան ուսումնասիրող արուեստագէտ մըն է, որ կրցաւ հաւասարակ Թամատա մը կենդանացնել եւ կենդանութիւն տալ բեմին:

Տիկին Ալիքսանեան փորձ դերասանուհի մըն է, որ երեւան եկաւ այս անգամ կարճ դերով մը:

Ուշադրութեան արժանի է նաեւ Կ. Սրապեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Բառը, ծագումով յունական է կամ արաբական, սակայն Թուրքերը, սահմանափակելով իմաստը, անոր կուտան սեռային պարկեշտութեան նշանակութիւնը:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17Ի ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ...

ՇԱՎԻԼՑԻՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ ՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

Washington Palace, 14 Rue Magellan, Métro George V

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ — ԸՆՏԻՐ ՃԱԶ

Մուտք 10 ֆրանք

FABRIQUE DE TRICOTS

Ց. TERZIAN

Tél. BOTZ. 33-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ Ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ:

Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի յուրջ խնամք:

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 եւ կէսօրէ վերջ 2—3

52, Ave. de Verdun — Issy-les-Moulineaux, (Seine)

PHARMACIE COMMERCIAL DE LA PLACE CLICHY

Métro Place Clichy

6 Place Clichy, Paris (9)

Tél. Trinité 65—12

Ո՛ւր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ ձեւեր, խոշորացոյցներ, համար մասնաւոր գործիքներ, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Դր. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պերլինէն։

PHOTO OPTIQUE

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ

կը բերէ իր հետ նուէրներու հաճոյքը, բայց նաեւ շուարումը։

Ամենակենսական ու Նուիրական նուէրը «Կեանքի Ապահովագրութեան Մուրհակն է», UNE POLICE D'ASSURANCE VIE, մանաւանդ եթէ այդ Police—Vieն կնքուած է

COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին

87 Rue de Richelieu, 87. Paris (2e)

Գաղղիական Ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը ըլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի։

Դիմեցէք անվերապահօրէն ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆի 35 տարուան փորձառութեան։ Այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

Téléphones	
Central	77-52
Gutemberg	55-98
Richelieu	86-11
»	86-12

H. M. KÉTCHÉDJIAN
Inspecteur Principal attaché à l'Agence Paris V., Chef du Bureau Spécial pour les Orientaux, 87 Rue de Richelieu (2)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսայի մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեռնարկներութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39.

EMPIRE սինեմա-Թօլ՝ 37 Av. Wagram

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

Լ. ՄԵՍՐՈՊԻ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԸ

Գինը՝ 20 Ֆր. Ամերիկայի համար 1 տոլար. դիմել հետեւեալ հասցէին՝ Mme. H. Mesrobian, 39 Rue du 22 Sept. Bécon-les-Bruyères (Seine). France.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Ամուսն. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարբակ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12,*

Վարձու են խոհանոցով եւ առանց խոհանոցի սենեակներ, դիմել՝ Մ. Նշանեանի, 36 Rue Damesmes, առաջին յարկ, Paris (13), Մէթրօ Tolbiac.

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Շբ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

La Gérant H STEPHAN

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱԶԵՐԸ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՎ ԱՆՍԽԱԼՕՐԷՆ, ԱՆՎՆԱՍ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՀԵՂՈՒԿԸ

PRINCIA

Մէկ շիշը կ'արժէ 15 ֆրանք, փոստի ծախքով Contre remboursementով 18 ֆրանք

Ստանալու համար ղրկեցէք փոխարժէքը M. SALYANDJIANի, 115 Bld. Ney, PARIS (18)

PRINCIAն *կը սպաննէ բոլոր մանրէները որոնք պատճառ կ'ըլլան մազերու թափելուն,* կ'անհետացնէ Թեփը եւ կ'արգիլէ *գլխու մաշկի քերուիլը։*

PRINCIAն *կը մաքրէ, կը հակաճնէ եւ կը պարարտացնէ գլխուն մաշկը, կը վերակենդանացնէ մազարմատ գեղձերը* (glande,, *արմատապէս կ'ամրացնէ այն մազերը, որոնք անոնց հարուածով դատապարտուած են թափուելու։*

Նախքան Princiaի *գործածութիւնը, գլուխը Թեթեւօրէն օճառել լաւ տեսակի օճառով եւ լուալ գաղջ ջուրով, գլխուն մաշկը Թեթեւօրէն լաւ չորցնելէ յետոյ մազերուն արմատը Թրջել* Princiaով *եւ ձգել որ ինքնաբերաբար չորնայ, ամէն երկու օրը շաբաթական գլուխը տաքնալ լուալու։*

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

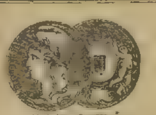

Médaille d'Or 1930

"ՇԻՐԱԿ,,

Diplôme d'Honneur 1931

26 Rue de Trévise, Paris (9) — Métro Cadet, — Tél. Prov. 38—63

ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ *100ին 10* ԶԵՂՉ

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25
Prov. 67.07

ՌՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) — Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն յաւագոյնը: Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները Թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները:

Պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris *(5)*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԵՌՈՒԹԵՐՈՒԹԵԱՄԲ *կը սորվեցնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն գիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի, 35* Rue Emile Desvaux, *Փարիզ (19) մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Ցերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ Լէգէոնի Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12,

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, լուսակարմրագոյն եւ ուժեղ ելեկտրական դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կերպերը եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր միջոցներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշիւնախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ Ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարան որուն մէջ աշխատող է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ *31* Rue de la Rochefoucauld (9),

Métro: Trinité, St. George եւ Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռախիթ*, ջղային, Արեան հիւանդութիւնները եւ ցօդացաւ: ինչ պէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդները։

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ,

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

FABRIQUE DE TRICOT
A. DERTOMAYAN

Grosse Mayի տեսակները

May-Fine, Pul-ower et Gillet կանանց համար

Spécialité pour enfants, fermeture à clefով

Գաւառի շրջուն վաճառորդներուն չափաւոր գին եւ կանոնաւոր առաքում։

Հասցէ՝ 29 Allée de la Seine,
Issy-les-Moulineaux, Seine

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, — Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ԿՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ մինչեւ անոնց արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

ԲԱՑ Է ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐ

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 270 380

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
8 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1745
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Կը գտնուինք անակնկալներու բարդ հոսանքի մը առջեւ։

Անակնկալ՝ ընկերային-անտեսական։ Անակնկալ՝ քաղաքական-ռազմական։

Չենք ուզեր չարագուշակ մարգարէի դեր կատարել եւ կը փորձենք դէպքերը ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ կ'ընթանան։

Հետաքրքրական դաշնագիրներ ստորագրուեցան եւ կը գործադրուին։ Բայց միշտ ալ օրուան խնդիր է գերմանական հանգոյցը։ Աւելի լայն բացատրութեամբ՝ խաղաղութեան ապահովութիւնը։

Խաղաղութիւնը հաստատուած է, բայց հաստատուն չէ։ Օրուան վարիչները 1919էն ի վեր զբաղած են անոր խարխուլ մասերը ամրացնելու, զանազան ճեղքեր փակելու, ծուռ գերանները շտկելու կամ ժանգոտած գամերը նորոգելու։

Դաշնագիրներու ամենամեծ բեռնակիրը, Գերմանիան, տարուէ տարի աւելի անհամբեր շարժումներ կը փորձէ, աւելի բարձր կը խօսի, կը տրտնջայ իր անձկութեան եւ յաղթականներու անարդարութեան մասին։ Եկող-գացող կառավարութիւնները կարելին կը փորձեն «իրաց վիճակը» պահպանելու, ստորագրուած յանձնառութիւնները կատարելու, եւ նոր փոթորիկներ կանխելու համար։ Անոնք նոյնիսկ տրամադիր են համաձայնութեան գալու Ֆրանսայի հետ, կարելի զիջումներն ստանալով։

Բայց խմորումները, խլրտումները կը շարունակուին գերման ժողովուրդի ծոցին մէջ, հին ռազմական սերունդէն մինչեւ նորագոյն խաւերը։ Արդէն իսկ ձեւ ու մարմին առած, պատանալից կերպարանք մը ստացած են այն հոսանքները որ դէմ են Վերսայլի դաշնագրին, հատուցման եւ հաստատուած զօրավիճակին։ Ազգայնականները «Պողպատեայ Սաղաւարտակիրները», «Նազի»ները, ժողովրդականները եւ դեռ ուրիշ բազմագոյն խմբակցութիւններ անդադար կը հրահրեն դաշնագիրներու վերաքննութեան, պարտքերու ջնջման, հաւասար սպառազինութեան եւն. խնդիրները։

Կառավարութիւնը կը ջանայ շիտակ դիրք բռնել, բայց չի կրնար բռնանալ հանրային կարծիքին վրայ։ Չի կրնար սահմանադրական իրաւունքներէ զրկել այս կամ հոսանքը, ամէնէն աջէն մինչեւ ամէնէն ձախը։

Օրուան այս ժամուն, ամենամեծ վտանգը, վաղուան անակնկալը կը կազմէ Հիտլէրի կազմակերպութեան. «Նազի»ներու բռնած դիրքը։

«Նազի»ները — ազգայնի-ընկերվարական — այս միջոցին չափազանց խանդավառուած են իրենց ընտրական յաղթանակներով եւ յարաճուն վերելքով, եւ կը պատրաստուին գրաւել բոլոր դիրքերը, իբրեւ վաղուան իշխանութիւն։ Անցեալ շաբթու, միաժամանակ մասնաւոր պատուիրակներ ղրկեցին Լոնտոն եւ Հռոմ, բանակցութիւններ կատարելու համար։ Լոնտոնի մէջ, նախարարները, պատասխանատու անձեր խուսափեցան տեսակցութիւններէ. բայց ուրիշներ լսեցին «գալիքներուն» բաղձանքները։

Այս առթիւ եղած յայտարարութիւնները չափաւոր են, տակաւին։ Բայց նաեւ թափանցիկ։ Իսկ ինչ որ կը խօսուի ճառերու մէջ, կասկած չի ձգեր «Նազի»ներու քաղաքականութեան մասին։

Ռոզէնպէրկ, Լոնտոն ղրկուած պատուիրակը, որ միեւնոյն ատեն կազմակերպութեան պաշտօնաթերթին խմբագրապետն է, իր յայտարարութեանց մէջ հերքեց թէ իրենք պատերազմ կ'ուզեն Ֆրանսայի դէմ։ «Ֆրանսայի հետ մեր կռիւը զինուորական խնդիր չէ։ Եթէ ուզենք ալ, չենք կրնար կռուիլ։ Ո՛չ զինուորական ծրագիր ունինք, ոչ դրամ, ոչ ալ սպառազինութիւն»։ Բայց, շեշտեց.

— «Մեր կրցածին չափ պիտի դիմադրենք Ֆրանսայի այն փորձերուն որ կը ձգտին մեկուսացնել եւ նուաստացնել մեզ։ Գերմանիան շրջապատուած է շարք մը ազգերու կողմէ որ կախում ունին Ֆրանսայէն։ Մենք գոյութեան իրաւունք կը պահանջենք։ Այսինքն տարրական իրաւունքները ո՛ր եւ է ազգի որ կը յարգէ ինքզինք։ Մեր տեսակէտով, յարմար է սկսիլ հաշտութեան դաշնագիրներու եւ հատուցումներու վերաքննութեան, ոչ միայն այն կէտերուն վրայ որ անհաճոյ են Ֆրանսայի համար, այլ եւ անոնց վրայ որ կը կապտեն Գերմանիոյ էական իրաւունքները։ Մենք պիտի պնդենք մասնաւորապէս Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի 19րդ կէտին վրայ, որ կը տրամադրէ տասը տարին անգամ մը վերաքննել սպառազինութիւնները։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հաստատուեցաւ 1919ին, բայց ոչ մէկ վերաքննութիւն կատարուեցաւ»։

Այս՝ դիւանագիտական լեզուն է։ Լսենք նաեւ ճառախօսականը։ Րայխսթակի հիտլէրեան խմբակցութեան պետն է որ կը գոռայ, 16,000 ունկնդիրներու առջեւ.

— «Ճշմարիտ խաղաղութիւն չպիտի ունենանք, մինչեւ որ չանհետանայ Վերսայլի դաշնագրին, այդ խայտառակ վաւերագրին ամենավերջին հետքը։ Ֆրանսան կ'ուզէ ստրուկի վիճակին մէջ պահել Գերմանիան եւ գերմանացիները վերածել գաղթավայրերու ճորտերուն։ Միայն ուժը կրնայ ապահովել իրաւունքին յաղթանակը»։

Ահա ուրիշ մը, Թունգ ազգայնական, երէկօր Շթրասէր, դարձեալ երեսփոխան.

— «Ֆրանսայի հետ համաձայնութիւն մը՝ յիմարութիւն է։ Անոր հետ պատերազմը միայն կարելի է։ Կա՛մ պիտի ապրինք եւ հրամայենք, կամ ուրիշները պիտի վարեն եւ մենք պիտի սատկինք»։

Նազիները կը յուսան իշխանութեան գլուխ անցնիլ յառաջիկայ փետրուարին։

Եւ տակաւին ուրիշ իրողութիւններ, որ փոթորկաբեր ամպեր են։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պուլկարեւթուրք յարաբերութիւնները

Պուլկարիոյ վարչապետ Պ. Մուշանոֆ, Էնկիւրիէն դէպի իր երկիրը մեկնելէ առաջ, ներկայ եղաւ ի պատիւ իրեն տրուած նուագահանդէսի մը եւ այդ առթիւ տեսակցեցաւ Մուսթաֆա Քէմալի հետ։

Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ երկու երկիրներու ներկայացուցիչները հաստատեցին թէ որ եւ է վէճ չի բաժներ զիրենք, նկատի ունենալով շահերու նոյնութիւնը եւ երկու ազգերը իրար կապող բարեկամական յարաբերութիւնները։ Փափաք յայտնեցին աւելի եւս ընդլայնելու Թուրքեւպուլկար առեւտրական յարաբերութիւնները եւ հաստատեցին թէ երկու երկիրներու փոխադարձ բարեկամութիւնը կը ծառայէ խաղաղութեան ամրացման օժանդակելու ամբողջ աշխարհի, եւ մասնաւորաբար Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։

Իտալեւթուրք նոր դաշինք

Պոլսէն կը հեռագրեն.— «Ճիւմհուրիէթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, իտալական կառավարութիւնը հրահանգած է իր դեսպանին, բանակցութեան մտնել Թուրք կառավարութեան հետ, առեւտրական նոր դաշնագիր կնքելու, բոլորովին նոր հիմերու վրայ։ Իտալիա կ'առաջարկէ ապրանքներու փոխանակութիւն ընել։

Անգլեւֆրանսական յարաբերութիւնները

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՑ

Մեր նախորդ օրուան թիւով, հաղորդեր էինք Անգլիոյ առեւտրական նախարարին յայտարարութիւնները անգլիական խորհրդարանին մէջ՝ Ֆրանսայի կողմէ կարգ մը մաքսատուրքերու յաւելման մասին, որմէ Անգլիա ինքզինքը վնասուած, զայն իր դէմ ուղղուած կը նկատէր։ Այս յայտարարութեանց անմիջական եւ առաջին հետեւանքն եղաւ այն որ ֆրանսական պատուիրակութիւնը որ կը պատրաստուէր Անգլիա մեկնելու, բանակցելու համար անգլեւֆրանսական առեւտրի մասին, աւելորդ նկատեց իր ճամբորդութիւնը։ Անկէ զատ, Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը ստիպուեցաւ կարգ մը բացատրութիւններ տալ մամուլին, անգլիոյ առեւտրական նախարարին յայտարարութեանց մասին։

— Անգլիոյ առեւտրական նախարարութեան յայտարարութիւնները ցաւալի անակնկալ մը պատճառեցին ֆրանսական հանրային կարծիքին։ Այն պահուն իսկ, երբ Անգլիա մաքսատուրքեր կը դնէ, որոնք եթէ ենան, ֆրանսական ներածումներուն պիտի վնասեն մինչեւ 1500 միլիոն ֆրանքի չափ, Անգլիոյ առեւտրական նախարարը կը բողոքէ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կիրարկուած փոխանակութեան հատուցիչ սակերուն դէմ։

Այս սակը սակայն, խորապէս արդար է եւ կը ձգտի միմիայն դրամական անկման հետեւանքները սրբագրել, հաստատելով գիներու զուգակշիռը։ Չթերացան մեզ յիշեցնելու թէ ֆրանքի անկման պահուն Անգլիա չդիմեց նոյն միջոցին։ Բայց, այն ատեն, պարագաները բոլորովին տարբեր էին եւ չէինք գտնուեր տագնապի շրջանի մը մէջ որ կը հարուածէ ամբողջ աշխարհը եւ բոլոր երկիրը կը ստիպէ որ պաշտպանութեան միջոցներու դիմեն, եթէ չեն ուզեր որ իրենց ազգային տնտեսութեան ամբողջ կազմը քայքայուի։

Անգլիոյ առեւտրական նախարարը կը մեղադրէ թէ փոխանակութեան սակի հրամանագիրը վարկաբեկիչ հանգամանք ունի հանդէպ Անգլիոյ։ Այդպէս չէ։ Համոզուելու համար կը բաւէ յիշել թէ հրամանագիրը կը կրէ 1 օգոստոս 1931 թուականը, աւելի կանուխ ուրեմն քան անգլիականի անկումը։ Միւս կողմէ, ան ուղղուած է բոլոր երկիրներուն առանց բացառութեան, որոնց դրամը ինկած է»։

Կանտի Փարիզի մէջ

Ինչպէս գրեր էինք, հնդիկ անկախութեան առաջնորդը Կանտի շաբաթ երեկոյ հասաւ Փարիզ, ընկերակցութեամբ իր մասնաւոր քարտուղարուհիին, անգլիացի ծովակալի մը աղջիկը, որ կը մնայ իր ամենէն հաւատարիմ աշակերտը։ Հսկայ բազմութիւն մը խուժած էր Նորդ կայարանը, տեսնելու այս հետաքրքրաշարժ տիպարը։

Նոյն իրիկունն իսկ, Կանտի, փարիզաբնակ Հնդիկներու կազմակերպած մասնաւոր մէկ երեկոյթին ճառեց անգլիերէն լեզուով, ճառը կը թարգմանուէր ֆրանսերէնի։

Ամփոփ կերպով, ան պարզեց իր ըմբռնումները ոչ-յարձակման եւ ոչ-դիմադրութեան մասին։ Կանտի ի միջի այլոց, ըսաւ թէ Ֆրանսա իր յեղափոխական անցեալին շնորհիւ պատրաստուած է աշխարհի ուղղելու խաղաղութեան հրաւէր մը, քանի որ մարդկութիւնը յոգնած է պատերազմներէն, Ֆրանսա, ըստ Կանտիի, կրնայ օգնել Հնդկաստանի ազատագրութեան ճիգերուն, բայց ի՞նչ կերպով։ Չգործակցելով չարին։ Կանտի կը յուսայ թէ իր գաղափարները օր մը պիտի յաղթանակեն եւ թէ Հնդկաստան պիտի գտնէ խաղաղութիւնը։

Հնդկաստան կրկին կը խռովի

Կալկաթայէն տրուած հեռագիր մը համաձայն, Պէնկալի մէջ, հնդիկ համագումարին տարեկան ընդհանուր ժողովին մէջ, խօսք առնող բոլոր ճառախօսները յայտնեցին թէ պէտք է վերսկսիլ օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթը։ Բոլորն ալ առհասարակ դէմ արտայայտուեցան Կլոր Սեղանի մէջ ծրագրուած Սահմանադրութեան եւ յայտարարեցին թէ պէտք է պատերազմ հռչակել հարստահարողներուն դէմ։

Անգլիոյ նոր մաքսատուրքերը

Հաւանական կը նկատուի որ Անգլիոյ խորհրդարանի նիստերը, Ծննդեան եւ Տարեգլխու արձակուրդներուն առթիւ փակուին այս ուրբաթ օր, մինչեւ փետրուար 2։

Մինչեւ իր փակումը քուէարկած պիտի ըլլայ երկրագործական արտադրութեանց եւ ծաղիկներու ներածման յատուկ օրէնքը։ Չորեքշաբթի օր խորհրդարանին մէջ պիտի կատարուի օրինագծին երրորդ ընթերցումը՝ քուէարկուելու համար անկեց վերջ։ Հինգշաբթի օր, օրինագիծը պիտի ներկայացուի Լորտերու Ժողովին, որմէ անմիջապէս յետոյ կիրարկելի պիտի ըլլայ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Պելճիքայի արտաքին նախարարը Լոնտոն հասաւ եւ մերժեց իր այցելութեան մասին որեւէ հարցումի պատասխան տալ։

Ցայտնիէ թէ Պելճիքայի արտաքին նախարարը Լոնտոն գացած է բանակցութիւններ կատարելու համար մաքսային օրէնքին հետեւանքներուն մասին։

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները թերահաւատ են այս այցելութեան նպաստաւոր արդիւնքին մասին։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԱՆԿՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Սթերլինի անկումը՝ գերման ճարտարագործներուն համար ունեցաւ ծանր հետեւանքներ, որոնց մասին դեռ ոչինչ հրատարակուած էր։

Գերմանիոյ կողմէ, Ռուսաստանի յանձնուած ապրանքները կը հաշուուին անգլիականի վրայ եւ այս տարուան առաջին երեք եռամսեաններու ընթացքին այս յանձնումներու գումարը բռնած է 700 միլիոն մարք։

Այս պայմաններուն մէջ, ապրանք յանձնող գերմանական տուները կորսնցուցած են արդէն 200 միլիոն մարք։

Չինեւճապոնական վէճը

Չինեւճապոնական վէճին լուծման համար, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, երկու հակառակորդներուն ներկայացուած առաջարկներուն պատասխանին մէկ քանի օր սպասելէ յետոյ, Խորհուրդը կրկին գործի լծուելու։

Ճափոնի կառավարութիւնը պահանջած է տասը կէտերու վրայ փոփոխութիւններ մտցնել։

Չինաստանի արտաքին նախարարը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, որոնք նախորդ օր հրաժարած էին, ետ առին իրենց հրաժարականները։

Պոլշեւիկեան ԺԷ. ընդհ. ժողովը

Ռուսիոյ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հրատարակեց Ստալինի որոշումը, որով 1932 յունուար 30ին գումարուելու համար, հրաւէր կ'ուղղուի համայնավար կուսակցութեան համամիութենական ընդհ. ժողովին։ Երկու հարցեր դրուած են օրակարգի վրայ,— Երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը եւ Խ. Մ. Ազգային Տնտեսութեան Գերագոյն Խորհուրդին տեղեկագիրը 1931ի ընթացքին, ճարտարարուեստի գործունէութեան եւ 1932ի հեռանկարներուն համար։

Պուլկարեւսերպ միջադէպը

Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ փոխանակուած թղթակցութեանց հետեւանքով, Սոֆիայի միջադէպերուն հարցը, պաշտօնապէս փակուած կը նկատուի։

Սակայն, Պելկրատի եւ Զակրէպի սերպ մամուլը կը շարունակէ խստիւ քննադատել պուլկար կառավարութիւնը, մանաւանդ անով որ, կը կարծէ թէ Մուշանոֆի Էնկիւրի այցելութեամբ, Պուլկարիա հիմնովին փոխած է իր ընթացքը հանդէպ Սերպիոյ։

Զակրէպի «Նովոստի» թերթը կը գրէ այս առթիւ.— Սոֆիայի մթնոլորտը տակաւին փոթորկալի է, հակասերպ ցոյցերը գրեթէ ամէն օր կը կրկնուին։

Այս պահուս, կը գրէ նոյն այս թերթը, պուլկար կառավարութիւնը կը փոխէ իր ճամբան, որ այլեւս չանցնիր Պելկրատէն, այլ Աթէնքէն եւ Էնկիւրիէն։

Սերպիական ուրիշ թերթ մը կը գրէ թէ հակառակ երեւոյթին, արեւելեան փոքր-համաձայնութիւն մը ինչպէս նախատեսուածէ Էնկիւրիի մէջ, քիչ յոյս կայ որ իրականանայ, այն արգելքներուն պատճառաւ, որ կը բաժնեն երեք կողմերը։

Վենիզելոս, դէպի գլխաւոր մայրաքաղաքները կատարած իր ճամբորդութենէն վերադարձին, կը յայտնէր թէ մակեդոնական հարց մը չի կրնար դրուիլ, քանի որ գոյութիւն չունի։

Այս պայմաններուն մէջ, դժուար պիտի ըլլայ իրականացնել յոյնեւպուլկար համաձայնութիւն մը այս հարցին վրայ, քանի որ Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ Մակեդոնիոյ հարցին կարգադրութիւնը՝ համաձայն իր ձգտումներուն։

Մուշեղ Սերոբեան պիտի ձերբակալուէր

Պոլսէն կ'իմացնեն թէ, Թուրք ոստիկանութիւնը Էնկիւրիէն հրաման էր ստացեր ձերբակալելու Պ. Մուշեղ Սերոբեանը (Նախկին եպիսկոպոս), որ Երուսաղէմէն վերադարձին, նաւու մէջ կը գտնուէր Պոլսոյ նաւահանգիստը։

Թուրք ոստիկանութիւնը «Նոր Լոյս» թերթի հրատարակութենէն տեղեկանալով որ Պ. Մուշեղ Սերոբեան Պոլսոյ նաւահանգիստը խարսխած նաւու մը մէջ կը գտնուի, իսկոյն քննութեան կը ձեռնարկէ, Պատրիարքարան դիմելով ձեռք կ'անցընէ անոր լուսանկարը եւ կը հասկնայ որ ան նախկին Թուրք կառավարութեան կողմէ մահուան դատապարտուած «կասկածելի» հայ մըն է։ Իսկոյն կը դիմէ Էնկիւրի եւ հրահանգի կը սպասէ։

Էնկիւրիէն կը հրահանգուի ձերբակալել Պ. Մուշեղ Սերոբեանը, բայց կէս ժամ առաջ արդէն նաւը մեկնած էր, որով կարելի չըլլար գործադրել որոշումը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԷՐՍԻՄԻ ԵՒ ՏԷՐՍԻՄՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ա.

«Յառաջ» արտատպելով Թուրք թերթերէն, կը հաղորդէր թէ՝ Թուրքիոյ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, ինչպէս նաեւ Իպրահիմ Թալի պէյ,— Նոր օրերու Ճագիր փաշան՝ Հայերուս ջաջածանօթ,— ոստիկանական զօրքի ընդհ. հրամանատար Քենան փաշա, զօրագունդի հրամանատար Օսման փաշա ու երեսփոխաններ ու կուսակալներ այցելած են Չմշկածագ որ «բարոյական» (!) միջոցներ ձեռք առնեն Տէրսիմը խաղաղեցնելու եւ հնազանդութեան բերելու համար, որպէս զի անոնք ալ զուրկ չմնան... հանրապետական վարչաձեւին ընձեռած բարիքներէն։

Այս «խաղաղարար» ձեռնարկին ծանեակցող անձերուն անուններէն եւ հանգամանքէն որոշապէս կը պարզուի ինքնին թէ Թուրքիոյ արդի վարիչները ինչ ծրագրութիւններ ունին Տէրսիմի մասին, որ դարերէ ի վեր մինչեւ կիսանկախ, չըսելու համար բոլորովին անկախ, Թուրք պաշտօնական պետութեան մէջ անպաշտօն պետութիւն մը կը կազմէր...

Նման ձեռնարկներ քանիցս փորձուած են անցնող մէկ դարու ընթացքին եւ ամէնքն ալ ձախողութեան մատնուած, շնորհիւ Տէրսիմի դիրքին ու Տէրսիմցիներու մարտական առաքինութիւններուն։

Այս անգամուանը չենք գիտեր, որքան յաջողութիւն եւ հաւանականութիւն կրնայ ունենալ։

Սպասելով դէպքերուն ընթացքին, կ'ուզէինք յիշել մեր անգուգական ժամանագիրներէն Բիւզանդի մէկ վճիռը՝ որ գերազանցապէս կրնայ պատշաճիլ ներկայ պարագային-

—«Աստ արկէր զգաղ ընդ գրկով, այլ թէ ծոցովն կարիցեն, մեծ զարմանք իցեն»։

* * *

Տէրսիմ կը գտնուի Փոքր Ասիոյ կուրծքին վրայ, ընդմէջ մօտաւորապէս, Կարնոյ, Խարբերդի եւ Բիթլիսի նահանգներուն։ Իր բնական սահմաններն են հիւսիսէն՝ Եփրատ գետը (Գարա սու, կամ Սեւ Ջուր), արեւմուտքէն՝ նոյնպէս, հարաւէն՝ Արածանի (Մուրատ չայ), իսկ արեւելքէն՝ Բալուի հովիտը, Մազկերտ, եւայլն։

Ուրեմն, ան հայկական երկու գետերուն, գետախառնուրդին մօտ ամփոփուած լեռնակղզի մըն է եւ մաս կը կազմէ Տաւրոսեան հսկայ լեռնաշղթային՝ որ կ'երկարի մինչեւ Սասուն (Հայկական Տաւրոս) եւ կ'երթայ կը միանայ մինչեւ պարսկական սահմանագլուխի լեռներուն, Զակրոսեան լեռնաշղթային։

Այս լեռնաշխարհը կազմուած է անմատչելի բարձունքներով եւ անդնդախոր ձորերով, անանցանելի կիրճերով եւ լեռնահանգոյցներով։ Ամբողջ երկիրը ապառաժուտ է (կրանիտ) եւ ծածկուած գլխաւորապէս կաղնիի ու հացիի անտառներով ու թփուտներով։

Տէրսիմը իր այս հանգամանքներով կրնայ նմանցուիլ կամ համեմատուիլ Գարատաղի, Զանգեզուրի, կովկասեան լեռնագաւառներուն, եւն. եւն.։

Ահա այս լեռնաշխարհին մէջ է որ դարերէ ի վեր ծուարած են Տէրսիմցիները՝ հայ պատմութեան մէջ յիշուած Տաւրոսեան քաջերը, իմա Դաւրանցիները։

Տէրսիմցիները կ'ապրին աշիրէթական կազմով, կարգուսարքով ու սովորութիւններով։

Որչա՞փ է անոնց թիւը. չենք գիտեր, քանի որ ստոյգ վիճակագրութիւն չկայ, եւ ոչ ալ կազմելու հնարաւորութիւն։ Սակայն կ'ենթադրուի թէ անոնք կրնան, եթէ բոլոր աշիրէթները միանան, յիսուն հազար կռուող («չախմախլը») հանդէս բերել։

Տէրսիմցիներու զբաղումն է գլխաւորաբար խաշնարածութիւն եւ մասնաւորաբար աւազակութիւն։ Երկիրը լեռնային ու ապառաժուտ ըլլալով, երկրագործական աշխատանքի որեւէ յաջողութիւն չունի։ Հազիւ տեղ տեղ, փոքր հողաշերտերու վրայ կրնան ցանել կորեկ կամ կլկըլ, անկէ դժուարաճար հաց մը պատրաստելու համար, օգտուելով նաեւ գարիէն։

«Տէրսիմ տէօրթ տաղ իչինտէ,
Մուլու վար պաղ իչինտէ»։

Տէրսիմցիներուն սնունդն է ուրեմն, կորեկհաց, իբրեւ թացան ունենալով նաեւ թանն ու չորթանը (*)։

Տէրսիմցիները իբրեւ սնունդ կը գործածեն նաեւ խաղխաղինը՝ որ իրենց անտառներուն միակ արտադրութիւնն է։ Խաղխաղինը տաք մոխիրի մէջ կը խորովեն անոր դառնութիւնը անցնելու համար, եւ ուտելի վիճակի մը կը վերածեն։

Տէրսիմցիները մեր ըմբռնած իմաստով տուն չունին, այլ քարակոյտերով հիւսուած հիւղակ կամ խրճիթներ իրենց անմատչելի լեռներուն ծերպերուն ու խորշերուն մէջ։ Այդ հիւղակները ծածկուած են կաղնիի փայտերով կամ ճիւղերով։ Հիւղակին մէջ կը գտնուի օճախը՝ ուր կը ծխայ փայտը, իրենց ջերմութիւն արտադրելու համար ձմեռուան, երբ ամէն կողմ թանձր ձիւնով ծածկուած կ'ըլլայ, եւ իրենց ուրիշներու հետ հաղորդակցութեան հնարաւորութենէ խլուած զրկուած։ Բնական է որ անոնք զուրկ են նաեւ հանգստաւէտ անկողիններէ։ Ամբողջ ընտանիքը մը՝ անդամները, հայր, մայր, զաւակներ կը ծածկուին մերկ կամ կիսամերկ, փալասներու մէջ, որ կը ծառայէ իբրեւ վերմակ։

Անոնց հագուստն է ճերմակ կոշտ կտաւէ պատրաստուած շապիկ մը եւ շալվարնիկ մը՝ զոր իրենց մէջքին վրայ կը պնդեն հաստ ծաղաւհիւս գօտիով մը։ Իրենց այս «զգեստ»ները երբեք լուալու սովորութիւն չունին։ Անոնք կը մնան իրենց մարմնի վրայ, որչափ ատեն որ կարելի է կրել զանոնք, մինչեւ որ ծուէն ծուէն մաշին ու իյնան։ Տէրսիմցիները սովորաբար բոկոտն կը պտտին, եւ կամ կը հագնին տրեխներ, զորս իրենց կը պատրաստեն իրենց կենդանիներուն չթանուած մորթէն։ Իբրեւ գլխանոց կը դնեն «քէչէ-քիւլահ», պատառոտուն եաղմաներով պարապնդուած։

Դիւրին է անշուշտ ըմբռնել թէ զգեստներու այս նկարագրութիւնը «պէկերուն» համար չէ, որոնք ունին իրենց արժանավայել զգեստները, լայն «շալվար»ներ, «չէփքէն», գօտի, «զօլօֆ»ներ՝ ծաղկահիւս «փուշիներով» շրջանակուած։ Իրենց մատներուն կը կրեն արծաթեայ եւ կոշտ ու խոշոր գունաւոր քարերով մատանիներ։ Իրենց կողքէն կախուած կ'ըլլայ նաեւ ծխախոտի «քէսէ»ն իր մէջ պարունակելով հրահան, կայծքար ու աբէթ։

Տէրսիմցին ուտելու մասին սովորաբար շատ ժուժկալ է։ Ամբողջ օրեր կրնայ անցնել ձեռք մը նկանակով եւ բուռ մը չոր թանով։ Սակայն եթէ առիթը ներկայանայ, կրնայ ուտել մէկ շաբաթուան համար մէկ անգամէն։ Յետոյ գօտին ամուր մը կը կապէ մէջքին վրայ որ չանօթենայ շուտով։ Իր կերածը կը տեւէ այսպէսով, մինչեւ որ նոր առիթ մը եւս ներկայանայ, իր առանձնաքսին պահանջին գոհացում տալու համար։

Տէրսիմցիները, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս բոլոր Քիւրտերը, զարմանալի գաղտնիքը գիտեն, հեռուէն, շատ հեռուէն իրարու հետ խօսելու։ Բաւական է միայն որ իրար կարենան տեսնել։ Այն ատեն տեղեկութիւն մը, ուզողը, օրինակի համար, երեսն ի վար գետինը կը պառկի, ձեռքերը կը դնէ բերանին երկու կողմը, երեւի աւելի լաւ լսելի ըլլալու համար, ու կը պատմէ իր նշմարած անձին։ Խօսակիցը նմանապէս կը պառկի գետին ու կարճ բառերով խօսակցութիւն մը կը փոխանակուի իրենց միջեւ։ Անոնք իրար հասկցած են։ Ահա քովի առակ մը անթել հեռաձայն կամ հեռագիր, լեռնէ լեռ ու բլուրէ բլուր։

Քիւրտերուն այս ընդունակութեան շնորհիւ, զիրենք շահագրգռող լուրերը իրենց մէջ կը տարածուին զարմանալի արագութեամբ։ Թուրք կառավարութիւնը սեւէ որոշում տալու՞ իրենց մասին, կամ սեւէ գործնական քայլ առնել սկսա՞ւ, ժամանակ չանցած ամբողջ Քիւրտերուն սեփականութիւնն է այդ։

Ահա այսպէս իրենց այդ՝ հաղորդակցութեան պայմաններու տեսակէտէն բոլորովին աննպաստ երկրին մէջ, անոնք ունին իրենց սեփական լրատուական միջոցները։

Վ. ԱՐԱՄ

(*) Չորթանը կը պատրաստեն թանը շոգիացնելով, ցամքեցնելով. եւ մնացեալ թանձր մասը թալկթածեւ գունդերու վերածելով, որոնք կ'ըլլան քարի պէս կարծր։ Ձմեռը այս չորցուած գունտերը դարձեալ ջրով մասնաւորապէս շինուած ամաններու մէջ կը թրջեն, այսինքն ջուրով կ'ընդարձակեն, գործածելու համար իբրեւ ուտելիք։ Հայերը այս չորթանով կը պատրաստեն իրենց համբաւաւոր գալուճաշը։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Գրական այս վէճը սկսաւ այն ատեն, երբ փրոֆ. Ադոնց, հրաւիրուած ըլլալով խօսիլ Մ. Պէշիկթաշլեանի մասին, շեղեցաւ եւ, հատուածական բնազդով, գնաց զայն բաղդատութեան դնելու Ալիշանի հետ։ Ալիշանը չինեց «չափոց», ռոմանթիզմը առաւ իբրեւ գրական կատարելութիւն,— այնտեղ պարզ էր որ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի պատուանդանը կը հալէր ալի պէս դիւրութեամբ։ Անհեթեթ չէ՞, սակայն, պահանջել, աշխարհութեան երկու մեծ հատուածներէն մէկի գրական եւ հասարակական կեանքի եւ գործիչներուն մասին խօսելու՝ չնշանակել միւս հատուածը։ Ինչո՞ւ կարելի չէ՞ բացատրել, ներկայացնել, ուսումնասիրել Պէշիկթաշլեանը, առանց խօսելու... Ալիշանի մասին։ Քննադատութի՞ւն կ'ուզէք կատարել, թէ հատուածներու մրցում։ Ինծի զարմանք չպատճառեց սակայն այս դիրքը։ Հատուածականութիւնը մեղք չէր, փրոֆ. Ադոնցէն առաջ, ինքնակոչ քննադատ մը, Սիմոն Ցախուրեան։ Այս գրող-բրոցն ալ, ժամանակ մը, իր «արեւմտահայ արձակագիրները կամ բանաստեղծները» շարքով, «մեր ու ձեր» կը խաղար Վիեննայի մէջ։ Կարելի չէր լուռ մնալ այլեւս։ Մտնելով երբ փրոֆ. Ադոնց, գրական ցնծադաստի հովեր առած, զա՞ս ալ կուռոր մեղք եւ տեսակ մը չարութեամբ, կ'ըսէր թէ յայտնուած է «արեւմտահայ հայրենիրութիւնը» իր քննադատութենէն։

Սովորութիւնը կը պահանջէր, որ վէճի մտնէինք՝ պաշտպանելով Մ. Պէշիկթաշլեանը։ Սակայն այդ ձեւով կը բաժնէինք Փրոֆ. Ադոնցի մեղքը, հատուածականի մը դէմ կենալով իբրեւ հատուածական։ Որովհետեւ մենք չենք ուզեր պաշտպանել Մ. Պէշիկթաշլեանը Փրոֆ. Ադոնցի։ Այս վէճին [illegible] այդ չէ արդէն։ Մեր նպատակն էր քանդել Փրոֆ. Ադոնցի պատուանդանը՝ ան նպատակ ունենալով նսեմացնել Պէշիկթաշլեանը, վարկաբեկեց դատականութիւնը եւ իբրեւ «չափոց» պանծացուց Ալիշանը։ Միամիտ հակառակորդ մը պիտի խորհէր Ադոնցի այս առաւելավարութենէն՝ փորձելով պաշտպանել Պէշիկթաշլեանը։ Վիճելու լաւագոյն ձեւն էր ընդունել «Նափոլէոնեան կաւէր ու զէգիծը»,— զարնել հակառակորդին ամէնէն ուժեղ կարծուած տեսակէտներուն, քանդել «չափոցը» (ամբողջը)։ Այնուհետեւ քանդաքարուած կողմը կը առանձնայ իր ծալլուած անդամները բանալու ազատութիւնը։

Մինչեւ հիմա, իմ յօդուածաշարքովս այդ էր որ կը կատարէի,— իր ճշմարիտ արժէքին բերել Ալիշանը՝ հորթելով եղերքներէն եւ անկիւններէն, բարձրացնել արժէքը զգացականութեան, ներկայացնել ռոմանթիզմին թերութիւններն ու առաւելութիւնները։

Եւ հիմա, այսուհետեւ, հարկ չի մնար երկար զբաղիլ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանով։

Ուստի այդ բանաստեղծին կը նուիրեմ համառօտ երկու յօդուած, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել վիճաբանութեան ընթացքը մինչեւ վախճան։

* * *

Քիչ մը ծանօթութիւն Պէշիկթաշլեանի կեանքին մասին։

Ծնած է 1828ին (*) Բերայի մէջ։ Կաթոլիկ եւ աղքատ ընտանիք մը։ Հայրը, դերձակ, հազիւ կրնար ապրեցնել իր երեք զաւակները Մկրտիչ, Կոռնելիոս եւ Թագուհի։ Մայրը, Յուլիկ, մեռաւ՝ երբ դեռ շատ փոքր էին զաւակները։ Ըստ ոմանց՝ հիւծախտ ունէր։ Հայրը նորէն ամուսնացաւ բարի աղջկան մը հետ, Խոսկուհի։ Քիչ յետոյ հայրն ալ մեռաւ։ Խորթ մայրն էր որ կատարեալ մօր մը պէս խնամեց երեք որբերը։

Մկրտիչ նախակրթութիւնը կը ստանայ Սաքըզ Աղաճի Մխիթարեանց վարժարանը։ 1839 կը ղրկուի Փատուայի Մուրատեան վարժարանը։ 1845ին կը վերադառնայ Պոլիս եւ կը հաստատուի Օրթագէօյ։ Եղբայրը, Կոռնելիոս, դերձակ, տկարակազմ ու տգեղ պատանի մը, կը մեռնի։ Այս մահերը չափազանց կ'ազդեն Մկրտիչի վրայ։ Քիչ յետոյ քոյրն ալ, որ, հակառակ բժիշկներուն յորդորին, ամուսնացեր էր, ծննդաբերութեան ընթացքին կը մեռնի։ Զաւակն ալ միասին։ Ի՞նչ կը նշանակեն այս մահերը,— [illegible] կ'ըսեն ժամանակագիրները։ Այստեղ, առ ի տեղեկութիւն ըսեմ, որ Պէշիկթաշլեանները երկու եղբայրներ էին, Միքայէլ եւ Ռափայէլ, վերջինը հայրն է Մկրտիչին, որուն մահով կ'անհետի այս ճիւղը։ Միքայէլ եւս կ'ունենայ մանչ մը եւ աղջիկ մը, Յովհաննէս եւ Մարիամ։ Այս վերջինը կը մեռնի, իսկ Յովհաննէս կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ աղջիկ մը, Իսկուհի։ Պէշիկթաշլեան ընտանիքին միակ ներկայացուցիչն էր այս, որ դեռ կ'ապրէր պատերազմէն առաջ։ Այս ծանօթութիւնները կուտամ, որովհետեւ ինծի կը թուի թէ Պէշիկթաշլեան ընտանիքին մէջ մահուան մանգաղը կը շարժէր ոչ թէ միայն Քոխի մանրէն, այլ նաեւ ուրիշ սարսափելի մանրէ մը։ Ցաւականչական է Մկրտիչի քրոջ մահուան պարագան։

Այս ենթադրութիւնը կը զօրանայ ուրիշ պարագայով մը,— շիլ էր Մկրտիչ։ Արդ, շիլերուն մեծ մասը ենթակայ է ժառանգական ախտին եւ իր հետեւանքներուն (névropathie héréditaire)։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ տեսակ թիւրակնութիւն (strabisme) ունէր Մկրտիչ, սթրապիզմ փարալիթի՞ք էր թէ նօ-փարալիթիք։ Ճիշդ է թէ թիւրակնութիւն կը պատճառեն աղիքի ճճիները, ժանտատենդը, կեղծմաշկը եւ ուրիշ հիւանդութիւններ։ Ունեցա՞ծ էր այդպիսի հիւանդութիւն թէ՝ «սաղմը պապը կերաւ, թոռան ակռաներն առին»։ Իր կենսագիրները կը գրեն թէ երկու ակնոց կը գործածէր, սակայն չեմ կարծեր որ նայուածքն ուղղելու համար ըլլան, որովհետեւ այն ատեն պէտք էր որ ակնոցները գործածէր առանց երբեք հանելու։ Սակայն իր լուսանկարները մինչեւ առանց ակնոցի են առնուած, միւս կողմէ տիկ. Սրբուհի Տ. Երիցեան կը գրէ թէ «երբ մինակ էր մնում, փոխանակ մէկ ակնոցի՝ երկուսն էր դնում եւ ապահովութեամբ կարդում էր»։ Ուրեմն ակնոց կը գործածէր միայն իր կարճատեսութեան համար։ Արդ, ե՞րբ սկսած էր կարճատեսութիւնը։ Հետաքրքրական կէտեր են ասոնք, որ եթէ ճշդուին՝ կրնան շատ բան բացատրել։

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան ուսուցիչ էր եւ միշտ կարօտութեան մէջ։ 1868ին հիւծախտը այլեւս զգալի աւերներ կը գործէր մարմնոյն մէջ։ Այծի կաթ կը խմէր, կը հազար եւ խուխին մէջ արեան բիծեր կը նշմարուէին։

Այս տեղեկութիւնները, զորս կը քաղենք կենսագիրներէն ու Պէշիկթաշլեանի նամակներէն, կը նշանակեն թէ հիւծախտը այլեւս յայտնած էր ինքզինք։ Նոյն տարին, Նոյեմբեր 29ին, փոթորկալից ու ձիւնոտ օր մը, կը մեռնի Պէշիկթաշլեան։ Հայ կաթոլիկները չեն ուզեր թաղել, որովհետեւ շատ հայ էր Պէշիկթաշլեան։ Ի վերջոյ կը կարգադրուի, եւ փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը կը կատարուի։ Իր աշակերտուհիներէն Սրբուհի Վահանեան (ետքէն Սրբուհի Տիւսաբ), որ հիւանդութեան ամբողջ ընթացքին այցելութեան կ'երթար եւ ձեռքովը կը խմցնէր դեղերը, դագաղին առջեւ արտասանեց հետեւեալ ողբերգը.

Ոչ եւս է նա, որ զիւր քընար
ձօնեաց առ ազգ,
Առ հայրենիս. ոչ եւս է նա՝ ոյր
երգ աղու
Զարթուցանէր յաւերակաց ըղ-
դիւցազունս
Ի բազմամեայ խորախորհուրդ
նիրհմանէ,
Ի տալ ճառել ըղհայրենեաց
փառս ի թատերս,
Ըղտառապանս խորայատակ եւ
բիւր վէրս...

Պէշիկթաշլեան սիրահարած էր այս օրիորդին, որ ահա կուգար ողբալ իր դագաղին առջեւ։

Յաջորդով Պէշիկթաշլեանի արուեստը։

Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ըստ ոմանց 1824ին։ Շիրմաքարին վրայ գրուած են ծննդեան եւ մահուան թուականները, «1829-1868, Նոյեմբեր 22», որոնք սխալ են նոյնպէս։

ԶՐՈՅՑ

ՏԻՊԱՐ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիներու երկրորդ զրոյցը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի։ Նիւթն էր «Տիպար հայ ընտանիքը»։ Տիկին Տամլամեան կարդաց զեկոյց մը որու շուրջ սկսան յետոյ վիճաբանութիւնները։ Տիկինը բարեխղճօրէն ներկայացուց ընտանիքը առհասարակ իբրեւ տեսակի եւ անհատի ինքնապահպանման ազդակ, ծանրանալով մասնաւորաբար հայ ընտանիքի վրայ, իբրեւ հիմնաքարը այն կաթողին որուն կուտանք ազգութիւն անունը։

Տիպար հայ ընտանիքը, ըսաւ, պէտք է վառ պահէ իր մայրենի լեզուն, երգն ու սովորութիւնները. «սէրը դէպի հայրենիքը», պէտք է պահպանէ ցեղային լաւ յատկութիւնները, իբրեւ օգնութեան բարի սովորութիւնը որ յատկանշական է ընտանիքի նահապետական շրջաններին, եւ գտաւ որ ազգութեան պահպանման խնդրոյն մէջ ընտանիքի մայրը ունի ամենապատասխանատու դերը։

Վերայիշեալ տուեալներն առնելով իբրեւ հիմ զրոյցի, անդամուհիները ընդլայնեցին եւ լրացուցին զանոնք։

«Տիպար» բառը՝ կապուած ընտանիք բառի հետ՝ կ'ենթադրէ բարոյականի [illegible] հասկացութիւն, փոխադարձ սիրոյ, յարգանքի եւայլն ընդհ. առաքինութիւններ։ Այդ անգամ զրոյցը դարձաւ օտար երկրի մէջ ինկած տիպար հայ ընտանիքի շուրջ։

Ազգութեան պահպանման տեսակէտով հայ ընտանիքին կատարելիք դերը օտարութեան մէջ՝ կը տարբերի այն դերէն որ սահմանուած է հայրենիքին մէջ։ Այն ինչ բնականօրէն կը կատարուի հոն, մայր երկրին մէջ. կամքի ուժի շնորհիւ է միայն որ հայ ընտանիքը պիտի կարենայ պահել իր ցեղային առանձնայատկութիւնները։

Ո՞րն է ուրեմն տիպարը,— այն հայ ընտանիքը որ կը ջանայ չլուծել ինքզինքը, իր սերունդը օտար համայնակուլ միջավայրին մէջ։

Այս հարցին չկայ երկու պատասխան։ Տիպար է այն ընտանիքը որ ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր կը դասէ հայ լեզուն պահպանելու խնդիրը։ Դժուար է եւ շատ դժուար պահանջել աղջկէն որ չխօսի տանը մէջ այն լեզուն որու միջոցով կ'արտայայտուի դպրոցը իր ընկերներուն հետ, որով կը խօսի ուսուցիչին հետ, կ'առնէ իր բոլոր դասերը։ Հոս նախանձախնդիր մօրը կ'իյնայ պայքարելու դեր սորվեցնել հանդէպ իր օտարախօս ժամուկին։ Հայ մայրը գիտակից կերպով պէտք է սիրցնէ նախ Հայ ազգը իր տղուն եւ իբրեւ վառ արգելք ցոյց տայ անոր, երբ ան մերժէ հայ ազգային լեզուն խօսիլ տանը մէջ, կամ իր հայ ընկերներուն հետ։

Երկրորդ. տիպար է այն ընտանիքը, որ հայ ոգիով կ'ապրի եւ հայ ոգիով կը մեծցնէ իր տղան։ Չի բաւեր միայն հայերէն խօսիլ. այդ պարագային հայախօս տղան կը նմանի այն օտարին որ հայերէն սորված է հայ լեզուով կը թոթովէ։ Օտար հերոսէն ոչ նուազ արժանիքով եւ զուցէ անկէ բան մըն ալ աւելի, հայն ալ ունի իր ազգային հերոսները. կը մնայ ծանօթացնել տղուն այդ հերոսները, Մեծն Վարդանները, Անդրանիկները, ցոյց տալ անոր անոնց իտէալները, [illegible], սորվեցնել անոնց մեր աւանդավէպերը, Սասունցի Դաւիթները, մեր Վահագնները։

Հայ մայրը պէտք է երգէ եւ սորվեցնէ հայ երգը իր տղուն։ Եթէ հնարաւորութիւն չունինք այլապէս լսելու զանոնք, գոնէ կրնանք հայկական «փլագներու» մէջէն լսել եւ սորվիլ մեր երգերը, որոնք հայ կեանքի հարազատ հայելին են։

Մոռցէ՞ք ո՞վ չի յիշեր երջանիկ յուզումով այն գեղեցիկ օրերը, երբ, մեր աւանդական սովորութեան համաձայն, կը տօնէինք մեր Վարդավառները, Տէրնդառաջները, Համբարձումները, խթումները։ Ինչո՞ւ մոռնանք զանոնք եւ մոռցնել տանք, ինչո՞ւ միեւնոյն քաղցր յուզումը չտանք նաեւ մեր տղոցը։ Աւանդական սովորութիւններու մէջ ծիծաղելի եւ յետամնաց [illegible] կայ։

Ֆրանսացին չունի՞ [illegible] եղանակը. տօնելու իր Sainte Catherineը, Mi-Carêmeը (Միջինք), որոնք թերեւս մեզի ծիծաղելի թուին։ Ամերիկացին իր «Գոհաբանութեան» օրը կը տօնէ հնդկահաւով, ինչո՞ւ մենք մեր խաչը մոռնանք Զատկի [illegible]։ Աւանդական սովորութիւնները ազգութիւն կոչուած պրիսմակին մէկ երեսն են, անոր ամբողջականութեան համար անհրաժեշտ տարրեր։

Հոգեբանական մեծ նշանակութիւն ունի նաեւ անուններու դերը անհատին վրայ։ Դժուար է երեւակայել Հայու հոգի մէկուն մէջ որ Ժագ, Ժորժ, [illegible] պիտի կոչուի։ Մենք ալ ունինք գեղեցիկ, ներդաշնակ հնչումով անուններ, ո՛չ մեղք, ո՛չ ամօթ է կրել զանոնք։ Դրացիին [illegible] տեղ, մեր սեփականը [illegible] նախընտրենք։

Ինքնապահպանութեան բնազդը հայուն ամէնէն ուժեղ բնազդն է։ Գիտակցաբար թէ ենթագիտակցաբար ան որոշած է ապրիլ, եւ որոշած է ապրիլ մարդավայել կերպով պատմութեան մէջ։

Ազգութեան պահպանման խնդրոյն մէջ ամենամեծ դերը վիճակուած է հայ կնոջ, հայ մօրը՝ տանը մէջ։ Պէտք է գիտակից դարձնել հայ մայրը իր կոչումին, արթնցնել անոր [illegible] ընդարմացած ազգային զգացումները։

Յաջորդ զրոյցի նիւթ նշանակուած է «կինը ի՞նչ դեր ունի հանրային կեանքի մէջ»։ Ս.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՏԻԿԻՆ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

ՄԻԼԱՆ.—Նախ քան նկարագրու-թիւնը շքեղ ու անհունօրէն ոգեւորիչ երաժշտական երեկոյթի մը՝ յարմարկը նկատեմ շատ համիրճ տողերու մէջ ամփոփել արուեստագիտուհիի գործունէութիւնը տիկնոջ մը՝ ծառայած այ ստոր երաժշտասէր հասարակութեան։

Տիկ. Սեւումեան - Արզումանեան, Թիֆլիսի մէջ է որ նախապէս կը հետեւի երգի, եւ կովկասի զանազան քաղաքներու մէջ կուտայ շատ յաջողօրէն երաժշտական հանդէսներ, իբրեւ տաղանդաւոր երգչուհի ջերմաբանուհի։

Ցեղական ծանուցը իր սիւնակներուն մէջ գնահատական պատուոյ տեղը կուտայ միշտ Տիկին Սեւումեանի։

1921ին կը մեկնի Իտալիա, ևթեւ-րային բանաստեղծութեան, ծանուկի հանգոյն զուարթ եւ ծիծաղուն Իտալիան, իր ձայնն ու երգը կատարելագործելու համար հոնմի մէջ։

1923ին, արդէն զայն հպարտութեամբ կը տեսնենք Իտալիոյ այլազան քաղաքներու էն նշանաւոր բեմերուն վրայ, միշտ ծանակից առաջնակարգ դերերով։

Այս տարուան ընթացքին ան երեւցած է գլխաւոր դերերով Madame Butterflyի, Manon - Massenetի, André Chenierի, Mefistofleի, Bolémeի եւ զանազան ուրիշ նուագներու թատերախաղերու մէջ։

Գնահատականը շատ բուռն եւ սիրալիր եղած է միշտ իտալացի արուեստագէտ քննադատներու կողմէ։

Արդէն անուանի դարձած իտալական խումբի մը հետ կը մեկնի Եգիպտոս, ուր երգած է «Օբերա-Բոյեալ»ի մէջ,միշտ առաջնակարգ դերերով բերելով իր ծանակցութիւնը,ինչպէս Piccolo Maratի, André Chenierի եւ Bohèmeի մէջ։

Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ տուած է երաժշտական հանդէսներ, միշտ ճոխ եւ յաջող յայտագիրներով։ Նոյնպէս Փարիզի մէջ սարքած է հանդէսներ, շատ մեծ յաջողութեամբ։

Անոր գործունէութիւնը ճոխ է եւ արդիւնաւոր մինչեւ 1928ը։

Ամուսնութենէն վերջն իսկ, Տիկ. Սեւումեան իր կոչման հաւատարիմ՝ երբե՛ք չի ձգեր իր այնքան սիրած երգը. ան կը ջանայ օր ըստ օրէ ա՛լ աւելի հղկել եւ յղկել արդէն կատարելութեան հասած իր ձայնը։

Այս վերջերս էր որ Տիկինը ծանուցուեր կերպով հրաւիրուեցաւ Միլանի Երաժշտանոցին Կազմակերպիչ Մարթէն, որպէս զի անգամ մը եւս իր քնարական ձայնին դիւթանքովը եւ իր արուեստագիտուհիի հարուստ եւ կատարեալ խառնուածքով վերցնէ. երաժշտասէր հոգիները։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 28ին գիշերուան 9.15ին Reggio Conservatorio di Verdiի սրահին մէջ։

Յայտագիրը կը բաղկանար երաժշտութեան զանազան շրջաններէ առնուած կտորներէ։ Ի հարկէ առով Տիկին Սեւումեան նպատակ ունէր երաժշտութեան վերելքին սատարելու, երկար ժամանակամիջոցներու շրջանին։

Յայտագիրը կը բաղկանար կեանքին ժպտող եթերային տաղերէ, ժպտուն եւ անհոգ սիրային երգերէ, եւ ծանուանոց տրտմութեամբ, ինքնամփոփուած համակուած վշտերգերէ։

Երգեց անմահն Շոփէնի «Տրտմութիւն»ը, «Grieg»ի, «Canto di Solvejgs»ը։ Վերջինս բազմութեան ծափերուն փոթորկոտ տեղատարափին մէջ կրկնուեցաւ, աւելի՛ զգայուն, աւելի՛ դիւթական, եւ հոգեպարար։

Երգեց շատ ձեռնհասութեամբ, անհունօրէն մեծ Beethovenի «La Penitenza»ն. յաջողելով ըլլալ վըստահօրէն արժանաւորը ծափերուն, Թեթեւ-վէնին, Երգեց նոյնպէս Բաղմանինոֆի Cristo Risortoն եւ Tchaikowckyի Nessuna Parola, O amore mioն։

Յայտագիրը կը բաղկանար 19 ընտիր կտորներէ, որոնց մէջ իր պատուոյ տեղը ունէր հայկականը։

Հանդէսին վերջանալովը՝ Տիկինը առիթունեցաւ հայկական ծնունդը կտորներով յագուրդ տալ փոթորկած բազմութեան, որ կը ծափահարէր ջլապինտ և կամ աւելի ծոլեգնովիա եւ հեւ ի հեւ։

Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին վայրկեանապէս, ամենայն յաջողութեամբ կրնայ արցունքէն անցնիլ ժպիտին եւ փոխադարձաբար, առանց զգացնելու, առանց որ եւ է արտաքին բռնադրօսիկ ձեւերու։ Այս յատկութիւնը անշուշտ կը պատկանի բնական, անսեթեւեթ, եւ արուեստի համար ծնած, անով ծնծղած հոգիներուն։ Տիկին Սեւումեան առանց դժուարութեան կրնայ իր պատուոյ տեղը բռնել էն փառաւորներուն մէջ։

Rachmaninoffի Cristo Risortoի մէջ, Տիկին Սեւումեան ի յայտ բերաւ (ինչպէս նաեւ բոլոր երգածներու մէջ անխտիր) կեցուածքի, եւ ձեւի, ծանուանոց խորխոտ տիրականութեան բոլոր տարրերը։

Քոնսէրվաթուարի սրահը, որ լեցուած է լայնքին եւ երկայնքին, լուռ է եւ ծաղկաւած. բազմութիւնը լարուած եւ ձնշիչ հոգեկանով տոգորուն։ Կը լսուի միայն հայ Տիկնոջ ձայնը, որ հոգիին ամայութեան մէջ բարձրացող հոկայ ծառածումի մը պէս կը գալարուի ինքն իր վրայ, կ'իջնէ եւ յետոյ դարձեալ կը շանթէ պատէ ի պատ, կը ծոլեգնի, եւ հուսկ կը նուաղի կարապի մը պէս, անտրտունջ եւ հաձակած իր ճակատագրին։

Հայկական երգերէն ան երգեց Տէր Ղեւոնդեանի «Անշկան Երգը» եւ տարաբախտ Վարդապետին «Աղխատութեան Երգը»։ Վերջինս ցնցեց հայ հասարակութիւնը, ու կարօտավառ բուռ մը հոգիներ զգացին իրենց էութենէն ներս ծարտնչումը հայրենական սուրբ եւ ծաքրափայլ զգայնութիւններուն։ Այդ օր վշտէն հարուածուած, եւ յոյսով դեռ տոգորուն խումբ մը հայ սրտեր իրարու աչքին մէջ տեսան շողալը յուզումի եւ տառապանքի արցունքին։

Իտալացի հասարակութիւնը գիտցաւ գնահատել մեծ արուեստագիտուհիին տաղանդը, իր շնորհաւորութիւններով եւ ծափահարութիւններով։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՕՐ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Մէկուկէս տարիէ ի վեր Պրիւսէլի հայ գաղութին մէջ ազգային որեւէ շարժում տեղի չէ ունեցած, ինչ որ տխուր ու ցաւալի պարագայ մըն է, եւ կ'ապացուցանէ այն սառն անտարբերութիւնը որ ունին մեր հայրենակիցները հանդէպ ազգային հաւաքական կեանքին ու գործունէութեան։

Օտարացման եւ ապազգայնացումի վտանգը, ուրիշ գաղութներու նման, հոս ալ սկսած է դժբախտաբար իր աւերը գործել։ Չկայ երիտասարդական կամ ծառայական ուժ մը, որ արթնցնէ թմրած ջիղերը եւ շարժման մէջ դնէ գաղութին ազգային կեանքը։

Այս մեռելական եւ տաղտկալի անտարբերութեան մէջ, Օր. Հայկանուշ Թորոսեանի երգահանդէսը եկաւ պահ մը չափով ոգեւորութիւն ստեղծել մեր գաղութին մէջ։

Նոյեմբեր 27ին, Պրիւսէլի Արքայական Երաժշտանոցի սրահին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ երգահանդէսը, որ կը բաղկանար ֆրանսական դասական ու արդի կտորներէ, իտալական հին եղանակներէ, ինչպէս նաեւ ռուսական, քրտիքական եւ հայկական ժողովրդական երգերէ։

Օր. Թորոսեան անգամ մը եւս երեւան բերաւ իր երգելու կարողութիւնը. լսելի ընելով soprano légerի քաղցր, փափուկ ու հնչուն ձայն մը։

Կոմիտաս վարդապետի ժողովրդական երգերը ծանուցուեցան մեծ խանդավառութեան առաջ բերին սրահին մէջ, եւ կրկնուեցան։ Հայ արուեստագիտուհին քանիցս բեմ հրաւիրուեցաւ ծափերու մէջ, եւ արժանացաւ ծաղկեփունջերու։

Երկրորդ անգամ ըլլալով Օրիորդ Թորոսեան կը ներկայանայ Պրիւսէլի երաժշտական դժուարահաճ բեմին վրայ եւ կ'արժանանայ գնահատութեան։ Ցեղական թերթեր արձագանգ եղան երգահանդէսին։ «Midi» իր առաջին էջին մէջ հրատարակեց Օր. Թորոսեանի պատկերը։

Աւելի փայլուն յաջողութիւններ կը մաղթենք մեր հայ արուեստագիտուհիին։

Հ. ՅԵՐՈՒՆԻ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԻԾԱՂ

ԼԷՆԻՆ, ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ, ՔՐԻՍՏՈՍ

Բոլշեւիկեան դրախտին մէջ, կրակ էր ինկեր. խաղաղութիւնը վերցեր էր. բոլորը իրար կ'ուտէին, եւ ծառցած աշխարհը խաղաղեցնելու իրենց առաքելութիւնը, Սթալինի հպատակները զիրար կը կոտորէին։

Վերէն, Լէնին, Մուհամմէտ, Քրիստոս ժողովի կը նստին։ Ինչպէս հանդարտեցնել եւ խաղաղութեան շնորհքն ու բարիքը սփռել աշխարհի վերերորդ մասին վրայ։ Սրբազան ժողովը կ'որոշէ Մուհամմէտը վար ղրկել, հանդարտեցնելու ժողովուրդը։

Առանց վարանումի եւ խորհրդածութեան, Մուհամմէտ կը մերժէ.

— Ինչպէ՞ս. դիս չէն իսկ ճանչնար. ի՞նչ ընել երթամ։

Քրիստոս կը յայտնէ իր համաձայնութիւնը.

— Հիմա՛ տեսայ, դիս կ'ուրանան. պատկերնիս կը պատռեն, եկեղեցիներս կը քանդեն, իրարու գլուխ ուտելով մէկտեղ չեն ճանչնար պատճառաւ մըսել ինծ դէմ։ Ինչ առժամ ներկայանամ անոնց։

Ու երկուքը մէկ կ'առաջարկեն Լէնինի

— Ընկեր Լէնին, քեզի կ'իյնայ հպատակներդ խելքի բերել։ Չէ՞ որ դուն անուանդ կ'երդուբննան. գնա՛ եւ կարգադրէ։

Լէնին, որ օրը օրին լուր տեղեկութիւններ կը ստանար Ռուսիան կրծող աւերի մասին,իր ծագկարօտ ճակատը կ'առնէ տիփերուն մէջ պահ մը և իր խորհրդածութիւնը կ'եզրակացնէ ըսելով.

— Ռեխյորդ է, ի՞նչ ընել վար երթամ։ Շատ չանցած, անոնք բոլորը քովս պիտի գան արդէն...

«ՆՍ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ԼՐԱՑՈՒՑԻ»

Կրեմլինի պալատին մէջ, Ստալինի գրասենեակին առջեւ,երթանցներուն խորը մեծ իրարանցում կար։

Մարդ մը, որ ժամանակին ունեւոր էր եւ համաձայն յեղափոխական օրէնքներուն, ընչազրկուեր էր, մօրէ մերկ վիճակի մէջ կը պահանջէր որ պահակները թողլ տան իրեն ներկայանալու խորհրդային Թուսաստանի նոր Ծարին։

Աղմուկ, պոռչտուք, հրմշտուք։ Մարդը կը պնդէր ու կը պոռար.

— Ստալինը տեսնել կ'ուզեմ։

Իսկ պահակները որ մարդուն մերկութենէն զայթակղեր էին, կը հրմշտէին զայն,— կը փորձէին դուրս նետել։

Աղմուկը սակայն կը հասնի Ստալինի տիրակալին ականջը։ Վախվխելով դուռը կը բանայ ու պահակի մը կը փսփսայ.

— Ի՞նչ կայ. ի՞նչ է այս աղմուկը։

— Մարդ մըն է որ մօրէ մերկ կ'ուզէ ձեզ ներկայանալ։

— Դո՛հ, լա՛ւ, թողէք որ գայ։

Ու Ստալինի այս անգամ հպատակը, անամօթաբար իր մերկութիւնը կը ցցէ իր պետոջ աչքերուն առջեւ։

— Ի՞նչ կ'ուզես, ընկե՛ր։

— Աշա խնդրանքս,ընկե՛ր Ստալին։ Ես հնգամեակը լրացուցի և հասայ այս վիճակին։ Ինծի են հասնելու թէ ուրիշ հրաման ունի՞ս։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԲՈՒՌՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Ազգ. Մեծ Ժողովի Նոյեմ. 29ի նիստին մէջ, բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան տնտեսատագնապին առթիւ։ Պրուսայի երեսփոխան Րիւշտի պէյ պահանջեց իրենց խանութներուն առջեւ կախել այն խանութպանները որ կը մերժեն տեղական ապրանք ծախել։

Իզմիրի երեսփոխան Սըրրի պէյ կանգ առաւ շահագիտութեան եւ ծաքսանենգութեան խնդիրներու շուրջ։ Առաջարկեց որ իբր արմատական միջոց առանց դէմ կազմուին տնտեսութեան առեւտրի։ Հակառակ պարագային, զինել տաւար, տուգանք նոր հարուածներ պիտի երեւան բերէ։

Առանց երեւան եւլելովը ուրիշ տեսակ թշուառութիւն մէջտեղ պիտի գայ։ Անկարա երեսփոխանը յայտնեց նաեւ թէ արեւելքի ժողովուրդներէն ոչ մէկ արդիւնք եւ օգուտ չկրցաւ ձեռք բերուիլ։

Ներմուծ որ գործացուին այն միջոցները, որոնք պիտի արգիլուին հանգստեան կոչուածներուն յաւելումը։ Ընդհանուր պատերազմին մէջ շատեր դրամ շահած են։ Եւ իրենց դրամին մեծ մասը դուրս հանած, որով ազգը աղքատացուցած են։ Նոյնը կրնայ կրկնուիլ։

Ցեռոյ առեւտրական դաշնադրիներու պատրաստութեան տասն պայման չենք դրած մեր բերքերը ծախելու, մինչդեռ Ցունաստան գինիի երկրին Ֆրանսայի գինի ծախած է։ Ցեռոյ նաւահանգիստներէն չկրցանք օգտուիլ։ Զանոնք չխարկարգեցինք։ Այս գործին ճարը գտնել պէտք է։ Ցեռոյ, ամէն օր հանգստեան կոչուող կայ։ Ասոր ալ վերջ տալու է։ Մենաշնորհներն ալ աղէկ չեն կառավարուիր։ Ռուսերը գերման մասնագէտներ բերած են իրենց երկիրը, մենք ալ պէտք ունինք։

Մենք ինչո՞ւ մեր պիւտճէն չենք կրնար շակել։ Թագախտաւորի մը զարմանք բժիշկները գիտեն։ Հասոյթի աղբիւրներն ալ մասնագէտները գիտեն։ Պէտք է օգտուիլ մասնագէտներէն։ Պիւտճէին մէջ անպէտ ծախսումներ կան։

Րեճէփ պէյ ալ ըսաւ որ Սուրիոյ ծաքսային սահմանագլուխի պահակները անբաւարար են, արտասովոր դատարանի պէտք կայ, սահմանափակումէն երեք օր ետք Նուսայպինի մէջ շաքարին գինը հարիւրի եղած է։

Այտընի երեսփոխան Թահսին պէյ ըսաւ թէ մասնագէտներու գործին մէջ գեղծում կայ եւ մէկ քանի օրինակներ յիշեց։ Մաքսանենգութեան դէմ ալ առաջարկեց Սրգիլեալ Երջանակ հռչակել ծաքսանենգութեան վայրերը։ Այդ տեղերը պէտք է գնդացիր դնել եւ թուշուն չփախցնել։ Եւ արգիլեալ շրջանի մէջ գտնուողները գնդակի բռնել։

Թահսին պէյ ըսաւ որ արեւելեան եւ հարաւային նահանգներուն մէջ ազգ տասը դրուշէն կը ծախուի։ Նախկա գտան ճգնաժամութիւն մըն է։

Թահսին պէյ բացատրելով որ պետութեան կազմակերպութեան մէջ «Թէնսիգաթը» մեր մէջ տարօրինակ արդիւնքներ յառաջ բերած է, ըսաւ.

— Ես այս գործը էյսուպ Սուլթան ձգեիթի բակին աղաւնիներուն կը նմանցնեմ։ Այս աղաւնիները գետնէն կը թռին, տանիքները կ'ելլեն եւ մէջտեղը եթէ կեր մը տեսնեն դարձեալ կ'իջնեն վար։ Մեր մէջ «Թէնսիգաթ»ի հանգիստեալները, հանգստեան կոչուածները այս կացութեան մէջ են։

ՆՍՐԷՆ ՀԱՅԵՐԸ

Ներքին գործոց Շիւքրի Գայա պէյ իր բոլոր հետեւորդներով Մարտին հասաւ, եւ մէկ գիշեր մը մնալով մեկնեցաւ Տիարպէքիր, ուրկէ պիտի անցնի Ուրֆա։

Ներքին գործոցը Մարտինի մէջ քննած է ժողովուրդին ընդհ. ապահովութեան գործը եւ մաքսանենգութեան վիճակը։ Ծանուած է նաեւ քաղաքին առեւտրական ու ծանօթ անձնաւորութեանց հետ եւ լսած է ժողովուրդին մէջէն դժգոհութիւն յայտնողներ։

Մարտինի կուսակալութիւնը կը կազմէ Թուրքիոյ հարաւային սահմանագլուխն վրայ 350քիլոմեթր և այդ առթիւ մաքսանենգութեան ցանց մը փռուած է հոն եւ մինչեւ Վան, Սղերդ, Տիարպէքիր փախստեայ ապրանք կը ղրկուի։ Ներքին գործոցը ուսումնասիրած է այս մաքսանենգութեան հետեւած ճամբաները եւ զանոնք արգիլելու միջոցները։ Մարտինի մէջ առեւտրական կեանքը փճացած ու փոխադրուած է մաքսանենգ շրջակայ գիւղերը։

Սրտաբներով շրջուն վաճառորդ կիներ կը ծախեն այս ապրանքները։ Փախստեայ ապրանքներու լրատուներուն խոստացուած պարգեւը քիչ է, ու երկար ձեւակերպութիւններու կը կարօտի, որով ալ եւ է օգուտ չի տար։ Այս տրամադրութիւնները շուտով պիտի սրբագրուին։ Սուրիական սահմանին վրայ գտնուող կարգ մը անհնչան գիւղեր այս մաքսանենգութեան շնորհիւ բարգաւաճ վիճակ մը ունին, մինչդեռ Մարտին հետզհետէ կը նուաղի։ Այսպէս Գամշըլը, Ամուտա,Ննոպնէր Գարմանլը եւ Րէսիւլայն գիւղերը ուր ընդամէնը 1150 տուն կայ, հոն բնակող Հայերուն մաքսանենգական կազմակերպութեամբ մեծ վնասներու կ'ենթարկուի Թուրքիոյ տնտեսութիւնը։

∴ Սղերդի երեսփոխան և «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ որ կ'ընկերանայ Ներքին գործոց Շիւքրի Գայա պէյի քննական ճամբորդութեան, «Միլլիյէթ»ի մէջ կը գրէ Թուրքիոյ սուրիական սահմանագլուխի ապահովութեան հարցը։ Մահմուտ պէյ, կ'ըսէ թէ Թուրքեւսուրիական սահմանները ոչ բնական բաժանումներ ունին, հետեւաբար ամէնէն աւելի անհրաժեշտ է փոխադարձ բարեկամեցողութիւնը։

«Մ՛րք պիտի ըլլայ, արդեօք որ սուրիական կառավարութիւնը կամ աւելի ճիշդ Սուրիոյ հոգատար ֆրանսական պետութիւնը, տարիներէ ի վեր իրեն դրացի Թուրքիոյ անկեղծ եւ ուղիղ քաղաքականութիւնը փոխադարձելով, փափաքի վերջապէս անկեղծութեան հիման վրայ ողջամիտ քաղաքականութիւն մը ձշակել, եւ իբր բարի դրացի արգելք ըլլալ ուղէ երկու երկիրներուն քաղաքական ու տնտեսական անդորրութեան սպառնացող գրգռիչներուն եւ գրգռութիւններուն»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՏԼ-ՔԱՋՎԻԼ, 1 դեկտ.— Ալեյրոն նահանգի այս գործաւորական քաղաքը կ'իջնեմ ու քայլերս կ'ուղղեմ դէպի տնակածառ։ Աջ ու ձախ պտոյտէ մը վերջ ականջս հասաւ հայերէն խօսակցութիւն մը։ Անմիջապէս կը մօտենամ եւ կը հարցնեմ գործերու եւ մեր հայրենակիցներու վիճակին մասին։ Ահա քաղած տեղեկութիւններս. —

Նախապէս 55—60 ընտանիքէ կը բաղկանար մեր գաղութը։ Այդ ժամանակ կար եւ Հ.Յ.Դ. խումբ մը, բայց երբ անգործութիւնը ծայր տուաւ, մեր հայրենակիցները սկսան ուրիշ վայրեր երթալ, գործ գտնելու յոյսով։ Այժմ հոս կան 8 կամ 10 ընտանիք որոնց մեծ մասը անգործ։ Իմ ընտանիքս որ կը բաղկանայ 7 անդամէ, բոլորս ալ անգործ ենք ծայրէն ի վեր, իսկ զաւակս դեռ նոր հանեցին։ Գլխաւոր գործարանը ածուխի հանքն է որ ունի մօտ 5000 գործաւորներ ուր դեռ կ'աշխատին վեց հայեր։ Ահա քանի մը գուլպայ ծախելով տնակածառներու մէջ ցամաք հացի մը դրամը կը շահիմ, եւ այն ալ շնորհիւ աս բարեսիրտ ֆրանսացի վաճառականին, որ իր ինքնաշարժով ձրիաբար կը տանի գիւղերը ուր կրնամ քիչ մը ապրանք ծախել։ Նաեւ ինծ կուտայ շատ անգամ ապառիկ ապրանք։ (Ականջը խօսի մեր պէյ-էֆէնտիներուն)։

— Ի՞նչպէս կը ծախես ապրանքդ, երբ լեզուին տեղեակ չես։

— Ահա պզտիկ տղաս, 12 տարեկան որ ինծ հետ շուկայ կուգայ եւ կ'օգնէ։

— Չե՞ս ուզեր Հայաստան երթալ, արդէն ներգաղթի խօսքեր կան։

— Ախ, եղբայր, շատ կը փափաքէի երթալ, բայց ինչ դժուարութիւններ կան երթալու համար, արդեօք քանի՞ ծաղէ պիտի անցնեն ու վերջը որոշում տան։ Ասկէ զատ մեր սեփական հայրենիքին մէջ չկայ սեփական գործ ընելու շնորհը. ու բոլոր տեսակի ազատութենէ ալ զըրկուած պիտի ըլլամ։ Ահա՛ նամակներ, առ եւ կարդա...

— Երթամ հիմա քիչ մը աշխատիմ, կ'ըսէ խօսակիցս։

— Շատ լաւ, բայց երբ զաւակդ պարապ ըլլայ, քովս ղրկէ որ ինծ օգնէ։

Քանի մը ժամ վերջ 12 տարեկան այդ սեւ աչքերով հայ մանչը քովս է, կը սկսի արագօրէն աշխատիլ,շատ լաւ կը խօսի՛ս ֆրանսերէն, կ'ըսեմ։ Այո՛, դեռ նոր լրացուցի նախակրթարանը, ինչպէս նաեւ կը կարդամ ու կը գրեմ, իսկ հայերէ՞նը, բնաւ չէի գիտեր բայց մէկ ամիս կայ որ հայրս սորվեցուց։ Հիմա սահուն կերպով կը կարդամ։Ի՞նչ գիրք կը կարդաս։ Գիրք չունիմ, բայց ամէն օր «Յառաջ» կը կարդամ եւ շատ կ'ախորժիմ երբ Թուրքերու մասին գէշ բան մը գրուած ըլլայ։

— Ինչո՞ւ այդքան գէշ կը խօսիս Թուրքերու մասին։ Ո՛չ, պարոն, դուք աչքով չտեսիք, դուք չտեսաք անոնց վայրագութիւնները ..․անոնց փաշաները «բոշայի» չափ ալ արժէք չունին, անոնք բոլորը սատրին գազաններ են։

— Բայց դուն, պզտիկ տղայ ես, ի՞նչպէս գիտես այդ բոլորը։

— Ծնողքս գրեթէ ամէն օր այդ մասին կը խօսին ինծի եւ եղբայրներուս հետ մեր սրտերու մէջ վրէժի ոգին կ'արթնցնեն։

Նրանի՛ քեզի, հայ մանչուկ, ինչու որ մեր երեւելի «ծառայական»ներն իսկ մոռացութեան տուած են այդ բոլորը։

Արդէն մութը կոխած էր, երբ քովէս բաժնուիլ կ'ուզէր արի տղան։ Ինծի կը հարցնէր զանազան ապրանքներու գիները որպէս զի հայրիկը գնելու առեն չխաբուի։

∴ Տէքազվիլէն 36 մղոն հեռու կը գտնուի Րոտէզ քաղաքը ուր կան երեք հայ ընտանիք։ Կը դժբաղին փիրեզակութեամբ։ Այս շրջանի գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ անգործութիւնը երթալով կը սաստկանայ։ Մեր հայրենակիցներէն քանի մը փրանք նախապէս խնայեալը այժմ աղին անդին կը թափառի,| բաներ մը ծախելու եւ ապրուստ մը շահելու համար։

Ցաւալի է որ այս թշուառ օրերու համար «Յառաջ»ի դրած գեղեցիկ առաջարկները անգործութեան սնտուկին մասին՝ կը մնան միշտ անիրագործելի։ Նրանի այն կազմակերպութեան որ նախաձեռնութիւնը պիտի ստանձնէ, օրինակ հանգիստանալով ուրիշներու եւս։ Այս գետնին վրայ որքան շուտ շարժինք այնքան լաւ է։ Ուշացնել՝ կը նշանակէ թշուառութիւնը աւելի խորացնել։

Կազմակերպենք օգնութեան սնտուկը, — ահա օրուան պահանջը։

Անցորդ

ԵՐԲ ՑՈՒՐՏԵՐՆ ՍԿՍԱՆ...

Իսի-լէ-Մուլինոյի աշխատաւոր ընտանիքներէն Մութաֆեան եւ իր կինը անցեալ գիշեր վառարանը անծուխով լեցնելէ յետոյ, կը պառկին կը քնանան։

Պահ մը յետոյ, երբ թունաւոր կազը սկսեր էր արդէն թմրեցնել, կինը կը զգայ որ սիրտը կը խառնուի։ Ամուսինը թեւերը վերցնելու անկարող դարձեր էր։

Բարեբախտաբար կինը օգնութիւն կը պոռայ եւ դրացիները կը վազեն կը հասնին, ծաքսուր օդ տալով կ'ազատեն զանոնք առոյգ մահէ մը։

Ցուրտերն սկսան, եւ անոնք որ վառարան ունին իրենց սենեակին մէջ, թող զգոյշ ըլլան։

Ս. Խ.

Համայնավար Հայեր

Պէյրութի մէջ, Արսէն Արսլանեան անուն մէկու մը տան մէջ կատարուած համայնավարական դաւոնի ժողովէ մը վերջ, ձերբակալուած է Լիտվինսկի անուն մէկը, որ պոլշեւիկներու կողմէ ղրկուած է եղեր այդ շրջանը կազմակերպելու։

Սուրիական «Էլ-Ահրար» թերթին տեղեկութեանց համաձայն, պոլշեւիկները, հակառակ ֆրանսական Մարզպանին արգելքին, յաջողած են երկու հոգի ղրկել Փարիզ, մասնակցելու համայնավար ընդհ. ժողովին։ Ասոնցմէ մէկն է Սարգիս Կարապետեան անուն մէկը։

Հովանաւորեալ երկիրներու համայնավար կոյսը Մոսկուա ղրկած է կարգ մը երիտասարդներ, պոլշեւիկեան դասընթացքի հետեւելու համար։ Ասոնցմէ վեց հոգի ձերբակալուած են Պաղեստինի մէջ։ Մէկը հայ մըն է, Զատիկ Դատաւորեան։

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած «Պարասիրաց Միութեան» կողմէ։ 19 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Ճատանեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Վարդերեսեան եւ զաւակունք, Տէր և Տիկին Մագս Վարդերեսեան, Տէր և Տիկին Կ. Նանըրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մարաշլեան, Գ. Սերովբէ Խաչատեան, Գ. Յակոբճան Խաչատեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Գալայճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Աղամեան եւ զաւակունք (Նիւ-Եորք) Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աղամեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Մարիցա Եփրեմեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Եփրեմեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Փափազեան (Պոլիս) Տէր եւ Տիկին Միհրան Փափազեան (Պոլիս) Գ. Մարտիկ Եարմաեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Գանոնեան, Օր. Էլէն Գանոնեան, Այրի Տիկին Արացսի Ճատանեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Սրբուհի Սըլօեան եւ զաւակք ինչպէս նաեւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի հօրեղբօր որդւոյն, եղբօր, քեռորդւոյն և ազգականին՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 21 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Գաթինեոյի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել։

Նկարիչ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը Չորեքշաբթի առաւօտ Հայոց եկեղեցին ժամը 11ին։

Մահազդը վաղուան թիւով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ մօրաքոյրս Աննա Գարապաճագեան, Գիլէճիկի Թիւրքմէն գիւղէն, հօր անունը՝ Յակոբ, մօր անունը՝ Աննա, եղբայրը՝ Յարութիւն, ամուսինը՝ Նէվշէհիրցի ոսկերիչ Կարապետ Քէօրօղլուեան։ 1919ին Պոնթա կը գտնուէին. անկէ ի վեր լուր չունինք։ Իրենց մասին լուր ունեցողները կը խնդրուի իմացնել Stépan Karabajakian, à Panary par Remoulins (Gard). France.

Ստոյգ լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, ֆրանսական քաղաքացիութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine). Tél. Defénse 0—39.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 177.75
Սէն Թ'Էթիէն, Գար.— 315։
Քալէն, Գ. Յ.— 35։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը, այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, դեկայց ներկ. ժողովի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլ-Սէնթ Մարկըրիթի Համազասպ խումբի ժողովը, այսօր, Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Մասնաժողովին եւ Տիկնանց Յանձնախումբին,

ՅՕԳՈՒՏ ԿՐԹԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒՆ

Այս Կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, ՍԷՆ ՖԻՖԻԷՆԻ սրահներուն մէջ, 46պիս Րիւ ՍԷՆ Ֆիտիէ. անընդհատ ճազ, գեղարուեստական բաժին։

ՆԱՄՈՒՍԻ ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՏՕՂԱՆՑԸ

ղեկավարութեամբ Տիկ. Սուրաքեանի եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Մ ա ս հ ե լ ի դ ի ւ ֆ է խաչատուրեանի։

Գ Թ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Պ Ա Զ Ա Ր

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղին կազմակերպած ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ տեղի կ'ունենայ այսօր Երեքշաբթի օր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Salle Jouffroyի մէջ՝ 70 Rue Jouffroy, Փարիզ (18)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՑԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

33.— ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Երբ այս նիւթերը այդ քանակութեամբ իրար խառնուին, յառաջ կուգայ ուժանակի վառօդին նման ճերմակ փոշի մը։ Հասկցուեցաւ որ բաց դեղին, առանց հոտի, քիչ մը լեղի, քառակուսի ձեւով, բազմանկիւն բիւրեղեայ նիւթն ալ cyanure de fer եւ potasse է որ կը ծառայէ նոյն վառօդը պատրաստելու։ Արդէն ինչպէս ձեւը, նոյնպէս թուղթերուն վրայ գրուած անունները կը հաստատէին, որ իրապէս cyanureի բաղադրութիւններ են ասոնք։ Այս նիւթը նոյն ատեն սարսափելի թոյն մըն է, որուն ազդեցութիւնը տեղի կ'ունենայ կայծակնային արագութեամբ։ Զանազան առիթներով կատարուած դիտողութիւնները ցոյց տուած էին, որ կոմիտէճիները այս թոյնով կը սպաննէին կառավարութեան հաւատարիմ Հայերը։

Վերջապէս, ահա այսպէս թուրք գրագիր մը լրտեսութեամբը, երեւան հանուեցաւ Ճագարին պատմութիւնը եւ ձախողութեան մատնուեցաւ այն երկրորդ յեղափոխութիւնը, զոր կոմիտէճիները կ'ուզէին յարուցանել Կիլիկիոյ մէջ։

34.— ԵԱԼՈՎԱՅԻ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպացի մը, որ Գրանցօ կը կոչուէր, այնպէս մը վերանորոգած եւ բարեզարդած էր Եալովայի ջերմուկները, որ Մերձաւոր Արեւելքի ամենէն կախարդական եւ հանգստաւէտ զբօսավայրը դարձուցած էր։ Առողջապահիկ բաղնիքներ շինած էր, աւազաններ, ծաղկաւէտ պարտէզներ, ծառուղիներ, նոյնիսկ հարուստ եւ բարձր դասու համար «փոքէր»ի, «պաքարա»ի եւ այլ խաղերու յատուկ զբօսատուներ հաստատած։ Վերջապէս, Եալովայի համայնավայրերը իրենց աստուծային եւ անհման գեղեցկութեամբ մեծ տպաւորութիւն կը ձգէին մարդոց վրայ։

Օր մը, երբ դրամական պակասի մէջ նստած, միջոցներ կը խորհէի արգիլելու համար հայկական յեղափոխութիւնները, որ կը պատրաստուէին թէ Պոլսոյ եւ թէ գաւառներուն մէջ, յանկարծ հեռագիր մը ստացայ Գրանցօյէն։ Հեռագիրը «առեղծուածային» նշանը կը կրէր։ Գրանցօ ինծի կը տեղեկացնէր թէ աւազակները առեւանգած են լու հանած են տիկին Գրանցօն, իր երկու ընկերուհիներուն հետ, ուստի վշտագին լեզուով մը կը խնդրէր որ ազատման միջոցներ գտնէի։ Այսպիսի առեւանգումներ, որ յանկարծակի տեղի կ'ունենային Անատոլուի մէջ, ընդհանրապէս կը կատարուէին փրկագին մը ստանալու յոյսով, այնպէս որ առաջին առթիւ կարծեցի թէ առեւանգիչ աւազակներու գործ է պարզապէս։

Գրանցօ Ֆրանսացի էր եւ իր Տիկինն ալ, Մատամ Մանին, կը պատկանէր նոյն շրջանի ծանօթ գերդաստաններէն մէկուն։ Սակայն չէինք գիտեր թէ ի՛նչ կիներ էին Տիկին Գրանցօյի հետինները։ Խնդիրը տեղեկագրով մը յայտնեցի Ներքին Նախարարութեան, աւելցնելով որ երբ աւազակները հետապնդուէին գինեալ ուժով, հաւանաբար սպաննէին կիները, ուստի լաւ կ'ըլլար գործել ուրիշ եղանակով մը։ Նոյն ատեն ծածկագիր հեռագիրով հաղորդեցի Իզմիթի գաւառին եւ Խիւտավէնտիկեարի նահանգին ոստիկանական տեսչութեանց, մանրամասնութիւն պահանջելով իրենց քննութեան մասին։

Երբ քարտուղարին տուի կուտայի այս գրութիւններն ու հեռագիրները, ներս մտաւ Թիկնապահս եւ ըսաւ թէ Սերաֆիոյ դեսպանին սեւ թարգմանը եկած է եւ կ'ուզէ տեսակցիլ կարեւոր եւ ստիպողական խնդիր մը համար։

Գործականութիւնս կը պահանջէր, բնաւորութիւնս ալ այնպէս էր, որ առանց սպասցնելու կ'ընդունէի բոլոր անոնք որ այցելութեան կուգային ինծի։ Մանաւանդ, նկատի առնելով որ այս անգամ, ստիպողական գործ մը համար, ինծի կը դիմէր դեսպանի մը սեւ թարգմանը, անմիջապէս ընդունեցի զայն Նախարարութեանս առանձնասենեակին մէջ։ Ցնորութեամբ պատմեց.

— Դէպքը բնականաբար ծանօթ է Ձերդ Բարձրութեան։ Քոլլս և աղջիկս շաբաթ մը առաջ Եալովայի ջերմուկները գացին։ Երէկ, երբ Եալովայի ջերմուկներուն տնօրէն Գրանցօյի տիկնոջ հետ, քիչ մը օդ առնելու փափաքով, կը պտտէին անտառին մէջ, աւազակներու յարձակման ենթարկուեր։ Աւազակները երեք կիները միասին կ'առեւանգեն եւ լեռ կը բարձրացնեն։ Զափազանց յուզուած են։

— Այո, դեռ կէս ժամ առաջ էր, լուր առի այդ մասին։ Ձեր գիտցածին Տիկին Գրանցօյի ընկերացող կիներուն ինքնութիւնը։ Ուրեմն ձեր քոյրն ու աղջիկն են։ Ինչ որ անհրաժեշտ է պիտի ընեմ։ Անկէ մի՛ յուսահատիք, կը խնդրեմ։ Խնդիրը դրամի շուրջ կը դառնայ։ Առեւանգիչները փրկագին մը ստանալու յոյսով են գործած։ Մի կարծէք թէ կիներուն վրայ որեւէ ուրիշ յարձակում կը գործուի։ Ես փութէն սկսած եմ միջոցներ ձեռք առնել, գիւրութեամբ եւ արագութեամբ լուծելու համար խնդիրը։ Արդիւնքը ձեզի կը տեղեկացնեմ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e).
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931

9 Decembre 1931

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1746

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Շարունակենք մեր խորհրդածութիւններն ու դիտողութիւնները՝ Թուրքերու գործունէութեան եւ մեր աշխատանքներու մասին:

«Մերը», այստեղ, կը հասկնանք մասնաւորապէս դաշնակցական գետին կամ գօտի:

Այն բոլոր վայրերուն մէջ ուր կը գործեն Թուրքերը, մեր կազմակերպութիւնը ունի Մարմիններ՝ որոշ իրաւասութիւններով:

Կանոնագիրը սահմանած է այդ իրաւասութիւնները, որոնք բաւական լայն են ինքնագործունէութեան համար: Իւրաքանչիւր կեդր. կոմիտէ տէրն է իր շրջանին, ժողովներով սահմանուած գործերու համար: Շատ բան ալ կախուած ունի իւրաքանչիւր մարմնի ձեռներէցութենէն:

Անպէս որ, մասնաւոր հրահանգի կամ խորհուրդի պէտք չունին, գործօն, մեթոտիկ աշխատանքներ կատարելու համար, փոխանակ բաւականանալու ընթացիկ հոգերով:

Այդպէս կը գործէին մեր մարմինները երէկ: Այդպէս կրնան գործել եւ այսօր: Անշուշտ նկատի առնելով պայմաններու փոփոխութիւնը եւ նոր պահանջները:

Մենք մեզի իրաւունք չենք տար ո՛րեւէ մեղադրանք ուղղել ո՛րեւէ մարմնի: Ոչ ալ յանուն ո՛րեւէ մարմնի:

Բայց, խօսելով իբրեւ Դաշնակցականէ Դաշնակցական, կը նկատենք թէ աշխատանքներ կան որ երեսի վրայ ձգուած են:

Օրինակ՝ տեղական տարրերու հետ յարաբերութիւնը՝ մասնաւորապէս արեւելեան եւ պալքանեան երկիրներու մէջ: Նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ:

Ունինք շրջաններ ուր կապերը թուլցած են, կամ, երկու կողմէն ալ, մարդիկն սպառած ըլլալով: Եւ կամ, երբեք հաստատուած չըլլալով նոր կապեր:

Անհատական յարաբերութիւններ միշտ ալ ունինք: Բայց տատնք բաւական չեն մեր մատնանշած բացը գոցելու: Տարօրինակ համեմատութիւններ առած է մեր կղզիացումը: Տեսակ մը «շքեղ մեկուսացում», որ թերեւս օգտակար է հզօրներու, բայց երբեք մեզի համար:

Մարդիկը փոխուած, պայմանները փոխուած, միջավայրերը բազմազան,— եւ անընդհատ հոլովոյթ քիչ մը ամէն տեղ:

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչպէս կրնանք դատ շահիլ, մենք մեզ արժեցնել, թշնամական արարքները խափանել կամ չէզոքացնել:

Ի՞նչպէս կրնանք, նոյն իսկ, հետեւիլ թշնամիներու գործունէութեան:

Փարիզէն մինչեւ Թաւրիզ եւ մինչեւ Ամերիկա աշխարհ մը կը խլրտի: Աշխարհ մը կայ մեր ճամբուն վրայ, որուն գնացքին կը ցարնուինք ուղղակի կամ անուղղակի:

Ի հարկէ մեր ձեռքը չէ ցանկալի ուղղութիւնը տալ դէպքերուն: Բայց սուր հետաքրքրութիւն մը և սերտ կապեր կրնան միշտ ալ օգտակար ըլլալ:

Ցետոյ, այդպիսի կապերով ոչ միայն հանրութիւնն է որ կը շահի, այլեւ հանրային մարդը: Այդպիսի գործունէութեամբ, նոր ուժեր կը հասնին: Եղածները կ'եփին, ընդունակները կը խմորուին: Մէկ խօսքով, ատրճանաբար կը լեցուին կամ կը նորոգուին թափուր դիրքերը:

Այսօր, գրեթէ ամէն երկրի մէջ, միջին սերունդն է որ կը տիրապետէ պատասխանատու դիրքերու վրայ: «Երեսունի հրուանդանին» հասած, եւ մինչեւ 40—45ի թերակղզին երկարող սերունդը:

Ինչո՞ւ դժուար պիտի ըլլար, մեր մէջ ալ, արժեցնել այդ ուղղութիւնը, որ ոչ նորութիւն մըն է, ոչ ալ անբնական:

Այդպէս չսկսա՞ւ այն սերունդն ալ, որ նօսրացած է, կամ յոգնած, սպառած:

Քանի՞ տարեկան էին երէկուան, նախապատերազմեան ուսանողները, երբ կրկէս նետուեցան:

Այսօր ունինք շատ աւելի լաւ պատրաստուած, լեցուն սերունդ մը: Որքան ալ սեղմուած ըլլան գործունէութեան ասպարէզները, կա՛ն դիրքեր, գործեր որ «ընտրեալ» կը պահանջեն: Նոյնիսկ առանց խնամակալի:

Ու վերջապէս, պայմաններու փոփոխութիւնն իսկ, պահանջ կը դնէ նոր տարրերու եւ նոր ձեւերու, մտաւոր գետնէն մինչեւ քաղաքական-մարտականը:

Տաղտկալի՞ կը դառնանք արդեօք, եթէ այստեղ ալ յիշեցնենք Թուրքերու օրինակը, պահելով բոլոր համեմատութիւնները:

Այո՛, սահմանափակ է մեր միջավայրը: Բայց այդ անողոք իրականութիւնը իրաւունք չի տար մեզ, երջանիկ անհոգութեան մը քարայրը քաշուելու կամ դառնութեամբ ուծանալու:

Եղած-չեղած՝ այս ժողովուրդն ունինք, եւ անոր ընծայած միջավայրը: Աշխարհը շատ լայն է, բայց մեր սահմանը շատ նեղ: Երբեմն հարկ է առագաստները իջեցնել, կամ թեւերը կէս բանալ ոչ թէ մարդոց հաճոյք պատճառելու համար, այլ պարզապէս անզօր կատաղութեամբ տեղի տալով անողորմ, բիրտ իրականութեան:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Նոր Օր կը տեղեկանայ թէ ներգաղթի արձանագրութիւնները աւարտած են: Արձանագրուած են մօտաւորապէս 5-6000 հոգի: Այս ցանկերուն մէջ մաքրագործում պիտի կատարուի եւ հաւանական է որ 2000 հոգի դուրս հանուին, տեղ տալու համար Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ գաղթականներուն, որոնց թիւը 2-3000 է:

Ցակաւին առաջին կարաւանին մեկնումի թուականը որոշուած չէ: կարելի է ըսել թէ գաղթականները Հայաստան պիտի հասնին դեկտեմբերի վերջին օրերը:

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի Ազգային կեդր. վարչութեան վերջին որոշումին համաձայն, հպատակութեան, ինքնութեան թուղթերու եւ տնակներու առուծախի վերջնական լուծումը ապահովելու համար, վարչութիւնը սկսած է նոր դիմումներ կատարել կառավարական շրջանակներու մօտ:

Վարչութեան ատենապետը, ընկերակցութեամբ վարչութեան անդամներու եւ իրաւագէտ-խորհրդականին, դիմած է վարչապետութեան գրասենեակը եւ խնդրած է մասնաւոր ունկնդրութիւն:

Դիմումներ կատարուած են իրաւասու եւ ձեռնհաս ուրիշ շրջաններու մօտ ալ, որոնք յուսադրիչ պատասխաններ տուած են:

Այս տեսակցութիւններու մասին Ազգային կեդր. վարչութիւնը պաշտօնական զեկոյց պիտի հրատարակէ:

Երուսաղէմի իսլամական համագումարը

ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ ՇԵՇՏՈՎ

Ամսոյս 7ին, Երուսաղէմի մէջ, բացումը կատարուեցաւ իսլամական համագումարին, որուն մասին երկար ատենէ ի վեր կը խօսուէր: Տեղատարափ անձրեւները պատճառ դարձան որ արարողութեանց ծրագիրը կրճատուի, մանաւանդ իսլամական դրօշներու թափորը:

Բազմանդամ նիստը տեղի տուաւ ազմուկներու եւ ծեծկռուքի: Պատուիրակներէն մէկը որ մեծամասնութեան ըմբռնումին հակառակ կարծիքներ էր յայտներ, ծեծի ենթարկուեցաւ զաւազանով եւ միայն մուֆթիին միջամտութեամբ կրցաւ փրկուիլ:

Երուսաղէմի մուֆթին որ համագումարին կազմակերպիչն է, յայտնեց թէ համագումարը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ Լացի Պատին մասին միջազգային յանձնախումբին տուած որոշումները, Հիճազի երկաթուղիին հսկողութիւնը, որ իսլամներու ձեռքը պէտք է ըլլայ, Պաղեստինի մէջ իսլամական նուիրական վայրերու պաշտպանութիւնը եւ Երուսաղէմի մէջ, իսլամական համալսարանի մը հաստատման հարցերը:

Մուֆթին քաղաքական որեւէ նպատակի եւ հարցի խօսք չըրաւ:

Բացման օրը, կէսօրէն վերջ, տեղի ունեցաւ արտասահմանեան եւ տեղական պատուիրակներու իրարու ներկայացումը: Ցետոյ պատուիրակները մզկիթ գացին աղօթելու:

Հնդիկ մահմէտական պետը Շէվքէթ Ալի, որ մեծ ջանք թափեր էր որպէսզի Երուսաղէմի մուֆթիին հակառակորդները մասնակցին ժողովին, չյաջողեցաւ եւ տեղացի մահմետականներու մինչ երկար տարիներէ ի վեր տեւող հակառակութիւնը արգելք եղաւ համաձայնութեան մը գալու:

Անգործութիւնը եւ օտար բանուորները

Փարիզի թաղապետական խորհուրդի նախորդ օրուան նիստին մէջ, երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան անգործութեան եւ օտար գործաւորներու վերաբերեալ հարցերու շուրջ: Մէկ քանի խորհրդականներ պահանջեցին որ նպաստ շարունակուի անոնց, որոնք 150 կամ 180 օր նպաստ ստանալով հանդերձ, տակաւին անգործ կը մնան: Ուրիշներ պահանջ ներկայացուցին որ ձմրան եղանակին, յաւելուածական նպաստ ալ տրուի անգործներուն:

Գալով օտար աշխատաւորներուն, որոնք կը բանին Փարիզ քաղաքի հաշւոյն բացուած արհեստանոցներու եւ աշխատանոցներու մէջ, Սէնի նահանգապետը յայտնեց թէ ձեռնարկուներու պարտադրած պայմաններով, անոնք չեն կրնար հարիւրէն 10 աւելի օտարականներ գործածել: Օրէնքի այս տրամադրութեան դէմ ամէն անսաստուած կը պատժուի օտար գործաւոր գլուխ, եւ օրական 30 ֆրանք տուգանքով, երբ օտար գործաւորներու համեմատութիւնը կը մնայ 10—15ին միջեւ, տուգանքը կը բարձրանայ 40 ֆրանքի, եթէ այդ համեմատութիւնը ըլլայ 15—20ին միջեւ. իսկ աւելիին համար 50 ֆրանք: Անհատական ձեռնարկներու համար նոյնը կը գործադրուի և իւրաքանչիւր գործատիրոջ որ հարիւրին 10էն աւելի օտարական կը գործածէ, կը տրուի 15 օրուան պայմանաժամ մը՝ յարմարելու համար օրէնքին տրամադրութեան:

Նահանգի ոստիկանութեան պետը Գ. Քիափ իր կարգին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ, ինքնաշարժ վարող օտարականներուն մասին: Նոյեմբեր 12ին, Ներքին նախարարութեան առաջարկած է որ անոնց մուտքը արգիլուի ձեռնարկներուն մէջ եւ կամ սահմանափակուի անոնց թիւը, որոնք դիմում կ'ընեն ինքնաշարժ վարելու արտօնութեան համար, եւ այս վերջին կէտին համար ալ, առաջարկած է որ այս առթիւ բնակութեան համար պահանջուած պայմանաժամը 5 տարիէն 8ի կամ 10ի բարձրացուի: Նոյնիսկ հարցուցած է թէ կարելի՞ է արգելիչ միջոցներ գործադրել այն օտարականներուն դէմ, որոնք սեփականատէր ըլլալով, կ'ուզեն իրենք իսկ քշել իրենց ինքնաշարժը: Գ. Քիափ կը յուսայ թէ իր թելադրութիւնները նպաստաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնեն:

Իսկ նահանգապետին տեղեկութիւններէն կը հասկցուի թէ Սէնի նահանգին մէջ կան 64,000 անգործներ, նպաստ ստանալու պայմանաժամը 120 օրէն բարձրացած է 150ի եւ յետոյ 180ի: Ներքին նախարարութիւնը զբաղած է օտար գործաւորներու հարցով: 70,000ի չափ պակսած են Ֆրանսայի մէջ բանող օտարականները: Միջին հարիւրին 14 է աշխատող օտարականներու թիւը՝ գործարաններու մէջ, մինչ նախապէս հարիւրին 33 էր:

Ֆրանսա եւ հատուցումներու հարցը

Այս վերջերս, ֆրանսական կառավարութիւնը շահագրգռուած պետութեանց յանձնած է բացատրագիր մը որով իր տեսակէտը կը պարզէ հատուցումներու եւ յարակից հարցերու մասին՝ ինչպէս կարճատեւ վարկի հարցը:

Այս բացատրագիրը ամփոփ կերպով հրատարակուած է «Թայմզ»ի մէջ:

Ֆրանսա կ'ընդունի որ գոհացում տալով Գերմանիոյ խնդրանքին Եընկի ծրագրով նախատեսուած յանձնախումբը քննութիւն կատարէ անոր ելմտական կացութեան մասին:

Լահէյի մէջ Գերմանիա պաշտօնէն ընդունած է Եընկի պայմանները եւ հանդիսաւորապէս յանձն առած անոնց գործադրութիւնը:

Գալով ներկայիս կատարուող քննութեան, Ֆրանսա կը պահէ իր գործելու ազատութիւնը, որովհետեւ Գերմանիոյ խնդրանքը չէ ենթարկուած իր վերջնական հաւանութեան:

Ֆրանսա կ'ընդունի թէ պէտք է միջոցներ ստեղծել օժանդակելու Գերմանիոյ եւ այս գործին մէջ, Ֆրանսա պիտի ներշնչուի Լաւալի եւ Հուվըրի տեսակցութեան առթիւ, Ուաշինկթընի մէջ հրատարակուած զեկոյցին ոգիէն: Սակայն Ֆրանսա կը պահանջէ որ հատուցումներու վճարման սկզբունքը պաշտպանուի երկու պատճառներով. - Որովհետեւ, որեւէ փաստ չկայ թէ Գերմանիա միշտ սնանկութեան մէջ պիտի ըլլայ, Բ) Պէտք է պաշտպանել միջազգային համաձայնութեանց նուիրականութիւնը:

Եզրակացնելով, Ֆրանսա կը նկատէ թէ հատուցումներու վճարման համար, Եընկի ծրագրին սկզբունքը փոփոխման ենթարկել կարելի կ'ըլլայ, միայն, միաժամանակ միջազգային պարտքերու նուազումով:

Եընկի ծրագրի յանձնախումբը

Եօթ պետութեանց դրամատուններու ներկայացուցիչները, անդամ խորհրդակցական յատուկ յանձնախումբին, իրենց առաջին նիստը գումարեցին Պալի մէջ եւ յանձնախումբին նախագահ ընտրեցին Իտալիոյ ներկայացուցիչը: Յանձնախումբը որ պիտի քննէ Գերմանիոյ ելմտական վիճակը լսեց երկար զեկոյց մը այս մասին:

Անգլիա Հնդկաստանի դէմ

Հնդկաստանի յատուկ նախարարը, Անգլիոյ խորհրդարանին յայտնեց թէ Տէլհիի կառավարիչը ուզած է մանրամասն տեղեկագիր մը Պենկալի հնդիկ համագումարին այն որոշման վրայ, որով պոյքոթ կը յայտարարուի այդ նահանգին անգլիական վաճառատուներուն եւ անոնց ապրանքներուն դէմ: Նախարարը վստահեցուց թէ իշխանութիւնները ուշի ուշով կը հսկեն եւ թէ ի վիճակի են կուրծք տալու որեւէ կացութեան: Կալկաթայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պոյքոթի այս որոշումը տրուած է փութկոտութեամբ, ուժ տալու համար Կանտիի գործունէութեան եւ ազդեցութեան:

Սակայն Կանտի յանձնարարած էր որ սպասեն իր վերադարձին որեւէ գործունէութեան սկսելէ առաջ: Բայց հնդիկ համագումարին նախագահները կ'երեւի, որոշած են փութացնել պայքարը: Արդէն կը գրէ, «Թայմզ»ի թղթակիցը վարձ չվճարելու պայքարը այսօր իսկ պիտի սկսի այդ նահանգին մէջ եւ իբր ըմբոստացման նշան, բոլոր գիւղերուն մէջ պիտի ծածանի ազգային դրօշը:

Եթէ հնդիկ համագումարը յամառի իր այս ընթացքին մէջ, կառավարութիւնը որոշած է հարուածել արագօրէն եւ նախատեսած է, արդէն, զսպումի յատուկ նոր հրամանագիր մը:

Անգլիական զօրախումբերը պատրաստ են միջամտելու Պենկալի մէջ եւ ուրիշ վայրեր:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերմանական կառավարութիւնը պատրաստուած է այսօր վաղը հրապարակելու նոր հրամանագրեր: Կը կարծուի թէ առեւտրականներու եւ ճարտարագործներու գործառնութեանց ընդհ. գումարին տուրքի սակը պիտի բարձրանայ հարիւրին 2ի: Հինտէնպուրկ ստորագրեց այն հրամանագիրը որ կը նուազեցնէ օրավարձերը եւ ապրուստի գիները:

Ուրիշ հրամանագիր մը կը կանոնաւորէ զէնքի վաճառումը եւ նոր խստութիւններ կը դնէ հակազինուորական փրոփականտին դէմ:

Պիտի յայտարարուի նաեւ զինադուլ որ պիտի տեւէ դեկտեմբեր 20էն մինչեւ յունուար 5 եւ այդ շրջանին պիտի արգիլուին ամէն տեսակ քաղաքական ցոյցեր, գրգռութիւններ եւ հրապարակային արտայայտութիւններ:

Բացում ամերիկեան խորհրդարանին

ՋԷՆ ՈՒԶԵՐ ԼՍԵԼ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Նախորդ օր, բացուեցաւ Ամերիկեան խորհրդարանը: Այս առթիւ, [illegible]ներու բազմութիւն մը, մօտ 1500 հոգի, հաւաքուեր էր խորհրդարանին մօտերը, կարգ մը պահանջներ ներկայացնելու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Ա.

Բարեկամ մը, որուն հայրենասիրութիւնը չեմ կրնար կասկածի տակ դնել, կը գանգատէր յաճախ.

— «Հայ ժողովուրդը ի՛նչ պէտք ունի հետաքրքրուելու Անգլիոյ քաղաքական գործերով. մենք ցաւ, հոգ չունի՞նք»։

Այս միամիտ հարցումը պատեհութիւն կ'ընծայէ որպէսզի հրապարակաւ բացատրեմ տեսակէտ մը, որուն մասին դժբախտաբար շատ քիչերն են որ կը խորհին։

Անգլիոյ եւ առհասարակ միջազգային քաղաքականութեան մասին մեր հետաքրքրութիւնը պիտի հետապնդէ երկու գլխաւոր նպատակ.—

Ա.— Զարգացնել մեր քաղաքական հմտութիւնը եւ օրը օրին հետեւիլ մեծ ժողովուրդներու պատմութեան։

Բ.— Որոշադրել, երբ պէտք կայ, մեր քաղաքական դաստիարակութիւնը, որ ունի բազմաթիւ թերի կողմեր։

×

Ա.— Մեր քաղաքական կամ մշակութային արժէքները որքան ալ սահմանափակ ըլլան, պէտք է ընդունինք որ բոլոր ժողովուրդ մեր ճակատագիրը շղթայուած է միջազգային քաղաքականութեան։ Եւրոպական երկիրներու ընթացիկ պատմութիւնը մեզի համար այնքան շահեկան է եւ ինքնապաշտպանման աղբիւր որքան Թուրքիոյ կամ Ռուսաստանի քաղաքական կեանքը։ Ճիշդ է որ մեր ազատագրական պայքարին մեծամասնութիւնը ժամուն յուսահատօրէն խաբուեցանք, բայց այդ դժբախտ պարագան երբեք պատրուակ մը չէ, որպէսզի մենք հարկաւոր հետեւինք միջազգային դէպքերուն։ Ինչպէս որ անհեթեթ սխալ մը գործած պիտի ըլլայինք, եթէ չհետաքրքրուէինք այսօր Մուսթաֆա Քէմալի հայրենիքով՝ «որովհետեւ Թուրքերը մեզ ջարդեցին»։ Վերջը-վերջը ազգերը հարս ու կեսուր չեն որ քէն ընեն յաւիտենապէս եւ գոնէ քաղաքականօրէն չզբաղին իրարմով։

Այս նկատումներով, հետեւաբար, Անգլիա առաջին գլխաւոր երկիրն է որուն քաղաքական կեանքը հեռուէն հեռու իրեն կը կապէ շատ մը ժողովուրդներու ճակատագիրը։

Նախակրթարաններու երախաներն ալ գոց գիտեն որ այս երկիրը, հակառակ իր օրուան հոգերուն եւ տագնապներուն, տակաւին ամէնէն ահարկու պետական կազմն է։ Չկայ ուժ մը իրմէ զօրաւոր որ զէնքը փոխարինէ իր ներկայ քաղաքականութեան մէջ։ Չկայ ազգային ուրիշ ամբողջութիւն մը որ անոր նմանի։ Միակ աշխարհակալ զօրութիւնն էր երէկ. միակն է եւ այսօր։ Այս էական հզօրութեան հիմնական հասկցուելու համար, պէտք է մէկ կողմ նետենք նախ օրուան մամուլը եւ երեւոյթները դիտենք աւելի բարձրէն եւ չարձակենք կանխահաս վճիռներ այս երկրին ապագային մասին։

«Առանց Մեծն Բրիտանիոյ կամքին տերեւ չի շարժիր», կ'ըսեն դեռ «խելքը-գլուխը» Հայեր որոնց «Բիւզանդիոն» կը կարդային երէկ։

Անգլիացի բարեկամս, քիչ մը հայրենամոլ, աւելի առաջ կ'անցնի. «Եթէ մենք ուզենք, տիեզերքի բոլոր ուժերը անշարժութեան կը դատապարտուին»։ Չափազանցուած խանդավառութիւն, այո՛։

Սակայն ուզենք-չուզենք պիտի ընդունինք որ միջազգային քաղաքականութեան ներկայ դասաւորման մէջ, Մեծն Բրիտանիա կը կատարէ առաջնորդի եւ իրաւարարի դերը։ Չկայ խնդիր մը որուն մէջ ձայն չունենայ ան եւ չկայ անկիւն մը ուրկէ շահեր չակնկալէ։

Չինաստան ու Ճափոն կը կռուին՝ Լոնտոն արթուն կը հսկէ։ Խորհրդային Ռուսաստան քաղաքական դաւեր կը լարէ յանուն Կարլ Մարքսի եւ Լէնինի.— Անգլիա կը հետեւի իր շարժումներուն։ Ֆրանսա եւ Գերմանիա կը կռուին կամ կը պաղտուին՝ «Նորին Վեհափառութեան կառավարութիւնը» աչքերը չորս բացած կը դիտէ։ Իտալիա զանազան քաղաքական ծրագիրներ կը մշակէ որոնք Լոնտոնի բովէն կ'անցնին մինչ Պալքանները կ'եփին, կը դաշնակցին, կը սպառնան,— Անգլիոյ շուքը այնտեղ է։

Եւրոպական կարգ մը պետութիւններ նոր շահաստաններ ու քաղաքական ազդեցութեան շրջանակներ կը փնտռեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ,— Անգլիա աչալուրջ կը հետեւի բոլորին։

Մէկ խօսքով, Մեծն Բրիտանիա կը շահագրգռուի բովանդակ աշխարհի քաղաքական անցուդարձերով՝ Ալասքայէն մինչեւ Նոր Զելանտա եւ Փաթակոնիայէն Սախալին։ Իր ձայնը գերակշիռ է միջազգային համաժողովներու առջեւ եւ իր խորհուրդներն ու կարծիքը անհրաժեշտ՝ որեւէ կենսական հարցի կարգադրութեան համար։

Հայ ժողովուրդն ալ ունի նուիրական դատ մը որ մոռացութեան տրուած է այժմ, դատ մը որ իր տեղը գրաւած է միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Անոր վերջնական լուծումը կախուած է շատ աւելի կարեւոր խնդիրներէ, որոնց մասին խորհելու եւ վճռապէս խօսելու հնարաւորութիւն չունի Եւրոպան ներկայիս։ Աւելի պարզ խօսելով, հայկական հարցը կապուած է Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ ճակատագիրներուն։

Աւելորդ է յիշեցնել որ, այդ երկու երկիրներուն քաղաքական կեանքը, անոնց ներշնչումները, անոնց ապագան մեծապէս կը շահագրգռեն բրիտանական կայսրութիւնը։ Հայաստանի անկախութեան վերջնական ձեւակերպումը հարց մըն է որ սեղանի վրայ պիտի դրուի դարձեալ վաղը։ Շփոթութեան տեղի չտալու համար, շեշտեմ անմիջապէս որ հայ ժողովուրդը այսքան յուսախաբութիւններէ ետք, ո՛չ Եւրոպայէն, ոչ իսկ Ճէնթլմէն Անգլիացիներէն որ կը սպասէ իր ազգային իտէալներու ամբողջական իրագործումը։ Սակայն Միացեալ եւ անկախ հայկական պետութիւն մը ստեղծելու պարագային, Անգլիան, ո՛չ թէ մեր, այլ իր կայսերական շահերուն տեսակէտէն պիտի կատարէ խաղաղ դեր մը։ Ըսել կ'ուզեմ որ ռուսական եւ Թրքական հարցերը չեն կրնար կարգադրուիլ առանց բրիտանական միջամտութեան։

Հետեւաբար, մենք իբրեւ քաղաքական արժէք ունեցող ազգ, մօտէն պիտի հետաքրքրուինք Անգլիոյ ներկայ քաղաքական ուղղութիւնով։

Ի՞նչ կը մտածեն այս երկրին վարիչները մեր մասին։ Ի՞նչ է իրենց տեսակէտը Մերձաւոր Արեւելքի՝ Կովկասի, Թուրքիոյ, Ռուսաստանի, Պաղեստինի, Իրաքի մասին։ Ի՞նչ լուծում կը նախատեսեն. ձեռնտո՞ւ է իրենց համար յաւերժացնել Թուրքիոյ սա ամբարտաւան կեցուածքը։ Ի՞նչ է, մէկ խօսքով, Մեծն Բրիտանիոյ ընդհանուր քաղաքականութեան իսկական յատակագիծը եւ ի՞նչ խնդիրներ կը հետապնդէ ան Արեւելքի մէջ գլխաւորաբար։ Ասոնք խնդիրներ են որոնց լրջօրէն պէտք է հետեւինք, որովհետեւ անհերքելի է այլեւս կրկնութիւնը մեր երէկուան սխալներուն որոնց մէջ մեր քաղաքական հմտութեան պակասը բաւական մեծ դեր ունեցաւ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԿՐՃԱՏԵՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը գրէ Երուսաղէմէն.—

Արաբական հնաւոր կեդրոններէն պատուիրակներ կը հասնին Երուսաղէմ, մասնակցելու համար իսլամական համագումարին, որ կը բացուի դեկտեմբեր 7ին։ Համագումարին նպատակն է խորհրդակցիլ իսլամական շէնքերու պահպանման եւ նորոգութեան մասին եւ զրած հաւաքել իսլամական աշխարհէն։ Թէեւ Միւֆթին յայտարարած է թէ խալիֆայութեան խնդիրը չպիտի յուզուի, շատեր կան որ կը պնդեն թէ այս հարցը առաջին նպատակը կը կազմէ համագումարին։ Վահաբիներու թագաւորը, Իպն Սաուտ բողոքած է համագումարը Երուսաղէմի մէջ գումարելու որոշման դէմ։ Բողոքած են նաեւ շատ մը արաբ երեւելիներ։ Համագումարին թուականը ընտրուած է իբրեւ տարեդարձը Մուհամմէտի խորհրդաւոր ճամբորդութեան Մէքքէէն դէպի Երուսաղէմ։

Արաբական մամուլին մէկ մասը համագումարը փորձ մը կը նկատէ ճահճացու հարուած մը տալու սիոնականութեան եւ գհամաշխարհային իսլամութիւնը կազմակերպելու համաշխարհային հրէականութեան դէմ։ Թէեւ վստահելի չէ այս տեսակէտը, բայց կ'ապացուցանէ նոր տարրերու երեւումը Պաղեստինի մէջ։

Հրէական Ազգային Տունը մեծապէս կախում ունի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի համակիրներու մարդասիրութենէն՝ իր առօրեայ գոյութեան համար։ Վերջին երկու տարիներու ընթացքին այս աջակցութիւնը յայտնապէս թուլցած է, գլխաւորաբար Ամերիկայի տնտեսական պայմաններուն պատճառով, բայց նաեւ իբրեւ հետեւանք այն վհատեցուցիչ ազդեցութեան զոր գործած է Հրեաներուն վրայ՝ կարծեցեալ հակասիոնական կողմնակցութիւնը անգլիացի պաշտօնեաներու որ երեւան հանուեցաւ Շօի տեղեկագրով, 1929ի խռովութեանց հանդէպ։ Անոր վրայ աւելցաւ գաղթային Նախարար Փասֆիլտի յայտարարութիւնը 1930 հոկտեմբերին։

Անցեալ օգոստոսին, Պազէլի Սիոնական համագումարին մէջ, Սիոնական գործակալութիւնը անհրաժեշտ գտաւ մեծապէս կրճատել ելմտացոյցը յաջորդ տարիներու համար, եւ երկու ամիս չանցած, գործակալութեան տեղական գործադիր կոմիտէն հարկադրուեցաւ վերաքննել եւ աւելի կրճատել նախահաշիւը։

Տեղական ծախքերու մեծագոյն մասը կը կազմեն երկրագործական գաղութներու եւ կրթութեան յատկացուած վարկերը։ Արդ, խնայողութեան պահանջը ամէնէն աւելի այս կենսական գործունէութեանց կը վնասէ։ 1930ին գործակալութեան ամբողջ ծախքը էր 422,000 պաղեստինեան ոսկի, որոն 155,000ը տեղաւորման գնաց, իսկ 94,000ը կրթութեան։ Անցեալ օգոստոսին յառաջիկայ երկու տարիներու համար սահմանուեցաւ տարեկան 360,000 ոսկի, որուն 66,000ը տեղաւորման, 56,000ը կրթութեան, իսկ 96,000ը անկախ պարտքերու։ Վերջերս անխուսափելի դարձաւ նոր զեղչ մը, իսկ 10,000 ոսկի կրճատուեցաւ տեղաւորման գլուխէն, իսկ 20,000 կրթութեան վարկէն։

Այսպէս կրճատելով իր գործունէութեան ծրագիրը, Սիոնական գործակալութիւնը դէմ դիմաց կը գտնուի հիմնական հարցի մը առջեւ։ Երկու ծրագիրը տեսակէտներ կան սիոնական ծրագրին առնչ. Կան Սիոնականներ որոնք, աւելի կամ նուազ առատձեռնով, քաղաքական կեդրոն մը կը համարեն Ազգային Տունը,— այսինքն տեղ մը ուր Հրեաները պէտք է բաւական ազդեցիկ եւ բազմաթիւ ըլլան, պաշտպանելու համար իրենց դիրքը եւ վարկը ինքնավար հրէական պետութեան մը մէջ։ Ուրիշներ զայն կը համարեն մշակոյթի կեդրոն մը, այսինքն վայր մը ուր ինչ որ յատկապէս հրէական է, կարենայ վայելել անարգել զարգացում եւ որ դառնայ ներշնչման աղբիւր մը ամբողջ աշխարհի Հրեաներուն համար։ Առաջինները հողի եւ նիւթական ամրացման ապահովումը կը նկատեն էական խարիսխը Ազգային Տան. վերջինները ամենակարեւոր ազդակ կը համարեն ներուժ կրթութիւնը՝ հրէական ուղղութեամբ։ Մինչեւ հիմա հաւասարակշռութիւն մը պահուած է երկուքին միջեւ, բայց վերջին խիստ խնայողութիւններու ընթացքին հարցը եկաւ երկու կենսական գործունէութիւններէն մէկն եւ մէկը կրճատելու, կրթական մասն է որ տուժեց։

Նոր հողեբանութիւն մը կը յայտնուի կարգ մը փորձ Սիոնականներու մէջ։ Իբրեւ հետեւանք համաշխարհային տնտեսական կացութեան, բրիտանական կառավարութեան վարանոտ ընթացքին՝ հանդէպ Ազգային Տան, Հրեաներու յուսախաբութեան, անոնք կը կարծեն թէ Պալֆըրի յայտարարութեան (1917) յարուցած խանդավառութեան ալիքը սպառած է իր ուժը եւ թէ հաւանական չէ որ կարենան աւելի յառաջ երթալ։ Այս շարքի Սիոնականներուն կարծիքով, ներկայ սերունդին ուրիշ բան չի մնար ընել, եթէ ոչ ամրապնդել «1920-1930 շրջանի հրէական վերակենդանութեան» ուժով շահուած դիրքերը։ Այս նուաճումներուն գլխաւորը կը համարուին եբրայեցերէնի վերահաստատումը իբրեւ կենդանի լեզու եւ Հրեաներու մէջ ներարկել մը այն գաղափարին թէ հողագործութիւնը պատուաւոր գործ է։ Այս երկուքն ալ, տակաւին յիսուն տարի առաջ, պարզապէս քանի մը գաղափարապաշտներու երազն էին։

Եւ այժմ, օրուան հրատապ խնդիրն է իսլամական համագումարը։ Տակաւին կարելի չէ պարզել համագումարին ներքին արժէքը։ Բայց անոր բուն նպատակը բաւական պարզ է։ Լացի Պատին վէճէն ի վեր, Երուսաղէմի Միւֆթին ամէն առիթէ օգտուեցաւ իսլամական ուշադրութիւնը Պաղեստինի վրայ կեդրոնացնելու համար, այսպէս չէզոքացնելով այն ուժերը որոնց վրայ կրցեր էին յենուլ Պաղեստինի Հրեաները։ Ան էր որ յղացաւ Երուսաղէմի «Հարէմ-էշ-Շէրիֆ»ը դարձնել արդիական նշխար մը, ուր, ոչ շատ հեռու Լացի Պատէն, պէտք է թաղուին իսլամի մեծագոյն առաջնորդները։ Այսպէս, Հնդկաստանի իսլամ առաջնորդին, Մուհամմէտ Ալիի մարմինը այստեղ բերուեցաւ յունուարին, եւ հինգ ամիս յետոյ փոխադրուեցաւ «վերջին խալիֆային», Հիւսէին Թագաւորին մարմինը։

Պաղեստինի իսլամները վերջերս փորձեցին առաջնակարգ դեր մը կատարել իրենց արտասահմանի կրօնակիցներուն տառապանքները յայտնելու համար «անհաւատ» կառավարութեանց. ու թէեւ չկրցան Երուսաղէմի մէջ թաղել Իտալացիներու ձեռքով մահապատիժ ենթարկուած Օմար Մուխթարի մարմինը, բայց անոր յիշատակը պիտի մշտնջենաւորուի անունը արձանագրելով Երուսաղէմի իսլամական որբանոցի գրադարանին վրայ։

Մեվլանէ Շէվքէթ Ալի, որ եղբայրն է Մուհամմէտ Ալիի, Միւֆթին անցեալ փետրուարէն ի վեր կը ջատագովէ Երուսաղէմի մէջ իսլամական համալսարան մը հիմնելու ծրագիրը, նման եբրայական համալսարանին, իբրեւ կեդրոն համաշխարհային իսլամական մշակոյթի։

Այս երկու խնդիրները — Լացի Պատ (իսլամական սրբավայրեր) եւ իսլամական համալսարան, ինչպէս եւ Հիճազի երկաթուղիին սեփականութիւնը (որ կը պահանջուի իբրեւ «Վաքֆ») եւ իսլամութեան հետ կապուած ուրիշ հարցեր բաւական նիւթ կը հայթայթեն իսլամական միջազգային համագումարի մը համար, նման անոնց՝ որ վերջին տարիներու գումարուեցան Հիճազի եւ Գահիրէի մէջ։ Կը յուսացուի որ համագումարի պատուիրակներուն հաւաքական իմաստութիւնը եւ լայն փորձառութիւնը տեղի չպիտի տան թեմական եւ տեղական մանր-մունր խնդիրներով շահագործելու կրօնական տգէտ նախապաշարումները։ Այս միջոցին Պաղեստինի ժողովուրդներուն մէջ ներքին յարաբերութիւնները նուազ լեցուն են թոյնով, քան որեւէ ատեն վերջին չորս տարուան ընթացքին։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ. — ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամով փոխարինութիւն

Այն ապահովագրեալները որոնք հիւանդ են, բայց ի վիճակի են աշխատելու, դարմանումի համար միայն փոխարինութիւն կը ստանան։ Իսկ անոնք որ բժիշկին յանձնարարութեամբ աշխատանքը դադրեցնելու ստիպուած են, աշխատանքի համար եւս հատուցում մը, դրամով փոխարինութիւն մը կը ստանան։

Ո՞րքան է օրական հատուցումը

Այդ հատուցումը հաւասար է օրավարձքի կէսին։ Այս կէսին մասին ալ շփոթութիւն ստեղծուած է։ Վարձուորները ընդհանրապէս կը կարծեն թէ իւրաքանչիւր իր շահած օրավարձքին կէսը պիտի ստանայ, իրականին մէջ կէս-օրավարձքի հատուցումը (indemnité de demi-salaire) հաւասար է իւրաքանչիւր դասի համար որոշուած հիմնավարձքի (salaire de base) կէսին:

Հետեւեալ ցուցակը կը պարզէ իւրաքանչիւր դասի պատկանող վարձուորներուն ստանալիք օրական հատուցումը, հիւանդութեան հետեւանքով աշխատութեան դադրեցումի պարագային։

դաս	օրավարձք	հիմնավարձք	օրակ. հատուցում
Ա. դաս	1— 8 Ֆր.	6 Ֆր.	3 Ֆր.
Բ. դաս	8—15 Ֆր.	12 Ֆր.	6 Ֆր.
Գ. դաս	15—20 Ֆր.	18 Ֆր.	9 Ֆր.
Դ. դաս	20—32 Ֆր.	24 Ֆր.	12 Ֆր.
Ե. դաս	32 Ֆր.էն աւելի	36 Ֆր.	18 Ֆր.

Օրական հատուցումը կը վճարուի միայն աշխատանքի օրերուն համար. *կիրակի եւ տօն օրերը հաշուի չեն առնուիր.*

Ո՞ր պարագաներուն մէջ օրական հատուցումը աւելի կը վճարուի

Երբ ապահովագրեալը 16 տարեկանէն վար զաւակներ ունի, իւրաքանչիւր զաւակի համար օրական մէկ ֆրանք աւելի կը ստանայ։ Բայց այս յաւելումին օտարները իրաւունք չունին, *բացի Պելճիքացիներէն, Լեհերէն եւ Իտալացիներէն։*

Ո՞ր պարագաներու մէջ օրական հատուցումը պակաս կը վճարուի

ա) Երբ գործատէրը շարունակէ հիւանդ ապահովագրեալին վճարել օրավարձքին մէկ մասը։ Այս պարագային, օրական հատուցումը՝ ապահովագրեալի իսկական օրավարձքին եւ գործատէրին իրեն վճարած մասնակի օրավարձքին տարբերութենէն աւելի չի կրնար ըլլալ.

բ) Երբ ապահովագրեալը (օրինակ [illegible]) թէ սնունդ եւ թէ բնակարան կը ստանայ իր գործատէրէն, եւ հիւանդութեան շրջանին ալ կը շարունակէ իր օրավարձքը ստանալ, այդ պարագային օրական հատուցում չի ստանար։

գ) Հիւանդանոց պառկելու պարագային, ապահովագրեալը կը ստանայ օրական հատուցումին երկու երրորդը՝ *եթէ 16 տարեկանէն վար մէկ կամ աւելի զաւակներ, եւ կամ ծնողք ունի եւ ինք կ'ապրեցնէ զանոնք, կէսը՝ եթէ ամուսնացած է։ Բայց ոչ զաւակ ունի եւ ոչ ծնողք եւ կամ եթէ ունի, ինք չապրեցներ,* մէկ երրորդը՝ *միւս բոլոր պարագաներուն մէջ։*

Որքա՞ն ժամանակ կը վճարուի օրական հատուցումը

Օրական հատուցումը կը վճարուի հիւանդութեան վեցերորդ օրէն սկսեալ մինչեւ վեց ամիս, *անշուշտ եթէ հիւանդութիւնը պատճառ ըլլայ աշխատանքի դադարման, աշխատանքի անկարողութեան* (incapacité de travail)։ *Լաւ միտք պահել որ հիւանդութեան առաջին օրը հիւանդութեան սկսած օրը չէ, այլ բժշկական առաջին քննութեան օրն է, որուն թուականը նշանակուած կ'ըլլայ հիւանդութեան թուղթին վրայ։*

Ուրեմն հիւանդութեան առաջին 5 օրերուն համար— աշխատանքի որ ըլլան թէ տօնի օր— աշխատութեան անկարող ապահովագրեալը օրական հատուցում չի ստանար։ Հետեւաբար եթէ աշխատութեան անկարողութիւնը 6 օրէն պակաս տեւէ, հիւանդը օրական հատուցումէ կը զրկուի, նոյնիսկ եթէ շարունակէ դարմանուիլ։

Այն ապահովագրեալները որոնք առնուազն երեք զաւակ ունին եւ իրենք կ'ապրեցնեն զանոնք, աշխատանքի անկարողութիւն պատճառող հիւանդութեան պարագային, չորրորդ օրէն սկսեալ օրական հատուցում կը ստանան։

Եթէ ապահովագրեալը վեց ամիսէն առաջ առողջանայ, կամ աւելի ճիշդ, աշխատելու կարող ըլլայ, աշխատանքի սկսելու համար բժիշկին նշանակած օրէն անդին օրական հատուցում չի ստանար։

Օրինակներ։ Ապահովագրեալ մը յունուար 1ին կը հիւանդանայ, նոյն օրը բժիշկին կը դիմէ, որ թուղթին վրայ կը նշանակէ անոր աշխատելու անկարողութիւնը։ Հիւանդը օրական հատուցումի իրաւունք կ'ունենայ յունուար 6էն մինչեւ յուլիս 1, եթէ աշխատելու անկարողութիւնը մինչեւ այդ ատեն տեւէ։

Նոյն ապահովագրեալը, փոխանակ յունուար 1ին, այսինքն հիւանդութեան սկսած օրը բժիշկին դիմելու, եթէ յունուար 15ին դիմէ, յունուար 21էն սկսեալ միայն օրական հատուցում կը ստանայ, մինչեւ յուլիս 21։ Բայց ոչինչ կը ստանայ յունուար 1-15 շրջանին համար, քանի որ բոլոր փոխարինութիւններու համար, բժշկական առաջին քննութեան թուականը նկատի կ'առնուի։

Օրական հատուցումէն զատ դրամով ուրիշ ինչ փոխարինութիւն կը տրուի

Երբ ապահովագրեալ մը հիւանդութեամբ անկարող կ'ըլլայ աշխատելու, գործատէրը չաշխատած օրերուն համար իր անձնական բաժնեվճարը չի տար, այսինքն դրոշմ չի փակցներ տարեկան տետրին մէջ, որ ծերութեան թոշակին համար է։ Արդ, գործատէրին բաժնեվճարը Ապահովագրական Սնտուկն է որ կու տայ 16րդ օրէն սկսեալ, որպէսզի ապահովագրեալը ի վիճակի ըլլայ ծերութեան թոշակի բաժնեվճարը տալու։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՕԹ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Գրեր էինք որ «Ցուսաբեր» յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ «Ռումանիա» նաւու ճամբորդներէն ծեդինակաւոր Ռումանացիի մը հետ, որ երբեմն քաղաքական պաշտօններ ալ վարած է։

«Յուսաբեր»ի Նոյ. 21—25ի կապոցը կորսուած ըլլալով, այսօր միայն միջոց գտանք արտատպելու այդ տեսակցութեան գլխաւոր մասերը։

Աւելցնենք թէ վկան պատրաստ է ի ծարկին յայտնելու իր անունը՝ միջազգային ատեանի մը առջեւ.—

— Կը հաճի՞ք քանի մը մանրամասնութիւններ տալ Վիտինեանի մասին,

— Վիտինեանը Փիրէայէն նաւ բարձրացաւ. մինչեւ Պոլիս հասնիլը ան բնաւ հետաքրքիր անձնաւորութիւն մը չէր. նաւուն բազմաթիւ ճամբորդներէն մէկն էր ան. ճամբու ընթացքին մեր փոքրիկ նաւուն կամրջակին վրայ կ'երեւար ան յաճախ. Ի'րանն՝ հազիւ 50 տարեկան էր, սակայն արտաքնապէս աւելի տարեց ցոյց կուտար, այնքան տառապա՜ծ ու հիւծա՜ծ երեւոյթ ունէր այդ դժբախտ մարդը։

— Լա՛ւ. իսկ իր ձերբակալութիւնն ու մահը ի՞նչ պարագաներու մէջ տեղի ունեցան։

— Ինչպէս ըսի, նաւուն մէջ ո՛չ ոք լուր ունէր Վիտինեանի մը գոյութեան մասին։ Երբ Պոլիս հասանք, բոլորս ալ զարմացումով տեսանք խուժումը մեր նաւուն վրայ շուրջ 40 Թուրք կողմէ ոստիկաններու՝ առաջնորդութեամբ իրենց պետերուն։ Պատճառը բաւական ժամանակ չհասկցանք. «Եթէ եկած են ստորական քննութիւն կատարելու, կը խորհէինք մենք, այն ատեն ինչո՞ւ ոստիկաններու այսքան մեծ թիւ մը»։ Հետաքրքրութենէ մղուած մօտեցանք նաւուն խցիկներէն մէկուն, ուր մտած էին Թուրք ոստիկաններէն մաս մը եւ մանրազնին աչքէ կ'անցընէին «Թրանզիթ» ճամբորդներու ցանկը՝ նաւապետին ներկայութեան։ Եւ քիչ ետքը, կը պահանջեն նաւապետէն յանձնումը Կարապետ Վիտինեանի եւ Ցակոբ Սրիկեանի։ Բնականաբար մեր նաւապետը խստիւ ընդդիմացաւ անոնց այդ ապօրինի պահանջին, բայց ի զուր, Թուրքերը կը պնդէին։

— Ներեցէք որ ձեզ ընդմիջեմ. ինչպէս կ'ըսէք, Թուրքերը կանխապատրաստութեա՛մբ եկած էին, եւ բնականաբար ալ լուր ունէին Վիտինեանի ներկայութենէն. արդ, ո՞վ կը կարծէք որ այդ բոլորը հաղորդած է իրենց։

— Իմ խորին համոզումով, անպատճառ յոյն ոստիկանութիւնը աջակցած է իր նոր դաշնակցին։ Աւրեմն, շարունակելով իմ խզուած խօսակցութիւնս, պարտաւոր եմ ձեզ յայտնելու, որ մեր նաւապետը՝ Պ. Նեկլօ, միջազգային իրաւունքին ապաւինած, մինչեւ վերջն ալ մերժեց Թուրքերուն զոհացում տալ։ Ասոր վրայ Թուրքերը, փոխելով պահ մը իրենց պահանջը, առաջարկեցին հարցաքննել մեր երկու հայրենակիցները՝ Վիտինեանն ու Սրիկեանը. երկար ընդդիմութենէ յետոյ, մեր նաւապետը տեղի տուաւ այս վերջին առաջարկին առջեւ, պայմանով որ ամէն հարցաքննութիւն կատարուէր Բ. Նաւապետին ներկայութեան։ Եւ այդպէս ալ եղաւ։

— Հետաքրքրական է. արդեօք ի՞նչ կարգի հարցումներ ուղղած են Թուրքերը մեր հայրենակիցներուն։

— Լաւծիս ու ստուգածիս համաձայն, անոնք շատ սովորական հարցումներ ըրած են. օրինակ՝ ո՞ւրկէ կուգաք, ո՞ւր կ'երթաք, ի՞նչ գործով կը պտըտիք», եւայլն։

— Հարցաքննութենէն յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ։

— Թուրքերը այնուհետեւ ալ շարունակեցին պահանջել մեր երկու հայ ճամբորդները, սակայն, նաւապետը նորէն տեղի չտուաւ։ Ասոր վրայ, Թուրքերը երկու Հայերը խիստ հսկողութեան շղթային մէջ առին. այդպէս միացին մօտաւորապէս գիշերուան մինչեւ ժամը ութը կամ ութուկէսը, երբ յանկարծ նաւուն մէջ իրարանցում մը տեղի ունեցաւ. նաւապետը, Թուրքերու առաջարկով, խոր լռութեան մէջ սեղանին վրայ նստած, արմուկները սեղանի վրայ, ձեռքերը գլխուն, խորասուզուած էր ճնշիչին դուռը՝ ներսը ողբերգական տեսարան մը կը պարզուէր... Վիտինեանը անձնասպան եղած էր՝ ինքզինքը կախելով։

— Իսկապէս, անկեղծօրէն կը հաւատա՞ք թէ ինքզինքը կախած է ան, իսկ Թուրքերն ալ այդ տեսարանին լոկ անմեղ վկաները եղած ըլլան։

— (Վայրկեան մը խոր լռութենէ յետոյ, կարծես սթափելով ահաւոր երազէ մը). Հա՛, այդպէ՜ս..., պարոն, ի՜նչ սարսափելի վայրկեաններ էին... այո՛, այո՛, պէտք է կասկածիլ անոնց՝ Թուրքերուն վրայ. անոնց ճակատը ահաւոր ոճիրներով խարանուած է պատմութեան աչքին դատաստանին կողմէ։ Ու՛ր է, ո՛ւր, պարոն, թէ ոճրագործ ցեղեր չկան. աղաւաղել Թուրքն ու իր պատմութիւնը։ Ես, որ համոզուած մարդասէր մըն եմ, համոզուած խղճմտանքով կը վկայեմ ասիկա։ Մօռցէք պահ մը անոնց արիւնոտ պատմութիւնը. առէք միայն իրենց ներկան։ Օրինակ, ի՜նչ բարբարոսութիւններ չգործեցին ձեզ՝ Հայերուդ նկատմամբ, որ գերազանցապէս քաղաքակրթութեան եւ մարդկութեան ծառայող տարր մըն էք ու ատոր համար ալ պէտք էր ատէին, հակառակ բոլոր չարիքներուն, իսկ անոնց պէտք է ուշ կամ կանուխ չքանան պատմութեան հորիզոնէն։ Այո՛, այո՛, դժուար է հաւատալ, թէ Վիտինեանը անձնասպան եղած է....

— Վիտինեանի, այդպէս ըսենք, անձնասպանութենէն յետոյ, Թուրքերը ի՞նչ ըրին եւ ի՞նչպէս Սրիկեանը կարողացաւ վար առնել։

— Վիտինեանի հաշիւը մաքրելէն յետոյ, Թուրքերը իրենց ձեռքը դրին Սրիկեանի օձիքին, եւ ուզեցին զայն ցամաք տանիլ. այդ առթիւ իրենց ու մեր կողմէ նաւապետին միջեւ երկար ու բուռն վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ. նաւապետը ի զուր յիշեցուց այդ վայրկեաններուն՝ միջազգային օրէնքներն ու սովորութիւնները. ոչինչ մտիկ կ'ընէին անոնք. ի վերջոյ տպաւորած տեղի ունեցած դէպքերու պաշտօնական արձանագրութիւնները կազմել, եթէ յանդգնէին Սրիկեանը ձերբակալել։ Սակայն Թուրքերը դարձեալ մտիկ չըրին. «զուք ըսին անոնք. ձեր գիտցածը ըրէք, ու մենք՝ մերը, ձեզի չափ մենք ալ օրէնքներէ կը հասկնանք, սակայն, այնուամենայնիւ, Սրիկեանը պէտք է վար դնենք»։ Նաւապետը տեսնելով որ անհնարին է Թուրքերուն հետ գլուխ ելլել, իբրեւ վերջին փորձ, հրամայեց իր ստաներէն մէկուն, որ անդուդին գլուխը կանգնի ու բացկատարած՝ թոյլ չտայ Թուրքերուն, որ Սրիկեանը վար տանին։ Թուրքերը կարեւորութիւն չընծայելով նաեւ այս արգելքին՝ բռնելով մէկ կողմ նետեցին իրենց արգելք հանդիսացող սպան ու բռնի իջեցուցին Սրիկեանը։ Թուրքերուն այս վայրկենութիւնն ալ, իբրեւ բռնի արարք կ'արձանագրուի ու յետոյ, տեղի ունեցած դէպքերուն ընդհանուր տեղեկագիրը կազմուելով, նոյն գիշերն իսկ կը յանձնուի ռումանական դեսպանատան, իսկ պատճէնն ալ՝ ֆրանսական եւ եգիպտական դեսպանատուններուն, որովհետեւ մեր հայրենակիցներէն Վիտինեանը լիբանանեան հպատակ է, իսկ Սրիկեանը՝ եգիպտական։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱԳՆԱՊԻ ՏՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, դեկտ. 1էն գործադրութեան դրուեցաւ «տնտեսական տագնապի տուրք»ը» պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած ըլլալով Նոյ. 30ին, Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.—

Դեկտեմբերի եւ յաջորդ ամիսներուն թոշակները պիտի քաժնուին ստորեւ ցոյց տրուած պայմաններուն համաձայն։ 30 ոսկիէն մինչեւ 150 ոսկի թոշակ ստացողները, 30 ոսկիէն բացը հանուելով, մացեալին վրայ հարիւրին 10 տուրք պիտի վճարեն։ Իսկ 151-350 ոսկի թոշակ ստացողները, առանց 50 ոսկին բացը հանուելու 150 ոսկիին վրայ հարիւրին 10, իսկ մացեալին վրայ հարիւրին 12 տուրք պիտի վճարեն։

351-600 ոսկի թոշակ ստացողները, 150 ոսկիին համար հարիւրին 10ը, 350ին համար հարիւրին 12 և անկէ աւելիին համար հարիւրին 16 պիտի վճարեն։ Իսկ 600էն աւելի թոշակ ստացողները, մինչեւ 600 վերոյիշեալ պայմաններուն տակ պիտի վճարեն իրենց տուրքը եւ աւելիին համար ալ հարիւրին 24։

2.— Ցուցակագրուած թոշակներու ցանկին ընդհ. գումարին վրայէն կը գանձուի տուրքը՝ եթէ ցուցակին ընդհ. գումարը 150 ոսկին չանցնիր. միմիայն մէկին համար 30 ոսկին բացը հանուելով, մացեալին վրայ հարիւրին 10 կը գանձուի։ Ասէն կարգի թոշակներէ զատ զատ գեղչ կատարուիր։ Եթէ գանազան թոշակներու ընդհ. գումարը 150 ոսկին անցնի, անոնք ամբողջութեամբ տուրքի ենթակայ են։

3.— Նոյեմբերին եւ կամ աւելի առաջ իրականացած թոշակները եւ վարձքերը նոյնիսկ եթէ աւելի վերջը վճարուին, այս տուրքին ենթակայ չեն։

Այս տուրքին առթիւ, բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, բայց անօգուտ, կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր յարուցած ըլլալով:

Րէֆիք Շէվքէթ պէյ, ըսաւ.—

— Անոր դրուած տուրքերը պէտք է ժողովուրդին համար անտես. չահ մը ապահովեն։ Անցեալ տարի տուներուն տուրքը իջեցուցինք, այս տարի չենք կրնար բարձրացնել։ Սակայն պէտք է այնպիսի օրէնք մը պատրաստել որ կալուածատէրերը իրենց չափը գիտնան։

Ասկէ զատ ճիշդ չէ նաեւ որ նոր տուրքը միմիայն պաշտօնեաներէն գանձուի, անիկա պէտք է տարածել նաեւ գործի տէրերուն վրայ։ Նոյն պատճառաբանութեամբ այս տուրքը պէտք է գանձուի նաեւ ազատ ասպարէզի հետեւողներէն՝ այսինքն փաստաբաններէն, բժիշկներէն եւ այլն։ Երբ ես իմ սպասաւորիս ամսականէն 100էն 10 վար դնեմ, անիկա պէտք չէ մտածէ որ իր տէրը այդ տուրքէն զերծ է։ Հակառակ պարագային երկուութիւն մը ստեղծուած կ'ըլլայ։ Ես կողմնակից եմ որ այս տուրքը ամէն հարկատուներէն գանձուի»։

Մազհար Միւֆիտ պէյ նոյնպէս պաշտպանելով Շէվքէթ պէյի գաղափարները, ըսաւ թէ տուրքը պէտք է գանձել բոլորէն եւ ծանուցանդ աւշաղրութիւն դարձնել, չարաշահութեանց եւ գեղծումներու առիթ չընծայելու համար։ Մազհար պէյ նոյնպէս ըսաւ թէ շահագիտութիւն սկսած է եւ Կեսարիոյ մէջ շաքարին օխան մէկ ոսկիի կը ծախուի։ Ասոր դէմ կառավարութիւնը ի՞նչ միջոցներ կը խորհի ձեռք առնել, հարցուց ան։

Իսկ Ըհմէտ Իհսան պէյ դիտել տուաւ թէ մեր մէջ բարիք բուն իմաստով «փաթրոն» գոյութիւն չունի, հետեւաբար գործատէրերէն կարելի չէ այս նոր տուրք ընդունել։ Միայն թէ, ըսաւ, կալուածատէրերը պէտք է վճարեն այս նոր տուրքը, քանի որ անոնց իրենց նստած տեղը դրամ կը շահին։

Սաաճտաթին Րիզա պէյ (Պոլիս) խօսք առնելով ըսաւ թէ ինք համամիտ չէ որ գործատէրերէն ևս այս նոր տուրքը գանձուի, քանի որ անոնք արդէն կը տուժեն տնտեսական տագնապին հետեւանքով։

Նյմտական գործավարը.—Տուրքը բոլոր հարկատուներէն գանձելու մասին քննութիւն կը կատարենք եւ հաւանական է որ մօտերն, նոր առաջարկ մը բերենք Ազգ. Ժողովին։ Իսկ շահագիտութեան մասին, տնտեսական գործավարը արդէն բացատրութիւններ տուաւ։ Երբ ոեւէ ապրանքի վրայ շահագիտութիւն տեսնուի, այդ ապրանքէն աւելի տասը քանակութեամբ պիտի բերուի եւ ասկէ զատ շահագէտներու մասին ալ հետապնդում պիտի կատարուի։

Գործավարին այս բացատրութենէն յետոյ, օրինագծին յօդուածներուն քննութեանը ձեռնարկուեցաւ։ Նախ ընդունուեցաւ որ տուրքը կոչուի «Տնտեսական Տագնապի տուրք»։ Իսկ միւս յօդուածները գրեթէ նոյնութեամբ ընդունուեցան, բազմաթիւ վիճաբանութիւններէ յետոյ։

ԾԱՅՐՆ ԵՆՔ ՄՐԱՌՑ...

Այս նոր տուրքն ալ բաւական չէ լեցնելու դանայեան կարասը, ինչպէս կ'ապացուցանէ հետեւեալ ծեռագիրը.—

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Նկատելով որ Ազգ. Ժողովը հաւանաբար մօտ ատենէն իր ձմեռնային արձակուրդին պիտի սկսի, կառավարութիւնը այս քանի մը օրուան ընթացքին անոր պիտի յղէ կարգ մը կարեւոր օրինագծեր, վաւերացումի համար։ Կ'ըսուի թէ այս օրինագծերուն մէջ կը գտնուի նաեւ օրէնք մը, մեծ հասոյթ ունեցող կալուածատէրերէն տուրք գանձելու մասին։ Թէեւ այս օրինագծին մասին տակաւին ստոյգ որեւէ տեղեկութիւն չկայ, սակայն այնպէս կը կարծուի թէ ան, ցարդ գոյութիւն ունեցող նման օրէնքներուն բնաւ չի նմանիր եւ բոլորովին նոր հիմեր կը պարունակէ։ Կառավարութիւնը կողմնակից չէ կալուածատուրքը աւելցնելու։

. . Զարաշահութեան օրինագիծը պատրաստուած է տնտեսական գործավարութեանց կողմէ, հինգ յօդուածներով, որոնց համաձայն գիներու բարձրացումը չարաշահութիւն կը նկատուի։ Հաշտարար դատարանները իսկոյն պիտի գատեն յանցաւորները, գործուած չարաշահութեան հանգամանքին համաձայն 500-10,000 ոսկի տուգանքի ու 3 ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան դատապարտելով։ Օրինագիծին հրատարակութեան պատճառաբանութիւնը ծշդուած է յարակից գրութեամբ մը, ուր կ'ըսուի թէ երկրին տնտեսական ու ընկերային պահանջներուն համաձայն անհրաժեշտ կը դառնայ պատիժներ սահմանել ապօրէնի շահեր բնողներուն դէմ, քանի որ տնտեսական յարաճուն տագնապը եւ անոր յառաջ բերած երեւոյթները բացառիկ վիճակ մը կը ստեղծեն, բացառիկ միջոցներ պահանջելով։

Օրինագծին արամադրութեանց ենթակայ են թէ ներածումը սահմանափակուած եւ թէ միւս բոլոր ապրանքները, որոնց գիները առանց բանաւոր պատճառի կը բարձրանայ։

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

Թէհրանի Թուրք դեսպան Խուսրէֆ պէյ, որ արձակուրդով Պոլիս կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— «Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ սահմանագլուխի որոշադրութեան հարցը ծագում առած է՝ յուլագկութեան քննումին սահմաններու ապահովութեան եւայլ կենսական հարցերու տրիպողութեան հետեւանքով։ Նոյն տրիպողութեան առջեւ գտնուող պարսիկ կառավարութիւնը եւս, սկզբունքով համամիտ գտնուած է այս որոշադրութեան։

«Արարատի յեղուզակները արդէն իսկ բնաջնջուած են եւ այդ շրջաններուն մէջ նորանոր բարդութեանց տեղի չտալու համար, երկուստեք համաձայնութիւն գոյացած է այս որոշադրութիւնը կատարելու։ Մօտ ատենէն գործադրութեան պիտի ձեռնարկուի։ Մենք պատրաստ ենք Պարսիկներուն ձգելու Կոթուրի բարձր շրջանը։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ Կ'ԵԹԻ

Գերման ազգայնականներու պետը Ատոլֆ Հիթլեր, բացի ֆրանսական մամուլէն, Պերլինի օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրաւ կարգ մը յայտարարութիւններ, շեշտելով այն միտքը մանաւանդ թէ՝ Հիթլերեաններու ժամը կը հնչէ մօտ ատենէն։

— Թերեւս ըսաւ, աւելի կանուխ, թերեւս մէկ տարիէն, բայց ոչինչ կայ որ կարենայ խափանել կուսակցութեան յառաջխաղացումը։ Եթէ հատուցումներու վճարումը շարունակուի, փճացումը կը սպասէ մեր բոլորին։ Ծարդ, օտար պետութիւնները պարտքերու վճարման մասին խօսեցան, իբր թէ ան կախուած ըլլայ գերման կառավարութեան լաւ կամ յոռի տրամադրութենէն։ Այս բոլորը սխալ են։ Եթէ մեզմէ պահանջուածը բոլորը տանք, պիտի ստիպուինք նետուելու, յիմարական արտածման մը մէջ, այս գումարը հայթայթելու համար, եւ աշխարհ կը հասկնայ թէ ինչ ըսել է այն։

Կը մերժենք ընդունիլ քաղաքական պարտքերը որոնք հիմնուած են մեզ ստրկացնելու փաստին վրայ՝ Կ'ընդունինք առեւտրական պարտքերը որովհետեւ գործի մարդու պարտքեր են։ Բայց եթէ, հատուցումներու մէջ, Ֆրանսա առաջնութիւնը պիտի ունենայ, ո՞ւր պիտի կրնայինք գտնել մասնաւոր պարտքերու վճարման յատուկ դրամը։ Ըրիտասարդ ենք, երբեք պատերազմ չըրինք եւ անոր պատասխանատուն մենք չենք։

«Մեր առաջին գործը պիտի ըլլայ, ամէնէն կտրուկ կերպով խափանել օտար ներածումները։ Գերմանիա եւ ուրիշ պետութիւններ, պատերազմէն ի վեր կ'աշխատին ընդարձակել իրենց օտար շուկաները։ Այս նպատակով անոնց գործածողութեան դրին աշխատանքի գիտական կազմակերպումը եւ այս բացատրութիւնը կը նշանակէ աշխատաւորներու նուազումը եւ հետեւաբար, անգործութեան յաւելումը։

Մեր նպատակն է ուժեղացնել ներքին շուկան։ Եթէ փոխանակ մէկ միլիառ մարքի ապրանք ղրկելու արտասահման, զայն պահենք ազգային շուկային վրայ, երկրին մէջ շրջաբերութիւնը պիտի նպաստաւորուի եւ երկրին արժէքը պիտի աւելնայ։

«ՊՐԻՆՆԻ՛ՆԿ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԻՆՔԶԻՆՔԴ»

Ընկերվարական «Ֆորվէրց» թերթը հետեւեալ խորագրով «Պրիւնինկ պաշտպանէ ինքզինքդ. Հիթլեր երբեք չպիտի կառավարէ»— կը գրէ երկար խմբագրական մը, որով կը յայտնէ թէ ընկերվարականները եւ զանազան կազմակերպութիւններ կը կազմեն միացեալ ճակատ մը, որուն կրնայ կռթնիլ կառավարութիւնը, ֆաշիզմին դէմ պայքարելու համար։

ՀԻԹԼԷՐԵԱՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ Հիթլերեան ներկայացուցիչը մեկնած է Լոնտոն կարգ մը բանակցութիւններ կատարելու համար։ Հիթլերի ներկայացուցիչը Ռոզէնպէրկ, տեսակցութիւններ ունեցած է քաղաքական կարեւոր անձնաւորութեանց հետ, անունները չուզեր յայտնել։ Սակայն անգլիական մամուլի թղթակիցներուն ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ՝ պարզելով Հիթլերին ուղեգծի գլխաւոր կէտերը։

— Բոլորովին անարդար է ըսել թէ մենք կռուազան կուսակցութիւն մըն ենք։ Ֆրանսայի դէմ մեր բողոքները պատերազմական բնոյթ չեն ներկայացներ։ Զգիտի կրնայինք կռուիլ, եթէ նոյնիսկ ուզէինք։ Զինուորական յատակագիծ չունինք, ոչ ալ դրամ կամ զէնք ու ռազմանիւթ։ Բայց մեր առաւելագոյն ուժերով պիտի ընդդիմանանք Ֆրանսայի ծրագրերուն, որոնք կը ձգտին մեզ մեկուսացնել։

«Մեզ կը թուի թէ աւելի գործնական է սկսիլ հատուցումներու եւ դաշնագրերու վերաքննութեամբ» եւայլն։

ՀԻԹԼԷՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հիթլէրի յայտարարութիւնները վրդոված են գերման կառավարութիւնը՝ որ կը զարմանայ թէ ընդդիմադիր կուսակցութեան մը պետը ինչպէս կրնայ օտար մամուլին ընել յայտարարութիւններ, որոնց այն պատասխանատուութիւնը կը թողուն թէ պետութեան մէջ պետութիւն մը կայ։

ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ԲԱՐԹԱՄԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
8 Նոյեմ. Սոֆիա

«ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՕՐ»Ը

27 Նոյեմբերին Ուրբաթ օր Պուլոյ մէջ կատարուեցաւ փառաւոր հանդէս մը «Կոմիտասի օրուան» առթիւ։

Բերայի եկեղեցիին մէջ առաւօտուն տեղի ունեցաւ պատարագ —հոգեհանգիստ մը՝ ի ներկայութեան ծովածաւալ բազմութեան մը։ Եկեղեցիին վերնատունէն աւելի քան 60 հոգինոց երգչախումբ մը, որ կազմուած էր զանազան թաղերու լաւագոյն երաժիշտներէն, ղեկավարութեամբ Էտկառ Մանասի, կը կատարէր Կոմիտասի դաշնաւորած պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը։

Եկեղեցական արարողութիւններէն յետոյ, ազգային ծատենադարանին մէջ տեղի ունեցաւ գեղեցիկ ցերեկոյթ մը։ Այստեղ խօսեցաւ տէր Միալի, պանծացնելով հայ երգին վարպետը, Կոմիտասը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 12 (1931 Դեկտեմբեր). հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ԹՈՒՐՔԵԱՆ ՀԱԿԱՏՈՒՄ՝ Խմբ., ՀԱՅԿՈՄԿՈՒՍԻ ԿԵՆՑՈՂԻ ՌԸՌՌՈՒՄԸ (Ս. Վրացեան), ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՐՈՒԱԶՈՒՐԿ (Ալոտ-Արծրունի), ԱՏ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴՈՒԽՆԱՆՔԸ (Գ. Գիւզալեան), ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ, ՄԵՐ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ՝ Ա. Թուրքիան եւ Ազրբէջանի ազգայնականները, Բ. Վրաց տարագրութեան մէջ (Միգմա), ԻՆՏԵՐՆԱՍԻՕՆԱԼ, ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ եւ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ, ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ, ՄԵՐ ՁԱՅՆԸ, ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ։

Տարեկան բաժնեգին 25 Ֆր. կամ 2 տոլար, Հատը՝ 2 Ֆր. 50։

***

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Հայրենիք» Ամսագրի 10րդ տարուան Ա. Թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Կոստան Զարեան՝ Բանկօօպը եւ Մամութի ոսկորները (վէպ)։ Անտոն Կազէլ՝ ա) Հետքերու վրայ, բ) Երկեր, գ) Շուքիդ հետեւէն, Վ. Վալադեան՝ Գարաժեան Հրանտ, Օննիա Օտեան՝ Հրաւէր, Խ. Զաւէն՝ ա) Թեզ հետ, բ) Դիշերանց, Համաստեղ՝ Սպիտակ Ձիաւորը (7րդ գլուխ), Գ. Հիզմէթեան՝ Իբր անառիկ բերդ, Ռէն՝ Որբերը, Արմէն Անոյշ՝ Աղատութիւնը, Ա. Ահարոնեան՝ Աւարայրի ոգեկոչումը (Մեծ քնէր), Յարագիր՝ Հանդիպումներ Վահան Տէրեանի հետ, Արմ. Տիգրանեան-Աճարեանեան՝ Եղանի նրան, Ա. Ջամալեան՝ Հ. Յ. Դ. եւ ընկերվարութիւնը, Լեւոն Մեսրոպ՝ Աթղաները, Ա. Աբեղեան՝ Ազգագրութիւնը Հայոց մէջ (Գլուխ Ե.— Նիւթեր Սարաքանի մօտ), Կարէն՝ Արեւմտահայ գաղութ մը Կովկասի մէջ, Վազգէն՝ Ատրպատականի գոյամարտը, Ե. Աթան՝ Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն), Զ. Ամերիկահայ կեանք, Գրախօսականներ՝ 1. Ե. Շահազիզ՝ «Հին Երեւանը», 2. Գրիգոր Յաթեւացին՝ «Իսլամը հայ մատենագրութեան մէջ», 3. Գեղամ Բարսեղեան՝ Ամբողջական գործը, 4. Արփիար Արփիարեան՝ Երկերու ժողովածու։

***

LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, գրեց՝ Արմէն Օհանեան։ Հրատ. Les Revues, Paris, 1931, գին 15 Ֆր.։

Տիկին Օհանեան մեզի ղրկած գրքին իբրեւ ձօն գրած է.— «A la Rédaction «Haradj», pour s'instruire sur la Société bourgeoise».

Շնորհակալութիւն՝ կը սորվինք եւ... կը լուսաբանուինք։

Ամբոխը ժամ մը ամբողջ կը պոռայ.— «Ողորմութիւն չենք ուզեր, դրամ կ'ուզենք»։ 12 հոգինոց պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ խորհրդարանին կեդրոնական դուռը, խնդրագիր մը ներկայացնելու համար խորհրդարանին։ Երկու անգամ արգիլուեցան ներս մտնել։ Ամբոխը այս անգամ ուղղուեցաւ դէպի Նախագահական պալատ, ուր նոյն բախտին արժանացաւ։

Ոստիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած էր, միջադէպերու առաջքն առնելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Տասնեւհօթ տարի վերջ.— Սերպ գիւղացի մը որ մասնակցեր էր ընդհ. պատերազմին եւ իբր պատերազմական գերի ղրկուած էր Սիպերիա, վերադարձաւ գիւղը, 17 տարի գերութենէ վերջ։ Իր կինը ամուսնացեր էր իր բացակայութեանը. կարծելով որ իր ամուսինը սպաննուեր էր պատերազմին, ինքն ալ Սիպերիոյ մէջ կարգուեր էր ռուս կնոջ մը հետ, որմէ ունեցեր էր երկու զաւակ։ Վերադարձողը կը պատմէ թէ տակաւին Սիպերիոյ մէջ շատ գերիներ կան, որոնք չեն ուզած կամ չեն կրցած վերադառնալ իրենց երկիրները։

Հ. Յ. Դ. ՊՈՒԱ—ՔՈԼՈՆՊ—ԱՆԻԷՌԻ ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, Rue Charles Chefsonի ծխախոտատան սրահը։

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ Կ.Կ.Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ:

Բոլոր խումբերու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ժամը 8ին ներկայանալ նոյնը տեղը կոմիտէի զանձապահին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց Ներկ. ժողովի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Տէր եւ Տիկին Վարդան Գաբրեան եւ զաւակունք սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քեռորդւոյն

Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
(Արեւան) նկարիչ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ դեկտ. 5ին, Hôpital de la Charitéի մէջ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Թաղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

ԾԱՆՕԹ.— Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայիս իբր այն նկատել։

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ց. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Միութիւալիթէի մէջ Salle S, կը դասախօսէ Պ. Ա. Զաքրեան, նիւթ ունենալով *Քիմիական նախնական ծանօթութիւններ*։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՆՏՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Րիւ տը Պէլվիլ, Մէթրօ Պէլվիլ: Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն, հաշուետուութիւն, եւայլն։ Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լառնաքա, Ե. Գ.— 2 անգլ. 10 շիլին: կարգադրեցինք։
Շալէթ, Գ. Գ.— 50 Ֆր.:
Կաննը, Գ.— 70,
Քուրպըվուա, Ա. Ս.— 70,
Վիէն, Մամ.— 70,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաբերդի Բաանթա գիւղէն Համբարձում (Մերկերեան) Ներգէթեան որ հինգ տարի առաջ կը բնակէր 5 Rue Pradier, *Փարիզ (13)։ Իմացնել իր հօրեղբօր Սեդրաք Ներգէթեանի,* 14 Strada Olteni, Constantza, Roumanie.

— Կը փնտռեմ մօրաքոյրս Աննա Գարապաճագեան, Պէլէճիկի Թիւրքմէն գիւղէն, հօր անունը Յակոբ, մօր անունը Աննա. եղբայրը Յարութիւն, ամուսինը Նէվշէհիրցի ոսկերիչ Կարապետ Քէօրօղլեան։ 1919ին Պոլիս կը գտնուէին. անկէ ի վեր լուր չունինք։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Stépan Karabajakian, à Panary par Remoulins (Gard). France.

Ստոյգ լուր տուողին 200 Ֆր. նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

34.— ԵԱԼՈՎԱՅԻ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յետոյ քանի մը քաղաքավարական ու մխիթարական խօսքեր ընելով, ճամբու դրի Սերպիոյ դեսպանին աւագ թարգմանը։ Այդ գիշեր, ֆրանսական դեսպանն ալ, դիմելով կայսեր քարտուղարութեան, դիտել կուտար որ տիկին Գրանդոյի կեանքը վտանգի չենթարկելու համար, յարմար չէ աւազակները հետապնդել զինեալ ուժով։ Այդպէս կը տեղեկացնէր ինծի աւագ քարտուղար Արաբ Իզզէթ փաշան։

Ներքին Նախարարութեան հրահանգով, Իզմիթի կառավարիչը անձամբ Եալովա գացեր էր արդէն եւ քննութիւն կը կատարէր։ Նոյն գիշերն իսկ, Եալովայի ոստիկանութենէն ստացայ հեռագիր մը, որ կը տեղեկացնէր թէ Սերպիոյ դեսպանին աւագ թարգմանին քոյրը ազատ արձակուելով Եալովա վերադարձած է։ Աւազակներուն կողմէ նամակ մը բերելով, կը յանձնէ Գրանդոյի։ Նամակով 15.000 կարմիր ոսկի փրկագին կը պահանջէին։ Դրամը պէտք էր յանձնել ազատ արձակուած կնոջ։

Ապտիւլ Համիտ, երբ խնդիր մը պատահէր, որ որեւէ ձեւով կը վերաբերէր օտար դեսպաններուն, չափազանց կը ջղայնանար, դրեթէ քունը կը կորսնցնէր։ Ես ալ կորսնցուցած էի քունս։ Կ'ենթադրէի թէ հայ կոմիտէճիները ձեռք ունէին այս գործին մէջ։ Քրքրեցի չիշողութիւնս, խառնշտկեցի դիւանագիտական արձանագրութիւնը։ Ու հասկցայ, որ տարիէ մը առաջ Օրթաքէօյցի Ժամկոչեան Խաչիկի տրուած էր նախագահութիւնը Եալովայի Հնչակեան մասնաճիւղին, որպէսզի շրջանին մէջ, եթէ հարկ տեսնուի, աւազակախումբեր կազմելով, յարձակումներ գործէ այս կամ այն կողմ։ Այդ շրջանին իսկ, հեռագրով հրաման տուեր էի ձերբակալել այդ կոմիտէճին եւ փութով Պոլիս ղրկել։ Սակայն Հնչակեան կոմիտէն, ոստիկանութեան վրայ խնդալու եւ կառավարութիւնը խաբելու համար, Ժամկոչեանի տեղ ուրիշ հայ մը կը ներկայացնէ եւ ոստիկանութիւնը եւս այդ մարդը ձերբակալելով Պոլիս կը ղրկէ։

Ու ենթադրեցի թէ այս Հնչակեաններն են կամ ապահովաբար Ժամկոչեանը, որ լաւ բարձրացուցած են Տիկին Մոնիէն ու Սերպիոյ դեսպանին աւագ թարգմանին քոյրն ու աղջիկը։ Ուշադրութեամբ քննեցի բոլոր արձանագրութիւնները, որ կային Ժամկոչեանի մասին։ Քարսաք գիւղին մխթարը, Կիրակոս Սարեան տնանապետ նշանակուած էր Հնչակեան կոմիտէին կողմէ։ Հիքէօյէր գիւղէն Ջորեկեան Գրիգոր Սալմանեան եւ Պէյնի գիւղէն հողագործ Յովհաննէս, Օրթաքէօյցի Յովսէփ Կարապետ, դարձեալ Հիքէօյէր գիւղէն Դաշնակցականներուն պետը՝ Հայոց դպրոցին ուսուցիչներէն Կարապետ Սէօլէօզեան կ'աշխատէին յեղափոխութիւն յարուցանել Եալովայի եւ շրջակայից մէջ եւ երկար ատենէ ի վեր զանազան միջոցներ ձեռք առած էին։

Պոլսոյ ու Բարձրագոյն Դուռը ամէն օր ինձմէ տեղեկութիւն կ'ուզէին, մասնաւորապէս Եպարքոսը՝ կարծես դարման մը փնտռելով իր ապառած լուրին մէջ։ Պոլսոյ եւ գաւառի նման դէպքերուն եւ ներքին անդորրութեան պատասխանատուութիւնը պատկանելով հանդերձ ներքին նախարարութեան, այս վերջինը ինծի կը դիմէր եւ ինձմէ կը սպասէր ամէն դարման։

Տեղեկացուցի թէ ի՛նչ կը մտածէի հայ յեղափոխական կոմիտէճիներու մասին, եւ յայտնեցի որ, եթէ ձերբակալուին լիշեալ կոմիտէճիները եւ խստիւ հարցաքննուին, խնդիրը կը պարզուի։

Իմ կարծիքովս, պէտք էր այդ անձերուն հետ ճնշման ենթարկել նաեւ Եալովայի շրջակայքը բնակող հայ ծանօթ բոլոր փէտայիները, կամ փակցինը վճարելով, կիները ազատել։ Յետոյ հետապնդել աւազակները եւ ետ առնել դրամները։

Արդէն այդ շրջանին ինծի լուր հասած էր թէ Գարամուսալ ու Կէճիլէյիկի կողմերը կը պտտէին բազմաթիւ մարդիկ, որոնք կասկածելի երեւոյթ ունէին եւ արտասահմանէն եկած էին։ Բոլոր քննութիւններն այն եզրակացութեան բերին զիս, որ կոմիտէճիները կ'ուզէին խռովութիւն յարուցանել այդ կողմերը, գրաւել կառավարութիւնը, եւ յետոյ Պոլսոյ մէջ եւս կրկնել Թախտախնդրութիւնը։

Սակայն ի՞նչ իմաստ ունէր տիկին Մոնիէի առեւանգումը։ Ապտիւլ Համիտ այս գործին քննութիւնը յանձնեց երկրորդ քարտուղար Արաբ Իզզէթի։ Այս փաշան, որ տակաւին պէյ կը կոչուէր այդ շրջանին, խնկացէր եւ ինծի հանդէպ սիրալիր վերաբերում մը ունէր։ Իր մօտը կանչեց զիս։ Իզմիթէն ու Եալովայէն նոր հասած ծածկագիր հեռագիրները, ինչպէս նաեւ տեղեկագիրները անգամ մըն ալ քննութեան առինք։ Կը հասկցուէր որ տիկին Մոնիէն ու Սերպիոյ դեսպանին աւագ թարգմանին քոյրն ու աղջիկը պարզապէս պատանդ առնուած էին աւազակներուն կողմէ։ Թարգմանին քոյրը արդէն 15.000 ոսկի փրկագին բերելու համար նամակով մը ազատ արձակուած էր։ Այս կինը կը յայտարարէր թէ աւազակները բառացիի եւ Յոյնի երեւոյթ ունէին։ Այսուհանդերձ թուրքերէն կը խօսէին։ Այս պարագան ինծի փաստ մը դարձաւ, որ պնդեմ թէ աւազակները հայ կոմիտէճիներ են։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 370 880

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
10 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1747 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Միայն Գերմանիոյ մէջ՝ Եւրոպայի սրտին վրայ չէ որ խմորումները իրարու կը յաջորդեն։

Ահա՛ նաեւ Պալքանները։ Անընդհատ համբորդութիւններ, տեսակցութիւններ, ժողովներ։ Եւ ժամանակ առ ժամանակ նախանձախնդրութիւն մը՝ Թուրքիոյ հետ լեզու գտնելու։ Գոնէ անոր հաճելի երեւալու, ցնոր տնօրինութիւն։

Ըմէթ-Վենիզելոս հովուերգութենէն յետոյ, Պուլկարիոյ վարչապետը գնաց Էնկիւրի, եւ նոյնքան խանդավառ բաժակաճառեր փոխանակուեցան։

Կարդալով այդ ճառերը, մարդ այն տպաւորութիւնը կը կրէ թէ Թուրքիան դարձեր է կեդրոնական հանգոյց մը՝ իր հարեւաններուն համար։ Աւելի պարզ խօսելով, տեսակ մը իրաւարար։ Իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ կամ Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Իբրեւ թէ դարաւոր բարեկամներ եւ խնամիներ եղած ըլլային բոլորն ալ՝ առանց ո՛ր եւ է քաղաքական դասի եւ վէճի...

Մինչդեռ իրականութիւնն այն է որ, անհանդիստ են բոլորն ալ ինչպէս արեւմտեան եւ միջին Եւրոպայի, նոյնպէս Պալքաններու մէջ։

Արդարեւ, հազիւ որոշուած էր Գ. Մուշանոֆի համբորդութիւնը դէպի Թուրքիա, երբ իրարանցումի մատնուեցաւ Պելկրատը եւ բօթեր եղան թէ Եուկոսլավիան պիտի հարկադրուի մօտենալ Ռումանիոյ, ապահովելու համար հաւասարակշռութիւնը։

Պելկրատի մէջ կը կասկածին թէ ինչպէս Թուրքեւ-հելլէն մերձեցումը, նոյնպէս Թուրքեւ-պուլկար բարեկամութեան ամրապնդումը ամէնէն առաջ ուղղուած են Եուկոսլավիոյ դէմ։

Այս վերջինը միշտ աչք ունի Սելանիկի վրայ, եւ թրքէն հաստատուած անկախ գօտին խարիսխ մը կը համարէ յառաջիկայ նուաճումներուն համար։ Յունաստան միշտ մտահոգ է այդ ճակատին վրայ, եւ իր բանակին լաւագոյն մասը կեդրոնացուցած է Սէրէզ-Տրամա-Գավալա գծին վրայ։

Իսկ Պուլկարիա, թէեւ դաշնագիրներով կաշկանդուած, երբեք երազ մը չի նկատեր դէպի ծով ելքը,— յառաջխաղացում դէպի Տէտէ Աղաճ եւ Գավալա։ Միւս կողմէ, կա՛յ մակեդոնական հարցը, որուն հանդէպ ինչքան ալ անտարբեր ձեւանայ պաշտօնական Պուլկարիան, չի կրնար ծառանալ հանրային կարծիքին դէմ։ Արդ. Մակեդոնիոյ մէկ մասը եթէ կը գտնուի Յունաստանի ձեռքը, միւս մասը անցած է Եուկոսլավիոյ։

Ուրեմն, փոխադարձ կասկածներն ու պապակ հետանկարներն են, որ կը բազմացնեն բարեկամութեան, բարի հարեւանութեան ցանցերը, սպասելով լաւագոյն օրերու։ Այսինքն՝ նոր փոթորիկներու։

Այս խմորումներուն ետին կը գտնուին, անշուշտ, մեծերը։ Անոնք որ աշխարհատարած պատերազմը սարքեցին երէկ, եւ իրենց աւարները ապահովելէ յետոյ, դաշնագիրներ ստորագրել տուին պարտեալներուն եւ տկարներուն։

Անոնք յղփացած են այժմ, եւ գօլարուն՝ ներքին ջղաձգութիւններով։ Բայց չեն հրաժարած գաղտնի դիւանագիտութենէն, ազդեցութեան պայքարներէն եւ մէկը միւսին զոհելու, մէկը միւսին դէմ հանելու նենգութիւններէն։

Այսպէս է որ, Իտալիան աւելի եւ աւելի կը շեշտէ իր յաւակնութիւնները՝ տիրական դեր կատարելու Պալքաններու եւ Մերձաւոր Արեւելքի գործերուն մէջ։ Այսօրուան Իտալիոյ քաղաքականութիւնը շատ կը նմանի այն ուղղութեան որուն կը հետեւէր նախկին Աւստրիա-Հունգարիան, իր կռնակն ունենալով Գերմանիան։ Եւ միշտ ալ հաւանականութիւններ կան գերմանեւ-իտալական մերձեցման մը, այդ քաղաքականութիւնը աւելի ձեւաւորելու համար։ Վկայ՝ Հռոմի բարեացակամութիւնը՝ Գերմանիոյ իրաւունքներու վերահաստատման համար։ Եւ անընդհատ պահանջը՝ դաշնագիրներու վերաքննութեան համար։ Անշուշտ նախ իր, յետոյ ուրիշի շահերուն համար։

Այս ճակատին վրայ, սուր հետաքրքրութիւն կը ցուցնէ, միւս կողմէ, Ֆրանսան, իրեն հետ ունենալով՝ Լեհաստանը, Ռումանիան եւ Եուկոսլավիան։

Գաղտնիք չէ Ֆրանսայի տիրական դերը՝ Փոքր Համաձայնութեան մէջ։ Եւ Փարիզի մէջ հաճութեամբ չնայեցան Թուրքեւ-հելլէն մերձեցման այնքան ծայրայեղ արտայայտութիւններուն վրայ։ Եուկոսլավիա եւ Ռումանիա ամէն անգամ որ նեղութեան մատնուին քաղաքական գետնի վրայ, կարօտակէզ հայեացքներ կ'ուղղեն դէպի Փարիզ։ Եւ աջակցութիւնը միշտ ալ տրամադրելի է, յանուն ծանօթ բանաձեւին,— գերագոյն շահեր։ Վերջերս, ընկերվարական երեսփոխան մը երեւան հանեց ֆրանսական կառավարութեան գաղտնի փոխատուութիւնները՝ Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ Հունգարիոյ։

Ելմտական նախարարը ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ՝ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին՝ 354 միլիոն ֆրանք տրուած Հունգարիոյ, 250 միլիոն՝ Եուկոսլավիոյ եւ «վարկի գործողութիւններ» կատարուած են նաեւ ի նպաստ Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի,

Կը հետեւի թէ՝ աշխարհակալ պետութիւնները կը շարունակեն իրենց «խնամակալութիւնը» հանդէպ փոքրերուն. իսկ այս վերջիններն ալ կ'եփին իրենք իրենց մէջ. նոր անակնկալներ դիմաւորելու կամ զանազան յաւակնութիւններ արծարծելու համար։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՀ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆ ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ

Թեհրանի «Ալիք»էն ցաւով կ'իմանանք մահը Թոքիոյի պարսկական դեսպան Յովհաննէս խան Մասեհեանի։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Յովհաննէս խան, որ Թեհրան կը վերադառնար, մեռած է ճամբան, Խարպինի մէջ։

•• Յովհաննէս խանի մահով կ'անհետանայ ոչ միայն դիւանագիտական, այլ եւ մտաւորական դէմք մը։ Հանգուցեալը ծանօթ էր իբրեւ հմուտ անգլիագէտ եւ հայագէտ եւ մանաւանդ իբրեւ ամէնէն հեղինակաւոր եւ վարպետ թարգմանիչը Շէյքսփիրի գործերուն, —Համլէթ, Օթելլօ, Վենետիկի Վաճառականը, Արքայ Լիր, Մաքպէթ եւլն.: Քանի մը թարգմանութիւններ կրկին տպագրութեան արժանացած են։

Քաղաքական ասպարէզին մէջ, եղած է պարսկական դեսպանատան խորհրդական, յետոյ դեսպան՝ Պերլինի եւ Լոնտոնի մէջ (երկու անգամ)։ Վերջերս նշանակուեցաւ Թոքիոյի դեսպան։ Գործակցած է նաեւ հայկական 'պատուիրակութեանց' զանազան առիթներով։ Քանի մը տարի առաջ ընտրուեցաւ երեսփոխան՝ պարսկական խորհրդարանին մէջ, բարեմոյն եւ քիչ մըն ալ թոյլ, աւելի շատ մտքի մարդ էր քան գործի։

Զինքը մօտէն ճանչցողները անշուշտ պարտք պիտի սեպեն լրիւ ներկայացնել իր կեանքն ու գործը։

Սուրիոյ Մարզպանին յայտարարութիւնները

Դամասկոսէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Սուրիոյ մարզպանը, երկուշաբթի օր նիստի հրաւիրեց Սուրիոյ սահմանադրութեան հոչակման եւ յունուարի ընտրութիւններուն առթիւ կազմուած խորհրդակցական մարմինը, որուն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ։ Յիշեց 1928էն ի վեր տրուած խոստումները փոխադարձութեան սկզբունքի վրայ հիմնուած ֆրանքեւ-սուրիական յարաբերութեանց հաստատման մասին։ Մանաւորաբար շեշտեց իր իսկ տուած զեկոյցը 1930 յունիս 27ին, Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբին առջեւ, եւ այս տարի, յունիս եւ յուլիս ամիսներու ընթացքին, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին թէ հոգատարութեանց յանձնախումբին առջեւ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն յայտարարութիւնները։

Սուրիոյ Մարզպանը յիշեց նաեւ ուսումնասիրութիւնը որուն լծուած է ֆրանսական կառավարութիւնը նահանգային իշխանութեանց օժանդակութեամբ, պապակ դաշնագրի բանակցութեանց կապուած ազգային թէ միջազգային հարցերու մասին։ Շեշտեց թէ վիճարանութիւններ բանալու համար, անհրաժեշտ է սպասել որ Սուրիոյ կանոնաւոր կառավարութիւնը կազմուի, քանի որ այս բանակցութիւնները բանալու միակ իրաւասուն ան կրնայ ըլլալ։ Եթէ ընտրութիւններէն բխած կառավարութիւնը ցոյց տայ նոյն տրամադրութիւնները, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է անմիջապէս ձեռնարկել հարցերու կարգադրութեան։

Ներկայիս, Սուրիոյ ներքին քաղաքական ամէնէն կարեւոր հարցը կը կազմեն ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան համաձայն կիրարկուող օրէնքներուն։

Մասնաւոր հրովարտակ մը ընտրական շրջանը բացուած կը յայտարարէ դեկտեմբեր 8էն, իսկ քուէարկութիւնը պիտի կատարուի յունուար 5ին։

Անգլիական նոր մաքսատուրքերուն շուրջ

Անգլիական խորհրդարանի պահպանողականները այս անգամ աւելի կորովով կը հետապնդեն նոր մաքսատուրքերու հաստատումը եւ իրենց կարգախօս ըրած են «առանց մաքսատուրքի, արձակուրդ չկայ»։

Այս շարժման տեղի տուած է հետեւեալ պարագան։ Ընկերվարականները մեղադրեր էին թէ կառավարութիւնը անտարբեր կը գտնուի միջոցներ ձեռք առնելու, դարմանելու համար գործադուլի, դրամական փոխանակութեանց միջազգային առեւտրական վիճակը եւ անգործութիւնը։ Նախապէս կարեւոր խմբակ մը բանաձեւ մը ներկայացուցեր էր, որով կը հրաւիրէր կառավարութիւնը որ Ծննդեան արձակուրդէն առաջ, գործադրէ երկաթի, պողպատի եւ բամպակեղէնի մաքսատուրքերը որոնք մտած են մաքսային օրէնքի երրորդ ցուցակին մէջ։

Կառավարութիւնը ինքն իր մէջ չպառակտելու համար, յուզեց անմիջապէս ճշդել իր դիրքը այս հարցին հանդէպ եւ Մաքտոնըլտ խոստացաւ փակումէն առաջ, հարցը դնել վիճարանութեան։

Եթէ ուրեմն առեւտրական նախարարին պատասխանը գոհացուցիչ չըլլայ, մաքսապաշտ խմբակը աւելի ուժգնօրէն պիտի փարի իր նշանաբանին։

Մաքտոնըլտի կացութիւնը վտանգուած

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնըլտ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Թագաւորէն, որուն պարզեց երկրին կացութիւնը։ Տեսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամու չափ. եւ կ'ենթադրուի թէ դարձած է կառավարութեան ծոցին մէջ տիրող տարակարծութեանց շուրջ։

Իրօք, կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը պառակտած է ինքն իր մէջ, ելմտական նախարարին Չէմպըրլէնի պատճառով։ Այս վերջինը վճռապէս մտադրած է ելմտացոյցը պատրաստել ծայրայեղ մաքսապաշտպան քաղաքականութեան մը հիման վրայ։

Կ'ըսուի թէ պահպանողական պետը՝ Պոլտուին միայն կը մնայ հաւատարիմ ազգային կառավարութեան գաղափարին, բայց իր դէմ ունի իր բոլոր գլխաւոր օգնականները եւ չի տեսներ թէ կառավարութիւնը ի՞նչպէս պիտի կրնայ կէս առ կէս չգործադրել Չէմպըրլէնի ելմտացոյցը։

Պահպանողականները, այսօր, խորհրդարանին մէջ պիտի պնդեն անմիջապէս մաքսի ենթարկել երկաթը եւ պողպատը։ Կը կարծուի թէ առեւտրական նախարարը պիտի առաջարկէ պահ մը եւս համբերել, մինչեւ որ հարցին կապուած իր քննութեանց արդիւնքը յայտնուի։

Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութեան ծոցին մէջ՝ համաձայնութիւնը չէ որ կը տիրապետէ եւ նոյն իսկ կ'ըսուի թէ մօտ ատենէն կառավարական տագնապ մըն ալ կրնայ ծագիլ։

Գերման վարչապետին ճառը

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԻԹԼԷՐԻ

Գերմանիոյ մէջ, այս օրերս հրապարակուած հրամանագրերուն առթիւ, գերման վարչապետը ճառ մը խօսեցաւ եւ ցոյց տուաւ անհրաժեշտութիւնը այն զոհողութեանց որ գերման ժողովուրդին կը պարտադրուի չորրորդ հրամանագրով (օրավարձքերու նուազում), եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ հանդուրժէ։

Ներքին կացութեան անդրադառնալով, գերման վարչապետը յայտնեց թէ Գերմանիա չի կրնար փրկուիլ եթէ գերման քաղաքականութեան պատասխանատու վարիչները չպահեն իրենց պաղարիւնը եւ չզգուշանան վազելէ պատրանքներու ետեւէ։

Պրիւնինկ հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղեց Հիթլէրի.

— Հանրապետութեան նախագահը եւ կառավարութիւնը միայն իրենց տրամադրութեան տակ ունին հանրային ուժը. զայն պիտի գործածեն անողոք խստութեամբ, ի հարկին յայտարարելով բացառիկ պարագայ, ընդդէմ բոլոր անոնց, որոնք պիտի ջանան վտանգել սահմանադրական իշխանութիւնները։

Երբ ազգ.-ընկերվարականներու պետը խօսքը կ'ընէ օրինաւոր միջոցներու, հասնելու համար իր քաղաքական նպատակներուն, հակասութեան մէջ կ'իյնայ նոյն կուսակցութեան ուրիշ պետերուն հետ, որոնք նուազ պատասխանատու չեն եւ կը ձգտին եղբայրասպան կռուի։

Պրիւնինկ հաւաստեց նաեւ թէ օրինաւոր բոլոր միջոցներով դէմ պիտի ելլէ գերման ժողովուրդը պառակտելու փորձերուն։ Յայտնեց նաեւ թէ, անընդունելի է որ երբ երկիրը կ'անցընէ վճռական ժամեր, օտար պետութեանց վրայ ձգեն այն տպաւորութիւնը թէ Գերմանիոյ մէջ կայ «վտղուած» կառավարութիւն մը, որ կը համարձակի այսօրուընէ իսկ խօսիլ՝ ժողովուրդին անունով։

Ֆրանսա եւ անգլիական մաքսատուրքերը

Անցեալ շաբաթ, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշեր էին յետաձգել ֆրանսական տնտեսական յանձնախումբին մեկնումը դէպի Լոնտոն։ Այս յետաձգումը չի նշանակեր թէ երկու երկիրներու միջեւ, մաքսային յարաբերութեանց շուրջ բանակցութիւններ չպիտի կատարուին այլեւս։

Այս յետաձգումէն օգտուելով, Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը լծուած է աւելի խոր կերպով ուսումնասիրելու անգլիական մաքսատուրքերու անդրադարձումները՝ Ֆրանսայի առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին վրայ եւ այս օրերս կ'ընդունի ճարտարարուեստի, առեւտուրի եւ երկրագործութեան ներկայացուցիչները, աւելի ճշգրիտ տեղեկութիւններ հաւաքելու համար։

Չինեւճափոնական վէճը

Երէկ կէսօրէն վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը ունեցաւ հրապարակային նիստ մը։ Երկու հակառակորդ կողմերը հաշտարար ոգի ցոյց տուած ըլլալով, կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյացնել բոլոր կէտերու վրայ, բացի չէզոք շրջանակի հարցին։ Այնպէս որ Մանչուրիոյ մէջ ապահովութեան եւ քննիչ յանձնախումբին իրաւասութեանց հարցերը կարելի է լուծուած նկատել։

Վէճ մը ֆրանս. խորհրդարանին մէջ

Ֆրանսական խորհրդարանին նախորդ օրուան նիստին մէջ, բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան երկու միջադէպերու մասին։ Պորտոյի մէջ ազգայնական երիտասարդութեան կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթ մը անցեալ շաբթու, տեղի տուեր էր ծանր միջադէպերու եւ արիւնահեղութեան։ Իսկ Փարիզ, Թրոքատէրոյի սրահին մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթ մը ի նպաստ խաղաղութեան, բոլորովին խառնակուեր էր և բանախօսները, որոնց մէջ բազմաթիւ օտարականներ զանազան երկիրներէ եկած, գրեթէ չէին կրցած խօսք առնել։

Այս երկու միջադէպերուն մասին, հարցապնդում ուղղուեցաւ կառավարութեան։ Վարչապետը Պ. Լաւալ անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալով մէկտեղ՝ վստահութեան հարց դրաւ եւ շահեցաւ 266ի դէմ 324 ձայն։

ՏԵՐՍԻՄԻ ԵՒ ՏԵՐՍԻՄՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Տէրսիմցիներու գլխաւոր զբաղումն է, ըսինք, աւազակութիւնն ու աւարառութիւնը։

Իրենց այս զբաղման համար անհրաժեշտ բոլոր յատկութիւններն ունին։ Այս գործը կը վարեն անոնց պէկերը, սովորաբար տարին երկու անգամ, մէկը՝ գարնան սկիզբը, երբ ձիւնհալքը կը վերջանայ եւ լեռնէ լեռ ու գիւղէ գիւղ յարաբերութիւնները կարելի կըդառնան ու ձմեռուանոց երբ կարելի կ՚ըլլայ բացօթեայ գիշերել։ Երրորդը՝ աշնան վերջերը, սովորաբար կամ մասնաւորաբար հոկտեմբեր եւ նոյեմբեր ամիսներուն, երբ հարկ է ձմրան պաշարը հայթայթել։ Բիչ վերջը ձիւնը պիտի ծածկէ լեռ ու անտառ ու անկարելի պիտի դարձնէ գիրենց հետապնդել։ Իսկ իրենք ալ քաշուած իրենց թաքստոցներուն մէջ, պիտի վայելեն իրենց «քէլէշութիւններուն» (քաջագործութիւններուն) պտուղը։

Ահա այս շրջաններուն, պէկը կը հաւաքէ իր «չախմախլը»ները, երբեմն 50-60 հոգի ու կը սկսի արշաւանքի։ Անոնց արշաւանքներուն թիրախ կը կազմեն Տէրսիմի մօտակայ ու հեռակայ գիւղերն ու գիւղաքաղաքները, Չմշկածագ, Խոզաթ, Բալու, Արաբկիր, Ակն, Քէմախ, Երզնկա, Մամախաթուն, Դերջանի գիւղերը, ու մինչեւ իսկ Կարնոյ մօտակայ գիւղերը, Աշգալա, Ենիի Քէօյ եւն.։ Կը թալլեն կարաւաններ, կը քշեն ոչխարներու եւ արջառներու հօտեր, աւարի կու տան գիւղերուն կալերը եւն.։ Իրենց արշաւանքներուն համար տեղական - աշխարհագրական բոլոր պայմաններուն քաջածանօթ են։ Գիտեն թէ ո՛ւր կը գտնուին Եփրատի հուները, կը ճանչնան բոլոր կիրճերը, եւ փախուստի ճամբաները։ Իրենց ամէն դէմ գործուած աւարառութիւն մը ամէնէն աւելի նպաստաւոր է իրենց համար։ Անգամ մը որ գիշերը վրայ հասաւ, ա՛լ անկարելի է զանոնք բռնել կամ հետապնդել. քանի մը ժամուան մէջ կը քաշուին իրենց թաքստոցները, առանց որեւէ հետք թողլու։ Առանձին կարգ մնացած ճշմարտութիւն մըն է որ, եթէ աւարառութենէ մը յետոյ երկու ժամ անցնի, կորսուածը այլեւս ընդմիշտ կորսուած պէտք է համարել։

Քանի մը անգամ համբարձած ըլլալով Տէրսիմցիներու աւարառութեանց վայրերը, աչքովս տեսած եմ այն դիրքերը՝ ուր ապաստանած՝ անոնք կը կատարեն կարաւաններու կողոպուտը կամ կը թալլեն անհատ ճամբորդները։ Այս վայրերը երկար շղթայ մը կը կազմեն մասնաւորաբար Եփրատի եզերքին. սկսելով մօտաւորապէս Կիւմիւշ Մատէնէն (Խարբերդ) եւ երկարաձգուելով մինչեւ Աշգալա (Կարին)։ Յիշենք գլխաւորներէն քանի մը հատ.

1.— Ակնայ հարաւակողմը, Առնուտուտ խան ըսուած տեղը՝ Եփրատի եզերքը, ուր հայկական վերջին տարագրութեանց ատեն, բազմաթիւ Հայեր, մասնաւորաբար Ակնցիներ, կոտորուեցան կացինահար կամ բրածեծ ու գետը թափուեցան։

2.— Ակնայ հիւսիսային կողմը, քաղաքէն 2 — 3 ժամ հեռաւորութեամբ Աւազ ըսուած տեղը։ Հոս կ՚երկարի կոհակաձեւ աւազային բլուրներու շարք մը, ուր գիւղին է պահուըտիլ անտեսանելի կերպով, յարմար ժամուն յարձակման ձեռնարկելու համար։

3.— Քիչ անդին, Բաղչեճաչի ճամբուն վրայ, ՑԷՄԻՐ ՄԱՂԱՐԱ կոչուած տեղը, ուր ամէն քար արիւնով ծածկուած է ու արցունքով ցօղուած։ Հոս տեղի ունեցան մասնաւորաբար Տրապիզոնի եւ շրջականերու Հայերու կոտորածը՝ հայկական տեղահանութիւններու շրջանին։

4.— Աւելի հիւսիս, Բաղչեթաշի զառիվայրին գագաթը անհատ կիրճ մը, չափազանց նեղ, ուր շատ դիւրին է միայն քանի մը «չախմախլը»ով ամբողջ կարաւան մը անձնատուութեան հարկադրել։

5.— Լիճքի կամուրջը, որ սահմանը կը կազմէր Կարնոյ եւ Խարբերդի նահանգներուն՝ հին բաժանումով։

6.— Դէպի Քէմախ երթալու ատեն ՑԻԼ ԽՕՐՕԴ լերան շարունակութեան վրայ, ՄԷԳԿԷՊԻ անունը կիրճը, ուրկէ կարելի չէր անցնիլ առանց սարսուռ զգալու։ Այստեղը նշանաւոր վայր մը եղած է Տէրսիմցիներու չարագործութեանց։

7.— Միքկէպի ձորը։

8.— «Քէմախ Պօղազի»ն, ուր տեղի ունեցան Կարնոյ Հայերուն մէկ մասին ջարդերը՝ տեղահանութեան շրջանին։

9.— Քէմախէն դէպի Երզնկա՝ ՆԷՆԻ-ԽԱՆԻ շրջակաները։

10.— Երզնկայէն դէպի Կարին Եփրատի ալ ափին վրայ զանազան վայրեր՝ համաձայն ժամանակի ու պայմաններու պահանջներուն, եւն. եւն.։

Բացի այս «զինուորական» արշաւանքներէն՝ զորս Տէրսիմցիները կը կատարեն տարին քանի մը անգամ, անոնց կողոպուտի ուրիշ ձեւութիւն մըն ալ ունին։ Ասիկա կանոնաւոր հարկատուութիւնն է բոլոր այն գիւղերուն՝ որոնք կը գտնուին Տէրսիմցիներու ազդեցութեան ենթակայ շրջաններուն մէջ։ Տէրսիմցիները իբրեւ ինքնիշխան պետութիւն, իւրաքանչիւր գիւղի վրայ գիւղին կարողութեան համեմատ տարեկան տուրք մը դրած են, զոր կը գանձեն կանոնաւորապէս։ Գիւղացիները պարտաւոր են այս տուրքը անթերութիւն վճարել, եթէ կ՚ուզեն զերծ մնալ յանկախակի թալաններէ եւ սպանութիւններէ։ Այս տուրքին ենթակայ են Եփրատի ձախ ափին վրայ գտնուող բոլոր գիւղերը, իսկ աջ ափին վրայ գտնուողներէն ամանց։ Այս խտրութեան պատճառն այն է որ, Տէրսիմցիները իրենց կալուածը կը համարեն Եփրատի ամբողջ ձախ ափը, իրենց «պետութեան» սահմանը։

Տուրքերը կը գանձուին կա՛մ ամէն տարի, եւ կամ քանի մը տարին անգամ մը, բոլոր յետնեալ պարտքերը միասին։ Պէկերը իրենց հաշիւը պահել շատ լաւ գիտեն։ Տուրքերը գանձելու դրութիւնը հետեւեալն է.—

Առաւօտ մը կանուխ գիւղը կը պաշարեն, ամուր բռնելով ռազմական դիրքերը ու փախուստի ճամբաները. երկու հոգի կը մտնեն գիւղ, կը կանչեն քէհեան ու գզիրը ու կը հաղորդեն թէ պէկը եկած է իր պահանջքը գանձելու համար։ Անոնց երկու ժամ, միայն երկու ժամ, պայմանաժամ կը տրուի։ Տուրքը չվճարուելու պարագային, կը սկսի սպանութիւն ու թալան։ Գիւղացիները յիմար չեն որ գործը ծայրայեղութեան տանին. խնդիրը կը կարգադրուի անմիջապէս։ Ես ականջալուր եղած եմ Քէմախցի թուրք գիւղացիի մը գանգատը այս մասին.

— «Եղբայր, կ՚ըսէր, կառավարութեան (Թուրք) հարկահաւաքը գանէ խօսք կը հասկնայ, կուլայ, կը պաղատիս, գէթ պարտքի յետաձգում մը ձեռք կը ձգես. իսկ այս քեաֆիրներուն խօսք հասկցնել կարելի չէ. հոգիդ պիտի ծախես, պարտքդ պիտի տաս իսկոյն...»։

Ի պատիւ Տէրսիմցիներուն՝ հարկ կը համարինք հոս ըսել թէ՝ անոնք իսկապէս արիւնարբու չեն։ Չեն սիրեր զուր տեղը արիւն թափել. սպանութեան կը դիմեն այն ատեն միայն, երբ զօրաւոր ընդդիմութեան մը հանդիպին եւ կամ իրենց անձը պաշտպանելու կը հարկադրուին։ Պարապ տեղը արիւն թափելը ծարամ է, բախտաւոր չէ։ Թարծ-նալ. ի պատիւ Տէրսիմցիներուն պէտք է յիշել թէ յարգանք կը տածեն կնոջ հանդէպ։ Իրենց աւարառութեանց միջոցին լսուած չէ որ անոնք կնոջ պատուին դպչին։ Կինը սրբութիւն է իրենց համար. իսկ իրենք ալ սեռային յարաբերութեանց տեսակէտով խիստ մաքուր են։

Ամբողջացնելու համար Տէրսիմցիներու նկարագրին այս ուրուագիծ պատկերը, յիշենք նաեւ թէ Տէրսիմցիները ներհատ ու ջղուտ կազմ մը ունին, խիստ չարքաշ են ու կը տոկան ամէն տեսակ զրկանքի ու յոգնութեան։ Օրերով անօթի կրնան մնալ, ու օրերով կրնան ասդէ ասդ թռչիլ, այծեամներու ու քարայծերու պէս։

Անոնք անընկճելի են, երբ իրենց լեռներուն մէջ կը գտնուին, իրենց միջնավայրին մէջ եւ ունին գէթ զէնքի նշմարող քան մը։ Այս պատճառով ալ, երբ Տէրսիմցի նորահաս երիտասարդը գործել կը սկսի, առաջին մտահոգութիւնը կ՚ըլլայ զէնք մը ձեռք մը ձգել, ինչ գնով ալ ըլլայ, գողութեամբ կամ սպանութեամբ։ Սակայն Տէրսիմցին երբ զրկուի իր ինքնապաշտպանութեան միջոցներէն, զէնքէն ու իր լեռներէն, կը դառնայ խիստ խեղճ, արգահատելի արարած մը, անպէտ որեւէ բանի։ Զէնքն ու լեռը այն են Տէրսիմցիին համար, ինչ որ ջուրը՝ ձուկին համար։ Անոնցմէ զուրկ երկուքն ալ կեանք չունին։ Իրբեւ բացառական գիծ Տէրսիմցիներու համար, կրնանք ըսել թէ թէեւ հիւրասէր են, աւանդական վերաբերում կ՚ունենան իրենց բարեկամներուն հանդէպ, հաւատարմօրէն կը ծառայեն, եթէ պարագաները այդպէս պահանջեն, սակայն անվստահելի են։ Անմիջապէս իրենց վերաբերումը կը փոխեն, եթէ իրենց շահը, նիւթական լօշափելի շահը այդպէս պահանջէ։ Ուստի կ՚եկաշառուին ու կը դաւաճանեն, առանց խղճահարութեան։ Այս մասին անոնց ամբողջական իւրացուցած են... իւրապաշտ գիւանդչաններուն մեթոտները, անոնց մօտ խոստում տալու աստիճան։ Ու թուրքերը շատ լաւ գիտցած են շահագործել անոնց այս յատկութիւնը, ի հարկին զանոնք կաշառելով ու իրարու դէմ հանելով։

Այս մասին մէկ օրինակ միայն յիշել բաւական կը համարինք. Վերջին հայկական տարագիրներու ընթացքին, անոնք մէկ կողմէն կաառապածներուն կը մատնէին, թուրքերուն գրգռումով, միւս կողմէ Հայ կ՚ազատէին ու կը փախցնէին, յանձնելով զանոնք Երզնկա, հայկականկամաւոր զանգերուն, փոխան մէկ ոսկի փրկագինի։

Վ. ԱՐԱՄԷ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ստալին խիստ հրաման տուաւ ծանր պատիժներու ենթարկել անոնք որ հրամանագրուած արմտիքը ամբողջութեամբ չեն յանձներ մինչեւ Դեկտ. 10։ Խորհրդային ծանուցը դիտել կուտայ թէ կառավարութիւնը չի կրնար նկատի առնել դժուարութեան առարկութիւնները եւ պէտք է ամբողջութեամբ տանել սահմանուած պաշարը։

Դատական գործավարութիւնը յայտարարութեամբ մը կ՚ազդարարէ թէ դատական ամբողջ ծեքենան շարժման մէջ պիտի դրուի, պատիժ տնօրէններու համար արմտիքի ճակատին վրայ, ոչ միայն պետական, այլեւ հաւաքական եւ անհատական տնտեսութեանց դէմ։

Գերագոյն ատեանը պաշտօնապէս հրամայած է տեղական դատարաններուն՝ դատել բոլոր այն գիւղացիները որ կը խանգարեն հաւաքական տնտեսութեանց ընթացքը։ Նախատեսուած պատիժներն են բանտարկութիւն, գոյքերու գրաւում եւ գնդակահարութիւն, մինչ առաջ միայն երեք տարի բանտարկութիւն կը տրուէր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ԵՒ ԹԱՂ ՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սօֆիայի հայ ընտանիքներու թիւը 500ը կ՚անցնի։ Միայն 20-25 ընտանիք սեփական բնակարանի տէր են, միւսները բոլորն ալ վարձակալ են եւ ենթակայ տանտէրերու քմահաճոյքին։

Բոլորին մէջ ալ բուռն ցանկութիւն կայ, եթէ ոչ քաղաքին մէջ, գէթ շրջակաները սեփական տուն ունենալ եւ ազատիլ վարձքէ. բայց ի՞նչպէս ծանկութիւնը չիրաւեր, պէտք է նիւթական միջոց ունենալ եւ 100-140,000 լէվա մը յատկացնել բնակարանի շինութեան եւ հողի գնման։ Այդքան գումար մը շատ քիչերն էին որ կրնային տրամադրել, իսկ Պուլկարներու մեծ մասը անկարող է, ոչ միայն 100-140,000, այլ և 15-20,000 մէկ անգամէն հողի և բնակարանի յատկացնելու։ Այսպիսով զբո. տասնեակ տարիներ պիտի անցնէին եւ մեր հայրենակիցները անտուն կրնային մնալ, տարեկան միլիոններ վճարելով իբրեւ տան վարձք։

Ընկեր մը ուզեց նախաձեռնարկ ըլլալ շինարարական համագործակցականի մը եւ իբրեւ առաջին գործ բնակարան թաղեր պատրաստելով, ցրուեց ծանօթ հայրենակիցներու մէջ, առաջելու համար թէ կ՚ուզե՞ն բնակարանի տէր ըլլալ, վճարելով իրենց տարեկան վարձքէ չափով կամ քիչ մը աւելի գումար մը, եւ յետոյ տարեկան ի՞նչ վարձք կը վճարեն։

Մօտ 110 հոգի յանկութիւն յայտնեցին։ Թիւեր հաշիւ մը ցոյց տուաւ, որ 90 ընտանիք տարեկան մէկ միլիոն ութսուն հազար լէվա վարձք կը վճարեն։ Զորս հարիւր յիսուն տուն կը վճարէ հինգ միլիոն չորս հարիւր հազար, որով միայն Սօֆիայի հայութիւնը 1922-1931=9 տարուան մէջ յիսուն միլիոն լէվայի գումար մը գրպանէն հանած է բնակարանի համար։

Դժբախտաբար Պուլկարիոյ մէջ դրամագլուխը շատ պակաս է։ Չկան այնպիսի դրամական ընկերութիւններ, որ շինութիւնները գլուխ հանեն, գնել ուզողները մէջը մտնեն և տարուէ տարի որոշ գումար մը վճարելով տէր դառնան բնակարանին։ Հոս ամենաշատը հարիւրին յիսուն կուտան, այն ալ պատրաստ շէնքի վրայ։ Ահա՛ այդ դժուարութիւնը արգելք կ՚ըլլար որոշ ձեւաւորած տալու նախաձեռնութեան եւ ամիսներէ ի վեր գործի ձեռնարկուած չէր։ Բայց նկատի ունենալով սեփական բնակարան ունենալու սուր պահանջը եւ տաանց կանոնաւոր կազմակերպութեան մը որոշ արդիւնք ձեռք բերելու անկարելութիւնը, տասը օր առաջ խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ Պրիստափոր Ընթերցարանի մէջ, եւ ընտրուեցաւ ժամանակաւոր վարչութիւն մը, որուն գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ, Կանոնագիր մը պատրաստել, գնել արդէն աչքէ անցուած եւ վաճառելի հողամասերը եւ դրամագլուխ ձեռք բերելու կարելիութիւնները եւ առաջիկայ ժողովի մը մէջ վաւերացնել կանոնագիրը, ընտրելով իրաւասու վարչութիւն մը։

Մտադրութիւն կայ հարիւր տունոց թաղ մը կանգնել Փաւլովոյի մէջ, ուր կը գտնուի Մեօրոպեան Ճեմարանը և որ հանրակառքովըսան վայրկեան միայն հեռու է Սօֆիայէն։ Խորհրդակցական ժողովին մէջ ցանկութիւն յայտնուեցաւ նախ գնել տրամադրելի լաւագոյն հողամաս մը և յետոյ ծառել շինութեանց մասին։

Այս նախաձեռնութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է Սօֆիայի գաղութին մէջ եւ եթէ յաջողի, հաւանական է որ ուրիշ նոր խմբաւորումներ ստեղծուին եւ նոր թաղեր կառուցուին։

ԽՈՒԹԱԿԻՑ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԻՍԼԱՄ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գահիրէէն «Թանի» թղթակիցը երկարօրէն անդրադառնալէ յետոյ Երուսաղէմի մէջ Իսլամ Աստուածաբանական Համալսարանի մը բացման ծրագրին եւ անոր շուրջ յարուցուած աղմուկին, կը գրէ Խալիֆայութեան վերահաստատման մասին.—

«Երկրորդ հարցը զոր թէլադրեցին յարուցանել համագումարին մէջ, — միանգամայն աւելի փափուկ է, աւելի կարեւոր, աւելի լայն։ Այլեւս, միմիայն իսլամական աշխարհը չէ որ կը հետաքրքրէ, այլ իր քաղաքական նշանակելի անդրադարձումներուն պատճառով, ամբողջ Արեւմուտքը եւ մասնաւորաբար ափրիկեան և ասիական գաղթային պետութիւնները՝ Անգլիան, Ֆրանսան, Իտալիան։

Գիտենք թէ ծանծնտականութեան հիմնարկութենէն ի վեր երկրորդ անգամ ըլլալով, — ութ տարի է որ Էնկիւրիի մէջ վերջին խալիֆային գահընկէցութիւնը քուէարկուեցաւ — իսլամական աշխարհը գրկուած է իր հոգեւորական գերագոյն պետէն։ Նման դէպք մը առաջին անգամ տեղի ունեցաւ երեք տարի 1258ին Պաղտատի վերջին խալիֆային սպանութենէն յետոյ։ Այն ատենի պատմագիրները կը գրեն թէ «ծանծնտականները ամենէն խոր ցաւն զգացին, ամենէն մեծ զարմանքը, երբ իմացան թէ այլ եւս խալիֆա չկայ, որուն վրայ հրաւիրեն աստուածային օրէնութիւնը «խութպէ»ին մէջ։

Մէնծէմ Ե. Վահտէտտինի փախուստը, 1922 նոյեմբեր 18ին, կրկին խալիֆայութիւնը ձգեց առանց գլուխի՝ քանի մը ամսուան համար։ Վերջապէս, 1924 մարտ 4ին, Էնկիւրիի ժողովը, պետութեան աշխարհականացումը, խալիֆային գահընկէցութիւնը եւ անոր վտարումը, որոշելով, վերջ կը դնէր հաստատութեան մը, որ տասներեք դարերէ ի վեր, չէր դադրեր գործելէ, եւ որ իսլամ ծեծամասնութեան կողմէ տակաւին կը նկատուէր իբր գաղափարական կապը որ իսլամական աշխարհը կը միացնէր, հակառակ կարգ մը վարանումներու, որ իրմէ հեռացուցած էր Մարոքը, Հիճազը, Աֆղանիստանը եւ Պարսկաստանը։ Ապտիւլ Մէճիտի հրաժարեցումով, կը վերջանար խալիֆայութիւնը եւ անոր հետ ալ քաղաքական համիսլամութիւնը, վերացական գաղափար մը, զոր ոչ իրականութիւնը, ոչ ալ դէպքերը կրցեր էին իրականացնել եւ որ ծանաւանդ, արգելք չէր եղած որ, համաշխարհային պատերազմին, Հնդիկներ եւ Արաբներ կռուին այն բանակներու դէմ, որոնց տէրը սուրբ պատերազմ էր յայտարարած։

Ընդհանրապէս, Եւրոպայի մէջ, նոյնիսկ յաճախ, Արեւելքի մէջ, սխալ կ՚ըմբռնեն խալիֆայութեան իրական նկարագիրը։ Այս շատ նուրբ հարցը, մէկն է այն հարցերէն, որոնք ամենէն աւելի վէճի տեղի տուած են գրողներուն միջեւ։ Առանց մտնելու վարդապետական վիճաբանութեանց մէջ, կը բաւէ յիշել թէ իսլամական պետութիւնը էապէս աստուածապետական հանրապետութիւն մըն է, ուր վեհապետութիւնը կը պատկանի ընտրելիներու դասու մը, «իւլէմա»ներուն, «յարգելի, արդար, հմուտ» որոնք միայն իրաւասութիւն ունին գուրանը եւ ծարգարէին անգիր աւանդութիւնները մեկնաբանելու եւ իսլամական օրէնսդրութեան այս երկու աղբիւրներով վճռելու չնախատեսուած պարագաները։

Կառավարութիւնը ապահովելու համար, Իւլէմաները կ՚ընտրեն լիազօր մը որ կը կոչուի խալիֆա կամ իմամ. ասոր կրկնակ դերն է նախագահել կրօնական արարողութեանց եւ իրաւասութեանց սահմաններու ընդարձակումով, վարել պետութեան ճակատագիրը։

Խալիֆային հնազանդելու պարտաւորութիւնը ծանծնտական համայնքին համար կը կազմէ նոյն աստիճանի պարտաւորութիւն մը, որքան սուրբ պատերազմը կամ ծոմապահութիւն մէջ աղօթքը։ Խալիֆային պարտականութիւնն է կիրարկել կրօնական օրէնքը, ինչ ձեւով որ մշակուած է իւլէմաներու կողմէ՝ համաձայն սուրբ գրոց։ Եթէ թերանայ իր այս պարտականութեան մէջ, կրնայ պաշտօնազուրկ ըլլալ անոնց կողմէ որ զինքը նշանակած են։

Խալիֆայութեան այս նախնական եւ ուղղափառ ըմբռնումը լիովին իրագործուեցաւ միմիայն առաջին չորս խալիֆաներուն կողմէ։ Մարգարէին ժամանակ զուտ կրօնական դրութիւն մըն էր. բայց շատ չանցած, յաջորդներու օրով հետզհետէ դարձաւ քաղաքական։

Եգիպտոսի նուաճումը զուգադիպեցաւ Պաղտատի խալիֆային բռնի հրաժարեցման եւ թուրք խալիֆայութեան սկիզբին։ Վերջին դարու ընթացքին, թրքական հաստատութեանց աշխարհականացումը, սուլթան Համիտի կողմէ փորձուած յետադիմական շարժման ձախողութիւնը, համախմբելու համար իսլամական բոլոր ուժերը, համաթուրանական ազգայնական շարժման անյաջողութիւնը եւ պատերազմի ընթացքին, Անգլիոյ կատարած փորձը, քաշքշելու համար համիսլամութիւնը,— արաբական զանգուածը դէմը հանելով թրքական զանգուածին —ձեռք անցընելու համար խալիֆայութիւնը, կը կազմեն այս հաստատութեան անկման հանգրուանները։ Խալիֆայութիւնը որ արդէն խախտած էր երկար ատենէ ի վեր, ինկաւ Մուսթաֆա Քէմալի եւ Էնկիւրիի ժողովին հարուածներուն տակ։

Թուրք հանրապետութեան քաղաքական անհրաժեշտութեանց հետ՝ անհաշտ ըլլալով, մէջտեղէն վերցաւ ան, ծանծնտականութիւնը ձգելով ծանծնտականութիւնը ձգելով առանց պետի, եթէ ոչ առանց ղեկավարութեան։

Խալիֆայութիւնը, սակայն, կրօնական կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է։ Իրականութեան մէջ, ան, աւելի՛, աշխարհական քան թէ հոգեւորական իշխանութիւն մըն է։ Պատմութեան ընթացքին, անոր կեդրոնատեղին անցաւ Շամէն Պաղտատ, Գահիրէ, Պոլիս։

Ներկայ պայմաններու մէջ, ներկայացուած կամ հաւանական որեւէ թեկնածու, չէր կրնար ձգտիլ կատարելու աշխարհական դեր, որ պիտի վիճակի համաձայն խալիֆայական վարդապետութեան։ Համաժողովին անյաջողութեան ամէնէն շօշափելի պատճառը կուգայ նշանակելի բարեշրջումէն, որ վերջերս կը նշմարուի իսլամական աշխարհին մէջ։ Նախընթաց տարիներու ընթացքին, ան խորապէս աշխարհականացած է եւ իւրաքանչիւր ծանծնտական երկիր ներկայիս, կը թուի թէ կ՚ուզէ պահանջել հոգեւորական իշխանութիւն մը, որ միմիայն իրեն յատուկ ըլլայ։

Յառաջիկայ համագումարը, կա՞րելի է ենթադրել թէ հակառակ կազմակերպիչներու զանազան յայտարարութեանց, պիտի ստիպուի հարցը մէջտեղ դնել։

Անոր տալիք որոշումները հափազանց կարեւոր պիտի ըլլան ո՛չ միայն ծանծնտական աշխարհին, այլ նաեւ արեւմտեան պետութեանց համար, որոնք որեւէ կերպով դեր մը ունին իսլամական երկիրներուն մէջ։ Կրօնական տեսակէտով, հարցը կը շահագրգռէ միայն արեւելեան ազգերը, եթէ անոնք ուզեն ծանօթացիլ այս գործին։ Բայց իր հաւանական կամ քաղաքական հետեւանքներով, ընդհակառակն, ան կը դպի Արեւելքի մէջ մեծ պետութեանց անմիջական շահերուն եւ երեւան կը հանէ ամբողջ հարցեր, որոնցմով կարեւոր է որ հետաքրքրուին Եւրոպայի մէջ։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԾԱՐԺՈՒՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՄՇԱԿՈՅԹԸ

ԴԵԿՏ. 6.— Արթնցեր են մեր երիտասարդները։ Այս տարի թէեւ քիչ մը ուշ, բայց սկսած են շարժիլ։ Զափահասներու Հրաւէրով, Զարմանճաքի, Սիվրիհիսարի, Բարձր Հայքի, Հ. Արիներու եւ Պատանեկան Միութիւններու ներկայացուցիչները խառն ժողով մը գումարեցին, տօնելու համար «Մշակոյթի Օր»ը։ Մէկական ներկայացուցիչներով կազմած են յանձնախումբ մը ընթացիկ հարցերու եւ կարգադրութիւններու համար։ Երիտասարդ եւ խանդավառ տղաք են որ իրենց ուսերուն առած են եւ ամեն ճիգ պիտի թափեն լաւագոյն եղանակով ժողովուրդին ներկայացնելու համար, մեր գիրն ու գիրքը՝ մեր միտքը։ Գործադիր ամիտահերն են,— Մ. Ասատրյեան, Հ. Ասկերիչեան, Կ. Հմ. Դաւիթեան, Ա. Պետիկեան Մ. Տերեկյեան, Զ. Միլտոնեան։ Պիտի հրաւիրեն բոլոր քաղաքական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւնները, նաեւ Ազգ. իշխանութիւններ։ Ենորհաւորելի է այս համագործակցական ոգին եւ աշխատանքը։ Եթէ մեծերը չեն գար իրարու քով, փաստօրէն երիտասարդները կը հաւաքուին եւ կը գործեն։

Նեղմիտ հաշիւներ եւ ակնկալութիւններ չունին։ Կեցցե՜...

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԸ

Հոս ալ ժողովուրդն է նախաձեռնողը։ Համեստ խաւերէն կ'երեւի պիտի ծնի յոյսը։ Չէ՞ որ վարպետը ժողովուրդին ծիծերուն ու սարսուռներուն ապրեցաւ եւ ապրեցուց հայ երգն ու ցեղին ցիրուցան բեկորները աշխարհէ աշխարհ։

Առեւէ մը ի վեր, Քէօթահիայի հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, փորձեր կը կատարուին «Հայ Ակումբ»ի մէջ եւ յաջողած են կազմել 60 հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը։ Կոմիտասի աշակերտներէն Գ. Վ. Սարգիսեան կը ծարղէ խումբը։ Կ'ըսէր մեզի որ յուսալի է եւ քաւարար։ Իր կարելին կ'ընէ։ Ինք եւս խանդավառուած է արդիւնքէն։ Պիտի աշխատի խումբը լաւ վիճակի մը հասցնել եւ Մարսէյլի մէջ գոնէ մնայուն խումբի մը հիմերը ամրացնել։

Մարսէյլը լաւ միջավայր ունի, լայն հաւաքականութիւն եւ նպաստաւոր գետին։ Երգչախումբ մը կրնայ պահել անպայման։ Մեծագոյն բարիքը պիտի ըլլար բոլոր հայ ներկայացումներուն, հանդէս-երեկոյթներուն։ Անհրաժեշտ է լրջօրէն հետաքրքրուիլ հաստատուն հողի վրայ մնայուն դարձնել արդէն գոյութիւն առած այս երկսեռ երգչախումբը։ Աւելի քանի աւելի այս ձեռնարկը կրնայ համակրելի ըլլալ ժողովրդին, թէ Վ. Սարգիսեանի ջանքերը անհայ չեն մնար եւ թէ հայ երգն ու ձայնը, որուն այնքան շատ պէտք ունի այս բազմահազար գաղութը։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Հրանդ Ճանիկեանի եղերական խոշտանգումին առթիւ, Մարսէյլի մէջ Նոյ. 29ին գումարուած ժողովին ներկայ էին 13 միութիւններ, Վասպուրական, Զմշկածագ, Բաբերդ, Բարձր Հայք, Կարճկան, Բիւթանիա, Բալու, Քէսրիկ, Ազգէհիր, Զարաանձագ, Թրնտրճագ, Պատանեկան Միութիւն եւ Զ. Ն. Որբերու երկսեռ Միութիւնը։ Մասնակցեցան 45է մօտ ներկայացուցիչներ եւ հետաքրքրուող հայրենակիցներ։

Այս խորհրդակցական խառն ժողովէն ընտրուած է ճառնաւոր գործադիր յանձնախումբ մը որ պիտի ժողովրդականացնէ դէպքն ու բոլոր մանրամասնութիւնները, հրապարակային միթինկով մը, եւ պիտի հետապնդէ այս դէպքը եւ նահատակուած հայ մարդուն դատը։ Պիտի բողոքեն համապատասխան մարմիններու խողովակով։ Աւելի ընդհանրացնելու համար, պիտի հրաւիրուին բոլոր հայր. Միութիւններն ու քաղաքական կուսակցութիւնները երկրորդ ժողովի մը։ Աշխատանքի լծուած են Գ. Գ. Ճէվիզեան, Ա. Աղամեան, Ե. Ուլուսեան, Գ. Սարաճեան եւ Վ. Քիւրճեան։

Ոճիրը ցնցած է բոլոր հայ սիրտ ունեցող մարդիկը եւ այս «կարեւոր եւ այժմէական» ժողովը, ինչպէս կ'երեւի, իր խօսքը պիտի ըսէ։

Գ. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէն (խորհրդարան) բացաւ իր երկրորդ նստաշրջանը դեկտեմբերի 5ին։ Նստաշրջանի օրակարգի նիւթերն են զեկոյցներ, զորս պիտի տան պետական յատակագծերու տնտեսութիւնը, ելմտական գործավարութիւնը, հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեդր. տնտեսութիւնը, կրթական գործավարութիւնը յառաջիկայ տարուան իրենց ծրագիրներուն մասին։

∴ Նոյեմբերի 27ին Հայաստանի խորհրդայնացման 11րդ տարեդարձին առթիւ, Երեւանի գրողներու տանը մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, ուր խօսեցաւ Դրաստամատ Սիմոնեան նիւթ ունենալով «Նոյեմբերեան յեղափոխութիւնը եւ Հայաստանի գրականութիւնը»։ Խօսք առին նաեւ Շիրվանզադէ, Դ. Դէմիրճեան, Ալազան, Ս. Զօրեան, Ս. Ցակոբեան։

∴ 1929ին Հայաստանի հանքային հետազօտութեանց մարմինը Ջաջուռի շրջանին մէջ երեւան էր հանած ածուխի հանքեր։ Այս հանքերը կը գտնուին Ջաջուռի կայարանէն 8 քիլոմեթր հեռու։ Այս տարի օգոստոսի 2ին, կարելի դարձաւ Ջաջուռի ածխահանքերուն շահագործումը, տասնց մեքենայական ուժերու։ Մինչեւ 15 նոյեմբեր արտադրութիւնը կը հասնէր 360 տոննա կառաշափի։ Ներկայիս հանքածուխը կ'առնուի գետնի երեսէն։ Դեռ փապուղի եւ հորեր չեն շինուած։ Քարածուխի տաքքին շերտը 1 մեդր խորութիւն ունի, տեղ տեղ՝ 3 մեդր։ Ներկայիս ածխահանքերուն մէջ կ'աշխատին 40 բանուոր, որոնց եկած են մօտակայ գիւղերէն։ Ետւտով պիտի սկսի շահագործումը Իջեւանի եւ Օրթաքիլիսայի ածխահանքերուն։

∴ Հայաստանի կեդր. Գործադիր կոմիտէի նախագահութեան որոշումով, հրաժարեցուած է Ծաղ. Դաւթեան ելմտական փոխ-գործավարի իր պաշտօնէն, նոյն պաշտօնին կոչուած է Գ. Վարշամեան։ Հրաժարեցուած է Միսաք Ղամբարեան գերագոյն դատարանի խորհուրդին մէջ ունեցած իր պաշտօնէն։ Ընկերային ապահովագրութեան փոխ-գործավար նշանակուած է Գրիգոր Բաղալեան։ Մարզական-ճարտարապետական գերագոյն խորհուրդի փոխ-նախագահ նշանակուած է Ս. Արրահամեան։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՆԿԻՒՐԻ ԿԸ ՄԵՂԴԷ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովի դեկտ. 3ի նիստին մէջ, երեսփոխան մը հարցումներ ուղղեց Երուսաղէմի իսլամական համագումարի մասին։

Արտաքին գործավարը, իբրեւ պատասխան, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Երուսաղէմի իսլամական համագումարի ծրագրին նայելով, չէզոքական է։

Նախկին օսմանեան կայսրութեան եւ ուրիշ երկիրներու եւ քանի մը տարի առաջ ալ Աֆղանիստանի մէջ այս անունին տակ պատահած անցքերը՝ այս բառին իմաստը անվիճելի կերպով կը բացատրեն։ Արտաքին գործավարութիւնը այս մասին տեղեկութիւն առնելէ անմիջապէս վերջը՝ շահագրգռուող կառավարութիւններու հետ յարաբերութեան մտաւ եւ Պաղեստինի հոգատարէն անգլիական կառավարութենէն բացատրական տեղեկութիւն առաջաւ։ Քաղաքական անհամաձայնութիւն պատճառող խնդիրներ, այդ համաժողովին մէջ խորհրդակցութեան նիւթ չպիտի ըլլան եւ Թուրք հանրապետութեան անհանգստութիւն պատճառող գործերու առիթ չպիտի տրուի։ Մասնաւորապէս խալիֆայութեան խնդիրը որեւէ կերպով խնդրոյ առարկայ չպիտի ըլլայ։ Տեղեկացանք նաեւ որ Մեծն Բրիտանիոյ կայսրութիւնը այս համոզումը ոչ պիտի պաշտպանէ և ոչ քաշքշէր։

Այս մասին Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի, Եգիպտոսի եւ Հիճազի կառավարութեանց հետ մեր ունեցած շփումներուն հետեւանքով, յայտնի եղած է թէ այդ բարեկամ երկիրները ոչ մէկ կերպով չպիտի մասնակցին յիշեալ համաժողովին։ Իրաքի եւ Եգիպտոսի կառավարութեանց հետ այս մասին մեր կատարած բարեկամական շփումներէն հասկցուած է թէ անոնք պաշտօնապէս ո եւ է մէկը չպիտի ղրկեն իրենց կողմէ, այլ միայն այդ երկիրներէն կարգ մը անձեր անձնապէս պիտի երթան։

Աշխարհի բոլոր երկիրներու ազգայնականներուն համար դաստիարակ օրինակներով ապացուցուած ճշմարտութիւն մըն է թէ՝ այսպիսի ձեռնարկներ ո՛չ մէկ երկրի եւ ժողովուրդի համար բարեբաստիկ չեն եղած եւ չեն կրնար ըլլալ։ Իրաւ է որ մեզի ալ հրաւիրագրեր եկած են։ Սակայն, բնական է թէ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը չի կրնար ո՛չ մէկ կապ ունենալ այդպէս յառաջդիմութեան ճամբէն ետ կեցնել ջանացող այս տեսակ ձեռնարկներուն հետ՝ որոնց ցաւալի հետեւանքները վիճաբանութիւն չեն վերցներ։ Մանաւանդ որ մենք հակառակ ենք ներքին եւ արտաքին ամէն քաղաքականութեան՝ որ իրեն նպատակ ունի կրօնքը միջոց ընել քաղաքականութեան։

Մօտէն կը հետեւինք այս դէպքին զարգացման ընթացքին։ Այդ ձեռնարկը կրնայ հան հաւաքուողներու շրջանակներուն վերաբերեալ տեղական եւ մեզի հետ ո եւ է կապ չունեցող խնդրի մը հանգամանքը միայն ունենալ, այնչափ ատեն որ հեռուէն կամ մօտէն չշահագրգռուի մեր ազգային գործերով։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲՈՂՈՔԻ ՄԵԾ ՑՈՅՑԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Կը լսենք թէ՝ կիրակի օրը 6 դեկտ. կէսօրէ վերջ՝ Ճատին Պարահիսարի Հայր. Միութեան հրաւէրով գանազան Հայր. Միութիւններ Պէլվիլի մէջ հաւաքուած նախնական խորհրդակցութիւն մը ունեցեր են աղքացել Հրանդ Ճանիկեանի չարաչար սպանութեան առթիւ։ Որոշուած է յառաջիկայ կիրակի երկրորդ եւ լիակատար խորհրդակցութեան մը հրաւիրել Փարիզի եւ շրջականներու բովանդակ հայ Միութիւնները եւ խմբակցութիւնները, ինչպէս եւ մամուլի ներկայացուցիչները, վերջնական որոշում մը կայացնելու համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի մեքենական հիւսկի ամենուրեքան որոշեց 19 դեկտեմբերէն մինչեւ 4 յունուար փակել Շարլիէօյի կտաւի բոլոր գործարանները։ Այս կերպով բազմաթիւ գործաւորներ դատապարտուած կ'ըլլան քանի մը անգործութեան։

ՇԱՔԱՐԻ ՆԵՐԱԾՄԱՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց սահմանափակել օտար շաքարի ներածումը։ Առեւտրական նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ այս միջոցը անհրաժեշտ էր պաշտպանելու համար, ճակնդեղէնի մշակումը որ կարեւոր է Ֆրանսայի երկրագործութեան համար։ Առով սակայն փոքրաքանակի վաճառման գիները չպիտի աւելնան։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ.— Ճակնդեղի մշակման համար վտանգը կուգայ անկից որ ամբողջ աշխարհի մէջ, շաքարի մեծ վաճառականները իրենց մթերքը կը ծախեն որեւէ գինով, օտար դրամ հայթայթելու համար։ Օտար կարգ մը արտադրողներու ելմտական պէտքերը, դրամական փոխանակութեան խախտումը եւ մեծ մթերքները կը բացատրեն այս մեծաքանակ վաճառումները, որոնց հետեւանքով, Ֆրանսայի երկրագործական տնտեսութիւնը, շատ չանցած կրնար վտանգուիլ։

«Սպառողները վախնալիք բան մը չունին կառավարութեան տուած այս որոշումէն։ Իրօք, թոյլատրուած ներածումները պիտի գան աւելնան ներկայ արտադրութեան, եւ տեղեկալ տարուան մթերքէն աւելցած քանակին վրայ, որոնցմով երկրին պէտքերը լայնօրէն գոհացուած պիտի ստանան»։

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Կը յիշուի թէ, երբ դեռ աշխատաւորականները իշխանութեան գլուխ էին, որոշուեր էր որ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին նախագահէ Անգլիոյ այն ատենի արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն։ Այս առթիւ, վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, պահպանողական երեսփոխանի մը հարցապնդման վրայ։ Ի պատասխան, արտաքին նախարարը Ճոն Սայմըն յիշեցուց թէ խորհրդաժողովին նախագահի ընտրութիւնը կախում չունի կառավարութենէն, ոչ ալ խորհրդարանէն, այլ միայն Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ աշխատաւորական եւ պահպանողական երեսփոխաններու միջեւ, առաջինները պաշտպանեցին այն տեսակէտը թէ Հէնտըրսընի անձնաւորութիւնն է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը նկատի առնելով, զայն նշանակած է նախագահ Զինաթափութեան խորհրդաժողովին, մինչդեռ պահպանողականները կը պնդէին թէ, իբր Անգլիոյ ներկայացուցիչ էր որ ընտրուեցաւ։

Արտաքին նախարարը պատասխանեց թէ կը մնայ խոնարհիլ այն իրողութեան առջեւ թէ Հէնտըրսըն միաձայնութեամբ ընտրուած է նախագահ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՎԱՐՁԱԿԱԼՆԵՐԸ

Ֆրանսական Խորհրդարանի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական յանձնախումբը քննեց Ծերակոյտի կողմէ բարեփոխուած օրինագիծը որ կը վերաբերի իրենց վաճառատունը կամ արհեստանոցը պարպելու դատապարտուած անձերուն, եւ ընդունեց միջին օրինագիծ մը որ պիտի ներկայացուի Խորհրդարանին։

Այս վերջին օրինագիծը կը տրամադրէ՝

1) Պարպումի վճիռներուն գործադրութիւնը յետաձգել մինչեւ 1932 յուլիս 1։

2) Այս յետաձգման ընթացքին, վարձքը աւելցնել 250 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ հիմ ունենալով 1914ի վարձքը։

3) Այն առեւտրականները որ իրենց գրաւած վայրերը պարպելու համար հաստուցում մը ստացած են կամ այն ստարականները որոնց համաձայն 1926 յունիս 30ի օրէնքին, իրաւունք չունին նորոգելու երկարատեւ վարձքերը, չպիտի կրնան օգտուիլ այս յետաձգումէն։ Դատարանը պիտի կրնայ սակայն պայմանաժամ մը տալ անոնց։

ԽԱԲԵԲԱՅ ԻՇԽԱՆԸ

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Քէրիմ պէյ Սուլթանոֆ անունով մէկը՝ որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբրեւ պարսիկ իշխան մը, եւ իրեն երաշխաւոր ցոյց կուտար պարսիկ դեսպանը։ Բայց երեք տարբեր անուններով՝ դատապարտութիւններ կրած էր։

Ցիշեալը յաջողեր էր Պաքուի իր քարիւղահորերէն ծախելով՝ Փարիզի ճարտարարագործէ մը չորթել երեք հարիւր հազար ֆրանքի չափ գումար մը։

Ուրիշներէ ալ զանազան պատրուակներով խաբած էր եւ այս կերպով հրապարակէն քաշած էր մօտ մէկ միլիոն ֆրանք։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կը խնդրուի «Օփերա»ն անստորագիր յօդուածը գրող ծայրենակցէն՝ խմբագրութեանս ծաղորդել իր անունը։

Այս առթիւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ նկատի չեն առնուիր այն գրութիւնները, որոնց ծեղինակները նոյնիսկ խմբագրութենէն կը ծածկեն իրենց ինքնութիւնը։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

ԱՂԱԲԷԿՈՎ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՏՄԵԼ...

ԽՄԲ.— Վերջերս լոյս տեսաւ ծանօթ չէկիստ Աղաբէկովի մերկացումներուն երկրորդ հատորը։

«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ գրախօսականը՝ այդ գրքի մասին.—

Գ. Աղաբէկովը ծանօթ է «Դրօշակ»ի ընթերցողներին Չեկայի գործունէութեան մասին գրած իր առաջին գրքով։ Հիմա նա հրապարակ է գալիս նոյն նիւթին նուիրուած երկրորդ հատորով, որի մէջ նպատակ է դնում մերկացնել Չեկայի աշխատակիցների կազմակերպումը և չեկիստական գործունէութեան ձեւերը արտասահմանում, ինչպէս նաեւ չեկիստների ապրումներն ու հոգեբանութիւնը։ Աշխոյժ ու կենդանի լեզուով եւ գունագեղ պատկերներով, Աղաբէկովը նկարագրում է Չեկայի գործիչներին վերից վար, Չեկայի ներսը տիրող կարգերը, բարքերն ու յարաբերութիւնները, նրա առօրեան, գործող դասերն ու ասպրանքները, կամայականութիւններն ու աւազակութիւնները, որբերգութիւնն ու սեռական թափթփածութիւնը, համատարած փտութիւնն ու բարոյական անկումը։ Ստացւում է ամբողջական ու ճառայլ մի պատկեր։ Չեկան, որպէսի այդպիսին, գործունէութեան ներքին ու արտաքին կողմերով, չեկիստը, որպէս խորհրդային միահեծանութեան կամակատար, ա՛յն սկզբունքները, որոնց տիրապետող են այդ ոճրագործ հիմնարկութեան մէջ. ա՛յն հրէշային միջոցները, որոնք կիրարկւում են նրա անունով։

Ինչ՝ մասին սակս չի խօսում Աղաբէկովը։ Գրքի 31 գլուխներում բերուած են բազմաթիւ փաստեր Չեկայի կենտրոնի, գաւառական ճիւղերում, արտասահմանեան ներկայացուցչութիւնների մէջ կատարուող գործերից եւ իշխող պայմաններից։ Կան յուզիչ էջեր եւ մարդկային խիղճը վրդովող ու ցնցաստացնող պատմութիւններ։ Ահա կապուտաչեայ, ծառայ Լիւսիան, որին, կարծես, սիրում է Աղաբէկովը, բայց բանտարկել է տալիս իբրեւ հակայեղափոխական։ Ահա 12ամեայ փխրուն Սլզան, որի մօրը բանտարկել է Չեկան։ Ահա գեղեցիկ եւ առեղծածի Սոֆիա Վլադիմիրովնան, որ, սարդի ոստայնն ընկած ճանճի պէս, խճճւում է Չեկայի որոգայթներում։ Ահա Աֆղանիստանի խորհրդային դեսպան Ստարկը իր երկու կանանցով՝ Աախա եւ Նինա, երկուսն էլ կոմունիստներ, որոնց ձեռքին խաղալիք է դեսպանատունը։ Ահա Բլիւմկինը, Չեկայի առաջներից մէկը, որ գնդակահարւում է որպէս տրոցկիստ։ Ահա «խելքից պակաս» Գարախանը, «աղբ» Միկոյեանը, չինովնիկ Դաւթեանը, անհաշիւ չեկիստներ Պոլսում, Պարսկաստանում, Աֆղանիստանում, հայ կղերական եւ էֆէնդի լրտեսներ։ Էնվէր փաշայի սպանութեան մանրամասնութիւնները։ Անհաւանական օգնելու նպատակով Աֆղանիստան կարմիր զօրամասեր ծացնելն ու հաշարաւոր անտեղեակ գոհերը Ստալինի հրամանով, ստնձարձակութիւններ ու ճահափոր պարսկական հողի վրայ, չեկիստական խեղկատակ դատավարութիւններ եւայլն, եւայլն։ Դժւար է թւել Աղաբէկովի գրքի ամբողջ նիւթը։ Մի քանի գլուխներ կարելի է կարդալ ուղղակի իբրեւ արկածախնդրական վէպ, ինչպէս, օրինակ, «Էնվէր փաշայի սպանութիւնը», «Հիւպատոսական ծածկագրերի գողութիւնը», «Մահ դաւաճաններին» եւայլն։

Հայ ընթերցողի համար կան առանձնապէս հետաքրքրական փաստեր հայ կոմունիստների ու հայ չեկիստների գործունէութեան ու բնորոշման մասին։ Ահա գաղթահայ ազգայնականների պարծանք Գարախանը, որին Աղաբէկովը տալիս է հետեւեալ բնորոշումը.—

«Մոսկւայում ո՞վ չի ճանաչում Գարախանին։ Ո՞վ չգիտէ նրա ինքնաշարժը։ որ ամէն օր սպասում է Մեծ Թատրոնի առջեւ։ Ո՞վ կարող է նրան պատկերացնել պարուհի աղջիկների շրջանից դուրս։ Պարուհիները այնպէս մօտ են դարձել վերջերս դրեմլի պետերի մօտ, որ նոյնիսկ «հանրաւորական բատրակ» Կալինինը իրեն համար ձեռք է բերել մի պարուհի»։ Կարախանին աղջիկները համարում են «հոգեակ», իսկ «պետերը» լաւ, բայց ոչ խելօք տղայ։ Գէպէուն, որ արտաքին գործոց գործավարութեան մէջ յանձին Լիտվինովի ունի մի կատաղի թշնամի, բարեկամական յարաբերութիւններ է պահում Կարախանի հետ։ «Իմ թշնամիների թշնամիներն իմ բարեկամներն են»— ահա Գէպէուի բարեկամութեան հիմքը Կարախանի հետ, որ անոյժ իրեն արհամարհող Լիտվինովի հանդէպ՝ օրգանապէս ատում է նրան եւ միջոց ու դաշնակիցներ է փնտռում ձգտելու համար նրան։ Սակայն, չնայած Կարախանի ակնյայտնի տաղանդի դէպի ճղճիմ քանսարկութիւններն ու բռութիւնները, նրա հիմնական թերութիւնը ոչ թէ յիմարութիւնն է, այլ խելքի ու կամքի պակասութիւնը, եւ եւ հաւաստացած եմ, որ ծոտիկ ապագայում Լիտվինովը կ'օգտուի նրա որեւէ մի սխալից, որպէսզի վերջնականապէս ոչնչացնի Կարախանին։ Իսկ Գէպէուում նրա սխալների վրայ նայում են մատների արանքով՝ չկամենալով ձեռքից փախցնել յանձին նրա պայքարի մի զէնք արտաքին գործավարութեան եւ ի մասնաւորի նրա ղեկավար Լիտվինովի դէմ»։

Աղաբէկովը բերում է մի օրինակ, թէ ինչպէս պարսկական դեսպան Ալի-Ղուլի Խանի հետ բանակցելիս Կարախանը իմացնում է նրան, թէ իրեն յայտնի է պարսկական կառավարութեան ուղարկած գաղտնի հրահանգը։ Այս անզգուշութեան հետեւանքով, քիչ է մնում մերկացւի այն աղբիւրը, որից Չեկան տեղեկութիւններ էր ստանում պարսկական կառավարութեան գործունէութեան մասին։

(Շար.)

MUTUALITÉի սրահին մէջ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17Ի ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ...
ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ ՊՈՒԱ—ՔՈԼՈՆՊ—ԱՆԻԷՌԻ ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, Rue Charles Chefsonի ծխավաճառին սրահը։

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ Կ. Կ.Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ։

Բոլոր խումբերու գանձապահներէն կը խնդրուի ժամը 8ին ներկայանալ նոյնը տեղը կոմիտէի գանձապահին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկ. ժողովի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը։

ՄՈՒՐԱՏԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
իբր յարգանքի պարտականութիւն, Մուրատի զէնքի տարիներու ընկերոջ, Անդրանիկի շիրմին վրայ կը զետեղէ ծաղկեպսակ մը, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ ցեղի կ'ունենայ՝ բանախօսութիւն։ կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Մուտք՝ գերեզմանատան Gambetta դռնէն, 96 division.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սագօ խումբի ընկերա-համակրական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին ընկեր Ղամպէրեանի սրճարանը։ Կը դասախօսէ ընկեր Վարդան Ջուլլէրեան։ Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ կորիւն, Աւագ, Առիւծ եւ Փօղոս Սայտօ խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկոյց պատգամաւորներու կողմէ, վարչութեան ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը բացառիկ խառն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Լուի Պուլ. Օտտոյի Պատ. Միութեանց ընկերները կարեւոր խնդրոյ մը շուրջ խորհրդակցելու այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 13, Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Կը խօսի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ գիշեր, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի 3րդ ՋՐՈՅՑԸ այս կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber, կը խօսի՝ *Տիկ. Շանթ,* նիւթ՝ ԿԻՆԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ։ Ջրոյցը կը ղեկավարէ Պ. Ա. ՉԱՄԱԼԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է բոլորի համար։

Ց. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Միւթիւալիթէի մէջ Salle S, կը դասախօսէ Պ. Ա. Ջաքորեան, նիւթ ունենալով *Քիմիական Նախնական ծանօթութիւններ։* Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՆԻՒՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Պէլվիլ, Մեթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն, հաշուետուութիւն, եւայլն։ Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

34.— ԵԱԼՈՎԱՅԻ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Արդարեւ Կարատաղցին կամ Յոյնը ինչո՞ւ խօսի Թուրքերէն։ Միւս կողմէ, կառավարութեան հանդէպ իրենց հաւատարմութեան մասին երդուընցող կարգ մը հայ լրատուներ կը հաստատէին թէ առեւանգումը կատարած են յիշեալ հայ ֆէտայիները, որոնք կը գործէին Եալովայի շրջակայքը, Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէներուն հրահանգով։

Սակայն վերջէն հաստատուեցաւ, որ այս լրատուներն ալ աշխատեր էին շուարեցնել կառավարութիւնն ու ոստիկանութիւնը, ամէնուն ուշադրութիւնը Անատոլու դարձնելով՝ խռովութիւն մը յարուցանել Պոլսոյ մէջ, եւ այդ նպատակով օգտագործեր էին պարզ աւազակութեան դէպք մը։ Հայ յեղափոխական շարժումներուն ու աւազակութեան այս դէպքին միջեւ որեւէ կապ գոյութիւն չունէր, ըստ անմիջապէս գրութեամբ մը տեղեկացուցի Պալատին ու Բարձրագոյն Դրան։

Դէպքին էութիւնը հետեւեալն էր՝

Պոլսոյ մէջ կը գործէր պուլկար աւազակապետ մը, որ Քիճօ կը կոչուէր։ Այս աւազակը միացած էր յոյն եօրկիին ու եղբօրը, որոնք տարիներէ ի վեր կողոպուտով կ'ապրէին։ Խոշոր «գործ»ի մը ձեռնարկելու համար, կը յաջողին համոզել 5—10 Յոյն կամ Ալպանացի, որոնք Պոլսոյ մէջ ճիւղէրճիութեամբ իրենց ապրուստը կը շահէին։ Արդիական հրացաններով կը զինեն, եւ բոլորը միասին՝ Եալովայի լեռները կ'երթան եւ մացառուտ տեղ մը իրենց ապաստան կը շինեն։ Նախ կը համոզեն անտառապահ մը, որ կը հսկէր Եալովայի ջերմուկներուն մօտակայ անտառներուն վրայ։

Պրանգոյի կինը մանկաբարձութեան պաշտօն ունէր կայսերական պալատին մէջ։ Ու երբ օր մը զարմեալ նաւով Եալովայէն Պոլիս կը մեկնի, ծանօթանալով Սերպիոյ դեսպանին առաջ թարգմանին՝ Պ. Թէրխանի, կ'առնէ անոր քոյրն ու աղջիկը եւ միասին Եալովա կը վերադառնայ։

Այդ շրջանին Եալովայի նաւամատոյցին ու ջերմուկներուն միջեւ հաղորդակցութիւնը կը պահպանէին ծործորուն կառքեր (եայլը փայթօն)։ Տիկին Մանիէ եւ իր հիւրերը կը նստին ծործորուն կառք մը եւ կը մեկնին դէպի ջերմուկները։ Ճամբան, Սքքէօյի անտառին մէջ, յիշեալ աւազակները երեւան կ'ելլեն, զանոնք կ'առեւանգեն, լեռ կը հանեն եւ ինչպէս գրեցինք, 15.000 ոսկի կը պահանջեն իբրեւ փրկագին։ Ու կը սպառնան, հակառակ պարագային, զինուորական գործողութեամբ հետապնդուած ժամանակ, սպանել կիները։

Պոլսոյ քթին տակ կատարուած այս դէպքը չափազանց ջղայնացուցած էր Սուլթանը եւ օտար շրջանակներուն մէջ եւս գէշ ազդեցութիւն թողած։ Դէպքը արձագանգեց Եւրոպա եւ օտար թերթերն ալ սկսան մեծ տառերով աղ ու պղպեղ խառնելով պատմել այս դէպքը։

Հայերէն թերթերն ալ սկսան նկարագրել ու պարզաբանել դէպքը այնպէս ինչպէս կը համապատասխանէր իրենց խռովարարական ցանկութիւններուն։

Մէկ միջոց կար այլեւս,—փրկագինը վճարելով ազատել կիները եւ յետոյ հետապնդել աւազակները եւ դրամն ալ գանձել։

Այդ շրջանին Իզմիթի կառավարիչն էր Հիւսէյին Քեազիմ փաշան, իսկ զինուորական հրամանատարը՝ Սաատէտտին փաշան։ Ասոնց հաղորդուեցան անհրաժեշտ հրահանգները։ Եալովան շուրջանակի պաշարել տրուեցաւ 15,000 հեծեալ եւ հետեւակ զինուորով։ Այլեւս թռչունն իսկ չէր կրնար փախչիլ։ Սակայն, հազարէն մէկ հաւանականութեամբ, եթէ փախուստային աւազակները, պէտք չէր կորսնցնել անոնց հետքը։ Այս պատճառով, յարմար նկատուեցաւ իբրեւ փրկագին վճարուած դրամները տպել մասնաւոր նշանով մը։

Այդ շրջանին Թղթադրամ չկար, որ կարելի ըլլար թիւերը արձանագրել։ Ուստի մասնաւոր կարգադրութեամբ մը, կայսերական փողերանոցին մէջ դրամ տպուեցաւ, վրան նշանակուեցաւ թուականը եւ պաշտօնեաներու միջոցով Իզմիթ ղրկուեցաւ 15,000 ոսկի։ Իզմիթի պահակազօրաց զօրապետ հարիւրապետ Թէվֆիք եւ յիսնապետ Օսման, ընկերակցութեամբ ուրիշ քանի մը ոստիկաններու, քաղաքային զգեստ հագած, գացին աւազակներուն մօտ։ Այս մարդոց պարտականութիւն տրուած էր լաւ ճշդել աւազակներուն դիմագիծը։ Երբ դրամը այս մարդոց յանձնուեցաւ, անտառապահ մը զանոնք առաջնորդեց այն վայրը, ուր նշանակած էին աւազակները, ստանալու համար փրկագինը։

Աւազակները եկան եւ ստացան դրամը, 10ական ոսկի նուէր տուին փրկագինը բերողներուն, սիկար ու սուրճ հրամցուցին եւ յետոյ հրամայեցին որ մեկնին.

— Նախ գացէք դուք, ետքէն այս կիներն ալ կ'ուղարկենք։ Եթէ ձեզի հետ թող տանք որ մեկնին, կառավարութիւնը կրնայ յարձակում գործել մեր վրայ։

Եւ թող չտուին, որ մեկնին կիները։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 5 տլ. 8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. Seine 670.369
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
11
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931
11 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1748
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Հարցը՝ տնտեսական տագնապի մասին է, որ ծանր համեմատութիւններ ստացաւ վերջացող տարուան ընթացքին, ինչպէս կը հաստատեն օրը օրին հաղորդուած լուրերը։

Շահատուրքէն, ներածման սահմանափակումէն եւ «տնտեսական տագնապի տուրք»էն վերջն ալ, հանգիստ չէ Էնկիւրին, եւ նոր ծրագիրներ կ'որոճայ, նկատուելի աղբիւրներ ճարելու համար։

Այսպէս, կը խորհին նոր տուրքը գանձել նաեւ ազատ ասպարէզներու հետեւողներէն,— բժիշկ, փաստաբան, ճարտարապետ եւն.։ Յետոյ, ունին ծրագիր մը, որուն համաձայն տուրք պիտի գանձուի այն կալուածատէրերէն որոնք 500 ոսկիէն աւելի եկամուտ ունին։ Ու վերջապէս, շարժման մէջ դրուած են հին եւ նոր մասնագէտներ, երկրին արտադրութիւնները արժեցնելու համար։

Ներածումներու սահմանափակման եւ «տնտեսական տագնապի տուրք»ին առթիւ, երեւան եկաւ որ, վերջին եօթը տարիներու ընթացքին, 1925-1931, Թուրքիայէն արտասահման գացած է մօտ 303 միլիոն ոսկի։ Այսինքն այդքան գումարի տարբերութիւն մը կայ ներածման եւ արտածման միջեւ։ Միայն 1929էն 1931 (այս վերջինը հաշուելով տասը ամիս), Թուրքիոյ ներածումներն եղած են 518 միլիոն ոսկի, իսկ արտածումները՝ 403 միլիոն։ Տարբերութիւնը՝ 115 միլիոն ոսկի, ի վնաս Թուրքիոյ։

Տնտեսական գործավարը իր զեկոյցին մէջ կը խոստովանէր թէ 1931ի առաջին ամիսներու ընթացքին ներածումներու գումարը եղած է 101 միլիոն ոսկի, մինչդեռ արտածումներու գումարը հազիւ 82 միլիոն կը բռնէ։

— «Եւ հաւանական է որ մինչեւ տարեգլուխ այս նուազումը աւելի շեշտուի։ Թուրքիա եւս, եթէ միջոցներ ձեռք չառնէ ներածումները նուազեցնելու, կացութիւնը աւելի պիտի վատթարանայ»։

Իսկ ելմտական գործավարը,— Բաղէշի եւ Հալէպի Ջարդարարը,— Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիք, ներկայացնելով յառաջիկայ տարեշրջանի նախահաշիւը, հետեւեալ խոստովանութիւնները կ'ընէր. (Ազգ. Մեծ Ժողով, 29 Նոյ.).

— «Անցեալ տարուան մեր ելմտացոյցը հաստատած էինք 186 միլիոն ոսկիի վրայ, միշտ նկատի ունենալով նուազագոյն չափը եւ այդ հաշիւը գրեթէ իրականացած էր։ Մինչդեռ այս տարի, հակառակ անոր որ ծախսի բաժինը 184 միլիոնի վրայ հաստատած էինք, առաջին չորս ամիսներու ընթացքին միայն 68 միլիոն ստացանք։ Անցեալ 1928ի նոյն ամիսներուն ստացած էինք 66 միլիոն, 1929ին՝ 78 միլիոն, 1930ին՝ 64 միլիոն։ Հասկցանք որ յառաջիկային այդ գումարն ալ չպիտի կրնանք ստանալ, եւ արդէն այս պարագան յայտնի եղաւ հինգերորդ ամիսէն։

Միւս կողմէ, անցեալ տարի արտածումներէն աւելցած էր մէկուկէս միլիոն անգլիական ոսկի, իսկ այսօր ունինք 45 միլիոն ֆրանք։ Ուրեմն, մէջտեղը հարիւրին յիսուն տարբերութիւն կայ։ Երկաթուղիներէն երեք միլիոն ոսկի հասոյթ նախատեսեր էինք, մինչդեռ կէս միլիոն ստացանք»։

Այս յայտարարութիւններն ու թուանշանները յստակօրէն կը բացատրեն թէ ինչո՛ւ այնքան խիստ կարգադրութիւններ եղան օտար ներածումներու դէմ, երկամսեայ բաժնեցուցակներ կամ բաժնեգոյցեր հաստատելով («քոնթէնժանթըման» կամ «քոթա») արտածելի ապրանքներու տեսակի եւ քանակի մասին։ Յետոյ, այդ յայտնութիւնները կ'ապացուցանեն թէ քէմալական պետութիւնը ինչո՛ւ հարկադրուած է 226 միլիոնէն մինչեւ 140-150 միլիոնի զեղչելու իր ելմտացոյցը։

Ուրեմն, Թուրքիան ոչ միայն ինքն իր վրայ կը կծկուի, այլեւ ստիպուած է քամել, քերթել վերէն վար, կարելի եղածին չափ եկամուտ ճարելու համար։

Միայն վերջերս հաստատուած տուրքերը հաշուելով, այսպէս շահեկան պատկեր մը կ'ունենանք.—

Վեց հարիւր ոսկի ամսական ստացող պաշտօնեայ մը պիտի վճարէ 44 ոսկի շահատուրք եւ 72 ոսկի տնտեսական տագնապի տուրք, որով իրեն պիտի մնայ 484 ոսկի։ Միջին պաշտօնեայ մը, որ կը ստանայ ամսական 75 ոսկի, պիտի վճարէ շահատուրք՝ 3.75, տագնապի տուրք՝ 4.12։ Իրեն կը մնայ՝ 67 ոսկի։ (Ամսականները բաժնուած են 19 աստիճանի, 600էն մինչեւ 40 ոսկի)։

Ներսէն կծկելով, քամելով պիտի կրնա՞ն աւելցնել եկամուտները, զարգացնել արտածումը։ Մէկ խօսքով՝ ապահովել տնտեսական կշիռը եւ ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը։

Այստեղ ալ, օտար միջամտութիւնն է որ անակնկալներ կը պատրաստէ։ Դեսպանները կարգով ներկայացուցին իրենց պահանջները։ Էնկիւրի պատասխանեց թէ եղած անօրինութիւնը ժամանակաւոր է, թէ դաշնագիրները պիտի յարգուին եւն.։ Բայց միւս կողմէ, ստիպուեցաւ զիջիլ հին աղուէսի մը, նախկին նախարար (իթթիհատական) Ճալիլ պէյի, որ առաջարկեց միջին ճամբայ մը գտնել եւ արգիլել մասնաւորապէս թէյը, բրինձը, սուրճը, շաքարը եւ ուրիշ կարգ մը նիւթեր։ Այս կարգադրութեամբ, կը յուսան տարին 25 միլիոն ոսկի խնայել։

Առաջարկը սեղանի վրայ է տակաւին, եւ կրնայ որոշումի վերածուիլ առտու մը, քանի որ Մ. Քէմալ իր կողքին ունի միատարր եւ միակամ ժողով մը։ «Գապո՛ւլ, էֆէնտիմ»ներու խառնակոյտ մը։

Բայց, այս բոլոր կարկատանները բաւակա՞ն են լեցնելու գանձային կարասը պետութեան մը մէջ, որ միայն կեղեքել, թալանել, մաշեցնել եւ աւերել սորված է...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանագծումը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որ իր նիստերը կը գումարէր Փարիզի մէջ, նախորդ օր, չինեւճափոնական հարցի քննութենէն առաջ, վիճաբանութեան դրաւ Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ սահմանագծման հարցը։

Տեղեկաբերը Գ. Ցուլէչ (Սերպիոյ ներկայացուցիչը) մատնանշեց թէ 1920 դեկտ. 23ի պայմանագրութեամբ նշանակուած սահմանին ճիշդ մեկնաբանութեան մէջ, տեսակէտի տարբերութիւններ կան անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց միջեւ։ Այդ պայմանագրութիւնը կը սահմանագծէր ֆրանսական եւ անգլիական հոգատարութեան ենթակայ երկիրները, Սուրիա, Լիբանան, Միջագետք եւ Պաղեստին։ Այս պատճառով էր որ երկու երկիրները Ազգերու Դաշնակցութեան դիմած են Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ սահմանները ճշդելու համար։

Տեղեկաբերը խորհուրդին առաջարկեց առայժմ գոհանալ քննիչ յանձնախումբին նշանակումով եւ անոր իրաւասութեանց սահմանումովը։ Յանձնախումբը պէտք է կազմուի երկու կողմերէն դուրս՝ երեք պետութեանց ներկայացուցիչներէն, որոնց պէտք է կցուին չորս օժանդակներ, երկուքը Անգլիոյ, երկուքը Ֆրանսայի կողմէ։ Խորհուրդի կողմէ յանձնախումբի նշանակումը դիւրացնելու համար, երկու կողմերէն պիտի խնդրուի որ այս մասին, իրարու հետ համաձայնելով ներկայացնեն իրենց առաջարկները։

Իսկ Յանձնախումբին գործը պիտի ըլլայ տեղւոյն վրայ հաւաքել հարցին կապուած բոլոր տեղեկութիւնները։

Խորհուրդը ընդունեց տեղեկաբերին թելադրութիւնները։

Սուրիական Միութիւնը

Սուրիոյ հանրապետականներու Լիկան Թերթերուն ուղղած գրութեամբ մը հետեւեալ մտքերը յայտնած է, Սուրիոյ մէջ սահմանադրութեան հռչակման առթիւ.— Ուժգնօրէն կը փափաքինք որ այս նոր շրջանը որմէ կախուած պիտի ունենայ մեր երկրին ճակատագիրը, ծնունդ տայ անկեղծ համաձայնութեան մը, որ վերջ դնէ 12 տարիէ ի վեր երկու ժողովուրդներու, Ֆրանսայի եւ Սուրիայի միջեւ տեւող վէճին։ Բայց կայ բան մը որ մեզ կը մտատանջէ եւ որ մեզ քիչ մը յոռետես կը դարձնէ,— Սուրիական միութեան կենսական հարցն է այդ։ Որովհետեւ, անհերքելի է թէ միութեան հարցը մեզ համար կեանքի եւ մահուան հարց մըն է։ Փաստը տալու համար մեր այս հաւաստումին, կը բաւէ ամփոփել տեսակցութիւնը այն անձին որ ամէնէն աւելի իրաւասու է խօսելու Սուրիոյ ժողովուրդին եւ Սուրիոյ մէջ հանրապետական շարժման անունով, Տոքթ. Շէհպէնտէր, Յիշեալը Գահիրէի սուրիական մամուլի ներկայացուցիչներուն ըսած էր.— «Քանի ֆրանսական կառավարութիւնը դէմ ըլլայ մեր միացման, որեւէ լուծում կարելի չէ»։ Արդ. զրոյց կը շրջի թէ Ֆրանսական Մարզպանը բացէ ի բաց դէմ է Սուրիական միացման իրականացումին եւ ճիշդ. այս է որ մեզ կը վրդովէ»։

Լիկան կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսայի ղեկավարներուն որ գործնականացնեն ժողովուրդներու ինքնորոշման ազատութեան սկզբունքը։

Զինաթափման վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը լսեց իր նախագահին Գ. Պրիանի կողմէ պատրաստուած վերջնական բանաձեւի նախագիծը՝ չինեւճափոնական վէճի լուծման մասին։ Գ. Պրիան կ'առաջարկէ հետեւեալ կէտերը.

1) Խորհուրդը կը վերահաստատէ իր 1931 Սեպտեմբեր 30ի որոշումը. Չինաստան եւ Ճափոն պարտաւոր են դիմել բոլոր միջոցներուն, ապահովելու համար անոր գործադրութիւնը, այնպէս որ զօրախումբերու նահանջը դէպի երկաթուղային շրջանը կատարուի կարելի արագութեամբ, նոյն որոշման թելադրութիւններուն համաձայն։

2) Նկատելով որ 24 Հոկտեմբերի նիստէն ասդին, Մանչուրիոյ մէջ կացութիւնը ծանրացած է, նկատի կ'առնէ երկու կողմերու յանձնառութիւնը զգուշանալու ամէն քայլէ որ կը նպաստէ կացութիւնը աւելի ծանրացնելու։

3) Կը հրաւիրէ երկու կողմերը որ շարունակեն Խորհուրդը տեղեակ պահել կացութեան։

4) Կը հրաւիրէ Խորհուրդին միւս անդամները որ իրեն հաղորդեն իրենց ստացած պաշտօնական տեղեկութիւնները։

5) Կ'որոշէ կազմել հինգ հոգինոց քննիչ Յանձնախումբ մը, որ տեղին վրայ կատարէ անհրաժեշտ քննութիւնները։ Երկու կողմերը իրաւունք ունին մէկական ներկայացուցիչ տալու Յանձնախումբին։

6) Մինչեւ յառաջիկայ նստաշրջանը որ տեղի պիտի ունենայ 1932 Յունուար 25ին, Խորհուրդը պաշտօն կը յանձնէ իր նախագահին կրկին նիստի հրաւիրել, եթէ պէտքը զգացուի։

Վերջնական կարգադրութիւնը մնաց յաջորդ նիստին, որ վերջին նիստը պիտի ըլլայ։

Մուշանոֆի վերադարձը Թուրքիայէն

Պուլկարիոյ վարչապետը Գ. Մուշանոֆ վերադարձաւ Սօֆիա, Էնկիւրի տուած իր այցելութենէն։

Հազիւ կայարան ժամանած, ուր զինքը դիմաւորելու գացեր էին նախարարներ եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ, պուլկար վարչապետը, Թուրք պետական մարդիկը ներկայացուց իբր Պուլկարիոյ անկեղծ բարեկամներ։

— Քաղաքական խօսակցութիւններ ունեցանք Էնկիւրիի մէջ, ըսաւ, որովհետեւ, բնական էր որ պիտի քննէինք միջազգային կացութիւնը մասնաւորապէս Պալքաններու վիճակը։ Հաստատեցինք թէ քննուած հարցերուն մէջ նոյն տեսակէտներն ունէինք։ Անոնք որ տոգորուած են Պալքաններու մէջ խաղաղութիւնը ապահովելու փափաքով, այս հարցերուն մէջ տեսակէտներու տարբերութեան չպիտի բախէին։ Խօսակցութիւններ ունեցանք նաեւ Յունաստանի վրայ, որ մաս կը կազմէ Պալքաններուն։ Համոզուած ենք որ մեզ Թուրքիոյ միացնող բարեկամական կապերը տեւական պիտի ըլլան եւ նպաստաւոր՝ երկու երկիրներուն համար։

Հնդկաստանի հարցը

Լորտերու ժողովը վիճաբանութեան ենթարկեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը հանդէպ Հնդկաստանի։ Վիճաբանութիւնը կը շարունակուի տակաւին։

Լորտ Լոյտ նախկին կառավարիչ Պոմպէյի եւ Եգիպտոսի նախկին մարզպան, անյարմար եւ կանխահաս նկատեց Հնդկաստանի համար նախատեսուած սահմանադրական բարեփոխումները։

Ամենէն կարեւոր ճառը խօսեցաւ Լորտ Իրվին, Հնդկաստանի նախկին փոխարքան, որ ընդունելով մէկտեղ հարցին դժուարութիւնները, անհրաժեշտ գտաւ ընդլայնել Հնդկաստանի տրուած ազատութիւնները, համաձայն Անգլիոյ կողմէ քանիցս կրկնուած խոստումներուն։

Իսլամական համագումարը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ իսլամական համագումարը բացուեցաւ դեկտ. 7ին եւ նախագահ ընտրուեցաւ միւֆթին։ Շնորհաւորութեան եւ աջակցութեան հեռագիրներ ուղղած էին Անդրյորդանանի էմիրը, Պոփալի նաբաբը (Հնդկաստան), Հիճազի Ալի Թագաւորը, նախորդ խալիֆը եւ անոր ազգականներէն իշխան Թոսուն փաշա, Եգիպտոսի նախկին վարչապետ Նահաս փաշա եւն.։ Վերջնական օրակարգի նիւթերն են.— 1. Իսլամական սրբավայրը, 2. Էլ Մէսճիտ Էլ Աքսայի համալսարան, 3. Հիճազի երկաթուղի, 4. Իսլամական մշակոյթ, 5. Հրատարակութիւններ, 6. Իսլամական համագումարի կանոնագիր, 7. բանաձեւեր։

Համագումարին վրայ մեծապէս ազդած են տեղական վէճերը։

Անգլօ-խորհրդային յարաբերութիւնները

Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճոն Սայմըն տեսակցութեան մը պիտի ընդունի Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը, խօսելու համար ռուսական պարտքերուն շուրջ, որոնց մասին նախապէս կատարուած բանակցութիւնները ապարդիւն մնացած էին։

Յիշենք թէ ռուսական հին պարտքերու կը կազմեն 1 միլիառ 264 միլիոն անգլիական ոսկի գումար մը եւ 100ին 5էն տարեկան 63 միլիոնի տոկոս մը։

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները մեծ բան մը չեն սպասեր այս տեսակցութենէն, որ տեղի պիտի ունենայ մասնաւորաբար գոհացում տալու համար պահպանողականներուն։

Դիտել կը տրուի թէ հարցը դժուար թէ որ եւ է ելքի յանգի, քանի որ պարտքերու հատուցման համար, խորհրդային կառավարութիւնը պայման կը դնէ նոր փոխառութիւն մը Անգլիոյ կողմէ։ Իսկ ելմտական շրջանակները որոշած են որ եւ է նոր փոխառութիւն չընել Ռուսիոյ, մինչեւ՝ որ հին պարտքերու հարցը չկարգադրուի։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ստերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 84.50։

Անգլօ-պելճ բանակցութիւնները

Պելճիքայի արտաքին նախարարը որ Լոնտոն մեկներ էր բանակցելու համար մաքսային օրէնքին հետեւանքներուն մասին, տեսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ առեւտրական նախարարին հետ։ Կը կարծուի թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու կողմերուն միջեւ։ Պելճիքան մասնաւորաբար շահագրգռող արտադրութիւնները չպիտի ենթարկուին մաքսատուրքի, առանց մաքսային անխուսափելի անհրաժեշտութեան։ Փոխարէն, Պելճիքա պիտի շարունակէ մաքսային ազատ դրութիւնը հանդէպ անգլիական ներածումներու։

Գերմանիոյ կացութիւնը

Վերջին հրամանագրերը եւ գերման վարչապետին Պրիւնինկի ճառը զանազան մեկնութեանց տեղի կուտան խորհրդարանական շրջանակներու մէջ։ Հանրապետական շրջանակները մեծապէս կը գնահատեն Պրիւնինկի ազդարարութիւնը ուղղուած Հիթլէրի եւ անոր կուսակցութեան։

Ընկերվարական պետերը տեսակցութիւն մը ունեցան գերման վարչապետին հետ, որ իրենց բացատրեց նոր հրամանագրերու կարգ մը կէտերը։

Սակայն, այդ մասին որոշում տալէ առաջ, ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնը կը սպասէ մասնաճիւղերու տեղեկագրերուն, հրամանագրերու ժողովուրդին վրայ ձգած ազդեցութեան եւ անոնց հետեւանքներուն մասին։ Կը կարծուի սակայն թէ ընկերվարականները պիտի շարունակեն ուժ տալ Պրիւնինկի դահլիճին։

Գրեր էինք թէ Հանրապետութեան նախագահը՝ Հինտէնպուրկ ստորագրեր էր հրամանագիր մը որով Դեկտեմբեր 9էն մինչեւ Յունուար 5 կը հռչակէր զինադուլ քաղաքական պայքարներու, վէճերու, ցոյցերու եւլն։

Զինադուլի բացումը կատարուեցաւ սակայն արիւնահեղ միջադէպերով։ Քսանի չափ հիթլէրեաններ յարձակում գործեցին համայնավարական խմբակի մը վրայ։ Ազգայնականները որ իրենց հակառակորդներուն վրայ յարձակեր էին ատրճանակ պարպելով, փախուստ տուին, անմիջապէս որ փամփուշտները սպառեցան։ Համայնավար մը սպաննուեցաւ եւ երկու հոգի ալ վիրաւորուեցան։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չորս հիթլէրեան եւ 9 համայնավար։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ո՛Վ ԱՒԵԼԻ ՇԱՀԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵՆԷՆ

Այսօր երբ կատարուած իրողութիւն է Թուրքեւհելլէն մերձեցումը, հարց կը ծագի թէ ո՞վ կը շահի աւելի այս բարեկամութենէն։

Անշուշտ երկու կողմերն ալ իրենց շահերն ունին։ Եւ երկու երկիրներու պետական մարդիկն ու մամուլը երկարօրէն կը բացատրեն այդ շահերը հանրային կարծիքին, հանդարտեցնելու համար վրդովուած գլուխները։

Ըամէթ փաշա, որուն ընկերացան Թուրք գլխաւոր թերթերու խմբագրապետները, այս վերջիններուն ուղղուած երկար յայտարարութիւններով կը ջանայ լուսաբանել կնքուած համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը։

Թուրք հանրային կարծիքին մէջ վրդովում առաջ եկած է այն մտավախութեամբ թէ՝ այս դաշինքին հետեւանքով՝ Թուրքիայէն վտարուած կամ հեռացած Յոյները կրկին պիտի դառնան եւ տուն տեղ պիտի ըլլան։ Կը վախնային մանաւանդ որ «Էթապլի» աւարը պիտի ստիպուին վերադարձնել իրենց իսկական տէրերուն։ Իմաց Թուրքեր մինչեւ այսօր ալ չեն հաւատար թէ իրենք կրնան անպատիժ մարսել Հայերուն եւ Յոյներու բռնագրաւուած կալուածները։ Այդ պատճառաւ ալ միշտ վերապահութեամբ կը վերաբերուին, սպասելով միշտ այն ժամուն, երբ պիտի ստիպուին աւելիով ու տոկոսներովը վերադարձնել զանոնք։

Անոնք հիմա կ'ըսէին թէ Վէնիզէլոս նոր խաղ մը կը խաղայ իրենց գլխուն՝ բարեկամութեան անունին տակ հետապնդելով Յոյներուն նպատակները, խաղաղ ճանապարհով վերստանալու համար՝ ինչ որ կորսնցուցած էր սրինով ու զէնքով։ Յոյն գաղթականներու վերադարձի մտածումը կը ցցուէր անոնց աչքին առջեւ։

Թուրք հանրային կարծիքը հանդարտեցնելու համար, Ըամէթ փաշա կը հաւաստէ.

— Անցած է այն շրջանը, երբ մեծ քանակութեամբ յոյն գաղթականներ ահագին դժուարութեանց կը մատնէին Հելլէն կառավարութիւնը։ Գաղթականները այժմ տեղաւորուած են, իրենց համար անտեսական նոր պայմաններ ստեղծած եւ ամէնէն պատասխանատու պաշտօնեաներէն սկսեալ, բոլոր մարզերու մէջ դիրքեր գրաւած են։ Հիմա հասած է այն ժամը, երբ Յունաստան պիտի օգտուի գաղթականներու ընձեռած ուժէն եւ կարողութիւններէն։ Շնորհիւ այդ գաղթականներուն, երկիրը ազգային բնակչութեամբ զօրացած է եւ միատարր Յունաստան մը կազմուած։ Այս տեսակէտներէն գաղթականները շատ կարեւոր տարր մը կը կազմեն Յունաստանի համար։ Կը տեսնուի ուրեմն որ, այս պայմաններուն տակ, ո՛չ գաղթականները կը փափաքին նոր գաղթի մը ձեռնարկել, ո՛չ ալ Յունաստան կը յօժարի զոհել զանգուած մը, որ ազգային զօրութեան էական մէկ տարրը կը կազմէ։

Թուրքիոյ վարչապետը այս ձեւով կը բացատրէ կացութիւնը։ Բնակիչներու փոխանակութեան խնդիրը միջազգային դաշնագիրներով — Լօզանի — կարգադրուած է, հետեւաբար Յունաստանի հետ նոր համաձայնագիր մը կնքելու առթիւ այս մասին կարելի չէր խնդիր յարուցանել։ Այլապէս դաշնագիրը վերաքննութեան ենթարկուած պիտի ըլլար, առանց միւս դաշնագիր կողմերու համաձայնութեան։

Ուրեմն, եթէ յոյն գաղթականները չպիտի կրնան վերադառնալ իրենց տեղերը, ի՞նչ կը շահի Յունաստան այս համաձայնութենէն։ Ա՛ն, որ Թուրքիայէն հեռացած Յոյները իրաւունք պիտի ունենան համբորդելու Թուրքիոյ ամէն կողմերը, նոյնպէս իրաւունք պիտի ունենան կալուածներ գնելու հոն եւ շահագործելու զանոնք։ Միայն թէ առ այժմ արգիլուած է անոնց տեւական կերպով հաստատուիլ Թուրքիոյ մէջ։ Առաւելագոյն երեք ամիս միայն պիտի կրնան մնալ հոն։

Այս մասին Ըամէթ փաշա կ'ըսէ բառ առ բառ.

— Երկուստեք շահ ունինք, որ համբորդութիւններն ու շփումները աւելի առատ եւ աւելի դիւրին ըլլան։ Համբորդութեան եւ յարաբերութեան խնդիրներուն մէջ անպատեհ եւ սխալ է կարծել թէ փոխադարձութեան սկզբունքը կը վտանգուի։ Խնդիրն այն է, որ կ'ուզուի երկու երկիրներու նոր եւ հին հայրենակիցներուն միջեւ յարաբերութիւնները զարգացնել եւ անոնց պէտքերուն հայթայթումը դիւրացնել։ Երբ Յոյն մը ուզէ Անատոլուէն բուրդ, Ատանայէն բամպակ, Էնկիւրիէն թիֆթիկ գնել, կամ փափաքի Թուրքիա այցելել, հոն գործառնելու պէտք ունենալ, հարկ չկայ գիտնալու թէ անիկա հի՞ն թէ նոր Յոյն է։ Այս կարգի մտահոգութիւն մը՝ երկրին իսկական շահերը անտեսել պիտի նշանակէր։

Թուրքեւհելլէն այս սրտագին դիրկընդխառնումներու ընթացքին թէ՝ Վէնիզէլոս եւ թէ Ըամէթ մեղրածորան լեզուով փառաբանեցին խաղաղութեան եւ եղբայրակցութեան վեհ սկզբունքները։ Երկուքն ալ շեշտեցին թէ մոռցած են անցեալը եւ անոր բոլոր արիւնոտ վէրքերը։ Վէնիզէլոս նոյնիսկ մինչեւ այն առաջ գնաց որ հացկերոյթի մը ընթացքին Entente cordiale կոչեց երկու հարեւան երկիրներու այս համաձայնութիւնը։

Երկու երկիրներն ալ ընդարձակ սահմանի վրայ վերաշինական եւ բարենորոգչական ձեռնարկներ ունին։ Անոնց գլուխ հանելու համար անհրաժեշտ պայման է խաղաղութիւնը, սահմանագլուխներու ապահովութիւնը։ Այս կէտին վրայ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի շահերը իրարու կը համապատասխանեն։ Ասկէ զատ, տնտեսական ազդակը, առեւտրական յարաբերութեանց զարգացումը աւելի կարեւոր է երկու երկիրներու վերելքին համար։

Հանրային կարծիքը ապահովցնելու համար, Թուրքիոյ վարչապետը կը շեշտէ մանաւանդ երկու պարագայ.

— Առաջին։ Կողմերը իրենց ներքին գործերուն համար ո՛չ մէկ պահանջ դրին իրարու։ Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն պահանջեցին դաշնագիրներու եւ օրէնքներու հաստատուած կացութեան մէջ, էական հարցն էր բարի դրացնութեան եւ անկեղծ համաձայնութեան գետնին վրայ քաղաքական կացութիւն մը ստեղծել, որպէսզի անհատական բոլոր յարաբերութեանց մէջ ալ նոյն ոգին տիրապետէ։ Երկրորդ։ Թէ պաշտօնական եւ թէ անհատական մեր բոլոր խօսակցութեանց ընթացքին ո՛չ մէկ ազգի կամ պետութեան դէմ խնդիր եղաւ։ Կողմերը հոգեկան այն տրամադրութեան տակ էին թէ՝ մօտաւոր եւ հեռաւոր բոլոր դրացիներու հետ խաղաղութեան եւ ապահովութեան ամրապնդումը գործնականութիւն միայն կրնայ պատճառել։

Այս առթիւ կը հերքէ կարգ մը թերթերու, մանաւանդաբար «Ժուռնալ տէ Տէպա»ի յայտնած այն կարծիքը թէ Թուրքեւհելլէն նոր դաշինքը գաղտնի պայմաններ կը պարունակէ հաւանաբար օտար պետութեան մը դէմ։ Վէնիզէլոս ըսած է թէ՝ նոյն իսկ եթէ ուրիշներ պատերազմ ընեն, Յունաստան եւ Թուրքիա չէզոք պիտի մնան։

Ո՞վ կը շահի աւելի այս բարեկամութենէն։ Ըամէթ փաշա կը դժուարանայ տալ պատասխանել։

— Դժուար է հաւաստել թէ, կ'ըսէ, այսպիսի բարեկամական քաղաքականութենէ մը երկու երկիրներէն ամէնէն աւելի ո՞րը կ'օգտուի։ Դիւրին չէ ըսել թէ այսպիսի քաղաքականութեան մը հակառակը երկուքին մէկուն աւելի վնասակար կ'ըլլայ։ Ուրեմն կը նշանակէ թէ երկու կողմերու շահերը հաւասարակշիռ են։

Միւս կողմէ, Վէնիզէլոս սկիզբէն ի վեր շեշտած է անտեսական փոխադարձ յարաբերութեանց կարեւորութեան վրայ։ Երբ դեռ Ըամէթն ու շրջախումբը Աթէնք չէին գացած, Վէնիզէլոս հաւանեալ այցելութիւն մը կատարեց Պոլիս եւ Թուրք մամուլին ըրած յայտարարութիւններով վեր հանեց այն կէտը թէ ներկայ դարուս՝ անտեսական հարցերն է որ կը տիրապետեն ազգերու յարաբերութեանց։ Հետեւաբար, եթէ կ'ուզուի Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը տեւական դարձնել, այս երկու ազգերը մեծ կարեւորութիւն պէտք է տան անտեսական գետնի վրայ իրենց գործակցութեան։

Յունաստան իր նաւատորմով եւ հետզհետէ բարգաւաճող ճարտարարուեստին համար շուկայ կը փնտռէ։ Թուրքիան՝ իր մօտիկութեամբ եւ յառաջիմացութեամբ լաւագոյն յաճախորդը կրնայ ըլլալ։ Ասկէ զատ, յոյն վաճառականները Թրքական ապրանքները տեղւոյն վրայ գնելով, հետզհետէ ձեռք պիտի առնեն Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը։ Չամիչի, թուզի, ծխախոտի, ձէթի եւ այլ ապրանքներու մասին հելլէնեւթուրք մրցակցութիւնը վերջ պիտի գտնէ։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կու տան թէ Յունաստանն է շահողը այս գործին մէջ։ Գաղթական Յոյներուն Թուրքիա երթեւեկի ազատութիւնը շատ կարեւոր յաղթանակ մըն է։ Այսօր քանի՛ Հայեր կան որ այցելուի իրաւունք մը ձեռք բերելու համար հոգի կուտան։ Շնորհիւ այս դաշինքին, Պոլսոյ Յոյներուն դիրքն ալ կ'ամրապնդուի։ Ֆէնէրի Պատրիարքարանը, որ դեռ մինչեւ երէկ աչքի փուշն էր Թուրքերուն, ու քանի մը անգամ առաջ Պաշ փափազը նաւատորմացուցիչ(?) անունով կը յորջորջուէր պաշտօնապէս, վերագտած է արդէն իր նախկին հմայքն ու ազդեցութիւնը։ Ասիկա ալ պզտիկ յաղթանակ մը չէ։ Յոյները հաստատ ոտքերնին տեղ պիտի ընեն Թուրքիոյ մէջ։ Երեք ամսուան պայմանը վաղը միւս օր տեւական բնակութեան կրնայ փոխուիլ։

Վէնիզէլոս այս անգամ ալ դիւանագիտական յաղթանակ մը կը տանի։ Յունաստանի բոլոր ընդդիմադիրները այս կէտին մէջ համամիտ էին իրեն, նոյն իսկ գաղթական երեսփոխաններ։ Թուրքիան գոհ է որ արեւմտեան սահմանները կ'ապահովէ։ Այդ ալ իր շահն է։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՆԳՈՐԾ ՆՈՒԱԳԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Ֆրանսայի նուագածուներու ընկերակցութիւնը որ երկու հազար անգործ կը համրէ, իր անդամներէն մաս մը ղրկեր էր զանազան հաստատութեանց առջեւ ցոյցեր կատարելու, ընդդէմ օտար նուագածուներու։ Ցոյցերը տեղի ունեցան առանց միջադէպի։

Հաստատութեան մը տնօրէնը ստիպուեցաւ ոստիկանութիւնը կանչել անոր միջոցով զսպելու համար ցուցարարները։

ՎԷՆՍԱՆ ՏԷՆՏԻ

Անցեալ շաբաթ օր, 5 դեկտեմբերին, Մոնփարնասի գերեզմանոցի Նկուղներէն մէկուն մէջ տեղաւորուեցին աճիւնը ծերունի երաժիշտը՝ Վէնսան տ'Էնտի (Vincent d'Indy) որ փակեց իր աչքերը ութսունեւմէկ տարեկանին։

Ծնած էր 1850ին, ֆրանսական ազնուական գերդաստանէ սերած, կոմս տ'Էնտիի որդին ըլլալով։ Շատ կանուխէն աշակերտած պետական երաժշտանոցին, ու յետոյ իրեն ուսուցիչ ունեցած էր հռչակաւոր Սեզար Ֆրանքը, եւ որուն ամբողջ ներշնչումը իւրացուցած ու յետոյ դրոշմած էր զայն իր գործերուն մէջ։

Հանդիպած ենք շատ մեծ երաժիշտներու, որոնց հանդէպ միայն ունեցած ենք յարգանք կամ ակնածանք, բայց Վէնսան տ'Էնտի իր մեծ համբաւին ու կարողութեան կը միացնէր անհաւատալի իրականութիւններ, որոնց առջեւ կարելի չէր առանց հիացումի մնալ, որովհետեւ կեանք մը առասպելական կը թուէին։ Որովհետեւ Տ'Էնտի ժամանակակից եղած էր Վակների, Լիցի, Պրահմսի եւ այլ համբաւաւոր երաժիշտներու որոնց անունը մեզի շատ հեռաւոր կը յիշեցնէ։ Ինք, դասարանին մէջ մեզ կը խօսէր թէ ինչպէս ակնածանքով ներկայացած է Վակների, այս վերջինը թէեւ զինքը քիչ մը վերապահութեամբ ընդունած էր, սակայն կ'ըսէր թէ առաջին օրէն իսկ մեծ հիացում ունեցած էր գերման մեծ վարպետին համար, եւ որու մշակած ճիւղը շարունակեց ինք ալ։ Երկար օրեր միասին ապրած է հունգար երեւելի երաժիշտ Լիցի (Listz) հետ։ Ասկէ կարեւոր պարագայ մըն ալ այն է որ տ'Էնտի, հազիւ 20 տարեկան՝ մասնակցած է 1870ի ֆրանքօ-գերմանական պատերազմին, ու վիրաւորուած։

1895ին հիմնած է Schola Cantorum, երաժշտական բարձրագոյն վարժարանը, որուն տնօրէնութիւնը շարունակեց մինչեւ վերջին օրերը։ Հոն կ'աւանդէր յօրինողութեան ճիւղը, անվիճելի ձեռնհասութեամբ։

Պատերազմէն յետոյ՝ երբ նոր երաժշտութիւնը իր զարգացման գագաթնակէտին հասցնել փորձեցին երիտասարդները, տ'Էնտիի երաժշտութիւնը քիչ մը մէկ կողմ դրուեցաւ, ու պայքարը սկսաւ իր եւ նորերուն միջեւ, որոնք չվարանեցան իրենց արհամարհանքը յայտնել այս ծերուկին, ինչպէս կը կոչէին։ Երկար ատեն իր գործերը [illegible] մեծ նուագահանդէսներու պէտք եղած չափով։

Երաժիշտը մնաց միշտ հպարտ, ու ոչ մէկ կարեւորութիւն տալով՝ նոր գործեր եւս արտադրեց, միշտ ճիւղերուն ոճով, որոնք ունէին ամուր կառուցուածք, կաւ եւ հոյակապ նախադասութիւններ։ Կարեւոր գործերն են՝ Légende de St. Christophe, Wallenstein, Istar, l'Etranger, լեռնական համանուագը, որուն դաշնակի բաժինը անօրինակ է անզուգական թուած է, կ'ըսեն իր հիացողները։

Վէնսան Տ'Էնտի ծանօթ էր մեր ժողովրդական երաժշտութեան, բարեկամ ըլլալով Օր. Բարայեանի ու Կոմիտաս վարդապետի։ 1917ին Սորպոնի մէջ հայանպաստ հանդէսի մը երաժշտական բաժինը ղեկավարած է մասնակցութեամբ Տիրան Ալեքսանեանի եւ Օր. Բարայեանի։

Իր յուղարկաւորութիւնն ալ եղաւ համեստաբար պարզ։ Զինքը յարգող երաժիշտները հոն էին բոլորը, եւ բացակայութեամբ կը փայլէին Նորերը։ Մեռելական հանդէսին երգեցին վարժարանի աշակերտները։ Թափօրին մասնակցեցաւ Garde Républicaineի նուագախումբը, ինչպէս նաեւ հրետանի, ու ձիաւորներու քանի մը ջոկատ, երաժիշտը ըլլալով Grand Croix de la légion d'Honneur։ Դագաղին կը հետեւէին իր ընտանիքէն յետոյ՝ աշակերտներու անվերջանալի բանակը, որոնց մէջ կարելի չէր որ տխրութեան հետ չզգայի տեսակ մը երանութիւն՝ խառնուած անհուն թախիծի ու երախտագիտական զգացումներու։ Երանեցի(?) քանի մը ընկերներու հետ մինչեւ դագաղին քովը կը գտնուէինք երբ զայն նկուղը իջեցուցին։ Հանգի՜ստ իր յոգնաբեկ մարմին։

Ա. ՔԱՐՓԻՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Այս օրերուս ծանօթ եռուզեռ մը կը նշմարուի Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան շրջանակներուն մէջ։ Անշուշտ այն տպաւորութիւնը կայ Ազգ. մարմիններու քով, որ վերջապէս կարելի պիտի ըլլայ ամրացնել յունահայ գաղութին գոյավիճակը, մանաւանդ ներգաղթի դաւեշտախաղէն վերջ։ Հելլէն քաղաքական շրջանակներու մէջ ալ կը նշմարուի տրամադրութեանց փոփոխութիւն եւ դէպի մեզ աւելի լաւ վերաբերմունք մը։ Մասնաւորաբար, պէտք է խոստովանիլ որ [illegible] երիցս եղբայրական պաշտօնէութիւնը եւ այդ առթիւ յանուն գաղութին, զօր. Թորգամին եւ ուրիշներու կողմէ եղած զանազան ձեռնարկներն ու տրուած լուսաբանութիւնները լաւագոյն տպաւորութիւն մը ստեղծած են Հելլէն պետական շրջանակներու մօտ։ Նախկին պատերազմական նախարար՝ զօր. Մազարաքիսի նամակը Գ. Միխալոպուլոսի օրկանին՝ «Էլեֆթերոն»ի մէջ, եկաւ լոյս մը սփռելու եւ սթափեցնելու Հելլէն մամուլը։

Կարելի է առայժ կերպով հաւաստել, որ խնդրոյ առարկայ 6-8000ի գաղթէն վերջ, Յոյնականներուն(?) համար Հելլէն կառավարութիւնը պիտի խորհի, ու կ'ըսեն թէ խորհած է արդէն, վերջնական կարգադրութիւններ ընել։ Եւ ինչպէս կը հասկցուի իր պաշտօնական զեկոյցէն Վարչութիւնը ինք ալ համոզուած ըլլալով, նոր թափով մը գործի լծուած է վերջին օրերս։

.·. Ներգաղթի համար ցարդ արձանագրուած են 6000է մօտ հայրենակիցներ, որոնք կ'ենթարկուին զանազան հարցաքննութեանց՝ քաղաքացիներ՝ Ճանճվերտեանի եւ Գարաբաշեանի կողմէ։ Առայժմ, ինչպէս կ'երեւի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի դեկտ. 15ին։ Թէեւ կ'ըսուէր թէ դեկտ.ի առաջին շաբթուն պիտի ճամբայ ելլեն։ Այս ձգձգումին պատճառ ցոյց կը տրուին, երկարատեւ հարցաքննութիւնները եւ [illegible], ու նաեւ՝ ինչպէս կը տեղեկանամ առայժ աղբիւրէ՝ ուրիշ վայրերէ գալիք 300 որբերու ուշացումը։ Մինչ այս մինչ այն, արձանագրուածներէն ո՛չ մէկը տակաւին գիտէ ե՛րբ եւ որ կարաւանով մեկնիլը։

Հոս է նաեւ Բարեգործականի ներկայացուցիչ Գ. Օննիկ Թաղէոսեան (նախկին ուսուցիչ՝ Իզմիր եւ Մանիսա) եւ կը զբաղի ներգաղթի իր գործէն զատ, նաեւ կրթական գործով, յանուն Բարեգործականին։ Կը լսեմ, որ Գ. Թաղէոսեան հետզհետէ այցելած է ու պիտի այցելէ բոլոր ազգային դպրոցները, մօտէն իրազեկ դառնալու համար կատարուած գործին եւ անհրաժեշտ կարիքներուն։ Քոքինիոյ մէջ ներկայ եղած է ծնողական մասնաւոր հաւաքոյթի մը, ուր խօսած է Բարեգործականին դերին մասին։ Մասնաւոր հրաւէրով մը այցելած է Ֆիքսի Ազգ. վարժարանը, որ այս տարի ունի 530 աշակերտ, եւ հոն խօսելով աշակերտութեան, գնահատած է ուսուցիչները, որոնք այսքան անտանելի եւ անբնականոն պայմաններու տակ, առանց ծանօթ դասարաններու, միեւնոյն սրահին մէջ 6-7 դասարաններով, կը տանին կրթական գործը, այնքան անձնուիրութեամբ եւ համբերութեամբ։ Վարժարանին տնօրէնը Գ. Զաքարեան շնորհակալութիւն յայտնած է Գ. Թաղէոսեանի զգացումներուն համար, խնդրելով որ տեղեկագրէ առ որ անկ է։

Քանի որ կը խօսինք վարժարաններու մասին, կ'արժէ յիշել որ այս տարի անհամեմատ [illegible] մը կը բոլորէ յունահայ կրթական գործը։ Ուրաքանչիւր դպրոցի պատկան մարմինները, հակառակ ուսուցիչներու թոշակներուն վրայ իրենց ըրած անբնականոն զեղչերուն, կրկին ունին կարեւոր բացեր։ Բարեգործականը տակաւին որեւէ գումար չէ ղրկած, թէեւ հաստատ կերպով կ'ըսուի թէ, պիտի շարունակուի նպաստը։ Կ'ըսուի նաեւ, որ յունահայ գաղութին ճակատագիրը ճշդորոշուելէ վերջ, կը ծրագրէ հիմնական կարգադրութիւններ ընել մեր գաղութի կրթական գործին համար։ Սպասենք եւ յուսանք։

Ինչ կը վերաբերի մեր կրթական խորհուրդին, պէտք է ըսել, որ ձայնը չելլեր։ Կ'երեւի կը գործէ լռիկ ու մնջիկ, առանց խօսելու եւ գրելու։ Մաղթենք որ այդպէս ըլլայ։ Նաեւ՝ Վարչութիւնը հոս ու հոն կարեւոր միջոցներու դիմած է, դպրոցներու օգտին նպաստ գումարներ ձեռք բերելու համար։ Պէտք է խոստովանիլ, որ այս բոլոր տաժանելի անհանդուրժելի պայմաններուն մէջ, կրթական մշակներն են, որ կը շարունակեն վառ պահել ջահը, անհաւան համբերութեամբ եւ վսեմ փիլիսոփայութեամբ մը։

.·. Հոս ալ անգործութիւնը օրէ օր կը շեշտուի եւ մասնաւորաբար կը նեղէ մեր հայրենակիցները, իբրեւ օտար աշխատաւորներ։ Ընդհ. թուլութիւն մը կը նշմարուի հրապարակին վրայ։ Սրճարանները լաւագոյն արտայայտիչներն են տիրող կացութեան։ Բազմութիւններ կան ամէն սրճարանի մէջ, մանաւանդ գիշերով եւ տարտամ նայուածքներով, որոնք թղթախաղի մէջ կը ջանան թաղել տաղտուկը, որ կը կրծէ զիրենք։ Եթէ ակնարկ մը նետուի դպրոցական թոշակներու գանձման վրայ աւելի յստակ կ'ըլլայ պատկերը։ Գանձումները կիսով չափով կեցած են։

Մինչ այս մինչ այն, զանազան Միութիւններ կ'աշխատին վառ պահել ազգային կրակը, հանդէսներով երեկոյթներով եւ մրցումներով։ Հ. Մ. Ը. Մ. Հ. Կ. Խաչ, «Ծաղկոց», «Նաւասարդ», Հ. Ե. Դ. Պատանեկաններ եւ շատ մը միութիւններ կ'աշխատին անվհատ։

.·. Վերջին պահուն կը լսեմ, որ ձեռնարկներ կ'ըլլան հին եւ նոր Յունաստանը միացնելու եւ Մազլըմեանն(?) ալ միացեալ թեմերու առաջնորդ կարգելու։

.·. Հոկմէնները(?) եւ համայնավարները ներքին վէճի մը բռնուած ըլլալով, այս տարի չտօնուեցաւ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը (Նոյ. 29) եւ խեղճ կարմրուկներուն ամբողջ վայնասունն ու Թռուցիկ-կոչերը անցան ապարդիւն։ Ողորմելի ճանճե՛ր։

.·. Կարեւոր դատ մը տեղի ունեցաւ այս օրերուս։ Վեցէն աւելի ընդդիմադիր թերթեր դատի կանչուեցան տարախմբին եւ հետեւաբար նաեւ պետութեան վարկին վնասող յօդուածներ գրած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Իր տեսակին մէջ անօրինակ դատ մըն էր եղածը։ Դատարան եկած էին՝ կուսակցապետ Ցալտարիս, Փափանաստասիու, երեսփոխաններ, նախարարներ եւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։

Առաջին հարցաքննութիւնը ընթացաւ աղմկայոյզ, երկրորդը վերջացուց ամէն բան, անպարտ արձակելով ամբաստանեալ խմբագիրները։

Թ. Լ. ԹԱՆԿԻԾ(?)

ՀԵՈՒՎԸՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Նախագահ Հուվըր, ամերիկեան խորհրդարանին բացման առթիւ, [...] տարեկան ուղերձին մէջ՝ կ'անդրադառնայ միջազգային հարցերու [...] Նախագահ Հուվըր կը յայտնէ թէ քաղաքական անկայուն վիճակը, [...] զանց սպառազինումները, ծախքեր ու տուրքերը 19 երկիրներու, [...] ինքն աշխարհի կէս բնակչութեան մէջ առթեցին յեղափոխութիւններ դրամի անկում, որոնք մեծապէս վնասեն ամերիկեան տնտեսութեան[...]

— «Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի կեդրոնին մէջ, տնտեսական տագնապը շատ մեծ դա[...] դժուարութիւններ ստացաւ յունիսի[...] բացայայտ է թէ այս երկիրնե[...] պիտի խորտակուին, եթէ ժամանակութիւն չստանան։»

Հուվըր կը շեշտէ թէ [...] կայ նիւթացոյցին բացը [...] հասնի 2223 միլիոն տոլարի [...] յառաջիկայ տարուան բացը նախատեսէ 1417 միլիոն տոլ[...]

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ ԳՆԵՑԷՔ»

Տնտեսական տագնապներու մէկ օգուտն ալ... այն է որ ժողովուրդներու հայրենասիրական զգացումները կը վերարծարծէ...։

Անգլիայէն յետոյ, որ հրապարակ նետեց«միայն անգլիական ապրանք գնեցէք»ի նշանաբանը, Ֆրանսան ալ կապկեց զայն իր բարի սովորութեան, առանց անդրադառնալու թերեւս թէ՝ չի բաւեր նշանաբան գլորել հրապարակի վրայ։ Այլ պէտք է ապրանք հասցնել...։ Ու կարգը եկաւ Ֆրանսայի։

«Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ է որ Լիւսիէն Ռոմիէ կը քարոզէ ղեմել այս միջոցին.—«Պէտք է կ՚ըսէ,աշխատինք դարմանել անգործութիւնը, ճանաւանդ սրբագրելով անոր պատճառը, աշխատանքի պակասը։ Կառավարութիւնը կը մտածէ աշխատցնել քանի մը հազար անգործներ նախատեսուած հանրօգուտ շինութիւններով։ Բայց միայն, որոշ գասու աշխատաւորներգործ մը պիտի գտնեն այդտեղ։

«Պետութեան օժանդակութենէն աւելի ազդու եւ աւելի լայն է ժողովուրդին օժանդակութիւնը։

«Ժողովուրդին այս օժանդակութիւնը, այսօր կը կայանայ ֆրանսական արտադրութիւններ եւ ապրանքներ գնելուն, ուրիշ խօսքով, անհրաժեշտին եւ աւելորդին համար իր ծախքերը յատկացնելուն մէջ գնումներու, որոնք կը պահպանեն և կը սնուցանեն ֆրանսացի աշխատաւորները»։

Ու իր այս տեսակէտը. Լիւսիէն Ռոմիէ կ՚արդարացնէ հետեւեալ նկատումներով։

— Այսօր, ոչ ազգայնամոլութիւն կայ, ոչ ազգայնականութիւն, եւ ոչինչ որ երեւան բերէ արտասահմանի հանդէպ որեւէ թշնամական ցուցումը։ Երբ ուրիշ ազգեր, օրինակ Գերմանիայէն, Անգլիայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն կը ձգտին մեզ վտարել իրենց շուկաներէն, պարզապէս մեզ համար հարց կը ծագի այնպէս մը ընել որ մեր գործաւորներն ու պաշտօնեաները ունենան գոնէ Ֆրանսայի յաճախորդներու քաջալերանքը»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

Անգլիական դրամի անկումը մեծ կորուստներ տուած է Ֆրանսայի Դրամատան որ իր տրամադրութեան տակ ունէր 62 միլիոն անգլիականի գումար մը։ Անկման հետեւանքով, Դրամատունը ենթարկուած է 2500 միլիոն ֆրանքի կորուստի մը։ Եթէ ժամանակին, երբ տակաւին ստեռլինը չէր ինկած, բայց նշանները կային անկման, դրամատունը ծախէր իր անգլիականի պահեստը, կորուստ չպիտի ունենար։ Սակայն, կառավարութեան հրամանով չէր կատարած այդ գործողութիւնը եւ հիմա Ֆրանսայի Դրամատունը կը պահանջէ որ ֆրանսական կառավարութիւնը փոխարինէ իր վնասը։

Այս առթիւ, օրինագիծ մը ներկացուած է խորհրդարանին։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԹԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սէնի նահանգին մէջ, 64,338 անգործներ արձանագրուած են նպաստի սնտուկին։ Նպաստը որ անգործին կը տրուի վէց ամսուան համար միայն, մեծ բան մը չէ։ Օրական 8 50 ֆրանք ընտանիքի պետին համար եւ 3,50 ֆրանք կնոջ եւ ամէն մէկ զաւկի համար, իսկ 2.50 ֆր. ալ ծնողք ազգականներու (ծնողք եւայլն), որոնց բեռը կը ծանրանայ ընտանիքի պետին վրայ։ Նպաստը չանցնիր 19 ֆրանքը այն ընտանիքներուն համար որոնք երեք զաւակ ունին, 22 ֆրանքը՝ 4 զաւակներու համար եւ 25 աւելի բազմանդամ ընտանիքներուն համար։

Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը, այն արհեստները որոնց ամէնէն աւելի անգործ կը համրեն, հետեւեալներն են.— Մեքենաներ եւ մետաղագործութիւն 13,774 անգործ.— օրականալ բանուորներ 13,771, — առեւտուրի եւ գրասենեակի պաշտօնեաներ՝ 5226, զգեստեղէն՝ 3628, փայտի գործ՝ 3810, շինութիւններու մէջ 7176, նպարեղէն 5643։

1931 յունուարի 1էն սկսեալ, բաշխուած նպաստներու գումարը, Սէնի նահանգին մէջ հասած է 100 միլիոնի։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՎՃԱՐԵԼ

Հիմա հարցը, որ ուրիշ հոգեբուն կարգին, նաեւ կը զբաղեցնէ միջազգային ելմտական շրջանակները, որովհետեւ, յայտնի է թէ Ռուսիա մեծագումար վճարումներ ունի ընելիք 1932ի սկիզբները։

Վերջերս կատարուած գնահատութեան մը համաձայն, Գերմանիոյ կը պարտի 1150 միլիոն մառք,— Անգլիոյ՝ 20 միլիոն ստերլին,— Ամերիկայի՝ 160 միլիոն տոլար,— Լեհաստանի՝ 30 միլիոն տոլար,— եւ զանազան երկիրներու 155 միլիոն ռուբլի։ Ամբողջութիւնը կը կազմէ ֆրանքի հաշուով 14,375 միլիոն ֆրանք։ Ուրիշ գնահատութեան մը համաձայն, ռուսական նոր պարտքերը չեն անցնիր այս վերեւի գումարին կէսը։

Բայց, ըլլայ 7 թէ 14, բոլշեւիկները, ի վիճակի չեն թուեր վճարելու այդքան գումար։ Որովհետեւ առանց մտահոգուելու թէ ռուսական արտադրութիւնները պիտի կըրնա՞ն անցնիլ միջազգային շուկաներու վրայ, կազմակերպեցին առաւելագոյն արտադրութիւն մը։ Սակայն տեսար բոլոր շուկաները փակ են այժմ ռուսական ապրանքներու առջեւ։ Ո՞ւրկէ ուրեմն, եւ ի՞նչ կերպով դրամ հայթայթել։

Գալով անոնց որոնք փարկ բացին Ռուսիոյ, դատապարտուած են կ՚երեւի յուսախաբ ըլլալու։ Որովհետեւ, բոլշեւիկ կառավարութիւնը, կը վերանորոգէ իր մուրհակները կամ կը ջանայ յետաձգել վճարումները։ Այսուհանդերձ, օր մը, պէտք է որ վճարեն վերջապէս եւ այն ատեն է որ աղմուկը պիտի փրթի յուսախաբ պարտապահանջներուն միջեւ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պալի մէջ գումարուող Յընկի խորհրդակցական յանձնախումբը, լսեց Գերմանիոյ ելմտական կացութեան մասին, մակրակրկիտ զեկոյց մը։ Զեկուցաբերին տուած տեղեկութիւններէն կը յայտնուի թէ վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, Գերմանիա, արտասահմանի մէջ կնքած է մօտ 5 միլիառի կարճատեւ փոխառութիւններ։ Յանձնախումբը որ չէր սպասեր նման յայտնութիւն մը, որոշած է քննել այս փոխառութեանց բնոյթը, աղբիւրները եւայլն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՋԵՑԵՂՈՒՄ

Կառավարութիւնը հաղորդած է թէ Ռումանիոյ Թուրքերը յունիսին պիտի կրնան գաղթել Թուրքիա։ Գաղթականներու գետեղման տնօրէնութիւնը Դանուբէն եկող այդ Թուրքերուն համար առհմանած է փոխադրական միջոցներով օժտուած վայրեր։

.˙. Քրտական հայրքանլը ցեղախումբը տեղաւորուած է Իգտիրի եւ Զաթալճայի մէջ։ Կը բաղկանայ 2000 անձերէ որոնք իրենց հետ ունին ուղտեր, կենդանիներ, 100 հազար ոչխար եւ իրենց բոլոր գոյքերը։ Ցեղախումբին նախագահ Խալիտ աղա, ազօթած է հանրապետական կառավարութեան արիւշատութեան համար։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԸ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութիւնը նշմարած է որ կարգ մը վարժարաններու վերջին կարգերուն մէջ ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնը կը շարունակուի։

Նկատելով որ կարելի չէ խըրտչընել վարժարանի համար անջատաբար ծրագիր պատրաստել, ոչ րոշուած է փոքրամասնութեանց վարժարաններու տնօրէնները ընդհ. խորհրդակցութեան մը հրաւիրել և վերջնական յայտագիր մը պատրաստելով գործադրութեան դնել։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պերլինի Թուրք դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշա, որ Պոլիս կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւններն բրաւ Թուրքեւգերման յարաբերութեանց մասին.

— Գերմանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնը շատ բնականոն վիճակ ունի։ Բոլոր պայմանագրութիւնները կնքուած են։ Գերմանիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեան ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կուտանք։ Թուրք կառավարութիւնը մաքսային փոխադարձութիւնը ընդունելէն յետոյ, մեր առեւտրական յարաբերութեան մէջ փոփոխութիւններ եղած են։ Հետեւաբար առեւտրական նոր ուղեգիծ մը որոշելու համար, գերման դեսպանը Պերլին գացած էր։ Նոր պայմաններու համաձայն լաւ աշխատելու համար պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուած են։

Մաքսերու նոր դրութիւնը, Գերմանիոյ հետ մեր կնքած առեւտրական դաշնագիրներու մէջ փոփոխութիւններ յառաջ բերելու կը հարկադրէ։ Բայց կառավարութեան տուած վերջին որոշումը, բոլոր պայմանագրութիւններէ վեր է։ Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտրական փոխանակութիւնը ժամանակի ընթացքին փոփոխութեան կ՚ենթարկուի, եւ երբեմն Թուրքիայէն Գերմանիա, երբեմն ալ Գերմանիայէն Թուրքիա կատարուած արտածումները կ՚աւելնան։ Անցեալ տարի մեր արտածումը աւելի էր, մինչ այս տարի Գերմանիա աւելի ապրանք սկսաւ ղրկել։ Մասնաւորապէս երկաթուղիի համար պէտք եղածները Գերմանիայէն հայթայթելու ենք։

1932 Բացուած է Բաժանորդագրութիւնը 1932
"ՅԱՌԱՋ,,Ի
ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
ՖՐԱՆՍԱ եւ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	140 Ֆր.	70	35 Ֆր.
ԱՆԳԼԻԱ եւ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ, ԻՏԱԼԻԱ. ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	250 Ֆր.	125	—
ԱՄԵՐԻԿԱ	8 տոլ. (զեղչուած)	5 տոլ.	—
ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ	200 Ֆր.	100 Ֆր.	—

1931 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20

Անոնք որ նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՄԷԿ ՏԱՐԵԿԱՆ, կամ հին բաժանորդներէն անոնք որ կը նորոգեն ՄԷԿ ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ, իբրեւ պարգեւ պիտի ստանան հետեւեալ գիրքերէն մէկը, իրենց ընտրութեամբ.—

1.— ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ՆԻ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ՝ Ռուբէն Զարդարեանի, 2.— ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ՝ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանտ), 3.— ՅԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ՝ Գեղամ Տէր Կարապետեանի, 4.— ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾ՝ Գեղամ Բարսեղեանի, 5.— ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ եւ ՎԻՊԱԿՆԵՐ՝ Ա. Արփիարեանի, (հինգն ալ Մատենաշար Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու), 6.— ՈՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ՝ Թարգմ. Լ. Մեսրոպի, 7.— ԿԵԱՆՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ (1931 կամ 1932 Թուականի), 8.— ԱՆՁՐԵՒ՝ Համաստեղի, 9.— ԻՄ ԳԻՐՔԸ՝ Ա. Ահարոնեանի (Ա. հատոր), 10.— Նոյնը (Բ. հատոր).

ՅԱՋՈՐԴՈՎ ՈՒՐԻՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԻԷՆ, 7 դեկտ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը իր 6րդ ախոյեանական մրցումը կատարեց C. S. Décinnes դէմ, դեկտ. 6ին կիրակի օր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ։ Սոյն մրցումը խիստ հետաքրքրական էր, որովհետեւ թէ ֆրանսական խումբը, եւ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը միեւնոյն կէտերը ունէին։ Ուրեմն, այս մրցումի յաղթանակով, ութը խումբերու դասաւորման գլուխ պիտի գտնուի մեր խումբը։

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը արժանացաւ այս պատւին 16 կէտով, հակառակ անոր, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա.ին խումբէն կը բացակայէին իր լաւ խաղացողներէն Գարօ, Մարտիկ, Միհրան եւ Օննիկ զանազան պատճառներով։ Այս չորս բացականերուն տեղ կը խաղային իր պահեստի անդամներէն, եւ չնայելով որ, այնքան զօրաւոր չէր մեր խումբի կազմը, բայց նորէն փայլուն յաղթանակ մը տարաւ, ֆրանսական իրմէ զօրաւոր խումբին դէմ 0ի դէմ 3 նշանակէտով։ Բաւական թիւով երիտասարդներ եկած էին դաշտ, քաջալերելու համար մեր մարզիկները։

Ն.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ստորագրեալ հայրենակցական միութիւններս կը հրաւիրենք Փարիզի եւ շրջականներու բոլոր Հայր. Միութիւնները եւ խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները ներկայ ըլլալ կարեւոր խորհրդակցութեան մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի 13 դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 10 Rue Rambuteau հայկ. ճաշարանի մէջ, ողբացեալ ՀՐՕՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆի (Կ. Վիտինեան) յօբելեան առթիւ։

Բարձր Հայքի Հայր. Միութիւն, Ուրֆայի, Եօզկատի, Կիլիկիոյ, Տիգրանակերտի Հայր. Միութիւնները, Զ. Ռ. Միութիւն, Հաճնոյ Ազգասիրաց Միութիւն, Նախաձեռնող Շապին-Գարահիսարի եւ Հրք. Ռազմիկ Հայր. Միութիւն:

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էր Մարսէյլի մեր Թղթակիցը, Մարսէյլի մէջ ալ ժողով մը գումարուած է այս արիւնոտ հարցին առթիւ եւ կազմուած է դիւան մը՝ գործը հետապնդելու համար։

Յառաջիկայ ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ 13 դեկտ. կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Rue Boulangère, Զար տը լա Փոսթի վարի սրահին մէջ։ Օրակարգն է յիշեալ դատի հետապնդման համար Գործադիր Յանձնախումբի մը ընտրութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱՆՈՑԻ ԱՄԷՆ

Կը լսենք թէ Փարիզի Աղքատախնամի տնօրէնութենէն վերջնապէս հրաժարած է Տօքթ. Ալլանվէրտի Որդի, խորապէս ազդուելով կարգ մը անձերու յամառ եւ ապառնական դիմումներէն։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

ԱՂԱԲԷԿՈՎ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՏՄԵԼ...

Միկոյեանի մասին այսպէս է արտայայտւում Աղաբէկովը իր գործակիցներից մէկի բերանով.—«Զուր չեն ասում, որ Խորհրդային Միութեան մէջ ամենանշանաւոր չեքիստը Ստալինն է։ Նա կարող է մարդուն վերածել աղբի, ինչպէս կատարեց Տրոցկու վերաբերմամբ, բայց աղբից էլ կարող է մարդ շինել, ինչպէս արաւ Միկոյեանից»։

Նաեւ փայլուն չէ եւ Թեհրանի նախկին դեսպան Դաւթեանի դէմքը։ Աղաբէկովը նրա մասին գրում է.

«Մեծ, շքեղ առանձնասենեակ։ Մէկէն կողմ գորգեր եւ թանկարժէք պաշտած փառաւոր կահ կարասի։ Սենեակի մէջտեղը, աշխատանքի մի գրասեղանի մօտ, երեսը պատի դարձրած, նստած էր դեսպան Դաւթեանը։ Պարսկաստան նշանակուելուց առաջ, նա Փարիզի դեսպանատան խորհրդական էր։ Ուսանողական տարիները Դաւթեանն անց է կացրել Բելգիայում։ Երկարատեւ կեանքը արտասահմանում խիստ դրոշմ էր դրել նրա վրայ, որով նա աչքի էր ընկնում խորհրդային միւս խոշոր գործիչների մէջ։ Բարձրահասակ, թուխ, գեղեցիկ, դէմքի ուղիղ գծերով, միշտ կիրթ վարւեցողութեամբ ՀԸԸ գործակալներից հետ՝ Դաւթեանը նպատակաւոր տարբերութիւն է թողնում։ Միւս դեսպաններից Դաւթեանը տարբերւում է նրանով, որ եւրոպական լեզուներ էլ գիտէ։ Այս բոլոր յատկութիւններով եւ աչքի առաջ ունենալով այն նպաստաւոր քաղաքական պայմանները, որոնք կային Պարսկաստանում նրա դեսպան նշանակուելու ժամանակ, Դաւթեանը մեծ գործ կարող էր կատարել խորհրդային կառավարութեան համար, բայց նրա բնաւորութեան հակառակ կողմը ի չիք էր դարձնում նրա բոլոր առաւելութիւնները։ Նա երկչոտ ու անվճռական մարդ էր, բոլորովին զուրկ նախաձեռնութիւնից։ Նրա ջանասիրութիւնը սահմանափակւում էր միայն Մոսկուայից ստացած բոլոր հրահանգների կատարումով, առանց մտածելու։ Իսկ ի՞նչ հրահանգներ կարելի էր սպասել արտաքին գործոց ժողովրդական պաշտօնակատար Կարախանից, որի յիմարութիւնը նոյնպիսին էր, որքան առածի կարգ էր անցել, ինչպէս «քարէ յետոյ» տիպարը անուն կպել էր Մոլոտովին, որը նորերս նշանակուեց Խորհրդ. Միութեան ժողկոմխորհի նախագահ»։

Ի միջի այլոց, Դաւթեանը յայտնում է Աղաբէկովին, թէ՝ «Մոսկուան խնդրում է ամէն գնով արգիլել դաշնագրի կնքումը Պարսկաստանի եւ Իրաքի միջեւ։ Պէտք եղաւ նորից նպաստ տալ մի քանի թերթերի խմբագիրներին, որ յօդուածներ պայքար մղեն դաշնագրի դէմ։ Բացի այդ, ես խօսեցի Մէճլիսի պատգամաւորներից մի քանիսի հետ եւ աշխատեցի զգուշացնել նրանց դաշնագրի դէմ. բայց ինձ թւում է, որ մենք անզօր ենք որեւէ բան անելու, որովհետեւ ամբողջ գործը Շահի եւ Թէյմուր-Թաշի ձեռքն է»։

Դաւթեանը չէր սխալւում. բոլշեւիկեան դրամներն անզօր գտնուեցին արգիլելու Իրաք-պարսկական դաշնագրի ստորագրութիւնը։

Այստեղ յիշւում են մի շարք նշանաւոր եւ աննշան հայ չեկիստներ, ինչպէս «օրգբյուրոյի կազմակերպիչ Գալստեանը», Թուրքիայի գործերի մասնագէտ Ն. Գէորգեանը՝ «ցաւագար ու գեղեցկագոյն դէմքով» մի տղայ, Աղաբէկովի օգնական Սուրէն Մակարեանը, Չեկայի Թուրքիայի ներկայացուցիչ Մինասեանը, լրտեսական գաղտնի խմբի պետ Օրբելեանը, Չեկայի Բաղդադի ներկայացուցիչ Փաշայեւը, Ղոլտուխչեւը եւ շատ ուրիշներ։ Անհասկանալի, Աղաբէկովը, բայց, մանաւանդ, Պարսկաստանի չեկիստների շարքերում հայերը պատկառելի թիւ են կազմում։ Աղաբէկովը հաստատում է, որ Չեկան յատուկ ուշադրութիւն է դարձնում գաղութահայ հոգեւորականների ու վաճառականների վրայ եւ աշխատում է նրանց մէջ գտնել գործակալներ։ Եւ նորից ու նորից պնդում է, որ Մալլըմեան եպ., Արսէն վարդ. Ղլտճեան, Բաղդադի առաջնորդը եւ ուրիշներ Չեկայի վճարովի գործակալներ են։

Արսէն Ղլտճեանի մասին Աղաբէկովը գրում է. «Ֆրանսայում մենք ունենք մի գաղտնի գործակալ՝ 57։ Նա հայ վարդապետ է։ Հիմա նա այնտեղ մեզ համար գրեթէ բոլորովին անօգուտ է։ Մենք որոշել ենք կանչել նրան այստեղ, մեր ունեցած եկեղեցական կապերի շնորհիւ եպիսկոպոս ձեռնադրել տալ եւ ապա ուղարկել Պարսկաստան, Հնդկապարսկական թեմի առաջնորդի պաշտօնով»։

Չեկան ենթադրում էր նաեւ Ղլտճեանի իբրեւ քարտուղար տալ չեկիստ Գէորգեանին, որը պիտի մի կողմից «վարէր եպիսկոպոսի գործերը», իսկ միւս կողմից հող պատրաստէր Չեկայի գործի կազմակերպման համար Հնդկաստանում եւ աշխատէր աՀայկական գծով»։ «Պարսկաստանում ապրում են շատ հայեր, որոնց միջոցով մեծ գործեր կարելի է կատարել»։

Պոլսում «No. K)23ի միջոցով մենք ունինք Թրքահայոց պատրիարքի ամբողջ գրագրութիւնը։ Այս նիւթերից մենք ծանօթ ենք հայ համայնքների դրութեան, այս կամ այն եպիսկոպոսի քաղաքական դիմագծին եւ, վերջապէս, Դաշնակների գործունէութեան մասին»։

«Բաղդադում մենք ունինք վերջերս առաջնորդ նշանակուած մի հայ եպիսկոպոս, որին իր պաշտօնավայրը մեկնելուց առաջ գործի է դրաւել Հայաստանի Գէպէուն»։

Աշխարհական գործակալներից Աղաբէկովը համեմատաբար երկար կանգ է առնում Պոլսեցի վաճառական Էլմայեանի վրայ։ Ինքը Աղաբէկովը Պոլսում գործում էր գաղտնի՝ պարսկահայ վաճառական Ներսէս Օվսէփեանի անունով։ Պոլսի հայ ազգային շրջանների, Թուրք կառավարութեան եւ օտար դեսպանների ներքին կեանքը լուսաբանելու համար, նա, ամսական 150 տոլար վճարելով, իբրեւ գաղտնի լրտես բանեցնում է յիշեալ Էլմայեանին։

«Վաթսունամեայ մի մերունի, գրում է Աղաբէկովը, ալեհեր գլխով ու բուրժուայի մեծ փորով, Էլմայեանը ուժեղ տպաւորութիւն էր գործում շրջապատողների վրայ։ Աւելի քան 30 տարի աշխատելով Պոլսում իբրեւ միջնորդ, նա շատ ծանօթներ ունէր հասարակութեան բոլոր խաւերում։ Տեսքով բարեհամբոյր, Էլմայեանը խորամանկ էր խորամանկութեամբ մի հայի, որ Թուրքիայում կատարուած բոլոր իրադարձութիւններից յետոյ, ոչ միայն փրկել էր իր կեանքը, այլեւ հարստութիւն էր դիզել։ Նրա առեւտրական փորձը ցած էր ամէն քննադատութիւնից։ Նրա նախնական ուսումնասիրութիւնից մենք այն տպաւորութիւնը հանեցինք, որ Էլմայեանը միայն մէկ մղիչ ունի— դրամը։ Դրամի համար նա պատրաստ էր ծախել ամէն ինչ ու ամենքին։ Հէնց նրա այդ «յատկութիւնների» համար մենք ընտրեցինք նրան։

Աղաբէկովը օգտւում է Էլմայեանի ագահութիւնից եւ չգիտելով նրա ընչասիրութեան ու «ազգասիրութիւնը»՝ առաջարկում է լրտեսութիւն անել։ Էլմայեանը համաձայնւում է սիրով.

«Նախ, ասում է նա, ես լաւ կապեր ունիմ Թուրք ոստիկանութեան հետ։ Քաղաքական ոստիկանութեան բաժանմունքներից մէկի պետը ամբողջապէս իմ ձեռքումն է եւ իմ բոլոր խնդիրները կը կատարէ։ Յետոյ, ես ծանօթներ ունիմ Պոլսի համարեա բոլոր դեսպանատուներում եւ կարող եմ նրանցից էլ տեղեկութիւններ ստանալ։

— Ի՞նչ էք ասում, զարմանում է Աղաբէկովը։ Նոյնիսկ բոլշեւիկներից։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՊՈՒԱ—ՔՈԼՈՆՊ—ԱՆԻԷՌԻ ՋԷԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ժողովա-տեղին, Rue Charles Chefsonի ծխավաճառին սրահը։

ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՅ Կ.Կ.Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ։

Բոլոր խումբերու դանձապահներէն կը խնդրուի ժամը 8ին ներկայանալ նոյնը տեղը կոմիտէի գանձապահին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

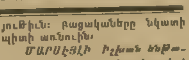

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 12 (1931 դեկտեմբեր), ցնտեւեալ բովանդակութեամբ.— ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏՈՒՄ Խմբ., ՀԱՅԿՈՄԿՈՒՍԻ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ (Ս. Վրացեան), ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՐԱՒԱԶՈՒՐԿ (Աշոտ-Արծրունի), ՕՏ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ (Գ. Գիւզալեան), ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ, ՄԵՐ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ՝ Ա. Թուրքիան եւ Ազրբէջանի ազգայնականները, Բ. Վրաց տարագրութեան մէջ (Միզմա), ԻՆՏԵՐՆԱՍԻՈՆԱԼ, ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ եւ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ, ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ, ՄԵՐ ԶՈՀԵՐԸ, ԴՐԱԽՕՍԱԿԱՆ։

Տարեկան բաժնեգին 25 Ֆր. կամ 2 տոլար։ Հատը՝ 2 Ֆր. 50։

յութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը բացառիկ խառն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Լուի Պոլ. Օտտոյի Պատ. Միութեանց ընկերները կարեւոր խնդրոյ մը շուրջ խորհրդակցելու վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 13, Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Կը խօսի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերա - համակրական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին ընկեր Ղամպէրեանի սրճարանը, կը դասախօսէ ընկեր Վարդան Զուլլէրեան։ Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ կոլիւն, Աւագ, Առիւծ եւ Փօղոս Սայտօ խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ջեկոյց պատգամաւորներու կողմէ, վարչութեան ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կրընօպլը, Մարկ.— 105։
Գրօն, Մարգ.— 50։
Վիլ տ'Ավրի, Մ.— 35։
Փարիզ, Հ. Եղբ.— 140։
Լա կուրնիէօ Ն. Դ.— 210։
Լիոն, Ն. Ց.— 70։
Լա Սիօթա, Գործ.— 181։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի 3րդ ՋՐՈՅՑԸ այս կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber, կը խօսի՝ Տիկ. Շանթ, նիւթ՝ ԿԻՆԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ։ Զրոյցը կը դեկավարէ Գ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է բոլորի համար։

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 րիւ տը Պէլվիլ։ Մէթրօ Պէլվիլ։ Կարեւոր օրակարգ. վարչութեան ընտրութիւն, հաշուետուութիւն, եւայլն։ Բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ։

IMPRIMERIE - MASSIS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նախագահութեամբ Comité Olympiqueի ընդհ. քարտուղար եւ «Echo des Sport»ի խմբագրապետ M. Marcel Delarbreի։

26 Դեկտեմբեր Շաբաթ ժամը ճիշդ 2.30ին
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱԲԷԹԻ ՄԷՋ (ՄԷԹՐՕ ՓՕՐԹ Տ'ՕՐԼԷԱՆ)

«ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՒՊ ՏԸ ՍԷԹ»

COUPE de FRANCEի 1930ի յաղթական ընդդէմ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԽՈՒՄԲԻՆ

Սթատը 3000 հոգիէն աւելի չի կրնար պարունակել, ապահովեցէք ձեր տոմսերը նախապէս։ Գիները 7—10—15 ֆրանք։ Մուտքի իւրաքանչիւր տոմս իրաւունք կուտայ ՖՕԹՕ ՖԷԳԻՒՍԻ կողմէ ծրի նկարի մը։ Դիմել հայկ. հաշտարաններ կամ ժողովուրդի 12 Pasage du Caire, Հեռաձայն Central 72—75։

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, տեղի կ'ունենան վիճաբանութիւններ «ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄՏԱՐՈՒՄՆԵՐԸ» զեկոյցին առթիւ։

Մուտքը ազատ է ամէնուն համար։

ENTREPRENEUR կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Գ. Մ. Ազաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8. Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր Անգրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կոխազանէն եկք 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիման Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայաթ Նովայ 7, Ապոլլոն Հայկա եւ Աֆրոտիթէ 25, Թուլուն Միքայէլ 15։

Առողջապահական գիրքեր Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջապահութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բարեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մոսկիա զրույցներ 35, Մատեան մանկանց 40։

Դիմեցէք բոլորդ ալ ծետեւեալ հասցէին
Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe) Danton 88—65

Մի՛ մոռնար որ լաւագոյն նուէրը գիրքն է

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ (Մաննիկ Գէրպէրեան) 10 ֆր. ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ 30 (Ա. հատորին հետ 50), ԿԱՎՌՕՇԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 30, ԱԳՐՈՒՄՆԵՐ (Մալխաս), պտկ. 50. Ն. Գ. Բ. (Զարդարեան 20, Հրանդ 20, Գեղամ 30, Գ. Բարսեղեան 20, Արփիարեան 20), ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ (Քր. Միքայէլեան), ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍ (Պալըեան) 6, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ (Կոմիտաս վրդ.) 10, մեներգ. 25. 10, խմբերգ. 25, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (Ռէն) 20, ԿԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ (Հ. Մուրատեան) 10, ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԻ ՎԻՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Խ. Աբովեան 25։

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ ԳՐՔԵՐ ԵՆ.— Ա. Ահարոնեանի ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ 20, ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. եւ Բ. 20ական, ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ 12, ՃԱՄԲՈՐԴԸ 25, Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Վ. Զարդարեանի ՄԵՌՆՈՂ ԵՐԳԵՐԸ 60 եւ 75, Համաստեղի ԱՆՁՐԵՒԸ 20, Միքենցի ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ լթկ. 30, Կիլիկիա երգարան 40, ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 40, ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ 35, Շիրվանզադէի ամբ. գործը, եւայլն։

Պատի օրացոյց մը եւ գրացանկ նուէր՝ յաճախորդներուն

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ — ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաքերքի Բաանթա գիւղէն Համբարձում (Մերկերեան) Ներգէթեան որ հինգ տարի առաջ կը բնակէր 5 Rue Pradier, Փարիզ (13)։ Իմացնել իր հօրեղբօր Սեդրակ Ներգէթեանի, 14 Strada Olteni, Constantza, Roumanie.

EMPIRE սինեմա-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արտաք. եւ ներ մէթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարքերի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեռնարկութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։ Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 եւ կէսօրէ վերջ 2—3

52, Ave. de Verdun — Issy-les-Moulineaux, Seine)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով։

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն։ Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը։

Օգտուեցէք առիթէն։

Գին 18 եւ 20 Ֆր.

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

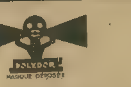

ՓԼԱՔՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՈՆՈՆԵՐ

ՆՈՐ ՄՈՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

34.— ԵԱԼՈՎԱՅԻ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ռէֆիք պէյ վերադարձաւ իր ընկերներուն հետ։ Կէս գիշերին աւազակները փախան։ Առտուն մինչեւ կէսօր վերադարձան ջերմուկները՝ ... Եալովայի բոլորտիքը կապուած էր զինուորական շղթայով։ Միւս կողմէ անտառներուն մէջ զինուորները «ծաղկելու եւ սանտրելու» գործողութիւնը կը կատարէին։ Աւազակներուն վրայ առաջին յարձակումը գործուեցաւ Գարամուսալի գաւառակին մէջ, Իլմալըք լերան կողքին։ Սակայն աւազակները, հրացան մը եւ ձոմլաթէ վերարկու մը ձգելով, յաջողեցան խոյս տալ։ Ցետոյ սակայն բռնուեցաւ մէկը միայն, բոլորովին գինով, Եալովայի մօտ ագարակի մը մէջ։ «Ճիլէրճի» Ալլահեարի մին էր, որ ընկերներէն բաժնուեր էր, եւ նաւակով մը Պոլիս մեկնելու նպատակով պահուըտեր էր այդ կողմերը։ Քիչ մը քաջութիւնը եւ համարձակութիւնը աւելցնելու համար, քանի մը գաւաթ օղի էր խմեր, բայց շատ էր փախեր՝ լաւ մը գինովնալով ընկը կորսնցուցեր էր։ Ու տեղէն ելլելու կարողութիւն չէր [illegible]։ Գրպանէն գտնուեցաւ 700 ոսկի։ Իզմիթ ղրկուեցաւ, յետոյ Իզմիթէն Պոլիս։

Իլմալըք անտառին մէջ կատարուած յարձակումէն յետոյ, Յացեալ աւազակները փախան դէպի Գարաթէփէ գիւղը, Իզմիթի մօտ։

Զինուորական ուժերուն հրամանատարը արդէն առած էր կրակել անտառները, որպէսզի կը պահանջուէր անդադրան գտնել աւազակները, ուր կան մնան։ Ցարձակումը շարունակուեցաւ նաեւ Գարաթէփէի անտառներուն մէջ։ Աւազակները փախագործութեան դիմեցին։ Ցեղացի ժողովուրդէն Օսման ճամբայ ցոյց կուտար զինուորներուն։ Աւազակներուն առաջին գնդակին զոհ գնաց այս գիւղացին, որ սիրտէն զարնուելով՝ մեռաւ վայրկենապէս։ Ընդհարումը տեւեց մօտ կէս ժամ։ Զինուորներէն նահատակ ինկան յիսնապետ Րէճէպ, ոստիկան Իզմիրցի Հասան եւ զինուոր պըշնակ Քեազըմ։ Աւազակներէն սպաննուեցան 3 հոգի, իսկ այլ ձերբակալուեցան հինգ հոգի։ Դրաւուեցան անոնց վրայ գտնուած դրամները։ Ձերբակալուածներուն մէջ չէր աւազակապետը՝ Քիճօ։ Գուլեար Քիճօ, դրամը իրենց միջեւ բաժնելէ ետքը, իր բաժինը կ'առնէ եւ ծպտուելով Պոլիս կը փախչի։ Քանի մը օր յետոյ ան ալ ձերբակալուեցաւ։

Ձերբակալուած չէին նաեւ յայն Եարկին ու եղբայրը, որոնք նոյնպէս փրկագինէն իրենց բաժինը առնելէ յետոյ, ծպտուելով Իզմիթ էին անցեր եւ Իզմիթի ծիգվիթներու եկեղեցին էին ապաստաներ։ Ու եկեղեցիին քարոզիչ (!) պաշտպանութեամբը, ծիգվիթ քահանայի զգեստ հագնելով կը մեկնին Պոլիս, ու կ'իջեւանին Սամաթիոյ իրենց բարեկամներէն մէկուն տունը։

Ոստիկանութիւնը գտեր էր հետքը, առնուած լուրերը ճշդուած էին այլեւս։ Ու երբ զինուորական ուժով պիտի ձերբակալուէին Սամաթիոյ իրենց ապաստանին մէջ, յանկարծ պայթեցան նորէն հայկական խառնակութիւնները։

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

I.— ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՍԿՍԱԻ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ.— ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

15 Մայիս 1896։ Հայ ոստիկանապետ մը, Մարգար էֆէնտի, Գում-գափուի մէջ, ծխավաճառ Հայտարի խանութին առջեւ նստած կը հանգչէր։ Իրեն կը մօտենայ հայ երիտասարդ մը, Հայկ, 29 տարեկան, որ կը բնակէր Սամաթիոյ Նարլըգափու թաղը եւ աշկերտութիւն կ'ընէր ... մը քով։

— Չե՞ս ամչնար դուն, որ տակաւին ծառայութիւն կ'ընես թուրք կառավարութեան, ա՛ռ ուրեմն քու վարձքդ։

Եւ ատրճանակը պարպելով ծանրապէս կը վիրաւորէ Մարգար էֆէնտին։

Երկու ոստիկաններ, տեսնելով որ իրենց ոստիկանապետը վիրաւորուած գետին փռուեցաւ, կը վազեն ոճրագործին ետեւէն։ Սակայն Հայկ փախած ատեն ետեւ կը դառնայ ու կը կրակէ ոստիկաններուն վրայ եւ ի վերջոյ կ'անհետանայ Սամաթիոյ Ցունաց Հավուզլու եկեղեցիին ետեւ։

Այդ օրերուն էր դարձեալ, որ Կալաթայի մէջ զարնուեցաւ ուրիշ ... մը, որուն անունն էր Սեդրաք։ Այս մարդը Արաբկիրցի էր, եւ կը պաշտօնավարէր ոստիկանական նախարարութեան տեղեկատուութեան դիւանին մէջ, ուր մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր եւ շատ հաւատարիմ ... կը բնակէր, իբրեւ վարձակալ, Ղալաթիոյ մէջ Դափէնճի փողոցը, ... Քօսթիին տունը։ 27 տարեկան էր։ Մեզի ծանօթ էր Ցակոբեան ... անունով։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 5 տլ. 8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 236
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
12
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931
12 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1749
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԻՒՆԲԵՐԱՆ ԱԶԴԱՆՇԱՆ ՄԸ

«Հարուածային» խմբագրականի մը մէջ, որուն թարգմանութիւնը պիտի հրատարակենք վաղը, «Ճիւմհուրիյէթ» արիւնահոտ սպառնալիքներ կը տեղայ Սուրիոյ հայ գաղթականութեան դէմ, իր խմբագրապետին բերնով։ Պարզապէս ծուրդ. — ոչ աւելի, ոչ պակաս։

Միասին կարդանք ամէնէն պերճիմա՛ստ խօսքերը.

— «Թուրքիայէն մեկնած հայ գաղթականները այսպէս մեր սահմաններուն վրայ տեղաւորելը կարելի՞ է բարեկամական ընթացք համարել։ Գոնէ այդ ընթացքը մարդկային տեսակէտ մը ունենար։ Ոչ. այդ ալ չկայ։ Որովհետեւ այդ մարդիկը մեր սահմաններուն վրայ դրուած են իբրեւ անհանգստութիւն պատճառող տարր եւ ինչ որ ալ ըլլայ, ի վերջոյ անոնց կեանքին հետ խաղալ կը նշանակէ այս ընթացքը։

Երբ ստիպուինք մաքրել այդ խռովարար թոյները, բնականաբար պատասխանատու պիտի ըլլան անոնք որ իբրեւ գործիք կը ծառայեցնեն այդ մարդիկը։

Բայց եթէ խորհուի որ այս գործէն միջազգային բարդութիւններ կրնան ծագիլ, ատկէ ոչ թէ մենք, այլ ուրիշները պէտք է վախնան։ Երբ մեր գոյութեան կը սպառնան, մենք չենք վախնար միջազգային բարդութիւններէ։ Ինչո՞ւ հայ գաղթականները մեր քթին տակ կը խոթեն։ *ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՇՈՒԻ ՉԵՆ ԱՌՆԵՐ ՈՐ ՕՐ ՄԸ ԵՐԲ ԴԱՆԱԿԸ ՈՍԿՈՐԻՆ ՀԱՍՆԻ, ԱՅԴ ՄԱՐԴԻԿԸ՝ ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌ ՎԻՃԱԿԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՄԱՏՆՈՒԻՆ»։* (6 դեկտեմբեր 1931)

«Մեկնութիւնները միանգամայն աւելորդ են», ինչպէս սովորութիւն է ըսել։

Ուրեմն, քէմալականութիւնը կանխորոշ ծրագիրներ ունի Սուրիա ապաստանած Հայերու մասին, եւ կը հետապնդէ զանոնք նոյնքան հետեւողականութեամբ ինչպէս ուրիշ ճակատներու վրայ։ Մանաւանդ որ, առ այժմ ինքզինքը ապահով կը զգայ «արեւելեան նահանգներուն մէջ»։ Թուրք թերթերը մասնաւոր գնծութեամբ կ'աւետեն. «Արարատի խնդիր չկայ այլեւս»։ Միւս կողմէ, գործողութիւններ ծրագրուած են, արդէն, Տէրսիմի դէմ, որ թրքական իշխանութեան կողին կայուած խոց մըն է, տարիներէ ի վեր։

Այսպէս, միւս ճակատներէն վախ չունենալով, ձեռքերն ազատ զգալով, Էնկիւրի իր ուշադրութիւնը ուղղած է դէպի հարաւ, սուրիական սահմանին երկայնքը, Ճէզիրէթ Իպնը Օմարէն մինչեւ Անտիոք-Իսքէնտէրուն։

Անշուշտ խուժանավար Եունուս Նատին խորապէս ազդուած է ներքին գործավարին վերջին պտոյտէն, այդ արիւնախանձ խմբագրականը թխած ատեն։ Եւ անշուշտ ազդանշան մըն է այս, ուրիշ բերաններ ալ բանալու եւ բոլոր ուժերը շարժման մէջ դնելու համար։

Ընթերցողները կը յիշեն որ, ամբողջ 1931ի ընթացքին, Թուրք մամուլը անհամբեր վայնասուն արձակեց, Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման առթիւ։ Լոյս տեսան հրաշապատում հէքեաթներ եւ յատկապէս մշակուած յօդուածաշարքեր, թէ հոգատար պետութեան եւ թէ հայ գաղթականներուն դէմ։

Ներքին գործավարին վերջին հաւաքոյթը նորէն արծարծեց տեղաւորման խնդիրը, այս անգամ ալ՝ մաքսանենգութեան պատրուակով։

— «Մինչդեռ Թուրք վաճառականները կուրծք կուտան տնտեսական աշխարհասասան տագնապին հարուածներուն, մեր սահմանագլուխէն անդին, հայկական գիւղաքաղաքներու մէջ մաքսանենգութեամբ հարստացողներ կան, որոնք փառաւոր կեանք կը վարեն Միջերկրականի ափերուն վրայ»։

Այս «նոր վտանգը», խառնուած՝ քաղաքական պատրուակներու հետ, թանձր մթնոլորտ մը ստեղծեր է Թուրքիոյ մէջ։ Արդէն իսկ լուրջ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու համար մաքսանենգութեան դէմ։ Պարզապէս հայրենադաւութիւն կը համարուի մաքսանենգութիւնը։ Եւ եթէ անկախութեան ատեաններ ալ չկազմուին — ինչպէս կ'առաջարկեն շատեր — ապահովաբար յատուկ ծրագիր մը պիտի պատրաստուի, զինուորական միջոցներով, նոյնիսկ օդանաւերով կռուելու համար այս «դաւաճանութեան» դէմ։

Ուրիշ խօսքով, Էնկիւրի կանգ չպիտի առնէ ո՛րեւէ միջոցի առջեւ, գործօն միջամտութիւններ, եթէ ոչ արշաւներ կազմակերպելու համար սուրիական ճակատին վրայ։

Արդ, ինչ ձեւով ալ կազմակերպուի այս գործը, հետեւանքը — թրքաբարոյ քաղաքագործութիւն է։

Մնաց որ գուշակութիւններ ընելու պէտք ալ չունինք։ «Ճիւմհուրիյէթ»ը, Էնկիւրիի Գոլոսոյ բերանը, հրապարակաւ կ'ըսէ ինչ որ կը խորհին ընել։ Ոչ բառերը կը ծածկէ, ոչ ալ ատեները։

Այս կացութեան առջեւ, ի՞նչ կը խորհինք մենք, իբրեւ ամբողջութիւն։ Եւ չմոռնանք որ այս բոլորը տեղի կ'ունենան հիչդ այն միջոցին, երբ հոգատար իշխանութիւնը ձեռնարկեր է վերահաստատելու սուրիական սահմանադրութիւնը, հետզհետէ գետին պատրաստելով անկախութեան։

Խօսքը, անշուշտ, ուռուցիկ եւ անամէջ արտայայտութեանց մասին չէ։ Ոչ ալ պիղատոսական նահանջի կամ ձեռնպահութեան մասին, որ նոյնքան չեզոքացած ուժականութիւն մըն է որքան առաջինը։

Ունի՞նք, վերջապէս, քաղաքականութիւն մը, ուղեգիծ մը այս ճակատին վրայ։

Տրամադի՞ր ենք ըմբռնելու վաղուան անակնկալները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻԶՄԻՐԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

«ԵԹԷ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՅԵՏԱՁԳՈՒՄ ՉԸԼԼԱՅ, ՊԻՏԻ ՍՆԱՆԿԱՆԱՆՔ», Կ'ԸՍԵՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Իզմիրէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թուրք թերթերուն (դեկտ. 5).—

—Իզմիրի վաճառականները հեռագրով հետեւեալ դիմումը կատարած են վարչապետին, տնտեսական գործավարութեան, Թալքի ընդհ. քարտուղարութեան եւ Իզմիրի երեսփոխաններուն։

«Ներկայ տնտեսական ընդհ. տագնապին հետեւանքով, մեր դրամագլխին կարեւոր մէկ մասը փճացած է։ Ներքին արտադրութիւններու, հողային բերքերու եւ ընդհանրապէս ամէն կարգի ապրանքներու անկումն ալ առոր պատճառ դարձած է։ Մեր դրամագլուխին անվթար մնացած մէկ փոքր մասը փրկելու համար, ամէն ջանք կը թափենք եւ կ'աշխատինք մեր յանձնառութիւնները ժամանակին կատարել։

«Աւելորդ է բացատրել այն վհատութիւնն ու տխրութիւնը, որ ծխտական ազդեցութիւն գործած են ձեռնարկներու վրայ։ Քանի պարտքը ապահով եւ առնելիքը փտած հիմերու վրայ է, եւ քանի ի զօրու կը մնան այն բոլոր ազդակները, որոնք կը գործադրուին յանձնառութիւնները ժամանակին կատարելու համար, մենք ալ իրերու բնական հետեւանքով պիտի քալենք այն ճամբէն, ուրկէ անցած են մեր սնանկացած ընկերները։

«Չկար եւ աննպատակ մտածում է կրկնել թէ նոր «ֆիրմա»ները հիներուն տեղը պիտի բռնեն։ Եթէ նոյնիսկ պահ մը ընդունինք այս տեսակէտին ճշդութիւնը, երկար տարիներու փորձառութեան կը կարօտին նորեկները։ Վստահութիւն եւ ապահովութիւն ներշնչելու համար, ի միջի այլոց հետեւեալ որոշումներով կարելի պիտի ըլլայ սնանկութիւններու եւ հրապարակէն քաշուելուն առաջքը առնել եւ հետեւաբար ապահովել կենսունակութիւնը մեր հրապարակի դրամագլուխին.—

1.— Առաջին երկու տարիներուն վերջերը, վճարել պարտքերուն հարիւրին 30ը։

2.— Երրորդ տարուան վերջը, վճարել հարիւրին 40ը եւ այս կերպով յետաձգել, որոշ ժամանակի մը համար, ընդհ. պարտքերու վճարումը։

Իսքէնտէրունի Ինքնավար Նահանգին մէջ

ՀԱՅԵՐԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ՉԵՆ ՏԱՐ

«Եէնի Կիւն» կը գրէ.— *Իսքէնտէրունէն կը գրեն Ատանայի թերթերուն թէ՝ գաւառին ֆրանս. ներկայացուցիչը՝ Պ. Տէրվօ պաշտօնէութիւնը եւ վաճառականները կառավարչատուն հրաւիրելով, անոնց կարդացած է Իսքէնտէրունի սահմանադրական օրէնքը։ Այս օրէնքը պիտի գործադրուի երբ Սուրիոյ մէջ Սահմանադրութիւնը սկսի գործադրուիլ։*

Ըստ առաջնոյն, Իսքէնտէրուն պիտի ունենայ իր անկախ վարչական խորհուրդը որ պիտի ընտրէ ներկայացուցիչ մը Սուրիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ։

Հայերը Վարչական Խորհուրդի իրենց աթոռէն հրաժարած են ի նպաստ Յոյն Օրթոտոքսներու։

Սպանիոյ նախագահին ընտրութիւնը

Սպանիոյ խորհրդարանը ընտրեց հանրապետութեան նախագահը։ Ընտրուեցաւ Ալքալա Զամօրա որ ստացաւ 410ի վրայ 362 քուէ։

Սպանիոյ հանրապետութեան նախագահը կը պատկանի օրէնսգէտներու ընտանիքի մը եւ ինքն իսկ հմտուած է օրէնսգիտութեան եւ վարած է կառավարական կարեւոր պաշտօններ։ Քանիցս եղած է նախարար։ 1923ին պատերազմական նախարար էր Փրիէթոյի դահլիճին մէջ, որ իյնալ Փրիմօ տէ Ռիվերայի կողմէ կազմակերպուած պետական հարուածով։ Բայց ինքը երեք ամիս առաջ արդէն հրաժարած էր, զգացած ըլլալով դաւը։

Փրիմօ տէ Ռիվերայի տիրակալութեան օրով, Զամօրա չդադրեցաւ հետապնդելէ յեղափոխական գործունէութիւն մը, հանրապետականներու կողքին եւ Փրիմօյի անկման, իր հանրապետական դաւանանքը հրապարակաւ յայտարարեց Վալանսի մէջ՝ հրապարակային մեծ հաւաքոյթի մը։ Բանտարկուեցաւ եւ բանտէն իսկ աշխատեցաւ հանրապետական շարժման ի նպաստ։

Ապրիլ 14ին, երբ հանրապետութիւն յայտարարուեցաւ, միաձայնութեամբ նշանակուեցաւ նախագահ ժամանակաւոր կառավարութեան։ Իր այս պաշտօնը պահեց մինչեւ հոկտեմբեր 14, երբ սահմանադրութեան մէկ յօդուածին շուրջ ծագած անհամաձայնութեան մը հետեւանքով, իր հրաժարականը ներկայացուց։ Նախագահը պիտի ունենայ մէկ միլիոն փեզեթա թոշակ, 500,000 նախագահական պալատի պաշտօնեաներուն համար, 250 հազար ներկայացուցչական ծախքերու համար եւ 250 հազար ալ ճամբու ծախքերու համար։ Դոն Ալֆոնս Թագաւորին թոշակն էր 7 միլիոն։

Սպանիոյ Սահմանադրութիւնը որ երէկ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, ունի հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.—

1) Եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանում։ 2) Պետութեան կողմէ ապահովուած հսկողութիւն կրթական գործին վրայ։ 3) Երկու տարի վերջ, ոչ մէկ պետական հանրային նպաստ կղերականութեան։ 4) Վտարում ճիզուիթներու եւ պետութեան կողմէ գրաւում անոնց կալուածներուն։ 5) Ճանչում անհատական սեփականութեան իրաւունքներու, պայմանաւ որ խոչընդոտ չհանդիսանան ընկերային կեանքին։ 6) Միակ Խորհրդարան մը։ 7) Ընդհանուր քուէարկութիւն կիներու եւ այրերու հաւասար իրաւունքով։ 8) Կէս-ինքնավար տեղական կառավարութիւն այն կեդրոններուն համար, որոնք ինչպէս Քաթալոնիան կամ Պասքեան երկիրը, իրենց յատուկ ճշակոյթն ունին։ 9) Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունի կախակայելու կամ լուծելու Խորհրդարանը։

Չինաճապոնական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը փակեց իր նստաշրջանը, առ այժմ վերջացուցած ըլլալով իր օրակարգի նիւթերը եւ մասնաւորաբար չինաճափոնական վէճին կարգադրութիւնը, որուն կէտերը տուինք երէկ։

Ճափոնի ներկայացուցիչը՝ իր կառավարութեան անունով յայտնեց խորհուրդին թէ կ'ընդունի ներկայացուած առաջարկները՝ հարցին կարգադրութեան համար, կէտի մը շուրջ վերապահումով սակայն։

Ճափոնի ներկայացուցիչէն վերջ, խօսք առաւ նաեւ Չինաստանի ներկայացուցիչը որ ընդունելով մէկտեղ առաջարկները, կարգ մը վերապահումներ ըրաւ։

Գրիւնինկ Հիթլէրի դէմ

Գերման վարչապետ Գրիւնինկ ընդունելով օտար մամուլի ներկայացուցիչները, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ անոնց, եւ ըսաւ.—Գերման կառավարութիւնը առանց վարանումի ամէն միջոց պիտի գործադրէ ճամբան խափանելու համար ազգ. ընկերվարական կուսակցութեան, եթէ մտնէ ապօրէն ճամբու մէջ։

Յայտնեց նաեւ թէ կառավարութիւնը լիովին տէրը կը մնայ կացութեան եւ թէ այս մասին կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ ներքին, պատերազմական նախարարութեանց եւ իր միջեւ։ «Հիթլէրեան կուսակցութեան զօրացումը ըսաւ, հարիւրին 50 հետեւանքն է տնտեսական տագնապին, որ ամէնէն աւելի կը վնասէ Գերմանիոյ»։— Եթէ աշխարհ իրօք կը վրդովի Հիթլէրեաններու զօրացումովը եւ կ'ուզէ արգիլել անոր իշխանութեան գլուխ գալը, կը մնայ որ օժանդակէ Գերմանիոյ, որպէսզի ելք մը գտնէ իր զարհուրելի կացութեան։

Տուրք ամուրի Թուրքերու վրայ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է տուրք մը հաստատել ամուրիներու վրայ։ Հասոյթը պիտի յատկացուի բազմանդամ ընտանիքներու օգնութեան։

Տրախմին պաշտպանելու համար

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Տրախմին պաշտպանելու համար ձեռք առնուելիք միջոցներու կարգին, յոյն կառավարութիւնը կը խորհի սահմանափակել նաեւ լրագրի թուղթին ներածումը։ Այս սահմանափակումը իրագործելու համար պիտի կիրարկուի այն օրէնքը, որ կը ճշդէ լրագիրներու էջերուն թիւը։

Կառավարութեան թելադրուած է նոյնպէս օրաթերթերուն պարտադրել կիրակնօրեայ դադարի օրէնքը, որու շնորհիւ նոյնպէս կարելի պիտի ըլլայ սահմանափակել լրագրի թուղթին ներածումները։

Կը կարծուի թէ, վերջ ի վերջոյ կառավարութիւնը պիտի կիրարկէ թերթերու էջերու սահմանափակման օրէնքը, որուն համաձայն, օրաթերթերը լոյս պիտի տեսնեն 4 էջով, եւ միայն կիրակի օրերը 8 էջով։

Ինչ կը վերաբերի թերթերու կողմէ նուէրներ եւ գիրքեր տրուելու հարցին, կառավարութիւնը, նկատի ունենալով որ իրենց այդ ընթացքով, թերթերը կ'առնակոխեն թերթերու ծաւալին ու գինին ինչպէս նաեւ վիճակահանութեանց արգելքին վերաբերեալ օրէնքները, դատական փոխ-նախարարին միջոցով պիտի հրաւիրէ նմանօրինակ նուէրներ կազմակերպող թերթերը որպէսզի դադրեցնեն ամէն տեսակ նուիրաբաշխութիւն թերթերու անունով։

Նախագահ Հուվըրի ուղերձը

Նախագահ Հուվըր ամերիկեան Խորհրդարանին ուղղեց երրորդ ուղերձ մը արտաքին քաղաքական հարցերու մասին։ Այս ուղերձին մէջ Հուվըր կը պահանջէ պատերազմական պարտքերու յետաձգման վաւերացումը, մինչեւ Դեկտեմբեր 15, որովհետեւ այդ թուականին է որ տեղի պիտի ունենան եւրոպական պետութեանց վճարումները։ Այս յետաձգման անհրաժեշտութիւնը փաստելու համար, Հուվըր յիշելէ վերջ տնտեսական տագնապը, կ'ըսէ.

—Անօգուտ է մեր աչք փակել բացայայտ իրողութեան մը առջեւ։ Կարգ մը պարագաներու մէջ, անխուսափելի պիտի ըլլայ ուրեմն նոր եւ ժամանակաւոր կարգադրութիւններ ընել։ Այս մասին, Ամերիկայի նախագահը կը թելադրէ կազմել պատերազմական օտար պարտքերու յանձնախումբ մը, որուն գործը պիտի ըլլայ իր ամբողջութեան մէջ քննել հարցը երկրորդ անգամ։

Անդրադառնալով Լավալի եւ Կրանտիի տեսակցութեան Հուվըր կ'ըսէ.

— Պ. Լավալի այցելութիւնը թոյլ տուաւ վճռելու միջազգային այժմէական առաջնակարգ հարցերու շուրջ եւ երեւան հանելու երկու երկիրներու դիրքը։

Դալով Կրանտիի հետ տեսակցութեան, Հուվըր կը յայտնէ թէ գոհ մնացած է արդիւնքէն։

Անգործութեան նպաստը օտարականներուն

Սենի նահանգապետը, խորհրդականի մը հարցման առթիւ յայտնեց թէ օրինական որեւէ տրամադրութիւն թոյլ չտար օտարականները զրկել անգործութեան նպաստէն, երբ անոնք օրինական, կանոնաւոր կացութեան մէջ կը գտնուին։ Նոյեմբեր 26ի վիճակագրութեան համաձայն նպաստ ստացող 55207 անգործներէն 4939ը օտարականներ են, Փարիզի մէջ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԱՆԿՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Վերջացող շաբթուան ամենակարեւոր դէպքը եղաւ անգլիական ոսկիին անկումը որ իր ամենացած աստիճանին հասաւ։ Ստերլինի դարաւոր ազդեցութիւնը ուրեմն նոր հարուած մըն ալ կրեց։

Անկումը անհանոյ անակնկալ մը եղաւ անոր համար մանաւանդ որ պատահեցաւ այնպիսի առեն մը՝ երբ կը յուսացուէր թէ՝ իշխանութեան գլուխ եկող «ազգային դահլիճը» որ իր կարեւոր մեծամասնութեան մէջ պահպանողական Երեսփոխանական Ժողովի մը ծնունդն է, երկրին տնտեսական կեանքին համար արմատական միջոցներ խորհած, եւ մասամբ ալ գործադրած ըլլալով անգլիական դրամին ամբութիւնը վերջնապէս ապահովուած կը նկատուէր։

Այս մասին տրուած յայտնի ը ի գերեւ ելան սակայն։Ստերլինը որ մինչեւ Նոյեմբեր քանը մէկ 95 ֆրանքի եւ 100 ֆրանքի մէջ կը տատանէր, նոյն ամսուն 24ին 92 ֆրանքի իջած էր արդէն եւ իր վայրէջքը շարունակելով՝ նոյեմբերի վերջը 87.87ով փակած, իսկ անցեալ երկուշաբթի օր հասած էր մինչեւ 82.75 ֆրանքի։

Մաքառնըլտի նոր կառավարութիւնը անգլիական դրամին մասին իր բանկիւ գիրքին վրայ որեւէ մէկին յայտարարութիւն չէ ըրած դեռ։ Իր գիտաւորութիւնները ծանօթ չեն ուրեմն։ Կարելի չէ հետեւաբար ըսել թէ՝ այս անկումը իր թելադրութեամբն է որ առաջ բերուած է եւ կամ հետեւանքն է այս դրամի մասին պաշտօնական շրջանակներու ցոյց տուած անտարբերութեան, ինչպէս կը կարծեն ոմանք։

Պէտք չէ մոռնալ արդէն որ այս պահուս Անգլիոյ Պետական Դրամատունը այնպիսի կացութիւն մը ունի որ թոյլ չի տար իրեն երկրին դրամը անխախտ պահելու համար նիւթական զոհողութիւններ ընել։

* *

Վերջին շաբթու մէջ ստերլինի կրած անկումը բացատրող գլխաւոր պատճառներէն մէկը անմիջական է եւ հետեւեալն է։

կոլտ էքսչէնճ Սթանտարտի դրութեան (տեսնել 1931 հոկտեմբեր 2ի Յառաջը. — Ի՞նչ է կոլտ Սթանտարտը) ընդհանրանալովը՝ շատ մը պետական դրամատուններ, իրենց շրջանաբերութեան հանած թղթադրամներուն համար իբրեւ երաշխաւորութիւն, հնչուն կամ մետաղ ոսկիէ զատ, իրենց դրամարկղներուն մէջ պահել սկսած էին նաեւ ոսկիի համարժէք օտար թղթադրամներու մթերք մը, ինչպէս տոլար եւ ստերլին։

Հոլանտայի Պետական Դրամատունը մասնաւորաբար իր ոսկիի մթերքին մէջ մեծ տեղ տուած էր անգլիական ոսկիին, որմէ 9 միլիոն ոսկիի չափ ունէր։ Արդ՝ երբ անցեալ սեպտեմբեր 21ին հրատարակուած նոր օրէնքով՝ անգլիական թղթադրամին պարտաւորիչ արժէք տրուեցաւ, Հոլանտա դիմում ըրաւ Անգլիոյ որպէսզի Հոլանտայի պետական դրամատան ոսկիի մթերքին արժէքը երաշխաւորէ եւ կամ պարզապէս այս պատճառաւ իր Պետական Դրամատան կրած վնասին գոնէ մէկ մասը առանձնէ։ Այս դիմումը ապարդիւն մնացած ըլլալով, Հոլանտա որոշեց վերջնապէս ձեռքէ հանել իր անգլիականները։ Ահա այս վաճառումներն են որ ճնշած են ստերլինին վրայ։

* *

Երբ բրիտանական կառավարութիւնը որոշեց շատ մը ապրանքներու վրայ մաքսապաշտպան տուրքեր հաստատել, Անգլիա ապրանք ներածողներ, սկսան անմիջապէս մեծաքանակ գնումներ ընել արտասահմանի մէջ եւ խուռն Անգլիա մտցնել զանոնք, հին եւ նոր մաքսային սակացոյցերու միջեւ գտնուած ոսկի տարբերութիւններէն օգտուելու մտքով։

Այս կերպով՝ Անգլիա ներածուած ապրանքները մեծ գումարներ կը ներկայացնէին զորս անշուշտ օտար դրամներով պէտք էր վճարել, քանի որ այդ ապրանքները արտասահմանի մէջ օտար դրամներու հիման վրայ գնուած էին։ Արդ՝ դրամները հայթայթելու համար անգլիացի վաճառականը ստիպուած էր ձեռքէ հանել իր ունեցած ստերլինները՝ որոնց եկան միաժամանակ աղդել հրապարակը, առաջ բերելով երկրին դրամին անկումը։ Ահա այս ալ կազմեց երկրորդ պատճառ մը։

* *

Անգլիոյ Պետական Դրամատունը իր կանոնագրին տրամադրութեան համեմատ իրաւունք ունի մինչեւ 260 միլիոն ոսկիի թղթադրամ հրապարակ հանել առանց մետաղէ երաշխաւորութեան։ Այս գումարէն վեր շրջաբերութեան հանուած ստերլինները են միայն որ կը կարօտին ոսկիի երաշխաւորութեան։ Բայց, անցեալ օգոստոսի ակիզբը հրատարակուած նոր օրէնք մը վերոյիշեալ գումարը առժամապէս 275 միլիոն անգլիականի բարձրացուց։ Այդ թուականէն ի վեր, անգլիականի անկումին եւ մասնաւորաբար տարեվերջին կատարուելիք վճարումներուն պատճառով՝ թղթադրամի խնդրանքը աւելցած է։ Կ'ենթադրուի ուրեմն թէ կառավարութիւնը պիտի ստիպուի ո՛չ միայն երկարաձգել դրուած տրամադրութիւնը որ արդէն 15 օրուան համար երկարաձգուած է անգամ մը, այլ նաեւ արտօնել Պետական Դրամատունը որ փոխարժէքը չերաշխաւորուած նոր թղթադրամներհրապարակ հանէ, որոնց գումարը կը կարծուի թէ՝ 15 միլիոն ոսկի ըլլայ։ Այս պարագան ալ երրորդ պատճառ մը կը կազմէ ստերլինին տկարացման։

* *

Անգլիական դրամին անկումը շեշտող ուրիշ երկու պարագայ ալ կայ։

Մէկը՝ շահագիտութիւնն է որ որեւէ առիթ չի փախցներ օգտագործելու համար այսինչ կամ այնինչ պետութեան դրամին խախուտ վիճակը եւ եղած պատճառները խոշորցնելով, կը ջանայ խուճապ եւ մտահոգութիւն առաջ բերել սակարաններու մէջ, իր մասնաւոր շահերը աւելի ապահովութեամբ հետապնդելու համար։ Ուղղակի պատասխանատուները սակայն շահագէտները ալ չեն, այլ կարգ մը պետական անձերը՝ որոնք թիւր ըմբռնումով մը չեն ուզեր տեսնել թէ՝ երբ երկրի մը դրամը անգամ մը խախտի իր հիմէն, ոչ մէկ ուժ կրնայ անոր անկումին սահման մը դնել, որքան ատեն որ տնտեսական եւ ելմտական պայմանները թոյլատու չեն այդ բանին։

Վերջապէս, պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ Լոնտոնի դրամական հրապարակին վրայ այս պահուս կը գտնուի 200 միլիոն ոսկիի չափ գումար մը որ հոն պահ դրուած է, օտար դրամատէրերու հաշւոյն։ Արդ՝ ամէն անգամ որ այս կամ այն պատճառով ստերլինի վիճակի մասին որեւէ մտահոգութիւն տիրէ, այդ օտար պահանջատէրերը կը ծախեն իրենց ստերլինները, ուրեմն հետեւանքով արդէն սկսած անկումը աւելի եւս կը շեշտուի։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29

«Ցիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»։

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ա. Ցովհաննիսեանի գրքոյկը կը հաստատէ, ուրեմն, թէ «Նոյեմբերը» երեք երես ունի. — ա) Հայ (ռուսասէր) ժողովուրդին թշնամութիւնը հանդէպ օրուան իշխանութեան, բ) Հայ-թրքական թշնամութեանց ընթացքին յառաջխաղացումը Թուրքերուն, գ) Եւ յառաջխաղացումը ռուսական ուժերու։ Ա. Ցովհաննիսեան, «Նոյեմբերեան յեղափոխութեան պատմութիւնը» գրած ատեն, նախ ժողովրդային ապստամբութեան մը «էպոպէան» է որ կարծես կը հիւսէ, սակայն յանկարծ այդ «էպոպէա»ն կը դառնայ ռուսական ուժերու յաղթերգութիւն մը։

Արդարեւ Նոյեմբերի մէջ կացութիւնն ալ այնպիսի զարգացում մը ցոյց կուտար, որ Անդրկովկասի օտար ներկայացուցիչները հասկցան անմիջապէս թէ՛ ո՛վ է որ կուգայ։ Ա. Ցովհաննիսեան կը գրէ. «Ճաանրեց աւելի կանուխ յեղափոխութեան, (Ռուսիոյ միջամտութեան, Ծ.) անխուսափելիութիւնը հասկանալի դարձաւ Երրեակ Համաձայնութեան Անդրկովկասեան ներկայացուցիչներին։ Մերժելով Դաշնակցականներին անմիջական օգնութիւն, բրիտանական ներկայացուցիչ Ստոքսը խորհուրդ էր տալիս Հայաստանի կառավարութեան Թիֆլիսի ներկայացուցչին՝ «համաձայնութեան եզր գտնելու Խորհրդ. Ռուսաստանի հետ»։ Նոյնպէս հետացան նաեւ Իտալիոյ ներկայացուցիչը, Վրանգելի գործակատարը եւ ուրիշներ։

Սակայն այստեղ ծանր մեղադրանք մը կը գլորէ Ա. Ցովհաննիսեան։ Թիննելով «կառավարական ճգնաժամը», ուսումնասիրելով Երեւանի «Յառաջ»ին յօդուածները, Ցովհաննիսեան կ'ըսէ թէ Դաշնակցութիւնը լքելով «ազգային ինքնաօրիէնտացիան», կ'ընդունէր «տաճկական օրիէնտացիան», որպէսզի «Հայ-տաճկական պատւար» մը դրուի «Հայ-ռուսական միութեան» դէմ։ Ուրեմն հայ ժողովուրդը, որ մինչ այդ կռուեր էր Թուրքին դէմ, յանկարծ բարեկամութեան կը կանչուէր Թուրքին հետ։ Վրայ կը հասնէր Զանգուի ջարդը, ուր կը ստրկեն Կարա-Պէքիրի զինուորները։ Եւ հայ ժողովուրդը իր յոյսը վերջնապէս կը կապէ Ռուսիոյ «յեղափոխականներուն»։

Հետաքրքրական է Ցովհաննիսեանի հետեւեալ հատուածը. — «16 Նոյեմբերին Ալեքսանդրապոլի բանւորները կոմունիստական կուսակցութեան տեղական կազմակերպութեան ղեկավարութեամբ խորհրդային դրօշ բարձրացրին, ստեղծելով անդամ «Հայաստանի հանրապետութեան ռազմայեղափոխական կոմիտէ»։ Քաղաքի եւ շրջակայքի իշխանութիւնն անցաւ այդ կոմիտէին։

Ինչքան էլ այս հանգամանքը, իրենց, Ցածիկները նպաստաւոր դրութիւն չհամարէին Դաշնակցականներին մեկուսացնելու տեսակէտից, խորհրդային ծայնութեան առնումը սահմանի այն կողմը՝ թուրք զօրահրամանատարութեան շրջանից դուրս գտնող գիւղացիութեան մէջ խաշոր բարդութիւն էր առաջացնում Կարա-Բէքիրի համար։ Զարաչար պարտուած Դաշնակցականների փոխարէն՝ նա գործ պիտի ունենար խորհրդային Ռուսաստանին յենող բալշեւիկեան Հայաստանի հետ։ Այսպիսի պարագաներում անհաւանական չէ, որ դեռ եւս Նոյեմբերի 13ին Ղալթախչիի շրջանում կազմակերպուած զանգուածային ջարդը Կարա-Բէքիրի պատասխանը լինէր Ալեքսանդրապոլի եւ Ղարաքիլիսայի շրջանի գիւղացիութեան ռուսասիրական տրամադրութիւններին։ Ալեքսանդրապոլում հռչակուած «խորհրդային Հայաստանից» դուրս հանելով «Երեւանի հանրապետութիւնը», տաճիկ հրամանատարութիւնը, կամենալով կանխել Հայաստանի խորհրդայնացման հնարաւորութիւնը, անմիջապէս վերսկսելու բանակցութիւնները Դաշնակցականների հետ։ Երրորդ միջամտութիւնն սահմանում պարագաներում կարող էր ուժերի անցանկալի յարաբերութիւն ստեղծել յաղթական հրամանատարութեան եւ պարտուած կոնտր-ագենտի միջեւ։

Այսպէս տրամադրութիւնները հետզհետէ դարձեր էին դէպի Ռուսը։ «Երեւանում խորհրդային ներկայացուցչութեան շէնքը դարձաւ ընդհանուր հետաքրքրութեան առարկայ. — «Ի՞նչ են մտածում բալշեւիկները» — մի հարց որ յուզում էր բոլորին»։ Միւս կողմէ հայ կամաւորները, որոնք, ինչպէս Մայիսեան ապստամբութեան, նոյնպէս Կարսի աղէտէն ետքը, կ'աշխատէին փրկել կացութիւնը, անհաշտ թշնամիներ էին Թուրքին։

Եւ աչքէ ժողովուրդէն ետքը, կառավարութիւնը եւս փոխեց իր ուղղութիւնը։ «Կառավարութեան ճգնաժամը» լուծելու համար, «ռուսական Օհանջանեանի դահլիճը տեղ տուեց ռուսասէր Վրացեանին եւ իրեն Վ. Մինախորեանին»։

Ինչպէսկը տեսնուի, ալ ժողովուրդ եւ կառավարութիւն իրենց տրամադրութիւններով հակած են դէպի «ռուսական օրիէնտացիա»։ Նոյնիսկ Դեկտեմբերի 2ին պատմական համաձայնագիր մը կը կնքուի Դաշնակցութեան եւ բոլշեւիկներուն միջեւ՝ յանձնելու համար իշխանութիւնը։ Սակայն Ա. Ցովհաննիսեան, որ ամէն ճիգ ու փաստ կը թափէր հաստատելու համար ռուսասիրական այդ տրամադրութիւններուն զարգացումն ու փոխծանք, յանկարծ աչքառու ամբաստանութիւն մը կը նետէ օրուան իշխանութեան վարիչներուն վրայ, — բան մը որ կը հակասէ քիչ մը իր գրքոյկին փաստերուն զարգացման։

Վ. Մինախորեան «իշխանութիւնից հրաժարւել «համաձայնելուց»յետոյ, Քաուխովի հետ մէկտեղ ստորագրում էր Ալեքսանդրապոլի հաշտութեան դաշնագիրը, որ գալիս էր ոչ միայն վտանգելու Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դրութիւնը, այլ և հարցի տակ դնելու փաստօրէն նրա անկախութիւնը։ Քաղաքական առումով, Մինախորեանի ստորագրած դաշնագրի էական մասը Ցաճկաստանի օգտին արւող հողային զիջումները չէն, այլ այն որ այդ դաշնագիրը նախատեսնում է ցաճիկների միջամտութիւնը Հայաստանի ներքին գործերին։ «Հարկը պահանջած դէպքում», Ցաճկաստանը դաշնագրի ուժով «օգնութեան»պիտի գար Հայաստանի զինաթափ Դաշնակցականներին ու էս-էրներին՝ երկրի սահմանների «ներքին անդորրութիւնը» պաշտպանելու համար...։ Հողային զիջումները փաստօրէն այն թատուցումն էին, որ Դաշնակցականներն ու էս-էրները տալիս էին կանխաւ ներքին եւ արտաքին թշնամուց (իմա՝ յեղափոխութիւնից) պաշտպանւելու համար»։ Այս ամբաստանութենէն մեկնելով, Ա. Ցովհաննիսեան կը պարզաբանէ նաեւ «Փետրուար 18ը»։ Վ. Մինախորեան «Փետրուար 18ը» կ'անուանէ «Հայկական Կրոնշդատ»։ Իսկ Ցովհաննիսեան կը գրէ.

«Փետրուարի 18ը քաղաքական հաշւեյարդարի այն օրն էր, երբ ժողովրդական զանգւածների ազատութիւնն ու անկախութիւնը վաճառքի հանած Վրացեաններն ու Մինախորեանները Ալեքսանդրապոլում ստորագրած ծուրհակը թաշնդղին էֆենդու միջոցով ներկայացնում էին տաճիկ զօրահրամանատարութեանը՝ ստանձնած պարտաւորութիւններն իրագործել տալու համար»։

Քիչ առաջ, Ցովհաննիսեանն էր որ Վրացեանը կը ներկայացնէր կոզմոպոլիտական «օրիէնտացիային»։ Հիմա ...թրքասէր։ Ուրիշ հէքեաթ մըն ալ։ «Զիջերինի ծրկայումներից յայտնի դարձաւ վերջերս, թէ ի՛նչպէս փետրուարեան հակայեղափոխութեան օրերին Մոսկուայի ռադիոկայանն ունկնդրում էր ֆրանսիական ծովակալ Դիւմէնիլի, Թիֆլիսի մենշեւիկների եւ Երեւանի Դաշնակցականների քաղցր զրոյցներին։ Մովակալը պատրաստւած էր ափ իջնել Բաթումում, գրաւել Վրաստանն ու Հայաստանը, Ժորդանիայի ու Վրացեանի «փրկութեան» անունով Լոռու զանգւածային ապստամբութիւնն արեան մէջ խեղդելու համար»։

11 տարի է, նստեր են մարդիկը Երեւանի մէջ, «ընդհովանեաւ» կարմիր սուիններու։ Եւ տակաւին կը սիրեն աշակերտական շարադրութիւններ գրել «Նոյեմբերեան յեղափոխութեան» մը դրուագներուն մասին, առանց պարզելու ներքին իմաստը այդ պատմական դէպքերուն։ Նոյեմբեր 29ի մասին զարմանալի է որ նորեկ Երեւանցիները շատ կը վիճին Դաշնակցականներու հետ։ Ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ կազմուեցաւ Հայաստան մը Երեւանի շուրջ, ի՞նչպէս քանդուեցաւ եւ ո՞վ քանդեց այդ Հայաստանը, — այս հարցին կրնան պատասխանել նոյնիսկ անոնք որ երէկ սկսան կարդալ պատմութիւնը։ Ռուսական ուժերու տեղատուութենէն (1917) յետոյ ստեղծուած կացութիւնը չէ՞ն հասկնար տակաւին կարմիր խիկարները, ու չէ՞ն կնար նաեւ կացութիւնը որ ստեղծուած է ռուսական ուժերու մակընթացութենէն յետոյ։ Ա՛յ ծանր որո՞ւ հետ կը վիճին, չէ՞ք տեսներ որ զաղրած չէ մակընթացութիւնը նոր ալիքներ կը զարնուին Երեւանի ափերուն։ Այսինքն նոր նոր Նոյեմբեր 29ներ տեղի կ'ունենան ամէն տարի։

Քանի՛ կարմիր իշխանութիւններ կազմուած են Երեւանի մէջ Դաշնակցականներուն մեկնելէն յետոյ, եւ քանի՛ անգամ, Նոյեմբեր 29ի պէս, վերէն եկած ուրիշ կարմիրներ տապալած ու գրաւած են Երեւանը։

11 տարի է անցեր, բայց ... քան 11 անգամ Նոյեմբեր 29 ... է ունեցեր Երեւանի մէջ։ ... «յիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան», այս անգամ հայ ժողովուրդին ռուսասիրութիւնը չէր ... ծառը, ոչ ալ թրքական բանակին յառաջխաղացումը, որ տապալեցան Երեւանի իշխանաւորները։ Ո՛չ, տապալեցան միայն «կամքով Մոսկուայի»։

Այնպէս չէ՞, Ցովհաննիսեան ... շատ, գէթ հիմա գիտնալու էք ... որ եղաք մէկը զոհերէն Նոյեմբեր 29ի երրորդ արարուածին, եթէ ... սխալիր։

ՇԱՀԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՕՖԻԱ, 1 Դեկտ. — Հողագործական կուսակցութեան համագումարը որուն մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր, տեղի ունեցաւ Սօֆիայի մէջ, բացօթեայ, ցուրտ քամիի մը փաղաքշանքին տակ 15,000 հոգիի ներկայութեան։

Համագումարը ամբողջովին կը գտնուէր հողագործական ներկայ ղեկավարներու, Վիրգիլ Դիմովի, Գիչեվի եւայլն. ազդեցութեան տակ եւ ընդունուած չափաւոր բանաձեւերը կը հաստատեն անոնց վարած քաղաքականութիւնը.

Հողագործականներէն մաս մը կորովի ղեկավարութեամբ փորձեց անջատ գումարում մը ունենալ Պերլին պանդոկի մէջ, բայց միւս մասի սպառնալիքին տակ ետ կեցաւ այդ մտադրութենէն, թէեւ անջատողական շարժումը իր գոյութիւնը կը պահէ, իբրեւ արդիւնք անձնական հակամարտութիւններու։

Համայնավարներն ալ դժգոհ մնացին։ Անոնց օրկանը «Էխօ» դատապարտեց անուանեց հողագործական ղեկավարները եւ համագումարը կոչեց տօնավաճառ։

Ընդհ. Ներումի խնդիրը դեռ իր լուծումը չստացաւ, բայց այլ եւս ստոյգ է որ հողագործական նախկին չորս նախարարները ներման պիտի չարժանանան։ Կ'ըսուի թէ բացի ներքին խռչընդոտներէ, կայ նաեւ արտաքին կարեւոր արգելք մը։ Իբր թէ այդ փախստական նախարարները Պուլկարիոյ ծովային ելքի եւ այլ կարեւոր խնդիրներու մասին որոշ յանձնառութիւններ ստորագրած են Ցունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ հետ։ Անոնց ներումը ու Պուլկարիա գալով հողագործական կուսակցութեան մէջ ղեկավարի դեր ստանձնելը, կրնար ծառայել օրինականացնել Պուլկարիոյ համար վնասակար այդ յանձնառութիւնները եւ հետեւաբար վարկաբեկել հողագործական կուսակցութիւնը։

.˙. Նէօյեի դաշնագրի տարեդարձին առիթով, բողոքի ժողով մը տեղի ունեցաւ «Ռոյեալ» թատրոնին մէջ, որմէ յետոյ մաս մը ցուցարարներ, գերագրգռուած վիճակի մէջ, յարձակեցան գործեցին Եուկոսլաւ դեսպանատան և հիւպատոսարանին վրայ, քանի մը ապակիներ կոտրտեցին եւ ոստիկանական միջամտութեամբ ցրուեցան։

Անմիջապէս ներքին նախարարը ցաւակցութիւն յայտնեց սերպ դեսպանին։ Նոյնը ըրաւ Պէկերովի պուլկար դեսպանը։ Բայց սերպ կառավարութիւնը դժգոհ մնաց եւ պահանջեց յանցաւորներու պատժուիլ, իրեն վերապահելով ուրիշ գործողութիւններ պահանջելու իրաւունքը։

Պուլկար կառավարութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ քաղին ոստիկանապետը եւ երկու հերթապահ ոստիկաններ, որոնք պէտք եղած զգաշութիւնը ձեռք առած չէին ... պանատան եւ հիւպատոսարանին պաշտպանութեան համար։

Սերպերը, արդէն ուշ-բարեկամական հանդէպ Պուլկարիոյ, այս վերջերս անհանգիստ են վարչապետ Մուշանովի Էնկիւրի այցելութեան պատճառով։ Հակառակ պաշտօնական հերքումներու, կը դրան որ ... մը կը դառնայ Պալքանի մէջ։

Թուրքիոյ մերձեցումէն ... տոյ, պուլկարեւթուրք սերտ ... բարեկամութիւն մը, ամէն պարագայ մէջ նպաստաւոր պիտի ըլլայ ... շահերուն համար եւ աչա կը ստեղծուի ջղագրգիռ կացութիւն մը։

Պուլկար թերթերէն մաս մը ... կարծէ թէ Նէօյեի դաշնագրի տարեդարձին առթիւ եղած անկարգութեան այդքան մեծ նշանակութիւն տրուիլը Սերպիոյ կողմէ, հետեւանք է այդ ջղագրգռութեան։ Սերպերը կ'ուզէին արգելք ըլլալ Մուշանովի Էնկիւրի ճամբորդութեան։

Բայց Պուլկարիա ամէն կողմէ մեկուսացած եւ ամէնուն ... ճնշումին ենթակայ, ինչպէս կ'երեւի, կ'ուզէ աւելի գործօն քաղաքականութիւն մը վարել եւ ... Թուրքիոյ բարեկամութեան վրայ ... գալ Սերպիոյ պուլկարահալած ... քաղաքականութիւնը Մակեդոնիոյ եւ այլ խնդիրներու մէջ։

Յաջորդ անգամով պիտի ... դառնած պուլկարեւթուրք յարաբերութիւններու, ինչպէս նաեւ պուլկարական ու խորհրդային հաշտութեան ... համար տարուած աշխատանքներու մասին։

ԱՂ. ԹՈՒԼԻԿ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աշնան և ձմրան փոխադրութեանց գործը կը գտնուի խայտառակ վիճակի մէջ, կը գրէ «Խ. Հայաստան» Ինչո՞ւ, որովհետեւ վագոն չկայ։ ... տեմբերի սկիզբը Հայաստան կը պահանջէր 326 վագոն, ներկայիս իրեն կը տրամադրուի 169 վագոն։ Այս ... կասը շատ գէշ կ'ազդէ վարչ... փայտի եւ քարիւղի, ինչպէս ... շինութեանց նիւթերու փոխադրութեան վրայ։ Պատկան յանձնախումբը դիմեց Անդրկովկասեան Երկ... թուղիներու Վարչութեան, ... լով որ գէթ 200ի հասցուի ... տանի համար պահանջուած վագոններուն թիւը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 30ին, Գերմանիոյ անգործներու թիւը կ'անցնէր 5 միլիոնը, 57000ով։ Նախորդ կիսամսեակին վրայ ուրեմն 214 հազարի յաւելում մը։

Այս յաւելումը կը համապատասխանէ իշխանութեանց նախատեսութեան։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութեան համաձայն, Նոյեմբեր 30ին, անգործներու թիւն եղած է 2,622,027. Նախորդ շաբթուան վրայ 6900 յաւելում մը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ ԴԱՐՄԱՆԻ ՓՆՏՌՏՈՒՔՆԵՐ

Ֆրանսայի ազգային Տնտեսութեան Խորհուրդը յատուկ նիստի հրաւիրուած է կարգ մը հարցերու քննութեան համար։ Ամէնէն առաջ, իր կարծիքը պիտի յայտնէ ընդդէմ անգործութեան ձեռնարկուելիք հանրօգուտ շինութեանց ծրագրին մասին։

Կառավարութիւնը տնտեսական խորհուրդին կարծիքը կը հարցնէ նաեւ թէ Ֆրանսա, ի՞նչ կերպով կրնայ մասնակցիլ միջազգային մեծ աշխատանքներուն, որ նախատեսուած են Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին եւ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կողմէ, մեղմացնելու համար ներկայ տագնապին հետեւանքները։

Տեղեկաբերը այս միջազգային աշխատանքները բաժնած է զանազան գլուխներու, անոնք որ միջազգային բնոյթ կը կրեն եւ պիտի գործադրուին Ֆրանսայի եւ իր գաղթավայրերուն մէջ, աշխատանքները որ պիտի կատարուին դրացի երկիրներու հետ համաձայնութեամբ եւ գործակցութեամբ, այն աշխատանքները որ պիտի կատարուին օտար հողի վրայ ֆրանսացի ճարտարագործներու գործակցութեամբ։

Ինչպէս նաեւ Եւրոպայի մէջ կամ Եւրոպայէ դուրս կատարուելիք աշխատանքները՝ միջազգ. համաձայնութենէ վերջ։ Իբր օրինակ, տեղեկագիրը կը յիշէ կարգ մը գործեր, որոնց կրնան մտնել ծրագրին մէջ։

ԿՕՇԻԿԻ ԵՒ ԿԱՇԻԻ ԳՈՐԾԸ

Կօշիկի եւ կաշիի ֆրանսական ճարտարարուեստը պաշտպանելու համար, Խորհուրդին տեղեկաբերը պատրաստած է կարգ մը առաջարկներ։ Նախ կը քննէ մորթի պատրաստութեան մէջ մտցուելիք բարեփոխումները։ Կօշիկի գործին մէջ, տեղեկաբերը կը թելադրէ շինութեան եւ բաշխումի մէջ կարգ մը խնայողութիւններ կատարել եւ կը ճանաչէ այն միջոցները որոնց շնորհիւ Ֆրանսայի կօշկեղէնը պիտի կրնայ տոկալ օտար մրցակցութեան եւ առանց մեծ վնասի անցընել տագնապի շրջանը։

Ուրիշ տեղեկաբեր մը պատրաստած է երկաթուղիի եւ հանրակառքի նիւթեղէնի ճարտարարուեստին մասին առաջարկներ։

Տեղեկաբերը քննելէ յետոյ այդ ճիւղին ներկայ կացութիւնը, կը թելադրէ որ ան անհրաժեշտ միջոցները գործադրէ, օրպէսզի կարենայ արտածել։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԺԸՆԵՒԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին անգործութեան յանձնախումբը, նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ, զբաղելու համար անգործութեան վերաբերեալ հարցերով, եւ մասնաւորաբար աշխատանքի ժամերու հարցով։

Իտալիոյ ներկայացուցիչը (գործատիրական) յայտնեց թէ շաբաթական աշխատանքի ժամերը 40ի վերածելու համար, անհրաժեշտ է նաեւ գիտնալ թէ ներկայիս ի՛նչ են աշխատանքի ժամերը զանազան երկիրներու մէջ։ Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութեան ըսելովը՝ Ամերիկայի մէջ շաբաթական միջին 35 ժամ է։ Արդէն զանազան երկիրներու մէջ աշխատանքի ժամերը կրճատուած են եւ կացութիւնը ամէն տեղ նոյնը չէ։

Ֆրանսայի բանուորական ներկայացուցիչներէն մէկը յայտնեց թէ իր իսկ կատարած քննութեամբ, հաստատուած է թէ ճարտարագործներէն շատերը դէմ են շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի եւ միայն երկու պատասխան ստացած է ի նպաստ։

Իսկ ֆրանսական Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը Ժուհօ յայտնեց ամբողջ աշխարհի մտահոգութիւնը անգործութեան տագնապի տեւողութեան հանդէպ.— Շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքը ըսել, միմիայն պահանջն է սէնտիքաններուն։ Ցարդ, գործաւորութեան ներկայացուցիչները 40 ժամ աշխատանքի դէմ որեւէ լուրջ առարկութիւն չէին ըրեր։ Բայց երբ կը հաստատուի թէ ամէն տեղ, 40 ժամէն պակաս կ'աշխատին, ինչպէս կարելի համաձայնութիւն մը չգոյացնել այդ մասին»։

Ըստ Ժուհոյի պէտք է ընդունիլ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքը, որ թէեւ մէջտեղէն չի վերցներ, բայց կը նպաստէ մեղմացնելու տագնապը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԱՐԱՐԱՏԻ ԽՆԴԻՐ ՉԿԱՅ ԱՅԼԵՒՍ»

Մարտինէն կը գրեն Թուրք Թերթերու.—

Արարատի յեղուզակներուն վերջին ու վճռական հարուածը տրուելէ յետոյ, ապստամբները յաջողած էին Պարսկաստան ապաստանիլ։ Յեղուզակներու պետերը, որոնք իրենց իրենց տիտղոսներ ու պաշտօններ տուած էին, հետեւեալներն են.— «Հօյպուն»ի արտաքարգ գինուորական պատուիրակ՝ Իհսան Նուրի, Արարատի կառավարութեան պետ՝ Բրօ Հասօ, պատերազմական նախարար՝ Ֆերզենտ, նախարար՝ Սէյիտ Ռէսուլ։ Իհսան Նուրի Պարսկաստանի մէջ գտած է նաեւ իր ընկերներուն եւ անոնցմէ զատուորէն բաժնուելով, պարսկական ոստիկանութեան մէջ մտած է։

Բրօ Հասօ, ձմեռը մեր սահմանին մօտակայ պարսկական հողամասին վրայ անցնելէ յետոյ, զանազան յեղուզակային նոր գործունէութեան լծուած էր։ Անցեալ մարտին, Պարսկաստան որոշած էր նուաճել Բրօ Հասօի աշիրէթը եւ անոր միացող խռովարարները։ Գնդապետ Քէլը Ալիի եւ Միր Հիւսէյին Խան Հաշիմիի հրամանատարութեամբ զապիչ ուժեր անցեալ օգոստոսին յաջողած են Տէրպէնտի մօտ նեղը դնել յեղուզակները։

Մեծ ու արիւնահեղ ճակատամարտէ մը յետոյ, սպաննուած էին յեղուզակներու պետ Բրօ Հասօն եւ եղբայրը՝ Էյուպ։ Իրենց պետը կորսնցնող յեղուզակները, երեք խումբի բաժնուելով, Աղ-Կէօլի կողմը՝ Էյէնտի շրջակայքը, առաջարկած են Պարսկաստանի անձնատուր ըլլալու համար բանակցութեան մտնել։ Պարսկաստան ընդունած է որ յեղուզակները բնակին պարսկական գիւղերուն մէջ եւ պահեն իրենց զէնքերը։ Սակայն յեղուզակները այդ գիւղերուն մէջ ալ անհանդարտ կեցած ըլլալով, պարսիկ կառավարութիւնը յանկարծակի յարձակումով մը բնաջնջած է 36 յեղուզակներ, եւ անոնց կարգին կեղծ պատերազմական նախարար Ֆէրզենտէն ու ընկերը՝ Ֆարիսը։

Այս կերպով Արարատի յեղուզակներուն մնացորդ մասն ալ ջնջուած է պարսիկ կառավարութեան կողմէ եւ հետեւաբար՝ Արարատի խնդիրն ալ վերջ գտած է։

Թուրքեւպարսիկ սահմաններուն եւ շրջականերուն մէջ, Պարսկաստանի կողմէ կատարուած յեղուզակներու բնաջնջման գործին օժանդակած են նաեւ Թուրք սահմանապահ ջոկատները։ Քէլը Ալի եւ Մահմուտ Խանները մեծ յաջողութիւններ ցոյց տուած են այս գործին մէջ։

ՕԴԱՆԱՒ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԷՆԿԻՒՐԻ 3 Դեկտ.— Կառավարութիւնը չափազանց խիստ պիտի շարժի մաքսանենգութեան դէմ։ Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ, իր պատրաստած տեղեկագիրներով պէտքը ցոյց կուտայ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ բուռն եւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել այս սուր հիւանդութեան դէմ։ Ո՛չ միայն պետական գանձին, այլեւ պետութեան հեղինակութեանը եւ հանրային օգուտներուն աղաղակող այս վտանգին դէմ, պէտք է երկրին բոլոր պաշտօնական եւ մասնաւոր կազմակերպութիւնները ինչպէս նաեւ ամբողջ հայրենակիցները ձեռք ձեռքի տալով պայքար մղեն։

Այսպէս կարելի է վերլուծել կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին կողմէ տրուած որոշումին իմաստը։

Երեսփոխաններէ կազմուած ելմտական յանձնաժողովը, մաքսանենգութեան դէմ մղուելիք պայքարի ծրագրին մէջ հետեւեալ քանի մը կէտերը կ'ուզէ ընդունիլ տալ։

1. Անկախութեան ատեաններ կազմել, դատելու համար մաքսանենգները ու իրենց գործակիցները։

2. Սակաւաթիւ են անոնք որ կը խորհին ընդլայնել մաքսային ընդհ. տնօրէնութեան դէտերու կազմակերպութիւնը։ Որովհետեւ ասանկ կազմակերպութիւն մը մեծ ծախքի կարօտ է։

3. Կը կարծուի թէ յաղթական պիտի հանդիսանայ մեծամասնութեան տեսակէտը, այսինքն զինուորական ուժով պայքարիլ մաքսանենգութեան դէմ, փակել մաքսանենգութեան ատակ ճամբաները եւ ի հարկին օգտուիլ նաեւ օդային ուժերէ։

ՍՏԱԼԻՆԻ ԽԵԼՔԻ՞Ն ԴԳԱՒ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ կարմիր տիրակալը Ստալին որ Խորհրդ. Միութեան վրայ կը թագաւորէ իբր ծխմորիտ ցար, եւ որ կը վարուէր ինքնակալի նման նոյն իսկ իր գլխաւոր աշխատակիցներուն հանդէպ, այս վերջերս սկսած է յայտնուիլ իբր մեկենաս, ինչպէս աշխարհի բոլոր մեծերը որ իրենց գիրենց կը յարգեն։

Բոլորը զարմացնելով, կը հաղորդէ «Ընկերվարական Սուրհանդակ» թերթին Մոսկուայի թղթակիցը, Ստալին, յայտնապէս որդեգրած է առատաձեռն վարմունք մը՝ գրականութեան, գիտութեան եւ գեղարուեստի հանդէպ։

Ջերմ երաժշտասէր մը դարձած է եւ ամէն կողմ խռնելով իր մեկուսացած կեանքին խիստ սովորութիւններուն հետ, կը յաճախէ Մոսկուայի թատերական առաջին ներկայացումներուն։ Քանիցս նոյնիսկ Մոսկուայի թատրոնները պաշտպանած է Կէփէուի խստութիւններուն դէմ։

Քանի մը առաջ, «Ուլտրապրոլետ» գրողներու պատուիրակութիւն մը գացեր էր զինքը տեսնելու Կրեմլինի պալատին մէջ եւ խնդրելու որ աւելի քաջալերէ պրոլետարական գրականութիւնը, աւելցնելով թոշակները եւ կրկնապատկելով ոչ-համայնավար վիպագիրներու հանդէպ խստութիւնը։

Ստալին անակնկալի բերաւ պատուիրակները, ընդմիջելով ճառերը եւ հետեւեալ անսպասելի խօսքերն ըսելով.

— Դժբախտութիւնը հոն է որ դէշ կը գրէք. սորվեցէք լաւ գրել եւ ամէն բան լաւ կ'երթայ։

Ստալին բացայայտօրէն իր մեկենասի դերը այնքան լրջօրէն կ'առնէ, որ թոյլ տուած է որ իր կինը բանայ գրական սալոն մը, ուր երիտասարդ գրողներ կը հրաւիրուին երթալ կարդալու իրենց նոր գործերէն հատուածներ։

Կարմիր դիկտատորը նոյնպէս մեծ հաճոյք կը զգայ երբ ծանօթ գրողներ իրեն կը դիմեն խնդրելու անձնական ծառայութիւններ եւ յաճախ, ան գոհացում կուտայ խնդրանքներուն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՄԷՔՆԷՍ (Մարոք).— Մէքնէսը բաւական մեծ տարածութեամբ ընդարձակ քաղաք մըն է, բարձր եւ օդասուն։

1908էն ի վեր ֆրանս. գաղթավայր է։ Կան զօրանոցներ եւ պահակազօրք։

Ամէն գունդ ունի իր բանակատեղին։

Օտար լեգէոնին մէջ Հայեր ալ կան, զանազան տեղերէ։ Թէեւ գոհ չենք միջավայրէն, բայց ստիպուած ենք համբերել։

Ազգային կեանքի, կուսակցութեան եւ հայրենիքին մասին խօսակցելով, իրար կը մխիթարենք։

Շատ կ'ուզենք հայերէն լրագիրներ եւ գիրքեր կարդալ, որպէս զի մեր լեզուն չմոռնանք, բայց մեր նիւթական կացութիւնը չի ներեր։ Շատ ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ այս պակասը լրացնէին սրտացաւ հայրենակիցներ։ Մեր հասցէն.—

Légionaire M. Mekdjian 2/2 Régiment Etranger 6e Compagnie. Meknes, Maroc.

Գ. ՑԷՐՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Յաճախ կը ստանանք այսպիսի դիմումներ, բայց դժուար է գոհացում տալ բոլորին։ «Յառաջ»ը կը ղրկուի արդէն։ Ուրիշներ ալ չը՞պիտի ուզէին գիրքեր նուիրել։

ԻՆՉ ԿԸՍԵՆ ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՇԱՎԻԼ.— Ծուանդոտ ենք հանդէսներ, երեկոյթներ սարքելու մէջ, բայց նախաձեռնողիր չենք պատշաճութիւնները յարգելու կամ հանդէսի համեմատ կարգադրութիւններ ու յայտագիրներ պատրաստելու համար։

Ստիպուած ենք նոյնպէս ամէն բանի մէջ ալ եւ շուտ կը կապկենք ինչ որ մերը չէ, ըլլայ լաւ կամ յոռի, բայց չենք ուզեր մեր ազգային արժէքները գնահատել ու բաւ այնմ ցուցադրել։ Սգահանդէսի մէջ ծափեր կը զարնենք ծիծաղ առթելու չափ, թերեւս վախնալով որ կը վիրաւորենք մեր ճառախօսները կամ երգիչները եւ կ'երգենք «Սիրուհիս քեզ համար»ի պէս երգեր, որ շատ խոտոր կը համեմատին օրուան խորհրդաւորութեան հետ։

Պարագայ մըն ալ կ'ուզէի յանձնել մեր յարգելի երաժիշտներու ուշադրութեան, - կարելի չէ՞ր, օրինակ, որ փոխան օտար մահերգի մը, գործածէինք մեր անմահն Պետրոս Դուրեանի «Եթէ տժգոյն մահու հրեշտակ» խորհրդաւոր երգը, որ աւելի ազդեցիկ պիտի ըլլար քան Շոփէնի մահերգը որուն խորութենէն ժողովրդեան մեծամասնութիւնը ոչինչ կը հասկնայ։

Ազգայնամոլ ըլլալու պէտք ունինք գոնէ՛ այս բացառիկ ժամանակներու մէջ։ Քանի կ'ապրինք ազատ կլիմայի մը տակ եւ ունինք ազատ թեւեր, օգտագործենք մեր արժէքները այսպիսի հաւաքոյթներու մէջ, եթէ չենք ուզեր որ մեր արիւնը ցամքի կամ ապականի կամ տկարանայ այլազան հոսանքներէ։

ՄԷՆ—ՍԷ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

ԱՂԱԲԷԿՈՎ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՏՄԵԼ...

— Այո՛, նոյնիսկ բոլշեւիկներից։ Ես տեղեկութիւն կարող եմ ստանալ ամէն տեղից, բացի Անգլիացիներից։ Վերջապէս, գուցէ Հայերի Թուրքիայում ունեցած գործունէութի՞ւնն էլ հետաքրքրէ ձեզ, իմ մտերիմ բարեկամն է հայ եպիսկոպոս Գ.»։

Եւ այնուհետեւ Էլմայեանը, ամսական 150 տոլարով, լրտեսութիւն է անում յօգուտ բոլշեւիկների «Մալոյեան» ծածկանունով,

Ի վերջոյ, առաջ բերենք Աղաբէկովի գրքի այն տողերը, որոնք վերաբերւում են կովկասեան կուսակցութիւններին։ Գեպէուի արտասահմանեան մասի արեւելեան գործերը ընդունելիս, 1928ի կէսերին, Աղաբէկովը լսում է հետեւեալ զեկուցումը բաժնի վարիչ Գէորգեանից.

«Ես յատուկ զբաղուած եմ կովկասեան խմբակցութիւնների գործերով, որովհետեւ միւսները ոչ մի լուրջ բան չեն ներկայացնում։ Հիմնականը վրացի մենշեւիկները, մուսաւաթականները, դաշնակցականներն ու լեռնականներն են։ Հէնց հիմա նրանք իրար հետ բանակցութիւններ են վարում այսպէս կոչուած կովկասեան կոնֆեդերացիայի՝ մէկ ճակատ կազմելու համար։ Համարեա բոլոր խմբակցութիւնները, Դաշնակների բացառութեամբ, պատրաստ են այդ միութեան կոմիտէի մէջ մտնելու։ Բոլոր այդ խմբերը նպաստ են ստանում այս կամ այն օտար պետութիւնից, որ շահագրգռուած է Խորհրդ. Միութեան ժողովուրդների անջատողական շարժման զարգացման մէջ։ Եւ այժմ մենք փաստական տեղեկութիւններ ունենք, որ այդ խմբերին աջակցում են Լեհերը, որոնք դրամ են տալիս նրանց, այդ ազգութիւններից զինուորական մասնագէտներ են պատրաստում ապստամբութեան համար եւ բնական է, օգտագործում են նրանց հետախուզական նպատակներով։ Բայց, համաձայն գործակալական տեղեկութիւնների, Լեհերի կռնակը կանգնած է Ֆրանսան, որի ղեկավարութեան տակ գործում է լեհական ընդհանուր սպայակոյտը։ Այդ պարագան հաստատուած է եւ այն փաստով, որ բոլոր այդ խմբերի կենտրոնները գտնւում են Փարիզում։ Ահա ընդհանուր դրութիւնը։

— Իսկ ի՞նչպէս են Դաշնակները, հարցնում է Աղաբէկովը։

— Դաշնակներն ունեն հին եւ ուժեղ կազմակերպութիւն։ Նրանց դրամական աջակցութիւն են ցոյց տալիս Ամերիկայից։ Բացի այդ, նրանք օգտագործում են Հայոց եկեղեցին, որը համարեա ամբողջապէս նրանց ազդեցութեան տակ է գտնւում։ Վերջապէս, գործակալների տուած տեղեկութիւններով, նրանց դրամով օգնում են Անգլիացիք։ Պէտք է ընդհանրապէս ասել, որ բոլոր հակայեղափոխական կուսակցութիւններին օգնութիւն են ցոյց տալիս այն երկրները, որոնք շահագրգռուած են կովկասեան նաւթով։ Ահա թէ ինչու մենք ենթադրում ենք, թէ այստեղ գործը կատարւում է ոչ առանց Դէտերտինգի մասնակցութեան։

— Հիմա պատմիր, թէ՝ մե՞նք ինչ միջոցներ ենք ձեռք առել։

— Դաշնակների մասին դու գիտես Պարսկաստանի գործունէութիւնից։ Մենք ձեռք ենք ձգում նրանց նամակները, որ գնում են Թաւրիզ Իշխանեանի հասցէով (*)։ Այդ նամակագրութիւնից մենք իրազեկ ենք նրանց գործունէութեան Հայաստանում ու Թուրքիայում եւ մեր կողմից հակամիջոցներ ենք ձեռք առնում։ Մի ուրիշ աղբիւր Հայերի մասին գտնւում է Պոլսում, որ այնտեղի պատրիարք Նարոյեանի գրագրութիւնն է յանձնում մեզ։ Վերջապէս, Ռումանիայի հայ առաջնորդ Մաղլըմեանը մեր հրահանգներով աշխատում է քայքայել Դաշնակներին եւ տեղեկութիւններ է տալիս մեզ այնտեղի Հայերի վիճակի եւ տրամադրութիւնների մասին։

Գալով Վրաց մենշեւիկներին՝ նրանք աշխատում են Թուրքիայի եւ մասամբ էլ Լեհաստանի վրայով։ Ծածուկ Պոլսում են գտնւում Սարիկօ Մդիվանին եւ Նոյ Ռամիշվիլին ձգտում իրենց ցեղակիցների հետ կապուելու համար։ Նրանց Փարիզից մեկնելու մասին մեր գործակալներն անմիջապէս լուր են տալիս մեզ, եւ մենք միշտ պատրաստ ենք լինում։ Բացի այդ, մենք ստանում ենք նրանց խմբերի ներսի արձանագրութիւնները եւ միշտ տեղեակ ենք նրանց գործերին։

Մուսաւաթականներն էլ աշխատում են Թուրքիայի եւ Պարսկաստանի վրայով։ Պոլսում նստած է Մահմէդ Ալի Ռասուլ Զադէն, որ պարագլուխն է այդ կուսակցութեան։ Թեհրանում ապրում է նրա եղբայրը, իսկ Թուրքիայում եւ Փեհլեւում նրանց գործակալներն են Միրզա Բալլան եւ Դոկտ. Ախունդովը։ Նրանք բոլորն էլ շատ լաւ կերպով գտնւում են մեր հսկողութեան տակ»։

Թէ որքան համապատասխան են իրականութեան Աղաբէկովի հաղորդած փաստերը Վրաց կամ Ադրբէջանեան կուսակցութիւնների մասին, կարող են ասել իրենք՝ այդ կուսակցութիւնները։ Հայ ընթերցողի համար, սակայն, ակնյայտնի է Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին յայտնած տեղեկութիւնների անհեթեթութիւնը։ Որ բոլշեւիկների կարծիքով Անգլիացիները դրամ են տալիս Դաշնակցականներին, դեռ կարելի է հասկանալ՝ չէ՞ որ նրանց աչքին ամէն տեղ անգլիական ոսկու ձեռքն է երեւում։ Ինչո՞ւ չէ։ Անգլիան դրամ շատ ունի, կարող է տալ եւ Դաշնակցականներին։ Բայց որ Դաշնակցականները «օգտագործում են Հայոց եկեղեցին»,— այդ արդէն եփած հաւն էլ կը ծիծաղի։ Ինչո՞ւ համար են դրամ ստանում այդ բոլոր Գլտչեանները, Մաղլըմեանները, Էլմայեանները, որ այդքան տարրական լուսաբանութիւն էլ չեն տալիս Չեկային...

Դեռ ուրիշ շատ հետաքրքրական մէջբերումներ էլ կարելի կը լինէր անել Աղաբէկովի գրքից, բայց մեր յօդուածը առանց այն էլ երկարեց։ Բաւականանանք այսքանով։ Ռուսերէն իմացողը թո՛ղ կարդայ այդ գիրքը։ Խրատական շատ բան կը գտնէ մէջը։ Աղաբէկովը, որ «ղեկավարում էր Գեպէուի աշխատանքները Հիմալայեան լեռներից մինչեւ Նեղոսի հովիտը», գործին լաւ տեղեակ մարդու հեղինակութեամբ պատկերացնում է բոլշեւիկեան Չեկայի բովանդակ փտութիւնը։ Եւ գիրքը լրացնելուց յետոյ, ընթերցողը չի կարող չհամակուել նոյն զգացումներով ու չգալ նոյն եզրակացութեան, ինչ եզրակացութեան եկել է Աղաբէկովը, որ՝

Չեկան կամ Գեպէուն, «բանուորական դիկտատուրութեան փոխարէն բանուորութիւնը խեղդող մի մարմին է»։ Մի ժահրոտ պալար մարդկութեան մարմնի վրայ, որ կարող է բժշկել միայն վիրահատական միջոցներով։

Ս. ՎՐ.

ՎԵՐՋ

(*) Իր առաջին գրքում էլ Աղաբէկովը պնդում էր նոյն բանը։ կատարուած քննութիւնը պարզում է, որ, իրօք, մի քանի նամակներ Թաւրիզի փոստից անցել են բոլշեւիկների ձեռքը, բայց այդ եղել է մասնակի երեւոյթ եւ տեւել է շատ կարճ ժամանակ։ Ընդհակառակը, բոլոր տւեալներից երեւում է, որ Չեկայի ճիգերը թափանցելու դաշնակցութեան ներսը եւ ձեռք ձգելու ներքին նամակներ ու վաւերագրեր՝ անպտուղ են անցել։ ԽՄԲ.

ԾԻԾԱՂ

— Մա՛րգ, այս առտու երեցկինը հոս էր, հին հագուստներ խնդրեց աղքատի համար։

— Տուի՞ր բան մը.

— Բնական է, շատ հին բան չունէինք արդէն, միայն քու հագուստդ, զոր հինգ տարի առաջ կարեր տուեր էիր եւ իմ մէկ շրջազգեստս, զոր երեք ամիս առաջ գներ էի։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը։

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Վաղը կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր. Սէն Ժիժիլի *սրահներուն մէջ,* 46պիս Րիւ Սէն Ժիլտիէ։

Կը մասնակցին՝ Օր. Աղաբէկեան *(հայկական երգեր),* Օր. Գաւուզեան *(ռուս եւ սպան. պարեր),* Մ. Վիլհելմ Թօմսըն *(հնդկ. եւ եգիպտ. պարեր)* եւ Թառիստ Մ. Ժօրժ։

Տիկ. Նուրաբեանի *եւ* Տիկ. Խաչատուրեանի *կողմէ*

ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ՆԱՄՈՒՍԻ ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՏՈՂԱՆԸ

Ա ն ը ն դ հ ա տ ճ ա շ *Մ ա տ չ ե լ ի պ ո ւ ֆ է*

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է *Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղի գրոյցը, որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի,* 71 Ave. Kléber.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԳԷՈՐԳ ... Մասիս խումբի ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Զէյթուն կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գ Ա Ր Ա Ռ

ԿՐԸՆՕԲԼԻ կոմիտէն ժողովի կը ծրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին ծանօթ ճաւաքատեղին։

կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սալօ խումբի ընկերա-ճամակրական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին ընկեր Ղամպէրեանի սրճարանը։ Կը դասախօսէ ընկեր Վարդան Ջուլլէրեան։ Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը ծրաւիրէ կօրիւն, Աւագ, Առիւծ եւ Զօրաւ Սալտօ խումբերը վաղը կիրակի ժամը 2ին սովորական ճաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկոյց պատգամաւորներու կողմէ, վարչութեան ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը բացառիկ խառն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն-Լուի Պուլ. Օտտոյի Պատ. Միութեանց ընկերները կարեւոր խնդրոյ մը շուրջ խորհրդակցելու այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 13, Rue de la République*ի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ գիշեր, ծանօթ հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԴՐԷԱՍԻ եւ իր շրջանի Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը ծրաւիրէ բոլոր ճայրենակիցները, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Գէլվիլ, Մէթրօ Գէլվիլ։ կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն, ճաշուետուութիւն, եւայլն։ Բոլոր ճայրենակիցներէն կը խնդրուի որոշեալ ժամուն ներկայ ըլլալ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.— 960 ֆր. կարգադրեցինք։

Պրիւքսէլ, Կ. Փ.— 200։

Տիկուան, Մ. Հ.— 35։

Վարձու են *Բաղանի մէջ (Փորթ տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու, հանրակառք 85), երկու սենեակներ եւ խոհանոց մը։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Գողասեանի* 226 Rue de la Convention, Paris. *Մէթրօ՝* Convention.

Վարձու է *նոր յարկաբաժին մը* Buttes-Chaumont *մօտ, 2 մեծ սենեակ, կազ, ջուր, գինը՝ գիւրամատչելի։ Դիմել Գ. Մ. Վարդանեանի.* 13 Rue Petit, Paris (19). Métro Jaurès կամ Bolivar.

EMPIRE մեպիթ-հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սիփան երգչախումբի կողմէ, 3 Յունուար, շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter RUE ST. DIDIER, մէթրօ Վիքթոր Հիւկօ։

Խմբերգ (նոր երգեր), գեղարուեստական բաժին յայտնի արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, յայտնի orchestre Visanti Coliseum։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Գ ի ն 12.50 ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրատուն, Պրատուն Հրանտ-Սամուէլ, Ֆլօրիտ ճաշարան, Լ. Նշանեան (56 rue Piat (20). *Աւետիսեան նպարավաճառատուն* (28 rue de la Huchette). *Սարգիս Սեփեան* (8 rue Domat). *Սարգիս Գէորգեան* (24 rue St. Lazar).

«ՊԱՐԱՕԼԻՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Պարաօլիրաց Միութեան կողմէ։ 19 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualité*ի շքեղ սրահին մէջ։*

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, *131* Rue Cambronne, Métro Vaugirard, տեղի կ'ունենան վիճաբանութիւններ *«ՖԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐԸ»* զեկոյցին առթիւ։

Մուտքը ազատ է ամէնուն համար։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մուլինոյի մասնաճիւղին կողմէ

26 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

13 rue d'Issy, Գիյեմանքու. Ընտիր ճազ-ճօխ յայտագիր

կը ներկայացուի քրքջալից զաւեշտ մը

Մ ու տ ք ը 5 ֆ ր ա ն ք

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ

ՄԻՇՏ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԳՈՐԾ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ, 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՕՆ

Մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէօն Tél. Dan. 41—45

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐՏԷՍԸ

6 ՖՐԱՆՔ Է, 20 ՖՐԱՆՔ ՉԷ

իր Հայաստանի մեծադիր եւ բազմագոյն քարտէսը, ինչպէս շատեր կը շփոթին ուրիշ քարտէսի մը հետ։ Իր տեղը ան է միշտ «Համայնագիտական քարտէս» *Հայաստանի որովհետեւ իր շուրջը ունի աշխարհագրական եւ վիճակագրական, հնագիտական բազմաթիւ տեղեկութիւններ, հայրենի մանրանկար տեսարաններ, Վանի, Խարբերդի, Կիլիկիոյ եւ Կարնոյ նահանգները առանձին, նորակառոյց Նոր-Արաբկիր, Նոր-Եւդոկիա, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Դուպարաշէն առանձին բլանի վրայ։ Այս առաջին հայ քարտէսն է, որ հրատարակուած է պատկերազարդ եւ բնագիրով։ Իր նշանաբանն է՝ Հակառակ ամէն կողմէ տեղ գինը 10 ֆրանք ընելու առաջարկներուն, ԱԺԱՆ ԸՐԻ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ։ Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա՝ 10 ֆրանք, այլուր՝ 8 ֆրանք։ Դիմել* H. BABESSIAN*ի,* 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France, *կամ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան։ Ռումանիոյ մէջ գործակալն է* H. GIKNAVORIAN, B. P. N. 487 Bucarest(1)

Ի Ա Յ Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Գ Է Ս Կ Ա Ն Ի Կ

ԾԱՆՕԹ.— Մէկ ամիս եղաւ այս քարտէսի լոյս տեսնելը եւ 1200 օրինակ սպառեցաւ անկէ մի միայն Ֆրանսայի մէջ, բացի արտասահման ղրկուածներէն։ Ուրեմն, փութացէք հատ մը ապահովել անկէ, քանի դեռ չէ սպառած։ Նոյնով լոյս պիտի տեսնէ «Հայաստանի աշխարհագրութիւնը», մեծադիր էջերով գիրք մը՝ զարդարուած 20 գունաւոր եւ բազմաթիւ սեւ պատկերներով եւ հին ու նոր Հայաստանի քարտէսներով։ Պիտի խօսի պատմական Հայաստանի, ներկայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - **ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ**

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris *(5)*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻԺԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Teléphone ANJOU 18-00

ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԱՐՏԱԾՈՒՄ ՑԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կը ճայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու ճամար։

Դ Ե Ր Ձ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Ն

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

RESTAURANT ANTOINE

20 Rue Rodier, PARIS

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամքով պատրաստուած ճամեղ կերակուրներ զեղչեալ գիներով։ Ամէն օր արեւելեան նուագ, ընկերակցութեամբ օրիորդ ՖԷՐԻՏԷԻ, որ կ'երգէ եւ կը պարէ։ Միակ ժամադրավայրը Արեւելքի սիրաճարներուն։

FABRIQUE DE TRICOT

A. DERTOMAYAN

Gross Mayի տեսակները

May-Fine, Pull-over et Gilet կանանց ճամար

Spécialité pour enfants, fermeture à clefով

Գաւառի շրջուն վաճառորդներուն չափաւոր գին եւ կանոնաւոր առաքում։

Հասցէ՝ 29 Allée de la Seine, Issy-les-Moulineaux, Seine

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—78

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՈՅ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

1.— ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ.— ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

14 մայիսին, երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 3ի ատենները, իր պարտականութեան բերումով, Յակոբ կը պտտէր Ղալաթիոյ կողմերը։ Կարգ մը քննութիւններ կատարելէ յետոյ՝ տուն կը վերադառնար։ Երբ կը հասնի, իր տան մօտ, գինեվաճառ Գատըգէօյցի Սարգիսին խանութին առջեւ, անբաղ վայր մը, յանկարծակի յարձակման մը կ'ենթարկուի։ Անծանօթ մը 3—4 տեղէ կը վիրաւորէ զինք եւ կը փախչի։ Սեդրաք եւս 3—4 անգամ զէնք կը պարպէ ոճրագործին վրայ, սակայն իր գնդակները կը վրիպին։ Սեդրաք իր վէրքերուն ցաւին չդիմանալով եւ առատ արիւն կորսնցուցած ըլլալով, հազիւ 200 քայլ կ'առնէ եւ Քաֆուճը բաղնիքէն ներս կը մտնէ, գետին կ'իյնայ ու կը նուաղի։ Պատահաբար այդ կողմերէն կ'անցնէր պաշտօնակիցը, Խայրի էֆէնտի, որ իմանալով դէպքը, կը վազէ վիրաւորեալին մօտ եւ կը հարցնէ.

— Անցած ըլլայ, սիրելիս, ո՞վ զարկաւ։

— Գալաթիա փողոցին մէջ գինեվաճառ Սարգիսը աշկերտ մը ունի, անունը չեմ յիշեր, գիրուկ, սեւ պեխերով, կարճահասակ հայ երիտասարդ մըն է. ան էր, որ զարկաւ զիս...

Խայրի էֆէնտի, բաղնեպաններուն հրամայելով որ, մինչեւ բժիշկին հասնիլը, քիչ մը պաղ ջուր զարնեն վիրաւորեալին երեսին, վազեց Ղալաթիայի կեդրոնական ոստիկանատունը եւ պատմեց դէպքը։ Ոստիկանապետը, Շէմսի էֆէնտի, միասին առնելով պահակազօրքի երկրորդ գունդին երկրորդ դումարտակին տասնապետներէն Հիւսէյին Զիհնի եւ Բերայի գաղտնի ոստիկաններէն Րիֆաթ եւ Խայրի էֆէնտիները, գնաց ուղղակի բաղնիք։ Դարձեալ հարցաքննուեցաւ վիրաւոր Սեդրաքը։

— Ո՞վ վիրաւորեց քեզ, եղբա՛յրս։

— Ոստիկանապե՛տ, Սարգիսին աշկերտը։

— Սակայն, տղա՛ս, Գալաթիա փողոցին մէջ երկու Սարգիս կայ, ո՞րն է։

— Քամֆանա Սարգիսին աշկերտը։

Անմիջապէս արձանագրեց այս անունները, յետոյ Սեդրաքը ղրկեց Պոլսոյ վեցերորդ շրջանակին հիւանդանոցը։ Սակայն դժբախտ վիրաւորը մեռաւ կէս ժամ ետքը։ Քիչ վերջ կը հասնէր հազարապետ Տոքթ. Լուվիքի, որուն բժշկական տեղեկագրին համաձայն Սեդրաք ստացած էր 13 վէրք եւ մահը յառաջ եկած էր կուրծքի վէրքէն։

Սեդրաք մեռած էր արդէն, երբ ձերբակալուեցան գինեվաճառ Սարգիս, Քամֆանա Սարգիս եւ իր որդեգիրը Գարապետ, այլ անուամբ Արշակ։

Բոլորն ալ կ'ուրանային եւ ժխտական պատասխան կուտային հարցումներուն։ Ու կը յայտնէին թէ որեւէ տեղեկութիւն չունին Սեդրաքի սպանութեան դէպքին մասին։

Դարձեալ այդ օրերուն էր, որ Պոլսոյ ոստիկանական շարքերէն Խալիլ էֆէնտի սպաննուեցաւ հայ ֆէտայիի մը գնդակով։

Ոստիկանութիւնը, հետապնդելով հանդերձ այս ֆէտայիները, կը պատրաստուէր ձերբակալել նաեւ Եալովայի աւազակներէն Եօրկին ու եղբայրը որոնք ապաստան գտած էին Սամաթիոյ մէջ։ Ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն առած էր անոնց թաքստոցին մասին։ Խումբ մը ոստիկան ղրկուեցաւ անոնց վրայ, սակայն վերջին պահուն Ալթիւլ Համիտ հրամայեց աւազակները ձերբակալել ողջ, առանց զէնք գործածելու, հակառակ պարագային կը սպառնար պատասխանատու նկատել զիս։ Բայց եւ այնպէս աւազակները զինուած էին, նոյնիսկ զէնք պարպեցին ոստիկաններուն վրայ, որոնցմէ երկուքը վիրաւորուեցան թեթեւակի։ Ստիպուեցայ հրամայել, որ խիստ պաշարման տակ առնուին աւազակները, որպէս զի անօթութեան պատճառով անձնատուր ըլլան։

Յաջորդ օրը տեսանք որ...մարդ-մարդասանք չկար թաքստոցին մէջ։ Աւազակները տանիքէ տանիք ցատկելով փախեր էին եւ յետոյ միջոց մը գտնելով Աթէնք գացեր էին։ Աթէնքէն ինծի հեգնական եւ անարգական հեռագիր մը ղրկեցին։ Ապտիւլ Համիտ, այն ատեն, իր մօտ կանչեց զիս եւ ըսաւ.

— Տեսա՞ր թէ զէնքի ուժով, հոգ չէ թէ սպաննելով ձերբակալէիք զանոնք...

Եւ ցաւ յայտնեց։

Բանը բանէն անցնելէն ետքը...

2.—ՊԱՇԱՐԵՑԻ ԳԱՍԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, ՈՒՐ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ԷԻՆ 400 ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ

Ահա այսպէս հայ յեղափոխական Դաշնակ կոմիտէն սկսած էր սպառնալ կարգալ կառավարութեան, սպաննելով թուրք ոստիկանները այն Հայերը, որոնք հաւատարիմ կը մնային կառավարութեան։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-28

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
13 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1750

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱՑՈՂԸ ԿԸ ՏՈՒԺԷ

Այլեւս պատրանքներ չունինք անգործութեան տագնապի ծանրութեան մասին։

1931ը անցաւ 1926-27ը։ Այդ շրջանին, նպաստ ստացող գործազուրկներուն բարձրագոյն թիւն էր 81,916։ Այս տարի, նոյեմբեր 23 — 28, շաբաթական արձանագրութիւնը կը ցուցնէր 92,157, ինչ որ չէ տեսնուած 1914էն ի վեր։ Իսկ վերջին շաբթուան արձանագրութեան թիւն է՝ 104,280, ինչպէս յայտարարեց Աշխատանքի Նախարարը, Երեսփ. Ժողովին մէջ։

Բայց ուրիշ յայտնութիւններ ալ ըրաւ Նախարարը։

Ցիշուած թուանշանները կը ներկայացնեն միայն պաշտօնապէս նպաստ ստացողներու քանակութիւնը։ Ամբողջովին անգործ բանուորներու մօտաւոր թիւը գտնելու համար, պէտք է սպասել աշխատանքի նախարարութեան ամսական քննութեան։ Նախարարին հաշիւներով, ամբողջական գործազուրկներու բուն թիւը քառապատիկն է միւսին, — աւելի քան 300,000, այսօրուան կացութեան մէջ։ Իսկ մասնակի անգործներու թիւը արդէն իսկ հասած է 2,500,000ի — միշտ համաձայն պաշտօնական հաշիւներու։

Բաղդատելով Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ, Ֆրանսան ունի մխիթարական կողմեր. բայց, ինչպէս գիտել տուաւ Նախարարը, «կացութիւնը ծանր է եւ աւելի ծանրանալու հակամէտ. ամբողջական եւ մասնակի գործազուրկներու թիւը կ'աւելնայ ամէն շաբթու»։

Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է արդէն, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ։ Միւս կողմէ, Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ քուէարկեց Ցուկէս միլիոն ֆրանքի նպաստ մը, որուն 8 միլիոնը պիտի բաշխուի Ազգային Խնամատարութեան միջոցաւ, իսկ 1,500,000ը՝ գործազրկութեան սնտուկներու կողմէ։

Երեսփ. Ժողովի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, երբ վերոյիշեալ վիճաբանութիւնները, ընկերվարական խմբակցութիւնն ալ իր առաջարկները դրաւ, իբրեւ անմիջական դարման։

Այսպէս, առաջարկեց որ 1. Կառավարութիւնը օրինագիծ մը բերէ, գործազրկութեան դէմ ապահովագրութիւն հաստատելու համար. 2. Ուրիշ օրինագիծ մը՝ օրական աշխատանքի ժամերը կրճատելու համար. 3. Երրորդ՝ մը, դպրոցական տարիքը երկարաձգելու համար։

Խմբակցութիւնը պահանջեց, նաեւ, 1. Նուազ խստութիւն ցուցնել մասնակի գործազուրկներու հանդէպ.— 2. Նուազ վիրաւորիչ եւ աւելի արդիւնաւոր միջոցներ ձեռք առնել այն գործազուրկներուն հանդէպ որ նպաստ կը ստանան աւելի քան 180 օրէ ի վեր,—3. Անմիջապէս եւ զգալապէս աւելցնել նպաստի սակը.— 4. Գործազրկութեան սնտուկներ հաստատել բոլոր նահանգներուն եւ 2000է վեր բնակչութեամբ համայնքներու մէջ եւն.։

Ուրեմն, կառավարութիւն, քաղաքապետութիւն, Երեսփ. Ժողով եւ կուսակցութիւններ՝ իւրաքանչիւրը իր հասկացողութեամբ, միջոցներ կը խորհին, թեթեւցնելու համար տագնապին հետեւանքները։

Ուրախալի պիտի ըլլար մեր ընելիքն ալ բաղդատել այդ ծրագիրներուն, վիթխարի պետութեան մը միջոցներուն հետ։

Բայց, միեւնոյն ատեն աններելի, քրէական յանցանք է այսպէս ձեռնածալ նստիլ կամ բազկատարած հառաչել, սպասելով որ մանանայ տեղայ երկինքէն, կամ ուրիշները մտածեն հայ գործազուրկներու մասին։

Կառավարութեան եւ Քաղաքապետութեան ձեռք առած միջոցներէն կրնան օգտուիլ, նախ, օտարները։ Խորութիւն չի դրուիր նպաստի համար, ինչպէս կը յայտարարէր Սէնի Նահանգապետն ալ։

Բայց, նոյն իսկ այդ նպաստը ապահովելու, արամադրելի միջոցներէն օգտուելու համար՝ անհրաժեշտ է կազմակերպուած աշխատանք։ Մեր բանուորներուն հարիւրին տասը հազիւ գիտեն նպաստի սնտուկներէն օգտուելու ձեւերը։ Կան կանոններ, ձեւակերպութիւններ որոնց մասին շատ քիչերը գաղափար ունին։

Ցետոյ, այս նպաստներու բաշխումը կախում ունի ոչ թէ կառավարութեան կամքէն, այլ իւրաքանչիւր քաղաքապետութեան, համայնքի հայեցողութենէն եւ նիւթական կարողութենէն։

Երրորդ, միայն հարիւրին 10 տոկոսական գործածելու ծրագիրը կը սպառնայ սուարացնել մեր գործազուրկներուն թիւը։ Այս տողերը գրած ատեն, Փրիվայէն (Արտէշ) ստացանք հետեւեալ երկտողը (10 դեկտ.).

— Հարիւրին 10ի օրէնքը ծոս ալ կը գործադրուի. բարեհաճեցէք դիմել Հ. Հ. Պատուիրակութեան որ բացատրէ կառավարութեան թէ մենք օտարական չենք, այլ քաղաքական ապաստանեալ։ Ինչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը։ Պէտք է ինքնութեան թուղթերէն ջնջել «օտարական» բառը։

Ու վերջապէս այս բոլորը դեռ բաւական չեն, դիմաւորելու համար տագնապին հետեւանքները, որ կը ծանրանան օրէ օր։ (Զմռանք որ եղանակն ալ ձմեռ է)։

Այսինքն, ստիպուած ենք մեր ներքին միջոցներն ալ շարժման մէջ դնել։ Կազմակերպել եւ կազմակերպուիլ։

Հաւանաբար հինգ հազարի հասած է հայ անգործներուն թիւը։ Այս հինգ հազարին պատկերը չէ՞ կրնար շարժման մէջ դնել առնուազն հինգ հարիւր բախտաւորներ, իբրեւ կորիզ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

ՊԻՏԻ ՄԵԿՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 17ԻՆ

«Նոր Օր» կը տեղեկանայ թէ Ներգաղթի առաջին կարաւանի մեկնումի թուական որոշուած է դեկտ. 17ը։ Վիզայի խնդիրը տակաւին կարգադրուած չէ։ Մինչեւ մէկ շաբաթ ամէն գործ վերջնապէս աւարտած պիտի ըլլայ։ Այս օրերուն, Աթէնք կը սպասուին արտասահմանէն գալիք երեք հարիւր գաղթականները, որոնք մաս պիտի կազմեն առաջին կարաւանին։

Պ. ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ ՊԻՏԻ ՄԵԿՆԻ

Հայաստանի կառավարութեան Ներգաղթի պատուիրակ Պ. Դ. Շահվէրտեան Մակեդոնիա եւ Թրակիա պիտի մեկնի Ներգաղթի արձանագրութիւններ կատարելու համար։ Պ. Շահվէրտեան մօտաւորապէս երեք շաբաթ պիտի մնայ այդ շրջանին մէջ։ Կը հաստատուի թէ երկրորդ կարաւանը Ցամբայ պիտի ելլէ յունուարի կէսերուն։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ֆրանսական Խորհրդարանը իր վերջին նիստին մէջ, կրկին զբաղեցաւ անգործութեան հարցով։ Աշխատանքի Նախարարը Պ. Լանտրի պատասխանեց հարցապնդումներուն, տալով վիճակագրական տեղեկութիւններ անգործներու մասին։ Ըստ Նախարարին տուած տեղեկութեանց, այս շաբաթ անգործներու թիւը բարձրացած է 104,280, մինչ անցեալ շաբթու 92,157 էր։ Պէտք է այս թիւին վրայ աւելցնել նուազները եւ նաւահանգիստի աշխատաւորները, որոնք մասնաւոր սնտուկներէ նպաստ կը ստանան։

— Անգործներու հարիւրին 66ը կը գտնուին Փարիզի եւ Վէրսայլի նահանգներուն մէջ։ Ութ նահանգներու մէջ աւելի քան հազար անգործներ կան։ 32 նահանգներու մէջ կան հազարէ պակաս. իսկ 49 նահանգներու մէջ բնաւ անգործ չկայ։

Բայց բազմաթիւ անգործներ որ եւ է սնտուկէ նպաստ չեն ստանար, կարգ մը պատճառներով, որոնցմէ մէկն է ըստ Նախարարին, Ֆրանսայի անգործներու զգացումը՝ որ իրենց թոյլ չտար արձանագրուելու անգործներու սնտուկին մէջ։

Այս կերպով, անգործներու իրական թիւը պէտք է նկատել քառապատիկը արձանագրուած եւ նպաստընկալ անգործներուն։ Այսպէս, լրիւ անգործներու թիւը ներկայիս կ'անցնի 300,000ը։

Գալով կէս-անգործութեան, չափազանց տարածուած է։ Համաձայն Աշխատանքի Նախարարին կատարած քննութեան արդիւնքներուն, հարիւրէ աւելի պաշտօնեայ եւ գործաւոր բանեցնող հաստատութիւններուն մէջ, կէս-անգործներու թիւն էր 1,037,300 նոյեմբերի սկիզբը։ Եթէ ուրեմն, նկատելու ըլլանք թէ մեծ թէ փոքր հաստատութեանց մէջ համեմատութիւնը նոյնն է, պէտք է հաշուել առ նուազն 2,5 միլիոն կէս-անգործ։

Նախարարը, իր դեկոյցին այս առաջին մասը կ'եզրակացնէ հետեւեալ կերպով.— Այս է կացութիւնը երկրին մէջ։ Նուազ ծանր է քան Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։ Այսու հանդերձ ծանր է եւ աւելի ծանրանալու կը ձգտի, որովհետեւ անգործներու թիւը շաբաթէ շաբաթ կը շատնայ։

Նախարարը յետոյ անդրադարձաւ անգործութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն։

— Ֆրանսա չէ որդեգրած անգործութեան դէմ ապահովագրութեան դրութիւնը։ Սակայն Մէնոփքաներու կողմէ հաստատուած Օգնութեան Սնտուկներու քով, որոնք այնքան լայն առհմաններ չունին, կառավարութիւնը հաստատած է հանրային օժանդակութեան Սնտուկներ։

- Կառավարութիւնը կը ջանայ շատցնել այս սնտուկներուն թիւը։ Ներկայիս 263 նման սնտուկներ կան։ Այս սնտուկներու շրջաններու բնակչութիւնը կը կազմէ 11 միլիոնի թիւ մը, ըսել է երկրին քաղաքաբնակ ժողովուրդին կէսէն աւելին։ Այս սնտուկներուն կառավարական մասնակցութեան բաժինը բարձրացած է 33էն 50 առ հարիւրի, նպաստի ընդունելութեան պայմանները բարեփոխուած են։ Նախապէս, սնտուկներէն օգտուելու համար, անգործը պէտք էր որ համայնքին մէջ բնակած ըլլար առ նուազն վեց ամիս։ Այդ ժամանակաշրջանը հիմա փոխանուած է 3 ամսուան։ Ասկէց զատ, նպաստ կարելի էր ստանալ միայն 180 օր, որմէ վերջ, նպաստը կը դադրէր. անգործը աշխատանք գտած ըլլար կամ ոչ։ Նոր հրամանագիր մը այս պարագան եւս նկատի առած է եւ ի նպաստ անգործներուն կարգադրութիւններ են կատարուած, Ասկէց զատ, Աշխատանքի նախարարութիւնը խնդրած է դատական նախարարութենէն որ մեծ բարեացակամութեամբ նկատի առնուի անգործ վարձակալներու պարագան եւ տունէն դուրս նետուելու առաջքն առնուի։

∴ Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդը քուէարկեց հետեւեալ վարկերը ի նպաստ անգործներուն.— Ութ միլիոն՝ Ազգային Խնամատարութեան, 1,5 միլիոն մասնաւոր օժանդակութեանց։ Իսկ ներկայացուած առաջարկը օրական 7 ժամ աշխատանքի եւ շաբաթական 40 ժամի մասին, նպաստաւոր կարծիքով, քննութեան համար յղեց Ցանձնախումբին։ Քուէարկեց նաեւ քաղձանք մը օժանդակութեամբ թեթեւցնելու անգործներու վարձքերը եւ յետաձգելու բնակարանէ ելլելու վճիռներու գործադրութիւնը, ինչպէս նաեւ բարձրացնելու նպաստի քանակը եւ օժանդակելու կէս-անգործներուն ալ։

Քաղաքապետական Խորհուրդին այս բաղձանքները պիտի քննուին Ցանձնախումբին կողմէ։

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ

Երէկ գրեր էինք թէ այն օտար անգործները որոնք ինքնութեան եւ բնակութեան կանոնաւոր թուղթեր ունին, իրաւունք ունին օգտուելու Անգործութեան Սնտուկներու նպաստէն։

Գրեր էինք նաեւ թէ Սէնի Ոստիկանութեան Պետը, նուազեցնելու համար Ֆրանսայի անգործներու թիւը, դիմում կատարած էր Աշխատանքի Նախարարութեան եւ ներկայացուցեր էր կարգ մը առաջարկներ ինքնաշարժ վարող օտարականներու թիւը նուազեցնելու համար։

Այս առաջարկները կը ձգտին աւելի խստացնել այն պայմանները զորս օտարականը պէտք է լրացնէ, ինքնաշարժ վարելու արտօնութիւն մը ստանալու համար։

Հարցման մը պատասխանելով, Ոստիկանութեան Պետը յայտնեց թէ Սէնի նահանգին մէջ, 80 հազար հոգի արտօնութիւն ստացած են ինքնաշարժ վարելու, քննութենէ յետոյ, յատուկ Ցանձնախումբի կողմէ։

Այս 80,000ը բոլորը, ինքնաշարժ չեն վարեր անշուշտ. շատերն անոնցմէ մանաւանդ Ֆրանսացիները չեն կիրարկեր այդ արհեստը։ Ներկայիս Փարիզի մէջ 20,000 թաքսիներ կը գործեն, մաս մը ցերեկը, մաս մըն ալ գիշերը։ Որով ինքնաշարժ վարողներու թիւը պէտք է գնահատել մօտ 30,000. իսկ 1926 յունուար 1էն մինչեւ 1931ի դեկտեմբեր 31ը 18,000 հոգի ստացած են ինքնաշարժի արտօնութիւն, որոնց 3970ը օտարականներ են։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգործութիւնը հետզհետէ կը շատնայ, ինչպէս կը խոստովանի աշխատանքի Նախարարը եւ կը հաստատեն շաբաթական վիճակագրութիւնները։

Դեկտեմբեր 5ի վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէ 104,280 նպաստընկալ անգործ։ Մէկ շաբաթ առաջ այդ թիւն էր 92,157։ Ուրեմն 12,123ի յաւելում մը։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԱՅՐԱԾ

Թէհրանէն կը հեռագրեն դեկտ. 10 Թուականով.—

Պարսկական խորհրդարանին (Մէճլիս) գլխաւոր մասը մոխիր դարձաւ այս առտու, հրդեհի մը հետեւանքով, որ ծագեցաւ նիստի պահուն։ Երեսփոխանները կրցան փախչիլ տանիքին փլուզումէն առաջ։ Հրշէջները եւ օգնութեան կանչուած զինուորները յաջողեցան սահմանափակել հրդեհին ծաւալումը։

Հրդեհին պատճառ կը համարուի ծխնելոյզին աւրուած վիճակը։

Իրաքի նոր դրամը

Իրաքի նմտական նախարարը Մերակոյանին հաղորդեց թէ որոշած է յետաձգել նոր դրամի հաստատումը, որ տեղի պիտի ունենար յունուար 1ին։ Այս որոշումը տրուած է, նկատի առնելով անհաստատ վիճակը սթերլինին, որ հիմ պիտի բռնուէր նոր դրամին։ Նախարարը աւելցուց թէ չի յուսար որ այս յետաձգումը առ առաւելն 1932 դեկտեմբերէն անդին անցնի։

Նախարարը ցաւ յայտնեց որ երկրին ժողովուրդը հաւատք չունի նոր դրամին վրայ եւ կը նախընտրէ ռուփին, որ ընդունուած է պատերազմէն ի վեր. մինչդեռ այդ օտար դրամին հիմն ալ սթերլինն է։

Կարմիր պաշտօնեաներու ձերբակալում

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ տասը Թրըստներու անօրէններ եւ ուրիշ պատասխանատու պաշտօնեաներ ձերբակալուեցան, մեծ գեղծումներ երեւան հանուած ըլլալով առեւտուրի, հանդերձեղէնի, ծխախոտի եւ օճառի հաստատութեանց, գործակցական խանութներու եւ արհեստակցական կազմակերպութեանց մէջ։ Պետութիւնը մեծ կորուստներ կրած է այս գեղծումներուն հետեւանքով, իսկ ժողովուրդը՝ ծանր նեղութիւններու մատնուած։

Ուրիշ ձերբակալութիւններու ալ կը սպասուի։ Ամբաստանեալները պիտի դատուին հրապարակաւ։

Թուրքիոյ ապրանքները Գերմանիոյ

Թուրքիա կարգ մը ապրանքներ ըրած է Գերմանիոյ, սակայն կը պահանջէ որ այդ ապրանքներուն մեծ մասը վճարուի թրքական ծխախոտով։ Այս առաջարկը դժուարութեան մատնած է գերման ճարտարարուեստը, որ պիտի հայթայթէ ապսպրուած ապրանքները։ Գերման կառավարական եւ ճարտարագործական շրջանակները կը վախնան որ, անգամ մը որ ընդունուի Թուրք կառավարութեան այս առաջարկը, կրնայ դուռ բանալ ուրիշ կառավարութեանց նման առաջարկներուն։

Փակում անգլիական խորհրդարանին

Ծննդեան եւ տարեգլխու արձակուրդին առթիւ, անգլիական խորհրդարանը փակուեցաւ մինչեւ փետրուար 2ը։

Անգլօ-ֆրանսական բանակցութիւնները

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները կը հաստատեն թէ թէ ճիշդ է որ անգլիական կառավարութիւնը ֆրանսական կառավարութեան ուղղած է գրութիւն մը, որով պատասխան մը կ'ուզէ այն դիմումներուն, որոնք կատարուած են Անգլիոյ կողմէ, անգլիական ապրանքներուն վրայ դրուած 15 առ հարիւր մաքսատուրքերու մասին։

Անգլիա կը փափաքի որ բարեկամօրէն կարգադրուի այս հարցը։ Ֆրանսական այս մաքսատուրքը մեծ վնասներ կրնայ հասցնել անգլիական արտադրութեան։ Այս պատճառով, Լոնտոնի ճարտարագործական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի պատասխանին։

Սթերլինի նիշերը

Սթերլինը երէկ կէսօրին կ'արժէր 85,30։

"ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ,,

Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՀՈՅԱԿԱՊ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Ամփոփուած՝ իր մենաստանին մէջ, Յ. Օշական, ծոյակապ ցիգ. մը կը փորձէ, — երեք ծատոր վէպ՝ժամանակակից կեանքէ:

«Յուսաբեր» պայմանաւորուած է այդ գործին ծրատարակու-Թեան ծամար, Թէ իբրեւ Թերթօն եւ Թէ իբրեւ գիրք: Շուտով կը սկսի ծրատարակութիւնը, եւ պրակ-պրակ պիտի ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի միջոցաւ:

Ընկեր Գ. Մխիթարեան, որ ամառը Կիպրոս կը գտնուէր, այս առԹիւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է «Մաք Պասէքը» ի մեկուսացած եւ սակաւախօս ծեղինակին ծետ:

Հաճոյքով կ'արտատպենք այդ խօսակցութեան գլխաւոր մասերը, որ կը պարզեն ոչ միայն նոր գործին էութիւնն ու տարողութիւնը, այլ եւ Յ. Օշականի մտածումները՝ զանազան ծարցերու մասին:

— Մնացորդաց անունը տուեր ես վերջին գործիդ, որ պիտի հրատարակենք «Յուսաբեր»ի մէջ. ինչո՞ւ այդ անունը:

— Երկու նպատակով: Մէկը՝ որովհետեւ աչքի առջեւ ունիմ Մնացորդները մեր ժողովուրդին. երկրորդ՝ որովհետեւ այս գործը Թերեւս Մնացորդը կ'ըլլայ... հեղինակին:

Օշական կը լռէ պահ մը: Մղձաւանջ մը կը հալածէ զինք եւ ես կը նշմարեմ իր աչքերուն մէջէն անցնող խռնաւ յուզումը... Ու կը շարունակէ, զսպումի ճիգէ մը ետք.

— Այո՛, վերջին աղէտէն ետք մեր ժողովուրդը բեկորներու վերածուած, իր Մնացորդները կորսնցնելու վտանգին առջեւ կը գտնուի: Այս Մնացորդները, իբրեւ կենդանի մարդեր, իբրեւ բարք, իբրեւ հոգեկան ու բարոյական մշակոյթ, Թանկագին բաներ են: Ցեղուն տարի ետք՝ եԹէ շարունակուին այն անհաւատ պայմանները, ուր կ'ապրինք, չեմ կարծեր Թէ արեւմտահայ ժողովուրդէն բան մը Մնայ ոտքի, մէջն ըլլալով նաեւ իր լեզուն:

Ճիշդ է Թէ բազմաԹիւ հաւաքիչներ ու բանասէրներ ունինք. բայց անոնք անկեղրոն ճիգով մը կ'աշխատին եւ պիտի չկրնան փրկել մեր ազգային դիմագիծն ու կերպարանքը: 1870էն առաջին, Էմինեանի եւ այլ ազգասէր անձերու ծրաւմով արեւմտահայութեան անգիր արժէքը հաւաքել ջանացին. Սրբաանձնեանցի գործը պսակումն է այդ ճիգին. այլապէս, այսօրուան ժողովուրդը ոչինչ պիտի գիտնար արեւմտահայ նախորդ սերունդներու հոգիին բոլոր դիմայեղումներէն: Ինձ՝ աւելի եղերական ժամանակներու մէջ, աւելի դժուարին եւ ընդարձակ ծրագիր մըն է, քանի որ ուղղակի հոգեկան մարդի վրայ կ'աշխատուի եւ նպատակս է մօտ 50 տարուան անցեալի մը զգայնութիւնը, իր մեծ ակօսներուն մէջ, Թուղթին կանչելու: Անունը Մնացորդաց է, որովհետեւ շքեղ ու գեղեցիկ ցեղի մը մեծազոյն հատուածէն առա՛նց է որ տակաւին ծփուն կը Մնան, հաս հոն: Զգուշմա է՝ այդ արժէքով տախտակները, հոգիի, բարքի, զգայնութեան, փրկել կորուստէ, եւ աւելցնել ցեղին մեծ ժառանգին, իբրեւ Մնացորդաց մը:

— Վէպը, Մնացորդացը, ինչ մարդերէ պիտի անցնի:

— Գլխաւոր երեք կայաններ պիտի ունենայ ան. 1) Հայ գիւղ մը ինքն իր մէջ. 2.) Հայ հոգին,Թուրք զգայնութեան գոտիի մը մէջէն. 3) Հայ հոգին եղեռնին առջեւ:

Գիւղը՝ տեսնուած է բարքերու, կիրքերու (passion) գծիք մը մէջէն, հանդարտ վիպումն մը չէ անիկա, ոչ ալ ցեղագրական նպատակներով միայն ոգեւոր. վտանգի կը խորհիմ Թէ մարդիկ խոշոր կիրքերով պէտք է տայնեան, ինքզինքնին ամբողջութեամբ արտայայտելու համար: Ցաւակնութիւն չունիմ ամբողջ գիւղը կարենալ տալու. տարիկս վեր է մարդկային հասողութենէն. եւ յետոյ չեմ չարչարուիր տեղական գոյնի, հարազատութեան, բարբառի փոքր տուեալներով, որոնք գործ մը քոքէԹ կ'ընեն, բայց փոքր կը ձգեն: Ոչ ալ բարոյախօսական,պատմականքնկերաբանական փոսԹիւլաներ կը միջամտեն գործադրութեան: Գուցէ ընԹերցողը այդ գիւղերուն մէջ չահանէ այն՝ ինչ որ կ'ակնկալէ: Պէտք է գիտնալ Թէ հայրենի-

քէն հեռո՛ւ ծղանով հետու այդ գիւղը, շրջանակը տուած է հոն հաւաքուած դիտողութեանց: Կը մտածեմ Թէ արտաքին փոքր զարտուղութիւններէ դուրս, այդ մարդոց խորքը կայ անկործանելի յատակ մը, որուն փոյԹ ունեցած եմ հասնիլ, անշուշտ, միշտ բարքերու խառէ մը Թափանցուած մը կատարելով: Ցեղոյ, արուեստի գործը չէ քալեր գիտութեան մեԹոտներով, ընտրուած մարգերը այդ աշխատանքին համար պարզեցումներ (réduction) չեն այս կամ այն Թէզը յաւասաւելու ծառայող: Մարդ են իրենց ամբողջական կողմերովը: Նոյն այդ մարդերը կամ անոնցմէ մէկ մաս մը շփումի մէջ են միշտ տիրապետող ցեղին հետ:

Երկրորդ՝ այս մարդերը պիտի շփուին Թուրքերու բոլոր կազմակերպութեանց հետ. — պետութիւն, բանտ, արդարութիւն, ընտանիք, կին, մարդ, մէկ խօսքով մեր աֆէքԹիւ (զգացական) մասը չինող բոլոր եւ լեւէջներուն հետ: Թուրքը՝ իր երական պատկերին տակ, — իր առանձնութիւններովը, մոլեռանդութեամբը, միամտութեամբն ու գիշախանձութեամբը, իր կիներովն ու գանձերովը:

Երրորդ՝ գէպքերը պիտի առաջնորդուին զոյգ բանուած հոգեբանութեան մը մէջէն, դէպի պատմական մեծ դէպքը,— 1915ը,— որուն մէջ պիտի սուզուի մեր ժողովուրդը պատմութեան ամէնէն սոսկ ու անորակելի եղեռնագործութեամբը:

— Այս գործին գրական արժէքին վրայ հաւատք դրա՞ծ ես, եւ կը կարծե՞ս Թէ զանգուածին պիտի կրնայ խօսիլ ան:

— Ցաւակնութիւն եւ հաւատք՝ ամենախորունկ չափով. անիկա ինծի պիտի արժէ տարիներ. կը հաւատամ գործին արժէքին, որ եԹէ ճիշդ կերպով երեւան պիտի չգայ, բայց ժամանակին մէջ պիտի յատակնայ եւ պիտի ազատէ ընկղմումէ Թէ՛ ինքզինքը եւ Թէ մեր պատմութեան այն դրուագը՝ որուն պարագրկումին կը յատկնի:

Գալով երկրորդ հարցումին, զանգուածին պիտի խօսի՞, որոշ պատասխան չունիմ. գիտցէք որ նոյն մարդն է գրողը, որուն «Մաք-Պասէքը» անհշմար անցաւ զանգուածէն: Հետեւաբար Թէքնիք արուեստի հանգանակ, արտայայտութեան ձեւ չեն կրնար փոխուիլ՝ փոխուածը՝ կեանքին ընդարձակութիւնն է, աշխարհին անհամեմատ ծաւալումը, մարդերու շատ մեծ Թիւի մը կրկէսին վրայ երեւնալը եւ կիրքերու գերայորդ հեղեղ մը, խումբէ խումբ ու ցեղէ ցեղ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին վիճակագրութեան արդիւնքները նոր կը ծանուցուին: Յայտնի կ'ըլլայ որ 1936էն ասդին Ֆրանսայի բնակչութիւնը ունեցած է 700,000ի յաւելում մը: Այսօր, Ֆրանսա կը ծամրէ 41.834.935 ծոգի, 38,944,000 ֆրանսացի իսկ 2 միլիոն 890,923 օտարականներ:

1936ի վիճակագրութեան ծամաձայն, Ֆրանսացիներու Թիւն էր 38.248.255, իսկ օտարականներունը 2,495,642:

Վերջին վիճակագրութեան ծամաձայն ՕԹ-Վիէնի շրջանի բնակչութիւնը միայննուազած է,

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

Արե՛ւ, արե՛ւ, արե՛ւ:
Արեւ՝ մազիս մէջ, արեւ՝ հագիս մէջ, արեւ՝ արտիս մէջ:
Արեւ՝ ակերներուս, ջիղերուս եւ աչքերուս մէջ: Արեւ՝ ամէն տեղ...
Ապրի՛ արեւը. փա՛ռք արեւին:

* * *

Ու պարտէզներն անոր, շքեղ այս արեւին հետ, կը ցնծա՛ն, կը խայտա՛ն, կը պարեն ու կը պտղաւորին, նոր հարսնացող ճերմակ ու խոռվիչ միսերով աղջիկներու նման: Անոնց պտղաբեր ու՝ բարի հողերէն ու խոխոռաղզաւքը լեցո՛ւն, ծաւուն, գեղո՛ւն ու յորդուն: Ու մարգերն անոր անոնց փափուկ ու Թաւշային ծփանքին մէջէն արտաժուք մը կ'անցնի հիմա, անեղ առ առեղ, ու գաշտերը երկանքի կը նստին, հեԹանոս ու պաշտելի յղութեամբ մը:

Արեւ՝ բոլոր ամունդերուն եւ ծործորներուն մէջ, արեւ՝ բոլոր աղբերանց զուլալներուն եւ լեռներու կատարներուն վրայ:

Արեւ՝ մարդոց ու տառերուն երդիքներէն ներս:

Բայց՝ այս արբո՛ւն արեւ, ցանի՛ արեւ, կ'ըսեմ, մէկ արեւը ինչպէ՞ս կը բուէ այսքան մեծ ու փառաւոր հրաշագործութեան:

Կեցցէ՛ արեւը. պատի՛ւ արեւին:

∴

Եւ հին ու սրբազնասուրբ, հնամենի ու խնկելի յիշատակներու յաւերժանքն անոր, օրհնեալ այս արեւին տակ:

Ու ես կը լիշեմ ինքզինքս հիմա:

Ու ես կը նմանիմ այժմ, հին օրերու խնկոտ, տեղեգ ու կրակոտ ազան — Օ՛, խնկելի օրեր, չարչարուած օրեր, ապասրուած ու մարԹնտուա՛ծ օրեր:
— Օ՛, հի՛ն յիշատակնե՛ր... գաղցուած սրբութիւններ, եղծուա՛ծ մասունքներ...գԹութիւն...գԹութիւն՝ մարդեր, բարեկամներ ու Թշնամիներ:

Այո՛, ես կը նմանիմ, ճիշդ՝ բին օրերու ազան... գիւղի՛ աղատ լաճ, գիւղի բմբոստ պատանի, գիւղի օրհնուած պարմանի:

— Ժամանա՛կ, ժամանակ եւ քաղաք ու քաղքենի բարքերու մԹնոլորտ,որոնք օրէ օր սպառնելու վրայ են, բոլոր, բոլոր գեղեցկութիւններս:

Գեղեցկութիւն՝ նկարագրի. գեղեցկութիւն՝ հոգիի, գեղեցկութիւն՝ արարքներու, եւ վերջապէս գեղեցկութիւն՝ համակ մարդու:

Ու այսօր գիւղի աղայ եմ միայն: Կը մերժեմ բոլոր նոր սարքովութիւններու: Ոչ մէկ բան եմ հիմա: Ո՛չ դրամ, ո՛չ դրամատէր, ո՛չ սուտէրէ, ո՛չ զարմիք, ո՛չ մէկ բան, ո՛չ մէկ բան:

Մէկ բան միայն: Ո՛չ աւելի, ո՛չ ալ պակաս, մաքուր ու կաԹի նման ճերմակ եւ անխարդախ սրտով, արեւին տակ պառկիլ, երազել ու քնանալ գիտցող, աւելորդ ու փայլուն պահանջներէ չախորժող, պարզուկ ու բարի, խելօք ու քիչ մը չարաճճի գիւղացի մըն եմ այսօր, ու կ'երգեմ իմ անոր քաղքենի ամբոխին դիմաց եւ քաղաքներու պատերին վրայ, ճակատս բարձր ու փայլուն, կուրծքս՝ բաց հովերուն եւ ազատական. լեզուս՝ սահուն եւ աննախատեսելի ու անդիմադրելի, բարեբաղդաբար արտասանելու իմ խօսքս, որ կարծես ավել բան է ու ազատամիտ չափ ազնուէ՝ ինծի համար:

Ես կ'ըսեմ անոր, բայց խօսքս առա՛ջ՝ հայրենիքս՝ արեւին. պատիւ՝ արեւին, ու ներում՝ արեւին, որ արԹնցուց զիս այսօր հայրենի յիշատակներու գրկին մէջ նետելով զայրոյթներս ամբողջ:

∴

Ես՝ ծնայ գիւղի մը մէջ, որ ունէր բարի մարդեր. համայնքային սատարութիւն եւ հերարձակ, փայլուն ու առա՛տ արեւ:

Ես՝ ծնայ գիւղի մը մէջ, որ խելօք ու ամչկոտ, բարի ու կարմրուն աղջիկներ ունէր, որոնց լուսինկայի նման դէմքեր ունէին, ճերմակ ու խորհրդաւոր: Որոնց՝ աչքեր ունէին՝ հուսկերԹի խաղաղութեամբ. սեւ ու խոր ու խորախոր. խաժամ ու խոսուն, կապոյտ ու անհուն... անսահման:

Ես ծնայ՝ գիւղի մը մէջ, որ պզուոր, փոքրիկ ու սիրուն հարսներ ունէր, որոնց սիրուն մազեր ունէին ու խոռվիչ միսեր, գիրկ գիրկ. առատորեն էներուն պէս լեցուն ու խոր որոնց իրենց կանանքէն վար հասակ հասակ վարսեր ունէին, գետերու նման, ալիք առ ալիք:

Ես ծնայ՝ գիւղի մը մէջ, որուն երկինքէն արեւը պակաս չէր ըլլար ցերեկները. ու գիշերներն ալ՝ լուսինկան կը ժպտէր իր օրհնութիւնը՝ լուռ ու առատ, բոլոր, բոլոր երդիքներուն վրայ:

Ես ծնայ՝ գիւղի մը մէջ, որուն պարտէզները Թիւ չունէին, ոչ ալ բարիքն ալ անոնց՝ չափ ու կշիռ. որուն՝ այգիները բազմաԹիւ էին, եւ օրհնութիւնն անոնց՝ բոլորին ու շատերուն բաւող. որուն՝ լեռներն ու դաշտերը, ձորերն ու ծործորները, գետերն ու աղբիւրները, բոլորը, բոլորը, սուրբ էին ու սրբազան, սիրելի էին ու խնկելի:

Օ՛, հին օրերու ո՛վ իմ հայրենի՛ տուն, հայրենի գիւղ, պիտի ըլլա՞յ որ կրկին տեսնեմ քեզ. պիտի ըլլա՞յ:

ԳԹուԹի՛ւն... գԹուԹի՛ւն:

∴

Օր մը մրրիկ մը անցաւ մեր գիւղին կամարներէն:Զօր, կեսւ եւ անգուԹ մրրիկ մը անցաւ, մեր գիւղին վերեւէն...

Ու անիմանալի արագութեամբ մը, անանուն բարբարոսութեան մը յորձանքէն մալեցնած, ծեծեցելով. սուլելով, հեգնելով. քրքջալով եւ արհամարհելով, աւե՛ր տարա՛ւ ամէն բան, ամէն բան:

Ու հիմա չկա՛յ իմ գիւղս: Ու հիմա չկան մեր գիւղերը բոլոր: Բոլորն, բոլոր նուիրագործուած սրբութեանց փոխարէն՝ մենք կանք միայն: Արեւը պաշտող, արեւով արբեցող, արեւին հետ վերապրող. մեր սերունդը կայ սակայն, կեցած քաղքենի ամբոխին դիմաց, լուսացնելով քաղաքներու արտին վրայ, հպարտ ու վայրագ, անհաւատ ու կատաղի-Թափող:

Վա՜յ անոր, որ կ'անգիտանայ կամ կ'ուրանայ մեզ: Կատաղած սափոր մը՝ անոր ետեւէն:

∴

Օ՛, փառք ու պատիւ արեւին ու մեր գիւղերուն:

Բիւրիցս փա՛ռք ու պատիւ, եւ յարգանք ու ակնածանք՝ մեր անցեալին, մեր սրբութիւններուն եւ մեր անԹաղ մեռելներուն:

∴

Օ՛, օրհնէ՛ ու ամենասուրբ մեր գեղեցիկ արեւ. Օրհնէ ու միշտ փառաւոր. վառնէ՛ քու վարդ, որ մե՛ր ալ վարդը պիտի ըլլայ. մենք պիտի պատրաստենք, մենք գիւղերու մէջ ծնած եւ Աբարիս անապատներուն աւազները հովերով ծնցած սերունդը, բոլորս մեր միտքով ու բազուկով. մեր գրչով ու աշխատանքով, մեր հոգիովն ու զգացումներովը, քեզի պէս փառաւոր, քեզի պէ՛ս անմեռ ու միշտ պայծառ ո՛վ հոյակապ արեւ:

Փա՛ռք քեզի եւ մեր գիւղերուն:

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱԹԷՆք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵԱՎՈՐՈՎԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍՈՖԻԱ, (Մեփ. Թղթ.).— Վեց տարի առաջ «Արմէնցի» նշանաւոր բանաստեղծութեամբ մեզ յայտնի պուլկար մեծ բանաստեղծին Փէյօ Եավորովի յուշարձան մը կանգնելու համար, Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ Պուլկարներու կողմէ եւ հանգանակութեան ձեռնարկուեցաւ: Գրական գեղարուեստական հանդէսներ սարքուեցան, դասախօսութիւններ տրուեցան, որոնց մէջ մասնաւորուեցաւ Եավորովի մեծ դերը՝ պուլկար բանաստեղծութեան, Թատերական— գրական լեզուի կազմաւորման մէջ: Եավորով հետզհետէ մեծ յարգանք կը ստանար եւ մանաւանդ նորահաս սերունդը կ'ոգեւորուէր անոր գործերով եւ յիշատակով: Եավորովի ամենայաջող բանաստեղծութիւններէն մէկն է «Արմէնցին» (Հայեր) զոր գրած է ազդուելով 1895ի Պոլսոյ մեծ ջարդէն: «Արմէնցին» իբրեւ բանաստեղծական դասական կտոր, մտած է պուլկար լեզուի դասագրքերու մէջ եւ կ'աւանդուի միջնակարգ դպրոցներու մէջ:

Շատ բնական էր որ պուլկարահայերը պիտի չկրնային անտարբեր Մնալ Եավորովի յուշարձանի գործին հանդէպ եւ տուաւ նուէրներով պիտի մասնակցէին անոր: Աչա այդ տրամադրութեան մէջ, քանի մը ընկերներ մտածեցին նուէրները կեդրոնացնել տեղ մը եւ Հայերու կողմէ համեստ յուշարձան մը կանգնել անոր անունով: Յուշարձանը ոչ միայն երախտագիտական արտայայտութիւն մը պիտի ըլլար «Խակակոծ» հայասէրին հանդէպ (Եավորով բացի իր բանաստեղծութենէն, գործով ալ մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած է ազատագրութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան), այլեւ խօսուն կոԹող մը, կենդանի պրոպագանդ մը հայ-պուլկար բարեկամութեան համար:

Կազմուեցաւ հայկական Յանձնախումբ մը, ինչպէս նաեւ սարքուեցաւ Եավորովի յիշատակին նուիրուած գեղարուեստական հանդէս մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին պուլկար նշանաւոր արուեստագէտներ, իսկ Փրոֆ. Ասէն Զլատարով ճառ մը մէջ վերլուծեց Եավորովի գրականութիւնը, չմոռնալով յարգանքի բաժին հանել նաեւ հայ ժողովուրդին: Այդ հանդէսը պրոպագանդի ու հայ-պուլկար բարեկամութեան ցոյց մը եղաւ: Ներկայ էին նախարարներ եւ մտաւորականներ: Հանդիսակութիւնը շատ յաջող ընԹացք մը առաւ, բայց Մ. Նեդէլեւայի եղեռնափորձը եւ անոր յաջորդող աննպաստ պայմանները եւ հետզհետէ սաստկացող անտեսական տագնապը արգիլք եղան շարունակութեան եւ հաւաքուած գումարը, 45 հազար լէվա, գրուեցաւ Պուլկար Երկրագործական դրամատունը, սպասելով աւելի յարմար օրերու:

Հակառակորդները, սակայն, գլխագոյն որ այս յաւ բանն ալ Դաշնակցականները մտածեր են, սկսան հոգաբուժէկ վայրահաչութիւններ ընել, նոյնիսկ հրապարակեցին որ Եավորովի յուշարձանի դրամը ծախսած են կուսակցական կարիքներու, «Արաքս» Թերթի ֆոնտին յատկացուցած են եւ այս տեսակ անծռունի բամբասանքներ: Մինչդեռ, 45,000 լէվան այս վեց տարուան մէջ աճեցաւ եւ հասաւ 61.800ի: Թէեւ յուշարձանի մը համար այդ գումարը շատ պակաս էր, բայց տաղանդաւոր արձանագործ ընկ. Գ. Աճարեան պատրաստակամութիւն յայտնեց ձրիօրէն պատրաստել կիսարձանը եւ նուազագոյն ծախքով գլուխ բերել անոր ձուլումն եւ պատուանդանի քարերու պատրաստութիւնը: Այս բոլորին համար լիովին պիտի բաւէր վերոյիշեալ գումարը: Անմիջապէս գործի ձեռնարկուեցաւ եւ ահա նոյ. 29ին պատրաստ էր կաւով շինուած կիսարձանը, որ Գ. Աճարեանի աշխատանոցին մէջ ենԹարկուեցաւ «Ժիւրի»ի գնահատութեան, «Ժիւրի»ն կը կազմէին պուլկար գեղարուեստական ակադեմիայի հիմնադիրներէն նկարիչ փրոֆ. Սպիրիդոնով, նշանաւոր արձանագործ փրոֆ. Լազարով, Մակեդոնական Ազգ. կոմիտէի երկու ներկայացուցիչները՝ Գարբովսքի եւ Պիրիկով եւ Հայկական Յանձնախումբին ներկայացուցիչները:

Մեծ հաւանութեան արժանացաւ կիսարձանը, որ այնքան քիչ ատենի մէջ կերտեր էր ընկ. Գ. Աճարեան:

Գրանիտ դիմուած պիտի ըլլայ քաղաքապետութեան, որպէսզի քաղաքին մէջ յարմար վայր մը (նախընտրելի էր պալատին մօտ քաղաքային պարտէզը) յատկացնէ Եավորովի յուշարձանին համար:

Ձուլումը եւ պատուանդանի քարերը պատրաստուելէն յետոյ, հանդիսաւոր բացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ գարնան:

Թղթակից

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷԼՎԻԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի այս բազմամարդ ու հայաշատ Թաղին մէջ, առհասարակ բոլոր գործերն ալ Թոյլ են, եւ երԹալով աւելի կը Թուլնան: Գործարանի աշխատաւոր օտարականներէն անոնք որ գործէ հանուած են, շատ ալ յոյս չունին ուրիշ տեղ աշխատանք ճարելու: Գործարաններու դռները փակ կը Մնան անոնց առջեւ:

Այս Թաղին մէջ շատ են անոնք որ կարի գործերով կ'ապահովեն իրենց ապրուստը: Այս գործն ալ գրեԹէ բոլորովին կեցած է: Մաս մը կիներ կան որ շաբաԹական հազիւ 3-4 օր աշխատելու չափ գործ կը հայԹայԹեն, այն ալ գեղչուած գիներով:

Կօշկակարութիւնը որ այս Թաղի այրերուն գլխաւոր գործն է, նոյնպէս չափազանց Թուլցած է եւ շաբաԹէ շաբաԹ աւելի կը վատԹարանայ: Կօշիկի մեծ գործարանները՝ Իտալիէն, Ֆրէսնէէն եւ կարգ մը ուրիշներէն գործաւոր չեն հանած, բայց աշխատանքի ժամերը կրճատած են, իջեցուցին մինչեւ 24 ժամի: Նոր է որ սկսան այս մեծ գործարանները հետզհետէ բարձրացնել աշխատանքի ժամերը: Սակայն փոքր արհեստանոցները կը շարունակեն մարտնչիլ տագնապին դէմ: Անոնց մէջ, սնանկութիւնները իրար կը յաջորդեն: Այս փոքր արհեստանոցներուն մէջ աշխատող Հայեր կան որ շաբաԹներով աշխատավարձ չեն ստացած:

Տագնապը չափազանց վնասած է այս Թաղի Հայերուն, մանաւանդ բար երիտասարդներուն, ոչ միայն նիւԹապէս, այլ մանաւանդ բարոյապէս: Անաշխատ կեանքը զիրենք աւելի քան երբեք մղած է իրենց պարապոյ ժամերը անցընելու սրճարաններու Թունաւոր մԹնոլորտին մէջ: Օրն ի բուն հաւաքուած ԹղԹախաղի սեղաններուն շուրջ, կը վատնեն փոքր խնայողութիւնը զոր կազմեր էին աքնաջան աշխատանքով: Ուրիշներ պարտք պարտքի վրայ կը դիզեն, չկրկնելու համար խաղի հաճոյքէն:

Այս կարգի երիտասարդները, սահասարակ, ցարդ խուսափած են մասնակցելէ որ եւ է Միութեան եւ ապրած են ինքնամփոփ կեանք մը:

Կարելի է այս Թաղին մէջ կազմակերպել «Յառաջ»ի Թելադրած ձեւով փոխադարձ օգնութիւնը, սակայն, անհրաժեշտ է կատարել նախնական աշխատանք, միտքերը պատրաստելով: Մարդեր պէտք են որ իրենց բան գործ ընեն այս երիտասարդները հաւաքել եւ զանոնք համախմբել նման բազմօգուտ կազմակերպութիւններու մէջ: «Յառաջ» Լսարանական Միութիւնը որ այս Թաղին միակ կենսունակ եւ գործօն կազմակերպութիւնն է, լաւ պիտի ըլլար որ այս գործին նախաձեռնարկ հանդիսանար եւ կազմակերպելով դասախօսական յատուկ շարք մը, գոնէ լուսաբանէր իր անդամները եւ համակիրները, Թէ ինչ պիտի յանգէր գործնական քայլերու:

Վ. Վարդիտեան

ՅԱՆՈՒՆ ՑԵՑԱԳԱՑ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՍՊԱՍՈՒՄ

— Դուն՝ որ այդպէս կը քնանաս, անհաղորդ իմ երանակին, անտարբեր իմ երանակէն... դուն գիտե՞ս թէ, ա՛րդի կոկոն, ա՛պագայ մարդ, դուն գիտե՞ս թէ դեկտեմբերի երանակն է...

Զղջացա՛ն, թողին գացին բոլոր անոնք, որ նո՛ւրբ էին... Երգի տէրեր ձեռա՛ն բոլոր... ձեռա՛ն նոյնպէս եւ բոյրերու մայրեր բոլոր...

Աշնան ամայ ու նախանձոտ հովին անցաւ, եւ յաղեցա՛ւ կործանելով...Աշնան աւրող ու ապիկար հովին անցաւ եւ յաղեցա՛ւ տարտղնելով...

Զղջացա՛ն, բոլոր անոնց՝ որ նո՛ւրբ էին, կամ նո՛ւրբ կապով կապուած միայն յետադային... Զղջացա՛ն, չսպասեցի՛ն բոլոր անոնց որոնց համար հանգի՛ստ էր լաւ, քան յաղթանակ...

— Դու գիտե՞ս թէ ինչի՛ համար չմիացայ այդ նուրբերու կարաւանին, տարափոխիկ թռչուններուն, տաք անկիւններ ապաստանած նման-ներուս...

Գիտե՛մ թէ ձեզի երկիրներ կան նշտականաչ անտառներով... Գիտեմ նոյնպէս թէ տեղ մը կայ ուր պարողներն անտեղեակ են աշնանային արշաւիրքին, աշխարհային քաղցին, լացին...

Գիտե՛մ ինչպէս պէտք է ծեկնիլ— միանալով նմանելով ծեկնողներուն...— Այո՛, այո՛, գիտե՛մ ինչպէս պէտք է ծեկնիլ, բայց չե՛մ ծեկնիր...

— Օ՛, ցետագայ, յոյսիս յենակ, դու գիտե՞ս թէ սէրս կապած այս ձիւնապատ տանիքներուն ու դաշտերուն, տարբե՛ր ատեն, ուրի՛շ կերպով կ'ուզէ ծեկնիլ...

Ճշմարիտ որ, դիւրինը չէ՛ր որ ընտրեցի... Ու չընտրեցի՛ անոր համար, որ գոհանամ ունենալով դեկտեմբերեան այս կարճ օրեր... կամ ծանծերու կեանքը ժուժկալ սակաւալէտ..

Չեմ սպասեր անոր համար, որ գուք մը գայ, ու իմ առջեւ փե՛ղկ մը բանայ... Կամ՝ փշրանքներ նետուին ինծի, ու այսպիսով անօթութիւնս լլանայ...

Կարկառները նախասիրող կաքաւն եմ ես, եւ չե՛մ ուզեր, չե՛մ սպասեր անոր համար որ մէկը գայ ու կողերուն, կատարներուն նետած կանչովս հրանայ...

Չե՛մ սպասեր թողած գացած գարուններուն, փաղա՛ւշ բոշնած ու թըրթառուած ծաղիկներու վերադարձին... — Այլ յետագայ գարուններուն ..

Ճշմարիտ որ, այս շա՛տ պզտիկ սահմանափակ տարածութեան վրայ էր որ անհոգօրէն կորսնցուցի արժէքաւոր իմ առիթներ... — բայց չե՛մ փնտռեր, եւ գտնելու համար չէ՛որ դեռ կը սպասեմ... — Ես կը սպասեմ իմ յետագայ առիթներուն...

— Բոլոր անոնց՝ որ նուրբ էին կամ նուրբ կապով կապուած միայն յետադային, կապուած կեցան ծեկնողներուն, ու ծեկնեցան, միանալով ծեկնողներուն։

Նուրբս միայն խրախուսիչ շարժումն անոնց՝ որ չպղկա՛ղ են, ու հաղկապուած բոլոր անոնց՝ որ կը անցած չարունակել, սպասելով, հաւատալով ցետագային...

Խաչաձեւող, խլացուցիչ խաժամանքի տեղը հիմակ կը տարածուի խորհրդաւոր յաշտերգն անոնց՝ որ կը սպասեն՝ հաւատալով ցետագային...

— Դուն որ այդպէս կը քնանաս, անհաղորդ իմ երանակին... Դուն գիտե՞ս թէ, արդի՛ կոկոն, ապագայ մարդ, դուն գիտե՞ս թէ մառախլապատ Դեկտեմբերի անհրաժեշտ տափաստանէն կ'անցնինք ահա, սրտատրոփ սպասելով գալիք Մարտին ու Ապրիլին...

— Ծօծերուդ տակ կծկած կակաւն, դուն որ անհո՛գ կը քնանաս, ու չե՛ս ուզեր աճապարել, կը ծառանե՞ս թէ կը սպասեմ անոր համար, որ արթննա՛ս...

— Կը ծառանե՞ս թէ կը սպասեմ անոր համար որ դուն խաղի՛ս, արթննալով որ ես լա՛մ ու հեռանա՛մ...

ՄԱՈՒՍԱՍԻՐ

ՆԵՒԱՐ ՄԸ Ռ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԷ

ՃԵՄՔ Ի ԼԵԱՌՆ ՀԱՍԿԱՑԻՆ

ԽՄԲ.— Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան այս քերթուածը գրած է պտոյտի մը առթիւ, զոր կատարած է Վերին Վոսփորի ասիական եզերքը, Ուշաքեօսէ լերան վրայ։ Այս բարձունքէն կ'երեւի Սեւ ծովը, իսկ առջեւը կը պարզուին հրաշալի տեսարաններ։ Գաղ ու վճիտ ջուր մը ունի և զբօսավայր է։ Լերան գագաթին վրայ կը գտնուի ծերունի մը, ուր է դամբանը Ուշա-Եէօշէին, առասպելական հսկային, որ, ըստ աւանդութեան, — արդնաւորական չըջանէն Յեսուա,— կռիւ, սրունքները բանալով,Վոսփորի մէկ եզերքէն անցնիլ ուզեր։ Այս պտոյտին ընթացքին, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան կը գտնուէր ընտանիքի մը հետ, որուն աղջիկը իր աշակերտն է եղած եւ որուն սիրահարած էր։ Ան է իր «Ազէֆիւռը», իր «Հրեշտակը»։ Բայց այդ սէրը պահած է միշտ գաղտնի։ Հետեւեալ քերթուածը կը բացատրէ թէ Մ. Պէշիկթաշլեան որքա՛ն կը ծածկէր իր զգացումները, եւ ի՛նչ գեղեցիկ կերպով, — թաղելով ինքզինք արուեստին մէջ։Իր ամենէնգեղեցիկ քերթուածներէն մէկն է այս։

Ծովըն ցոլայր ու ծըփծըփայր,
Սուրայր ակատ ի մէջ ալեաց.
Հովն հեզաթռիչ երթայր ուզայր
Վազվզանելով ամէն գիւղ։
Բացէ՛ք, հանէ՛ք, փափուկ թեւեր,
Տարէք ըղձեղ բլուրն ի վեր,
Մրմնջէին ժանըր ալեակք.
Նաւուն կողէց տալով համբոյր,
Ու հոյս բաժինն՝ աղաւնանման ակն՝
Եղբ ծաւալէր ի ծով անզայր,
Ի՛նչ չատ հեռանը եւ հանդարտիկ...
Կարծես ծովուն վըհուկ գթոտ
Մեզ դգուելով ի ծոցն յուշիկ
Բերեր ի զով յայս քաղաքոս.
Ջերդ գեղավարս յաղթող հոգւոյ
Որ խրախտ նայի ընդ շուրջ բոլոր.
Այնպէս լեռն ալ մեզի ձօն կայր
Անտառներով պսակուած.
Թռչնոյ մը պէս հաւերն անուշ
Տըւած ժայռերն հովուն ի ծուփ,
Կը թռչէր ընդ ցար ընդ փուշ.
Դարէ ի դարեւթաւէ ի թաւի։
Դար վե՛ր, դար վե՛ր, ո՞ւր ի՛նչ վըլեմ,
Ընդարձակ է կապոյտ եթեր,
Դար վե՛ր, ահա ծովուն եղբայր
Դիտեմ հեռաւանց անեզ պատակեր,
Մրաց իմ անձայն է ասպարըշաւ.
Թըռաւ յանկարծ իւր ալեացմէջ
Խաղաց, ծըփաց, թաւալեցաւ
Թուիս կոհակաց ընդ եկեւէջ.
Ու ծիծեռնափայլ այն փրփուրներ
Որ անդընդին ցայտեն մէջէն,
Կարծես հերմակ վարդից թերթեր
Որ իւր ծոցէն կը բաբախէն։
Հուր հեր արփւոյն կը ծաւալի
Ի դաշտ յարօտ գեղաժպիտ,
Ծաղկ ի յերկինքս կը զմայլի,
Սրկինք ի ծով ծիծաղախիտ.
Ի՛նչ սիրելի ես դու, բնութի՛ւն,
Երբ կենսունակ քուկին հնչով
Գայ պայծառ աղբեր գարուն,
Գաւնակերպիկ ծաղիկներով։
Ի՛նչ գեղանի ես դու, բնութի՛ւն,
Երբ շողն ու ցօղ ծոցէդ անդամ,
Ու քու մէջերդ զոտի անհուն
Սոխնակամեր կապես ծիածան
Ու երբ գիշերը կը բանայ
Իւր աստղազարդ ամպհովանի,
Լուսնին զարդով հակառն վրայ
Նայի ծովուն ի հոյակի։
Ի՛նչ վեհ, ի՛նչ մեծ ես դու, բնութի՛ւն,
Որոյ նուիրեալ ընդ հուր փայլակ,
Իր ձայն՝ մրրկաց ալեաց մռնչիւն,
Երբ ամպերէն վազէ կայծակ.
Ու այս ամէն ըզգանչելիք.
Աւելի վեհ կուգան ի տես
Ու վառեն զիմ սիրտ ու ոգիք,
Երբ ի բարձանց դիտեմ ըզքեզ.
Ո՛հ, զայս բնութիւն երգէ՛, կուսա՛ն,
Իւր զարդերէն մէկն ալ դու չե՞ս,
Քեզ չըթող կ'ըլլա՞յ զուգան,
Որ ծաղկեալ երկինք դիւթես.
Ահա խօսի... լըցան բոցով
Իւր սեւաթոյր աչանորիք։
Ահա երգէ... լըցաւ խանդով
Հովեր ու ժայռ, ամէն տեղիք.
Շուշնչք և մըմունչք գազարեցին,
Միայն հովիկ փչէր համբոյր,
Ու ի վերայ մազուր ճակտին
Սօսափէին հոպոպ սամոյր.
Ու լուսափայլ ամպիկ քարափ
Գլխուն վերեւ հեզիկ խաղայր,
Եւ հովանին զով, ախորժակ
Դէմքին վրայ ծաւալանայր.
Անչափ ի յայն ծածկեալ էին
Զոյգ մի հրեշտակ օգապարիկ.
Որ իրարու փափայէին՝
«Ի՛նչ անուշ մեր երգէ քուրիկ»։

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Ի՛ՆՉՈՒ ՀԱՇՈՒԻ ՉԵՆ ԱՌՆԵՐ ԹԷ ԱՅԴ ՄԱՐԴԻԿԸ ՕՐ ՄԸ ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ»

ԽՄԲ.— Աճաւասիկ այն խմբագրականը զոր գրած է «Ժիւմհուրիյէթ», կոնուս նատի պէյի ստորագրութեամբ, դեկտ. 6ի թիւին մէջ եւ որուն ակնարկեր էինք երէկ.—

— «Գիտենք թէ մեր հարաւային սահմաններու Սուրիոյ մասին վրայ, ծագանեւնդութեան մեծ գործունէութիւն մը, ինչպէս նաեւ քիչ շատ ալ անապահովութիւն կը տիրէ։ Տարակոյս չկայ թէ մեզի համար անհրաժեշտ է ժամ առաջ կարգադրուած տեսնել այս հարցը։

Այսպիսի պարագաներու մէջ, սահմանին երկու կողմերը գտնուող կառավարութիւններուն բարեկամականութիւնը անհրաժեշտ է, խնդիրը լուծելու համար։ Եւ բացայայտ է որ ներկայ կացութեան շարունակումը չի կրնար սեւէ օգտակարութիւն ունենալ երկու կողմերուն ալ։

Սուրիական սահմանի դէպքերուն առթիւ, մեր գրացի վարչութենէն այս բարեկամականութիւնը տեսա՞նք։ Ծարդ ոչ։ Հակառակ անոր որ այս պարագան խիստ բացայայտօրէն արձանագրուած է Ֆրանսայի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ։ Մինչդեռ ընդհակառակն, այնպէս կը տեսնուի թէ պաշտօնական ձեռքեր իսկ կ'աջակցին ու կ'օժանդակեն այս շահատակութիւններուն։

Գալով այն իրողութեան թէ Ֆրանսա մեր Սուրիոյ սահմաններուն վրայ հայ գաղթականներ կը զետեղէ, անվերապահօրէն կրնանք ըսել թէ, առիկա ներկայ գարուս մարդկային պատմութեան հակառակութիւններէն մէկ պարագայ մըն է։ Առնէ գաս այն փորձը որ կը կատարուի ձեռքի տակէ, Իրաքը եւ Սուրիան նոյն վարչաձեւին տակ միացնելու համար, բայց կարծայ թէ տակաւին քաւարար չէ նկատուած, աշխարհակալական ազդով մեծ դժբաղդութեանց կողմէ փոքր ազգերու քաղել տրուած արիւնը։

Նախ ծառծենք որ, ի՞նչ կ'ըլլայ հայ գաղթականները մեր սահմաններուն վրայ եւ մեր քթին տակ զետեղելով։ Թէեւ չենք ուզեր ուրիշ պետութիւններուն գործերուն խառնուիլ, սակայն երբ կը տեսնենք որ այդ գործերը հեռուէն կամ մօտէն մեզ կրնան շահագրգռել, այն ատեն չենք լռեր եւ մեր տեսածները բացէ ի բաց կը յայտարարենք։

Թուրքիայէն մեկնած հայ գաղթականները այսպէս մեր սահմաններուն վրայ զետեղելը կարելի՞ է իբրեւ բարեկամական ընթացք համարել։ Դոնէ մարդկային տեսակէտ մըն ալ ունենայ։ Ո՛չ, առիկա ալ չկայ։ Որովհետեւ այդ մարդիկը մեր սահմաններուն վրայ դրուած են իբրեւ անհանգստութիւն պատճառող տարր եւ ինչ որ ալ ըլլայ, ի վերջոյ անոնց կեանքին հետ խաղալ կը նշանակէ այս ընթացքը։

Անոնք որ կը փափաքին մեր հանգստութիւնն ու խաղաղութիւնը վրդովող օջախներու հետ դէմ յանդիման գնել մեզի եւ տարիել որ այդ օջախները ծաւրենք, բնականաբար պատասխանատու են հանդէպ այն մարդոց, զորս իբրեւ գործիք կը ծառայեցնեն իրենց նպատակներուն։

Սակայն, եթէ ծառծուի որ այս գործերը պատճառ կ'ըլլան միջազգային բարդութեանց, առկէ ոչ թէ միայն մենք, այլ նաեւ ուրիշներ ալ պէտք է վախնան։ Հոն ուր կը տեսնենք թէ մեր կեանքին դէմ սպառնալիք կայ, մենք չենք որ պիտի վախնանք միջազգային կնճիռներէ։ Ինչո՞ւ համար հայ գաղթականները մեր քիթին տակ կը խաթեն։ Ինչո՞ւ համար ի վերջոյ հաշուի չեն առներ թէ օր մը, երբ այլեւս դանակը ոսկորին հասնի, (ծանրծքգա թաք էթսի) այս մարդիկը կրկնան ցիրուցան եւ թշուառ պառնալ։ Շատ լաւ կը հասկցուի թէ առիկա հաշուի առնելով եւ գիտակցութեամբ այսպիսի ընթացքի մը մէջ գտնուիլ, խիստ բացայայտ սխալ մըն է։ Աճա, երբ առկային ժամանակը աւշ չէ, կ'ըսենք.

— Մենք չէ որ այս անիրին կը դիջանենք, այլ ուրիշները։

Գալով Միջագետքը և Սուրիան միեւնոյն վեհապետութեան ներքեւ միացնելու ծրագրին, այս մասին ոչ Միջագետքցիներու, ոչ ալ Սուրիացիներու ըսելիք մը ունինք։ Արդէն մենք ոչ Սուրիոյ, ոչ ալ Միջագետքի հետ գործ ունինք։ Միջագետքի յարգելի վեհապետը անցեալ տարի Էնկիւրի էր եւ ամէն ոք գիտէ թէ ինչ անկեղծ սիրով եւ յարգանքով ընդունուեցաւ։

Միջագետքի սահմանագլուխէն երկարօրէն դժգոհելու պատճառ չունինք։ Բայց ձեռքի տակէ եղած այս փորձերուն նայելով, մարդ կը մղուի խորհելու որ Սուրիոյ սահմանագլխի այս անիշխանութեան՝ կ'ուզեն խառնել Միջագետքը։

Միջագետքի եւ Սուրիոյ յարաբերութեամբ, աւելի մեծ միութիւն մը կազմելու հեռանկարով ազգերը շլացնելու փորձեր կ'ըլլան։ Մենք մեր երեկուան եղբայրներուն՝ Սուրիացիներուն եւ Միջագետքցիներուն իրական երջանկութիւն եւ անդորրութիւն կը մաղթենք։

Ինտարակոյս կ'որ յեղաշրջական ազգ, մեր երէկուան եղբայրները անկախութեան կը փափաքին, քան թէ անոնց օտար լուծի տակ մնալը։

Ամէն ազգի եւ մասնաւորապէս մեր երէկուան եղբայրներուն համար կատարեալ եւ վերջնական անկախութիւն կը փափաքինք։ Միութիւն անկախութեան մէջ։ Այս ալ շատ աղէկ կը հասկնանք եւ նոյն անկախութեամբ կը փափաքինք։ Բայց կը տեսնենք որ օտար ձեռքերու մեր սահմաններէն անդին բրած փորձերը մեր այս բաղձանքներէն հեռու, խառնաշփոթ նպատակներ կը հետապնդեն։ Ինչպէս ամէն խելք եւ խիղճ, անշուշտ Արաբին ալ խելքը եւ խիղճը ճշմարտութիւնը եւ իրաւունքը տեսնելէ չպիտի զլանին»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Լեհաստանի երկրորդ մարդահամարին ձեռնարկուեցաւ դեկտ. 9ին։ Կը կարծուի թէ ամբողջ երկրին բնակչութիւնը, որ 27,193,000 էր 1921ին եւ 30,000,000ի բարձրացաւ 1925ին, անձամ ամէնէն խոշոր մրցանիշներէն մէկը պիտի ներկայացնէ։ Վարշաւայի բնակչութիւնը, որ 936,000 էր 1921ին, 1,002,196ի բարձրացած էր 1925 մայիս 1ին։

1921ին արձանագրութեանց հիմ բռնուած էր հպատակութիւնը եւ կրօնը։ Այս անգամ հպատակութեան տեղ նկատի պիտի առնեն մայրենի լեզուն։ Աղգարարուած է որ իրար չխառնեն տեղական լեզուները եւ ցեղերը, (ռուս, ուկրայնացի եւ սպիտակ ռուսերէն)։ Հարցումներ կան նաեւ գրել-կարդալու եւ ուրիշ ընկերային խնդիրներու մասին։

ԵԿԱՄՈՒՏԻ ՏՈՒՐՔ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտական կառավարութիւնը այս միջոցին կ'ուսումնասիրէ ծրագիր մը, որուն համաձայն տուրք պիտի հաստատուի օտար եւ եգիպտական նկամուտներու վրայ, 480 եգիպտական ոսկիէն վեր գումարներու համար։

Նկատի առնելով առանձնաշնորհներու օրէնքը, կառավարութիւնը սախպուած է օտար պետութեանց հաւանութիւնն առնել, անոնց հպատակներն ալ տուրքի ենթարկելու համար։ Եթէ տուրքերը հաստատուին առանց անոնց հաւանութեան, խնդիրը կրնայ խառն դատարաններն իյնալ։

Կը խորհուի եկամուտի տուրք հաստատել նաեւ Սուտանի մէջ։

1932 Բացուած է Բաժանորդագրութիւնը 1932

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
ՖՐԱՆՍԱ եւ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	140 Ֆր.	70	35 Ֆր.
ԱՆԳԼԻԱ եւ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ. ԻՏԱԼԻԱ. ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	250 Ֆր.	125	—
ԱՄԵՐԻԿԱ	8 տոլ. (զեղչուած)	5 տոլ.	—
ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ	200 Ֆր.	100 Ֆր.	—

1931 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20

Անոնք որ նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՄԷԿ ՏԱՐԵԿԱՆ, կամ հին բաժանորդներէն անոնք որ կը նորոգեն ՄԷԿ ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ, իբրեւ պարգեւ պիտի ստանան հետեւեալ գիրքերէն մէկը, իրենց ընտրութեամբ.—

1.— ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ՝ Ռուբէն Զարդարեանի, 2.— ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ՝ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանտ), 3.— ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ՝ Գեղամ Տէր Կարապետեանի, 4.— ԱՄՐՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾ՝ Գեղամ Բարսեղեանի, 5.— ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ եւ ՎԻՊԱԿՆԵՐ՝ Ա. Արփիարեանի, (ծինգն ալ Մատենաշար Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու), 6.— ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ՝ Թարգմ. Լ. Մեսրոպի, 7.— ԿԵԱՆՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ (1931 կամ 1932 Թուականի), 8.— ԱՆՋՐԵՒ՝ Համաստեղի, 9.— ԻՄ ԳԻՐՔԸ՝ Ա. Ահարոնեանի (Ա. Հատոր), 10.— Նոյնը (Բ. Հատոր):

Միեւնոյն պայմաններով, անոնք որ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդ կը գրուին, պիտի ստանան հետեւեալ գիրքերէն մէկն ու մէկը.

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ. Տօքթ. Գրիգորեանի, ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ. Գ. Միքայէլեանի. ՖՈՄԱ ԿՈՐՏԻԷՖ՝ Մ. Կորքիի:

ԻՍԿ ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ.—

1) Համայնագիտական քարտէս՝ Յ. Գալէսեանի, 2) ԹԷ ԻՆՉ ՊԱՏՃԵՑ ԹՐԷՖՈՆԷՄԸ՝, Տօքթ. Գրիգորեանի, 3) ՄԱՅԻՍ 28, 4) Ընձկուլթեան ժամեր եւ Մաճացու Սէր (միասին), 5) Բանաստեղծ-Հրապարակախօս (Ա. Ահարոնեան) Մ. Վարանդեանի։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔՈՍԹԻՍ ՓԱԼԱՄԱՍ

Գահիրէի La Semaine Egyptienne թերթի աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է ժամանակակից մեծագոյն յոյն բանաստեղծ Քոսթիս Փալամասի հետ, կուտանք կարեւոր մասերն այդ տեսակցութեան.

— Հաւանաբար ժամանակին մարդը չեմ։ Մարդ մըն եմ, որ հիմա կ'ապրի իր յիշատակներով։ Եւ ճիշդ այս յիշատակներն են որ զիս կը հետապնդեն։ Կ'ուզեմ զանոնք գրել։ Ամէնէն առաջ կ'ուզեմ աւարտել իմ բանաստեղծական յուշերս։ Ամէն անոնք որ օրմը պիտի ուզեն ուսումնասիրել գործս, այս գրքին շնորհիւ պիտի կրնան աւելի լաւ ըմբռնել զայն, իր բոլոր անհուն գունաւորումներուն, ինչպէս նաեւ իր խորքին մէջ։ Առիկա պիտի ըլլայ առաջնորդի պէս բան մը։ Այս գործը կը պահանջէ իմ ամբողջ ուժերս։ Եւ կը տեսնէք, որ ծեր եւ յոգնած եմ։ Բայց, իմ բոլոր յաճախակի անտրամադրութիւններովս հանդերձ, օրերս կ'անցընեմ կարդալով ու գրելով։ Դուրս գրեթէ չեմ ելլեր, բացի այն պարագայէն, երբ Ակադեմիա կ'երթամ։ Ալ ոք կը տեսնեմ։ Ճգնաւորի մը նման կ'ապրիմ։ Գիրքերս ինծի կը բաւեն...

— Իսկ ի՞նչ կրնաք ըսել նոր սերունդին համար։

— Բան մըն ալ չեմ գիտեր։ Կը կրկնեմ ձեզի, շարժումներու չեմ հետեւիր...

— Եւ սակայն...

— Է՛, քանի որ շատ կը պնդէք, հրամեցէ՛ք։ Նոր գրագէտները արժէքաւոր ծիլեր ցոյց կուտան տեղ մը հասնելու համար, բայց անոնցմէ շատերը կ'աճապարեն։ Մէկ օրէն միւսը մարդ նշանաւոր չի դառնար։ Ընդհակառակը, յաճախ ապիբախտ պայքարներ անհրաժեշտ են։ Քիչ մը բան գիտեմ այդ մասին։ Անոնց կը պակսի գրական ոգին, վերլուծող այն ոգին, որ պիտի ստիպէ զիրենք, սեփական աչքերով տեսնել իրենց թերութիւնները։ Եւ յետոյ, անոնցմէ ոմանք ոչինչ կը յարգեն, ո՛չ աւանդութիւնները, ո՛չ իսկ մեզ հիներս։ Ցաւալի է այս բանը հաստատել, բայց այս է իմ կարծիքս։

— Ի՞նչ կարծիք ունիք թատրոնին համար։

— Չեմ խառնուիր... Բայց թերթերու մէջ կարդացածներովս այն կարծիքը ունիմ թէ Յունաստանի մէջ թատրոն գոյութիւն չունի, ոչ քնարերգակը, ոչ ալ տրամաթիքը, գոնէ հիմակուհիմա...

ՈՒԻԼԸՄ ՈՒՍԹՍՆ

Թշուառութեան մէջ է Անգլիոյ մեծագոյն բանաստեղծներէն մին Ուիլեըմ Ուաթսըն, այժմ ծերունի։ Ամերիկացի բանաստեղծներու ընկերակցութիւնը կոչով մը հրաւէր կը կարդայ օգնելու այս մեծ բանաստեղծին, որուն անունը կապուած է նաեւ Հայոց։

1896ի կոտորածներուն ժամանակ Ուաթսըն իր գրիչը նուիրեց հայկական տառապանքին։ Գութ չէր որ կը խնդրէր Հայոց համար, ոչ ալ զգեստ ու հաց, այլ միայն արդարութիւն։ Հնչեակներ գրեց, 17 հատ, որոնք ամփոփուեցան «Միրանի Աբեւլքը» խորագրին տակ, եւ այդ քերթուածներով՝ Ուաթսըն կը քննադատէր Անգլիոյ դիրքը, կը քննադատէր պետութիւնը եւ արդարութիւն կը պահանջէր հարստահարուած հայ ժողովուրդին համար։

Ուաթսըն խոշէն կռուեցաւ անգլիական աշխարհակալութեան դէմ պոէրական պատերազմին առթիւ։ Դարձեալ կռուեցաւ իռլանտացի ժողովուրդին ազատութեան համար։

Այս կռիւները սուղ արժեցին, որովհետեւ ամէն կողմէ լքեցին զինք։ Եւ հեղինակ իր գիրքերն ալ ծախուցութեան տրուեցան։ Հրատարակիչները կը խնդրէին, որ քիչ մը լռէ, որովհետեւ իր գիրքերուն սպառումը նուազած էր,— «Իերն անիծեմ, կը պատասխանէր, թող բնաւ չսպառի, որո՞ւն հոգը, որքան ատեն խօսիլը կարելի է, ես պիտի խօսիմ միայն ճշմարտութիւնը»։

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Նոպէլի խաղաղութեան այս տարուան մրցանակը տրուեցաւ երկու Ամերիկացիներու, մէկը Տիկին Ճէյն Ատէմս, միւսը Պըթլըր։

Պըթլըր ուսուցիչ է Քոլոմպիոյ համալսարանին եւ նախագահը Քարնէկիի միջազգային խաղաղութեան հիմնարկութեան։ Պըթլըր ծանօթ է իր քաղաքական եւ քարոյագիտական աշխատանքներով, եւ իբրեւ պատմագիր ու իրաւագէտ համաշխարհային համբաւ ունի։

Ճէյն Ատէմս ծանօթ է իր երկրին ընկերային զարգացման համար կատարած գործերովը։ Կը զբաղի գրականութեամբ եւ ազատ դաստիարակութիւններով։ 1916ին պայքարեցաւ հաշտութեան համար, իբրեւ Նախագահ կիներու ընկերութեան։ Նոպէլի գիտութեանց մրցանակը տրուեցաւ գերմանացի երեք գիտուններու, Վարպուրկ, Պօշ, Պերկիուս, որոնք ծանօթ են իրենց աշխատութիւններով բժշկութեան եւ տարրաբանութեան մէջ։

Իւրաքանչիւրը կը ստանայ 173,206 քուրոն։

PRINCIA Կ'արգիլէ մազերուն թափիլը, կ'անձեռացնէ թեփը եւ կը պարարտացնէ գլխուն մաշկը.

Մէկ շիշը կ'արժէ 15 ֆր. փոստի ծախքով. Contre remboursement 18 ֆրանք. դիմել M. SALYANDJIANի, 114 Bld. Ney, Paris

MUTUALITÉի սրահին մէջ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17Ի ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ...
ԾԻՍՆԱՄԵԱՅ ՑՈՐԲԷԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ
42 Rue Tourtille, BELLEVILLE Մէթրօ՝ Պէլվիլ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ
Ամենալաւը՝ ամենաաժան գինով

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
"ՇԻՐԱԿ,,
26 Rue de Trévise, Paris (9) Métro Cadet, Tél. Prov. 38—63
ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ 100ԻՆ 10 ԶԵՂՉ

Médaille d'Or 1930

Diplôme d'Honneur 93

«ՊԱՐԱՏԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»
ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ ՏԱՍԸ ԺԱՄ ԺԱՄԱՆՑ
ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐ, ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ԴԵԿՏ. 19Ը, ՁԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՕՐԸ

Գիտի վայելէք մինչեւ առաւօտ պարի ու երաժշտութեան հաճոյքը։ Դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի յայտնի դերասանները՝ Տիկ. Սուրաբեան, Գ. Գ. Դմբէթեան, Գրիգոր Վ. Ահեան, Սարաֆեան, եւայլն։
Ապահովեցէք ձեր տոմսակը նախօրօք։

Վաճառ եմ Փոլանի մէջ (Փօրթ տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու, հանրակառք 88), երկու սենեակներ եւ խոհանոց մը։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Գօզաեանի 226 Rue de la Convention, Paris. Մէթրօ՝ Convention.

Հայե՛ր, մի վարանիք եւ անմիջապէս դիմեցէք
հանրածանօթ Պոլսեցի ժամագործ-ոսկերիչ
ԿԱՐԱՊԵՏ Ց. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ
(Maison E. Charles) Հիմնուած 1869
29, Rue Mathis, Métro Crimée
Հեռ. Nord 56-97 Tram. 50 եւ 52 Autobus AJ եւ AV

Ուր պիտի գտնէք ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, շրմինէի, պատի եւ զարթուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ եւ անային սպասներ։
Մեր հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ մեր ուղղամտութեան։
Բոլոր ապրանքներու վրայ 100ին 10էն մինչեւ 20 ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉ եւ նոր տարիի առթիւ սիրուն նուէրներ կը տրուին։
ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ խնամքով կը նորոգենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, կը ստանձնենք գոհարեղէններու շինութիւն եւ փոփոխութիւն։ Բաց է Կիրակի օրերը եւս առաւօտեան ժամը 8էն երեկոյեան 8։
Անմիջական գոհացում կուտանք գրաւոր ապսպրանքներու։

PHARMACIE COMMERCIALE DE LA PLACE CLICHY

Métro Place Clichy

6 Place Clichy, Paris (9)
Tél. Trinite 65—18

Ուր պիտի գտնէք աչքերու ճախ մէթրք, խուլերու համար մասնաւոր գործիքներ, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Դր. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Փերլինէն։
PHOTO OPTIQUE

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային Հիւանդանոցին։
44 Rue Poissonnière, Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ
Կը խնամէ ամէնավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւնները։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւնները, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։
Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի յուրոյ խնամք։
Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 եւ կէսօրէ վերջ 2—3
52, Ave. de Verdun Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ISIS-DANEL PARIS
MARQUE DÉPOSÉE
69 rue d'Angoulême, Paris (11) Tél. Ménilmontant 76—71
Autobus: AY. BC Métro: Couronnes ou Parmentier

ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ Կիր. մինչեւ կէսօր բաց է։

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր. ու Մեծը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTROPIGALLE.

ՀԱՑ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ
Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, ֆրանսա մաւոքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։
Դիմել՝ Ե. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39.

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ ԳՆԵՑԷՔ
Պոլսոյ եւ Սկիւտարի համբաւաւոր
ՀԱՑԼԱՅՑ ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԷ
Որ կը պատրաստէ ամէն տեսակ արեւել. համեղ անուշեղէններ
Հասցէ՝ 26 rue Bouret, Փարիզ (19), մէթրօ Պօլիվար
Ցօներու առթիւ ՊԷՕՐԷԿԻ ԹԵՐԹ եւ ընտիր ՊԱՍՏԸՐՄԱ

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ.
ԲԱՑ Է ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ
կը բերէ իր հետ նուէրներու հաճոյքը, բայց նաեւ շուարումը.
Ամենակենսական ու նուիրական նուէրը «կեանքի Ապահովագրութեան Մուրհակն է», UNE POLICE D'ASSURANCE VIE, մանաւանդ եթէ այդ Police—Vieն կնքուած է
COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին
87 Rue de Richelieu, 87, Paris (2e)
Գաղղիական Ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը ըլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի.
դիմեցէք անվերապահօրէն ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆի 35 տարուան փորձառութեան. Այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

Téléphones		H. M. KÉTCHÉDJIAN
Central	77-52	Inspecteur Principal attaché à l'Agence
Gutemberg	55-96	Paris V., Chef du Bureau Spécial pour
Richelieu	86-11	les Orientaux, 87 Rue de Richelieu (2)
»	86-12	

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

ODÉON

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենաձեւ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։
Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մարթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

FABRIQUE DE TRICOT
A. DERTOMAYAN
Gross Mayի տեսակները
May-Fine, Pull-over et Gilet կանանց համար
Spécialité pour enfants, fermeture à clefով
Գաւառի շրջուն վաճառորդներուն չափաւոր գին եւ կանոնաւոր առաքում։
Հասցէ՝ 29 Allée de la Seine, Issy-les-Moulineaux, Seine

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցաւոտկ յարկարաժին Վէններական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռաքէթը, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ.
ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ENTREPRENEUR կը ստանձնէ ատաղձագործութիւն, յատակագիծներու պատրաստութիւն, փոխառութիւն գիւղական եւ պալատներու։ Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, լոյս-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաճիճուային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ճնէտական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբանական եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի յուրոյ խնամք։
Դարմանատունը ունի առանձին քուժարանը որուն մէքանիքէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ գրան հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9).
Métro: Trinité, St. George եւ Pigale: Tramway 26, 28, 64:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 230 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 5 տոլ. 8 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-28
R. C. SEINE 276.284
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931
15 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1751
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ

1932ը պիտի դառնայ անակնկալներու տարի մը, դատելով դէպքերէն։

Առիթ ունեցանք խօսելու գերմանական խլրտումներու մասին։ Հակառակ պետական խստութեանց, «Նազի»ները կը շարունակեն գործել եւ նոր դիրքեր գրաւել։ Հաստատուած՝ 1919ին, այս հոսանքը — ազգային-ընկերվարական — հազիւ 10 — 15 անդամներ կը հաշուէր։ Տարուէ տարի աճելով, վերջին քուէարկութեանց մէջ արդէն ապահոված էր 15 միլիոն ձայն։

Արդ, Գերմանիան ըլլալով հնոց մը դառնութեանց, տնտեսական տագնապի եւ քաղաքական խմորումներու, միշտ ալ հաւանական են նոր անակնկալներ։

Բայց բուն հանգոյցը կը գտնուի ոչ թէ Գերմանիոյ ներքին կացութեան, այլ արտաքին անցուդարձերու մէջ։

Եւ կը թուի թէ նորէն Ամերիկան է որ կը պատրաստէ նոր անակնկալները։

Հեռագիրները կը հաղորդեն Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարին կարեւոր յայտնութիւնները։

Պարզաբանելով նախագահ Հուվըրի վերջին յայտարարութիւնները, Գ. Մէլըն պարզապէս մէջտեղ կը դնէ պարտքերու վերաքննութեան խնդիրը։

Առաջին առթիւ, Անգլիոյ վիճակն է որ քննութեան պիտի ենթարկուի։

— «Պատերազմական պարտքերը բոլորովին ջնջելու խնդիր չկայ։ Բայց օրուան վարիչներուն պարտականութիւնն է նկատի առնել իրողութիւնները։ Անկարելի է չխոստովանիլ թէ մեր կարգ մը պարտատէրերը չպիտի կրնան ամբողջովին վճարել իրենց յանձնառութիւնները, ցորչափ իրենց մէջքը շտկած չեն տնտեսապէս։ Օրինակ՝ Մեծն Բրիտանիան։ Ստեռլինը այսօր կ'արժէ 3.315 տոլար, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 32 անկում, բաղդատելով անցեալ տարուան սակին հետ։ Արդ, բացի հատուցումներու գումարներէն, օտար կառավարութեանց կողմէ Անգլիոյ հետ կնքուած պարտքերը պիտի վճարուին ստեռլինով, մինչդեռ Անգլիան իր պարտքերը մեզի պիտի վճարէ ոսկի տոլարով։ Ուրեմն, դեկտ. 10ի սակով, Մեծն Բրիտանիան ստիպուած է 15.300.000 ստեռլին աւելի ծախել, մեզի եղած պարտքերը վճարելու համար»։

Սովորական վիճակի մէջ, Մեծն Բրիտանիան տարեկան 32 միլիոն 800.000 ստեռլին կը գանձէր, 159 միլիոն 500.000 տոլար վճարելու համար։ Այսօր ստիպուած է 48.100.000 ստեռլին ճարել, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 47 յաւելում։

Սեղանի վրայ դնելով այս խնդիրը, Մ. Նահանգները դուռ կը բանան նոր վէճերու, որոնց ելքը դժուար է գուշակել։ Ամէն պարագայի մէջ, ընելիքներ պիտի ունենան միւս պետութիւններն ալ, իսկ ամէնէն առաջ՝ Ֆրանսան, որ կը դողդղայ Վերսայլի դաշնագրին սրբութեան վրայ։

Արդէն իսկ խոր մտահոգութիւն կը տիրէ Փարիզի մէջ, ամէն անգամ որ կը յուզուի պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու խնդիրը։ Գերմանացիները նոր առարկութիւններ ունին Եօնկի ծրագրին գործադրութեան դէմ։ Պազէլի մադովը կը քննէ անոր վճարելու կարողութիւնը։ Միւս կողմէ, յառաջիկայ փետրուարին պիտի բացուի զինաթափութեան համագումարը։

Արդ, այս բոլոր խնդիրները սերտօրէն կապուած են իրարու հետ։ Եթէ Եօնկի ծրագիրն ալ խախտի, Ֆրանսան պիտի մատնուի դառն յուսախաբութեան մը եւ պիտի պաղին ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները։

Փարիզի մէջ միշտ այն կասկածը կը տիրէ թէ՝ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները կը քաջալերեն Գերմանիան, յաճախ ճառելով անոր անկարողութենէն, կամ բաց դուռ ձգելով իր յանձնառութիւններէն խուսափելու։ Մինչդեռ, կ'ըսեն, Գերմանիան ինքզինքը շտկած է տասը տարիէ ի վեր, երկրին զարգացման յատկացնելով օտար փոխառութիւնները։

Քանի կը տիրէ այս կասկածը, բնականաբար կը պակսին մերձեցման, համաձայնութեան յոյսերը։

Ֆրանսայի տեսակէտով՝ հատուցումներու խնդիրը (Եօնկի ծրագիր) կարելի է փոփոխել միայն եւ միայն կրճատելով կամ ջնջելով պատերազմական պարտքերը։ Իսկ այդ հարցը չէ հասունցած տակաւին։ Ելքը այդ է, բայց պահանջատէրերը կը դժկամակին այդ ուղղութեամբ մտածել։ Ինչպէս որ, քաղաքական տեսակէտով ալ, դաշնագիրներու վերաքննութիւնն է ելքը, բայց գլխաւոր կառավարութիւնները կը սարսափին այդ հեռանկարէն, գոնէ առ այժմ։

Այսպէս կամ այնպէս, անվիճելի է ճգնաժամը՝ այնքան հանդիսաւորութեամբ կնքուած յանձնառութեանց մէջ, պատերազմի դաշնագիրներէն մինչեւ պարտքերու եւ հատուցումներու պայմանագիրները, որոնք այս վիճակին բերին աշխարհը։

Առանց արմատապէս լուծելու այդ հարցերը, առանց դանակով կտրելու հանգոյցը, դժուար թէ կարելի ըլլայ փարատել տնտեսական տագնապի մղձաւանջը, կամ իրագործել սպառազինութեանց կրճատումը։

Մանաւանդ որ, բազմազան եւ չափազանց խոր են դժգոհութեան պատճառները, եւ ընկերային ալեկոծութիւնը յառաջ կ'երթայ յարաճուն թափով։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՅՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Յունաստանի արտաքին նախարարութեան մամլոյ դիւանին կողմէ թերթերուն տրուած զեկոյցէ մը կը տեղեկանանք թէ մօտ օրէն, Դեկտ. 17ին, 1500 հոգինոց ներգաղթի առաջին կարաւանը Փիրէայէն պիտի մեկնի, արձանագրութիւնները եւ վիզայի գործողութիւնները աւարտած ըլլալով։

Այս առթիւ, զեկոյցը կ'ըսէ թէ հելլէն կառավարութիւնը տարիներ առաջ դիմում կատարած էր Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան պատկան յանձնախումբին, հայերը այլուր փոխադրելու համար։

Ամերիկա գաղթելու արգելքը եւ Յունաստանի մէջ արհեստաւոր դասակարգերու շահու նուազումը, ստիպեցին Յունաստանը աւելի կտրուկ կերպով հետապնդելու հայ գաղթականները այլուր փոխադրելու խնդիրը։

Այս խնդրոյն շուրջ, խորհրդային կառավարութեան հետ բանակցութիւններ տեղի ունեցան եւ գոյացաւ համաձայնութիւն։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ, Աթէնք եկան Հայաստանի խորհրդ. կառավարութեան պատուիրակները, կազմակերպելու համար ներգաղթը։

Զեկոյցը կ'ըսէ թէ զանազան դիմումներէ յետոյ, ֆրանսական կառավարութիւնը համաձայնած է Սուրիայէն 500 հայ գաղթական Սելանիկ փոխադրել, որոնք հոս պիտի կազմեն ներգաղթի յաջորդ կարաւանները։

Հելլէն կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն կուտայ գաղթականներուն ձրի անցագիր տալու համար, ինչպէս նաեւ կը հոգայ փոխադրութեան ծախքը։

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ԴԷՊՔԸ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՆԱՒԱՊԵՏԻՆ ԲՈՂՈՔԸ ԵՒ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկացնեն «Նոր Օր»ի.—

Ճանիկեանի խնդիրը տակաւին նոր սկսած է զբաղեցնել ռումէն մամուլը եւ հանրային կարծիքը։

Չենք գիտեր թէ ռումէն կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը զբաղի՞ այս խնդրով, թէ ոչ մոռցուած դէպքերու կարգին դասուած է։ Մեզ կը վստահեցնեն թէ Ռումանիա չպիտի մարսէ իր դրօշին եղած անարգանքը եւ ձեւ մը պիտի գտնէ գոհացում առնելու համար։

Միւս կողմէ, կը հաստատուի թէ «Ռումանիա» շոգենաւին նաւապետ Գ. Նէկրօ երկար տեղեկագիր մը ներկայացուցած է շոգենաւին մէջ պատահած ողբերգութեան մասին, տալով նաեւ իր հրաժարականը նաւապետութենէ։

Նաւապետ Նէկրօ, ռումէն թերթի մը ըրած յայտարարութիւններով կը պահանջէ որ Ռումանիոյ վիրաւորուած արժանապատուութեան գոհացում տրուի ուեւէ կերպով։

Նաւապետ Նէկրօի հրաժարիլը կը հաստատէ նաեւ Զօր. Թորգոմ, որ երկրորդ անգամ «Ռումանիա» շոգենաւն այցելելուն հոն գտած չէ զայն եւ իրեն ըսուած է թէ հրաժարած է։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒՍ ԿԸ ԶԲԱՂԻ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՎ

«Նոր Օր» մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Յունաստանի ներքին գործոց նախարարութիւնը Ճանիկեանի հարցի մասին քննութիւն կատարելէ վերջ, խմբագրած է զեկոյց մը հրատարակութեան համար, որ կը հերքէ Ըմէր փաշայի դէմ իբր թէ կազմակերպուած դաւադրութեան լուրը։

Ներքին նախարարութիւնը իր խմբագրած զեկոյցը ղրկած է արտաքին նախարարութեան, հաւանութեան ենթարկելու եւ ապա հրատարակելու համար։

Կը տեղեկանանք թէ արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցին հրատարակութեան դէմ արտայայտուած ըլլալով, խնդիրը դարձեալ առկախ թողուած է։

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, խնդիրը պիտի ներկայացուի նախարարապետին։

Էտիրնէն ջուրերու տակ

Պոլսէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Մարիցա եւ Թունճա գետերը յորդած եւ ողողած են Էտիրնէի շրջանը։ Քաղաքին մէջ, 400 տուներ մնացած են ջուրերու տակ։ Մարդկային զոհերու թիւը յայտնի չէ դեռ։ Հանրակառքի գծերը քանդուած են. Պոլսոյ եւ Եւրոպայի միջեւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։

Ողողումներ Պոլսոյ մէջ ալ

Պոլիս եւս մեծ ջրհեղեղ կրած է տեղացող յորդառատ անձրեւներէն։ Շատ տուներ փլած են. մարդկային կորուստ չկայ սակայն։

Բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ Սեւ ծովու վրայ, շատ նաւեր խրած են։

Պոլսոյ եւ Էտիրնէի միջեւ, հաղորդակցութիւնները միշտ կը մնան խզուած։ Թղթատարը յապաղումներ կը կրէ։

Անգլիոյ ընդհանուր քաղաքականութիւնը

Երէկուընէ սկսեալ, Անգլիոյ վարչապետը կը նախագահէ նախարարական խորհուրդներու շարքի մը, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ ուրբաթ օր։

Այս նիստերու ընթացքին, նախարարները պիտի քննեն երկրին ընդհանուր կացութիւնը եւ արտաքին ու ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը։ Հաւանական կը նկատուի որ աշխատանքը դիւրացնելու համար, նախարարաց խորհուրդը պիտի կազմէ կարգ մը նախարարական մասնախումբեր։

Հաւանական է որ հատուցումներու վերաբերեալ միջազգային յառաջիկայ խորհրդակցութիւններու առթիւ իր դիրքը ճշդելէ առաջ, Անգլիոյ դահլիճը սպասէ Պալի յանձնախումբին տեղեկագրին՝ Գերմանիոյ ելմտական կացութեան մասին։

«Տէյլի Մէյլ»ի քաղած տեղեկութեան համաձայն, նախարարները որոշած են վերաքննութիւնը պահանջել 1922ին, Լորտ Պալֆուրի կողմէ Ամերիկայի ուղղուած ծանուցագրին, որով կը հաղորդուէր թէ անգլիական կառավարութիւնը իր պարտականներէն չպիտի պահանջէ աւելի գումար, քան ինչ որ ինքը կը պարտի Ամերիկայի։ Նախարարները կը նկատեն թէ ոսկեդրամի դրութեան լքումը կը պարտադրէ վերաքննել այդ հարցը։

Գալով տնտեսական եւ առեւտրական՝ քաղաքականութեան, դահլիճը պիտի ուսումնասիրէ առեւտրական նախարարութեան մասնագէտներուն եզրակացութիւնները, մանաւանդ մաքսային օրէնքին առաջին արդիւնքներուն մասին։

Խորհրդաժողով մը Պալքաններու մէջ

Անցեալ շաբաթ օր, Սոֆիայի մէջ սկսաւ կեդր. եւ արեւելեան Եւրոպայի հողագործական պետութեանց խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցէին Ռումանիա, Չեխօսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա, Լեհաստան եւ Յունաստան։ Ընդունուած բանաձեւերը պէտքը կը շեշտեն միջազգային տնտեսական կազմակերպութեանց եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ համերաշխ, սերտ գործակցութեան մը, պաշտպանելու համար երկրագործական պետութեանց շահերը։

Խորհրդաժողովը նաեւ այն համոզումը կը յայտնէ թէ հողագործական երկիրներու գնման կարողութեան յաւելումը, որ չափազանց տկարացած է կարճատեւ պարտքերու հետեւանքով, կը կազմէ լաւագոյն եղանակը վաճառումները շատցնելու եւ անգործութիւնը նուազեցնելու ճարտարագործական Եւրոպայի մէջ։ Ուստի, խորհրդաժողովը կը հրաւիրէ վարկի միջազգային դրամատան մը կազմութեան պայմանագրութիւնը ստորագրող բոլոր պետութիւնները որ փութով վաւերացնեն այդ ծրագիրը։ Նկատի առնուած է նաեւ երկրագործական կարճատեւ վարկի դրամատան մը կազմութիւնը։

Ասկից զատ, երկրագործական պետութիւնները հրաւիրուած են կնքելու մասնակի համաձայնութիւններ, որոնք թոյլ տան ջնջելու մրցակցութիւնը։ Լեհ պատուիրակութեան առաջարկին վրայ, սկզբունքով ընդունուեցաւ ֆրանսերէն լեզուով հանդէսի մը հրատարակութիւնը։

Գերման Խորհրդարանը պիտի գումարուի՞

Գերման Խորհրդարանի համայնավարները առաջարկեր էին նիստի հրաւիրել խորհրդարանը, վիճաբանութենէ վերջ վերցնելու համար հրամանագիր-օրէնքները։ Խորհրդարանի կուսակցական պարագլուխները պիտի հաւաքուին վաղը, խորհրդակցելու համար այս առաջարկին շուրջ, սակայն արդէն հաւանական կը թուի որ այս տարի խորհրդարանը նիստի չպիտի հրաւիրուի։

Կուսակցութեան մը վարիչ մարմինը, խորհրդարանի գումարման դէմ արտայայտուած ըլլալով, ընդդիմադիրները — համայնավարները, հիթլէրեանները, ժողովրդականները— անհրաժեշտ թիւը չունին մեծամասնութիւն կազմելու եւ խորհրդարանի գումարման իրենց առաջարկը անցընելու համար։

Ընկերվարականներն իրենց կարգին, ընդդէմ հակասահմանադրական տարրերուն, պաշտպանելու համար հանրապետական կարգերը, որոշած են ուժ տալ Պրիւնինկի դահլիճին եւ անոր ուղղութեան։

Սեւցաւը Պարսկաստանի մէջ

Պասրայէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, սեւցաւի (քօլերա) համաճարակը կը տիրէ հարաւային Պարսկաստանի եւ անգլեւպարսկական քարիւղային ամբողջ շրջանին մէջ, Իրաքի դէմը, Շաթ-էլ-Արապի միւս կողմը։

Պասրայի շրջանին մէջ, կառավարութիւնը նախազգուշական կարեւոր միջոցներու դիմած է, համաճարակի տարածումը դէպի ներս արգիլելու համար, թէեւ նոյեմբերի կէսէն ի վեր, Պասրայի մէջ սեւցաւի հետքը չէ մնացած։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Համայնավարներու ձերբակալում.— *Համայնավար գործիչէ մը մասին, կարգ մը յայտնութիւններու հետեւանքով, Վարշաւայի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց համայնավար շրջանակներու մէջ։*

Այս խուզարկութեանց ընթացքին, երեւան հանուեցան զէնքեր, ինքնութեան կեղծ թուղթեր եւ ըմբոստութեան հրաւիրող թռուցիկներ։ Տասնըհինգ անձեր ձերբակալուեցան։

Չինեւճափոն վէճը.— *Մուգտէնէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, 60ի չափ չինացի անկանոն զինուորներ, կրակ բացին ճափոնական զինուորներու վրայ։ Երկու ճափոնցիներ սպաննուեցան, մէկ հոգի ալ վիրաւորուեցաւ։ Երեք ժամ տեւող կռուէ մը յետոյ, Չինացիները փախուստ տուին, երբ ճափոնցիները օգնական ուժ ստացան։*

Ճափոնական ներածումները.— *Ճափոնական կառավարութիւնը որոշեց արգիլել ոսկիի արտածումը եւ լքել ոսկեդրամի դրութիւնը։ Մտադրութիւն ունի նաեւ սահմանափակելու ներածումները։*

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ձ.— ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Գրական Նկարագիրը.— Մ. Պէշիկթաշլեան բնանւորուած էր ախտաբանական ժառանգութեամբ մը։ Ծոցէն այդ գետնին վրայ իր անկողինը բացաւ նաեւ հիւծախտը (Լամարթին)։ Սակայն Պէշիկթաշլեանի նկարագրին բուն գիծերը կուգան հեռուներէն։

Կորսուած է այսօր Պէշիկթաշլեան գերդաստանին պատմութիւնը, միւս կողմէ անծանօթ կը մնայ Մկրտիչի պապին տոհմագրական ճիւղը։ Հազեկան ի՞նչ խռովքներու ենթակայ էին պապը ու մամը, հայրն ու մայրը, — չենք գիտեր։ Գիտի քալենք ենթադրութեան տարտամ լոյսով՝ յատկանշական այն գիծերուն վրայէն, զորս կը հայթայթէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան։

Առաջին առթիւ, իր կեանքին ու արուեստին մէջ կը նշմարէք inhibition մը, որ կ'ուզէ ծածկել ներանձնական ամէն յուզում եւ խռովք։ Եւ այս պարագան յատուկ է գլխաւորապէս վեհերոտներուն (timide)։

Արդարեւ վեհերոտ էր, երկչոտ էր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան (1)։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս բացատրութիւնը։

Երկչոտութիւնը հոգեբանախօսական վիճակ մըն է, որուն ենթակաները ոչ միայն չեն համարձակիր արտայայտել իրենց ներանձնական աշխարհը, այլ եւ կը փորձեն ծածկել ինչ որ կրնար մատնել զիրենք։ Ոմանք կը կարծեն թէ կրթութեան նշանակն է, որ երկչոտութիւն կը ստեղծէ, ուրիշներ կը մեղադրեն ֆիզիքական տգեղութիւն մը, ընկերային պայմաններ եւլն։

Այսպէս Ժան Ժաք Ռուսօ կը կարծէր թէ կարճատեսութիւնն է որ երկչոտ դարձուց զինք։ Սթանտալ իր կարգին կ'ըսէր թէ դրամ չունէր, նոր զգեստ չունէր, ահա թէ ինչո՛ւ երկչոտ դարձաւ։ Զէնժամէն Բաթօն կը հաւատար թէ իր ստացած կրթութեան եւ ընտանեկան պայմաններուն բերումով էր, որ երկչոտ եղաւ։ Ոչ այս, ոչ այն։ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան երկչոտ էր ոչ թէ որովհետեւ չիլ էր, — այն ատեն ինչո՞ւ բոլոր չիլերը երկչոտ չեն, — կամ վենետիկեան կրթութիւն առացաւ, — այն ատեն ինչո՞ւ իր դասընկերները երկչոտ չէին բոլորը, — այլ որովհետեւ իր պարագան կը ներկայացնէր ժառանգական պատճառաբանութիւն մը (2)։ Փիէր Միլ կը կարծէ թէ երկչոտութեան ծագումը անձային է։ Ձեռ ուրանար արժէքն այս պատճառաբանութեան, որ կը պատշաճի նաեւ Պէշիկթաշլեանի պարագային։

Սակայն պէտք է ընդունիլ որ Պէշիկթաշլեանի երկչոտութեան գլխաւոր աղբիւրը կ'երթայ կը հասնի ժառանգական միջնեւ այն գետինը, որ իր կնիքը կը դնէր նաեւ մտային կշռոյթին վրայ։ Արդարեւ յամր է Պէշիկթաշլեանի մտային կշռոյթը, ակար է յիշողութիւնը, — օտար բանաստեղծներէ վերյիշումներ (réminiscence) կան իր քերթուածներուն մէջ, եւ կրկնութիւններ՝ երբ կ'երգէ նոյն յուզումը տարբեր առիթներով։

Ինչպէս կը տեսնուի, իր նկարագրին ամբողջովին կը կազմեն ժառանգական տարրերով։ Որովհետեւ իր ժառանգականութեան անկողինը այնքան ծանրաբեռնուած էր, որ, — թէեւ չնորհիւ ամէն բան ծածկելու եւ ինքզինք մատնելու բոլոր հոգեբուն, ուշինչ կը նշմարենք, — յաճախ իր երկչոտութիւնը կը

հանէր հիւանդագին չափազանցութիւններու։ Չէր ուզեր աշակերտներէն զանձել իր ամսականները, վախնալով որ կը նեղացնէ, մինչ ինք յաւիտենական ...ութեան էր մատնուած։ Մէրը կը մրկէր իր հոգին եւ կը սառէր իր կազմուածքը, սակայն երբեք չխոստովանեցաւ իր սիրած աղջկան։ Ու երբ այլեւս սիրոյ ջերմութեան ծայր աստիճաններուն է հասած, կը սկսին տեսիլքները, — սիրոյ իր վերջին երգերը կը մատնեն տեսակ մը զգայավառութիւն (délire)։ Այլեւս իր սիրածը զոր հրեշտակ կ'անուանէ, քերթողական պարզ անուանում մը չէ, այլ իրապէս նման «երեւումներու յաճախումէն ... մնացած վարժութիւն մը։ Իր կեանքին վերջին օրը, մատիտով կը նկարագրէ հետեւեալ բանաստեղծական տեսիլքը.

«Երեւցաւ Նա ինծ, ո՛վ Աստուած իմ.․.արդեօք կի՞ն մ'էր Նա թէ երեւոյթ սքանչելի։ Փրնջուշ էր նորա ծիրեացքը նման Նայուածոց լուսնակին, բիբ ցայգական Թերաբացիկ գիշերոյ վերայ։

կը քայլէր Նա, ու Թուղնիկ մը Թուեցաւ ինձ Նա որ կ'ոստոստէր տերեւէ տերեւ։

Անոյշ էր նորա ծայնն, ինչպէս ժպիտ մը ծաղկափթիթ կուսի, որ ծիացիկ կ'զմայլի իւր երկնատուր գեղոյն դիմաց...»։

Մերկ է այս քերթուածը։ Թէեւ հին վարժութիւն մը այստեղ եւս աշխատած է արգիլել յուզման եւ զգայութեան ամբողջական յորդումը, սակայն կը զգանք, որ դիւրայոյզ եւ չափազանց զգայուն սիրտով է գրուած։ Եւ արդէն ի՞նչ են երկչոտ արուեստագէտները,— յուզման սաստկութիւնը, դիւրութիւնը, արագութիւնը այնքան կը խռովեն անոնց էութիւնը, որ տեսակ մը վախ կամ ամօթխածութիւն, յանկարծական Թուլցում մը, կը կեցնէ արտայայտութիւնը։ Այսպէս կը բացատրուի դերասաններու եւ երգիչներու trac-ը։ Եւ Պէշիկթաշլեան բանաստեղծ մըն է, որ trac-ով կը գրէ։ Լեզուն եւս պիտի բացատրէ այս վերլուծումը։

Լեզուն.— Պէշիկթաշլեանի ամէնէն թանկագին գործիքն է այս։ Եւ պէտք է ըսել անմիջապէս թէ Պէշիկթաշլեան օժտուած է արուեստագէտ — լեզուով մը։

Ան կը գործածէ երկու լեզու,— գրաբար եւ աշխարհաբար։ Փրոֆ. Ադոնց դասական կ'անուանէ բոլոր այն քերթուածները, զորս Պէշիկթաշլեան գրած է գրաբարով։ Աշխարհաբարներն ալ՝ ռոմանթիք։ Բոլորովին սխալ է այս տեսակէտը։ Պէտք է գիտնալ հինները ու նորերը, փրոֆէսէօրներն ու քննադատները, թէ լեզուին մէջ քերականութիւնը չէ, որ արուեստ է, այլ արտայայտութեան ինքնատիպ եւ անհատական եղանակը միայն։ Քերականութիւնը մէկ է, բայց արուեստ-լեզուն կարելի չէ համրել։ Հրաշալի լեզու մը ունին յաճախ կարգ մը արուեստագէտներ, որոնց քերականութիւն չեն գիտեր սակայն։ Արուեստագէտին լեզուին արժէքը չի կայանար ուղղագրութեան կամ համաձայնութեան լաւ գիտնալուն մէջ, ոչ ալ գրաբար կամ աշխարհաբար գրելուն մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ մենք քերականութիւնը չենք առներ չափանիշ, եւ Պէշիկթաշլեանի լեզուին կը նայինք իբրեւ արուեստագէտի մը արտայայտութեան եղանակին, համաձայն որուն պիտի ճշդուի թէ ռոմանթի՞ք է ան, թէ դասական։

Արդ, Պէշիկթաշլեանի լեզուն կը հաստատէ թէ իրական արուեստագէտ մըն է։ Այս պատճառով իր թարգմանութիւններուն մէջ իսկ կը գերազանցէ բնագիրը։ Կարդացէք Հայրենի երգը, որ թարգմանութիւն մըն է․ Մինչդեռ յուսով խայտայ բնութիւն,

Թետ դառնաշունչ ծմեռնային լոյնի,
Եւ ի գաւառն իմ հայրենի
Գեղածիծաղ դառնայ գարուն,
Մինչ բոյր ի բոյր փթթին ծաղկունք,
Եւ Ցռուողեն նորեկ ծիծռունք,
Ի քեզ ես դարձ առնեմ յանձամ,
Ո՛հ, ցանկալիդ իմ Հայաստան։

Բառերն այնպէս են գրկած իրար, որ ներքին կշռոյթով մը կը զլորին, եւ երաժշտութիւնը, երգը կը կազմուի ինքն իրեն։

Սակայն արուեստագէտը իր երկչոտութիւնը գրած է նաեւ այդ լեզուին մէջ։ Երկչոտներուն լեզուն կամ սեղմ, կ'ըսէ Տիւգա, փախուստ մըն է դէպի անանձնական, դասական ու ծպտուած արտայայտութիւնը (3)։ Արդարեւ Պէշիկթաշլեան իր հրաշալի նուագարանով, որ լեզուն է, կը ծպտէ ինքզինք եւ իր զգացումները։ Բոլոր երգերը, զորս նուիրած է հայրենիքի սիրոյն, նոյն ատեն սիրերգներ են՝ ներանձնական գրուչով։ Արդէն հայրենիքի երգն ու սիրոյ մեղեդին այնպէս են խառնուած իրարու, որ, յաճախ, երբ կ'երգէ իր սիրուհին (=իր գեղիւ...), յանկարծ կ'ստատէ եւ հայրենիքին գովքը կը հիւսէ։ Հոգեվերլուծման փորձերուն ծանօթ ամէն քննադատ կ'ընդունի թէ Պէշիկթաշլեան սիրոյ երգիչ մըն է։ Պէշիկթաշլեան ուրիշ բան չէ երգած արդէն, եթէ ձեռ չի խաբեր իր զգացումներուն refoulement-ը։

Այսպէս իր լեզուին «տակ»ն իսկ ծով մը կայ, խորունկ եւ յուզեալ։ Լեզուն «վրան» պերճ է եւ զարդ, յղկուած կամ յաճախ գունաւոր երանգներով հիւսուած։

Այստեղ փոքրիկ բաղդատութիւն մը։ Առէք Արովեանը,— կը զգամ՝ յաճախ կեղծ է իր ճիչը կամ բուցարարական։ Հարկ չկայ փնտռելու «տակը»։ Իսկ «վրան», լեզու մը, որ ժողովրդական ու տեղական բարբառ մըն է փոխ առնուած. ընդհակառակն Պէշիկթաշլեան կը չինէ, կը ստեղծէ եւ կը գործածէ դրական լեզու մը։

Երկուքն ալ ունին սատանաւոր մը, ուղղուած իրենց քերթուածներու հաւաքածոյին։

Աբովեան կը գրէ.

Գրնա՛, իմ խեղճ գիրք, գրնա մարդամէջ,
Գլուխըդ քաշ գցիր, մի՛ նեղանար ծէլ,
Անկաշըդ փակիր, սիրտդ լէն բռնիր,
Ի՞նչ ասին, խօսին, տա՛ր ու ծամբերիր։

Պէշիկթաշլեան կը գրէ.

Գնացէ՛ք, իմ տաղք, ոչ թէ յեթեր,
Ուր շող եւ փայլ եւ ծով ժպտին,
Եւ ուր զուարթնոյն վարձք լուսածիր,
Ծալ ծալ ի ցեմս իւր ծածանին։

Կարդացէք այդ ամբողջ քերթուածը։ Ո՞ւր է յուզումը եւ կառուցուածքը գեղեցիկ։

Սիրոյ քնարերգութիւնը. — Ով որ իր քերթողական քնարին վրայ կը փորձէ երգել սէրը, չի կրնար դասական մնալ։ Պէշիկթաշլեան ի զո՛ւր է աշխատած ծածկել ներաշխարհը իր ալեկոծումներով։ Փրոֆ. Ադոնց կ'առարկէ թէ քիչ է թիւը քերթուածներու այդ շարքին։ Մեզ չի հետաքրքրեր քանակը։ Մենք գիտենք միայն, որ Պէշիկթաշլեան ունի արժէքաւոր էջեր։ Գոհար տաղեր՝ զորս կը կրկնէ Գ. Դուրեանն ալ։ Մտանաւորաբար իր վերջին տարիներուն, այլեւս չէր ծածկեր հրդեհը, զոր կը զգար իր ներսը։ Կարծես ձերբազատուած էր երկչոտութենէն։ Որքա՛ն յուզիչ է անկեղծութիւնը, որքան խորունկ է յուզումը Ցիշեա՛ գիս, կոյս տաղին մէջ.

Ցիշեա՛ գիս, կոյս, երբ տրտմութիւն ընդնացելի գլխիկդ ծակէ
Ջերթ ցօղայիր վարդից կոկոն,
գսէրն իմ դընեմ այնրմ նեցուկ։

Վերջապէս, որքան խորհրդաւոր, նոյնքան գեղեցկահիւսմաց մըն է ձեմք ի լեռան Հըս-

կային, զոր ՅԱՌԱՋ արտատպած էր կիրակի օր։ Ափսո՛ս, տեղը կը պակսի, ներկայացնելու համար իր երգերը, զորս կը նուիրէ գեղիւրին ու բնութեան։ Եւ, մասնաւորաբար, տաղերը առանձութիւն։ Հրաշալիք մըն է վերադարձը, ուր կը խօսին մանիշակը, ցօղը, ալեակը։

Ազդեցութիւններ.— Ըսի թէ վերյիշումներ կան իր քերթուածներուն մէջ։ Եւ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ ունի որոնք հետեւողութիւններ են։ Պէտք է սակայն ընդունիլ, որ այդ շրջանին ասվարութիւն դարձած էին «հետեւողաբար»ները։

Ուրիշ գործեր.— Զպիտի խօսինք իր թատերգութիւններուն մասին, որոնք դասական օտար գործերու վրայ ձեւուած են, այսօր գրեթէ անարժէք։ Զպիտի խօսինք նաեւ իր ընկերային ու ազգային գործունէութեան վրայ, որոնք եթէ բովանդակուին ուղեղով չեն կատարուած՝ բաղդատութեան դնելու համար ուրիշ ցատկրտան գործիչներու հետ, կը ներկայացնեն պատմական շատ մեծ, անհամեմատ մեծ արժէք մը։ Վերջացնելու առեն, ճիշդ կը գտնենք բանաձեւը, որ տրուեցաւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի. — «Թերթով ռոմանթիք, ձեւով դասական»։ Փրոֆ. Ադոնց չհասկցաւ այս գեղեցիկ բանաձեւին իմաստը, որ ամբողջ քննադատական մը կ'արժէ։ Բայց փրոֆ. Ադոնց, միշտ չուզելով հասկնալ Պէշիկթաշլեանի արժէքը, չէր գիտեր ի՛նչպէս գնաց հարուածելու մինչեւ Պէշիկթաշլեանի սէրը Կիլիկիոյ մասին։

Հալածելով փրոֆ. Ադոնցը, ահա մենք եկանք հասանք պատմական Կիլիկիոյ արժէքին քննութեան։

Յաջորդով վերջին գլուխ մը, — կիլիկեգիտութիւն։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Համաշխարհային տնտեսական ծանր տագնապը մի քանի ամիս է ինչ սկսել է շատ զգալի դառնալ Ֆրանսայի առեւտրա-արդիւնաբերական կեանքում, ինչ որ խիստ ծանր ծուռնգութիւն է պատճառում ամենից շատ հայ աշխատաւորներին։

«Յառաջ»ի թղթակիցները զանազան գաւառներից հաղորդում են օրէց օր հայ գործազուրկների աւելացումը եւ ստեղծած ծանր կացութիւնը։

Իր հերթին «Յառաջ»ի խմբագիրը մի շարք խմբագրականներով անդրադառնալով Ֆրանսայի հայ աշխատաւորներին՝ որ առել է Ֆրանսայի հայ գաղութիս երեք քառորդին սպառնացող այս նոր չարիքին, առաջարկում է որ փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկ հիմնենք մենք հայ աշխատաւորներս, մեր ապրած վայրերում, քանի որ անօգուտ է սպասել ազգային մարմնի մը կազմութեանը։

Մեր տարագրութեան այս տասը տարուայ դառն փորձառութիւնից գիտենք, որ Ազգային Մարմին, իբրեւ գաղթահայ գերագոյն իշխանութիւն կազմակերպելու բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան։

Եւ հիմա, որ արդէն մի քանի հազարի է հասնում գործազուրկ եւ շատ քիչ ժամեր աշխատող հայ աշխատաւորների թիւը եւ շաբաթական մի քանի հարիւրով աւելանում է հայ գործազուրկների բանակը, այլեւս սին յոյսերով ապրիլը չափազանց վտանգաւոր է։ Անհրաժեշտ է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել հայ աշխատաւորներիս կազմակերպելու կարեւոր հարցին, որպէսզի այս նոր և աճաւոր վտանգի դէմ կազմակերպուած եւ կանոնաւոր պայքար կարողանանք մղել, զերծ մնալու համար զանազան դժբախտութիւններից եւ աղքատ կորուստներից։ Այստնտեսական ծանր տագնապի առաջ թէեւ շատ մեծ դժուարութիւններով, հնարաւոր էր մի կերպ երկրից երկիր անցնել եւ որե է աշխատանքի լծուել։ Ներկայումս ամբողջ աշխարհն է գալարւում տնտեսական ահռելի տագնապի ճիրաններում, եւ այս պատճառով էլ ուրանձնապէս հայ աշխատաւորներս ստիպուած ենք մինչեւ այս տագնապի փարատումը մնալ այն երկրի սահմաններում, ուրտեղ ապրում ենք եւ մեր ապրած երկրի մէջ պէտք է աշխատենք կազմակերպուած պայքար մղել, այսինքն օգնել իրար նիւթապէս եւ բարոյապէս, կատարել պաշտօնական դիմումներ ուր որ հարկ է, գործազրկութեան առթիւ կառավարական նպաստ ստանալու խնդրի մասին եւն. եւն.։

Քաղաքակիրթ ազգերն ու պետութիւնները ներկայ տնտեսական տագնապի օրերին ստեղծել են իրենց համազգային ճակատը, որովհետեւ առանց ներքին համերաշխութեան եւ կենսունակ տարրերի միացման՝ անկարելի է յաղթահարել այս հազարագլխեան վիշապին։

Փաստ է եւ շատ ցաւալի փաստ որ մենք գաղթահայերս համազգային մէկ ճակատ ստեղծելու կարողութիւնը չունինք առ այժմ։

Ուրեմն մեզ մնում է մի ուրիշ ելք փնտռել։

Ընկ. Շ.ի առաջարկը այն է, որ տեղերի վրայ հայ աշխատաւորներս փորձենք կազմակերպել Փոխ. Օգնութեան Սնտուկ։ Ես գտնում եմ անիրագործելի։ Ահա թէ ինչու։

Նախ, որ տեղերի վրայ անդամ հայ աշխատաւորական ճակատ կազմելը հնարաւոր չէ։ Դաշնակցականը, Հօկը, Հնչակեանն ու անկուսակցականը իրար քով բերելը եւ այս տարբեր դաւանանքի տէր անհատներից մէկ միութիւն կազմելը չափազանց դժուար է. եթէ չասեմ ուղղակի անկարելի։

Երկրորդ դժուարութիւնը այն է, որ մեզանից շատերը զուրկ լինելով սեփական անշարժ կալուածքից, գործազրկութեան պարագային ստիպուած ենք Ֆրանսայի հողամասը լքենքին ու երկայնքին չափչփել։ Հիմա հարց է առաջ գալիս. — Թէ տեղերի վրայ կազմած Միութիւնները եթէ չունենան մէկ ընդհանուր կեդրոնական մարմին, ի՞նչպէս կարող են զանազան վայրերի Միութիւններ իրար հետ յարաբերութեան մէջ մտնել եւ որ գլխաւորն է, մէկ շրջանի Միութեան պատկանող անդամներին մի ուրիշ շրջանի Միութեան կողմից հարկ եղած նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը ընձեռել։

Այսպիսի կարեւոր գործի համար ոչ թէ պէտք է տեղերի վրայ կոբիգներ ստեղծել, այսինքն սկսել այբուբենից, ինչպէս առաջարկում է ընկ. Շ. այլ ֆրանսահայ աշխատաւորներիս առաջ կանգնած այս ահաւոր չարիքի դէմ ուժգին հարուած հասցնելու համար, ապաբէզ պէտք է գան երկար տարիների կեանք եւ փորձառութիւն ունեցող բոլոր հայկական կազմակերպութիւնները, սկսած քաղաքական կուսակցութիւններից, Դաղթ. զոյգ գրասենեակներից, Հայրենակցականներից մինչեւ Կարմիր Խաչերն ու զանազան անուան տակ միութիւնները, յանուն հայ աշխատաւորներիս։ Թէ ֆրանսական իշխանութիւնների եւ թէ զանազան պաշտօնական եւ այլազգի կազմակերպութիւնների հետ աւելի նպատակայարմար է որ զանազան ձեւի դիմումներն կատարողը եւ բանակցութիւններ վարողը լինի ֆրանսահայ գաղութի կողմից մէկ հայկական կազմակերպութիւն, որպէսզի աւելի մեծ հեղինակութիւն եւ կշիռ ունենայ բոլորի աչքում եւ ոչ թէ մի քանի հայկական կազմակերպութիւններ, իւրաքանչիւրը իր գիտցած ձեւով եւ իրար խաչաձեւելով։

Գործազրկութեան դէմ պայքարելու գործի համար, անհրաժեշտ է որ մի վերջնական փորձ եւս ձեռնարկէ Փարիզի հայկական գլխաւոր կազմակերպութիւնների՝ կուսակցական ղեկավար մարմինների, զոյգ Պատրիարքութիւնների եւ բարեգործական ներկայացուցիչներ, նախ ստեղծելու մէկ կենտրոնական մարմին եւ ապա կազմակերպական աշխատանքի լծուելու բոլորհայաշատ վայրերում։ Այս փորձն էլ եթէ արդիւնաւոր ընթացքում չյաջողեց, այն ժամանակ մնում է դիմել վերջնական եւ բազմիցս փորձուած միջոցին այն է, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր վրայ վերցնէ այս հրատապ գործի նախաձեռնութիւնը եւ իր դրօշակի տակ նորից ու նորից հաւաքէ հայ աշխատաւորներին եւ թէ Ֆրանսայում եւ թէ բոլոր հայաշատ գաղութներում կազմակերպէ աշխատաւորական միութիւններ։

Մինչեւ հիմա գաղութներում մենք իրար հետ կապուած ենք եղել մեր ազգային քաղաքական նպատակներով։ Հասել է ժամը, որ մենք իրար հետ կապուենք նաեւ մեր տնտեսական շահերով։

Դժբախտաբար մեր հայրենիքի դռները վերջերս միայն բացուեցին, այն էլ միմիայն մեկ հազարի համար։ Քաջ տեղեակ լինելով խորհրդային իշխանութեան վարած քաղաքականութեան եւ նրա ու գաղթահայ կազմակերպութիւնների նկաթական վիճակէն։ Գիտենք որ անկարելի է դէպի հայրենիք փոխադրել գոնէ մի քանի տասնեակ հազար հայ աշխատաւորներ։

Ուրեմն, ստիպուած ենք ներկայիս մեր գտնուած երկիրներում կազմակ բուած պայքար մղել, մեր գոյութիւնը պաշտպանելու համար։

Նախապատերազմեան շրջանին Կովկասի բոլոր հայաշատ վայրերում Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակի տակ ունէինք կազմակերպուած Արհեստակցական Միութիւններ, որոնք երկար տարիների ընթացքում ունեցել են շատ արդիւնաւէտ գործունէութիւն։

Ներկայ տնտեսական ծանր տագնապը կարող է շատ երկար տեւել, յառաջ բերելով նաեւ վէճեր ազգերի և դասակարգերի միջեւ։ Ի հարկէ, որպէս անտէր ու անօգնական դանդալ, դարձեալ մենք էլ զոհեր ենք տալու։ Որպէսզի ոտքի տակ չերթինք, բոլոր հայկական գաղութներում պէտք է կազմակերպել մեր մեր դրօշակի տակ աշխատաւորական միութիւններ, անգամ նրանցից որոնք չեն ընդունում մեր քաղաքական դաւանանքը։

Աշխատաւորական Միութիւններ նպատակ պէտք է լինի կազմակերպուած պայքար մղելտագնապինդեմ։

Գաղթահայ աշխատաւորութեան կազմակերպումը պէտք է լինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար հերթական եւ ամէնէն հրատապ հարցը։

ԲԱՆՕ

ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Ճաշատուրքի նոր օրէնքին համաձայն՝ բժիշկները, փաստաբանները, երկրաչափները, ճարտարապետները և այլ համարակ բոլոր մասնագէտները, իրենց գտնուած քաղաքներուն համաձայն չորս դասակարգի բաժնուելով, որոշ տուրքի մը ենթակայ պիտի ըլլան։

Առաջին կարգի մասնագէտները առաջին կարգի քաղաքներու մէջ պիտի վճարեն 150, Բ. կարգի քաղաքներու մէջ 100, Գ. կարգի քաղաքներու մէջ 30 եւ Դ. կարգի քաղաքներու մէջ 20 ոսկի միանուագ տուրք։

Երկրորդ աստիճանի մասնագէտները նոյն կարգով պիտի վճարեն 100, 50, 25, 15 եւ 10 ոսկի։ Գ. աստիճանի մասնագէտները 50, 25, 15, 10 եւ 5 ոսկի։ Դ. աստիճանի մասնագէտները 25, 10, 7 եւ 3 ոսկի։ Այն բժիշկները, որոնք հինգերորդ աստիճանի քաղաքներու մէջ կը գտնուին, տուրք չպիտի տան։ Առաջին աստիճանի քաղաք նկատուած է միայն Պոլիսը, իսկ երկրորդ Էնկիւրին եւ Իզմիրը։ Երրորդ կարգի քաղաք նկատուած են 30 հազարէ աւելի բնակչութիւն ունեցող վայրերը։

⁂ Ցոլուածներու վրայէն տուրք գանձելու փափաքը հետզհետէ կ'ընդհանրանայ։ Նոյնպէս նկատի առնուած է տոկոսով դրամ տուողներէն տուրք մը գանձելու պարագան։ Հաւանական է որ մօտաւոր սահմանադրութիւն Ազգ. Ժողովին օրէնագիծ մը երկարել գանձելու կալուածատէրերէն տուրքի մասին։

---

(1) Այդպէս կը կարծէ նաեւ փրոֆ. Ադոնց։ Սակայն իր տեսակէտներուն յատկացուած ծաղրուրոգրութեան մէջ անպէս մը արտայայտուած էին իր խօսքերը, որ կարծես ամբողջ մեղադրանքը կ'իյնար վենետիկի միաբանններուն վրայ։

(2) Dr. Hartenberg.— Les timides et la timidité, էջ 136։

(3) L. Dugas.— Les grands timides, էջ 104 եւ 183։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲԱՑԸ

Ամերիկեան խորհրդարանին մէջ, նախագահ Հուվըրի տարեկան զեկուցումէն կը հասկցուի թէ, եթէ տուրքերուն վրայ յաւելում չկատարուի, Ամերիկայի ելմտական բացը պիտի բարձրանայ 4 միլիառ 400 միլիոն տոլարի, ելմտական յառաջիկայ տարուան վերջը։ Այս բացը կը ներկայանայ հետեւեալ կերպով, 902 միլիոն տոլար՝ անցեալ տարուան համար՝ երկու միլիառ 123 միլիոն ընթացիկ տարուան համար եւ 1 միլիառ 417 միլիոն յառաջիկայ տարուան համար։

1933 յունիս 6ին վերջացող ելմտական տարուան համար, ելմտացոյցը կը գնահատէ 3 միլիառ, 942 միլիոն 754,000 տոլարի գումար մը, ընթացիկ տարուան վրայ՝ 52 միլիոնի նուազումով մը։

Բանակի յատկացուած գումարն է 302 միլիոն 944,000 տոլար՝ ծովային նախարարութեան 342 միլիոն 60,600։

ԱՆԳԼ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ, վէճ մը տեղի ունեցաւ տնտեսական կացութեան մասին։ Վէճին ատեն ... աշխատաւորականներու մեծ բանաձեւը, որով կառավարութիւնը կը մեղադրուէր թէ չէ կրցած ազդու միջոցներու դիմել վերագրուելու համար դրամական կացութիւնը, անգործութիւնը եւ բնակարանային հարցը։

Աշխատաւորականներու ներկայացուցիչը, բացատրելով անոնց ներկայացուցած բանաձեւը, ըսաւ թէ, աշխատաւորականները չեն ուզեր որ Անգլիա վերադառնայ ոսկի-դրամանիշի դրութեան։ Աշխատաւորականները յատուկ յայտարարութիւն մը կը պահանջեն դրամական քաղաքականութեան մասին եւ կ'ուզեն որ Անգլիա, առեւտրական փոխանակութեանց մասին, համաձայնութիւններ կնքէ օտար պետութեանց հետ, փոխանակ հաստատելու մաքսատուրքեր, որոնք աւելի կը ծանրացնեն կացութիւնը։

ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԵՐԸ

Անգլիական թերթ մը «Միւնշըլ Թայմզ» կը գրէ Գերմանիոյ վճարման կարողութեան մասին.— Գալի յանձնախումբը սկսաւ իր աշխատանքներուն, գոհացուցիչ պայմաններու մէջ։ Ֆրանսա պատրաստ է կարեւոր զիջումներ ընելու, բայց կը պնդէ հատուցումներու վճարման սկզբունքին վրայ եւ այս երկրին ներկայացուցած առարկութիւնը, թէ Գերմանիոյ կրած ելմտական տագնապը չարդարացներ ժամանակաւոր միջոցները, հեռու է անարժէք ըլլալէ»։

Իր կարգին, «Տէյլի Թելեկրաֆ» կը գրէ.— Հուվըրի ուղերձը յստակօրէն ցոյց չի տար իրր պատերազմական պարտք Ամերիկայի հանդէպ կնքուած յանձնառութիւններու անդրադարձումները՝ օտար երկիրներու վրայ։ Եւրոպական վճարումներէն ցոյց պիտի տան թէ կարելի՞ է յուսալ որ Պ. Հուվըր պիտի կրնայ ամերիկեան խորհրդարանէն պահանջել որ երեք տարի երկարաձգուի՝ մէկ տարուան համար ընդունուած վճարումներու յետաձգումը։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Անգործութեան դէմ ապահովագրութիւնը ընկերային ապահովագրութեանց մէջ պիտի մտնէ սկսեալ 1932 յուլիս 1էն։ Մինչ այդ, անգործներու օժանդակութեան հոգը կը մնայ համայնքներուն եւ քաղաքներուն վրայ։

Սակայն անգործներու վիճակը մեծ կապ ունի ընկերային ապահովագրութեանց գործադրութեան հետ։

Անգործը այլեւս իր աշխատավարձը չի տար, նոյնպէս գործատէրը, որ վարձուած է իր գործաւորներու վարձքին վրայէն՝ իրեն ինկած ամսավճարի բաժինը։

Ասոր համար, անգործը կը կորսնցնէ" բժշկական եւ դեղագործական ծախքերու իր իրաւունքը՝ հիւանդութեան պարագային։ Ո՛չ, ապահովագրեալ գործաւորը, որ արդէն աշխատանք չունի, հիւանդութեան պարագային կը ստանայ, օրական 3 ֆրանքի նպաստը՝ 6 օր հիւանդութենէ վերջ։

Կէս-անգործը աւելի կ'օգտուի։ Անոր գործատէրը 48 ժամուան ընթացքին, պէտք է ապահովագրութեան սնտուկին յայտարարէ ժամերու կրճատումը, զոր պարտադրած է իր աշխատանոցներուն եւ պաշտօնեաներուն։

Որքան ալ քիչ ըլլայ այն առեն կէս-անգործին ամսական թաժնեվճարը (այսուհանդերձ, չիկրնար 16 ֆրանքէն պակաս ըլլալ) կ'օգտուի օրէնքով նախատեսած առաւելութիւններէն։ Կէս-անգործները աւելի նպաստաւորուած են ուրիշ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքով, քան թէ լրիւ անգործները։

Դժուար է այժմէն գնահատել անգործութեան հետեւանքները ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին վրայ։ Սակայն, բացայայտ է թէ մեծապէս պիտի վնասէ անոր եւ դժուար պիտի դարձնէ անոր կիրարկումը, որ արդէն բաւական բարդ է։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Գալի յանձնախումբը դժուար գործի մը լծուած է, երեւան հանել Գերմանիոյ պարտքերու քանակը եւ ո՞րքան դրամ օտար երկիրներէն տեղաւորուած է Գերմանիոյ մէջ։

Առաջին կէտը, բաղդատաբար աւելի դիւրին պիտի ըլլայ լուսաբանել քանի մը օրուան աշխատանքներու ընթացքին։ Կ'ենթադրուի արդէն թէ կարճ եւ երկար պայմանաժամերով վարկերու գումարը կը հասնի 28 միլիառ մարքի 168 միլիառ ֆրանք) չհամրուելիք գումարի մը, որուն տարեկան տոկոսը կը բանէ 11100 միլիոն ֆրանք։ Այս պարտքերուն փոխարէն սակայն, Գերմանիոյ ներկայացուցիչները բաւական դժուարութիւն կը կրեն ցոյց տալու Գերմանիոյ արտասահմանէն առնելիքները։

ՍՈՎԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ԴՐՈՀԸ

Գրեր էինք թէ անցեալ շաբթու հազարի չափ անգործներ, երկրին զանազան վայրերէն հաւաքուած, քալեր էին Ուաշինկթընի վրայ, Խորհրդարանին բացման օրը իրենց «անօթութիւնը ցուցադրելու» եւ պահանջներ ներկայացնելու։

Այս առթիւ, ամերիկեան թերթ մը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Զէնքաւորուածքերով եւ արտասովոր ուժանակներով զինուած՝ ոստիկանութիւնն անոնց կը սպասէր, գիտնալով թէ Խորհրդարանը, որ շատ զբաղած պիտի ըլլար ճառերու ունկնդրութեամբ, չէր կրնար ուշադրութիւն դարձնել անգործներու պահանջներուն։ Ոստիկանները՝ ցուցարարները կեցուցին Խորհրդարանի շէնքէն քանի մը հարիւր մեթր հեռու եւ միայն 10ի չափ պետերու թոյլ տուին որ անցնին շղթային։

«Այս փոքր խումբը փորձեց բանի մտնել խորհրդարան։ Շուտով հոն մղուեցաւ ոստիկաններու կողմէ։

«Ներկու անգամ ամբոխը փորձեց յառաջանալ դէպի Նախագահական պալատը։ Բայց երկու անգամ ալ հոն մղուեցաւ առանց բռնութեան։ Երբեմն երբեմն, ճառեր արտասանուեցան, բայց ո՛չ օրէնսդիրներուն առջեւ։ Ճառերը ունկնդրուեցան ... մը ցուցարարներու կողմէ։ Ձեռ մը այս կարծեցեալ սովահարները կանգ առին եւ ողջունեցին Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան նախագահին կողմէ, որ երեւան հանեց ցոյցին կազմակերպիչները, զանոնք ծերադրելով իբր «խորհրդային ամբոխավարներ, որոնց իրական նպատակն է կառավարութիւնը պաշարել եւ յեղափոխութիւն երեւան հանել։»

Այս խօսքերը վերջին լուացքի պէս, վերջ դրին ցոյցին։

ՄԵՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

ՄԻԼԱՆ.— Նոյեմբեր 1ին, Մ. Հ. Ուս. Միութիւնը Միխթարեան ուսանողարանի իր կեդրոնին մէջ գումարեց 1931 - 32 տարեշրջանի Ա. ընդհ. ժողովը, ուր, հրաժարող նախկին վարչութիւնը պարզելով իր միամեայ բեղուն գործունէութիւնը, արժանացաւ ներկայ ընկերներու գնահատական բանաձեւերուն։

Վարչական այս հաշուետուութեան յաջորդեց նոր վարչութեան ընտրութիւնը, հետեւեալ կազմով.—

Նախագահ՝ Զարեհ Մուրաթեան, փոխ-նախագահ՝ Բարսեղ Տիգրեան, քարտուղար՝ Յովհաննէս Երամեան, գանձապետ՝ Էմիլ Պիլեան, գրադարանապետ՝ Սարգիս Քէօրօղլեան։

Նոյն թուականէն ամիս մը վերջ, նոր վարչութիւնը իր Ա. ընդհ. ժողովին մէջ պարզեց ընկերներուն տարեկան գործունէութեան ծրագիրը որ կը գրամադրէ.—

1) Սարքել հանդէս մը թատերաբեմադրական։ 2) Սարքել պարահանդէս մը (իբրեւ եկամուտի աղբիւր)։ 3) Ընդլայնել առաւելապէս ուսանողներէ կազմուած բանախօսութիւնները նոր հրաւիրեալներով։ 4) Զարկ տալ հայ մշակոյթը խտալական հասարակութեան ծանօթացնող բանախօսութիւններուն։ 5) Ամրանակել արտասահմանի հայ Ուս. Միութիւններու հետ հաստատուած կապը։ 6) Կարելիութիւններ առնել թղթակցելու համար Հայաստանի համալսարանական ուսանողներուն հետ եւ լրջօրէն հետեւիլ Հայաստանի պետ. համալսարանի «Ցեղակատու»ի թիւերուն։ 7) Տօնել Սարերի 11ը։ 8) Տօնել Մշակոյթի Օրը։ 9) Սարքել ընտանեկան հաւաքոյթ մը ընդմէջ Միլանի հայ գաղութին եւ ուսանողներուն, փոխադարձ ծանօթութեան համար։ 10) Սարքել հանդէս մը Նուիրուած՝ աւարտող եւ նորամուտ ընկերներուն։

Նոր Վարչութեան նոր յաւելուածներովը կազմուած այս տարեկան գործունէութեան ծրագիրը, պիտի ըլլայ ամենամեծ ապացոյցը մեր Ծրագիր-կանոնագրի հետապնդած նպատակներուն. մասնաւորապէս՝ հայ մշակոյթի վրայ կազմակերպած խտալերէն բանախօսութիւններով ու ջոյլ Միութիւններու հետ գաղափարի շաղախ մը առեղծելու յղացումներովը, որոնք իր հիմնական առաջադրութիւններն են։

Հերու, թերթերուն մէջ գրուած մեր կոչը, չէ առած դեռ սպասուած արդիւնքը։ Բայց լաւատես ենք, որ մօտերս հրատարակելի մեր համեստ «բացառիկ թիւ»ը, գրգիռ պիտի ըլլայ այդ միեւնոյն գաղափարին՝ համերաշխական հայ ուսանողական ուղեգիծ մը ստեղծելու, հակառակ ցրուած միջավայրերու զանազանութեան։

Մեծ է դերը վաղուան համար պատրաստուող այս լուսաւոր սերունդին, կը բաւէ միայն ունենալ հաւատարմութիւն եւ գիտակցութիւնը դերին։

Մենք պատրաստ ենք լսել Միութիւններու ձայնը՝ այս ուղղութեամբ։

Վարչութեան նոր հասցէն.—
Unione Etudenti Armeni Via Ampère 40 (c o Folin) Milano (Italia):

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Բագուի թերթերը կը գրեն թէ նոյեմբերի վերջը եւ դեկտեմբերի սկիզբը ձիւնախառն սաստիկ փոթորիկ մը կը պայթի Կասպից ծովուն վրայ։ Ծովանակը արդէն կանուխէն գրաւած ըլլալով, կասպից ծովին հիւսիսային եզերքները սառած էին՝ այնքան հաստ, որ կառքերը կրնային ազատօրէն անցնիլ սառոյցին վրայէն։ Փոթորիկը կտորեց սառոյցները եւ բազմաթիւ նաւեր նետեց սառոյցներուն մէջ։ Անհրաժեշտ օգնութեան հասան եւ ազատելով շոգենաւերէն մէկ քանին տարին Չէչէն կղզին։

Հակառակ կեաւ է ցուրտը եւ ձիւնը կը շարունակէ տեղալ։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հարոլտ Ուիլըըրն կը պատմէ Լոնտոնի «Չէնթըրը Ճըրնըլ»ի մէջ թէ ի՛նչպէս անցաւ իր օրերը Թուրքիոյ մէջ եւ ի՛նչ են իր տպաւորութիւնները Քէմալիստներու մասին։

Մուսթաֆա Քէմալ, Թոփ-Գափուի պալատին գոհարեղէնները գնահատել տալու համար, Թուրքիա հրաւիրած էր ծանօթ գոհարավաճառ մը, որուն կ'ընկերանար Ուիլըըրն իբրեւ քարտուղար։ Թոփ-Գափուի պալատին մէջ պահուած են սուլթաններու թագին քարերը։

Ուիլըըրն կը պատմէ թէ, երբ ներս կը մտնեն պալատէն, անմիջապէս կը տեսնէ շարք մը կնիքներ, ուրկէ սուլթանները կը հրամայէին կախել գլխատուած փաշաներուն գլուխները։

Յետոյ, այցելելով պալատին ներքնասենեակները, Ուիլըըրն կը նկարագրէ սուլթաններու գանձը, որ կը բաղկանայ անթիւ եւ հրաշալի գոհարեղէններէ։ Ոսկիէ գահ մը, վրան մարգարիտ բանուած։ Գնահատելու համար, գոհարավաճառը պէտք ունեցաւ 7 օր հաշիւ ընելու, եւ ի վերջոյ ծըզեց թէ կ'արժէ աւելի քան 5 միլիոն ստերլին։ Ուրիշ շատ մը հրաշալիքներու կարգին, աչքի կը զարնէ զմրուխտ մը, որ ագուցուած է ոսկեղէն սիրտի մը մէջ։ Գինը կարելի չէ հաշուել։

Անգլիացին յետոյ կը նկարագրէ իր պալատը սուլթանական հին հարէմի մը մէջ։ Թանկագին պարսկական գորգեր կը ծածկեն սենեակներու մարմարեայ յատակը։

Մաճիններ ու գոհաւորակներ, ոսկիով պատուած։ Մեծարժէք նկարներ, անգնահատելի ձեռագիրներով լեցուն մատենադարան մը։

Այնուհետեւ Անգլիացին կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Երիտասարդ Թուրքերը, յեղափոխութիւն մը պատրաստելով, տապալեցին սուլթաններու կամայական իշխանութիւնը, ազատեցին հարէմներու մէջ գերի Թրքուհիները՝ վերադարձնելով իրենց ընտանիքներուն, արձակեցին նաեւ ներքինիները, վերադարձնելով իրենց ազատութիւնը։

Անգլիացին չըսեր մեզի թէ այդ ամենազօր Թուրք յեղափոխականները, որ ասոր ըրեր են, նա ըրեր են, ներքինիներուն կրցա՞ն վերադարձնել նաեւ ինչ որ առնուած էր անոնցմէ։

ՈՉ ԹԷՅ, ՈՉ ՍՈՒՐՃ, ՈՉ ՇԱՔԱՐ

Գրած էինք թէ նախկին նախարար եւ Իզմիրի երեսփոխան Խալիլ պէյ օրինագիծ մը ներկայացուցած է, կարգ մը նիւթերու ներածումը արգիլելու համար։

Խալիլ պէյ օրինագծին յարակից բացատրութեան մէջ կ'ըսէ թէ ամէն տարի Թուրքիա կը ծախէ սուրճ հինգուկէս միլիոն ոսկիի, քաքաօ եւ թէյ 3,200,000 ոսկիի, 2,459,248 ոսկիի բրինձ, 1,745,000 ոսկիի շուշմայի իւղ, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազմաթիւ նիւթեր որոնց ընդհանուր գումարը կը բանէ 25 ուկէս միլիոն ոսկի։

Խալիլ պէյ այս առթիւ կը ծըզէ նաեւ թէ 1919ին Ռուսիա Թուրքիոյ ծախած է 16ուկէս միլիոնի ապրանք անոր փոխարէն գնելով 5ուկէս միլիոնի ապրանք։ Չեխոսլովաքիա 15ուկէս միլիոնի ծախած ու 3 միլիոն 150,000ի գնած է։ Հունգարիա ծախած է 6 միլիոն 126,176ի, եւ գնած 53,731 ոսկիի ապրանք։ Ռումանիա ծախած է 5,221,125ի, գնած 3,761,653ի։ Հոլանտա 5ուկէս միլիոնի ծախած, եւ սակայն Թուրքիայէ գնած է 400,000 ոսկիի ապրանք։

Այնպէս որ, Խալիլ պէյի մատնանշած նիւթերուն ներածումը արգիլուելու պարագային իսկ, այդ պետութիւններուն Թուրքիա ղրկած ապրանքներուն արժէքը աւելի կ'ըլլայ Թուրքիոյ արտածումներէն։ Այդ պարագային պիտի տուժեն միայն Զուիցերիա, Հնդկաստան եւ Չինաստան։

Խալիլ պէյ իր բացատրագիրը կը վերջացնէ ըսելով թէ չի կրնար երեւակայել Թուրք մը որ առաւօտ իրիկուն գաւաթ մը թէյ կամ սուրճ խմելու համար, այս տագնապի շրջանին, յանձնառու ըլլայ որ տարեկան 7ուկէս միլիոն ոսկի դուրս ելլէ երկրէն, մանաւանդ որ այս գումարին հարիւրին 90ը կ'երթայ Թուրքիայէն ոչինչ գնումներ ընող երկիրներուն։ Թէյն ու սուրճը փոխարինելու է զոպայով (ապաչայի) եւ թանով ու կաթով։ Իսկ շաքարը որ առողջութեան հետ կապ ունի, կարելի է հայթայթել Թուրքիոյ մէջ, Ալփուլլուի եւ Ուշաքի գործարաններուն միջոցով, որոնց արտադրական կարողութիւնը տարեկան 30 թոն է, եւ որոնք այս տարի պիտի կրնան արտադրել 25 թոն։ Այս քանակութիւնը երկրին պէտք ունեցած շաքարին կէսը կը կազմէ, որով կարելի է առաջքն առնել շահագիտութեան, շաքարի արժեստին շնորհիւ, մանաւանդ որ կարելի է երկու տարուան մէջ երրորդ գործարան մըն ալ հիմնել 3 միլիոն ոսկի ծախքով մը։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ 240 ՄԻԼԻՈՆ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵՆ?

Ամերիկեան խմբակ մը դիմած է կառավարութեան, ստանալու համար ծխախոտի մենաշնորհը։ Լաւատեղեակ անձնաւորութիւններ կը հաւաստեն թէ այդ մասին վերջնական որոշում մը պիտի տրուի, նախկին ելմտական գործավար Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյի Ամերիկայէն վերադարձին։ Ստացուած նոր տեղեկութեանց համաձայն, ամերիկեան խմբակը 50 տարուան համար ուզած է մենաշնորհը, եւ յանձնառու եղած է ծխախոտի մենաշնորհին ներկայ հասոյթին տասը տարուանը կանխիկ վճարել պետութեան։ Մենաշնորհին ներկայ հասոյթը 24 միլիոն ոսկի է, որով խմբակը 240 միլիոն պիտի վճարէ։

Ասկէ զատ, զրոյց կը շրջի նաեւ թէ Պ. Վէյլ Էնկիւրի գացած է, ոգելից ըմպելիներու մենաշնորհը ստանալու համար օտար ընկերութեան մը հաշւոյն, որուն մաս կը կազմէ նաեւ ինք։ Երկու մենաշնորհներուն մասին բանակցութիւնները կը շարունակուին։

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

«Սօսիալիսթիքի Զօհ» Յունաստանի ընկերվարական օրգանը, կը գրէ.

— «Այն Հայերը որոնց մասին ըսուեցաւ թէ Ըսմէթ փաշան պիտի սպաննէին, ապացուցուեցաւ որ Թուրքիոյ ճամբորդող պարզ վաճառականներ էին։

«Թուրքիայ տը Թրէնի» երեւան կը հանէ թէ անձնապահ Հայը շարունակ սպառնուած էր 15 Թուրք ոստիկաններու կողմէ։

«Էսթիա» թերթը այս լուրը կ'արտատպէ հետեւեալ վերնագրով. «Ոստիկանական ոճիրի մը յայտնութիւնը»։ Բայց ո՞ր ոստիկանութիւնը։ Նախապէս համոզուած էինք որ հելլէն ոստիկանութիւնը յանձնած էր այս երկու Հայերը Թուրք ոստիկանութեան։ Հիմա որ ոճիրը մէջտեղ ելաւ, կ'ըսուի թէ հելլէն ոստիկանութիւնը մասնակցած չէ։ Բայց այս ոճրային դէպքը մեզ կը յայտնէ որ Պ. Վէնիզէլոս աշխատած էր անձնական ծառայութիւն մատուցանել իր բարեկամ Ըսմէթին։

Ի՞նչ ցաւալի պիտի ըլլայ մանաւանդ՝ եթէ ապացուցուի որ սպաննուած այդ Հայը հելլէն բանակին մէջ պատերազմած էր հայրենիքին ազատութեան համար եւ թէ հերոսային մահ մը ունեցաւ իր ոճրագործներուն դէմ դրուելով։ Կը թողունք «Էսթիայ»ին որ դատէ մեծ ու պզտիկ բոլոր անոնք որոնք կը կրկնեն աւստրիական կայսերական ոստիկաններուն ըրածը Րիգա Ֆերէոսի հանդէպ։

Մենք հելլէն ժողովուրդի անունով անոնց երեսը կը թքնենք։

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Ներքին Նախարարութիւնը Ճանիկեանի հարցի մասին քննութիւն կատարելէ յետոյ, խմբագրած է զեկոյց մը հրատարակութեան համար, որ կը հերքէր Ըսմէթ փաշայի դէմ իբր թէ կազմակերպուած դաւադրութեան լուրը։

Ներքին նախարարութիւնը իր խմբագրած զեկոյցը ղրկած է արտաքին նախարարութեան, հաւանութեան ենթարկելու եւ ապա հրատարակելու համար։

Կը տեղեկանանք թէ արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցին հրատարակութեան դէմ արտայայտուած ըլլալով, խնդիրը դարձեալ առկախ թողուած է։

Մեր առացած տեղեկութեանց համաձայն, խնդիրը պիտի ներկայացուի վարչապետին։ («Նոր Օր»)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻՐԻԷՕ ՍԻՒՌ ՍՈՒԽԸԹ (Իզեր), 8 Դեկտ.— Հոս ալ հասաւ անգործութեան տագնապը։ Մեկուկէս ամիսէ ի վեր անգործ ենք։

Այս օգաւէտ գիւղը ունի մետաքսի գործարան մը, ուր կ'աշխատին 200-220 հոգի։ Մեծ մասով բանուորուհիներ են, իսկ չորսէն մէկը հայ։

Ասանք Եթանօղցի են 23 տուեր կամ 79 հոգի, 14ը երախայ եւ ծերեր են, մնացեալ 65ը բանուոր։ Երկու ամիսէ ի վեր կը մնանք անգործ։ Գործարանը դուռները փակած ըլլալով, ժողովուրդը յուսահատութեան մատնուած է։

Կը լսենք թէ յունուար 5ին կամ 15ին պիտի բանան գործարանը։ Անհամբեր կը սպասենք։ Երկու ամիս առաջ գործարանը հարիւրին տասը կրճատեց աշխատավարձը։

Այժմ դեռ այնքան ազդուած չենք բայց եթէ երկար տեւէ տագնապը, անտանելի վիճակի պիտի մատնուինք, որովհետեւ ունինք հայրենակիցներ որոնց թուղթերը անկանոն են։ Թէեւ մեծ մասը կարգադրուած մեր բարեխիղճ տնօրէնին շնորհիւ։

Բարեբախտաբար սննդակի վարձք չունինք, ոչ ալ ածուխի հոգ։ Տնօրէնը կը յայտնէ որ չյուսահատինք։

Ցաւալի է որ ներքին՝ հայրենակցական եւ ազգականական վէճեր միջա անպակաս են։ Շատեր փոխանակ վաղուան հացը մտածելու, իրար կը վարկաբեկեն։ Միւս կողմէ, տակաւին չենք թօթափած մեր արեւելեան մոլութիւնները — պոռալ կանչել, «ինձէ սաղ», անծանօթ աղմուկ փողոցներու մէջ։

Ա. Գումրուեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Ազգէնիւրի Հայր. Միութեան Մայր Դիւանի եւ վարչութեան պայմանաժամը լրացած ըլլալով, ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ եւ անդամներու մեծամասնութեամբ ընտրուեցան. —

Մայր Դիւան.— Նախագահ Պ. Ալիքսան Յովսէփեան, փոխ-նախագահ Պ. Մարտիրոս Ծաղծուրեան։

Վարչութիւն.— Պ. Պ. Գաւրիկ Յովսէփեան՝ ատենապետ, Յովսէփ Մէսսոնեան՝ փոխ-ատենապետ, Մ. Փափազեան՝ գանձապահ, խորհրդական՝ Պ. Պ. Լեւոն Եամէրեան եւ Մաքսա Համալեան։

(Կնիք)

ԼԻՈՆ, 10 դեկտ.— Թուականէս չորս շաբաթ առաջ Պ. Կ. Յովակիմեան գրած էր թէ Բալուի Հայր. Միութիւնը իր անունով մէկ հայրենակիցին համար հանգանակութիւն կը կատարէ։

Բալուի Հայր. Միութեան Լիոնի Մասնաճիւղի վարչութիւնս կուգայ յայտարարելու թէ նկատի առնելով տնտեսական տագնապին սաստկացումը որոշած է ներքին օգնութեան սնտուկի մը հաստատութիւնը։

Հետեւաբար հանգանակութիւնը կատարուած է ի նպաստ այդ սնտուկին, եւ ոչ թէ անհատի մը։

(Կնիք)

1932 Բացուած է Բաժանորդագրութիւնը 1932 "ՅԱՌԱՋ"ի

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	140 Ֆր.	70	35 Ֆր.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ.			
ԻՏԱԼԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	250 Ֆր.	125	—
ԱՄԵՐԻԿԱ	8 տոլ. (զեղչուած)	5 տոլ.	—
ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ	200 Ֆր.	100 Ֆր.	—

1931 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20

Անոնք որ նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՄԷԿ ՏԱՐԵԿԱՆ, կամ հին բաժանորդներէն անոնք որ կը նորոգեն ՄԷԿ ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ, իրրեւ պարգեւ պիտի ստանան հետեւեալ գիրքերէն մէկը, իրենց ընտրութեամբ.—

1.— ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ՝ Ռուբէն Զարդարեանի, 2.— ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ՝ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանտ), 3.— ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ՝ Գեղամ Տէր Կարապետեանի, 4.— ԱՄՓՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾ՝ Գեղամ Բարսեղեանի, 5.— ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ԵՒ ՎԻՊԱԿՆԵՐ՝ Ա. Արփիարեանի, (ինքն ալ մատենաշար Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու), 6.— ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ՝ Թարգմ. Լ. Մեսրոպի, 7.— ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ (1931 կամ 1932 Տարեկանի), 8.— ԱՆՏՐԵԻ՝ Համաստեղի, 9.— ԻՄ ԳԻՐՔԸ՝ Ա. Ահարոնեանի (Ա. հատոր), 10.— Նոյնը (Բ. հատոր):

Միեւնոյն պայմաններով, անոնք որ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդ կը գրուին, պիտի ստանան հետեւեալ գիրքերէն մէկն ու մէկը.

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ, Յօդթ. Փոշէի, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Ք. Միքայէլեանի, ՏՈՄԱ ԿՈՐՏԻԷՅ՝ Մ. Կորքիի:

ԻՍԿ ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ.—

1) Համայնագիտական քարտէս՝ Ե. Պալէսեանի, 2) ԹԷ ԻՆՉ ՊԱՏՄեց ԹՐԷՔՈՆԷՄԸ՝ Յօդթ. Գրիգորեանի, 3) ՄԱՅԻՍ 28, 4) Անձկութեան ժամեր եւ Մաճացու Սէր (միասին), 5) Բանաստեղծ-Հրապարակախօս (Ա. Ահարոնեան) *Մ. Վարանդեանի:*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԳԷԲՕՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Մազլերտ խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin, կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարթիգ, Ռ. Ք.— 35:
Տրակինեան, Ռ. Ա.— 70:
Շալաման, Գ. Ա.— 35:
Գաշիրէ, Ս. Ն.— 2 անգլ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաբերդի Բասնթա գիւղէն Համբարձում (Մկրկերեան) Նէրզէթեան որ հինգ տարի առաջ կը բնակէր 5 Rue Pradier, *Փարիզ (13): Իմացնել իր հօրեղբօր Սեդրակ Նէրզէթեանի,* 14 Strada Olteni, Constantza, Roumanie.

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց հօր անունը՝ Սարգիս, հօր անունը՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:*

Կը խնդրուի ուրիշ հայ թերթերէն արտատպել:

Վարձու են *խոհանոցով եւ առանց խոհանոցի օդասուն սենեակներ: Գեղեցիկ դիրք: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Դիմել՝ Գ. Գօզու Թօրոսեանի,* 11 Rue Pierre Curie, Kr. Bicètre (Seine):

EMPIRE սինեմա-հօլ՝ 37 Av. Wagram

Լոյս տեսաւ *1932ի «Գոյամարտ» պատի օրացոյցը, Գ. տարի, հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Գատանեան Միութեան: 13 մատուցականներու նկարներով զարդարուած, եռագոյն հայկական եռագոյն: Ապրանքներու հետ նույնպէս փոխարժէքը, Մարսէյլ 5 Ֆր. գաւառներ 5 Ֆր. 50: Միանգամայն գնողներու համար 50 տոկոսով զեղչ իւրաքանչիւր օրինակի վրայ:*

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille. *Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:*

ԱԺԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ:

Ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին

Հրապարակի գիներէն աւելի աժան պիտի ծախուին ամէն տեսակի առարկաներ, տնտեսական տեղաններու բոլոր անհրաժեշտ սպասքները:

Կը խնդրուի հասարակութենէն որ իր ամէն կարգի գնումները ընելէ առաջ անգամ մը այցելէ Կ. Խաչի պազարը, ուր ոչ միայն աժանը եւ լաւը գնելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ այլեւ մասնաւորապէս օժանդակած պիտի ըլլայ մանկական բարեգործական ձեռնարկներուն (դպրոց, հիւանդ երախաներու գործածուած, յղի կիներու խնամք, եւայլն):

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51 Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe) Danton 88—65

Մի՛ մոռնար որ լաւագոյն նուէրը գիրքն է

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ (Մանիկ Գէորգեան) 10 Ֆր. ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ 30 (Ա. հատորին հետ 50), ԿԱՎՌՈՇԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 30, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ (Մալխաս), պակ. 50., Ն. Գ. Բ. (Զարդարեան 20, Հրանդ 20, Գեղամ 30, Գ. Բարսեղեան 20, Արփիարեան 20Ֆր.), ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ (Քր. Միքայէլեան) 10, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍ (Պալէսեան) 6, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ (Կոմիտաս վրդ.) առաջ մեներգ 25, առաջ խմբերգ 25, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (Ռուբէն)20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ (Զ. Միւլլեան) 10, ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԻ (ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ) Խ. Աբովեան 25 Ֆր.:

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՐՔԵՐ ԵՆ.— Ա. Ահարոնեանի ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ 20, ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. եւ Բ. 20ական, ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ 12, ՃԱՄԲՈՐԴԸ 35, Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Կոստան Զարեանի ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐԸ 60 եւ 75, Համաստեղի ԱՆՏՐԵԻ 20, Միքայէլ ԹՕՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ լթկ. 30, Կիւլիկիա երգարան 40, ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 40, ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ 35, Շիրվանզադէի ամբ. գործը, Յ. Թումանեանի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 25, եւն.:

Տարեկան մը Հայրենիք Ամսագիր նուիրէ բարեկամիդ 125 Ֆր.:

Պատի օրացոյց մը եւ գրացանկ նուէր՝ յաճախորդներուն

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ — ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

1932Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Սրբագրուած եւ ճոխացած, ամէն քաղաքի հասցէները առանձին դասաւորուած, ինչպէս նաեւ երկրորդ դասաւորում մը հասցէներու՝ ըստ արհեստի: Ամփոփ հասցէներ նաեւ արեւմտ. Եւրոպայի միւս երկիրները բնակող Հայերու, եւ զանազան տեղեկութիւններ կալուածական, հարկային եւ ուրիշ անհրաժեշտ խնդիրներու մասին:

Գինն է միմիայն 6 ֆրանք, փոստով 7.50: Այժմէն ապահովեցէք օրինակ մը: Դիմել միայն.—

L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20)

ԷՓՐԱՏ *նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ: Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Տ. Օհանեանի,* 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine.

Երեկոները ժամը 8էն մինչեւ ուշ կը գտնուին քաղաքին, ուր Օրիորդ մը կամ պարոն մը, «Էփրատ» նուագախումբին անդամագրուելու պայմանաւ:

Վարձու են *Բաշանի մէջ (Փորթ տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու, հանրակառք 88), երկու սենեակներ եւ խոհանոց մը: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք: Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Գօզուեանի* 226 Rue de la Convention, Paris. *Մեթրօ՝* Convention.

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ Նանսէնեան անձնագրի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Անուանական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:

Դիմել՝ Խ. ՔԷՖԱՓՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արտաք. եւ ներ. մեթոտ, դարմ. արտաք եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ փորձ: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.*

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

FABRIQUE DE TRICOT

A. DERTOMAYAN

Gross Mayի տեսակները

May-Fine, Pull-over et Gilet կանանց համար

Spécialité pour enfants, fermeture à clefով

Գաւառի շրջուն վաճառորդներուն չափաւոր գին եւ կանոնաւոր առաքում:

Հասցէ՝ 29 Allée de la Seine, Issy-les-Moulineaux, Seine

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու. Պատուոյ մետալ Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կարգի քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետակարմրագոյն եւ ածոնթէններով դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակաշնչախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բժշկական եւ փսիքիական մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատունը ունի առանձնաբուժարանը որուն մէքանիսինն է Գ. Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9),

Métro: Trinité, St. George եւ Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

Գին 18 եւ 20 Ֆր.

ODEON

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Ունինք նաեւ ամենաժեռ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.:

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Բաց է ամէն օր

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ՆԱՁԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

2.—ՊԱՇԱՐԵՑԻ ԳԱՍԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, ՈՒՐ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ԷԻՆ 400 ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ

Վանի յեղափոխութեան ընթացքին, զոր դեռ նոր գրած էինք, քաղաքին մէջ կատարուած խաղաղութեանց շնորհիւ, Վանի Հայոց առնեբէն ձեռք անցուցեր էինք գաղտնի թղթակցութեանց ծրարներ, որոնց ցոյց կուտային թէ կոմիտէճիները որոշած էին նոր եւ նախորդներէն աւելի ահաւոր յեղափոխութիւն մը յարուցանել Պոլսոյ մէջ:

Պոլսոյ այդ յեղափոխութիւնը այլեւս Հնչակեան կոմիտէն չէր, որ պիտի վարէր, այլ Դրօշակեաններն էին որ ստանձնած էին ամէն բան:

Ոստիկանութիւնը այնուհետեւ իր ամբողջ ուժը նուիրեց վիժեցնելու այս յեղափոխութիւնը դեռ չծագած, եւ հետապնդելու կոմիտէճիները:

Այդ օրերուն հայ լրտեսները ինծի լուր բերին թէ 400 հայ յեղափոխականներ հաւաքուած են Գասըմ փաշայի Հայոց եկեղեցիին մէջ եւ խորհրդակցութիւն կը կատարեն յեղափոխութեան մասին: Անմիջապէս պաշարման տակ առի եկեղեցին, ու ձերբակալելով ոստիկանական նախարարութիւն բերել տուի բոլոր այն խառնակիչները, որոնց աղօթատան մէջ փոխանակ կրօնական արարողութեան, խռովարարական արարողութեամբ էին զբաղած: Խռովարարներէն անոնք առանց բան մը ծածկելու խոստովանեցան եւ յայտարարեցին թէ յեղափոխութեան ծրագիր կը պատրաստէին, բայց ուրիշներ կ'ուրանային եւ կ'ըսէին.

— Մենք աղօթելու միտք չունէինք, այլ կը խորհրդակցէինք թէ ի՛նչ ձեւով ներկայացնենք մեր խնդրանքները:

Բնականաբար բոլորն ալ յանձնուեցան դատական իշխանութեան:

Դժբախտաբար կարելի չէր եղած ձերբակալել անոնք որ նշանակուած էին հազարապետ, յիսնապետ, տասնապետ եւայլն:

Ի վերջոյ, սակայն, անոնց թաքստոցն ալ երեւան հանուեցաւ եւ մեծ մասը ձերբակալեցինք իրենց կիներնով, ծրագիրներով եւ զէնքերով միասին: Այսուհանդերձ նորէն կարելի չեղաւ գտնել կոմիտէին բուն հոգին, վարիչ անդամները, ինչպէս նաեւ այն Դրօշակեան ֆետայիները, որոնք եկած էին Ռուսիայէն եւ Անատոլուի զանազան շրջաններէն: Ո՛չ, եթէ կարենայի գտնել Սեդրաքի եւ Խալիլ էֆէնտիի սպանիչները, անշուշտ ձեռքս պիտի անցնէր չուանին ծայրը:

3.— ԴՐՕՇԱԿԵԱՆՆԵՐԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ՎՃԻՌ ՏՈՒԻՆ ԻՆԾԻ ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանց ընդհատելու, ամէն տեսակ լրութիւններ կը հաճարձակէին ընել ոստիկաններուն, եւ իմ հասցէիս կը ղրկէին զանազան անարգական եւ ծաղրական նամակներ:

Աչարեկիչները ամէն օր նոր ծաղրանք մը կը կատարէին, եւ ամէն օր մէկը զոհուն կը փռուէր վիրաւոր կամ անկենդան: Երբեմն Հայ մը, որ կը ծառայէր ոստիկանութեան հաշւոյն, երբեմն Թուրք մը, որ կը կատարէր հանրային ապահովութեան իր պարտականութիւնը: Կամ երբեմն ալ Հայ մը, որ չհնազանդելով կոմիտէճիներու արշաւանքին՝ հաւատարմութիւն ցոյց կուտար կառավարութեան:

Այլեւս կոմիտէն ճշդած էր իր ընելիքը: Անցեալ տարի Հնչակեան կոմիտէն էր, որ Պոլսոյ եւ Անատոլուի մէջ առատ արիւն թափել տուած էր: Այս տարի Դրօշակեան կոմիտէն էր, որ հրապարակ կ'իջնէր ստանձնելով պարտականութիւնը թափուած արեան վրէժը լուծելու եւ իրենց երազին՝ անկախ եւ ազատ Հայաստանի ծրագիրը իրագործելու: Առանց անպատեհութիւն մը տեսնելու, այդ մասին երկու կոմիտէներն ալ միացեալ յայտարարութիւն մը գրի էին առեր, առ ի տեղեկութիւն հայ ժողովուրդին եւ համայն աշխարհի: Այս պարագան կը նշանակէր ոչ միայն կռիւի ասպարէզ կարդալ, այլ եւ պատերազմ յայտարարել Թուրք կառավարութեան դէմ:

Միւս կողմէ իմ հասցէիս ղրկեցին բազմաթիւ սպառնագրեր՝ կը հրաւիրէին անմիջապէս հրաժարիլ ոստիկանական նախարարութենէն, եթէ չէի ուզեր սպաննուիլ:

Ժամանակ մը յետոյ Դրօշակեան կոմիտէին կողմէ հրատարակուած յայտարարութեան մը մէջ կը կարդայի.

— «Ազնիւ հայ ժողովուրդ,

Մեր կոմիտէն ստանձնեց Հայոց թափուած արեան փոխարէն վրէժ լուծելու պարտականութիւնը: Շատ խիստ պիտի ըլլայ կռիւը, զոր կը պիտի մղենք՝ հասնելու համար մեր նպատակին: Յեղափոխութիւնը, զոր պիտի յարուցանենք Պոլսոյ մէջ, պիտի համարուի մեկը այն մեծ դէպքերէն, որոնց պատմութիւնը արձանագրած ըլլայ երբեք:

«Թէեւ անցեալ տարի մեր ընկեր կոմիտէն, Հնչակեանները, չկրցան հասնիլ նպատակին, սակայն Սուլթանը նիւթական այնպիսի ծախքերու դիմելու ստիպուեցաւ, եւ զինուորական ահագին զոհողութիւններու ենթարկեցին, որ Օսմանեան կայսրութեան նիւթական կացութիւնը անգամ մըն ալ չի կրնար իր մէջքը շտկել:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-28
R. C. SEINE 376 888

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
16 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1752 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ ԿԸ ՑԱՄՔԻ՜Ն...

Միեւնոյն ատեն քանի մը նիւթեր կը հրմշտկեն իրար, երբ գրի կ'առնենք այս տողերը։

Ամէնէն առաջ՝ օրուան հրատապ հարցը.— Գործազրկութիւնը, որուն բոլոր ծալքերը երեւան հանելու համար կարելին կը փորձեն խմբագրութիւնը եւ իր աշխատակիցները։ Մասնաւորապէս գաւառի թղթակիցները,— համեստ աշխատաւորներ, որոնք իրենց բախտակիցներուն ցաւերը կը պատմեն։

Տակաւին ո՛ր եւ է ձեռնարկ չկատարուած, ահա յուսահատական աղաղակ մը՝ Փարիզի Աղքատախնամէն.

— «Աղքատախնամին դիմողներու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ, մինչդեռ իր եկամուտներուն աղբիւրը բոլորովին ցամքած է, ընկերութեան անդամներէն շատերը նոյնիսկ կը դժկամակին վճարել իրենց անդամավճարները»։

Եւ որոշած են բացառիկ ընդհ. ժողով գումարել, յառաջիկայ յունուար 26ին։

Միւս կողմէ, երիտասարդ արեւներ կը խաւարին յամրաբար։ Ամէն շաբթու նոր մահագդ։ Այն ալ՝ ծանօթներէն։ Ո՞վ իմացաւ ամէն կապէ զրկուած հիւծախտաւորներու անունը։ Ո՞վ կրցաւ ճշդել անոնց թիւը... Ահաւասիկ հատ մըն ալ, այսօր, չորրորդ էջին մէջ։ Ամբողջ գերդաստանի մը վերջին շառաւիղը, 21 տարեկան։

Դեռ անցեալ շաբթու մեռաւ երիտասարդ նկարիչ մը, որ հրապարակէն քաշուած էր մէկ տարիէ ի վեր։ Ունինք հիւանդներ՝ Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ, զանազան պաքինարաններու մէջ։ Միայն մէկուն մէջ՝ եօթը հոգի։ եօթը արեւ՝ այս ու այն քաղաքէն։

Կան, տակաւին, ջիղերու քայքայման զոհերը։

Ցիր ու ցան յիշելով այս պարագաները, մենք տուած չենք ըլլար պատկերը ամբողջ ողբերգութեան։

Դժուա՛ր է տալ իրական պատկերը ամենօրեայ տառապանքին եւ լուռ ցաւերուն։ Եւ անօգուտ։ «Յառաջ»ի ամէն մէկ ընթերցող, այս կամ այն ձեւով հայկական կեանքին կապուած ամէն հայրենակից իր մասին գիտէ պատմութիւններ բարոյական եւ նիւթական թշուառութեան։ [illegible]ման, հիւծման կամ ջղագարութեան։

Ի՞նչ օգուտ պատմել ու նկարագրել, ողբալ ու հառաչել, երբ աւելի ստիպողական է դարմանի մասին մտածել։

Հակառակ բոլոր տագնապներուն, գիտենք որ թաքուն, անսպառ ուժեր կան այս ժողովուրդին մէջ, իր ինքնապաշտպանութեան համար։ Եւ կան բազմազան միջոցներ՝ այստեղ, Եւրոպայի մէջ։ Զատուած, մանրուած, գործնական եւ փորձուած միջոցներ, որոնք ոչ բանգիտութիւն կը պահանջեն, ոչ ալ միլիոններ։ Այլ միայն հետաքրքրութիւն, գիտակցութիւն եւ կամք։ Իսկ այս բոլորը կը նշանակեն մէկ բան, — կազմակերպութիւն։

Կազմակերպութիւնն է միայն, որ պիտի սահմանափակէ շատ մը չարիքներ։

Կազմակերպութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական ուժերու համախմբում, կեդրոնացում՝ ծրագրի, դրամի եւ գործունէութեան։

Ինչպէս քաղաքական-յեղափոխական ասպարէզին մէջ կազմակերպութիւնն է որ ուժ կ'արտադրէ եւ կը դիւրացնէ ամենադժուար ծրագիրներու հետապնդումը եւ գործադրութիւնը, ընթացիկ, առօրեայ կեանքին մէջ ալ, ուժերու կեդրոնացումով միայն կրնանք դիմադրել սպառնացող չարիքներուն։

Եւ խոստովանինք, վերջապէս, որ աւելի անճար չենք այսօր, քան երբ կը գտնուէինք Թուրքիոյ մէջ։ Այսօրուան Պոլիսն անգամ Ազգ. Խնամատարութիւն կը պահէ, հարիւրաւոր գաղթականներով եւ որբերով, հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն։

Արդ, ինչո՞ւ պիտի յուսահատէր Փարիզի Աղքատախնամը, որ դեռ անցեալ տարի տօնեց իր յոբելեանը, եւ որուն բոլորտիքը համախմբուած են այնքան բախտաւոր հայրենակիցներ։ Միջոցը արդարացուած չէ, խուսափելու համար տարրական պարտականութենէ մը։

Եթէ Աղքատախնամը մինչեւ հիմա կանգուն կը մնար տարեկան պարահանդէսով, 100-120,000 ֆրանքի եկամուտով, եւ այսօր գործնական չի գտներ պարահանդէս տալ, ինչո՞ւ չպիտի կրնար հինգ հարիւր կամ հազար հայրենակիցներու վրայ բաշխել այդ բացառիկ եկամուտը, իբրեւ «տարեկան տուրք»։

Մնաց որ, գաղտնիք չէ թէ, Փարիզի գաղութին այն մասը որ տարիներէ ի վեր կը վարէ ժամուն դրան հետ կապուած հաստատութիւնները, ունի բազմաթիւ անդամներ՝ տարին քանի մը հազար վճարելու կարողութեամբ։

Համաշխարհային տագնապը պատրուակ չդարձնենք, տարրական պարտականութեանց նուազագոյն չափէն ալ խուսափելու համար։

Իբրեւ օրինակ յիշեցինք Աղքատախնամի պարագան, եւ անոնց կ'առնենք միւս խնդիրները։ Որովհետեւ, միեւնոյն բանաձեւն է որ պիտի առաջարկէինք,— կազմակերպութիւն ամէն ճակատի վրայ։ Համախմբում միանման ճիգերու։

Իսկ ամէնէն վեր՝ կազմակերպութիւն գաղութներու, կեդրոնական մարմին մը, վերջապէս, որ հոգայ սա ցիր ու ցան բազմութիւններուն պէտքերը։

Շատ ուշացած ենք արդէն։ Եւ աւելի ձգձգելով, պիտի [illegible] աղէտի մը առջեւ, ուշ-կանուխ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Արարատը չէ ընկճուած

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (30 Նոյ.)։

Նոյեմբեր 20ին մեծ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Գարսից զօրքի եւ Արարատի Քիւրտերու միջեւ։

Թրքական բանակը կեդրոնացած է Պայազիտ քաղաքին մէջ։ Թուրքերը կրաւորական դիրք բռնած են Քիւրտերուն դէմ եւ չեն կռուիր։ Ընդհակառակն կը շոյեն զանոնք, որովհետեւ տեսան որ Արարատն անընկճելի է. մեծ զոհեր պէտք է տալ եւ յոյս չկայ յաղթելու։

Արարատի սարալանջերուն ապառաժները բնական դիրքեր են կռուող Քիւրտերուն համար։ Այս վերջինները կը նեղուին ուտելիքէ եւ մեծ դժուարութեամբ կրնան ճարել։ Գիշերանց կը յարձակին շրջակայ գիւղերու վրայ եւ կը կողոպտեն։

Դեկտեմբերին կռիւները կը դադրին, որովհետեւ ձիւնը կ'արգիլէ երթեւեկը։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄԸ Կ'ՈՒՇԱՆԱՅ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսի Յունաստանի Ներկայացուցիչը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Նոր Օր»ի խմբագրին, ներգաղթի մասին.—

Ներկայացուցիչը ի միջի այլոց, յայտարարած է թէ խորհրդային հիւպատոսարանին կողմէ կատարուած արձանագրութիւններուն ցանկերը տակաւին յանձնուած չեն Հելլէն կառավարութեան, ինչ որ ենթադրել կու տայ թէ ցանկերու պատրաստութիւնը դեռ վերջացած չէ։

Շատ հաւանական է որ ներգաղթի առաջին կարաւանին մեկնումը, որ որոշուած էր Դեկտ. 17ին, յետաձգուի քանի մը օրուան համար։

Հելլէն կառավարութիւնը տակաւին որոշած չէ թէ փոխադրութեան համար ո՛ր նաւը պիտի արտօնագրուի։ Ուշագրաւը [illegible] է զուտ «[illegible]» պատասխանները։ Դեկտ. 13-14ին Սալոնիկէն եւ [illegible] կը սպասուէին 300 որբեր եւ գաղթականներ, որոնց մաս պիտի կազմեն առաջին կարաւանին։

Երեւանէն հեռագրով կը տեղեկացնեն.—

Արտասահմանէն գալիք գաղթականներու բնակարանային խնդիրները կարգադրուած են։ Առողջապահական գործավարին եւ մատակարարման գործավարութեան ներկայացուցիչները Պաթում մեկնած են, օգնելու համար ներգաղթողներուն, դեղերով եւ ուտելիքներով։

⁂ Հելլէն Կարմիր Խաչը խոստացած է ամէն կերպով օժանդակել ներգաղթողներուն։ Մասնաւորապէս մանուկներուն բացառիկ խնամք պիտի տարուի եւ Հելլէն Կարմիր Խաչը կողմէ անոնց համար հագուստ պիտի տրուի։

Անգլիոյ դահլիճը կը գործէ

Ինչպէս գրեր էինք, անգլիական կառավարութիւնը կը շարունակէ իր նիստերը, երկրին ներքին թէ արտաքին քաղաքական եւ ելմտական հարցերուն քննութեան համար։ Ամէնէն աւելի ելմտական հարցերն են որ կը զբաղեցնեն դահլիճը, մանաւանդ այն հարցերը որ կապ ունին Պալի խորհրդակցական յանձնախումբին եւ ամերիկեան խորհրդարանին պատերազմական պարտքերուն մասին տալիք որոշումներուն հետ։

Այսօր է որ Անգլիա պէտք է հատուցանէ Ամերիկայի իր ունեցած պարտքէն 79.970,000 տոլար գումարի տարեվճարին կէսը։ Արդ, հաւանական չի թուիր որ Հուվըրի յետաձգման առաջարկը, ամերիկեան խորհրդարանին կողմէ վաւերացուի այս շաբթու։ Նախորդ օրուընէ ի վեր նուազած են այն յոյսերը որոնք ծներ էին պարտքերու վերաքննութեան մասին, Ամերիկայի Նախագահին եւ ելմտական նախարարին յայտարարութիւններէն եւ կարելի չէ որ այս կէսը չվճարուած. Անգլիա սահմանած է իր ելմտական քաղաքականութիւնը։ Ելմտական շրջանակները կը կարծեն թէ [illegible], Անգլիա ստիպուած է նոյնիսկ սպասելու Պալի յանձնախումբի եզրակացութեանց։

Այս պատճառներով ալ, նախարարներու առաջին նիստերը յատկացուեցան ընդհ. հարցերու քննութեան։ Երբ կարգ մը հարցեր ճշդուեին, կարելի պիտի ըլլայ կազմել նախարարական մասնախումբեր, զանազան հարցերու քննութեան համար, եւ այդ քննութեանց եզրակացութեան վրայ է որ կառավարութիւնը պիտի պատրաստէ խորհրդարանին ներկայացնելիք իր ծրագիրը։

Ո՞ւր թաղուած է Կուտեպով

Բանտարկեալ մը յայտարարութիւնները Կուտեպովի դիակը երեւան հանելու մասին, կասկածով ընդուներ էին ոստիկանութեան կողմէ, որ սակայն, պրպտումներ էր կատարեր, առանց արդիւնքի։ Այս անգամ սակայն կ'երեւի, ոստիկանութիւնը իրական հետքի մը վրայ է. Բանտարկեալը խօսքն ըրած էր Ֆոնթենպլոյի մէջ տան մը եւ հոն բնակող Միլլեր անունով մէկու մը։

Փարիզի հարցաքննիչ դատաւորութեան ուղղուած նամակ մը կը յայտնէ տան վայրը եւ Միլլերի մասին կու տայ տեղեկութիւններ։ Տունը ունի ընդարձակ նկուղներ եւ հոր մը, որ կը յանգի նկուղներուն։ Կասկած կայ որ Կուտեպովի դիակը թաղուած ըլլայ նկուղներէն հորին մէջ։ Քննութիւնները ուրեմն, պիտի շարունակուին այդ ուղղութեամբ։

Մոսկուայի մատը Իրաքի մէջ

Սուրիական թերթերը կը գրեն թէ Ֆեյսալ թագաւոր եւ ուրիշ պետական բարձրաստիճան մարդիկ Իրաքի մէջ, սպառնագիրներ ստացած են, որով կը թելադրուի իրենց հրաժարիլ, գոհ չերթալու համար գնդակի։ Հասկցուած է որ այդ շարժումները ընողներէն գլխաւորներն են նախկին ներքին նախարար Մուզահիմ պէյ Փաճաճը, ոստիկանապետը եւ կարգ մը երեսփոխաններ, որոնք կ'ուզէին կատարել հակապետական հարուած մը։

Մուզահիմ պէյի տունը խուզարկուելով, գտնուած են կարեւոր փաստաթուղթեր եւ թղթակցութիւններ Մոսկուայի կառավարութեան հետ, որ կը թելադրէր իրենց հանրապետութիւն յայտարարել Իրաքի մէջ։

Չըրչըլի արկածը

Անգլիացի համբաւաւոր պետական մարդը Վ. Չըրչիլ, արկածի մը հանդիպեցաւ Նիւ-Եորքի մէջ։ Ժամադրութեան մը կ'երթար, երբ ինքնաշարժ մը զայն գետին տապալեց։ Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Մարմինը տեղ տեղ ճզմուած էր եւ գլխէն բաւական խոր վէրք մը ստացեր էր ճակատին վրայ ալ պատռուածքներ կային եւ քիթը ուռեր էր։ Առողջական վիճակին մասին, բժիշկները վերապահ են։ Չըրչիլ Ամերիկա գացած էր շարք մը բանախօսութեանց համար։ Արկածին լուրը յուզում պատճառած է Լոնտոնի մէջ։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ստերլինը մէկ քանի օրէ ի վեր սկսած է բարձրանալ։ Երէկ կէսօրին կ'արժէր 88.15։

Հնդկական գրգռութիւնները

Հնդիկ յեղափոխական գործիչներու կողմէ դրդուած եւ քաջալերուած շարժումը հնդիկ գիւղացիներուն մէջ՝ չվճարելու համար երկրագործական տուրքերը եւ վարձքերը, կը տարածուի դէպի Պէնկալի շրջանը։

Ձերբակալուեցան Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդէն երեք անդամներ, իբր պարագլուխ այս շարժման։

Ալլահապատի եւ այլ կարեւոր շրջաններու մէջ, արգիլուեցան ճառերը, հաւաքոյթները եւ գրքոյկներու հրատարակումը։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Պէնկալի կառավարութիւնը, խռովութիւնները ծայր չառած, պիտի ստիպուի միջամտութեանը դիմել կեդրոնի կառավարութեան։ Պէնկալի ոստիկանութիւնը բացառիկ իրաւասութիւններ ստացած է փոխարքային վերջին հրամանագիրով։ Կալկաթայի մէջ բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան եւ ձերբակալուեցան 30ի չափ անձեր։ Մեծ մասը երիտասարդներ եւ ուսանողներ են։

Նոր-Տէլհիի մէջ հրատարակուեցաւ հրամանագիր մը ընդդէմ Հնդիկ Ազգ. Ժողովի անդամներուն եւ անոնց որ ուժ կուտան վարձքերը չվճարելու շարժման։

Հրամանագիրը կը յայտնէ թէ Ազգ. Խորհուրդը վերսկսած է պայքարը որ դադրած էր Տէլհիի զինադադարով եւ կը կազմակերպէ ընդդիմութիւնը, այս անգամ գործի լծելով կիներ, որոնք շարժման գլուխը պիտի անցնին, եթէ պարագլուխները ձերբակալուին։

Ցոյցեր եւ կռիւներ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայի մէջ, համայնավարները փորձեցին հաւաքոյթ մը կազմակերպել, պահանջելու համար ընդհանուր ներում քաղաքականբանտարկեալներու, սակայն ոստիկանութիւնն արգիլեց որեւէ ցոյց։

Սակայն, հարիւրի չափ անձեր, որոնց մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ համայնավար երեսփոխաններ, հաւաքուեցան հրապարակի մը վրայ եւ այնտեղ ճառերու համար բեմեր կանգնեցին։ Ոստիկանները առերճանակ պարպեցին օդին, որմէ վերջ, կուրծք կուրծքի կռիւ մը սկսաւ։

⁂ Երեք Մակեդոնացիներ Փլովտիվի մէկ սրճարանին մէջ, կռուի բռնուեցան Փրոթոկէրովեան կուսակցութեան պատկանող անձերու հետ։ Մակեդոնացիներէն մէկը կրակեց ոստիկաններուն վրայ, որոնք միջամտեր էին կռուին։ Ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն։

Չինաստանի նախագահը կը հրաժարի

Չինական Հանրապետութեան Նախագահը, Մարաջախտ Չանկ-Քայ-Շէք, տուաւ իր հրաժարականը Նախագահութենէ։

Կը կարծուի սակայն թէ, Նախագահը, պիտի պահէ վերին հրամանատարութիւնը կէս-միլիոննոց բանակի մը։

Վերջին լուր մը սակայն կը յայտնէ թէ իր խորհրդականներու պնդումին վրայ, ետ առած է հրաժարականը։

Եգիպտոսի հայ համայնավարները

Եգիպտական ոստիկանութիւնը կարգ մը համայնավարներ ձերբակալած է Գահիրէի եւ Հելիոպոլսոյ մէջ։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան, կ'ըսուի, 11 Հայեր, որոնք բանտարկուած են արդէն։

Որքան կարելի եղաւ ճշդել՝ ձերբակալուածներուն մէջ կան ի մէջ այլոց, հետեւեալները,— կը գրէ «Յուսաբեր»։

Երուանդ Մաթոսեան (ոսկերիչ), Գար. Թորոսեան (ոսկերիչ), Օննիկ Իզմիրլեան (կազմարար), կօշկակար Սուրէն (Պէնի Սուրէնեան), Հայկ Դպիրեան, եւայլն։

Մահ Կիւսթով Լը Պոնի

Կիւսթավ Լը Պոն որ ծանօթ է հայ հասարակութեան, իր մէկ գործին «Ամբոխներու հոգեբանութիւնը» եւ հատուածներու թարգմանութեամբ, մեռաւ նախորդ օր։ 91 տարու էր։

Կարելի է ըսել չէ մնացած նիւթ մը որ զինքը չհետաքրքրէ եւ որուն մասին գրած չըլլայ։ Գրած է կենսաբանական, մարդաբանական, բնախօսական, բժշկական, ընկերաբանական եւ արեւելագիտական հատորներ։

ՈՒՇ ՉԷ

Մովսէսի ժայռերէն մէկուն վրայ նստած է ծերունի մը. Գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, կը դիտէ իր խորտակուած նաւուն բեկորները՝ որոնցմէ մաս մը նետուեր են ցամաք, իսկ ուրիշներ ալ կ'օրօրուին կատաղի ալիքներուն փրփուրներուն հետ։

Անհշի փոթորիկի մը նկարն էր այս, առաջինն իր տեսակին մէջ զոր տեսեր էի կեանքիս մէջ, մանկութեանս օրերուն։ Ցետոյ երբ տեսայ իրական փոթորիկները ծննդավայրիս ծովափներուն վրայ՝ անոնք բնաւ չջնջեցին նոյն տպաւորութիւնը։

Կը սիրէի դիտել ալիքներու կատաղի կռիւը եւ խուլ ճանչիւնը, որ քան որ նաւու մը կամ մարդկային կեանքի վտանգը չկար, ժայռերու հպարտութիւնը կ'ազդէր սրտիս, կը սիրէի թռչուններուն խոլ պարը եւ ծովուն կծու հոտը։ Բայց այն նկարը տարբեր էր ինծի համար, մանտող երեւակայութիւնս կեանք կուտար անոր։ Այն ծերուկը կուլար, արցունքները կը տեսնէի այտերն ի վար ճերմակ մօրուքին մէջ, աչքերը պղտորեր էին եւ վշտին սաստկութենէն չէր զգար ցուրտը, ու կը սպասէր որ հանդարտի ծովը։ Ալիքները իրեն պիտի բերէին անշուշտ իր նաւուն շատ մը մասերը, այն ատեն պիտի իջնէր իր տեղէն եւ հաւաքելով զանոնք՝ նորէն պիտի շինէր իր նաւը, պակսած տեղերն ալ նորեր պիտի դնէր…

Այսպէս կը խորհէի այն ատեն եւ ես ալ կարծես կը սպասէի տխուր ծերուկին հետ, որպէսզի աշխատի եւ անօթի չմնան իր զաւակները, թէեւ դեռ ոչինչ կը հասկնայի կեանքի դժուարութիւններէն։

Այդ պատկերը չմոռցայ երբեք. ու չեմ գիտեր ինչո՛ւ տարիներու ընթացքին հետզհետէ միշտ աւելի յաճախ յիշեցի զայն։

Այն ճակատագրական եղաւ ինծի համար, եւ տխուր օր մը աչքերուս առաջ պարզուեցաւ կրկին, բայց տարբեր իրականութեամբ մը եւ յաւերժ ցաւագին ու ողբալի երեւոյթով մը։ Այս նոր փոթորիկը անհունօրէն կատաղի էր։ Հայ ժողովուրդի բեկորներն էին խաղալիկ դարձած զազան ալիքներուն, իսկ հոն ժայռին վրայ գալարուած հոգիով, սրտատրոփ ու աչալուրջ կը սպասէր հայութեան պաշտպան ոգին։

Այս անգամ տեսայ սակայն մեղմացումը փոթորկին, ու երբ անցաւ գիշերը՝ արեւը տարբեր տարբեր ափերու վրայ նետուած տեսաւ ցանցառ բեկորներն այն մեծ նաւուն որ խորտակուած էր մարդկութեան խղճովը եւ քաղաքակրթութեան նո՛ւրբ բարիքներովը։ Եւ եթէ անոնք չէին յաջողած յետին բեկորն ալ ծովամոյն ընել, այդ պէտք է վերագրել միայն՝ վերապրողներուն կամքի եւ պայքարի ուժին. անչափելի ուժ մը, որովհետեւ տարրերու ահեղ քմայքին դէմ չէր կռիւը, այլ մարդկային մտքէ յղացուած՝ ոչնչացման գործունէի ուժին դէմ։ Եւ այս տեւական պայքարին մէջ, փաստօրէն միակ յաղթականը՝ հայ կամքի անընկճելի Միալն էր միշտ, իր բոլոր դժոխային չարչարանքներուն եւ մահուան մէջն իսկ։

* * *

Այս է եղեր ընդհանրապէս հայ ժողովուրդին ճակատագիրը։ Բայց թէ 1915 — 16ը իր տարագրութեանց ամէնէն սարսափելին ու մեծը եղաւ եւ որ մարդկային ճակատին յաւէտ դրոշմեց սեւ արատը՝ բայց սա վերջին տասնամեակին գաղթականութիւնը աւելի եւս կը խոշորցնէ այդ արատը, քանի որ արդէն անսահման կտտորակուած ու ցաւատանջ ժողովուրդ մըն էր որ կրկին ու կրկին բաժան բաժան եղաւ։

Եւ ի՞նչ է պատկերը։ Երկրագունդի գրեթէ բոլոր ծանօթ մասերուն մէջ կծկուեր են խումբ խումբ Հայեր, նոր նոր կլիմաներու, քաղաքներու, օրէնքներու ու լեզուներու ճնշումէն շուարած եւ նոյնիսկ երբեմն կորսնցուցած գիտակցութիւնը իրենց դժբախտութեան։

Երբեմն առանց նախանձի չէր որ կը նայէինք Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շրջիկներու կամ գիտուններու որոնք անվերջ կը ճամբորդէին եւ նոր տեղեր կը տեսնէին։ Իսկ այժմ եթէ օր մը բախտը միասին հաւաքէ մեր բեկորները հարազատ գետնի վրայ՝ երփներանգ ու տարօրինակ երեւոյթ մը պիտի կազմենք…

Վա՛յ այս օրերու հայ ուսուցիչներուն…

Այժմ գաղութներու մէջ չկայ հայ թերթ մը, ճշմարիտ ու բարեխիղճ հայ թերթ մը՝ որ օրը օրին եւ իրենց բնակավայրերուն անուններով չարձանագրէ Հայերու թիւը, իրենց տնտեսական վիճակը եւ թէ ինչ չափով շահագրգռուած են մայրենի լեզուի հարցով։ Միակ նպատակ մըն է որ կը հետապնդեն բոլորն ալ, այն է շալը շալ պահել: Դժնդակ գործ մը այսօր՝ն բազմազան ժողովուրդներու թոհուբոհին ու հոսանքին մէջ խեղդուած ափ մը բազմութիւններու համար, ինչ որ սակայն ապարդիւն չպիտի ըլլայ՝ որքան ժամանակ որ ուզենք փորձենք։ Եւ այս սերունդը, ծե՛ր սերունդը, ցաւերէ վերապրած խաչակիրները՝ միայն մնայի է վիճակուած այս պարտականութիւնը իսկ եթէ վստահ ենք՝ նոր սերունդը չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ։

Այս անգամ ալ օտարութեան փոթորիկին մէջ ծովամոյն ըլլալու անխուսափելի վտանգը ցցուած է եւ միակ իրական փրկութիւնը հայ Միալն է, որպէսզի կարելի ըլլայ օր մը հաւաքել բոլոր անազարտ բեկորները եւ վերաշինել մեծ նաւը։

Բոլոր անոնք որ այս նուիրական ու կարեւորագոյն հարցով կը հետաքրքրուին եւ դարման մը կ'որոնեն անընդհատ՝ դժուարակցութեամբ կը տեսնեն որ, վերջին գաղթականութեան շրջանին հայաշատ բոլոր կեդրոններէն՝ համեմատաբար Ռումանիոյ մէջ է որ քիչ շատ իրական գործ մը կը կատարուի հայ նոր սերունդին համար, իրեն սիրցնելով ու սորվեցնելով հայ լեզուն, գրականութիւնն ու պատմութիւնը։

Ռումանիոյ մէջ, ինչպէս յայտնի է, հինէն, Անիէն գաղթած Հայեր, հոծ բազմութիւններով եկած են եւ անցած մինչեւ Հունգարիա, մինչեւ Լեհաստան, տեղ տեղ շինած են եկեղեցիներ եւ ունեցած են մշակոյթ մը եւ ծառայութիւններ մատուցած իրենց գտնուած երկրին, բայց բոլորն ալ ձուլուած սպառած են, շատեր հազիւ կը յիշեն թէ իրենց նախահայրերը Հայեր եղեր են։

Մինչեւ 30-35 տարի առաջ եւս մաս առ մաս Հայեր գացած են գլխաւորապէս Ռոտոսթոյէն, Քէմախէն, Եվերեկէն, Ատափազարէն եւ այլն տեղերէ ու զբաղած են ու մինչեւ այժմ ալ կը զբաղին, գրեթէ քիչ բացառութեամբ, կօշկակարութեամբ եւ կօշկեղէնավաճառութեամբ։ Քէմախցիները գրեթէ բոլորն ալ սուրճի գործով կը զբաղին կամ նպարավաճառ են։ Բոլորն ալ իրենց գործով միայն զբաղած են, բաւական համարելով որ եկեղեցի մը եւ նախակրթարան-դպրոց մը ունին։ Ձէ՞ որ Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ կանգուն էին հայ լեզուի մեծ կեդրոնները։ Բայց երբ յանկարծ եկաւ 1922 1923ի հոծ գաղթականութիւնը՝ բոլորովին տարբեր երեւոյթ ստացան Ռումանիոյ հայաշատ քաղաքները՝ Պուքրէշ, Քոնսթանցա, Պազարճըք, Կալաց եւ Սիլիսթրէ, իւրաքանչիւրն ունենալով դպրոց եւ եկեղեցի։ Վերածնունդ մը եղաւ։

Եւ նորեկները, հակառակ իրենց սրտաբեկ վիճակին՝ շատ բան բերին իրենց ծննդավայրին ոգիէն, երանգէն ու գործունէութենէն, եւ գտնուեցան արթուն և կարող մարդեր որ հետզհետէ զանազան միութիւններ կազմակերպեցին, Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր մարզական եւ արիական խումբերովը, Տիկնանցը, Օրիորդացը, Աշակերտականը, զանազան Հայրենակցականները, Ուսանողականը, Հրատարակչականը, Մշակութայինը։ Այս բոլոր Միութիւններուն էական նպատակն էր վառ պահել հայ լեզուն եւ հայ ոգին։ Երկու տարիէ ի վեր կազմուած Հայ Կարմիր Խաչն եւս այս նպատակին կը ձգտի գերազանցապէս, այն է պաշտպանել հայ լեզուն եւ հայ ոգին։

Այս է մօտաւոր պատկերը բոլոր այն հայաշատ վայրերուն ուր՝ գտնուեցան հայ սրտով ու առողջ մտքով տոգորուած անհատներ։ Իսկ անդին եւ իրենց բախտին լքուած բազմութիւնները դատապարտուած են անվերադարձ կորուստի, եթէ շուտով չծագի փրկարար արեւը։

Եւ այժմ մխիթարական պատկեր մըն է ինչ որ լեզուի տեսակէտով կը ներկայացնեն ռումանահայ դպրոցները, մասնաւորապէս Պուքրէշի։ Թաղականութիւններու եւ Հոգաբարձութիւններու մէջ կը գտնուին հայ ոգիով տոգորուած եւ պատասխանատու անձեր, որոնք կը ջանան գիտակից եւ պատրաստուած հայ ուսուցիչներու յանձնել նոր սերունդի դաստիարակութիւնը եւ փոխանցելով փրկել յաջորդ սերունդն ալ։

Ինծի գնահատելի է Ռումանահայ գաղութին այս ջանքը, հայը հայ պահելու իր գերագոյն ճիգին մէջ. եւ բարեբախտաբար հոսանքը հոն է նետեր քանի մը փորձ եւ մասնագէտ հայ ուսուցիչներ, որոնք իրապէս նուիրուած են իրենց կոչումին։

Հակառակ Ռումանիոյ տնտեսական խիստ ծանր կացութեան, որմէ ամէնէն աւելի հայ ուսուցիչն է որ կը տուժէ ամէն տեղ, շնորհիւ այդ անձնազոհ գործունէութեան, պիտի փրկուի մեծ մասը վաղուան հայ սերունդին, ինչ որ պատիւ կը բերէ հայ ուսուցչին, հայ դաստիարակին եւ սերունդներ փրկել ուզող հայ գրողին։

Ինչ գեղեցիկ ու փրկարար գործ պիտի ըլլար, եթէ բոլոր գաղութներուն մէջ եւս այսքան հոգ տարուէր հայ լեզուի եւ հայ մշակոյթի պահպանման, քանի դեռ ուշ չէ։

ԱՆԱՀԻՏ

ՏԷՐՍԻՄԻ ԵՒ ՏԷՐՍԻՄՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Յիշենք քանի մը դրուագներ Տէրսիմցիներու կեանքէն ու գործելու կերպէն, աւելի լաւ գաղափար մը կազմել տալու համար անոնց նկարագրին մասին։ Այս դրուագներուն մէջ չեն պակսիր զուարճալիներն ալ։

Անգամ մը Տէրսիմցի Քիւրտ մը վիրաւոր կ'իյնայ Թուրք կառավարութեան ձեռքը ու կը բանտարկուի Քէմախի մէջ։ Քանի մը օրէն վէրքը փտախտի կը վերածուի ու կը մեռնի վաղամեռիկ տարաբախտ երիտասարդը։ Զոհին մայրը, որ բանտը այցելութեան եկած է եղեր իր զաւակը տեսնելու, անոր դիակին վրայ կուլայ ու կը յանդիմանէ զայն.

— «Իմ ասլանս» զաւակս, իմ «զէլէշ» որդիս, այս դժբախտութիւնը եկաւ քեզի ու ինծի, որովհետեւ դուն անխոհեմ եղար։ Երբ մածունը կերար, ինչո՞ւ չանախը չկոտրեցիր…»։ Այսինքն թէ կողոպտած ատեն ինչո՞ւ չպաննեցիր ալ, հետքը ամբողջովին կորսնցնելու համար։

Ուրիշ Տէրսիմցի երիտասարդ մը ձի մը կը գողնայ, սակայն փախցնելու ատեն, անճարակօրէն կը բռնուի, իյնալով Թուրք ժանտարմաներու ձեռքը։ Մայրը երբ որդիին այս վիճակը կը տեսնէ, կը կշտամբէ զայն.

— «Թռչուն մը կայ, որ ոսկոր կը կլլէ, սակայն կլլելէ առաջ կը չափէ թէ արդեօք անոր ծայրը դուրս պիտի ելլէ իր… յետոյքէն։ Եթէ ամբողջովին չպիտի կրնայ ծածկել իր ստամոքսին մէջ, չի կլլեր։ Եթէ դուն ալ չպիտի մարսէիր այս ձին, ինչո՞ւ փախցուցիր…»։

Գողութիւն ընելու համար ո՛չ մէկ յանդիմանութիւն, սակայն անճարակութեանը համար կշտամբանք…

Անգամ մը Տէրսիմցիներու աւազակախումբ մը կը թալէ Հայերու կարաւան մը, յետոյ բեռները կուտայ տղամարդոց շալակը եւ կը ստիպէ որ զանոնք փոխադրեն իրենց թաքստոցը, լերան կողերուն վրայ գտնուած թփուտներուն մէջ։ Դժուարին աշխատանք մը որ ժամեր կը տեւէ։ Խեղճերը իրենց իսկ կռնակով ստիպուած են փոխադրել իրենց հարստութիւնը դէպի աւազակներուն որջը։ Այս աշխատանքը լրանալէն յետոյ, աւազակները շալակողներուն իւրաքանչիւրին կը վճարեն երկուական ղրշ. իբրեւ փոխադրողչէք…։ Մարդիկը անարդար գործ չեն սիրեր, աւելորդ աշխատանքը կը վճարեն…

Ուրիշ անգամ մը, Տէրսիմցիները կը թալեն Թուրք դատաւոր մը՝ որ պաշտօնով ուրիշ քաղաք մը կը փոխադրուէր։ Աւազակները երբ կ'իմանան իրենց զոհին դատաւոր մը ըլլալը, կ'ըսեն անոր.

— Ինչպէ՞ս, դատարանին մէջ «հելլէմ-խուլլէմով» մարդ կը կողոպտէ՞ս, ո՛վ գիտէ ո՞րչափ արցունք թափել տուած ես։ Արդարութիւնը տեղը գտաւ։ Ասկէ յետոյ պաշտօնիդ մէջ արդար եղիր, այլ թէ ոչ պատիժդ այսպէս կը գտնես…։

Դրուագ մըն ալ անոնց պետերէն մէկուն գործելակերպէն, ու վերջացնենք այս մասը։

Հայ յեղափոխութեան անվեհեր ու արի արանց մարտիկներէն ջանանօթ Ճ… որ երեք տարի անցուցած էր Տէրսիմի մէջ եւ ծանօթացած ու բարեկամացած Գուլթու-Տէրէսիի անուանի պետերէն Հասանի, որ ի վերջոյ կը ձերբակալուի ու կ'արգելափակուի Երզնկայի բանտը, հարիւր մէկ տարի թիապարտութեան դատապարտուելով։ Վրայ կը հասնին համիտեան կոտորածները, 95—96ի ջարդերը։ Հերոսը կը լսէ որ իր հայրը Ա.ի մէջ կը սպաննուի նշանաւոր Թուրքի մը կողմէ։ Անզօր կատաղութեամբ կը մռնչէ. շղթայակապ է ու ազատութեան որեւէ յոյս չունի։ Սակայն իր հօրը վրէժը լուծելու միջոց մը կը խորհի ու կը յաջողի գտնել։ Բանտէն ազատուած Տէրսիմցիի մը միջոցով նամակ մը կը ղրկէ իր բարեկամ Հասան պէկին, խնդրելով անկէ որ իր հօր սպաննիչը մէջտեղէն վերցնէ, այսպէսով իր բարեկամութեան ապացոյցը տալով։ Հասան անմիջապէս կուգայ եւ դարանակալ կը սպասէ այն ճամբուն վրայ, ուրկէ խնդրոյ առարկայ Թուրքը պիտի անցնէր, կարգ մը գիւղերու տասանորդը գանձելու համար։ Հասան ի զուր կը սպասէ, Թուրքը տարբեր ճամբով մը գացած էր։ Սակայն այն միջոցին կ'անցնին Ա...ցի ուրիշ երեք Թուրքեր։ Հասան այդ երեքը կը խողխողէ փոխանակ մէկին։ Ցետոյ նամակ մը կը ղրկէ բանտ իր բարեկամ Ճ.ին, կ'արդարացնէ ինքզինքը իր անյաջողութեան համար ու կ'ըսէ.

— «Ես այժմ այս երեքով գոհացիր, միւսն ալ հարկաւ օր մը ձեռքս կ'անցնի, Աստուած ողորմած է…»։

∴

Հայերու եւ Տէրսիմցիներու յարաբերութիւնները ի՞նչ եղած են անցեալին մէջ եւ ժամանակի ընթացքին։

Կ'արժէր ուսումնասիրել այս խնդիրը, սակայն մենք միջոց չունինք ներկայ գրութեամբ հանգամանօրէն զբաղելու։ Գիտենք սակայն քանի մը հաւաստի տեղեկութիւններ, որ կրնան ստուգ եւ գրգիռ ըլլալ հայ բանասէրի մը պրպտելու պատմութեան ալքերը, երեւան բերելու համար շարք մը ճշմարտութիւններ՝ որոնք ցարդ ծածկուած են գաղտնիքի մը թանձր քօղով եւ աւանդութիւններու եւ ենթադրութիւններու մշուշով։

Ուրկէ՞ կուգայ Տէրսիմ անունը եւ ի՞նչ կը նշանակէ։ Գաղտնիք։ Այս հարցով հետաքրքրուած եմ ժամանակին եւ հարցուփորձ կատարած, առանց գոհացուցիչ պատասխան մը ստանալու։ Անգամ մը միայն Ակնցի ծերունի մը ինծի տուաւ բացատրութիւն մը՝ որ թէեւ ինծի համոզիչ չթուիր, սակայն կ'ուզեմ մէջ բերել զէթ իր հետաքրքրական հանգամանքին համար։

Ըստ այդ ծերունիին բացատրութեան, Տէրսիմ բառը առաջ եկած է Տէր Սիմոնէն։ Իբրեւ թէ Տէրսիմ լեռնաշխարհը ժամանակին հովուական թեմը եղած ըլլայ Տէր Սիմոն կոչուած հայ կրօնաւորի մը։ Անիկա պարզապէս աւանդութիւն մըն է Հայերուն մէջ մնացած եւ ստուգութեան ու բացատրութեան կարօտ։

Ստոյգ է, սակայն, որ Տէրսիմի շուրջն ու մէջը հայկական անուններու ամբողջ շարք մը գոյութիւն ունի։ Այդ յատուկ անունները անվիճելիօրէն եւ որոշապէս կ'ապացուցանեն թէ Տէրսիմ երբեմն հայաշատ վայր մըն է եղած, այլեւ

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Է.

Բ. — ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

2.—ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ի՞նչ պայմաններ պէտք է լրացնել տեսակով եւ դրամով փոխարինութիւններուն իրաւունք ունենալու համար

Ա.— Նախ արձանագրուած ըլլալ իբրեւ ապահովագրեալ եւ այդ պարագան հաստատող անուանագրութեան թուղթը (carte d'immatriculation) *ունենալ։ Եթէ կորսուած է, Ապ. Սնտուկէն ուրիշ մը պէտք է ուզել, տալով անուանագրութեան թիւը* (numéro matricule), *որ նշանակուած կ'ըլլայ նաեւ ծանուցման եւ տարեկան ամփոփագրերուն վրայ։*

Բ.— Կանոնաւորաբար 60 օր բաժնեվճարուած ըլլալ հիւանդութեան ամիսը նախորդող երեք ամիսներու ընթացքին, *կամ 240 օր՝ 12 ամսուան մէջ։ Օրինակ, եթէ մէկը հիւանդանայ յուլիսի մէջ որեւէ օր, ապրիլ, մայիս եւ յունիս ամիսներու ընթացքին գէթ 60 օրուան կամ 10 շաբաթական բաժնեվճար տուած պէտք է ըլլայ։ Այդ պարագան ընդհանրապէս գործատէրը կը հաստատէ վկայութեան գրով մը։ Եթէ հիւանդ ապահովագրեալը այս պայմանը լրացուցած չէ, փոխարինութիւն [illegible] պակաս կը ստանայ։*

Գ.— Հիւանդութեան ընթացքին ենթարկուիլ բժշկական եւ այլ հսկողութեան, *զոր կը գործադրէ Ապահովագրական Սնտուկը բժիշկներու կամ այցելու քննիչներու միջոցով։ Եթէ ապահովագրեալը արգելք ըլլայ այդ հսկիչներուն կամ խոյս տայ անոնցմէ, եւ կամ եթէ քննութիւնը երեւան բերէ որ հիւանդը կէտ առ կէտ չի գործադրեր դարմանող բժիշկին յանձնարարութիւնները (աշխատանքը դադրեցնել, անկողին պառկիլ, սենեակէն դուրս չելլել եւն.), այդ պարագային փոխարինութիւնները կրնան զեղչուիլ, թէեւ ապահովագրեալը՝ բողոքելու եւ ինքզինքը արդարացնելու իրաւունքը կը պահէ։*

Դ.— Աշխատանքի արկած, պատերազմի հիւանդութիւն եւ վէրք կամ արկած չունենալ։ *Աշխատանքի արկած ունեցողները 9 ապրիլ 1898ի օրէնքին, իսկ պատերազմի հետեւանքով վէրք կամ հիւանդութիւն ունեցողները 31 մարտ 1919ի օրէնքի տրամադրութիւններու ենթակայ են։*

3.—ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի՞նչ ձեւակերպութիւններ պէտք է կատարել վերոյիշեալ փոխարինութիւնները ստանալու համար

Ա. Հիւանդութեան Թուղթ առնել.— *Երբ ապահովագրեալ մը կամ անոր ընտանիքին անդամներէն մէկը կը հիւանդանայ, բժիշկին դիմելէ առաջ, պէտք է որ հիւանդութեան թուղթ մը առնէ։ Այդ նպատակով ապահովագրեալը կամ իր կողմէն մէկը իր անուանագրութեան թուղթով կը ներկայանայ այդ շրջանի Ապ. Սնտուկին կամ անոր մասնաճիւղին, որ ընդհանրապէս քաղաքապետարանը կը գտնուի։ Անոնք որ փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան մը անդամ են, յատուկ պաշտօնեային կը դիմեն։*

Ապահովագրական Սնտուկը ներկայացողին կուտայ հիւանդութեան թուղթ *մը* (feuille de maladie), բացիկ *մը* (carte-lettre) եւ գործատէրի վկայագիր մը (attestation d'employeur)։

Հիւանդութեան Թուղթը *շատ կարեւոր է, որովհետեւ ան է որ պիտի պարունակէ ապահովագրեալին այլազան փոխարինութեանց իրաւունքին արձանագրութիւնները։ Այդ իրաւունքը կը սկսի թուղթին վրայ բժիշկին [illegible] արձանագրած բժշկական առաջին քննութեան թուականէն։ Միւս կողմէ հիւանդութեան թուղթին վրայ նշանակած կ'ըլլայ տրուած օրուան թուականը։ Հետեւաբար անհրաժեշտ է որ ապահովագրեալը բժիշկին ներկայանայ հիւանդութեան թուղթը առնելէ յետոյ։ Շատ սուր պարագաներու մէջ, կրնայ անմիջապէս բժիշկին երթալ կամ տուն կանչել զայն, այդ այցելութեան համար անկէ վկայագիր մը ստանալ, եւ յաջորդ օրը միայն առնել հիւանդութեան թուղթը։*

Բացիկը *կը ծառայէ Ապահովագրական Սնտուկին լուր տալու ապահովագրեալին կամ իր ընտանիքին մէկուն հիւանդ ըլլալը, բժշկական առաջին քննութեան թուականը, հիւանդութեան մօտաւոր տեւողութիւնը, աշխատանքը շարունակելը կամ դադրեցնելը, եւ այս վերջին պարագային անկողին պառկելու կամ սենեակը մնալու պարտաւորութիւնը, կամ դուրս ելլելու բժշկական արտօնութիւնը, եւայլն։ Անոր թէ ինչո՛ւ հիւանդը բժշկական առաջին քննութենէն առաւելագոյն 48 ժամ յետոյ բացիկը պէտք է ղրկէ Ապահովագրական Սնտուկին։ Ասոր համար կը բաւէ բացիկին երկու ծայրերը փակցնել եւ նամակատուփը ձգել առանց դրոշմ փակցնելու։*

Գործատէրի վկայագիրը *գանձումի ատեն կը ծառայէ։ Գործատէրը այդ թուղթին վրայ կ'արձանագրէ հիւանդութեան ամիսը նախորդող երեք ամիսներու ընթացքին ապահովագրեալին տուած բաժնեվճարները, աշխատանքը դադրեցուցած օրուան եւ աշխատած վերջին թուականները։ Այս վկայագրին շնորհիւ Ապ. Սնտուկը կրնայ ստուգել ապահովագրեալին 60 օրուան բաժնեվճար տուած ըլլալը։ Պայման մը առանց օրուան փոխարինութիւնը կը մերժուի կամ կը զեղչուի։*

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

...կայն Հայերը ի վերջոյ անհետացած են, կա՛մ գաղթելով, կամ բնաջնջուելով, եւ կամ կրօնափոխութեամբ։

Մինչեւ քանի մը գիւղերու անուններ՝ որոնք յայտնապէս հայկական են եւ սակայն կորսնցուցած իրենց հայկական դիմագիծը, ...որոնց մէջ իբրեւ ժողովուրդ ունենալ միայն Քիւրտեր։ Այդ գիւղերն ... անոնք քիչ աղաւաղուած անուններով.— «Չիրինք» (Միրանիք), «...» «Դեռեկ (Դեռակ), «Բլրակ (Բլրակ) «Ընկուզիկ» եւայլն։ Տերսիմի մէջ կը գտնուին նաեւ ... շրջաններ, զուտ հայկական ...,— Գարաձոր եւ Խա..., որոնց մէջ ոչ մէկ Հայու ... Այս վայրերուն երբեմնի Հայերը գաղթա՞ծ են թէ կրօնափոխ ... Ահա լուծելի խնդիր մը։ Տերսիմի շուրջն եւս կը գտնուին ... հայաբնակ գիւղեր, ներկայիս ... Թրքաբնակ, որոնց մասին ... աւանդութիւնը քիչ մը լոյս կը ...։

Այդ գիւղերն են Ս. Թորոսի ...խութը՝ համբաւաւոր իր ար...ուած քաղցրահամ ու անուշահոտ ... համեղ սեւ չամիչով։ Ու դարձեալ Ուռիկ ու Դարգլուխ՝ ներկայիս Թրքաբնակ։ Զնտոնանց յիշել նաեւ Գալ-Վարդենիքն ու Գալ-Էգ...կը (Ագրակ, Ագարակ), երկուքն ալ նմանապէս Թրքաբնակ։ Այս գիւղերուն մասին սակայն կան որոշ տեղեկութիւններ, որոնք պատմական արժէք ու նշանակութիւն ունին։ Մօտաւորապէս 150—200 տարի առաջ, Սուլթան Համիտ Աղի օրով ... հալածանք մը կը սկսի այս շրջանի Հայերուն դէմ։ Կը ստիպեն ... մահմետականութիւնն ընդունիլ։

Ու այդ շրջանին Հայերը չկրնալով տոկալ ու դիմադրել հալածանքներուն, ակամայ կը ստիպուին մահմետականանալ։ Այս խլամացած գիւղերու շարքին կը պատկանին նաեւ Աննայ ծօտակայ գիւղերէն ...ղան, ամէնէն վերջը խլամացած, Ագրակը (ագարակ), Հաքաղնոսը, եւ ...ատկայ, առաջինը, Եփրատի ձախ ...ափին, իսկ վերջին երկուքը՝ աջ ափին վրայ։ Դեռ ուրիշներ ալ կան անոնց կարգին, բայց զանց կ'ընենք յիշել։ Եւ արդէն Գաղոյի, Ագրակի եւ Հաքաղնոսի (արեղանոց?) ...կիչներուն նիստ ու կացը, տուներուն ճաշակաւոր յարդարանքը, իրենց ամբողջ կենցաղը որոշապէս կ'ապացուցանեն իրենց հայկական ծագումը։ Եփրատի այս շրջաններուն մէջ մենք ունինք իսկապէս իսլամ-հայերու քաւական հոծ բազմութիւն մը։

Ո՞վ չիգիտեր թէ սեղանաւորական եւ առեւտրական ասպարէզներուն մէջ, ինչպէս նաեւ կառավարական բարձր դիրքերու վրայ կը գտնուին Ագրակցի կամ Հաքաղնոսցի բազմաթիւ Թուրք Հայեր...։

Զանգուածային այս խլամացումները, բռնութեամբ իրականացած, յաւիտենական մաղթանքներու ...ան պատճառ եղած էին Աննայ մէջ։ Անուան տօնախմբութիւններու առեն, «մեծերը, այսինքն ...ները ...ւագները, ծերերը օրհնելով իրենց պզտիկները, անոնց ...ուան տարեդարձներուն առթիւ ...ըսէին. «Ողջ Յիսուս, շատ ապրիս. անունովդ ապրիս, անունովդ ...», Դիւրին է գուշակել թէ անոնք իրենց այս վերջին մաղթանքով ըսել կ'ուզէին, «Հայ Յիսուս, Թրքանաս»։

* *

Վերջացնելու համար մեր այս ...ութիւնը՝ Տերսիմի եւ Տերսիմցիներու մասին, հարկ է շեշտել սա ...պարագան թէ Տերսիմ ճգնաժամային շրջան մը կ'անցնէ ներկայիս։ Թուրք կառավարութեան ձեռք առած միջոցները այդ կ'ապացուցանեն։ Թուրք թերթերու հաղորդած տեղեկութիւններու ու ...ամենուած բացատրութիւններուն իմաստը որոշապէս այդ է։

Կ'ենէ՞լ թէ չլինելու հարց՝ Տերսիմի համար։

Արեւելեան Նահանգներու քրտական ապստամբութիւններէն խրատուած՝ Թուրքերը կ'ուզեն հաշուեյարդարի ենթարկել ամբողջ քիւրտ ժողովուրդը, խոշոր տապանաքար մըն ալ դնելու համար քրտական հարցին վրայ։ Անոնք ժամանակին Տերսիմը անվթար կ'ուզէին պահել իբրեւ Դաշնակեան սուր ծառայեցնելու համար Հայոց գլխուն։

Ո՞վ չի գիտեր թէ Համիտեան կոտորածներու առեն ինչ դեր կատարեցին Տերսիմցիները, իբրեւ ոճրագործութեան միջոց ծառայելով Թուրքերուն ձեռքը։ Տերսիմի շրջակայ բոլոր հայաբնակ վայրերուն ու քաղաքներուն ջարդերը անոնց միջոցով կատարուեցան։ Վերջին հայաջինջ տեղահանութիւններուն ու կոտորածներուն մէջ ալ, մեծ մասնակցութիւն ունեցան Տերսիմցիները միշտ Թուրք կառավարութեան զըղուձով ու թելադրութեամբ։

Թուրքերը Տերսիմը անվթար կ'ուզէին պահել նաեւ զանոնք օգտագործելու համար Թուրք եւ ռուս պատերազմներու պարագային։

Հիմա, սակայն, պայմանները փոխուած են։ Երբեմնի հայաբնակ վայրերը Թափուր են Հայերէ։ Ռուս եւ Թուրք բարեկամութիւնը, առայժմ որեւէ պատերազմի վտանգ չի ներկայացներ։

Ներկայիս մէկ վտանգ կայ. — Քրտական հարց, ու քրտական անկախութեան խնդիր։ Պէտք է այս վտանգին առջեւն առնել։

Արարատի քրտական ըմբոստութեան ժամանակ, Տերսիմ անտարբեր հանդիսատես եղաւ, մինչդեռ իր մասնակցութիւնը կրնար վճռական ազդեցութիւն ունենալ։

Եւ սակայն Տերսիմցիներուն մէջ ազգային, հայրենասիրական զգացումը գոյութիւն չունի։ Ընդհանուր քրտական դատը զիրենք չէ ոգեւորած երբեք։ Անոնք իրենք զիրենք անկախ կը զգան եւ ուրիշ մասնակցութիւն չունին։

Բայց հիմա կարգը իրենց եկաւ։

Վ. ԱՐԱՄԵ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մուրատի սզահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էր ծաղկեպսակ մը դնելու հերոսի զինակցին՝ Անդրանիկի գերեզմանին վրայ կիրակի օր, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ։ Ներկայ էին մեծ թիւով Սեբաստացիներ, իսկ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին կողմէ՝ Վ. Փափազեան, իսկ «Յառաջ»ի կողմէ՝ Շ. Միսաքեան, որոնք թարմ ծաղիկներ դրին գերեզմանին վրայ։

Այս առթիւ յորդանքի խօսքեր արտասանեցին՝ Սեբաստիոյ Նահանգի Հայր. Միութեան կողմէ՝ Թ. Մեծատուրեան, իսկ Դաշնակցութեան կողմէ՝ Վ. Փափազեան։

Դժբախտաբար Անդրանիկի գերեզմանը կը գտնուի անշուք եւ անխնամ վիճակի մէջ։ Հասարակ տապանաքար մը եւ եզերքը հողէ կտոր տախտակ, հայերէն արձանագրութեամբ մը։

Զարմանալի է որ Փարիզի եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը ոչ իսկ համեստ յիշատակարան մը կրցեր է զետեղել, այնքան փառաւոր թաղումէն յետոյ։

Իսկապէս որ, թաղումէն յետոյ ամէն բան կը մոռցուի...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆ ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Թոքիոյի պարսկական դեսպան Յովհաննէսեան Մասեհեան, որուն մահը հաղորդեցինք անցեալ շաբթու, կը գրէր սեպտ. 6 թուակիր նամակի մը մէջ, ուղղուած՝ նկարիչ Գ. Ս. Խաչատուրեանի.—

«...Իմ առողջութիւնը այսօրէ օրէ օր բարելաւուելու վրայ է. բժիշկն ալ խորհուրդ տուաւ մեկնիլ այս երկրէս. ուր միայն մնացի դարուսը ատամներս շնորհիւ, կարող են առողջ ապրիլ, իսկ օտարականները չեն դիմանար այս կլիմային թունաւոր ազդեցութեան։ Այս պատճառով յարմար դատեցի հեռագրել Պարսից կառավարութեան որ ինծ հանգստեան թոշակ տան եւ հեռացած համարեն ծառայութենէս։ Այստեղի գործերս կարգադրելուց եւ կայսեր ներկայանալուց յետոյ կը մեկնեմ Չինաստան ու կ'ուզեմ գալ հաստատուել Փարիզ»։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Օտար աշխատաւորներու հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել Ֆրանսայի պաշտօնական եւ անպաշտօն շրջանակները։ «Լ'Էնթրանսիժան»ի աշխատակիցը դարձեալ կ'անդրադառնայ այս հարցին եւ կը գրէ.— Ի՞նչ պէտք է ըլլայ օտար աշխատաւորներու իրաւական վիճակը Ֆրանսայի մէջ։

«Այս հարցը, զոր անգործութիւնը կը դնէ օրակարգի վրայ, բարդ է, Պատերազմէն ի վեր կնքուած միջազգային պայմանագրութիւններով կապուած է Ֆրանսա։ Այս պայմանագրութիւններով ութ պետութիւններ ստորագիր պետութեանց հպատակներուն փոխադարձաբար կու տան հաւասար իրաւունքներ։ Իսկ 20 ուրիշ պետութիւններ կը ստանան ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի իրաւունքը։

«Կարելի չէ պատռել այս պայմանագրութիւնները։ Բայց հաւանաբար կարելի է զանոնք յարմարցնել պարագաներուն։ Վերջին խորհրդարանական նիստերու ընթացքին, ընդհանուր ձգտում մը երեւան եկաւ օտարականներու ներգաղթը սահմանափակելու։ Նահանգրդուած ծարտարագործներուն հետ համաձայնութեամբ, անշուշտ, կարելի է հաստատել չափացոյց մը, որ թոյլ տայ պաշտպանել ազգային աշխատաւորութիւնը։

«Թերեւս կարելի պիտի ըլլար նաեւ աւելի նուազեցնել համեմատութիւնը այդ օտար աշխատաւորներուն, որոնք ընդունուած են աշխատելու հրապարակային անձուրդի դրուած գործերու մէջ։

«Բայց ամէն բանէ առաջ, պէտք է կիրարկել 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը, որ անխուսափ պաշտօնէութեան մը ինչպէս նաեւ աշխատանքի նախարարութեան ու երկրագործական ներգաղթի սպասարկութեանց միջեւ կապի պակասին հետեւանքով ու նաեւ, բազմաթիւ խարդախութեանց երեսէն, ապդիւ չէ եղած։

— Համոզուած եմ, կ'ըսէր վերջերս, աշխատանքի փոխ-նախարարը թէ ներկայ օրէնքը եթէ խստիւ գործադրուի, կրնայ պատուական արդիւնքներ տալ։ Բայց օտար աշխատանքի սպասարկութեան պէտք է տալանհրաժեշտ միջոցներ, որոնցմէ զուրկ է։

«Փարիզեան շրջանին մէջ կան 200.000 զանազան ձեռնարկներ։ Եւ զանոնք հսկողութեան տակ առնելու համար, ունինք միայն 30ի չափ աշխատանքի քննիչներ...

«Այս երկու թիւերը որ ծանօթցնենք իրարու, կը բաւեն բացատրելու թէ ինչո՞ւ 1926ի օրէնքը չէ իրականացած եւ ինչու չիրականանար։ Եթէ կ'ուզուի որ իրօք զանազան հաստատութիւններն ընդունին քննիչներու այցելութիւնը՝ քննութիւնները եւ տրուած պատիժները հետապնդուին, պաշտօնէութեան պէտք կայ։

∴

«Ազգային աշխատաւորութիւնը պաշտպանելու համար մշակուած օրինագծին մէջ, կէտ մը ինծի անբաւարար կը թուի,— պատիժները։ 5 կամ 15 ֆրանքի տուգանք օրական եւ օտար գործաւոր գլուխ որ հակառակ օրէնքի արգելքին գործի դրուած է, նոյն իսկ եթէ բազմապատկուի 7,5ով, միշտ անզօր պիտի ըլլան։

Այն օրը որ խիստ պատիժներու ենթարկուին յանցաւոր գործատէրերը, այդ օրը ալ եւս չպիտի տեսնենք որ «անկանոն» օտարականներ տեղը բռնեն Ֆրանսացիներու գրասենեակներու, գործարաններու եւ արհեստանոցներու մէջ։

Նախ օրէնքը գործադրել, թէթեւ փոփոխութիւններով, ահա թէ ուր կը թուի ըլլալ իմաստութիւնը։ Աբովհետեւ, Ֆրանսա միշտ պէտք ունեցած է օտար ձեռքերուն, պատահելու համար իր տնտեսական կեանքի ընթացքը։ Մանաւանդ պատերազմէն ի վեր։

Ներգաղթի կանոնագրումը, ինչպէս որ ներկայիս կ'ըմբռնուի եւ կը գործադրուի, ներշնչուած է բազմաթիւ նկատումներէ, որոնք իրենց դերն ունին նման բարդ հարցի մը մէջ»։

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՄԱՍԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ֆրանսայի Առեւտրական նախարարը Գ. Լուի Ռոլէն հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է թերթի մը, ֆրանքօ-պելճիքական բանակցութեանց մասին.

— Պէտք չանանք հաշտեցնել երկու երկիրներու շահերը հաստատելով փոխադարձութեան հիմերը։ Ֆրանսայի կենսական շահերը խնդրոյ առարկայ են եւ ելքը կը սահմանեն միայն անհաշտ չափացոյցերու հաստատման մէջ։ Այլիւրներ ունենք որոնք ցամքելու վրայ են, մեծ չափով անգործներ ունինք եւ փակուած գործարաններ։

«Ֆրանսան, ինչպէս Պելճիքան, Անգլիան, Գերմանիան, Եւրոպայի եւ անդրովկէանեան բոլոր երկիրները, կը կրեն անտեսական անհախընթաց տագնապի մը հետեւանքները, տագնապը համաշխարհային է եւ իր արմատները կը ծիրեն ամէնէն զարհուրելի պատերազմէն ծագած անտեսական անկարգութեան մը մէջ։

«Յետպատերազմեան գիներու սարսափելի բարձրացումը որ կը նպաստաւորէր մեքենայի ստեղծելու անհրաժեշտութիւնն, պէտքերու աճումէն, ինչպէս նաեւ դրամի անկումէն եւ անկայունութենէն, եկաւ ուժ տալու գերարտադրութեան, ամենէն առատիկը եւ ամէնէն անվտանգը։ Այս գերարտադրութեան հետեւանքներն են որ այսօր խստօրէն կը զգացուին, եւ որոնք կրնան ամփոփուիլ թիւի մը մէջ.— 30 միլիոն անգործ աշխարհի մէջ։

«Բոլոր նախանիւթերու գահավէժ անկման առջեւ, պետութիւնը երկու ելքերէն մէկը կրնար ընտրել։ Կրնար մեր շուկան բաց ձգել օտար արտադրութեանց առջեւ։ Սոսկալ պիտի ըլլար աժան ապրուստի քաղաքականութիւն մը, բայց աղետալի հետեւանքներով՝ մեր երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստին համար։ Գիւղերը պիտի պարպուէին այդ պարագային եւ թշուառութիւնն ու անգործութիւնը պիտի ըլլային անոր նուազագոյն չարիքները։

«Եւ կամ, պետութիւնը կրնար պաշտպանել մեր ազգային տնտեսական կազմը, պատնէշ կանգնելով սպառնացող արշաւին դէմ եւ այսպէս, բաւական բարձր մակարդակի վրայ բռնել արտադրողներու գնման կարողութիւնը, բայց նաեւ, անխուսափելի հետեւանքով մը ապրուստի գինները։

«Այս դրութիւնն էր որ ընտրուեցաւ»։

Իսկ այսօր, այդ պատնէշն ալ չի կրնար բաւական պաշտպանել։

Այս է նախարարին կարծիքը։

— Գնման կարողութիւնը դահավիժօրէն ինկած է ամբողջ աշխարհի մէջ։ Միւս կողմէ, օտար մրցորդները կրնան աւելի աժան արտադրել։ Այլուստ գիներուն անկման զուգընթաց, օրավարձքերը զգալի անկում մը կրեցին Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Պելճիքայի մէջ։

«Միւս կողմէ, կարգ մը մրցորդ երկիրներ, մանաւանդ Միացեալ Նահանգները առատօրէն ունին իրենց ճարտարարուեստին անհրաժեշտ նախանիւթերը»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 7 Դեկտեմբեր (Սեփ. Թղթ.).— Նախորդ թղթակցութեամբ կարճ տեղեկութիւններ հաղորդած էի Կրընոպլի եւ շրջանի անտեսական տագնապի մասին։

Կրընոպլը ունի 17 մեծակայ գործարաններ, որոնց մէջ կ'աշխատին 3000-3800 բանուորներ, իսկ շրջանը ունի 30ի չափ մանր գործարաններ։ Մասի վրայ կը հանդուրին փոքր արհեստանոցները, որոնց մէջ կ'աշխատին 30էն 70 հոգի։

Դեկտեմբեր 1ին այս գործարանները փակեցին իրենց դուռները։ Ցաչորդ առաւօտը 8ին գործարաններուն դուռները կը բացուին եւ ամէն մարդ գործի գլուխ կ'անցնի։

Քաղած տեղեկութեանս համաձայն, P. L. M.ի վակոնների գործարանէն դուրս նետուած են 30 հոգի։ Քրուա Ռուժի պիօքիլի գործարանէն արձակուած են 35 գործաւոր-գործաւորուհիներ։

Հայերը այս մեծ հաստատութեան վրայ յոյս ունենալով, անոր կողքին շատ մը շէնքեր ու խանութներ հաստատեցին, բայց աչաւասիկ ամէնէն առաջ Հայն է որ կ'արձակուի։ «Քոնփիթիւրի» եւ «փաթիսըրիի» գործարանէն դուրս ձգուած են բազմաթիւ Հայեր։ Սակայն կրցայ սատղել 20 հոգի միայն։ Այս գործարանը մինչեւ հիմա ազդուած չէր գործազրկութեան տագնապէն։

Երկաթի, ձուլարանի գործատունէն արձակած են 70 բանուորներ։ Ընկերէ մը կ'իմանամ թէ Հայեր չկան այս հակայ հաստատութեան մէջ։

Ֆօնթէնի շաքարեղէնի գործարանէն ճամբու դրած են մօտ 38 գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Կան երկու ազգակիցներ որոնց թշուառութեան մատնուած են իրենց ընտանիքներով։

Մաքարանի գործանոցէն արձակուած են 3 հայ կիներ։ Ուրիշներու թիւը 70 հոգի։

«Սօսիէթէ տը լա Վիսքօզի գործարանը որ հիմնուած է 1924ին եւ ունի 3-400 գործաւոր, մարդ արձակած չէ բայց ժամերը եւ պարգեւները կրճատած է։ Երեք կարգի բաժնուած են գործաւորները.— Առաջին կարգի գործաւորը կը ստանայ 3 ֆր. 20, երկրորդ կարգի աշխատաւորը 2.95, իսկ երրորդ դասակարգի պատկանողները՝ 2.70։ Կիներու օրավարձերն ալ փոխուած են.— Ոմանք կը ստանան 2.25, ուրիշներ 1.80։ Հաւ աշխատող կիներուն կը տրուի 100էն մինչեւ 25 պարգեւ։ Այս գործարանին մէջ ունինք 30 հայ ընտանիքներ։

Մուշտակի, ու հիւսուածեղէնի աշխատանոցներէն դուրս հանուած են բազմաթիւ գործաւոր գործաւորուհիներ։ Այս գործարանը հիմնուած է 1927ին։ Հակառակ տիրող տագնապին, մէկ գործաւոր արձակած չէ սակայն դեռ։ 3ին բազմաթիւ օտարականներ ղրկեց իրենց հայրենիքը։ Չկրցայ ճշդել արձակուածներու թիւը։

Ահա այսպէս բազմաթիւ ազգակիցներ մատնուած են անտանելի կացութեան։ Ոչ օգնող ունին, ոչ ալ որեւէ յոյս։

Ո՞ւր՝ կը քնանաք ազգային Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ։ Կրընոպլի ազգային միութիւնը կրնայ ժողովի հրաւիրել բոլոր անդամները եւ ազգակիցները ու քաղաքական կազմակերպութիւնները։ Վստահ ենք որ եթէ այսպիսի ձեռնարկ մը կատարուի կարելի է յաջողցնել Օգնութեան Ֆոնտուկը։

Թղթակից

Ց. Գ.— Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի մանկապարտէզին ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ յունուար 1ին։ Կը խնդրուի միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

(Կոչ Ալֆորվիլի հայ ժողովուրդին)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Յարգելի հայրենակիցներ,— Տարիներէ ի վեր Ալֆորվիլի մէջ գոյութիւն ունի Հայ Կարմիր Խաչը։ Ո՞վ չի յիշեր անոր համեստ, բայց օգտակար գործունէութիւնը՝ նախկին վարչութեան ատենապետ Տիկին Ն. Ռստոպուլեանի առենապետութեան օրով «Ջար ոգի»ի ներկայացումը, անոր կազմակերպած օգտակար դասախօսութիւնները, Անատոլուի գաղթականներու համար կատարած արդիւնաւէտ հանգանակութիւնը եւ չքաւորներուն ու հիւանդներուն հասցուցած օժանդակութիւնները։ Ներկայիս ալ Հ. Կ. Խաչը ամենայն նախանձախնդրութեամբ յառաջ կը տանի իր գործը։

Հ.Կ.Խաչի շուրջը համախմբուած 60է աւելի տիկիններն ու օրիորդները առանց դաւանանքի եւ կուսակցութեան խտրութեան, համերաշխաբար կը ջանան օգտակար ըլլալ իրենց հայրենակիցներուն։ Պէտք է տեսնել, թէ ի՛նչպիսի անձնուիրութեամբ անոնք կը կատարեն Վարչութեան կողմէ իրենց պարտադրուած աշխատանքները, ինչ գուրգուրանքով կը խնամեն իրենց Միութեան յանձնուած ծանուցներն ու տնանկները։

Անոնց գեղեցիկ օրինակը, կը յուսանք թէ խթան պիտի ըլլայ այն հայ տիկիններու եւ օրիորդներու, որոնք դեռ չեն յարած այդ Միութեան, որպէսզի գան աւելցնելու անոնց շարքերը։ Հ. Կ. Խաչի այս տարուան գործունէութիւնը ձեր աչքի առջեւն է եւ շատ թարմ ձեր յիշողութեան մէջ։ Բաւական է յիշել դպրոցը ուր հայ խօսքը, երգը եւ պատմութիւնը կը սորվեին 120էն աւելի երախաներ։ Ներկայիս կը շարունակուի այդ դպրոցը, տալով քանի մը տասնեակ երախաներու հայերէնի լեզուի դասեր։ Ան կը խնամէ հիւանդներ, կաթ կուտայ ծանուցներու, կ'օգնէ չքաւորներու։

Այս բոլորը ան կը կատարէ շնորհիւ Ալֆորվիլի հայ հասարակութեան, որ միշտ սիրով օժանդակած է իր հանդէսներուն եւ ձեռնարկներուն։

Այս գործակցութեան սակայն օրերուն շատ աւելի մեծ է կարիքը օգնութեան, ու Հ. Կ. Խաչը իր սովորական հասոյթներով չի կրնար ամէնուն հասնիլ։ Ուստի իր միջոցները լայնցնելու եւ աւելի օգտակար ըլլալու համար, պիտի կազմակերպէ վիճակահանութիւն մը։ Վիճակի պիտի դրուին ձայնագիր մեքենայ մը (ֆոնոկրաֆ) եւ 50-60 կտոր այլ եւ այլ իրեղէններ, զորս սիրայօժար նուիրած են Միութեան անդամուհիները։

Տոմսերու արժէքն է երկու ֆր.։ Քաշուելու օրը նշանակուած է տոմսին վրայ եւ ժամանակին պիտի յայտարարուի «Յառաջ»ի մէջ։

Կը յուսանք, որ Ալֆորվիլի հայ հասարակութիւնը, որքան ալ նեղուած ըլլայ ընդհ. գործազրկութենէն, պիտի քաջալերէ Հ. Կ. Խաչի այս ձեռնարկը, որու շնորհիւ շատ մը ծանուցներ օրուան կաթը պիտի ունենան, հիւանդն իր դեղն ու դարմանը եւ տնանկն իր նեցուկը։

Յարգելի հայրենակիցներ, ձեր ծոցին եւ ձեր խղճին կը դիմենք Հ. Կ. Խաչի այս բացառիկ ձեռնարկը եւս դարձնելու նոյնքան արդիւնաւէտ, որքան եղած են մինչեւ այսօր կատարուած միւս ձեռնարկները։

Սիրելի քոյրեր, չվհատինք, մեծ փորձութիւնները մեծ ճիգեր կը պահանջեն։

Վարչութիւն

ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՓԱՐԻԶ, 24 Նոյ.— Աստրապատականի Թեմական դպրոցի Հոգաբարձութիւնը կը փութայ «Յառաջ»ի միջոցաւ իր հրապարակային շնորհակալութիւնը յայտնել Գ. Գ. Կիւլպենկեանի, որ ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս հինգ հազար ֆրանք նուիրած է ի նպաստ նոյն հաստատութեան։

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Համազասպ խումբի կողմէ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

202 Rue Boileau. *Ճանկէօզեանի հաշարանին մէջ*

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ եւ խմբերգ, ճոխ պիւֆէ

Մուտք՝ այրերու 5 Ֆր., կիներու 3 ֆրանք

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վալանս. Հայր. միութեան նորակազմ «Արծիւ» ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ Գ. Ժ. ԽՏԻԿԵԱՆի։

Այս Կիրակի ժամը 5ին Սինէմա Նուվէլթիի մէջ։

32 հոգի բռնի վրայինոյն օրը ժամը 4ին տեղանքէ Սօսիէթէ Լիոնէզէն մինչեւ հանդիսավայր։

Մուտք 4 եւ 3 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 31ին, 79 Ave. Champs Elysées

Նկատի ունենալ այդ թուականը

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հայե՛ր, մի վարանիք եւ անմիջապէս դիմեցէք ծանրածանօթ Պոլսեցի ժամագործ-ոսկերիչ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՄՄԷՐԵԱՆԻ

(Maison E. Charles) *Հիմնուած 1869*

29, Rue Mathis, Métro Crimée

Հեռ. Nord 56-97 — Tram. 50 եւ 52 — Autobus AJ եւ AV

Ուր պիտի գտնէք ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, շըմինէի, պատի եւ զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ եւ տնային սպասներ։

Մեր Հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ մեր ուղղամտութեան։ Բոլոր ապրանքներու վրայ 100էն 10էն մինչեւ 20 ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉ եւ Նոր տարիի առթիւ սիրուն նուէրներ կը տրուին։

ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ խնամքով կը նորոգենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, կը առանձնենք գոհարեղէններու շինութիւն եւ փոփոխութիւն։ Բաց է Կիրակի օրերը եւս առաւօտեան ժամը 8էն երեկոյեան 8ը։ Անմիջական գոհացում կուտանք գրաւոր ապսպրանքներու։

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ ՏԱՍԸ ԺԱՄ ԺԱՄԱՆՑ

ՊԱՐԱՍԷՐՆԵ՛Ր, ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ԴԵԿՏ. 19Ը, ՁԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՕՐԸ

Գիտի վայելէք մինչեւ առաւօտ պարի ու երաժշտութեան հաճոյքը։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի յայտնի դերասանները՝ Ցիկ-Սուրաբան, Գ. Գ.Գմբէթեան, Գրիգոր Վաճան, Սարաֆեան, *եւայլն։ Ապահովեցէք ձեր տոմսակը նախօրօք։*

Վարձու են Բաշանի մէջ (Փարթ տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու, հանրակառք 88), երկու սենեակներ եւ խոհանոց մը։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Փօղոսեանի 226 Rue de la Convention, Paris. *Մեթրօ՝* Convention.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին, 20 Ave. Ville d'Avray. *Շավիլ։ Կը խօսի ընկ. Կ. Սասունի, նիւթ՝* Հայոց դատը եւ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։ *Կը հրաւիրուին ընկերները ու համակիրները։*

Գ Ա Ի Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Մազպերտ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin, կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զ. Ս. Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դ. Գառն. Միութեան, Ճարտարահնագէտ Հայր. Միութեան, Սեվերի Հերոսի, Բարձր Հայքի Երզնկայի միութեան եւ Արփներու կողմէ, 2 Յունուար Շաբաթ իրիկուն Brébant Marseillaisի *սրահներուն մէջ։*

Խարքնա Ստեփանեան, Ստեփանոս Անմահեան, Արամ Ըրքեաշարեան, Յովսէփ Գրիգորեան, Մակար Էլլէզեան եւ Փայլակ Կիրակոսեան դառն ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի ընկերոջ՝

ՍՏԵՓԱՆ ՔԱՅԱՏԱՐԵԱՆԻ (Մալըզուացի)

որ զոհ գնաց տենդոտ հիւանդութեան մը 21 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին St. François Xavier *եկեղեցիին մէջ,* Bld des Invalides. *(Փարիզ)։ Ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի* Thiaisի *գերեզմանատունը։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մ. Յ.— 35։

Տէսին, Գարծ.— 364.35։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ-Վէնսանի բոլոր հայրենակիցները տեղեկագրաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 8 Ave. de Paris. Vincennes.

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի մէջ Salle S. *նիւթ՝* Հայ որբերը եւ որբային կազմակերպութիւնները Կովկասի մէջ։ *Երէց եւ այսօր կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Յաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Սարա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris. *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։*

Կը խնդրուի ուրիշ հայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Բաբերդցի Սահակ Ղարիպեան 36 տարեկան, հօր անուն՝ Սեդրաք, մօր անուն՝ կայնան, 10 տարի առաջ կը գտնուէր Նիւ Եորք (Ամերիկա)։ Իմացնել իր քրոջ Էլպիս Գէորգեանի, 3 Rue Brisac. Quartier Oddo. Marseille:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէ արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրաքոյրս Աննա Գարապաճագեան, Պիլէճիկի Թիւրքմէն գիւղէն, հօր անուն՝ Յակոբ, մօր անուն՝ Աննա. եղբայրը՝ Յարութիւն, ամուսինը՝ Նէվշեհիրցի ոսկերիչ Կարապետ Քէօրօղլեան։ 1919ին Գոնիա կը գտնուէին. անկէ ի վեր լուր չունինք։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Stépan Karabajakian, à Panary par Remoulins (Gard). France.

Ստոյգ լուր տուողին 200 Ֆր. նուէր։

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ՂՐՈՒԽԵԱՆ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական, գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10). *Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ,* 51 Rue Mr. le Prince, Paris (6), *Լ. Գուլեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը,* 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).

ETABLISSEMENTS **J. HEKIMIAN FILS**

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Téléphone ANJOU 18-00

ՆԵՐԱԾՈՒՄ — ԱՐՏԱԾՈՒՄ — ՑՈՒՑԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կը ծայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար։

Վարձու են խոհանոցով եւ առանց խոհանոցի օդաւոր սենեակներ։ Գեղեցիկ դիրք։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Գ. Փօղոս Թորոսեանի, 11 Rue Pierre Curie, Kr. Bicêtre (Seine).

EMPIRE *Սինեմա՝* 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մեթ. Շաթլէ։ Արտաք. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ փամփուշտ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - **MASSIS**

308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՃԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։

Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 եւ կէսօրէ վերջ 2—3

52, Ave. de Verdun — Issy-les-Moulineaux. (Seine)

Maison A. A. MARKARIAN et Cie.

Կեդրոնատեղի Avenue d'Annonay, Bron (Rhône)

Միջագետքի մասնաճիւղի հասցէ՝ A. A. MARKARIAN et Cie. London Hotel, New Street, Bagdad, Iraq

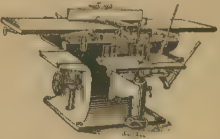

Մասնագէտ՝ ատաղձագործական մեքենաներու, moteur électrique*ներու եւ* moteur essence*ներու։ Կը հայթայթենք եւրոպական արդիւնաբերութեան մեքենաներ դիւրամատչելի պայմաններով։ Ապսպրանքներ կ'ընդունինք բոլոր երկիրներէն, մասնաւորապէս Պարսկաստանէն եւ Միջագետքէն։ Պահանջեցէք մեր քաթալոկները որ կը ղրկուին ձրի։*

ENTREPRENEUR *կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Գ. Մ. Աղաբէկեանի,* 35 Rue Emile Desvaux. *Փարիզ (19) մեթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8. Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

3.— ԴՐՕՇԱԿԵԱՆՆԵՐԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ՎՃԻՌ ՏՈՒԻՆ ԻՆԾԻ ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Որոշ է թէ, քանի մեր ժողովուրդը կը շարունակէ յեղափոխութիւնը, Թուրքիա շուտով կը գլորի սնանկութեան անդունդը։ Ահա թէ ինչո՛ւ մեր հարուստները պարտաւոր են օգնելու, օժանդակելու մեզի աւելի քան առաջ։ Միւս կողմէ կը յայտարարենք թէ առանց այլեւայլի մահուան պատիժ կուտանք բոլոր անոնց, որոնք չեն կատարեր իրենց ազգային այս պարտականութիւնները, կամ չեն հրաժարիր թրքական կառավարութեան մէջ իրենց պաշտօնէն, կամ կը ճառեն մեր զաղանի ծրագիրներն ու կազմակերպութիւնները հանդէպ Թուրք իշխանութեան։ Հնչակեան կոմիտէն ներկայիս իր բոլոր կազմակերպութիւնները դրած է մեր տրամադրութեան տակ։ Արդէն աւարտած են պատրաստութիւնները, յեղափոխութիւն յարուցանելու համար Անատոլուի մէջ։ Պէտք չէ մոռնալ սա կէտը եւս թէ, երբ մեր կոմիտէին մէկ անդամը կը բանտարկուի կամ կը սպաննուի, ուրիշներ կը գրաւեն անոր տեղը։ Ստորագրած եւ Գրիգոր Զոհրապ մեզի հետ են ու։

«Դրօշակ» թերթն ալ իր կարգին նման իմաստով խմբագրական մը գրած էր։

Կ'ըսէն թէ «Խոհեմ շունը ակռայ չի ցուցներ», ինչպէս որ նման հրատարակութիւնները ցուցադրութենէ զատ ուրիշ իմաստ չունէին։ Այսուհանդերձ կը տեսնէինք, որ ամէն օր թուրք ոստիկան մը վիրաւոր կ'իյնար կամ կը սպաննուէր ֆէտայիներուն ձեռքով։

Միւս կողմէ, Պատրիարքին հովանաւորութեան տակ բոլոր հայկական եկեղեցիներուն մէջ հայ հոգեւոր հովիւները խռովութեան կը քարոզէին։ Կիլիկիոյ մէջ այս խռովարարներուն թիւը արդէն կը հաշուէին աւելի քան 2,000։ Անոնք ամիս կը սպասէին, մտնելու համար Անատոլուի սահմաններէն ներս։

Կացութիւնը պարզեցի Ներքին նախարարութեան եւ Եպարքոսութեան, կցելով իմ առաջարկներս։

— Լաւագոյն ձեւով կը կատարեմ ոստիկանական նախարարի պարտականութիւնը, որ յանձնուած է ինծի։ Այն ֆէտայիները, որոնք կը պատկանին կոմիտէին, կը ձերբակալեմ եւ կը յանձնեմ դատական իշխանութեան, գաւառներէն եկած կասկածելի Հայերը իրենց ծննդավայրը կը վերադարձնեմ եւ ոստիկանական հսկողութեան կը յանձնեմ։ Այսուհանդերձ կոմիտէն այնպէս մը կ'աշխատի, որ իր ֆէտայիները դիմաւորական եղանակով կը ծածկուին, բանակի նման պատրաստութիւն կը տեսնուի։ Հետեւաբար երբ կը ձերբակալենք ու կը բանտարկենք ֆէտայի մը, առանձին մը կամ յիսնապետ մը, տեղը կուգան գրաւել ուրիշներ։ Եւ դեռ ունին հարիւրապետներ, հազարապետներ...։

Եթէ շարունակուի հետապնդումը կատարել այս նոյն ձեւով, որ եւ է արդիւնքի չենք հասնիր։

Ուստի կ'առաջարկեմ՝

ԱՌԱՋԻՆ.— Դատական եւ զաւանական նախարարութիւնները պէտք է անմիջապէս պաշտօնանկ ընեն Հայոց պատրիարքը ու հոգեւոր հովիւները, անոնց տեղ նշանակելով այնպիսի մարդիկ, որ կը վայելեն կառավարութեան վստահութիւնը։

ԵՐԿՐՈՐԴ.— Իրենց ծննդավայրը վերադարձնել գաւառացի բոլոր այն հայերը, որոնք ամուրի են ու կը բնակին խաներու եւ պանդոկներու մէջ առանց արհեստի եւ շահու միջոց ունենալու՝ սակէ նաեւ կ'ապրին ապահովաբար շնորհիւ կոմիտէին, սպասելով եւ պատրաստուելով խռովութեան պայթումին։

ԵՐՐՈՐԴ.— Ձերբակալուած կոմիտէճիներու մասին դատարաններու կողմէ տրուած մահավճիռները, առանց կայսերական նորման սպասելու, գործադրել անմիջապէս։

ՉՈՐՐՈՐԴ.— Խուզարկութիւն կատարել եկեղեցիներու եւ հայոց կասկածելի տուներուն մէջ։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.— Աւելցնել թիւը ոստիկաններու գիշերային շրջիկ խումբերուն, որոնք, իմ հրահանգովս, վերջերս սկսած էին հսկողութեան տակ առնել կասկածելի փողոցները։

Բոլոր այս առաջարկներս «շատ յարմար» նկատուեցան, «ճաշ ալլահ»ով «ինշալլահ»ով ու նման խօսքերով դիմաւորուեցան։ Այսուհանդերձ գիտէի թէ բան մըն ալ չպիտի ընէին։ Ես յաջողեցայ իմ միջոցներովս աւելցնել ոստիկաններու գիշերային շրջիկ խումբերը այսքան։

4.— ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գանք այն կոմիտէճիներուն, զորս ձերբակալեցինք։ Հարցաքննելու համար լրտես Յակոբեան Սեդրաքի եւ ոստիկանապետ Մարգար էֆէնտիի սպանութեան առթիւ։

Յակոբեան Սեդրաք, իր վերջին շունչը փչելէ առաջ, յայտնեց թէ ոճրագործը միջահասակ, գիրուկ, կլորիկ, թուխ դէմքով, սեւ աչքերով ու յօնքերով երիտասարդ մըն էր, ապահովաբար Թամփանա Սարգիսն էր։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931

17 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1753

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՆ Է ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Անցեալ օր, արտատպելով «Ճիւմհիւրիյէթ»ի արիւնածարաւ բանսարկութիւնները Սուրիոյ հայ գաղթականութեան մասին, կը հարցնէինք.

— «Ունի՞նք, վերջապէս քաղաքականութիւն մը, ուղեգիծ մը այս ճակատին վրայ:

Տրամադի՞ր ենք ըմբռնելու վաղուան անակնկալները»: (Յառաջ, 12 Դեկտ.):

Այս հարցը դրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք ոչ միայն թրքական դաւերը, այլ եւ Սուրիոյ ներքին վիճակը: Աւելի ճիշդ՝ անոր վաղուան պատկերը:

Արդէն իսկ ձեռնարկուած է սուրիական սահմանադրութիւնը գործադրելու: Հոգատար պետութիւնը կը պատրաստուի թեթեւցնել իր հոգերը: Բոլորովին պարպելու խնդիր չկայ առայժմ — գոնէ երկար ատենի համար — բայց կա՛յ տրամադրութիւն՝ աստիճանաբար գոհացնելու ազգայնական պահանջները:

Արդ, ինչպէս տարբեր պարագաներու մէջ, այստեղ ալ մենք բռնած ենք ամէնէն դիւրին ճամբան: Կը գոհանանք օրուան գոյավիճակով, եւ միտք չենք յոգնեցներ վաղուան համար: Իրերը կը դիտենք մակերեսէն, եւ չենք հետաքրքրուիր խորքով: Մինչեւ անգամ քաղաքական տեսութիւններ կը պարզենք մենք մեզի համար, հանդիսանալով աւելի բարձր եւ խորագէտ, քան հոգատար պետութիւնը ինք:

Հարցը այն է որ, այսօր ալ, վաղն ալ — մանաւանդ վաղը — մեր ճակատագիրը կապուած է բնիկ, արաբ ժողովուրդի շահերուն եւ իղձերուն հետ:

Եկւորը իր տեղն ունի միշտ. կը մնա՛յ, կ՚երթա՛յ,— իր գործն է այդ:

Այսօրուան կացութեան մէջ իսկ, մենք պարտաւոր ենք մտածել շահերու ներդաշնակութեան մասին: Ունենալ որոշ գիծ՝ այդ երկրին հանդէպ, ուր մեր համրանքը կ՚անցնի հարիւր քսան հազարը:

Արդ, իրողութիւն է որ մենք ոչինչ ըրած ենք այս ուղղութեամբ: Ոչ իսկ միտքէ անցուցած ենք:

Երեք-չորս քաղաքական հոսանքներ կը գործեն Սուրիոյ մէջ: Իւրաքանչիւրը իր հասկացողութեամբ, եւ իր շրջանակին համար:

Մէկդի դնելով ծանօթ անձերը, որ կարմիր-կանանչ խաղեր կը խաղան, ամէնէն առաջ իրենք զոհ երթալով իրենց մարզանքներուն, Դաշնակցականը, Ռամկավարը եւ Հնչակեանը ունի՞ն հաւաքական ուղեգիծ մը՝ այս հարցին մէջ:

Հարցումն իսկ աւելորդ է, չափազանց պերճախօս ըլլալով իրականութիւնը:

Ոչ միայն ամէն մէկը կղզիացած է ինքն իր մէջ՝ հանդէպ տիրող տարրին, այլեւ երեքը մէկ առնուազն բարեացակամ չէզոքութիւն կը պահեն իրարու հանդէպ:

Ռամկավարները ունին իրենց առանձին տեսակէտը եւ 1930ին, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը բանաձեւեցին զայն, Հնչակեաններուն հետ միասին: Մենք, հիմնական հարցին մէջ տարբերութիւն չունենալով հանդերձ, կը կարծենք թէ Սուրիոյ հայ գաղութը չի նմանիր Յունաստանի գաղութին: Ան այսօր-վաղը տեղափոխելի համրանք մը չէ, հետեւաբար կը պահանջէ որոշ ուղեգիծ եւ աշխատանք:

Արդարեւ, սկզբունքէն անկախաբար, ներգաղթի խնդիրը եթէ անմիջականօրէն կը շահագրգռէ ուրիշ գաղութներ, պարագան այդպէս չէ Սուրիա-Լիբանանի համար: Այնտեղ ունինք ոչ միայն հաստատապէս տեղաւորուած, այլ եւ հողին կապուած բազմութիւններ: Ուրեմն, պէտք ունենանք նաեւ որոշ ուղղութիւն, որպէսզի ատենէն կանուխ արթնցողը փորձանք չբանայ մեր գլխուն:

Հաստատեցինք թէ չունինք որոշ, հաւաքական ուղղութիւն: Մինչեւ իսկ ամէնէն տարրական գործին, տեղաւորման ձեռնարկին հանդէպ:

Հակառակ բոլոր աղմուկներուն, կասկած չկայ որ գլուխ պիտի հանուի տեղաւորման ծրագիրը: Այսինքն, պիտի քանդուին գաղթակայանները, հիւղաւանները, եւ անոնց բնակիչները պիտի տեղաւորուին գիւղերու կամ թաղերու մէջ:

Ոչ միայն մեր, այլեւ երկրին, արաբ ժողովուրդին շահն իսկ այդպէս կը թելադրէ:

Ո՛չ Արաբին հողն է որ կը խլուի, ոչ ալ անոր բերնին պատառը: Ճահիճներ կը չորցուին, ժայռեր կը տաշուին եւ նոր բոյներ կը հաստատուին, ամէնէն առաջ երկիրը շէնցնելով: Իսկ այս առթիւ ծագած թիւրիմացութիւնները միշտ ալ կարելի է հարթել, ունենալով հայկական մէկ տեսակէտ, եւ ոչ թէ քանի մը հակամարտ հայեցակէտներ:

Անհրաժեշտ է համախորհուրդ գործակցութիւն՝ այս հարցին մէջ: Նոյնիսկ թիւրիմացութիւնները հարթելու համար:

Անհրաժեշտ է գործակցութիւն նաեւ այն կարմրադրօշ համարտակութեանց հանդէպ որ կը հովանաւորուին զուրցէն եւ ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ ջուր լեցնել արտաքին եւ ներքին թշնամիներու ջրաղացին:

Կարճ պատասխան մը կրնանք տալ բոլորս մէկ՝ հայ կարմրուկներուն,— գացէք այն երկիրը որուն բարիքները կ՚ուզէք փորձել մեր գլխուն ալ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Նոր Օր» կը գրէ.—

Կառավարական շրջանակներէ պաշտօնապէս մեզի հաղորդուեցաւ թէ հելլէն առեւտրական նաւարկութեան տնօրէնութիւնը հրահանգ տուած է պատկան մարմիններուն՝ շոգենաւ պատրաստել, «Խորհրդային Հայաստան փոխադրելու համար ներգաղթողներու առաջին կարաւանը, որ հաւանաբար պիտի մեկնի ամսոյս 20ին»:

Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կը տեղեկանանք թէ ներգաղթողներուն ցանկերը խորհրդային հիւպատոսարանին կողմէ արտաքին նախարարութեան պիտի յանձնուին, որ իր կարգին պիտի քննէ, հաւանութիւն տալու համար:

«Նոր Օր»ի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսի Յունաստանի ներկայացուցչին հետ, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է ներգաղթի մասին: Կ՚ամփոփենք ստորեւ.

— Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ ներգաղթել փափաքողներուն թիւը 12 հազարի բարձրացած է: Յայտնի չէ թէ Պուլկարիոյ Հայերուն ներգաղթը ե՞րբ պիտի սկսի: Յունահայերու ներգաղթը երեւի, մէկ երկու ամիս պիտի տեւէ: Երբոր վերջին կարաւանը մեկնի Սելանիկէն կամ Փիրէայէն, Պ. Եահիվէրտեան Պուլկարիա պիտի երթայ, տեղւոյն վրայ կազմակերպելու համար ներգաղթը:

Հելլէն Կ. Խաչը հագուստ եւ տարբեր տեսակ օգնութիւն պիտի ընէ գաղթականներու մանուկներուն: Ներգաղթող 4500ին մէջ, 12էն վար մանուկները չեն հաշուուիր:

Զուիցերիայէն 5000 զուիցերիական ֆրանք ստացուած է, որ պիտի տրամադրուի նիւթապէս լաւ վիճակ չունեցող ներգաղթողներու մանուկներուն:

Արտաքին գործոց նախարարութեան մամլոյ դիւանի զեկոյցին մէջ ըսուած էր թէ Սելանիկէն 500 հայ գաղթականներ Սուրիա պիտի երթան: Ամսոյս 24ին 60 հոգինոց կարաւան մը պիտի մեկնի Սուրիա, 50 Սելանիկէն, տասը Աթէնքէն: Յաջորդաբար, մաս առ մաս, նոր կարաւաններ ճամբայ պիտի հանուին: Կարծեմ հազարէ աւելի գաղթականներ Սուրիա երթալու փափաք յայտնած են: Ֆրանսական կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն կուտայ, վիզէն բոլորովին ձրի է»:

Երուսաղէմի իսլամական համագումարը

ՊՈՅՔՈԹ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երուսաղէմի իսլամական համագումարը իր երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, վիճաբանութեան դրաւ հոգատարութեան, Լացի Պատին եւ սիոնականութեան հարցերը: Ընդունուեցան հետեւեալ առաջարկները, որոնք պիտի հրատարակուին անգլիերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

1) Մահմէտականներու կողմէ պոյքոթ հրեաներուն դէմ:

2) Իսլամներու ուշադրութիւնը հրաւիրել սրբավայրերու սպառնացող սիոնական վտանգին վրայ:

3) Համագումարը իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ Լացի Պատին միջազգային յանձնախումբին եւ պիտի շարունակէ պահանջել մահմետականութեան իրաւունքները:

Հնդիկ մահմետական պետը Շէվքէթ Ալի դէմ արտայայտուեցաւ հոգատարութեան մասին բացուելիք վիճաբանութեան, այն առարկութեամբ թէ օրակարգի մէջ չէր դրուած: Այսուհանդերձ, հարցը դրուեցաւ վիճաբանութեան երեքշաբթի օր: Շէվքէթ Ալի այս առթիւ յայտարարեց,— Պաղեստինը անկախ պիտի ըլլայ՝ պետութիւններն ուզեն կամ ոչ:

Ընդդիմադիրներու կողմէ կազմուած ուրիշ համագումար մը եւս տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր, Երուսաղէմի քաղաքապետին նախագահութեամբ: Կը մասնակցէին 1000 անձեր: Այս համագումարը որոշեց չճանչնալ Երուսաղէմի Միւֆթին, իբրեւ իսլամական համագումարի նախագահ:

Անգործութիւնը Յունաստանի մէջ

Յունաստանի ազգային տնտեսութեան նախարարը առաջարկեց միջոց մը, որ թոյլ պիտի տայ կարեւոր հասոյթ մը գոյացնել ի նպաստ անգործներու համար հաստատուած հանրային ճաշարաններուն:

Նախարարը կ՚առաջարկէ մէկ սիկարէթ պակսեցնել տուփերէն եւ անոր տեղ դնել 10 լեփթա արժէքով դրոշմաթուղթ մը: Յունաստանի մէջ գլանիկներու սպառումն է տարեկան 200 միլիոն տուփ, որով, մօտ 20 միլիոն տրախմիի գումար մըն է որ պիտի գոյանայ այս կերպով եւ միեւնոյն ատեն, սիկարէթի վաճառման գինները յաւելում չպիտի կրեն: Տուփերու պատրաստութեան մէջ եւս կարելի պիտի ըլլայ 10 միլիոն տրախմիի խնայողութիւն մը գործադրել, որով կարելի պիտի ըլլայ 30 միլիոնի հասոյթ մը գոյացնել ի նպաստ անգործներուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐՑԸ

Մաքտոնըլտ Հնդկաստան կ՚երթայ

Աշխատաւորականներու թերթը «Տէյլի Հերըլտ» կը գրէ թէ Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնըլտ մտադրութիւն ունի Հնդկաստան երթալու 1932ի ընթացքին, մէկ ամիս այնտեղ մնալով նախագահելու համար Կլոր Սեղանի գործադիր յանձնախումբին: Կլոր Սեղանի խորհրդաժողովէն բխած երեք յանձնախումբերը որոնք իրենց աշխատանքները պիտի շարունակեն Հնդկաստանի մէջ, տակաւին չեն նշանակած իրենց նախագահները:

Կալկաթայի մէջ Հնդիկները սպաննած են անգլիացի դատաւոր մը: Այս սպանութիւնը մեծ յուզում պատճառած է քաղաքին մէջ, եւ ատոր մէջ, կառավարական շրջանակները կը նշմարեն ահաբեկիչներու մէկ պատասխանը, Պենկալի մէջ կարգը պահպանելու համար, վերջերս հրատարակուած հրամանագրերուն: Այս սպանութեան հետեւանքով, բազմաթիւ անձեր ձերբակալուեցան, երբ արգիլեալ զէնք կրող: Կարգ մը թերթեր կը հրատարակեն Կանտիի մէկ յայտարարութիւնը թէ որոշած է շարունակել հականգլիական պայքարը, «Ո՛չ թէ անձերու դէմ, այլ քաղաքականութեան մը, հաստատութիւններու, իրերու դէմ», Կանտի կը նկատէ թէ Հնդիկներու կողմէ վերսկսելի այս շարժումը աւելի ծանր պիտի ըլլայ Անգլիոյ համար՝ տագնապին հետեւանքով:

— Հնդկաստան կը դառնամ ըսած է, երբ թէ Կանտի, շարունակելու համար պայքարը Անգլիոյ դէմ: Ինչպէս առաջ, զգուշանալով բռնութեան դիմելէ, այլ կրաւորական դիմադրութեամբ: Հնդկաստան ունի ուժ եւ միջոցներու զարհուրելի պահեստներ, որոնցմէ Անգլիա իրաւունք ունի վախնալու:

Հնգամեայ ծրագրին շուրջ

Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ կեդր. գործադիր կոմիտէի հիմնադրոյթի յանձնախումբը լիակատար նիստ մը գումարեց կոմիտէի նիստէն առաջ: Այդ նիստին մէջ, տնտեսական յանձնախումբին նախագահը տուաւ զեկոյց մը որով կը յայտնէր թէ ճարտարարուեստի ամբողջական արտադրութիւնը որ կը հակակշռուի ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին կողմէ, այս տարի աւելցած է 23 առ հարիւր համեմատութեամբ, բաղդատմամբ նախորդ տարուան, իսկ մասնաւորաբար մեքենեղէնի արտադրութիւնը զարգացած է 60 առ հարիւր չափով: Կոլխոզներու եւ սովխոզներու արտադրութիւնը աւելցած է 66 առ հարիւր չափով, մինչ անցեալ տարի 33 առ հարիւր էր:

Գործաւորներու թիւը այս տարի կրած է 2.5 միլիոնի յաւելում մը: Իսկ 1931ի ընթացքին կառուցուած տուներուն մէջ կարելի եղած է բնակեցնել 920.000 գործաւոր:

Տեղեկագիրը կը հաւաստէ թէ հնգամեայ ծրագիրը լրիւ պիտի գործադրուի չորս տարիէն:

Պարտքերու հարցը եւ Ամերիկա

Ամերիկեան խորհրդարանին մէջ, հանրապետականները մեծ ջանքեր կը թափեն, վաւերացնել տալու համար պատերազմական պարտքերու վճարման յետաձգումը, ինչպէս նաեւ կազմել տալու համար յանձնախումբ մը, որուն գործը ըլլայ քննել պարտական ազգերու վճարման կարողութիւնը:

Ճէյմս Պէք, հանրապետական, ճառի մը մէջ պահանջեց համերաշխ գործակցութիւն, կուրծք տալու համար «չորս մեծ տագնապներէն մէկուն, որոնց ենթարկուած է աշխարհը՝ վերջին 2000 տարիներու ընթացքին»: Պէք չոր կերպով ներկայացուց աշխարհի ներկայ կացութիւնը եւ շեշտեց թէ Ամերիկա ներկայիս միակ պետութիւնն է որ կրնայ արգիլել քաղաքակրթութեան կործանումը: Թելադրեց խորհրդարանին ուժ տալ Հուվըրի, հակառակ պարագային, պարտական ազգերը բոլորովին պիտի փճանան: «Պէտք է ըսաւ, Եւրոպայի մէջ վարկը վերահաստատուի, տակաւին Ամերիկայի մէջ չվերահաստատուած»:

Սակայն, ռամկավար ծերակուտական մը, ուժգնօրէն քննադատեց Հուվըրի քաղաքականութիւնը պարտքերու հարցին մէջ, եւ ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կ՚առաջարկէ հանրապետութեան նախագահին՝ հրաւիրել համաշխարհային խորհրդակցութիւն մը, զբաղելու համար արծաթի եւ երկմետաղեան դրութեան վերահաստատման հարցերով:

Իսկ Փէնսիլվանիոյ ծերակուտականը, որ սովորաբար ջերմ պաշտպանն էր Հուվըրի քաղաքականութեան, բուռն յարձակում մը գործեց պատերազմական պարտքերու կրճատման դէմ.— Եւրոպական պետութիւններն բաւ, ի վիճակի են վճարելու ինչ որ մեզ կը պարտին: Ֆրանսայի վճարման կարողութիւնը շատ աւելի է, քան պատերազմական պարտքերը ջնջելու մեր կարողութիւնը:

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ստերլինը երէկ կէսօրին կ՚արժէր 88.25:

Ժոզէֆին Պէյքըրի հայ մրցակիցը

Պոլսեցի Տիրուհի Յարութիւնեան, որ Փարիզի թատերական շրջանակներուն մէջ ծանօթ է Տոլլի Տիրուհի անունով եւ որ ամուսնացած է ֆրանսացի կոմսի մը հետ, վերջերս դատ բացած էր թատրոնի մը տնօրէնին դէմ, պայմանագրութիւնը խզած ըլլալուն համար: Տոլլի Տիրուհի յանձն կ՚առնէր դատարանին մէջ, պարուհիի դասական տարազով ապացուցանել թէ կրնայ կատարել հռչակաւոր Ժոզէֆին Պէյքըրի դերերը, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Դատարանը աւելորդ գտաւ «մերկապարանոց» փաստերը, եւ 14.000 ֆրանք հատուցում վճարելու դատապարտեց ամբաստանեալ տնօրէնը: Տիրուհի, որուն պաշտպան փաստաբանն էր Պ. Սթամպուլեան, կը պահանջէր 80.000 ֆրանք:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԸ ՍՏԱԼԻՆԻ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Կարմիր գիծէն ներս եւ դուրս կը լսենք շարունակ Լէնինեան ազգային քաղաքականութեան «բարիքներու» մասին որոնցմով «դրախտի» վերածուած են ամբողջ Անդրկովկասն ու Հայաստանը։ Շատ կը խօսին մանաւանդ այս «եղբայրական համերաշխութեան» մասին որ տիրապետող է այժմ այդ երկրամասին մէջ, որ երբեմն ռուսական միապետական եւ ապա դաշնակցական, մենշեւիկ եւ մուսաւաթական «գիշատիչ եւ արիւնոտ» վարչութիւններու տակ, դարձեր էր «թատերաբեմ ազգամիջեան կռիւներու»։

Փաստը սակայն այն է, որ Անդրկովկասեան իրականութիւնը տակաւին շատ հեռու է Լէնինի վարդապետութեան [illegible] օրինակ ծառայելու։ Եւ արդէն Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ընդհ. Ժողովի վերջի որոշումները (հոկտ. 31ի) եւ անոնց յաջորդող փոփոխութիւնները Անդրկովկասեան կուսակցական եւ պետական կազմին մէջ, այդ կ'ապացուցանեն։

Թէեւ մը հանգամանօրէն ծանօթանանք վերջի անցուդարձերու եւ անոնց հիմնական շարժառիթներու վրայ, որոնք բաւական յստակօրէն կը պարզեն կացութիւնը Անդրկովկասին մէջ, դիտուած բոլշեւիկեան Կեդր. Կոմիտէի կողմէն։ Մեր թերթի Հայաստանի լուրերու բաժնին, ընթերցողները գիտեն թէ Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի նախորդ քարտուղարը Գ. Քարթվելիշվիլին, համաձայն իր դիմումին, «ազատուած է իր պարտականութիւններէն» ու անոր յաջորդեր է Գ. Օրախելաշվիլին, նախագահ Անդրկովկասեան դաշնակցային կառավարութեան։ Փոփոխութիւններ տեղի ունեցեր են նոյնպէս Վրաստանի Կեդր. եւ Թիֆլիսի Կոմիտէներու մէջ ալ։ Միջանկեալ յիշենք որ Գ. Քարթվելիշվիլին Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէի ղեկը կը ստանձնէր 1929ի աշնան, Լոմինաձէի ծանօթ շարժումներէն յետոյ, իբրեւ կարող մէկը ոչ միայն չէզոքացնելու ակնարկուած շարժման ազդեցութիւնները, այլեւ խաղաղեցնելու եւ կարգաւորելու անդրկովկասեան կեանքը։

Թէ որչափո՞վ ան յաջողեցաւ իրեն յանձնուած պաշտօնակութեան մէջ, այդ մեր գիտնալիք բանը չէ։ Իրողութիւնը այն է սակայն, որ մօտ երկու տարուան իր պաշտօնավարութենէն ետք, ան այսօր կը քշուի հրապարակէն, իբրեւ պատասխանատու Անդրկովկասի կուսակցական եւ պետական սխալ ղեկավարութեան։

Ժողովները որ կը գումարուին երեք հանրապետութիւններու զանազան կազմակերպութիւններու մէջ, նուիրուած այս փոփոխութիւններու պարզաբանման, իրենց ընդունած բանաձեւերով եւ որոշումներովը կը հաստատեն թէ եղած կարգադրութիւնները կոչուած են «նոր շրջան մը բանալու» Անդրկովկասի մէջ, ի նպաստ համայնավարութեան յաղթանակին։ Այս գնահատութիւնը — եթէ արժէք տանք առհասարակ անոնց արտայայտութիւններուն — ցոյց կու տայ որ նոյեմբերէն առաջ կացութիւնը իսկապէս եղած է վտանգաւոր։

Սակայն ո՞ւր եւ ի՞նչպէս արտայայտուած է այս վտանգաւոր կացութիւնը, որու մասին իր հեղինակաւոր խօսքն ըսաւ ոչ միայն Ստալինի Կեդր. Կոմիտէն այլեւ անոր շունչով սնուող հազարաւոր մեծ ու փոքր գործիչները։ Կեդր. Կոմիտէի ծանօթ որոշման առաջին կէտին մէջ քանի մը ընդհանուր փաղաքշող արտայայտութիւններէն յետոյ կը կարդանք.

— «Կենտկոմը գտնում է, որ Անդրերկոմի եւ ազգային կոմկուսների կենտկոմների աշխատանքի մէջ թոյլ են տրուած լուրջ քաղաքական սխալներ, որոնցից հիմնականը հանդիսանում է գիւղացիական հարցում կատարուած սխալը։ (Խորհ. Հայ. 4 նոյեմբ.)

Այս գնահատականը մեզի կը յիշեցնէ տխրայ 1929ը, երբ համատարած հաւաքական տնտեսութիւններու խելայեղ փորձերը պատճառ դարձան տակն ու վրայ ընելու կեանքը Անդրկովկասի մէջ։ Այդ օրերուն էր որ Ստալինը գիտեց կորեւ միջոցներու, տանելու համար բոլոր տեսակի «չափազանցութիւնները» «որոնք մէկ օրէն միւսը կը ձգտէին հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ առնել բովանդակ Անդրկովկասի գիւղացիութիւնը։

Գերագրգռուած գիւղացիութիւնը հանդարտեցնելու եւ ապստամբական արծարծումները մարեցնելու նպատակով, Ստալինը չքաշուեցաւ եղած դէպքերու պատասխանատուութեան ցոյց տալ պաշտօնական երկրորդական դէմքեր, որոնք իբր թէ հակառակ վերէն եկած հրամաններուն, սխալ մեկնելով իրենց դերն ու ընելիքը, փորձեր էին բռնութեամբ եւ «չափազանցութեամբ» իրագործել համատարած կոլեկտիվացումը։ Այդ օրերուն էր վերջապէս, որ բաժն ու կրկնեցին թէ գիւղացիութիւնը հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մտցնելու հիմնական սկզբունքը պէտք է ըլլայ «կամաւորութիւնը»։ Ուրիշ խօսքով ո՛չ մէկ ճնշիչ միջոց պիտի գործադրուէր, այլ թոյլ պիտի տրուէր, որ գիւղացին իր ազատ կամքով որոշէր իր մուտքը հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ։

Այսօր երկու տարի ետք այդ օրերէն երբ կը թուէր թէ լիովին իրագործուած պիտի ըլլային բոլշեւիկ «առաջնորդին»՝ Ստալինի պատուէրները, բոլորովին հակառակն է, որ կը պարզուի նորէն։

Սխալը այսօր ալ երէկուան նման այն է որ.—

«Անդրերկոմը եւ ազգային կոմկուսների կենտկոմները նշանակալի աշխատանք ծաւալելով գիւղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման ուղղութեամբ, ընդգրկել են աշխատանքի առաւելապէս տեխնիքական կողմը, չեն ապահովել գիւղացիութեան (չքաւոր միջակ մասսաների) ճիշդ քաղաքական ղեկավարութիւնը։ Այդ իր ամենացայտուն արտայայտութիւնն է գտել [illegible] մէջ, ուր թոյլ են տրուել մի շարք ամենակոպիտ շեղումներ»։

Շեղումներ, կոպիտ ու անթոյլատրելի ըստ երեւոյթին ձեւական գնահատութիւնը պիտի ըլլայ հաւաքական տնտեսութիւններու գործին մէջ, կատարուած աշխատանքներուն։ Եւ ասիկա այնքան ատեն, որքան մեր կարծիք այլոցները մնացած հիմնականը, գինովցեր են արտաքին ձեւերէն եւ արտայայտութիւններէն։ Չէ՞ որ հիմնականը — բուն կազմակերպութիւնը — որ պէտք ունի լուրջ աշխատանքի, կրնայ ըլլալ այն ժամանակ միայն, երբ իրենց գործադրներու հետ լրջօրէն կարենան ըմբռնել ու մարսել հաւաքական տնտեսութիւններու օգուտը, բարիքը, եւ միակ ուղղութիւնը գոյատեւելու գիւղի կենցաղ հարցը։

Առանց այս անհրաժեշտ գիտակցութեան, կասկած կա՞յ, որ գոյութիւն պիտի ունենան ամէն տեսակի շեղումներ։ Չէ՞ որ հակառակ բոլոր տեսակի լաւատեսութիւններուն գիւղացին տակաւին չհաշտուեցաւ այն մտքի հետ, որ իր արտադրութեան կարեւոր մասը պէտք է տրամադրէ պետութեան, եւ առհասարակ պէտք է գիւղական իր աշխատանքներու մէջ դառնայ մարմնաւոր բանուոր մը, այնպէս ինչպէս էր երբեմն կալուածատիրական շրջանին։

Կա՞յ այս գիտակցութիւնը մեր երկրին մէջ։ Ոչ միայն չկայ այլեւ գոյութիւն ունի տակաւին անտարբեր վերաբերմունք մը հաւաքական տնտեսութիւններու հանդէպ։ Անտարբերութիւն մը, որու դէմ կը կռուին տակաւին չափազանց բիրտ կամ ինչպէս իրենք կը բանաձեւեն յաճախ «վարչական» եղանակներով։

«Կոլխոզ կ'երթաս, ձեզ տուրքեր կ'ազատենք» նշանաբանը տակաւին իր արժէքն ունի, գիւղացին բռնութեամբ հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ մտցնելու համար։ Փաստեր օրինակ մը առնենք։

Աշտարակի շրջանին մէջ, որ բախտ է Երեւանի քթին տակ գիւղական ընդհ. ժողովին, նոյն շրջանի կոմիտէի անդամ Գրիգորեանը կը յայտարարէ՝ «Ձեզ տրւում է մէկ ժամ ժամանակ, որոշէք կամ կոլտնտեսութեան, կուլակների դէմ, կամ կոլտնտեսութիւնից դուրս կուլակի հետ, ընդդէմ կոլտնտեսութեան»։ Պատասխանը չուշանար անշուշտ, հոն գիւղացին որ գիտէ գնահատել այս արտայայտութեան իմաստը, բնականաբար կարող է գիրք բանել «կուլակներուն դէմ, եւ կոլտնտեսութեան հետ»։

Եւ այսպէս է որ կը գրէ մէկը «Խորհ. Հայաստանի» աշխատակիցներէն.

— «Չինգ օրուայ ընթացքում Բիւրական գիւղում (Աշտարակի շրջան) կոլտնտեսութիւնը 80 տնտեսութիւնից բարձրանում է 166 տնտեսութեան, առանց ուշադրութիւն դարձնելու ընդունուողների սոցիալական դրութեան վրայ» (Խորհ. Հայաստան, 17 նոյեմբեր)։

Այս պայմաններու մէջ կազմուած հաւաքական տնտեսութիւնները, բնական է թէ չպիտի ըլլային այն, ինչ որ կ'ուզէ տեսնել համայնավար վարդապետութիւնը։ Եւ այս է պատճառը, որ ոչ միայն կոլտնտեսութիւնները չեն ամրապնդուիր այլ իրենք ալ իրենց կողմէն կը դառնան նոյն «վնասակար տարրերը» ինչպէս հին «մասնաւորները», անհատական տնտեսութիւններու ժամանակ։ Այս է պատճառը նոյնպէս որ այսօր խորհ. իշխանութիւնները մթերումներու իրենց աշխատանքներու մէջ դէմ կ'առնեն այն բոլոր դժուարութիւններուն որոնք գոյութիւն ունէին հաւաքական տնտեսութիւններէն առաջ։

Համայնավար Կեդր. Կոմիտէն անկարող տեղը չէ ի հարկէ, որ Անդրկովկասեան կազմակերպութիւններու կատարած «լուրջ քաղաքական սխալներուն մէջ կ'ընդգծէ այն որ այդ սխալներէն հիմնականը «հանդիսանում է գիւղացիական հարցում կատարած սխալը»։

Կ'ուղղուի՞ն այս սխալները, վերէն տրուած նոր եւ կարուկ թելադրանքներէն ետք — խնդիր մըն է, որուն ի նպաստ մէջ տեղ նետուած բանաձեւերու տեղատարափը յոյս չի ներշնչեր։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԾԻԾԱՂ

— Ճի՞շդ է որ իմ տղաս երկու տարի առաջ ձեզի կարել տուած հագուստը դեռ չէ վճարած, պարոն դերձակեան.

— Այո՛, կ'ուզէի՞ք այսօր վճարե՞լ։

— Ո՛չ, բայց կ'ուզէի ես ալ հագուստ մը կարել տալ նոյն պայմաններով։

* *

— Բեռնակի՛ր, ինչ է օրինական սակը.

— Առաջին կապոցը հինգէն վեց ֆրանք. միւսները մէկ մէկ ֆրանք.

— Լաւ, առէք միւսները. առաջինը ես կը տանիմ։

«ՕՓԵՐԱՆ»

ԽՄԲ. — Հրատարակութեան կուտանք այս գրութիւնը իբրեւ անկախ կարծիք, նկատի առնելով գրողին գեղարուեստական ճաշակն ու հմտութիւնը։ Թէեւ պիտի նախընտրէինք որ ստորագրէր։

Նոյեմբերի առաջին օրը «Օփերան» լսելու փութացող 2000 հայերուն մէջ ես ալ կայի։

Կը խոստովանիմ որ մինչեւ այդ օրը ես խուսափած էի արտասահմանի մէջ տրուած բոլոր հայկական օփերաներէն։ Ես միշտ անհաւատութիւն մը ունեցած էի այդ մասին։ Բայց այնքա՛ն շաբաթներ պնդեցին ազդերը, որ ուզեցի ինքզինքս արբեցնել, հաւատքս շարժել, ու գացի։

[illegible] բաղձանքով խուլ չչնչիւնին մէջ երբ լոյսերը իջան, եւ Գ. Սեդօ Ցակոբեանը ճօճելով իր բարակ ձեռքերը սկսաւ եւ վերջացուց նախերգանքը, ես արդէն ինկած էի խոր թախիծի մէջ…

Անկէ յետոյ, երբ բացուեցաւ վարագոյրը եւ հայ ballerineներու թեւածումին մէջ «Օփերան» սկսաւ, իմ թախիծս սահման չունէր…

Ես չէի կրնար երեւակայել որ կարելի էր յօրինել բան մը, ուր orchestrationի եւ polyphonieի հետքը չկար, եւ անուանել զայն ամենից այլ եւ այլք «Օփերա»։ Այդ ներկայացումը պարզապէս երաժշտական տարրական արտայայտութիւն մըն էր։

Անիկա, անհեթեթ եղանակներու շարք մըն էր, ակադեմիկ եւ անտեղի, որոնց կ'ընկերանային նոյն նօթին եւ չափը չափին, à l'unisson։ Նուագախումբը կազմող զանազան գործիքները առանց որ եւ է harmonisationի, կամ [illegible] secondesներու տարբերութեամբ մը միայն։

Եւ վարպետին ամբողջ ջանքը ան էր որ նոյն եղանակը նուագող, երգող եւ պարող, միեւնոյն ատեն գործէին։ Անոնց ալ շատ անգամներ իրար կորսնցուցին, եւ Գ. Սեդօ Ցակոբեանին գլուխը եւ ձեռքերը հազիւ կրցան բերին չափը անկիւնէն եւ «օրքեստր»ին շարքերէն հաւաքել դեգերող եղանակը, եւ բերել դնել նոյն նօթին եւ նոյն չափին վրայ, գոյացնելով խաղաղութիւն…

Ահա՛ ամբողջ «Օփերան»։

Առաջին արարուածէն վերջ, ես խորհեցայ փախչիլ։ Բայց եւ սեռակ մը ինքնախարազանումի զգացումով կը մնայի, եւ ուզելով ուտել եւ առնել կորսուիլ թեքնաթոռս մէջ, մոռնալ կ'ընէի… Այդ տեւեց շատ երկար։

Ես կը լսէի Տիկին Սուրաբեանը որ իր ձայնին եւ ուժեղ տրամաթիք խառնուածքին ապարէզ տալու համար, ինծի այնպէս կը թուէր թէ յաճախ տեղին վրայ կը ստեղծէր իր երգածը, ինչպէս հին դարերու գուսանները։

Ես կը հետեւէի երգիչ խումբին աղջիկներուն, որոնց այնքան բնականութիւն եւ բարի կամեցողութիւն ցոյց կու տային. բայց յանկարծ այնքան վճռական ձեւով մը խոժոռեցան բոլորը միէ, եւ ա՛լ երբեք չճռռուղեցին ու չժպտեցան…

Եւ թենորին երգած անհաշտ համարները…

Ես միայն ուրախութեան ցոյց մը ունեցայ, երբ տեսայ որ Գ. Սուրաբեանը, շնորհիւ իր ձայն չունենալուն, պարզապէս կը խօսէր, կը պտտէր ու կը պարէր…

Եւ ես ամբողջ ատենը կը ճղճղային ու կը սիրէի մեր ժողովուրդը, որ այնքան ծեծ պապակով եկած էր լսելու հայկական «Օփերան»։ Որ ծեծ մասով չէր հասկնար թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար երաժշտականօրէն, բայց որ ծայրայեղ ազնուութեամբ մը կը բաբախէր, ամէն անգամ որ կը տեսնէր տղաքը հայ տարազով հայ աղջիկներուն, կը լսէր որ հայերէն կ'երգէին, հայերէն կը պարէին, հայերէն կը սիրէին, եւ հայերէն կը ծեծէին…

Եւ ի վերջոյ, ես տեսայ որ արդէն հոն լեցուած հայ ժողովուրդին գրպաններէն դուրս կ'ելլէին թաշկինակները։ Ամէնէն անսպասելի դէմքերուն վրայէն արցունքներ կը գլորէին։ Ժամ էր դարձեալ լալու հոն ալ։

Եւ «Օփերան» վերջացաւ, հերոսուհիին անդարձանելի խելագարումովը։ Ամենայարմար վերջաւորութիւնն էր։

Եւ ես, դուրս ելած հակադրութիւններով լեցուն այդ վայրէն, կը քալէի Փարիզի փողոցներուն մէջէն խորապէս շփոթած, երաժշտական այս բարձր մթնոլորտին մէջ հանդիպած ըլլալով այնքան անհաւատալի խեղճութեամբ հայկական «Օփերային»։

Բայց կ'ըսէի ինքզինքս.— «Անիկա գէշ երազ էր միայն։ Գացէնք, մոռնանք։ Անիկա յոյս մըն է սակայն որ լաւագոյնին համար ալ պատրաստ են գալու այս երկու հազար հայերը։

Բայց իմ թախիծս վերանորոգուեցաւ, երբ տեսայ «Անուշ»ի ներկայացման վաղորդայնին, լուրջ յօդուածներ նուիրուած անոր եւ ճանաչուած երաժիշտ մը «վերլուծումի» ենթարկեց «Օփերան», երբ վերլուծումի նիւթ չկար։

Ես միայն մխիթարուեցայ այն ատենը միայն, երբ քանի մը օրեր առաջ, Տիկին Ռոզ Պատմագրեան բարութիւնը ունեցաւ հրապարակաւ յայտնելու թէ երբե՛ք Տիգրանեանի դրած «Անուշ»ը չէր այդ ներկայացումը։ Այլ ան, տեսակ մը յարմարցուած, իբրեւ դրուած այլանդակութիւն էր, որուն կցած էին գծաբնաբար Տիգրանեանի անունը, գեղարուեստական խիղճը [illegible] մը։

Ուրեմն ան հայկական Օփերան չէր բարեբախտաբար։ Այսուամենայնիւ «Անուշ»ին ներկայացման երկու հազար հայերը յաջորդ կը սպասեն անոր առաւելին…

Այդ գէշ երազ էր միայն։ Գացէնք, մոռնանք, եւ երբե՛ք չվերսկսինք։

ԱԼՓԱ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱԹՈՌԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 1 Դեկտ. (Յատ. Թղթ.). — Այսօր, առաւօտեան ժամը 10ին, պետութեան կողմէ եղած կարգադրութեան մը համաձայն, պատրիարքը՝ եպիսկոպոսներով, վարդապետներով եւ քանի մը տեղացի հայ-բնակիչներով, ընդամէնը ութը հոգի, ներկայացան կառավարչատուն, ուր Պաղեստինի [illegible] քարտուղարը՝ մասնաւոր արարողութեամբ կարդաց Մեծն Բրիտանիոյ Թագաւոր-կայսեր վաւերացման հրովարտակը, որմէ յետոյ, միեւնոյն շքախումբը ինքնաշարժերով վերադարձաւ վանք։

Բուն աթոռակալութեան հանդէսը՝ տեղի ունեցաւ կէսօրէ վերջ։ Հայ եւ օտար խուռներամ բազմութիւն մը ժամանակէն առաջ արդէն լեցուած էր վանքին աջեւ եւ եկեղեցւոյ գաւիթը։ Ժամը 2.30ին եկեղեցւոյ զոյգ զանգակները բամբ ձայնով եւ երկարօրէն սկսան ղօղանջել։ Ժամը ճիշդ 3ին, հետզհետէ վանք գալով, եկեղեցի առաջնորդուեցան պետական պաշտօնեաներ՝ ծերպանին փոխանորդը, Երուսաղէմի կառավարիչն ու քաղաքապետը, Պաղեստինի կրթական եւ ելեւմտական նախարարները, բոլոր օտար պետութիւններու ներկայացուցիչները եւ օտար եկեղեցիներու կրօնապետները իրենց հետեւորդներովը եւ տեղ բռնեցին եկեղեցւոյ երկու կողմի դասերուն մէջ։

Վանքին Միաբանութիւնը եւ Երաժշտաց դասը զգեստաւորուած, Պատրիարքը հրաշափառով առաջնորդեցին Պատրիարքարանի դահլիճէն եկեղեցի, նախ Ս. Գլխադիրին մատուռը, ապա եկեղեցւոյ աւագ խորանը ուր սկսան բարձրացան պատրիարքին ու հինգ եպիսկոպոսներ։

Եկեղեցական պաշտօն արարողութիւններէ ետքը, Կիւրեղ վրդ. հանդիսաւոր կերպով կարդաց՝ Բրիտանիոյ Թագաւոր կայսեր կողմէ, պատրիարքին շնորհուած հրովարտակին նախ՝ անգլ. բնագիրը. ետքն ալ անոր հայերէն թարգմանութիւնը։ Այնուհետեւ Պատրիարք Թորգոմ Սրբազ. Գուշակեան ծնրադիր Ս. Խորանին առջեւ, հանդիսաւոր կերպով իր ուխտը կատարեց,— հաւատարիմ ծառայելու հայ ազգին եւ հայ եկեղեցիին։ Հինգ եպիսկոպոսներ իրենց Աջը անոր գլխուն դրած՝ օրհներգ մը կարդացին եւ աւարտեցան նաեւ այդ արարողութիւնը։

Ցետոյ տեղապահ Նշանեան եպիս. ուղերձ մը կարդաց եւ իր տեղապահի պաշտօնը մինչեւ հոս աւարտած սեպելով, պատրիարքական աստն մասնաւոր արարողութեամբ մը յանձնեց Նորընտիր պատրիարքին, որ յուզուած ձայնով մը քարոզեց եւ մասնաւոր մաղթանքներ կատարեց Անգլիոյ Թագաւորին ու Թագուհիին, գահաժառանգ իշխանին ու իշխանուհիին, արքունիքի ամբողջ անդամներուն արեւշատութեան համար։ Առանձին մաղթանքներ եւ օրհնութիւններ կատարեց Հայոց ազգին, հայ եկեղեցականներուն եւ Երուսաղէմի միաբանութեան համար։

Անկէ վերջը, պատրիարքը աւագ խորանէն վար իջնելով, առաջնորդուեցաւ Առաքելական Ս. Աթոռը եւ խնկարկելէ յետոյ բարձրացաւ Աթոռը, ուր տեղի ունեցաւ միաբանութեան անդամներուն կողմէ աջահամբոյր։ «Օրհնեցէք զՏէր» շարականի երգեցողութեամբ։ Հոգեւորականները այս անգամ փիլոններով թափոր կազմած՝ պատրիարքը եկեղեցիէն առաջնորդեցին Պատրիարքարանի դահլիճը։ Երբ թափորը տաճարէն դուրս ելաւ, գաւիթին մէջ կանգ առաւ եւ շարականը ընդմիջուելով, երգուեցաւ բրիտանական օրհներգը (եռաձայն)։ Թափորին ընկերացած Պատրիարքարանի դահլիճը բարձրացան ներկայ օտար բարձրաստիճան հիւրերը. եւ մասնաւոր մեծարանքի արժանացան։

Օտար հիւրերուն մեկնումէն յետոյ, Պատրիարքարանի դահլիճը բերնէ բերան լեցուեցաւ երկսեռ հայ ժողովուրդով եւ նոր միայն սկսաւ հանդէսին երկրորդ եւ վերջին մասը, որ բացուեցաւ եռաձայն ձօներգով մը՝ երգուած Ժառանգաւորաց սաներուն կողմէ։ Ապա Միաբանութեան՝ խօսեցաւ Մկրտիչ եպիսկոպոս։ Ցետոյ Գեւորգ արք. Սարաճեան խօսեցաւ, ի դիմաց Կիլիկիոյ զոյգ կաթողիկոսներուն։ Ի դիմաց եգիպտահայութեան ուղերձ մը կարդաց Մամբրէ վրդ. Սիրունեան ի դիմաց ուսանողութեան Սարգիս սարկաւագ։ Նմանապէս ուղերձ մը կարդաց Նոյնը Մխալեան [illegible] հայ ժողովրդեան, յետոյ [illegible] կապարտէզի սանուհիներէն փոքրիկ մը արտասանութիւն մը ըրաւ եւ ծաղկեփունջ մը մատոյց։

Ժառանգաւորներ եւ Նախակրթարանի սանուհիներ մէջ ընդմէջ կրօնական եւ ազգ. երգեր երգեցին։

Ամենէն վերջը պատրիարքը օրհնութեամբ լի քարոզ մը խօսեցաւ եւ վերստին ուխտեց մինչեւ բարի [illegible] ծառայութիւններով առաջնորդել [illegible] Նախորդին՝ հոգելոյս Դուրեան [illegible] ճամբէն։

Աջահամբոյրէն եւ բոլոր հանդիսութիւններէն վերջ, ներկաները բազմութիւնը դահլիճէն բաժնուեցաւ խորունկ տպաւորութիւնով։

ՅԱԿ. ԹԱԳԻՆ

ՇԱԲԱԹԸ 6 ՕՐ

Մոսկուայի հրամանով, Սով[?]… ջանի մէջ եւս կարգ մը հաստատութիւններու հրահանգ տրուած է որ աշխատանքները տանին [illegible] վեցօրեայ շաբաթներու։

Ամէն ամսու 6ը, 12ը, 18ը, 24ը, 30ը, նշանակուած է ընդհանուր հանգստեան օր։ Բանւորական օրը, փոխանակ 7 ժամի, նշանակուած է 6 ժամ 30 վայրկեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՄԷՋ

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ (Սեփ. Թղթ.). — Դժուար է սոյն սիւնակներու մէջ ներկայացնել Ալէքսանտրէթի ամբողջական գիծագիծը իր զանազան կողմերով։ Պիտի աշխատիմ ամփոփ տեղեկութիւններ տալ։

Ալէքսանտրէթ, Սուրիոյ գլխաւոր նաւահանգիստներէն է եւ խիտ բանուկ քաղաք մը։ Նստած ծովեզերեայ սրճարան մը, մենք կրնանք դիտել հեռադիտակով մեր Տէօրթ-Եոլը եւ Ամանոսեան լեռնաշղթան եւ կրնանք գեղեցիկ երազներով օրօրուիլ ու նաեւ վերյիշել 1921ի այն օրերը՝ երբ փախուստ կուտայինք մեր սիրելի հայրենիքէն, Կիլիկիայէն։ Ամէն օր երբ կը նստիմ վերյիշելու սրճարանը միշտ աչքերս ուղղուած են դէպի հոն, դէպի մեր Փոքր Հայքը եւ որքա՜ն կը մեղադրեմ մեծ ու փոքր քաղաքագէտները որ այդ ցանկալի հողամասը նորէն վերադարձուցին աւարառու եւ ծոյլ Թուրքերուն։

Հայոց թիւը իր շրջանով մօտաւորապէս ունի 18,000 ժողովուրդ, ցրուած իր շրջակայ բազմաթիւ գիւղերուն եւ գիւղաքաղաքներուն մէջ, եւ անկազմակերպ՝ որովհետեւ բացի Թաղային Խորհուրդներէ, չկայ ազգ. վերին իշխանութիւն։ Կարգ մը տեղերու մէջ կղերին ձեռքն ինկած է ազգային կեանքը եւ նորեկ հայ մը դժուար կրնայ զանազանել հայն ու Թուրքը, որովհետեւ ընդհանրապէս կը խօսին Թուրքերէն եւ այն ալ մեծ ճաճոյքով եւ հպարտութեամբ։ Բիւր նախատինք այն հայուն որ փոխանակ այնքան քաղցր ու հարուստ, մաքուր հայերէն լեզուն գործածելու, կ'արտայայտուի անտաշ Թուրքերէնով։

Բոլոր հայաշատ գիւղերն ու գիւղաքաղաքները ունին իրենց ղըպրոցները, անշուշտ ոչ-կանոնաւոր։

Միջոցներ չեն պակսիր, սակայն ոչ ոք կ'ուզէ գիտակցիլ իր պարտականութեան։ Զանազան վայրերէ հաւաքուած ժողովուրդ մը ըլլալով, ծառանումները իրարմէ կը տարբերին։ Չեն կրնար քով քովի գալով իրար հասկնալ։ Ամէն ոք իր գլխուն ուսուցիչ կամ տնօրէն կ'ընեն...

Ալէքսանտրէթ ունի ազգային վարժարան մը, Ֆրերներու Գոլէճը ուր կը յաճախեն նաեւ բազմաթիւ Հայեր, Նուպարեան վարժարանը եւ գիւղերու ղըպրոցներ։ Մօտաւորապէս 1200-1300 աշակերտութիւն մը, որ գուրգուրանքի արժանի է։ Անհրաժեշտ է լուրջ աշխատանքի ձեռնարկել, փոխանակ բախտին կամ պատահական ուսուցիչներու խնամքին յանձնելու այս տղաքը։

Ալէքսանտրէթի օդը լաւ չըլլալով, ամառը ունեւոր եւ բարեկեցիկ դասը օդափոխութեան կ'երթայ Սօվուգ-Օլուգ եւ Աթըք հայ գիւղերը, նաեւ Սուէտիա եւ Քէսապ։ Ամառը քիչ մարդ կը մնայ քաղաք։ Ջուրը լաւ չէ, նոր ջուր բերել տուին, նոր ճամբաներ շինած են եւ նոր ջրանցքներ կը բացուին ճահիճները չորցնելու համար։ Շատ ընդարձակ տարածութիւն մը գետնաճահիճ է։

Նոր շէնքեր կը շինուին եւ քաղաքը կը բարեզարդուի ու կը յառաջդիմէ։ Զմռնեամ բաղ թէ ունինք նաեւ հայրենակիցներ, որոնք կը պաշտօնավարեն կառավարական զանազան ճիւղերու մէջ։ Բայց թէ որքան օգտակար կը դառնան իրենց հայրենակիցներուն՝ հարցական է։

Կարգ մը ունեւոր Հայեր Թուրք աղա-պէյերուն տակաւին գրաւ դրած են եղեր 3-4-5 տարիներէ ի վեր։ Պարտատէրերը խորհելով որ Ֆրանսա կը քաշուի Սուրիայէն եւ դրամը իրենց կը մնայ, մինչեւ ցարդ չէին վճարած։ Տոկոսներուն տակէն ալ հաշուելով կը ցեծան այսօր։ Մեր ծրիակեր Մեծհէնաժիկները սկսած են անհանգստանալ։ Հազարաւոր հնչուն ոսկի ունեցողները այսօր պարտքի տակ կքած են։

Մուսթաֆա Քէմալի լրտեսներն ու գործակալները կը վխտան այս շրջանին մէջ։

Կ'արժէ աւելի ծանրանալ խօսիլ Ալէքսանտրէթի մասին։

Հ. Ա. ՎՐԷԺՈՒՆԻ

“ՌՈՄԱՆԻԱ„ՅԻ ՆԱՒԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՕՍԻ
ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ռումանական *Քուվընթուլ* Թերթը կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը «Ռումանիա» շոգենաւին Նաւապետ Գ. Նէկրօի հետ՝ հետեւեալ խորագիրներուն տակ.—

«ՌՈՄԱՆԻԱ ՇՈԳԵՆԱՒԻՆ ՎՐԱՅ ԳԱՏԱՀԱԾ ՑՈՒՄԸ.— ԱՆՁՆԱԶՈՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐՔԱՆ ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ՝ ՆՈՅՆՔԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ.— ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲՌՆԱԲԱՐԵՆ ՌՈՒՄԷՆ ԴՐՕՇԻՆ ՎԵՀԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»։

Թերթին աշխատակիցը, դէպքին մասին քանի մը տեղեկութիւններ յիշելէ յետոյ, խօսքը կուտայ Նաւապետ Գ. Նէկրօի.

— «Պոլսոյ նաւահանգիստը հասանք ժամը 3ին, կէսօրէ վերջ, եւ ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար այն եղերական պատահարները որոնք տեղի պիտի ունենային քանի մը ժամ յետոյ։ Ըստ սովորութեան, Թրքական իշխանութեանց յանձնեցինք շոգենաւին վրայ գտնուող բոլոր ճամբորդներուն անցագիրները սովորական վաւերացման համար։ Շոգենաւին վրայ կար հայ ճամբորդ մը, Հրանդ Ճանիկեան, որ Փիրէայէն շոգենաւ նստած էր Քոնսթանցայի համար։ Արդ, ժամը ութին առտենները ինծի լուր բերին թէ այդ ճամբորդը կէս ժամէ ի վեր փակուած է ծածքը եւ թէ պատուհանէն կը տեսնուի իր մարմինը անշարժ կախուած ձողէ մը։ Անմիջապէս հրաման տուի դուռը բանալ, բայց շատ ուշ էր։ Շոգենաւին նաւաբոյժը Տօքթ. Փեթրովիչ չկրցաւ ուրիշ բան ընել բայց եթէ հաստատել անոր մահը»։

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նաւապետ Գ. Նէկրօ պահ մը կանգ առաւ.

«Անձնասպանութիւնը, շարունակեց ան, զարհուրելի էր։ Ճանիկեան շատ ցած ըլլալով, որպէսզի կարենայ մէկը հոն կախուիլ, դժբախտը շղթայ մը ձեւացուցած էր վզին շուրջ, չուանը կապած էր մէկուկէս մետր բարձրութեամբ ձողին եւ չուանը քաշած էր դէպի ձախ բոլոր ուժովը, ինքզինքը խեղդելով այսպէս միայն իր կամքին զօրութեամբ։

«Ի՜նչ պատահած էր, ինչ սոսկալի յուսահատութիւն, ինչ սոսկալի երկիւղ այս թշուառը մղած էր անձնասպան ըլլալ այնքան զարհուրելի ձեւով եւ այնքան գերմարդկային կամքով։ Անմիջապէս նախնական քննութիւն մը բացի եւ ահաւասիկ արդիւնքը խորհրդաւորութեան։

«Մեր շոգենաւին Պոլիս հասած վայրկեանէն իսկ, Թուրք ոստիկանութեան գործակալները շատ մօտէն կը հսկեն եղեր այս ճամբորդին վրայ, անոր հետեւելով քայլ առ քայլ։ Դժբախտը նշմարած էր այս պարագան եւ վերջին ծայր ջղային դարձած։ Այս պարագան պատմած է հայրենակիցներու, որոնց ծանօթացած է շոգենաւին վրայ։ Յետոյ այլեւս ոչ ոք տեսած է զայն։ Աւելի յետոյ, Թուրք ոստիկան մը եկած ըսած է շոգենաւին նաւապետներէն մէկուն որ այս ճամբորդը մտած է ծածքը եւ թէ հոն կը մնայ աւելի քան կէս ժամէ ի վեր։ Այսքան միայն։

ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՆՓՈՒԹՈՒԹԻՒՆԸ

Դժբախտ Ճանիկեանի վրայ գտնուած են մօտ 300 հազար լէյ, ընտանեկան թուղթեր զորս Նաւապետ Գ. Նէկրօ ուզած է յանձնել ռումէն հիւպատոսարանին։ Միւս կողմէ Ճանիկեան եգիպտական անցագիր կրելուն համար նաւապետը լուր ղրկած է նոյնպէս եգիպտական հիւպատոսարան։ Սայն հիւպատոսարաններու պաշտօնեաներէն ոչ մէկը նեղութիւնը յանձն առած է շոգենաւ գալու։

Նաւապետ Նէկրօ մտահոգ որ դժբախտ Ճանիկեանի ճամբու միւս ընկերը, որուն հետ խօսած էր, պիտի հետապնդուի ինքն ալ Թուրք ոստիկանութեան կողմէ, պնդած է որ հիւպատոսներէն մէկը անպատճառ շոգենաւ գայ, որպէս հաւանականութեան համար։ Բայց ի զուր։

«ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ»

«Ի՞նչ կրնայի ընել, կ'ըսէ նաւապետը, թնդանօթնե՞րը դարձնել անոնց վրայ»։ Երկու հիւպատոսարաններու այս անփութութեան վրայ Նաւապետ Նէկրօ հրահանգ կուտայ իր սպաներէն մէկուն՝ պահպանութիւն առանձնել կանխելու համար որեւէ բռնութիւն Թուրք ոստիկանութեան կողմէ միւս ճամբորդին վրայ։

Արդ, իրականացած են նաւապետ Նէկրօի նախազգացումները։

«Երեկոյեան ժամը տասնըմէկին մօտ, կը շարունակէ նաւապետը, պահակ սպան լուր բերաւ ինծի թէ Թուրք ընդհանուր դատախազը, 27 ոստիկաններու ընկերակցութեամբ շոգենաւ եկած է եւ կ'ուզէ ինծի հետ տեսնուիլ։ Կամրջակին վրայ ելայ. ընդհ. դատախազը խօսեցաւ հետեւեալ ձեւը.

— «Գիտենք որ կ'արշաւենք ռումէն հողը, գիտենք որ ապօրէն գործ մը կ'ընենք. այս բոլորով մէկտեղ՝ եկած ենք ձերբակալելու միւս հայ ճամբորդը»։

Բոլոր ուժովս բողոքեցի, փորձեցի բանակցիլ ժամանակ շահելու համար, որովհետեւ միշտ կը յուսայի թէ հիւպատոսարանէն պաշտօնեայ մը կուգայ։ Բայց մէկը չեկաւ։ Թուրք դատախազը բանի տեղ չդրաւ իմ բողոքներս։ Ի՞նչ կրնայինք ընել։ Մեր թնդանօթները անոնց վրա՞յ դարձնել։ Ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, Թուրք դատախազը խլեց այս ճամբորդը շոգենաւէն որ կը կրէր ռումէն դրօշ, կը կրէր «Ռումանիա» անունը եւ կը պատկանէր Ռումէն Շոգենաւային Գործակալութեան։

Նաւապետ Նէկրօ ոտքի կ'ելլէ զայրացած։

— «Պարոն, Ռումանիայէն աւելի ոչ մէկ երկիր կրնար պարտաւորեցնել Թուրքերը յարգելու հիմնական իրաւունքները։ Երեք հարիւր հազար աւելի Թուրքեր կ'ապրին Ռումանիոյ մէջ եւ կ'օգտուին ռումէն կառավարութեան անսահման համակրութենէն, որ աւելի քան երկու հարիւր միլիոն լէյ կ'արժէ կառավարութեան։ Անոնց մզկիթը կը գտնուի Պուքրէշի ամէնէն գեղեցիկ վայրը, Բարքսուլ Քարոլի մէջ։

Կը նայէի նաւապետ Նէկրօի, կ'աւելցնէ «Գուվընթուլ»ի աշխատակիցը, անոր բարձր եւ պատկառելի հասակին, իր առնական կեցուածքին, իր կորովի դիմագիծերուն եւ կը նկատէի որ դէմս ունիմ բացառիկ հանրային ամբաստանիչ մը, որ կը ներկայացնէ ուժգին բռնութիւն մը՝ կապուած եղերական մահուան հետ մէկուն՝ թերեւս այնքան անծանօթ որքան անիկա՝ որ արձակուեցաւ վերջերս,— այլ նաեւ ռումէն հայրենասէր մը որ իր բոլոր սրտովը կը բողոքէ ռումէն դրօշին իրաւունքներուն հանդէպ գործուած բռնութեան դէմ»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հիթլէրեան օդանաւորդներ.— *Հիթլէրեան կազմակերպութիւնը ցարդ ունէր իր մարտական խումբերը, յարձակողական եւ պաշտպանողական բաժանումներով, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժի խումբեր. բոլորն ալ կազմակերպուած զինուորական կերպով։ Հիթլէր որոշած է այս անգամ կազմակերպել նաեւ իր օդանաւորդներու խումբը։*

Ամերիկեան անգործութիւնը.— *Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը յայտնէ թէ թէեւ երկու ամիսէ ի վեր անգործութիւնը սկսած էր նուազիլ, սակայն յունուարին պէտք է անգործներու թիւը նորէն անցնի 7.5 միլիոն։ Ուրիշ կազմակերպութիւններ, մինչեւ 9 միլիոնի կը բարձրացնեն։*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՍԻՄՈՆԻԿԸ

«Խորհ. Հայաստան»ին մէջ (29 Նոյ.) տեսնի ձեւով յօդուած մը ունի Դրաստամատ Սիմոնեան, այժմ կրթական գործավար։

Իր հասակին բարձրութենէն դիտելով «հսկայական» փոփոխութիւնները, որ կատարուած են Հայաստանի մէջ, կը բացագանչէ.

— «Հիմնովին վերափոխուած է մեր երկիրը։ Որեւէ խաւարամտութեան, գաղթականների ու որբերի, քաղցի եւ մահի մի երկիր էր Դաշնակցութեան օրով, այսօր նա դարձել է սոցիալիստական շինարարութեան եռ ու զեռի երկիր։

Հայաստան տնտեսական շինարարութեան զուգընթաց ծաւալուած է կրթական յեղափոխութիւնը։ 1931ին ժողովրդական լուսաւորութեան յատկացուած էր 12,50 միլիոն ռուբլի։ 1932ին խորհրդային պետութիւնը յատկացրել է 2,5 անգամ աւելի։

Մեր դասակարգային հակառակորդները յաճախ պրցում են թաքնուած «հայկական ազգային մշակոյթի մեռնելու» մասին Խորհրդային Հայաստանում։ Նրանք Հայաստանի կոմունիստներին են մեղադրում այդ մահուան մէջ։ Հայաստանի կոմունիստները կարող են հպարտանալ այդ մեղադրանքից։ Հայկական ազգայնականութեան կողմից ոչնչացուող ազգային կրթութիւնը քաղքենիական, թունաւոր ազգայնական էր իր բովանդակութեամբ, ծխական՝ իր ձեւով։ Խորհրդային Հայաստանի բանւոր դասակարգը կերտում է պրոլետարական մշակոյթը,— ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգայնական։ Այդ իսկ պատճառով Մխիթարեան աստուածապաշտ հայրերը, անմահութեան տենչող Շանթեան ու Ահարոնեանները, բուրժուական «եղբայրութեան» փետուրներով ծածկած Թէքէեանները ու Մալէզեանները իրաւունք ունին արտասուաթոր աչքերով դիտելու մեր կուլտուրական առաջխաղացումը։ 9 բարձրագոյն դպրոցներ, շուրջ 60 արհեստագիտական վարժարաններ, 1000ից աւելի նախակրթարաններ, մօտ 200 եօթնամեայ դպրոցներ, բանւորական համալսարաններ դարբնում են մեր աճող պատանի եւ երիտասարդ սերունդի Մարքս-Լէնինեան աշխարհահայեացքը»։

Կը թուի թէ Դրաստամատ Սիմոնեան բաւական կոմունիստ է դարձեր Հայաստան վերադառնալէն, մանաւանդ գործավար դառնալէն յետոյ։ Արդարեւ ցոյց կուտայ Դաշնակցութեան մէջէն հալածուած կուսակցութեան մը ջղայնութիւնը, ծծմխսութիւնը, ջարդել-փշրելու տրամադրութիւնը, քաջնազարութիւնը, ահա թէ ինչո՛ւ այս պզտիկ կոմունիստին ձայնն ալ զիլէն բարձր կ'ելլէ։

ԿԱՐՃԵՎԱՆԻ ՋՐԱՆՑՔԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Նոյեմբեր 29ին կատարուեցաւ Կարճեվանի ջրանցքին բացումը։ Խօսած ենք այս ջրանցքին արժէքին մասին։

Ջրանցքը կը գտնուի Մեղրիի շրջանին մէջ եւ կը սկսի Բուղաքարչայ գետէն, կ'անցնի Վահրավար գիւղին վրայէն եւ կը վերջանայ Կարճեվանի մօտ։

Ներկայիս Բուղաքարչայ գետին ջուրը կ'երթայ մինչեւ Վահրավար գիւղը, 10 քիլոմեթր երկարութեամբ, Կարճեվանի ջրանցքը պիտի ոռոգէ «Մետաքս» խորհրդային տնտեսութեան թթենուտները։

Ջրանցքին պատրաստութեան համար ծախսուած է 1 միլիոն ռուբլի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փարիզէն ու Լիոնէն յետոյ, Մարսէյլ եւս կը պատրաստուի տօնել Կոմիտաս վարդապետի 60ամեայ յոբելեանը, անշուշտ իր միջոցներուն եւ ուժերուն ներած չափով։

Գաղափարը յղացուած է շատ առաջ, Քէօթահիոյ Հայրենակցական Միութեան հիմնուած օրէն իսկ։

Միութիւնը իր ժողովներուն մէջ քանի անգամներ զբաղեցաւ այս ձեռնարկով։ Սակայն նկատելով ղեկավար-ուսուցիչի չգոյութիւնը եւ նորակառոյց եկեղեցիի բացման առթիւ երաժշտագէտ Վարդան Սարգիսեանի հաւանական ներկայութիւնը, բաւականացաւ Փարիզի համերգին մասնակցիլ պզտիկ նուէրով մը եւ սպասեց յարմար առիթին։

Ինչպէս ալ եկեղեցիի բացման պատրաստութիւններու ընթացքին, Վ. Սարգիսեան կը գտնուէր Մարսէյլ ու Վարդապետին հայրենակիցներու հետ համաձայնելէ յետոյ, եկեղեցական երգերու փորձերուն զուգընթաց սկսած էր Կոմիտասեան աշխարհիկ երգեր սորվեցնել։

Մարսէյլի Հայերը կ'ապրին հաւախումբ։ Ամէն թաղ ու շրջան իրեն յատուկ ընտանեկան մթնոլորտ մը ստեղծած է եւ երբ երգչախումբի մը կազմութեան լուրը կը տարածուի, կը վարակուին առհասարակ բոլոր խաւերն ալ։ Թերթերու հրաւէրի մը վրայ 60ի կը բարձրանայ երգիչներու թիւը, իսկ փորձի ներկայանալով դժգոհ յաճախողները գրեթէ եռապատիկն են, որովհետեւ Գ. Վ. Սարգիսեան ձայները անյարմար գտած եւ կամ մարզուելու համար երկար օրերու պէտքը զգացած էր։

Անօրինակ եռանդ կայ Մարսէյլոյ երկսեռ երիտասարդութեան մէջ հայ երգի, գեղարուեստի եւ երաժշտութեան հանդէպ։ Բայց չկան առաջնորդներ եւ կազմակերպիչներ եւ կամ եթէ կան մատի վրայ համրուող մի քանիներ, անոնք ալ համախմբուած են Փարիզ, գաւառները լքելով, մանաւանդ Մարսէյլի պէս «գաւառ» մը որ կրնայ առաջին մրցանիշը ստանալ ազգային կրթական մարզին մէջ, իր նիւթական զոհաբերութիւններով։

Երգչախումբի անդամները ընդհանրապէս աշխատաւորներ են, որոնք այս գործի տագնապին կ'ուզեն օրը օրին յանձնել իրենց վստահուած գործերը, որպէսզի կարենան միշտ գործ ունենալ, միւս կողմէ բարոյական պարտականութիւնը կ'ազդէ հոգիներն եւ գրեթէ երկու ամիս է, ամէն իրիկուն կօշկակար երիտասարդը իր գոգնոցը թեւէն կը շպրտէ երկու ժամ առաջ, դերձակուհին իր կարի մեքենան կը գոցէ ու կը վազէ փորձի։

Արուարձաններու մէջ բնակողներ շատ անգամ կը ստիպուին երկու հանրակառք առնել եւ հեւ ի հեւ կը հասնին փորձին վայրը։

«Հայ Ակումբ»ի վարչութիւնը սիրայօժար իր սրահներէն մէկը տրամադրած է փորձերուն։ Գ. Սարգիսեան իր բոլոր ուժով կ'աշխատի գաղութին հայ երգի եզակի օր մը։

Թէ երգչախումբէն եւ թէ կազմակերպիչներէն կան հայրենակիցներ որոնք մէկէ աւելի պատճառներով յուսահատ են նիւթական արդիւնքի մասին։ Համերգը պիտի տրուի Դեկտ. 24ին, որով շատ կարճ ժամանակամիջոց մը կայ պէտք եղած յայտարարութիւններն ընելու համար։ Երկրորդ Կաղանդի առթիւ մեծ ու պզտիկ Միութիւններ սկսած են հանդէսներ կազմակերպել։ Կայ նաեւ Գ. Շահ-Մուրատեանի երգահանդէսը։

Բայց եւ այնպէս, այս համերգը իր առանձին տեղն ունի։

Ուրեմն դեկտեմբեր 24ին Մարսէյլի հայ գաղութը առիթ պիտի ունենայ ոչ միայն յարգանքը մատուցանելու Հայկական վարպետին, այլ եւ ստանալու գեղարուեստական մեծ վայելք մը։

Ս. Միլտոնեան

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՀԷՐԻՔՈՒՐ, 15 Դեկտ.— Պելֆորէն 13 քիլոմեթր հեռու գեղեցիկ եւ օդասուն գիւղաքաղաք մըն Հէրիքուրը, շրջապատուած՝ կտաւեղէնի հինգ մեծ գործարաններով, որոնց բոլորն ալ կը պատկանին Schwob Frèreներու։ Բոլորին մէջ կը գործեն մեր հայրենակիցները այր եւ կին, ստանալով օրական 12-18 ֆրանք։

Թէեւ օրականները քիչ են, բայց գործաւորներուն տրամադրուած սենեակներուն վարձքերը շատ չնչին ըլլալով, մեր հայրենակիցները բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Ինչպէս 1927ի գործազրկութեան առեն, այս անգամ ալ քաղաքիս գործարանները փոխանակ բանուորը արձակելու, նոր գործաւորուհի անգամ կ'ընդունին, առանց ազգի խտրութեան։ Քաղաքիս մէջ կայ նորեկ ընտանիք մը որուն անդամները տակաւին գործի սկսած չըլլալով, բոլորս միացած փոքրիկ հանգանակութեան մը ձեռնարկեցինք օգնելու համար։

Հոս բոլորն ալ համակիր են Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Շատ հաւանական է որ մօտերս խումբ մը կազմուի։

Այստեղ ալ ունինք թափթփուք մը, որ սիրտ կը պղտորէ։ Պիտի զգաստանա՞յ արդեօք։

Թղթակից

ԻՆՉՊԷՍ ԱՇՆԱՆ ՏԵՐԵՒՆԵՐ

Մեր սիրելի ընկերն ալ գոց տուինք հիւծախտին։

Ստեփան Քաջատուրեան ծնած էր Մարզուան 1910 օգոստոս 29ին։ Մխիթարեան Սան էր և շրջանաւարտ եղաւ Միլանի վարժարանէն 1929ին։ Զունենալով նիւթական միջոցներ, կ'անցնի Փարիզ և կը նետուի աշխարհ։ Ծարաւէ աշխատող մըն էր։ Յուսահատիլ չէր գիտեր եւ վերջերս փոքրիկ կազմատուն մը բանալու փափաքն ունեցաւ եւ յաջողեցաւ։ Բայց 1931 յուլիս 14ին վարակուեցաւ հիւծախտէ եւ հինգ ամիս չարաչար տառապելէ յետոյ, Դեկտ. 12ին շաբաթ գիշեր շիջեցաւ հիւանդանոցին անկիւնը։

Չարաբախտ ընկեր, փունջ մը ծաղիկ ալ ընկերներուդ կողմէ, անմոռանալի յիշատակիդ։

Իր ընկերները

ՇԱՎԻԼՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ կիրակի օր, Ուաշինկթըն Փալասի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Շավիլի Եկեղեց. Ընկերակցութեան կազմակերպած երեկոյթ-պարահանդէսը ի նպաստ տեղին մանկապարտէզին։ Ընտիր բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերել ձեռնարկը։

Գեղարուեստական բաժինը անցաւ շատ յաջող։ Կը մասնակցէին Օր. Ճամպազ (դաշնակ), Գ. Յակոբեան (հայկական երգեր), Օր. Անժէլ Նիքօլէսքօ (պար)։ Բոլոր արուեստագէտները արժանացան ջերմ գնահատութեան։

Շավիլի Երիտ. Երկս. Միութեան նուագախումբը՝ բարեհաճ մասնակցութեամբ Օր. Ճամպազի, դադարի միջոցին նուագեց հայկական կտորներ։

Գաղանձեան եղբայրները յաջողութեամբ ներկայացուցին «Հայրենաքաղձութիւն» մէկ արար ողբերգութիւնը։

Գնահատելի էին Գ. Նուպար Յովհաննէսեանի թափած ջանքերը հանդէսին յաջողութեան։

Այս առթիւ սակայն, ցաւով պէտք է արձանագրենք Շավիլցիներու բացակայութիւնը հանդէս մը, որ կազմակերպուած էր ապահովելու համար իրենց մանուկներուն հայեցի կրթութիւնը։

Գ. Յ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 17ին MUTUALITÉի սրահին մէջ կը կազմակերպէ գեղարուեստական հանդէս մը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Համազգայ խումբի կողմէ
25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս
202 Rue Boileau, Ժանկէօզեանի ճաշարանին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ եւ խմբերգ, ճոխ պիւֆէ
Մուտք՝ այրերու 5 ֆր., կիներու 3 ֆրանք

ԽԱՑԵԱՄԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

27 Դեկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին
Sociétés Savantesի սրահին մէջ

Բանախօսութիւն անմահ բանաստեղծ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ մասին

Քառեակներու երգը երեք բաժանմունքով՝ Գինի, Ունայնութիւն, Աստուծոյ դէմ: Երգի պահերուն քանոնի Ցակոբ. Ջութակի Հայկ եւ ուտի Բարունակ կը պատասխանեն իրենց թաղսիմներով, ինչպէս նաեւ կը նուագեն սոլոներ:

Թառիստ Ժորժ կը նուագէ պարսկական եղանակներ եւ կ'ընկերանայ նշանաւոր պարուհի Օր. Ճէնանիին՝ իր շղարշի եւ այլ պարսկական պարերուն:

Պ. Միշա Արզումանեանց կ'երգէ կարգ մը Սայեաթ Նովայէ՝ Թառի ընկերակցութեամբ:

Անապարեցէք ձեր տոմսերը: Գին՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք: Կը ծախուին «Յառաջ»ի եւ «Կամքուշ»ի խմբագրատուններէ, Պ. Հրաչ Սարգիսեանի խանութը, Հրանտ - Սամուէլի քով եւ բոլոր ծանօթ տեղերը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ ԿՈՄԻՏԱՍ վարդապետին
Իր ծննդեան 60ամեակի առթիւ
Նախաձեռնութեամբ Բէօթանիայ Հայր. Միութեան
Հովանաւորութեամբ Ազգային վարչութեան եւ
Նախագահութեամբ ՊՕՂԱՔԵԱՆ արքեպսկոպոսի

24 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Մասիլիա, 1 Rue de l'Arsenal. 60 հոգինոց երկսեռ երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ: Կը մասնակցին Օր. Ավետեան Փարիզէն, Պ. Ս. Չէօրէկեան (Լութակ), Mlle Y. Hermann (դաշնակ),

Տոմսերը 20, 15 եւ 10 ֆր.: Կը ծախուին միութեան եւ երգչախումբի բոլոր անդամներու քով, իսկ հանդէսին օրը՝ կէսէն ժամը 8.30էն:

ԾԱՆՕԹ.— Ծխելը արգիլուած է, կը խնդրուի երախայ չբերել:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վառվ. Հայր. միութեան նորակազմ «Արծիւ» ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. ԽՏԻԿԵԱՆԻ:

Այս Կիրակի ժամը 5ին Սինէմա Նուվէլթէի մէջ:

32 հոգի բեմի վրայ: Նոյն օրը ժամը 4ին առաջնորդ Սօսիէթէ Լիոնէզէն մինչեւ հանդիսավայր:

Մուտք 4 եւ 3 ֆրանք

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ ՏԱՍԸ ԺԱՄ ԺԱՄԱՆՑ

Mutualitéի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor մէթրօ՝ Mutualité
ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐ, ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ՏՕՆԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՕՐԸ
Պիտի վայելէք մինչեւ առաւօտ պարի եւ երաժշտութեան հաճոյքը: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի լաւագոյն դերասանները: Ապահովեցէք ձեր տոմսակը նախօրօք:

Le Gérant H STEPHAN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն Ակումբին մէջ, կը խօսի՝ ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին, 20 Ave. Ville d'Avray: Շավիլ: Կը խօսի ընկ. Կ. Սասունի, նիւթ՝ Հայոց դատը եւ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. միութեան Գրական-վիճաբանական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ Տըլափէի մէջ: Ընթերցում Ա. Ահարոնեանի գործերէն եւ զրոյց: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԼԻՈՆԻ Մազպերտ խումբի ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 RueDuguesclin: Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊՕՄՈՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ կորիւն, Աւագ-Առիւծ եւ Զօրոս Սայտօ խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ ԿԱՐ ՏԸ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին Յովհ. Յօնոեանին տան մէջ: Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի մէջ Salle S, նիւթ՝ Հայ որբերը եւ որբային կազմակերպութիւնները Կովկասի մէջ երէկ եւ այսօր: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

4.— ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ օրն ու յաջորդ օրը պահականոց առաջնորդուեցան բազմաթիւ Հայեր, որոնք կասկածելի կը համարուէին, կամ դէպքէն տեղեակ կամ մեղսակից ականատես կը կարծուէին: Ձերբակալուեցաւ նոյնպէս Թամփանա Սարգիսին որդեգիրը, Կարապետ, այլ անուամբ Արշակ, որ աշկերտութիւն կ'ընէր Սարգիսի մօտ:

Կարապետի հարցաքննութիւնը կատարուեցաւ այսպէս.

— Դո՞ւն գարկիր Սեդրաքը:

— Սեդրա՞ք ըսիք, այդպիսի մարդ չեմ ճանչնար եւ մա՛րդ ալ չեմ զարկած:

— Այն ատեն ըսէ թէ ո՛ւր կը գտնուէիր ուրբաթ իրիկուն ժամը 3ին:

— Ուրբաթ ժամը 6էն ետքը, բարեկամիս հուկթափաճառ Ավրամին հետ գացինք Սարը Եօրկիի երկրորդ գինետունը: Մինչեւ ժամը 8,30 կամ 9ին օղի խմեցինք այնտեղ: Յետոյ «լաթերեա» մը վարձելով գացինք Տաշլիին գինետունը: Ժամը 10.30ին մեկնեցանք այդտեղէն, եւ ես գացի Համամ փողոցը բարեկամուհիիս՝ Օլկայի տունը: Կէս մը չառ փախցուցեր էի: Գիշերը ժամը 3,30ի առտենները արթնցայ: Տաքութիւն ունէի եւ կ'այրէի կարծես: Ուզելով քանի մը լիմոն գնել եւ լիմոնատ մը շինել, փողոց իջայ: Շրջիկ ոստիկանները ձերբակալեցին զիս: Վոյվօտայի կեդրոնը տարին: Յաջորդ առաւօտ ոստիկանապետ Շէմսէտտին էֆէնտի ազատ արձակեց զիս եւ Սարգիսին արհեստանոցը գացի: Կիրակի առաւօտ կանչեցին Բերայի ոստիկանական պահականոցէն ու արգելափակեցին զիս:

— Աղէկ, սակայն ի՞նչ բանալիներ էին, որ գտնուեցան վրադ: Սա տարօրինակ բանալին ո՞ր դրամարկղին կը պատկանի: Ի՞նչ զարմանալի բանալի է այս:

— Էֆէնտիս, այս բանալին չորս ամիս առաջ ինծի տուաւ Մարիքան որ Նիւքսէլ Գալտըրըմի վրայ, Իրիսթոյի հանրատան դրամապահուհին կը համարուի: Ճամբէն գտեր էր:

— Ուրեմն չես ճանչնար Սեդրաքը, եւ զայն չես սպաննած:

— Անշուշտ, Աստուած չցուցնէ:

Կանչուեցաւ Թամփանա Սարգիսը եւ երես երեսի բերուեցաւ Կարապետի հետ:

— Կը ճանչնաս այս տղան, չէ՞: Քու աշկերտդ է եղեր:

Թամփանա Սարգիս սկսաւ կակազել:

— Ո՞վ, այս... երիտասարդը՞...: Չէ, չեմ ճանչնար: Ո՞վ է այս մարդը:

— Ի՞նչ օգուտ ունի ուրանալը, տե՛ս արդէն խոստովանեցաւ ամէն բան:

Թամփանա Սարգիս բարկութեամբ նայեցաւ Կարապետի երեսը: Կարծես ըսել ուզեր. «Ուրեմն դուն խոստովանեցար, հա՞, լաւ, ես ալ ճշմարտութիւնը ըսեմ եւ դուն ալ տես»: Եւ դառնալով հարցաքննիչ ոստիկանապետին, ըսաւ.

— Կը ներես, պէյէֆէնտի, կը ճանչնամ: Կը ճանչնամ այս մարդը: Ես հաւատարիմ զաւակն եմ այս երկրին: Սուտը ի՞նչ է, չեմ գիտեր: Շիտակ պիտի խօսիմ:

— Շատ մի երկնցներ, եւ պատմէ: Ով որ ճշմարիտ կը խօսի, չի գլխար եղէն:

— Ճշմարիտ պիտի խօսիմ, պէյէֆէնտի: Այս աւանակին աւանակը, որ Կարապետ կը կոչուի, 12 տարիէ ի վեր որդեգրած եմ: Հարազատ զաւկէս աւելի սիրած եմ զինք: Սակայն տարի մը ի վեր մոլորեցաւ եւ կոմիտէճիներուն սկսաւ յաճախել: Կոմիտէճիներուն մէջ կատաղի մէկը կայ, ո՞վ է, գիտե՞ս...:

— Ի՞նչ գիտնամ, բոլորն ալ կատղած են: Ո՞վ է այդ բանձը:

— Ղալաթիոյ Հայոց եկեղեցիին բարապանը, Վարդանը չկա՞յ...

— Այո՛, այո՛, նշանաւոր Վարդան փէտային...

— Այո՛, ճիշդ այդ փէտային, պէյէֆէնտի, իմ այս հոգեզաւակս սրտակից բարեկամը դարձաւ անոր: Ամէն օր յանկարծ, փը՛րթ, խոյս կուտայ խանութէն, պահ մը կը կորսուի, անոնց մօտ կ'երթայ: Կ'երթամ, կը տեսնեմ, որ քաշուած գինետան մը մէջ կամ անձայն սրճարանի մը անկիւնը՝ շշնչելով կը խորհրդակցին: Կը կանչեմ մեր անառակը ու կ'ըսեմ. «Տղա՛ս, լաւ ընթացք չէ այս, ետ դարձիր այդ ճամբէն, եկուր խանութս հանգիստ նստէ», ու կը յորդորեմ, կը յորդորեմ, մինչեւ որ մազ բուսաւ լեզուիս վրայ: Վերջապէս, մայիս 10ին, ուրբաթ ժամը 4.30ի առտենները Վարդան մեր խանութը եկաւ: Կանչեց Կարապետը: Կէս ժամ գաղտնի խօսակցեցան: Վարդան մեկնեցաւ: Տղը նստեցուցի մերինը. «Տղա՛ս, վերջը կը գլխա՛ս, մի խօսիր այդ կոմիտէճիներուն հետ, պատիժը կը գտնես եղէնն»: Չկրցայ համոզել, պէյէֆէնտի: Մէկուկէս ժամ ետքը կորսուեցաւ նորէն: Գիշերը ժամը 3ին, 3.30ին առտենները վերադարձաւ գինով: Հասկցայ:

Թամփանա Սարգիսի հարցաքննութենէն յետոյ, կանչուեցաւ հուկթափաճառ Ավրամը: Այս մարդը, համաձայն իր յայտարարութեան, ուրբաթ օր կը շրջէր Սկիւտար, Պէշիկթաշ ու Բերա, հաւաքելու համար իր առնելիքները: Իրիկուան դէմ կը մտնէ Սարը Եօրկիի գինետունը, գանձելու համար 15 դրշ. պարտքը: Յետոյ ոտքի վրայ երկու գաւաթ օղի կը պարպէ ու կը վերադառնայ իր տունը: Բնաւ չի ճանչնար Կարապետը, չէ տեսած գինետան մէջ եւ ուրիշ ոչ մէկ գինետան մէջ օղի չէ խմած հետը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	8 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.285

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
18 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1754

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԸ՝ ՓԱՐԻԶԷՆ, ԳՈՐԾԸ՝ ԳԱՒԱՌԷՆ

Երկու պզտիկ լուրեր՝ գաւառէն։ «Ձայներ գաւառէն»։

Լիոնի մէջ, Բալուի Հայր. Միութիւնը, որոշած է «ներքին օգնութեան սնտուկ մը» հաստատել, իր հայրենակիցներուն համար։ («Յառաջ» 15 դեկտ.)։

Վալանսի մէջ, Խարբերդի Հայր. Միութիւնը հիմը դրած է Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի մը, «որ յատուկ է միայն Խարբերդցիներուն»։ (Տես Գ. էջ)։

Երկու ձեռնարկներն ալ կապ ունին գործադրկութեան տագնապին հետ, եւ դրուած են նեղ հայրենակցական գետնի վրայ։

Ուրիշ առթիւ դատապարտած ենք այս ձգտումը։ Բայց այսօր, ստիպուած ենք բաւական մտածել, ո՛րքան մեղադրանք ուղղել առաջ։

Անհաւասարկ ամիսներէ ի վեր կ՚արծարծուի Օգնութեան Սնտուկի խնդիրը, ջերմ հետաքրքրութիւն շարժելով բանուորական շրջանակներու մէջ։ Գաւառը անմիջապէս արձագանգ տուաւ եղած թելադրութեան, սպասելով որ անմիջապէս գործի կը ձեռնարկեն Փարիզի կամ ուրիշ կեդրոնի մը մէջ։ Գաւառը պատմեց իր ցաւերը, ներկայացուց տագնապին զանազան ծալքերը։ Եւ սպասեց որ գործի ձեռնարկեն աւելի բախտաւորներն ու ձեռներէցները, բարի օրինակ հանդիսանալով։

Բայց, չէ՞ որ սպասելն ալ սահման ունի։

Որ եւ է քաղաքի մէջ, ո՛ր եւ է մարմին քաջութիւնը չունեցաւ ասպարէզ իջնելու, եւ խօսքէն գործի անցնելու։

Միւս կողմէ, տագնապը կը զարգանայ յամրաբար, բայց առանց ընդհատման, հետզհետէ խառնելով թշուառութեան պատկերը։

«Անճարն ուտէ բանջարը»։ Եւ անհաւասարկ երկու Հայր. Միութիւններ ստիպուած են իրենց գլխուն ճարը նայիլ։

Երբ ուզածդ չես կրնար ընել, կրցածդ կ՚ընես։

Իբրեւ հիմնական ուղղութիւն, սխալ է այս ճամբան։ Թշուառութիւնը ծննդավայր չի ճանչնար։ Դժբախտ ընտանիք մը, ո՛ր գաւառին ալ պատկանի, միշտ իրաւունք ունի հանրային աջակցութեան։

Բայց, իբրեւ դարման բացառիկ, առժամեայ կացութեան մը, կը կարծենք թէ պէտք է ողջունել եղած փորձը, եւ ոչ թէ պարսաւել։

Հոգ չէ, թող միւս Հայր. Միութիւններն ալ գործի սկսին այս ճամբով,— եղբայրական օգնութիւն կազմակերպելով իրենց հայրենակիցներուն համար։ Այս նախնական ձեռնարկները բազմանալով, պիտի գոյացնեն ցանց մը, զոր կարելի է վերածել ընդհանուր շրջանային միութեան մը։

Այսպէս, երբ Լիոնի եւ Վալանսի, Փարիզի եւ Մարսէյլի Հայր. Միութիւններն ալ օրինակ առնեն Խարբերդէն եւ Բալուէն, եւ ունենանք 8—10 «Օգնութեան Սնտուկներ» միեւնոյն շրջանին մէջ, պատճառ չկայ որ միութեան գիծ մը չհաստատուի անոնց միջեւ։

Այսպիսի պարագայի մը մէջ, ուրիշ կազմակերպութիւններ ալ— Ազգ. Միութիւն, Բարեգործական, Կարմիր Խաչ. Աղքատախնամ եւն.— պարտաւոր պիտի կրնան զանել խուսափելու։ Եւ կ՚ունենանք ընդհանուր ձեռնարկ մը։

Ամենադէշ պարագային, եթէ իւրաքանչիւր Հայր. Միութիւն հոգայ միայն իր գործազուրկները, դարձեալ նպաստած կ՚ըլլայ թշուառութիւնը մեղմացնելու համար։ Թէեւ, գործունէութեան այդ ձեւը պիտի ըլլար չափազանց նահապետական։

Այս բոլորին մէջ, ամէնէն մխիթարական պարագան այն է որ, մինչ Փարիզը կը խօսի, գաւառը գործի ձեռնարկած է արդէն։ Գէշ-աղէկ, յառաջ եկած են երկու համեստ կորիզներ, որոնց ձեռներէցութիւնը կրնայ վարակիչ դառնալ։

Ճամբան բացուած է, հոգ չէ թէ դառ-դառ քալելով։

Արդ, երկա՞ր պիտի տեւէ միւսներուն թմրութիւնը։

Եթէ կայ քաղաք մը կամ գիւղ մը որ գործազուրկ չունի, բայց ունի Հայր. Միութիւն, ինչո՞ւ չմիանայ կազմուած սնտուկին, իբրեւ բարոյական աջակից եւ նկատուելի ազդիւր։

Եւ եթէ ճիշդ է որ շատ մը Միութիւններ պահեստի դրամ ունին, ինչո՞ւ անոր գոնէ մէկ մասը չտրամադրեն գործազուրկներու, օգնութեան սնտուկներ կազմելով իրենց կարգին, կամ ձեռք ձեռքի տալով ուրիշներուն հետ։

Ո՛ր կողմէն ալ քննենք հարցը, միեւնոյն է եզքը.— Նախաձեռնութիւն եւ կազմակերպութիւն։

Բալուի եւ Խարբերդի օրինակները պիտի ծառայեն նաեւ երեւան հանելու գործազուրկներուն բուն թիւը, անոնց իրական կացութիւնը։ Կարճ խօսքով՝ թշուառութեան ամբողջական պատկերը, որ պարզ չէ տակաւին։

Միջակեալ բանք որ՝ վրդովիչ համեմատութիւններ առած է տագնապը՝ մեր հայրենակիցներուն համար։ Բայց թիւեր կը պակսին։

Առ հասարակ, լաւ չենք հասկնար թուանշաններու արժէքը։ Կը կարծենք թէ ո՛ր եւ է իրողութիւն ապաւորիչ կը դառնայ, երբ ածականներով բեռնաւորուի։ Մինչդեռ մէկ թուանշանը ամբողջ պատմութիւն մը կ՚արժէ։

Անհամբեր սպասելով նոր կորիզներու կազմութեան, կ՚ուզէինք որ յաջորդ անգամ կարենայինք արձանագրել— Փարիզն ալ կը գործէ, գաւառն ալ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՃԷՊԷԼԸ ՏՐԻՒԶՆ ԱԼ ԱՆԿԱԽ

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի, դեկտեմբեր 15 թուականով.— Մարզպան Գ. Փոնսօ անակնկալ այցելութիւն մը տուաւ Ճէպէլը Տրիւզ, եւ իբրեւ արդիւնք, հաւանական է որ այդ երկրամասը պահէ իր անկախութիւնը՝ արդէն առանձին ձիւսոր, հոգատար իշխանութեան հովանաւորութեամբ։

Մարզպանը Սուէյտայի մէջ ընդունեց 32 տիւրզի ցեղապետներ, իսկ Ճէպէլը Տրիւզի ընդհանուր ցեղապետը՝ Էմիր Հասան ատերագիր մը ներկայացուց որ կը բովանդակէ իրենց պահանջները։ Գլխաւոր պահանջներն են.— 1. Հաստատել անկախութիւնը որ հռչակուեցաւ 1922ին, հոգատար իշխանութեան կողմէ,— 2. Քաղաքական եւ վարչական ուղղակի յարաբերութիւններ Ֆրանսացիներուն հետ,— 3. Վերադարձնել այն չորս գիւղերը որոնք անջատուեցան Ճէպէլի պետութենէն։

Մարզպանը իր պատասխանին մէջ յայտնեց ներշնչեց այս բաղձանքներուն իրականացման համար։

Տիւրզիներուն ուղղութեան այս փոփոխութիւնը արդիւնք է 1926ի ապստամբութեան առթիւ իրենց կրած մեծ կորուստին, եւ կառավարիչ Զօր. Կուանցուաի հաստատած իմաստուն քաղաքականութեան։ Կառավարիչը առնուր վարչութեան մը միացուցած է հայրական հոգածութիւն մը՝ ժողովուրդի տնտեսական եւ զարգացման եւ կրթական եւ ընկերային բարօրութեան մասին։ Իսկ ապստամբ Սուլթան էլ Աթրաշ եւ իր հետեւորդները կը շարունակեն ընդդիմադիր դիրք բռնել։

Իսլամական համագումարը

Երուսաղէմէն կը գրեն թէ՝ իսլամական համագումարի դեկտ. 14ի նիստին մէջ որոշուեցաւ ժողով գումարել երկու տարին մէկ անգամ եւ ներկայ պատուիրակները հրաւիրել, ուր որ ալ տեղի ունենայ համագումարը։ Նեճէֆի արքայազին Ֆիսա ներկայացուցիչը, Մուհամմէտ էլ Հասան էլ Քեաշէֆ էլ Ղութա ճառ մը խօսելով, ջատագովեց իսլամական միութիւնը եւ դատապարտեց զայն խանգարելու փորձերը։ Սըր Մուհամմէտ Իգպալ հրաժեշտի ճառին մէջ փառաբանեց Իսլամին մեծ կոչումը, ցոյց տալով զինուոր Իսլամներուն եւ երկաթատող ակրուղին միջեւ։ Բացուած անջրպետին համար եւ ըսելով թէ երկու եւրոպական վտանգներ,— անաստուածեան նիւթապաշտութիւնը եւ երկրային հայրենասիրութիւնը կը սպառնան կրօնին։ «Իսլամը միակ ուժն է որ կրնայ յաջողութեամբ պայքարիլ այդ հասանքներուն դէմ։ Բայց եւ այնպէս բուն վտանգը արեւմտեան արշաւէն չէ որ կուգայ, այլ ներքին իսլամական անկումէն»։ Շարունակելով, բանախօսը յայտնեց թէ Պաղեստինի իսլամ երիտասարդութեան խանդավառութեան կրնայ հաւատքով միայն Իտալիոյ նոր ակրուղին ետեւը։ Ազնուութիւնը ստեղծուած չունէր, երբ ճառախօսը եզրակացուց թէ արտաքոյ երկիրներուն միութիւնը պիտի ապահովէ Իսլամին ապագան։

Անգլիոյ դաշնակից նիստերը

Անգլիոյ կառավարութիւնը վերջացուց շարքը նիստերուն որոնք կը տեւէին երկուշաբթիէն ի վեր։

Հաւանական չի թուիր որ յունուար 1էն առաջ, նախարարները նոր նիստ գումարեն։ Վերջին երեք օրերու ընթացքին, քննութենէ անցուցին ազգային և միջազգային բոլոր հարցերը։ Աւելի խոր ուսումնասիրութիւն պահանջող հարցերու քննութիւնը պիտի շարունակուի նախարարական մասնախումբերու կողմէ, որոնք իրենց նիստերը պիտի գումարեն խորհրդարանական արձակուրդի ընթացքին։ Այս մասնախումբերու տեղեկագրերը պէտք է կառավարութեան յանձնուած ըլլան յունուար 12էն առաջ, որպէսզի վերջին քննութենէ մը անցնին։ Իր վերջին նիստին, անգլիական կառավարութիւնը մշակած է պատասխանը, որ պիտի տրուի ֆրանսական կառավարութեան դեկտեմբեր 4ի յիշատակագրին։ Այս պատասխանին մասին, «Թայմզ» կը գրէ.— Կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ պիտի պարզէ այն պատճառները, որոնք տուն տուած են անգլիական դիմումին՝ ի նպաստ կարճատեւ վարկերու նախընտրութեան կարգադրութեան։

Անգլիական կառավարութիւնը ասկից զատ, կը յայտնէ այն կարծիքը թէ, որեւէ վերջնական յօյսապաշտութիւն կարելի չէ ընել, մինչեւ Պալի յանձնախումբը տեղեկագիր չտայ Գերմանիոյ վճարման կարողութեան մասին։

«Թայմզ» կը գրէ նաեւ թէ պետութեանց միջեւ խօսակցութիւններ տեղի կ՚ունենան համաժողովին յառաջիկայ խորհրդաժողովին վայրին եւ թուականին մասին։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ստերլինը երէկ կէսօրին կ՚արժէր 87.87։

Պալի յանձնախումբին տեղեկագիրը

Պալի յանձնախումբը այս միջոցիս կը զբաղի տեղեկագրին պատրաստութեամբ, Գերմանիոյ վճարման կարողութեան մասին, ջանալով միջին բանաձեւ մը գտնել ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտներուն միջեւ։ Զօրաւոր հաւանք մը կայ որ կը պնդէ թէ Գերմանիա տակաւին բացարձակապէս ի վիճակի չէ որեւէ վճարում ընելու հատուցմանց գլուխէն։

Մասնագէտներու կարծիքն այն է թէ գերման պատուիրակութիւնը քիչ մը չափազանցած է Գերմանիոյ պարագաներու քանակը եւ թէ գերմանական արտածումներու յաւելեալ մասով, որքան ալ դէշ երթան գործերը, Գերմանիա պիտի կրնայ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, վճարել հատուցմանց մէկ մասը։

Մախանենգութեան դէմ պայքա՞ր թէ հակահայ նոր սադրանք

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ ի՛նչ իրարանցումի ծառայած է Թրքական կառավարութիւնը իր հարաւային սահմաններուն վրայ կատարուած մաքսանենգութեանց հետեւանքով։ Այս առթիւ կը յիշուի թէ Թրքական պաշտօնական տեղեկագրերու եւ Թուրք թերթերու յօդուածներու մէջ, դարձեալ երեւան հանուեցան Հայերը։ Այս անգամ սակայն, գործը տարբեր գոյն կը ստանայ եւ Թուրք իշխանութիւնները կը պատրաստուին խօսքէն գործի անցնիլ, կռուելու համար մաքսանենգութեան դէմ...

Էնկիւրիէն ղրկուած հեռագիր մը իրօք, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

Գործավարներու խորհուրդը կարեւոր գումարում պիտի ունենայ, ուր ներքին գործավարը բացատրութիւններ պիտի տայ իր քննական ուղեւորութեան մասին։

Շատ կարեւոր է այն տեղեկագիրը զոր ներքին գործավարը ղրկեց Ատանայէն։ Շիւքրիւ Գայա պէյ, իր այս տեղեկագրին մէջ եզրակացնելով իր քննականուղեւորութեան տպաւորութիւնները, ցոյց կուտայ մաքսանենգութեան կեդրոնը, անոր երկրորդական քաղաքները եւ մաքսանենգներու գործունէութեան մասին կարեւոր ու երկար տեղեկութիւններ։

Գործավարը բացատրութիւն կուտայ նաեւ թէ ի՛նչ կերպով կարելի է պայքարիլ մաքսանենգութեան դէմ եւ որո՞նք են ներկայ օրէնքներու բարեփոխութեան կարօտ կէտերը։ Ցիշեալ տեղեկագրին համաձայն շուտով ձեռք առնուելիք միջոցներուն մաս կը կազմեն դէտերու կազմակերպութեան ղեկավարումը՝ լայն իրաւասութիւն ունեցող պաշտօնատարի մը կողմէ, պատժական տրամադրութիւններու փոփոխութիւնը եւ մաքսանենգութեան լրատուներու անմիջական վարձատրութիւնը։ Բացի ասոնցմէ Շիւքրիւ Գայա պէյ ցոյց կուտայ նաեւ տնտեսական կարգ մը միջոցներ։

Սուրիոյ սահմանագլուխին համար

«Աքշամ» կը գրէ թէ Թուրք կառավարութիւնը սահմանագլխի անբնական կացութեան վրայ դիմում կատարած է Ֆրանսայի եւ խնդրած որ ամենակարճ ատենի մէջ վերջ տրուի այդ կացութեան։ Դրական պատասխան տրուած է։ Կը սպասուի պատասխանին գործադրութեան։

Անգործներու ցոյց Փարիզի մէջ

Փարիզի Գաղթային Ցուցահանդէսին փակումը որոշուած ըլլալով դեկտ. 16ի համար, հակառակ կարգ մը շրջանակներու յամառ աշխատանքներուն, հրամանը եկաւ առնել տալու համար, ցուցահանդէսին վարչութիւնը արդէն սկսաւ քանդումի աշխատանքներուն։ Մինչեւ յառաջիկայ մարտ 15, գետինը սրբուած պէտք է ըլլայ ցուցահանդէսին հետքերէն։

Գործ ճարելու յոյսով, մօտ 2000 անգործներ, հաւաքուեր էին ցուցահանդէսին դռներուն առջեւ։ Սակայն, ձեռնարկուները արդէն գոհացուցած ըլլալով աշխատաւորի իրենց պէտքերը, անգործներն ի զուր կը սպասէին առաւօտեան ժամը 6էն ի վեր։ Երկար եւ ապարդիւն սպասումներէն ջղագրգռուած 4—500 հոգինոց բազմութիւն մը սկսաւ նախ մռմռալ, յետոյ բարձրաձայն քննադատել, մինչեւ որ դժգոհութիւնը ցոյցի մը երեւոյթն առաւ։

Ոստիկաններըսակայն շուտով ցրուեցին,զանոնք։Քիչ մը հրմշտուք տեղի ունեցաւ եւ կառափի քանի մը հարուածներ փոխանակուեցան։ Շատ չանցած, ոստիկանութիւնը օգնական ուժ կը ստանար եւ կը պարպէր ցուցահանդէսին շրջակայքը։

Անգործներու ցոյց մը Լոնտոնի մէջ

Մօտ 3000ի չափ անգործներ ցոյց մը կատարեցին Լոնտոնի մէջ, եւ մինչեւ քաղաքապետարան ընկերացան պատուիրակութեան մը, որ իրենց պահանջները պիտի ներկայացնէր Թաղապետական Խորհուրդին։ Ամբոխը կը պոռար — «Ձենք ուզեր անօթութենէ մեռնիլ»։

Ոստիկանական հեկայ ուժեր կը հսկէին թափօրին վրայ։ Ոստիկան մը յարձակում կրեց։ Իր չորս ընկերները յարձակեցան ամբոխին վրայ, իրենց ընկերը փրկելու համար։

Ասոր վրայ, քաղաքապետարանին դռները փակուեցան եւ ձիաւոր ոստիկան մը դիրք բռնեց մեծ դրան առջեւ։

Ամերիկեան դրամատուներ կը փակուին

Պոսթոնի Դաշնակցային դրամատան փակման հետեւանքով, Մասաչուսէցի մէջ 9 դրամատուններ փակուեցան 58 միլիոն 700,000 տոլարի ամբողջական աւանդով մը։

Ուրիշ երկու դրամատուններ եւս փակուած են։

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ

ԻՆՉԵՐ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԵՐՆՈՎ...

Գրեր էինք թէ Արարատի ծարուկներէն մօտ 700 հոգի պիտի դատուին Ատանայի մէջ։

«Վագըթ»ի Ատանայի թղթակիցը յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ, հոն փոխադրուած ապստամբներուն հետ։ Թղթակիցը կը գրէ թէ ապստամբները իրեն պատմած են.

—Մենք մեր գիւղերուն մէջ մեր գործերով կը զբաղէինք։ Օր մը քանի մը հոգի գալով ջանացին մեզի համոզել եւ ըսին. «Ինչ կը սպասէք, Հայաստանէն. պատրաստուեցէք, ձեր զաւակները ու կիներն ալ միասին առէք։ Հայաստանի մօտ տեղ մը մեծ կառավարութիւն մը պիտի հիմնենք։ Այնպէս մենք ալ կառավարութիւն պիտի ունենանք եւ ուրիշ ազգերու նման մեր անկախութիւնը ձեռք պիտի ձգենք։ Բոլոր անոնք որ այս նպատակին համար կը զոհեն իրենց արիւնը թափել, իրենց կրօնքին եւ ազգին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒԹՈՒՐՔ "ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ,,

Պուլկարիոյ վարչապետ Մուշանոֆ, անցեալ շաբթու հատրնուիր շրջախումբով մը Պոլիս եւ Էնկիւրի այցելեց, արտակարգ պատիւներու արժանանալով հին եւ նոր մայրաքաղաքներուն մէջ։

Քանի մը տարիէ ի վեր Էնկիւրին ուխտատեղի դարձած է, տեսակ մը Քէապէ, ուր կ'այցելէն Եւրոպայի մեծ ու պզտիկ պետութեանց պաշտօնական ու ականաւոր ներկայացուցիչները՝ խաղաղութեան, բարեկամութեան, չէզոքութեան, եղբայրութեան վեհ սկզբունքներու անունով։

Այս կարեւոր այցելութեանց դուռը բացաւ առաջին անգամ Իտալիոյ արտաքին նախարարը՝ Կրանտի։ Այսօր այլեւս բացայայտ իրողութիւն է, որ Թուրքիա մէկ կողմէն Ռուսիոյ, միւս կողմէն ալ Իտալիոյ քաղաքական ազդեցութեան ենթարկուած, ամէն մէկ քայլը կ'առնէ անոնց ազդանշաններով։ Կրանտիի համբորդութիւնը նոր դարաշրջան մը բացաւ Թուրքիոյ եւ առհասարակ Մօտաւոր Արեւելքի պատմութեան մէջ։ Ետագայ դէպքերը ցոյց տուին թէ Մուսոլինիի պատգամաւորը ի՜նչ կարեւոր դեր խաղաց Էնկիւրիի մէջ։

Առանց այդ այցելութեան, առանց մութին մէջ դարբնուած նոր ծրագիրներուն, Պալքանները այսօր քաղաքական տարբեր դիմագիծ պիտի ունենային։ Մուսոլինիի յղացած քաղաքական դաշնաւորումը բնականոն ճամբուն մէջ մտած է քանի մը տարիէ ի վեր եւ կը զարգանայ շատ յաջող պայմաններու մէջ։ Իրերայաջորդ բոլոր դէպքերը օրէ օր առարկան մը աւելի կը շեշտեն այն իրողութիւնը թէ՝ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ մարմին առած է քաղաքական նոր խմբակցութիւն մը՝ Իտալիոյ հովանաւորութեան տակ, անդամակցութեամբ Հունգարիոյ, Ցաւնաստանի, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ։ Այս խմբակցութիւնը, իբրեւ տրամաբանական բերումով, կը հակադրուի Փոքր Համաձայնութիւն կոչուած միւս խմբակցութեան (Լեհաստան, Եուկոսլաւիա, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա), որ ենթարկուած է Ֆրանսական հովանաւորութեան։

Առ այժմ այս երկու խմբակցութիւնները ո՛չ մէկ թշնամական ծրագիր ունին իրարու հանդէպ։ Մնաց որ յետպատերազմեան նորոյթն է «խաղաղութիւն», «չէզոքութիւն» եւ «բարեկամութիւն»։ Կազմուած ամէն մէկ զինակցութիւն, կնքուած ամէն մէկ դաշնագիր այդ նպատակը միայն կը շեշտէ։ Սակայն վտանգի պահուն, չի գիտցուիր թէ ի՛նչ անակնկալներ կրնան ծագիլ։

Կրանտիի գլխաւոր գործը եղաւ հաշտեցնել երէկի մեծագոյն թշնամիները՝ Հելլէնն ու Թուրքը։ Դժուար գործ, որ սակայն գլուխ հանուեցաւ կարճ ժամանակի մէջ, եւ այսօր արդէն կատարուած իրողութիւն է Թուրքօ-Հելլէն բարեկամութիւնը։ Քաղաքական շահերը այդ կը պահանջէին, ու երկու կողմի պետական մարդիկը գիտցան յաղթել զգացումներուն։ Կրանտիի այցելութեան յաջորդեց Վէնիզէլոսի Էնկիւրի այցելութիւնը, հանդիսաւորապէս վաւերացնելու համար գոյացած համաձայնութիւնը։

Իր կարգին Էնկիւրի այցելեց նաեւ Հունգարիոյ արտաքին նախարարը, միշտ առաջնորդուած խաղաղասէր եւ բարեկամական զգացումներէ։

Այս բոլորէն վերջ, անակնկալ մը չէր Պուլկարիոյ վարչապետին Էնկիւրի այցելութիւնը։ Ընդհակառակն առիթը կու գայ լրացնել ծրագրուած պաշտօնական այցելութեանց շարքը, ըլլալով վերջինը այս ուղղութեամբ։

Թուրք մամուլը այս այցելութեան առթիւ ալ բերնին ջուրերը վազցուց, փաստելու համար թէ՝ Թուրքեւպուլկար ազգերը միեւնոյն ցեղէն սերած են, դարերով միասին ապրած, հետեւաբար իրար լաւ ճանչցած են եւ սրտանց կը սիրեն՛։ Շատ չեն ուզեր քրքրել անցեալը, երբ արիւնի հեղեղներու մէջ կ'ուզէին խեղդել պուլկար ազատատենչ ժողովուրդին անկախութեան փորձերը։

«Եէնի Կիւն» (2 Դեկտ.) կը ճգնի ապացուցանել թէ Թուրքերը երբեք չեն ուզած բնաջնջել Պուլկարները։ Ասոր ամէնէն մեծ ապացոյցն է նոյն ինքն պուլկար ժողովուրդը։ Եթէ Եւրոպայի քաղաքագէտներուն զրպարտութիւնները ճիշդ ըլլային (Պուլկարներու ջարդին մասին), Թուրքերուն դարաւոր տիրապետութենէն վերջ, այսօր ո՛չ մէկ Պուլկար մնացած կ'ըլլար՝ անկախ Պուլկարիա մը հիմնելու համար։ Արդէն Պուլկարն ու Թուրքը իրարու թշնամի դարձնողը մեծ պետութեանց գրգռութիւններն էին (նոյնը կ'ըսեն Հայերուն համար ալ)։ Ինչո՞ւ պայթեցաւ 1912ի Պալքանեան պատերազմը։ Այս կէտին վրայ չեն ուզեր ծանրանալ, բայց կը շեշտեն թէ 1915ին Պուլկարիա Թուրքիոյ հետ կողք կողքի կռուեցաւ՝ Համաձայնականներուն դէմ։

Քաղաքական այս նոր խմբակցութիւնը ամէնէն աւելի Եուկոսլաւիան մտատանջութեան մատնած է։ Աւստրօ-Հունգար կայսրութեան այս մեծագոյն ժառանգորդը ինքն ալ կայսրութիւն մը դարձած է այսօր՝ Սերպիոյ, Գարատաղի, Գռհմիոյ եւ Խրուաթիոյ միացումով։ Իրեն թշնամի են մէկ կողմէն Իտալիա, միւս կողմէն Ցաւնաստան եւ Պուլկարիա։ Այս երեք պետութիւններն ալ առանձինն ունին անկէ եւ կամ պաշտպանել կ'ուզեն անոր դէմ, ինչպէս Ցաւնաստան։ Այժմ երբ Ցաւնաստան եւ Պուլկարիոյ համաձայնութեամբ, Պալքանեան նոր Դաշնակցութեան կազմութիւնը կատարուած իրողութիւն կրնայ նկատուիլ, իբրանցումի մատնուած է Պելկրատ։ Սոֆիայի իր դեսպանին միջոցաւ բացատրութիւն պահանջած է պուլկար կառավարութենէն՝ վարչապետին Էնկիւրի այցելութեան մասին։ Անշուշտ հաւաստիքներ տրուած են թէ եղածը պարզ քաղաքավարական համբորդութիւն մըն է՝ փոխադարձելու համար Թէվֆիք Րիւշտիի այցելութիւնը։

Անուրանալի է Պալքանեան նոր դաշնակցութեան իրականացումը։ Թուրքիա կ'ամրապնդէ իր քաղաքական դէմքը, սահմանները ապահովելով Ցաւնաստանի եւ Պուլկարիոյ կողմէ, եւ կռթնելով հզօր Մուսոլինիի բարեկամութեան վրայ։ Անկէ վերջ խաղաղ զարգացման շրջան մը կը սկսի իրեն համար, քանի որ կարմիր Ռուսաստան իր պահապան հրեշտակն է. Պարսկաստան՝ բարեացակամ ու բարեկամ, Իրաք՝ նոյնպէս. կը մնայ միայն Ֆրանսան, որ սահմանակից է Սուրիայէն։ Ֆրանսայի ներկայ քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ բացարձակ չէզոքութիւնն է, ցնոր տնօրինութիւն, ո՛չ թշնամի, ո՛չ բարեկամ։

Քաղաքական անկախութեան առաջին պայմանը տնտեսական անկախութիւնն է. սակայն Թուրքիա այս պահուս ճահիճին մէջ ինկած կը տապլտկի, օգնութեան ձեռք կարկառելով աջ ու ձախ, մինչեւ Ամերիկա։ Պիտի կրնա՞յ ճահիճէն դուրս ելլել։ Այդ իսկ է խնդիրը։ Քաղաքական նոր դասաւորման մէջ իր դերը բոլորովին կրաւորական է։ Տնտեսական քայքայումը կրնայ աղետաբեր ըլլալ իրեն՝ քաղաքական հողի վրայ։

Եւ այս հաւանականութիւնը աւելի զօրաւոր է։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Հայաստանէն վերադարձած տիկին մըն է որ կը պատմէ.—

— Ես վաթսուն տարեկան կին մըն եմ եւ որեւէ կուսակցութեան էլ չեմ պատկանիր։ Բայց Նորէն Հայաստանում չէի կարողանում հանգիստ ապրել. շաբաթական երկու անգամ Չէկայի գործակալները կը գային եւ հարց ու փորձ կ'անէին՝ «Փեսադ Պարսկաստանից ի՞նչ է գրում, եւ դու այստեղից ի՞նչ ես պատասխանում եւլն»։ Միշտ էլ կը բարկանայի, որ «ձեռք քաշեցէք ինձնից, ես չեմ կարողանում իմ ապրուստի մասին մտածել, ուր մնաց քաղաքականութեամբ զբաղուեմ»։ Եւ իրօք այդպէս էր, մի կտոր չոր հացի համար ստիպուած էի ժամերով հերթի կանգնել, իսկ շատ ժամանակ էլ, երկար հերթի կանգնելուց կը յոգնէի ու դատարկաձեռն տուն կը վերադառնայի, հարեւանիցս մի քանի գետնախնձոր կը վերցնէի ու ամբողջ օրը դրանով կ'ապրէի։

Հերթի կանգնած ժամանակ, կանանց մէջ կռիւները անխուսափելի են։

Երեւանի մեքենական փուռին առջեւ ժամերով հերթի կանգնելուց շատերը ուշագնաց էին լինում, եւ այնպիսի մի տեսարան էր ստեղծւում, որ այլեւս հաց ստանալը մոռանում էինք։ Ովքեր արձանագրուած էին այս կամ այն կոպերատիւում էլ կարողանում էին չնչին չափով կենսամթերքներ ստանալ. իսկ ովքեր չէին արձանագրուած, ամիսներով օճառի, բրինձի, շաքարի, թէյի եւ այլ մթերքների երես չէին տեսնում։ Կուսակցականներն ու պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ բանուորները, կարելի է ասել վատ չեն ապրում. բայց վայը եկել տարել է միւսներին, նրանք մարդու հաշւում չեն։

Շատ անգամ կոպերատիւների մթերքները կառավարութիւնը հաւաքում է եւ հակեր կապելով ուղարկում է արտասահման։ Պարսկաստանից Երեւան վերադարձողները պատմում էին, որ Թաւրիզի ու Թեհրանի շուկաները ռուսական ապրանքներով ողողուած են. իսկ այդ նոյն ապրանքների նմոյշը չկայ Երեւանում։

Նախկին վաճառականներին, զինուորականներին (որոնք այժմ ծառայութեան մէջ չեն), քահանաներին ու իրենց հաշւով կուլակ համարուածներին, այս տարի կառավարութիւնը սպառնալիքների տակ, տարել էր Երեւանի շրջակայքում եղած պետական այգիներն ու բանջարանոցները եւ աշխատեցրել էր, իսկ ովքեր հրաժարւել էին աշխատելու, անմիջապէս բանտարկել էին։ Իմ աչքով եմ տեսել, թէ ինչպէս Երեւանի այգիներում 80 տարեկան ծերունի քահանային հայհոյանքի տարափի տակ աշխատեցնում էին։

Առհասարակ, Երեւանում, որեւէ բոլշեւիկ պատասխանատու պաշտօնեային տեսնելը մեռելների համար շատ դժուար է։ Մօտ մէկ տարի առաջ դիմում էի ուզում Կենտգործկոմին, որպէսզի թոյլ տան անցնելու Պարսկաստան, աղջկանս մօտ։ Այսօր վաղը ձգելով քաշքշում էին. երբ վերջերս Պարսկաստանից անցագիրս առայ, մի քանի անգամ գնացի Սահակ Տէր Գաբրիէլեանին տեսնելու, բայց դրան մօտ կանգնած զինուորը թոյլ չէր տալիս ներս մտնելու։ Երբ մի օր հարց տուի այդ զինուորին թէ ինչո՛ւ չի թողնում վերէս բարկանում — ինձ պատասխանեց — ինչո՞ւ պիտի բաց թողնեմ, առհասարակ դուք արտասահման գնացողներդ, բոլորդ էլ կասկածելիներ էք եւ պիտի գնաք այնտեղ մեզ վատաբանէք։ Ես ոչինչ չխօսեցի եւ վերադարձայ, մօտ մէկ շաբաթ ամէն օր գնացի ու եկայ. վերջը երբ պահակ զինուորը փոխեց ինձ յաջողւեց ներս մտնել Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի սենեակը։ Դեռ բերանս չբացած, շատ կոպիտ եւ վայրենու ոճով վրաս յարձակւեց, «հը՛, ինչո՞ւ համար ես եկել, պատասխանէ»։

— Անցագիրս առել եմ, եկել եմ խնդրելու, որ թոյլ տաք անցնեմ աղջկանս մօտ։

Դեռ խօսքս չվերջացրած, նորից գոռաց. — «Դուրս գնա՛, կը կարգադրեմ»։

Այլ եւս ասելու բան չունէի. դուրս եկայ եւ մինչեւ փողոց իջնելս անիծեցի այդ իրաւակարգը։ Անցաւ մէկ շաբաթ, նորէն ոչ մի լուր չստացայ. վերջը որոշեցի գնալ եւ Գործկոմի շէնքի առաջ պառկել։ Այդպէս էլ արի, մի օր վերցրի վերմակս ու իրիկնադէմին գնացի ուղղակի Գործկոմի դրան առջեւ նստեցի ու սկսեցի լաց լինել. այդ րոպէին փողոցով անցնող մէկ երիտասարդ մօտեցաւ ինձ եւ հետաքրքրւեց թէ ինչո՞ւ եմ լաց լինում։ Ես պատմեցի մանրամասնութիւնը, որից յետոյ, թեւիցս բռնեց ու տարաւ իրենց տուն ու թէյով պատուելուց յետոյ, ինձ ուղեկցեց իմ ապրած տունը եւ ասաց, որ վաղը իմ գործը կը կարգադրի։ Էլ չիմացայ, այդ պարոնը ո՞վ էր։

Միւս առաւօտ շատ կանուխ Նորէն վերցրի ու գնացի Գործկոմի շէնքի դրան նստեցի, որքան դրան մօտ կանգնած զինուորը հայհոյեց որ հեռանամ, բայց ես տեղիցս չշարժւեցի, ժամը 9ին «Նորին մեծութիւնը» Ս. Տէր-Գաբրիէլեանը եկաւ, ես ընկայ ոտքերը, աղաչեցի ու խնդրեցի որպէս զի անցագրիս խնդիրը կարգադրի. այդտեղ էլ Պարոն Սահակը իր կոպտութիւնը ցոյց տուաւ ասելով.— Լա՛ւ, կարիր պառաւ, հիմա կ'ասեմ անցագիրդ կը տան որպէս զի գանգատներդ չլսեմ։

Քիչ անց անցագրի բաժանմունքից ինձ կանչւում են։ Ինչ որ Արշաւիր Ղարիբեան (Թաւրիզցի) ակամայ հարց ու փորձ անել։ Երբ վիճակս պարզեցի եւ ասի որ օրերով քաղցած եմ մնում եւ չեմ կարողանում ապրել, այդ պարոնը խղճի հանգստութեամբ եւ առանց ամաչելու պատասխանեց.— Գնա եւ Զանգուն ընկիր։

Այդտեղ արդէն չկարողացայ համբերել ու պատասխանեցի.

— Թէ Զանգու ընկնելը լաւ բան է, արի գնանք միասին ընկնենք։

Ինչ որ մի բան քթի տակ փնթփնթաց, բայց լաւ չլսեցի։

Առհասարակ բոլոր հիմնարկութիւններում կոպտութիւն ու կոպտութեան դուք կը հանդիպէք եթէ կուսակցական չէք։

Վերջապէս յաջողւեց այդ օրը անցագրիս վիզէն ստանալ ու երկու օրից յետոյ անցնել Պարսկաստան։

Հայաստանում անհատը ազատ չի զգում իրան եւ որեւէ սեփականութիւն չունի։ Գիւղացու եւ քաղաքացու ձեռքից խլել են ամէն ինչ։

Գիւղերում, գիւղացիները մորթում են իրենց անասունները, հաւաքական տնտեսութեանց մէջ չմտցնելու համար։

Կոլխոզների շուրջ մեծ տարաձայնութիւններ են տեղի ունեցել, շատերը այն կարծիքին են, որ հաւաքական տնտեսութիւնները պիտի վերացնել։

Այս վերջերս Ռուսաստանի եւ Կովկասի զանազան շրջաններից անհաշիւ ընտանիքներ եւ տարիքոտ մարդիկ են գալիս Հայաստան, Նրանցից շատերը անցնում են գիւղեր եւ մորթուած անասունների աղիքներով ու միւս մասերով են կերակրւում։

Ք. ՄՈՒՍԱՅԷԼԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

— Կ'ուզէի տասը օրուան շրջան մը ընել Իտալիոյ մէջ. կրնա՞ք ինծի «ուղեցոյց» մը յանձնարարել։

— Անշո՛ւշտ. ահա «Շաբաթ մը Իտալիոյ մէջ» գրքոյկը։

— Բայց կարծեմ ասիկա ճիշտ իմ ուզածս չէ. ի՞նչ պիտի ընեմ մնացեալ երեք օրուան մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

"ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ,,

Բարեկամս, Մկրտիչ Պարսամեան, անցեալները, «Յառաջ»ի տուած յօդուածաշարքովը, ներկայացուցած էր հայ գրականութեան ցաւերէն մէկը, չըսելու համար ցաւերու ցաւը. հայ գրական արտադրութեան նիւթական-տնտեսական դժուարութիւնները։

Կարելի չէր արդարեւ աւելի ճշգրտօրէն մատը վէրքին վրայ դնել, աւելի պարզ եւ յստակ ըլլալ։ Մերկապարանոց իր թիւերուն առջեւ կարելի՞ է այլեւս զարմանալ թէ հայ գրականութիւնը ինչո՞ւ կը մնայ անարիւն, խանձարուրին մէջ իսկ անաւաղ աճող երախային նման։

Իր վերլուծումները հրաւէր մըն են միանգամայն որ, մանաւանդ մեր մէջ, քննադատութիւնը կանգնի միշտ իրատես, ողջամիտ, պիտի ըսեմ նոյնիսկ լայնախոհ գետնի մը վրայ։ Անշուշտ այդ լայնամտութիւնը չպիտի նշանակէ զոհել գեղարուեստական չափանիշները. ոչ. այլ, այդ չափանիշները դնել մասամբ խղճի հակակշռին տակ, հարց տալ, երեւակայել թէ ի՛նչ պայմաններու տակ արտադրուած է գրական այսինչ երկը. մտնել հայ գրողի կեանքէն ներս...

Վերջերս ընկեր մը Փարիզի մայթերուն վրայ ինծ կ'ըսէր քննադատական մէկ յօդուածիս առթիւ. «Շատ լաւ... բայց գրքէն անդին հեղինակին ալ կեանքին էջերը փորձա՞ծ ես կարդալ...» Եւ ականջիս ի վար կը փսփսար մանրամասնութիւններ, որ ինծ փափաքը տուին գրիչս կոտրելու։

Ձեմ ուզեր ըսել որ հայ քննադատութիւնը խեղդուի զգայականութեան տակ. ոչ ալ հետեւի բաց դրան քաղաքականութեան. Ճաշակ մը, արուեստի բնազդ մը կայ զոր անկարելի է շողոքորթել կամ խաբել։ Բայց զուտ գեղապաշտ քննադատութիւն մը — իբրուացի ըլլայ անգամ — միշտ արդար չէ մեր տուեալ պայմաններուն առջեւ։

Ուրեմն, կարելի չէ à priori գնահատութիւն մը չզգալ Պարսամեան եղբայրներուն հանդէպ, որ առանց խրտչելու ամայի գետնէն, կը յամառին քշել գրական արօրը։ Պարզ է որ հայ արուեստի մասին կը տածեն հաւատք մը, որ կը պակսի շատերուն։

Վերջերս լոյս ընծայեցին իրենց «Կեանք եւ Արուեստ» տարեգրքի երկրորդ տարին, որ խնամուած է այլազան բովանդակութեամբ եւ նոյնքան ալ իր ճաշակաւոր ներկայացումովը կրնայ նկատուիլ տարուան ամէնէն ներկայանալի հրատարակութիւնը։

Սխալ պիտի ըլլար անշուշտ խստապահանջ տեսակէտներով դատել տարեգիրք մը, որ կոչուած է քիչ մը ամէնուն խօսելու։

Տարեցոյց մը, ինչ իմաստով ալ առնուած ըլլայ, չի դադրիր տնտեսական ձեռնարկ մը ըլլալէ։ Որպէս զի ան տեւէ ու ապրի, ստիպուած է մասնակի հետաքրքրութիւններու կամ այլամերժ պահանջներուն վրայէն անդին, ընդհանուր, նոյնիսկ միջին շահագրգռութիւններ գոհացնել։

Պարսամեան եղբայրները — ինչպէս կը խոստովանին իրենք ալ — յաւակնութիւնը չունին իրենց տարեգիրքը պատշաճեցնելու ամէն ճաշակի եւ կամ քմայքի. այլ փորձած են ստեղծել օրկան մը որ ժամադրավայրը ըլլայ հայ գիրը, հայ արուեստը սիրող մտաւորականներու աջէն գան անոնք թէ ձախէն, անցեալէն գան թէ ներկայէն, ուր թռուցիկ նիւթերու կարգին կարելի ըլլայ ամբարել նաեւ հայ կեանքը եւ միտքը շահագրգռող միայնու տեղեկութիւններ։

Պարսամեան եղբայրները գտած են տարեգիրքի լաւագոյն բանաձեւը. իրենց քով չէք գտներ ոչ արուեստի խստակրօն ուղղափառութիւնը, ոչ ալ անձի, սկզբունքի շուրջ նեղմտութիւններ։ Համոզուած են որ արուեստի գետնին վրայ համայնքի մը աջ եւ ձախ բազուկը, գլուխը եւ սիրտը եւ մարմինը գիտնալու են մօտենալ իրարու եւ գործակցիլ։

Կը բաւէ, արդարեւ, ակնարկ մը ձգել «Կեանք եւ Արուեստ»ի երկու տարուան աշխատակիցներու եւ նիւթերու վրայ, համոզուելու համար թէ ի՛նչ ոգիով առաջնորդուած են իրենք։ Կարելի է անշուշտ վերապահումներ յայտնել այս կամ այն գրողի կամ գրուածքի արժէքին հանդէպ։ Ամէն ընթերցող համաձայն իր ճաշակի եւ հասկացողութեան, կրնայ ի հարկէ մաղել տարեցոյցի մը բովանդակութիւնը. բայց չմոռնանք որ տարեգիրք մը — որպիսին է «Կեանք եւ Արուեստը» — վերջ ի վերջոյ ընդհանուր յայտարար է ժամանակի մը մտաւորական խաւին. եւ հասարակութիւն մը ունի այն մտաւորականութիւնը, այս գրականութիւնը, այս գիրքը, որուն արժանի է աւելի է աւելի կամ պակաս չափով։

* *

«Կեանք եւ Արուեստ»ի առաջին տարին խոստմնալից սկզբնաւորութիւն մը ունեցած էր արդէն։ Պարսամեան եղբայրները տուած էին գրական-գեղարուեստական, բանասիրական հաւաքածոյ մը — ամբողջովին նուիրուած հայ գիրին ու արուեստին — որուն արժէքը կ'անցնէր տարիին սահմանը. տարեգիրքի մը համար անկէ աւելի լաւագոյն փառաւորութիւնը կրնա՞յ ըլլալ։

Թէեւ ուշ, հապճեպ ակնարկ մը կը բաւէ ըմբռնելու տարեցոյցի ծրագիրը եւ առաջադրութիւնները, որոնք նոյնն են եւ երկրորդին մէջ։

Գրական բաժինը կը ներկայանայ դէմքերու եւ արժէքներու այլազանութեամբ. անտիպ էջեր՝ անհետացող գրողներէն Արտաշէս Յարութիւնեանէ, Սիամանթօյէ. շատերը ներկայ գրողներէն, տարիքով սերնդակիցներ մը որ կը տարածուէր Ահարոնեանէն մինչեւ Վազգէն Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունիէն մինչեւ... Մալէզեան։ Ամբողջական պատկեր մը մեր ներկայ անհաւասար գրականութեան ուր անցեալը կը յամառի տակաւին ապրիլ, մինչ ներկան ինքզինքը պարտադրելու չափ զօրաւոր չէ։

Գեղարուեստի բաժինը արժանագոյն կ'ըլլար որքան հայ նկարչութիւնը, երաժշտութիւնը, քանդակագործութիւնը շահագրգռող հարցերու եւ դէմքերու, նոյնքան ալ ճոխ շարք մը կուտար լուսանկարներու եւ մանաւանդ գծանկարներու, գործ՝ մեր երիտասարդ նկարիչներէն Արեանի, Շահնազարի։

Բանասիրական եւ գիտական բաժիններու մէջէն ուշագրաւ յօդուածներ չէին պակսեր, որոնցմէ կ'արժէ յիշատակել «էջ մը Հայոց պատմութենէն» (Ռ. Ե.), «Մխիթարեան գրական գործունէութիւնը» (Յ. Թորոսեան), «Բնազդ եւ իմացականութիւն» (Տէրպէտէրեան) եւլն եւլն.։

Ընթացիկ կեանքի նուիրուած էջերու մէջ եւս խմբագրողները ճիգ մը դրած ըլլալ կը թուէին խուսափելով խմորումէ, սնամէջ ծաւալէ գրոց-բրոց դրչախաղերէ, ու տալով համայնական պատկեր մը առաւելապէս ֆրանսահայ կեանքի մշակութային ձեռնարկներու եւ հաստատութիւններուն շուրջ։

«Կեանք եւ Արուեստ»ի 1932ի Բ. թիւը կը ներկայանայ նոյնքան կոկիկ սեթեւեթով եւ հանրային հետաքրքրութեան մատչելի բովանդակութեամբ։

Գրական բաժինը չի փայլիր անշուշտ յայտնութիւններով, անակնկալներով։ Անուններ կան որոնց հետ չի կրնար այլ եւս հաշտուիլ այսօրուան երիտասարդ սերունդը. բայց չմոռնանք որ հանրային ճաշակը զարկ թռիչքէ, աւանդամոլ է եւ կը խրտչի յանդգնութիւններէ։ Պարսամեան եղբայրները չէին կրնար անշուշտ անտեսել այդ պարագան։

Զարմանալի չէ ուրեմն երիտասարդ էջերու կողքին հանդիպիլ ոտակալեան հնաբոյր անուններու...

րանց հնչյուքը մեռած ըլլալ կը կարծուէր. ինչ արած, գրականութիւնն ալ արուեստն ալ իր նախապաշարումները ունի, որոնցմով միայն կրնայ անմիլ հասարակաց ճաշակը եւ միտքը։

Այս տարի եւս «Կեանք եւ Արուեստ»ը գունդգունդ էջեր յատկացուցած է գրողներու, որոնք ոչ եւս են (Օտեան, Զարդարեան. Մեծակ, Փափազ, եւլն.)։ Պէտք է կարդալ Օտեանի անդեմ յուզումով գրած մէկ անտիպը որ կը զարդարէ տարեգիրքին առաջին էջը. «Վաղուան հայ մտաւորականները»։

«... Եղեռնի կաղամարին մէջ պիտի թաթխեն իրենց գրիչը և արիւնի մելանով պիտի գրեն իրենց արժանն ու բանաստեղծութիւնը։ Անոնք դժգոհին եւ հրէշային պիտի ըլլան, աւելի սարսափեցուցիչ քան Դանթէն եւ Եղեկիէլ, որովհետեւ այդ հսկայ տեսանողներէն աւելի տառապեցան եւ ընդվզեցան»։

Տասներկու տարի վերջ, սակայն չուրջս կը նայիմ, Օտեան, եւ տակաւին այդ մտաւորականութիւնը չեմ տեսներ։

«Կեանք եւ Արուեստ»ի մէջ պիտի փափաքէինք տեսնել մեր գրական երիտասարդ սերունդի դէմքերէն ոմանց։ Անոնց բացակայութեանը, կը հանդիպինք նոր անուններու, որոնք սակայն սերունդի անկիւնաշարքը անցած են և չունին նոր ժամանակներու բարեխառնութիւնը։ Այդ խաւէն, Կ. Սասունի, հակառակ իր խառնուածքին, գրոցած է տալ պարզ, զգայուն պատմուածք մը (Առաջին Զոհիւրը)։

Ռէն, անգամ մը եւս ապացոյց տուած է իր լայն գիտողի յատկութիւններուն, իր «Արիւնոտ հոգիներ» մեզ կը փոխադրեն 1919ի տաժանակիրական նահանջի յուզումնալից օրերուն. Ռէն ապահովաբար պիտի ըլլար մեր լաւագոյն «ռըփորթէօր»ը, եթէ հայ մամուլը կարենայ ինքզինքին թոյլ տալ այդ պերճանքը։

«Կեանք եւ Արուեստ»ի Բ. թիւը չէ անտեսած արդի Հայաստանը, ուր գրական շարժումին մասին ուշագրաւ տեսութիւն մը ստորագրած է Ե. Փօղոսեան։ Այս մասին մէջ Զարենցի «Հայաստան»ը յայտնութիւն մը պիտի ըլլայ անշուշտ ընթերցողներու որոշ խաւի մը համար։

Գեղարուեստական բաժինը մեծամասամբ յատկացուած է տեսակցութեան մը, որ ճարտարապետ Հրանտ Գազանճեան բարի եղած էր տալու այս առթիւ ստորագրողին։ Ճարտարապետութեան անցեալին եւ մանաւանդ հայ ճարտարապետութեան կարեւորութեան մասին ամփոփ, համապարփակ պատկեր մըն է այդ գրութիւնը, զոր ընթերցողը նոյնքան հետաքրքրութեամբ պիտի կարդայ, ինչ հաճոյքով որ այդ արուեստի ունկնդիրը գիտցաւ մտիկ ընել եւ նօթագրել։

Պատմական-բանասիրական բաժինին մէջ մասնաւոր գեղումով մը կարդացի իմ ծայր վարժարանիս, Կարնոյ Սանասարեանի հիմնադիր Մկրտիչ Սանասարեանի կենսագրութիւնը, գրուած ոչ-նուազ ախրիլի աւուցիչի մը փրոֆ. Գ. Ֆերուլեանի կողմէ։

Այս ամայուն գրութիւններէն անկախաբար «Կեանք եւ Արուեստ»ի մէջ պիտի գտնէք գիտական, երգիծական եւ տեղեկատու բաժիններ։ Ամփոփ ակնարկ մը տարուան գրական շարժումին, փարիզահայ մտաւորական կեանքին եւ տարուան կարեւոր անցուդարձներու, յօրելեաններու, մահերու մասին, մեծ մասով լուսանկարներով զարդարուած։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս կան 1.266.000 օտար գործաւորներ, համաձայն աշխատանքի նախարարին գեկոյցին։ Այս թիւն է որ անգործութեան հետեւանքով, խորհրդարանի մէջ ծառնած է երեսփոխանները, որոնք զանազան առաջարկներ կը ներկայացնեն պաշտպանելու համար ֆրանսացի աշխատաւորները։ Այս առաջարկները որոնք ենթարկուեր էին խորհրդարանի աշխատանքի յանձնախումբին քննութեան, նիւթ տուին տեղեկագրի մը։ Այդ տեղեկագիրն էր որ խորհրդարանի նախորդ օրուան նիստին մէջ տեղի տուաւ վիճաբանութեան մը։ Տեղեկագրին ընդհանուր տրամադրութիւնն է օրէնքի ուժ տալ 1889ի հրամանագրերուն, որոնք կը վերաբերին օտար աշխատաւորներու գործածութեան։ Այդ հրամանագրերէն մէկը, անուրղով կատարուող հանրօգուտ շինութեանց մէջ՝ օտարներու թիւը կը սահմանափակէ հարիւրին 5։

Աշխատանքի նախարարը այս առթիւ խօսք առնելով, ի միջի այլոց ըսաւ.

— Մենք Ֆրանսա կանչած ենք օտար գործաւորները։ Անոնք մեզ մատուցին շատ մեծ ծառայութիւններ։ Այս պահուս, անոնցմէ շատերը կը կատարեն այն տեսակ գործեր, որոնց մէջ չեն ուզեր աշխատիլ ֆրանսացի աշխատաւորները։ Շատերը տուն տեղ եղած են Ֆրանսայի մէջ, եւ վերջապէս շատերը, քաղաքական ապաստանեալներ են զորս չենք իսկ կրնար մտածել իրենց հայրենիքը վերադարձնել։

Աշխատանքի նախարարը վստահեցուց երեսփոխանները թէ օտար գործաւորներու Ֆրանսա մուտքը շատ խիստ հսկողութեան ենթարկուածէ, անշուշտ գեղծումներ կը կատարուին, բայց գեղծարարները կը պատժուին։ Գործատէրերը և Վարչութիւնը ամէն ջանք կը թափեն նախընտրութիւնը տալու համար Ֆրանսացիներուն, եւ Փարիզի քաղաքի եւ Սէնի նահանգին արհեստանոցներուն մէջ բանող օտարականներու թիւը հարիւրին 50էն իջած է 14ի։

Յանձնախումբին տեղեկաբերը կ'ուզէ որ Ֆրանսա մտնեն միայն այն օտարականները, որոնք կրնան հոս աշխատիլ։

Մէկ քանի փշուրներ այս առթիւ տեղի ունեցած վիճաբանութիւններէն.

Երեսփոխան մը կը յիշէ թէ անցեալ շաբթու, Փարիզի Օփերան բեմ հանեց հարիւրին 60 օտար արուեստագէտներ։

Գ. Կէրնօ, Մարզկային Իրաւանց Լիկային փոխ-նախագահը կը պաշտպանէ քաղաքական ապաստանեալները.

— Ֆրանսա, կ'ըսէ, աւանդաբար հայրենիքն է անոնց որ չունին։

Երեսփոխան մը զարմանք կը յայտնէ թէ սահմանագլուխներու ամրութեանց մէջ կը գործածուին 80 առ հարիւր համեմատութեամբ Իտալացիներ։

Գ. Էրիօ կ'ըսէ.

— Պետութիւնը երբ մեծ աշխատանքներու կը ձեռնարկէ, կը բանակցի Ֆրանսացիի մը հետ։ Բայց յաճախ, այս վերջինը, իր պայմանագրութիւնը կը կնքէ օտարականներու հետ եւ այսպէս, ի շնաս պետութեան կը գոյացնէ անընդունելի շահեր։

Ուրիշ մը հիւսիսի հանքերուն մէջ, կը մատնանշէ ներկայութիւնը Լեհ գործաւորներու, որոնք հոն հաստատուած են իրենց քնտանիքներով, իրենց փաստաբաններով, իրենց առեւտրականներով.

— ... Նաեւ իրենց տէրտէրներով, կ'ընդմիջէ ուրիշ մը։

Այս հարցին մասին ներկայացուած օրինագիծը պիտի քննուի յաջորդ նիստին մէջ։

Անձկենենք թէ ընկերվարականներու կողմէ խօսեցաւ Սալէնկրօ որ ըսաւ թէ ընկերվարական խմբակցութեան կողմէ պիտի ներկայացնէ առաջարկներ, որոնց նպատակն է մէկ կողմէ, օրէնքը չփոփոխել սահմանագլուխի վրայ աշխատցնելու երկրագործական կարգ մը աշխատաւորները, միւս կողմէ արգիլել որ քաղաքական ապաստանեալները վտարել կրնան եւ վերջապէս ստիպել գործատէրերը որ իրենց գործածած օտար աշխատաւորներուն վճարեն ամէն մէկ արհեստի համար՝ հաւասար օրավարձ։

— Կը մերժենք, ըսաւ, Ֆրանսայի գործաւորները հանել օտար գործաւորներուն դէմ, որովհետեւ, բոլորը կը կազմեն նոյն դասակարգը։

ԲՈԼՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑ ՈՒՆԻՆ

Տագնապը բազմաթիւ հետեւանքներ ունեցաւ. մէկն անոնցմէ, ամէն մէկ պետութեան ելեւմտացոյցին բացն է։ Ամփոփենք այդ բացերը եւ զանոնք փակելու համար ձգինք իրենց։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՑԸ

1929ին, Ֆրանսայի գանձը մեծ գումարներ ունէր իր տրամադրութեան տակ։ Ելմտացոյցին յաւելեալ գումարը կը գնահատուէր մօտ 5 միլիառ ֆրանք եւ կարեւոր գումարներ կարելի էր տրամադրել պարտքերու հատուցման։

Բայց, 1930-31ի տարեշրջանին համար, ծախքերը 2 միլիառի չափ աւելի եղած են քան հասոյթները եւ վախ կայ որ կացութիւնը աւելի ծանրանայ։ Այն պահուն իսկ, երբ Ֆրանսա իր պարտքը կը վճարէր Ամերիկայի, Հուվըրի առաջարկով Գերմանիոյ պարտքերու վճարման յետաձգումը, մեծ շնաս կը հասցնէր Ֆրանսայի։ Միւս կողմէ, ընկերային ապահովագրութիւններն ալ կարեւոր գոհողութիւններու տակ դրին կառավարութիւնը։ Այնպէս որ բացը երթալով կը շատնայ։

1922ի համար, ելմտական նախարարութիւնը առաջարկած է 9 ամսուան ելմտացոյց մը, այս կերպով ելմտական տարին փակելու համար դեկտեմբերի վերջը, ինչ որ նախապէս որոշած էր մարտ 31ին։ Առով Ֆրանսայի ելմտացոյցը կը հաւասարակշռուի։ Սակայն կրնայ ըլլալ, որ Ֆրանսա դառնայ ելմտական կանոնաւոր տուրքի դրութեան, այն ատեն կրէ աւելի մեծ դժուարութիւններ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԲԱՑԸ

Անգլիոյ ելմտական տարին կը վերջանայ մարտ 31ին եւ այս երկրին մէջ գործադրուած հաշուեկալական եղանակը, թոյլ կուտայ արագօրէն երեւան հանել հասոյթներու եւ ծախքերու գումարները։

Արդ, 1931 մարտ 31ին, Անգլիա ունէր 23 միլիոնի բաց մը որ է 2.800 միլիոն ֆրանք, կլոր հաշուով, առանց մանր գումարներ նկատի առնելու։ Սնօտըն, այն ատենի ելմտական նախարարը, մտադրած էր առանց նոր տուրքերու, փակել այս բացը։ Բայց դէպքերը թոյլ չտուին եւ Սնօտըն տեղեկացաւ այս տարի, սեպտ. 10ին, խորհրդարանին ներկայացնելու ուրիշ նախագիծ մը, եւ այդ առթիւ իր արտասանած ճառին մէջ, 1931ի բացը կը գնահատուի 74 միլիոն, իսկ 1922ինը 170 միլիոն ոսկի։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բաղդատելով ուրիշ երկիրներու հետ, մինչեւ անցեալ ամառ Յունաստան կը գտնուէր լաւագոյն վիճակի մէջ եւ կը թուէր թէ նարմալ ճամբով պիտի բոլորէր համաշխարհային տնտեսական տագնապի շրջանը։ Այս ուղղութեամբ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները եւ խնայողական քաղաքականութիւնը մեծապէս նպաստեցին երկրի արդիւնաբերութեան զարգացման։

Մինչեւ հոկտեմբեր, այսպէս էր։ Ընկլիական տագնապը, ինչպէս ամէն երկրի, Յունաստանի վրայ ալ անմիջական ազդեցութիւն գործեց։ Մինչ այդ պատրաստուած ծրագիրները մէկիկի նետուեցան եւ սաստկացած խուճապը դիմագրաւելու համար, կառավարութեան ձեռք առած տրամաբանական միջոցները, եթէ մէկ կողմէ պահեցին դրամանիշին ամբողջութիւնը, միւս կողմէ սակայն, կազմալուծեցին առեւտուրը, շուկային մէջ ցրուր առաջ բերելով։

Համաշխարհային տնտեսական տագնապին հետեւանքները, Յունաստան սկսած է տեսնել երկու ամիսէ ի վեր եւ պէտք է ըսել որ այս կարճ ժամանակամիջոցին՝ երկրին առեւտրական և տնտեսական կեանքը սոսկալի կերպով ցնցուեցաւ։

Տագնապի առաջին հարուածը գործերու նուազութիւն առաջ բերաւ եւ մենք տեսանք տասնեակ հազարներով պաշտօնեաներու, բանուորներու, մասնագէտներու արձակումը իրենց գործերէն։

Ներապաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար անգործ կայ Յունաստանի մէջ, թիւ մը՝ որ լըրջօրէն կը մտահոգէ կառավարական շրջանակները։

Անգործներուն կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն աշխատող աղջիկները եւ զարգացերէ նոր շրջանաւարտ երիտասարդները։ Մէկ չորրորդը, մօտաւորապէս 50 հազար, ծխախոտի աշխատաւոր-աշխատաւորուհիները։ Ասոնք նաեւ որ արդ վերջինները տարուան հազիւ վեց ամիսը գործ կը գտնեն։ Անգործներուն թիւին մէկ խոշոր տոկոսը կը կազմեն շինութեանց աշխատաւորները, մօտաւորապէս 40 հազար։ Այս դասակարգը մինչեւ վերջին ամառ անգործ մնացած չէր, ծաւալուն շինարարական աշխատանքներու հետեւանքով։ Անգլիական տագնապէն յետոյ, շինութիւնները զգալի կերպով նուազեցան եւ բանուորները մնացին բացը։ Այս դասակարգին կը պատկանին հայ բանուորներու մեծամասնութիւնը։ Սրճարանի եւ ճաշարանի ծառայողները, հիւրանոցներու սպասաւորներն ալ տագնապէն զերծ չեն։ Աթէնքի, Բիրէայի եւ Սելանիկի մէջ առանց թիւը 10 հազարի կը մօտենայ։

Այս թիւերը հոկտեմբեր ամսուն պատրաստուած են, այսինքն ամրան եւ մասամբ աշնան շրջանի անգործութեան տագնապը կը ցուցադրեն։ Հիմակ որ ձմրան մէջ կը գտնուինք, եւ մեռեալ շրջան կը նկատուի ձմրան եղանակը, կարելի է երեւակայել թէ ի՛նչ թշուառութիւն պիտի տիրէ եւ ի՛նչ դժուարութիւններու առջեւ պիտի գտնուի կառավարութիւնը։

Ելմտագէտներու եւ տնտեսագէտներու միակ խորհուրդն է ժողովուրդին՝ խնայողութիւն ընել։ Փոխել ապրելու պայմանները, կըրճատել ծախքերը եւ դոհանալ քիչով։ Այս տագնապէն յաղթական դուրս պիտի գան այն ժողովուրդները, որոնք ակռայ սեղմել գիտեն եւ տասն անգամ հաշուելէ յետոյ՝ դարձի ձեռնարկել։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հատուցումներու հարցին հանդէպ Ֆրանսայի ընթացքին մասին, օտար թերթերու տուած տեղեկութիւնները պէտքը չեղած են պաշտօնական հերքումի մը։ Զեկոյց մը կ'ըսէ այս մասին.— Այն իրողութիւնը թէ հատուցումներու հարցին մէջ, իր ընթացքին մասին՝ օտար թերթերու հրատարակութիւնները չեն հերքուած ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, չեն կրնար նկատուիլ իբր այդ տեղեկութեանց ճշտութեան ճանաչումը։

«Ֆրանսական կառավարութիւնը կը նկատէ թէ իր ընթացքը յստակօրէն սահմանուած է այն ճառով, զոր նախարարապետը արտասանեց խորհրդարանին մէջ, նոյեմբեր 26ին»։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՑԷՖԻՆԻ Հ. Յ. Դ. ՏՈՒՆԸ

Կը տեղեկանանք թէ Ցէֆինի Հ. Յ. Դ. Տան շինութիւնը, որուն ձեռնարկուած էր ասկէ քանի մը ամիսներ առաջ, լրանալու վրայ է։ Ընդարձակ եւ կոկիկ շէնք մը որ նոյն պիտի ծառայէ Ցէֆինի Հայ գաղութին հանրային-կրթական, որքան կուսակցութեան պէտքերուն։ Շէնքը պիտի բաղկանայ գետնայարկի վրայ երեք փոքր սրահներէ. առաջին յարկ՝ ընդարձակ սրահ մը հաւաքոյթներու եւ հանդէսներու յատուկ եւ ձեղնայարկի վրայ՝ 6 սենեակներէ, որոնք պիտի շինուին յառաջիկային։

Ցէֆինէն ընկեր Կակոյեանը՝ Գ. Ցակոբ Գաբայեանի հետ որ գնահատելի ծառայութիւններ է մատուցած, եկեր էր Փարիզ, շէնքին վերաբերեալ կարգ մը հարցերու կարգադրութեան համար։

Կը տեղեկանանք թէ ընկեր Ա. Աշարոնեան տրամադիր եղած է նախագահելու շէնքին բացման հանդէսին, եթէ իր առողջական վիճակը թոյլ տայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻ ԿՈՐԻԶ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Սեփ. Թղթ.).— Աւելի քան վեց տարի է որ գոյութիւն ունի Խարբերդի հայրենակցական Միութիւն մը։ Նպատակն է օգնել Վալանսի եւ շրջանի թշուառ ու անգործ Խարբերդցիներուն։ Ոմանք հեռացան, կարծելով թէ Միութիւնը պիտի լուծուի։ Բայց ընդհակառակն 18-20 երիտասարդներ աւելի ամուր եւ աւելի եռանդուն փարեցան Միութեան եւ սկսան աշխատանքի։

Միութիւնը նկատի առնելով ներկայ տագնապը, որոշած է գործնական միջոցներու դիմել, ինչպէս անընդհատ կը թելադրէ «Յառաջ»ը։ Երեք շաբաթ առաջ մօտ 40 երիտասարդներ իբրեւ կորիզ ժողով գումարեցին եւ հիմը դրուեցաւ Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի մը, որ յատուկ է միայն Խարբերդցիներուն եւ մանաւանդ անոնց որ անկանոն թուղթեր ունին եւ չեն կրնար նպաստ ստանալ։ Կազմուած է երեք հոգինոց յանձնախումբ մը (Գ. Գ. Լ. Դաւիթեան, Գ. Արզումանեան, Ա. Մանուկեան) որ պիտի ջանայ գործադրել տրուած որոշումները։

Տագնապը կը պահէ իր ծանրութիւնը։ Ամէն օր տղայ թէ կին, աղջիկ կամ պատանի հարիւրաւոր մարդոց մէջ երկու ժամ ոտքի վրայ պիտի սպասեն, որպէս զի կարգը գայ եւ ստորագրեն, շաբաթը 18 ֆր. ստանան իբրեւ նպաստ։ Անշուշտ աւելի կը ստանան զաւակներու տէրերը, այսինքն օրական 3 ֆրանքէն 5-8-10 ֆրանք ստացող կայ։ Բայց մեզ հետաքրքրողը ոչ 3 ֆր.ի եւ ոչ ալ 5-10 կամ 20 ֆրանքն է, այլ օրուան տխուր պատկերը։ Այս էջերուն մէջ շատ գրեցինք թէ ամէն օր 5ով, 10ով մեր անգործներուն թիւը կ'աւելնայ, գրեցինք թէ պատառ մը չոր հացի կարօտ Հայեր ունինք որոնց 3-4 զաւակի հայր են նաեւ ըսինք որ Հայերուն նպաստ չեն տար եւայլն։

Բայց ո՞վ լսեց, ի՞նչ օգուտ ստացան չոր հացի կարօտները։ Ոչինչ եւ ոչինչ ալ պիտի ստանան ասկից յետոյ, եթէ մենք աշխատաւորներս գործի չլծուինք։ Այսօր Վալանսի պէս հօծ գաղութի մը մէջ մատի վրայ կը համրուին անոնք որոնք կ'աշխատին, այն ալ ոչինչ օրավարձով։ Այստեղ թերեւս հարց ծագի թէ քանի որ աշխատաւոր չկայ, ինչպէս պիտի կարենանք հիմը դնել օգնութեան սնտուկին։ Այսպէս մտածողներուն պատասխանը շատ դիւրին է։ Վալանսը ունի աւելի քան 60 սեփականատէր Հայեր եւ երկու տասնեակ Հայրենակցական Միութիւններ, բացի քաղաքական կազմակերպութիւններէն։ Հայր. Միութեանց մէկ մասին գումարները անգործածելի կը մնան. միւս կողմէ հանդէսներով, անդամավճարներով եւլն. կրնանք օգտակար ըլլալ անոնց որ ծայր աստիճան թշուառ են։ Աշտարակ Խարբերդի Հայր. Միութիւնը օգ. սնտուկի հիմը դրած է միայն Խարբերդցիներուն համար։ Եթէ ուրիշ Միութիւններ ալ ասպարէզ գան, այն ժամանակ շատ դիւրին պիտի ըլլայ առանց միացումը։ Շատ սպասեցինք որ լոյսը Փարիզէն ծագի, բայց դժբախտաբար մինչեւ այսօր ապարդիւն։

Ն. Թէպոյեան

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 դեկտ.— Իբրեւ հետեւանք տիրող տագնապին, աչքի կը զարնեն հետեւեալ երեւոյթները,—

Ա.— Շատ մը հայ բանուորներ եւ արհեստաւորներ, որոնց ինքնութեան թուղթերու ժամանակը լրացած է, խմբովին կը դիմեն ոստիկանատուն, զանոնք փոխելու համար, բայց ետ կը դառնան յուսախաբ, որովհետեւ չունին պահանջուած աշխատանքի վկայականները։

Բ.— Շատ ալ լաւ օրերու մէջ իրենց խնայած գումարները ծախսած ըլլալով անհամբեր կը սպասեն արտաքին օժանդակութեան ու գործերու բարելաւման։

Գ.— Խոշոր թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ մեծ երազներով շինել տուին իրենց տուներն ու խանութները, ապառիկ ու վճարովի, իսկ հիմա անգործութեան հետեւանքով չեն կրնար իրենց պարտքերը վճարել եւ չուարած վիճակ մը ունին։

Դ.— Շատեր ալ, որ 5-6 ամիսէ ի վեր անգործ են, օրն ի բուն կը շրջին սրճարանէ սրճարան, զբաղում մը գտնելու յոյսով։ Ու մեքենաբար իրենց գիրենք տուած են թղթախաղի եւ ուրիշ մոլութեանց։ Մտէք արուարձաններուն հայ սրճարաններէն ներս եւ պիտի տեսնէք մեր երէկուան համեստ գործաւորը թղթախաղի եւ զախտախաղի սեղանին առջեւ։ Այս առթիւ վէճերն ու կռիւներն ալ յաճախակի են, եւ կը փոխադրուին մինչեւ ընտանեկան յարկերէն ներս։

Ձմեռն ալ իր կարգին նոր հոգեր կը բերէ.— հագուստ, վառելանիւթ եւն.։ Բոլոր առեւտուրը ապառիկի վրայ է. հացագործ, նպարավաճառ, մսավաճառ, տան վարձք։ Ոչ մէկ ազգային, բարեգործական հայրենակցական միութիւն ու մարմին կը հետաքրքրուի գործազուրկներու կեանքով։ Աղքատախնամը եւ կարմիր Խաչը կ'աշխատին միջամտել հիւանդ ու երախաներու առօրեայ պէտքերը։ Բայց անբաւական է, թէեւ շնորհակալութեան արժանի։

Ֆրանսական նպաստամատոյց մարմինները որ խումբերով կը շրջին հայ գաղթականներուն մէջ, հաց, կաթ ու հագուստեղէն կը բաժնեն։

Այս բոլորին մէջ, ունինք մխիթարական պարագայ մը։ Շատ մը գործարաններ բաց ըլլալով կիներուն առջեւ, մեր օրիորդները, հարսերը, չափահասներն ու ծերերը, առանց բացառութեան կ'աշխատին քիչ օրավարձքով։

Ն. Արծրունի

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանս. խորհրդարանը որոշեց 4էն 6ի բարձրացնել իր փոխ-նախագահներուն թիւը։

.'. Եուկոսլավիոյ Թագաւորն ու Թագուհին փարիզ գացան՝ անպաշտօն այցելութիւն մը տալու։ Պիտի մնան շաբաթ մը։ Իր 43րդ տարեդարձին առթիւ փարիզի ռուսական եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցան աղօթքներ։

գէմ դաւաճանած պիտի ըլլան։ Ելէք եւ սկսեցէք այս բարեպաշտ գործին։ Ուսանողներ, հագուստ եւ զէնք, ամէն կերպով ապահովուած են։ Մեր ուժերը բաւական են ամէն բան ընելու։»

Այսպէս բաժին մեզի եւ մենք ալ առանց մտածելու եւ առանց գալիքը նկատի առնելու, խաբուեցանք այս խօսքերէն։ Թէեւ վերջը հասկցանք թէ որո՞նք մեր գլխուն այս փորձանքը բացած էին, սակայն ի՞նչ օգուտ գործը գործէն անցած էր։ Գիւղերը պարպուած էին եւ կարաւանները դէպի Կովկաս ճամբայ ելած։

Մեր առաջին ընդհարումը տեղի ունեցաւ սահմանի բանակին հետ, Սպաներէն եւ զինուորներէն քանի մը հոգի նահատակուեցան։ Իսկ մեր մեռեալներուն թիւը աւելի շատ էր։ Թէեւ ուզեցինք փախչիլ, ցրուիլ, սակայն թէ մեր ետեւէն եւ թէ մեր առջեւէն կը կրակէին։ Բազմաթիւ էին անոնք որ կը փափաքէին անձնատուր ըլլալ։ Վերջապէս Սովետ փաշային բանակը պաշարեց մեզի եւ այլեւս ետ փախչելու կարելիութիւն ալ չմնաց։ Օրերով անօթի ծարաւ Արարատի վրայ մնացինք։ Ոչ ուտելիք կար ոչ ալ խմելիք։ Օդանաւերուն, թնդանօթներու արձակած ռումբերուն տակ պիտի հալէինք։ Զինուորները եկան եւ խումբ խումբ ժողուեցին մեզի։

Ապստամբները պատասխանելով իրենց եղած հարցումի մը թէ ո՞վ մղած է զիրենք այս շարժումին, ըսած են.— Նախապէս չէինք գիտեր թէ որոնք են մեր դրդիչները։ Ետքոյ հասկցանք թէ Հալէպի մէջ Քիւրտերու «Հօյպուն» միութիւն մը կայ եղեր եւ անիկա ալ Պարսկաստանի մէջ մասնաճիւղ մը ունի եղեր։ Այս ջօմիթէին անդամները Հայերու հետ ձեռք ձեռքի տուած ըմբոստական շարժումը կազմակերպեցին եւ մղեցին մեզի որ Հանրապետութիւնը տապալելու փորձ ընենք։

Այս կարգի ուրիշ հարցումներ եւս ուղղուած են հրոսակներուն, որոնք զանազան պատասխաններ տուած են։

Չինաստանի ուսանողներու ապստամբիլը

Չինաստանի հանրապետութեան նախագահը Չանկ-Քայ-Շէք որ հրաժարելէ վերջ, ետ առեր էր իր հրաժարականը, կրկին հրաժարեցաւ, այս անգամ սակայն 50.000 ուսանողներու սպառնալիքին տակ։

Մէկ քանի օրէ ի վեր, զանազան երկիրներէ դէպի Նանքին կը խուժէին բազմաթիւ ուսանողներ, որոնք թիւով մօտ 50.000 յարձակեցան արտաքին նախարարութեան շէնքին վրայ, աւերի տուին գրասենեակները եւ խոշտանգեցին բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։

Ոստիկաններու հետ բախումներու ընթացքին, 50է չափ ուսանողներ վիրաւորուած կամ սպաննուած են։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վառդ. Հայր. միութեան նորակազմ «Արծիւ» ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ Գ. Ժ. ԽՏԻԿԵԱՆի։

Այս Կիրակի ժամը 5ին Սինէմա Նուվէլթիի մէջ։

32 հոգի բռնի վրայէնսյն օրը ժամը 4ին տողանցք Սօտիէթէ Լիոնէզէն մինչեւ հանդիսավայր։

Մուտք 4 եւ 3 ֆրանք

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին

131 rue Cambronne, Métro Vaugirard, *տեղի կ'ունենայ* Գ. Լ. Բաշալեանի զեկոյցը «Արփիար Արփիարեանի կեանքն ու գործը»։

Մուտքը ազատ է։

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ ՏԱՍԸ ԺԱՄ ԺԱՄԱՆՑ

Mutualitéի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor մէթրօ՝ Mutualité

ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐ. ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ՏՕՆԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՕՐԸ

Պիտի վայելէք մինչեւ առաւօտ պարի ու երաժշտութեան հաճոյքը։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի յայտնի դերասանները։ Ապահովեցէք ձեր տոմսակը նախօրօք։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՄՈՒԼԻՆՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը Շաբաթ իրիկուն Ակումբին մէջ, կը խօսի՝ ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին, 20 Ave. Ville d'Avray, Շավիլ։ Կը խօսի ընկ. Կ. Սասունի, նիւթ՝ Հայոց դատը եւ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։ *Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։*

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. միութեան Գրական-վիճաբանական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ Տը լա Փէի մէջ, ընթերցուած Ա. Ահարոնեանի գործերէն եւ զրոյց, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԳՕՄՈՆ ՍԷՆ ԺԻւլիԷՆի Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ կորիւն, Աւագ-Արիւծ եւ Զօրոս Մայտօ խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆ ՎԱՐ ՏԸ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին Յովհ. Յոնոեանի տան մէջ, ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչ մը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ-Վէնսանի բոլոր հայրենակիցները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 8 Ave. de Paris. Vincennes.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ազամեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն եւ ազգականին՝ ՆԻՒԱՐԴ ԱԶԱՄԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Վարդան Գասպարեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քաղցրիկ ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Յաճառ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Սարա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ *Ծշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։*

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Տիկ. Մարի Գասպարեան կը փնտռէ իր քեռորդին Կարապետ Չալմեան, որ 4 տարի առաջ կը գտնուէր Լիփազմա, Փիրէ, Յունաստան, իմացնել Marie Gaspariauի, Chemin des Cerisiers, Ecully, Rhône, France.

— Իյտէլիի Հայր. միութիւնը կը փնտռէ Աբրէներ Սարգիսեան, Աղէկ Պետրոսեան, Գայուստ Մելքոնեան, Արսէն Թորոսեան, Կարապետ Մաթոսեան, որոնք կը գտնուին Ֆրանսա, իմացնել Տրդատ Սողոմոնեանի, Rue St. Martin d'Hérés, Chemin de la Pleine. Grenoble, Isère.

Վաճառ եմ

խանութս մեծ առանց խանութի օգտաւէտ սենեակներ։ Ծննդեան գիւղ։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Գ. Գօզա Թորոսեանի, 11 Rue Pierre Curie, Kr. Bicètre (Seine)

Վաճառ եմ

Քաշանի մէջ (Փորթ տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու, հանրակառք 88), երկու սենեակներ եւ խոհանոց մը։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Գօզասեանի 226 Rue de la Convention, Paris. *Մէթրօ՝* Convention.

Կը փոխանցուի

կամ վարձու կը տրուի ձեռնտու պայմաններով նպարավաճառի խանութ մը. յարմար է նաեւ հօշկակարի կամ ուրիշ գործի համար։ Գալ՝ երեք տարի։ Դիմել մինչեւ կէսօրէ վերջ ժ.1 եւ 4—7, 2 Rue des Suisses, *Ալէզիա եւ Վանվ փողոցներուն մէջտեղը, մէթրօ Ալէզիա եւ Բանվանսիոն, թրամուէյ 123—4 իջնելու տը Վանվ։*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՔԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 5 տլ. 8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
19
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931
19 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1755
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ ԱՅՍՊԷՍ

Ոչ մէկ առեն այնքան կարօտ ենք եղած կեդրոնաձիգ, համախումբ եւ կազմակերպուած աշխատանքի, որքան այսօր։ Մանաւանդ այսօր։

Կրկնե՛նք մեր բանաձեւը.

— «Կազմակերպութիւն ամէն ճակատի վրայ։ Համախմբում տրամման ճիգերու։

Իսկ ամէնէն վեր՝ կազմակերպութիւն գաղութներու։ Կեդրոնական մարմին մը, վերջապէս, որ հոգայ ցիրուցան բազմութիւններուն պէտքերը։

Շատ ուշացած ենք արդէն։ Եւ աւելի ձգձգելով, պիտի գտնուինք աղէտի մը առջեւ, ուշ-կանուխ»։ (Յառաջ, 16 դեկտ.)։

Նոր չէ այս միտքը։ Ոչ ալ գիւտ մը։ Բայց նոր ուժ եւ արդիականութիւն կը ստանայ մեր աչքին, քանի կը խորասուզուինք ամէնօրեայ իրականութեան լաբիւրինթոսին մէջ։

Մեր այսօրուան կացութիւնը, արմատախիլ եւ աշխարհացրիւ, ուրիշ բան չի թելադրեր, եթէ ոչ կազմակերպուած ինքնապաշտպանութիւն։

Շուարումը դարման չէ։ Հառաչանքը ոչ հոգի կը փրկէ, ոչ մարմին։ Մեկուսացումը, ձեռնպահութիւնը, պիղատոսեան չքմեղանքները վայել են միայն անկարներուն եւ ճգնաւորներուն։ Իսկ չափազանց բանգիտութիւնը՝ կը նշանակէ դասալքութիւն կամ խուսափում պարտականութենէ։

Գաղութները պիտի ապրին։ Գաղութները պիտի փրկուին, — էականը այս է։

Շատով կ'ունենանք կայուն վիճակ՝ օրինակ յունահայ գաղութին մէջ։ Հինգ հազար հոգի պակսելով Յունաստանէն, մնացեալ 20—25,000ը պիտի ունենայ որոշ վիճակ։ Չենք ըսեր վերջնական, որովհետեւ հաւանականութիւններ միշտ ալ կրնան ծագիլ։ Բայց, մնացող համրանքը ուրիշ ելք չունի, եթէ ոչ յարմարիլ միջավայրին, եւ առաւելագոյն օգուտը քաղել տրուած դիւրութիւններէն։

Հազար ալ պիտի պակսի Պուլկարիայէն։ Ուրեմն, մնացեալը, նոյնքան ժողովուրդ կամ աւելի, կապուած պիտի մնայ իր միջավայրին։

Սուրիոյ մասին խնդիր չկայ։ Ընդհակառակն, հաւանական է որ Յունաստանէն 500 կամ հազար հոգի եւս այնտեղ փոխադրուին, ինչպէս որոշած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Միջագետքի մէջ, քաղաքները հետզհետէ կը պարպուին եւ ժողովուրդը կը տեղաւորուի Մուսուլի հիւսիսակողմը, Հավրէզքի մէջ, հողին կապուելու համար։ Միայն դրամի պակասն է որ կը դժուարացնէ այս ձեռնարկը։

Չենք խօսիր Ֆրանսայի, երկու Ամերիկաներու, Եգիպտոսի եւ Ռումանիոյ մասին, որոնց գոյավիճակը որոշ տարբերութիւններ ունի միւսներէն։ Քէչ-հաստատուն գաղութներ են ասոնք, եւ ներգաղթը, եթէ շարունակուի, դժուար թէ մեծ փոփոխութիւններ յառաջ բերէ։

Արդ, ի՞նչ կ'ընենք մենք, արտասահմանի զանազան խմբակցութիւններս, միութեան կապ հաստատելու համար այս բաժան-բաժան բազմութիւններուն միջեւ։

Ի՞նչ կը խորհինք ընել, այսքան վիճելէ, իմաստութեան զրահներ ծախելէ եւ մարգարէներ փորձելէ յետոյ։

Ձե՞ր պիտի լսուի, վերջապէս, միայն մէկ ձայն, սա տարբերական հարցին, — գաղութներու կազմակերպութեան մասին։

Ձե՞ր պիտի ունենանք ղեկավար գլուխ մը։ Հասցէ մը, ինչպէս ըսած ենք ուրիշ առեն։

Ահա հրատապ խնդիր մը, գործադրկութիւնը՝ Ֆրանսայի մէջ։ Միւս գաղութները պիտի զարմանան, անշուշտ, եթէ ըսենք որ այս անվիճելի, ապաքաղաքական հարցին մէջ իսկ, մասերու բաժնուած է «ազգը»։

Դիմումնե՞ր պիտի կատարուին կառավարութեան, — դուք ձեր կողմէ, մենք մեր կողմէ։ Եւ այդպէս ալ եղած է։ Աջ «օֆիս»ը իր մասին, ձախ «օֆիս»ն ալ առանձին։

Եւ այսպէս ամէն բանի մէջ։ Ոչխարի հօտ ըլլար, այսքան հովիւ չէր ունենար։ Հասարակ աշխէտն իսկ ընդհանուր «օպա» մը կ'ունենայ։

Մեր այս անկերպարան, անփոյթ վիճակին մէջ, այսպէս ամէն բան ջուրին տալով, ի՞նչ կ'ուզենք ապացուցանել։ Մեր ինքնավստահութի՞ւնը, թէ յուսահատութիւնը։ Մեր ապրելու կա՞մքը, թէ անձնասպանութիւնը։

Գաղութները իրենք իրենց մէջ կազմակերպուած են գէշ-աղէկ։ Կարելի է լրացնել պակասները։

Բայց, մնալով իրենք իրենց գլխուն, մէկը միւսէն անջատ ու անկապ, մէկը անտարբեր կամ անտեղեակ միւսի ճիգերուն, անխուսափելի կը դառնայ փլուզումը։

Եւ օրինակներ ալ շատ ունինք, քանի քանի գաղութներու մէջ լաւ սկսան եւ գէշ վերջացուցին, կա՛մ ներքին վէճերով, կամ նիւթական չքաւորութեամբ։

Հոգեբանական է. փոքրերը, անճարները միշտ կարօտագին նայուածքներ կ'ուղղեն մեծերուն, զօրաւորներուն։ Ցենարաններ, աջակից թեւեր եւ թիկունքներ կը փնտռեն։

Աջակցութիւններ կան մէկէն միւսը։ Երբեմն քանի մը ձեռքով։ Բայց պատահական եւ անդէպ։ Այսօր այսպէս, վաղը այնպէս։ Այսօր այս գործին, վաղը այն գործին։

Հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ կը դժուարանայ հիմնական, հաստատուն ձեռնարկներու իրագործումը։

Եթէ ճիշդ է որ վտանգի առեն մարդիկ աւելի կը մօտենան իրարու, սեւը ներս ճերմակը դուրս, ահա վտանգ մը համատարած եւ աննախընթաց, — կ ա զ մ ա լ ու ծ ու մ.

Ո՞ր օրուան, ո՞ր հրաշքին, ո՞ր հնաւոր սուրբին կը սպասենք։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԼՈՒՐ ՄԸ ՊՈԼՍԷՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ?

Պոլսոյ «Եէնի Կիւն» թերթը կը գրէ դեկտ. 12 թուականով.—

Հայերու մէջ տեղի մը վեր շրջած բոլ-բոսուներուն համաձայն, ռուս կառավարութիւնը առաջարկած է որ Թրքահայերը Կովկասի Թուրքերուն հետ փոխանակուին։ Նոյնիսկ այս գործին իբր պաշտօնեայ անուանուեր է Գ. Շահվէրտեան, որ անցեալները Պոլիս եկած էր։ Իբր թէ Պոլսոյ 30,000 Հայերը Ռուսերուն կողմէ տրամադրուելիք փոխադրական միջոցներով Երեւան պիտի ղրկուին եւ ասոնց տեղ Կովկասէն, մանաւանդ Ատրպէյճանէն Թուրքեր պիտի բերուին, ինչպէս կը պնդեն եղեր Հայերը։ Նոյնիսկ կարգ մը թաղերու մէջ Հայերու թիւի ճշդման ձեռնարկուած է։

Քննութիւն կատարեցինք եւ պատասխան առացանք ձեռնհաս պաշտօնատուններէն թէ այս մասին ոչ մէկ լուր ունին։

∴ Այս մասին խմբագրի մը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է, կուսակալի օգնական Ֆազըլ պէյ.

— Տեղեկութիւն չունիմ փոխանակութենէն։ Թաղերու ծերոց ժողովները կ'արձանագրեն բնակավայրերը փոխող թաղեցիները։ Սխալ հասկացողութեան հետեւանքն է այս արձանագրութիւնը նկատել միայն Հայոց համար սահմանուած։

∴ Դեկտ. 13ի թուրք թերթերը բոլորն ալ կը յայտնեն թէ՝ իրենց կատարած քննութեանց համաձայն, բացարձակապէս անհիմն է փոխանակութեան լուրը։ «Միլլիյէթ» կը գրէ.— Եթէ մէկը թաղէ մը ուրիշ թաղ փոխադրուի, այս փոխադրուողները կը ճշդուին։ Մասնաւորաբար ափարթըման կամ տուն փոխող Հայերն ալ թաղերու մէջ կը ճշդուին։ Հասկցուած է որ ծանօթ զրոյցը այս ճշդումներուն թիւր մեկնութենէն ծագած է։

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.— Այս խնդրին մասին Պոլսոյ ռուսական շրջանակներուն մէջ քննութիւն կատարեցինք։ Մեզի կը ծանուցանեն թէ պատերազմի առեն, Ռուսիայէն Յունաստան եւ Պուլկարիա գացող Հայերուն Ռուսիա վերադարձին համար այն առեն ռուս կառավարութեան կողմէ թէեւ առաջարկ մը եղած է, բայց այս ալ չէ կրցած գործադրուիլ։ Անկէ զատ որեւէ ձեռնարկ չէ եղած։ Խորհրդային հիւպատոսը Գ. Մալինկէն յայտարարած է մեր խմբագիրներէն մէկուն թէ որեւէ լուր չունի Հայերու եւ Թուրքերու փոխանակութեան մասին եւ թէ որեւէ պատճառ մըն ալ չի տեսներ այդ կարգի փոխանակութեան մը։

ՕՍՄ. ՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՑՈՒԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն դեկտ. 13 թուականով.—

Պետական Խորհուրդի դատական մարմինը որոշած է որ փախստական չեն նկատուիր եւ իրենց ինչքերուն տէրն են բոլոր այն թրքահպատակները՝ որոնք Միլլի կառավարութեան հաստատումէն առաջ, օրինական՝ այսինքն Օսմ. կառավարութեան անցագրով արտասահման գացած են եւ կը պահեն իրենց հպատակութիւնը։

ԽՄԲ.— Իզմիրի գրաւումէն ի վեր անվաւեր կը համարուէին այս կարգի հպատակութիւնները, եւ շատ մը կալուածներ աւարի տրուեցան այդ քաղաքականութեամբ։

Հնդկաստան կը վերսկսի խռովիլ

Քաղաքական ոճիրները որոնք կը բազմանան այս օրերս, որ եւ է պատասխանատուի չեն ենթարկուիր Հնդիկ [illegible] կողմէ։ Թերթերը, վախնալով փոխարքային կողմէ հրատարակուած մամուլի վերաբերեալ հրամանագրերուն խստութենէն, եթէ հրապարակաւ չեն քաջալերեր այս ոճիրները, չեն ալ [illegible] դատապարտեր զանոնք։

Վերջերս, Պենկալի մէջ, Անգլիացի դատաւորի մը սպանութիւնը, բացառիկ դէպք մըն էր Հնդկաստանի համար, որովհետեւ, առաջին անգամն է որ հնդիկ կիները քաղաքական ոճիր մը կը գործեն։ Մինչ անոնց յեղափոխական եւ գաւառական շարժման մէջ՝ [illegible] դերով։

Հնդկաստանի փոխարքան վստահեցուց Պենկալի անգլիական գաղութը թէ վճռած է արմատախիլ ընել ահաբեկչութիւնը։ Պենկալի Անգլիական Ընկերակցութիւնը ճնշում կը բանեցնէ կառավարութեան վրայ, որպէս զի խիստ դատի հանէ այն երկու հնդիկ աղջիկներուն, որոնք սպաննեցին անգլիացի դատաւորը։

1928էն ի վեր, 12 սպաներ սպաննուած են եւ 20ի չափ մահափորձեր տեղի ունեցած են։ Այս ոճիրները բոլորն ալ քաղաքական ահաբեկչական կը նկատուին։

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց Ճավարլալ Նեհրուի բնակարանին մէջ, գտնելու համար յառաջիկայ քաղաքական պայքարի ծրագիրը։ Նեհրու բողոքեց այս խուզարկութեան դէմ, ըսելով թէ կառավարութիւնը յարձակողական նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ զինադադարի ընթացքին եւ իր եւ իր կուսակիցներուն թղթակցութիւնները կ'ուզէ ամէն գնով ձեռք անցընել։

Կառավարութիւնը այս մեղադրանքներուն կը պատասխանէ ըսելով թէ անհրաժեշտ միջոցները միայն կը գործադրէ, ապահովելու համար խաղաղութիւնը։

Չորս հայ երեսփոխան Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ մարզպանին կողմէ հրատարակուած որոշմնագրի մը համաձայն, երեսփ. ժողովին անդամներուն թիւը պիտի ըլլայ 70, որոնց չորսը Հայ։ Ընտրութիւնները պիտի կատարուին դեկտ. 20ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԱՂԱՆԴՉԷՔԸ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ 1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՒԵԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԱԾ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՁԵՒԱԼՈՎ ԱՌԱՆՑ ԳԻՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

Իթթիհատական գլուխ մըն ալ պակսեցաւ

Նախկին իթթիհատական Գարա Վասըֆ, որ Զինադադարին ձերբակալուած էր Րէուֆ պէյի հետ, Ազգ. Մեծ Ժողովի շէնքին մէջ, Դեկտ. 9ին կտոր կտոր եղաւ, կառախումբի մը տակ մնալով, Հայտար Փաշայի մէջ (Պոլիս)։

Գարա Վասըֆ, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ, քաղաքական կեանքի մէջ ծանօթ դէմք մըն էր։ Պոլսոյ մէջ Սահմանադրութեան հռչակումէն օր մը առաջ, այսինքն՝ 9 Յուլիսին, Մանասթըրի Պէվկէլի քաղաքին մէջ թնդանօթի հարուածներով Սահմանադրութիւն հռչակած է եւ 31 Մարտի դէպքին Պոլսոյ վրայ քալող բանակին ընդհ. սպայակոյտի պետին օգնական եղած է։ Ազատութեան հռչակումէն յետոյ մինչեւ Զինադադար, քաղաքական կեանքէ քաշուած էր եւ իր զինուորական պարտականութիւնը կը կատարէր, երբ Սըվազի համաժողովին առթիւ նորէն դարձաւ քաղաքական կեանքի մէջ եւ առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովին մասնակցեցաւ իբր Սըվազի երեսփոխան եւ այդ ժողովին մէջ ընդդիմադիրներու միացած էր։ Յետոյ ջնջուած Թէրագգըբերվէր կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան կոչուեցաւ եւ Պոլսոյ կազմակերպութիւնը ստանձնեց։ Ապա դատարան յանձնուեցաւ եւ անպարտութիւն շահելով, դարձեալ քաղաքական կեանքէ քաշուեցաւ։

Ճանիկեանի դատին համար

Մարսէյլի մեր թղթակիցը ընդարձակօրէն գրած է Հ. Ճանիկեանի (Գ. Վիտինեան) դատին հետապնդման առթիւ կատարուած խորհրդակցութեան մասին։

Վերջին պահուն մեզի հաղորդուած զեկոյցէ մը կ'իմանանք թէ վերջնական խորհրդակցութիւնը պիտի կատարուի վաղը, կիրակի, 20 դեկտեմբեր, կէսօրէն առաջ ժամը 9.30ին, Café Noaillesի սրահը (Bld. Dugommier).

Անգործութեան հարցը Ֆրանսական Խորհրդարանին առջեւ

Ֆրանսական Խորհրդարանը իր վերջին նիստին, կրկին զբաղեցաւ անգործութեան հարցին շուրջ բացուած վիճաբանութեամբ։ Աշխատանքի Նախարարը Պ. Լանտրի շարունակեց ճառը, որ կէս ձգեր էր անցեալ անգամ։

Նախարարը յայտնեց թէ անգործութեան նման տագնապի մը պահուն, կառավարութիւնը երկու պարտականութիւն ունի կատարելիք, — անգործներուն տալ կարելի օժանդակութիւնը, եւ ջանալ անոնց գործ ապահովել։ Ասոր համար ալ, պէտք է պաշտպանել ազգային աշխատաւորութիւնը եւ լաւագոյն կերպով կազմակերպել գործաւորներու աշխատանքի հայթայթումը։

Ներկայիս, աշխատաւորներու տեղաւորման գրասենեակները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Կառավարութիւնը փոխադրութեան դիւրութիւններ առաջած է անգործներու եւ ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի աշխատաւորներուն համար, որոնք կը փափաքին իրենց ծննդավայրին մէջ վերսկսիլ երկրագործական զբաղումները։

Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ պէտք կայ բացառիկ աշխատանքներու ծրագրի մը։ Խորհրդարանը արդէն աշխատանքներու ծրագրին մէկ մասը քուէարկած է։ Կառավարութիւնը իր կարգին թելադրած է տեղական իշխանութեանց որ կարելի եղածին չափ շուտ, աշխատանքի ծրագրեր մշակեն։

Յետոյ, Պ. Լանտրի կոչ մը ուղղեց բոլոր Ֆրանսացիներուն, որոնք կրնան ծախսել.

— Ամէն տեղ ալ, ծախքերու սահմանափակում կայ։ Ասիկա կը հաստատուի խնայողական սնտուկներու յանձնուած գումարներու յաւելումով՝ 1931 յունուար 1էն ի վեր 5012 միլիոն է կազմուած այս կերպով։ Այս յաւելումը թերեւս առաջ կուգայ դրամատուններու հանդէպ անվստահութենէ, բայց, անշուշտ, կայ նաեւ ծախքերու սահմանափակում։ Արդ, ներկայիս Ֆրանսացիներու համար պարտականութիւն մըն է ծախսել։

«Այնքան ցաւալի տագնապը որուն ենթարկուած ենք, մասամբ կը պարտինք հոգեբանական պատճառներու, որոնց դէմ պէտք է գործել։ Ցաւթելու համար, պէտք է յաղթել ուզել եւ ունենալ յաղթանակի յոյսը։ Այն առեն, տագնապը այնքան չպիտի տեւէ եւ այնքան ծանր չպիտի ըլլայ։

Բացում եգիպտական խորհրդարանի

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Ֆուատ թագաւորը նախագահեց խորհրդարանի բացման։ Նստաշրջանը պիտի տեւէ 5 ամիս։ Վարչապետը Սըտգը փաշա կարդաց գահաճառը, ուր ակնարկութիւններ կան Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ միջեւ առկախ մնացած հարցերու կարգադրութեան եւ եգիպտական անկախութեան մասին։

Խորհրդարանի բացման առթիւ «Վաֆտ» կուսակցութիւնը հրապարակային յայտարարութեան մը, բուռն յարձակում կը գործէ օրուան կառավարութեան վրայ, եւ կը պահանջէ եգիպտական սահմանադրութեան վերահաստատումը։ Այդ յայտարարութիւնը որ ստորագրուած է Վաֆտի պետին Նահաս փաշայի կողմէ, չէ ստորագրուած սակայն Մուհամմէտ փաշայի կողմէ, որ Վաֆտի դաշնակից ազատականներու պետն է։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԱԳԼԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յետպատերազմեան շրջանին Անգլիոյ տնտեսական պատմութեան մէջ երկու կարեւոր եւ աննախընթաց փոփոխութիւն առաջ եկաւ, որ հետեւանքն է այս երկրին տնտեսական կազմին խանգարման: Այս փոփոխութիւններէն մէկը՝ ոսկիին համար պարտաւորիչ արժէքի մը սահմանումն է, որուն մասին իր ժամանակին խօսած ենք. միւսը՝ այն արտակարգօրէն ծանրակշիռ որոշումն է զոր բրիտանական կառավարութիւնը առաւ իր մաքսային քաղաքականութեան վերաբերմամբ:

Մօտաւորապէս դարէ մը ի վեր, Անգլիա ազատ փոխանակութեան դասական երկիրն եղած է գերազանցապէս: Առաջին անգամ 1917ին, պատերազմին պատճառով առաջ եկած դէպքերու հետեւանքով՝ Անգլիա ստիպուեցաւ շեղիլ իր աւանդական քաղաքականութենէն եւ ընդունեց Մաք Քէննայի տուրքեր (Mc Kenna duties) անունով ծանօթ մաքսային օրէնքը որ սահմանափակ թուով ապրանքներու վրայ (ինքնաշարժ կառք, շարժանկար պատկերներ, երաժշտական գործիքներ) 33 1)3 առ հարիւրի մաքսատուրք մը կը սահմանէր:

Հազիւ տարի ետքը, 1921ին, (Ճարտարարուեստի պաշտպանման օրէնք (Industrie safguarding act) անունով ծանօթ օրէնք մը եկաւ ուրիշ ապրանքներու վրայ ալ դնելու 33 առ հարիւրի տուրք մը: Այս օրէնքը երկու նպատակ կը հետապնդէր. առաջին՝ պաշտպանել Անգլիոյ գլխաւոր ճարտարարուեստները (Rey industries) որոնց գոյութիւնը անհրաժեշտ նկատուած էր երկրին պաշտպանութեան համար եւ երկրորդ արգիլել ըլլալ օտար կարգ մը երկիրներու կողմէ գործ դրուած տըմբինկին:

Մաք Քէննայի մաքսատուրքերը ջնջուեցան, երբ աշխատաւորական կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ եկաւ (1924), բայց քիչ ետքը պահպանողականները իշխանութեան գլուխ գալով՝ վերահաստատեցան նախկին տուրքերը (1925):

* * *

Մինչեւ հոս Անգլիոյ մաքսապաշտպան քաղաքականութիւնը որեւէ է ծայրայեղ եւ բացարձակ հանգամանք չէր ներկայացներ: Սակայն եւ այնպէս երկրին մէջ եւ մասնաւորապէս ճարտարարուեստական շրջանակներու մէջ, հետզհետէ կը ստեղծուէր զօրաւոր հոսանք մը ի նպաստ ազատ փոխանակութեան ջնջման, հոսանք մը որուն ծաւալման անուղղակի եւ ակամայօրէն ուժ կուտար մինչեւ վերջերս իշխանութեան գլուխ գտնուող աշխատաւորական կառավարութիւնը, իր հետեւած ելմտական ձախորդ քաղաքականութեան հետեւանքով:

Պահպանողական տարրերու ըրած գործօն եւ ազդու փրոփականտին շնորհիւ միտքերը պատրաստուած էին արդէն, երբ անցեալ հոկտեմբերին կատարուած ընտրութեանց հետեւանքով՝ աշխատաւորական կուսակցութիւնը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեց ի նպաստ պահպանողականներուն՝ որոնք երեսփոխանական ժողովին մէջ նման քիչ անգամ տեսնուած մեծամասնութիւն մը կը կազմէին: Մաքսային քաղաքականութեան մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը ժամանակի խնդիր դարձած էր միայն:

Մեծամասնութեան այն անդամները՝ որոնք կ'ուզէին տակաւին ազատ փոխանակութեան սկզբունքը յարգել, շուտով տեղի տուին, այնպէս որ կառավարութիւնը Նոյեմբեր 17ին իսկ երեսփոխանական ժողովին վաւերացնել կուտար անբնականոն ներածումներու օրէնք անունով օրէնք մը: Այս օրէնքը՝ որով առեւտրական նախարարութիւնը լիազօր իրաւասութիւն կ'ունենար ամբողջովին գործուած կամ կէս գործուած օտար ապրանքներու վրայ, պարզ հրամանագրով մը եւ յարմար տեսած ատեն, մինչեւ հարիւր առ հարիւր մաքսատուրք դնելէ վերջ զայն վաւերացնել տալ ժողովին, Անգլիոյ սահմանադրական տարեգրութիւններուն մէջ աննախընթաց էր.

Նոր օրէնքին հրատարակուելէն գրեթէ անմիջապէս ետքը, կառավարութիւնը յաջորդաբար երեք ցուցակ հրատարակեց՝ բազմաթիւ ապրանքներու վրայ հաստատելով 50 առ հարիւրի յաւելուածային մաքսատուրք մը 12 ամսուան համար: Առաջին ցուցակը կը պարունակէր 23 դասակարգի պատկանող գործուած եւ կէս գործուած ապրանքներ. երկրորդը՝ 11 տեսակ ուրիշ ապրանքներ. իսկ երրորդը՝ հողագործական արտադրութիւններ եւ մասնաւորաբար բանջարեղէն եւ պտուղ:

Նոր դրուած տուրքերը մեծ յուզում առաջ բերին արտասահմանի մէջ եւ մասնաւորաբար Ֆրանսա, Գերմանիա, Պելճիքա, Աւստրիա, Իտալիա եւ Չեխոսլովաքիա, որոնք ամէն տարի Անգլիա մեծաքանակ ապրանք ներածելով, նոր տուրքերուն պատճառաւ խոշոր վնասներու կ'ենթարկուէին:

Խօսելով միայն Ֆրանսայի մասին, կը բաւէ յիշել թէ՝ այս երկրին մէջ շինուած ամբողջովին գործուած եւ կէս գործուած ապրանքներուն ընդհանուր քանակութեան միջնաւորապէս 20 առ հարիւրը Անգլիա կը ղըրկուէր: Երկրագործական արտադրութիւններուն գալով՝ Ֆրանսայի հողագործներուն կրած վնասը տհաճին է, որովհետեւ ամէն տարի դրացի մեծ կղզին ներածուող զանազան բերքերը կը ներկայացնեն երկու միլիոն անգլիական ոսկիի մօտ գումար մը:

.:

Յուզումը ոչ նուազ խորունկ եղած է Անգլիոյ մէջ, ուր երկու հոսանք կայ հիմայ: Ոմանք համոզումը ունին թէ՝ ձեռք առնուած միջոցները անբաւական են թէ՝ պէտք է Անգլիա ներածուած բոլոր ապրանքները առանց բացառութեան մաքսատուրքերու ենթարկել, նոյնիսկ նախնական նիւթերը: Ասոնք ծայրայեղներն են, որոնց պահանջումներուն կառավարութիւնը մերժեց գոհացում տալ, որովհետեւ կարգ մը նիւթերը կան որոնք երկրին ճարտարարուեստին պահպանման համար անհրաժեշտ են:

Մաքսապաշտպան դրութեան հակառակորդներուն գալով՝ ասոնք կ'առարկեն թէ՝ սխալ է կարծել որ հաստատուած տուրքերէն գոյացած հասոյթը ելմտացոյցի ցոյց տուած 400 միլիոն ոսկիի չափ բացը պիտի կրնայ գոցել: Նոր տուրքերը այս բացին հազիւ 10 առ հարիւրը պիտի կրնան հայթայթել. հետեւաբար վտանգաւոր է այսքան պզտիկ թեթեւացումի մը համար հարկադրել օտար կառավարութիւնները որ իրենց կարգին նմանօրինակ խստութիւններ գործ դնեն անգլիական ապրանքներու վրայ:

.:

Անշուշտ յօժարութեամբ չէ որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հակառակ ուղղութիւն մը տալ Անգլիոյ առեւտրական քաղաքականութեան: Այն դժուարին կացութիւնը՝ որուն մէջ կը գտնուի երկիրը տարէ մը ի վեր, պարտաւորեց պատասխանատու մարմինները բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու պաշտպանելու համար ազգային տնտեսութիւնը:

Վերջին երեք տարուան մէջ Անգլիոյ առեւտրական կշիռին բացը երթալով աւելցած է: Այսպէս՝ 1929ին 381 միլիոն ոսկի էր, 1930ին 387ի բարձրացաւ եւ ներկայ տարուան ինը ամիսներու մէջ միայն, հասած է արդէն 282 միլիոն ոսկիի: Առանօք այս բացը շուտով կը գոցուէր անտեսանելի ըսուած արտածումներէ գոյացած հասոյթներուն շնորհիւ, այնպէս որ Անգլիոյ վճարմանց կշիռը միշտ նպաստաւոր կերպով փակուած է: Բայց, երեք տարիէ ի վեր հոս ալ կը տեսնուի վատթարացում մը: Իրաւ ալ, 1929ին հասոյթի աւելութիւնը գրեթէ 123 միլիոն ոսկիի կը հասնէր. բայց, 1930ին 44 միլիոնի իջած էր, իսկ 1931ինը, տակաւին տարին չլրացած՝ հասած է արդէն 67 միլիոն ոսկիի:

Այս պայմաններուն տակ էր ահա որ կառավարութիւնը անցեալ սեպտեմբերին որոշեց ոսկիին պարտաւորիչ արժէք սահմանել: Հակառակ իր ներկայացուցած անպատեհութիւններուն՝ այս միջոցը օգտակար եղաւ երկրին տնտեսութեան եւ իր բարերար ազդեցութիւնը պիտի կրնայ տեւել այնքան ատեն, որքան ատեն որ Անգլիոյ ներքին առեւտուրին մէջ գիներու բարձրացում տեղի չունենայ:

Սակայն եւ այնպէս, գիներու բարձրացումը անխուսափելի երեւոյթ մըն է, որ ուշ կամ կանուխ յայտ պիտի գայ, տնտեսական անյեղլի օրէնքի մը ներգործութեան տակ: Այն ատեն, որպէսզի անգլիական ճարտարարուեստը իր գերակշռութիւնը կարենայ պահել, հարկ է որ ոսկին նոր վատթարացում մը կրէ, ինչ որ սակայն ուրիշ անբաղձալի հետեւանքներ առաջ կը բերէ:

.:

Այս պատճառներուն համար էր ի մէջ այլոց որ պահպանողական կառավարութիւնը անհրաժեշտ նկատեց երկրին ճարտարարուեստը քաջալերող նոր միջոցներ եւ պետական ելմտացոյցին բացը գոցելու համար նոր հասոյթներ ստեղծել ու ասիկա կարծեց գտնել մաքսապաշտպան դրութեան գործադրութեան մէջ:

Շատ դժուար է հիմակուընէ իսկ ըսել թէ՝ ո՛ր աստիճան պիտի յաջողի ասոր մէջ: Ամէն պարագայի տակ, եթէ յաջողի ալ, այդ յաջողութիւնը ժամանակաւոր կրնայ ըլլալ միայն, որովհետեւ ինչպէս արդէն արտասահմանի մէջ առաջ եկած բողոքի շարժումը ցոյց կուտայ, կարելի չէ ենթադրել որ ուրիշ ժողովուրդներ թեւերնին ծալլած՝ պիտի սպասեն, որպէսզի Անգլիա իր արտադրութիւնները ծախէ իրենց շուկաներուն առանց որեւէ բան գնելու իրենցմէ:

Ուրեմն, օտար երկիրներ փոխադարձ միջոցներ գործածելու պիտի հարկադրուին, որուն հետեւանքով Անգլիոյ առեւտրական շարժումը իր թափը պիտի կորսնցնէ եւ այս պատճառաւ, երկիրը պիտի զրկուի հասոյթի կարեւոր աղբիւրէ մը, նաւագնացութենէն՝ ուրկէ 1929ին գոյացած է 130 միլիոնի, 1930ին 105 միլիոնի եւ 1931ի ինն ամիսներուն մէջ՝ 60 միլիոն ոսկիի գումար մը եւ այս անոր համար որ օտար երկիրներէն Անգլիա բերուած ապրանքներուն մեծագոյն մասը անգլիական նաւերու միջոցաւ է որ կը փոխադրուին: Ասիկա իր կարեւորութիւնը ունի մանաւանդ այնպիսի ատեն մը երբ Անգլիոյ առեւտրական տորմիղը ծանր տագնապ մը կ'անցնէ:

.:

Ազատ փոխանակութեան սկզբունքին լքումով Անգլիոյ մէջ ծագում առնող խնդիրը թեր ու դէմ կողմեր շատ ունի դեռ: Այս յօդուածին սահմանը թոյլատու չէ զանոնք ամէնքն ալ պարզելու: Միայն, ցաւալի կը գտնենք որ այնպիսի ատեն մը՝ երբ ամէն կողմէ կ'աշխատուի միջազգային համերաշխութիւն հաստատել աշխարհի մէջ, հետզհետէ կը շատնայ թիւը այն պետութիւններուն որոնք օտար արտադրութիւններու դէմ նոր եւ ամրակուռ պատնէշներ կը բարձրացնեն:

Ձեռք առնուած այս կարգի միջոցները երբ բացառաբար եւ նեղ սահմանի մէջ կը գործադրուին միայն, կրնան վնասակար հետեւանքներ չունենալ, բայց, երբ ընդհանրական ձեւ կ'առնեն, պատուհաս մը կը դառնան համաշխարհային տնտեսութեան համար:

Դժբախտաբար, երբ քաղաքական կիրքերը կը բորբոքին եւ ազգայնամոլութեան նեղմիտ հոսանքներ կը կազմուին ամէն կողմէ, Քաղաքական Տնտեսագիտութեան բոլոր առողջ սկզբունքները անզօր կը մնան դիմադրելու այն վտանգներուն՝ որոնք առաջ կուգան առաջին ակնարկով հրապուրիչ երեւցող եւ նիւթական անմիջական շահերու հետանկարը պատկերացնող դրութիւններու գործադրութեամբ, խնդիր չէ թէ որքան ալ աղօտ ըլլայ այդ հետանկարը:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

19.— ՎՐԻՊՈՒՄՆԵՐ

Արեւելահայ բարբառը անշուշտ որ իր առաւելութիւններն ալ ունի: Ան առոյգ է ամէն բանէ առաջ: Չի սիրեր ծեքծեքումները: Կը ջանայ պահել ժողովրդական լեզուին պարզութիւնը, ուժը:

Ու բնական է: Ան իր անմիջական նիւթը կը ծծէ ժողովուրդէն, ծայր գանգուածէն: Ու ամէն օր չփման մէջ է անոր հետ: Կը քամէ հայրենի հողին, ջուրին, վայրի գեղեցկութիւնը:

Մինչ արեւմտահայ լեզուին մէջ անուղղակի է դասական տուրքը, և արուեստագէտն է որ իր մուրճին տակ կած կոփած է բարբառը, արեւելահայերը իրենց բարբառը խնամած են միշտ ժողովուրդին շունչին տակ, զայն պահպանելով իր կոշտ բայց առոյգ պարզութեան մէջ:

Այս պայմաններուն մէջ, ճիշտ է որ ռուսահայ բարբառը չի կրնար մեծ նպաստ մը տալ մեր վէպին, մեր բանաստեղծութեան եւ մեր գիտական գրականութեան: Որովհետեւ այս ճիւղերուն համար ան չունի անհրաժեշտ ճապուկութիւնը, յորդութիւնն ու ճոխութիւնը:

Բայց ան կրնայ մեծ չափով նպաստել մեր թատերական գրականութեան, որովհետեւ թատրոնի մէջ խօսակցական բարբառն է որ կ'իշխէ, այսինքն ժողովուրդին լեզուն իր առուգութեամբն ու պարզութեամբը:

Ան կրնայ դարձեալ մեր բարբառը պատուաստել տոհմիկ շատ մը ոճերով եւ ասութիւններով:

Ան կրնայ մեզ տալ վերջապէս շատ մը բառեր ալ: Հարցը ընտրելուն մէջն է:

Նախ իրենց բոլոր այն բառերը՝ զորս ժողովուրդն է տուեր եւ որոնց համարժէքը չունինք մենք, չունինք գոնէ աւելի գեղեցիկը: Մանաւանդ ինչ որ կարճ է եւ ազդու:

Չպիտի՞ ուզէինք, օրինակի համար, դողնալ անոնց ճերթը, կարկաքը, ճեշտը (= դիւրին), ոնգը, ցանգը, տալը, ողջ (գիւղը, աւեր) կողքինը, ճարց (տալ), դէն (ձգել), շուռ (տալ), ճարպած, ճարբան, ժուռ (գալ) թիկունք, շէմք, գլոյց:

Լաւ կ'ըլլար որ որդեգրէինք նոյնպէս ճէնց բառը, որուն ճշգրիտ համարժէքը չունինք մենք:

Աւելի ուժով է անոնց ովքերը, երբ հարցականի տակ կ'իյնայ: Մերոնքը այն ուժը չունի:

Գէշ չէ նաեւ անոնց Թէկուզը: Որովհետեւ անոր փոխարէնը մեր մօտը չկայ: Անոր իմաստը տալու համար պէտք է երկարենք խօսքը:

Կան դարձեալ բառեր զորս սիրով պիտի ուզէի որդեգրել ռուսահայերէն: Գեղեցիկ չէ՞ արին, դուր գալը:

Սիրո՛վ պիտի ընդունիմ ես, օրինակի համար «ումը» իբրեւ տրական հոլովի մասնիկ: Մանաւանդ երբ «մէջ»երը վխտան նախադասութեան մը մէջ: Ինչե՛ր կը քաշենք երբեմն այդ «մէջ»երուն ձեռքէն: Կը ստիպուինք յաճախ բառերը չարչարել որպէսզի «մէջ» մը պակաս ըլլայ: Ռուսահայերէնի «ումը» կացութիւնը կը փրկէ շատ մը:

Ու դեռ շատ բան ունինք առնելիք ռուսահայերէնէն: Ոչ միայն բառեր, այլ եւ ձեւեր: Մանաւանդ անոնք որ ուժ կը ձգեն լեզուին մէջ եւ որոնցմէ շա՛տ ունի ռուսահայերէնը:

Դժուարութիւնը ճաշակ ունենալուն մէջ է:

.:

Անկախ եւ միացեալ հայերէն ունենալու համար պէտք է որ մեր երկու բարբառներն ալ թօթափեն իրենց անհեթեթութիւնները:

Երբ մարդ իր արտառոց ձեւեր

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (9,

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

2.— ԿԱՆԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Նորածիններու համար լաւագոյն կանխազգուշութիւնը, ինչպէս տեսանք, թոքախտի դէմ պատուաստումն է (*) Ասկէ զատ, կարելի է նաեւ հեռացնել զանոնք իրենց ծնողքներէն, եթէ ասոնք թոքախտաւոր են:

Պատանիներուն և երիտասարդներուն համար պատուաստումի փորձեր կ'ըլլան: Տակաւին ստոյգ եւ հաստատուն տուեալներ չունինք: Հետեւաբար ուրիշ ձեւով կանխազգուշութիւն պէտք է ընել:

Անմիջապէս ըսեմ որ կանխազգուշութիւնը՝ սարսափ կամ չարունակական մտահոգութիւն չի նշանակեր, եւ սարսափ ներշնչելու համար չէ որ կը գրեմ թոքախտի մասին: Կանխազգուշութիւնը նպատակ ունի վտանգը ճանչնալ, անոր պատճառ եղող առիթներէն խուսափիլ եւ աչալուրջ հսկել վտանգի պարագային քիչ տուժելու համար:

Արդ, թոքախտը տեսուեր վտանգ մըն է, որ կրնայ անխտիր պատուհասել աղքատը եւ հարուստը, գործաւորը եւ մտաւորականը, զօրաւորը եւ տկարը. երբ առիթ տրուի Թոքախտի մանրէին ծլելու եւ աճելու: Որովհետեւ հաստատուած է որ չափահասներու թոքախտը ընդհանրապէս մանկութեան ընթացքին պատահած վարակումի մը վերերեւումն է: Մանկութեան շրջանին է որ մարդոց մեծ մասը կը վարակուի Թոքախտի մանրէով, որ, կամ կը մեռցնէ եթէ զօրաւոր է, կամ յառաջ կը բերէ վէրքեր զորս մարմինը կը յաջողի սպիացնել, կիրէ պատ մը քաշել անոնց շուրջը եւ անոնց մէջ ողջ ողջ բանտարկել մանրէներուն մէկ մասը: Յետագային, երբ մարմինը առիթով մը չափէն աւելի կը տկարանայ, կիրէ պատը կը փլի, կը հալի, ողջ մանրէները իրենց ուժը կը վերագտնեն եւ ահա թոքախտը կը սկսի, աւելի ճիշդ կը վերսկսի:

Այս պայմաններուն մէջ սարսափը անտեղի եւ վնասակար, որովհետեւ կ'անդամալուծէ ինքնապաշտպանողական ուժը. բայց նոյնքան վնասակար ու դատապարտելի է անհոգութիւնը, որովհետեւ կ'ապրինք այնպիսի միջավայրի եւ պայմաններու մէջ, որոնք աւելի նպաստաւոր են թոքախտի մանրէին քան մեր մարմիններին: Հետեւաբար մեզ կը մնայ զգուշաւոր ըլլալ այնպէս ինչպէս հաւանական որեւէ վտանգի հանդէպ:

Ի՞նչ ընել:

ա) Խոյս տալ այս բոլոր առիթներէն որոնք կը նուազեցնեն մարմինին դիմադրական ուժը եւ հարմար առիթ կը ստեղծեն Թոքախտի մանրէին: Հակառակ պարագային չեզոքացնել եւ դարմանել անոնց գէշ ազդեցութիւնը: Յիշենք կարեւոր առիթները կամ պատճառները. մարմինի չարաչար յոգնութեան եւ սպառում յափազանց աշխատութեամբ կամ զուարճութեամբ. անբաւական հանգիստ եւ քուն. ապականած օդի մէջ երկարատեւ կեանք, աշխատանք եւ զուարճութիւն. անկանոն կամ անբաւական սննդառութիւն. մարզանքի պակաս. սուր հիւանդութիւններ (մանաւանդ յաճախադէպ հարբուխ, եւ ցնցղատապ, կրիփ, թոքատապ, թոքափառային ջրգողութիւն — սուլու սաթլըճան — եւայլն), այս հիւանդութիւններու ապաքինման շրջանին առողջապահական սխալներ եւ զանցառութիւններ, եւայլն: Այս բոլոր պատճառները աւելի գէշ կ'ազդեն երբ կը պատահին արբունքի, ամուսնի եւ յղութեան շրջանին: Անշուշտ մեր կամքէն կախուած չէ միշտ այս պայմանները հեռացնելը. բայց կրնանք ձեւով մը անոնց վնասակար ազդեցութիւնը չեզոքացնել կամ դարմանել:

բ) Անտարբեր չգտնուիլ եւ անմիջական բժշկական քննութեան դիմել երբ մարմինը վերահաս վտանգի կասկածելի ազդանշաններ կուտայ: Թոքախտը քիչ անգամ յանկարծական սկզբնաւորութիւն մը կ'ունենայ արիւնթքնումով (hémoptisie), թոքատապով, եւլն, որոնք անմիջապէս ուշադրութիւն կը գրաւեն եւ բժիշկին դիմել կուտան: Ընդհանրապէս, այնպիսի անվնաս դիմակ մը կ'առնէ, որ ենթական հոգ չըներ եւ կը թողու որ հիւանդութիւնը յառաջանայ: Այդ առթիւ մարմինին տուած ազդանշաններն են որ պէտք չէ զանց առնել:

Այդ ազդանշանները բազմաթիւ են: Աստիճանական նիհարացում առանց տեսանելի պատճառի, ծայրայեղ հիւանդագին եւ տեւական յոգնած վիճակ մը. անբացատրելի անարիւնութիւն. երեկոյեան գէթ յաճախադէպ պզտիկ ջերմութիւն մը. ախորժակի երկարատեւ պակաս. փոքրիկ ճիգի մը առթիւ սրտի բաբախումներու անկայունութիւն. հարբուխի կամ կրիփի առթիւ հազ մը որ վերջ չի գտներ, եւլն:

Միայն մի հասկնաք եւ ի զուր մի մտահոգուիք: Վերոյիշեալ նշանները անպատճառ թոքախտի արդիւնք չեն եւ կրնան բազմաթիւ եւ անվտանգ հիւանդութիւններու մէջ տեսնուիլ:

Բայց բացարձակապէս անհրաժեշտ է բժշկական քննութեամբ մը ստուգել անոնց պատճառը, որպէսզի, եթէ թոքախտի արդիւնք չեն, պատշաճ դարմանումով մը բուժուին եւ թոքախտի հող չպատրաստեն. իսկ եթէ թոքախտի մը սկզբնաւորութիւնը կը յայտնեն, անմիջական դարմանում մը կարելի ըլլայ կասեցնել եւ սահմանափակել Թոքախտի մանրէին աւերները: Որքան կանուխ սկսուի Թոքախտին դարմանումը, այնքան կ'աւելնայ բուժումին հաւանականութիւնը: Դարմանումը կանուխ կարենալ սկսելու համար, պէտք է ժամ առաջ երեւան հանել Թոքախտին սկզբնաւորութիւնը, ինչ որ կարելի է, եթէ հիւանդը զանց չառնէ կասկածելի ազդանշանները, կամ չուշանայ բժիշկին դիմելու, վախնալով «գուցէ բան մը կը գտնէ...», նման ջայլամին, որուն համար կ'ըսեն թէ, վտանգի պահուն գլուխը թեւերուն տակ կ'առնէ, վտանգը չտեսնելու համար:

ՅՈՎՀ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(*) Նախորդ յօդուածին մէջ (Թերթօն Թիւ 5), երկրորդ սիւնակին վերջին տողը կարդալ «մարմինը կը վարուի...» փոխանակ կը վարակէ», իսկ վերջին սիւնակին առաջին տողը կարդալ «Թոքախտաւոր ծնողքէ ծնած չեն» փոխանակ ենի:

կը ակսի մեղմել՝ այլեւս խորթ չի գար ուրիշներուն։ Անոնց հետ առնելի զիւրաւ կը բարեկամանայ։ Ու երբ մարդ խորթ չի թուիր իր դրացիին՝ խնամութիւնը ինքնին կուգայ։

Աչա թէ ինչո՛ւ, ըստ իս, մեր առաջին ծիգը պէտք է ըլլայ մեր բարբառներէն փարել արտառոցութիւնները՝ որպէսզի իրարմէ այլեւս նուազ խորթ ինք։

Եւ որովհետեւ մեր ուժերէն վեր է հիմա երթալ մաքրել արեւելահայ բարբառը՝ սկսինք մեր բարբառէն։

Խորշինք ամէնէն առաջ ախալներէն զորս ռուսահայ գրականութիւնը մեր բարբառին մէջ ալ մտցուց։

Այո՛, արեւմտահայ բարբառին մէջ հիմա կը վխտան սխալներ՝ որոնք դիմկանեն կուգան։ Ինչպէս ծանուկը որ կը սիրէ իր տեսած արտառոց ձեւերը կապկել՝ մենք ալ ռուսահայերուն ամէնէն տգեղ, ամէնէն սխալ ոճերն ու բառերը ընդօրինակած ենք, փոխանակ անոնց գեղեցիկ առաւելութիւններուն։ Ռուսահայ գրողներէն յաճախ ամէնէն այլանդակ բառերն է որ գողցած ենք, ինչպէս Ռուսահայոց խօսակցութենէն՝ անոնց ամէնէն տգեղ ձեւերը։

Թրախուսիչ է տեսնել որ այս պաշտօն ընդհանուր ծիգ մը կայ այդ անհեթեթութիւնները Թոթափելու։ Համակրելի է մանաւանդ «Յառաջ»ի նախաձեռնողութիւնը։

Ու որպէսզի եզրակը բանի՝ ցուցնենք ծենք ալ վերջերը։

Ապացուցել, զեկուցել, մատուցել սխալ ձեւերը առէք առաջ մատնանշեց արդէն «Յառաջ»։ Ձեզ ուզեր ուրեմն ծանրանալ։ Մանաւանդ որ Հայր Արսէն Ղազիկեան իր վարպետ խօսքը բերաւ պաշտպանելու համար այդ խոտելի ձեւերը ու պահանջելով գրել ապացուցանել, զեկուցանել, մատուցանել, եւն.։ Ու այս բայերէն՝ ապացուցի, զեկուցի, մատուցի, եւ ոչ թէ ապացուցանեցի, զեկուցանեցի, մատուցանեցի, կամ զեկուցեցի, մատուցեցի եւայլն։

Դառը, լիքը, սառը, խառը, խորը, ձեւերը սխալ են։ Դժբախտաբար զանոնց մեր մէջ ալ երբեմն գործածողներ կան։ «Ըստ բառ՝ ի վերջանար մեր լեզուին՝ մէջ։ Պէտք է ըսել դառն, լից, խառն, խոր, սառն։

Ոըը նոյնպէս ճիւաղ մըն է, Դո՛րս եւ այդ ճիւաղը։

Հոգսը, ցանցսը մատնանշեր էր Յառաջ։ Թող չմոռնայ եւ պահսը։

Ջրադուած բառն ալ նորեկ մըն է։ Ի՞նչ պատճառ ունինք լքելու զբաղածը որ աւելի ճիշդ է ու աւելի կարճ։ Սխալ են, նոյնպէս, ջրաժարուած, ցնդուեցան, սայթաքուիլ, ծնուած։ Պէտք է ըսել ջրաժարած, ցնդեցան, սայթաքիլ, ծնած։

ՍԻՐՈՒՆԻ

(Վերջը՝ յաջորդով)

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Անցեալ շաբթու թաղեցինք այս երիտասարդ արուեստագէտն ալ, որ երկար ատենէ ի վեր, ենթակայ սիրտի եւ թոքերու հիւանդութեանց, կը տառապէր Նառիթէի հիւանդանոցին մէջ։

Երուանդ Գասպարեան երիտասարդ նկարիչ մըն էր, որուն մասին, երբ կը մասնակցէր Անկախներու Սալոնին, խօսուած է «Յառաջ»ի մէջ, եւ գնահատանքով ներկայացուած կը թողու բազմաթիւ նկարներ, մասնակցած է ցուցահանդէսներու։

Կը սիրէր նաեւ գրականութիւնը։ Դրած է առանձնորներ եւ արձակ էջեր, որոնք մասնաւոր արժէք մը չեն շնորհեր իրեն։ Սակայն իր նկարները, իրենց իրապաշտ գործողութեամբ եւ խոնարհ ու աշխատաւոր դասակարգերու յաղթանակին հաւատքովը կենդանացած, պիտի պահեն իրական արժէքը, որ ունին։

Վերջերս մեզի կը փնտռէր Հայաստան երթալու համար։ «Կը փափաքիմ խաղաղ բնութեան ծոցը ու կը նկարեմ աշխատաւոր ու խոնարհ մեր ժողովուրդը», կ՚ըսէր։ Սակայն վախ մը եւ բանեց զինք, ու մնաց՝ թաղուելու համար օտար հողի մէջ։

Ա.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԲՈՂՈՔ՝ ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

15 Դեկտ.— Հ. Ժանիկեանի (Վիսինեան), Թրքական բարբարոսութեան նոր զոհին արիւնը եփեր է հայու երակներու մէջ։ Բոլորն ալ ըմբոստացեր են եւ ցասումի արտայայտութեան ձեւեր կը փնտռեն։

Մարսէյլի ժողովրդեան այս երկրորդ հաւաքոյթը տեղամ մը եւս կուգայ ապացուցանել որ ինչքան ալ անճրկած եւ տարտղնուած ըլլայ այս անէրկիր ժողովուրդը, ակարացած ըլլայ իբրեւ հաւաքական ուժեղ տարր, սակայն արթուն է խիղճը, ցեղին կրակէ սիրտը։

Հաւաքուած էին մեծ ու պզտիկը, հասարակ բանուորն ու գրչի մարդը, գանազան եւ իրարու անծանօթ գաւառներու բեկորները։ Նոյն ձայնը զիրենք կանչած էր, տառապանքի եւ արիւնի ձայնը։

Եկած էին 23 Հայր. Միութիւններ, 6 Մշակութային կազմակերպութիւններ և երեք քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

Ոճիրն ու դատին հեռապնդումը արդար, վերցուցած էր անջրպետը որ միշտ բաժնած է մեր քաղաքական միտքը։ Բոլորն ալ կը զգային կեդրոնաձիգ ուղեծի մը անհրաժեշտութիւնը։

Հոս, այսօր գոնէ ձայները միանուագ են։ Նոյն ցաւը կը զգան հաւասար։

Թուրքը Թուրք է բոլորին համար, տեսականօրէն գոնէ։ Խօչոր փաստ մըն է կիրակի օրուան ժողովը։

Միայն Հաճընի ներկայացուցիչը, Այթունեան, այս ողբերգութեան եւ երեւոյթին վրայ պաղ ջուր կը թափէ, յայտարարելով որ այս ձեւի բողոքներն եւ արտայայտութիւնները վնասակար են։ Ուրիշ եղանակ չէր կրնար նուագել այս կարծիր կտտուցը, որ հազար գոյն կը փոխէ եւ կը ձանէ ամէն տեղ, չահագործելով նաեւ Հաճընի Հայրենակցական Միութեան անունը։ Ընդհ. գայլոյթ յառաջ բերաւ ժողովականներու մէջ և հեզնական կանչերու մէջ առխպուեցաւ... չուեց։

Կը խօսին բոլորն ալ, կը վիճին, բան մը ունին ըսելիք։ Եւ կ՚որոշեն պատշաճ եւ համապատասխան բանաձեւ մը յղել Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ՝ Ա. Ահարոնեանին, Մարզկային Իրաւանց Պաշտպան Միութեան Հայկ. Բաժնի Նախագահ Ալ. Խատիսեանին եւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակի վարիչ՝ Լ. Բաշալեանին։ Կը վերակազմէն Գործադիր Յանձնախումբը աւելի ուժեղցնելով եւ կը լիազօրեն որ կազմակերպէ համաժողովրդական խօշոր հաւաքոյթ մը։ Իսկ բանաձեւեր մշակելու համար եւս կը մատնանշուին բոթը անուններ։

Այս առթիւ գոհունակութեամբ կը յիշենք որ այս բաժան-բաժան ժողովուրդը գաղթաշխարհի մէջ տակաւին չունի յատուկ պատասխանատու մարմին, գրասենեակ մը ուր իր բողոքն ու բաղձանքները յայտնէ, իր ձայնը եւ ցաւը հասցէի մը հասցնէ։ Հասցէ չունի։ Կան բազմաթիւ մարդիկ եւ գրասենեակները իրենց առանձին ուղեգծերով եւ տնախորժութիւններով։

Մէկ բանաձեւի եւ բողոքի համար հրապարակի վրայ երեք հասցէ եւ երեք մարմին գոյութիւն ունի։ Հոս եւս ծիւղաւորուած, անհամութիւններ եւ իբրեւ հետեւանք՝ տկարացած, մանաւանդ այսպիսի փափուկ տրամադրութիւններու պահուն։

Գրասենեակ մը եւ թեւ մը՝ այժմէական բազմազան խնդիրներուն համար չկայ ու չկայ։ Ժողովուրդը կը շարժի և կը քալէ, վարող եւ առաջնորդ չկայ։ — Յաջորդով կը հասցնեմ միւս մանրամասնութիւնները միթինկին եւ բանաձեւին, երբ հրապարակուին։

Ս. Ս.

ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՆԻԳԱՆՆԵՐԸ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն, Պրէպան Մարսէյլի սրահին մէջ կոկիկ բազմութեան մը առջեւ հայ երգը նորէն թրթռաց։

Սրահը անյարմար էր Շահմուրատեանին։ Ձայնը կը տարածուէր, կարծես կը ցրուէր։ Իր ուժգնութիւնը եւ քաղցրութիւնը, իր հեւքը նոյն հրապուրիչ տպաւորութիւնը չունէր։ 25 տարի է որ իր հոգիէն մաս մաս կուտայ այս ժողովուրդին։ Հայ երգը կը պատցնէ, սրտէ սիրտ եւ ծովերէ ծով։ Ի հարկէ հին սարսուռներն ու հին կրակը չկայ այլեւս Շահմուրատեանի քով, սակայն նոյն տիրապետող, որուն վրայ նստող երանգները կան։ «Մոկաց Միրզէն», «Վարդը», «Սիրուն զարունը կարծես կը ցնցին ներաշխարհը։ Յաջող էին նաեւ Lalo-ի Aubade-ը եւ Tosi-ի Ideale-ը (իտալերէն)։

Ի՞նչ ժողովուրդ ենք։ Մշակոյթ, երգ ու գիր ունինք, արժէքներ ունինք, սակայն մեր բազմութիւնները տակաւին կը վազեն «Արշին-Մալ-Ալաններու», եւ իրական արուեստագէտը, մարդը չենք կրնար իր տեղն ու չափովը պահել։

«Զուռնան»ն նստած է տակաւին մեր ծոցերուն վրայ։ Ե՞րբ պիտի սորվինք զանազանել եւ գնահատել։

Գ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 16 դեկտ. (Սեփ. Թղթ).— Այս տարուան ընթացքին, չորրորդ անգամն է որ Վիէնի գործերու մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդեմ «Յառաջ»ի։ (Բուն Վիէն քաղաքին մէջ, Հայերուն թիւը մատի վրայ կը համրուի։ Մեր հայրենակիցները կը բնակին քանի մը արուարձաններու մէջ, ինչպէս Էստրէգէն Փոնթէվէզ եւայլն)։

Վիէնը, ճարտարարուեստի միջին քաղաք մը ըլլալով, մօտ 40 հազար բնակչութեամբ,— իր արուարձաններով— ունի աւելի քան 200 մեծ թէ փոքր գործարաններ, որոնց հարիւրին 20ը հիւսուածեղէնի գործարաններ են։ Այս բազմաթիւ գործարաններուն, հազիւ տասնին մէջ հայ բանուորներ կ՚աշխատին, մաս մը կօշիկի եւ մաս մըն ալ հիւսուածեղէնի։ Կերպասեղէնի ամէնէն մեծ գործարանն է Փասկալ, որ կը գտնուի Էստրէգէն արուարձանին մէջ, 2500է աւելի գործաւորներով։ Այս շրջանի մեր հայրենակիցները գրեթէ ամբողջութեամբ, այս գործարանը կ՚աշխատին (230-250 հոգի այր եւ կին)։ Գործարանի գործերը ժամանակաւոր երկու տարիէ ի վեր շաբաթական թողլ է եղած, եւ երբեք կոյտն վիճակ մը չէ ունեցած։ Դրած էի որ, շաբաթը 4 եւ 5 օր կ՚աշխատցնէ, իսկ ներկայիս աւելի թոյլ ըլլալով, գրեթէ մեծամասնութեամբ, 4 օր (32 ժամ) կ՚աշխատին։Շատ քիչ է անոնց թիւը որ շաբաթը 40 ժամ կ՚աշխատին։ Այս տեղի օրականները այրերուն համար 25 ֆր.էն վար է, իսկ կիներուն համար, միջին հաշուով 14 ֆրանք։

Ինչպէս ըսինք, մօտ երկու տարիէ ի վեր թոյլ են եղած միշտ այստեղի գործերը, բայց անցեալ տարի, երբեք գործաւոր չէր հանած։ Իսկ այս տարուան վերջին 6 ամսուան ընթացքին, մեծ թիւով օտարականներ արձակուեցան, որոնցմէ զգալի թիւ մը կը կազմեն մեր հայրենակիցները, 30 հոգի այր եւ կին, շատերը ընտանիքով եւ երախաներով ծանրաբեռնուած։

Գործարանատէրը, արձակման ատեն— բացի Ֆրանսացիներէն— խտրութիւն չի դներ, բայց «շէֆ»երուն համար նոյնը չէ, անոնք տարբեր աչքով կը նային Հայերուն։ Գործաւոր հանելու ատեն, ամէնէն առաջ հայ բանուորը աչքի կը զարնէ, Իտալացիէն եւ Սպանիացիէն առաջ, մեր Հայերուս ճամբայ կուտան եւ յետոյ միւս ազգի օտարականներուն։ Ինչպէս շատ մը տեղեր, Վիէնի քաղաքապետարանն ալ ունի իր նպաստի անտուկը։ Առանց օտարականի և տեղացիի խտրութեան, գործէն ելած օրէն սկսեալ, մինչեւ վեց ամիս նպաստ կը տրուի, հետեւեալ ձեւով,— ընտանիքի հայրը 8 ֆր., եթէ կինը բանուոր չէ 11 ֆր. եւ իւրաքանչիւր զաւակի համար ալ 3ական ֆր.։

Մեր հայրենակիցներուն մէջ կան որ արդէն վեց ամիս շարունակ նպաստ ստացած են բայց այժմ դադրած, սակայն անոնց թիւը շատ քիչ է, մեծամասնութիւնը ամէնէն շատ երեք ամիս կը ստանայ։ Այս շրջանի Հայերը — ինչպէս ըսինք — բոլորը Փասկալի գործարանը կ՚աշխատին, եւ կը բնակին գործարանատիրոջ շէնքերը ամփոփ վայրի մը մէջ։ Գործարանատէրը այն բարեացակամութիւնը ունի որ, գործէն հանած բանուորներէն, ոչ տունի վարձք կը գանձէ, եւ ոչ ալ դուրս կը հանէ առայժմ։ Ահա այս տրուարձանին վիճակը, որ մխիթարական չէ։ Շատ ընտանիքներ 5-6 հոգիէ կը բաղկանան եւ անշուշտ չեն կրնար ապրիլ 32 ժամ աշխատելով շաբաթը։

Հապա անո՞նք որ բոլորովին անգործ են եւ նպաստի պայմանաժամն ալ լեցած է։

Հարիւրին տասի խնդիրը այստեղ ալ կը խօսուի, բայց առայժմ գործադրութեան չէ դրուած, հապա եթէ գործադրեն, այն ժամանակ է որ «սեւ չուլին» վրայ պիտի նստինք, ինչպէս կ՚ըսէին մեր երկիրը։

ՇԱՍ.— Կը գտնուի Վիէնէն 9 քիլոմեթր հեռու Լիոն-Վիէն գծին վրայ։ Ունի երկաթի խօշոր գործարան մը մօտ 1,500 բանուորներով։ Մեր հայրենակիցները, 40 ընտանիքէն պակաս չեն։ Բոլորն ալ կ՚աշխատին երկաթի գործարանը, եւ նոյնպէս կը բնակին գործարանատիրոջ մի յարկանի տուներուն մէջ, չէշին վարձքով մը։ Շասի գաղութը 1926-27ի անգործութեան շրջանին հաստատուած է եւ կը մնայ մինչեւ այսօր։ Այդ թուականէն առաջ հազիւ տասնեակ մը ընտանիքներ կը գտնուէին Շասի մէջ։ 26-27ի անգործութեան ժամանակ գործարանը երբեք չէր աղդուած գործերու թուլութենէն, եւ միւս կողմէ, իրեն գիտող բանուորները գործի առած էր միշտ։

Բայց ներկայիս ազդուած է զգալի կերպով, եւ սկսած է պակաս ժամեր աշխատցնել 2—3 ամիսէ ի վեր։ Շաբաթը 5 օր կ՚աշխատին, եւ օրական 7 ժամ։ Հասարակ բանուոր մը ժամը 3 ֆր.էն աւելի չառներ։ Կան բանուորներ որ պակաս ալ կ՚առնեն։ Շատ քիչ է անոնց թիւը, որ ժամը 4 ֆր. եւ քիչ մը աւելի կ՚առնեն երբեմն, բայց ասոնք հնոցներուն առջեւ եւ նման դժուար գործերու մէջ կ՚աշխատին։ Կիներու համար շատ քիչ գործ կ՚ըլլայ, եւ չէշին օրականով։ Ու. այժմ, բոլորովին անգործներ չունինք, բայց վախ կայ որ, յառաջիկայ յունուար 1էն սկսեալ բանուոր արձակեն։

Եթէ այսպէս մնան գործերը, մեր հայրենակիցները գոհ են, խմանալով ուրիշ տեղերու աւելի գէշ վիճակը։ Շաբաթը 35 ժամ աշխատելով, բանուորական միջին ապրուստ մը կըճարեն։Հարիւրին տասնի խնդիրը այստեղ ալ գործադրութեան չէ դրուած, թէեւ կը խօսուի։ Եթէ այս խնդիրը իրականանայ, այս գործարանի բանուորները 60-70 առ հարիւր օտարականներ ըլլալով կը վախնանք որ հայ բանուորները ամենաշատէս դուրս թափուին։

Յաջորդ անգամ միւս երկու շրջաններու մասին։

Ն. Գալէ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 16 Դեկտ.— Մեր հրապարակային բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր։ Կը նախագահէր Տիկին Արոյեան որ բացատրելով բանախօսութեան նպատակը, խօսք տուաւ Գ. Ա. Արոյեանի։ Նիւթն էր «Հայ կնոջ դերը մեր հանրային կեանքին մէջ»։

Բանախօսը պատմական փաստերով նկարագրեց կնոջ իրաւազուրկ կեանքը տարիներէ ի վեր։ Աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող անարդարութիւններու մեծագոյնը համարեց կնոջ հանդէպ ցոյց տրուած այդ ամօթալի վերաբերմունքը բոլոր ազգերու ու ժողովուրդներու մէջ։ Բացի զրկանքէ, հալածանքէ կինը համարուած է անարգ, արհամարհելի գոյութիւն մը, իր մը պարզապէս առ ու ծախի ապրանք մը։

Մանրանալով հայ կնոջ գործունէութեան վրայ յիշեց Կ. Խաչի 21 տարուան գոյութիւնը, մանրամասնօրէն պարզեց անոր ազգօգուտ նպատակները, ու լուսաբանեց 1930-31ի տեղեկագիրը։ «Հայ կինը համահաւասար իրաւունքներով հրապարակ պիտի իջնէ եւ մասնակցի մեր հանրային բոլոր գործերուն։Մեր կեանքը պէտք ունի անոր հոգածու աշխատանքին»։

Կ. Խաչի ատենադպրուհի Տիկին Փ. Գասպարեան շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնց սիրով արձագանգ տուած էին Կ. Խաչի առաջին կոչին եւ վստահութիւն յայտնեց, որ այնքան հիմնաւոր կերպով լսելէ յետոյ Կ. Խաչի ծրագրին ու աշխատանքներու մասին, Նիսի գաղութի հայ կիները պիտի չխնայեն իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը։

Եղան նոր արձանագրութիւններ։ Կ. Խաչը այժմ ունի մօտ 40 անդամուհիներ։ Վարչութիւնը՝ կը պատրաստուի հանդէսով մը եւս հրապարակ գալ մօտերս։

Վալըլութիւն

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ամբողջ երկու տարի, դրամի փոխանակութեան սակի բոլոր վնասները կրելէ յետոյ, ստիպուած ենք թեթեւ փոփոխութեան մը ենթարկել ՅԱՌԱՋի գինը՝ Պարսկաստանի մէջ։ Վեց շաբթին ոչ իսկ ընթացիկ ծախքերուն կը բաւէ, ներկայ սակով։

1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

1.— *ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՈՒՂՂԱԿԻ ԹԵՐԹ ՍՏԱՆԱԼ Կ՚ՈՒԶԵՆ*, պիտի վճարեն տարեկան *200* ֆրանսական ֆրանք, օրուան սակով։

2.— *ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ (Թուրիզ քաղաք և շրջան)* պիտի վճարեն իւրաքանչիւր թիւին *8* շահի։

3.— *ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ ԳՆՈՂՆԵՐԸ* պիտի վճարեն *10* շահի։

Այս առթիւ կը յայտնենք թէ՝ մէկ տարիէ ի վեր, ո՛ր եւ է գումար չենք ստացած Թեհրանէն եւ ուրիշ կարգ մը քաղաքներէ։

Ընդունելով հանդերձ դրամ փոխադրելու դժուարութիւնները, ստիպուած ենք այս վերջին ազդարարութիւնը ուղղել, այլապէս պիտի հարկադրուինք դադրեցնել թերթերու առաքումը 1932 Յունուար 31էն։

Ինչպէս հաղորդած ենք արդէն, ամբողջ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի համար մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ, ԹԱՒՐԻԶ։ Անոնք որ ուղղակի խմբագրութեան հետ կապուած չեն, կամ հնարաւորութիւն չունին որ եւ է ձեւով դրամ փոխադրելու, թո՛ղ հաճին մեր ընդհ. գործակալին հետ կարգադրել հաշիւները, ստանալով համապատասխան ընկալագիրը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԿՂԶԻՆԵՐԸ ԹՐՔԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻՆ

Անժառանգ մեռնողի մը պատկանող գետին մը եթէ վագֆ է վրայի շէնքը մահլէւլ կ՚ըլլայ եւ եթէ հողը վագֆ չէ, կառավարական գանձին կը փոխանցուի։ Հեյպէլիի մէջ վերջերս անժառանգ մեռնողի մը շէնքին Տէֆթէրտարութիւնը՝ իբր կառավարական սեփականութիւն՝ տէր ըլլալ ուզեր է Էվգաֆն ալ առաջ դէմ առարկած ըլլալով, Էվգաֆի ու Տէֆթէրտարութեան միջեւ դատ մը ծագած է։

Էվգաֆը ոչ միայն այս շէնքին համար, այլ եւ կղզիներու մէջ գտնուած բոլոր հողերուն համար վագըֆ են, կ՚ըսէ։Հին տեսններ գրաւուած հողեր եւ ձեռք անցուած գոյքեր գրաւողներու միջեւ կը բաժնուէին։ Պոլսոյ գրաւման ատեն ալ այսպէս եղած եւ ժամանակին կայսեր Ֆաթիհի ալ մեծ բաժին մը իյնալով, այս կղզիներն ալ Ֆաթիհի սեփականութիւն դարձած են։

Ետոյ այս կղզիները Ֆաթիհէն Պայազիտի անցած եւ այն ալ իր հաստատած բարեգործական նպատակին յատկացուցած է։ Հետեւաբար Կղզիները Էվգաֆի կը պատկանին եւ կղզիներու մէջ անժառանգ մեռնողներու անշարժ ստացուածքները ոչ թէ կառավարութեան այլ Էվգաֆի կը փոխանցուին, որովհետեւ այն է իրական տէրը։ Տէֆթէրտարութիւնն ալ կը պնդէ որ կղզիները Էվգաֆի չեն պատկանիր։ Դատը պիտի տեսնուի Դեկտ. 19ին

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԷՐՍԻՄԻ ՏԵՂՆ ՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

— «Ուրկէ կուգայ Տէրսիմ անունը, եւ ի՛նչ կը նշանակէ։ Գաղտնիք»։— կ՚ըսէ Վ. Արամէ՝ Յառաջի դեկտ. 16ի իր գրուածքին մէջ։ Ու կը յիշէ Տէր Սիմոն անունին շուրջը՝ աւանդութիւն մը....

Տէրսիմ կոչուած այժմ ծանօթ լեռնադաւառը՝ հինէն յայտնի Սիմ լեռնային աշխարհն է։ Հին հայոց Անի կամ Կամախ նշանաւոր ամրոցը շինուած էր այդ լեռներուն մէջ։ Հոն էին Արշակունի հայ թագաւորներուն գանձերն ու դամբարաններըը։ Հոն շինուեցան հեթանոս Հայաստանի մեծագոյն եւ հռչակաւոր մեհեանները՝ Վաղարշակի օրէն մինչեւ վերջ։

Հին հայոց փառքի օրերուն՝ անմատչելի բարձունքները՝ Սիմ լերան վրայ էին։ Անոր հիւսիսարեւելքը՝ Կարնոյ սիրտն է. հիւսիսը՝ Եկեղեաց կամ Երզնկայի ամրոցը. արեւմուտքը Խարբերդ՝ հարաւ՝ Սասունի լեռները. Արեւելքը՝ Բինկէօլ լեռները։

Արաբական տիրապետութեան օրերէն Սիմը կոչուած ըլլալու է Տար-ը-Սիմ, այսինքն Սիմի Աշխարհ, ինչպէս Տար-ը-Պէքա=Հանդերձեալ Աշխարհ, եւն., Արաբերէն տար, յոգնակին՝ տիար, կը նշանակէ երկիր, աշխարհամաս, նահանգ, գաւառ, մեծ տուն՝ իշխանական։

Ուրեմն Տէրսիմ = Սիմի Աշխարհ, Սիմ Լեռնաշխարհի արքայական երկիր, — ինչպէս որ եղած է Ջրհեղեղի օրերէն մինչեւ մեր Արշակունեաց անկումը։ Եւ որուն բնակիչները եղած են միշտ զտարիւն Հայ, որոնց ամէնէն ուժեղ վերջին շառաւիղներէն Միրագեան Ցունը՝ դեռ կը պահէ իր ցեղին զարմանալի առանձնականութիւնը, լեզուն ու կրօնքը, թէեւ միւսները քաղաքական ճնշումներուն տակ խալամացած են այժմ։

Տէրսիմը եղած է Հայաստանի անառիկ դարաւոր ամրոցը։

Ջիթունի

ՀԱՅԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Նախորդ օր Հիւսիսի նահանգին բոլոր հացագործները մէկ քանիներու բացառութեամբ, գործադուլ յայտարարեցին, բողոքելու համար պելճիքական հացի ներածման դէմ։ Հաւաքոյթի մը մէջ, ուր ճառեր արտասանուեցան, թափօր կազմած պտտեցան Լիլի փողոցներուն մէջ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՒԻՂ ԵՒՈՂԵԱՆ, քերթուածներ (1921—1931)։ Գրեց՝ Գէորգ Կառվարենց։ Գեղազարդեց՝ Մելքոն Պէպապճեան։ Տպ. «Նոր Օր» Աթէնք, 1931։ Գին 20 ֆրանք, Հասցէ՝ K. Garvarentz, Ecole St. Grégoire l'Illuminateur, Dourghouti, Athènes (Grèce)։ *(Թղթատ րի ծախք չկայ)։*

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վառաւ. Հայր. միութեան նորակազմ «Արծիւ» ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ Գ. Ժ. ԽՏԻԿԵԱՆի։

Կողընիրակի ժամը 5ին Մինէժա Նուվէլթիի մէջ։

32 հոգի բանի վրայ՝ նոյն օրը ժամը 4ին տողանցք Սօսիէթէ Լիոնէզէն մինչեւ հանդիսավայր։

Մուտք 4 եւ 3 ֆրանք

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

131 rue Cambronne, Métro Vaugirard, տեղի կ'ունենայ Գ. Լ. Բաշալեանի դասախօսութիւնը «Արփիար Արփիարեանի կեանքն ու գործը»։

Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սիփան երգչախումբի կողմէ, 2 Յունուար, շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter RUE ST. DIDIER, մէթրօ Վիքթոր Հիւկօ։

Խմբերգ (նոր երգեր), գեղարուեստական բաժին յայտնի արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, յայտնի orchestre Visanti Coliseum։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Գին 12.50 ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՕՐԸ ԿԻՍԷՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրատուն, Գրասեն Հրանտ-Սամուէլ, Յլորիա ճաշարան, Լ. Նշանեան (56 rue Piat (20), Ալեքսանեան նպարավաճառատուն (28 rue de la Huchette), Սափրիչ Սահակեան (8 rue Domat), Սափրիչ Գէորգեան (24 rue St. Lazar).

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նախագահութեամբ Comité Olympiqueի ընդհ. քարտուղար եւ «Echo des Sports»ի խմբագրապետ M. Marcel Delarbreի։

26 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30ԻՆ ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹԻ ՄԷՋ (ՄԷԹՐՕ ՓՕՐԹ Տ'ՕՐԼԷԱՆ)

"ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՒՊ ՏԸ ՍԷԹ" COUPE de FRANCEի 1930ի յաղթական ընդդէմ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԽՈՒՄԲԻՆ

Սթատը 3000 հոգիէն աւելի չի կրնար պարունակել, ապահովեցէք ձեր տոմսերը նախապէս։ Գիները 7—10—15 ֆրանք։ Մուտքի իւրաքանչիւր տոմս իրաւունք կուտայ ՖՈԹՕ ՖԷԳԻՒՍԻ կողմէ ծրի նկարի մը։ Դիմել հայկ. ճաշարանները կամ ժպտանիի 12 Pasage du Caire, Ֆեռաձայն Central 72—75։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8. տառուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St- Michel կամ Maubert-Mutualité

ԱԺԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Ա. Խ. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ։

Ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի

դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին

Հրապարակի գիներէն աւելի աժան պիտի ծախուին ամէն տեսակի առարկաներ, տօնական սեղաններու բոլոր անհրաժեշտ առարկաները։

Կը խնդրուի հասարակութենէն որ իր ամէն կարգի գնումները ընելէ առաջ անգամ մը այցելէ Կ. Խաչի պազարը, ուր ոչ միայն աժանը եւ լաւը գնելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ այլեւ մանաւանդ աջակցած պիտի ըլլայ մասնաճիւղին բարենպատակ ձեռնարկներուն (գպրոց, հիւանդ երախաներու դարման, յղի կիներու խնամք, եւայլն)։

«ՊԱՐԱՕԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ ՏԱՍԸ ԺԱՄ ԺԱՄԱՆՑ

Mutualitéի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor, մէթրօ՝ Mutualité

ՊԱՐԱՕԷՐՆԵ՛Ր, ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ՏՕՆԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ՕՐԸ

Պիտի վայելէք մինչեւ առաւօտ պարի ու երաժշտութեան հաճոյքը։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզի յայտնի դերասանները։ Ապահովեցէք ձեր տոմսակը նախօրօք։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ.։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, այսօր Շաբաթ իրիկուն Ակումբին մէջ, կը խօսի՝ ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.ին, 20 Ave. Ville d'Avray, Շավիլ։ Կը խօսի ընկ. Կ. Սասունի, նիւթ՝ Հայոց դատը եւ թայ քաղաքական կուսակցութիւնները։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԳԱՐԱՌ

ՑԷՍԻՆԻ Պատ. միութեան Գրական-վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ Տը լա Փէի մէջ, ընթերցում Ա. Ահարոնեանի գործերէն եւ զրոյց, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՊՕՄՈՆ ՍԷՆ ԺԻԼԻԷՆԻ Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Ծանօթ հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ Ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ կորիւն, Աւագ-Առիւծ եւ Գողոս Սայտօ խումբերը վաղը կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՕՆ ՔԱՐ ՏԸ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Յովհ. Յօնոեանի տան մէջ, ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին խաժակ ակումբին մէջ, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Մ.միութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ, Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, ներկաները սեծամասնութիւն պիտի համարուին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իշխանուհի Սաթենիկ Արղութեանի մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Շավիլի գերեզմանատան մէջ։

Կը հրաւիրուին ազգականներ եւ բարեկամներ։ Հաղորդակցութեան միջոցներ՝

Թիւ 1 հանրակառք, իջնել Puit sans vin, Շավիլ եւ կամ Մոնփառնասի գծին վրայ, իջնել Շավիլ։

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 87 Av. Wagram

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Ցակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Սարա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Ցակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ծչգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի ուրիշ թերթերէն արտատպել։

— Տիկ. Մարի Գասպարեան կը փնտռէ իր քեռորդին Կարապետ Զուլմեան, որ 4 տարի առաջ կը գտնուէր Լիվորնօ, Փիրէ. Յունաստան, իմացնել Marie Gaspariauի, Chemin des Cerisiers, Ecully, Rhône, France.

— Իստէլիի Հայր. Միութիւնը կը փնտռէ Աբիներ Սարգիսեան, Աղէկ Պետրոսեան, Գալուստ Մելքոնեան, Արսէն Թորոսեան, կարապետ Մաթոսեան, որոնք կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել Ցրդատ Սողոմոնեանի, Rue St. Martin d'Hérés, Chemin de la Pleine. Grenoble, Isère.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Գ. Հրաչեայ Տէր Ներսէսեանի՝ որ իր Le Foyer թերթը հինգ ներէն ի վեր մէկ օրինակ ձեզ տրամադրած է ձրիաբար։

ՎԱՀԱՆ ՔՀՆ. ԽՕՅԵԱՆ

1931 դեկտ. 18

Հայ Օրիորդ մը, որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն, կը փնտռէ որեւէ գործ պաշտօնատան կամ վաճառատան մէջ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Վաճառելի Քաշանի մէջ (Փորթ տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու, հանրակառք 88), երկու սենեակներ եւ խոհանոց մը։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Տարեկան վարձք՝ 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Փօղոսեանի 226 Rue de la Convention, Paris, Մէթրօ՝ Convention.

Վաճառելի խոհանոցի եւ առանց խոհանոցի օգտուելու սենեակներ։ Գեղեցիկ դիրք։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Գ. Փօղոս Թորոսեանի, 11 Rue Pierre Curie, Kr. Bicètre (Seine).

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐՏԷՍԸ

6 ՖՐԱՆՔ Է, 20 ՖՐԱՆՔ ՉԷ իմ Հայաստանի մեծադիր եւ բազմագոյն քարտէսս, ինչպէս շատեր կը շփոթին ուրիշ քարտէսի մը հետ։ Իր տիտղոսն է միշտ «Համայնագիտական քարտէս» Հայաստանի որովհետեւ իր շուրջը ունի աշխարհագրակ. եւ վիճակագրակ. հետաքրքրական բազմաթիւ տեղեկութիւններ, հայրենի մանրանկար տեսարաններ, Վանի, Խարբերդի, Կիլիկիոյ եւ Կարնոյ նահանգները առանձինն, Նորակառոյց Նոր-Արաբկիր, Նոր-Սեբաստիա, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Զուլֆարաշէն՝ առանձին թղթի վրայ։ Այս առաջին հայ քարտէսն է, որ հրատարակուած է պատկերազարդ եւ բնագիրով։ Իր նշանաբանն է՝ հակառակ ամէն կողմէ անոր գինը 10 ֆրանք ընելու առաջարկներուն, ԱԺԱՆ ԸՐԻ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ։ Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա՝ 10 ֆրանք, այլուր՝ 8 ֆրանք։ Դիմել H. BABESSIANի, 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France, կամ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան։ Ռումանիոյ մէջ գործակալն է H. GIKNAVORIAN, B. P. N. 487 Bucarest(1)

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԿԱՆՈՒԽ — ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ԾԱՆՕԹ.— Մէկ ամիս եղաւ այս քարտէսի լոյս տեսնելը եւ 1200 օրինակ սպառեցաւ անկէ մի միայն Ֆրանսայի մէջ, բացի արտասահման ղրկուածներէն։ Ուրեմն, փութացէք հատ մը ապահովել անկէ, քանի դեռ չէ սպառած։ Շուտով լոյս պիտի տեսնէ «Հայաստանի աշխարհագրութիւնը», մեծադիր էջերով գիրք մը՝ զարդարուած 20 գունաւոր եւ բազմաթիւ սեւ պատկերներով եւ հին ու նոր Հայաստանի քարտէսներով։ Պիտի խօսի պատմական Հայաստանի, Ներկայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին։

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ

ՄԻՇԵԼ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԳՈՐԾ

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ, 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՈՆ

Մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէօն Tél. Dan. 41—45

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Téléphone ANJOU 18-00

ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԱՐՏԱԾՈՒՄ ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կը հայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

4.— ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ցետոյ կանչուեցաւ Խրիսթոյի «գլխածագլուխը», Մարիքան։ Ցոյց տրուեցաւ ծանօթ բանալին։

— Չորս ամիս առաջ այս բանալին տուեր ես Կարապետին, ճի՞շդ է։

Մարիքա առաւ բանալին, քննեց եւ բսաւ.

— Առաջին անգամ է, որ կը տեսնեմ այս բանալին։ Ճիշդ է, որ չորս ամիս առաջ ճամբէն գտայ դարանի խոշոր բանալի մը, որ օղակ մը եւ շղթայ մը ունէր։ Կարապետին տուի։ Սակայն այս բանալին ուրիշ է։

Ցետոյ կանչուեցաւ Ղալաթիոյ հայոց եկեղեցիին բարապանը, Վարդան, որ նախ յայտարարեց թէ չի ճանչնար Կարապետը, թէ երբեք չէ գացած Քամփանա Սարգիսին գինետունը։ Սակայն երբոր երեսի բերուելէ յետոյ, ստիպուեցաւ խոստովանիլ ճշմարտութիւնը։

Այսպէս հաստատուեցաւ թէ կարապետ, Կոմիտէին հրամանով, ապաստանած է Սեդրաքը։ Ուստի յանձնուեցաւ դատական իշխանութեան։ Վարդան եւս քիչ մը նեղը դրուելէ յետոյ, կարգ մը խոստովանութիւններ ըրաւ։ Նոյն իսկ ըսաւ թէ այս տարի Պոլսոյ մէջ դարձեալ յեղափոխութիւն մը պիտի փորձուի։ Յանձնուեցաւ դատական իշխանութեան։

5.— ՆՈՐ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

Ցաջորդ օրը, առաւօտ կանուխ, ծառաս ներս մտաւ եւ ըսաւ թէ մարդ մը եկեր զիս տեսնել կ'ուզէ։

— Թող գայ, ըսի։

Միջահասակ մարդ մըն էր, թուխ դէմքով եւ յստակ նայուածքով հայ մը։

— Հրամմեցէք, ի՞նչ կ'ուզէք, ո՞վ էք դուք։

— Անունս Օննիկ է, Գում-Գափուի Հայոց եկեղեցիին լուսարարն եմ։ Եկայ ձեր բարձրութեան հաղորդելու կարեւոր լուր մը։ Սակայն, փաշա, կը վախնամ...

— Մի՛ վախնաք, միայն թէ ճարդու մի ըսէք, որ քովս եկած էք։ Անշուշտ չըսիք եւ ձեզ մարդ ալ չտեսաւ, երբ հոս եկաք։

— Ո՛չ, փաշա՛, ոչ ոք տեսաւ, սակայն կոմիտէն պատերէն իսկ կը լսէ։ Ի՞նչ է այս, որ մեր ազգը կը կրէ կոմիտէճիներու ոճիրներուն պատճառով։ Կարծես չէր բաւեր իրենց թափած արիւնը, ահա նորէն կատղեցան։ Կոմիտէճիները դարձեալ գլուխ ցցեցին։ Եկեղեցին Աստուծոյ աղօթելու տեղ մըն է, այնտեղ փախանակ մարդոց յորդոր կարդալու... Մեր քահանաներն ալ միացան այդ ոճրագործներուն։ Եկեղեցիները կոմիտէճիներու բոյն դարձան։ Անցեալ օր էր, որ Սամաթիայի եղբօրը Խաչիկ դարկաւ ոստիկանապետ Մարգարը։ Ոճրագործը զէնք պարպեց նաեւ հետապնդող ոստիկաններուն վրայ ու անհետացաւ։ Քանի օր է, կը փնտռուի եւ չի գտնուիր հետքը։ Որովհետեւ պահուըտած է եկեղեցիին մէջ։ Պատրիարքն է, որ պահած է զայն։ Մեզի ալ խիստ պատուէր տուաւ, որ գաղտնիքը դուրս չհանենք, «ազգային ֆէտայիները պաշտպանելը կրօնական պարտք մըն է», ըսաւ։ Երէկ էր, որ իմացայ ամէն բան։ Ու ժամանակ չանցուցած եկայ լուր տալու ձեզի։

— Շնորհակալ եմ, Օննիկ էֆէնտի։ Առաջինն եւ պարկեշտ եկեղեցականները չեն պաշտպաներ ոճրագործները։ Դուք հիմա մեկնեցէք, մարդ չտեսնէ ձեզ. մարդու բան չըսէք։

Ենակարանէս ելլելով, գացի ոստիկանական նախարարութիւն։ Կանչեցի ոստիկանական տեսուչը, Հիւսնի պէյը։ Հրահանգ տուի երթալ Պատրիարքարան, տեսնուիլ Պատրիարքին հետ եւ ըսել թէ, լուր առնուած ըլլալով որ ոստիկանապետ Մարգարի աճպարկիչը պահուըտած է եկեղեցին մէջ, պէտք է անմիջապէս յանձնել ոստիկանութեան։

Հիւսնի պէյ գնաց եւ կէս ժամէն վերադարձաւ։ Պատրիարքը յայտներ էր թէ լուր չունի նման խնդրի մը մասին, թէ եկեղեցիին մէջ ոչ աճպարկիչ կը գտնուի, ոչ ալ ոճրագործ։

Ըսի Հիւսնի պէյի.

— Հիմա նորէն գնա եւ Պատրիարքին ըսէ թէ ոճրագործը պահուըտած է եկեղեցիին նկուղին մէջ, թէ պէտք է զայն յանձնուի անմիջապէս։ Միասին առէք նաեւ երկու ոստիկան։ Եթէ Պատրիարքը դարձեալ չուզէ յանձնել ոճրագործը, ըսէ թէ ոստիկանական ուժերով պիտի պաշարեմ եկեղեցին եւ բռնի պիտի ձերբակալեմ ոճրագործը։ Օ՛ն, վազէ, պատասխանի կը սպասեմ։

Հիւսնի պէյ մեկնեցաւ։ Յանկարծ ներս մտաւ Օննիկ էֆէնտին։ Խռովեալ ձայնով մը ըսաւ.

— Փաշա՛, Պատրիարքը հիմա պաշտօնանկ ըրաւ զիս լուսարարութենէ։ Աստ կարեւորութիւն չեմ տար, սակայն կը վախնամ, որ կոմիտէճիները սպանեն զիս։

— Մի՛ վախնաք, Աստուած մեծ է։ Հոգ մի ընէք, որ պաշտօնանկ եղաք լուսարարութենէ։ Ձեզ իմ ծառայութեանս մէջ կ'առնեմ։ Ընտանիքդ ապրեցնելու չափ ամսական մըն ալ կուտամ։

Օննիկ էֆէնտի հեռացաւ։ Հիւսնի պէյ, ոճրագործը դուրս հանելով եկեղեցիէն, մտաւ ներս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 5 տլ. 8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 379 366
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
20 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1756
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Հայրենակիցներ,

Տօնական օրեր են,— Կաղանդ, Ծնունդ եւն.։ Ամէն հայ տուն կը պատրաստուի սարքել սեղաններ, փոխադարձ այցելութիւններ, կերուխում, խրախճանք։ Հիմակուընէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին կաղանդչէքներ տալու կամ առնելու համար։

Իսկ անդին՝ գործազրկութեան տագնապը կը ծաւալի եւ կը սաստկանայ։ Սեւ ժամանակն իջեր է բազմաթիւ տուներու մէջ։ Հինգ հազարի կը մօտենայ թիւը հայ գործազուրկներուն եւ օրէ օր կ'աւելնայ։ Տուներ կան որ չորցած հացի մը կարօտը կը քաշեն։ Մայրեր կան որ դժուարաւ կը ճարեն պատառ մը կաթ իրենց զաւակներուն համար։ Եւ կան ընտանիքներ որ փողոց նետուելու դատապարտուած են, անկարող՝ վճարելու բնակարանի, պանդոկի մը սենեակին ամսական վարձքը...

Միւս կողմէ, բոլոր նշաններէն կ'երեւայ որ այս դեռ սկիզբն է երկանց։ Տնտեսական տագնապի սուր շրջանը նոր է որ կը սկսի Ֆրանսայի մէջ։ Սեւ օրերը դեռ նոր պիտի գան։ Ու պիտի գան դժբախտաբար։

ՊԷՏՔ Է ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻԼ ԱՅԴ ՕՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ.

Պէտք է կազմակերպել ինքնապաշտպանութիւնը՝ գործազրկութեան աղէտին դէմ։ Ժամանակ է շարժելու։ Նոյնիսկ ուշ է։

Կան օգնութեան երկու ձեւեր։ Մէկը՝ աշխատաւորական փոխադարձ օգնութիւն։ Աշխատաւորութիւնը պէտք է, դասակարգային համերաշխութեան գետնի վրայ, կազմակերպէ փոխադարձ օգնութեան գործը։

Միւսը՝ համազգային։ Ինչպէս եղաւ Շիրակի եւ Փիլիպէի շարժերուն, Անատոլուի բնկերներուն աղատագրման տանն եւ 1926ի գործազրկութեան շրջանին։ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԱՂԷՏ ՄԸՆ Է, որուն դէմ ուրիշ ժողովուրդներ կը պայքարին պետական միջոցներով։ Արտասահմանի հայրենազուրկ ժողովուրդը չունի պետութիւն։ Հետեւաբար՝ ինքը պիտի մտածէ իր սեւ օրուան համար։

Համազգային օգնութեան յարմարագոյն առիթն ունինք այսօր, — յառաջիկայ տօնական օրերը։

Երբ հազարներ ու հազարներ մատնուած են գործազրկութեան, կամ կ'ապրին անոր մղձաւանջին տակ, այսօր-վաղը փողոց նետուելու հեռանկարով, ի՛նչ սրտով պիտի սարքուին տօնական սեղաններն ու շռայլութիւնները։

Ինչո՞ւ, այս տարի, այս տագնապի օրերուն, մեր նախատեսած գումարը չյատկացնենք օգնութեան գործին։ Ինչո՞ւ այդ համեստ գումարներով չդնենք հիմքը Փոխադարձ Օգնութեան եւ Նպաստի։

Ֆրանսայի մէջ կը գտնուի աւելի քան 60.000 Հայ։ Ամէնէն համեստ հաշուով, մարդ գլուխ հինգ ֆրանք տօնական ծախս հաշուելով, կ'ունենանք ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱՆՔ։ Թող հաւաքուի կէսը միայն, կամ մէկ երրորդը։

Ուրեմն, թող ամէն Հայ, այս տարի, հրաժարի խթումի սեղանէն, կաղանդի ծառերէն, աւանդական նուէրներէն եւ հիւրասիրութիւններէն, օղիէն ու գինիէն։ Թող ամէն մէկը իր տունը նստի եւ ծախսելիք գումարը յատկացնէ գործազուրկներու օգնութեան։

Մ՛եր տալ, ո՞րու տալ, ի՞նչպէս տալ։

Ի հարկէ լաւագոյն ձեւը այն էր որ ունենայինք գործազրկութեան տագնապին առթիւ կազմուած կեդրոնական Մարմին մը։ Բայց քանի որ չունինք, կը թելադրենք տրամադրելի գումարները յանձնել տեղական և մասնաւոր կազմակերպութիւններու, — Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկներու, Հայր. Միութիւններու, Կարմիր Խաչերու, Թերթերու խմբագրութեանց եւլն.։

Կարեւոր ձեւը չէ, այլ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ։ Ուշ կանուխ, ընդհ. կազմակերպութիւն մըն ալ կը ստեղծուի։

Պահանջը առիպողական է եւ շատ խոր։ Օգնութիւնը պէտք է ըլլայ յօժարութեամբ եւ արագ։

Ստորագրելով այս կոչը, կ'ուզէինք ձեռնարկն ալ անուանել — Անմիջական օգնութիւն։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ,
Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ.
ՏՈՔԹ. ԱԼԱՀՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ, ՏՈՔԹ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Փոխան տօնական ծախսերու Անմիջական Օգնութեան Հիմնադրամին կը յատկացնեն.—

Ա. Ահարոնեան	100 ֆրանք
Ռ. Բերբերեան	100 »
Ս. Վրացեան	100 »
Վ. Փափազեան	100 »
Տոքթ. Ալլահվէրտի Որդի	100 »
Տոքթ. Լ. Գրիգորեան	100 »
Շ. Միսաքեան	100 »
Գումար՝	700 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ.— Մեզի յանձնուած դրամները առ այժմ կը պահենք անձեռնմխելի, մինչեւ որ կարելի ըլլայ հեզր. Մարմին մը կազմել կամ գտնել բաշխման լաւագոյն ձեւը, առանց խտրութեան Փարիզի կամ գաւառի։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՐՄՐՈՒԿՆԵՐԸ "ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ" ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Գիրկընդխառն կռիւ - Վեց վիրաւոր

ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆ՝ ԳՐԳՌՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱ՞Լ ԹԷ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ

Անցեալ կիրակի, շնորհիւ հայ համայնավարներու ամբարտաւանութեան եւ ներգաղթի գործին մէջ խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչ Դանոյշ Շահվէրտեան կոչուած յանսին ամենավատ գերին, Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ Հայու արիւն հոսեցաւ գործնալ։

Դէպքը տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներու տակ։

Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին տօնակատարութեան արգիլումը Ընդհ. Ապահովութեան կողմէ, շատ դէշ տպաւորութիւն գործած ըլլալով Պ. Դանոյշ Շահվէրտեանի եւ իր հետեւորդներուն վրայ, գաղտնի նիստի մը մէջ կ'որոշուի որ ներգաղթի մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ տալու պատրուակին տակ, Պ. Շահվէրտեան բանախօսէ չորս գաղթակայաններու մէջ։

Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Շահվէրտեան կը բանախօսէ Քոքինիոյ ռամկավար ակումբին մէջ, որուն բեմէն կախուած էր ազգային հերոս Զօր. Անդրանիկի նկարը։ Բանախօսութեան ներկայ կը գտնուին 250 հոգի ծոտաւորապէս։ Ոչ մէկ միջադէպ կը պատահի։

Նոյն օրը իրիկուան ժամը 4ին Պ. Շահվէրտեան պիտի բանախօսէր Ֆիքսի եկեղեցիին մէջ։ Ինչպէս ամէն կիրակի, եւ տօնի օրեր, կիրակի ալ եկեղեցիի զանգակատան վրայ պարզուած էին յունական եւ հայկական դրօշները։ Ցակաւին Պ. Շահվէրտեան չեկած, հայ համայնավար մը զանգակատուն բարձրանալով, վար կ'առնէ յունական եւ հայկական դրօշները եւ վերջինը կը պատռէ։

Ասիկա պատճառ կ'ըլլայ վէճի եւ աղմուկի։ Բանախօսութիւնը լսելու համար հաւաքուածներուն մէջ կային բազմաթիւ անկուսակցական եւ դաշնակցական երիտասարդներ, որոնք ազգային արժանապատուութեան հասցուած նախատինքը չեն հարսած։ Վերջիններուն բողոքին եւ դիտողութեան կը պատասխանուի յարձակումով։ Համայնավարները որոնք նախապէս պատրաստուած էին երեւի, կռուի համար բիրերով կը նետուին բողոքողներուն վրայ եւ գլխէն կը վիրաւորեն ընկ. Խաչիկ Պահրոզեանը որ կիսամեռ վիճակի մէջ գետին կը փռուի։ Բիրի հարուածները բաւ չէ համարելով, համայնավարները քարկոծումի կը սկսին եւ գլխէն կը վիրաւորեն ընկ. Նահաբեանը եւ ուրիշ ընկեր մը։

Ծարձակող կողմէն թեթեւ վէրք կը ստանան երկու հոգի։ Համայնավարները՝ ստորասիի մատնելու համար հակահամայնավար երիտասարդութիւնը, օդին մէջ քանի մը անգամ կը կրակեն։

ՇԱՀՎԷՐՏԵԱՆ «ԱՐԻՒՆԷՆ ՁԻ ՎԱԽՆԱՐ»

Հաւաքոյթին ներկայ գտնուող 3 ոստիկանները երբ կը տեսնեն դրօշներուն իջեցումը կը մեկնին։ Դէպքէն յետոյ Շահվէրտեան Ֆիքս կուգայ եւ ինքնաշարժէն իջնելուն, զինք կը դիմաւորեն չորս համայնավարներ եւ կ'ըսեն պատահած դէպքի մասին, յայտնելով թէ բանախօսութիւնը յետաձգուած է։—Արիւնէն չեմ վախենար նաւ կ'ըսէ Պ. Շահվէրտեան. իր հետեւորդները զինք կը հեռացնեն գաղթակայանէն մեկնելու։ Պ. Շահվէրտեան առանց Ֆիքս մտնելու կը վերադառնայ Աթէնք։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդաբար։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԱՐԱՒԱՆԸ Կ'ՈՒՇԱՆԱՅ

Ինչպէս գրած էինք քանի մը օր առաջ, ներգաղթի առաջին կարաւանը որ դեկտ. 17ին պիտի մեկնէր, քանի մը օր պիտի ուշանայ։ Առաջին կարաւանը կը բաղկանայ 1745 հոգիէ, որոնց պիտի միանան Սուրիոյ շրջանէն հասած որբերը եւ գաղթականները։ Վիզէի համար 25 ական տրախմի գանձուած է արձանագրուածներէն։

Սուրիոյ «թագաւորութեան» շուրջ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը ժամուլին յանձնեց հետեւեալ զեկոյցը.

Օտար մամուլի գործակալութիւն մը արձագանգ տուաւ զրոյցի մը, որուն համաձայն, նախկին խտիվին Աբբաս Հիլմիի թեկնածութիւնը իբր թագաւոր Սուրիոյ, հաւանութիւնը գտած է Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանին եւ ֆրանսական կառավարութեան։

Այս լուրը անհիմն է, ինչպէս բոլոր լուրերը, որոնք քանի մը ամիսներէ ի վեր հրապարակ նետուած են, Սուրիոյ մէջ միապետական վարչաձեւի մը հաստատման մասին։

Երուսաղէմի համագումարին վերջ

Պատգամաւորի մը վտարումը

Երուսաղէմէն սրուած հեռագրի մը համաձայն, իսլամական համագումարին Եգիպտոսի պատգամաւոր եւ Վաֆտ կուսակցութեան պետերէն Աբտիւլ Րահման պէյ Ազզամ, վտարուած է երկրէն, Պաղեստինի անգլիական մարզպանին միջոցաւ։

Պատճառն այն է որ յիշեալը համագումարի վիճաբանութեանց ընթացքին, անգլեւիտալական յարաբերութիւնները խանգարելու բնոյթ ունեցող խօսքեր էր ըսեր, ծանուցանք, Իտալացիները ծեղադրելով թէ Ափրիկէի բնիկներուն դէմ բռնութիւններ գործած են։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԱՂՄԿԱԼԻՑ ՆԻՍՏ ՄԸ

Այս շաբթու, ֆրանսական խորհրդարանը աղմկալից նիստերու շարք մը լրացուց։ Օրակարգի երկու գլխաւոր հարցերը անգործութիւն եւ ընտրական եղանակի փոփոխութիւն, փոխն ի փոխ տեղի տուին աղմուկի, կռուի։ սուր եւ վիրաւորական ակնարկութիւններու եւ վէճերու։ Ընդդիմադիրները (ընկերվարականներ և արմատական ընկերվարականներ) ու կառավարական մեծամասնութիւնը քանիցս դէմ առ դէմ կանգնեցան, կռուի պատրաստութեամբ. պահ մը նոյնիսկ, ընկերվարական երեսփոխան մը, սպրդելով Ցղագրքիս երեսփոխաններու մէջէն, յաջողեցաւ կռուփի հարուած մը իջեցնել երեսփոխանի մը։

Նախագահին արթնամտութիւնը միայն յաջողեցաւ առաջքն առնել աւելի ծանր միջադէպերու։

Օրակարգի վրայ էր ընկերվարականներու ներկայացուցած բանաձեւը՝ անգործութեան վերաբերեալ, գլխաւոր երկու առաջարկներով,—հաստատուն անգործութեան դէմ ապահովագրութեան եւ հանքերու մէջ աշխատանքի ժամերու կրճատում։

Վարչապետը Պ. Լավալ վստահութեան հարց դնելէ վերջ, ոտքի ելաւ աղմուկի մէջ, դէմ խօսելու ընկերվարական բանաձեւին, զոր իրմէ առաջ մերժեր էր արդէն, աշխատանքի նախարարը.

— Ո՛չ, ըսաւ, ես իսկ պաշտպանեցի ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը, որ չէր բովանդակեր անգործութեան ապահովագրութիւնը։ Անոր սկզբունքն իսկ մերժուեր էր ուժեղ մեծամասնութեամբ մը։ Անգործութեան ապահովագրութիւնը ամէն տարի Գերմանիոյ կը նստի 20 միլիառի, որուն 12ը պետութեան վրայ, Անգլիոյ՝ 12 միլիառի, որուն 8ը պետութեան վրայ։ Կը բաւէ այս թիւերը ներկայացնել խորհրդարանին, որպէսզի հասկնայ թէ, այս կէտին մէջ տեղի տալով, երկրին համար՝ դէշ գործ մըն է որ կը կատարենք։

Գալով հանքերուն մէջ, աշխատանքի ժամերու կրճատման, վարչապետը հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ։

Պ. Լավալ մատնանշեց թէ Ֆրանսայի հանքերուն մէջ, գործաւորները կ'աշխատին 7 ժամ 3/4, մինչ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ աշխատանքը կը տեւէ 8 ժամ 1/4։ Եւ եթէ, հանքերուն մէջ աշխատանքի ժամերը կրճատուին, ածուխին գինը պիտի բարձրանայ։

Վարչապետին այս հաւաստումին դէմ ընկերվարականները բողոքեցին։ Վարչապետը խօսքն անոնց ուղղելով ըսաւ.

— Ձեր նստարաններուն վրայ, հանքագործներ կան։ Եթէ խօսքերս ճշմարիտ չեն, թող անոնցմէ մէկը ոտքի ելլէ։

Անգլիական ոսկիի անկումը պատճառ դարձաւ ածուխի գիներու փլուզման։ Արդէն շատ դժուարութիւններ կը կրենք դիմադրելու եւ ստիպուած ենք պաշտպանուելու, ներածման չափացոյցերու կիրարկումով։ Ինչ որ կ'առաջարկէք, պիտի ծառայէ միմիայն Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ։

Աղմկալից վիճաբանութիւններէ վերջ, որոնց միջամտեցին վարչապետը, ընկերվարականներու պետը Լէոն Պլում եւ արմատական-ընկերվարականներու պետը Հէրիօ, ընկերվարականներու բանաձեւը մերժուեցաւ 257ի դէմ 316 ձայնով։ 324 ձայնով ընդունուեցաւ երկրորդ բանաձեւ մը, որ վստահութիւն կը յայտնէ կառավարութեան, եւ գլխաւորապէս կը տրամադրէ.

1) Փութացնել ազգային շինարարութեան ծրագրին եւ նահանգներու եւ համայնքներու կանխավճարի սնտուկին քուէարկումը։

2) Պաշտպանել ազգային աշխատաւորութիւնը եւ ուժեղացնել օտար աշխատաւորներու վրայ հսկողութիւնը։

3) 1931 ապրիլ 1էն սկսեալ, նահանգներու եւ համայնքներու, ինչպէս նաեւ բարեգործական եւ օգնութեան սնտուկներու մէջ՝ անգործութեան գլուխէն՝ կառավարական մասնակցութեան բաժինը սահմանել հարիւրին 60էն 90։

Անգործութեան վիճակագրութիւնը

Համաձայն աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան, անգործներու թիւը բարձրացած է 116,176ի, 11,896ի յաւելում մը ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը։

Վերջին շաբթուն, Ֆրանսա մտած են 376. Ֆրանսայէն իրենց երկիրները վերադարձած են 3879 օտար գործաւորներ։

Պարսիկ սպայ մը հրացանազարկ

Հինգշաբթի օր Թեհրանի մէջ հրացանազարկ եղան պարսիկ սպայ մը եւ Մեճլիսի նախկին անդամ մը, որոնք դաւաճանութեամբ ամբաստանուած էին։

Ուրիշ սպաներ ալ դատապարտուեցան 6էն 10 տարի բանտարկութեան, մեղսակցութեան յանցանքով։

∴ Դեկտ. 10ին, պարսիկ խորհրդարանի շէնքին մէջ ծագած հրդեհը, այրած է միայն երեք սրահներ, որոնց մէջ որեւէ պաշտօնաթուղթ չկար։

Հուվըրի առաջարկը եւ Խորհրդարանը

Ամերիկեան Քոնկրէսի յատուկ յանձնախումբին առջեւ, Հուվըրի պարտքերու յետաձգման առաջարկին շուրջ, վիճաբանութեան ընթացքին, ելմտական նախարարը կարդաց Գերմանիոյ նախագահին Հինտէնպուրկի կողմէ Հուվըրի ուղղուած նամակ մը անցեալ յուլիսին։

Այս նամակով Հինտէնպուրկ ամերիկեան կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ գերման ժողովուրդի թշուառութեան եւ երկրին ելմտական յուռի կացութեան մասին։

Յանձնախումբը որդեգրեց բանաձեւ մը որ կը յայտնէ թէ օտար պարտքերու ջնջումը կամ կրճատումը դէմ է խորհրդարանի քաղաքականութեան։ Պարտքերու ջնջման կամ կրճատման այս մերժումը կատարուած է ընդունելով հանդերձ Հուվըրի առաջարկը՝ վճարումներու յետաձգումը

Յ. ՕՇԱԿԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԻՐ ՎԷՊԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Անցեալ կիրակի արտատպեր էինք «Ցուսաբեր»ի աւագ խմբագիր ընկ. Գ. Մխիթարեանի տեսակցութիւնը՝ Յ. Օշականի հետ, որ ձեռնարկած է խոշոր վէպի մը. «ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ»։

«Ցուսաբեր»ի աշխատակիցներէն վէմունի եւս այս մասին խօսակցութիւն մը ունեցած ըլլալով հեղինակին հետ, կ'արտատպենք զայն ալ, ամբողջական գաղափար մը տալու համար այս աննախընթաց գործի մասին, որ իբրեւ Թերթօն պիտի հրատարակուի եւ յետոյ գրքի պիտի վերածուի։

Ու հիմա՝ Օշականն է, որ կը խօսի։

Ես կը հարցնեմ իրեն.—

Կրնա՞ք քանի մը տեղեկութիւններ տալ «Ցուսաբեր»ով ծանուցուած ձեր նոր վէպի մասին, անունը խորհրդաւոր կը թուի։

— ՄՆԱՑՈՐԴԱՑը իբր բացատրութիւն կը ձգտի երկու տարբեր իրողութեանց համադրումի։ Ընդարձակ առումով մը, անիկա կը յատկանշէ ծիգը, որ նպատակ ունի փրկելու մեր ժողովուրդին «Մնացորդաց»ը, այսինքն ինչ որ անոր բարքերէն ու ապրումներէն դեռ կը մնայ հողի երեսին, արժանի պահուելու. Մերունեայ որ պիտի գայ՝ կրնայ,— ու իր պարտքն է ատիկա,— արուեստի իր ընթանցութիւնը ընդարձակել ու սեւեռել ինքզինքը։ Բայց անիկա անհաղորդ է զարերու ծծերքին, որով կը պիտակուի ժողովուրդի մը հաւաքական զգայնութիւնը։

Մէկ զարու բաժանումը բաւեղաւ, որպէսզի մեր ժողովուրդին երկու հատուածները իրար հերքելու չափ տարբերական զգայնութիւն մը ցուցադրեն իրենց արուեստին մէջ։ Նպատակս է արեւմտահայ զգայնութիւնը, այսինքն ինչ որ կը մնայ իրմէ, սեւեռել իր գլխաւոր արտայայտութեանց մէջ։ Ամէն գրող ուրիշ բան չըներ, եթէ ոչ իր պատանութեան զուգադիպող դէպքերը, զգայնութիւնները, մարդերն ու յուշումները վերակազմել իր հասունութեան շրջանին ու սեւեռել այս կերպով իր ժամանակը։

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑը կը բաղկանայ երկու կարեւոր հատուածներէ։ Առաջինը՝ բռնապետութեան ու հայկական սարսափներուն մէջ կազմուած հոգեբանութեան մը ցուցադրումն է։ Այս վիճակը իր արձագանքը, իր անդրադարձը չէր կրնար ունենալ գրագէտներուն պատճառով, մեր գրականութեան մէջ։ Այն կարճ շրջանին (1908 — 1914), ուր նման փորձ մը պիտի կրնար պսակուիլ յաջողութեամբ, մենք գրաւուած եղանք յեղափոխական խանդավառութեամբ եւ քաղաքական մտահոգութիւններով։ Մեր գրականութիւնը ինքզինքը ի սպաս դրաւ այդ օգիին արձարծումին ու պաշտպանումին։ Մեր գրագէտները լքեցին արուեստը եւ անցան պայքարի կրկէսը։ Այնպէս որ՝ ահաւոր շրջան մը, ինչպէս է համիտեան բռնակալութիւն օրակուածը (եւ որուն մէջ մեր ժողովուրդը ապրեցաւ հոգեբանօրէն գրեթէ անպարագրկելի վիճակներ), արտասահմանեան մեր գրողներուն հնեւորութիւն ու պարտաւ միայն հայթայթեց։

Քանի մը քերթողներ ջանացին այդ մղձաւանջը նիւթ ընել իրենց զեղեցիկ «փրայ»ներուն։ Հազիւ նկատի կ'առնուի տեղոյն միւս ծիգն ալ,որով Արեւելահայերը կը ձգտէին մեր ողբերգութիւնը յանձնել թուղթին։ Մեր սեւ բախտը ուզեց, որ մեր գրականութեան ալ պակսէր մարդը որ պակսեցաւ մեր քաղաքական ճակատագրին։ Ցաւակնութիւնը չունիմ այս տողերով փոխարինած կարծելու մարդը, որ մեր աղէտը եւ անոր նախընթաց քարեխառնութիւնը պիտի փրկէր ժամանակին։

Կը զգամ մեծութիւնը ձեռնարկին. բայց ատիկա պատճառ մը չէ, որ ընդմիշտ հրաժարիմ զայն կրցածիս չափ նուաճելու երազէն։ Գիտեմ թէ համադրումի նման փորձ մը թարմ տարիքի ոգեւորութիւն, դեռ ոչ պատրանաթափ մտայնութիւն եւ ուրիշ շատ մը երիտասարդական առաքինութիւններ կը պարտադրէ ձեռնարկուին։ Հետեւ եմ այս ամենէն։ Ու հնաւ ծիւս հիմնաւոր պայմանէն,— հաւաքական խրախոյսին այլապէս ազդեցող խայծէն։ Բայց ամէն մարդ իր կրցածը կ'ընէ։

— Ի՞նչ է ուրեմն աշխարհը ձեր վէպին։

— Առաջին մասին մէջ՝ գեղըզայն ակօսող կիրքերը. զարերու արդիւնք եղող բարքերը. մարդե՛ր որոնք նմոյշներ միայն չըլլան. հաշիւով ընտրուած ու փառաւոր ծառայով՝ հեղինակին տեսութիւններուն. այլ ըլլան իրական, վաւերական դէմքեր, փրցուած մեր հաւաքականութենէն։ Անոնց առօրեայ տռամն է, որ պիտի ծառայէ պատրաստելու յատակը այն շարք մը հոգեբանական դիտողութեանց, որոնք գիրքերէն չեն սորվուիր։

Վէպին առաջին մասը նուիրուած պիտի ըլլայ երկու ժողովուրդներու ճակատումին, թաղը առնուած համեստ, հոգեկան իրողութեանց գետինէն։ Միւսը այդ ժողովուրդներէն Թուրքն է, մեր գրականութեան մէջ «քլիշէ» յղացքէն տարբեր տեսնուած։ Թո՛ւրքը՝ իր հողին ու տունին, իր կրօնքին եւ սնոտիքին, իր արիւնախառն ախորժակներուն եւ մշակոյթի մեծ հոսանքներուն մէջ։ Ի՛նչ որ ալ ըսենք, մեր հոգին խոր հետքերը կը կրէ այս իրերադրումին։ Պէտք է ճշդել սակայն, որ Պոլսոյ շատ մօտիկ շրջանէ մը՝ ուր յեղափոխական գործունէութիւնը մնացած է նախնական, չըսելու համար անգոյ, մեր ժողովուրդին ազատական ձգտումները պիտի չկրնային բարձրանալ այն խորունկ սրտառուչ արժէքին, որուն փաստը եղաւ մեզի մեր հայրենիքէն։

Դիւրին է այսօր, դիւանի գիտութեամբ մը, չարդ ու փշուր ընել անորակելի այդ շարժումը, որ մեր ուղեղը մշուշելէ ետքը՝ մեր երակները բացաւ նոյնքան անորակելի արիւնումին։ Բայց այդ օրերու վերյիշումը միայն բաւ է ինծի, որպէս զի հաղորդուիմ մեր ցեղին զգայնութեան աւազանին.— ահա՛ ծրագիր մը, համեստ բայց դժուար. մանաւանդ հիմա, երբ ուրականը տարտղնած է մեզ ու խորտակած՝ ընկալչութիւնը մեր ջիղերուն։

Վէպին միջին տարածութիւնը պիտի յատկացուի կրօնական գետինին։ Նոյնքան դիւրին է, կարգ մը տարազներով, հերքել արժէքը նման խաւգարկութեան մը։ Բայց դժուար՝ կը խորհիմ՝ տասնըհինգ դարու հոգեկան յօրինուած մը հերքել թեթեւ սրտով։ Այդ գետնին վրայ երկու ոսոխ կրօնքներ իրարու պիտի ճակատին ուժերու նոյն համեմատութեամբ, որով պայմանաւորուած է անոնց քաղաքական ճակատագիրը։ Ու որովհետեւ ցեղերու գաւպարները բարբարոսութիւն, մոլեռանդութիւն ըլլալէ առաջ հոգեկան գուպարներ են, առաւելապէս գոյն առնող՝ զգացական տարրերէ, բախումը պիտի քալէ արգանդի եւ արեան ճամբաներէ։

Վէպին երկրորդ մասը նպատակ ունի տալ մեր վերջին աղէտը (տարագրութի՛ւնը), հետեւելով չէն քաղաքի մը բնակչութեան, իր տունէն մինչեւ հեռաւոր պողոտաները աւազներուն, կրելու համար ազգերու ամէնէն մեծ ոճիրը իր մօտքին՝ ինչպէս սաղմին վրայ։

— Քանի՞ գիրք. կը յուսաք պիտի բաւեն ձեզի՝ աւարտելու համար ինչ որ ունիք ձեր մտքին մէջ. իբրեւ ծրագիր ու նախագիծ։

— Գործը ըստ էութեան բաժնուած է երեք գլխաւոր հատորներու։ Իւրաքանչիւրը պիտի ընդգրկէ երկու երեք գիրքի շրջանակ մը։ Առաջին հատորը ամբողջութեամբ նուիրուած արգանդի եւ ոճիրի հարցին, կը պարունակէ երեք գիրք, պատրաստ տպուելու։ Մտանակի խորագիր «Արգանդի ճամբով»։ Երկրորդով կը սկսի արեան ճամբան։ Պիտի պարունակէ բռնապետութիւնը, յեղափոխական խումբերին խորհրդանշանը, Թուրքին բանտերը, կախաղանը, կրօնական մոլեռանդութիւնը՝ պետական եւ ընկերային կազմակերպութիւնները՝ կրկէս իջած մեր գոյութեան դէմ պայքարի։ Դարձեալ հոն պիտի տրուի 915ի եղեռնին նախատօնակը. անջատ անջատ քաղաքներու դէմ Թուրքին դաւը ու վերջապէս այն ահաւոր մղձաւանջը, որ այդ օրերը զարկաւ։ Այսինքն ինչ որ Թուրքերը ի գործ դրին իրենց բարեկամին ու թշնամիին, ծանօթին ու անծանօթին վրայ, քաղաքական տակնուվութեան կրկէսէն։ Այս հատորը իրեն խորագիր ունի — Աւեան Ճամբով. Ցայս ունիմ զայն աւարտել երկու տարիէն։

Երրորդ հատորին պարունակութիւնն է Տարագրութիւնը. խորագիր՝ Դժոխք։ Անշուշտ ամէնէն դժուար մասը պիտի ըլլայ անիկա. վասնզի միննակ վիպող այժմ անբաւական է անոր պարագրկումին։ Անուազն տեղեկագրական ուսումնասիրութիւն մը, հաղարաւոր պատմուած եւ հարիւրաւոր հատորներու, յուշագրերու ընթերցում կը կանխեն անոր խմբագրութիւնը։ Ու մեկամաղձոտ բան է նայիլ իր թեւերուն ու չափել անոնց շուքով իր երազը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

20.— ՎՐԻՊՈՒՄՆԵՐ

Երբ մէկ կողմէ աւելորդ ասացուածները կը խուժենք բառերուն ծոցը, միւս կողմէ յաճախ ալ անհրաժեշտ ասացուածները կամ գիւղերը տեղի-անտեղի ոգելու ծառայութ ունինք։

Այսպէս,—

Արնոտ, գործնէութիւն, արնահամ, կ'ըսենք ու կ'երթանք։ Մխա՛լ։ Պէտք է գրել արիւնոտ, գործունէութիւն, արիւնահամ. *եւայլն։ «Ու» մը կամ «իւ» մը կլլելով՝ լեզուն չի կոկուիր։*

Ցրեցին ալ Կովկասէն կուգայ. հոն ալ գողցուած է «ս»ն։ Ցրուել է *բայը եւ ոչ թէ* ցրել։ *«Ցրի՛ ս» բային արմատը.եւ «իւ»ն կը փոխուի «ու»ի։*

Ց ճախ ալ անցեալ ընդունելութեան «ա»ն է որ կը գողնանք։ Քանդած օճախ *կ'ըսենք՝* քանդուած ըսելու *տեղ։ Ու գ'ըսենք* գործածել մոռթած հաւ։

Սառցադաշտ.— *հայերէ՞ն է այս բառը։ Սառոյցին «ոյ»ն ո՞ւր է։ Մեր լեզուին մէջ «ոյ»ն «ու»ի կը փոխուի։*

Չնտաքրթիր *գրուած է՝ կ'ըսեն*, փոխանակ ճնտաքրքրական *ըսելու։ «Ճնտաքրքիր մարդ"ը հետաքրքրութեան ենթակայ մարդը։* Բո*ւէ* Ցառաջի Դ. էջը ու կը կարդաք՝ կեանք եւ Արուեստի ծանուցման մէջ՝ «հետաքրքիր բովանդակութիւն»։ *Բովանդակութի՞ւնն է արդեօք մեզմով հետաքրքրուողը։*

Գնանք գործածողները *կան մեր մէջ ալ «երթանք»ի տեղ։*

Ծնողները կ'ըսենք *փոխանակ ըսելու* ծնողք։

Հրապարակախօսը *տակաւ վարակելու վրայ է նաեւ մեզ։ Ինչո՞ւ լքել մեր* հրապարակագիրը *որ արդէն կէս դար ունի կոնակը։*

* * *

Մեր արեւմտահայ բարբառի մէջ մուտք են գտած նաեւ ուրիշ տարօրինակութիւններ։

Անպայման *բառը յաճախ կը գործածենք* անպատճառի *տեղ։ Ինչո՞ւ։*

Ցատուկ ուշադրութիւն *կ'ըսեն մեզմէ շատերը՝ փոխանակ «մասնաւոր» ըսելու։*

Առանձին *բառը եւս գործածողներ կան «մասնաւոր»ի տեղ։ Կ'ըսեն. օրինակի համար «առանձին գուրգուրանք»։ Դեռ երէկ կարդացի տեղ մը. «աւրախ ըլլալու առանձին պատճառ չունիմ»։*

Ցպէտք է *խորթ ձեւը եւս* դուրսէն *եկաւ։*

Քաղաքացիական *բառը, տեղին-անտեղի, կը գործածենք մենք ալ։ Կ'ըսենք, օրինակի համար, «քաղաքացիական կռիւ»։ Արեւմտահայերէն վարժ է հշգած քաղաքականը* (politique), քաղաքայինը (civile) *եւ* քաղաքացիականը (civique)։ *Պէտք է ըսել՝ քաղաքական կուսակցութիւն, քաղաքային կռիւ, քաղաքացիական կրթութիւն։*

Համարեա *ինչո՞ւ գործածել երբ մեր լեզուն գրեթէն ունի։*

Կիրառուած *խորթ ձեւին տեղ* կիրարկուածը *ունենք մենք վաղուց։*

Ինչո՞ւ գործածել - կարգին մարդը, օրինաւոր գինին։

Ուրիշ ժամանակավրէպ մը Ռուսահայ բարբառէն եկեր մեր լեզուին մէջ վխտացին են մանր գրաբարաձեւ շատ մը բառեր, որոնց լուծը թօթուած ինք մենք վաղուց։

Հասկանալ *ինչո՞ւ ըսենք՝ երբ արդէն* հասկնալը *նուիրագործած է մեր աշխարհաբարը։*

Պէտք է աւելցնել գործածողներ *կան։ Աշխարհաբարը վաղուց է թօթափեր նման «ա»երը:* Մտանել, գտանել, տեսանել, *եւայլն, ըսող մը մնա՞ց։*

Ու դարձեալ գործածողներ կան մոռանալ, անցկացնել։ *Ի՛նչ մազք ունին* մոռնալը, անցընելը։

Շոս բառը շատ հեգնած են ռուսահայերը. ու կարծեմ մեր «հօսհոս» մակդիրն ալ անկէ կը սերի։ Բայց ո՞ր կիրթ ականջն է որ զայն պիտի չուզէր նախընտրել այստեղէն։ *Ու* դարձեալ այնտեղի *փոխարէն* հոնը *աւելի կարճ եւ աւելի ներդաշնակ չէ՞։*

Ճոպանները կովկասեան շորն է՝ որ մեր մտքը աւելի բան կը տանի, կաշին զոր մենք ալ նոստուններուն կը հագցնենք —այն ալ բանուած— մինչ իրենք կը գործածեն եւ մարդկային մորթի տեղ, եւ վերջապէս ախոռը *որ չեմ գիտեր ինչ կը հասկնայ։*

Դարձեալ պիտի ուզէի որ Ռուսահայերը որդեգրէին մեր շարք մը բառերը՝ որոնք նախընտրելի են իրենց շարք արդեզբրածներէն, ատանք իրենց կարճութեանը, ուրիշներ իրենց ներդաշնակութեանը համար։

Նախընտրելի չէ՞, օրինակի համար մեր առժամեայ *իրենց* ժամանակաւորէն, հանրայինը՝ հասարակականէն, ճամբան՝ ճանապարհէն, գոհացումը բաւարարութենէն, բեռնատարը՝ ապրանքատարէն։

Ի՞նչ իմաստ ունի «կաթոլիկական եկեղեցի» ըսել՝ երբ «կաթոլիկ եկեղեցի»ն աւելի կարճ է եւ ուղիղ։ «Կաթոլիկ»ը ածական է արդէն։ Ի՞նչ հարկ ածականին ածականը շինել, ու ըսել տիպիկական, խրոնիկական, տրագիքական, *եւայլն։*

Արտաքսենք նոյնպէս մեր լեզուէն Կովկասի ճամբով Թըրքերէնէն մեզ փոխանցուած բառերը։

Ի՞նչ գործ ունի մեր լեզուին մէջ վաթանը՝ *որուն համար խենդ կ'ըլլար Ակունեան։ Ինչո՞ւ համար Թուամասնեան պէտ բառերու մը գործածէր* չիգեարը *գիւլլան, սիւմբիւլը եւ ամբողջ շարանը։*

Նամարդ (*անարի*), դուշման (*թշնամի*), ղրուստ (*ուղիղ*), ղոչաղ (*քաջ*), ջաւաս (*փափուք*)*կը վխտան ռուսահայ գրականութեան մէջ, ու կը ոպառնան ասահմանը անցնիլ։*

Թու՞ենք նաեւ աղլուղը, չօլը, չօբանը, քաղդուշչը,սաղ աշխարհը ինծ'ն իրայ ֆայլնը. փախտը, նամուսը, չաքէլը, ջիվանը, մուրազը, արանքը, դիւքեանը (*խանութ*)։

Քերթուածը աւելի՞ անուշ կ'ըլլայ երբ պարունակէ ջանը, խարը, չէյրանը, մաբալը, բալան, չինար բօյը:

Ի՞նչ գործ ունին մեր լեզուին մէջ Թարսուեցը, բ'ագաքիլը։

Որքա՞ն պիտի ուզէի, օրինակի համար որ ռուսահայերը հրաժարէին սեռական սեռի խնդիրէն։ Ան հիմնովին հակառակ է մեր լեզուին էութեանը, եւ կարծեմ Ռուսերէն փոխանցուած։ Հայերէ՞ն է ըսել իս Ցիգրանին տեսայ, Պօղոսը կատուին ծեծեց, կայծակը մարդուն սպաննեց: *Անշուշտ առաջարկածս «յեղափոխութիւն» մըն է, ու ես յաւակնութիւն չունիմ յեղափոխութիւն մը յորուցանելու։ Ցայտանած բարի յանկութիւն մըն է միայն, պարզապէս թէլ մը գրգռելու համար տողքերը։*

Ցերը չէ մատնանշել հոս մեր լեզուին մէջ վխտացող բոլոր սխալները։ Ուզեցի յիշեցնել միայն գլխաւորները։

ՕՐՐՈՒՆԻ

ՎԵՐՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ,,

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

Գտա՞ծ էք հնօրեայ գրքի մը մէջ կօս նշխարները երբեմնի ծաղիկի մը, որու վրայ կը զալկանան այլեւս իր բոյրը, երանգը եւ քնքշութիւնը։ Մոգական բանալիի մը նման անոր զալուկ թերթերը սակայն հորիզոն մը կը բանան ձեր մէջ, հորիզոն մը՝ անսպառելի ծանկունակ զաշտանկարներու, ուրկէ անցած է ձեր սիրտը, իր միամիտ բայց զինով պահերուն։

Մաննիկ Պերպերեանի արձակ բանաստեղծութիւններուն այս հատորիկը,— «Արեւոտ ճամբան»— չեմ գիտեր ինչո՞ւ տպաւորութիւնը կը թողու իմ վրաս անցեալողոր այդ ծաղիկներուն, հոն կը լսեմ արձագանգներ, չեշտեր զոր սիրած իմ ունկնդրել պատանեկութեանս պարտէզներուն մէջ եւ որոնց սակայն այսօր այլեւս չեն խօսիր ինծի։ Ցանցաւորը արդեօք իմ հնայաթափ եւ դժխեմ զգայնութի՞ւնս է որ կարծեցուցած է ճաշակը՝ պարզ, տարրական յուզումներու թէ պարզամտութիւնը երգչուհիին որ տարիներու սանդուխէն վեր է ծագեր ձեզի հետ ու կը յամառի տակաւին մեր ականջին փսփսալ ու հեծեծել հին բարի բառեր, քաղցր՝ մայրական կաթին նման եւ որուն պէտք չունի այլեւս հասուն մեր հոգին։

Անտարակոյս, «Արեւոտ ճամբան» մեզ կ'առաջնորդէ ժամանակի մը որ որքան ալ հեռու, գրեթէ անձանաչելի ըլլայ, մերը եղաւ այսուհանդերձ, ու լեցուց մեր նորազարթ երիտասարդութիւնը. շրջան մը, յամառ եւ անխուսափելի ամէն մարդու, երբ իր նախնական զգայնութիւնները կը սկսին բարձրանալ զարնանային աւիշին նման ու իր շրթունքին վրայ կը պայթին պարզ, ջերմիկ բառերով, ինչպէս բացուող պտուկներ...։ Շրջան մը, երբ անուն մը երգ մըն է յածախ ու ակնարկի մը խորը երկինք մը կը կարծենք տեսնել... (Ոչ, բառեր, սնամէջ բառեր. որքա՞ն քնքուշ կը հնչէիք դուք երբեմն...)։

Մաննիկ Պերպերեան անբաղդատելի հեշտութեամբ յաջողած է իր մէջ բաբախուն պահել շրջանակը եւ զգայնութիւնը այդ ժամանակին. դէպքերու ապշեցուցիչ թնջուբուքէն անցած է ինք սերունդի մը հետ միասին, բայց արշալոյսին արթնցող իր հոգին դեռ իրիկնամուտին իսկ մնացեր է գրեթէ նոյնը, միշտ միեւնոյն յոյզերով, մատղաշ խռովքներով...

Ընդհանրապէս, մարդիկ տարուած են՝ շատ կանուխէն իրենց իրենց մէջ հաշուեյարդարի դնել իրենց երիտասարդութիւնը. կեանքը արզէն, անտրամաբան հովի մը ուժգնութեամբ մեզ կը խլէ, կը հեռացնէ մեր ափերէն, մեր ակունքէն, ուզենք կամ չուզենք սոխալուած ենք թեմկուիլ, փոթփոթիլ կամ լեցուիլ թիւրիմացութիւններով. այդ քառսայլին բարդութիւնն է յածախ մեր զանձը, մեր հարստութիւնը...

Մաննիկ Պերպերեան միշտ յամառ է իր զարունի «Արեւոտ ճամբայ»ին, զոր ոչ մէկ մրրիկ, ոչ մէկ խորշակ կամ հիւսիս չեն եկած մթագնելու. ամպեր անցած են, անշուշտ, այդ ճամբայէն, բայց ոչինչ թողած են անոնք, եթէ ոչ քանի մը կաթիլ արտասուք, թարթիչներու ծայրէն...

Ահա թէ ինչու «Արեւոտ ճամբան» տոգորուն է կոյս-քնարական տրամադրութեամբ. պիտի կարծէինք, մօտիկ ըլլալ նորազարթ աղջնակի մը երգը որ կ'օստոստէ թեթեւ ու սարսռուն. սիրոյ եւ կարօտի անշուք սահղնաշարին վրայ. ժամանակը թագուն մելամաղձոտութիւն մը, դրած է զգացումներուն խորը ու ահա երգը կը թալկանայ «պեմոլ»ներու նուաղկոտ խաղերով...

Այո, «Արեւոտ Ճամբան» հեռու, ներբ չիհամարձակիր խիզախել, չիտանիր մեզ տեղոյն, եզական անակնկալ տեսարաններու. ան կը դառնայ պարտէզի մը մէջ, ուր իր սիրտը ու քիչ մը ամէն սիրտ, իր առաջին քմայքները խաղացած է։

Իր արձակ երգերուն ամէնէն տպաւորիչները անտարակոյս անոնք են, ուր հոգեկան հասունութիւնը ամէնէն չեշտուած կերպով գիտցած է արտայայտուիլ, ու գիտցած է տալ անդարձանալի անձնաւորութեան, հիասթափութեան. նեղքին պարտութեան զգայնութիւնները հոն Մաննիկ Պերպերեան յաջողած է տալ հպարտ բայց ինքնազսպող անձկութեան մը թելադրանքը, որ այնքան աւելի հաղորդական կը դառնայ, որքան կ'ամփոփուի սեղմ, ժուժկալ ձեւի մը տակ։

Այդ տեսակէտով յատուկ երգերը կը նկատեմ հետեւեալները. «Յուշամէ,«Ահս սիրտս թողուցի», «Իրիկնամուտին», «Երբեմն օրերս» «Միրոյ գիշեր», «Վերջին երկոյ», «Ուրուականներ», «Անտառներուն սարսուռը» եւայլն։

Հետեւեալ արձակը կը բաւէ գաղափար մը տալու Մաննիկ Պերպերեանի նոյնքան զգայական խորքին, որքան արտայայտութեան եղանակի մասին։

ՄԱՅԻՍ

Սիրամանթօյի յիշատակին

Մայիս է, ո՛վ իմ մոռած բարեկամս, եւ ես ծաղիկներ կը ժողվեմ մխս մինակ. մխս մինակ այս խոշոր ու կանաչ դաշտերուն մէջ։

Եւ դուն կը քնանաս ուրիշ խոշոր ու կանաչ դաշտերու մէջ, ուր նաեւ մայիս է հիմա, եւ ուր ծաղիկներ կան ու արեւ կայ...

Մայիս է նաեւ ու արեւ կայ հո՞ն, աւա՜ղ, քու անհուն գորովամանիդ եւ յաւիտենապէս փակ կոպերուդ շուրջ...

Ծաղիկներ կը ժողվեմ, մի՛ս մինակ, մի՛ս մինակ...

Լեզուն, ինչպէս կը տեսնուի, կամովին վերածուեր է իր պարզագոյն, անպաճոյճ առաքինութեան. այդ ժուժկալ անսեթեւեթ համեստութիւնը գրքին մնայուն զարդը կը կազմէ. այդ անյաւակնոտութիւնը գրքին չքմեղանքն է միանգամայն որ շատ աւելի տանելի կ'ընծայէ զայն։

Անշուշտ, տարիքներ եւ պահեր կան որ այդ քնարական գրականութիւնը կրնայ ընկալուչ հոգիներ գտնել. բայց աշխարհի թնջուկներուն մէջ ձանձրացող մեր հոգիներուն, կ'ենթադրեմ, այդ չիկնոտ, այդ անլանուշ գրականութիւնը կը թուի չափազանց ջերմանոցային. մեր առօրեայ տագնապներուն, դժնդակ խոր վէրքերուն հեռաւոր հեռաւոր սարսուռներն անցած հոն չենք գտներ. հիմնէրէն սարսող մեր տան մէջ, ուր մեր զգայութիւնները մեր բոլոր ներքին արժէքները կը պատրաստուին մեծ տեղափոխութեան մը, ոչ, այդ գրականութիւնը երեւոյթը ունի անցեալէն մնացած ընտանեկան յիշատակի մը, որ թէեւ քաղցր, բայց անօգուտ է եւ անժամանակակից։

Մաննիկ Պերպերեանի պարագան թերեւս իրաւունք կուտայ անոնց, որոնք տարուած են մտածելու թէ կիները, կեանքի մէջ ըլլալ թէ գրականութեան, անկարող են նացնելու նախնական յուզումներու մասկերեսէն անդին, ստեղծելու համար ինքնուրոյն, բարդ խորք մը։

Այս կարծիքը, ըստ իս, հակառակ իր երեւութական չափազանցութեան, ճշմարիտ է իրապէս «կին» մնացած կիներու մասին. դասալիքներ կան անշուշտ...

Փ. ՕՐՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԻՒՍԹԱՎ ԼԸ ՊՈՆ

Օրուան լուրերու բաժնին մէջ հաղորդեցինք մահը այս գիտունին, որ իր աշխատութիւններով մեծ ազդեցութիւն մը կը թողու զանազան սերունդներու վրայ։

Բժիշկ էր Կիւսթավ Լը Պոն 1870ին, երբ դեռ կ'աշխատէր զինուորական հիւանդանոցներու մէջ, ուր տպաւորութիւն մը կրեց սարսափելի օրերէն։ Այդ տպաւորութիւնները իր մէջ զարգացուցին սէրը փիլիսոփայութեան մասին։ Ու երբ քիչ ժամանակ ետքը, նետուեցաւ ճամբորդութեան մէջ, իր դիտող ու հետազօտող աչքը առնացին պաշար քաղեց կազմելու համար իր փիլիսոփայութիւնը։ Կիւսթավ Լը Պոն կը ճանչնայ ամբողջ Հնդկաստանը, իր պաշտամունքային կրօնքով ու յիշատակարաններով, Բաբելոնի աւերակները եւ Երուսաղէմի անցեալը, Եգիպտոսի դամբարանները եւ հին ժողովուրդներու պատմութիւնը։

Այսպէս ուրեմն, բժշկութիւնը, 1870ի պատերազմին արհաւիրքը, ճամբորդութիւնը կը կազմեն գլխաւոր լծակը իր գիտութեան։

Կիւսթավ Լը Պոն հետզհետէ իր նախասիրութիւնը տուաւ ընկերաբանական հարցերուն։ Այսօր տասնեակ հատորներու կը հասնին իր *գիրքերը— յիշենք* Ամբոխներու հոգեբանութիւնը, Ընկերվարութեան հոգեբանութիւնը, Նիւթին պատմութիւնը, Ժողովուրդներու բնաշրջման հոգեբանական օրէնքները, Մարդը եւ ընկերութիւնները, եւայլն։

Կիւսթավ Լը Պոն ծանօթ է ոչ միայն ընկերաբանական, կենսաբանական եւ հոգեբանական աշխատութիւններով, այլ նաեւ ածրաբանական ուսումնասիրութիւններով։ Ձեր հաւատար հաւաքապաշտութեան, զոր կը համարէր վնասակար, թէեւ սիրելի՝ ամբոխին։ Իր փորձապաշտութիւնը կը ներկայացնէ այնպիսի յատկանիշ մը, որուն համաձայն գոյն կրնանք կապել նիւթապաշտութեան եւ ոգեպաշտութեան միաժամանակ։

Իրբեւ իմացականութիւն, կարելի է դնել Տէքարթի շրջանակին մէջ։ Ոմանք Կիւսթավ Լը Պոնը կ'անուանեն «ամբողջական» իմացականութիւն, որովհետեւ ան ծանօթ էր գրեթէ գիտական բոլոր յառաջդիմութիւններուն՝ առանց երբեք մասնագիտական ուղղութիւն մը հետապնդելու։ Այս նկատումով, Կիւսթավ Լը Պոն կը նմանի Վերածնունդի փիլիսոփաներուն, որոնց մարդկային իմացականութիւնը կը շրջէին՝ առանց չափ ու սահման ճանչնալու, առանց մասնագիտութեան մը մէջ խորանալու, նախընտրելով համայնագիտութիւնը։

ՊԱՏԿԵՐ

Հատուած մը Ֆէրրան-Վէյէրի *Պրոյին* բանաստեղծութենէն, որ գրուած է չափածոյ.—

Երկինքը մեզ կը բանտարկէ իր
անծրեւի ցանկապատով.
Եւ կը բաժնէ պարտէզէն,
Ուր, առտուան առջեւ, կը փռէ
Մետաքսեայ գորգ մը թաց ու գոց
կանանչով ծիսուած:
Խնձորիներէն, ածրենիներէն,
վարդենիներէն, յասմիկներէն
Ցօ՛ղ կը ծեղու այնքան անուշաբոյր,
Որ բուրումը հասաւ մեզի,
Անցնելով փակ պատուհանէն.
Եւ սակայն, սիրելիս, ոչ առեխն,
ոչ ալ մագնոլեններն
Կրնան տալ բոյրերը լեցուն մեր տունը.
Այդ բոյրը քու սէրդ է միայն։

ՉԷՉԷՆՈՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կովկասեան ժողովուրդի մը հայրենիքն է Չէչէնիան։

Այս ժողովուրդը 1927էն սկսաւ գրականութիւն ընել մայրենի լեզուով։ Չէչէնիացիներու գրականութեան պատմութիւնը 4 շրջաններ ունի։ Առաջին շրջանը կը սկսի 18րդ դարուն, երբ Թաւաթօ իր թաթը կ'երկարէ Կովկասի վրայ։ Այս շրջանէն Չէչէնիա ունի ժողովրդական հերոսներ, օրինակ Մանսուր Ուշուրման, որ կռուեր է յանուն ազգային ազատագրութեան։ Ուշուրմայի աւանդութիւնը կը վերջանայ ողբերգութեամբ, որու ազդեցութիւնը կը տեսնուի նաեւ երաժշտութեան վրայ։ Այդ շրջանի երգերը տխուր հեծեծանքներ են, որոնք սերունդէ սերունդ երգուելով՝ հասած են մինչեւ մեր օրերը։

Երկրորդ շրջանը կը սկսի այն ատեն, երբ զօրավար Երմոլով կը գրաւէ Կովկասը։ Այդ շրջանին կը յայտնուի ժողովրդական հերոս Արայտնեցի Իրբուրակ։ Եւ ահա նորէն ազատութեան երգեր, առանց սակայն յաղթանակի շեշտին։

Երրորդ շրջանը կը սկսի կովկասեան կռիւներով ընդդէմ Լեռնցիներուն։ Այդ շրջանին կը յայտնուի Շամիլ։ Լեռնցիներու վերջին պայքարն էր այս,— «լինե՞լ թէ չլինել»։ Շամիլ եւս կը յաղթուի, եւ իր մահուան վրայ կը յօրինուին աւանդութիւններ, որոնք ցոյց կուտան Չէչէնիայի ժողովրդական ստեղծագործութեանց զարգացումը։

Չորրորդ շրջանը կը կազմէ խորհրդային կարգերու նախօրեակը։ Այդ շրջանին մեծ տեղ կը գրաւէ Չելիմ խանի աւանդութիւնը։ Չելիմ Լեռնցիներու ազատութեան հերոսն է։

Խորհրդային շրջանին կը յայտնուին կարգ մը գրողներ,— Բաւդայեւ, Նոժայեւ, Երմոլով, Չելիմ խան, Չիմայիրզովա, աշուղ Սիւլէյմանով, որոնք կ'երգեն գիւղն ու գիւղացին։

Այս տարի էր, որ բացուեցաւ չէչէն ժողովուրդին առաջին թատրոնը։

Վերջերս տեղի ունեցաւ չէչէն արուեստի ողիմպիականը։ Արեւելեան նուագախումբ, չէչէն պարեր ու երգեր, ներկայացում մը՝ չէչէն թատերագիր Էլդերխանի «Լեռներու օրէնքը», նիւթը առնուած վրէժխնդրութենէն քաղուած։

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Օտար գործաւորներու հարցը երկարօրէն ծեծուեցաւ Երեսփոխանական ժողովի դեկտ 15ի նիստին մէջ: Վիճաբանութեանց գլխաւոր կէտերը ներկայացուցած ենք արդէն: Խորհրդարանի պաշտօնաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Գ. Անրի Կէրնու անկախ ձախերու խմբակին կողմէ կը խօսի.

— Հինգ վայրկեանէն պակաս ժամանակի մէջ, կ'ուզեմ կառավարութեան, խորհրդարանին եւ յանձնախումբին ուղղել խնդրանք մը։

Որոշ համեմատութեամբ պիտի սահմանափակէք մեր երկրին մէջ բանող օտարականներու թիւը։ Համամիտ եմ։ Ամէնէն գէշ նեղութիւնը մեր գնման կարողութիւնը նուազեցնելը չէ. այլ մեր տալու կարողութիւնը սահմանափակելն է, մեզ մեր վրայ կծկուելու, միայն մեր վրայ մտածելու եւ մեր սրտերուն մուտքը աւելի նեղ բանալու դատապարտուիլն է։

Մարդկային բնաւորութեան այս օրէնքին դէմ, անօգուտ պիտի ըլլար ըմբոստանալ։ Ստիպուած պիտի ըլլանք ուրեմն մեր երկիրը ընդունելու աւելի պակաս օտարականներ, և թերեւս կարգ մը պարագաներու մէջ անոնցմէ մէկ քանին իրենց երկիրները ղրկելու։

Այս անհրաժեշտութեան առջեւ, Գ. Նախարարէն պիտի խնդրէի մասնաւոր ուշադրութիւն եւ նկատառում օտարականներու դասակարգի մը վրայ, որ անշուշտ ամէնէն հետաքրքրականն է,— տառը՝ քաղաքական ապաստանեալներն են, կամ ինչպէս որ կը կոչեն, տարագիրները։

Երբ խօսքը կ'ընեմ տարագիրներուն, անշուշտ ձեզմէ որեւէ մէկը զիս սխալ չի հասկնար. կողմնակալ մարդ չեմ։ Խօսքը կ'ընեմ բոլոր աքսորականներուն, որ կողմէն ալ որ գան, աքսորուած ըլլան թէ ձախէն, վտարուած գրգռութեանց թէ փոխվրէժի հետեւանքով, բոլորը իմ աչքիս՝ հաւասարապէս զոհ են հաւասար անարդարութեան, որ կը ծնի բոլոր տիրակալութիւններէն։

Քիչ մը կը ճանչնամ այդ տարագիրները։ Ես մէկն եմ այն Ֆրանսացիներէն, որոնց յաճախ, անոնք իրենց առաջին այցելութիւնը կուտան եւ քսան տարիէ ի վեր, տակաւին չեմ յաջողած ինքզինքս կարծրացնելու։

Քանի ընդունինք զանոնք, այնքան աւելի կը ծեղքենք զիրենք, որքան ճանչնանք զանոնք, այնքան աւելի կը յարգենք։

Դաղթական թէ հեռացուած, փախած քաղաքային կռիւներէն թէ հալածանքէն, անոնք հոս կը հասնին ողորմելի վիճակի մէջ, ցնցոտիով, այլանդակուած, իրենց վրայ կրելով տառապանքին հետքերը, իրենց գողգոթային ամէն մէկ կայանը ձգելով իրենց ուժերէն մեծ մաս մը, եւ երբեմն ալ իրենց արիւնէն։ Ո՛չ, ո՛չ, անկարելի է չխղճալ անոնց։

Պիտի ըսէք թէ, շատ պարագաներու տակ, անոնք պիտի կրնային զգուշանալ վտանգին չափազանցութիւններէն, ճիշդ է։ Անոնք կրնային կեցնել ենթարկուած ըլլալու ձեւերը։ Չկրցան։ Անոնցմէ չեն որ կը ծնրադրեն։ Անոնցմէ չեն որ կը լռեն։ Անոնք կը հաւատան անհունթական արժէքներու գոյութեանը, կը հաւատան խօսքին եւ պահանջներու առաջնութեանը, համոզուածեն թէ ներկայի դէմ ասոր բողոքն է որ մարդկութիւնը դուրս հանեց քարանձաւներէն եւ կ'ուզեն որ մարդկութիւնը շարունակէ եւ բարձրանայ։ Ո՛չ, ո՛չ, անկարելի է զանոնք չյարգել։

Հաւ ուրեմն, պարոն Նախարար, կը խնդրեմ մտածեք անոնց մասին։ Կը խնդրեմ որ անոնց վերապահեք մասնաւոր վարժունք մը, որուն արժանի են։ Ո՞րը։ Չեմ գիտեր։ Օրինակ՝ սա մէկը. երբ թոյլ տաք որ օտարականները մտնեն մեր երկիրը, անոնք (քաղաքական ապաստանեալները) թող առաջիններն ըլլան։ Երբ ստիպուիք օտարականներ ճամբելու երկրէն դուրս, թող անոնք մնան, կամ գոնէ ամէնէն վերջիններն ըլլան մեկնող։

Անոնք ձեզ պէտք չպիտի նեղեն, Պարոն Նախարար։ Նախ, որ, եւ բարեբախտաբար, բազմաթիւ չեն։ Անոնք կը ճանչնան հիւրասիրութեան պարտականութիւնները եւ չպիտի միջամտեն ըլլան ձեր գործերուն եւ իրենց գործերով ալ ձեզ չպիտի նեղեն։ Կը խնդրեմ, մտածեցէք անոնց մասին։

Նախ, որ արդարութիւն պիտի ըլլայ։ Արդար է որ անոնք ալ հայրենիք մը ունենան, եւ Ֆրանսան, աւանդաբար, հայրենիքը չէ՞ անոնց որ չունին։

Եւ վերջապէս, քաղաքական գործ մըն ալ պիտի ըլլայ։ Այժմէն իսկ, յանուն անոնց, որոնք անդին, կը տառապին եւ կը յուսան, անոնք մեր երկիրը կը մնան իբրեւ երախտագիտութեան դեսպաններ։ Երբ իրենց երկիրները վերադառնան, իբրեւ ազատ մարդեր, մեր փրոփականտին լաւագոյն քարոզիչները պիտի ըլլան։

Յաջորդաբար ընկերվարական երեսփոխան Ֆալէնկրոյի կարեւոր ճառը, միեւնոյն հարցին մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՁՐԱՅՑԻՆ ԱՌԻԹԻՒ

Պոլսոյ «Նոր Լուր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Թուրքիոյ Հայերու եւ Կովկասի Թուրքերու փոխանակութեան զրոյցին առթիւ (18 դեկտ.).

— Երկու շաբաթէ ի վեր Պոլսոյ հայ շրջանակներու մէջ շրջած զրոյց մը արձագանգ գտաւ եւ հերքուեցաւ վերջապէս թուրք մամուլին մէջ։

Զանազան թաղերու մէջ կատարուած Հայերու արձանագրութենէն ծագում առած էր այս զրոյցը։ Կառավարութիւնը, ամէն ատեն իրաւունք ունի այս քննութիւնները կատարելու եւ արձանագրութիւնները ընելու։ Առարկողներ կային որ ի՞նչ պատճառ կար այս արձանագրութիւնը միայն Հայոց մասին կատարելու։ Բայց անցեալ տարի ալ Յունաց մասին կատարուեցաւ եւ այս տարի Յոյները, Հրեաները եւ ուրիշ տարրեր ալ կ'արձանագրուին տեղ տեղ, կամ ուր որ պէտք կը զգացուի։

Այս արձանագրութիւնը կատարող պաշտօնեաներ եւ թաղերու մուխթարներ այս կերպով բացատրութիւն տուին արդէն եւ պատճառ չկար տարակուսելու գործողութեան եղանակէն, բայց դիւրահաւանութիւնը ընդհանուր է հիմա եւ ինչ որ անպատճառ է, ան կը տեղաւորուի միտքերու մէջ։

Թէեւ որոշ կերպով չենք գիտեր, բայց կ'ենթադրենք որ այս զրոյցներուն հեղինակները անոնք են որ երկրին մէջ զանազան տարրերու հանդարտութենէն եւ համերաշխութենէն շատ գոհ չեն մնար եւ ատեն ատեն այսպիսի զրոյցներով այդ հանդարտութիւնը վրդովելու կ'աշխատին։

Եթէ նոյնիսկ թաղերու այս մարդահամարը կը կատարուի միայն Հայոց արձանագրութիւնը ունենալու եւ ի հարկին ո եւ է մէկը փնտռելու եւ գտնելու համար, տակէ ալ բնաւ վրդովուելու պատճառ չկայ, որովհետեւ ամէնքս ալ երկրին իշխանութեան աչքին առջեւ կը գտնուինք մեր գործերով եւ հաստատապէս գիտենք որ այսօր երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող օրէնքներով ամէն մարդ պատասխանատու կը նկատուի՝ պատասխանատուութիւն բերող արարքի համար։ Մինչեւ հիմա գործադրուած այս ձեւը, կ'ապացուցանէ իրողութիւնը։

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

Դեկտ. 12ին սկսաւ խնայողութեան շաբաթը, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ։ Այս առթիւ տեղի ունեցան բազմաթիւ բանախօսութիւններ։ Ազգ. մեծ ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշա երկար ճառ մը խօսեցաւ անթելով։ Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.—

— Մեր երկիրը ամէն տարի օտար երկիրներու ծախած ապրանքէն աւելի օտար ապրանք կը գնէ։ Այս կերպով ամէն տարի միջին հաշուով 50 միլիոն ոսկիի բաց մը կը գոյանայ, մեր առեւտրական հաւասարակշռութեան մէջ։ Այս բացը ի՞նչպէս կը հատուցանենք։ Աղքատանալով, երկրին ու ազգին հարստութեանց արտասահման հանելով կը վճարենք։ Եթէ այս բացը չկրնանք գոցել, թրքական դրամին արժէքը կ'իյնայ։ Այս անկումը կը նշանակէ գառ գառ, իւրաքանչիւր հայրենակցի պիւտճէին տարսիլը։ Ասոր համար՝ ամէնքս ալ կը շահագրգռուինք թրքական դրամին արժէքով։

Կրնա՞նք այս բացը գոցել։ Այո՛, կրնանք։ Ամէն թուրք պէտք է շատ լաւ գիտնայ սա կէտը՝ թէ ամէն տարի 107 միլիոն ոսկիի ուտելիք և հագնելիք ապրանք կուգայ մեր երկիրը։ Այս 107 միլիոն ոսկիի ներածումներուն մէջ կան նաեւ կարագի, ձիթապտուղի, պանիրի, մսի, բրինձի, լուբիայի եւ հաւկիթի նման ուտելիքներ որոնց ամենալաւ տեսակները կան մեր երկրին մէջ, մեծ քանակութեամբ։ Ներածուած այս ապրանքներուն մէջ խոշոր տեղ մը կը գրաւեն նաեւ բամպակէ, բուրդէ եւ մետաքսէ հիւսուածեղէնները։ Ո՞վ կրնայ պնդել թէ իմ թուած ուտելիքի այս պէտքերը չենք կրնար ապահովել երկրին արտադրութիւններով եւ ճարտարարուեստութեամբ։ Միթէ այս երկրին մէջ կարագ, պանիր, ձիթապտուղ, բրինձ եւ հաւկիթ չկա՞յ, եւ կամ թէ անոնց քանակութիւնը մեզի բաւարար չէ՞։ Ամէն պարագայի մէջ, եթէ թուրք հայրենակից մը պարտականութիւն համարէ իրեն տեղական արտադրութիւններով ապահովել իր ուտելիքի եւ ըմպելիքի եւայլն պէտքերը, այն ատեն այդ կարգի տասը փարայի ապրանք չկրնար մտնել մեր երկիրը։

Պատերազմը թնդանօթով ու հրացանով չըլլար միայն։ Հակառակ մեր սահմանագլուխներուն վրայ խաղաղութիւն տիրելուն, տնտեսական ճակատի վրայ պատերազմ կայ։ Իսկ տնտեսական պատերազմի մէջ ալ ոչ միայն զինուորները այլ այլ թէ կին ամբողջ ազգը, իր երախայէն մինչեւ ծերը, զօրաշարժի ենթարկուած է։ Աշխարհի ամբողջ երկիրները՝ միեւնոյն զօրաշարժը հրատարակեցին։ Խաղաղութեան շրջանի եւ սակայն տնտեսական պատերազմի մէջ կը գտնուինք։ Համաշխարհային տնտեսական պատերազմին մէջ, Թուրք ազգը Ծումլուփունարի նոր յաղթանակ մը պիտի շահի եւ պէտք է որ անպատճառ շահի։ Մեր տնտեսական պարտականութիւններէն մէկն ալ խնայողութիւն ընելու համար շատ դրամ շահելու պէտք չկայ։ Պէտք եղած բանը այստեղ ալ սովորութիւնը եւ դաստիարակութիւնն է։

Եթէ հինգ միլիոն թուրք հայրենակիցներ օրը 5ական գրուշ մէկդի դնեն ու խնայեն, տարին 20 միլիոն ոսկի կը հաւաքուի։ 14 միլիոննոց թուրք ազգէն գոնէ 5 միլիոն հայրենակիցներ անկասկած կրնան ամէն օր 5 դրշ. աւելցնել եւ պահել։ Ուրեմն խնայողութեան զօրաշարժի մը կը հրաւիրեմ հայրենակիցներս։ Գալ տարի, «Խնայողութեան եւ տեղական ապրանքի շաբաթի» Դ. տարեդարձը տօնած ատեննիս, պէտք է մեր ազգին պարծանքով կարենանք յայտարարել մեր ազգ. պանքաներու յանձնուած խնայողութեանց հաշիւներու գումարները։

Այսօր մեր ազգային գլխաւոր դրամատանց մէջ 30 միլիոն ոսկիի յանգող խնայողութեանց հաշիւները գոնէ 90 միլիոնի բարձրացնել՝ մեր առաջին նպատակակէտը պէտք է ըլլայ խնայողութեան զօրաշարժին մէջ։

ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԸ

Թէհրանէն հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները կը հաղորդեն հանգուցեալ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի մասին.—

Մասեհեան ծնած էր Թէհրան 1864ին, Թէհրանի հայկական դպրոցը եւ ապա անցած էր Փարիզ, հետեւելով քաղաքական գիտութեանց։ Վերադառնալով Պարսկաստան 1884ին նշանակուեցաւ Շահին թարգման։ Յետոյ Անգլիոյ Վիքթորիա Թագուհիին յոբելեանին առթիւ, Լոնտոն ղրկուած արտակարգ դեսպանի թարգման նշանակուեցաւ 1887ին։ 1894ին Ռուսիոյ Նիքոլա Ցարին գահակալութեան առթիւ, Պարսկաստանի արտակարգ դեսպանին հետ թարգմանի պաշտօնով գնաց Փեթերպուրկ։ 1896ին Թէհրանի մէջ ստանձնեց արտաքին նախարարի դիւանապետութիւնը։ 1897ին կրկին անցած էր Լոնտոն, Անգլիոյ Վիքթորիա Թագուհիին Ադամանդեայ Յոբելեանին առթիւ։ 1900ին Թէհրանի մէջ վարեց արտաքին նախարարութեան զանազան բաժինները եւ արտաքին թղթակցութիւնները։ 1900էն մինչեւ 1906 եղաւ Պերլինի Պարսից դեսպանատան խորհրդական։ 1906էն մինչեւ 1910 փոխ-դեսպան։ 1911ին վերադառնալով կրկին Պարսկաստան, ստանձնեց խնամակալի դիւանապետի պաշտօնը։ 1912էն մինչեւ 1919 եղած է Պարսից դեսպան Պերլինի։ 1927ին ընտրուեցաւ Պարսկահայութեան Մէջլիսի պատգամաւոր, 1928ին նշանակուեցաւ Լոնտոնի դեսպան։ 1930ին եղաւ Պարսկաստանի առաջին դեսպանը Ճափոնի եւ ահա վերադարձին էր, որ մեռաւ Խարպինի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆութպոլի խաղը, օրըստ օրէ մեծ համեմատութիւններ եւ միջազգային հանգամանք ստանալու վրայ է։ Այսպէս ներկայիս ազգեր աւելի ժողովրդական կը դառնան ուրիշ ազգերու աչքին եթէ իրենց ֆութպոլի խումբը կարեւոր յաղթանակներ տանի։ Կառավարութիւններ միլիոններ կը տրամադրեն իրենց ժողովուրդին մէջ տարածելու համար ֆութպոլի խաղը։ Վերջերս նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ հաստատուեցաւ ֆութպոլի գրական մրցանակ մը, որուն Ա. պարգեւը տրուեցաւ ուսուցիչ մը, ֆութպոլի մասին իր գրած մէկ վէպին համար։

Այդ վէպին մէջ ուսուցիչը կ'ապացուցանէր թէ ֆութպոլի խաղին հետեւելով տղաք աւելի լաւ կը սորվին աշխարհագրութիւնը, քան հատորներ կարդալով։ Իրօք ալ զօրաւոր խումբեր կը ճամբորդեն բոլոր երկիրները եւ զանազան քաղաքներու մէջ մրցումներ կը կատարեն։

Մեր մէջ ալ ֆութպոլի խաղը տարածուած է, սա տարբերութեամբ որ երիտասարդներ միայն կը հետաքրքրուին մեր մէջ, մինչդեռ ուրիշ ազգերու մէջ ծերերն իսկ հաճոյք կը զգան լաւ մրցում մը դիտելով։ Օտար խումբեր իրենց խաղացողներուն կը հայթայթեն ամէն գոյք, եւ նոյնիսկ գործ, պէտք եղած պարագային, հոս տղաք իրենք կը գնեն իրենց գոյքերը, եւ ամբողջ շաբաթը չարաչար աշխատելէ վերջ, մարզանքի սիրոյն կիրակի օր կը վազեն ֆութպոլի դաշտը։ Այս միջոցիս շատ մը հայ ֆութպոլիստներ անգործ են, եւ ցաւալի է որ ոչ մէկ հայ վաճառական կամ գործարանատէր ջանք մը կ'ընէ անոնց գործ հայթայթելու համար։

Ֆրանսայի հարուստներ նախանձախնդիր են իրենց խումբերու քաջութեան եւ բազմաթիւ են անհատներ որոնք մարդագալար կը նուիրեն իրենց ֆութպոլի խումբերուն։ Հոս տղաք ստիպուած են թափառական, օր մը մէկուն օր մը միւսին դաշտին վրայ խաղալ, իրենց գրպանէն ալ ճամբու ծախք տալով։

Հակառակ բոլոր այս աննպաստ պայմաններուն, Հայոց ֆութպոլի խաղը, խիստ գնահատուած է օտար հանդիսատեսներէն։ Ֆրանսական մարզական թերթեր միշտ կը գնահատեն վարպետ խաղարկութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Կեդր. Յանձնախումբը, նիւթական մեծ զոհողութեամբ մրցում մը կազմակերպած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբին եւ Գուփ տը Ֆրանսի ախոյեան Ֆութպոլ Գլիւպ տը Սէթի միջեւ, դեկտեմբեր 26, շաբաթ օր, Փարիզի մէջ։ Այս մասին մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի տրուին յառաջիկային։ Հաւանականութիւն կայ որ հայկական «Ցորք» խումբն ալ իր մասնակցութիւնը բերէ նոյն հանդէսին, մրցելով օտար կամ ֆրանսական զօրաւոր խումբի մը դէմ։

Ահա՛ հազուադէպ առիթ մը գնահատելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի աշխատանքները։

Սէթի խումբը որ իր մէջ ունի մէկ քանի անգլիացի եւ հունգարացի խաղացողներ, տուած է քանիցս խաղացողներ ֆրանս. ազգային խումբին։

Խումբը սեպտեմբերէն ի վեր կատարած է 19 մրցումներ, որոնց 12ը յաղթանակ, մէկը հաւասար եւ վեցը պարտութիւն եղած է։ Պարտութիւններ կրած է գրեթէ միայն օտար խումբերէ կամ միացեալ զօրաւոր խումբերէ։ Խումբը իր ամբողջական կազմով Փարիզ պիտի գտնուի Դեկտ. 25ին եւ այդ կազմով է որ պիտի խաղայ Հ.Մ.Ը. Մ.ի խումբին դէմ։

Գ. Փ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 17ին MUTUALITÉի սրահին մէջ կը կազմակերպէ գեղարուեստական հանդէս մը

IMPRIMERIE - MASSIS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.886

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
22 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1757

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԾԱԽՍԸ Կ'ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՑՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԽԱՆ ՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱԽՔԵՐՈՒ

Կոչը, որ հրատարակուեցաւ կիրակի օր, նոյն այս էջին վրայ, կը հասնի ճիշդ ժամանակին: Հոգեբանական պահուն:

Արդարեւ, գործազրկութեան տագնապը հասած է կէտի մը, ուրկէ անդին աղէտն է, եթէ խօսքէն գործի չանցնինք:

Մեր մասին, կատարեցինք ինչ որ պէտք էր.— օրը օրին պարզել տագնապին զանազան երեսները, անոր ծանրութիւնն ու խորութիւնը: Առաջարկել միջոցներ՝ տագնապին հետեւանքները մեղմացնելու, ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար:

Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, տասնց վայրերան կանչերու, ուզեցինք արթուն պահել մեր աշխատաւոր բազմութիւնները, որպէսզի իրենց գլխուն ճարը նային: Մանրեցինք մեր մտածումները, որպէսզի ամէնքն ալ հասկնան եւ գործի ձեռնարկեն:

Դժբախտաբար, դեռ նոր սկսած են շարժիլ բուն աշխատաւորները իրենք: Տեսակ մը սովորամոլութեամբ, անոնք միշտ վերէն, մեծերէն, հեռաւոր սուրբերէն կը սպասեն ամէն բան: Կարծես կորսնցուցած են նախաձեռնութեան ոգին:

Ուրախ ենք որ, վերջին պահուն, զանազան շարժումներ կը փորձուին:

Առիթ ունեցանք խօսելու, արդէն, երկու Հայր. Միութիւններու ձեռնարկի մասին: Հաւանաբար ուրիշ Միութիւններ ալ հետեւին այս օրինակին, կամ գործի ձեռնարկեն աւելի լայն հիման մը վրայ, ինչպէս կ'առաջարկէ աշխատաւոր մը, Մարսէյլէն:

×

Կիրակի օրուան կոչը, ետքը հայրենակիցներու ձեռնարկը, համայնաբոյժ դարման մը չէ: Անունն ալ «Անմիջական Օգնութիւն», կը բացատրէ նախաձեռնութեան իսկութիւնը:

Ան չի խափաներ ճամբան՝ ընդհանուր կազմակերպութեան մը, իրերօգնութեան եւ ինքնապաշտպանութեան: Ընդհակառակն, կ'օգնէ փութացնելու ո'րեւէ կազմակերպութիւն՝ այդ ուղղութեամբ:

Փորձ մըն է այդ՝ շարժում ստեղծելու, բոլորին ուշադրութիւնը լարելու, կեդրոնացնելու օրուան տագնապին վրայ: Եւ գործնական փորձ մը, քանի որ, ամէն բանէ առաջ, կը ձգտի գումար մը գոյացնել, ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ապահովելու:

Ձեռնարկը պէտք է խօսի բոլորի սրտին, քանի որ կը զուգադիպի տօնական օրերուն: Այսինքն՝ սրտի հետ կապուած ժամանակաշրջանի մը:

Գաղտնիք չէ որ մեր հանրային կեանքին մէջ, հրաշքներ գործած է աւանդութիւնը: Կովկասէն մինչեւ Թուրքիա եւ մինչեւ Ամերիկա՝ անհամար ձեռնարկներ յաջողած, բազմազան հաստատութիւններ ծաղկած են, շնորհիւ տօնական օրերու զգացական եկամուտներուն: Մարդիկ չեն ուզած խնդալ առանց ուրիշն ալ խնդացնելու: Առանց իրենց սեղանէն բաժին հանելու անկարին ու անճարին:

Անշուշտ աւանդութեան հետ զօրացած է նաեւ գիտակցութիւնը:

Տօնական օրերով չէր որ յաջողեցան Շիրակի, Ֆիլիպէի, Զանգեզուրի, Անատոլուի բեկորներու, Մակեդոնիոյ որբերու հանգանակութիւնները եւ ուրիշ ձեռնարկներ:

Ըսել կ'ուզենք թէ տօնական օրերուն աւելի բուխսիրտ կ'ըլլան մարդիկ:

Եւ քանի որ տրամադիր են միշտ աւելի ծախսելու, իրենց տանը մէջ, — պիտի թելադրէինք պատուհանէն դուրս ալ ակնարկ մը նետել: Յիշե՛լ թէ իրենց պէս հազարներ կան որ երէկ Ծնունդ, կաղանդ, տօնածառ եւ խնճոյք ունէին, իսկ այսօր... ամենօրեայ հացն իսկ դժուար կը ճարեն: Ու վաղը թերեւս տաքը ալ կարօտը պիտի քաշեն:

Ամէն տուն քանի մը հարիւր ֆրանք աչք առած է այս օրերուն, իբրեւ բացառիկ ծախք: Չենք պահանջեր որ զրկեն իրենց երախաները, բայց ինչո՞ւ չխորհիլ նաեւ ուրիշ երախաներու մասին: Նուէր մը, շիշ մը, պտուղ մը պակաս, փոխարէնը նետելու համար գործազուրկներու գանձանակը: Ոչ թէ իբրեւ ողորմութիւն, այլ իբրեւ եղբայրական աջակցութիւն:

Ինչպէս կրնանք տօն սարքել հանգիստ սրտով, երբ գիտենք որ, այս օտար պողոտաներուն վրայ, սովորական դէպք է փողոց նետուիլ մէկ օրէն միւսը, գործարանէն կամ պանդոկի մը խշտանկէն, առանց որեւէ ապաւէն ունենալու:

Արդէն հազարներով կը հաշուուին գործազուրկները: Մեծ մասը բազմանդամ ընտանիքի տէր աշխատաւորներ: Ինչ որ կը նշանակէ կրկնակի աղէտ:

Տագնապը կը պահանջէ ուրիշ աշխատանքներ ալ, բայց մենք այսօր ուշադրութեան կը յանձնենք անմիջականը: Որ պէտք է ալ դառնանք, ի՛նչ ձեւ ալ փորձենք, — անհրաժեշտ պիտի դառնայ մեծագումար դրամ:

Մէջտեղ դնելով «փոխան տօնական ծախքերու» նշանաբանը, կ'ուզէինք օգնած ըլլալ առաջին հիմնադրամը կազ[illegible]

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ
ԿԱՄ ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՇՏ ԱՉՔԻ ՓՈՒՇ

Մաքսանենգութեան հարցով զբաղող Խալքի յանձնախումբը Էնկիւրիի մէջ աշխատութիւնները աւարտած եւ տեղեկագիր մը պատրաստած է: Յանձնախումբը, իր յիշեալ տեղեկագրով, 22 յօդուածէ բաղկացեալ ծրագիր մը կը ներկայացնէ, մաքսանենգութեան դէմ պայքարի համար: Այս տեղեկագրին քննութեան եւ պայքարի ծրագրին մասին խորհրդակցելու եւ անոր վերջնական ձեւ մը տալու համար, կարեւոր նիստ մը գումարուած է Ազգ. Ժողովի նախագահ Քեազըմ փաշայի նախագահութեամբ: Վարչապետ Իսմէթ փաշա եւ քանի գործավարները եւս ներկայ գտնուած են խորհրդակցութեանց:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն Յանձնախումբին պատրաստած տեղեկագրին ընդհ. գիծերը լաւ ընդունելութիւն գտած են: Միմիայն, պայքարի ծրագրին կարգ մը յօդուածներուն մասին, շահագրգռուող գործավարները իրենց տեսակէտներն ու դիտողութիւնները յայտնած են:

Խորհրդակցութիւն կատարուած է այն միջոցներուն մասին, որոնց ձեռք պիտի առնուին հարաւային սահմաններուն վրայ: Մաքսանենգութեան դէմ պայքարի մասին երկու հիմնական պարագայ նկատի առնուած է: Առաջինը զինեալ մաքսանենգութիւն եւ երկրորդը քաղաքակիրթ մաքսանենգութիւն, որ ի գործ կը դրուի նաւահանգիստներու եւ մաքսատուներու մէջ: Նկատելով որ ձեռք առնուելիք միջոցները ներկայ օրէնքներուն կարգ մը բարեփոխութիւններ կը պարտադրեն, որոշուած է անմիջապէս ձեռնարկել այդ աշխատանքին: Շահագրգռուող գործավարները հաւաքաբար պիտի պատրաստեն անհրաժեշտ օրինագիծը: Գալով վարչական միջոցներու, իւրաքանչիւր գործավարութեան վրայ ծանրացող պարտականութիւն մեծ կարեւորութեամբ ի գլուխ պիտի հանուի: Մաքսանենգութեան դէմ պայքարի ծրագրին գաղտնի մասին խորհրդակցութիւնները աւարտած են:

Մաքսանենգներու դատավարութեան եւ անոնց օրինական հետապնդումին համար Անկախութեան ատեաններու կազմութեան պէտք չէ տեսնուած:

Մաքսանենգներու դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ ձերբակալման վիճակի մէջ եւ մեծ փութով:

Մաքսանենգութիւնը եւ Հայերը
«ԱԼԱ ԹՈՒՐՔԱ» ՆՈՐ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ որ Թուրքիոյ ներքին գործավարին ընկերացած էր սուրիական սահմանին վրայ, անոր կատարած քննական պտոյտին ընթացքին, «Միլլիյէթ»ի մէջ յօդուած մը թխած է, ուր կը գրէ.— «Փախստական Հայերը կը փորձեն տնտեսապէս քայքայել Թուրքիան, զոր չկրցան քայքայել քաղաքականապէս»:

(Յօդուածը վաղուան թուով):

Հայերու փոխանակութիւնը

Թուրքիոյ Հայերուն եւ Կովկասի Թուրքերուն փոխանակութեան ալլանլանդակ լուրը կը հերքուի թրքական աղբիւրէ իսկ:

Թուրքիոյ քրիստոնեայ վարժարանները
ԲԱՑ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

Ինչպէս յայտնի է Հայ եւ Յոյն վարժարանները փակ կը մնային կիրակի օրերն ալ: Կրթական տնօրէնութեան կողմէ հրահանգ ղրկուեցաւ այդ վարժարաններուն տնօրէնութեանց պատուիրելով որ կիրակի օրերն ալ պէտք է բաց ըլլան վարժարանները եւ սովորական օրերու նման դասախօսութիւններ կատարուին, թէ դադարի օրը ուրբաթն է: Հրահանգը կ'ազդարարէ որ հակառակ պարագային պատասխանատու պիտի ըլլան տնօրէնները:

Պուլկարիոյ սովահար շրջանները

Պուլկար ներքին նախարարութիւնը Նախարարաց Խորհուրդին քննութեանը յանձնած տեղեկագիր մը՝ այն շրջաններուն մասին, որոնք ամենէն աւելի վնասուեցան, անցեալ ընթացքին՝ ողողումներուն հետեւանքով:

Տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ այս աղէտեալ շրջաններուն մէջ 25,000 մանուկներ սովամահ ըլլալու վտանգին ենթարկուած են ու ներքին նախարարը կը պահանջէ որ այս շրջանները յայտարարուին իբր հանրային աղէտի ենթարկուած շրջաններ, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ մասնաւոր վարկեր յատկացնել, մանուկներու համար՝ ձրի ճաշարաններ բանալու նպատակով:

Սուրիոյ ընտրութիւններուն շուրջ
ԱՐԻՒՆ ԿԸ ՀՈՍԻ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Դամասկոսէն «Հավասս» հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ներքին բոլոր քաղաքներուն մէջ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ:

Հալէպի, Հօմսի, ինչպէս Դամասկոսի մէջ, երեւոյթը սովորական է:

Իսկ Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը «Իւմանիթէ» իր երէկուան թիւին մէջ, յօդուած մը կը խորագրէ հետեւեալ կերպով.— Ընտրութիւնները սարսափի տակ,— Դամասկոսի աշխատաւոր բնակչութիւնը կ'ըմբոստանայ ֆրանսացի հարստահարիչին դէմ,— Քաղաքին բանուորական թաղերուն մէջ, արիւնահեղ կռիւներ ծագեցան, երկու մեռեալ, բազմաթիւ վիրաւորներ: Իսկ Գահիրէէն «Թանս» ստացուած հեռագիր մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ դէպքին մասին.— Դամասկոսի մէջ, առաւօտուն կանուխէն յայտնի եղաւ թէ ազգայնականները կազմակերպուած էին, բռնութեամբ արգիլելու համար ընտրութեանց ազատութիւնը:

«Թուրքեր որոնց մէջ հարպիկութեամբ խառնուած էին կիներ եւ որոնք մեծ մասամբ կը բաղկանային պատանիներէ եւ դպրոցականներէ, դրդուիչներու առաջնորդութեամբ՝ խռովութիւններ ստեղծեցին: Խռովութիւնները սաստկացան տարբեր թաղերու ամբոխին շնորհիւ, եւ փորձեցին նուաճել թաղապետութեան պաշտօնատունը: Կրակ բացին ոստիկանութեան վրայ, որ փոխադարձեց: Երկու մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Թաղապետութիւնը փրկելու համար, հրասայլեր տեղափոխուեցան միջամտելու: Համայի մէջ, կացութիւնը փափուկ է:

Քուէարկութեան բազմաթիւ շրջաններու մէջ, բռնութեամբ վերցուեցան քուէատուփերը:

Ընտրութեանց խափանումը կազմակերպուած է կանոնաւոր կերպով:

ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸՄԲՈՍՏԱՆԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ, 20 դեկտ.— Պէյրութէն կը հաղորդեն «Էլ Արհամ» թերթին թէ քրտական յեղափոխութիւն մը ծագած է Իրաքի սահմանագլուխին վրայ: Բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Իրաքեան եւ քրտական ուժերուն միջեւ: Քիւրտերը կը գտնուին Շէյխ Համէտի հրամանատարութեան տակ:

Հուվըրի առաջարկը ընդունուեցաւ

Ամերիկեան խորհրդարանը ընդունեց Հուվըրի պարտքերու յետաձգման առաջարկը երկար ու բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ, որոնք տեւեցին 9 ժամ:

Յետաձգումը ընդունելով մէկտեղ, քուէարկուած բանաձեւը կը յայտնէ թէ այդ երբեք չի նշանակեր որ խորհրդարանը կը փափաքի ջնջել կամ կրճատել պատերազմական պարտքերը:

Բանաձեւը կը ճշդէ թէ 252 միլիոն տոլարի մայր- գումար եւ տոկոս Ամերիկայի այս տարուան առնելիքը օտար պետութիւններէն, պիտի վճարուի 6 տարուան վրայ, սկսեալ 1 յուլիս 1933էն, աւելի ըլլալով հարիւրին 4 տոկոս մը: Վերոյիշեալ գումարէն արդէն, Ամերիկա յետաձգած է վճարումը 125 միլիոն տոլար գումարի մը, որ իրեն պիտի վճարուէր անցեալ երեքշաբթի:

Պարտքերու ջնջման կամ կրճատման վերապահումը այնքա՛ն յստակ ու բացարձակ է որ, նման յոյս մը տածելու կամ հարցը կրկին արծարծելու համար, պէտք է սպասել նոր ընտրութիւններով կազմուած խորհրդարանի մը, 1933ին, եթէ ժամանակին Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ նոյն բանաձեւը:

Ծերակոյտի ելմտական յանձնախումբն արդէն ընդունած է նոյն բանաձեւը որ քուէարկուեցաւ խորհրդարանին կողմէ:

Յունաստան տագնապին դէմ

Յունաստանի խորհրդարանական բոլոր կուսակցութեանց պետերը խորհրդակցութիւն մը ունեցան վարչապետ Վենիզելոսի եւ մէկ քանի նախարարներու հետ, քննելու համար խորհրդարանի արձակուրդի օրերուն՝ կառավարութեան ձեռք առած ելմտական միջոցները: Վենիզելոսի զեկոյցէն վերջ, բոլորը համաձայն գտնուեցան տօներէն վերջի ձգելու դրախմի պաշտպանութեան եւ ելեւմուտքի ամրացման վերաբերեալ պարտադիր միջոցներու օրինագծին վիճաբանութիւնը:

Թուրքիոյ առեւտուրը

Արտաքին առեւտուրի պաշտօնատան վիճակագրութեան համաձայն, նոյեմբերի ընթացքին, Թուրքիոյ արտածումները կը ներկայացնեն 15,580,000 ոսկիի, իսկ ներածումները 7,390,000 ոսկիի գումար մը: 1931ի 11 ամիսներուն համար, արտածումները կը հասնին 112 միլիոն 164,000 ոսկիի, իսկ ներածումները 118 միլիոն 925,000 ոսկիի գումարի մը: Առեւտրական զուգակշռին բացը որ նոյեմբերին վերջն էր 16 միլիոն, իջած է 6,5 միլիոնի:

Թուրքեւռուս միջադէպ մը

Իզմիրի առջեւ ռուսական «Իլիչ» շոգենաւին խրումը տեղի տուաւ միջադէպի մը:

Ռուսական շոգենաւուն նաւապետը մերժեց թրքական նաւու մը օժանդակութիւնը ջուրին երեսը հանելու համար իր նաւը, պահանջելով որ գործողութիւնը կատարուի յատկապէս Իզմիր եկած խորհրդային շոգենաւու մը կողմէ:

Թրքական իշխանութիւնները ընդդիմացան, միջազգային օրէնքին համաձայն, իրենց իյնալով այդ իրաւունքը:

Վէճը մնացած է այդպէս եւ ռուսական շոգենաւը կը մնայ խրած վիճակի մէջ:

Կը մերժեն վարկ բանալ Թուրքիոյ

Թուրք կառավարութեան կողմէ կիրարկուած սահմանափակումը ընդդէմ օտար ներածումներու, տեղի տուին փոխադարձութեան խստութիւններու, կարգ մը օտար ճարտարագործներու եւ առեւտրականներու կողմէ:

Գերմանական այն գործարանները, որոնց Թուրքիա ստիպուած է դիմել գործուած ապրանքներու հայթայթման համար, իրենց թուրք յաճախորդներուն հանդէպ սկսած են կիրարկել վաճառման նոր պայմաններ: Բոլորը իրարու հետ համաձայնելով, այն գործարանները որոնք ցարդ շատ լայն վարկեր կը բանային իրենց թուրք յաճախորդներուն, որոշած են պահանջել որ ասկից վերջ, թուրք առեւտրականները հարիւրին 25ը կանխիկ վճարեն իրենց ապրանքներուն:

Անապահովութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Համայնավարական Խորհուրդին Ալլահապատի մասնաճիւղին նախագահը ձերբակալուեցաւ, այն մեղադրանքով թէ հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ, քարոզած է չվճարել վարձքերը: Դաքքայի մէջ, դպրոցի մը տեսչուհին եւ երկու աշակերտներ ձերբակալուեցան խուզարկութեան մը հետեւանքով, որով յայտնուեցաւ թէ անոնց մեղսակից էին կարգ մը ահաբեկչական արարքներու:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԱՌԱՋՆՈՐԴ,,Ի ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անդրկովկասեան կազմակերպութիւններու յանցանքը, չի սահմանափակուիր «գիւղացիական հարցում կատարուած սխալներով»։ Կան բազմաթիւ ուրիշ յանցանքներ ալ, որոնց վրայ Կեդր. Կոմիտէն հարկ է գտած ազդարարութիւններ ընել իր ստորադաս վարչութիւններուն։ Այսպէս օրինակ իր որոշման երկրորդ կէտով Կեդր. կոմիտէի ընդհ. ժողովը կը գտնէ.

«Անդրերկկոմը որոշ յաջողութիւններ ձեռք բերելով Անդրֆեդերացիայի տնտեսական-քաղաքական ամրապնդման գործում չափ սիրվեց անդրկովկասեան ֆեդերացիայի մէջ մտնող ազգային հանրապետութիւնների ինքնուրոյնութիւնը եւ տնտեսական նախաձեռնութիւնը յայտնօրէն ծաւալելու գործը, ինչպէս հրահանգուած էր տիրեկտիվում»։

Այս տողերով բացայայտօրէն կը ծեծուի Անդրկովկասեան ղեկավարութիւնը, իր ծիծաղելի քաղաքականութեան համար։

«Մեծապետական» վտանգը, որու գոյութեան շուրջ փաստեր արձանագրուեցան անկէ տարիներ առաջ իրենց կողմէ իսկ, խոր արմատներ է ձգած Թիֆլիսի մէջ։

Հին թէ նոր վարչաձեւին տակ, ծարդիկ հակառակ իրենց առանձնած հանդիսաւոր պարտաւորութիւններուն եւ խոստումներուն, չեն ուզեր հաշտուիլ այն մտքին հետ թէ, Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը Վրաստանի համար չէ միայն, եւ ո՛չ ալ վերջինս եւ անոր իրական տէրն եւ ղեկավարը։

Թուս մեծապետական վարիչներու նման վրացի դաշնակցային վարիչները եթէ ոչ խօսքով, իրական եւ կենդանի գործի մէջ անտեսել կ՚ուզեն դաշնակցային պետութեան մաս կազմող միւս հանրապետութիւնները — մասնաւորաբար տկարները, ուրիշ խօսքով Հայաստանը։

«Լենինեան ազգային քաղաքականութեան» դէմ այս աղաղակող հոգեբանութիւնը անծանօթ չէ միայն Խորհրդային Միութեան «եղբայրական թշնամիներուն», այլ եւ նոյնիսկ հոն կամակատար հայ բոլշեւիկներուն։ Փաստ է նոյնպէս, որ Հայաստանի մէջ այս հոգեբանութեան դէմ եղած ընդվզումները սահմանափակելու, եւ անոնց արձագանգները անլսելի դարձնելու համար, Հայաստանի Ստալինի ձորերը միշտ ալ գիծեր են ամենավայրենի եւ աղեղ միջոցներու։

Այս պայքարի մէջ է, որ ապիկար ղեկավարները, ճգներ են միշտ վարկաբեկել «մեծապետական վտանգի» գոյութիւնը ընդգող իրենց շարքերը, ամբաստանելով զանոնք «նոր շովինիզմի» եւ «ազգայնական երազներ սնանող» մեղադրանքներով։ Այսպիսով ոչ միայն յաջողեր են լռեցնել ու հրապարակէն քշել արդարները, այլեւ նպաստեր են մատնանշուած վտանգը խորացնելու։ Եւ այսպէս է որ Թիֆլիսը անտեսեր է իր իրական դերն ու պարտականութիւնը ծռելով դոյութիւնը Անդրկովկասեան ազգային հանրապետութիւններուն։

Բայց թողունք որ այս բոլորը կրկնէ հանդիսաւորապէս Կեդր. Կոմիտէն.

«Անդրերկկոմը թոյլ տուեց ծայրայեղ կեդրոնացում Անդրֆեդերացիայի տնտեսական եւ կուլտուրական շինարարութեան ղեկավարութեան գործում, որ առաջ բերեց հանրապետական մարմինների դիմակազրկումը մի շարք ճիւղերում»։

Ծայրայեղ կեդրոնացման այս քաղաքականութիւնը մինչեւ այսօր ալ ծայրայեղօրէն կաշկանդեր է Հայաստանը, մասնաւորաբար իր տնտեսական ձեռնարկներուն մէջ։

Այս առթիւ նոյն այս սխալներէն քարուճակարար մենք կրկներ ենք այն անհանդուրժելի դերը, որու մէջ տեղաւորուած Թիֆլիսի ղեկավարութիւնը, Հայաստանի կառավարութեան դերը հասցուցած է եւ վարչութեան դերը հասցուցած է կարեւորութեան մը ողբերգական, յաճախ աւելի սահմանափակ։

Զկրկնենք այս առթիւ արձանագրուած բազմաթիւ դառն իրողութիւններ, քանի որ այսօր այդ բոլորի մասին իր վճիռն է ձեւչացող դրած բոլշեւիկ տասղանդատար եւ անպարտելի առաջնորդը։

Զկրկնենք նաեւ անոր համար, որ այսօր Հայաստանի մէջ ալ, ծարգաց լեզուները բացուեր են, ու պաշտօնագրական համարձակութեամբ մը կը կրկնեն Կեդր. Կոմիտէի կողմէ մեջբերել նետուած քանանները։

Երեւանի «կուսակոմիտէ» լսելով Փ. Ս. Խանջեանի զեկոյցը.

«Միանգամայն ճիշդ է համարում եւ միանում է Համ. Կ. (բ.) Կ. կենտկոմի տուած գնահատականին ազգային ծարցում կատարուած սխալների վերաբերեալ, որոնք արտայայտուել են Անդրֆեդերացիայի տնտեսական եւ կուլտուրական շինարարութեան ղեկավարութեան գերկենտրոնացմամբ, մի շարք հանրապետական մարմինների ինքնագործունէութեան նուազեցմամբ եւ դիմակազրկութեամբ» («Խորհրդ. Հայաստան», 16 նոյեմբեր)։

Հայաստանի կուսակցութիւնը, «Պաշտօն աւելի պարզական», չուզեր իր բոլշեւիկեան «կրակը» թափել միայն «մեծապետական» այս ախտաւոր հոգեբանութեան դէմ, բան մը աւելի ըրած ըլլալու համար, չի մոռնար իր դատապարտութեան խօսքն ուղղել նաեւ բոլոր «տեղական նացիոնալ-ուկլոնիզմի» հերոսներուն։ Եւ անշուշտ առանց նպաստի չէ այս անհամ խաղը։

Տեղական շարքերու մէջ գոյութիւն ունեցող ըմբոստութիւնները «մեծապետական» տրամադրութիւններու դէմ, որոնք միշտ ալ խեղդուած են սպառնալիքով ու պատիժով, կրնայ պոռթկալ հիմա, Ստալինի կողմէն ի նպաստ իրենց տրուած վճռի հետեւանքով։ Կանխելու համար այդ ամէնը, պէտք է ուրեմն կրկնել «տեղական» վտանգի գոյութիւնը։

Չէ՞ որ այս եղանակով միայն կարելի է եղած պահել ու պահպանել բոլշեւիկեան «միասնականութիւնը» եւ ծածուկ տիրապետութիւնը միջակութիւններուն։

Թողլով Երեւանի կուսակցութիւնը իր ամբարտաւան «ղեկավարի» հաճելի ձեւով բանաձեւեր պատրաստելու, շարունակենք ծանօթանալ Մոսկուայի վճռի 3րդ կէտին.

— «...կուսակցութեան գլխաւոր գծի հիման վրայ» կենտկոմը գտնում է որ Անդրկովկասի կուսկազմակերպութեան մէջ այնուամենայնիւ դեռ չկայ անհրաժեշտ բոլշեւիկեան միաձուլութիւն եւ համախմբուածութիւն ...» (ընդգծումն իմս է, Ս. Թ.)։

Որ թարգմանի՝ Անդրկովկասը հեռու է տակաւին իրական համերաշխութեան մթնոլորտի մէջ, մէկ ընդհանուր նպատակի եւ գաղափարականի յաղթանակի համար, ամփոփել իր ուժերն ու աշխատանքները։ Այլ խօսքով Լենինի դրօշին տակ եւս միութեան կապը կը մնայ թոյլ եւ անյոյս. վրացի, ադրբէջանցի եւ հայ բոլշեւիկի մէջ։

Ինչ կ՚ըսեն այս մասին, բոլոր անոնք, որ Անդրկովկասեան ազգային կուսակցութիւններու նեղմիտ եւ ներհակ քաղաքականութեան վերագրելով այս մատնանշուած երեւոյթը, այսօր տասը հետքն իսկ չեն նշմարեր, շնորհիւ եւ կամօքն Մոսկուայի։ Ինչ հեղինակ սակայն, Մոսկուան ինքն է, որ կը դժգոհի, չգտնելով «բոլշեւիկեան միաձուլութիւն եւ համախմբուածութիւն»։

Մատնանշուած այս երեւոյթը Անդրկովկասի կեդրոնի համար չէ միայն։ Միւս հանրապետութիւններու մէջ ալ անոր գոյութիւնը զգալի է։ Եւ աւելի ալ ծնունդ է տասն տիրապետութեան եւ ազգերութեան պայքար»։

— «Ղեկավար կադրերի մէջ առանձին մարդկանց կողմից տեղի ունի անսկզբունք պայքար ազդեցութեան համար, եւ այդ ազդեցութեան հիման վրայ ղեկավար կադրերի ընտրութիւնն ու աշխատողների բաշխումը մի շարք դէպքերում կատարւում է ո՛չ թէ համաձայն կուսակցական գործարարական յատկանիշների, այլ այս կամ այն խմբակցութեանը յարելու յատկանիշ։ Դրա հետեւանքով յաճախ ղեկավար պոստերի համար առաջ են քշւում անընդունակ կերպով թոյլ աշխատողներ»։

Բայց միայն Անդրկովկասի կեդրոնի եւ իր ենթակայ հանրապետութիւններու մէջ, է որ գոյութիւն ունի այս հիւանդագին իրողութիւնը։ Պատկերը նոյնը չէ՞ բովանդակ խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ։

Որ մէկն ալ անշուշտ պիտի լսենք վճիռ մը այս մասին — երբեւ «Առաջնորդի» օրուան կարիքը զգալով, իսկ այսօր այնքան ալ պէտք է համարել իբրեւ կարեւոր քայլ մը։

Ինչերը այն է թէ, այս անգամ որդէն ներսէն եւ այն ալ վերէն եղած այս ազդարարութիւնը իր նպատակին պիտի ծառայէ։ Տեղական եւ քաղաքական գծի ազատութեան սպառնացող սխալները մտքի պիտի առն ուղղել բոլշեւիկեան քաղաքականութեան։

Սպասենք, որ դէպքերը մեզ պատասխանեն։

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Յ. ՕՇԱԿԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԻՐ ՎԷՊԻՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ինչո՞ւ այդքան ընդարձակ բռնած էք ուրեմն ձեր ծրագիրը։ Ու մանաւանդ ինչո՞ւ վէպ եւ ոչ պատմութիւն։

= Ծրագիրը հեռու է համեմատական ըլլալէ գործին մեծութեան։ Մարդկային կեանքը թեւ չէ որ պարզուի։ Միակ գիծի մը գուշակները հարազատօրէն պատմելու համար — ու մի՛ մոռնաք որ թուրքերը տասնէն աւելի ժողովուրդներու մէջ ժամեւն համար տանջանքի մասնաւոր գլուխներ յօրինեցին — դիրքերու տասնով, քանով հատորներ անհրաժեշտ պիտի գային։ Նախագիծը պատմում ալ չէ։ Այլ ողջութիւն մը որ տարիներ կ՚երկարի, ու տարբերութեամբ, որ փոխանակ թուականներու, ամէն ընդարձակ աշխարհ մը ու անոր գերասանի՝ մարդկային միջոց։ Իր ամէնէն լայն գաղտնութեան եւ հոգեկան տարբերակներու արժէքին մէջ։ Անիկա ներկայացնելու համար պատմական մեթոդով, մէկ կողմէ տառապանքով մարդ է հարկաւոր։

Ըստս, կարծեմ գիտէք թէ Կիպրոսը Ս. Ղազար մը չէ։ Սոփիայում եմ քառասունէն իմ միջնադարեան։ Անկէ վէպի հարմարագիտութեան։ Չոր դիտողութիւնը թերուս աղաւօր անդի վէպին ընդունուած ծաւալը եւ անոր տասնեակ հատորները։

Բայց ինծի համար վէպը տարբերութիւն մըն է, որ չունի կազմակերպուած, անվերածելի հարստացուցութիւն մը։ Վէպը կեանքն է։ Ու եթէ մեր տարիներուն մեծ տառապանք մը ունի, տառապանք մեր օտարական աքսորականները։ Մէկը ժամանակ մը մէջ առած առաջ աւելի շատ, խօսք խելք կ՚առնէ քան մտածող, որ ութսուն տարիներ շղթայուած կեանքի մէջ բերման շարունակելու տակն ալ ինչ ունի զինքը եղեռն դարձնող։ Այսպէս է նաեւ կեանքը վէպին մէջ։ Եթէ դուք հետեւած էք իմ նախկին գործերուս, պիտի տեսնէք որ անոնց հոգեբանական վերլուծումներ են տասնեակ պատճառներու մէջ դասերու ժամանակին մէջ գտնուելին ու լուսաւորելին համար

դրած եմ պահի յառաջին կամ մը քանի («Խոնարհները»)։ Սակայն կողմէ հինգ հատոր էջ ձեռքը նուիրուած են քանի չհասնող հիմնական վիճակներու ցուցադրութեան, խորութեան dimensionին յատուկ ուշադրութեամբ մը։ Մնացորդացը ուրիշ բան պիտի չըլլայ, եթէ ոչ այդ կարգի վիճակներու տասնել թիւ մը։ Ու որովհետեւ ազգի վէպը դրուած է գուցէն մ-բառով երկու օտարական թարգմանուած մը միայն ըլլալէ (տասնեակ մարդիկ գոյն լեռնած են համագրական հրդեհով) կամ անոր պատուհաններու պարապութ մը ընձեռելու այնպէս տարբերութեամբ գիրքէն, եւ անոր՝ այդ ազգի վէպին՝ կրնամ վստահիլ դիմաւոր վիճակներու կողքին ծաղկիլ ամէն երկրորդական կոյսութիւններու օգուտով չանազրեցումը, — մտածում, երբեմն հոգեկան թինահւոներու պարզում կամ չնչառում, երբեմն առասպելական զգայութեանց գործում, երբեմն անտառնը չինող հաստատութիւն եւ կեզներ, երբեմն գաղա՛ներ, որ իր ճերմակները կը տեսէ մեր կիրքերուն թաւիշին վրայ։ Ու ի՞նչ որ պահը ժողովուրդ երու անցքերութեան մէջ միացուած ու ծակկոտուած թոյները, հասանելի՞ը պատմութեան դրւագներուն եւ քմ յոյները ժամանակին՝ կը շղթայագրեմ խաղաղ մարդոց կրակները ի վար։ — Բոլոր տասնց օգտագործելի են այդ ազգաս յօրինումին մէջ։

Կը զգամ տարակոյսը, որ կը բառնձեռուի ձեր շրթներուն, — գործողութի՞ւնը։ Բայց ձգեցէք տարիներ թարթափին ու իր վստահութիւնը։ Ցոյց չէ հոս բռնել վէճը։ Անգլիացիները կ՚առնեն իրենց մտքերը, զոր տասնեակներ, բայց անոնց ծանրը չէ որ կը շահի նախատառութեան։ Դէպքերը ըսել կ՚ուզեմ իրարու աղուցուած շատ մը չարժումները վիճակներ, որոնց միջնակէտ կը կազմեն ամէն լուրջ կառուցումի՝ կ՚ենթարկուին արտացոլման եղծումին ու կը վերածուին սիրտ փլանով պատկերներու։ Անոնք պարտաւոր են ազատութեան մարդուն վիճակէն, հոգեկան կլորութիւն, յետոյ խորք եւ ինը այդպէս կազմակերպուած կեանք՝ քալել մեր աչքերուն։ Արդիւնքին համար անբաւարար պիտի գար վէպին ընթացիկ գործողութիւնը։ Անիկա կարելի է նմանցնել ջուրին երեսը յուզող շարժումին, որ քանի մը մեթր մարմինով կը պղտորէ առաջին փլանը, բայց անդր է անկէ վար։ Չի բաւեր մարդերը թարթափել այդ խառնակ ջուրերուն երեսին։ Արտաստաղէտը հարկին տակն է մեր կիրքերուն ամբողջ թանձրութիւնը կարել տեղնելու ամէն վայրկեան, երեւէն մինչեւ յատակը ու փոխադարձաբար։ Վտանգի ուրիշ բան չէ ինքնին կեանքը։

Ամէն վայրկեան, մէկ քարձունքէն միւս անդունդին համար պատրաստուած խորալարման մեթոտ մը, — ահա՛ ինծի համար խօսածը նոր վէպին։ Նման հոգ մը, որ հերոսները զանոնք լարող կիրքերը, զանոնք հալածող սարսափները — երկինքէն ու երկրէն — մէկ գիծի բերէր ու կեցնէր միակ փլանի մը եւ ըլլար բաւական խղճամիտ, միայն համար արտասահման պատրաստուած վերապատմութեան մէջ, անշուշտ հաւատալի է ի՛ր իսկ կէտավը։

Հասկնալի է, որ ազդարական պատմուածը անբաւական գտանէլ այս իրերանցքէ, գիրքը չարունակէ, բայց ինքն իր մէջ միայն խորունկէն մխտորող կեանքի ալիքները ամբողջութեամբ պատրաստելու։ Գիտեմ որ մեր ժողովուրդը անդամայ պատած է այդ կերպով ընթերցում ու տրուած աշխարհի մը հանդուրժելու։ Բայց ես ներկայ չունիմ անոր ներկայ տեսակէտ

թիւնը, մտածողութեան ասպարէզները եւ ուրիշ անուղղակի բաները, որոնք գրողը կը տանին փառքի, առանց թէ ասոր կը դրեմ վեր մեր ժողովուրդէն, մեծ բան մը գործածելու համար։ Կը գրեմ մեր Մնացորդներուն հետ մեր հոգիին մէկ պահն ալ փրկելու յանձնառութեամբ։ Հոս հարկ է աւելցնել պզտիկ այն պարագան ալ, որուն համեմատ Մնացորդացը կը խորհրդանշէ նաեւ նեղինակին ալ հոգեվիճակը...

— Անհատնե՞ր թէ հաւաքական ապրումներ պիտի գծագրեն ձեր վէպին մէջ։

= Վէպին առաջին գիրքերը (երեք չորս հատ) անհատներու մենագրութիւններ են։ Բայց բանը պարտաւոր եմ զօրաւորելու որոշ վերապահութեամբ։ Անհատ մը դուրս բերուելիք վիճակներուն ցուցադրութիւնը կատարած տակն ժողովուրդի մը իմացական զանձարանը շահագործած կ՚ըլլայ։ Մեր ժողովուրդը, նոյնքան իր բարձրագոյն զարկերուն մէջ, զօրաւոր է բազմական հաւաքականութիւն։ Ի՞նչ է բերելու բազմական կորիզը ապրելու կոչուած մեր մտաւորականին (պէտք ունիս ակրոպական սղաղակիթ ևայքը գալ ձողերն. իսկ)։ Մեր քաղաքը հոգեկան ազգայնութեան փառօ մը միայն կը ծառայէ մեզ ստացածներուն — ընթացքին։ Մեր գիւղը իր կերպարանը ստանդուղը միայն արժէքն կը բարձրանայ։ Այս ժողովուրդը տակաւ ազգային է քաղաքներ աւելի։

Այս ընդհանուր խօսքերը անոր համար, որպէսզի մեր վէպին հոգածանք ինչ որ հասնի մեր ժողովուրդը։

Ցամք մը-կան նկարագիրներ պիտի երեւան «Մնացորդաց»ին մէջ, առասպելական յեղափոխական գործեր, ուր վիպականը (romanesque) կը միջամտէ առասպելական չափով։ Այսպէս Մուրատ, Անդրանիկ, Զաւարեան Ակնունի եթէ ոչ գէնքերը, գոնէ անոնց կերպը ունեցող նախանութիւններ պիտի երեւան։

Այդ մարդոց առիթով թերեւս տեղծուի իմացական բարեխառնութիւն մը վէպին մէկ երկու գիրքերուն մէջ։ Մեծ այս դէմքերուն քովէն, տասնեակ նախաբիրութեամբ մը տող պիտի ամրարհաւատ մարդոց, որոնց ճակատին վրայ կ՚իյնան այս պատմութիւն, կը գործեն ու կ՚անցնին աշխա չերեւնալու համար, կ՚ըսեմ աւելի պարզապէս փրկելու համար մարդերու մեծ թիւ մը։

Անոնք որ ծեծուած են մեր պատմիչներուն քրոնիկները, պիտի գտան սեղմուելով մը հասատուած են անդարմանելի պակասը մարդու՝ բերելով այդ էջերէն։ Որքան շատ երեւան մարդիկ, իրենց ամփոփ գծագրութեամբ եւ հոգեկան որոշ կնիքով, այնքան շատ փաստեր պիտի ըլլանք մեր ժողովուրդին հոգիէն։ Կարելի է այս երկրորդական դէմքերը կը նմանցնենք վէպը։ Բայց ինծի համար այս վէպը թելադրող փառասիրութիւնը մեծն հաստատութեան մը պաշտպանումը չէ։ Շահեկանութեան կեդրոնը փոխադրած եմ փրկուելիք Մնացորդներուն։ Եւ որովհետեւ վէպին գրիթէ կէսը նուիրուած պիտի ըլլայ վերջին եղեռնին, կուզայ կէսը՝ երբ անհատները կը զգեն այլեւս կէտը ունի, նոյն ու զանգուածը կը մտնէ կրկէս։

Աչքով՝ անհատ, բայց տասնեակ կերպով միաձեւ, կը վերկի արտասահմանին պարագրկումէն, արտասանին պայմանը ըլլալով զանազանութիւնը։ Պատերազմի գրականութիւն անտանին տակ ծանօթ վերլուծումներուն դէմ կատարուած մեղադրանքը ինքնին կը ծառայէ նաեւ մեր եղեռնէն վերցուելիք ամէն աշխատանքի վրայ։ Համաձայնուր մեծ երկայնքով համբու մը վրայ, գրեթէ ամէն տեղ մարդեր են որ կը մեռնին, իրարու նման պայմաններու տակ եւ ուրիշներ՝ որոնք կը մեռնին։

Այս ընդարձակութեան եւ այս միակերպութեան դիմաց, իմ ձանձը պիտի ըլլայ փոխադրել շահեկանութիւնը դէպի վիճակները։ Շատ խորացած վայրկեաններ, որոնց սեւեռումին շատ մը համբաններով միանգամայն։ Շատ մանր գիտուած հեղում մը՝ արիւնի, հոգիի, ոճիրի եւ մեղքի, նոյնքան իրաւ յատակի մը վրայ։ Տեսակ մը pointillisme։ Տեսակ մը տասնեակներով փոքր ու մեծ վիճակներու — որոնք իրենց հանդիսութիւնները հալեցնեն ու խեղդեն ընդհանուր գործողութեան մը մէջ, բայց ցցեն իրենց մասնակին, առանձնացած ու տարբեր։ Թէ կը յաջողի՞մ — այդ ուրիշ հարց է։

Տարագրութիւնը մեր հաւաքականութեան մեծագոյն ինքնատիպումն է, պայմանը որ զանգուածին վիպասանները կը փորձէ։ Ու երբ առանց բաժանման յաջողուի մէկուն գոնէ այդ վիճակին ուրուագծութիւն իսկ սեւեռել ու անցընել ընթերցողին, այդ մէկը կատարած կ՚ըլլայ իր պարտքը։

ՎԻՄ ՈՒՆԻ

ՍԱՆՁԱՐՁԱԿ ԱՅԼԱՍԵՐՈՒՄ

(ՔՕՏՕՆՆԵԼԻ ՓԱՍՏԵՐ)

Հայաստանի բոլոր գիւղերը այսօր բռնել են այլասերման ուղին։ Չեկան այդ ուղղութեամբ եւս անշեղ կատարել է իր պարտականութիւնը։

Փաշալու շրջանից (Դարալագեազ) Ազատէր գիւղից Ն. Խ. եան ունէր մի որդի որ իրաւցի լոյսի պէս պահել փայփայել ու մեծացրել էր։

Բոլշեւիկները շրջանը մուտք գործելուց յետոյ, այդ տղան դառնաւ պատուհաս գիւղի եւ իր մօրը համար։ Մօրը բոլոր յորդորները, խրատները ոչ մի դրական արդիւնք չտուին։

— Ես ամբողջ գիւղը պէտք է փառեմ, քարուքանդ անեմ։

Խեղճ կինը երկար, շատ երկար ծառաեց որդու մասին։ Որդու չար գործերը ուղղակի տանջում էին մօրը, վերջը այնտեղին է հասցնում որ մի գիշեր քնած ժամանակ մորթում է որդուն, եւ կորցնում...

Նոյնը Դարալագեազից մի կին Ռ...եան ունէր մի որդի, որին իր աչքի լոյսի պէս պահում մեծացնում է։ Որդին անում բոլշեւիկների ու լսեր ած օջախում, չար մտքեր է սնուցանում մօրը հանդէպ։

Վերջը մի օր մտքը պարզ ... առում է մօրը։ Մայրը լսել անգամ չի ուզում, որդու այդ հրէշային միտքը ուղղակի սարսեցնում է խեղճ կնոջ։

Որդին մնում է անսասան, ամէն օր տուն գալով պահանջում է մօրից կատարել իր կամքը — ... հետ միասին։

Մայրը տեսնում է որ ձեռքից ազատուելու, ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ, խնդրում է մի քանի օր համբերել, մինչեւ ինքը քիչ ...

Մի գիշեր որդին քնած ժամանակ, մայրը վերցնելով մի մեծ քար՝ խփում եւ ջարդում է որդու գլուխը, յետոյ փախչում հեռանում գիւղից։

Դարալագեազի Այնազուր գիւղի Արմէն Մանուկեանը ... հին կուսակցական, բոլշեւիկ ... 21 թւին Դարալագեազի շրջան ... գրաւելուց միանում է նրանց ... Իբրեւ չեկիստ սկսում է ... այդ շրջանում։ Լաւ հաշիւ ... ժամանակ է։ Առանց մի պատճառ ձերբակալում եւ գնդակահարում ... Արփա գիւղի քահանան ... եղբօրը, որի հետ ... նական խնդիրներ ունէր։ Նոյն ... րենց գիւղում խփում է ... Ծաղկաղեանին։

29 թւին Արսէնին փոխադրել են Բամբակ Լոռու շրջան ... էլ մի անգամից խփում է 14 ... ճեղ գիւղացիների։

Այդ 14 հոգուն խփելուն ... Չեկան ձերբակալում եւ ... կում է։

Ինն ամիս մնում է ... բանտում։ Ինն ամսից յետոյ ... տում, գինում եւ ուղարկում ...

աղեղի շրջան, կուսկսել ապատամբների դէմ։

Այդ տեղուց վերահաստատելով իր խրատուեցներըը, անցնում է Լենինական Չեկայի պաշտօնով, շարունակելու իր գագանութիւնը։

Արսէնի եղբայր Աբել Մանուկեանը 23 թւին իր վատ բարքի համար՝ նկատողութեան առարկայ է դառնում։

Մօզալդրանքի գլխաւոր ախոյեանը համարում է մի Աղնաւուրցի պառաւ կնոջ։ Մի օր գնում է շըրջանային մըլիցիապետի (ստիկանապետ) մօտ ել բողոքում որ այն ինչ կինն անտոնի զըպարտութիւննոր եւ սուտ, վատ, լուրեր է տարածում իր մասին։

Միլիցիապետը տալիս է մի միլիցիոներ եւ կարգադրում.

— Գնա այնքան ծեծիր որ սատկի չան պէս։

Այսպէս էլ անում է, գազանը, այնքան ծեծում է որ սպանում է։

Նոյն Աբելը Արփեցի քահանայի աղջիկ Զապէլին գիծում եւ առաջարկում է իր ձեռքը։ Զապէլը մերժում է ասելով.— Ես պատկանյալ դէա կարիք չեմ զգում, դեռ պէտք է կարդամ։

Աբելը սորից մի քանի անգամ գիծում է, բայց միշտ էլ մերժողական պատասխան է ստանում։

Մի օր Զապէլը դպրոց գնալուց ճանապարհին կանգնեցնում է Աբելին։ Փշուառականը խփում հրացանով սպանում է Զապէլին։

— Այժմ քեզ չեմ ուզում. մեռիր, իսկ ես կը գնամ ինձ համար ուրիշ կին կը ճարեմ։

Փեփոլուց յետոյ գնում ներկայանում է Չեկային ասելով որ խիսցի այս ինչ աղջկան։ Վերջում ուղարկում են Երեւան։ Այնտեղ դատարանը դատապարտում է վեց ամիս բանտարկութեան։

Ամենէն ալլանդակը Չեկիստ Ընդհաղակօքցի Ռուբէնի պատմածն է։

Առանց խղճի խայթ զգալու այս անբարեկիր սրիկան ամէն տեղ իր նմանների պատմում է.

— Մինչեւ այսօր 18 կուսութիւն եմ խախտել, բրիկուեն էլ որ անեմ, 20ը կը լրանայ այստեղ Մ—ում։

Ահա թէ ուր է հասել բոլշեվիկների հասցրած այլասերումը։

Մեր նահապետական գիւղից այսօր ոչինչ չի մնացել։

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱՑԻ

1 դեկտ.

ԾԻԾԱՂ

ԼԵՆԻՆՆ ՈՒ ԱԼԻՆ

Գրեց՝ ԵՂԻ. Է ԲԱՐԵՆՑ

Ալին անկօշիկ էր մնացել,
եւ—
Հեւ ի թեւ,
Քայլեր էր ու գնացել՝
Տրապիզոնից—Մոսկով,
Բոբիկ ոտքով,
Ընկեր Լենինին ներկայացել
Եւ ասել.—
«Լենին կարտաշ,
Ուզում եմ լինել քեզ արխատաշ
Եւ եօլտաշ,
Ամա՝ յարա եոք,
Փարա եոք,
Համտա-չարըգըդ եոք...»։
Լենին տուել էր.—«Ցո՛կ...»,
Եւ տուել էր Ալուն՝ սամար,
Մի քիչ էլ ոսկի փող...
Ալու սիրտը ընկել էր դող։
Բայց, ուզել էր մի «քիչ էլ ծող»։
Լենին առեր էր քարտէս՝
Դրել էր պարտէզ,
Վերցրել էր մի գրիչ, մի չակուչ,
Եւ մի բրիչ, մի բաժակ սուրճ,
Ընկ. Ալուն էր տուել՝ մի մանգաղ,
Եւ նրան ասել էր խաղաղ.—
«Ցիր՝ ուզածդ չափով,
Փոխէ՝ ուժեղ թափով...
Ցանուն Լենինի՝
Էդ ամբողջը քուկդ թող լինի»։
Եւ ընկեր Ալին,
Մոխրած վերցրել խփել էր սալին,
Մէկ էլ մխին.
Բայց շատ տեղին...
Փոխել,
Փոփոխել,
Դիծը ծասցրել էր՝ Կարս-Արտահան
Մասիսն առել էր տեղահան...
Եւ կարսից—Տրապիզոն՝
Կարմրել էր Բորբիզոն...
Լենին՝ յետոյ էր ալթնացել,
Ցակայն սարսափից՝ թեւեր առել,
Ու թռել էր, թռե՛լ—
Ամպերին թառել...
Ու այն օրից մինչեւ այսօր,
«Կարմիր զուռնա, կարմիր զորոր»
—Մասիսն ընկաւ թուրքին գերի,
Դաշնակ գնաց նրան բերի...

(Շարունակելի)

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Անգործութեան հարցին շուրջ, ֆրան ս. խորհրդարանին մէջ բացուած վիճաբանութեան առթիւ, երեսփոխան Ջանրի կեդրոնէ գատ. որուն ճառը տուինք նախորդ օր. խօսեցաւ նաեւ ընկերվարական Սալենկրօ:

Ստորեւ, Ճառին կարեւոր մասերը.

— Ի՞նչ կ'առաջարկուի այսօր։ Ըստ երկրորդ յօդուածի տրամադրութեանց, գլխաւոր յօդուած, — Ինչ կը վերաբերի ծոռնաւոր ձեռնարկներուն, հրամանագրեր պիտի կրնան ճշդորոշել թիւը այն օտար գործաւորներուն, որոնք պիտի կլ նան հոն գործածուիլ...։

— Ի՞նչ երաշխիք կայ ընդդէմ ամբոխավարական չափազանցութիւններուն։ Ո՛չ մէկ պարտաւորութիւն։ Լ'իջոցներու առաւ հզականութիւնն ալ նոյնպէս կը հաստատուի։

«.... Օտար աշխատաւորներու համեմատութիւնը պիտի ճշդորոշուի համաձայն արհեստներու, ամբողջ երկրին կամ շրջանի մը համար»։

Կիրարկումը բերա չպիտի ըլլայ՝

«Հրամանագրերը ի հարկին պիտի ճշդեն այն ժամանակաշրջանները, որոնց ընթացքին, այս համեմատութիւնը մէկ կամ աւելի հանգրուաններով՝ պիտի յանգի որոշուած սահմաններուն»։

Վերջապ՚էս, կառավարութիւնը միակը նախաձեռնարկ չպիտի ըլլայ։ Ճանաչուած բանուորական եւ գործատիրական կազմակերպութիւնները եւ աշխատա՚նքի ազգային խորհուրդը պէտք է իրենց կարծիքը յայտնեն։

Սալենկրօ, պատասխանելէ յետոյ, տեղեկաբերին մէկ դիտողութեան, կը շարունակէ.

— Մենք վստահ ենք թէ բանուորները խո՛սեն պիտի ըլլան։ Անոնց չեն անգիտանար թէ Անգլիա, ուր միայն անգլիացի բանւորներ կան, թէ Ամերիկա ուր օտարականներու մուտքն արգիլուած է, միլիոնաւոր անգործներ ունին։

Այսպէս ինչպէս կը պահանջեր Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը իր վերջին ազգային համագումարին մէջ, բանուորութիւնը չի փնտռեր օտար աշխատաւորներու դէմ ուղղուած միջոցներուն մէջ՝ տնտեսական տագնապներուն դարմանը։

Գալով կառավարութեան, եթէ պէտք է հաւատացնել Աշխատանքի Նախարարին, ինծի կը թուի թէ տրամադիր չէ դուրս նետելու իր վերապահ դիրքէն։ Եթէ ձգտէր անկէ դուրս ելլելու, անմիջապէս պիտի հասկնար թէ մէկ կողմէ, մեր ընկերութեան նուաղումը, մեզ կը ստիպէ գիմելու օտար բանուորներուն, միւս կողմէ ֆրանսացի գործաւորը՝ հետզհետէ ձեռք կը քաշէ կարգ մը գործերէ։ Ուրեմն, մեր ճարտարարուեստը օտար ձեռքերու օժանդակութենէն բոլորէն զրկելով չէ որ պիտի պաշտպանուի Ֆրանսայի գործաւորական վիճակը։

Ամէն չափազանցութենէ զգուշանալու այս կոչը կը գտնենք խորհրդարանին բոլոր նստարաններուն վրայ։

Բայց, մեր օրէնսդիրին պատճառաբանութիւնները պարզելով մենք կ'ըսենք.— Ատասութեան երկար ժամանակաշրջանի մը ընթացքին, չքաշուեցանք դիմելէ օտար գործաւորներուն։ Աշխատանքի եւ օրավարձքի մասին տրուած խոստումներու վրայ, աշխատաւորներ եկան, Ցաճախ, անոնք օրինական ամէն ձեւակերպութիւններ լրացուցած պայմանագրութիւններ ունէին։ Ամէն պարագայի մէջ, ամէն կողմէ ցոյց տուեր էին հիւրասէր Ֆրանսա մը, որ իրենց հետ պիտի վարուէր իբրեւ հայրենակիցներու։ Մեր երկիրը չի կրնար թերանալ յանձնառութեանց մէջ, զոր ստանձնած է այս կերպով։

Նոյեմբեր 17ին Գ. Ցալիծիէ իր կարգին կը շեշտէր.— Օտարականներուն մէջ, անոնք քաղաքական ապաստանեալներ են, որոնց Ֆրանսա եկած են ապաստան փնտռելու։ Ո՛չ ոք կը կարծեմ, համամիտ է վարը դնենք զրկելու իրենց բանուորական պայմաններէն։ Կը կարծէն ալ քանի մը ճարտարարուեստներու մէջ, օրինակ մետաղագործութեան, քանի մը ընկերութիւններ ունինք որոնք բոլոր տեսակի ազգութիւններէ՝ թուրքեր, յոյներ, հայեր, ռուսեր...

— Ո՞ւր պիտի երթան այս մարդիկը, որոնց երկրին կառավարութիւնները ի մասնաւորի կը հալածեն։

Նախարարն ալ նոյն բանը գտնէ եւ տուեր էր. Ատենին մեր ճարտարարուեստին մէջ գործող աշխատաւորներուն հետ կը կարծէն, երբեմն միայն թերակատար որոշումներ առնելով, արդար պիտի չըլլար։

Պատասխանեց Գ. Նախարարը թէ ինչ օրինակ ալ ըլլալու է՝ մեր հիւրասէր արդարութիւնն ու գթութիւնն, որ աշխատաւորներ ունեցող իւրաքանչիւր անձին պարտական է։

Ուստի ասիկա ալ անկարելի է մարդկային տեսակէտով։ Նոյն իսկ տնտեսական տեսակէտով ալ, օրէնքը մեզի հակառակ պիտի ըլլայ, մեր ճարտարարուեստի մարդիկը շատ տարիներ ի վեր օտար աշխատաւորներու հետ գործած ըլլալով, եւ ասոնց ընդունակութիւնը ճանչնալով։

Նաւահանգիստներու մէջ կը գործածուին մեծ թիւով օտարականներ որոնց տեղը ոչ ոք կ'ուզէ գրաւել։ Կոնկորդի գործատէրերը իրենց բանուորներուն մեծ մասը օտար են։

Այլ կողմէ, Գ. Հանրի Կերեուի յայտնած միտքը պարզ էր.

Բ. Հանրի Կերեուի յուզիչ միջամտութենէն յետոյ, թոյլ կուտամ ինքզինքս հաւատալու թէ մեր խմբակցութիւնը չպիտի հանդուրժէ որ այս օրէնքը դէպք մը դառնայ ընդդէմ քաղաքական ապաստանեալներուն։

Գիտեմ թէ աշխատանքի նախարարն ալ նոյն բանն ըսաւ եւ յաճախ եմ հաստատելով խորհրդարանին միաձայնութիւնը այս կէտին մասին։ Բայց եթէ ճշմարիտ է թէ բոլորս ալ համամիտ ենք, պէտք է բոլորս ալ միաձայնութեամբ քուէարկենք բանաձեւը զոր պիտի առաջարկենք օտարականներուն մասին։

Դարձեալ, մեր օրինագծի 7րդ կէտին վրայ պիտի աւելցնենք հետեւեալը.

— Բոլոր գործատէրերը իրենց բանեցուցած օտար գործաւորներուն պիտի տան հաւասար վարձք ամէն մէկ արհեստի համար եւ ամէն մէկ արհեստի մէջ՝ որեւէ դասէ գործաւորի, համաձայն շրջանին կամ քաղաքին մէջ ընթացիկ կերպով ընդունուած սակին։ Հին պահանջ է այս՝ 1885 ժիւլ Կէտ կը պահանջէր արդէն։

— Երբեք հարց չէ դարձած որ եւ է մէկը արտաքսելու մասին։ Երբեք ընկերվարական գործաւորները չեն պահան ջած վտարումը իրենց աշխատանքի եղբայրներուն, ա յ ոնք ի յ ենց երկրէն դուրս նետուած են թշուառութեան երեսէն։ Ինչ որ անո ք կ'ուզեն, աշխատանքի սակ մըն է, որմէ վար արգիլուած ըլլայ աշխատցնել, հետեւաբար, պաշտպան եւ ո՛չ թէ հալածող օտար գործաւորներուն, որոնց ներկայութիւնը, ոկարութ ի նը, այլեւս չպիտի կրնային շահագործել մեր գործատէրերը, սովահարելու համար իրենց հայրենակիցն ըր։

Ի՞նչ կայ զարմանալու։ Օտարը որ եւ է քաղաքական իրաւունք չի վայելեր։ Վտարումը անդադար կը սպառնայ անոր։

Ցեղական լեզուին իր անծանօթութեամբը մէկ. ւսացած, յաճախ արգելափակուած գերիներու խակական բանակատեղիներու մէջ, ան ենթարկուած է գործատիրութեան որ զայն կը գործածէ եւ որ յաճախ զայն կը շահագործէ։

Կը յաւակնի՞ք պաշտպանել ֆրանսական աշխատաւորութիւնը։ Արգիլեցէք որ վարձքի գնդով գործ չտան օտարականներուն։

Մենք կը մերժենք գործաւորները հանել դէմ առ դէմ, իբր թշնամի եղբայրներ։ Հեռացնելով ինչ որ կը բաժնէ, պահպանելով ինչ որ կը միացնէ, որովհետեւ, բոլորը մէկ դասակարգ մը կը կազմեն, մենք պիտի ըսենք կոչը, զոր 84 տարի առաջ Մարքս եւ Էնկելս կը յայտարարէին...

Աշխատաւո ներ, բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք։

ՀԱՑԵՒՅՈՑՆ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՑԻՔՍԻ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Կիրակի օրուան Թիւով, հաղորդեր էինք կարգ մը մանրամասնութիւններ, Աթենք. Ցիքսի գաղթակայանին մէջ տեղի ունեցած կռիւին մասին։

Ջէգոք հայ մը որ Ճակճերդեանի բանախօսութիւնը լսելու գացեր էր, ծետեւեալ կերպով կը պատմէ դէպքը.

— Ներկաներուն մէջ մեծ թիւ կը կազմէին յոյն համայնավարները, որոնց գրպանները լեցուն էին քարերով։ Երբ բաւական բազմութիւն հաւաքուեցաւ, համայնավար մը բեմ ելաւ եւ ըսաւ քառ առ քառ հետեւեալը.

«Կոմունիստական ազգն թոյլ պէտք չէ տայ մեզ որ եռագոյն կոչուած քուրջի կարգին տակէնանցնի ընկեր Ճաճվէրզեանը։ Այս նախադասութիւնը ծափերով կ'ընդունուի համայնավարներու կողմէ, որոնցմէ մին անմիջապէս զանգակատան կը բարձրանայ եւ վար կ'առնէ դրօշակները։

ՅՈՅՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Վերջնականապէս կը հաստատուի որ յոյն համայնավար կուսակցութեան հրահանգով մօտ վիճան յոյն համայնավարներ ներկայ գտնուած են հաւաքոյթին։ Փարկոծողները յոյն համայնավարները եղած են։ Նախապէս, հայ համայնավարները իրենց յոյն ընկերներուն հետաւէն կը ծանօթացնեն այն Դաշնակցականները, որոնց վրայ յարձակումը կեդրոնացնելու նպատակ ունեցած են։

Դէպքէն մէկ ժամ յետոյ, յոյն համայնավարները Փուցացիի մօտերը, կապիկլայի մը մէջ հաւաքուելով «Ինտէրնացիոնալ»ը երգած ու գինովցած են։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԳՐԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ

Ցունաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի պաշտօնաթերթ «Րիզոսփաստիս» հետեւեալը կը գրէ կիրակի արիւնոտ դէպքի մասին.

«Ցերէկուինի մէջ պիտի խօսէր Խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչը, որ հոս եկած է 5000 հայ բանւոր փոխադրելու Խ. Միութիւն։

Բանախօսութիւնը տեղի չունեցաւ հետեւեալ պատճառաւ. Ֆաշիստները հաւաքավայրին վերեւ յունէ. եւ հայկ. դրօշներ դրած էին, Բանուորները վար առին երկու դրօշակները եւ պատռեցին հայկական եռագոյնը։ Քանի մը ֆաշիստներ, որոնց հոն կը գտնուէին, քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեցին, քարեր նետեցին բանուորներուն դէմ, վիրաւորելով երկու հոգի։

Ոստիկանութիւնը վրայ գալով, ֆաշիստներու կողմը բռնեց։ Բանուորներու վճռական կեցուածքին առջեւ, ֆաշիստները ստիպուեցան փախուստ տալ, բանուորները որոշեցին ուրիշ հաւաքոյթ կազմակերպել շաբթուան մէջ, լսելու համար Խ. Հայաստանի պատուիրակը»։

ՊԱՑՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ

Ցիքսի մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով է որ դրօշակի խնդիրը պատճառ կ'ըլլայ ծանր դէպքերու։

1924ին, երբ Գ. Ճաճվէրզեան իր հետեւորդներով Ցիքս կ'երթայ և Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքավայրին մէջ կախուած կը տեսնէ հայկական եռագոյնը, «այս քուրջը ի՞նչ գործ ունի հոս» կը հարցնէ։

Իր հետեւորդներէն Սուքիասեան կը փորձէ վար առնել դրօշը. բայց հոն գտնուող Հ. Մ. Ը. Մ.եան մարզիկներ արգելք կ'ըլլան, հայրենասիրութեան լաւ դաս տալով Երեւանի գործակալներուն։

Երեւի Գ. Ճաճվէրզեան մոռցած է 1924ի միջադէպը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ԱԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ
(Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ)

Կաղանդ է եւ տօն բոլորին համար,— երախաներու տօնը։ Մայրիկներն իրար են անցեր կարելին ընելու եւ լաւագոյնը ապրելու համար ի պատիւ իրենց մանուկներուն, տօնածառ, պտուղներ ու խաղալիկներ։

Այս ցնծութեան մէջ անգամ, որքան դառնութիւններ, ցաւեր ու կարիքներ կը խոցոտեն մեր սիրտերը։ Հեռաւոր յիշատակներու քաղցրութեան հետ խառնուած է այս օտար ափերու լեղին... Ունեւոր անտէր մանուկներ եւ անմար հիւանդներ— երիտասարդներ՝ նետուած հիւանդանոցներու անկիւնը։ Ցօնական օրեր են. կարելի՞ է չյիշել զանոնք։

Ո՞ր ծայրիկն է որ չպիտի ուզէր բաժին հանել նոյնիսկ ամենահամեստ սեղանէն, անոնց որ չունին, անոնց որ կը տառապին, եւ կարօտ են գուրգուրանքի։

Ահա լաւագոյն առիթը կատարելու մեր նուիրական պարտականութիւնը,— երախտագիտութեան— առանց որու այնքան արեւներ պիտի խաւարէին օտարութեան մէջ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի գործը Փարիզի եւ գաւառի մէջ ծանօթ է այլեւս լայն խաւերու, անոր բաժնած կաթը անհամար մանուկներուն, անոր հայերէնի դասընթացքները, անոր օգնութիւնը հիւանդներու, եւ մասնաւորաբար թոքախտաւոր երիտասարդին, իր հեւասէր դժբախտ հայրենակիցներուն համար ձեռնարկուած արդիւնաւոր հանգանակութիւնները ժողովրդականացուցած են իր անունը։

Ահա իր վերջին ձեռնարկը. — «Աժան վաճառք»ը, տօնական օրերուն առթիւ։ Ո՞վ պիտի չուզէր իր գնումները կատարել այստեղէն եւ օգնել այն անհրաժեշտ ստիպողական ձեռնարկներուն որոնց լծուած է Ա. Ե. Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» մասնաճիւղը։

Վստահ մեր ժողովուրդին եւ մանաւանդ հայ մայրերուն զգացումներուն վրայ, մենք լաւագոյն յաջողութիւնը կը սպասենք այս ձեռնարկէն, որուն արդիւնքով պիտի թեթեւնան այնքան ծանր հոգեր։

«Աժան վաճառք»ը նորութիւն մը չէ մեր մէջ, բայց պէտք է նորութիւն մը ըլլայ իր բարոյական եւ նիւթական յաջողութեամբ։

Վ. Արշալոյս

ԽՄԲ.— Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 դեկտ.— Իբրեւ աշխատաւոր Քոսէրի գործարանին, կ'ուզէի կարգ մը ճշդումներ կատարել եւ յետոյ համեստ առաջարկ մը ներկայացնել.

Քոսէրի վակոնի գործարանը աւելի քան մէկ տարի է որ չկրցաւ իր մեքենը շարժել։ Սկզբնական շրջանին երբ 2500 հոգի կը բանէին (եւ ոչ թէ 5-6 հազար), արդէն շաբաթական հինգ օր աշխատցնել սկսաւ։ Այդ շրջանին իսկ հայ աշխատաւորը դոհ էր իր վիճակէն, որովհետեւ այսպէս թէ այնպէս իր ապրուստը կրնար ճարել, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք որ տեղացին եւ օտարի խտրութիւնը չկար տակաւին։ Այնուհետեւ, սկսան 3-4 օր աշխատցնել ու բաւական թիւով հայ գործաւորներ դուրս ձգել։ Կը թուի թէ այլեւս այս գործարանն ալ սկսած է կիրարկել կառավարութեան ներքին հրահանգը։ Այս օրերս օտար գործաւորները տան զրկեց տասը օրուան համար։ Նախապէս արդէն երկու օր կ'աշխատցնէր։

Ուրեմն ներկայիս կ'աշխատին միայն Ֆրանսացիներ։ Հաւանաբար մնացած օտար գործաւորներն ալ դուրս ձգուին։ Կը հետեւի թէ անտանելի է հայ աշխատաւորութեան

ԸՆԿԵՐ ԱՇՈՑ – ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ ԵՒ ՑԻԿԻՆ ԼԻՍՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանին զաւկին՝ ՌՈՒԲԷՆԻ

1931 դեկտ. 16 Փարիզ

վիճակը քանի մը անսակէտով, առաջին որ՝ Հայերու մեծամասնութիւնը բազմանդամ ընտանիքի տէր են եւ առհասարակ վարձակալ չունին սեփական տուն, կը բնակին պանդոկներու մէջ եւ ստիպուած են ամսական վճարելու մէկ սենեակի համար 150 ֆրանքէն մինչեւ 300 կամ 350 ֆր.։ Ուրեմն անկարող են իրենց ապրուստը ճարելու եւ մանաւան սենեակի վարձքը վճարելու։ Երկրորդ՝ չատեր հօղ գնած են, տուն շինած, վստահելով իրենց բազուկին եւ աշխատանքի արդիւնքին։ Եւ երրորդ՝ դժուարին կացութեան մէջ են անոնք որ կանոնաւոր ինքնութեան թուղթ չունին եւ չեն կրնար օգտուիլ քաղաքացիութեան նպաստէն։

Դժբախտաբար շատ են այսպէս, ո՞ւր երթան եւ որո՞ւ դիմեն։ Ո՞ր քարին զարնեն իրենց գլուխը պատառ մը հաց ճարելու համար։ Մայլ չեն, առոյգ եւ առողջ երիտասարդներ են պատրաստ ամէնէն դժուարին գործն իսկ կատարելու, յանուն պատառ մը չոր հացի, օտարները հայրենիք ունին, առաջին առթիւ իսկ կրնան մեկնիլ իրենց երկիրը, իսկ մենք որո՞ւ դիմենք... Հայաստանի կառավարութիւնը մեզ «հայմաքրաց» անուանեց։ Բարեգործականը հազիւ գլուխ քերելու ժամանակ ունի, հայ գործաւորներուս կը մնայ գլուխ հանել «Յառաջ»ի պաշտպանած այնքան գեղեցիկ առաջարկը, աշխատիլ ամէն գնով իրականացնել փոխադարձ օգնութեան սնտուկի հաստատումը։

Այսպիսով միայն հնարաւորութիւն կ'ունենանք օգնութեան հասնիլ մեր անգործ եղբայրներուն։ Ո՞վ պիտի ստանձնէ նախաձեռնութիւնը։ Իմ կարծիքով, հայր. Միութիւնները ամէնէն մեծ դերը կրնան կատարել։ Մարսէյլի մէջ ունինք քանի մը տասնեակ հայրենակցական Միութիւններ, մէկն ու մէկը չի՞ կրնար նախաձեռնարկ ըլլալ, —Լիոնի մէջ Պալուցիներու Միութիւնը ձեռնարկած է հանգանակութեան՝ միայն Պալուցիներուն համար։

Մեր առաջարկը բոլորովին տարբեր է։ Կրնայ այս կամ այն Միութիւնը նախաձեռնել եւ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել քաղաքիս մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր հայրենակցական եւ ուրիշ բարեսիրական միութիւնները։ Նակէ ժողովին մէջ կ'ընտրեն գործադիր յանձնախումբ մը, որուն կը մասնակցի իւրաքանչիւր միութենէ ներկայացուցիչ մը։

Ո՞ր միութիւնը քաջութիւնը պիտի ունենայ առաջարկ իջնելու։

Գ. Նանեան

ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐ ԳՈՐԾԱՑԵՐԵՐ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՓԱԿԵԼ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ

Հիւսիսի նահանգի գործարանատէրերէն շատերը, պատերազմական մնասներու հատուցմանց գլուխէն առնելիքներ ունին պետութեան վրայ, որ ցարդ վճարում չէ կատարած։

Այս իրողութեան դէմ բողոքելու համար, 400 գործատէրեր բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեցին ընդդէմ կառավարութեան, յայտնելով թէ իրենց տարեվերջի վճարումներուն համար, իրենց յոյսը դրած էին այս հատուցումներուն վրայ, եւ թէ յետագային պատասխանատու չեն եթէ ստիպուին գործարանները փակել։

ԽԱՅԵԱՄԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

27 Դեկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՄԱՍԻՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ ԵՐԵՔ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ՝ ԳԻՆԻ, ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՍՏՈՒԱԾ ՀԵՏ

Երգի պահերուն քանոնի Յակոբ, Հուլթակի Հայկ եւ ուտի Բարունակ կը պատասխանեն իրենց Թաքսիմներով, նաեւ կը նուագեն սօլոներ։

Թառխան Ժօրժ կը նուագէ պարսկական եղանակներ եւ կ'ընկերանայ նշանաւոր պարուհի Օր. Ճէնանիին՝ իր շղարշի եւ ...

պարսկական պարերուն։

Գ. Միշա Աղնաւուրեան կ'երգէ կտորներ Սայեաթ Նովայէ՝ թառի ընկերակցութեամբ։

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Գին՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։ Կը ծախուին «Յառաջ»ի եւ «Կավռոշ»ի խմբագրատուններու, Գ. Հրաչ Սարգիսեանի խանութը, Հրանտ - Սամուէլի քով եւ բոլոր ծանօթ տեղերը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահը, 22 Rue St. Victor, մեթրօ Մօպէռ - Միւթիւալիթէ.

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ. նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. քաղաքական ուղեգիծը. կը հրաւիրուին նաեւ շրջանի ընկերները։

ԱԺԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Ռ. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ։

Ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին 71 Ave. Kléber

Հրապարակի գիներէն աւելի աժան պիտի ծախուին ամէն տեսակի առարկաներ, տօնական սեղաններու բոլոր անհրաժեշտ ուտելիքները։

Կը խնդրուի հասարակութենէն որ իր ամէն կարգի գնումները ընելէ առաջ անգամ մը այցելէ Կ. Խաչի պազարը, ուր ոչ միայն աժանը եւ լաւը գնելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ այլեւ մանուանդ աջակցած պիտի ըլլայ մասնաճիւղին բարենպատակ ձեռնարկներուն (դպրոց, հիւանդ երախաներու դարման, յղի կիներու խնամք, եւայլն)։

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Համազասպ խումբի կողմէ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

202 Rue Boileau, Ծանկէօզեանի ճաշարանին մէջ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ եւ խմբերգ, ճոխ պիւֆէ

Մուտք՝ այրերու 5 ֆր., կիներու 3 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը. Գ. Ժ. Ջարուկեանի 10 Rue François Garcin, տպարան «Եփրատ» 34 Rue Villeroy եւ Ճանկէօզեանի ճաշարանը, Ծննդեան օրը կիչէն։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ճապին-Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. միութեան կողմէ, 26 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն Horticultureի սրահին մէջ:

84 րիւ տը կրընէլ (Rue de Grenelle) Métro Rue du Bac

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԽԵՋՈՅԻ ԹՈՒՋԸ

ԽԱՂԱՄՈԼԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ

Մասնակցութեամբ՝ դերասանուհի Տիկ. Մ. Գաղատարեանի, եւ կարող ուժերու, Ընակնկալներ՝ դերասան Գ. Արման Կոթիկեանէ եւ երգիչ Գ. Սրապեանէ։

Եւրոպական եւ Արեւելեան պարերը կը սկսին կէս գիշերին, մասնակցութեամբ «Սանդրոսեան Ճազ»ի, ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։ Մուտք 7.50 ֆրանք

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ ԿՈՄԻՏԱՍ վարդապետին

Իր ծննդեան 60ամեակի առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Պէօթաշիոյ Հայր. Միութեան

Հովանաւորութեամբ Ազգային վարչութեան եւ

Նախագահութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի

24 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Օտլօն Մասիլիա, 1 Rue de l'Arsenal. 60 հոգինոց երկսեռ երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Գ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ. Կը մասնակցին Օր. Ավետեան Փարէզէն, Գ. Ս. Չէօրէկճեան (Ջութակ). Mlle S. Arnaud (դաշնակ)

Տոմսերը 20, 15 եւ 10 ֆր.։ Կը ծախուին միութեան եւ երգչախումբի բոլոր անդամներու քով, իսկ հանդէսին օրը՝ կիչէն ժամը 8.30ին։

ԾԱՆՕԹ.— Ծխելը արգիլուած է, կը խնդրուի երախայ չբերել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԼԷՔՕՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն 8.30ին զբաղարանի սրահին մէջ, 262 Rue Duguesclin։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.— 832.80 ֆր.,
Վալանս, Գարծ.— 500,
Սէն Մորիս, Գարծ.— 203 80,
Մարսէյլ, Աւետ.— 35,
Փլամար, Ս. Յ.— 69,
Ռամէն, Ա. Գ.— 30,
Պուրկ ան Փէսէ.Ս.Գ.— 149.20,
Վիէն, Գարծ.— 315,
Փանթէն, Գ. Գ.— 50,
Ռուսմագիէս, Ե. Մ.— 35,
Վալանս, Գարծ.— 150,
Բէմբէր, Բ. Գ.— 140,
Գելկրատ Գ. Գ.— 200,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Յովհան Յակոբեանները, իրենց մօր անունն՝ Սարա, հօր անունն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի,

14 Rue Ortolan, Paris, ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի ուրիշ հայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS

308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

5.— ՆՈՐ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

Իրիկունը լուր բերին ինծի թէ Օննիկ էֆէնտի, երբ Գատըգիւղարանի փողոցին անկիւնը գինեվաճառ Գրիգորին խանութին մէջ նստեր էր, յանկարծական յարձակման մը կ'ենթարկուի։ Ոճրագործը, հանելով իր դաշոյնը, երեք անգամ ծանրապէս կը վիրաւորէ զայն։ Իրիկնային ոստիկան Մէհմէտ էֆէնտի կը տեսնէ, կը յարձակի ոճրագործին վրայ, որ ատրճանակը հանելով կը կրակէ։ Ոստիկանը եւս իր կարգին կրակ կ'ընէ եւ անհենդան գետին կը փռէ հայ ֆէտային։

Բոլոր այս դէպքերը կը հաստատէին թէ Դրօշակեան կոմիտէն այլեւս պատերազմ յայտարարած էրինձ եւ չափազանց կը նեղուրէի՝ տեսնելով այս լրբութիւնները։

6.— ՀԱՅ... ՏԵՐՎԻՇ ՄԸ

Քանի մը օր ետքը, առտուն կանուխ դարձեալ բնակարանս այցելեցին Գարակէօզեան Տիգրան, Մաքսուտեան Սեպուհ(*), Անտոն Համեան, որ վաճառականի գրասենեակ մը ունէր Մէհմէտ Ալի փաշայի խանին մէջ։

Ասոնց երեսին վրայ գոյն չէր մնացած, լեղանի պէս դեղնած դէմք մը ունէին բոլորն ալ։ Նոյն իսկ Մաքսուտեան Սեպուհ փախէն անդամալուծուած մարդու մը պէս կը դողար շարունակ, եւ չէր կրնար ոտքի վրայ մնալ, խօսելու կարողութիւն չունէր, բոլորովին կորսնցուցած էր ինքզինքը։ Ասոնց նկատի առնելու, որ կը գտնուին իմ տանս, իմ սենեակիս մէջ, վախէն եռեւ կը զառանցէին, իրենց շուրջը կը նայէին, կարծես մէկը կը հետապնդէր կամ կը լրտեսէր զիրենք։

Վարժուած էի այսպիսի այցելութիւններու, առաջուց ծանօթ էի նման այցելութեանց նպատակին. սակայն նախ փորձեցի մխիթարել զիրենք.

— Գիտեմ, կը սպառնան ձեզի, դրամ կը պահանջեն ձեզմէ։ Ձեզի կը տեղեկացնեն, որ, եթէ չվճարէք պահանջուած դրամը, կամ չմասնակցիք կոմիտէին, պիտի սպաննեն ձեզ, այնպէս չէ՞։ Մի՛ վախնաք։ Ձեր մազին չեն կրնար դպչիլ։ Թէեւ կոմիտէճիները ձեր պաշտօնեաներէն մէկ քանին սպաննեցին, սակայն ծնեց ալ իրենցմէ 70—80 կոմիտէճի ձերբակալեցինք։ Մնացեալներուն ալ հետքերը գտած ենք։ Քանի եւ այս երկրին ոստիկանական նախարարը կը մնամ, շունչ առնել չպիտի տամ խռովութեանց այդ հեռոսներուն։ Սակայն կը յայտարարեմ հոգիս խորէն։ Ուրիշ՝ խնդիր՝ եթէ դուք ալ սպաննեն։ Անէն պարագայի ձեզ մէկ հօգ մը ընեց, եւ պատմեցէք թէ ի՞նչ պատահեցա՞ւ ձեզի։

Այս խօսքերէս յետոյ, մէկ մէկ գտան լեռնաւ հրաւիրեցի այցելուներուն, որոնց քիչ մը հանդարտեցան։ Գարակէօզեան Տիգրան յուզուած ընկոյզով մը սկսաւ պատմել.

— Փաշա՛, երէկ իրիկուն, երբ գաւակներուս ու կնոջս հետ սեղան նստեր էինք, փողոցի դուռը զարնուեցաւ։ Սպասուհիս բացաւ դուռը։ Մեվլեվի տերվիշներու կերպարանքով մարդ մը սպասուհիին կը հարցնէ թէ «ո՞ւր է տանտէրը»։ Երբ սպասուհին կ'ըսէ թէ, այո՛, տունն է եւ ճաշի նստած է, տերվիշը նամակ մը կը յանձնէ իմ հասցէիս եւ կը մեկնի։ Ճաշէն յետոյ սպասուհին ինծի տուաւ նամակը։ Կարդացի, վերջին պատառը կոկորդս մնաց։ Այլեւս չէի կրնար կլլել։ Հրամեցէք, աչքոսցէք նամակը...։

Նամակը կը կրէր Դրօշակեան կուսակցութեան կնիքը։ Գարակէօզեան Տիգրանէն կը պահանջուէր 250 կարմիր ոսկի, եթէ դրամը չյանձնուէր, ծաղուան պիտի դատապարտուէր։

Մաքսուտեան Սեպուհէն եւ Համեան Անտոնէն ալ նոյնքան գումարներ կը պահանջուէին։ Անոնց նամակներն ալ յանձներ է նոյն տերվիշը։ Նամակները յանձնուեր էին իրիկուան դէմ։ Ձեռագիրը մէկ ձեռքէ ելած էր։ Հայերէն գրուած էր։

Սուտ նամակները, այցելուները քիչ մըն ալ մխիթարեցի եւ ընկերակցութիւն յայտնելէ յետոյ կառավարութեան հանդէպ ցոյց տուած իրենց հաւատարմութեան համար, ճամբու դրի։ Ժամանակս նկած էր, սակայն ոստիկանական նախարարութիւն գացի։

Դեռ նոր նստեր էի թիկնաթոռիս մէջ, յանկարծ ներս մտաւ թիկնապահ եւ բսաւ թէ ոստիկանական տեսուչ հիւսնի պէյ եկած է եւ զիս տեսնել կ'ուզէ Անմիջապէս ընդունեցի։ Հիւսնի պէյ պատմեց.

— Փաշա՛, գաղտնի ոստիկանները ձերբակալեցին մեվլեվի տերվիշ մը, որուն ընթացքը եւ շարժումները կասկած կը ներշնչէին։ Անակնկալ մը կրցած ցոյց տալ։ Յայտնած է թէ Մէհմէտ Հըֆզի կը կոչուի։ Անձնագիրը հայ պահանջեր են, «քովս չէ» պատասխաներ է։ Վերջապէս կը հասկցայ որ հայ մըն է։ Երբ եւ գործիս գլուխը կ'անցնէի, գաղտնի ոստիկանները ...ամբ նոր ձերբակալած էին։ Ուզեցի ձեր ծոց բերել, որպէսզի դուք հարցաքննէք զինք։

— Ի՞նչ լաւ հանդիպում։ Ինծի ծանօթ է, մեվլեվի տերվիշին ... ծութիւնը։ Դիպուածը օգներ է ձեզի։ Այդ մեվլեվին է, որ կը ցրուէ կոմիտէին սպառնագրերը։

(Շար.)

(*) Գիտի ըլլայ Սիմոն։

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	8 տոլ.
[illegible]		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-28
R. C. SEINE 276 ...

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
23 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1758

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՍԱՐՔԵՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Հատաղի արշաւանք մը սկսած են թուրք թերթերը՝ Սուրիոյ հայ գաղթականութեան դէմ։ Արշաւանք մը, որուն հիմը դրուեցաւ անցեալ գարնան, եւ ուռճելով, գարգանալով, հասած է իր գագաթնակէտին։

Արշաւանքին նոր գոյն եւ կերպարանք տուած եղաւ Ներքին գործավարին ծանօթ այցելութիւնը՝ Տէրսիմէն մինչեւ հարաւային սահմանները։

Դեկտ. 6ին, «Ճիւմհուրիյէթ» կ'ազգարարէր խմբագրականով մը՝

—«Թուրքիայէն մեկնած հայ գաղթականները այսպէս մեր սահմաններուն վրայ տեղաւորելը կարելի՞ է բարեկամական ընթացք համարել։

«... Երբ ստիպուինք մաքրել այդ խռովարար բոյները, բնականաբար պատասխանատու պիտի մնան անոնք որ իբրեւ գործիք կը ծառայեցնեն այդ մարդիկը։

«...Ինչո՞ւ հայ գաղթականները մեր քթին տակ կը խմբեն, ինչո՞ւ հաշուի չեն առներ որ օր մը, երբ դանակը ոսկորին հասնի, այդ մարդիկը ցիրուցան եւ թշուառ վիճակի մը պիտի մատնուին»։

Այդ օրէն ի վեր ամէն օր, հեռուէն մօտէն ալաքներ կ'արձակուին, միշտ միեւնոյն առաջադրութեամբ,— գրգռել թուրք եւ արաբ հանրային կարծիքը, հայ գաղթականութիւնը ներկայացնել իբրեւ խռովայոյզ տարր, եւ գետին պատրաստել հալածանքներու, նոյնիսկ ջարդի։ «Ճիւմհուրիյէթ»ի բառերն ու նախադասութիւնները ո՛րեւէ է կասկած չեն ձգեր այս մասին։

Եւ ահաւասիկ նորագոյն փաստերը։

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետը, որ ընկերացաւ Ներքին գործավարին, դեկտ. 13 թուակիր խմբագրականով մը կրկին կ'արծարծէ մաքսանենգութեան խնդիրը եւ կը պատմէ թէ հայերը ձեռնարկած են «անխնասպէս քանդելու Թուրքիան», եւ միեւնոյն ատեն լրտեսութիւն կը կատարեն, մաքսանենգութեան շնորհիւ։

Ուրիշ խուժանավար թերթ մը, «Ինէնի Կիւնէ», իր կարգին ձայն տալով, կը պատմէ թէ Ֆրանսացիները կ'աշխատին հայկական պետութիւն մը հաստատել Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանին վրայ, «Ճէլ Ճէզիրէի կառավարութիւն» անունով։

Հռչակաւոր «Ճիւմհուրիյէթ»ն ալ միանալով կարաւանին, աւելի կը զունաւորէ այս հէքեաթը եւ ուղղակի կ'ամբաստանէ Ֆրանսան։ Միեւնոյն ատեն յայտնապէս կը գրգռէ արաբ աշիրէթները։ Մանրամասնութիւնները կը կարդաք Գ. էջին մէջ։

Մէկ խօսքով, Թուրքերը նոր ճակատ մը կը յարդարեն, ուղղակի կամ անուղղակի հարուածելու համար Սուրիա հաստատուած հայկական համայնքները։ Եթէ ուրիշ ո՛րեւէ ծրագիր չունենան, միայն մաքսանենգութեան պայքարին համար նախատեսուած միջոցները բաւական են, իրենց նպատակին հասնելու համար։

Մաքսանենգութիւնը առեւտրական չարիք մըն է եւ կայ յունի ո՛ր եւ է ժողովուրդի առաջինութեան կամ վատութեան հետ։ Բուն մաքսանենգները կը վխտան Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս կաշառակերները, գողերը, սրիկաները եւ ջարդարարները։ Բայց էնկիւրին կ'ուզէ քաղաքական հանգամանք տալ այդ էապէս թրքական ճարտարարուեստին, եւ քանդել հայկական բոյները — հայիւ տեղաւորուած համայնքները։

Ապացոյցն ալ այն, որ ահաւասիկ մէկ ամիսէ ի վեր արտակարգ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, մաքսանենգութեան պայքարը ձեւակերպելու համար։ Եւ ամէնէն առաջ կը նախատեսեն զինուորական միջոցներ,— շրջուն ջոկատներէ, պատերազմական առաքաներէ մինչեւ օդանաւերը։ Իբրեւ թէ Թուրքերը նոր նկատեցին այս տեւական եւ դասական չարիքը — մաքսանենգութիւնը, եւ պատերազմ կը պատրաստեն ալ ու, ձախ, իրենց սահմանին վրայ։ Եւ սահմանէն ալ անդին։

Արդ, այնպէս ինչպէս կը ծրագրուի, կասկած չկայ որ մաքսանենգութեան պայքարը զուտ պիտի բանայ թրքական «նորագոյն «քաջագործութեանց»։ Հրասայլերը պիտի կազմուին եւ արշաւներ պիտի սարքուին՝ մաքսանենգներ հետապնդելու պատրուակով։ Եւ առաջին հարուածը պիտի իջնէ սահմանամերձ հայկական գիւղերուն վրայ։ Եթէ արիւն չթափի, անխուսափելի է աւարառութիւնը։ Եւ որովհետեւ գիտենք թէ Թուրքերուն նպատակը աւելի քաղաքական է քան տնտեսական, պիտի ստեղծուի ահուսարսափի շրջան մը, ցրուելու համար տեղաւորուած համայնքները։

Մնաց որ, մաքսանենգութեան պատրուակին հետ խառն է քաղաքական հէքեաթն ալ, — հայկական պետութեան մը կազմութիւնը՝ Ճէլ Ճէզիրէի մէջ։

Ինչ որ «Ճէլ Ճէզիրէի կառավարութիւն» կը կոչեն, նորութիւն մըն է մեզի համար։

Այդ շրջանին մէջ եղած-չեղած Հայերը երկու տարի առաջ Անատոլուէն քշուած բեկորներն են, որոնք տեղաւորուեցան Ճամըշլըի մէջ եւ որոնց թիւը չանցնիր քանի մը հարիւր ընտանիքը։

Արդ, ինչպէս կարելի է «հայկական պետութիւն» կազմել այդ փշրանքներով։ Ան ալ արաբական ծովու մը մէջ, վաշկատուն ցեղերու ցանցի մը տակ։

Բայց Թուրքերը ոչ թէ անխելք են, այլ նենգ։ Եւ կ'արժէ բանալ վարագոյրը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՕՐԷՆՔԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ 10 ԱՌ 100Ի ԵՆԹԱԿԱՅ

Երեսփ. Ժող վը անցեալ երեքշաբթի օր,ժէկ քանի ժամ էր յատկացուցեր, Ֆրանսայի մէջ բանող օտար գործաւորներու հարցին լուծման եւ Ֆրանսացի աշխատաւորներու պաշտպանութեան։ Նախորդ օր, կէսօրէն վերջ, սկսաւ օրինագծին կէտերու քննութեան եւ որովհետեւ երեկոյեան դէմ, հազիւ լրացուցեր էր 2րդ յօդուածին քննութիւնը, որոշուեցաւ գիշերային նիստ գումարել, լրացնելու համար նախագծին քուէարկութիւնը։

Քուէարկուած առաջին յօդուածին բովանդակութիւնը հետեւեալն է։

Անուրգով կամ փոխադարձ համաձայնութեամբ, պետութեան,նահանգներու, համայնքներու հետ կնքուած նիւթերու հայթայթման կամ հանրօգուտ շինութեանց վերաբերեալ յանձնառութեանց ձեռնարկներուն մէջ, պէտք է թիւը ճշդուած ըլլայ օտար գործաւորներուն, որոնք պիտի աշխատցուին պայմանագրութիւնը գործադրելու համար բացուելիք կամ արդէն գոյութիւն ունեցող արհեստաւորներուն եւ աշխատանոցներուն մէջ։

Այս պարագային, օտար գործաւորներու թիւը չպիտի անցնի հարիւրին 10ը եւ պիտի ճշդուի աշխատանքի տեղաւորման ձեռնհաս պաշտօնէութեանց հետ խորհրդակցաբար։

Հանրային սպասարկութեանց, ինչպէս նաեւ հանրային սպասարկութիւններէն մենաշնորհով առնուած տնտեսական ձեռնարկներուն մէջ, այս թիւը չպիտի անցնի հարիւրին 5ը։

Այս հաւաքականութիւնները, նոյն պայմաններով թիւը պիտի ճշդեն օտար գործաւորներուն, շինութեանց, հայթայթումներու եւ սպասարկութեանց մէջ, որոնք կը կատարուին ուժէի եղանակով։

Բ. ՅՕԴՈՒԱԾ.— Այս առաջին յօդուածին քուէարկութենէն վերջ, Երեսփ. Ժողովը անցաւ Բ. յօդուածին, որուն ալ սա առաջին հատուածը.

[illegible] ժամանակի (անցատական) ձեռնարկներուն որոնք չեն նախատեսուած նախորդ յօդուածով, հրամանագրերով պիտի ճշդուի թիւը օտար գործաւորներուն, որոնք պիտի աշխատցուին։

Երեսփոխան մը առաջարկեց այս տրամադրութեան մէջ մտցնել նաեւ հողագործական ձեռնարկները, ինչ որ մերժուեցաւ 179ի դէմ 402 ձայնով։

Գ. ՅՕԴՈՒԱԾ.— Գ. յօդուածին վիճաբանութիւնն ու քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ գիշերային նիստին մէջ։

Գ. յօդուածի տրամադրութեանց համաձայն, որեւէ օտարական որ կ'աշխատի Ֆրանսայի մէջ, պէտք է ունենայ նախարարական յատուկ արտօնութիւն։ Արտօնութիւնը կը տրուի աշխատանքի տեղաւորման հանրային սպասարկութեանց հետ խորհրդակցաբար, այսինքն՝ անոնց կարծիքն առնելէ վերջ։

Ուրիշ օտարականներու վրայ նախապատուութիւն պիտի տրուի քաղաքական ապաստանեալներուն, դաշնակից բանակներու նախկին պատերազմիկներուն, ֆրանսացի զաւակ ունեցող օտարական հայրերուն. երեսփոխանի մը առաջարկին վրայ՝ հակառակ կառավարութեան դժկամութեան, անցաւ տրամադրութիւն մըն ալ որով ուրիշ օտարականներու վրայ նախապատուութիւն կը տրուի նաեւ աշխատանքի արկածեալ անդամահատներուն։

Դ. ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ համաձայն, հրամանագիր մը պէտք է ճշդէ օրէնքին գործադրութեան պայմանները՝ եղանակէ եղանակ եւ առհմանագլուխներու աշխատանքներու մէջ բանող օտար գործաւորներուն մասին։

Մէկ քանի երեսփոխաններ պահանջեցին որ երկրագործական օտար աշխատաւորները չկարենան լքել իրենց արհեստը, մտնելու համար ուրիշ արհեստային դասակարգի մը մէջ, որ արդէն խճողուած է։ Մերժուեցաւ։ 4. 5 եւ 6 յօդուածները որոնք կը պատկանին երկրագործական աշխատանքի, ընդունուեցան։

Եօթերորդ յօդուածը կը տրամադրէ այն պայմանները, որոնք թոյլ կուտան չեղումներ կատարել։ Ութերորդ յօդուածը կը վերաբերի պատիժներուն։

Ընկերվարական երեսփոխանը Սալէնկրօ, պահանջ դրաւ որ օտար գործաւորները ստանան Ֆրանսացիներու հաւասար օրավարձք։ Մերժուեցաւ։

Օրինագծին ամբողջութիւնն ընդունուեցաւ 452 ձայնով։

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

ԱԹԷՆՔԻ ԴԷՊՔԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ՄԵԾ ՎՆԱՍ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փիքսի արիւնոտ դէպքը շատ դէշ տպաւորութիւն ձգած է հելլէն իշխանութիւններուն վրայ, որոնք ցաւ կը յայտնեն որ Թեսնատան ճայ- բացադաքին մէջ, հայ համայնավարները ցոյցեր կ'ընեն եւ կը յանդգնին պարզուած հելլէն դրօշը վար առնել։

Փիքսի դէպքը պատճառ եղած է որ գաղթակայանի խրճիթներու աւուծախի ճառին ներգաղթողներուն ի նպաստ ըլլալիք կարգադրութիւնը նոր դժուարութիւններու հանդիպի։

Հակառակ Ազգ. կեդր. Վարչութեան Ատենապետին յամառ հետապնդումներուն, պաշտօնական նախաձեռնութիւնը տրամադիր եղած չէ վերաքննել խրճիթներու աւուծախի արգելքի մասին տրուած որոշումը։

Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պաշտօնապէս պիտի ազդարարէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, որպէս զի գաղթականութիւնը զգուշացնէ համայնավարներու ձեռքը գործիք ըլլալէ։

Նաեւ, գրոյց կը շրջի թէ Ապահովութեան Ընդհ. Մարմինի բարձր պաշտօնատարներէն մին փափաք յայտնած է Վարչութեան Ատենապետին հետ տեսակցելու, հայութիւնը շահագրգռող խնդիրներու մասին։

Ինչպէս կը հետեւցուի այս տեղեկութիւններէն, Փիքսի արիւնոտ դէպքէն ամէնէն աւելի վնասուողները կ'ըլլան ներգաղթողները։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՆԿ 2

Ճապին Գարահիսարցի զինուոր մը (Յ. Անկարեան)	100.—
Գ. Սարգիսբէկեան, Ռէթէլ	60.—
Ս. Դոնեայեան, Bourg en Bresse	50.—
Գումար	210.—
Ա. ցանկին գումարը	700.—
Ընդհ. գումար	910.—

Ժողովրդական մեծ ցոյց մը ընդդէմ հայ կառմուկներուն

Յունական եւ հայկական դրօշակներուն դէմ, դեկտեմբեր 13ին եղած անարգանքը անարգողներուն վերադարձնելու եւ հանդիսաւորապէս, երկու դրօշները վերստին Փիքսի եկեղեցիին վերեւ պարզելու համար, հայ ժողովրդական կազմակերպութիւններու եւ յոյն ազգայնական կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, անցեալ կիրակի, առտուան ժամը 11ին, Փիքսի մէջ տեղի ունենալիք ժողովրդական ցոյցը, որուն համար արտօնութիւն առնուած էր, յետաձգուած է, բազմաթիւ ազգայիններու, ծարմիններու եւ նախկին պատերազմիկներու միութեան խնդրանքին վրայ։

Յառաջիկայի օրը եւ թուականը պիտի որոշուի տեղի ունենալիք ժողովրդային ցոյցին, որ միանգամայն հելլէնահայ եղբայրակցութեան անկեղծ մէկ արտայայտութիւնը պիտի ըլլայ, կը գրէ «Նոր Օր»։

Սուրիոյ աղմկալից ընտրութիւնները

ԳԱՀԻՐԷ, 21 Դեկտ.—Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ընտրութեանց աթիւ անկարգութիւններ պատահած են Դամասկոսի մէջ. ուր խռովարարները յարձակած են քաղաքապետարանին վրայ։

Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել եւ կրակել ցուցարարներուն վրայ։ Վիրաւորներ կան երկու կողմէ։

Ընտրութիւնները յետաձգուեցան Դամասկոսի եւ Համայի մէջ, մինչեւ որ անդորրութիւնը վերահաստատուի։

Միւս բոլոր վայրերուն մէջ, ընտրութիւնները կը կատարուին խաղաղօրէն։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, 21 դեկտ.— Սուրիոյ օրէնսդիր ժողովին համար, առաջին կարգի ընտրութիւնները տեղի ունեցան դեկտեմբեր 20ին։

Համաձայն, Մարզպանին հանդիսաւոր յայտարարութիւններուն, զորս ըրեր էր Ֆրանսայէն վերադարձին, հոգատար իշխանութիւնները կատարելապէս զգուշացան կողմ բռնելէ ընտրական պայքարին մէջ։ Անոնց գործունէութիւնը սահմանափակուեցաւ անհրաժեշտ կարգադրութիւններով, պահպանելու համար հանրային անդորրութիւնը եւ արգիլելու համար ամէն ճնշում կամ ահաբեկում ընտրողներուն վրայ։ Նոյն ոգիով, ամէն միջոց ձեռք առնուած էր ապահովելու համար ընտրական գործողութեանց կանոնաւոր ընթացքը։

Ընտրական գործողութիւնները տեղի ունեցան հանդարտութեամբ, բացի երկու քաղաքներէ, ուր կարգ մը ծայրայեղ տարրեր, փորձեցին բռնութեամբ ձեռք անցընել քուէներու սառուցման իրաւունքը։

Դամասկոսի մէջ էր, որ միջադէպերը սաստիկ եղան ամէնէն աւելի։ Բնակչութեան ստորին խաւերուն պատկանող ցուցարար խումբեր փորձեցին բռնութեամբ մտնել քուէարկութեան գրասենեակները։ Տեղական ոստիկանութեան կողմէ զրապուելով, անոնք շրջեցան փողոցները՝ քարեր նետելով եւ ատրճանակի հարուածներ պարպելով։ Ոստիկանները, որոնցմէ շատերը վիրաւորուեր էին այն պահուն որ քաղաքապետարանը կը պաշտպանէին գործուած յարձակման դէմ, ստիպուեցան զէնք գործածել։

Կէս օրէն վերջ, ժամը 1.30ին դիմում կատարուեցաւ զինուորական իշխանութեան եւ անոր միջամտութիւնը որ յայտարարութեամբ հաղորդուեցաւ ժողովուրդին, բաւեց արագօրէն վերահաստատելու անդորրութիւնը՝ առանց բախումի ֆրանսական զօրախումբերուն եւ ամբոխին միջեւ։

Ընտրական գործողութիւնները յետաձգուեցան։

Նման միջադէպեր տեղի ունեցան Համայի մէջ։ Բազմաթիւ մահմետականներու մէջ, քուէատուփերը վերցուած ըլլալով, գործողութիւնները ընդհատուեցան։

Հոմսի եւ Հալէպի մէջ, կարգը չխանգարուեցաւ։

Հաւաքուած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ անկարգութիւնները կազմակերպուած են ծայրայեղներու կողմէ, համաձայն մշակուած ծրագրի մը եւ այն կեդրոններուն մէջ, ուր իրենք գիտեն, ուժեղ կը կարծէին, սակայն այդ տեղերը, անոնց քարոզչութիւնը հանդիպեր էր անակնկալ ը դդի ..թեան։ Այն տպաւորութիւնը կայ ..ուած է թէ կարգ ը դեր. վարներ ջանացած են ընդհատել քուէարկութիւնը, իրենց նահանջը պարտկելու պատրուակ մը ունենալու համար։

(Շարունակութիւնը կալգալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Ցնտեսական ՝ համաշխարհային տագնապը հետզհետէ կը սաստկանայ եւ անոր յառաջ հետեւանքներէն ամէն մարդ կ'ազդուի։ Ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնները եւ պետութիւնները իրենց ալ մեծ կոբուստներ կ'ունենան եւ կը տագնին թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։

Դարերէ ի վեր միջազգային սեղանաւորութեան միջնաբերդը՝ Անգլիան իսկ սա ․անեցաւ եւ իր մեծագոր ստերլինը ամէն օր նուաստներու կ'ենթարկուի։

Առհասարակ կայուն տնտեսութիւն չունեցող անհատները բնական էր որ աւելի մեծ չափով ազդուէին։ Իսկ մեր հարստութիւնը քաղաքական կեանքի բերումով մեծամասնաբար շարժուն ըլլալով, անշուշտ մեծագոյն ?նասուողները ըլլայինք։ Միակ երկիրը որուն համար կրնայինք ըսել թէ մերն է, անշա ․ժ սատացուածքի որութիւնը չէ ընդունած, իսկ տարագիրներս մեր հարստութեան որոշ մասը հողի եւ շէնքի յատկացնելու ոչ ապահովութիւնը եւ ոչ ալ դիւրութիւնները ունեցած ենք։

Ինչպէս հայ անհատները, նոյնպէս մեր բարեգործական հաստատութիւնները նոյն ծակարդակի վրայ կը գտնուին։ Այսինքն իրենց հարստութի՛նը կամ դրամագլուխը ապահով կերպով պահելու դժուարութիւնը ունեցած են։ Զունեցանք սեփական պաշտ հայրենիք, մեր աշխատութեանց արդար վաստակը ապահով պահել կարենալու համար, հողին եւ նիւթին կապուած մեր խն յօղութիւնները մեր սեփական օրէնքներով կառավարելու երաւունքէն զուրկ մնացինք։ Դարեր շարունակ ամբողջ սերունդներու կուտակած հարստութիւնը ՝ գէթ քսան տարին անգամ մը ջարդերով եւ աւերածութիւններով խլեցին ․ ․ ․ [illegible] հայութեան հետ ի․նոց աշխատութեան արդիւնքն ալ կորսուեցաւ Թուրքիոյ մէջ. իսկ Պոլսոյ մէջ մնացած շատ պզտիկ մասն ալ ամէնօրեայ կողոպուտներով յայտնի է թէ ինչ վախճանի պիտի հասնի։

Այսպէս ուրեմն, հարիւրաւոր տարիներ ծաղկեցուցինք, շէնցուցինք Թուրքիան եւ օր մըն ալ կամ մեր սատացուածքներու հետ մեր կեանքն ալ վրայ տուինք եւ կամ խեղճ վիճակի մը մէջ̈ղուրս նետուեցանք։

Առեն մը մինչեւ Մեծ Պատերազմը, կարծեցինք որ տարբեր եղած է վիճակը Ռուսիոյ մէջ ապրող հայերուն։ Ասկէ քսան տարի առաջ Բիւզանդ Քէչեան պարծանքով կը գրէր իր թերթին մէջ թէ վերջին յիսուն տարուան ընթացքին, Կովկասի մէջ գտնուող հայերու թիւը երեք անգամ — կէս միլիոնէ մէկ ուկէս միլիոնի բարձրացած է. իսկ մէկ երկու տարուան ընթացքին, այնքան աճակց ւթիւն գտած է այդպէս որ, մեր մէջ նախընթաց չէ ունեցած եւ չունի։ Միայն առաջին երկու տարին եթէ չեմ սխալիր, 200.000 անգլիական ոսկի մօտ նպաստ ստացած է, եւ ամէնը ծախսած որբին եւ գաղթականին համար։

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան տեղեկագրերէն կը տեսնենք որ հաւաքուող ստակները որ տէ ամէն տարի կը սատանայ ժողովուրդէն, կը յատկացնէ կրկին նոյն ժողովուրդի ծով կարիքներուն։ Անշուշտ Հայ Կարմիր Խաչն ալ կրնար իր հաւաքած գումարէն որոշ մաս մը իբր հիմնական դրամագլուխ պահել եւ տոյապէս տարիներ վերջ պատկառելի դրամագլուխ մը ունենալ։

Սանաւարհանի վիճակը յայտնի է։ Թարեբարը իր ժամանակին անշուշտ չէր կրնար մտքէ անցընել թէ այն երկիրը ուր դրամ կրցած էր շահիլ, օր մը պիտի սեռեկանայ վարկով եւ այն կալուածները որ Ռուսիոյ կամ Թուրքիոյ մէջ գնուած էին, պիտի կորսուէին։

Կարելի չէ ճշդագրել բարերարը, այս, հարկ է քննադատութեան մեծ բաժին մը յատկացնել խնամակալութեան գործունէութեան ձեւին համար։ Հոս միայն պիտի հաստատենք այդ հաստատութեան անուան վրայ պաՑուած խոշոր դրամագլուխի կորսուելու պարագան։

Կը մնայ Հ. Բ. Ը.Միութիւնը որ կազմութեան օրէն իր ծրագրով, բարեգործական եւ մշակութային օգտակարութիւն ունենալ առաջադրուելով մէկտեղ,որոշ անձեռնմխելի դրամագլուխ մը կազմելու նպատակն ալ ունեցած է։Ո՛չ միայն այդ նպատակը կրցած է իրագործել, այլեւ տարուէ տարի մտանաւոր բարերարութեանց յատկացուելիք կտակներու արդիւնքով պատկառելի դրամագլուխ մը դիզած է։ Ու ահա օրին մէկը տնտեսական տագնապ, դր ․մական տեւկնել տկուՑներ եւ հազար դժա արութեամբ հաւաքուած գումարներու գրեթէ մէկ երրորդին կորուստՄեծ պատերազմէն առջին հայութեան ունեցած վիճակը կը պարտադրէր բոլոր բարեգործական հաստատութիւնները որ իրենց կարելի միջոցները խոշոր գն/ն տառապակած ազգին ցաւ ու կարիքը մեղմելու։ Բարեգործականը ոչ միացեալին նմանեցաւ եւ ոչ ալ Խնամատարութեան իր գործունէութեամբ։ Ու չունեցաւ ալ այդ երկու հաստատութիւններու ժողովրդականութիւնը։ Հիմնադրո՞ն, այո՛, այս ալ անհրաժեշտ է մերինին նման կեանքը անակնկալներով լեցուն ազգի մը համար, բայց ո՛չ այն համեմատութեամբ զոր կ'առաջադրէր ունենալ Բարեգործականը… եթէ սնակարանները չխանդարէին իր հաշիւները։ Նու սկզբունք մըն է կտակուած գումարները կտակողին փափաքին համաձայն գործածել, բայց եթէ աւանդատուն կը դնէ այնպիսի պայմաններ, որոնց օգտակարութիւնը կամ նպատակայարմարութիւնը կասկածելի է, ուանդապահը կրնայ թէ խղճի եւ թէ ծողովային օրէնքով չեզուՑներ կատարել գործածութեան պայմաններուն մէջ, կը բաւէ որ գործառնութեանց մէջ ուղղամտութիւն եւ գիտակցութիւն ունենայ։Ինչ այս գետնի վրայ անշուշտ շատ բաներ կարելի է խորհիլ եւ ըսել. բայց առ այժմ մենք խնդրոյն խորքին մէջ չենք ուզեր մտնել մանրամասնօրէն քննելով Բարեգործականի գործադրած եւ գործադրելի ծրագիրը։ Մա կէտը միայն կ'ուզէինք մատնանշել ․ուր, երբ ազգը դրամական լայն աջակցութեան կարօտ մեծ պէտքեր ունեցած է, համատարած նպաստներ հաւաքելն ալ կարելի եղած է. կը բաւէ որ ամէն հայ նախ 1) իրապէս տեղեակ ըլլայ կացութեան պէտքին, 2) եւ յետոյ տեսնէ թէ իր տուածը ճիշդ նպատակին կը ծառայէ։ Այս երկու կէտերը ըմբռնող եւ բաւ այնմ գործող հաստատութիւն մը շատ մեծ, խոշոր դրամագլուխներու պէտք ունի անկնկալ կարիքներու հասնելու համար։ Դրամները անկումներով եւ այլ ձեւերով կրնան կորսուիլ։ Կատարուած բարիքը միշտ արդիւնաւոր կ'ըլլայ և ամէնէն առաջ կը ժողովրդականացնէ այնհաստատութիւնը,որ ազգին բազմատեսակ պէտքերը հոգալով, նախ իր գանձին մուտքի բաժինը ապահոված կ'ըլլայ։

Մ. Ն. Հ.

«ԱՆՈՒՇ»Ը

«Անուշ»ի ներկայացման գործօն մասնակցութիւն ունեցողներէն (երաժշտական մասի) մէկը լինելով՝ անյարմար համարած էի մինչ օրս՝ ներկայացման առթիւ եւ «Անուշ»ի երաժշտութեան մասին մամուլի մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութեանց մասնակցիլ։ Բայց, վերջերս նկատելով որ անձնական նկատառումներով կրքոտ եւ ոչ բարեացակամ վերաբերմունք մը ցոյց կը տրուի երգահանի հեղինակին, անտարբեր մնալ չեմ կրնար։ Միայն ․․․ առած խնդրի շուրջ՝ ուեւէ կարծուոր ըլլալ, մի քանի լուսաբանութիւններ անել, որով եւ բաւարարած կը լինեմ այն բոլոր հետաքրքրուողներին, որ գրիտած են ինձ հարցումներով։

Փաստ է, որ 2000է աւելի հանդիսականներու ներկայութեան «Անուշ»ը բեմադրուեցաւ մեծ ընդունելութիւն՝ խլելով Չիրմ ծափեր։ Ջերմապէս շնորհաւորեցին նաեւ արուեստագէտներ, արուեստի հասկացողներ եւ ալնպիսիք, որ շատ անգամ ներկայ եղած են «Անուշ»ի ներկայացումներին, իր իսկ հեղինակի՝ երաժշտագէտ Արմէն Տիգրանեանի ղեկավարութեամբ՝ Թիֆլիս, Ալեքսանդրապոլ, Բագու եւ այլուր։ Ներկայացման կային անշուշտ. նաեւ երգչական պակասաւորներ եւ յաւէտ դժգոհներ, որոնց մասին լաւ է չխօսենք, որովհետեւ անոնք, բանի մը հոգիներն են, առ ․․․

Կարծել՝ որ ներկայացումը թերութիւն չունեցաւ, ենթադրել՝ որ այդ անձերը եւ հանդիսականներին շատեր պակասաւորութիւններ չնկատեցին՝ միամտութիւն կը լինի եւ մասնակցողներու կողմէ ալ յանդգնութիւն։ Կազմակերպիչները նկատեցին եւ ընդունեցին թերութիւններն ու գիտութիւն ապագային շտկելու համար, իսկ հանդիսականները պէտք գիտնան գտնուէին,ընկատ առնելով «Անուշ»ի առաջին բեմադրութեան, գրեթէ անյաղթելի դժուարութիւնները — (դրամ, անհրաժեշտ ույժեր, ժամանակ եւ նորէն դրամ) — ուեւէ պայմաններում թերութիւնները համարէին անխուսափելի։

Սրտով պէտք է բացատրել որ չնայած թերութիւններին՝ հասարակութիւնը համոյքով հետեւեցաւ խաղին սկզբէն մինչեւ վերջ եւ շնորհակալ ծափահարեց մասնակցողները — ինչպէս այդ վկայում է Գ. Ա. Ձ. «Ապագայ»ի մէջ։ Անհասկանալի է իրողութիւնը ներկայացման օրը «Անուշ»ի մասին եւ այն՝ ապառակալութիւնը ներկայ հասարակութեան ․․․ [illegible] ․․․ մտածել թէ ինչ ․․․ բանութիւններ վերաբերեալ։ Դիմենք մամուլի կարծիքին։ Անհրաժեշտ է յիշել որ մամուլի մէջ «Անուշ»ի մասին գրողները պատահական քննադատներ չեն։

1.— «Յառաջ»ի մէջ Գ. Այնթապցի կը գրէ ա) որ «Անուշ»ը հետու է օփերա ըլլալէ զուտ իր ներկայ երաժշտական կազմութեամբ։

բ) Կ'առաջարկէ — ընէլ «Անուշ»ի խելագարութեան տեսարանին յաջորդող վերջին տեսարանը։

2.— Դարձեալ «Յառաջ»ի մէջ Գ. Գարթիւեան «Անուշ»ի երաժշտութեան մասին։ Պէտք է յիշել որ Գարթիւեանը տեղեկութիւն ունէր, երգչախումբի փորձերու ընթացքին, որ եղանակները Տիգրանեանինն են, իսկ դաշնաւորումը ուրիշինը։ Հաւանական է, որ այդ պատճառով իսկ՝ իր յօդուածով վերլուծումներ անելիս, միշտ նկատի առած է եղանակները եւ «Տիգրանեանի երաժշտութիւնը եւ partitionը զարդ է անում, միայն մայր եղանակներէ վերաբերելով։ Գարթիւեանը շատ վայելուչ եւ ընդունուած ձեւով մտնում է իր նախընտրած նիւթին. ուրիշ բան՝ որ իր տեսածները կարող են ընդունելի համարուիլ կամ ոչ, ուղիղ լինեն կամ սխալ՝ իր տեսակէտները. դրա դէմ էլ կայ ընդունուած միջոց, — հանդէս գալ մամուլի մէջ եւ բաց էութեան խօսել։

Գարթիւեանը կը նկատէ, որ «Անուշ»ը օփերա անուանելու համար պէտք է ունենայ բացման նուագը, միջնարարներու նուագը նուագը չառլլելութիւն կը նկատէ։

գուցերգ, քառեակ եւայլն, … կ'եզրակացնէ — «անշուշտ օփերա մը չէ, թերեւս լաւագոյն ըլլայ ըսել երաժշտական օփերդութիւն»։

3.— Ապագայի մէջ Գ. Ա. Ձ. կը գրէ. — Տիգրանեանի «փոքր թիւխանեին ծանօթ անձեր ․․․ օրն թէ ան նուագ ազգաս պէտք ․․․ երեւար եթէ ամբողջութեամբ ․․․ գործադրուէր. բայց ո՞վ պիտի իրաւունք ունենայ ․․․ գոելու Գ. Սաքօ Ցախարեանը, որ իր տրամադրած երգչական ու նուագախմբական ․․․ մեծ ուժերուն մասշտաբի ․․․ ձնելու համար կատարելիք ․․․ գը ինչ ինչ մասեր կրճատեր ․․․ Իմացանք որ երգչախումբը ․․․ միայն մէկ փորձ՝ ներկայացման տասնօրեակ կրցեր էր կատարել բեմին վրայ՝ առկ ․․․ նուագախումբին ընկերակցութեամբ։

Թիւրիմացութիւնը ․․․ լու համար աւելցնեմ, որ ինձ ․․․ նուած «պարտիտուրը» գործադրել եմ ամբողջութեամբ ․․․ ատնց որ եւ է կրճատում ․․․ լուս իմ գործն է եղած կարճեցնել «պարտիտուրը», որ ․․․ խնամ վիճակի մէջ կը գտնուէր ․․․ կատարել եմ մի ծանր աշխատանք արտագրելով «պարտիտուրը», նկատելով որ նուագախումբի հետ մէկ փորձով պիտի լինէր, ու երգչախումբ ու դերակատարները պատ ․․․ դուրս գային իրենց պարտականութեանց մէջէն։ Բայց այդ ․․․ գրութեան արժանին Գ. Ա. Ձ. գրութենէն այն է, որ կրճատումներ անելու մէջ, իրաւունք օրէն, մեղադրական բան մը ․․․ նկատեր, Թւելով պատճառներ ․․․

Ի դէպ աւելցնեմ, որ օփերաներ մէջ կրճատումներն ու յաւելումներն բաւ պահանջէ՝ միշտ ․․․ տարուել են եւ լինում են։ Մի ․․․ նոյն վարպետի գործը տարբեր բեմադրիչներ ու թատերական ․․․ բեր իւրատեսակ են բեմադրում ․․․ Վերջերս էլ «Օփերա Կոմիք»ի բեմադրուեց «Սուրբեան Սա ․․․ բինը» հոյ-ակաւոր երգիչ-երգ ․․․ Շալի-փին ․․․ թեամբ եւ մասնակցութեամբ ․․․ Այդ ներկայացման առթիւ ․․․ տեղա-երաժշտական ․․․ նի քննադատ իշխան Վոլկոն ․․․ կին ռուսական «Պոսլեդնի Նովոստի» թերթում իր քնն ․․․ դատականի մէջ կ'ըսէր թէ ․․․ մէջտեղ մասեր կրճատուած ․․․ Ամէն յարմարութիւն ունէ ․․․ Թատրոնում կրճատումներ ․․․ կատարուած եւ քննադատական ․․․ արձանագրուած է այդ, ․․․ փաստ միայն, իսկ մեղ ․․․ համարուած են «յաւելումներ» ․․․ թիւն խեղաթիւրումներ», ․․․ իրականութեան չհամապատ ․․․ նոր բաներ, որի մասին ․․․ կը խօսինք։ Ուշադրութ ․․․ յանձնեմ նաեւ, որ «Անուշ»ի բազմաթիւ եղանակներն իր ․․․ անվերջ խօսքերով՝ տառ փ ․․․ ձով միայն առվորեց։ Նուագ ․․․ խումբի հետ մէկ փորձ ունեն ․․․ լով։

«Մեր Ուղին»ի մէջ Գ.Վ.Ց ․․․

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (Թ)

Ընկերային Ապահովագրութեանց Օրէնքը

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ը.

Բ. — ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւանդութեան Թուղթը եւ յարակից Թղթերը առնելէ յետոյ, հիւանդ ապահովագրեալը կամ իր ընտանիքէն այն որ հիւանդ է, հիւանդութեան թուղթը միասին առնելով, իր ընտրած բժիշկին կը դիմէ, կը քննուի եւ ինքն իսկ բժիշկին կը վճարէ այցելինը, այնպէս ինչպէս պիտի ընէր եթէ ապահովագրեալ չըլլար։ Փոխադարձաբար, բժիշկը հիւանդութեան թուղթին վրայ կ'արձանագրէ իր անունը եւ՝ հասցէն, քննութեան թուականը, կատարած բժշկական արարքը (պարզ քննութիւն, նշանակում, ընթացիկ գործողութիւն մը, եւն.) եւ կը դնէ երկու ստորագրութիւն, որոնցմէ մէկն բժշկական արարքին կատարուած ըլլալը, իսկ միւսը այցելինին կամ պատուագինին (honoraire) ստացուած ըլլալը կը հաստատէ։ Բժիշկը միեւնոյն թուղթին վրայ կը նշանակէ նաեւ աշխատանքը դադրեցնելու անհրաժեշտութիւնը, եթէ պէտք տեսնէ, եւ այդ պարագային հիւանդին անկողին պառկիլը, կամ միայն սենեակը մնալը, կամ որոշ ժամերու դուրս ելլելու արտօնութիւնը։ Նաեւ, դեղագիր տուած ըլլալը եւ հիւանդութեան մօտաւոր տեւողութիւնը։

Բժիշկին քովէն մեկնելէ յետոյ, ապահովագրեալը գրեթէ անմիջապէս երկու գործ ունի կատարելիք. Ա) դեղարան երթալ, դեղագիրը տալ, հիւանդութեան թուղթն ալ միասին, դեղը ստանալ, արժէքը վճարել եւ զայն նշանակել տալ թէ դեղագրին եւ թէ հիւանդութեան թուղթին վրայ. դեղագործը ինքն իսկ կ'ընէ այս գործողութիւնները։ Բ) բացիկը լեցնել կամ լեցնել տալ համաձայն հիւանդութեան թուղթին մէջ բժիշկին գրածներուն (առաջին քննութեան թուականը, աշխատանքի անկարողութիւն կամ ոչ, հիւանդութեան մօտաւոր տեւողութիւն, եւն.), զայն եւ առանց դրոշմաթուղթի նամակատուփը ձգել, առաւելուն 48 ժամուան ընթացքին. Մէկ հիւանդութեան համար, եթէ առմիսներ իսկ տեւէ, միայն մէկ բացիկ կը ղրկուի, հիւանդութեան սկիզբը։

Ապահովագրական սնտուկն է որ կը ստանայ բացիկը եւ հոն արձանագրուած տեղեկութիւններուն վրայ կրնայ բժիշկ մը կամ քննիչ պաշտօնեայ մը ղրկել ստուգելու համար հիւանդութեան իրականութիւնը եւ հիւանդին կողմէ դարմանող բժիշկին պատուէրներուն գործադրութիւնը։

Ապահովագրեալը շարունակ իր քով պէտք է պահէ հիւանդութեան թուղթը, պէտք եղած պարագային ցոյց տալու համար Սնտուկի այցելու քննիչին։

Հիւանդութեան թուղթը միայն մէկ հիւանդութեան համար պէտք է գործածուի։

Իւրաքանչիւր հիւանդութեան թուղթի տեւողութիւնը 15 օր է։ Ընդհանրապէս թուղթին վրայ նշանակուած կ'ըլլան տրուած թուականը եւ վերջին օրուան թուականը։ Եթէ հիւանդը 15 օրէն առաջ առողջանայ, կ'երթայ ապահովագրութեան սնտուկը եւ իր իրաւունքը կը գանձէ։ Հակառակ պարագային երբ 15 օրը լրանայ, երկրորդ թուղթ մը կ'առնէ եւ այսպէս շարունակաբար 15 օրը անգամ մը թուղթ կը փոխէ, մինչեւ վեց ամսուան պայմանաժամի լրանալը։

Բժշկական խորհրդակցութեան մը անհրաժեշտութեան պարագային, այսինքն եթէ դարմանող բժիշկը պէտք տեսնէ արուեստակից մը խորհրդակցութեան (consultation) հանչելու, այդ մասին վկայագիր մը կուտայ ապահովագրեալին, որ զայն Ապ. Սնտուկին ներկայացնելով, կը ստանայ նոր հիւանդութեան թուղթ մը խորհրդակցութեան գալիք բժիշկին համար։

Մասնաւոր կամ վիրաբուժական խնամքի անհրաժեշտութեան պարագային, ապահովագրեալը պարզ հիւանդութեան թուղթով մը կը ներկայանայ բժիշկին, եթէ արդէն թուղթ չունի, եւ բժիշկը, մասնագէտ ըլլայ կամ ոչ, անոր կուտայ վկայագիր մը, ուր կը հաստատէ այդ անհրաժեշտութիւնը։ Ապահովագրեալը այդ վկայագիրը կը ներկայացնէ Ապ. Սնտուկին կամ անոր մասնաճիւղին (գաղթաշխատարաններուն) եւ փոխարէն կը ստանայ մասնաւոր կամ վիրաբուժական խնամքի թուղթ մը (feuille de soins speciaux ou chirurgicaux), մասնաւոր բացիկ մը եւ մասնաւոր խնամքի տրուած վկայագիր մը (կապոյտ թուղթի վրայ)։ Այս թուղթերով ապահովագրեալը ՝ կը դիմէ մասնագէտին, կամ վիրաբոյժին, կամ կրկին դարմանող բժիշկին, եթէ նա պիտի տայ մասնագիտական կամ վիրաբուժական խնամք։ Բժիշկը կը լեցնէ մասնաւոր խնամքի տրուած վկայագիրը (որ կը փոխարինէ իր ․․․ ձեռագիր վկայագիրը), նաւոր բացիկին վրայ նշանակէ անհրաժեշտը եւ ․․․ նաւոր խնամքի թուղթին ․․․ կ'արձանագրէ իր տուած խնամքին տեսակը եւ գինը ․․․ մասնաւոր ցուցանիշ մը։

Մասնաւոր կամ վիրաբուժական խնամքի թուղթը այն ․․․ տանելի կը գործածել ․․․ կըտեւէ հիւանդութիւնը։Այս ․․․ 15 օրը անգամ մը փոխելու ․․․ այլ միայն վերջ ընել ․․․ Ապ. Սնտուկին կամ անոր ․․․ նաճիւղին։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵ ․․․

ՔՈՒԷՅՑԻ ՖՕՆՍԻԷԻ ՊԱՐԳ ․․․

ՓԱՐԻԶ. 16 Դեկտ. — ․․․ 15ի վիճակահանութեան ․․․ եան թիւերը կը շահին 50000 ․․․ ֆրանք. 1886ի պարտաթուղ ․․․ թէն 198.565 թիւը, 1903ի ․․․ տաթուղթերէն 699.673 թիւ ․․․ 1911ի պարտաթուղթերէն 11 ․․․ թիւը։

հանճարեան մի քանի դիտողու-թիւններ անելով «Անուշ»ի բե-մադրութեան, ակցողի, խաղի մասին՝ գովասանքով է արտա-յայտուած երաժշտականի մասին, սակայն խմբագրութիւնը կրճա-տած է գովասանքը՝ երաժշտա-գէտ Տիգրանեանի «պատիւը փրկելու» համար։

«Կավռոշ»ի մէջ Հասմիկ Տաւ-ռուն «Անուշ»ի մասին խօսելով ի միջի այլոց Ըսել. Թումա-եանի բանաստեղծութիւնը գեղ-բազմական եւ երգերն ալ մաս-կական համարած է։ Իրաւունք ունի Հասմիկ Տաւռուն «Հէպ-լէպիճինները՝ վաղն ալ «Աք-շին մալ ալանները» կարօտը քաշելու, քանի որ մեր մտա-ւորականներն ու զանազան Ալ-պաներ անոնց հացին իւղ կը քսեն գիտակցաբար թէ ան-գիտակցաբար ըսելով թէ՝ «Ա-նուշ»ը այլանդակ խեղաթիւ-րումներու է ենթարկուած, որ Տիգրանեանն իր «փարթիսիոն»ը ալ ագին չէ տուած, ատանց անոր լի խաղացուի» եւայլն… Ինչպէս տեսնուած է ընթերցողը, թէեւ նկատողութիւններէն մասնակի մէջ Տիգրանեանի հասցէին ալ մի «քաշքշուկ» չկայ (որ նկա-տած է Տիկ. Գասմաջեանը) ընդհանրապէս բոլորը կը ցու-ցնեն մի զօրծ, որ Տիգրանեա-նին չեն նկատեր։ Թիւնց.

1) Գ. Ալեմանեան կ'ըսէ թէ «Ա-նուշ»ը օփերա ըլլալէ հեռու է գոնէ իր ներկայ կազմութեամբ։

2) Ա. Գարթեւեան կ'ըսէ թէ կ'ուզենք թէ մը քննել «Անուշ»ի երաժշտութիւնն ու կառուց-ուածքը այն ձեւով ինչպէս ներ-կայացուեցաւ։

3.— Գ. Ա. Չ. կ'ըսէ թէ՝ Տիգ-րանեանի «պարտիսիոն»ին ծա-նօթ անձեր ըսին թէ ան նուազ աղքատ պիտի երեւար, եթէ ամբողջութեամբ գործադրուէր։

4.— Մեր Ուղինը խմբագրու-թիւնը թէ՝ օրքէստրը նոյն իսկ բարեխղճութիւնը չէ ունե-ցեր կամպզիտէօր Տիգրանեանի իսկական ծայնագրութիւնը սե-ռնելու։

5.— Կավռոշի մէջ Հասմիկ Տաւռուն աւելի բարեխիղճ է գտ-նուած. հետաքրքրուեր խնացեր է եւ ուղղակի կ'ըսէ թէ «պարտի-սիոնը գաշնականաւ Փուշնար-եանն է կազմած։

Այս բոլոր նկատողութիւննե-րը կարդալէ յետոյ Տիգրանեա-նին պաշտպանելու ցանկութիւն ունեցողը, մանաւանդ ներկայա-ցումին ներկայ չեղողը, մէկ բան կրնար ըսել միայն, — որ ինք թէեւ ներկայ չէր «Անուշ»ի ներկայացման, բայց կը 'այ ը-սել, որ «պարտիսիոնը Տիգ-րանեանինը չէ, որովհետեւ ան ոչ ոքին տուած չէ։ Թէեւ այդ ալ աւելորդ է, որովհետեւ սու-րիշներու կողմէ ըսուած էր ար-դէն։ Բայց այդքանը բաւական չհամարուեցաւ։ Տիկ. Ռօզ Գասմաջեանը հանդէս եկաւ ցաւա-լի մէջ Տիգրանեանին պաշտ-պանելու «սուրբ ցանկութեամբ» ըսելով թէ՝ երաժշտապէս Տիգ-րանեանը դասաւորէն դժգոհել է, որ «Անուշ» կը խաղացուի ար-տասահմանում առանց «պար-տիսիոն»ի (որ ոչ ոքին չէ տուած) լոկ լիշողութեամբ, կամ բերնէ բերան լսելով, որի հետեւանքով էլ «Անուշ»ը ենթարկուել է ա-լանդակ խեղաթիւրումներին։ Տի-կին Գասմաջեան կը շարու-նակէ ըսելով, թէ՝ «զանուեցին երաժիշտ քննադատներ որ նման ձեւով արուած ներկայացման հի-ման վրայ քաշքշեցին հեղինա-կին եւ դառն առալ փորձեցին Տիգրանեանին երաժշտական յօրինուածքի մասին, թէ օփե-րան… ouverture կամ quartet կ'ունենայ եւ եթէ չունի, ա-րեմն օփերա չի ըլլայ…» Տիկ. Գասմաջեան կը շարունակէ. «Եւ այս առանց նկատելու թիւն կրե-լու հետաքրքրուելու թէ հեղի-նակը ընդգրուծ լրացրե՞լ է այդ պայմանները թէ ոչ, որովհետեւ ի միջի այլոց «Անուշ»ի յաւա-գոյն կտորներէն է նաեւ ouver-tureը որ հաւկնալի պատճառ-ներով մէջտեղած է եղել ինչպէս եւ trioն»։

Տիկ. Գասմաջեան կ'երգա-

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՐՄԱՆԵԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Արեւելեան ճակատը «մաքրելէ» յետոյ, Էնկիւրի իր ուշադրու-թիւնը դարձուցած է դէպի հարաւ։ Ներքին գործավարին վերջին ճամբորդութենէն ի վեր, օր չանցնիր որ Թուրք թերթերը թունա-ւոր սլաքներ չարձակեն Սուրիոյ Հայերուն դէմ։

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, որ Ներքին գործավարին ընկերակցած էր սուրիական սահմանին վրայ անոր կատարած քննական պտոյտին, դեկտ. 13ի «Միլլիյէթ»ի մէջ հետեւեալ ու-շագրաւ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Էնկիւրի վերադարձիս նկա-տեցի որ բացառիկ հետաքրքրութիւն մը գոյութիւն ունի ճագսաննեգու-թեան խնդրին մասին, որ բացի տն-տեսականէն, ունի նաեւ քաղաքական հանգամանք։

Տնտեսական տեսակէտով ճագ-սանյատուկ վիճակ մը կը ներկայա-ցնեն մեր հարաւային սահմանները։ Սուրիոյ սահմանակից թրքական նահանգները բոլորն ալ առեւտրա-կան տեսակէտով կապուած են Հա-լէպին եւ կարելի չէ եղած Մերսինի հետ կապել զանոնք։ Տիարպէքիր, Մարտին, Աղերդ, Ուրֆա եւ Այնթապ միմիայն Հալէպի հետ կը գործեն։

Երկու դրացի պետութիւններու միջեւ առաջ եկած այս վիճակէն զոհ պիտի ըլլայինք անշուշտ, եթէ Սուրիոյ հոգատար կառավարութիւնը բարեացակամութեամբ չարժէր։ Մինչ-դեռ Ֆրանսացիները տեսպատին մէջ հիմնած են աւաններ, որոնց պար-զապէս ճագսաննեգութեան կեդրոն-ներ են եւ ուր հայ գաղթականներ զետեղած են։

Այն Հայերը, որոնք ժամանակին մեր սահմաններուն մէջ կը գտնուէին եւ ամէն տեսակ ոճիրներ գործելէ յետոյ սահմանը անցան…։ Անոնք ճագսաննեգութիւն կ'ընեն ո՛չ միայն շահու ակնկալութեամբ, այլեւ տն-տեսապէս քանդելու համար Թուր-քիան, զոր չկրցան քանդել քաղա-քականապէս։

Մագսաննեգներուն մէջ կան մարդիկ, որոնց խիստ լաւ կը ճանչ-նան թուրք նահանգներու վաճառա-կաններն ու անոնց նկարագիրները եւ կը յաջողին ճագսաննեգուած ապ-րանք փոխադրել մինչեւ Վան, Էրզ-րում եւ նոյնիսկ Սեւ Ծովի նաւա-հանգիստները։

Մագսաննեգութեան գործերուն հետ կապ ունեցող կարգ մը անձեր եւ աշիրէթներ այնքան սերտօրէն կապուած են ճագսաննեգներուն, որ միեւնոյն ատեն Թուրքիոյ մէջ լր-տեսական աշխատանք կը կատարեն թշնամիներու հաշւոյն։ Սահմանային շրջանի Հայերը ազանէլի կերպով կը վարեն այս գործերը։ Մէկ կողմէ ճագսաննեգուած ապրանք կը ծախեն մեր ժողովուրդին, միւս կողմէ այլա-զան քարոզութիւններ կը կատարեն։

Մէկ խօսքով, մեր թշնամիները հրապարակը պարապ գտած են եւ իրենց ուզածին պէս կը խաղան։

Բայց յանցանքը անոնցմէ միայն։ Բարեբախտաբար կառավարութիւնը ձեռք առած է միջոցներ, որոնց օգուտը պիտի տեսնենք մօտ ատե-նէն։ Մինչ այդ կը սպասենք որ Ֆրանսա եւս ոչնչէ մեզի, որովհետեւ չենք կրնար կասկածիլ որ պաշտօ-նական Ֆրանսան կ'ուզէ այդ զացել այս վիճակին։ Պաշտօնական Ֆրան-սայի կողքին կան գաղթային ծառա-յութեամբ ապրող Ֆրանսացի-ներ, որոնք իրենց ընթացքով թէ Ֆրանսայի պատիւը կ'արատաւորեն եւ թէ բարեկամ երկիրներու յարա-բերութիւնները կը վտանգեն։

Վստահ ենք որ Ֆրանսա հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնէ, կացութիւնը բարւոքելու համար»։

«ԵՐԿԵՐԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԵՒԻՐԱՔ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ»

Մրս գոյ ճշ, սեմյր ժուսաւորելու համար մտսոլորտը, Թուրք թեր-թերը կը շարունակեն հայկական նոր պետութեան մը հէքեաթը պատմել։

«Եէնի Կիւն» կը գրէ դեկտ. 16 թուականով եւ այս խորա-գիրներուն տակ.

— Պէյրութէն կը հաղորդուի թէ Ֆրանսացիները կ'աշխատին հայկա-կան կառավարութիւն մը հիմնել «Էլ-Ճեզիրէի կառավարութիւն» անուան տակ, Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանին վրայ։

Այս ձեռնարկը յատուկ ապաւորու-թիւն ձգած է նաեւ լիբնալ շրջան-ներու արաբ աշիրէթներու վրայ։

Ֆրանսացիները յաջողելու հա-մար իրենց այս ձեռնարկին մէջ, շփում կ'ունենան հայ, ասորի, քիւրտ եւ քաղդէացի ղեկավար տարրերուն հետ։ Ֆրանսացիներուն համար լիբ-նալ տարրերը աւելի հաւատարիմ են եւ կուսակից։

Ասկէ զատ Ֆրանսացիները ի-րենց նպատակին իրագործման եւ մանաւանդ այս ուղղութեամբ գետին պատրաստելու համար, լիբնալ շր-ջանակի գիւղերուն մէջ վարչական կազմակերպութիւններ կ'ընեն, քա-ղաքային եւ զինուորական կազմա-կերպութիւնները յանձնելով լիբնալ տարրերուն։ Քիւրտերն ալ, տարուած են այս արկածախնդրութեամբ, փա-տահելով իրենց եղած կարգ մը խոս-տումներուն։

Ֆրանսացիները իրե՛ց կուսա-կիցներէն կ'ընտրեն նաեւ թեկնա-ծուները Սուրիոյ Խորհրդարանին համար, եւ կ'աշխատին որ իրենց մարդիկը յաջողին ընտրութեանց մէջ։ Իսր թէ այս մարդոց Խորհր-դարանին անդամակցութեամբ կա, եւ պիտի ըլլայ գլուխ հանել «Էլ-Ճէ-զիրէի կառավարութեան» հաստա-տումը։

Իսկ «Ճիւմհուրիյէթ» այս մա-սին հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Պէյրութէն.

— Կամաց կամաց երեւան կ'ելլեն այն նպատակները զորս կը հետա-պնդեն Ֆրանսացիները Սուրիոյ մէջ։ Կը հասկցուի թէ հետապնդուած նպատակակէտերն են՝ Սուրիոյ մէջ արաբ ազգային միծամասնութեան մը զօրանալուն արգելք ըլլալու հա-մար, փոքրամասնութիւնները զօրա-ցնելով կարգ կարգ ընել Սուրիա-կան Միութիւնը։ Այս ձեւը աւելի նպատակայարմար եւ աւելի ան-վտանգ կը նկատուի Ֆրանս. ա-դեցութեան համար։ Այս կերպէն ըլլալով, կը շարունակուին այն գործերը, որոնց հաժմանյն Ֆրանս․ հոգատարութեան քաղաքականու-թիւնը վարող ձեռնհաս պաշտօնա-տուները ծրագիր մը կը պատրաս-տեն՝ Թուրքեւիրաք սահմանագլու-խին մօտերը՝ Եփրատ գետին արե-ւելակողմը, Էլ - Ճէզիրէի շրջանին մէջ Սուրիոյ կառավարութեան հետ կապ չունեցող կազմակերպութիւն մը առաջ բերելու համար։

Սուրիոյ Մարզպանը իր վերա-դարձէն անմիջապէս վերջ, անձամբ ուսանձնելով սուրիական պետու-թեան նախագահութիւնը, հրամայած է որ ընտրութիւնները վերանորոգ-ուին յառաջիկայ յունուարին։ Այս կերպով, Իրաքի արեւելեան կողմը ծրագրուած այս կազմակերպութեան համար կատարուած ծանօթ գոր-ծունէութիւնը ունեցած է։ Եւ որ-պէսզի իրենց այս գործունէութիւնը միասնական արգիւնք մը չտայ, Ֆրան-սացիները Արաբներէն աւելի կը խորհին հայ, ասորի, չէրքեզ, քիւրտ քաղդէացի եւ սիւրիանի հաստատ-կութեանց շահը՝ զանոնք իրենց հա-ւատարիմ եւ կուսակից ենթադրելով եւ կ'ուզեցնեն իրենց ունեցած շը-փումները, անոնց երեւելի անձնա-ւորութեանց հետ։ Ֆրանսացիները պատրաստած են իրենց ծառայու-թեանց-իրականացման կարելիութիւնը՝ այդ տարրերու պատկանող անձերէն ընտրելով շրջակայ գաւառակներու քաղաքային պաշտօնեաները, զին-ուորական հրամանատարները եւ նոյնիսկ ոստիկան զինուորները։

Թուրքեւիրաք սահմաններուն վրայ հաստատուելիք վարչութիւնը Էլ Ճէզիրէի կառավարութիւն պիտի կոչուի։ Այս կազմակերպութիւնը միե-նոյն ժամանակ կը փայփայէ նաեւ ասորի եւ քաղդէացի տարրերը ո-րոնք իրենց ապագայ պետութեան արձագանգը կը նկատեն զայն։ Ա-րաբներուն լռած Քիւրտերուն ալ հակառակ եղող այս կազմակերպու-թեան Քիւրտերուն ալ աջակցու-թիւնը ապահովելու համար, ռսկեզօծ խոստումներով կը փայփայեն անոնց ազգային զգացումները եւ Քիւրտերն ալ կը քաշկռտուին այս արկածա-խնդրութեան մէջ։

Սակայն, իրականին մէջ, ստոյգ է որ վարագոյրին ետեւ ծածկուած նպատակն է հայկական բոյն մը կազմել այս շրջանին մէջ։ Ֆրան-սացիները իրենց կուսակից երեւցող մարդոց պիտի շահցնեն Էլ Ճէզի-րէի շրջանին ընտրութիւնները եւ սուրիական նոր խորհրդարանին ան-դամակցելիք այս անձերն ալ պիտի սկսին աշխատիլ, այդ շրջանին ան-կախութիւնը ապահովելու ծրագրին իրականացման համար։

Ֆրանսացիները այս նպատակով հանրագրութիւն մը ստորագրել կու-տան ժողովուրդին եւ այդ շրջանին խառն բնակչութիւնն ալ կը ստո-րագրէ այդ հանրագրութիւնը՝ ա-ռանց տեղեակ ըլլալու իր ալքին առջեւ խաղացուած վտանգաւոր խա-ղէն։

Սուրիոյ հայրենասէրները որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքեւիրաք սահմանագլուխին վրայ դարձուած գաղտնի, սադրանքներուն հաւաքուած հանրագրութիւններէն խրաշանցումի ծանուցած են։ Այն շրջանը ուր Ֆրանսացիները հայկա-կան կազմակերպութիւն մը առաջ բերել կ'ուզեն, տարածքն է Շամա-րի, Միրանի եւ ուրիշ զօրաւոր զգայուն ու զինուաւորեալ արաբ աշի-րէթներու, որոնց վրայ ալ գէշ տպաւորութիւններ ձգած է այս ձեռնարկը։

փոկէ — «Թոզզաքէիրթ արեւէ ժողովուրդ վայել չէ հակա-ռակ հեղինակի կամքին եւ ա-ռանց պարտիսիոնի բերնէ բե-րան լսելով օփերա բեմադրել. նոյնքան դատապարտելի է այդ ձեւի հիման վրայ հեղինակին քաշքշելը եւ նման ձեռնարկ-ները ազգային նկատումներով քաջալերելը, զոհելով նախ ե-րաժշտութիւնը եւ ապա հեղի-նակը»։

Տիկ Ռօզ Գասմաջեանը ա-ռանց առնելով «Մեր Ուղինի «պատիւ փրկելու»ն քիչ մը ա-ւելի առաջ կ'երթայ իր զգաց-ուծն ուսուցիչին փրկելու եւ «զոհուած» երաժշտութեան «յա-ջողութեան» ասելու միամիտ ցան-կութեամբ։ Մենք ալ աւելի ա-ռանց առնելով. աւելի առաջ երթանք։

ՍԱՔՕ ՑԱԿՈՒԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ամբողջ երկու տարի, դրամի փոխանակութեան սակի բոլոր ծնասները կրելէ յետոյ, ստիպուած ենք թեթեւ փոփոխութեան մը ենթարկել ՑԱՌԱՋի գինը՝ Պարսկաստանի մէջ։ Վեց շահին ոչ իսկ ընթացիկ ծախքերուն կը բաւէ, ներկայ սակով։

1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

1.— ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՈՒՂՂԱԿԻ ԹԵՐԹ ՍՏԱՆԱԼ Կ'ՈՒԶԵՆ, պիտի վճարեն տարեկան 200 ֆրանսական ֆրանք, օրուան սակով։

2.— ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ (Թաւրէզ քաղաք և շրջան) պիտի վճարեն իւրաքանչիւր թիւին 8 շահի։

3.— ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ ԳՆՈՂՆԵՐԸ պիտի վճարեն 10 շահի։

Այս առթիւ կը յայտնենք թէ՝ մէկ տարիէ ի վեր, ո՛ր եւ է գումար չենք ստացած Թեհրանէն եւ ուրիշ կարգ մը քաղաքներէ։

Ընդունելով հանդերձ դրամ փոխադրելու դժուարութիւնները, ստիպուած ենք այս վերջին ազդարարութիւնը ուղղել, այլապէս պիտի հարկադրուինք դադրեցնել թերթերու առաքումը 1932 Յունուար 31էն։

Ինչպէս հաղորդած ենք արդէն, ամբողջ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի համար մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ, ԹԱՒՐԻԶ։ Անոնք որ ուղղակի խմբագրութեան հետ կապուած չեն, կամ հնարաւորութիւն չունին որ եւ է ձեւով դրամ փոխադրելու, թո՛ղ հաճին մեր ընդհ. գործակալին հետ կարգադրել հաշիւները, ստանալով համապատասխան ընկալագիրը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՏՆԱՊԸ ՍԵՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 19 Դեկտ. (Սեփ. թղթ.).— Գործադրկութեան տագնա-պին առթիւ, այս ճակատի վրայ եւս նորէն «Ցառաջ»ն է որ սկսաւ գրողել հայ աշխատաւորին տա-ռապանքներով։

Ուրիշ գաղութներու կարգին ներկայիս մեր գաղութը եւս կը գա-լարուի աշխատանքի տագնապի ճի-րաններու մէջ։ Առելորդ պիտի ըլ-լար այստեղ մատնանշել գործա-րաններու անունները։ Այս ճարտար-արուեստի շրջանին մէջ չմնաց գործարան մը որ աղդուած չըլլար տագնապէն։

Օրը օրին կը բազմապատկուէր անգործներու թիւը։ Հայ գործա-զուրկներու թիւը այսօր քաղաքիս մէջ, աւելի շատ է քան ուրիշ տե-ղեր։ Ճատոնց է որ կը գործադրուի Ֆ.այն հարիւրին տասը օտար գոր-ծաւոր աշխատցնելու որոշումը։ Ա-ռանց այլեւայլի դուրս կը ձգուին օտար բանուորներ եթէ պէտք ունին, անոնց տեղը կը բերուին տեղացիներ։

Կ'աղաչէն, կը պաղատին, ցոյց տա-լով դժուարինը թէ, մենք գաղթա-կան, քաղաքական ապաստանեալներ ենք, ազատ երկիր չունինք որ կա-րենանք երթալ, «երախաներով ա-նօթի պիտի մեռնինք», անօգուտ, մարդիկ տրուած հրահանգը կը գոր-ծադրեն։

Ու կը ճամբուին, երախաներու ընտանիքի բազմազան հոգերով ծան-րաբեռնուած հայեր, երիտասարդ-ներ ու այսպէս չորին հետ թացն ալ կ'այրի։ Սէն Շամոնի գաղութին կեանքը ստացած է մռայլ կեանք մը։ Ինչպէս գրած էի, կառավարու-թիւնը նպաստ չի տար անխտիր բո-լոր օտարականներուն։ Թշուառու-թիւնը սկսաւ ծայր տալ։ Շատերը պարտքով կ'ապրին եւ ինչքա՜ն լաւ ցաւեր կան։ Մէկը 2-3 երախաներու տէր՝ մեծցուցած է զանոնք իր հա-մեստ աշխատանքով, իսկ այսօր չոր հացէ զատ չունի նաեւ տաքնալու կրակ, լուսաւորելու ճրագ։

Ուրիշ մը, զանակը սակորին դպած, պղտիկ «հայամաթլուսներու ձեռքէն բռնած, կը ներկայանայ քաղաքապետարան. «Զօրս ամիսէ ի վեր անգործ եմ, կամ երախանե-րուս հաց, եւ կամ ինծի գործ տուէք»։ Բայց ի զուր, փողոցի շունը աւելի յարգի է քան օտա-րականը։

Ո՞ւր են պահուած այս նեղ օ-րերուն Բարեգործական, Կրթասի-րաց, եւ զանազան ձայլը. Միու-թիւններ եւ անոնց յանձնախումբ-բերը, որոնք, տակաւին քանի մը ամիս առաջ, հայ տուներու դուռե-րը ափ կ'առնէին, փող հաւաքելու համար։ Արդեօք Մալաթիոյ Կրթա-սիրացը այս ուղղութեա՞մբ ալ իր անտարբերութիւնը ցոյց պիտի տայ, հակառակ անոր, որ Մալաթիացի անգործները աւելի շատ են, եւ ինչո՞ւ այս դժնդակ օրերուն։

Մինչեւ ե՞րբ այսպէս երեսի վրայ ձգուած, անտէր ու անտիրա-կան։ Չպի՞տի ունենանք որեւէ ձեռն-հաս մարմին մը, որ ճար մը, մի-ջին ճամբայ մը խորհէր այս անել կացութեան առջեւ։

Փարոններ, Էֆէնտիներ, հայ գոր-ծաւորի ալրուստի սիրոյն, ստեղծե-ցէք համերաշխութիւն, տալով ձեռք ձեռքի եւ կազմելով զօրաւոր Կեդր. Մարմին մը բաղկացած բոլոր խա-ւերէն։

Մ. Ագատ

ՑԱՏՆԱՊԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 16 դեկտ.— Մար-սէյլէն շոգեկառքով մօտ մէկ ժամ հեռաւորութեամբ, կոկիկ ու հնա-մենի տուներով ու ածխահանքերով եւ զանազան գործարաններով գիւ-ղաքաղաք մըն է Կարտանը, աւելի քան 20 հազար բնակչութեամբ, (չհաշուելով օտարականները)

Այս գաղութին մէջ Հայերու տեղաւորման գործը կը սկսի 1923 24ի շրջանին. միջն թիւը տալ քիչ մը դժուար է, որովհետեւ որեւէ ատեն մարդահամար կատար-ուած չէ։ Զգելով գաղութին կու-սակցական եւ հանրային աշխա-տանքները, կ'ուզէի քանի մը տե-ղեկութիւններ հաղորդել տնտեսա-կան տագնապի մասին։

Գաղած տեղեկութեանս համա-ձայն գործադրկութիւնը գրեթէ չէ ազդած այս շրջանին մէջ։ Կար-տանի մէջ կան երկու հանքածուխ եւ մէկ ալճալիւմինիոմ»ի հում նիւ-թեր պատրաստող գործարաններ։

Այս երեք ճիւղերուն մէջ ալ բաւական թիւով աշխատող հայ-րենակիցներ ունինք, որոնք երկար ատենէ ի վեր հաստատուած են այս բաժիններուն մէջ։ Եւ հետզհետէ նորեկներ ալ կուգան, քանի որ ներ-կայիս ուրիշ վայրերու մէջ ան-գործութիւնը փառաւորապէս տեղա-ւորուած է։

Փիւի Ֆիվէլ,—այստեղհաստատ-ուած է գաղութին մեծամասնութիւ-նը, բուն Կարտանէն հինգ քիլոմեթր հեռու։ Հոս է «վերի» հանքը։ Օրա-վարձերը գոհացուցիչ են։ Ներկայիս նոր բանուորներ կ'առնեն, աւելի շատ նախկին աշխատաւորներ։ Շա-բաթը վեց օր լման աշխատանք ու-նին։ Երկրորդ հանքը, Ամերիկացինե-րու կողմէ բացուած է 1927 – 28ին։ Այս տեղ ալ կան բաւական թիւով գործաւորներ։ Առ հասարակ գոհ են իրենց վիճակէն, թէեւ գործը վտան-գաւոր է։ Նոր բանուոր չեն առներ։ Երրորդ հաստատութիւնը՝ Ալիւմին է, կարգ մը լրացուցիչ բաժիններով հողէ ծանր փոշիներէ ալիւմինիոմի հում նիւթեր կը հայթայթուին։

Հոս ալ ունինք գործաւորներ, Իսէրէն եւ Կարտանէն ու իր շըր-ջաններէն։ Այս երեք հաստատու-թիւններն ալ իրենց աշխատաւոր-ներուն յատկապէս պատրաստած բնակարաններ տրամադրած են խոշոր եւ լաւ օդուէտ սենեակներ։ Ինչպէս տեսանք, անգործ հայրենակիցներ քիչ կան այս շրջանին մէջ, գրեթէ զանցառելի թիւ մը։ Համեմատելով այս գաղութը ուրիշ կարգ մը շըր-ջաններու հետ, բախտաւոր կրնանք համարել։

Լ. Կայաճանեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրու-թիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

Փաստն այն է որ Հալէպի մէջ, ղեկավարները յայտարարեցին թէ կը լքեն պայքարը, իրր Դամասկոսի հետ համերաշխութեան ցոյց, բայց այս յայտարարութիւնն ըրին քուէարկութեան գրասենեակներու փակումէն մէկ ժամ յետոյ, երբ համոզուած էին թէ քուէարկութեան արդիւնքը նպաստաւոր չպիտի ըլլայ իրենց համար։

Պէտք է աւելցնել թէ այս խառնակութեանց պատճառն է կուսակցութեանց պայքարը եւ թէ որեւէ տեղ, Ֆրանսայի դէմ ուղղուած ցոյցի մը կերպարանքը չառին։

Ապտիւլ Գատիր Քէմալի վիրաւուած

Ստամպոլէն տրուած լուրի մը համաձայն Սուրիոյ կառավարութեան հրամանով, Թուրք քաղաքականյանցաւորները եւ հայրենադաւեր հեռացուած են Հալէպէն եւ շրջականերէն։ Այս արտաքսման հետեւանքով, Ապտիւլ Գատիր Քէմալին եւս Պէյրութ փոխադրուած է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հոլանտա կը լքէ ոսկեդրամը.— Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, Լահէյի մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Հոլանտա եւս պիտի լքէ ոսկեդրամի դրութիւնը, ծափանէն վերջ։

Լոյտ Ջորճի նոր կուսակցութիւնը.— Անգլիական խորհրդարանի նախկին անդամ մը, թերթի մը մէջ կը գրէ թէ քայքայուած Ազատական կուսակցութեան պետը՝ Լոյտ Ճորճ հետու է բոլորովին անհաշտ ըլլալէ ներկայ կառավարութեան հանդէպ եւ թէ անոր ներկայ մտադրութիւնն է հիմնել նոր կուսակցութիւն մը, որուն անդամները տոգորուած ըլլան արմատական գաղափարներով։

Գինովութիւնը Ռուսիոյ մէջ.— Խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են արգիլել գործաւորներու գինովութիւնը՝ ժամուանց աշխատանքի ժամերուն մէջ։ Սակայն, հակիրճներն իրենք կուտան օրինակը գործաւորներուն։ Վերջերս քննիչ յանձնախումբ մը ղրկուած էր Խրիմի շրջանը, ուր վառելայի գործածութիւնը աւելի կը գործէ գործարաններուն մէջ։ Կէփէուի գործակալները գինով վիճակի մէջ ձերբակալած են այս յանձնախումբէն 8 անդամները։

Հիգլերեաններու աճաբեկլութիւնը.— Գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը պատրաստած է հիգլերեան կուսակցութեան ահաբեկչական գործունէութեան վիճակագրութիւնը։ 1929էն ի վեր, 1424 բռնութիւն գործած են ասոնք, զոհելով 62 սպաննալ եւ 3200 վիրաւորներ։

Հնգամեայ ծրագիրը.— Խորհրդային հաւատարմութեան մասին հետեւեալ թիւերը կը տրուին Նոյեմբերի մէջ։ Ռուսիա արտադրած է 4.900.000 թոնօ ածուխ, ուրեմն հարիւրին 76ընդամենայ ծրագրի նախատեսութեան։ Փարիզ՝ 2 միլիոն թոնօ, ծրագրին հարիւրին 70ը։ Մետաղագործութիւն արտադրած է 450 000 թոնօ ձուլածոյ եւ 467.000 պողպատ, ծրագրին հարիւրին 75ը եւ 67։ Հիւսկեղէն 157 միլիոն մեդրօ կտաւ եւ 8.100.000 մեդրօ բամպակեղէն։ Արտադրած է նաեւ 6.400.000 զոյգ կրկնակօշիկ եւ hօթ միլիոն զոյգ կօշիկ։

Հ. Յ Դ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահը, 22 Rue St. Victor, մեթրօ Մօպէռ - Միւթիւալիթէ.

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ. նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. քաղաքական ուղեգիծը. կը հրաւիրուին նաեւ շրջանի ընկերները:

ՏԷՍԻՆԻ վասպ. Հայր. միութեան Ալծիւ ֆանֆարի բացման հանդէսը որ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ այսշաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սինեմա Նուվէլթի մէջ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Արդութեան խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 20 Ave, Ville d'Avray, Շավիլ

Կը խօսի՝ Ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

«Հայոց դատը եւ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները»

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

վալանսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ

Մասնաւորաբար պատանիներու եւ երիտասարդներու համար

Այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ Հայ ժողովուրդը գաղութներու մէջ եւ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Համազասպ խումբի կողմէ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս
202 Rue Boileau, Ճանկէօզեանի ճաշարանին մէջ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ եւ խմբերգ, ճոխ պիւֆէ

Մուտք՝ այրերու 5 ֆր., կիներու 3 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը, Պ. Ժ. Զարուկեանի 10 Rue François Garcin, տպարան «Եփրատ» 34 Rue Villeroy եւ Ճանկէօզեանի Ճաշարանը, հանդէսին օրը կիչէն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին-Գարաճիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. միութեան կողմէ, 26 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն Horticultureի սրահին մէջ:

84 րիւ տը կրընէլ (Rue de Grenelle) Métro Rue du Bac

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԽԵԶՈՅԻ ԹՈՒԶԸ

ԽԱՂԱՄՈԼԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ — ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ

Մասնակցութեամբ՝ դերասանուհի Տիկ. Ս. Փափազեանի, եւ կարող ուժերու, Անակնկալներ՝ դերասան Պ. Արման Կօթիկեանէ եւ երգիչ Պ. Օրմանեանէ։

Եւրոպական եւ Արեւելեան պարերը կը սկսին կէս գիշերին, մասնակցութեամբ «Սանդրոսեան Ճազ»ի, ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 7.50 ֆրանք

Յետաձգուած է Տէսինի Հ. Յ. Դ. ցան բացման հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար դեկտ. 26ին։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչճաեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մերկեր Խաչճաեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նշան Պօլիկեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Փարիս Ճրեկլեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Սրբուհի Դրաճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Տիրուհի Պաղտասարեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Միսաքեան (Երուսաղէմ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչճաեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մ. Պետիկեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Թագուհի Վաճառականեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Մելքոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Նալպանդեան (Ամերիկա), արտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՈՎՍԱՆՆԱ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ

(ծնած 1858 մրտ. 24ին Գարտիզակ)

գառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 21ին։

Թաղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Fouquerolles (Oise)։

Շարժկառք՝ Gare du Nordէն առաւօտեան ժամը 6.30ին, եւ իջնել՝ Bresles.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով ներկայս իբր

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Անիէռ Գուա Քոլոնպի դասախօսական ժողովը։

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր չորեքշաբթի իրիկուն 8.30ին գրադարանի սրահին մէջ, 262 Rue Duguesclin։

ՌՈՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբին դասախօսական ժողովը, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հայ Օրիորդ մը, որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն, կը փնտռէ որեւէ գործ պաշտօնատան կամ վաճառատան մէջ, դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

6.— ՀԱՅ... ՏԵՐՎԻՇ ՄԸ

«Երէկ իրիկուն ալ 3 պատճառգիր ցրուեր էր։ Կանչեցէք, հարցաքննեցէք զինքը։»

Ներս բերին տերվիշը։ Երկայնահասակ, կապուտաչուի, մոխրագոյն մօրուքով մարդ մըն էր։ Ո՞ւր տեսած եմ արդեօք այս մարդը։ Կը ճանչնէի։ Այո՛, տեսած էի այս դէմքը, այս աչքերը, չէի խաբուեր, սակայն ո՞ւր, եւ ե՞րբ։ Պահած էի հին եւ նոր կոմիտէճիներուն լուսանկարները, ճանաչելու նպատակով ալպոմ մը շինած։ Սաի ալպոմը եւ քննութեան սկսայ։ Ահա գտայ։ Որքան կ'ուզէ թող փոխէ զգեստները, ինչ ձեւ կ'ուզէ թող տայ իր դէմքին, բայց երբեք չեն փոխուիր աչքերը։ Աչքերուն վկայութիւնը շատ կարեւոր է ոստիկանական գործերու մէջ։ Այս մարդը Էօրնէկցի Թովհաննէսն էր։ Սկիւտարի Հնչակեան կոմիտէին յանձնարարութեամբ, պարզապէս ու միայն խռովարարական նպատակներով, վարդապետի սքեմ առած էր եւ Խաղ անունով եկեղեցականներու շարքն էր մտած։

Առջեւս դրի լուսանկարը, յետոյ ըսի սարսափելի կոմիտէճիին, որ թէվլէվիի կերպարանք ծոած՝ կանգնած էր առջեւս։

— Բարի լոյս (ֆրանսերէն), Հայր Խաղ։ Կարծեմ շատ կը սիրէք ծպտուիլ երբեմն միւսլիման տերվիշի պէս, երբեմն ալ վարդապետի պէս։

Պատասխանեց.

— Իմ անունս Հայր Խաղ չէ։ Փա՛ռք Աստուծոյ, ես միւսլիման եմ։

— Իրա՞ւ կ'ըսէք։ Սակայն դուք շատ կը նմանիք Էօրնէկցի Թովհաննէսին (Ցոյց տալով լուսանկարը)։ Ահա՛ այս մարդուն։ Այնպէս չէ՞, չի՞ նմանիր։

— ....

— Պատասխան տուէք։ Կարեւոր գործ ունիմ։ Արդէն դուք ալ կարեւոր գործեր ունիք։ Երէկ իրիկուն նամակ ցրուեր էիք Գարակէօզեան Տիգրանի, Սեպուհի, Համեանի տուները, թերեւս դեռ ուրիշ նամակներ ալ ունիք ցրուելիք։ Ուրեմն ժամանակ չանցընենք։ Շուտ պատասխանեցէք։

— Այլ եւս տալիք ի՞նչ պատասխան ունիմ։ Ամէն բան գիտէք։ Այո՛, անունս Թովհաննէս է, ես եմ Հայր Խաղը։

— Դո՞ւն չէիր որ եկեղեցիին մէջ պահեցիր ոստիկան Մարգարի սպաննիչը, Խաչիկը։

— Այո՛, ես էի։ Սակայն ինձմէ աւելի, եկեղեցիին աւագ պաշտօնեաներէն Տէր Խաչատուրն ու Արսէնն էին, որ պահեցին զայն։ Ես դեռ քանի մը օրուան եկեղեցական մըն եմ։

— Լա՛ւ, բայց ինչո՞ւ ծպտուեցաք, եկեղեցական դարձաք։

— Ինչո՞ւ, որպէսզի Հայոց բոլոր թշնամիները, ձեզ ալ միասին, «Ժամբրենք» աշխարհի երեսէն։ Ո՛հ, դո՛ւք եւ Սուլթանին քարտուղարը Արաբ Իզզէ՛թը, չէք կրնար երեւակայել թէ ի՛նչ վիճակի պիտի ենթարկուիք, երբ մեր կոմիտէին ձեռքը հասնիք։

— Լա՛ւ, լա՛ւ, Աստուած ձեզի օգնական։ Ե՞րբ պիտի յայտարարէք յեղափոխութիւնը։

— Շատոնց յայտարարուած է յեղափոխութիւնը։ Եւ կը շարունակուի ներկայիս։ Մեր կոմիտէն պիտի տանի յաղթանակը։ Մենք, հայ ազգը, պիտի շահինք յաղթութիւնը։

Խուզարկել տուի կոմիտէճիին վրայ-գլուխը։ Երեւան եկաւ քանի մը «Դրօշակ»։ Այդ թերթերուն մէջ ծանր բաներ գրուած էին Արաբ Իզզէթի եւ իմ անձիս մասին։

Արդարեւ Արաբ Իզզէթ փաշա լուրջ աշխատանք տարաւ հայ յեղափոխական շարժումներուն դէմ, կրցաւ յաղթահարել բոլոր վարչական անկարութիւններուն, որոնց կը ծագէին Ապտիւլ Համիտի վախկոտութենէն, եւ զինուորական ուժերու միջամտութիւնը հրաւիրեց հայ յեղափոխական շարժումներու դէմ։ Եթէ ապահովուած չըլլար մեր զինուորական ուժերուն միջամտութիւնը, անպայման Զէյթունի, Վանի, Էրզրումի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ Հայոց կռիւները պիտի վերջանային Հայոց յաղթութեամբ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ «ԴՐՕՇԱԿ» ԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

1 Նոյեմբեր 1895 թուակիր խմբագրականէն. —

—«Թրքահայաստանէն առնուած լուրերը սարսուռ կ'ազդեն ձեզի։ Սուլթանը ընդհանուր ջարդ կազմակերպած է ամէն կողմ։ Թրքահայաստանի մէջ բազմաթիւ Հայերու տուները հրկիզուեցան, բազմաթիւ ընտանիքներ ջնջուեցան։ Հարիւր հազարներով Հայուհիներու պատիւը բռնաբարուեցին կամ զանոնք բնաջինջ ըրին։ Եւ դեռ կը շարունակուին այս բարբարոսութիւնները։ Անբակ տուները կը ծխան տակաւին։ Մովու ալիքներուն նման արիւն կը հոսի։ Սակայն թշնամին չյագեցաւ երբեք։ Կազմակերպուած ձեւով եւ մեթոտով կը շարունակէ բնաջնջել Հայերը։

«Դէպքերուն այս ընթացքին պատճառով, եւրոպական մեծ պետութիւնները իրենց նաւատորմը ղրկեցին դէպի թրքական ջուրերը։ Սակայն այդ նաւատորմը պարզապէս հասակ ցուցուց եւ յետոյ զուր անցաւ։ Այնպէս որ Սուլթանին զինուորները չդադրեցուցին Հայոց կոտորածը։

«Եւրոպական մեծ պետութիւններէն ոմանք կ'ուզեն հարուած մը իջեցնել Սուլթանին տիրապետութեան, սակայն չեն կրնար տակաւին համաձայնիլ իրենց իրենց միջեւ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	8 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

[redacted]Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 274 256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1931

24 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1759

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐԸ

Գիշերային նիստի մը մէջ, ինչ որ կը նշանակէ բացառիկ ստիպողականութիւն, Երեսփ. Ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց «Ազգային բանուորութեան պաշտպանութեան օրինագիծը» որ հիմա Ծերակոյտին վաւերացումը կը սպասէ, վերջնական օրէնք դառնալու համար։

Երէկ տուած էինք օրինագծին գլխաւոր կէտերը։ Պէտք է հրատարակենք նաեւ կատարուած կրճատումները, աւելի որոշ գաղափար տալու համար տիրող մթնոլորտի մասին։

Այնպէս ինչպէս քուէարկուած է օրինագիծը, չափազանց աւելորդ են սոյն ումեները։ Եւ հաւանական չէ որ Ծերակոյտը մեծ բարեփոխութիւններ մտցնէ։ Առանց նոր օրէնքին ալ, արդէն կը գործադրուի անոր ոգին, տագնապին սաստկացումէն ի վեր։

Բայց միեւնոյն ատեն, սխալ պիտի ըլլար խուճապի մատնուիլ եւ գլուխը կորսնցնել իր սեղմումներուն առջեւ։ Օրէնքը ունի բաց դուռներ, որոնցմէ կարելի եղածին չափ օգտուելու համար անհրաժեշտ է արթնութիւն եւ մանաւանդ հաւաքական աշխատանք։

Այսպէս, եթէ օրինագծին Ա. յօդուածը յստակապէս կը սահմանէ պետական ձեռնարկներու, հանրօգուտ շինութեանց, ատենաբաններու եւ կապալառութեանց մէջ գործածելի օտարականներու թիւը — 100ին 10 — դուռները բոլորովին չի փակեր մասնաւոր, ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ձեռնարկներու մէջ։

Այդ կարգի գործերու համար կառավարութիւնն է որ, մասնաւոր հրամանագիրներով, պիտի սահմանէ օտար աշխատաւորներու համեմատութիւնը։ Եւ սահմանումը պիտի ըլլայ համաձայն իւրաքանչիւր արհեստի եւ շրջանի պահանջներուն։

Այս կէտը որոշապէս կը բացատրէ երրորդ յօդուածը, որ անոր լրացուցիչն է։ Համաձայն այդ յօդուածին, մասնաւոր հրամանագիր մը պիտի ճշդէ այն պայմանները որոնց համաձայն պիտի գործադրուին օրէնքին տրամադրութիւնները եւ կարելի պիտի ըլլայ շեղումներ կատարել։ «Այս շեղումները պիտի թոյլատրուին համաձայն շրջանի եւ արհեստի տեսակին»։

Այս լրացուցիչ կէտին քուէարկութեան ատեն, Լուի Մառէն, նախկին նախարար մը, բացատրեց թէ ինք մասնաւոր կարեւորութիւն կուտայ իւրաքանչիւր գործի տեսակին համեմատ օտար բանուորներու թիւը սահմանելու քաղաքականութեան։

— «Միեւնոյն տեսակի արհեստին մէջ, գործեր կան որոնց համար բացարձակապէս աւելորդ է դիմել օտարականներու. այդ կարգի գործերուն համար պէտք է զերոյի վերածել օտարներու համեմատութիւնը. յետոյ կան գործեր որոնց համար անհրաժեշտ են օտար մասնագէտները, գոնէ ժամանակի մը համար. եւ կան գործեր ուր օտարականները կը մնան առանց մրցակիցի, որովհետեւ այժմ չկան ֆրանսացի բանուորներ որ ուզեն անոնց տեղը բռնել»։

Եւ յօդուածը քուէարկուեցաւ այս հասկացողութեամբ։

Ուրեմն, այն գործերը զորս Ֆրանսացին չի կրնար կամ չուզեր կատարել, բաց կը մնան օտարականներուն առջեւ։

Արդ, այսպիսի գործեր շատ կան եւ նոյնիսկ կան գործեր որոնց մէջ առէն օտարական չաշխատիր։ Օրինակ՝ մետաքսի մանարաններու գործը, իր բազմազան ճիւղաւորումներով։

Այսպիսի պարագաներու մէջ, վարչական իշխանութիւնն է որ պիտի սահմանէ չափը, խորհրդակցելով համապատասխան կազմակերպութեանց եւ գործարանատէրերուն հետ։

Եւ այստեղ է որ անհրաժեշտ կը դառնայ հաւաքական աշխատանքը,— դիմում՝ վարչական իշխանութեան, կարելի եղածին չափ լայն տեղ ապահովելու համար։

Դժբախտաբար, մենք դիմումներու ձեւն ալ չսորվեցանք։ Չվարժուեցանք մէկ ճակատով ներկայանալ այսպիսի պարագաներու մէջ։ Մինչդեռ մեր բախտակից Ռուսերը, որոնք միեւնոյն հոգերն ունին, կը գործեն, կը գործակցին կատարեալ միաբանութեամբ։ Առանց դաւանանքի խտրութեան եւ առանց քինախնդրութեան։

Յետոյ, կան Գ. յօդուածով նախատեսուած բացառութիւնները — «նախապատուութեան» արժանի համարուած օտարականները, որոնց գլուխը կը գտնուին «քաղաքական ապաստանեալները» (Réfugiés politiques)։

Մեր հասկցած «հայմաթլոս»ն է այս,— տարագիր, զաղթական, փախստական- կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք։

Բացատրութիւնը չի նշանակեր անպատճառ Հայ կամ Ռուս։ Կա՛ն եւ Իտալացի. յհն. սերպ «ապաստանեալներ»։ Եւ երեսփոխան մը առաջարկեց ուրիշ դիւրութիւններ տալ այս ընտանիքին։ Աշխատանքի նախարարը դիտել տուաւ թէ բաժանակարգին։ Աշխատանքի նախարարը ընդդիմացաւ. իրաւագիտական ճիշդ ըմբռնում մը չարտացոլեր «բարեացակամութեան» յայտներ, եւ խնդրեց կառավարութեան «բարեացակամութեան» վստահիլ այս խնդիրը։

Ուրեմն, այստեղ ալ ունինք բաց դուռ մը, կարելի օգտուելու համար, ներքին կը բաւէ որ—կրկնե՛նք երրորդ անգամ— նկրտումները քաղելու համար։ Կը բաւէ որ—կրկնե՛նք երրորդ անգամ— Միաբերան եւ միակարծիք կարենանք դատ պաշտպանել հաւաքաբար։ «Միաբերան եւ միակամ, եւ ոչ թէ «մենք մեզի, դուք ձեզի»։

Տակաւին առիթ կ'ունենանք աւելի պարզաբանելու շատ մը կէտեր։ Կարեւորը այն է որ ըմբռնենք նոր կացութիւնը եւ պատրաստուինք լուրջ ինքնապաշտպանութեան։ Կեանքի. Ոչ կռիւ է։ Մեր սեւ աչքերը չեն որ հաց ճարել պիտի տան։ Ոչ ալ «հայասիրական» միամտութիւնները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ճանկէրեան կը ճառէ

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Անցեալ հինգշաբթի, Ներգաղթի պատուիրակ Գ. Դ. Ճանկէրեան բանախօսած է Ալֆորվիլ-եկեղեցիին մէջ, բազմաթիւ ոստիկաններու եւ ոստիկաններու հսկողութեան տակ, որոնք չորս կողմէն պաշարած էին եկեղեցին։ Ներկաներուն մէջ ներգաղթողներէն զատ, կային քանի չափ յայտնի համայնավարներ։

Որեւէ դէպքի առիթ չտալու համար, եկեղեցիին երկու դռները կեցած ոստիկանները կը խուզարկէին ներս մտնողները։ Քանի մը հայ համայնավարներու գրպանէն փոքր դաշոյններ գտնուած են. Ուրիշներու քովէն ալ ոստիկանական փոքր գաւազաններ գտնուած են։

Հակառակ անոր որ բանախօսութիւնը կազմակերպող մարմինը եւ Գ. Դ. Ճանկէրեան խօսք տուած էին մի միայն ներգաղթի մասին տեղեկութիւններ տալ, հաւաքոյթը վերածած են համայնավարական ցոյցի եւ երգած են համայնավարական երգեր։

Թուրքիա մաքսանենգութեան դէմ

18 ԴԱՍՏԱՐԱՆՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Մաքսանենգութեան դէմ պայքարելու համար յանձնաժողով մը կազմուեցաւ դատական գործավարութեան մէջ։ Այս մարմինը իր ծրագիրը պիտի աւարտէ յառաջիկայ շաբթու։ Մաքսանենգները մինչեւ 10.000 ոսկի տուգանքի եւ մինչեւ տասը տարուան բանտարկութեան պիտի ենթարկուին։

Սահմանագլուխի շրջանակներուն մէջ պիտի կազմուին 18 դատարաններ՝ մաքսանենգները դատելու համար։ Ամէն պարագայի, մաքսային վարչութիւններն են որ տուգանքի քանակը պիտի ճշդեն։

Ներքին խորհրդարանական խմբակը խորհրդակցութեան նիւթ ըրաւ, կուսակցութեան երեսփոխան յանձնաժողովին կողմէ, մաքսանենգութիւնը արգիլելու համար ճշդուած միջոցները՝ որոնք հետեւեալներն են.— Խիստ հակակշիռ մաքսատուններու մէջ, բարեկարգել սահմանագլուխներու մաքսային դէտերու կազմակերպութիւնը, ծանուցումներու կողմէ ձեռք առնուելիք արգիլիչ միջոցներ եւ դատական անհնարին միջոցներ։

Նշմարեալ յանձնաժողովը հետեւեալ կերպով ճշդած է երկրին մէջ կատարուած մաքսանենգութիւնը.—

Թուրքիոյ մէջ սահմաններու վրայ եւ ծովեզրին մէջ երկու տեսակ մաքսանենգութիւն կը կատարուի։ Բուռն միջոցներ ձեռք պիտի առնուին հարաւային սահմաններուն վրայ։ Մաքսային դէտերու ջոկատներ, ֆորտեր եւ ռազմիկ գինուորներ պիտի դրուին սահմաններուն վրայ։ Բոլոր ասոնք զինուած պիտի ըլլան զինուորական վերջին միջոցներով։

Մաքսանենգները պիտի դատուին մասնաւոր դատաւորներու կողմէ եւ ամենաարագ կերպով։ Այս դատաւորները բարձր թոշակ պիտի ստանան։ Պիտի խստացուին պատժական օրէնքները մաքսանենգներու մասին։

Խիստ հսկողութեան մը ենթակայ պիտի ըլլան նաեւ մաքսային վարչութիւնները։ Մաքսային գործառնութեանց քննիչներ պիտի նշանակուին։ Բացի այս միջոցներէն, խուզարկութեան լայն իրաւասութիւն պիտի տրուի պաշտօնեաներուն։ Պաշտօնեայ չգտնուած տեղերը ժանտարմներն իսկ իրաւունք պիտի ունենան տուները խուզարկելու։

Ֆրանքօ-խորհրդ. բանակցութիւնները

Դաշինքը դեռ չէ կնքուած

Ֆրանսական օրաթերթ մը մէկ քանի օր առաջ կը հաւաստէր թէ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ, կնքուած է ոչ-յարձակման դաշնագիր մը։ Այս լուրը հերքուեցաւ պաշտօնապէս։

Այս մասին, Վարշաւիայէն կը հեռագրեն.— Լեհ պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին մասին, շաբաթներ ճիշդ տեղեկութիւններ ստացուած ըլլալով. Ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագրի նախագծին հրատարակումը նոր բան մը չէ սորվեցուցած իրենց։ Փարիզի եւ Վարշաւիոյ մէջ, ֆրանսական կառավարութեան կամ անոր ներկայացուցչին կողմէ տրուած հաղորդագրութիւններէն զատ, կը յիշուի թէ ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագրին բնագիրն իսկ, քանի մը շաբաթ առաջ առաջարկուեցաւ Մոսկուայի մէջ, լեհ գծապահին, իբր կարելի բանաձեւ. լեհ-ռուսական դաշինքի կնքման նպատակով։

Կ'ըսուի վերջապէս թէ, Լեհաստանի արտաքին նախարարին համոզումն է, որ տեղի պիտի ունենայ յունուարի սկիզբները. Թոյլ պիտի տայ Լեհաստանի քաղաքական շահերու միջեւ. Ռումանիոյ նախարարներուն հետ, քանի որ Ռումանիոյ և Ֆրանսայի դաշնակից ըլլալով, Լեհաստան միշտ այս վերջիններու տեղեակ կը պահէ իր կատարած բանակցութիւններէն։

Իսկ Պերլինէն այս բանակցութեանց մասին կը հեռագրեն.—Փարիզեան թերթի մը կողմէ ֆրանքօ-խորհրդային ոչ-յարձակման դաշինքի մը նախագծին հրատարակումը, այն առթիւ թէ արդէն օգոստոս 21ին նշանագրուած է Փարիզի մէջ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց Գերմանիոյ մէջ։

Գերման թերթերը կը գրեն թէ այս դաշնագրին վերջնական կարեւորութիւն չեն տար եւ գիտակցուած թէ այդ դաշնագրին հիմն իսկ—այսինքն՝ տնտեսական հարցերու շուրջ համաձայնութիւնը, դեռ չէ իրականացած։

Իրաքի խռովական ըմբոստութիւնը

Իրաքի քրտական ըմբոստութեան մասին Պաղտատէն կը տրուին հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—Լեռնային շրջաններու մէջ բնակող ցեղախումբերու վէճերուն հետեւանքով, կառավարութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել եւ զօրագունդ մը ոստիկանական ուժերու օգնութեամբ, մեկնեցաւ հետապնդելու Շէյխ Պարզանի կուսակիցները։ Տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, սպայ մը եւ 13 զինուորներ սպաննուեցան։ 9 վիրաւորներ կան։

Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ ըմբոստներու կորուստներն են 20 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր։

Զինաթափութեան համագումարը

ՅԵՏԱՁԳՄԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

Հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէ թէ հաւանական կը նկատուի որ անգլիական կառավարութեան պահանջով, զինաթափութեան համագումարին բացումը յետաձգուի մէկ քանի շաբաթ։ Թոքիոյի անգլիական դեսպանը Ճափոնի կառավարութեան յանձնած է գրութիւն մը, որով Անգլիա Ճափոնի տեսակէտները կ'ուզէ գիտնալ համագումարի յետաձգման մասին.— Անգլիական կառավարութիւնը իր այս գրութեան մէջ կը յայտնէ թէ, թէեւ յետաձգումը կրնայ յոռի մեկնութիւններու տեղի տալ, սակայն, փետրուար 2ը որ նշանակուած է իբր բացման թուական, կրնայ չյարմարիլ կարգ մը պետութեանց, քանի որ հատուցումներու հարցին վերաբերեալ խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ յունուարին եւ միւս կողմէ, Ֆրանսա եւ Գերմանիա նոր ընտրութեանց կը պատրաստուին։

Անգլիա, Ճափոնի կառավարութենէն կը խնդրէ որ այս մասին իր կարծիքը յայտնէ։ Այս վերջինը որ զինուորական եւ նաւային իշխանութեանց կարծիքը պէտք է առնէ, տակաւին չէ ճշդած իր պատասխանը։

Միւս կողմէ սակայն, Լոնտոնէն տրուած հեռագիր մը կը հերքէ Անգլիոյ վերագրուած այս լուրը եւ կը յայտնէ թէ անցեալ շաբթու անգլիական կառավարութիւնը իր արտասահմանի ներկայացուցիչներուն հրահանգած է յարաբերութեան մտնել կառավարութեանց հետ, նախապատրաստական խօսակցութիւններով դիւրացնելու համար զինաթափութեան համագումարին նախագահին Հէնտըրսընի գործը։

Փարիզաբնակ Սուրիացիներու բողոքը

Փարիզաբնակ արաբ Սուրիացիներու Ընկերակցութիւնը հետեւեալ բողոքը յանձնած է մամուլին.— Փարիզի Արաբ Սուրիացիներու Ընկերակցութիւնը բուռն կերպով կը բողոքէ ընտրական ազատութիւնը խափանող միջոցներուն դէմ (թեկնածուներու հակակշռի իրաւունքի բռնաբարում ապառնալիքներ, ձերբակալումներ, զինեալ միջամտութիւններ) որոնց դիմած է ծարզպանութիւնը, պատասխանատուութիւնն ստանձնելով։

Ընկերակցութիւնը կը ճանաչէ այս ապօրէն միջոցները որոնք կը խաթարեն ժողովրդային կամքի արտայայտութիւնը և երկու երկիրներուն միջեւ համաձայնութեան ամէն յոյս կը փճացնեն։ Եւ կը հրաւիրէ արտաքին նախարարութիւնը որ վերջ դնէ այս անարդար միջոցներուն, որոնք կը բռնաբարեն սուրիական ազգին իրաւունքները։

Փոթորիկ եւ առատ ձեան տեղ ցուրտ

Շաբաթէ մը ի վեր Ֆրանսայի ամէն կողմը կը տիրէ սաստիկ ցուրտ մը։ Ցուրտին հետեւանքով մեռնողներ կան նոյն իսկ Փարիզի մէջ։ Շատ մը տեղեր ձիւն կը տեղայ։

Ատլանտեանը փոթորկած է։ «Թոսքանիա» շոգենաւը որ փոթորիկի բռնուած էր, գէշ ժամեր անցուց։ Հսկայ ալիք մը խուժեց նաւուն վրայ սպաննելով ճամբորդներէն մէկը եւ վիրաւորելով 35 ուրիշներ։

Թունուզի Թալլա կոչուած վայրին մէջ, երկու մեթր բարձրութեամբ ձիւն նստած է։

Հնդկական գրգռութիւնները

Ալլահապատի մէջ ձերբակալուեցան չորս ազգայնական պետեր, այն պահուն երբ կը պատրաստուէին խօսք առնել հաւաքոյթի մը մէջ, յորդորելու համար գիւղացիները, որ չվճարեն իրենց վարձքերը։

Անմիջապէս ալ դատաստանի ենթարկուեցան եւ դատապարտուեցան 6 ամիս բանտարկութեան։ Բազմաթիւ գիւղերու եւ հնդիկ համագումարի կեդրոնատեղիին մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին, ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտական մամուլի օրէնքը.— Փոր-Սայիտի մէջ հրատարակուող յունական թերթ մը, զաղրած էր համաձայն եգիպտական մամուլի օրէնքին, կառավարութեան դէմ թշնամական գրութիւններ հրատարակած ըլլալով։ Այս զաղարման դէմ թերթը դատ էր բացեր Մանսուրայի խառն դատարանին առջեւ, որ թերթին իրաւունք տալով, 2850 եգիպտական ոսկիի վնասուց հատուցում էր վճռեր։ Այս վճիռը կը նշանակէ թէ խառն դատարանները չեն ճանչնար եգիպտական մամուլի նոր օրէնքը։ Կը սպասուի որ այս վճռին հետեւանքով, կարգ մը օտար թերթեր որոնք դադրեր էին հրատարակուելէ, իրենց կարգին դատ դիմեն ընդդէմ կառավարութեան։

Իշխանական մահ մը.— Թուրքիոյ նախկին Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտի թոռը իշխան Իպրահիմ Թէվֆիք մեռաւ Նիսի մէջ, սրտի հիւանդութեան հետեւանքով։

Վկայութիւն մը թուրքերուն դէմ.— Ֆրանսացի երիտասարդ վիպագիր եւ գեղագէտ Մորան Գրեց Les Nouvelles Littéraires ի մէջ կը յայտնէ.— Պատերազմէն ի վեր լքեցի մարդանքը։ Տարտանէլի մէջ, թուրքերը գիտ այնքա՛ն չարչրկեցին որ, այսօր, չեմ կրնար վերադառնալ ֆութպոլ խաղալու եւ վազելու իմ սենեակս։

ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՐՋ

ԽՄԲ.— Հրատարակելով մեր աշխատակցին այս գրութիւնը, կ'ուզէինք դիտել տալ.—

1. Ճիշդ է որ մինչեւ հիմա դրուած պատասխաններուն մէջ աւելի շատ կոպիտ կիրքն է որ կը խօսի, բայց կա՛ն նաեւ որոշ լուսաբանութիւններ՝ դրուած հարցերու մասին:

2. Հայրենիք ամսագրի հրատարակած փաստերը մեծ մասով պատմական արժէք ունին եւ իրենց կարգին կը կարօտին լուսաբանութեան:

3. Միակ ելքը, այո՛, մասնաւոր ատեանն է այս փշոտ — եւ անժամանակ — հարցին լուծման համար, ինչպէս գրած ենք առաջին:

Ցակաւին առիթ պիտի ունենանք անդրադառնալու:

Գրական Ակումբի դեկտեմբեր 19ի հաւաքոյթը նուիրուած էր Արփիար Արփիարեանին: Գ. Լեւոն Բաշալեանը գեղեցիկ եւ վերին աստիճանի հետաքրքիր ձեւով ներկայացուց հայ անուանի հեղինակի կեանքը եւ, որոշ չափով էլ, գրական գործը: Սովորականէն աւելի բազմութիւն էր հաւաքուած: Հայկին ճարդիկ, որ առաջին անգամ էին ոտք կոխում Ակումբի սրահը: Ն. դա հասկանալի է: Վերջին ամիսներին հանրային կարծիքը վերսկսել է յուզել Ա. Արփիարեանի խնդրով:

Նախ, մէկ գեղեցիկ հատորով հրատարակեց Արփիարեանի երկերի որոշ մասը եւ, այդպէսով, հայ ընթերցող հասարակութեան առջեւ Արփիարեանը վերակենդանացաւ որպէս գրագէտ: Եւ երկրորդ «Հայրենիք» ամսագրում ընկ. Վրացեանի կողմից հրատարակութեան տուեցին Արփիարեանի յեղափոխական-քաղաքական գործունէութեանը վերաբերող մի շարք վաւերագրեր, որոնք գալիս են լուսաբանելու հանրային գործիչ Արփիարեանի կեանքի մէկ մութ կէտը:

Բանախօս Գ. Բաշալեան նկարագրեց քաղաքական, ընկերային եւ վարչական այն պայմանները, որոնց մէջ սկսել է իր գրական-յեղափոխական գործունէութիւնը Արփիար Արփիարեանը: Ապա մէկիկ-մէկիկ ներկայացուց կեանքի այն փուլերը, որոնցմով անցել է Արփիարեանը՝ մինչեւ իր ողբերգական վախճանը: Իսկ ինչ վերաբերում է Արփիարեանի կեանքի մութ կէտին, բանախօսը դրա վրայ կանգ չառաւ, բացի ծանօթ մեղայագիրը ստորագրելու խնդրից, որ, ըստ Գ. Բաշալեանի, որեւէ կարեւորութիւն չներկայացնող մէկ դէպք է:

Ընկ. Ջամալեանը փորձեց բանախօսին մղել դէպի Արփիարեանի հասցէին եղած մեղադրանքի լուսաբանութիւնը, սակայն, Գ. Բաշալեանը յայտարարեց, որ իր նիւթից դուրս է այդ խնդիրը, միաժամանակ պատրաստակամութիւն յայտնելով հարկ եղած դէպքում տալ պահանջուած լուսաբանութիւնները: Ի հարկէ, խնդիրը դրանով չփակուեց եւ ունկնդիր հասարակութիւնը սրահէն հեռացաւ մեծ հարցականի տակ:

Ունկնդիրների մէկ մասն այն համոզումն ունի, որ Արփիարեանը Թուրք ոստիկանութեան հետ որեւէ կապ չէ ունեցած եւ նրա դաւաճանութիւնը հաստատող փաստաթղթերի իսկութիւնը չի ապացուցուած եւ միանգամայն անհիմն են եղած մեղադրանքները: Իսկ ինչ վերաբերում է մեղայագրին, ունկնդիրների այդ մասը համամիտ է Գ. Բաշալեանի հետ եւ գտնում է որ տուեալ պայմաններում Արփիարեանն այլ կերպ վարուել չէր կարող եւ մեղայագրի հրատարակումը որեւէ անդրադարձում չէ ունեցած այն ժամանակուայ հանրային կարծիքի վրայ: Մանաւանդ, որ նման մեղայագիր ստորագրած են եւ ուրիշներ:

Միւս մասն էլ, նկատելով որ գոյութիւն ունին մեղադրող փաստեր եւ դեռ այդ փաստերը չեն հերքուած ու Արփիարեանին պաշտպանողներն էլ հակառակը չեն ապացուցած, իրենց իրաւունք են վերապահում կասկածներ ունենալ՝ մինչեւ խնդրի վերջնական լուսաբանումը: Մեղայագիրն էլ չեն արդարացնում այն պարզ պատճառով, որ ոչ մէկ կացութիւն ու պայման չեն կարող հարկադրել յեղափոխական կազմակերպութեան ղեկավարին՝ դիմել նման քայլի եւ թուլամորթ ընթացքով վարկաբեկել ազգային մէկ շարժում: Մանաւանդ, որ Արփիարեանի կուսակից ընկերներից շատերը հրաժարուել են նման վարկաբեկիչ արարքից ու աքսորի ճամբան բռնել (Մուրատ եւ ուրիշներ):

Կարծում եմ, որ ընկ. Վրացեանի կողմից Արփիարեանի խնդրի շուրջ եղած վաւերագրերի հրատարակութիւնը լաւ առիթ է, որպէսզի այդ խնդիրը միանգամ ընդմիշտ լուծում ստանայ: Եթէ մտածողներ կան, որ դա ազգային պատմական գործ է, ապա յիշեցնեմ է ճառանել, որ դէպքերը տեղի են ունեցած մեզնից 30—40 տարի առաջ եւ մեր սերունդն արդէն «պատմութիւն» է: Պէտք է օգտուել այն բանից, որ դեռ եւս Արփիարեանի գործակիցներից, կուսակիցներից ու ժամանակակիցներից շատերը ողջ են եւ հնարաւորութիւն ունեն լոյս սփռել խնդրի վրայ ու իրենց վկայութիւններով ու ձեռքի տակ ունեցած փաստերով մաքրել սեւ արատը հայ մեծանուն գրագէտի ճակտից կամ վերջնականապէս հաստատել Արփիարեանի դաւաճանութիւնը, որպէսզի նա իր բուն տեղը գտնի մեր վերջին յիսնամեակի պատմութեան մէջ:

Մինչեւ այժմ Արփիարեանի խնդրի շուրջ արտայայտուել են ընկ. Վարանդեանը, ընկ. Պարսամեանը եւ Գ. Գ. Թէքէեան, Բաշալեան եւ Ցոնապետեան: Ընկ. Վարանդեանն անցողակի մեղադրանք է կարդում ընկ. Վրացեանին, առանց հակառակը ապացուցանելու որեւէ փաստ տալու: Ընկ. Պարսամեանը Արփիարեանի արարքը վերագրում է «մարդկային տկարութեան»: Երբ հրապարակի վրայ կան լուրջ փաստեր, դուռ հոգեբանական վերագրումներով խնդիրը չի լուսաբանւում: Այնպէս որ, ընկ. Պարսամեանի վերագրումը լոկ անհատական կարծիք է: Գ. Թէքէեանը փորձում է Արփիարեանին պաշտպանել հայհոյանքներով ու խնդրի չորս բոլորը պտոյտ գալով՝ առանց կարենալու խորքը թափանցել ու լուրջ փաստեր ներկայացնել: Գ. Բաշալեանի գրածը ընկերական զգացմունքի ու յուզմունքի արտայայտութիւն է, հայհոյանք չկայ, բայց եւ ոչ մէկ փաստ: Գ. Ցոնապետեանը առաջին յայտարարում է, որ Արփիարեանը եղած է «ներքին համոզմամբ հակայեղափոխական, թէեւ զգացումով մինչեւ ազգասէր՝ ամէն հայի նման»: Գ. Ցոնապետեանը դեռ չէ տուած իր վերջին խօսքը:

Ինչպէս տեսանք, ընկ. Վրացեանի հրապարակած փաստերից եւ ոչ մէկը չի հերքուած: Ձեւով, զգացմունքով ու ենթադրութիւններով անհնար է նման լուրջ եւ կարեւոր մէկ խնդիր լուսաբանել: Արփիարեանը մնում է կասկածանքի տակ: Ահա թէ ինչո՛ւ ես ինձ իրաւունք եմ համարում երիտասարդ սերունդի անունից պահանջել, որ այդ խնդիրը վերջնապէս լուսաբանուի:

Երկու միջոց կայ: կամ խնդրին տեղեակ անձնաւորութիւնները պէտք է հրապարակաւ, փաստերով հերքեն «Հայրենիք» ամսագրի մէջ հրատարակուած վաւերագրերը եւ կամ թէ բոլոր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչներից, չահագրգռուող անհատներից ու անկողմնակալ մարդկանցից կազմուի մէկ մարմին, որի վրայ եւ պարտականութիւն է դրուած քննել Արփիարեանի խնդիրը՝ եզրակացութիւնը յանձնելով հանրութեան:

Այսպէս կարելի է լուծել խնդիրը: Եթէ ոչ, լրագրական բանավէճերով հարցը չի պարզաբանւում: Աւելորդ չէր լինի յիշատակել պատմական նման մի քանի դէպքեր:

Դեռ անցեալ տարի էր, որ պարզուեց, թէ ազատութեան առաջնորդ Գարիբալդիի թոռը բանակալ ֆաշիզմի գաղտնի գործակալ է:

Երբ աշխարհահռչակ Ազէֆի դէմ դաւաճանութեան մեղադրանքներ յարուց ռուս յայտնի յեղափոխական Բուրցեւը, ամբողջ Փարիզում, կազմուեց յեղափոխական պատուոյ դատարան, որ քննեց Ազէֆի խնդիրը: Դատարանը միաձայնութեամբ արդարացուց Ազէֆին եւ դատարանի անդամներից մէկը դառնալով Բուրցեւին, բացականչեց. «Յոյս ունեմ, որ դուք քաղաքացիական քաջութիւն կ'ունենաք ինքնասպան լինելու...»: Անցաւ մի քանի ամիս եւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը տեսաւ Ազէֆի հրէշային դաւաճանութեան փաստը:

Պատերազմից առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը յայտարարեց թէ «Նոր Դարի» խմբագիր Սպանդար Սպանդարեանը կապ ունի ռուս գաղտնի ոստիկանութեան հետ: Վերջին առարկութիւնը ծախսելով: Սպանդարեան անցաւ պատասխան եւ պատուոյ ատեանի միջոցով ապացուցաց իր անմեղութիւնը: Դաշնակցութիւնը իր պաշտօնական օրկանում հրատարակեց ատեանի որոշումը: Պարզուեց, որ լրտես եղած է Սպանդարեանի եղբայրը: Իսկ ինքը, Սպանդար Սպանդարեանը, արտասահմանում էլ վախճանեց՝ ծայր աստիճան չքաւորութեան մէջ:

ԱՇՈՑ-ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտ. 12ին, Փլէյլան-Մարսէյյէզի ընդարձակ սրահին մէջ, Մարսէյլ վերստին հաճոյքն ունեցաւ վայելելու Շահ-Մուրատեանի երգերով:

Թէնոր ձայն մը՝ նման ամրան արեւին, որ ջերմութիւն եւ կեանք ունի: Հաղորդ ու ճառագած:

Ձայն մը, որ յաճախ կը ծորէ՝ իր երիտասարդութեան ամէնաբարի կատարներէն, կ'ողողէ էութիւնդ, կը լուայ ստորահոծ ծաղկոնները հոգիիդ ու կը դարձնէ զայն՝ ծաղկոտ ակօսաձ մը՝ բնական հայրենիք բարքով ամենադոյն հնծիւններն անգամ արժանանալու:

Ձայն մը, որ տրտմած յանդիմանութեան մը պէս՝ գիտէ թրջել ամէնէն վտանգաւոր աչքերն անգամ, որոնց անգիտակ մեր երգի յոյզերուն, տառը այս ափերուն վրայ բացուեցան՝ միայն կիրքին եւ շունչութեան դիմաց:

Եւ, Շահ-Մուրատեան երգեց, զգացնելով բոլորին, որ ճնշմաշխ հանդէպ է՛ն տգուս չինծուկը՝ հայ երգն է:

Հայ երգը աւելի քան գեղեցիկ է Շահ-Մուրատեանի բերնին մէջ: Քաղցր՝ Մշոյ դաշտի պտուղներուն պէս: Անապակ եւ զուլալ՝ Տարօնի աղբերակներուն պէս:

Շատ մը երգողնե՛ր կը կարծեն իրենց երգերուն վրայ փայլ աւելցնել՝ հայոց վանկերուն ծայրը՝ ֆրանսական աքսան մը պարփակելով: Իմաստակութիւն մը, որուն անհաւասար բնականէ են միայն անտաղանդները:

Հայ երգը գիւթիչ է՝ իրեն տարօքին մէջ: Շահ-Մուրատեան հայ է, և կը զուարթանայ՝ «Մեծատաղանչ»ին վրայ:

* * *

Բարի լուսի զանգեր զալկին,
Զընգ-զընգալէն անո՛ւշ անո՛ւշ...

Ահա՛ Հայոց աղջիկներն ու աղջտանը դաշտերու մէջ եւ սարերու վրայ: Սազիկներ եւ աշխատանք:

Եւ արթնցան՝ հայրենի արեւով շաղշաղուն գիւղերու մէջ:

Ե. Թումանեանին այս երգը եւ Կեօթէին «Վարդը», որոնց եղանակները ձեռքը պարտինք Ռոմանոս Մելիքեանին, չո՛ս յաղթող ներպով նախերգութիւնը կազմեցին համերգին:

Եւ եկաւ Վարդիկը:

Արդէն կը սպասէինք:

Շահ-Մուրատեանին անունը անակ մը հոծանիկ է Կոմիտաս Վարդապետին: Եւ փոխադարձաբար: Որքա՛ն կան, որ մինչեւ հիմա կը հաֆութին այս զոյգ անուններ: Ռահվիրաները՝ հայ երգի վերածնունդին: Մէկը ստեղծագործող, յղացող, իսկ միւսը՝ պանծացնողը:

Եւ եկաւ Վարդիկը:

Ջի՛գ տու, քա՛ջի, ա՛յ եզը...

Գութաներգ:

Աշխատանքը սկսաւ: կարծես մեզ դոյզ դամէշներ՝ պարարտ եւ «հողին ամբողջ կեանքովը» իմաստուն՝ զութան կ'քշեն:

Վեցը հօտաղներ եւ հօտաղ մը ալայ: Արօրը Թաղ հողին մէջ: Թեթեւ ժայռի կտորի մը դիմաց: Դամէշները կը շեղին գծէն եւ ալայ հօտաղը՝

Ջիգ տո՛ւ, քաջի՛ ա՛յ եզը...

Հրամաններ՝ հօտաղներուն եւ զգուանք եւ փաղաքշանք՝ դամէշներուն:

Հայրենի՛ք սրբա՛զան, եւ դո՛ւն Սրբազան Ցիմար, որ այս երգը գրեցիր, «Հա՛ պա՛, հօ՛...»:

Ցետոյ լսեցինք՝ Լալօի Aubade Roi d'Ys: Ֆրանսերէն: Ապա ուրիշ այս անուանի կտորն ամէնէն յոյզով բաստուծը:

Ո՜յ, Աստուած իմ, այս արցո՛ւն թախիծ կայ՝ այս երգին մէջ եւ իր եղանակին: Ի՛ւ երանութիւն ի՛ւ թախիծ:

Vainement ma bien aimée,
On croit me désespérer,
Près de ta porte fermée
Je veux encor demeurere.

Les soleils pourront s'éteindre,
Les nuits remplacent les jours,
Sans t'accuser et sans me plaindre
Là je resterai toujours,toujours...

Ես սէրին հաւատացող մը չեմ, բայց այս երգը եւ եղանակը՝ կրնան ծոլորեցնել:

Նա՛եւ, Մասքնէի էլէժին: Սիրոյ մը ողբը: Խորտակուած սրտի կսկիծներ, որ երգին եւ դաշնամուրին խուսափող «եօթ»ին հետ կը կծկեն զեղ:

Ի՛նչ հայեցի մթնոլորտ կար նաեւ, երբ երգեց՝ «Ես սարէն կուգայի»ն:

P Tostiին «...» արգաբու խօսել երգ մըն է՝ խոլերէնով: Կարծեմ, հեղինակը զայն գրեց Անգլիոյ մէջ: Անիկա սպասում մըն է սիրահարական, ուր վայրկեանները դարերու կը վերածուին:

— Torna, Torna...

Եկո՛ւր, եկո՛ւր: Եւ դաշնակը կոչնակի պէս է, որ կանչէ՛:

Շահ-Մուրատեան գիտէ դասականութիւնը անաղարտ պահել՝ դասական այս կտորին:

Ահա՛ Ֆրէտէրիք Հէնտէլի «Լարկօն» կրօնական շունչով, որուն մէջ անգերազանցելի կը մնայ՝ Շահ-Մուրատեան:

Գերմանացի հեղինակը՝ իր հոգեկան խաղաղութիւնը կը փնտռէ անտառի թաւուտքին մէջ: Հո՛ն կ'ուզէ թաղել իր յոյզերը: Կը սիրէ մենակութի՛ւնը: Ես ալ:

Մենակութի՛ւն սի՛րելի...

Շահ-Մուրատեան չունի երգահանդէս մը, ուր չերգէ՝ իր ընկերոջ գլուխ գործոցը՝ «Մոկաց-Միրզէ»ն եւ «Հազա՛ր ափսոս», Մաշծուտ եւ Կոլոտ փաշաներու օրազայթին մէջ ինկած՝ անմահ եւ գեղեցիկ Միրզէն:

Ե՛ւ զղջում, ե՛ւ ցաւում, «Հազա՛ր ափսոս»...

Շատ խօսուած է՝ այս երգին և իր հեղեղին ծաւին: Դեռ վերջերս Նորդուենին յօդուած մը նուիրեց «Յառաջ»ի մէջ: Եւ կ'արժէ: Որովհետեւ, անմնաւորէն ինքնատիպ է: Իո՛ր եւ թանկագին: Ամբողջ փիլիսոփութիւնը կը պարփակէ՝ Կոմիտասին:

«Հազար ափսո՛ս»ը, որ պատմական մըն է երաժշտական, կարծես ընդվզում կը ներշնչէ ներկաներուն, բոլոր սերունդներուն եւ դաւադրութիւններուն համար, որ մինչեւ այսօր ալ բազում փաշաներ կը լարեն մեր Միրզէներուն հանդէպ:

Թո՛ղ զայն երգէ Շահ-Մուրատեանը իր թաւ ու բարկամայթ ձայնով, մինչեւ որ մեր Միրզէները գիտնան մերժել թունաւոր շերպը իրենց հրամցուած ձեռքերէն:

«Մոկաց Միրզէ»ն ընդունեց ընբռնութեան երգը՝ Կոմիտասէն որ աւա՜ղ, առանց երգելու լռեց...

Ցետոյ ունեցանք երկու անակնկալներ: Բարսեղ Կանաչեանին «Օրօրը»:

Քնքշա՛նք, Նուազա՛նք, Ներդաշնակ երգ մը: Ձայն ի՜նչ լաւ երգեց Շահ-Մուրատեան:

Քուն եղի՛ր, բալաս,
Աչերդ խուփ արա՛...

Այս մէկ երգը բաւական է՝ Կանաչեանը անմահացնելու համար: Թէեւ, ունի նոյնքան յաջող եւ գեղեցիկ ուրիշ երգեր: Կանաչեան՝ Կոմիտասի արժանաւոր եւ ստեղծագործող աշակերտներէն է: Ափսո՛ս, որ առողջական պատճառով չկրցաւ երկար ատեն Եւրոպա մնալ:

Միւս անակնկալ՝ «Անուշ Դաւթի», որ աշուղական հով մը ունի իր մէջ՝ արժանացաւ կրկնութեան: Դաշնակը մանաւանդ, հրաշալի եւ հեռաւոր ատրիզի մը պէս, փոքրիկ-փոքրիկ կաթիլներով կը հոսէր՝ նուագող օրիորդի մատուըներուն ծայրէն:

Շահ-Մուրատեան երգեց՝ երեք հարսներգութիւններ: Մուշի պարեր: Շատ յաջող:

Առանց երգէ աւելի կը նմանին ռիթմիկ բառերու, որ կը պահանջեն երգելու եւ արտասանելու ծանաւոր ընդունակութիւն:

Ամէնէն վերջը՝ «Հայաստան»ը: Պէտք կա՞յ, նորէ՛ն փառաբանելու ե՛ւ Կոմիտասը ե՛ւ երգիչը:

Ներկայ բազմաթիւ ստարականներ՝ մեծապէս սպառնուած էին Շահ-Մուրատեանի երգահանդէսէն:

Այս երգահանդէսը կրնայ իբրեւ օրինակ ծառայել՝ Մարսէյլի համար՝ իր կարգապահութեան տեսակէտով:

Ո՛չ ծանուցի լաց, ո՛չ ծխել եւ ո՛չ կախ եւ Թարխսն՝ ինչպէս Գ. Խաչի պարահանդէսը:

«Կրնաք, բաժս, սրահին տէրը, ամէն բան արգիլել, բայց քաղաքակրթին չեմ կրնար հաւատալ»:

Հանդէսէն յետոյ, շնորհաւորե՛ց զինք:

Միջնարարին, Գալքեան եպիսկոպոս փոքրիկ ճառով մը գնահատանքը ըրաւ Շահ-Մուրատեանին եւ Կոմիտասին:

Գախարակեց, որ «Հա՛նի ալաներէն մարդ չկայ»: Որովհետեւ ներկաներէն մեծամասնութիւնը երիտասարդներ էին:

Վերջացնելէ առաջ, պարտաւոր ենք յիշել, որ ջութակահար Սարգիս Չէօրէքճեան յարաճուն յառաջդիմութիւն երեւան բերաւ՝ իր նուագած երկու կտորներով՝ Andantino (Martini Kreisler) եւ Aria (Bach):

Ընկերացաւ նաեւ կարգ մը երգերու:

Շահ-Մուրատեանի դաշնակահարուհին՝ Mademoiselle Suzanne Arnaud» արդէն ծանօթ է Մարսէյլի հայութեան:

Երաժշտանոցի աւարտողուհի եւ միանգամայն տաղանդաւոր ընկերացող, որ ըմբռնած է հայոց երգերու ոգին: Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, արդէն իսկ նօթի վարպետ մըն է: Դաշնամուրին առջեւ՝ արթուն է եւ զարմանալի ճկունութեամբ կ'ենթարկուի՝ երգողին ընդոստ փանթեզիներուն: Երգողին կ'օժանդակէ քան կը խանգարէ զայն:

Շահ-Մուրատեան, կարծեմ ծրագիր է Նիսի մէջ ալ երգել:

«Ազգ»ով ծառանք քաղաքացիներ, եթէ իրաւ էք, ուրեմն, ամէ՛ն տեղ և ամէ՛ն ժամանակ, քաջալերեցէք հայ երգը եւ հայ երգիչը:

ՌՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԾԻԾԱՂ

— Ի՞նչպէս է նիւթական կացութիւնդ:

— Շնորհակալ եմ, պէտք ունեցածիս չափ ունիմ,

— Հինգ հարիւր ֆրանք փոխ կրնա՞ս տալ ինծի:

— Ըսի, ունիմ այնքա՛ն, որքան ի՛ն պէտք ունիմ: ոչ թէ այնքան որքան դուն պէտք ունիս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԱՆՈՒԱՆՈՒՄՆԵՐ

Նիկոլայ Պուրսել նշանակուեցաւ գործադիրներու խորհուրդին փոխ-նախագահ:

Ա. Երզնկեան, որ ունէր նոյն այդ պաշտօնը, ցնոր տնօրինութեան գործադիրներու խորհուրդին փոխ-նախագահ մնալով հանդերձ, պիտի վարէ նաեւ Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նախագահութիւնը:

Ներսէս Թակոբեան նշանակուեցաւ կոմունալ տնտեսութեան խորհուրդի փոխ-նախագահ:

Յետաձգուեցաւ բացումը Հայաստանի եկեղ. գործ. կոմիտէի ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ դեկտ. 5ին:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան» (3 Դեկտ.) կը գրէ թէ Շամշադինի շրջանի Չինչին գիւղին մէջ ամէն մարդ կը մորթէ իր անասունը: Գիւղական խորհուրդի նախագահն ալ իր կարգին կը շարունակէ մորթել անասունները: Նախագահը վերջերս մորթեց սեփականատէր գիւղացիներէն գրաւուած 3 ոչխարը, գիւղական խորհուրդի անդամներէն Մամիկոն Արզումանեան՝ 3 խոզ, Իվան Գրիգորեան՝ 13 խոզ: Գիւղացիներն ալ գիւղական խորհուրդի անդամներուն ընթացքէն քաջալերուած, անխնայ կը մորթեն իրենց անասունները, որպէսզի կառավարութիւնը չհրամայէ համայնացնել զանոնք:

Ստացուածքի եւ հողերու համայնացումը կը շարունակուի եւ գիւղացիները ամէն ճիգ կը թափեն կրաւորական ընդդիմութիւն ցոյց տալու, ձախողեցնելու համար կոմունիստներու ծրագիրները:

ԻՏԱԼԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ

Գերմանացի մասնագէտներէն յետոյ ահա իտալացի մասնագէտներ, որոնք խումբ կուգան Ռուսիոյ մէջ: Այսպէս իտալացի ճարտարագէտներու խումբ մը, ճարտարագէտ Օմեզլիոյի նախագահութեան տակ, հասաւ Երեւան:

Խումբը պիտի ծանօթանայ Սեւանի պայմաններուն, ելեկտրական ուժ հայթայթելու եւ շրջանի հողամասերը ոռոգելու ծրագրով: Սեւանի կոմիտէի նախագահը ճարտարագէտ Տէր Աստուածատրեան կ'ընկերանայ իտալացիներուն, երբ անոնք այցելեցին Սեւան, Զանգու, Քանաքեռ քննելու ջրային շինարարութեան աշխատանքները, յետոյ Երեւանի ջրային ելեկտրակայանը:

Օմեզօ գնաց նաեւ Օրմյուբաք... Վերադարձին իտալացիները ... կոյց մը պիտի տան գործադիրներու խորհուրդին:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՏԵՂԱՇԱՐԺ

Բժշկական տեղաշարժ է ... տարարուած Հայաստանի մէջ: Անցեալ... չին առթիւ հրաւէր ստացած ... Երեւանի բժիշկները: Անմիջապէս 25 հոգի պիտի ղրկուին Երեւանէն դէպի գիւղերը, աշխատելու ... յին փոքրամասնութեանց, բամպակ... եւ ծխախոտի մշակութեան վայ... րու, արդիւնաբերական կեդրոն... րու եւ երկրաշարժէն աւերուած շրջաններու մէջ: Բժշկական տեղաշարժին ենթակայ չեն միայն ... բժիշկները, որոնք պաշտօն ունին Երեւանի բժշկական հիմնարկութիւններուն մէջ: Տեղաշարժի ենթակայ ... լոր բժիշկները գիւղատնտեսական շրջաններու մէջ կը ստանան ... սուցիչներու հաւասար իրաւունք... ներ արդիւնաբերական ... ստանալու ժամանակ, իսկ ... նաբերական շրջաններու մէջ ... ատա՛ն ճարտարագէտներու ... հաւասար իրաւունքներ: Տեղաշարժ... ժամանակաւոր է մէկ ... Մինչեւ իրենց վերադարձը, ... ները կրնան պահել իրենց ... բանն ու պաշտօնը Երեւանի ...

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Նոյեմբեր 29ին Երեւանի ... ուեստի Տանը մէջ բացուեցաւ ... րային մատենադարանի, ... պալատի, արուեստի պատմութեան ... գաւառագիտութեան թանգարա... րու միացեալ ցուցահանդէսը: Հանրային մատենադարանի ...

ԱՌՆՈՒԱԶՆ ԶՈՐՍ ՄԻՆԱԿ ԸՆԴԱՐՁԱԿԵԼՈՎ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱԻՍԼԸ

ԵՒ ԱՆՓՈՓՈԽ ՊԱՀԵԼՈՎ ԳԻՆԸ ԿԸ ԿՐԵՆՔ ՆՈՐ ԶՈՀՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅՍ ՆՈՐ ՃՈԳԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ, ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ ՉԵՆՔ ՍՊԱՍԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԷՆ, ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԷՆ, ԵԹԷ ՈՉ

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ԳՏՆԵԼ

ցուցադրէր արհեստագիտական այն ամբողջ գրականութիւնը, որ լոյս տեսած է 1931 տարուան ընթացքին Թիֆլիսի եւ Հայաստանի մէջ։ Գրական պալատը կը ցուցադրէր 1930 եւ 1931 տարիներու ընթացքին լոյս տեսած գիրքերն ու պարբերականները։ Արուեստի պատմութեան թանգարանը՝ կերպարուեստը, գաւառագիտական թանգարանը՝ իր ճոխ նիւթերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Սովետին հրատարակութեան տեսչ. որոշում մը, որուն համաձայն կոմունիստ կուսակցութեան 17րդ համագումարը պիտի գումարուի յառաջիկայ յունուարի 30ին։ Օր. կարգի նիւթերն են.— 1) Երկրորդ հնգամեակի հարցը եւ 2) Զեկոյց 1931 տարուան արդիւնաբերութեան եւ 1932ի հեռանկարներուն մասին։

∴ Դեկտեմբեր 6ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ երգի եւ երաժշտութեան դասատուներու համաժողովը։ Օրակարգի նիւթերն էին դպրոցներու երգի եւ երաժշտութեան դասախօսութեան ներկայ վիճակը, երաժշտական դաստիարակութեան հարցը մանկապարտէզներու մէջ։ Նոյն նիստին կատարուեցան նաեւ կարգ մը մանկական երգերու քննութիւններ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԱՄՍՈՆԻ ՄԷՋ

Սամսոնի պաշտօնաթերթը կը գրէ.

— Սամսոնի մէջ մէկ կողմէ արմտիքի արտածումը նուազ ատեն, միւս կողմէ անտեսական անձկութիւնը ամէնէն սուր շրջանը կը բոլորէ։ Թուրքիոյ ուրիշ կողմերը, կարգ մը վաճառականներու սնանկութեան լուրերը զարմանքով կը լսէինք, որովհետեւ Սամսոն իբր առեւտրական քաղաք իր դռները ամբողջ աշխարհի բացած օրէն ի վեր, ոչ թէ սնանկութիւն, պարզ դրամատան մը բողոքն իսկ եղած չէր։ Սամսոնի առեւտրականները, այս համաշխարհային տագնապին կը դիմադրէին, բայց հիմայ պատուաւոր ճանչցուած երկու մեծ դրամագլուխով վաճառատուններ իրենց վճարումները դադրեցուցած են։

Վճարումները դադրեցուցած եւ իրենց հաշուեկշիռը ներկայացուցած այս երկու վաճառատուններու գործառնութեանց վրայ, Սամսոնի մէջ գտնուած դրամատուներէ, փաստաբաններէ եւ վաճառականներէ բաղկացեալ մարմին մը քննութիւն կը կատարէ։ Հանրապետական Ժողովրդական Կուսակցութեան Վարչական Ժողովն ալ այս դէպքին առջեւ անտարբեր մնացած չէ եւ առեւտրական վիճակը ընդհանուր կերպով խորհրդակցութեան նիւթ ըրած է։ Սամսոնի նման ծխախոտի մեծ կեդրոնի մը մէջ, 3 տարիէ ի վեր չծախուելով մեծ պահեստ մը մնացած էր։ Ասոր փոխարէն դրամատուներէ փոխ առնուած գումարներուն տոկոսը եւ գինը 100էն 100ի բարձրացած է։ Դրամատուններէն 50.000 ոսկի առնող վաճառականներու տուրքը 100,000 բարձրանալէ յետոյ, վճարելու հնարաւորութիւն չէ մնացած։ Ասոր դէմ ծխախոտի գիները 100էն 50 իջած են։

Կատարուած խորհրդակցութեանց վրայ, դրամատուններուն իրենց պահանջները ատեն մը եւս յետաձգելու որոշում տալով, հարկ եղած տեղերը հաղորդուած է։

ԹԷՅԸ ՄՈՌՑՈՒԵՐ Է...

Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը սահմանափակած ըլլալով ներածումները, պարբերաբար բաժնեցուցակներ («քոնթէնժան») կը կազմէ, ներածելի ապրանքներու մասին։

Յունուարի, փետրուարի եւ մարտի ներածումներուն նոր ցանկը պատրաստուած ատեն, անոր մէջ, թէյ չէ դրուած։ Եւ նկատելով որ մաքսային սակացոյցին 213րդ յօդուածին (B) հատուածին փոխարէն ցանկին մէջ առէ յիշատակութիւն չկայ, հետեւաբար յիշեալ երեք ամիսներու ընթացքին բնաւ թէյ չպիտի ներածուի։ Այս լուրը ռումբի նման պայթեցաւ հրապարակին վրայ։ Առաջին օրերուն չէր նշմարուած, սակայն երբ կացութիւնը հասկցուեցաւ, թէյի վաճառականները անմիջապէս դիմում կատարեցին Ելմտական յանձնախումբին, Մաքսային տնօրէնութեան եւ Առեւտրական սենեակին մօտ։

Այս ճգնաժամը ամենք գրաշաբական սխալի կը վերագրեն, իսկ ուրիշներ ալ կը պնդեն թէ անոր ներածումը արգիլուած է։ Ամէն պարագայի տակ, այս ճգնաժամին անմիջական հետեւանքը այն եղած է որ թէյին գինը սկսած է բարձրանալ։ Միւս կողմէ թէյի մեծ վաճառականները, այս կացութեան դարման մը գտնելու համար, որոշած են մէկը Անգլիա, Էնկիւրի եւ քաղաքապետութիւն ստանալ։ Ասկէ զատ ներածման բաւ նոր ցանկին մէջ կարգ մը ապրանքներու քանակութիւնը նուազ դրուած ըլլալով, անոնց գիները սկսած են բարձրացած երեւալ։ Այս կարգէն առաջին տեղը կը գրաւէ սուրճը, որ վերջին քանի մը օրուան ընթացքին 25-30 ղրուշ բարձրացում ունեցած է։

∴ Վերջերս պէնզինի գիներուն վրայ ալ բարձրացում մը նշմարուած է։ Թէ սուրճի եւ թէ պէնզինի գիներու բարձրացման մէջ, մեծ ընկերութիւններու ձեռքը կը նշմարուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ջառեբու տեղատարափ մը սկսած է Թուրքիոյ մէջ, խնայողութեան շաբաթի եւ ազգային տնտեսութեան պայքարին առթիւ։

Վարչապետ Իսմէթ փաշան ալ երկար ճառ մը խօսելով, մասնաւորապէս շեշտեց.

— Երկրին արդիւնաբերութեան կարեւորութիւն պիտի տանք եւ կարելի եղածին չափ քիչ դրամ պիտի հանենք արտասահման։ Ուժ տալով մեր ներքին արտադրութիւններուն, պէտք է հասնինք այնպիսի կացութեան մը, որ ապագային մեր բոլոր պէտքերը կարենանք հոգալ մեր միջոցներով։

Զանազան հաշիւներու համաձայն ամէն տարի 20-25 միլիոն ոսկի գումար մը կ'ենթարկուի պետական գանձը, մեքենաներու մասին երեւան։ Եթէ առոր կէսը չխնայելու եւ այդ 10 միլիոնը պետական գանձը մտնէ, այն ատեն մենք այս դժուարութեան չենք ենթարկուիր եւ այս միջոցներն ալ ձեռք առնելու պէտք չենք ունենար։ Մեր կրած փոխառութիւնը դարմանելու համար, ինչպէս կը յիշէք, սակայն եղանք դանազան զեղչեր կատարել պաշտօնեաներու թոշակին վրայ եւ անոնց թիւը կրճատումի ենթարկել։

Մաքսանենգները իրենք իսկ պիտի կրնան ըմբռնել, թէ երբ երկրին դրամը քիչնայ, իրենց ալ այլ եւս իրենց գործունէութեան ասպարէզ չէն կրնար գտնել։

Այսպէս կը տեսնուի թէ երկրի մը տնտեսական կեանքին մեծագոյն թշնամիները մաքսանենգներն են եւ անոնց հասցուցած վնասը ոչ ոք կրնայ հասցնել։

Այսօր այլ եւս երկու տարուան փորձառութենէ մը յետոյ, բովանդակ ժողովուրդին համար հանդիսաւոր օր մը կ'ապրինք։ Գալ տարի այսօր, աւելի լաւ եղած պիտի ըլլանք։ Միմիայն մենք պիտի ըլլանք միակ ժողովուրդը որ կրցած է յաղթահարել բոլոր դժուարութիւններուն։ Մեր ապագան շատ աւելի ապահով պիտի ըլլայ քան ուրիշներունը։

Մենք յառաջդիմող եւ զարգացող ժողովուրդ մըն ենք։ Միշտ հետամուտ զարգանալու եւ այդ ուղղութեամբ միջոցներ որոնելու։ Մեր ճամբուն վրայ գտնուող բոլոր արգելքները պիտի վանենք եւ անպայման պիտի յառաջդիմենք։

∴ Ազգային Տնտեսութեան եւ Խնայողութեան Միութեան ընդհ. քարտուղար Բահճէ պէյ.Ֆէթալչ Էվէջ մէջ կատարուած գումարումին առթիւ, հանրապետութեան նախագահին հեռագիր մը ուղղած էր, որով կ'արտայայտէր ժողովուրդին փափաքներն ու երախտագիտութիւնները։ Կազի փաշան հետեւեալ պատասխանը տուած է այդ հեռագրին.— «Ազգ. տնտեսութեան եւ խնայողութեան միութեան հլ ուէկով գումարուած ժողովին առթիւ, ժողովուրդին արտայայտած որոշումներուն գոհունակութեամբ տեղեկացայ։ Մեր մեծ ազգին, հայրենիքին փրկութեան ամէն գործի մէջ ցոյց տուած գնահատելի դրդումները ճանաչէս յուզեցին զիս։ Կառավարութեան կողմէ զանազան առթիներով ձեռք առնուած միջոցները, ընդհանուր արդիւն եւ հրաշագործ ժողովուրդին, վստահ եմ թէ այս անգամ եւս դիւրութեամբ պիտի կրնան արդիւնքներ տալ։ Ձկայ այնպիսի դժուարութիւն մը, որուն չկարենայ յաղթել եւ կամ յաղթահարած ըլլալ Թուրք ուժն ու խմաստութիւնը»։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿՈՉ

Համաշխարհային ներկայ անտեսական տագնապին հետեւանքով Փարիզի հայ գաղութէն բազմաթիւ դժբախտ հայրենակիցներ ամէն օր կը դիմեն Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութեան, հաց հագի նպաստ մը ստանալու համար։ Վարչութիւնը իր հասոյթի միջոցներուն ցամքելուն պատճառաւ չկարենալով օգնութեան հասնիլ իրեն դիմողներուն, իր հրաժարականը ներկայացուցած է իսկ։ Պարագա կը սպառնայ, հայ ժողովուրդը քեզ ուղղել ներկայ կոչս, վստահ ըլլալով որ չպիտի զլանաս այն բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը որուն պէտք ունի այս Միութիւնը, որպէսզի տարիներով ունեցած իր օգտակար գործը կարենայ շարունակել եւ ամբողջ աշխատանք բանալ։

Որ հայը անտարբեր կրնայ մնալ իր ցեղակիցներուն ցաւերուն, մանաւանդ այս տօնական օրերուն երբ ամէն ընտանիք կողանցի ուտելիքն սեղանին շուրջ պիտի հաւաքուի, մինչդեռ անդին հարիւրաւոր ցեղաւոր հայրենակիցներ առաք տառապի մը կարօտ կը քաշեն։ Նախկին վարչութեան հետ խորհրդակցութեամբ, ընտրելու համար նոր վարչութիւն եւ զօրացնելու համար Միութիւնը, որոշուած է գումարել ընդհ. ժողով 26 դեկտ. շաբաթ օր ժամը 3ու կէսին, եկեղեցւոյ խորհրդարանը։

Ամէն հայ որ ունի ազգային պարտաճանաչութեան ոգի, թող հաճի ներկայ ըլլալ վերոյիշեալ ժողովին, Միութեան անդամագրուելու եւ մասնակցելու անոր աշխատանքներուն, որոնք պիտի նուիրուին մէկ կողմէ նախապէս միութենէն նպաստ ստացողներուն, միւս կողմէ օր օրին շատցող գործազուրկներուն օգնութեան հասնելու գործին։

Նախագահ Փարիզի Հայոց Աղքատախնամ Ընկ. Վռամշապուհ Եպիսկ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ, 20 դեկտեմբեր.— Աստ նոր Միութիւն մը եւս, ուրիշներու կարգին։ Այս նորակազմ Միութիւնը սակայն կը տարբերի հայրենակցականներէն, որովհետեւ կը բաղկանայ զուտ երիտասարդներէ, որոնց նպատակն է զարկ տալ ազգային մշակոյթին, հետեւիլ Հայոց հին ու նոր պատմութեան, անոր գրականութեան, Թափած միջերուն ու համձարին։ Կայ նաեւ ինքնազարգացման ու ինքնապաշտպանման պարագան։ Լիոնի մէջ, կան հարիւրաւոր Խարբերդցի երիտասարդներ, որոնք երբեք չէին փորձած մօտենալ իրարու, ծանօթանալ եւ հաղորդուիլ նպատակի մը, գաղափարի մը շուրջ։ Թէեւ ուշ, սակայն ուրախ ենք, որ ինքնապաշտպանման համար միջ ու կարով կը Թափին, կը ջանան, կ'աշխատին որ քանի մը երիտասարդներ աւելի փրկուին, գիտնալով որ անոնց փրկութեամբ հայ ժողովուրդն է որ կը շահի, անոր համբանքը...

Դեկտ. 19ին այս նորակազմ Միութիւնը տուաւ իր առաջին հանդէսը Գ. Թադապետարանի սրահը։

Առաջին անգամն է, որ քաղաքական կազմակերպութիւններէն յետոյ չէզոք Միութեան մը հանդէսին, այդքան բազմութիւն ներկայ կ'ըլլայ։ Այս արդիւնքն է անշուշտ իրենց Թափած ճիգերուն։ Գ. Նախագահը, ժամը 9ին հանդէսը բանալով, պարզեց Միութեան նպատակը, և խօսեցաւ Խարբերդնահանգին մէջ կեանքով Հայերուն դերը անցեալին, հայ մշակոյթին ու քաղաքակրթական գործերուն։

Օրուան բանախօսն էր Գ. Նիւբեղ Խրայեան, որ պարզեց ծարդ անհատին դերն ու ազդեցութիւնը հաւաքական զանգուածներու վրայ։ Ու թելադրեց Խարբերդի երիտասարդներուն, որ հետեւին ազգային աւանդութիւններուն, հայ ժողովուրդի Թափած ճիգերուն ու անխնջագործութեանց անոր հազարաւոր տարիներու պատմութեան։

Ցարդուց նաեւ որ, որքան կարելի է, երիտասարդութիւնը կազմակերպուի, խառնայ ու հաւաքական գործին կազմ պատնայ ոչ միայն Խարբերդցիներուն համար, այլեւ ուրիշներու, քանի որ բոլորս ալ ծառաներութիւնն է հայ ապրիլ, հայ մնալ։ Գանէ Թուրք սոխանաքներուն մէջ գործող մեր Թշնամիներէն օրինակ առնենք...

Բանախօսութենէն յետոյ, վիճակահանութեան դրուեցաւ Խարբերդ քաղաքին մեծադիր նկարը, Սփրատ. Գոլէճով միասին, որ բաւական դրամ գոյացուց։ Նկարը շահեցաւ Դատենցի երիտասարդ մը։ Պէտք է ըսել, որ ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Գ. Գ. Ա. Հացագործեան, Եղնիկ Հերոյեան, Ի. Թուլխանեան, Մանուկեան եւ Գազարեան։

Կ'ըմբռնեմ, որ Երիտասարդաց Միութիւնը, յառաջիկայ շաբաթներէն սկսեալ, պիտի սկսի դասախօսական եւ դրական ասուլիսներ սարքել։ Յաջողութիւն իրենց ճիգերուն։

Թ. Հրակ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԼԻՈՆ, 20 դեկտ.— Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս St. Etienneի Ֆութպոլի Ա. խումբը Փարիզէն հրաւիրած է հայկական խառն խումբ մը, կիրակի 27 դեկտ.ին։

Նոյնպէս հրաւիրուած է Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը St. Etienneի պահեստի խումբին դէմ խաղալու։

St. Etienneի երկու խումբերն ալ շատ զօրաւոր են այնպէս որ խաղերը շատ հետաքրքրական պիտի ըլլան։ Թէն Թ'էթիէնի եւ Թէն Շամոնի հայրենակիցները անշուշտ պիտի փութան քաջալերել երկու խումբերը։

Ձ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

... Խմբագիր,

ՆԻՍ.— «Յառաջ»ի 5 դեկտ. Թիւով Թղթակցութիւն մը կար Նիսէն՝ «Նամակը ո՞վ բացաւ» վերնագրով։ Ահա բուն իրողութիւնը.—

Մօտ երկու ամիս առաջ էր, որ եկեղեցւոյ բակէն իսկ դուրս գտնուած նամակատուփին մէջ ծրար մը տեսայ՝ Տիկին Սրբուհի Գէրպէքեանի հասցէով, մաշուած, ճեղքուած եզրերով եւ երկու կողմէն ալ բացուած պահարանով մը։ Ծրար մըն էր, ո՛չ թէ նամակ։ Զայն անմիջապէս յանձնեցի նոյն ատեն մօտը գտնուող Տիկին Վիքթորիային՝ տալու համար յիշեալին։

Տիկին Ս. Գէրպէքեան՝ 15 օր վերջն էր որ եկաւ հարցուց ինծի թէ ո՞վ բացաւ նամակը։ Գառապատմեցի թէ՝ ինչպէ՛ս որ տուփին մէջ գտայ ծրարը՝ այնպէս ալ յանձնեցի։ Եւ մեկնեցաւ։ Այսքան երկար ապասումներէ յետոյ՝ այս անհիման խենդերը արծարծել թերթով՝ նշանակելի է հակառակորդներուս կողմէ, որոնք առիթ չեն փախցներ զիս զրպարտելու։

Առաջին անգամը չէ՛ որ մաշած, բացուած ծրարներ, նամակներ կը ստանանք։ Մանօթ յօդուածէն հինգ օր վերջ՝ 10 դեկտ. դարձեալ Փարիզէն՝ ու ուրիշ՝ շատ մաշած, չարաչար պատառուած ու բացուած ծրար մը դարձա՛ւ Տիկին Ս. Գէրպէքեանի հասցէին։ Արդարութիւնը շուշտցաւ սակայն, բարեբախտաբար այս անգամ տուփը բացուեցաւ երկու հոգիի ներկայութեանը։ Կանոցին հասատուեցին թէ՝ շատո՛նց մաշած, պատառուած ու բացուած էր, ի՛նչ որ հաստատուեցաւ տիկինին քանի մը ընկերուհիներուն կողմէ եւս։

Եթէ պնդողներ հելլաւի, թէ՝ լաւութիւնը խոստովանութիւն կրնայ նկատուիլ, ոչ իսկ մէկ բառ գրելու պիտի զիջանէի։

Ահա՛ իմ առաջին եւ վերջին պատասխանս։

Սահակ քհնյ. Ճամլեան

ԽՄԲ.— Այս հարցը փակուած է մեզի համար։

**

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան առժամեայ վարչութիւնը ցաւ ի սիրտ կը տեղեկացնէ իր բոլոր հայրենակիցներուն, թէ հակառակ իր քանիցս անդամներ ղրկած հրաւիրագիրներուն եւ տեղական մամուլին միջոցաւ ըրած յայտարարութիւններուն, չկրցաւ գումարել ընդհանուր ժողով մը, օրինական մեծամասնութեամբ, որպէսզի կարենար գրաւել կարեւոր օրակարգով։ Առժամեայ վարչութիւնս այս անտարբեր երեւոյթին առջեւ, թէեւ դառն ցաւով սակայն իր կողմէ առանց խղճի խայթի վերջ կուտայ իր գործունէութեան, նկատելով որ ցարդ լրիւ կատարեց միայն իր վրայ ծանրացող ծանր պարտականութիւնը։ Առ այս, առժամեայ վարչութիւնս տեղեկագրով մը իր տրամադրութեան տակ գտնուած պզտիկ նուէրներով գոյացած զուտ գումարը 176 ֆր. կը ղրկէ Եգիպտոսի Կեսարիոյ Հայրենակց. Միութեան։ Այս առթիւ, Առժամեայ Վարչութիւնս պարտք կը զգայ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնելու հայ մամուլին որ մեր կոչերուն թարգման եղաւ։

Առժ. Վարչութիւն

ՁՐԻ ԹԵՐԹ Կ'ՈՒԶԷՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ

Թղանսիլվ սորայէն Ալժերիայէն մինչեւ Մուսուլ, պարսկաստան, որբանոցներ, միութիւններ, գրադարաններ, ծոյ գրիւներ։

Զ.՞ պիտի ուզէիք թերթ մը նուիրել։ «Յառաջ»ի ծաւալին ընդարձակման առթիւ։

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱԿՈԲ ԱՆԱՄԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին՝ ԱՐՍԷՆԻ

17 Դեկտ. 1931 Փարիզ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սորպոնի տարրաբանական աշխատանոցներու քիմիագէտներէն Գ. Ռ. Զաքրեան, ընդունելով Զ. Ռ. Միութեան հրաւէրը, տարրաբանութեան դաս մը տուաւ նախանցեալ հինգշաբթի։

Նախ ըսաւ թէ ի՛նչ է տարրաբանութիւնը, ի՛նչով կը տարբերի բնագիտութենէն, եւ ի՛նչ նպաստ կը բերէ բժշկութեան եւ ճարտարարուեստի։ Յետոյ նախնական ծանօթութիւններ տուաւ տարրաբանութեան զանազան երեւոյթներուն մասին, հասնելով գործնական կիրարկումներուն։ Եւ կարգ մը փորձեր կատարեց, որոնց աւելի եւս հետաքրքրութիւն արթնցուցին ներկաներուն մէջ։

∴ Յաջորդ հինգշաբթի դասախօսութեան հրաւիրուած էր Նիր խոթ Բլիֆի պաշտօնեաներէն մին, որ ծառայած է Կովկասի հայ որբային կազմակերպութեանց մէջ։

Դասախօսը ճանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ որբերու Թիւին, որբանոցներու կատարած աշխատանքներուն եւ հունձքին մասին, յայտնելով թէ Հայաստանի արդի երիտասարդ ծառաւական կազմուած են այդ նախկին որբերէն։

∴ Նկատելով որ յառաջիկայ երեք հինգշաբթիներն ալ կը հանդիպին տօնական օրերու, Զ. Ռ. Միութեան դասախօսութիւնները պիտի ընդհատուին առժամապէս։ Դասախօսութիւնները կը վերսկսին յունուարի երկրորդ հինգշաբթին։

Ա.

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան վերջին նիստին Տոքթ. Մինասեանց կարդաց գեկոյց մը հիւծախտի դէմ պայքարին մասին եւ յայտնեց թէ տնտեսական տագնապը, հայկական ներգաղթը եւ ընկերային ապահովագրութեանց կարգադրութիւնները լուրջ արդիւք մը կը հանդիսանան, դէթ ներկայիս, նման պայքարի ծրագրի մը յաջողութեան։

Յետոյ Տոքթ. Կ. Խանճեան ներկայացուց ճանուկներու վարակիչ անդամալուծութեան պարագայ մը։ Դեղագործ Սվաճեան խօսեցաւ դդալագործութեան մասին։ Առամնաբոյժ Մինճեան ներկայացուց կարգ մը գործիքներ։ Տոքթ. Եաղուպ խօսեցաւ խլիրդի մասին։

Հայ Բժշ. Միութիւնը յետոյ իր ցաւակցութիւնը յայտնեց դեղագործ Խանճեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերի սկիզբը։ Խանճեան գանձապահն էր Փարիզի Հայ. Բժշկ. Միութեան։

Ա.

ՅԻՇԵՑԷՔ ՈՍԿԵՂԷՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔԸ

ԽՄԲ.— Բարեգործականի գրասենեակէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը.—

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան անձնուէր կամաւորները եւ կամաւորուհիները, ինչպէս ամէն տարի, 20 դեկտեմբերէն սկսեալ մինչեւ 31 յունուար, պիտի կատարեն տարեկան նուիրահաւաքութիւնը, Ոսկեղէն Պատուիրանքը յիշեցնելով բարեսէր ազգայիններուն։

Հարիւրաւոր որբերու եւ որբուհիներու եւ հազարաւոր երկսեռ ուսանողներու ճակատագիրը կախուած է սոյն աւանդական նուիրահաւաքութեան յաջողութենէն։

Յիշեցէ՛ք Որբերու՝ Կիրակին, եւ յարգեցէ՛ք հայ Մշակոյթի Օրը։

Նոյնիսկ տնտեսական ահաւոր տագնապին պատճառաւ որ կը սպառնայ որբանոցներու եւ վարժարաններու գոյութեան, լայն բացէք ձեր սիրտն ու քսակը, ցոյց տալով թէ չէք լքեր հայ որբը եւ կը սիրէք հայ դպրոցը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 17, ի MUTUALITÉ» սրահին մէջ — Կը կազմակերպէ գեղարուեստական հանդէս մը

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ճապոն-Գաւառ սճիրսութիւն ... կողմէ՝ այս Շաբաթ իրիկուն Horticulture-ի սրահին մէջ:

84 րիւ տը կրընել (Rue de Grenelle) Métro Rue du Bac

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ ԽԵՂՃԱՑԻ ԹՈՒՋԸ

ԽԱՂԱՄՈԼԻԿ ԽՃԱՆԸ — Գ.ԻԱՑ ՄԸ ԹԷՅ

Մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Տիկ. Մ. Պողոսեան..., եւ կարող ուժերու ... դերասան Գ. Արմէն Կոթիկեանէ եւ երգիչ Գ. Օրմանեանէ։

Եւրոպական եւ Արեւելեան պարերը կը սկսին կէս գիշերին, մասնակցութեամբ «Ա՛յ ...» ջազի, մինչեւ ուշ գիշեր։

Մուտք 7 50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

վաղը ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Mutualité-ի սրահը, 22 Rue St. Victor, մեթրօ Մոպէռ - Մուդիւալիթէ.

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ. նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. քաղաքական ուղեգիծը. կը հրաւիրուին նաեւ ...

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ... կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ ...

13 rue d'Issy ... ընտիր ... գիր

... ՍՓՐԱՑ ... խումբի

Մուտք 5 ֆրանք

... Point du Jour ...

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ... եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ... ժամը 8.30ին 70 րիւ տը ... հայ ...

... մինչեւ լոյս:

Մուտք 5 ֆրանք

Շոգեկառք՝ ... ժամը 19.22, 19.47, 20.28 եւ 22.05ին,

ՏԷՄԻՆԻ ... Հայր. միութեան ... բացման ... կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ... մէջ։

Փարիզի Գրական Ակումբ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Cambronne. Մեթրօ ... կը խօսի Գ. ՇԱՀԻԱԹՈՒՆԻ ... Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած ... կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամ. 8.30ին 20 Ave. Ville d'Avray, ...

Կը խօսի՝ Ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

«Հայոց դատը եւ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները»

Մուտքը ազատ է

ԾՆՈՒՆԴԻ ... ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ... խումբի ...

Այսօր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

202 Rue Boileau ... մէջ

Մուտք ... 5 ֆր. ... 3 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած ... Փարիզի ...

... ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին ժամը 14 19, 71 Ave. Kléber

... Նոր Տարիի եւ Ծնունդի ... հայերէն ...

...

ՃՈՒԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սիփան երկսեռ երգչախումբի կողմէ ղեկավար ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պատրաստուեցէք եւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը

Նախօրօք՝ 12.50, երեկոյթին գինը 15 ֆրանք

2 Յունուար, շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugo-ի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter RUE ST DIDIER, մեթրօ Վիքթոր Հիւկօ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նոր պարեր՝ ... (Շ ...) ... Pesenti նուագախումբի։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ... «Սիփան» երգչախումբին։

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի, «Կավռոշ»ի, Գ. ... (61 Mr. le Prince), ... (56 rue Piat (20)), ... (28 rue de la Huchette), ... (8 rue Domat), ... (24 rue St Lazar).

ՀԱՅԱԶԳԵՑԻՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի նպաստ ԿՈՄԻՏԱՍ վարդապետին

Իր ծննդեան 60 ամեակին առթիւ

Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9էն Սալօն Մասիլիա

ԽԱՅԵԱՄԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին — Sociétés Savantes-ի սրահին մէջ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՄԱՍԻՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ ԵՐԵՔ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ՝ ԳԻՆԻ, ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԻՒՆ, ԱՍՏՈՒԱԾ ԶԵՍ

...

Գ. Միքա Աղնաւորեան կ'երգէ ... Սայեաթ Նովայէ՝ Թառի ընկերակցութեամբ։

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Գին՝ 10, 7 50 եւ 5 ֆրանք։ ... «Յառաջ»ի եւ «Կավռոշ»ի խմբագրատուններէ, Գ. ...

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԼԱ» դերին մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

ՀԱՅ "ՏՐԱՄ - ՕՓԵՐԷԹ" ԽՈՒՄԲԸ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932, ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.45ԻՆ

MAISON DE LA MUTUALITÉ-Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

24 Rue Saint Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ 12 ՀՈԳԻՈՎ ... ԹԱՌԻՍ ...

Գ. ԱՐԱՐԻՆ ՏԻԿ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ Կ'ԵՐԳԷ «ԱՂԲԻՐ ՍԵՒՈՐԱԿ»

եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15 10 ԵՒ 7 50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, ... 61 rue Mr. le Prince, Paris (6), ... 61 rue Mr le Prince, Փարիզ (6), ... 23 rue de la Huchette Փարիզ (5), ... 20 rue des Carmes, Փարիզ (5), Լ. Նշանեան՝ 56 rue Piat, մեթրօ Պելվիլ, Փարիզ (20).

Իսկ ներկայացման օրը թատրոնին կիցէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Նախագահութեամբ Comité Olympique-ի ... եւ «Echo des Sports»-ի ... M. Marcel Delarbre-ի:

26 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2.30ԻՆ ... ԷԼԻԶԱՊԷԹԻ ՄԷՋ (ՄԷԹ. ՕՓՈՐԹ ՏՕՐԼԷԱՆ)

"ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՊ ՏԸ ՍԷԹ" COUPE de FRANCE-ի 1930-ի յաղթական ընդդէմ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՓԱՐԻԶ Ա. ԽՈՒՄԲԻՆ

Ընդամէնը 3000 ... Գիները 7—10—15 ֆրանք

... 13 Passage du Caire Հեռաձայն Central 72—75

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ... ԳՆԵՑԷՔ

... ԶԱՅԼԱՅՑ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԷ

... 26 rue Bouret Փարիզ (19), ...

... ՀՈՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

... Հեռաձայն Danton 52 73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ETUDE DE Me **BERNARD WAHÉ** (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine. Paris (6e) — Tél. Danton 73 97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumes-ներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6–7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամ քը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ Անդրանիկ խումբին դասախօսական ժողովը, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին.

ՍԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, ... 9-12, 2-8, ... 9-12.

ՊԱՌԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Գ... միութեան կողմէ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ 5 Հայ Անուրի սրահներուն մէջ. ...

ԻMPRIMERIE MASSIS

308bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant H STEPHAN

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԽԱՆ ՔԱՔԷԼԵԱՆԻ

GRAND ORCHESTRE BALALAIKA

KHAN ARAKELIAN

Կը ստանձնէ իր նուագախումբով հայկական երեկոյթներու եւ ցերեկոյթներու գեղարուեստական բաժինը, կովկասեան տարազով օրքեսթր, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, երգեր, Ցազ..., ... դիմել՝ Khan Arakélian-ի 19 Bld. de Vaugirard, Paris (15).

ԳՈՀ ... - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ ... Նոր Տարուան եւ Կաղանդի տօներու առթիւ

ԲԱՑ Է ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու ... ֆրանս. առողջապահ. նախարարութեան

Բաց է ամէն օր ... ժամը 2.50էն 7.50, ... 10—12։

... (radiographie), ... (radiothérapie profonde) ...

... pneumothorax ...

...

Assurance Sociale-ի ... Դարմանատունը ... Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ.

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, ...

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9).

Métro Trinité, St. George եւ Pigale: Tramway 26, 28, 54, Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-28
R. C. SEINE 276 866

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
25 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1760

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ «ՃԻՀԱՏ»ԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Այսպէս ուրեմն, Թուրքերը նորէն աչքով կը հսկեն սուրիական սահմանին վրայ, եւ կը պատրաստուին ճնշել, հալածել, եւ անհաւնակել հոգիւ տեղաւորուած հայկական բազմութիւնները։

Գիշերաջան ջանքերէն յետոյ, կազմուեցաւ ծրագիր մը, որ չափազանց թափանցիկ է։ Նախատեսուած են ծանր պատիժներ, մինչեւ տասը հազար ոսկի տուգանք եւ տասը տարի բանտարկութիւն։ Ծրագրուած է կազմակերպել սահմանամերձ շրջանին մէջ, 18 ատեաններ, մաքսանենգները դատելու համար։

Բայց այս բոլորը ոչինչ։ Բուն ծրագրի մասին կարելի է գաղափար կազմել, ուշադրութեամբ կարդալով հետեւեալ առաջարկութիւնները.

— «Բուռն միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ծարաւային սահմաններուն վրայ։ Մաքսային դէտերու ջոկատներ, վաշտեր եւ ոստիկան գինուորներ պիտի գտնուին սահմաններուն վրայ։ Ասոնք բոլորը զինուած պիտի ըլլան գիտակաս վերջին միջոցներով»։

Միամիտները միայն կրնան պարզ տնտեսական-անտեսական ապահովութեան մտահոգութիւն տեսնել այս արտառոց իրարանցումին մէջ։ Թուրք մամուլին արտայայտութիւնները բաւական են աթափեցնելու ամէնէն բարեմիտներն ալ։

Մենք առիթ ունեցանք ներկայացնելու այդ մամուլին հրատարակութիւնները։ Վարչական միջոցներուն միշտ ձեռն հետ մէկտեղ, Թուրք թերթերը կը շարունակեն միշտ իւղ լեցնել կրակին վրայ։ Կատարեալ «Ճիհատ»։

«Եէնի Նիւնահ եւ «Ճիւմհուրիէյթ»էն յետոյ, «Միլլիէթ»ն է որ փքոց կը քաշէ։

Այս թերթը ծանօթ է արդէն իր գրգռիչ յօդուածաշարքերով, որոնք արտատպուեցան Նոյնութեամբ Դեկտեմբեր 18ին, հետեւելով օրուան նշանաբանին — մաքսանենգութիւն — «Միլլիէթ» անուններով եւ Թուանշաններով կը շարէ վերջին տարիներու ընթացքին հաստատուած հայկական գիւղերը եւ բոլորն ալ կը ներկայացնէ իբրեւ մաքսանենգութեան բոյներ։ Կը յիշէ Իսքէնտէրունը, Գըրքխանը, Հայլէնը, Քէսապը, Նոր Զէյթունը եւայլն. եւ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ անոնց վրայ, իբրեւ թշնամի վառարաններ։

Մէկ խօսքով, մամուլ եւ իշխանութիւն իրար կը լրացնեն, գետինը պատրաստելու եւ խառովութեան պատրուակներ ստեղծելու համար։

Եւ խառովութիւններ պիտի ծագին անկասկած։ Կառավարութիւն մը, որ այնքան բացարիկ առաջադրութիւններ կը մշակէ, նոր վարկեր կը բանայ եւ կազմակերպական-դատավարական լայն ցանց մը կը հիւսէ, միայն մաքսանենգութիւնը նկատի չունի։ Մաքսանենգութիւնը կրնայ խափանուիլ նոյնիսկ փոխադարձ պայմանագրութեամբ, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ հաստատուած հրաշխաւորութիւններով։

Էնկիւրին ուրիշ մտահոգութիւններ եւ ծրագիրներ ունի, երբ այսքան յառաջ կ'երթայ։ Այնալ յատկապէս հարաւային, սուրիական սահմանին վրայ։ Մաքսանենգութեան «շանթաժ»ին հետ խառն է քաղաքական հէքեաթն ալ— օր մը՝ «Նոր Հայաստան», Անտիոք-Իսքէնտէրունի մէջ։ Ուրիշ օր մը «հայկական պետութիւն» կը ճէգիրէի կողմը։ Նոյը մնացած առեն կական պետութիւն, որուն սկիզբն ալ՝ քրտական պատկերազարդ պատմութիւն, որուն ակիզբն ալ վախճանը իրար խառնուած են։

Գատրանքներ չունենանք։ Էնկիւրին չի հանդուրժեր որ մեր հալածական, թալանուած եւ իբրուագուրկ համրանքները ոտքի կանգնին, տուն-տեղ ըլլան, աճին ու բարգաւաճին իր սահմաններուն վրայ։ Արիւնաթաթախ դահիճը չի կրնար հանդուրժել որ զոհը ապրի։ Ուր որ հայկական բոյն մը շինուի, փուշ կը դառնայ իր աչքին։

Փախստականները քաղաքական ծրագիր չունէին, երբ լքեցին Կիլիկիան եւ Սուրիա ապաստանեցան, անհերքագրելի թշուառութեան մէջ։ Տասը տարուան մէջ, հազիւ կարելի եղաւ քանի մը հայկական գիւղեր շինել, կայանները քանդելու համար։ Այդ ձեռնարկը պիտի շարունակուի եւ պիտի վերջանայ, որովհետեւ անհրաժեշտ է քանդել գաղթակայանները։

Բայց, Էնկիւրին ուժ առնելով Մոսկուայէն, կ'ուզէ այդ ձեռնարկն ալ խափանել։ Կը դիմէ ամէն միջոցի, որպէսզի ոչ միայն տեղաւորումը զադրի, այլ եւ ցիրուցան ըլլան հաստատուած բոյները։

Ահա՛ թէ ո՛ւր է գաղտնիքը Թուրք մամուլի արիւնբերան կանչերուն եւ կառավարութեան առաջադրած բացառիկ միջոցներուն։

Եւ իր նպատակին հասնելու համար, Էնկիւրին ոչ միայն իր կռնակն ունի Մոսկուան—կամկար Երեւանն ալ միասին — այլեւ կը փորձէ ապահովել աջակցութիւնը ա՛յն Արաբներուն որ տակաւին լաւ չեն ըմբռներ իրենց շահերը։

Թուրք լրտեսներն ու գործակալները կը վխտան Սուրիոյ եւ Լիբանանի, Ալէվիներու երկրին մէջ եւ Իրաքի սահմանին վրայ։ Թրքական ոսկին կը հոսի առանց մաքսային պատնէշներու։ Եւ Թուրք թերթերը անարգել որոտ կը ցանեն իրենց հասած տեղը։

Գարգելով այս բոլոր իրողութիւնները, սախպուած ենք կրկնել անցեալ շաբթու գրուած հարց մը.

— «Ընի՞նչ, վերջապէս, քաղաքականութիւն մը, ուղեգիծ մը այս Ճակատին վրայ։

Ցրամադի՞ր ենք ըմբռնելու վաղուան անակնկալները» («Յառաջ», 12 եւ 17 դեկտեմբեր)։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի (22 դեկտ.).—

Յաջողութեամբ վերջացան այն բանակցութիւնները որ կը կատարուէին անցեալ տարուընէ ի վեր, Պարսկաստանի հետ, Արարատի շրջակայ կորդ մը հողամասը Թուրքիոյ ձգելու համար։ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Թէհրան պիտի երթայ, թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի վերաքննութեան պայմանագիրը ստորագրելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը լաւատեղեակ աղբիւրէ կ'իմանայ թէ թրքական կառավարութիւնը որոշած է չգործադրել ներածումներու սահմանափակման հրահանգը այն ապրանքներուն համար որոնք Թուրքիա հասած են կամ ապսպրուած եւ վճարուած են Նոյեմբեր 15էն առաջ, երբ յայտարարուեցաւ սահմանափակումը։

Հուվըրի առաջարկին վաւերացումը

Ամերիկեան Ծերակոյտը 12ի դէմ 62 ձայնով վաւերացուց Հուվըրի առաջարկը պարտքերու վճարման յետաձգման մասին, որով, Ամերիկայի պարտական պետութիւնները մինչեւ 15 դեկտ. 1932 չպիտի վճարեն իրենց պարտքերը։ Սակայն Երեսփ. Ժողովի եւ թէ Ծերակոյտի մէջ այս առթիւ արտասանուած ճառերը թոյլ չեն տար յուսալու թէ Հուվըրի այս պայմանաժամին լրացումէն յետոյ, Ամերիկա պիտի ուզէ կրճատել օտար պարտքերը։ Ծերակոյտի ինչպէս նաեւ Երեսփ. Ժողովի բանաձեւերը կը յայտնեն յստակօրէն թէ ամերիկեան քաղաքականութեան դէմ է ջնջել կամ կրճատել պատերազմական պարտքերը եւ թէ պարտքերու յետաձգումը չի նշանակեր թէ յառաջիկային նպաստաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնէ նման առաջարկ մը՝ Ամերիկայի կողմէ։

Ռուսահգերման յարաբերութիւնները

Յայտնի է թէ Ռուսիա գերման ճարտարարուեստին կարեւոր մեծաքանակ ապսպրանքներ։ Սակայն Ռուսիոյ ստորագրած մուրհակները այլեւս չեն զեղչուիր և գերման ճարտարարուեստական շրջանակները լուրջ կասկածներ ունին Ռուսիոյ վճարման կարողութեան մասին։

Երկու ամիսէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, կացութիւնը պարզելու համար։ Սակայն տակաւին, այս բանակցութեանց ելքը յայտնի չէ։ Կ'ըսուի միայն թէ Գերմանիա սախպուած է նոր զիջումներ տալ Ռուսիոյ։

Բոլշեւիկ Կեդր. Գործ. կոմիտէի նիստը

Քրէմլինի պալատին մէջ, Խորհրդ. Միութեան Կեդր. Գործ. կոմիտէին նիստերու բացումը կատարուեցաւ հանդիսաւոր կերպով։ Բացումը կատարեց կոմիտէին նախագահը Փէթրովսկի որ հնգամեայ ծրագրին առաջին երեք տարիներու արդիւնքը քննելէ վերջ, յայտնեց իր համոզումը թէ ծրագիրը պիտի լրանայ 4 տարիէն, փոխանակ հինգի։

Գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթով խօսեցաւ, խորհրդային ճարտարարուեստի եւ արտաքին քաղաքական հարցերու մասին.

— Ճարտարարուեստի բազմաթիւ ճիւղեր բաւ, մասնաւորապէս երկրագործական մեքենաներու շինութիւնները, մեքենական շինութիւնները, մետաղագործական, ելեկտրական եւ նաւթային ճարտարարուեստները արդէն հնգամեայ ծրագիրը լրացուցած են 3 տարիէն։

Մոլոթով շեշտեց թէ ամբողջ ուշադրութիւնը 1932ին պէտք է կեդրոնանայ մետաղագործութեան, վառելիքի եւ փոխադրութեանց վրայ։

Անդրադառնալով միջազգային կացութեան, Մոլոթով բսաւ.

— Խորհրդային կառավարութեան համար ամէնէն գլխաւոր հարցն է երկրին խաղաղ զարգացման անհրաժեշտ պայմաններուն ամրապնդումը։ Լեհաստանի հետ ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ պէտք է յուսալ թէ լաւ արդիւնքի պիտի յանգին։

Գալով Մանչուրիոյ դէպքերուն, ըստ Մոլոթովի, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կատարուած կրկնակի յայտարարութիւնները եկան հաստատելու Ճիշդ այս հիմնարկութեան հանդէպ անպատռ նախատեսութիւնները։ Ի նպաստ խաղաղութեան գործին, ո՛չ մէկ բարիք ծնած է այդ յայտարարութիւններէն։ Խորհրդային կառավարութիւնը պէտք է մնայ ուշադրութեամբ հետեւի Մանչուրիոյ դէպքերուն։ Պէտք չէ մոռնալ թէ Ռուսիոյ սահմանը կ'երկարի Մանչուրիոյ կողքին. «Կը յուսամ յայտարարեց Մոլոթով թէ Ծայրագոյն Արեւելքի մեր հերոսները արթնութեամբ պիտի հսկեն խորհրդային սահմաններուն վրայ։ Օտար հողերու պէտք չունինք, բայց մեր հողերէն մատնաչափ մը անգամ չպիտի լքենք»։

Մոլոթով յայտնեց նաեւ թէ փորձեր կատարուած են Խորհրդային Միութիւնը պատերազմի մղելու համար, մասնաւորապէս Մանչուրիոյ մէջ, բայց, եզրակացուց.— Խորհրդային Միութիւնը պէտք է հաշուի առնէ անխուսափելի նոր դրդութիւններ եւ պէտք է անոնց պատասխանէ արթուն հսկելով եւ հնգամեայ ծրագիրը լրացնելով 4 տարիէն։

Նիստի բացման ներկայ էր Մոսկուայի օտար դիւանագիտական մարմինը։

«ՅԱՌԱՋ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Կիրակի, Երկուշաբթի Ծնունդի առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

(ՓՈԽԱՆ ՅՈՆԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆՑ)

ՑԱՆԿ 3

Վաղարշակ Թագւորեան	100.—
Երուանդ Թօլայեան, «Կավռօշ»	100.—
Յովհաննէս Ալըքկեօզեան, իր մօրը մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի	50.—
ԹՄ (Chateau de Boursault	50.—
Տիկին Արուսեակ Վահանեան, Թան	50.—
Գումար	350.—
Բ. ցանկին գումարը	910.—
Ընդհ. գումար	1260.—

ԽՄԲ. — Պատասխանելով եղած հարցումներու, կը փութանք յայտարարել թէ նուէրները կախում ունին մասնակցողներու կարողութենէն եւ կամքէն, եւ ոչ թէ որոշ սակէ մը։

Պատրիարքարանի գործակատարը մեռած

Սրտի հիւանդութենէ մեռաւ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի գործակատար Գ. Աղնիւ Տէր Աճարեան, որ վարած է զանազան պետական պաշտօններ։

Հունգարիա կը յետաձգէ պարտքերը

Հունգարիոյ կառավարութիւնը որոշեց 1931ի դեկտեմբեր 23էն սկսեալ յետաձգել իր արտաքին պարտքերէն մէկ մասին վճարումը։

Այս որոշումը որուն կը սպասուէր երկար ատենէ ի վեր, բազմաթիւ բացատրութիւններ նշանակած է։

Հունգարիա կը յայտնէ թէ կարգ մը փոխառութեանց հատուցումը պիտի կատարուի օտար դրամով։

Գուստաֆէշթէն տրուած լուրի մը համաձայն, Հունգարիա պիտի շարունակէ իր վճարումները, ի հաշիւ 1924ի Ազգերու Դաշնակցութեան եւ 1930, 1931 ֆրանսական, եւայլն փոխառութեանց։

Պալի յանձնախումբին տեղեկագիրը

Պալի յանձնախումբը, որ կը գումարուէր քննելու համար Գերմանիոյ ելմտական կացութիւնը, երկար աշխատանքներէ վերջ, ստորագրեց տեղեկագիրը։ Տեղեկագրին ստորագրման նախորդ օրն իսկ, յանձնախումբի անդամներուն մէջ, երեւան եկած էր կարծիքի խոր տարբերութիւններ, որոնց մինչեւ իսկ միջադէպի մը տեղի տուած էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն միջեւ։

Տեղեկագրին առաջին գլուխը կը վերաբերի Գերմանիոյ արդի տնտեսական կացութեան եւ ստորաբաժանուած է կարգ մը գլուխներու, արտաքին պարտքեր, առեւտուր, վճարումներ, Րայխսպանքի կացութիւնը, արտադրութիւն, ելեւմուտքի, եւայլն։

Երկրորդ գլուխը կը վերաբերի ներկայ կացութիւնը առաջացնող պատճառներուն եւ պատճառներուն, արտաքին պարտքերու յաւելում, ելեւմուտքի յաւելում եւայլն։

Երրորդ գլուխը կը վերաբերի Գերմանիոյ ձեռք առած միջոցներուն, հրամանագրեր եւայլն։

Եզրակացութեան մէջ տեղեկագիրը կը ծանրանայ աշխարհի տնտեսական բացառիկ կացութեան վրայ։

Մահ Թէրզեան գերապայծառին

Ֆրանսական կաթոլիկ թերթէ մը կ'իմանանք մահը հայ հռոմէական նախորդ կաթողիկոս պատրիարք Թէրզեան գերապայծառի։

Հանգուցեալը լաւ համբաւ հանած էր Ատանայի առաջնորդութեան ատեն, 1909ին։ Բայց երբ պատրիարք ընտրուեցաւ եւ փոխադրուեցաւ Պոլիս, գոյնը դուրս տուաւ իբրեւ մոլեռանդ իշխանաւոր։ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին ծանօթ են իր դէմ մղուած բուռն պայքարները, ազատական տարրերու կողմէ։ Ատեն մը ստիպուեցաւ Հռոմ քաշուիլ, բայց երբ կաթող. պատրիարքութիւնը Պէյրութ փոխադրուեցաւ, շարունակեց իր աղանդամոլ քաղաքականութիւնը։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Ստերլինը երէկ կէսօրին կ'արժէր 87.15։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսական արտածումները.— *Սպանիա իր կարգին սկսած է կիրարկել մաքսային նոյն սահմանափակումները, զորս կը կիրարկէ Ֆրանսա հանդէպ ներածումներու։ Ֆրանսական ներածումները դէպի Սպանիա պիտի կատարուին չափաբաժնի մը համաձայն։*

Ցաղկախտ ծագած է Էրզրումէն Տրապիզոն գրկուած ուխտաւորներու մէջ։

Դէպի Ռուսիա.— *Ֆրանսական խմբակ մը բաղկացած 34 ֆրանսացի գործաւորներէ, մետաղագործ, հանքագործ եւ ատաղձագործ, Հենինկրատ հասաւ։ Գործաւորներու այս խմբակը Ռուսիա պիտի մնայ մէկ տարու չափ եւ պիտի այցելէ գործարանները։*

Զինաթափութեան համագումարը.— *Ճափոնի կառավարութիւնը պատասխանելով դեկտ. 17ի անգլիական յիշատակագրին, զինաթափութեան համագումարի թուականը յետաձգելու մասին, կը յայտնէ թէ համամիտ է, թէեւ ճափոնական պատուիրակութիւնն արդէն մեկնած է դէպի Ժընեւ։*

Վատիկանի գրադարանը կը փլի.— *Վատիկանի գրադարանին մէջ, երեք ձեղուններ փլան։ Գրադարանին այդ թեւը շինուած էր 1558ին եւ կը պարունակէր թանկարժէք եւ հին ձեռագրեր։ Ձեղուններու փլուզումը յառաջ եկած է երեք մեծ սիւներու փլուզումէն, այն սրահին մէջ ուր ամփոփուած էին պատմական արժէքաւոր տարրեկաններ։ Մօտ 15,000 գրքեր մնացած են փլատակներուն տակ, ինչպէս նաեւ հինգ հոգի, որոնց մէկը գրադարանապետը եւ միւսները գործաւորներ։*

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական տագնապը Գերմանիոյ մէջ է որ իր ամէնէն դժնդակ երեւոյթներովը կը ներկայանայ։ Նիւթական դժուարութիւններուն վրայ բարդուած են նաեւ ներքին եւ արտաքին քաղաքական կնճռոտութիւններ եւ Հիթլէրի ազգայնական կուսակցութիւնը հետզհետէ ուժ ու ազդեցութիւն կը ստանայ երկրին մէջ, սպառնալով քայքայել պետական ներկայ կազմը։

Գերագոյն ճիգ մը անհրաժեշտ դարձած էր ընկերային անդորրութիւնը պահպանելու եւ երկիրը տնտեսական կործանումէն փրկելու համար։ Եւ վարչապետ Պրիւնինկ ըրաւ այդ ճիգը երեք շաբթուան անդուլ աշխատութենէ մը ետք՝ հրատարակելով դեկտեմբերի ութը թուականը եւ սա խորագիրը կրող հրամանագիր մը. Ելմտական վիճակն ու ազգային տնտեսութիւնը ամրապնդելու եւ ներքին խաղաղութիւնը ապահովելու համար։

Այս հրամանագրին էական եւ անմիջական նպատակն է ստեղծել տնտեսական այնպիսի ռեժիմ մը՝ որուն շնորհիւ ճարտարարուեստն ու վաճառականութիւնը ի վիճակի ըլլան աժան արտադրելու, օտար ճարտարարուեստին ու վաճառականութեան դէմ կարենալ մրցելու համար։

Գլխաւոր միջոցը որ կոչուած է իրականացնելու այս նպատակը, գիներու անկումն է ստիպել, իր ամենալայն սահմանին մէջ։ Ու հրամանագիրը չի վարանիր այս ուղղութեամբ հաստատելու տրամադրութիւններ՝ որոնք իրենց դիկտատորական հանգամանքով՝ աննախընթաց են քաղաքակիրթ մարդկութեան տնտեսական ժամանակակից պատմութեան մէջ, եթէ բացառութիւն նկատենք խորհրդային Ռուսիան։ Կուռնէյի (Gournay) նշանաւոր բանաձեւը — laisser faire, laisser passer — որ մօտաւորապէս 150 տարիէ ի վեր տնտեսական ներկայ կարգ ու սարքը վարող սկզբունքը եղած է, երբեք այսքան արհամարհուած չէր, գրչի քանի մը հարուածով։

∴

Պրիւնինկի վերջին հրամանագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները հետեւեալներն են.

1.— Բոլոր ապրանքներու գինը 10 առ հարիւր կը զեղչուին առաջիկայ յունուար մէկէն սկսեալ։

2.— Հանրային փոխադրութեանց ընկերութիւնները եւ երկաթուղիները իրենց փոխադրութեանց գինը նուազագոյն պիտի զեղչեն 5էն 10 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Մասնաւորապէս հոգ պիտի տարուի որ իջեցուին ածուխի եւ մետաղներու փոխադրագիները։

3.— Փոխ տրուած դրամներու տոկոսները — ինչ որ ալ եղած ըլլայ իրենց ծագումը — 6 առ հարիւրի պիտի իջեցուին եթէ այս համեմատութենէն վեր են։ 8էն 12 առ հարիւր եղողները, 25 առ հարիւրի զեղչ մը պիտի կրեն. 12 առ հարիւրէն վեր եղողներուն գալով՝ ասոնց 8 — 12 առ հարիւրը բաղկացնող մասէն 25 առ հարիւր պիտի զեղչուի, իսկ 12 առ հարիւրէն վեր եղող մասն ալ պիտի կրէ 50 առ հարիւրի զեղչ մը։ Արտաքին պարտքերը բացառութիւն կը կազմեն. ասոնց տոկոսները պիտի շարունակուին ըստ առաջնոյն վճարուիլ, նախապէս որոշուած պայմաններով։

4.— Պիտի զեղչուին նաեւ տան վարձքերը, պատերազմէն առաջ շինուած շէնքերունը՝ 10 առ 100, իսկ նոր շէնքերունը՝ 15 առ հարիւր։

5.— Բոլոր օրավարձքերը պիտի իջեցուին 1927ի յունուարի իրենց սահմանին, ինչ որ 10 առ հարիւրի զեղչ մը կը նշանակէ։ Իսկ պետական պաշտօնեաներու թոշակները պիտի զեղչուին 9 առ հարիւր միայն, որովհետեւ, ցարդ երկիցս կարգ մը զեղչերու ենթարկուած էին արդէն։

6.— Առուծախի վրայ դրուած տուրքը որ ցարդ 0,85 առ հարիւր էր, պիտի բարձրացուի 2 առ հարիւրի եւ գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ պետական ելմտացոյցին բացը մասամբ թեթեւցնել։

∴

Վերոյիշեալ կէտերէն զատ հրամանագիրը կը պարունակէ նաեւ մեծ թուով երկրորդական տրամադրութիւններ, որոնցմէ ոմանք քաղաքական բնոյթ ունեցող, բայց, ոչ նուազ արտակարգ են ու ամէնքն ալ կոչուած վեր ի վայր շրջելու տնտեսական կազմը Գերմանիոյ՝ որ այս կերպով դարձած կ՚ըլլայ տեսակ մը պատերազմական ռեժիմի տակ։

Ամէնէն շատ քննադատուածը դրամագլուխներու տոկոսներուն համար սահմանուած պարտաւորիչ տակերն են, որոնք կը սպառնան երկրին մէջ տիրող եւ արդէն մեծապէս խախտուած վստահութիւնը բոլորովին քանդել։ Տոկոսները, գիները, օրավարձքերը, շէնքերու վարձքերը ամէնքն ալ կը զեղչուին գրչի քանի մը հարուածով եւ առանց նկատողութեան առնելու անհատներու կազմէ ցարդ դանդաղ գործառնութեանց մասին կնքուած պայմանագրութիւնները, տրուած խոստումները, ստորագրուած յանձնառութիւնները։ Եւ այս բոլորը այն ատեն միայն պիտի կրնան արդարանալ երբ կարենան Գերմանիան ազատել տնտեսական դահավիժումէ, ինչ որ խնդրական է, եթէ միջազգային ընդհանուր կացութիւնը բարելաւուած չէ։

Սակայն, գերման կառավարութիւնը կը յուսայ որ իր միջամտութիւնը բաւական պիտի ըլլայ կասեցնելու այն թաւալգլոր անկումը՝ որուն կը դիմէ երկիրը վեց ամիսէ ի վեր։ Բայց եւ այնպէս, երբ պետութիւնները անգամ մը սկսին միջամտել ազգային տնտեսութեան, անհատական ազատութիւն ու անձնական ձեռներէցութիւնը կաշկանդելով, դժուար է որ կարենան այլեւս սահման դնել այդ միջամտութեան ու չափաւորել զայն։ Տնտեսական հաւասարակշռութիւնը իր էական կէտերուն մէջ օրէնքներով եւ հրամանագիրներով չէ որ կարելի է պահպանել։

Ամէն պարագայի մէջ, Պրիւնինկի կառավարութիւնը յանդուգն փորձ մըն է որ կ՚ընէ եւ որուն հետեւանքները հիմակուընէ իսկ գուշակել կարելի չէ, մանաւանդ նոր է ու աննախընթաց կատարուած փորձը։ Ան այժմ, ատ սանձ է որ գերման ժողովուրդին վրայ կառավարութիւնը այս պահուս կը դնէ մեծամեծ զոհողութիւններ են. թաղրող այնպիսի ծանր բեռներ՝ որոնք ուրիշ որեւէ ժողովուրդի համար անտանելի պիտի նկատուէին։ Մանաւանդ որ այս զոհողութիւններէն ոմանք կարգ մը ընկերային անարդարութիւններ առաջ բերող հանգամանք կը ներկայացնեն, անարդարութիւններ՝ որոնք անխուսափելի կը դառնան, երբ որեւէ կառավարութիւն կը համարձակի 47 երեսնոց հրամանագրով մը տնտեսական բարդ ու այլազան կալուածներու մէջ միջամտութիւն գործ դնել, այսքան բռնօրէն։

Կարծողներ կան որ այս վերջին հրամանագրով Գերմանիա կ՚ուզէ ցոյց տալ իր պահանջատէրերուն որ երկիրը պատրաստ է ամէն զոհողութիւն ընելու, կարգ ու կանոն պահելու համար ելմտական կացութեան մէջ։ Գերմանիա կը յուսայ այս կերպով բարի կամեցողութեան ապացոյց մը տալ եւ հետեւիլ իր հաւզէին ամրապնդուած ամբաստանութիւններուն, որոնց համաձայն այս երկիրը փոխանակ ջանալու իր իսկ միջոցներովը իր վիճակը բարելաւելու, կ՚աշխատի օտար դրամագլուխներու օժանդակութեամբ եւ նուազագոյն զոհողութեամբ իր վրայէն թօթափել ամէն դժուարութիւն։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(«CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS»)

Այս ամառ՝ իմ արձակուրդը Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ (Bibliothèque Nationale, Rue Richelieu) անցուցի։

Հայ ժողովրդական երգերու ուսումնասիրութեանս ընթացքին՝ Վանայ ժողովրդական երգերու փոփոխակներ (variante) կը փնտռէի։

Մատենադարանին հայագիտական բաժնի դրացանկէն արտագրեցի՝ քանի մը գիրքեր երգերու յատուկ։

1.— Հայ ժողովրդական երգեր, հաւաքեց եւ ձայնագրեց Գոմիտաս Բոյաճեան, Փարիզ 1904։ Խօսքերը ֆրանսերէնի վերածեց Ա. Չօպանեան։ 10 երգ՝ հայ-ֆրանսերէն բնագրով։

2.— Chants Populaires Arméniens, traduction française avec une Introduction par Archag Tchobanian, Paris 1903։ Բազմաթիւ հայ ժողովրդական երգերու հաւաքածոյ մը՝ ֆրանսերէնի վերածուած։

Երկու գործերն ալ նորութիւն չէին ինծի համար։

1903ին եւ 1904ին, համիտեան բռնակալ Թուրքիոյ մը հեռաւոր անկիւնն ինկած Վանայ մէջ, հայ մը ուրկէ՝ կրնար իմանալ ու տեսնել Փարիզի մէջ տպուած ազգային (Թուրքերու բառով՝ մուզիր, վնասակար) գիրքեր։

Ու անկէ ի վեր ալ՝ առիթ ունեցած չէի ծանօթանալու՝ եթէ ոչ առաջին երգատետրին, գոնէ Չօպանեանի հատորին հետ, որ քանիերէն գիտէի թէ Ֆրանսական Ակադեմիային պսակուած ալ էր։

Առաջին անգամ Chants Populaires Arméniensը բերուեցաւ գրասեղանիս վրայ։

Բաւական հետաքրքրութեամբ մը սկսայ թղթատել հատորը, որ 28 տարուան հնութիւն ունէր այլեւս։

Յառաջաբանին մէջ (LXXX էջ) յիշուած հայերէն բնագիրներուն ցանկին վրայ կեցուեցայ։

— La Lyre de Van et de Mouch։ Ինչո՞ւ կը նկատեմ որ՝ ճիշդ կարդալը չէ։ Սեդրակեանցի հայերէն գրքոյկին անունն է «Քնար Մշեցւոց եւ Վանեցւոց»։ Մուշը Մշեցւոց է եւ նախակարգ, իսկ Վանը Վանեցւոց է ու երկրորդարար։

— Miettes de poésie populaire՝ Ցվեթֆեանի «փշրանքներ ժողովրդական բանաստեղծութիւնից» գրքոյկն ըլլալը գիտցայ, բայց Փշրանքները՝ Miettes թարգմանելը խորթ թուեցաւ ինծի։

Mietteը առաւելապէս հացի փշրանքին կ՚ըսուի, ի՛մ գիտցածս։ Ու վերջին Larousseի մէջ գիտցածս հաստատուեցաւ,— միմիայն մննդեղէնի փշրանքին յատուկ է miette։ Փոխաբերական գործածութիւն չունի։ Աւելի պատշաճ համազօր՝ Morceaux, Fragments, Recueils բառերն են։

Այս անմեղ թերիները ստեղծուեցին՝ իմ աչքիս ներելի չեն թարգմանութեան մէջ, ուր ամէն բառ առաջ՝ բնագրին հարազատ ցոլացումը պէտք է ըլլայ։

Mère noire, au cœur noir!!
Fille noire, au cœur noir!!

Անցայ բուն երգերու բաժնին։ Ամէն մէկ երգին վրայ, առաջնոյ յիշուած է պատկանած քաղաքին անունը միայն,—Van, Mouche, Eguine, Moks, եւն. եւն.։ Առանց յիշելու թէ՝ ո՛ր երգը ո՛ր գիրքէ ո՛ր էջէն թարգմանուած է։

Այս կերպը նոյնպէս ներելի չէ, իմ տեսակէտով։

Աչքերս նախապատուաբար փնտռեցին «Van» ստորագրուած երգերը։ Անոնք նոյնիսկ մեծամասնութիւն կը կազմեն գիրքին մէջ։

Ու յանկարծ, 24րդ էջին վրայ, կը կարդամ այս բառերը.—

— Mère noire au coeur noir...

Ասոր քանի մը տող վարը.—

— Fille noire au coeur noir....

Ի՞նչ է սա։ Վանի՝ ծանօթ, շա՛տ ծանօթ երգերէն...։

Խելքի՛ս կուգայ... Մատենադարանին հոյակապ բարձր կամարը գլխո՛ւս կ՚իյնայ, կը կարծեմ...

— «Քա սեւ-սեւ-սեւաւոր մարէ» երգն է այս։— կը մտմտամ քրտնաթոր, ու չե՛մ հաւատար աչքերուս....

Խոլ թափով մը աչքէ կ՚անցնեմ թարգմանութիւնը։ Կ՚ընդգծեմ dévasté, fils du maire, Moussoul, ses grandes oreilles, եւ նման կոչնականներ, ու կը կենամ անհաւատալի նոր տողի մը առաջ.

— Mère, que je meure pour tes mains qui prèparent le lait caillé! (*)։

— Patcho, mon oeil, mon âme, mon «poumon»! (*)։

Չեմ հաւատար կարդացածիս։

Վանեցիի ամբողջ էութիւնս՝ կ՚ըմբոստանայ։ Մի՞թէ այսպէ՛ս կը գրեն պատմութիւնը։ Ամէն առնէ եւ ամէն տեղ։ Նոյն իսկ տիտղոսաւոր մեծ գրագէտները...։

Առաջին տողէն իսկ սարսուռ մը կ՚անցնի հոգիէս.—

— Mère noire au cœur noir...

Ի՞նչ Mer-Noire է այդ (Սեւ Ծով)..., կամ ի՞նչ mère noire...։ (սե՛ւ, խափշի՛կ մայր)...։

— Fille noire au cœur noir....

Սե՛ւ, խափշի՛կ աղջիկ, արդեօք սե՛ւ աղջիկ...

Սարսափելի է։ Զայրոյթէս կը դողամ...

Տեղն է պոռալու.— Թարգմանի՛չ, գի՛նչ կ՚ըսես, այդ երգը չթարգմանէիր գոնէ, մեր քնքուշ մայրերն ու բարեկիրթ աղջիկները սեւ ու սեւասիրտ չնկարէիր օտարին առջեւ...

Այդչափով ալ չի լմննար։

Վերյիշուած Գ. Բոյաճեանի գրքոյկին մէջ, որ լոյս տեսաւ 1904ին, նոյն երգին այդ տողերը թարգմանած է գեղեցիկ ու աւելի չարաղոյն (N. 7, էջ 25-27)։

— Méchante mère au cœur noir.

Եւ՝

— Méchante fille au cœur noir...

Աններելի գրական ոճիր է այս։

Ազգի մը գեղարուեստական ամէնէն արժէքաւոր գանձը, ժողովրդական երգերը, օտարին ծանօթացնելու ելլել՝ հրէշային գիծեր հագցնելէ յետոյ...

Այդ երգը կարդացող Ֆրանսացին կամ Եւրոպացին ի՞նչ պիտի երեւակայէ ու մտածէ՝ հայ ընտանեկան կապերուն, մօր եւ աղջկան զգացումներուն, կրթութեան, սիրոյն ու քնքուշ զգացումներուն մասին։

— Այս Հայերուն մայրերն ու աղջիկները՝ չար, սեւ-խափշիկ, չարասիրտ, դաժան էակնե՛ր են արդեօք.— պիտի խորհի։

Ալ ո՞ւր կը մնայ գեղարուեստական գեղեցկութիւնը..., զոր օտարին հրամցնելու մտադրութեամբ թարգմանելու յանձնուած է։

Բայց քննենք խնդիրը կէտ առ կէտ։

∴

— «Քա՛ սեւ-սեւ-սեւաւոր մարէ» երգը, Թէեւ Բաղէշ-Դատուանի բարբառով, բայց Վանա՛յ մէջ տարածուած, ու շատ ծանօթ, միջին երգուած երգերէն մէկն է, Պարերգ է։

Ան նաեւ ժողովրդական երգերուն մէջ առանձին արժէք ու փայլ ունի, իր տեսակին ու պատկերներու ճոխութեամբը։

— «Այս պարերգը՝ լեզուագիտօրէն ու ազգագրօրէն մեծ նշանակութիւն ունի մեզի համար։ Փափաքելի է որ մեր գաւառացի աշխատակիցները ժողովրդական բանահիւսութենէ այսպիսի պատկերալից պատառիկներ ընտրէին»,— կը գրէր Բիւրակն ազգագրական շաբաթաթերթի խմբագրութիւնը (էջ 183, Ապրիլ 1898) այդ երգը հրատարակելուն առթիւ։

Այս մասին երկու կարծիք չկայ։

Չօպանեան՝ փոխանակ հայ ժողովրդական երգերուն գոհարներէն մէկը փայլեցնելու՝ իր հրէշային թարգմանութեամբը զայն զարհուրելի խրտուիլակ մը.—

— Noire, noire, noire! Mère noire, Fille noire.

Ան չէ հասկցած գաւառական նրբութիւնները, ու չէ ըմբռնած երգին հոգին։

Մէկը կրնայ գաւառէն չըլլալ, գաւառաբարբառին անդեղեակ չգտնուիլ։ Բայց եթէ բանաստեղծ հոգի ունի՝ պէտք է թափանցէ զգացածքին խորը, եւ բո՛ւն իմաստը իւրացնէ։ Մանաւանդ երբ զայն ուրիշ լեզուի մը կը վերածէ՝ իր մայրենի երգին քնքշութիւնները օտարին առաջ թեթեւցնելու մտահոգութեամբ։

Նախ, Քա՛ կոչականը, մարէ՝ (= կոչական մա՛յրիկ)՝ փոխաքչականին հետ՝ չերեւիր Չօպանեանի թարգմանութեան մէջ։ Ֆրանսացին կ՚ըսէ ու պիտի ըսէր.—

— O maman!, կամ O!, ma petite mère!.

Իսկ սե՛ւ-սե՛ւ-սե՛ւաւոր կրկնաւո՛ր ձեւը՝ երգիչ նախասպանական, յանցիմանական, դժնէ իմաստ չունի։ Ընդը՝ ասանկ, ածական մը չէ հոս, որ մօրը յատկացուի եւ թարգմանուի mère noire, կամ աղջկանը՝ fille noire։ Սեւաւոր ածականին իմաստը՝ սեւ՝ կրկնուած է երգին մէջ, քաղցրութիւն տալու եւ սաստը չկաղաղցնելու համար։ (Այդ անհարազատ ձախիկ ածականին նմանը կայ Էմինեան ժողովրդական մէջ, Զ. հատ. էջ 53-54)։

Անոր իմաստը՝ գաւառականին մէջ Չօպանեանի թարգմանածին ճիշդ հակառակն է, կը նշանակէ,— Ա՛յ իմ սիրելի մայրի՛կ, որ ինծմէ վշտացած ես Կամ,— Ա՛յ իմ անուշիկ աղջի՛կ, որ ինծմէ ցաւած ես...

Ինչո՞ւ... մայր-աղջիկ իրարմէ վշտացած են։

Երգին խորը փնտռենք կը գտնէ.

Գեղացի հասուն աղջիկ, Կրծոյ (Կասրիկ, Կասողրինէ կամ Կուղրոթ)՝ իրենց գիւղին հովիւ կը սիրէ, կարիճ ու կայտառ Սահօն (Սահակ), որուն կրծոյ բաց ու կայծքրուն թուխիկ թիւնը՝ իր սրտին հազա՛ր հատ Վանայ մեծատանը կ՚արժէ, ինչպէս կը թուէ իր երգին մէջ։

— Իսկ մայրը՝ կը ջանայ համոզել իր սիրահար աղջիկը որ յօժարի գալ կին դառնալ Վանեցի հարուստին։ Ու կը զայրանայ անոր ...

Այս բնական հոգեբանութեան մէջ՝ ո՛չ մայրն է սեւ կամ սեւասիրտ (au cœur noir), ո՛չ աղջիկը։ Մօր ու աղջկան մէջ՝ մտերմական, զորովալի տրամախօսութիւն մըն է պարզապէս։ Ու պէտք է թարգմանուի.—

— O maman! ma petite mère affligée,

կամ՝

— O mère! petite mere dolorie,

կամ՝

— O ma fille! ma mignonne, կամ petite, կամ gentille fille affligée! եւյլն. եւյլն.։

Եւ ոչ թէ Mère noire au cœur noir, կամ Méchante mère, Méchante fille... au cœur noir։

Զարհուրելի է այս...

(Շար.) ՉԻԹՈՒՆԻ

(*) Ստորագծուածները իմս են։ Չիթ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱՐԻՒՆԸ ԿԸ ՀՈՍԻ Ի ՊԱՏԻՒ "ՏԱՎԱՐԻՇ„ ՇԱՀՎԵՐԴՈՎԻ

ԱԹԷՆՔ.— «Յառաջ»ը հաղորդած է Փիրէի արիւնոտ միջադէպը, ի պատիւ Դ. Շահվէրտեանի որ «Հայաստանի կառավարութեան» ներկայացուցիչի հանգամանքն ալ ունի։

Ահա դէպքը՝ չոր ու ցամաք իրողութեամբ.— Դեկտեմբեր 13ին կիրակի օր, ժամը 10ին յանկարծ Փիրէի պատերուն վրայ կարմիր ու խոշոր տառերով յայտարարութիւններ կը փակցուին, որով կը ծանուցուէր ժողովուրդին եւ մասնաւորապէս «հօկի անդամ եւ համակիրներուն» թէ նոյն օրը ժամը 4ին, եկեղեցիին մէջ պիտի խօսի «ներգաղթի» շուրջ ընկ. Դանիէլ Շահվէրտեան»։

Կէսօրուան ժամը երկուքն էր եկեղեցիին մէջ հետզհետէ կը հաւաքուին՝ Փիրէէն, Քօքինիայէն, Լիփաղմայէն եւ Սինկրուէն հայ հեկտեմբերիկները եւ մասնաւորապէս հրաւիրուած 50ի չափ յոյն համայնավարներ, Մակեդոնիայէն եկած որբեր, — ընդամէնը 250 հոգիի։ Ինչպէս ամէն կիրակի եւ տօնական օրեր, նոյն օրն ալ եկեղեցիին զանգակատան վրայ կը ծածանէին հելլենական եւ հայկական դրօշները։

Մինչեւ այդ պահը, դրօշի խօսք չկայ, փափուռներ կան, պատռուածքներ, եւ միտնդամայն տենդագին պատրաստութիւն մը բջիջականներուն մէջ։ Եկեղեցիին առջեւն են նաեւ մօտաւորապէս 15 հոգի անկուսակցական եւ դաշնակցական երիտասարդներ։

Ժամը ճիշդ 3ին, այսինքն սովորէն ժամ մը առաջ, եկեղեցիին ներսը խռնուած հայ եւ յոյն համայնավարները, ասոնց չափազանցութեան հարիւր աւելի անձեր, զինուած բիրերով, դաշոյններով եւ ատրճանակներով, դուրս կը նետուին եւ «կեցցէ՛ Խորհրդային ...» աղաղակներով կը խառնուին անոնց առջեւ։

Նոյն պահուն շփոթութիւն մը կը ստեղծուի եւ ահա՝ որբերէն քանի մը ձողերածներ, կը խոյանան զանգակատան վրայ եւ վար կ՚առնեն հելլենական եւ հայկական դրօշները, օդին մէջ ատրճանակ պարպելով։ Այս պահուն հոն հաւաքուած երիտասարդներ չկրնալով հանդուրժել եղած անարգանքին, կը միջամտեն եւ կռիւը կը սկսի, որ կը տեւէ 15-29 վայրկեան։

Երկուստեք կը վիրաւորուին ... հոգի։ Յոյն դրօշը պաշտպանողներէն վիրաւորուած են ընկերներ՝ Խաչիկ Փափազեան (Սըվազցի) որ թէեւ ծանր վիրաւոր ունէր, բայց ամէն վտանգ անցած է, ընկ. Պարգեւ Նահապետեան, որուն վէրքը թեթեւ է, ինչպէս նաեւ ընկ. Սիմոն։ Մնացեալ՝ երբ իրենց արիւնը թափեցին ի պատիւ Շահվերտեանի, որ մինչեւ Փիրէի կայարանը եկած եւ «Ես արիւնից չեմ վախենում» բացագանչելով, ուզեր է գալ եւ խօսիլ, երբ արդէն ոստիկանութիւնը արգիլած էր հաւաքոյթը։ Կռիւէն վերջ, ոստիկանութիւնը սկսաւ ձերբակալութեանց, երբ արդէն բազմաթիւ նշանաւոր «յեղափոխականներ» ծակամուտ եղած էին, մէջտեղ ձգելով խեղճ որբերը։

Որոշ կերպով կը հաստատուի որ այս դէպքը կազմակերպուած էր...

...րէր առաջ, Շահվերտեանի թելադրանքով եւ բոլոր հակադաշնակցական տարրերուն հաւանութեամբ Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը առանց նախատեսելու արտօնած էր որ Շահվերտեանիստի Պիրէի եկեղեցին մէջ։

Շատ գէշ տպաւորուած են այս դէպքէն՝ հելլէն պետական եւ ոստիկանական շրջանակները, որոնց շատ խիստ գտնուեցան դէպի. 17ի հինգշաբթին, երբ Շահվերտեան իր նշանաւոր ճառը խօսեցաւ Պիրէի մէջ։ Բազմաթիւ ոստիկաններու եւ գաղտնի պաշտօնեաներու հսկողութեամբ՝ երբեւ ճառ, պատասխանեց քանի մը խեղճուկրակ հարցումներու, ողորմելի արեւելահայերէնով։

Ոստիկաններու խուզարկութիւնը երեւան հանեց որ 1) դայլին յոյն համայնավարներ, 2) հայ եւ յոյն համայնավարները զինուած էին (հինգշաբթի օր) դաշոյններով եւ բիրերով (որոնք գրաւուեցան), 3) Եկեղեցին վերածուեցաւ համայնավարական ակումբի մը, ուր երգուեցաւ միջազգայնական երգեր։ Կեցցէ՝ Կեդր. Վարչութեան նշանաւոր... Կառավարող՝ Աղասեան։ Մինչ այս ծինչ այն պէտք է ըսել, որ ի պատիւ Շահվերդովի՝ եղբայր եղբօր արիւն հեղեցուց Պիրէի մէջ, ինչպէս եղած էր 1924ին, կրկին երբ այդ ծաղրը Աթէնք կը գտնուէր։

.·. Ա. կարաւանը կը մեկնի դեկտ. 21ին Բշ. օր. Նաւը ճամբայ կ'ելլէ Դշ. օր վերջապէս, որմէ վերջ Շահվերտեան կը մեկնի Մակեդոնիա, կազմակերպելու համար մեկնելիք երկու կարաւանները։ Կ'ըսեն Բ. կարաւան մըն ալ պիտի մեկնի Աթէնքէն։

.·. Անցնելով ուրիշ գործերու, կրկին եւ այս անգամ խնամատարական նախարար՝ Գ. Եասօնիտիսին ստորագրութեամբ վճռապէս կ'արգիլուի Պիրէի հիւղակներուն առուծախը։ Կեդր. Վարչութեան այս ուղղութեամբ թափած ջանքերը ապարդիւն անցան եւ պիտի անցնին, որովհետեւ, Պիրէի յոյն թաղականութիւնը իր շահերը շատ լաւ կը պաշտպանէ։

.·. Վերջերս. ինչպէս գրած էի, բաւական ոգեւորութիւն կը նշմարուի ազգային կեանքին շուրջ։ Կ'իմանամ թէ մեծահարուստ Գ. Մարգար Օհանեան շատ մօտէն սկսած է հետաքրքրուիլ Պիրէի Ազգ. Վարժարանով։ Գ. Թագէոսեանին հետ մասնաւոր այցելութիւն տուած է եւ խոստացած է օժանդակել, ուզելով խնամուած ծրագիր մը, համապատասխան նիւթական պատկերով։

.·. Կը տեղեկանամ նաեւ, որ Աթէնքի մէջ եկեղեցի մը շինելու համար մէկ տարի առաջ սկսած հանգանակութեան արդիւնքով, Պիրէի մօտիկ եկեղեցի մը եւ դպրոց մը պիտի կառուցուի։

.·. Հ. Յ. Դ. Ազատամարտ ընկերուհիներու խումբը, իր տարեկիցին առիթով կազմակերպած էր շատ սիրուն հանդէս մը, Պիրէի կաթոլիկներու սրահին մէջ։ Աննման կազմակերպութիւն, հաճելի յայտագիր, առատ եւ ազգային մթնոլորտ։ Եւ երբեւ հուսկ բանք՝ «Իղձի համար» մէկ արար թատրոն մը եւ վիճակահանութիւն մը, 60 կտորներով։ Պատիւ իրենց։

.·. Դաշնակցութեան օրուան առթիւ, հրատարակուեցաւ վեց մեծ էջերով եւ մաքուր տպագրութեամբ պատկերազարդ թերթ մը՝ «Մեր Օրը»։ Աշխատակցած են հին եւ նոր Յունաստանի գրեթէ բոլոր պատասխանատու ընկերները։

.·. Վերջին պահուն կը տեղեկանամ թէ կառավարութիւնը հայ բժիշկներու ցանկ մը ներկայացուցած է Շահվերտեանին, պահանջելով անոնց անպայման փոխադրութիւնը։

Պէտք է արձանագրեմ նաեւ որ Շահվերտեան՝ Քօզինիոյ, Լիփադմայի ու Սինկրուի մէջ ալ, Պիրէի մէջ ըրածին նման սովորական զրոյցներ ըրած է միայն, մասնաւորաբար յայտարարելով.

1. Ով որ կը կարծէ թէ Հայաստանի մէջ կարելի է խանութ ու մասնաւոր գործ ունենալ եւ դրամ շահիլ, լաւ է որ գտնուած տեղէն չշարժի։

2. Ով որ դրամ ունի, պէտք է յանձնէ Աթէնքի սովետ [illegible] փոխան ընկալագրի, որուն ուժով Հայաստանի մէջ «կարելի է» ստանալ...

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Պուլկարիոյ Կոմիտէն «Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ իր շարքերը ընդունեց 16 երիտասարդներ։ Յաւտով բացումը կը կատարուի Պուլկարիոյ Դաշնակցութեան Տան։

ՃԵՂՔՈՒՄ ՄԸ

«Մեր Ուղին» թերթի 11 դեկտ.ի թիւին մէջ գրութիւն մը կար Լիոնէն «Լքենք Դաշնակցութիւնը [illegible]», ստորագրուած Անդրանիկ Քէշիշեան անուն մէկու մը կողմէ։

Լիոնի Կոմիտէն կը յայտարարէ թէ իր շարքերուն մէջ երբեք չէ գտնուած այդ անունով մէկը։

Սուտերով եւ շինծու դաշնակցականներով չէ որ մեր հակառակորդները պիտի կրնան հարուածել մեզ եւ ճեղքեր բանալ մեր ամրակուռ շարքերուն մէջ։

Ի ՋՈՒՐ ԿԸ ՓՈՐՁԷՔ ՎԱՐԿԱԲԵԿԵԼ

Կրընոպլի մեր թղթակիցը կը գրէ.— «Մեր Ուղին»ի մէջ [illegible] կարդացինք Կրընոպլէն թղթակցութիւն մը, թէ Խորհրդային Հայաստանի տարեդարձին առթիւ, Հնչակեաններու կազմակերպած հանդէսը արգիլուած է դաշնակցականներու մատնութեամբ։

Ցաւիս չէ եւ բանիմաց հասարակութեան պնդումին վրայ է միայն որ կը դիմենք հերքել նման անհեթեթ ու քսու վերագրում մը։

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ այս [illegible] հաւաքը, մասնակցելու համար երբեք ուրիշին պէտք չունին։ Իրենց տեղի-անտեղի պոռչտուքները, մունետիկային յայտարարութիւնները կը բաւեն որ կառավարութիւնը աչքը բանայ։ Իրենք իրենց ձեռքով չէ՞ որ Իտալացիներու, Սպանիացիներու, Յոյներու եւ ուրիշ օտարականներու բաժնած էին իրենց թուցիկները։

Քանի որ այդքան լայն շրջանակ ունին, թող երեւան հանեն նաեւ թէ ո՞վ է զիրենք մատներ, եթէ երբեք մատնութիւն կայ։

Մենք իրենց հանդէսը խանգարելու պէտք չունինք, ինչպէս ցարդ չենք խանգարած։ Ընդհակառակն, հաճոյքով կը հանդուրժենք իրենց հրապարակային ելոյթներուն, վստահ ըլլալով թէ, իրենց բերնով իսկ, իրենք զիրենք պիտի վարկաբեկեն՝ քանի մը Հայերու առջեւ, որոնք տակաւին հաճոյք կը զգան պարապ տակառի աղմուկէն։

ՃԻՇԴ ՏԵՂԸ ԳՏԵՐ Է

Նիկողոս Մ. Մուրատեան անուն մէկն ալ Ս. Շամօնէն՝ Դաշնակցութենէ իր հրաժարումը ծանուցեր էր ծանօթ թերթին մէջ։

Այս առթիւ Սէն-Շամօնէն կը գրեն.

— Ճիշդ տեղը գտեր է Հօկի մէջ մտնելով, Դաշնակցութենէ վռնտուած այս անձը։ Անցեալ տարի, երբ գործի տագնապ կը տիրէր Լիոնի մէջ, քանի մը հայրենակիցներու միջոցաւ կը ղրկուի Ռոան, ուր ժամանակ մը աշխատելէ վերջ, փափաք կը յայտնէ մտնելու Հ. Յ. Դ. շարքերը, ինքզինք ներկայացնելով «հին» Դաշնակցական եւ պուլկար բանակի «սպայ»։ Բայց, համապատասխան վկայագիր չունենալով կ'ընդունուի իբր նոր անդամ։ Երկար չի տեւեր. իր պղտոր գոյնը դուրս կու տայ, [illegible], ու կը վռնտուի շարքերէն։

Սէն-Շամօնի եւ Սէն Թ'էթիէնի մէջ, բոլորը ծանօթ են այս «հրաժարող» բայց իրականութեան մէջ՝ վռնտուած դաշնակցականին [illegible] վարք ու բարքին։

ԾԻԾԱՂ

Կրօնքի դասին, ուսուցիչը կը բացատրէ որ ամէն բանի համար Աստուծոյ շնորհքը պէտք է. «Եթէ արտը վարեմ, տեղս փորեմ, ցանեմ, արեւ ցաթէ եւ բաւական ալ անձրեւ գայ, դեռ ի՞նչ պէտք է լաւ հունձք ունենալու համար»։

– «Պարարտացուցի՛չ, պարոն»։

* * *

— Բայց Օննիկ, շաքարեղէնները ամէնքն ալ հատցուցեր ես, քեզի չխորհեցա՞ր որ պզտիկ աղբարիկ մը ունիս։

— Այո, եւ ի՛նչպէս շատ վախցայ որ հասնելէ առաջ վրայ կը հասնի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ 1931ԻՆ

ԼԻՈՆ.— 1931ն ալ եկաւ ու կ'անցնի...

Մեր ազգային կեանքը մնաց նոյն տխո՛ւր վիճակին ենթակայ, ինչ որ էր նախորդ տարիներ։ Միայն անցողակի յիշեմ որ, 1931ի վերջին ամիսներուն, տեղի ունեցաւ գեղեցիկ երեւոյթ մը։ Երէկի անհաշտ հակառակորդները, երեք կուսակցութիւնները (Հ. Յ. Դ., Ս. Դ. Հ. եւ Ռ. Ա.) տեսնելով գաղութիս այս անկերպարանավիճակը, իրականացուցին ինչ որ, երազ կը թուէր երէկ։ Եւ այս համերաշխութեան շնորհիւ էր որ այնքա՜ն խաղաղօրէն կատարուեցաւ դպրոց. ժողովի ընտրութիւնները եւ քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ այն ցանկը, զոր պատրաստած էին երեք կուսակցութիւնները։

Ի՞նչ գործեր պիտի կարենայ կատարել Թաղականը եւ իրմէ ծնունդ առած ազգ. մարմինը, այս գաղութին համար։ Այս հարցումին դեռ վաղահաս է պատասխանել, քանի որ, ան կը գտնուի դեռ իր սկզբնական շրջանին մէջ։

.·. Լիոնի մէջ գոյութիւն ունին աւելի քան 22 հայրենակցական մարմիններ, դեռ անցեալ շաբաթ իրիկուն նորակազմ միութիւն մը եւս «Խարբերդի երիտ. միութիւն» տուաւ իր բացման հանդէսը, գեղեցիկ խոստումներով։

Լիոնի Հայրենակցական Մարմիններէն իբրեւ քիչ թէ շատ գործօն միութիւն առաջին կարգէն կարելի է դասել Արաբկիրի Հայրենակցականը։ Այս Հայրենակցականը իր ժողովարանին մէջ հաստատած է գիշերային մանկապարտէզ մը ուր կը յաճախեն քանի մը տասնեակ փոքրիկներ։ Ուսուցիչները՝ Գ. Գ. Հրանդ Թաղէոսեան ու Մամբրէ Տէր Գէորգեան իրենց կարելին չեն խնայեր մանուկներու դաստիարակութեան համար։ Եւ, մենք առիթ պիտի ունենանք դեկտեմբեր 26ին Գ. [illegible] սրահին մէջ բեմէն լսելու մանկապարտէզի փոքրիկներու հայկական գեղգեղանքը, հայերէն արտասանութիւնները այն փոքրիկներուն որ երէկ բնաւ հայ երգը կամ Ա. Բ. Գ.ը չէին գիտեր։

Հաւատալի աղբիւրներէ կ'իմանանք որ Բալուցիներն ալ գործի մը ձեռնարկած են։ Բալուցիները [illegible] իրարու մօտ, համախմբուած [illegible] իրագործել այն ձեռնարկը։ Հայրենակից մը խոստացած է իր տարածութեան մէջ, փոքրիկ անկիւն մը յատկացնել ձրի, ուրիշ մը ստանձնած է դասախօսութիւնը, Ուրեմն գետինը հարթուած է եւ կը մնայ գործի սկսիլ։

Զանազան ընտանիքներու մէջ կան անհատներ, որ կը կատարեն ազնիւ գործեր, ստանձնելով տասնեակ մը փոքրիկներու կրթական հոգը։ Այս բոլորը անշուշտ, չեն կրնար բուժել ստեղծուած կացութիւնը, բայց սփոփարար երեւոյթներ են։

.·. Անժխտելի է ժողովուրդի անվերապահ համակրանքը դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Կուսակցական կազմը առողջ, ընկերները կայտառ եւ գործունէութիւնը բեղմնաւոր մանաւանդ այս վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին։ Նոյնիսկ նոր դիմումներ կ'ըլլան Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու համար։

Տարակուսողները լաւ համոզուեցան որ՝ այս թափառական ժողովուրդի միակ հաւատարիմ ուղեկիցը Դաշնակցութիւնն է, եւ անոնք որ դեռ հակառակ են ուշ կամ կանուխ պիտի գան նոյն համոզման։ Չեմ ուզեր միւս կուսակցութիւններու մասին գրել, քանի որ անոնց ձայները մեզի յայտնի են։ Միայն, քանի մը խօսք «Հօկ»երու մասին։ Գարնան արեւի առաջին ճառագայթներով արթնցող միջատները աշնան արեւի մայրամուտքին կրկին քուն կը մտնեն։ Այսպէս ալ «Հօկ»ը որ ներգաղթի «աւետիսէն» ընդոստ արթնցած շուտով պիտի թմրի։

.·. 1931 գործազրկութիւն բերաւ գրած էի անկից առաջ։ Իսկ նոր տարին նոր գործազրկութիւններու դուռ պիտի բանայ։

Երթալով կը սաստկանայ գործազրկութիւնը։ Հիւսուածեղէնի գործարանները 19 Դեկտ.էն մինչեւ 5 յունուար 1931 փակուած են, ինչպէս գրած էր «Յառաջ»։

Կարգ մը գործարաններու մէջ սկսած են գործադրել հարիւրին տասի հրահանգը։ Խօսքեր կան թէ նոր տարիէն օրէնքը պիտի կիրարկուի բոլոր գործարաններուն մէջ։ Եթէ իրականանայ այս, աւելորդ է ըսել թէ թշուառութիւնը պիտի հասնի իր ծայրագոյն աստիճանին, քանի որ դեռ [illegible] թիւով հայրենակիցներ կ'աշխատին։

Ուրիշները հայրենիք ունին, տէր-տիրական ունին, հիւպատոսարան ունին։ Մենք ի՞նչ պիտի ընենք, ուրո՞ւ պիտի դիմենք... Համազգային կազմակերպութեան խնդիրն ալ ծռացաւ։

Հայրենակցականներուն հաստատած իրերօգնութեան սնտուկը ոչ իսկ պահեստի մը կարելի է համարել մեր ցաւերուն։

Հազար ափսո՜ս Մսկաց Միրզէ...

Միսաք-Միրզէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղուան, շաբաթ, մեծ մրցումին առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդրոնական Մարզական Մարմինը ստանձնած է նիւթական ծանր զոհողութիւններ։

Ընտրուած հակառակորդին համբաւն ու արժէքը, մրցավայրին մօտաւորութիւնը Stade Elisabeth, 3 Avenue de la porte d'Orléans, Métro Porte d'Orléans) եւ համապատասխանութիւնը, Monsieur Delarbre-ի պէս ազդեցիկ անձնաւորութեան մը նախագահութիւնը մրցումին, եւ ուրիշ պարագաներ նախատեսել կու տան մեծ բազմութիւն մը, որուն մէջ ինչարկէ Ֆրանսացիներ ալ պիտի գտնուին։

Ուր որ գացած է մինչեւ հիմա Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, ամէն տեղ ֆրանսացի հասարակութենէն գտած է ջերմ ընդունելութիւն մը, հետեւաբար աւելորդ կը նկատենք յանձնարարել մեր հայրենակիցներուն զգուշանալ անտեղի շարժումներէ եւ ըլլալ անկողմնակալ, ծափահարելով խաղին լաւագոյն անցքերը։

Սարգիս Կարապետեան որ պատիւը ունեցած է Փարիզի ներկայացուցչական խումբէն խաղալու, կուգայ իր գնահատելի օժանդակութիւնը բերելու։ Անոր ներկայութիւնը հայ խումբին յառաջապահներուն գծին կուտայ շատ մեծ փայլ մը։

Կանուխէն եկողներուն հաճելութիւն տալու համար ժամը մինչեւ 12ին տեղի պիտի ունենայ երկրորդ մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու տարբեր խումբերու միջեւ, որոնց մէջ պիտի գտնուին ծանօթ խաղացողներ։

Աւելցնենք թէ Գ. Լ. Կիւմիւշկէրտանեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան նախագահը եւս ներկայ պիտի ըլլայ նոյն մրցման։ Ք.

Ի ՆՊԱՍՏ ՆԻՍԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

Նիսի մասնաւոր մանկապարտէզդպրոցին Ազգ. խնամակալութեան կողմէ վարիչ մարմին մը կազմուած է, որ ձեռնարկելով իր գործին մանկապարտիզպանուհիին հետ նախակրթարանիս տնօրէնութեան պաշտօնին կանչած է վաստակաւոր ուսուցիչ Գ. Յովհաննէս Քէլէշեանը։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատրաստութիւն կը տեսնուի Նոր տարուան առթիւ ի նպաստ դպրոցին հանդէս մը տալու, որ տեղի պիտի ունենայ 27 դեկտեմբեր Salle Ortelli (146 Bld. de la Madeleine)ի սրահին մէջ։ Լիայոյս ենք թէ՝ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Նիսի հայ գաղութը պիտի գիտնայ նիւթապէս աջակցիլ, յօգուտ հայ մատաղ սերունդին հայեցի դաստիարակութեան բարձր գործին։

(կնիք)

(115)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

7 — ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

«Սուլթանը զանազան շրջաններու մէջ զինուոր համախմբելով, կ'ուզէ ջարդել ժողովուրդը, բայց ատիկա պատրուակ մըն է՝ խաբելու համար եւրոպական պետութիւնները, փոշի փչելով անոնց աչքին։ Մուհամմէտին փոխանորդը, Օսմանեան կայսրութեան գահակալը, Սուլթան Ապտիւլ Համիտ, անսասան պահելու համար իր գահն ու թագը, նամակ է գրեր։ Այդ նամակը ուղղուած չէ որեւէ կայսեր կամ թագաւորի։ Ան գրած է Անգլիոյ վարչապետին՝ լորտ Սալզպըրիին։ Ապտիւլ Համիտ, իր այս նամակով, կը խոստանայ իրագործել Հայաստանի բարենորոգումները։ Եւ փոխարէն կը խնդրէ որ ճառ մը արտասանէ ի նպաստ Թուրքիոյ։ Այս որքա՛ն ինկածութիւն, ի՛նչ ամօթ, ի՛նչ խայտառակութիւն հսկայ պետութեան մը եւ գահակալի մը համար։

«Այս նամակը կը հաստատէ թէ Օսմանեան կայսրութեան ներքին գաւառները ամբողջովին աւերուած ու քանդուած են։ Օսմանեան կայսրութիւնը այլեւս ուժ ու կարողութիւն չունի։ Հայերն են պատճառը ամբողջ փճացման։ Հայ ժողովուրդը բարոյական այնքան ուժ ունի, որ 2—3 անգամ յեղափոխութիւն յարուցանելու քանդեց կործանեց հսկայ պետութիւն մը։ Սակայն մեր փափաքն այն է, որ ամբողջովին փճանայ մեր թշնամին։ Պէտք է տեսնե՛նք «Սրբագործին» իր արդար պատիժը կրելը։ Միայն այդ ատեն գոհացած կ'ըլլան մեր փափաքները։ Երբ կայսրութիւնը այսպէս կը մնայ, հրդեհը հետզհետէ աւելի պիտի բազմանայ եւ Օսմանեան հայրենիքը պիտի լողայ արեան ալիքներուն մէջ։

«Ազատամարտ են Հայերը։ Իրենց վրէժը կը լուծեն։ Ամէնէն յաջող ապստամբութիւնը տեղի ունեցաւ Զէյթունի մէջ։ Այսօր յաղթական է Զէյթուն։

«Լեռներն ու քարերը արեան գոյն առացան։ Երկաթէն ալ [illegible] են Տէրվիշներն ու Արաբները փախած են Թուրք զինուորները։ Մակեդոնիա իր սոսկալի վէրքերը դարմանելէ յետոյ, շուտով առջի պիտի կանգնի։ Ամբողջ Օսմանեան Կայսրութիւնը կրակներու մէջ է։ Արեւելեան հարցը [illegible]։ Հայկական հարցն էր, որ երեւան բերաւ Արեւելեան հարցը։ Ինչպէս Լորտ Սալզպըրի կը յայտարարէ, եթէ Օսմանեան երկրին ջուրերուն մէջ յաճախող եւրոպական նաւատորմը նկատի չառնէ թափուած արիւնը եւ ուզէ պաշտպանել Սուլթանը, եթէ եւրոպական մեծ պետութիւնները Սուլթանին մէկ նամակէն խաբուելով լքեն այս դատը, այն ատեն հանդիսատես պիտի ըլլանք հայ ժողովուրդին բնաջնջման։ Բայց [illegible] այսինքն նոյնիսկ ամէն գոցէ Եւրոպան, հայ ժողովուրդը գիտէ պաշտպանել ինքզինքը, եւ յարձակման անցնելով հասնիլ իր նպատակին»։

Թիւ 6 եւ 1 փետրուար խմբագրականէն.—

«Երբ տարի մը առաջ հայկական հարցը սուր հանգամանք մը ստացաւ, Սուլթանը հիւանդ ինկաւ իր հարէմին մէջ։ Գահ մը փորձեցին խաբել Հայերը, աչք-կապուկ մը խաղալով։ Չյաջողեցան, ոչ բանտերը, ոչ աքսորները, ոչ ալ կախաղանները կրցան շեղել Հայերը իրենց ճամբէն։ Անհրաժեշտութեան հետ յեղափոխական գիտակցութիւնն ալ զարգացաւ։ Այլեւս Սուլթանը բան մը չմնաց, որ փորձած չըլլայ, ուզեց սարսափելի հարուածով մը հայ ժողովուրդը շեղեցնել իր ճամբէն։ Սակայն Սուլթանը չէր ուզեր ջարդել ամբողջ հայ ժողովուրդը, որովհետեւ այս աշխատասէր ազգը անհրաժեշտ է իրեն, կ'ուզեր միայն հարուածել հայ յեղափոխական կոմիտէները, եւ զանոնք լուծման դատապարտելով՝ ժամանակ մը եւս ապահովել իր գահը։ Եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ գործեց իր խելաց ժողովուրդը։ Գիտնալով այդ բաները, շատ կանուխէն կը պոռայինք.

— Զինուեցէ՛ք, միայն յեղափոխութեան եւ ապստամբութեան համար չէ, այլեւ պաշտպանելու նպատակով ձեր գոյութիւնը։

«Ինչպէս Հնչակեանները, նոյնպէս Դաշնակեանները բազմաթիւ հրացաններ բաշխած էին ժողովուրդին, եւ ֆէտայիներու բազմաթիւ խումբեր կազմակերպած էին։ Մենք ալ նոյն ուղղութեան հետեւելով, զէնք բաժնեցինք։ Զինեալ շրջաններու մէջ Հայերը ոչ մէկ կորուստ ունեցան։ Նոյնիսկ Էրզրումի, Վանի, Պիթլիսի եւ Տիարպէքիրի նահանգներուն մէջ, երբ Քիւրտերն ու աշիրէթները յարձակում կը գործեն հայկական գիւղերու վրայ, առաջուց զինուած մեր հայ գիւղացիներուն գնդակի տեղատարափին տակ՝ փախուստի դիմած են անոնք, մեծ կորուստ մը կրելով։

«Արդարեւ եթէ Հայերը կորուստ ունեցած են, պատճառը իրենց անզէն ըլլալն էր։ Դաս առնենք այս դէպքերէն։ Կռիւը չէ վերջացած, ընդհակառակն դեռ նոր սկսած է։ Զէնք պէտք է՝ պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդը յառաջիկային ծագելիք խռովութեանց ընթացքին։ Եթէ կ'ուզենք լուծել մեր վրէժը եւ հասնիլ ազատութեան, պէտք է զինուինք։ Ժամանակը սուղ է եւ փափուկ։ Պատրաստուինք կռուի»։

(Շար.)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. միութեան կողմէ, վաղը շաբաթ իրիկուն Horticultureի սրահին մէջ:

84 րիւ տը կրընէլ (Rue de Grenelle) Métro Rue du Bac

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԽԵՉՈՅԻ ԹՈՒՋԸ

ԽԱՂԱՄՈԼԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ

Մասնակցութեամբ՝ դերասանուհի Տիկ. Ս. Պօղոսեանի, եւ կարող ուժերու, Ընակնկալներ՝ դերասան Գ. Արման Կոթիկեանէ եւ երգիչ Գ. Սրապեանէ.

Եւրոպական եւ Արեւելեան պարերը կը սկսին կէս գիշերին, մասնակցութեամբ «Սանդրոսեան ճազ»ի. ձոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 7.50 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

այսօր, ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահը, 22 Rue St. Victor, մեթրօ Մօպէռ - Միւթիւալիթէ.

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. քաղաքական ուղեգիծը. կը հրաւիրուին նաեւ շրջանի ընկերները:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մուլինոյի մասնաճիւղին կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

13 rue d'Issy, Գիյեանքուռ. Ընտիր ճազ-ճոխ յայտագիր

Միրայօժար մասնակցութեամբ ԵՓՐԱՏ նուագախումբի

կը ներկայացուի քրքջալիր զաւեշտ մը

Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոցներ.— փորթ տը վէրսայլէն եւ փորթ տ'Օթէօյէն առնել թիւ 23 եւ 32 ծանրակառքերը, իջնել Point du Jour կամ փլաս Նասիօնալ:

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին ժամը 14—19, 71 Ave. Kléber

Հրապարակի գիներէն աւելի աժան պիտի ծախուին ամէն տեսակի առարկաներ, մթերքներ, կանացի եւ տղամարդու արդուզարդի իրեղէններ, երախաներու եւ մեծերու հագուստներ, Նոր-Տարիի եւ Ծննդեան տօներու առթիւ շնորհաւորական հայերէն վերտառութիւններով քարթեր, թարմ եւ չոր պտուղներ տօնական սեղաններու անհրաժեշտ ուտեստեղէններ եւայլն.

Կը խնդրուի հայրենակիցներէ որ իր ամէն կարգի գնումները ընելէ առաջ անգամ մը այցելէ Կ. ԽԱՉԻ ՊԱԶԱՐԸ, ուր ոչ միայն աժանը եւ լաւը գնելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ, այլեւ աջակցած պիտի ըլլայ մասնաճիւղին բարենպատակ ձեռնարկներուն (դպրոց, հիւանդ երախաներու դարմանում, յղի կիներու խնամք, եւայլն).

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊՈՒՖԷ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սէվրանի Հայ կրթական միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղին կողմէ, վաղը գիշեր ժամը 8.30ին 70 րիւ տը լ'Ամիքալ, Սէվրան, կը հրաւիրուին հայրենակիցները:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճազ մինչեւ լոյս:

Մուտք 5 ֆրանք

Շոգեկառք՝ կառ տիւ Նորէն ժամը 19.22, 19.47, 20.28եւ 23.05ին.

Փարիզի Գրական Ակումբ

վաղըշաբաթիրիկուն ժամը 8 30ին rue Cambronne.

մէթրօ վօժիրար: կը խօսի Գ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ. «Թատրոնը եւ Թատրոնական արուեստը»

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Արդութեան խումբին կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 20 Ave, Ville d'Avray, Շավիլ

Կը խօսի՝ Ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

«Հայոց դատը եւ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները»

Մուտքը ազատ է

ԽԱՅԵԱՄԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՆՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՄԱՍԻՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ ԵՐԵՔ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ՝ ԳԻՆԻ. ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԻՒՆ. ԱՍՏՈՒԱԾ ՀԵՏ

Երգի պահերուն քանոնի ձայնը, չութակի հոյլ եւ ուտի թոթուեակ կը պատասխանեն իրենց թաքսիմներով. նաեւ կը նուագին սօլօ. Թառխա Հօրօ կը նուագէ պարսկական եղանակներ եւ կ'ընկերանայ Նշանաւոր պարուհի Օր. Ճէնանիին՝ իր շղարշի եւ պարսկական պարերուն.

Գ. Միջա Աղնաւուրեան կ'երգէ կտորներ Սայաթ Նովայէ՝ թառի ընկերակցութեամբ.

կը մասնակցի նաեւ Գերլինէն նոր հասած ճարտարապետ Գ. ԳԱՐԱԳԱՇ (Թառով):

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Գին՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք: Կը ծախուին «Յառաջ»ի եւ «Կավռօշ»ի խմբագրատուները, Գ. Սարգիսեանի խանութը, Հրանտ - Սամուէլի քով եւ բոլոր ծանօթ տեղերը:

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐՏԷՍԸ

6 ՖՐԱՆՔ Է, 20 ՖՐԱՆՔ ՉԷ. Իր Հայաստանի մեծադիր եւ բազմագոյն քարտէս, ինչպէս շատեր կը շփոթեն ուրիշ քարտէսի մը հետ. Իր տիտղոսն է միջա «Համայնագիտական քարտէս» Հայաստանի որովհետեւ իր շուրջը ունի աշխարհագրական եւ վիճակագրական. հնաագիտական բազմաթիւ տեղեկութիւններ, հայրենի մօնումենտալ տեսարաններ, Վանի, Էրզրումի, Կիլիկիոյ եւ Կարնոյ նաւահանգիստը առանձին, նորակառոյց Նոր-Արաբկիր, Նոր-Եւդոկիա, Նոր-Էրզրում, Նոր-Մալաթիա, Զուարթնոցէն՝ առանձին բլանի վրայ: Այս առաջին հայ քարտէսն է, որ հրատարակուած է պատկերազարդ եւ բնագրով: Իր նշանաբանն է՝ Հակառակ ամէն կողմէ տեսք գինը 10 ֆրանք ընելու առաջարկներուն, ԱԺԱՆ ԸՐԻ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ: Գին՝ 6 ֆրանք, փոսթի ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա՝ 10 ֆրանք, այլուր՝ 8 ֆրանք: Դիմել H. BABESSIANի, 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France, կամ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան: Ռումանիոյ մեր գործակալն է H. GIKNAVORIAN, B. P. N. 487 Bucarest(1)

ՌԱՅՅԱՐԶԱԿԱԳԻՍ ԿԱՆԻԻԿ

ԾԱՆՕԹ.— Մէկ ամիս եղաւ այս քարտէսի լոյս տեսնելը եւ 1200 օրինակ սպառեցաւ անկէ մի միայն Ֆրանսայի մէջ, բացի արտասահման ղրկուածներէն: Ուրեմն, փութացէք հատ մը ապահովել անկէ, քանի դեռ չէ սպառած: Շուտով լոյս պիտի տեսնէ «Հայաստանի աշխարհագրութիւնը», մեծադիր էջերով գիրք մը՝ զարդարուած 20 գունաւոր եւ բազմաթիւ սեւ պատկերներով եւ հին ու նոր Հայաստանի քարտէսներով: Պիտի խօսի պատմական Հայաստանի,ներկայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԷՆ Թ'ԱՆԹուանի ընկեր կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 5ին ընկ. Յովհաննէս վարոյանի բնակարանին մէջ, կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին բժշկական դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 3ին Café Noailleի սրահին մէջ, Bld. Dugommier, կը դասախօսէ Տօքթ. Ռաքըճեան, դասախօսութենէն յետոյ ընդհ. ժողով, բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Պոլսահայ Միութեան կողմէ վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ 5 Հայ Ակումբի սրահներուն մէջ. Հրաւիրագիրները իրաւունք կուտան երկու անձի մուտքի համար.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

- Փոյոնժ, Ցիլ.— 50:
- Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 160,
- Թուռ. Իշխ.— 35,
- Պուրկ ան Պրէս, Ս. Գ.— 35:
- Պալակոֆ, Վ. Ե.— 125:
- Բէթըլ, Գ. Ս.— 140:

Այրի Տիկին Մառի Ա. Մանուկեան, Օր. Տոււա Ա. Մանուկեան, ինչպէս նաեւ Մանուկեան, Պիւնիւշեան (Մարսէյլ), Բ. Պէյլերեան (Պահիրէ), Թնկրեան, Թէքէեան (Մարսէյլ), Տ. Քէլէկեան, Մ. Գարակէօզեան (Նիւ Եորք), Չօլթըն (Անգլիա), Սթէւորթ (Նիւ Եորք). Մ. Թիրեաքեան (Նիւ Եորք) ընտանիքները եւ համայն ազգականք ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ցաւալի մահը որ տեղի ունեցաւ 61 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 25 Դեկտ. վաղը Շաբաթ ժամը 3ին, իր բնակարանը, 1 Rue Pasteur, Enghien les Bains եւ մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ: Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել:

Ցաւակցութիւնք պիտի ընդունուին գերեզմանատան մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՀԱՄԵՐԳ

Ալֆորվիլի ԲԻՒՐԱԿՆ երգչախումբի (50 հոգի) կողմէ, ղեկավար Գ. Սաքօ Յակոբեան.

Այս կիրակի ժամը 3ին Հայ Ակումբի սրահին մէջ, 1 Պուլվար Քարնօ, Ալֆորվիլ:

Բացման խօսք՝ Գ. Արըճեան, խօսք հայ երգին՝ Տիկ. Ուզունեան, կը մեներգեն՝ Գ. Գ. Մամա, Պիւնիւշեան, Օր-ներ Ար. Քիրաճեան, Մառի Փափազեան: ԽԵՉՕՅԻ ԹՈՒՋԸ (զաւեշտ) ղեկավարութեամբ Գ. Քիրաճեանի: Կ'արտասանեն՝ Օր. Աշճեան, Թինկիրեան, փոքրիկն Մելինէ եւ ուրիշներ: Խմբերգ:

Գիներ 5 եւ 3 ֆրանք

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ: Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ: Մանրամասնութեանց համար գրել Տ. Օհանեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine.

Երեկոները ժամը 8էն մասնաւոր դասընթացք, ուլֆէժի, ջութակի, ֆլիւթի եւ պանժօի.

Միութեան տոմսակները ունեցողներէ կը խնդրուի վերադարձնել մինչեւ յունուարի վերջը:

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 275.230

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931

27 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1761

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉԻՆՉ ԿԱՑ ՓՈԽՈՒԱԾ...

Ամիսներէ ի վեր կ'արծարծենք հրատապ խնդիր մը.— Հաւաքաբար գործազրկութիւնը, որ արդէն ծանր մասնագութեան մատնած է մեր աշխատաւոր բազմութիւնները։

Գարգեցինք տագնապին զանազան երեւոյթները։ Դրինք հիմնական առաջարկներ։ Մեր Թղթակիցները օրը օրին կը պատմեն տագնապին ծաւալումը եւ սաստկացումը։ Տեղ-տեղ ձեռնարկներ կատարած են Հայր. Միութիւնները կամ բանուորները իրենք։

Մէկ խօսքով, կը գտնուինք աննախընթաց կացութեան մը առջեւ, որ կը պահանջէ բացառիկ միջոցներ։

Եւ այս դառն կացութեան հանդէպ, կը կարծէինք թէ բոլորին պարտքն է գործ գիւրացնել, իրար գիմաւորել միեւնոյն ճամբուն վրայ, փոխանակ ակադեմական վէճեր յարուցանելու։

Արդ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, որ մինչեւ հիմա լուռ կը մնար, անցեալ շաբթու սկսաւ զբաղիլ այս հարցով։ Եւ չորեքշաբթի օր — մեծատաններորդ ժամուն — իր ընկերները յետաձգելով, կը քննադատէ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչը (20 դեկտեմբեր)։

Մեր պաշտօնակիցը գործազրկութեան տագնապը կը տանի կը կապէ ... Փարիզի Աղքատախնամի տագնապին հետ, որ բոլորովին ուրիշ բան է։ Եւ տարօրինակ Թիւրիմացութեամբ մը, կը գրէ.

— «Հայ կարօտեալները ուրիշ որ եւ է քաղաքէ աւելի փարիզի՝ լոյսի եւ փարթամութեան այս քաղաքին մէջ՝ գուցէ ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն։ Անոնց օգնելու համար կան մէկէ աւելի բարեսիրական կազմակերպութիւններ. Աւագագոյնը ասոնցմէ՝ կը ներկայանայ Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը»։

Եւ հիմնաւորելով իր տեսակէտը, գործազուրկներու օգնութեան պարտականութիւնն ալ կը գնէ այդ ընկերութեան վրայ։

—«Որքան ալ տոնական օրերու մօտենալը առիթ ստեղծէ նոյն պարտականութեան ներկայացնել չուտափոյթ օգնութիւն հասցնել գործազուրկներուն եւ առհասարակ նպաստի կարօտներուն, սակայն կը կարծենք թէ աննպատակայարմար է նոր նոր մարմիններ կազմել, առանց աւելորդ ալ՝ այդպիսի մարմիններու քանակով ծանրաբեռնուած փարիզի կամ գաւառական միւս քաղաքներու մէջ, ինչպէս կ'առաջարկէ «Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւին մէջ հրատարակուած կոչը։

«...Ծանուցելով մեր խօսքը փարիզի մասին՝ ըսենք որ Աղքատախնամը յարմարագոյն կեդրոնական մարմինն է այդ գործին համար, (եթէ կան գաւառական հայակեդրոն քաղաքներ որ դեռ չունին, կրնան կազմել նման մարմիններ)»։

Ինչպէս կը տեսնէք, ռամկավար պաշտօնաթերթը գործազրկութեան տագնապը կը նկատէ միջանկեալ բան մը.«ի միջի այլոց»։ Գործազուրկներն ալ «կարօտեալներ» չե՞ն։ Ուրեմն, թող Փարիզի Աղքատախնամը «զօրաւոր փարչութիւն մը» ընտրելով, «օգնութիւն կազմակերպէ նաեւ կարօտ գործազուրկներուն»։

Արդ, մենք այդպէս չենք ըմբռներ գործազրկութեան տագնապը։ Եւ ներկայ գործազրկութիւնը չի նմանիր «մօտիկ անցեալի» տագնապին, երբ Փարիզի Աղքատախնամը կրցաւ քանի մը տասնեակ հազար ֆրանք հաւաքել ու բաշխել։

Աղքատախնամը միշտ իր դերն ունի։ Կարօտեալներ միշտ ալ կան, առօրեայ կեանքին մէջ, առանց գործազրկութեան կամ ուրիշ տագնապի. Եւ վիրաւորական է բանի անգործութեան զատապարտուած բանուորը տանիլ կապել անկար, ծեր, որբեւայրի կամ հիւանդ «կարօտեալ»ներու կարաւանին։

Գործազրութիւնը կը պահանջէ ոչ միայն առանձին ծրագիր, մասնաւոր եւ լայն կազմակերպութիւն եւ բացառիկ միջոցներ, այլեւ մեծագումար դրամ։

Աղքատախնամը ողորմութիւն պիտի բաշխէ։ Գործազուրկներու մնացուկը փոխ դրամ պիտի տայ։ Աղքատախնամը բարեգործական հաստատութիւն է։ Մեր առաջարկած միջոցը՝ կը ձգտի հիմը դնել փոխադարձ օգնութեան, ընկերային տպահովութեան։

Տագնապը կրնայ մեղմանալ կամ անհետանալ. բայց բանուորական հոգեր միշտ ալ պիտի ունենանք։

Եթէ խումբ մը հայրենակիցներ նախաձեռնարկ եղան «Անմիջական Օգնութեան» կոչ մը հրապարակ գնելու, գլխաւոր պատճառը այն էր որ, կ'ուզէին դիւրացնել ա՛յդ հաւաքական թեամբ կազմակերպութեան մը առեղծումը։ Հաւաքուած դրամը տրամադրելի է ա՛յն մարմնին համար որ պիտի կազմուի, որ պէտք է կազմուի։

Ընկլեք յուսինք, եթէ Փարիզի Աղքատախնամը իր մէջը ուժ կը զգայ ձեռնարկելու այդպիսի մարմնի մը կազմութեան, — ընդհանրական, համաժողովրդական սկզբունքներով։ Բայց սխալ է գործը շփոթել իր նպատակէն, կամ Փարիզի Աղքատախնամը շփոթել իր ծրագրէն, եւ անոր գլխուն փաթթել հոգ մը որ վեր է իր ուժերէն։

Եւ առկաւին հարց է.— փարիզի՛ մէջ աւելի Թշուառութիւն կը տիրէ թէ գաւառի մէջ։ Լաւ կ'ըլլար որ մեր պաշտօնակիցը լսէր նոյնիսկ իր Թղթակիցները։

Բան մը պիտի փոխուի՞ վերջապէս, հայկական ճակատին վրայ, որպէսզի կարենանք լեզու գտնել զանց բացառիկ, բայց սուր կացութիւններու հանդէպ։ Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կարմիր բռնապետը կը ճառէ

Ռուսեւլեհական բանակցութիւններու առթիւ կարմիր բռնապետը Սթալին, որուն ձայնը չէր լսուեր երկար ատենէ ի վեր, Մոսկ ւայի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է գերման ծանօթ գրողի մը Էմիլ Լուտվիկի հետ, որուն ըրած է կարեւոր յայտարարութիւններ։

— Մենք, ըսած է Սթալին, երբեք չենք երաշխաւորած եւ չպիտի երաշխաւորենք Լեհաստանի սահմանները, ինչպէս Լեհաստան չէ երաշխաւորած եւ ապագային ալ չպիտի երաշխաւորէ Խորհրդ. Միութեան սահմանները։

Գերման գրագէտը հարցուց Սթալինի թէ ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման ճառագրութեամբ, Լեհաստանի հետ կատարած բանակցութիւնները երկրորդ կարգի վրայ չե՞ն ձգեր բարեկամական քաղաքականութիւնը, զոր Ռուսիա կը վարէ հանդէպ Գերմանիոյ,եւ առիթ չինչանակեր արդեօ՞ք թէ Մոսկուա կը լքէ Վէրսայլի դաշնագրին պարտադրութեանց դէմ պայքարը։

Սթալին այս հարցումներուն պատասխանած է հետեւեալ խօսքերով.

— Գիտեմ թէ գերման կարգ մը շրջանակներ կրնան դժգոհութիւն ցոյց տալ եւ վախնալ որ Լեհաստանի հետ այս բանակցութեանց մէջ, մի գուցէ Ռուսիա մտնէ յանձնառութեան մը տակ, որ հաստատէ ըլլայ Լեհաստանի արդի հողերուն կամ սահմաններուն ճանաչման. Իմ կարծիքով, այս վախերը աւելորդ են։

Ամէն տեղ յայտարարած ենք թէ պատրաստ ենք որեւէ պետութեան հետ կնքելու ոչ-յարձակման դաշնագրեր։ Անկեղծօրէն յայտնած ենք թէ տրամադիր ենք բանակցելու Լեհաստանի հետ. Այնպէս որ երբ Լեհաստան յայտնեց թէ պատրաստ է բանակցելու մեզ հետ, անմիջապէս ընդառաջ գացինք։ Ինչո՞վ կրնայ Գերմանիա մտահոգուիլ։

«Ինքնաբերեք դաշնագրին մէջ, Ռուսիա եւ Լեհաստան պատրաստ են յայտարարելու թէզանութեան չպիտի դիմեն եւ որեւէ ձեռնարկ չպիտի կատարեն սահմանները փոփոխութեան ենթարկելու կամ մէկ կամ միւս երկրի անկախութեան վնասելու։ Բայց ասիկա կը նշանակէ՞ թէ ընդունած ենք Վէրսայլի դրութիւնը։ Ո՛չ։ Սահմաններու երաշխաւորութի՞ւն մըն է։ Դարձեալ ո՛չ։

Այս առթիւ, «Պերլինէր Թակէպլաթ» որ հրատարակած է այս տեսակցութիւնը, կը յայտնէ թէ ... դիմանալու ռուսեւլեհ յարաբերութեանց բարելաւման, բայց հարցը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար, եթէ դաշնագիրը քաջալերէր Լեհաստանը որ Գերմանիոյ հանդէպ որդեգրէ յարձակողական ընթացք մը եւ կամ յայտարարէր թէ լեհեւգերման սահմանը ընդմիշտ նուիրագործուած կը նկատուի։

Դամասկոսի կացութիւնը

Հաղորդեր էինք թէ ընտրութիւնները կարգ մը դէպքերու տեղի տուեր էին Դամասկոսի եւ Համայի մէջ։ Վերջին հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Դամասկոսի մէջ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ եւ թէ օտար գրօսաշրջիկներու խումբը ազատօրէն այցելած է մեծ մզկիթը։

Բոլոր Թերթերը, նաեւ ամէնէն ծայրայեղները գոհունակութիւն կը յայտնեն որ Ֆրանսական զօրախումբերը, անցեալ կիրակիի ցոյցերուն հետեւանքով,երբ ամբոխը մեծ միջամտել, զգուշացան զէնք գործածելէ. հակառակ իրենց ենթարկուած յարձակումներուն, ցուցարար ամբոխին կողմէ։

Նոր դաւ մը Ռուսիոյ դէմ...

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութեան մէկ հեռագիրը երկարօրէն կը պատմէ Մոսկուայի ճափոնական գեսպանատան դէմ սարքուած դաւադրութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլար պատերազմ պայթեցնել Ռուսիոյ եւ Ճափոնի միջեւ։ Դաւը իրր թէ յղացած է եղեր «օտար պատուիրակութեան մը մէկ անդամը, եւ Թելադրեր է Կ. ակցրնատասով նշանակուած մէկու մը, որ կը պաշտօնավարէ ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց գործավարութեան մէջ։

Խորհրդային արտաքին գործավարութեան պահանջով, այս օտար դիւանագէտը ետ է կանչուեր իր կառավարութեան կողմէ։

Փարիզեան Թերթ մը, լուրը տալով մէկտեղ, կ'աւելցնէ.—

Այս բաւական խորհրդաւոր տեղեկատուութիւնը մեղադրուած օտար դիւանագէտին ո՛չ անունը, ո՛չ ալ ազգութիւնը կը յայտնէ եւ այս պատճառով ալ ստուգում մը անհնար ըլլալով, լուրը կ'արձանագրենք վերապահութեամբ»։

Երուսաղէմի իսլամ համագումարէն վերջ

Ինչպէս գրեր էինք Երուսաղէմի իսլամական համագումարէն անմիջապէս յետոյ, Պաղեստինէն վտարուեցաւ Եգիպտոսի Վաֆտ կուսակցութեան անդամներէն եւ համագումարի պատգամաւորներէն Աղլամ։ Պաղեստինի կառավարութիւնը այս առթիւ հրատարակեց յեկոյց մը, յայտնելով չէշեալ պատգամաւորին արտայայտութեանց եւ կարգ մը պետութեանց ուղղած մեղադրանքներուն դէմ, զորս կը գտնէ անհիմն։ Ցեխտալը արաշ մեղադրանքի տակ էր ձգեր Ֆրանսայի իսլամական քաղաքականութիւնը,Ֆրանսան եւ Անգլիան։

Դաշիրէէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, իսլամական համագումարը որեւէ դրական եզրի չէ յանգած։ Այս համագումարին հետեւանքով բուռն ընդդիմութիւն մը առեղծուած է իր գլխաւոր կազմակերպիչին Երուսաղէմի Մեծ-Միւֆթիին դէմ։ Ընդդիմութեան գլուխը կը գտնուի Երուսաղէմի քաղաքապետը։

Ապստամ Հիւսի Հալէպի մէջ

Եգիպտոսի Նախորդ խումբը որուն համար բռնեցաւ եւ հերքուեցաւ թէ թեկնածու է Սուրիոյ արքայական գահուն, Թուրքիայէն անցած է Հալէպ, ուրկէ ինքնաշարժով պիտի մեկնի Պաղեստին։

ՊԱՐՍԻԿ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ
որուն քառեակները պիտի երգուին այս իրիկուան (տես Դ. էջ)։
Այդ անմահ քառեակներէն փունջ մը եւս հրատարակած ենք այսօր, Բ. էջ։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

(ՓՈԽԱՆ ՑՕՆԱԿԱՆ ՇԱԽՔԵՐՈՒ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆՑ)

ՑԱՆԿ 4

Կաթակ Թովմասնէսեան (Իվրի)	25.—
Միքայէլ Վարանդեան	20.—
Ե. Ատամալեան (Մուլինօ)	50.—
Մնձուրի հայր. միութիւն, որ իր նեղ միջոցներով արդէն կ'օժանդակէ իր մէկ քանի անգործներուն	50.—
Գումար	155.—
Գ. ցանկին գումարը	1260.—
Ընդհ. գումար	1415.—

Սելանիկի անգործները կը կողոպտեն

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ համայնավար գործիչները օգտագործելով անգործներու դժգոհութիւնը, կը կազմակերպեն ցոյցեր եւ անգործները կը քաշկլեն յարձակում գործելու հացագործներուն, նպարավաճառներուն եւ պաղավաճառներուն վրայ ու կողոպտելու անոնց խանութները։

Անգործները նախորդ օր կողոպտեցին բազմաթիւ ճաշարաններ եւ խանութներ։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներու դիմած է ապահովելու համար անդորրութիւնը, փողոցը եւ հանրային հաստատութիւնները կը գտնուին զօրախումբերու հսկողութեան տակ։

Անգործութեան վիճակագրութիւնը

Ֆրանսայի մէջ, անգործութիւնը շաբթէ շաբաթ կը զարգանայ մեծ չափերով։ Անցեալ շաբթու նպաստընկալ անգործներու Թիւը ցոյց կը տրուէր 116,176։ Մինչ վերջին վիճակագրութիւնը Թիւը կը բարձրացնէ 131074ի, որոնց 26213ը կիներ։ Ուրեմն, 14898ի յաւելում։

Յիշեցնենք որ 1927ի տագնապին, անգործներու ամէնէն մեծ Թիւը բարձրացեր էր 81,916ի։

Բռնի փոխառութիւն Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկար կառավարութիւնը որոշած է յանուարի սկիզբները գործադրութեան դնել խնայողութեան շատ խիստ ու պարտադիր ծրագիր մը։ Պերճանքի առարկաներու ներածումը՝ բոլորովին պիտի արգիլուի։

Միւս կողմէ, զրոյց կը շրջի թէ ներքին եւ բռնի փոխառութիւն մը հրապարակ պիտի հանուի։

Պուլկարիոյ ազգային դրամատունը որոշեց այլեւս օտար դրամ չհայթայթել, արգիլելու համար պերճանքի առարկաներու, գլխաւորաբար, ինքնաշարժի, հատեղէնի, գոհարեղէնի, լուսանկարչական գործիքներու, ձայնագրերու եւլն. ներածումը։

Ա. Ե. Կ. Խաչի «պազար»ը

Սպասուածէն աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցաւ Ա. Ե. Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» մասնաճիւղին «Ամառ Վաճառքը» որ բացուեցաւ ուրբաթ օր, 71 Ave. Kléber։

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ, ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՆ է այս բարենպատակ «պազար»ին։ Կ. Խաչի բարեկամները տրամադրած են բազմազան նուէրներ,— ուտեստ, հագուստեղէն, կօշիկ, անուշեղէն, պտուղ, ձեռագործներ եւ նկարներ։ Բոլորն ալ՝ չափազանց մատչելի գիներով։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ

— Ի՞նչ է բնաբանդ.
= Զերօ:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Մինչեւ երեկոյ թուղթին վրայ գրիչ շարժելէն յոգնաբեկ, կքած յիսունեւութը տարիներու բեռան տակ, երբ կը շտապէր իր անշուք սենեակը հասնիլ, անութին տակ սեղմած չոր հացէ բաղկացած համեստ ընթրիքը, երկու աստուերներ, միջահասակ այս մարդուն կը հետեւէին։ Յանկարծ հրազէնի պայթիւն մը կը լսուի մութին մէջ։ Ետին կը դառնայ հետապնդողները, բայց լուռ ու անխօս գետին կը տապալի։ Ոստիկաններ վրայ կը հասնին եւ անոնց հարցումներուն, հազիւ «Հայ մըն եմ» կը պատասխանէ։ Լուր կը տրուի Գահիրէի առաջնորդարանը, որպէսզի տէր կանգնին «դաղթական» այդ մեռեալին։ Տեղի կ'ունենայ անօրինակ յուղարկաւորութիւն մը, եւ երեք հազարէն աւելի բազմութիւն մը, արտասուրրով, կը հետեւի ուսամբարձ դագաղին։

1907ին աշնանային օր մըն էր, որ հողին տակ հանգչելու կ'երթար մարմինը մէկու մը, որ գրեթէ երեսուն տարիներ փոթորկալից ու խռովայոյզ կեանք մը ունեցեր էր, մինչեւ ողբերգութեան վերջին վարագոյրը, կարծէք արդարացնելու համար խօսքը իր գրչի եղբայրակից մեծանուն Գրիգոր Զօհրապի, որ ծանօթ դէմքերու *շարքին* մէջ Արփիար Արփիարեանի դիմատուերը այսպէս կը գծէր.

— Նաւագնացութեան մը միջոցին ծովու վրայ լոյս տեսած այս երիտասարդը, ատկէ թերեւս, անդունդի վրայ քալող մարդու երերուն քալուածքը ունի ու գլխի պտոյտը։ Իր անհաւասար գրականութիւնը՝ այս ծովին պէս, լի է անկումներով ու խիզախ բարձրացումներով. ալեծածան ու յորդորդ գրականութիւն, որ ամէն կողմ կը տանի զինքը, որ ոչինչ ունի անքոյթ, որուն կատարները ու վիհերը կ'երերան, կը դողան, իրարու վրայ կը գլորին շարունակ, եւ որ իր ամբողջութեանը մէջ կոծկոծեալ բան մը ունի, Միջ. ծովի նման։

Այս տողերը գրի կ'առնուէին «Մասիս»ի մէջ 1892ին։ Անկէ յետոյ տասնեւհինգ տարիներ տակաւին գրիչ շարժեց Ար. Արփիարեան, արդարացնելով ոչ միայն «Հայ եմ» բացագանչութիւնը, արձակուած, վերջին անգամ, հոգիի խորքէն, այլեւ՝ նկարագրի այն գիծերը, որոնց խորապէս դիտուած ու չափուած էին խօսքի ու գրչի վարպետի մը կողմէն։

Անկարելի է սակայն հետեւիլ Արփիար Արփիարեանի գրական ու հրապարակագրական գործունէութեան, առանց ճանչնալ փորձելու մարդուն նկարագիրը, թերեւս լաւագոյն կերպն է այս.— քակել մարդուն հոգին, որ կ'անդրադառնայ շատ անգամ ստեղծագործութեան մէջ։

Անիկա իր հոգին, սիրտն ու միտքը կը բանար բոլոր հովերուն ու հոսանքներուն, որոնք կը խաչաձեւէին մեր իրականութիւնը, տասնեւիններորդ դարու վերջին քառորդին ու քսաներորդ դարու առաջին տասնամեակին, բոլոր զգայութիւններուն որոնք ժամանակակից մարդուն միտքը կ'ակօսէին ու հետքեր կը ձգէին։

Արփիարեան մէկն էր այն գրագէտներէն ու հանրային գործիչներէն, որոնք առհաւական օրէնքներու հպատակելով, իրենց էութեան մէջ իսկ կը պահեն համակիրներ ու հակառակորդներ ունենալու գաղտնիքը։ Անոր հոգին հակոտնեայ զգայնութիւններու թատերաբեմ էր։ Եթէ քննադատութեան եւ մտաւորական մարդուն համար Ար. Արփիարեանի մէջ գրագէտը համակրութիւն կ'արթնցնէր, միւս կողմէն զինքը ճանչցողներուն, իր շունչին տակ մեծցողներուն համար մեծ էր ու ինքնատիպ նաեւ նկարագրի դրական ու բացասական գիծերով։

Ահաւասիկ նկարը որ ունիմ աչքիս առջեւ։ Լայն բացուելու չափ ճակատ մը, թաւ ու սեւ մազերով ստուերուած։ Երկու աչքեր, խորունկէն ցայտող ջուրի հոսանքներու պէս, որոնց յատակը դժուար է տեսնել, կենդանի ու խորհրդաւոր, որոնցմէ հեգնութեան ալքով կրակը կը բարձրանայ, աչքեր, որոնց խորանող բան մը ունին։ Դէմքը շրջանակուած է նոյնքան սեւ ու թաւ մօրուքով, հոգիով մշտարթուն այդ երիտասարդին տալով հասունութեան լրջութիւնը։ Ինքը ահաւասիկ թուղթին վրայ, արկածով մը լուսանկարուած, որովհետեւ կը զգուշանար դիրք առնել լուսանկարի գործիքին առջեւ, մերժելով միշտ եղած դիմումները։ Դէմն է ահա երիտասարդութեան մէջ լուրջ եւ լրջութեանը մէջ արդէն չափահաս։ Ուրիշ մը ահաւասիկ, պատանեկութիւնը, աւելի ճառայլ, աւելի ստեղծագործային, ուսանողի տարազով, որուն համար, գրասեղաններու վրայէն իսկ կը սկսէր կեանքի մեծ հարցականը։

Անոր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը անցան զրկանքներու մէջ, ինչպէս չափահասութիւնը՝ նահատակութեամբ, նման այն առաքեալներուն, որոնք կը հաւատան իրենց առաքելութեան ու յաղթանակին։

Տրտում էր հոգիով, ինչպէս իր սերունդին ու յաջորդ սերունդին հոգիները։ Դրիչը թաթխուած էր տրտմութեան կաղամարին մէջ։ Խորունկէն զգացուած տրտմութիւնն էր պատճառ, որ գրական եւ հրապարակագրական գործունէութեան մէջ, Արփիարեան հայրենասէրի մը պատմուճանը հագնէր։ Այդ զգայնութիւնը ներքին էր ու շա՜տ խորը թաղուած, ինքզինքը չկարենալ մատնելու աստիճան։ Հայրենասիրութիւնը հաւատք էր, պաշտամունքի առարկայ, որուն խորանին վրայ ամէն բան զոհաբերելու համար իրեն ներելի կը թուէին նոյնիսկ ծայրայեղութիւններ։

Երգիծանքն ու հեգնութիւնը ակնարկած տրտմութեան զոյգ երեսներն էին։ Ուրիշ աւելի զօրաւոր ու գործօն պատճառ մը, ցեղային աղէտներու հետեւանքով, քաղաքական ու մշակութային մարզերու մէջ, մեր ունեցած հիասթափութիւնն էր։ Անոր համար գրականութիւնը միջոցներէն մէկն էր մարդոց գիտակցութիւնը արթուն պահելու վաղուան համար։

Սերունդին հետ հալածական, արտասահմանի մէջ էր, որ կարելի ուժով կրցաւ բանալ իր հոգիին մէջ թաղուած տրտմութեան ծալքը։ Բայց մի՛շտ հեռատեսութեամբ, մի՛շտ զգուշութեամբ, որովհետեւ համոզուած էր, որ՝

Տրտմութիւնը զօրեղ զգացումի կը բարձրանայ երբ ինքն իր վրայ ամփոփուելով լուռ կը մնայ. խոլապէս զգացուած տրտմութիւնը ազգերու համար վտանգ է. զոր պէտք է իրենց սրտին մէջ մթերեն ու չոր պահեն. Արցունքով թրջուած վառօդը իր պայթումի յատկութիւնները կը կորսնցնէ.

Շատ կանուխէն կրած դառնութիւններուն ու զրկանքներուն յիշատակը պահակի մը պէս արթուն կը հսկէր իր սրտին մէջ, այս էր հիմնական պատճառը, որ խոր համակրութիւն ունենար բոլոր հալածուածներուն ու անիրաւուածներուն հանդէպ։ Ատակ ու ըմբռնելի ձեւով հո՛ն էր ուր որ անարդարութիւն ու անիրաւութիւն կար։ Յանդուգն էր գրչի ու խօսքի պայքարին մէջ։ Ինք պայքարի համար ստեղծուած էր եւ մոլեռանդ էր իր սիրելուն եւ ատելութեան մէջ։

Որքան կը սիրէր ընկերութեան մէջ խեղճերն ու կարօտները, նոյնքան արհամարհանքի իր կրակը կը թափէր բոլոր հարուստներուն, ազգային կարծեցեալ բարերարներուն, փառամոլներուն եւ կրօնի ներկայացուցիչներուն հանդէպ։ Ախոյեան կը հանդիսանար ընկերային ազատութիւններուն, որոնք այսօր իսկ հազիւ թէ իրականացած են. կնոջ ազատագրութեան հարցը, հայր եւ որդիներու դարաւոր պայքարը, խղճմտանքի ազատութիւնը, որոնցմով ժամանակի հրապարակագրութիւնը ալեկոծեց, իր նկարագրին խիզախութիւնն ու անկախութիւնը կ'արտացոլեն։

Արեւմտահայերու Արծրունին էր, ինչպէս կը սիրէր անուանել Արտաշէս Յարութիւնեան։ Միտքը զօրաւոր էր սակայն իր մէջ, գերագոյն առաքելութիւններու համեմատ։ Չափի զգացում չունէր գրեթէ։ Սկեպտիկ էր մահուան հանդէպ, բայց զգայուն սիրտ մը ունէր ազատ մտքի հայրենասէրներու, մտաւորականներու եւ ազգային գործիչներու։ Սկեպտիկ էր, բայց հոգիով կը խանդավառուէր անոնց հետ, որոնց սիրտը կը բաբախէր ծոցերը եւ անկեղծ սիրով։ Քարոզուած ու ջատագոված բարոյական սկզբունքներուն շատ չէր հաւատար։ Կը գրէր ժամանցի համար, գիտնալով որ իրեն համար անարժէք եղող եւ թուղթի կտորներու վրայ գրի առած միտքերը եթէ ոչ իրեն, ուրիշներուն համար օգտակար կրնային ըլլալ։ Դրիչը ճկուն էր եւ ուժն ունէր այսօրուան պաշտպանած անձը կամ գաղափարը, վաղը նոյնքան ուժով ու պատճառաբանութեամբ վարկաբեկելու կամ հերքելու։ Ինչպէս իր անձին, նոյնպէս եւ իրեն վստահուած պատասխանատու, քաղաքական գործերուն հանդէպ անհոգութեամբ կը վերաբերէր։ Նկարագրի այս բացասական գիծերը իրենց դրոշմը կը դնէին անոր առօրեայ գործերուն վրայ։ Կը պատմեն, որ տարիներ անցնելէ վերջ, Լոնտոնի իր գրասենեակի դարակներուն մէջ ընկերները երկրէն ստացուած կարեւոր նամակներ կը գտնեն, տակաւին չբացուած ու նետուած անկիւն մը։ Որովհետեւ անփոյթ մարդ էր, անպատասխան, փիլիսոփայ եւ սկեպտիկ. կ'ապրէր օրը օրին, առանց վաղուան մտահոգութիւնը ունենալու. դրամը չէր սիրեր եւ անոր համար չճկեց իր ողնայարը, ապրելով թշուառ պայմաններու մէջ։

Այս յանդուգն մարդը վախկոտ էր յաճախ, ծանօթանալով մութի անգիտակից վիճակներուն. Կը վախնար ծանուանոց կիներէն, որոնց կատակները զինքը կը սարսափեցնէին։ Մանուկ մը այնքան պիտի չվախնար անծանօթ կենդանիի մը ներկայութենէն, որքան ինք վախցաւ ու սարսափահար փախաւ մօրը քով, երբ իր անկողնին մէջ ընտանիքի բարեկամ կնոջ մը հանդիպեցաւ օր մը, կատակի համար հոն պահուած։

Հեւ ի հեւ, անհանգիստ ու թափառական հոգի մը ունէր. Պոլիսէն Փարիզ, Վենետիկէն Գահիրէ եւ Լոնտոնէն կրկին Պոլիս, թափառական մարդու եւ երազող անապատականի տառապանքը կ'ապրէր շարունակ, մի՛շտ ժպիտով, ոգեւորանքի անխոնջ կրակով, մարդասէրի հաւատքով եւ հայրենասէրի անսպառ կորովով։

Քանի մը տարի առաջ Գ. Վ. Մալէզեան «Անցած Օրեր» անունով յուշամատեան մը հրատարակեց, 1892-1894 տարիներու Գատըգեօյի գրական երեկոյթներուն նուիրուած, Գ. Ա. Զօհրապի յառաջաբանով։ Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը, հատորին մէջ, ուրիշներու կարգին, բանաւոր ու հարց-պատասխաններու այդ արտայայտութիւններուն մէջ, Ար. Արփիարեանի պատասխաններն ալ կը գտնենք։ Անոնք, իրենց պարզութեան եւ անկեղծ արտայայտութեան մէջ կը բացայայտեն Արփիարեանի նկարագրին քանի մը գիծերը, այնքան պերճախօս կերպով։

Կը հարցուի,

— Բանաստեղծութիւնը պիտի ապրի՞ եւ ի՞նչ է անոր դերը ընկերութեան մէջ.

Արփիարեան կը պատասխանէ.

= Բանաստեղծութիւնը պիտի ապրի որչափ ատեն որ ափիոնները գոյութիւն ունենան աշխարհի մէջ։ Մորֆին մըն է, որ ապուշներ կը պատրաստէ։ Ապացոյց՝ մենք, այսինքն....

— Ի՞նչ է բնաբանդ։

= Զերօ։

— Ո՞րն է տկար կողմդ։

= Առնելու համար ծուլութիւնս։

— Մինչեւ ո՞ր աստիճան ներողամիտ ես։

= Չեմ գիտեր։ Դէպքերը իրենց յանձն կ'առնեն վրէժ լուծելու իմ կողմէս։ Ես ձեռնպահ կը մնամ։

— Ի՞նչ յատկութիւններ կը փնտռէիր կնոջ վրայ։

= Աղէկ անուշեղէն եփելու յատկութիւնը։

— Որո՞նք են գլխաւոր թերութիւններդ։

= Չխրատուիլ երբեք։ Կը բաւէ այս, միւսները մէջն են։ Այսու կը տարբերիմ էշէն հիմնովին։ Էշը շատ կը խրատուի, մէկ անգամէն, ինկած փոսը մէ՛յ մըն ալ չիյնար։

— Ո՞րն է այն յատկութիւնը զոր կը սիրես քու մէջդ։

= Արհամարհելու կարողութիւնս։

— Գլխուդ եւ դդումին մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ։

= Դդումը դիւրաւ կ'ուտեն, գլուխս՝ քիչ մը դժուարաւ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԽԻՍ ՕՄԱՐ ԽԱՅՅԱՄԷՆ

Այսպէս, աւա՛ղ, դուն կոտրեցիր գինուս կուժը, ո՛վ Աստուած իմ,
փակելով իմ առջեւ միակ հաճոյքիս դուռն, ո՛վ Աստուած իմ,
մեղա՛յ, մեղա՛յ, թող բերանըս գինիս խըմող հողով լեցուի,
գինին ես է զոր կը խըմեմ, դո՞ւն ես հարբողն, ո՛վ Աստուած իմ։

—

Անմեղապարտ ո՞վ կայ, ըսէ՛, աշխարհիս մէջ թէ այր, թէ կին,
Անմեղ ապրիլ անհընար է, մեղքը բաժինն է այս կեանքին,
Ես չար գործեմ ու դուն չարով փոխադարձես, ո՛վ Աստուած իմ,
Տարբերութիւնն ո՞ւր է, ըսէ՛, վարմունքին մէջ մեր երկուքին։

—

Է՛յ, տըգէտներ, ինչ որ դուք էք, ամէնն, ամէնն ալ ոչինչ է,
Ու մեր գըլխուն փառածածանչ եօթն երկինքն ալ մեծ ոչինչ է,
Ատոր համար նուիրուեցէք փուճ աշխարհին լոկ խընդութեան,
Դուք կախուած էք շունչէ մը լոկ, այդ խեղճ շունչն ալ մէկ ոչինչ է։

—

Ինչո՞ւ համար մենք կը դիզենք ըստացուածքներ, գանձեր անգին,
Երբ ամէնքս ալ մէկ նըպատակ թաղած ունինք մէջ մեր մըտքին,
— Այն է որ մենք ուշ կամ կանուխ՝ դիզածներնիս ետին թողած,
Պիտի մեկնինք մերկ ու բոպիկ, ինչպէս որ մեր մուտքն էր կեանքին։

—

Յօնավաճառ մ'է կեանքը մեր, ու դուն անցորդ անոր միջով,
Մի՛ որոներ ո՛չ բարեկամ, ո՛չ օթեւան քեզ ապահով,
Տա՛ր քու բեռըդ, ու վըշտերուդ ճար մի՛ փընտռեր, երբ ան չըկայ,
Դըժբախտութեան մէջ դուն ժըպտէ՛, մի՛ պահանջեր որ քեզ ժըպտին։

—

Ապրած եղիր երկու, երեք դար կամ հազար երկար տարի,
Այս աւերակ իջեւանէն քեզ դարձեալ դուրս քըշեն պիտի,
Կ'ուզես եղիր հըզօր արքայ, կամ փողոցի խեղճ մուրացիկ,
Ամէնէն վերջ այս երկուքն ալ միեւնոյն գինն արժեն պիտի։

—

Տէրը եղիր Եգիպտոսին, Յունաստանին, Չինաստանին,
Ենթարկէ՛ քու իշխանութեան հանուր հողը Մոլորակին,
Վըստահ եղի՛ր, թէ աշխարհէն իմ ու քուկին բաժինն է լոկ
Տասը կանգուն ձերմակ պատանք, երկու կանգուն հողը դաշտին։

—

Անհուն տենչով շուրթըս գամած գինու կուժի կաւէ շուրթին,
Ես հարցուցի մեր խեղճ կեանքի երկարացման ճարի մասին,
Կուժն ալ սեղմած իր շըրթունքը իմ շըրթունքիս՝ ըսաւ գաղտնի.
— Գինի խըմէ, որովհետեւ չը պիտի գաս աշխարհ կըրկին։

—

Որքան ալ որ գեղանի եմ ու այտերս են կակաչաշառ,
Ու հասակըս սըրտագըրաւ կարծես ըլլայ մէկ նոճի ծառ,
Բայց զիս գըծող նըկարիչը՝ խընդութեան այս շէն վայրին մէջ,
Արդեօք ինչո՞ւ մահ սահմանեց, այդ կէտը մութ մընաց իսպառ։

—

Աստուծոյ դէմ, ճշմարիտ է, որ ես յաճախ մեղանչեցի,
Բայց եւ այնպէս բան մը ինծի ոգեւորեց եւ յուսացի,
Թէ ան անշուշտ պիտի ներէ արարածի իմ մեղանչանք,
Որովհետեւ զինքը բընաւ աղօթքներով չը տանջեցի։

—

Ո՛չ ոք կրնայ ետեւն անցնիլ Անեղծուածը ծածկող քօղին,
Ո՛չ ոք գիտէ երեւոյթի տակ թաղնուած կեանքի մասին,
Բացի հողի սառըն գըրկէն չը կայ մեզի մէկ այլ կայան,
Գինիդ խըմէ՛, որովհետեւ վերջը չի՛ գար այս հէքեաթին։

—

Երկրի վրայ եօթանասուն երկու հաւատք կան այլազան,
Կըրօնքէն ու հաւատքներէն՝ դաւանանքըս սիրտդ է միայն,
Զուր խօսքեր են՝ կեավուր, իսլամ, աղօթեր է թէ մեղանչեր,
Վերցո՛ւր անմիտ պատրուակը, նըպատակը դո՛ւն ես միայն։

Թարգմ. ԵՐԱՄ ՎՅԱՐԱՆԴԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Նախամուտ)

Երբ մեր ակնարկը դուրս կը թռի գրական մեր անձուկ վանդակէն, արտաշխարհի գրական համայնապատկերին առջեւ կը շլմորինք, պահ մը գլուխնիս, նախասիրութիւններնիս կը կորսնցնենք։ Շարժումը, յորձանքը կը խլէ, կը խեղդէ մեզ։ Ոչինչ կ'ըմբռնենք, քաոսէն ոչինչ կրնանք զատել, զատորոշել։

Բայց նկուղէն պողոտայ բարձրացողին նման, մեր աչքերը կը վարժուին աստիճանաբար լոյսի, գոյներու առատութեան։ Աղմուկը կը վերածուի յստակ, իմաստալից ձայներու. Սկզբնական շլացումին կը յաջորդէ պարզ տեսողութիւն մը։

Կարելի կ'ըլլայ այսուհետեւ ալեծուփ շարժումին տակ տեսնել, զգալ հոսանքներ, ուղղութիւններ, քառուղիներուն առջեւ ճանչնալ խաչաձեւող ճամբաները եւ գտնել ուղին, մեր ուղին։

Արդ, գիւտ մը չեմ ըներ, եթէ ըսեմ որ ահաւասիկ երկրէ երկիր, ամէն տեղ, քաղքենի գրականութեան պատեանին տակ կը հասուննայ, կը զօրանայ երիտասարդ, կայտառ գրականութիւն մը որ կուգայ ուղղակի աշխատանքի աշխարհէն։

Ո՛հ, քաղքենի գրականութիւնը՛, շատ լաւ կը ճանչնանք զայն, անով սնած, եւ ինչո՞ւ չէ, անով ալ թունաւորուած ենք՝ մինչեւ մեր ողնուծուծը, մինչեւ մեր մտածումին խորը։

Մենք — խօսքս ծանօ բար թրքահայ երիտաս րու մասին է անշուշտ — պաշտօնական սեղաններու թխուքներով փորձած ենք մեր ախորժակը։ Մեր երեքնե վարժեցուցած են ոսկեծաղիկ ներու։ Ի՞նչ բան աւելի լաւ ցած ենք ֆրանսական գրակ թենէն — որուն դարձած էի խարիսխ — եթէ ոչ ակ կան անունները, կամ փ դարավերջիկ արուեստի ները։

Ճանչցա՛նք զանոնք, եւ հիւանդ եւ կամ կեղծ թեան մը տենդովը մեզ, մեր Արեւելքի, զուտ արիւնը. զանոնք որ յոգնած հոգին պատրանքներ մեզ ալ, մեր միամիտ բայց դուխ, կոյս սրտին...

Որքան յաճախ շփոթեցին ուեստը եւ գրականութիւնը կան կամ գեղագիտական մարզանքներուն հետ. որքան ցանք կեանքէն, մեր ափերէն, հոգիէն. ու մեր երիտասարդ կանութիւնը, — տեսէ՛ք,— ռակ իր շէնշող աչքերուն, ուած չէ՞ք զանոնք տակաւին բազմաշպարով, արեւմտեան ծեքումով...

Արդ, կը կարծեմ, ժամանակն մեր հոգին, մեր արուեստը թօ իր ուսերէն քաղքենի աշխա այդ գիւթանքը. անոր դլխի բեցնող կախարդանքով րենց մեր էութիւնը. ըմբռնենք Զապէս որ այդ արուեստը — տոյայութիւնը՝ Չղաայա ճոյնեալ դասակարգի մը — ցած է արուեստի ճշմարիտ բիւրներէն, ու կորսուած է թեան, արուեստականութեան ներն ի վեր...

Բայց այդ քաղքենի եւ ին, բարեբախտաբար կը նոր եւ խռովիչ աշխարհ մը որ մըրրկավառ ծովու մը նման ուի եւ կը շառաչէ թումբերու քարափներուն վրայ։ Անոր ինչպէ՞ս կրնանք խուլ ըլլալ պէ՞ս կարելի է անոր թափ խռովքը չզգալ նաեւ մեր կ տակ, երբ ամէն օր ալ աւելի մերձենք այդ կեանքին ալիքն խորը։

Աշխատանքի այդ դաս ահաւասիկ կը ներկայանայ իբրեւ աշխարհի ամէնէն խռովի բեւոյթը. անիկա կը բերէ հոգեբանութիւն մը, քաղքենի արժէքներուն կը հակադրէ ները։

Աշխատաւորական գրակ թիւնը մեր ժամանակի երեւոյ չէ անշուշտ. անիկա անցեալ ունի արդէն. անուններ, կ գործեր, պատմութիւն մը։ Մեծ սամբ անծանօթ, անտեսուած մութիւն մը։

Այսօր սակայն աշխատաւոր կան գրականութիւնը կը խուժէ ղողէ այլեւս հրապարակը. կը թարմացնէ արուեստը, տեւ կեանքի շունչն է որ կը ջերմանոցէն ներս։ Ազրոյ թեան, տառապանքի եւ աշխ գի խորքերէն բարձրացող կային գոռչին որքան վիշտ ցան եւ յոյսեր կ'երգէ այդ կանութիւնը։ Ան կուտայ աշխարհի առօրեային, ընդելուզուած ենք մենք, մեր սեփական խեղով մարդիկս։

Ես կը հաւատամ.

Եթէ հայ գրական թարմ շարժում մը պիտի որուն համոզուած եմ,

Եթէ հոգեկան անունդ ունինք, որուն տարփայ

— Աշխատաւորական խորը պէտք է մխրճենք ծառերը։

Աշխատող մարդերու թիւններու կեանքը միայն պայծառացնել եւ հոգին։ Դո՞ւրս գրքերէն, հեռ

տուն, Նրբենի, քաղցենի տրուժաստի հաշիշէն ու գինիէն. դէպի ծարպիկը գորս կը ճանչնանք, որոնց հետ կը կիսենք հանապազօրը եւ վտրուան մեր յոյսերը։

Անհասարակ դէպի ապրող ծարդը եւ իր կեանքը…

Այս է աճատարիկ գրական երիտասարդ դպրոցի մը ճամբան, որ ակսած է պեղել դաշտը։

Փորձենք հետեւիլ այդ ակօսին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1.— ԿՌՈՒՆԿՆԵՐ

Անգամ մը տեսայ որ կռունկները երկար շարքերով կը թռչէին դէպի արեւելք։

Մանիշակագոյն երանգներով ու խաղաղ լռութեամբ աշնանային իրիկուն մըն էր, ինչպէս այդ սովորաբար կ'ըլլար Թաթրախի մէջ։

Առանց շտապելու անոնք կը թռչէին արեւի վերջին ճառագայթներէն ոսկեզօծուած լեռներուն վրայ սեւին տալով։

Հետզհետէ անձող տխրութեամբ երկար նայեցայ անոնց ետեւէն մինչեւ բոլորովին չքացան։ Զգետեմ ինչո՞ւ, ինծի թուեցաւ, թէ այդ կռունկները պիտի մոլորին ծովուն վրայ ու ալ չպիտի վերադառնան։

Անոնց տեղ մը կը թուէին օդային անհունութեան մէջ, հեռո՞ւ, եւ այնպէ՞ս վհատած, որ կարծես, թէ իրենց մէջ ալ նախազգացում մը կը լարժէր, թէ այս ճամբան վերջին անգամն է որ կը կտրեն իրենց եւ թէ ալ երբե՛ք, երբե՛ք ետ չպիտի դառնան։

Փշրուած տաւիղի ձայնին մէջ չկայ աւելի մեծ թախիծ, քան կայ «երբեք» բառին մէջ։

Ու սառած լիճի երեսին իր թեւերով զարնող հովը աւելի տխուր չէ անկէ։

Գաղթերը դէպի արեւը ցցած ծղակոտր ծառերուն աղաչանքը կը լսուի այդ բառին մէջ եւ ընդ մէջտ կեանքը լցող մարդոց հայեացքը կը զգացուի հոն։

Եւ ի՞նչ պիտի ընել անոր, որմէ իր թանկագին բանը՝ յոյսը՝ կը թռի, ինչպէս այն կռունկները, որոնց համար, չգիտեմ ինչո՞ւ, ես մտածեցի, թէ պիտի մոլորին ծովուն վրայ ու այլեւս երբեք չպիտի վերադառնան։

2.— ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

Հո՛ս կ'ապրիմ ես, ապրած ըլլալով սիրոյ համար ու սիրած ըլլալով երջանկութիւնը։

Վարդ մը անկեցէք գերեզմանիս վրայ, որովհետեւ կեանքս նման է ծաղիկի ու անոր եմ որպէս մի ծաղիկ։

Հանգի՛ստ ու առանց ափսոսանքի կ'երթամ Պառէսի քով, որովհետեւ ճանչցած եմ կեանքը ու եղած եմ ամպի պէս, արբած եմ արեւէն, կամ որպէս ծիածան մը ջուրին մէջ։

Ո՛վ Աթենացիներ, վարդ մը անկեցէք գերեզմանիս վրայ, անուշաբոյր ու ծաղկած վարդ մը, որովհետեւ կեանքիս ժամերը թեթեւ են վարդի թերթիկներուն պէս լուսաշող ու անուշահոտ։

Եղեր է ժամանակ որ երբ վարգերուն մէջ փայլեր է տառապանքը, աչքերս արտասուեր են երջանկութենէն, իսկ երբ իրիկուն է եղեր՝ փայլեր են ուրախ վերյիշումներու արցունքներով։ Որովհետեւ կեանքս ծաղկեր է ու ես անոր եմ ծաղկի մը պէս, ուրիշ արցունքներ չճանչնալու։

Ո՛հ, յաւիտենական, օ՛, անմահ Դիրրիտս, ուղղաձիգ գիտերով եւ անյաղթելի կախարդանքով իրեն հապող յանկուցիչ կուրծք, մահէն աւելի ուժեղ սատուածութիւն, ըլէ այնպէս, որ սիրտիս ծարաւը ինծի հետ միասին խաւարի թագաւորութեան մէջ չփոխադրուի, այլ լեցնէ աշխարհը այնպէ՛ս, ինչպէս տաք ու անուշաբոյր ջուրին կը լեցնէ օդը, երբ գարնանային անձրեւը կուգայ եւ նոյնիսկ ա՛յն ատեն, երբ կը չորնայ ան։

ՑԵՑ ՄԱՑԵՐ

Թարգմ. Ի. Եգանեան

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՉՄՈՌՆԱԼ
ԱՌԿԱԽ ՀԱՑԻՆԵՐԸ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆրոյտիզմը կը յառաջդիմէ օր ըստ օրէ։

Հոգեվերլուծման Վիէննայի վարժապետը կ'աշխատէր՝ պեղել քաղաքակիրթ մարդուն ենթագիտակցական աշխարհը։ Եւ ահա Եունկ, հետեւելով Ֆրոյտի մեթոտին, կը փորձէ ճանչնալ նախամարդուն հոգին։ Միշդ է թէ վայրենիները կը ներկայացնեն նախամարդուն հոգեբանութիւնը, բայց Եունկ կ'ուսումնասիրէ ոչ միայն հոգին այն նախամարդոց, որ կ'ապրին, ներկայիս, անտառներու մէջ, այլ եւ հոգեբանութիւնը մեր նախահայրերուն, որոնց երեւցած են նախապատմութեան մշուշին մէջ։ Այսպէսով, Եունկ կը կազմէ պատմական հոգեբանութիւն մը։

Դժուարին գործ։ Արդարեւ, մարդկային պատմութեան անցեալին մէջ միայն պէտք է փնտռել ներկայի ենթագիտակցականին եւ մութ երեւոյթներուն պատճառաբանութիւնը։ Վասն զի մեր ենթագիտակցականը բացարձակապէս անձնական չէ, անոր մէջ կան նաեւ տարրեր, որ կուգան հեռուներէն, հինէն, տոհմութենէ։ Հետեւաբար ճիշդ է Մոբասի խօսքը. «Մենք չենք խակակամ տէրը մեր մտածումներուն, որոնց կը ծնին մեր մէջ»։

Պատմական հոգեբանութեան (paléopsychologie) նուիրուած այս աշխատութիւնը կը կրէ Métamorphoses et Symboles de la Libido խորագիրը։ Հեղինակ C. J. Jung. Թարգմ. L. de Vos. Կ'արժէ կարդալ։

ՈՃՐԱՑԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ոճրագիտութիւնը (criminologie) մեծ վարպետներ ունի Իտալիոյ մէջ։ Կը յիշենք անշուշտ Լոմպրոզօն։ Վերջերս Իտալիա հիմնեց նաեւ թանգարան մը, ուսումնասիրելու համար ոճիրին պատմութիւնը։ Իր մասն՝ աղարանը կը պարունակէ բոլոր այն ուսումնասիրութիւնները, որոնք կը վերաբերին ոճիրին քննութեան, բժշկական կամ ընկերային։ Պիտի ունենայ նաեւ դասընթացք մը, ուր պիտի յաճախեն ոստիկաններ, բանտապահներ, բժշկական եւ իրաւաբանական ուսանողներ։

Թանգարանը պիտի ունենայ 3 բաժանում։ Առաջին բաժանումը պիտի ուսումնասիրէ ոճիրները եւ ոճրագործութեան եղանակները։ Երկրորդ բաժանումը՝ պետութեան պայքարը ոճիրին դէմ։ Երրորդ բաժանումը՝ ոճրագործութեան դարմանումը։ Այս բաժանումներն ալ իրենց կարգին պիտի ունենան նոր նոր ճիւղաւորումներ։

Թանգարանը բացուած է Հռոմի մէջ, հոն ուր պապը 1655ին նոր բանտ մը շինել տուած էր եօրտանցնելու համար հին բանտերու բնակչութիւնը։ Այդ շէնքը կը կոչուէր Carceri Nuove, եւ կը գտնուի Ճիւլիայի պողոտային վրայ, Բէխինա Զէլլի բանտէն քիչ հեռու Դժնեատեսիլ եւ հաստաբեստ շէնք մը, ուր կ'աշխատցուին ամէնէն վայրագ բանտարկեալները։ Արդէն պատրաստ են 6 սրահներ։ Աշխարհի բոլոր կողմերէն նիւթեր հաւաքուած են այնտեղ։ Երկու սրահ յատկացուած է ոճրագործական զէնքերու եւ առարկաներու։

Այստեղ կը տեսնուի գաւազան մը, որուն մէջ ոճրագործը ամենայն ճարտարութեամբ պահեր էր հրացան մը։ Սպասերեւհերկ մէջ կը տեսնուին պաշտօնական հրամանագրեր, հրովարտակներ ոճրագործներու մասին։ Այդ վաւերաթուղթերուն մէջ է նաեւ դատապարտութիւնը Պանափարթի մասին իբրեւ… ոճրագործ եւ ընկերութեան ճիւառակար։ Սրահ մըն՝ մահապատժութեան գործիքներու յատուկ,— այստեղ կան 3 կառափնատներ, 1 կախաղան, երկաթէ վանդակ մը եւ ուրիշ գործիքներ։ Երկաթէ վանդակը կը յատկացուէր արտակարգ ոճրագործներու։

Շատ փոքր է այդ վանդակը, հազիւ մէկը կրնայ սեղմուիլ մէջը։ Վանդակին մէջ դնելէ յետոյ ոճրագործը, կը հանէին ու կը կախէին աշտարակի մը գագաթը, ուր կը մնար մինչեւ որ մեռնէր անօթի։ Եւ յետոյ գործիքնե՛ր վրէժխնդրութեան, — դանակ մը, որուն բերնին վրայ գրուած է «Վրէժ»։ Ուրիշ մը վրայ «Թող մահացո՛ւ ըլլայ իմ հարուածս»։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սօֆիայէն կը գրեն մեզի.— Հաճոյքով կը հաղորդենք հայ օրիորդի մը բացառիկ յաջողութիւնը։

Պուլկար Ազգային Թատրոնի Տնօրէնութիւնը մրցում-քննութի՛ւն մը նշանակած էր, նոր դերասան-դերասանուհիներ թատրոն ընդունելու համար։ Նոյեմբեր 17ին եւ 18ին տեղի ունեցաւ յայտարարուած մրցումը, որուն մասնակցեցան 80է աւելի արուեստագէտներ, որոնցմէ կէսը թեկնածուհիներ։

43 թեկնածուներու մէջէն ընդունուեցան միայն Օրիորդներ Սոնա Զերչեան եւ Վէրա Դիչէվա։

Օր. Սոնա, որ ծանօթ է պուլկարահայ գաղութին, այս մրցումին ներկայացած է «Տօն-Ժուան»ի մէկ դերով։ Արտասանած է գործեալ պուլկար բանաստեղծուհի Պրագրիանայի յայտնի քերթուածը «Փաթաքառն», արժանանալով խտտադահանջ ժիւրիին ջերմ գնահատութեան եւ միաձայնութեամբ ընդունուելով Պուլկար Ազգային Թատրոնը, որուն դուռները շատ անդր գոցուած են ոչ-պուլկարներու առջեւ։

Քննութեան ներկայ եղած են նաեւ կրթական նախարար Պ. Մուրավիէվ եւ մշակութային բաժնի տնօրէն Պ. Զուքովսկի, որոնք մեծ գովեստով արտայայտուած են Օր. Սոնայի գեղարուեստական ընդունակութեանց մասին։

Սօֆիայի Պուլկար Ազգ. Թատրոնը տասնեակներու հնութիւն ունի եւ Օր. Սոնա առաջին Հայն է որ մուտք կը գործէ հոն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Ռոստովի «Գրոհը» կը գրէ (դեկտ. 13).

— Ղաբրղաղացայի շրջանային կոմիտէն քննութեան առաւ արտասահմանէն Հայաստան ներգաղթող հայ աշխատաւորներու տեղաւորման հարցը եւ որոշեց առաջին առթիւ, մինչեւ նոր բնակարաններու շինութիւնը, ընդունիլ 500 ընտանիք։ Ներգաղթողներու համար «հարուածային» կարգով կը շինուին բնակարաններ եւ «ուրիշ» յարմարութիւններ։ Շրջանի հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէկ քանի կալուածները կը տեղեկացնեն թէ ներգաղթողներուն որոշ մէկ մասը կրնան տեղաւորել իրենց մօտ եւ աշխատանք հայթայթել անոնց։

Թիֆլիզի «Զրույետարօր» (12 դեկտ.) կը գրէ.

— Պաթումէն Երեւան վերադարձու գաղթականներն ընդունելու եւ տեղաւորելու պաշտօնն ստանձնած յանձնախումբը, որ Պաթում գացեր էր գաղթականներու առողջապահութեան եւ անոնց հարցերը կարգադրելու համախորհուրդ Վրաստանի եւ Աջարիստանի հետ։ Երբ գաղթականները Պաթում հասնին, քննութեան պիտի ենթարկուին Վրաստանի առողջապահական գործադրութեան քարանթինայի պաշտօնեաներուն կողմէ եւ պիտի դրկուին քաղնիք։ Մինչ այդ՝ հոկանակութեան պիտի ենթարկուին անոնց բեռները։

Գաղթականները Պաթումի մէջ պիտի մնան միայն 3 օր եւ պիտի տեղաւորուին քաղաքին անուեղի պահեստի շէնքերուն մէջ։ Արդէն սկսած են տախտակներով պատրաստել անոնց բնակութեան տաղաւարները։ Պաթումի մէջ անոնց բնակութեան ընթացքին, անուեղի հողը սատանձնած է մասնաւոր մարմին մը, որուն հայթայթուած է արդէն անհրաժեշտ պարէնի պաշարը։

Պաթումի մէջ գաղթականները պիտի ստանան տաք կերակուր։ Իսկ 4 օրուան իրենց ճամբորդութեան համար, պիտի տրուին չոր պարէն։ Մասնաւոր վաճառատուն մը չափաւոր գներով պիտի հայթայթէ գաղթականներուն պահանջած իրեղէնները։

Պաթումէն մինչեւ Թիֆլիզ, Աջարիստանի առողջապահական գործադրութիւնը եւ Կարմիր Մահիկը պիտի ապահովեն բժշկական անմիջական օգնութիւնը։

Թիֆլիզէն մինչեւ Հայաստան բժշկական անմիջական օգնութեան գործը պիտի առնեն Հայաստանի առողջապահական գործադրութիւնը եւ Անդրկովկասեան երկաթուղիներու առողջապահական բաժինը։

Հաղորդեան Աթէնքէն կը հաղորդէ թէ գաղթականներու առաջին խումբը, 1500 հոգի, ճամբայ պիտի ելլէ դեկտեմբեր 20ին։

Ռոստովի «Գրոհը» կը գրէ «Հայ գաղթականներու ներգաղթին շուրջ» խորագրին տակ.

— «Խորհրդային Միութիւնն աշխարհի մէջ միակ երկիրն է, որ բանուոր կը փնտռէ»։ Այսպիսի եզրակացութեան հասած է «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Փարիզի հրատարակութեան ժղեների թղթակիցը, որ իր յօդուածին մէջ կը ներկայացնէ այն բանակցութիւնները, զորս կը վարէ խորհ. Ռուսիոյ երկիր փոխադրելու համար Թուրքահայաստանեան հոյլ գաղթականները։ Թղթակիցին քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, խօսքը 10,000էն մինչեւ 30,000 հայերու մասին է, որոնց պիտի փոխադրուին Կովկաս եւ գործ պիտի հայթայթուի անոնց։

«Խորհ. Հայաստան», 11 դեկտեմբերի թիւով հաստատելէ յետոյ այս տեղեկութիւնները, 8 դեկտեմբերի թիւով կուտայ թէ տեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները.

— Ներգաղթի Կառավարական Յանձնախումբը դիմեց Անդրկովկասեան կառավարութեան, որպէսզի Անդրկովկասեան Երկաթուղիներու Վարչութեան հրահանգ տայ գաղթականները «արտօնեալ» սակագինով փոխադրելու Պաթումէն Հայաստան, տրամադրելով «ծորջրուտային» շոգեկառքեր։

Նոյն յանձնախումբը դիմեց նաեւ Գիւղատնտեսական Մագսային Վարչութեան, խնդրելով որ թոյլ տրուի արտասահմանէն եկող աշխատաւորներուն՝ «արտօնեալ» պայմաններով իրենց հետ տանիլ ամէն գործիք եւ իրեղէն, որ իրենց հետ կը բերեն։ Նոյն յանձնախումբը դիմեց գործեալ Անդրկովկասեան պատական մարմիններուն, որպէսզի ներգաղթողներուն տրամադրուի 30,000 փութ ալիւր։

Իջեւանէն կը գրեն «Խորհ. Հայաստան»ի.

— Ներգաղթող աշխատաւորներէն 60 ընտանիք պիտի տեղաւորուին Իջեւանի շրջանին մէջ։ Շրջանային գործադիր կոմիտէն արդէն զանոնց բաշխած է այս կամ այն գիւղին վրայ։ Ընտրուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը որ գաղթականները պիտի դիմաւորէ Աղստաֆայի կայարանին մէջ եւ պիտի առաջնորդէ իրենց գիւղերը։ Կուէտրկուած է որոշ գումար մը, շինելու կամ նորոգելու համար բնակարանները, որոնք պիտի յատկացուին գաղթականներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐԷՆ ՍՈՒՐԻԱՑ ՀԱՅԵՐԸ

«Միլլիէթ» կը գրէ (18 դեկտ.)— Առաջները՝ մինչեւ Վան, Երեւանցի նաւահանգիստը Իսկէնտերունն էր. այսօր երկաթուղիով Մալաթիոյ կապուած Մերսին անոր հետ կը մրցի, բայց Իսկէնտերուն այսօր մեզի համար ծոցաբանկային նաւահանգիստ է։ Իսկէնտերուն 7000ի հասնող Հայոց բազմութիւն մը կայ, որ առաջ գոյութիւն չունէին եւ 7—8 տարիէ ի վեր հաւաքուած է։ Ուղղակի Ատանա արքանց փախչողներ հոն կը հաւաքուին։

Գիշերները Գարաթաշի կողմերը փախչուած ապրանք հանողներ Իսկէնտերունի կողմերէն ապրանք կ'առնեն։ Այս կողմերը Գըլըջխան 3600 հոգինոց հայկական քաղաք մը երեւան ելաւ։ Րէյհանիյէ այսօր 110 հայ տուն կայ։ Հարըմ ուղղակի հայկական գիւղ եղաւ։ Նըպատավ Հայլէնի մէջ 90 տուն շինուեցաւ։

Երկաթուղիի գծին վրայ, Մէյտանը Էքպէզի մէջ վեց տարի առաջ, պարզ կայարանէն զատ բան մը չկար։ Այսօր հոն 110 տուն ունեցող կեդրոն մըն է, մացառնեկեցուած ապրանքներու վաճառականութեամբ հաստատուած է։ Սիւրեանի Մարտինցի Եօրկի այս տեղի գլխաւոր մաքսանենգն է։ Հալէպի զօրանոցին հայթայթիչն է եւ կ'ըսեն թէ տեղեկատուութեան գործերով ալ կը զբաղի։

Ռաճօ կոչուած տեղը լերան մը գլուխն էր եւ քարէ շէնքէ մը եւ քանի մը վրաններէ զատ ուրիշ բան մը չկար։ Այսօր 25 տունով մաքսանենգներու կայան մըն է։ Գաթմա 23 տունով տեղ մը եւ Միւսլիմիէ մեծ վաշար մը եղաւ։

Անթաքիոյ շրջանակին մէջ հայերը ամէնէն աւելի Քէսապի, Քէնայի, Խըտըրպէկի եւ Անթաքիոյ մէջ հաւաքուեցան։ Անթաքիոյ հայ բնակչութիւնը 1000ի հասաւ կ'ըսեն։

Խըտըրպէկի մէջ 960 հոգի հաւաքուեցաւ. տասը քով նպաստով Նոր Զէյթուն գիւղ մը շինուեցաւ։ Քէնայի հայ բնակչութիւնը 2400ի հասած է, կ'ըսեն։ Այս կողմերը սահմանագլուխէն հեռու է, բայց փախստական ապրանք պատրաստող աշխատանոցներ հոս լեցուն են։

Հոն այսօր մաքսանենգներու կեդրոն մըն է. ժամանակին հոն պանդոկապետութիւն ընող անձը այսօր Լիբանանի կամ Պէյրութի մէջ գրեթէ մը տէրը եղած եւ իր պանդոկը ուրիշներու ծախած է։

Մէյտանը Էքպէզի եւ Հալէպի միջեւ գտնուած կայարանները ամէնէն աւելի անցորդներու ապրանք կը ծախեն։ Մեծ մաքսանենգութիւնները սահմանագլուխին մօտ մեթրանոցներու միջոցաւ տեղի կ'ունենան։ Հալէպի դրամագլուխին մեծագոյն մասը Ազազի մէջ կը գործածուի։ Այս մեթրանոցները սահմանագլուխին 5 քիլոմեթր մօտ կը գտնուին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՎԱԼԱՆՍ, 20 դեկտ.— Վալանսի Երջ. Կոմիտէն օգտուելով ընկեր Վ. Նաւաշանեանի ներկայութենէն, անմիջապէս կազմակերպեց ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը։ Կիրակի իրիկուան ժամը 8.30ին ընկեր Խ. Քարաճեանի սրճարանը բերէն բերան լեցուած էր երիտասարդներով

Ընկեր Գ. Սարոեան, խօսքը տալու ընկեր Վ. Նաւաշանեանի որ մօտ երկու ժամ տեւող դասախօսութեամբ, վեր առաւ յեղափոխական կուսակցութիւններուն ծագումը ու անոնց դերը ազատագրական շարժման մէջ։ Ընկերը խօսքը ծանրացնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, պարզեց անոր ծագման տասն տուող շարժառիթները եւ անոր ներկայ ձգտումները։ «Ամէն տարի մենք ականատես կ'ըլլանք քաղաքական յաւակնութիւններ ունեցող նոր խմբակներու երեւումին։ Բայց կուսակցութիւնը ոչինչ կ'արժէ եթէ չկայ գոհողութեան ոգին ու գործունէութեան յատուկ ծրագիրը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր 41 տարիներ բոլորած է, եթէ այսօր կը շարունակէ կրել փառաւոր անունը, կը նշանակէ թէ Դաշնակցութեան էութիւնը իր անուան մէջն է»։

Ընկեր Նաւաշանեան բացատրելով յեղափոխական կուսակցութեանց ազդեցութիւնը ազատագրական գործի և պայքարի ճամբուն վրայ, երբ օրինակ յիշեց Յունաստանի ազատագրական ճիգերը եւ զոհողութիւնները, բացատրեց ազատութեան բնոյթը, օրէնքներ վերցնելով պատմութենէն եւ կենդանական աշխարհէն ու կանգ առնելով հին եւ նոր Թուրքիոյ վարքագիծներուն վրայ, պախարակեց կարգ մը Հայերու անտարբերութիւնը եւ պէտքը շեշտեց աւելի քան երբեք փարած մնալու ազատագրութեան գաղափարին։

Ն. Թիպօեան

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Պ. Սամուէլ Փապուճեան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Յակոբ Միքայէլեանի, Ցրակինեան։

❊ Ընկեր Հայկազուն Գօյաճեան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Մէքնէսի (Մարոք) օտար լեգէոնի հայ զինուորներուն։

ԿԱՐՄԻՐՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԱՐՔԵՐԷՆ

ԼԻՈՆ.— Անկախութեան խորտակման օրը իբրեւ «ցնծութեան» օր տօնող կարգ մը այլասերած հոգիներ, Լիոնի մէջ եւս սարքած էին «հանդէս» մը ուր ներկայ էին բացի «հազարաւոր հայ աշխատաւորներէ»... նաեւ ընկեր Այժմէրիացիները, ի հարկէ «հանդէսէն» յետոյ պարելու համար իրենց հայ «ընկերուհիները» գրկած, աղօթելով Լենինի որ իրենց այսպիսի շնորհներ պարգեւած է։

«Հանդէսէն շաբաթներ առաջ, իրենց կրկնակի դիմումները զանազան հայրենակցական եւ այլ Միութիւններու մնացեր էին առանց պատասխանի։ Եւ որպէսզի հրապարակ հանուած թռուցիկներու վրայ տեսնուին իրենց մասնակցութիւնը բերող կազմակերպութիւններու անուններ ձեռնածուի անդաղարութեամբ մը իրենց ենթակայ մէկ երկու մարզական եւ լսարանական Միութիւններու անունները փոխած միեւնոյն մարմինը երկու երեք տարբեր անուններով հրատարակութեան տուած էին։

Այսպիսի խեղկատակութիւններու բնաւ չպիտի անդրադառնայի, եթէ այս մարդիկը անպատկառութիւնը չունենային բաժէն եւս միեւնոյն ձեւով կարգ մը անուններու շարքին, յիշել նաեւ Զարօնճաղի Հայրենակցական Միութեան անունը՝ իբրեւ համակիր իրենց։ Մինչդեռ այդ Միութիւնը, ինչպէս կը լսեմ, չէ ուզած նոյնիսկ իրենց հրաւէրնամակին գրաւոր պատասխանել։

Գաղափար մը տալու համար հանդէսին լրջութեան մասին, կ'ամփոփեմ իրենց ֆրանսացի «ճառախօսին» դոյզ սորված մէկ քանի խօսքերը՝ որոնցմով կ'ըսէր. «Դաշնակ-ֆաշիստներ, դո՛ւք ճիշդ այս սրահին մէջ էք որ վերջ տուիք՝ մեր ընկեր Պալասանեանի կեանքին, եւ այսօր ալ միացած անգլիական եւ ֆրանսական իմպերիալիզմի ուժերուն, ձեր գործակցելով կը դրդէք ճափոնը յարձակելու Խ. Ս. Հ. Մ.ի վրայ, որպէսզի պատեհութիւն ունենաք, դուք ալ ձեր կարգին յարձակելու Խորհրդային Հայաստանի վրայ։ Աւերելով մեր սոցիալիստական հայ հայրենիքը, բա՛յց չպիտի յաջողիք»։

Յ. Հրծիգ

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Հնդկաստանի հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին երկայնքը պատահած խռովութեանց եւ անհնազանդութեան պայքարը վերսկսելու մասին, ցեղապետներու տուած որոշման հետեւանքով, փոխարքան ստորագրեց նոր հրամանագիր մը որով դատական իրաւասութիւններ կը տրուին ոստիկանութեան, ապահովելու համար երկրին անդորրութիւնը։

Ցիւռնի չափ յեղափոխական պետք ձերբակալուեցան։ Թոլորն ալ պիտի վտարուին։ Փէշավէրի պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւն մը կը յայտնէ թէ «Կարմիր Շապիկ» կոչուած ընկերակցութիւնը կը նկատուի ապօրէն եւ թէ ընկերակցութեան անդամները պիտի ձերբակալուին։

«Իւշկիւզարութիւն»

Ոչ-իսլամ դպրոցները ուրբաթէն զատ, կիրակի եւ շաբաթ օրերն ալ բանալու մասին լուր մը տուած էին Թուրք թերթերը։

Գոլոսյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ կրթական գործավարութիւնը լուր չունի այս մասին եւ քննութիւն կը կատարէ։ «Ճիւմհուրիյէթ» եղածը կը կոչէ «իւշկիւզարութիւն»...

Փոխադասանութեանց նոր օրէնքը

Կառավարութիւնը սկսած է քննել փոխադասանութեանց նոր օրէնքը, որ հիմնուած է, կ'ըսեն, Լօզանի դաշնագրին վրայ։ Նոր օրէնքով, հաւասար պետք աշխարհական գործերու չպիտի խառնուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կիպրոսի խռովութիւններէն վերջ.— Կիպրոսի չոա մը քաղաքներն ու գիւղերը պարտաւոր են վճարելու 34.000 ոսկիի տուգանք մը, որ պիտի յատկացուի խռովութեանց հետեւանքով տուժած եկեղեցներու եւ անձերու հատուցման ու նորոգութեան։

Անգլիոյ անգործութիւնը.— Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, դեկտ. 14ին, անգործներու ընդհ. թիւն էր 2,572,102։ Այս թիւը ցոյց կուտայ 54,772ի նուազում մը, բաղդատմամբ նախորդ վիճակագրութեան։

Անտիոքի պատրիարքը մեռած.— Մարոնի եկեղեցիի գերագոյն պետը եւ Անտիոքի պատրիարքը մեռաւ։ Իր մեծ բարեկամ Ֆրանսայի, ստացեր էր Պատուոյ Լէգէոնի ասպետանշանը։

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը.— Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը, հակառակ զանազան աղբիւրներէ տրուած հակառակ լուրերու, վճռապէս կը հաստատէ թէ Զինաթափութեան խորհրդաժողովը հրաւիրուած է գումարուելու փետր. 2ին եւ թէ խորհրդաժողովի նախագահին՝ Հէնտըրսընի հետ փոխանակուած թղթակցութիւնները ոեւէ փոփոխութիւն չեն մատնանշեր որոշուած թուականին մասին։

Ֆրանսական խորհրդարանը.— Ինչպէս գրեր էինք, տօնական օրերու առթիւ, Ֆրանսական խորհրդարանը փակուեցաւ նախորդ իրիկուն։ Վերաբացումը պիտի կատարուի յունուար 2ին։

IMPRIMERIE - MASSIS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant B STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 275 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931

29 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1762

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՔԻՒՉԻՒՔ„ ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ...

Թուրքիոյ վարչապետէն յետոյ, Հայաստանի ներկայացուցիչ Շահվէրտեանն ալ ունեցաւ իր փառքի օրը, արիւն թափել տալով Աթէնքի մէջ։

Ըսմէթ փաշա դեռ ճամբայ չելած, շոգենաւին մէջ խեղդեցին տարաբախտ Ճանիկեանը (Դ. Վիտինեան)։ Շահվէրտեանը հազիւ Աթէնք հասած, խաւարէն լոյս աշխարհ ելան ափ մը թափթփուքներ, եւ սկսան գործել «հարուածային կարգով»։

Նախ ցոյց մը՝ Աթէնքի առաջնորդարանին դէմ, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը։ Յետոյ դրօշակ վար առնելու քաջագործութիւն մը, որ յանգեցաւ հինգ-վեց երիտասարդներու վիրաւորման։

Ինչպէս Ըսմէթ փաշայի պարագային, քաղաքացի Շահվէրտեանի այցելութեան առթիւ ալ, ձեռք առնուեցան արտասովոր միջոցներ։ Եւ խեղճուկ Դանուշն ալ ունեցաւ իր «մահափորձի պատմութիւնը», ինչպէս Թուրք փաշան։ Վկայ՝ ոչ միայն Աթէնքի կարմրուկները, որ գացեր «դաւադրութեան» լուրը հաղորդեր են ոստիկանութեան— ինչպէս կը գրէ «Նոր Օր»— այլեւ Երեւանի փարիզեան կոչնակը, որ արտասուէ լրջութեամբ մը կը պատմէ, կիրակի օրով, խմբագրական էջէն (27 դեկտ.)։

— «Մեր ընթերցողներն արդէն տեղեակ են դաշնակցութեան կողմէն խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչ ընկ. Դանուշ Շահվէրտեանի դէմ պատրաստուած դիւային մահափորձի պատմութեանը։ Ուշադրութեամբ կարդացէք ու դուք պիտի տեսնէք, թէ ո՛րպիսի կանխամտածուած ձեւով, հետեւապէս որքան լրջօրէն ուսումնասիրուած եղանակով մշակուած են եղեր այդ դիւային ծրագրի բոլոր մանրամասնութիւնները։

«Բարեբախտաբար վիժած է դաշնակցութեան նաեւ այս ոճրագործ ձեռնարկը։

«... Եւ մենք կոչ կ'ընենք բովանդակ հայ աշխատաւորութեան, իր արդար զայրոյթի արի որոտով զգաստացնել անզօր կատաղութենէն մոլեգնած այս ճիւաղը, դաշնակցութիւնը»։

Ճիշդ այսպէս գրեցին Թուրք թերթերն ալ, Ըսմէթ փաշայի առասպելին առթիւ, որ նոյնքան ուսումնասիրուած եղանակով մշակուած էր։

«Միլլիյէթ»ները, «Ճիւմհուրիյէթ»ները, «Եէնի Կիւն»ները, «Սօն Փօստա»ներն ալ, ճիշդ այսպէս գրգռեցին խուժանը, ոչ միայն Դաշնակցութեան, այլեւ ամբողջ հայ ժողովուրդին դէմ։ Եւ գտնուեցաւ թշուառական խուժանավար մը, որ առաջարկեց հայ ժողովուրդը պաշտպանել Դաշնակներուն դէմ։—

Քիւչիւք Ըսմէթին, քաղաքացի Դ. Շահվէրտեանի կեանքը նուա՞զ թանկագին է քան բուն Ըսմէթի, Թուրքիոյ վարչապետին կեանքը...

Ոչ միայն ամբողջ անցուդարձին պարագաները, այլեւ բառերն անգամ կը յիշեցնեն Թուրք մամուլին արիւնարբու ախորժակները։

«Նոր Ուղի»ն խմբագրականը խորագրած է — «Արիւնկզակ ճիւաղը պէտք է զգաստացնել»։ Եւ տակաւին բառե՛ր, բառեր — «Մարդուած վէթերան շներից մինչեւ օրապակաս քօթօթները»։ «Բոլոր գաղութներու հայ աշխատաւորները մէկ մարդու պէս պէտք է թքնեն այս արիւնարբու հրէշի գարշելի մռութին»։

Յիշեցէք դեռ երեք ամիս առաջ, եւ մինչեւ այսօր, Թուրք մամուլին մէջ երեւցած բառերն ու բացատրութիւնները, քսութիւններն ու լրբութիւնները, գարշելի վայրահաչութիւններն ու համարձակութիւնները,— եւ բաղդատեցէք իրարու հետ։ Որը՞ աւելի առաջ է գացեր, Թո՞ւրքը թէ Հայը։ Ջարդարար գազա՞նը թէ «համաշխարհային յեղափոխութեան» փերեզակը։

Յիշեցէք եւ բաղդատեցէք, թէ ո՛րը աւելի վարպետ է դարձեր չինծու «մահափորձ» սարքելու, միեւնոյն արիւնածարաւ ախորժակներով։

Այս կամկար տիրացուներն ալ, ինչպէս Թուրք լրաբերներն եւ լրտեսները, տակաւին չեն սորված որ, Դաշնակցութեան գնդակը չի վրիպիր, եթէ իսկապէս ուղղուած է նշանակէտի մը։ Եւ Դաշնակցականները պէտք է բաւական խեղճացած ըլլան, մահափորձի մը արժանի համարելու համար ո՛ր եւ է Շահվէրտեան։

Բայց, բնորոշ է պարագան։ Չափազանց պերճախօս՝ սա փաստաթափ անձերուն հետապնդած նպատակը.— սանձել, գրգռել, եղբայր եղբօր դէմ հանել, եւ վարկ շահիլ Երեւանի առջեւ։

Շատ կարճ է մեր պատասխանը՝ այս «քաջագործութեան» հանդէպ։

Իմացէ՛ք, պարոններ, որ այս ճամբան անելի մը կը տանի ձեզ։

Մի՛ փորձէք չափուիլ, եւ մի մոլորեցնէք խեղճուկրակ «բիձիջականներ» կամ «կոմսոմոլներ», որոնք միամտօրէն կը կարծեն թէ դատի մը կը ծառայեն, կրկնելով Դաշնակցութեան դէմ, վէճ խաղալով անոր ոտքերուն տակ։

Քա՜ջ էք,— հրապարակ ելէք ձեր իրական կերպարանքով, յառաջապահ շարքերուն վրայ, փոխանակ պատերուն տակ շնթռկելու եւ ուրիշները կրակը նետելու։

Մանաւանդ դո՛ւք, Հայաստան աշխարհի Քզուկ Ըսմէթները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ արտածումները

ՊՈԼԻՍ, 27 դեկտ.— Տեղական մամուլի տուած լուրերուն համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ նոր կազմակերպութեան մը հաստատման հարցը։ Այս կազմակերպութեան նպատակը պիտի ըլլայ հաւաքել եւ արտածել Թրքական գլխաւոր արտադրութիւնները, ինչպէս ափիոն, ծխախոտ, բամպակ, կաշի։ Բոլոր արտադրողները ստիպուած պիտի ըլլան մասնակցելու այս կազմակերպութեան։

Այս միջոցին իբրեւ արդարացում կը յիշուի այն պարագան թէ անհատական ձեռնարկներու համար անկարելի դարձած է լաւ պայմաններով ապահովել Թրքական ամբողջ արտադրութեանց արտածումը։

Նախարարը ուշադրութեամբ կ'ուսումնասիրէ այս ծրագիրը, որ յատուկ օրէնքներու տեղի պիտի տայ։

Տնտեսական շրջանակները սակայն կը վախնան որ նման միջոցներու հետեւանքով, օտար եւ տեղական բազմաթիւ տուներու գործառնութիւնները դադրին։

Սակայն, դեռ ծրագրին ընդհանուր եւ գլխաւոր գիծերը հրատարակուած չըլլալով, ամէն նախատեսութիւն կանխահաս կը նկատուի։

Յամառօրէն զրոյց կը շրջի թէ կառավարութիւնը մտադիր է վերահաստատելու ծխախոտի մենաշնորհը։

Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԷՆԳԻՒՐԻ, 27 Դեկտ.— Վերջերս ծանուցուած էր թէ Ըսմէթ փաշայի դէպի Մոսկուա ճամբորդութիւնը տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար յառաջիկայ մայիսի մէջ։ Կը հաստատուի ներկայիս թէ Թուրքիոյ վարչապետը, արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտի եւ ազգային պաշտպանութեան գործոց Մուսթաֆա Շէրէֆ պէյի ընկերակցութեամբ, Էնկիւրիէն պիտի [illegible] Մոսկուա հասած պիտի ըլլայ մայիս 1ին։

Սեւաստաբոլի բացերը, խորհրդային նաւատորմիղ մը պիտի դիմաւորէ Թուրք նախարարները փոխադրող նաւը։ Խորհրդային արտաքին գործոց Լիտվինով պիտի դիմաւորէ իր հիւրերը, որոնք Ռուսիա պիտի մնան 5 օրուան չափ։

Վերադարձին, կ'ըսուի թէ Ըսմէթ փաշա պիտի անցնի Գերմանիայէն եւ Պրինտիզիի ճամբով պիտի հասնի Պոլիս, Հռոմի մէջ այցելելէ յետոյ Մուսոլինիի։

Դպրոցները գոց՝ կիրակի օր

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ կրթական գործավարութիւնը հաղորդած է որ ոչ-իսլամ վարժարանները կրնան գոց մնալ կիրակի (քրիստոնեաներ) եւ շաբաթ (Հրեաներ) օրերը։

Բաց պահելու հրամանը տուած էր Պոլսոյ կրթական քննիչը, որ ստիպուած է հրաժարելու։

Ճափոնական դեսպանին դէմ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ օր հաղորդեցինք բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութեան հեռագիրը Մոսկուայի Ճափոնական դեսպանին դէմ սարքուած, բայց երեւան հանուած դաւադրութեան մասին։ Իբր թէ այս դաւադրութիւնը սարքեր էր օտար դիւանագէտ մը՝ Ռուսիոյ եւ Ճափոնի միջեւ պատերազմ պայթեցնելու մտադրութեամբ։

Անգլիական «Սընտէյ Թայմզ» այս մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Ակնարկուած օտար դիւանագէտն է չեխօսլովաք պատուիրակութեան ընդհ. քարտուղարը, որ խորհրդային կառավարութեան պահանջումով, Փրակայէն ետ է կանչուած։

Սակայն, բացի Կրեմլինի եւ բանուորական դիւրահաւատ շրջանակներէն, Մոսկուայի մէջ ոչ ոք կը հաւատայ թէ չեխօսլովաք պատուիրակութիւնը խառնուած ըլլայ որեւէ դաւադրութեան, պատերազմ յառաջ բերելու համար Ռուսիոյ եւ Ճափոնի միջեւ։ Ակնարկուած դիւանագէտը մասնագէտ մըն է զինուորական գործերու եւ զանազան ազգութեանց պատկանող զինուորական շրջանակներուն մէջ, բազմաթիւ բարեկամներ ունի։ Չեխօսլովաք ընդհ.-սպայակոյտի շրջանակներուն մէջ կը յայտնեն թէ ան Փրակա կը վերադառնայ սովորական պատճառներով։

«Սընտէյ Թայմզ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը գրէ.— Այս նոր դաւադրութիւնը եթէ իր զաւեշտալի կողմն ունի, սակայն կը հաստատէ նաեւ Կրեմլինի մէջ տիրող ջղագրգռութիւնը, Մանչուրիոյ դէպքերուն հետեւանքով, ինչպէս նաեւ խորհրդային ղեկավար տարրերու հիւանդագին մտահոգութիւնը՝ թէ իրենց վարչաձեւը տապալելու համար, անընդհատ դաւեր կը սարքեն արտասահմանի մէջ։

Լաւալ-Մաքտոնըլտ հանդիպում մը

Լուր տարածուած է թէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները հանդիպում մը պիտի ունենան, տեսակցելու համար, հատուցումներու հարցին շուրջ։

Լուրը որ տակաւին պաշտօնապէս չէ հաստատուած, գոհունակութեամբ ընդունուած է Լոնտոնի մէջ։

"ՅԱՌԱՋ„Ը ԿԸ ՄԵԾՆԱՅ 1932 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ Է.—

17 RUE DAMESME, PARIS (13)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Գալով հատուցման խորհրդաժողովի վայրին ու թուականին, «Թայմզ» կը գրէ թէ տակաւին որ և է որոշում չէ տրուած, բայց հաւանական կը թուի որ պետութեանց ներկայացուցիչները Լա Հէյ հաւաքուին յունուարի 18ին կամ 20ին։ Կ'աւելցնէ սակայն թէ, կրնայ ըլլալ որ խորհրդաժողովը ուրիշ տեղ գումարուի, Լա Հէյի Ժընեւէն հեռաւորութեան պատճառով, քանի որ Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի գումարուի յունուար 25ին, իսկ փետրուար 2ին, զինաթափութեան խորհրդաժողովը։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԾՐԱԳՐԷ ԳԱՆՏԻ

Փէշավէրի մէջ պատահած վերջին խռովութեանց ընթացքին, սպաննուած են 11 հոգի։

Երկրորդ խռովութեան մը ընթացքին, ճակատ ճակատի կռիւ մը ունեցան ոստիկանական ուժերը եւ 2000նոց ամբոխ մը։ Փէշավէր ներկայիս հանդարտած է։ 148 անձեր, համաձայն փոխարքային վերջին հրամանագրերուն, ոստիկանութեան կողմէ դատուեցան տեղւոյն վրայ, արագօրէն, եւ դատապարտուեցան զանազան պատիժներու։

«Կարմիր շապիկաւորներու» պետէն վերջ, ձերբակալուեցաւ նաեւ հնդիկ խորհուրդին նախագահը Ճավահարլալ Նեհրու, երբ, հակառակ իշխանութեանց կողմէ դրուած արգելքին, Ալլահապատէն կ'երթար Պօմպէյ, մասնակցելու ի պատիւ Գանտիի սարքուած ընդունելութեան։

Իսկ հնդիկ համիսլամական ընկերակցութիւնը, կարգ մը փոփոխութիւններ ծրագրած է [illegible] գոհանայ պատասխանատու կառավարութեան մը հաստատումովը, Հնդիկներու համար պահուած երաշխիքներով։ Որոշուած է նաեւ համաձայնութեան գալ խոլամ զանազան կուսակցութեանց հետ եւ մինչեւ իսկ [illegible]։ Ասկէ զատ, ընդունուած բանաձեւի մը համաձայն, ընկերակցութիւնը կը պախարակէ ահաբեկչական գործունէութիւնը եւ վարձքերու վճարման դէմ մղուած պայքարը։

Գալկաթայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Գանտի որ այս օրերս կը հասնի Պօմպէյ անկից ուղղակի պիտի երթայ Գալկաթա, տեսակցութիւն մը ունենալու համար փոխարքային հետ։

Թերթ մը կը գրէ նոյնիսկ թէ, Լոնտոնի կառավարութիւնը հրահանգ տուած է Հնդկաստանի փոխարքային՝ անմիջապէս հանդիպում մը ունենալու Գանտիի հետ, զայն համոզելու համար որ չվերսկսի պայքարի։ Այս տեղեկութիւնը սակայն կը հերքուի վճռապէս, ինչպէս նաեւ փոխարքային հետ տեսակցութեան լուրը։

Հնդկաստանի կառավարութիւնը սակայն ուժեղացուցած է իր դիրքը՝ ձերբակալելով Նեհրուն եւ Կարմիր Շապիկաւորներու պետը, Գանտիի գլխաւոր տեղակալները։

Եթէ ուրեմն անհնազանդութեան պայքարը վերսկսի, Գանտի իր ձեռքին տակ չպիտի ունենայ իրեն օժանդակող օգնականներ եւ եթէ կառավարութիւնը զինք ձերբակալելու չափ առաջ երթայ, յարմար մարդ չպիտի գտնուի պայքարը վարող։

Գերմանիա եւ լեհեւռուս դաշնագիրը

Լեհեւռուս ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման մասին, Ստալինի եւ գերման գրագէտին Էմիլ Լուտվիկի տեսակցութիւնը զանազան մեկնութեանց տեղի տուած է Լեհաստանի մէջ։ Լեհական թերթի մը Պերլինի թղթակիցը կը յայտնէ թէ գերման հանրային կարծիքը վրդովում ցոյց կուտայ այս դաշինքի կնքման լուրերուն հետեւանքով։

Պոլշեւիկները իբր թէ յանձն կ'առնեն չնպաստել գերմանական յարձակման մը՝ ընդդէմ լեհական սահմաններուն եւ պատերազմի պահուն, չէզոքութիւն պիտի պահեն։ Գերմանիա հասկցած է թէ չի կրնար հարց ծագիլ լեհեւգերման սահմանագլուխներու «խաղաղ վերաքննութեան» մը, թէ որեւէ լեհական կառավարութիւն բանակցութիւն չպիտի ընդունի այս մասին, կը մնայ ուրեմն հարցին լուծման «նուազ խաղաղ» եղանակ մը եւ լեհ թղթակիցը կը կարծէ թէ լեհեւռուս դաշինքը պիտի նուազեցնէ Գերմանիոյ յոյսերը։ Ահա թէ ինչո՞ւ կը գրէ լեհական թերթը, Գերմանիա կ'ուզէ ձախողեցնել ոչ-յարձակման այս դաշինքը լրագրական յօդուածներով եւ տեսակցութիւններով, որոնք պիտի ծառայեն պղտորել բանակցութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Գօնտինի Պէյրութէն հեռացած.— «Նոր Օր» կը գրէ թէ հայ կաթոլիկներու նոր պատրիարքին ընտրութենէն յետոյ, պապական ներկայացուցիչ Մոնսէնեօր Գօնտին ստիպուած է հեռանալ Պէյրութէն։ Գօնտին անցեալ 15ին Աղեքսանդրիա գացած եւ այցելած է հայ կաթոլիկ առաջնորդարանը եւ Մաթոսեան որբանոցը։ Աղեքսանդրիայէն Գօնտին մեկնած է ուղղակի Հռոմ։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԲԱՄԲԱԿԻ ՄԹԵՐՈՒՄԸ ՎԻԺԱԾ

Բ.

Վերջին ամիսներուն, Խորհրդ. Հայաստանի մէջ բամպակի մթերման «կամպանիան» չափազանց վըրդովիչ կացութիւն է ստեղծեր ղեկավար իշխանութեան համար։

Ցակաւին ամիսներ առաջ կուսակցական եւ պետական ղեկավար իշխանութիւններու կողմէ ծշակուած ծանրածանր ծրագիրը, բամպակահաւաքի եւ մթերման աշխատանքները կազմակերպելու մասին՝ չառին սպասուած արդիւնքը։

«Համկոմկուսի Ընդ.քերկոմի եւ Հայկոմկուսի կենտկոմի այն տիրեկտիվի կատարումը, որ պահանջում էր մինչեւ Նոյեմբերի մէկը ամբողջ բամպակի 60-70 տոկոսը հաւաքել» փաստօրէն վիժեր է։ Համաձայն պաշտօնական թիւերուն, սահմանուած այդ ժամանակամիջոցին հաւաքուեր է փաստօրէն 25 առհարիւր 60-70ի դէմ։

Դեռ հոկտեմ. 21ին Հայաստանի «Կենտկոմը» նախատեսելով իր իսկ ծրագրին սպառնացող վտանգը «անողոք» կռիւ կը յայտարարէր «բերքահաւաքը բիւրոկրատիզմով եւ ինքնահոսով կասեցնողների հանդէպ»։ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէի գնահատութեամբ կը պարզուէր որ

«կենտրոնական եւ տեղական կուսակցական եւ խորհրդային օրկանները եւ առաջին հերթին Հողժողկոմատը, կոլտնտկենտրոնը, ժամուլը ինչպէս եւ բամպակագործական շրջանների կուսկոմներն ու գործկոմները չկարողացան հենց սկիզբից տընտեսական-քաղաքական կարեւորագոյն խնդրիքաբերութեանը հասցնել բամպակի բերքահաւաքի կամպանիան»։ («Խ. Հայաստան» Հոկտ. 23)։

Իր այս գնահատութիւնը արժէքաւորելու համար, Կեդր. Կոմիտէն պաշտօնապէս «յանդիմանութիւն» ... ծական շրջանների բոլոր կուսակցական եւ պետական պատասխանատու գործիչները։ Պատժական այս կարգադրութենէն զերծ չմնացին նոյն իսկ կեդրոնական պատասխանատու դէմքեր, ինչպէս՝ Հողժողկոմ Գ. Դալեան, Կոլտնտկենտրոնի նախագահ Գ. Սեյանեան եւ Անդր. տրակտորի կեդրոնի լիազօրի պաշտօնակատար՝ Գ. Թումանեանը։

Նոր թափ տալու համար բամպակի մթերման աշխատանքներուն, ինչպէս կարգն է նշանակուեցան նոր եւ նոր «լիազօրներ» եւ պաշտօնատարներ «կտրուկ եւ վճռական առաջադրանքներով» որոշուած ժամկէտին իրականացնել «ղեկավար շտապի» ծրագրերը։

Կենտ.Կոմիտէի 21ի որոշումներով կ'առաջադրուէր հնգօրեակներու առանձին, առանձին ծրագրեր մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը։

Կտրուկ եւ վճռական պատրաստութեամբ կը հրամայուէր մինչեւ Հայաստանի Խորհրդայնացման տարեդարձը— Նոյեմբեր 29ը իրականացնել տասնօրեակի ծրագրերը։

Հոկտ. 28ին սակայն «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ հրատարակուած մէկ պաշտօնական հաղորդագրութեամբ կը յայտնուէր թէ՝

«Շրջանային եւ կենտրոնական կազմակերպութիւնները դեռ չեն կարողացել ծաւալել բոլշեւիկեան տեմպեր՝ բամպակի չանաքի (հաւաք) եւ գնման կազմակերպման աշխատանքներում»։

Ի տես այս անբուժելի վիճակին «Կենտկոմը վերջին Նախազգուշացումն է անում շրջանների շրջկոմների քարտուղարներին եւ շրջգործկոմների նախագահներին»։ («Խորհ. Հայաստան» Հոկտ. 28)։

Բոլոր այս կարգի Նախազգուշացումներն եւ վարչական անօրինութիւնները եթէ մէկ կողմէն ցոյց կուտան այդ իրողութիւն «չափազանց անբաւարար դրութիւնը բամպակի ֆրոնտում», միւս կողմէն ալ երեւան կուգայ այն ճշմարտութիւնը թէ բամպակի ֆրոնտի ճեղքուածքը ծածկելու համար «կենտկոմը» այլեւս անզօր է իր կամքը պարտադրելու։

— Զնայած կուսակցութեան վճռական տիրեկտիվներին՝ բամբակի բերքահաւաքը մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացման 11րդ տարեդարձն աւարտելու մասին, չնայած բոլշեւիկյան շտապի կաղեկորիկ պահանջին ուժերի լրիւ մօբիլիզացիով բամպակի ֆրոնտում վճռական բեկումն ապահովել, այսուամենայնիւ խայտառակ կերպով շարունակւում են Թերակատարւել բերքահաւաքի պլանները բոլոր ռայոններում» («Խ. Հ.» Նոյեմբեր 27)։

Թերակատարումը հիրաւցնէ ալ պարապ եւ անիմաստ խօսք չէ։ Ինչպէս տեսանք քանի երրորդ անգամ ըլլալով Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն տուաւ յատուկ և խիստ հրահանգներ բամպակը ժամանակին մթերելու մասին։ Մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը պէտք էր մթերուէր Նախատեսուած քանակի 60-70 առ 100ով իսկ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացման 11րդ տարեդարձը պէտք էր մթերուէր բամպակի ամբողջ պաշարը։ Այս կտրուկ եւ խիստ հրահանգներով իբրեւ արդիւնք մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը ամբարուած էր 25 առ հարիւր, իսկ վերջնական ժամանակներէն հազիւ թէ հնարաւոր է եղեր ամբարել 39 առ 100ը։

— Ընելով յարդ.արացնող այս խայտառակ դանդաղկոտութիւնը մեր բամբակացան շրջանների կուսակցական կազմակերպութիւնների աշխատանքի գնահատականն են տալիս» կ'ըսէ ու կը կրկնէ «Խորհր. Հայաստան»ը։

Իսկ եթէ քննուելու ըլլանք, որ Հայաստանի պետական եւ կուսակցական ղեկավարները ինչ ... թեամբ չարժման էր դրուած բամպակի «Ֆրոնտը» ամբարելու, կամ պարզ խօսքով բամպակը ամբողջութեամբ հաւաքելու եւ մթերելու, համաձայն վերեւի գնահատութեան պէտք է խոստովանիլ ուրեմն կուսակցականը եւ պետական ղեկավարութիւնը հասեր է իր քաղաքական սնանկութեան։

Ժամանակ մը համայնավարները իրենց նման անյաջողութիւնները կը պատճառաբանէին «Դաշնակ, Դաշնակի» եւ առհասարակ դասակարգային թշնամիի ցոյց տուած «վճռական ընդդիմութեամբ»։ Այսօր որքան ալ յետին հաշուով համայնավար ղեկավարութիւնը փորձ է յիշեցնել այդ արդելքը, չի կրնար սակայն աչքերը փակել այլ իրողութիւններու դէմ։

Այսպէս օրինակ, սկիզբէն իսկ նոյն համայնավար Կեդ. Կոմիտէն գործի այս վատ ընթացքին մէջ գլխաւոր պատասխանատուները նկատեց «կեդրոնական եւ տեղական կազմակերպութիւնները», ուրիշ խօսքով ոչ թէ գիւղացին, աշխատաւորութիւնը, կամ կուլակն ու Դաշնակը, այլ հասրենտիր կոմունիստները, որոնք բոլոր են պետական եւ կուսակցական ծարժիններու ղեկավար դէմքերը։ Պատասխանատու են նոյնպէս կոլտնտեսութիւնները կ'ըսէ «Խորհ. Հայաստան»ը.

— «Ոչ միայն այն պատճառով, որ նրանք պէտք է տան ամբողջ բամպակի երկու երրորդ մասը, այլեւ այն պատճառով, որ նրանք ունին կոլեկտիվ եւ կազմակերպուած աշխատանքի ֆիզիկական առաւելութիւնները իրենց ձեռքի տակ կան խոշոր մեքենայացուած տեխնիքական միջոցներ, ունին աշխատանքի արտադրողականութիւն եւ օրինակելի աշխատանք կազմակերպելու բոլոր նախադրեալները»։

Սակայն հակառակ այս ամենուն առաւելութիւններուն,որ համայնավարը պէտք էր հրապարակ գար կատարելու յաջողութեամբ.

— «Կոլտնտեսական սեկտորը բամպակի հաւաքման եւ մթերման ֆրոնտում գրաւում է ամենայետին տեղը»։

Վերլուծման ավարտական փորձերը այս երեւոյթը գնահատելու համար, չափազանց մխակոդման եւ սխալ ծննդութիւններու կը մղէ Հայաստանի իրաւէս կղզիացած ղեկավարութիւնը։

Երբ բոլոր այս արդիւնքներէն յստակօրէն կը տեսնուի միայնակ ճակատ մը— կազմուած անխտիր կոլտնտեսականներու եւ ոչ կոլտնտեսականներու, կուսակցականներու եւ անկուսակցականներու, «առորին եւ վերին օղակներում գործող» պաշտօնատարներու, յիմարութիւն է առանց մեղք խօսիլ եւ յիշեցնել «Հայաստանի ղեկավար շտապի ծարտական տիրեկտիվներու» կատարման հնարաւորութիւններու մասին։

Անժխտելի է մանաւանդ Հայաստանի «կենտկոմի» յաւակնոտ ընթացքը այս պարագային մէջ, այն տեղէն, երբ «կենտկոմի քաղաքականութենէն» զոր թաքցնել բոլոր կազմակերպութիւնները կը ցուցնեն ձեղպրական առանձին, իբրեւ պատասխանատու։ Մինչ՝ այս իրողութիւնը որքէն չարաշահեցանք այն փաստը թէ, Հայաստանի կազմակերպութիւնը համաձայն չէ բամպակի մասին իր կենտկոմի քաղաքականութեան քաղաքականութեանը։

Ցորեք ատիթներով ալ կրկներ ենք ասիկայ, որ նման պարագաներուն, խորհուրդներու երկրին մէջ ծարդիկ յանցանք կը նկատեն կեանքի իրական փորձերէն օգտակար դասեր հանել։

Անբարտաւան Խանջեաններու համար ինչ կործանարութիւն կը ներկայացնէ, բամպակի բերքահաւաքման ու մթերման քաղաքականութեան մէջ Հայաստանի ժողովրդական ընդդիմութիւնը, որուն ծառանակից է փաստօրէն համայնավար կուսակցութիւնը, բացի Կեդրոնի «քարտուղարութենէն»։

... այս անգամ ևս պատրհած Մոսկուայի եւ ծառանք ալ Թիֆլիսի իրենց հովանաւորներներուն, այնքան չուտ յուսահատողներ չեն երբեք։ Անոնք հակառակ «բամպակի ֆրոնտում»իրենց կրած «խայտառակ համօթալիպարտութեան»կըլլանաին ի գին ալ ու սարսափի քաղաքականութեան պարտադրել իրենց կամքը, «լրիւ իրագործել բամպակի պլանը, երբ ձիւն ու ցուրտը, արդէն իսկ փակեր են բոլոր յանձնալ տակուները։

Կենտկոմի քարտուղարութիւնը իբրեւ առաջին գործ իր դէպ. 2-ի որոշումով պաշտօնէն է լրած Վեդիի շրջանի բոլոր ղեկավարները։ Իսկ վերջնական կարգադրութեան համար, հրահանգներ է տուած Հայաստանի Կոմկուսակցութեան Վերահսկիչ Յանձնաժողովին։ Նուաղ տեղի կրնան ունենալ նոր պաշտօնէ ալ ուրիշ ղեկավարներու հեռացում։

Եւ այս բոլորը անոր համար որպէսզի յաղթանակէ «բոլշեւիկեան կամքը»։ Հոգ չէ թէ այդ կամքը կորսնցուցած ըլլայ արդէն իր բարոյական արժէքն ու ազդեցութիւնը բամպակի պայքարի անծիխթար «ֆրոնտում»։

Ս. ԹՈՓՈՒԼ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նոյեմբերէ դեկտեմբեր անգործութեան ամիսներու ընթացքին, ամերիկեան անգործութեան մասին հրատարակուած պաշտօնական վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ, ծարտարարուեստի մէջ գործերու նուազում եւ հետեւաբար անգործութեան յաւելում։

Հուվըրի կազմակերպած ազգ. ... սարկութիւնը՝ անգործներու ... դակութեան միջոցները ... սերելու համար, 28 մեծ քաղաքներէ տեղեկագիր առացած է։ Այս տեղեկագրերէն կը հասկցուի թէ այն քաղաքները որոնք առաւել... կարգուած են ծանր ճարտարարուեստին, ամէնէն աւելի չատ անգործ կը համրեն։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

(«CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS»)

Բ.

Երգին երկրորդ տողը՝ (աղջիկը մօրն ուղղելով խօսքը).

— Pourquoi as-tu «dévasté» ma maison?

Կամ վերերորդ տողը՝ (մայրն աղջկան պատասխանելով).

— Pourquoi donc aurai-je «dévasté» ta maison?

Ճիշդ չէ dévaster բառը՝ աւերելին դէմ (Ցօրքն կըմ տունն աւերեցիր, կամ Ցօրքն քու տունն աւերեցի)։ Համազօրն է démolir, ruiner, détruire, քանդել, փլատել։

Տասներորդ տողը՝ (մայրն աղջկան կ'ըսէ).

— Veux-tu que je te donne au «fils du maire»— Թարգմանուած է։

Ուրկէ՝ եղաւ աս fils du maireը՝ «Թաղաքապետին տղան»։ Մինչ՝ Հայաստանի, մանաւանդ Թուրքիայ, հայաբնակ օրերուն մէջ, Վանայ, Բիթլիսի, Մուշի քաղաքապետները միշտ Թուրք օղլի Թուրք չեն եղած։ Ու հայերէնին տրքնէ մայրը մը՝ Թուրք քաղաքապետի Թուրք տղու՞ն է որ կ'ուզէ տալ իր սիրասուն աղջիկը…

Բոլոր Լեռնի երգատետրին մէջ ալ (էջ 25) նոյն տողը Զօպանեան Թարգմաներ է.

— Je vais te donner au marchand, կամ… «gros» marchand։

Ո՛չ, պարոն Թարգմանիչ, հազա՛ր անգամ ո՛չ։ Ո՛չ fils du maire է, ո՛չ marchand, հայերէն գծայլելի բնագրին մէջ։ Ո՛չ veux-tu է, ո՛չ՝ je vais te donner:

— Քա՛ սեւսեւսեւաւո՛ր աղջիկ,
Արե՛ քե՛ տամ վանայ խոջ՛ին…

Ա՛յս է մօր երգածը, եւ այս՛ ... ուրի՛շ ծախ՝ մեր հայրենի ծխաններուն ու գորովոտ մայրական սիրտերուն մէջէն աղեղալար...։

Մայրը չի հարկադրեր, ո՛չ ալ կը սպառնայ իր աղջկան. կը զորովի, կը խնդրէ, կը համոզէ,—

— Արե՛, իմ անուշիկ աղջիկս, հավիւէն աւրդ կարէ՛, թէ կարելի է, թէ յօժար ես՝ եկուր քեզի տանք Վանայ մեծատունին…։

Մեծատունը՝ կրնայ վաճառական, չէքլի (marchand) չըլլալ։ Իսկ քաղաքապետի տղան (fils du maire)՝ Ֆրանսայի գիւղերու ըմբռնումին միայն յատուկ է. հայկական պատկեր չէ։ Հայ երգի մը մէջ՝ Ֆրանսական պաշտօնեայ մը զարծ չունի։ Մինչեւ հիմա ո՛վ որ կարդացեր է Զօպանեանի թարգմանած այս կտորը՝ պարզեր է թէ Վանայ քաղաքապետը տղեռը թո՞ւրք է, հա՛յ, թէ Ֆրանսացի…։

Նոյն երգին մէջ, երկու տեղ, կը հանդիպինք Moussoul անունին, եւ երկու տեղն ալ՝ առաջին վանկը Mou սխալագրուած։ Պէտք է ուղղել Mossoul:

Դժբախտաբար Զօպանեան չէ յիշած թէ այս երգը (Քա՛ սեւսեւսեւաւոր) ո՞ր բնագրէն թարգմաներ է։ Ինծի ծանօթ եւ իմ անձա՛մբ գրի առած փոփոխակներէն ո՛չ մէկուն մէջ չկան այս տարտամենք կամ այլանդակ հատուածները.—

— Des buffles de Moussoul, de grands boeufs. Une grosse charrue et six couples. Un troupeau de vaches, un grand tas de bouse séchée (իր առօրէքլ ծանօթութիւնովը)։ Մանաւանդ ses grandes oreilles… (աղջիկն իր հօրմէ սիրահարին կազմանքը գոված տան !!!),

Դժբախտաբար կարելի չեղաւ ձեռքի տակ ունենալ օրինակ մը Շէրենցի Վանայ Սազ-էն, որ տեսնէի թէ ան ունի՞ այս երգը եւ ի՞նչ ձեւով։

⁂

Mère noire, au cœur noir!
Fille noire, au cœur noir!

— Քա սեւսեւսեւաւոր մարէ՞
Կուրբան կ'անեմ վանայ խոջէն
Իմ Ձախօփ յերկէն բաժին…
Եւն. եւն.

Թարգմանուած է,—

— J'immolerais bien le fils du maire à mon Sakho, եւն. եւն.։

Ահելի ճիշդ էր ըսել՝ Je sacrifie, ո՛չ ապառնի այլ հաստատական (սահմանական)։ Թողունք միւս տողերուն անճիշդ եւ անհարազատ թարգմանութիւնները։ Ինչպէս՝ gibier au bras փոխանակ à l'épaule ըսելու, գի որը՝ զարնելէ յետոյ բազուկին կամ թեւին չի դրուիր, այլ կը ձգուի ուսին։ Կամ O mon oeil, mon âme, mon poumon! կարելի՛ բան է։ Թոքը ի՞նչ գործ ունի հոս։ Չէ՞ որ mon «soufle» պէտք էր ըսել։ Միայն թէ այդ տողը գոյութիւն չունի ինծի ծանօթ փոփոխակներուն մէջ…։ Ո՞վ ալ Շերենցն է կամ variantէն մը։ Ենթահակալ պիտի ըլլայի եթէ Զօպանեան ցուցնէր աղբիւրը։

⁂

Բայց անտա՛րը կոյ գեա (նոյն երգը, էջ 26).—

— Mère, que je meure «pour tes mains qui préparent le lait caillé! Que j'embrasse ton nourrisson:»

Ի՞նչպէս է հայերէն բնագիրը.—

— Մարէ՛, մեռնիմ քո մէրոցին, (կամ մէրոցիդ)։
Դառնամ մեռնիմ գըրկանոցին, (կամ գըրկանոցիդ):

Զօպանեան բնաւ չէ հասկցած երգն ու իմաստը։

Ճիշդ է, 28-30 տարի առաջ գոյութիւն չունէր գաւառական բառարան մը։ Մէրոցին ի՞նչ ըլլալը թարգմանիչը կրնար անգիտանալ։ Թէեւ կարծեմ, գժուար չէր Փարիզի մէջ գաւառացի մը ճարել ու հարցնել։ Իսկ թարգմանիչ մը երբ անծանօթ մթերքի մը մէջէն պիտի քալէ՝ պարտաւոր է ձեռնարկէն առաջ՝ անծանօթ բառ ու անձերուն ցանկը կազմել եւ գիտցողներէն անոնց բացատրութիւնը խնդրել։

Այնպէս ըրաւ ինքը Զօպանեան՝ երբ Roseraieները կը թարգմանէր։ Տաւնեան մը՝ գուժան-կայի վերաբերեալ՝ բառերուն իմաստը ինծմէ խնդրեց Կոմիտասի մէկ-երկու երգերը թարգմանելու համար։

Chants Populaires Arméniensը թարգմանելու եղած ատեն՝ Զօպանեան անծանօթ բառերուն իմաստը եթէ փնտռած ըլլար՝ պիտի չիյնար ծաղրելի եւ ատաղձի սխալներու մէջ, ու պիտի չթարգմանէր.

— Que je meure «pour tes mains qui préparent le lait caillé!».

«Զեռքե՛րուդ...»…. ի՞նչ բանաստեղծական!!! գիւտ։ «Ի՞նչ գոհիկ, հատարակ, անթոփշ գնար»— պիտի ըսած ըլլան ընթերցող օտարները…։

Մէրոց՝ կը նշանակէ 1. Մակրդոց (բայց ո՛չ մածուն= lait caillé), 2. Մայրական գիրկ, ծոց, որուն մէջ կը սնի կը մեծնայ երախան, ասոր գըրկանոցը(= գիրկի երախայ)։

Եթէ Զօպանեան խղճամիտ ու ուշադիր աշխատող մը ըլլար՝ տեսած պիտի ըլլար իր գիրքին տպագրութենէ (1903) առաջ, այդ գոյգ բառերը, բացատրուած եւ օրինակով հաստատուած.—

— Մէրոց (մայրութիւն, Բիւրակն Ազգ. Տեթրթ. 1898էջ183), որ դժբախտաբար չունին թէ՛ Ամատունի վրդ.ի Բառ ու բանը, եւ թէ՛ Աճառեանի Գաւառական Բառարանը, թէեւ երկուքն ալ աչքէ անցուցած կը թուին իրենց ... աղբիւրական ժողովածուները)։

— Գրկանոց (24)= գրկի տղան Բիւրակն Ազգ. Տետրաթերթ 1898 էջ 183.

(Այս երկրորդ բառը՝ 1906ին էմ. Ազգ. Ժողմ.ի Զ. հատորին 301 երեսին վրայ ալ յիշուած է երկիցս։ Ամատունի վրդ.՝ Բառ ու բանի մէջ վերէպով դրած է Ա. 301)։

Գառնելը՝ իր ճիշդ գինոքուն մէջ՝ բանաստեղծութեան գեղեցիկ գլուխ-գործոց մըն է։ Ու երգին ամէնէն գեղեցիկ հատուածը.

— Գիւղի իրեն ամենօրեայ կեանքին ընկեր եղող հովիւին սիրտ տուած աղջիկը։ Կրտսեր մօրը հետ այդչա՛փ բացեւիլէ բացատրուելէ յետոյ, կը դառնայ նորօրոր եռանդով մը կը փաղաքշէ մայրը, կ'ուզէ կակղեցնել անոր վշտացած (=սեւ, սեւաւոր) սիրտը ու կ'ըսէ.

— «Մայրի՛կ, մեռնի՛մ, մատա՛ղ ըլլամ, երախտապէտ ալըտով գոհուի՛մ քու մայրական սրբազան գիրկիդ (= Մէրոցիդ), որուն մէջ սնուցած-մեծցուցած երախաղ եմ ես (= գրկանոցդ), ու անո՛ր ալ մատաղ ըլլամ, զի քու հարազատ պատկերն եմ…։

Դրէք քով-քովի՝ այս անմահ իսկական պատկերը՝ հայ ընտանեկան մայր-որդիական սրբազան յարկին, եւ Զօպանեանի՝ «ձեռ.քերո՛վ շինուած մածուն» եղէշօրէն թարգմանութիւնը…. չէ՞ք զարհուրիր։

Ալ չեմ գիտեր՝ ձեռքո՞վ՝ թէ ոտքով կը շինեն այս տեսակ մածունը…։

Իսկ երբ մեռնիմը՝ que je meure է թարգմաներ առաջին տողին մէջ, ինչո՞ւ դառնամ մեռնիմը՝ que j'embrasse ըլլայ։ Աղատ թարգմանութեան իրաւունք ունի՞ մէկը արժողովուրդի ստեղծագործութիւնը պիտի վերածել տալ լեզուի մը՝ հարազատօրէն։

Իսկ Chants Pop. Arm.ի մէջ ծայրէ ի ծայր, շատ անգամներ կը տեսնենք որ Զօպանեան գմահաճոյքն ու անտեղեակութիւնը՝ չափէթեր է խղճամիտ ու հաւատ թարգմանիչի պաշտօնին հետ։

⁂

Շարունակելով քննութիւնը Chants Populaires Arméniens հատորին մէջ, երես 27.28, կը հանդիպիմ այս տողին.—

— Il m'aurait «lavé (*) la tête avec de l'eau de teghtir», առանձինչով ստորէն ծանօթագրուած՝ «Nom d'une plante d'Arménie»։

Հայ եղէգ ու մի՛ հասկնայ կազմութիւնը՝ շատ պարզօրէն բացատրուած բառն մը, դե՛ղ-դի՛ր։ Այսինքն՝ դեղ-դնելու գործիք։ Ու կէս մատին չափ կարճ ու մէկ ծայրը նուրբ, ... զրկ, ոսկորիկ մըն է, կը թաթխեն փոշիացած ծարիրի մէջ՝ կը քաշեն աչքերուն մէջէն, աչքերը ծարուրելու համար։

Այսանք «գլուխը լուալ» գործ չունի, մէ՛կ։ Երկրորդ՝ դեղդիրը ուրկէ՝ գտած է Զօպանեան իբր «Nom d'une plante d'Arménie (Հայաստանի բոյսի մը անունը…)։

Ի՞նչ յանդգնութիւն, չգիտցած բան մը՝ վճռապէս տա՛լ ըսել ու արձանագրել… ի պէտս զարգացելոց։

Վաղը եթէ մէկը — Եւրոպացի մը կամ ոչ-հայագէտ հայ մը — եղէ բուսաբանական փնտռէ հայագիտական հրատարակութիւններու մէջ, ու հանդիպի Զօպանեանի teghtir բառին՝ «Nom d'une plante d'Arménie»

— Ահա՛ նոր բուսաբանական մը— պիտի ըսէ։ Ու մեր հայկական բուսաբանութիւնը պիտի օտարի բոյսով մը՝ որուն անունն է դեղդիր, եւ որուն ջուրով գլուխ կը լուան…։

Ո՞վ անմահական-թի՛ւն, ... բնական մարմա՛ղ,— քու անունով ի՞նչ գրիչի-ծերիններ գործուին…։

Ու կը ներկայացնէն Ակադեմիայի, եւ այդ Ակադեմիան Ֆրանսական Ակադեմիան է, ու դոյն կը պսակէ իբր գրական մրցանակով, իբր հմուտ գէտ-լեզուագէտի գործ…։

ՑԻԹԻՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԻՆԱԿԸ

Հայրենակիցներ,

ՎԱԼԱՆՍ, 22 դեկտ.— Ստորագրեալներս Վալանսի Կոանժիրի ինքնաշարժի աշխատանոցի 12 հայ բանուորներս, ամէն օր ականատես ըլլալով մեր հարիւրաւոր հայրենակիցներուն թշուառութեան, իբրեւ հետեւանք տնտեսական տագնապի, եւ նկատելով որ մեր ալ կգային մարմինները ոչ մէկ դրական քայլ առած են, կոչ կ'ընենք սթափելու եւ գործի ձեռնարկելու։ Անգործութիւնը որդեն իր նախատեսուած սահմանը անցաւ։ Աշխատանքիս մենք 10ական ֆրանքով հիմը դրած ենք անգործներու օգնութեան սնտուկին, որուն առժամեայ վարչութեան անդամներն են Պ. Պ. Յակոբ Կօշկակարեան՝ ատենապետ, Մասիս Մանասէլեան՝ ատենադպիր, Յարութիւն Մաղաքեան՝ գանձապահ։ Մենք իբրեւ եղբայրական պարտականութիւն որոշած ենք ամէն ամիս շարունակ վճարել, մինչեւ որ հրապարակ գայ ազգային կեդր. մարմին մը։ Մինչ այդ, գումարը պիտի մնայ գանձապահին մօտ անձեռնմխելի։ Նաեւ վարչութիւնս հրաւէր պիտի կարդայ առանձին առանձին Վալանսի բոլոր կազմակերպութիւններուն՝ քաղաքական թէ հայրենակցական միութիւններուն, որպէսզի պաշտօնական մարմին մը ընտրեն եւ մատակարարեն գումարը։

Ստորագրեալներս.—

Մարտիրոս Պօյաճեան 10, Յարութիւն Մաղաքեան 10, Յակոբ Կօշկակարեան 10, Յովսէփ Պօյաճեան 10.50, Յակոբ Գապաեան 10, Գէորգ Քասեան 10, Մասիս Մանասէլեան 5, Լեւոն Փերգիկեան 10, Փանոս Թէնկրեան 5, Երուանդ Թումասեան 5, Նշան Թեպօեան 10, Մանուկ Պարոնեան 8։ Գումար 103 ֆրանք 50 սանթիմ։

Առժամեայ վարչութիւն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ղարաքիլիսայի հայ պետական թատրոնին հիմը դրուած է 1931ի ապրիլին եւ կը համարուի Հայաստանի պետական 3րդ թատրոնը։

Առաջին թատերական եղանակին, ապրիլէն մինչեւ նոյեմբեր, խումբը բեմադրեց 7 թատերախաղ 100 անգամ, ներկայացումներ տալով ոչ միայն Ղարաքիլիսայի, այլեւ շրջանային կարգ մը արդիւնաբերական կեդրոններու մէջ (Ջորագէտ, Դրանիտ, Մանես, Ալլահվերդի, եւն.)։

Շրջանային կոմիտէն խումբին յատկացուցած է 6000 րուբլի իբրեւ պետական նպաստ, խումբին մնացեալ ծախսերը գոցուած են ներկայացումներու հասոյթով։ Արձանագրուած կանոնաւոր հանդիսատեսներու թիւն է 1500, որոնք կ'ապահովեն 2830 րուբլի։

Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ, մեծ մասը բանուորներ են։ Երկրորդ թատերաշրջանը սկսաւ 10 դեկտեմբերին։ Խաղացանկը կը բաղկանայ 10 թատերգութիւններէ, 3ը հին։

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ՍԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Իտալացի ճարտարագէտները, որոնք, ինչպէս գրեցինք, Հայաստան գացեր էին, ներկայացան գործավարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ Երզնկեանի եւ խորհրդակցեցան պահ մը։

Խօսեցան նաեւ Սեւանի շահագործման մասին։ Երզնկեան յայտնեց թէ կառավարութիւնը կը խորհի Սեւանի հարցը լուծել ի նպաստ Անդրկովկասի ժողովրդական տնտեսութեան, հետեւաբար լճին ջուրը պէտք է օգտագործուի ելեկտրական ուժ հայթայթելու համար, նկատի առնելով ոչ թէ տեղական, այլ Խորհրդային Միութեան շահերը։ Փրոֆ. Օմեդէօ գովեց (ի հա՞րկէ) կառավարութեան ծրագիրը, որ երկրին բնական ուժերը կ'օգտագործէ ոչ թէ տեղական, այլ ամբողջ Միութեան շահերուն համար։ Փրոֆ. Օմեդէօ յայտնեց նաեւ թէ արդէն Հայաստան հարուստ է ջրային աղբիւրներով, որոնք կրնան օգտագործուիլ ոչ միայն ելեկտրականութիւն հայթայթելու համար Խորհրդային Միութեան, այլ նաեւ ռազմական միջոց դառնալու համար երկրին, ուրկէ կը բխին։ Միւս կողմէ նկատել տուաւ որ Սեւան հսկայական աղբիւր է, եւ կարելի է օգտագործել թէ ելեկտրական ուժ արտադրելու, թէ երկրին գիւղատնտեսութեան ուժ տալու կրկնակ տեսակէտներով։

Երզնկեան յայտ յայտնեց, որ խորհրդային ու օտար մասնագէտներու ուժերով Սեւանի հարցը կը լուծուի լաւագոյն ձեւով։

Զրոյցէն յետոյ, նոյն օրը իտալացի մասնագէտները մեկնեցան Թիֆլիս։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԴԱՇՆԱԿ ՀՕՅԲՈՒՆ» ՄԱՔՍԱՆԵՆԳ...

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

«Միլլիյէթ» կը շարունակէ իր «յայտնութիւնները» Սուրիոյ մաքսանենգութեան գաղտնիքներու մասին: Այս առթիւ հրատարակած է նաեւ Սուրիոյ սահմանագլուխի քարտէսը, Եւ Ճեզիրէէն մինչեւ Միջերկրական:

դեկտեմբեր 19ի ՛թիւէն կը քաղենք հետեւեալ հեքեաթները.—

Թուրք թերթը մանաւանդ կ'անդրադառնայ Հալէպի կացութեան մասին եւ կ'ըսէ թէ այդ քաղաքը մաքսանենգութեան ամենագլխաւոր կեդրոնը դարձած է, ուր բազմաթիւ անօթի Հայեր, մեծ շահերու ակնկալութեամբ, հօն խուժած են։

Յօդուածագիրը շարունակելով կ'ըսէ.— «Կուսակցութիւններուն հաւաքած դրամները, ծանօթ Դաշնակներու դրամագլուխները, ինչպէս նաեւ Հօյպուն հրոսախումբերուն տրամադրելի բոլոր գումարները ամբողջութեամբ մաքսանենգութեան յատկացուեցան։ Հալէպի վաճառականութիւնը իրենց ձեռքը առին եւ անոնց թիւը այդ քաղաքին մէջ 39 հազարի կը հասնի։

«Լեւոն Շամլեան, Յօքթ. Պասմաճեան, Լինէցի Շաշեան, Իզմիթցի ղեղագործ Սարգիս, Մուրատեան, Ժազ, Աթանաս Պօյաճեան, Արմէն Գալիկեան, Հրանդ Քէօսէեան, Մանուկ, Յօքթ. Խուրշիտեան, սեղանաւոր Գրիգոր Քուճուքճեան եւ Արմենակ Զօմալեան մաքսանենգութեան մասնաճիւղերուն վարկ բացող յայտնի դէմքեր դարձած են։

Մաթոսեանին ծխախոտի ընկերութիւնը Հ.Յ.Դ. Հօյպուն հրոսախումբին մէկ մասնաճիւղն էր։ Րահմօ, Միշէլ Օպէյտի, Ջորեպան շէյխ Զիա, ինչպէս նաեւ ուրիշ քանի մը տեղացիներ մասնակցեցան այս շահաւէտ սակայն ապօրէն գործին։ Քաբիլի մաքսանենգութիւնը ասոնց մենաշնորհ դարձած էր, իսկ շաքարի մաքսանենգութիւնն ալ քանի մը Հրեաներու ձեռքը անցած է։ Կեդրոնի այս դրամատէրերը, սահման՝ին վրայ մթերանոցներ հաստատելու համար ամէն դիւրութիւն յանձնառու կ'ըլլան։ Որքան որ մուրթ անցնելի տեղ եւ ձեռքը ոտքը բռնող մարդ կայ, այս մթերանոցներուն շուրջ հաւաքուած են։

Սահմանին ամենամօտիկ մէկ գիւղը Արպաղ մաքսանենգութեան կեդրոն ընդունուեցաւ։ Այդ գիւղին եւ շրջականերուն մէջ, մաքսանենգներու պետը Պեշիր Գասպարեան, գէշ առնէն մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ։ Ան, իր տարին խուէն դուրս ելլելով, ինքզինքին գիտական պիւրոյի մը պետը հանգամանքը տուած, աշխարհագրական եւ տնտեսական պայմանները ուսումնասիրելով, հիմը դրած է մաքսանենգութեան ապագայ շուկային։

Վերջապէս այդ գիւղը այնպէս մը եղաւ որ քանի մը տարուան ընթացքին 560 տուն բնակիչ ունեցաւ եւ անոր գործունէութեան սահմանները տարածուեցան մինչեւ Մարաշ, Ատանա, Սվազ եւ նոյնիսկ Անատոլու։ Այսպէս Քիլիսի նեղուծման առեւտուրի կեդրոնը Արպաղ փոխադրուեցաւ եւ բազմաթիւ Հայեր ու Քիւրտեր Գասպարեանի գործակալները դարձան, այդ շրջանի գիւղերուն մէջ։

Աշխատակից կը ներկայացնենք այդ գործակալներէն Հայերուն անունները.— Մանուկ, Համբի Յովսէփ, Յովհաննէս, Գրիգոր, Արթին, Ահարոն Ռուստոմ, Իսրայէլ Յաւուեան, Յակոբ։)

Յօդուածագիրը, հետեւեալ խորհրդածութիւններով կը վերջացնէ իր գրութիւնը։

«Ասոնք իրենց առօրեայ առեւտուրէն օրական 20 հազար դրուշ հնչուն դրամ կը վաստկին։ Սակայն հարստութեան այս կոհակներուն մէջ լողացողները, ամէն վայրկեան վախի եւ սրտադողի մէջ են։ Այսպէս, անցեալները երբ թրքական զօրամասերը այդ շրջաններուն մէջ հողային քննութիւն կը կատարէին, մաքսանենգներէն անոնք, որոնց քաջը համեմատաբար աւելի պարարտ է, նախընտրած են գիշերը Հալէպի մէջ անցընել, այնքան մեծ էր իրենց սրտադողը։

Արդարեւ, դաւաճանները վախկոտ կ'ըլլան»։

ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ ԱՐՏԱԾՈՒՄԷՆ ԱՒԵԼԻ

Թուրքիոյ Արտածումներու Դրասենեակը, 1931ի 11 ամիսներուն առեւտրական ընդհ. կացութիւնը ճշդած է։ Պատրաստուած վիճակագրութեանց համաձայն, 1931ի տասնըմէկ ամիսներու ընդհ. ներածումներուն գումարը կը հասնի 118,925,535 ոսկիի, իսկ արտածումներուն գումարը կը հասնի 117,164,167 ոսկիի։ Անցեալ տարի նոյն ամիսներուն ընթացքին ներածումներուն գումարն էր 132,153,932 իսկ արտածումներունը 137,968,870 ոսկի։

Այս տարուան 11 ամիսներու ներածումները, անցեալ տարուան նոյն ամիսներու ներածումներուն հետ բաղդատելով 13,228,397 ոսկի նուազ են։ Իսկ արտածումները 1930ին բաղդատմամբ 25,804,703 ոսկի նուազ են։ Ասոր պատճառը այն է որ 1929ին, մաքսային սակացոյցին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուած ըլլալով, արտածումները շատցած էին եւ 1930ին ալ նուազած։

1929ի արտածումներուն ընդհ. գումարը կը հասնի 126,311,810 ոսկիի իսկ ներածումներուն գումարը 241,242,189 ոսկիի։ 1931ին արտածումներն ալ թէեւ քանակութեան տեսակէտով շատ են, սակայն արժէքի տեսակէտով ներածումները նուազ։ Ասոր պատճառը այն է որ աշխարհի բոլոր արտածումներուն գիները մեծ անկում կրած են։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԽԱՐՊԻՆ (Մանջուրիա).— Քալիֆորնիոյ ռուսական գեղարուեստական միութեան նախագահ Պ. Լիբիմօֆի «Թաբոր» թերթի 276 թիւին մէջ ներկայացնելով գիտական, գեղարուեստական ասպարէզի վրայ փայլող երիտասարդ ուժերը, մասնաւորապէս կը յիշատակէ երիտասարդ ջութակահար Պ. Գրիգոր Տէր Յակոբեանի երաժշտական բացառիկ տաղանդը։

Երիտասարդ հայրենակիցը, բնիկ Նուխեցի եւ Համայնքին գինեգործ Պ. Թադէոս Տէր Յակոբեանի որդին է, ի Խարպինի ռուսական գիմնազիոնը փայլուն կերպով աւարտելէ յետոյ, գրկուած է Ամերիկա, բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու։ Երաժշտական բացառիկ տաղանդը զինքը արժանացուցած է իտալական մանօթ երաժշտանոցի մը հրաւէրին, ձրիաբար կատարելագործելու արուեստը։ Երիտասարդը ընդունած է այս հրաւէրը։

կասպ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 24 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Անցեալ անգամ խօսեցայ էի դրել միւս շրջաններու մասին։

Այդ երկու շրջաններէն մէկը, Քոմիւնն է, որ կը գտնուի Վիէնէն 25 քիլոմ. հեռու, Վիէն-Մոնժօժի մէջտեղը (Իզէր)։ Այստեղ կը գտնուին 8-10 գործաւոր հայրենակիցներ, որոնք երկու տարի առաջ Վիէնէն գացած էին, մնացած գործարանը աշխատելու համար։ Երկու տարի էր, որ շարունակ համեստ օրականով, տունէն ու պարէնդրներու լաւ պայմաններով— գրեթէ ձրի— կը մնային այդ գիւղաքաղաքին մէջ։ Դժբախտաբար՝ ամիս մը առաջ, գործերը թուլցած ըլլալով, գործատէրը բոլոր օտարականները դուրս կը թողէ, որոնց կարգին մեր հայրենակիցները։ Այսօր բոլորն ալ անգործ, բնակարանի եւ [illegible], դժբախտութեան ենթարկուած են։ Այնտեղ, նպաստ ալ չկայ, եւ եթէ Վիէն գան, դէթ նպաստ առնելու համար, պէտք է վեց ամիս ապրած ըլլան քաղաքին մէջ։ Երկրորդ՝ շատ դժուարութիւններ կը ցուցնեն, բնակելու համար քաղաքին մէջ։ Անգործութեան պատճառով է որ, այս դժուարութիւնները կը հանեն, որպէսզի նպաստ ստացող գործաւորներու թիւը չաւելնայ։

ՓՕՆԹ'ԷՎԷՔ.— Վիէնի մօտիկ արուարձան. այս շրջանին մէջ կը գտնուին քանի մը գործարաններ, որոնց բոլորին մէջ ալ Հայեր կ'աշխատին։ 1. «Մաֆապլին», կերպասեղէնի գործարան մը, որ ունի աւելի քան 200 գործաւոր։ Այստեղ կ'աշխատին 10 Հայեր, 9ը այր եւ մէկը կին։ Հայերու շատ ալ ուրիշ օտարականներ հոգեւ կան. Մնացեալները բոլորն ալ տեղացիներ կամ հպատակներ են։ Այս տարուան ընթացքին, մինչեւ այսօր, շաբաթական 48 ժամ կ'աշխատին շարունակ։ Անցեալ տարի, թէեւ գործերը այնքան թոյլ չէին, գրեթէ բոլորովին դաները փակելով բանուորները փողոց թափած էր։ Յարեբախտաբար, այս տարի, բաղդատելով ուրիշ կերպասի գործարաններու հետ, գործերը շատ լաւ են եւ օրականները գոհացուցիչ։ Այրերը կը ստանան 26-28 Փր. օրական։

2. «Ցէնայի» փոքր մանարան.— Այս գործարանն ունի 25ի մօտ գործաւոր, որոնց 7ը հայ, 5ը այր եւ 2ը կին։ Այստեղ ալ, գրեթէ օրականները հաւասար են վերը յիշուած գործարանի օրականներուն. մինչեւ այսօր կ'աշխատին, սովորական 48 ժամ շաբաթը, բայց, այս օրերս որոշ թուլութիւններ կը զգացուին։

3. «Թօնտըրի» (ձուլարան) նոյնպէս փոքր գործարան մը, ուր կը դտուի արծաթ, եւ քիչ քանակութեամբ ոսկի։ Ունի 20է աւելի գործաւորներ, որոնց 8ը Հայ։ Գործարանը այս տարուան հոկտեմբերի վերջերը, յանկարծ կանգ առաւ, բոլոր գործաւորները հանելով։ Բարեբախտաբար շատ չտեւեց, հազիւ երկու շաբաթ։ Նորէն գործաւորները ներս առնելով՝ վերսկսաւ սովորական աշխատանքին, եւ մինչեւ այսօր կ'աշխատի շաբաթական 48 ժամ։ Օրականները 30էն պակաս չեն, գործերը դժուար եւ դժուար։ Հնոցի մը առջեւ է որ կ'աշխատին։

4. ՓՈՆԷ. (Խաղախորդարանի բաժին).— Ունի մօտ 75 բանուոր-բանուորուհիներ. այստեղ Հայերուն թիւը 38 է, 35 այր եւ 3 կին։ Այս տեղ կը պատրաստուին կօշիկի գործարանին համար հում նիւթեր (կաշի եւն.)։ Երբեմն գործերը անտանելի են, ամառը հոտէն եւ ձմեռը ցուրտէն (շատերուն գործը ջուրին մէջ է)։ Բայց եւ այնպէս մեր հայրենակիցները 6-7 տարիէ ի վեր կը տոկան, այս ապառաժ եւ անտանելի գործին մէջ։ Այստեղ գործադուլութիւն երբեք չէ եղած ոչ 1926-27ին եւ ոչ ալ ներկայիս։ Կ'աշխատին շարունակ 48 ժամ եւ երբեմն ալ աւելի ժամեր կ'ունենան։ Օրականները այր մարդոց համար 25-27ն է, իսկ կիներու համար 16-17 Փր։ Օրականները գոհացուցիչ չեն, բաղդատելով գործին ծանրութեան հետ։

5. «Կօշիկի բաժին».— Կ'աշխատին 400է աւելի գործաւոր գործաւորուհիներ։ Այս շրջանին մէջ, ամէնէն մեծ գործարանը այս է, որ ունի խաղախորդարանի բաժնին հետ միասին 500 գործաւոր։ Այս բաժնին կէսէն աւելին կը կազմեն Հայերը։ Կը պատրաստէ կօշիկ եւ սանտալ։ Սանտալի բաժինը այս տարուան ընթացքին 8 ամիս հազիւ լման աշխատեցաւ, եւ 4 ամիս է որ, շաբաթական 40 ժամ կ'աշխատին, եւ երբեմն ալ աւելի պակաս։

Դեկտ.23էն սկսեալ,սանտալի գործերը կեցան, եւ մինչեւ յունուար 4 չպիտի աշխատին։ Այս բաժինը ունի մօտ 50 գործաւորներ, որոնց առնուազն 40ը հայեր են։ Կօշիկի գործը մինչեւ այսօր տակաւին չէ ազդուած եւ շարունակ բանած է շաբաթական 48 ժամ։ Օրականները լաւ են, 24էն 32 Փր. այր մարդոց համար, իսկ կիներու 14էն մինչեւ 24։ Հարիւրին 10ի խնդիրը կը մնայ առկախ։

Այս օրերս, երեք դիմող Ֆրանսացիները բոլորն ալ ներս առնելով կը տեղաւորէ գործարանին մէջ։ Այս տեղաւորումը մեզ ծանր կասկածներու տակ կը ձգէ։ Եթէ հարիւրին տասի խնդիրը չըլլայ, ինչպէս կը տեսնուի, այս շրջանին գործերը առ այժմ լաւ են, բաղդատելով միւս շրջաններու հետ։

Ուրիշ քանի մը գործարաններու մէջ ալ կան 8-10 Հայեր, որոնք կ'աշխատին, շաբաթը տեղ-տեղ 3-4 եւ 6 օր։ Այս շրջանին մէջ կան հինգ անգործներ, որոնց 2-3 հոգին դուրսերէն եկած են, գործի համար։ Անցեալներն ալ քանի մը հոգի եկած էին եւ գլխիկոր վերադարձան իրենց տեղերը։

Յաջորդ անգամ մեր գաղութի առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու մասին։

Ն. Գալէ

Յ. Գ.— Անցեալ անգամուան թղթակցութեանս մէջ («Յառաջ» 19 դեկտ.) սխալմամբ գրած էի Վիէնի 200 գործարաններէն հարիւրին 20ը կերպասեղէնի են։ Պէտք է ըլլայ հարիւրին 80ը։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԻՉԷՐԻՆ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ ԻԲՐԵՒ ԴԱՏԱՐԿԱՊԱՐՏ

Մէկ քանի շաբաթ առաջ, խորհրդային ոստիկանութիւնը Մոսկուայի մէջ կը ձերբակալէր դէշ հագուած, թափթփած զգեստներով եւ գինով վիճակի մէջ դատարկապորտ մը, որ զարմանալի կերպով կը նմանէր խորհրդային նախկին արտաքին գործավարին՝ համբաւաւոր Չիչէրինին։ Կը յիշուի թէ Ստալին խորհրդային գործավարներու [illegible] պաշտօնէն, ճամբու դրեր էր Չիչէրինը։

Ձերբակալեալը՝ իրօք Չիչէրինն էր։ Իր չնորհազրկումէն յետոյ, Չիչէրին շատ դէշ թշուառութեան մատնուած էր եւ անբուժելի հիւանդութիւն մըն ալ ստացեր էր։ Ի զուր փորձեր էր ստորադաս պաշտօն մը ձեռք ձգել, բայց ամէն պաշտօնատունէն ալ զինքը ճամբու դրեր էին, մեղադրելով թէ կապեր ունի օտար պետութեանց հետ։ Պաշտ. զինուորներուն հրաման տրուած էր ասկէ առաջ մուտքն արգիլելու գործավարութեանց։

[illegible] Չիչէրին, ինքզինքը յանձնեց [illegible] մխիթարութեան եւ գիշերը անցուց ոստիկանական բանտը գինով վիճակի մէջ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Սուրիոյ մէջ մարդահամար կը կատարուի։ Այս առթիւ, իշխանութիւնները հրահանգած են մուխթարներուն որ, երբ վկայագիր կուտան նոր անձնագիր ստացուելու համար, պէտք է նախ քննեն թէ վկայական ստացող անձը համայնավա՞ր է թէ ոչ։ Հաւանական է որ նմանօրինակ յանձնարարութիւններ ալ եղած ըլլան կրօնական իշխանութեանց, որովհետեւ նաւթուսի պաշտօնատանը անձնագիրները կուտայ հիմնուելով մուխթարներու եւ կրօնական իշխանութեանց կողմէ տրուած վկայագիրներուն։

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը կարծէ թէ սոյն նախազգուշական կարգադրութիւնը աւելի պիտի դժուարացնէ անձնագիր ստանալու համար Հայերու կողմէ կատարուելիք դիմումները, որոնք մինչեւ այժմ բաւական դժուարութեանց կը բախէին արդէն։

Ահա թէ ի՞նչ փորձանքներ կը բանայ ամբողջ ազգի մը գլխուն, քանի մը ցնորամիտներու անխորհուրդ ընթացքը։

ՊԱՊԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՄԷԿ ՃԱՌԸ

Պապը երկար ճառ մը մէջ անդրադարձաւ հակակրօնական պայքարին, անգործութեան եւ զինաթափութեան ու խաղաղութեան հարցերուն.— Ռուսիա, Մեքսիկա եւ Սպանիա ըսաւ, հաւատքի դէմ լուրջ սպառնալիքներու ծանկիւն մը կը կազմեն։ Գալով անգործութեան, Պապը կը դժգոհի որ պետական մարդիկը չեն մտածեր Աստուծոյ մասին։ Բայց բոլորը պարտաւոր են յիշել թէ Աստուծմէ միայն պէտք է դարմանը խնդրել անգործութեան։ Ոմանք պիտի ըսեն թէ Պապը ինքը պէտք է օրինակը տայ։ Պապը կ'ըսէ ինչ որ կրնայ եւ կը յայտնէ թէ Վատիկանի կողմէ ձեռնարկուած կարգ մը գործերու մէջ 8000 բանուորներ կ'աշխատին։

Գալով զինաթափութեան եւ խաղաղութեան հարցին, ըսաւ ոմանք պիտի հարցնեն դարձեալ թէ Պապը չպիտի ուզէ իր խօսքը ըսել այս մասին։ Պապը ոչինչ պիտի ըսէ, որովհետեւ քանիցս արդէն իր խօսքերը կրկնուած են իր կողմէ, կամ իր նախորդներուն կողմէ, բայց մտիկ ընող չէ եղած, յաճախ նոյնիսկ, խեղաթիւրած են, վէճի տեղի տալու ատեն։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Ֆրանսա եւ Ռումանիա կնքեցին առեւտրական համաձայնութիւն մը, որով Ֆրանսա յանձն կ'առնէ ֆրանսական շուկայի պէտքերը նկատի ունենալով, առաւելութիւններ տալ ռումանական ցորենի ներածման, ինչպէս եղած է հունգարական եւ սերպիական ցորեններուն համար։

Ֆրանսական արտադրութիւններու համար, (գլխաւորաբար հօտեղէնի, կտաւեղէնի, զգեստեղէնի եւ ինքնաշարժ) համաձայնութիւնը կը բովանդակէ կարգ մը մաքսային զեղչեր։ Պեսարապիոյ եգիպտացորենին որ կը ծառայէ հաւերու եւ արջառի սնունդին։ Ֆրանսա մաքսային նոր զեղչ մըն ալ պիտի կատարէ եւ անոր Ֆրանսա ներածման ձեւակերպութիւնները կարելի պարզութեան պիտի վերածուին։

Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին ռումանական քարիւղի ներածման համար։

ՕՐԻՈՐԴ ԵՒՐՈՊԱ

Օրիորդ Եւրոպա, թիւ 1930, Հելլէնուհի Ծիփլարացու, կ'ըսեն թէ նշանուեցաւ կոփամարտիկի մը հետ։

Օտար գործաւորները.— Անգործութիւնը թեթեւցնելու համար Սէն-Էնֆէրիէօրի նահանգապետը, քաղաքապետներուն յիշեցուց թէ համաձայն 1898 յունուար 10ի հրամանագրին, պետութեան հաշուոյն կնքուած պայմանագրութեանց մէջ պէտք է մտցնեն յօդուած մը, որով յանձնառուն պէտք է ճշդէ իր բանեցուցած օտար գործաւորներուն թիւը։ Նահանգապետը թելադրած է նաեւ որ կարելի եղածին չափ քիչ սահմանեն օտարականներու թիւը, այս պայմանագրութեան մէջ, համաձայն կառավարական աշխատանքներուն։

Քաղաքական ոճիր մը Թիֆլիսի մէջ.— Սուրիոյ մէջ քաղաքական յանցանքով դատապարտուած անծանօթ անձ մը, որ անցեալները Հալէպի բանտէն փախչելով Թիֆլիս ապաստանած էր, անծանօթի մը կողմէ սպաննուած եւ դիակը դարձեալ սուրիական հող փոխադրուած է։ Կը կարծուի թէ ոճրագործը քաղաքական կուսակցութեան մը կը պատկանի։

Երկու ամիսէն տագնապը կը վերջանայ, ըսած է Անգլիոյ Գետական Դրամատան Տնօրէնը, տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր ունեցած է Լոնտոնի մէջ։ Յունաստանի Գետական Դրամատան Տնօրէնին հետ։ Անգլիացիին այս կարծիքը, Յոյնը իր կառավարութեան հաղորդած է Աթէնք, հեռաձայնով։

Ռուսիա ջուր պիտի խմցնէ.— Ռուսիա որոշած է հանքային ջուր խմցնել աշխարհին, կազմակերպելով ջուրի վաճառատուն մը եւ այս նպատակով ալ, նորոգելու վրայ է արհեստական հանքային ջուրի Լէնինկրատի գործարանը։ Այս գործարանը որ բարգաւաճ վիճակ մը ունէր պատերազմէն առաջ, լքուած էր յեղափոխութենէն ի վեր։ Յունուար 1էն սկսեալ պիտի սկսի բանիլ։

Կը նախատեսուի որ 1932ի ընթացքին, պիտի կրնայ ծախու հանել 4 միլիոն սրուակ զանազան հանքային ջուրեր, Քօբլապատի, Մարիէնպատի, Վիշիի, Էսսենթուքի ջուրեր եւայլն։

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Ազգէհիրի Հայր. Միութեանկողմէ, ի նպաստ անգործ բազմանդամ ընտանիքներու, ղեկավարութեամբ դերասան Գ. Ղազէրեանի։
Այս Կիր. իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շաֆ, Սալօն Շաֆի մէջ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր Միքայէլեան ընկերական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Նիս, Ս. Ց.— 140։
Մարսէյլ, Հ. Ժ.— 70։
Շառ, Գ. Ա.— 25։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Գոյումճեան եւ զաւակունք եւ ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիկին ՄԱՐԻ ԳՈՅՈՒՄՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչմանեան եւ զաւակունք եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԽԱՉՄԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant A. STEPHAN

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՅՈՆԻՍԻ 1932

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 1.30ին Քուռա Ռուժի Սալ տը Ֆէթի ընդարձակ սրահին մէջ, ճոխ յայտագիր։

Մուտքը 3 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունը Սարա, հօր անունը Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Իյտէլիի Հայր. Միութիւնը կը փնտռէ Աբիներ Սարգիսեան, Աղէկ Պետրոսեան, Գալուստ Մելքոնեան, Արսէն Թորոսեան, Կարապետ Մաթոսեան, որոնք կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել Տրդատ Սողոմոնեանի, Rue St. Martin d'Hérés, Chemin de la Pleine. Grenoble, Isère.

ԷՓՐԱՏ նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ։ Կը արտադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Տ. Օհանեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Երեկոները ժամը 8էն մասնաւոր դասընթացք, ալթօժի, ջութակի, ֆլիւթի եւ դաշնամուրի։

Միութեան տոմսակները ունեցողները կը խնդրուի վերադարձնել մինչեւ յունուարի վերջը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 Ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
30 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1763

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵԻ՛Ն ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ 1931Ի՛Ն

Այնքան ալ մխիթարական չէ 1931ի տարեգրութիւնը։ Ոչ միայն հայկական, այլ եւ միջազգային տեսակէտով։

Այսօր կ՚ուզենք վերլուծել միայն գաղութներու վիճակը,— սեւն ու ճերմակը՝ համատարած Սփիւռքին։

Սկսելով Արեւմտեան Եւրոպայէն, աչքի կը զարնէ մասյլ հետաքրքիր մը։ Այնտեղ ուր նոր եւ հոծ հոսանք չունեցանք, ուր գաղութը ինքն իր մէջ կծկուած է, տարուէ տարի կը ցեղասուի նահանջը։ Ուծացումը։

Այսպէս, Մանչէսթըրն ու Լոնտոնը,— երկու քաղաքներ ուր տասն-տեղ եղած են մօտ երկու հազար Հայեր։ Երկու գաղութներն ալ բոլորովին կզզիացած, նոյնիսկ իրարմէ անկապ, հայկական կեանքին հետ կապուած են պատահական ձեռնարկներով։ Ունին Հոգաբարձութիւն, Տիկնանց խնամակալութիւն եւ մէկ-երկու աղօտ կազմակերպութիւններ, որոնք պարբերաբար նպաստ կը հասցնեն կարօտ գաղութներու կամ Հայաստանի։ Երկուքն ալ ունին մէկ-մէկ եկեղեցի, իսկ Մանչէսթըրը՝ անուանական Երեսփ. Ժողով մը, որուն հորիզոնը ժամուն բակէն անդին չանցնիր։ Երկու քաղաքներուն մէջ ալ, եղած-չեղած երիտասարդութիւնը ոչ իսկ իր մասին կը մտածէ։

Նոյն պատկերը Գերմանիոյ մէջ։ Գաղութին 2/3ը կը գտնուի Բրիւսէլ, իսկ մնացեալը՝ Անվէրս։ Ունին Տիկնանց Միութիւն (Կարմիր Խաչ) եւ Երիտ. Միութիւն։ Բրիւսէլը գաղթային վարչութիւն մըն ալ ունի, որուն անունը կը լսենք միայն հրաժարած կամ վերակազմուած ատեն։ Քանի մը տարի առաջ, քիչ-շատ շարժում կար այս քաղաքին մէջ։ Այսօր՝ միայն պարբերական երեկոյթներով, նպաստի համար սարքուած պարահանդէսներով կ՚ապացուցանէ իր գոյութիւնը։ Որքան գիտենք, Հայկական Ակումբն ալ նպատակի մը չի ծառայեր։ Ոչ իսկ հայ մանուկներուն հայերէն սորվեցնելու….

Բաղդատելով Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ գաղութներուն հետ, բաւական կազդուրիչ է Գերմանիոյ հայ կեանքին պատկերը։ Գաղութին մեծագոյն մասը կը գտնուի Փերլին (6 — 700)։ Ունին գաղթային վարչութիւն։ Կը հետեւին ազգային կեանքի զանազան արտայայտութեանց։ (Լոնտոնի, Մանչէսթըրի և Բրիւսէլի մէջ Ազբէլ Տասնըմէկն իսկ մոռցած են…)։ Ունին Երիտ. Միութիւն մը, եւ պարբերական հաւաքոյթներով կը ստեղծեն ազգային մթնոլորտ։ Կարգադրութիւններ եղած են նաեւ հայ մանուկներուն հայերէն սորվեցնելու համար։

Չեխօսլովաքիոյ մէջ գաղութ չենք ունեցած արդէն։ Ինչ որ կար երբեւ Փրակայի ուսանողութիւն, աւելի նօսրացաւ 1931ին, մեծագոյն մասն իր շրջանը աւարտած եւ այլ ուծախ ցրուած ըլլալով։

Հունգարիոյ մէջ ալ, ինչ որ ունէինք 1921էն ի վեր, 60—70 հոգի, հաւանաբար ցրուած կամ ուծացած է անփառունակ նահանջով մը։

Աւստրիոյ մէջ, Վիեննայի համրանքը, 200—250 հոգի, կենդանութեան նշան չտուաւ 1931ին ալ, ինչպէս չէր տուած 1924էն ի վեր։ Իբրեւ լուսաւոր կէտ մը, կը մնայ նորէն Մխիթարեանց վանքը, թէեւ ուժաթափ՝ անտեսապէս։

Իտալիոյ մէջ, ոգեւորութեան կայանը մնաց գարձեալ Միլանը, ուր ամփոփուած է 1200 հոգինոց գաղութին մեծագոյն մասը։ Վենետիկի վանքէն յետոյ, որ իր մասնաւոր պայմաններն ունի, Միլանի մէջ միայն կը տեսնենք աշխատանք եւ աշխատասիրութիւն՝ հաղորդ մնալու հայկական կեանքին։ Եւ ուսանողներու —հին կամ նոր— ամէնէն կենդանի կազմակերպութիւնն ալ կը գտնուի այս քաղաքին մէջ։ Քանի մը տարիէ ի վեր, եւ մանաւանդ 1931ին, այս Միութիւնը փորձեց շաղկապ հանդիսանալ Եւրոպայի ցիրուցան ուսանողութեան միջեւ։ Թէեւ ինքն ալ ունի ներքին վէճեր։

Զուիցերիոյ մէջ, եղած-չեղած հայկական զպրոցն է — երկու թեւով «Հայաստանը» — ոգեւորութեան աղբիւրը։ Հակառակ նիւթական դժնդակ պայմաններուն եւ խնամակալներու տրտունջներուն, երկու հաստատութիւններն ալ տոկացին 1931ին, եւ միջոցներ ձեռք առած են 1932ն ալ անսասան բոլորելու։ Գաղութը, որ կը տարուբերի 200-300ի միջեւ, աւելի քան կծկուած է ինքն իր մէջ։

Եւ անհաւասարելի բուն Հայնոցը — Ֆրանսան, որ կը կարօտի մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը։

Նախ քան այդ՝ ակնարկ մը Պալքաններու վրայ։

Ռումանիոյ գաղութը, որ սկիզբէն ի վեր ունեցած է բնական վիճակ, 1931ին արձանագրեց մեծ յաջողութիւն մը,— կանոնաւոր կանոնագրի վաւերացումը։ Գաղութը այլեւս վաւերացուած է իբրեւ փոքրամասնութիւն, սահմանադրական իրաւունքներով։ Ինչպէս մեծ է արժէքը այս յաջողութեան, որուն մէջ գնահատելի դեր կատարած են նաեւ մեր ընկերները, որովհետեւ Ռումանիան այն երկիրն է որ 25-30 տարի անընդհատ մերժած է ճանչնալ նոյնիսկ հայ առաջնորդները եւ հանդուրժած է միայն այցելու հովիւներու։ Իր դպրոցներու ցանցով եւ մշակութային ձեռնարկներով ալ գաղութը կը ներկայացնէ լուսաւոր պատկեր մը։

Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մասին շատ բան չունինք ըսելիք։ Երկուքն ալ գտնուելով անտեսապէս քայքայուած երկիրներու մէջ, հրաշքի պատուարութիւն կը գործեն իրենց տոկուն աշխատանքով եւ գիմադրական ճիգերով։ Ներգաղթի հոսանքէն յետոյ, կ՚արժէ առանձին զբաղիլ այս երկու գաղութներով։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հաշտուցումներու հարցին շուրջ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Գրեր էինք թէ հատուցման յառաջիկայ խորհրդաժողովէն առաջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները տեսակցութիւն մը պիտի ունենան, երկու երկիրներու տեսակէտներուն միջեւ համաձայնութեան եզրեր գտնելու համար։ Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը արուին։ Այն լուրին մասին թէ Ֆրանսայի վարչապետը հրաւէր տուած Անգլիոյ վարչապետէն յատուկ տեսակցութեան մը համար, Ֆրանսայի վարչապետը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին.

— Հակառակ այս առթու հրատարակուած տեղեկութեանց, որ եւ է հրաւէր չէ ուղղուած Պ. Լավալի Լոնտոն երթալու, Պ. Մաքտոնըլտի հետ խորհրդակցելու համար։ Ֆրանսացի եւ անգլիացի մասնագէտները կը խորհրդակցին հատուցմանց մասին եւ երկու կառավարութեանց պետերուն միջեւ հանդիպում չի կրնար նախատեսուիլ եւ պատեհ ըլլալ, մինչեւ որ մասնագէտները չլուծեն իրենց գործը։

Լուրը եկած է հետեւեալ պարագայէն։ 15 օր առաջ, Անգլիոյ վարչապետը Ֆրանսայի վարչապետին ուղղած էր նամակ մը, որով, բաղձանք կը յայտնէր կարելի չափով նուազած տեսնելու եւրոպական հարցերու և մանաւանդ պարտքերու հատուցմանց հարցին շուրջ, երկու երկիրներու միջեւ տարակարծութիւնները։

Ֆրանսայի վարչապետը տակաւին չէ պատասխանած Մաքտոնըլտի նամակին, սակայն Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը որ Փարիզ կը գտնուէր, վերադարձին տեսակցութիւն մը ունեցած է Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ։

Մօտ ատենէն երկու պետութեանց նիւթական ներկայացուցիչները հանդիպում մը պիտի ունենան։ Այս մասին Լոնտոնի մէջ յոյս կայ թէ երկու կողմերը պիտի կրնան ընդհանուր համաձայնութեան մը գալ, ինչպէս եղաւ Պալի մէջ։

Գալով հատուցմանց խորհրդաժողովի Ամերիկայի մասնակցութեան, Նիւ-Եորքէն անգլիական թերթի մը ղրկուած թղթակցութեան մը համաձայն, Ամերիկա հետեւեալ գլխաւոր տարբերութիւնները կը ներկայացնէ.

1) Ամերիկեան պաշտօնատարները չեն կարծեր որ նախկին դաշնակիցները կարենան Ամերիկայի հանդէպ իրենց պարտքերը հատուցանել, եթէ համապատասխան գումարներ չառնեն Գերմանիայէն։

2) Նոյնպէս չեն կարծեր որ Եւրոպայի ներկայ անտեսական տագնապը հետեւանքն եղած ըլլայ միջազգային վճարումներու, որոնց ենթարկուած են պետութիւնները, ինչպէս չեն ընդունիր որ պատճառ եղած ըլլայ ամերիկեան քաղաքականութիւնը։

3) Ամերիկայի նախագահը Հուվըրն իսկ կը կարծէ թէ սպառազինութեանց բեռը մէկն է գլխաւոր ազդակներէն, որոնք նպաստեցին Եւրոպայի մէջ ներկայ կացութիւնը ստեղծելու, եւ կը հաստատէ թէ որեւէ լուրջ աշխատանք չէ կատարուած սպառազինումները նուազեցնելու։

4) Թէեւ Ամերիկա մաքսային դրութիւնը որդեգրեց, սակայն այն կարծիքն ունի թէ Եւրոպայի մէջ եւս մաքսային պատնէշներու կանգնումը ծառայած է ծանրացնելու կացութիւնը եւ թէ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել զանոնք լերցնելու։

Հնդկական խռովութիւնները

Կանտին հասաւ կոյւը վերսկսաւ

Կանտի Պոմպէյ հասաւ եւ անմիջապէս տեղեկութիւններ քաղեց Փէշավէրի խռովութեանց մասին եւ կասկածներ յայտնեց թէ կարելի չպիտի ըլլայ յետաձգել ընդդիմութեան պայքարի վերսկսումը։

Խանդավառ ընդունելութիւն մը գտաւ Կանտի Պոմպէյի մէջ, ուր հնդիկ կամաւորները հազիւ կրնային զսպել գիմաւորող ամբոխը։ Ծաղկազարդ ինքնաշարժով մը պտոյտ կատարեց քաղաքին մէջ, ամբոխին բուռն ծափերուն արժանանալով։

Պատասխանելով լրագրողներու հարցման, Կանտի յայտնեց թէ բառ իր կարծիքին, փոխարքային վերջին հրամանագիրը կը կազմեն մարտահրաւէր մը՝ ուղղուած հնդիկ ազգ. խորհուրդին, իսկ իր օգնականներէն Փաթէլ յայտնեց թէ Հնդկաստան ուղղակի կը դիմէ դէպի յեղափոխութեան եւ թէ, անխուսափելի կերպով պիտի վերսկսի ազատագրութեան պայքարը։ Իր կարծիքով, Կլոր Սեղանի Պ. խորհրդակցութիւնը գատապարտուած է ձախողման եւ անգլիական ապրանքներու դէմ պոյքոթը պէտք է տարածուի։

Հնդկաստանի կացութեան եւ Կանտիի դերին մասին, Լոնտոնէն հետեւեալը կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

— Պոմպէյ հասնելուն, Կանտի պիտի ստիպուի դիմագրաւել շատ խառնակ կացութեան մը։ Իր երկար բացակայութենէն, եւ Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան մէջ, իր մասնակի ձախողութենէն վերջ, հարց կը ծագի թէ ի՛նչ միջոցով Կանտի Հնդիկներուն մէջ պիտի վերադանէ իր ազդեցութիւնը եւ անցեալ հեղինակութիւնը։ Դեռ որեւէ որոշում չէ տրուած թէ փոխարքան տեսակցութիւն պիտի ունենա՞յ անոր հետ։ Կը թուի թէ Կանտիի հանդէպ անգլիական կառավարութեան դիրքը՝ մասամբ պիտի ճշդուի ժողովուրդին դիրքին համաձայն։

Շաբաթ եւ Կիրակի, երկու կողմէն մեծ գործունէութիւն ցոյց տրուած է։ Զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարուած են։

Այս խստութիւնները ցոյց կուտան անգլիական իշխանութեանց կամքը՝ առաջքն առնելու գրգռութեանց, որոնք կրնան ծագիլ Կանտիի վերադարձով։ Անկից զատ, եթէ փոխարքան եւ Կանտի հրաժարէին տեսակցութենէ, հաւանական է որ երկու կողմերը բանութեան դիմէին։ Ձերբակալելով այն պետերը որոնք կրնային ազդել եւ գործօն դեր մը կատարել յեղափոխութեան մը մէջ, անգլիական կառավարութիւնն ուզեց երաշխիքներ ունենալ։

«Կարմիր Շապիկաւոր»ներու պետին ձերբակալումը խռովութիւններու տեղի տուաւ Փէշավէրի մէջ։ Երեք տեղ, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ կրակ բանալ ամբոխին վրայ։

Պոմպէյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կռիւ մը տեղի ունեցած է հազարի չափ «անհպելի» կամաւորներու եւ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի կուսակիցներուն միջեւ։ Առաջինները, կ՚ուզէին յատուկ վայր մը գրաւել, թշնամական ցոյց մը կատարելու համար ընդդէմ Կանտիի, իր ժամանման պահուն։ Ազգ. Խորհուրդի կուսակիցները յարձակեցան «անհպելի»ներուն վրայ, որոնք գաւազաններով զինուած՝ անխնայ հարուածեցին հակառակորդները։

Սուրիոյ վերջին դէպքերը

Սուրիայէն տրուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ընտրութեանց առթիւ տեղի ունեցած խռովութիւնները դիտումնաւոր կերպով չափազանցուած ցոյց տրուած են։ Միայն Դամասկոսի եւ Համայի մէջ, կռիւ տեղի ունեցած է։ Իսկ անկից դուրս այս քաղաքներուն մէջ որեւէ անկարգութիւն տեղի չէ ունեցած։

Մնացեան օրը, Հալէպի մէջ եւս նոյն պատճառներով կռիւ տեղի ունեցաւ։ Մէկ շաբաթ առաջ, ընտրութեանց մէջ ձախողած ծայրայեղները, ջանացին արգիլել երկրորդ քուէարկութիւնը։ Ծոյլեր տեղի ունեցան, ոստիկանութիւնը միջամտեց։ Մէկ սպաննուած եւ 9 վիրաւորներ կան ցուցարարներէն։ Իսկ 5 վիրաւոր ոստիկաններէն։

Չինաճափոնական վէճը

Փէքինէն կը գրեն «Թայմզ»ի.— Ստոյգ աղբիւրէ տրուած տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ ճափոնական կարեւոր ուժեր ղրկուած են Մանչուրիա։

Ճափոնական կէս-պաշտօնական գեկոյց մը կը յայտնէ թէ այս ուժերուն առաքման նպատակն է աւելի ազդու կերպով ապահովել ճափոնական զօրքերու պաշտպանութիւնը եւ ո՛չ թէ հիւսիսային Չինաստանի մէջ սկսիլ գործողութեան, եթէ գրգռութեանց տեղի չտրուի։

Ճափոնական նոր ուժերու ժամանումը յուզման մատնած է Թիէն-Ցինի Չինացիները։

Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կառավարութեան կողմէ, Ճափոնի յանձնուած յիշատակագրին, Ճափոնի կառավարութիւնը պատասխանեց յայտարարութեամբ մը։ Ճափոն անգամ մը եւս կը պնդէ թէ Մանչուրիոյ մէջ տեղի ունեցող գործողութիւնները կը ծառայեն միմիայն շրջանը մաքրագործելու աւազակներէն, ինչպէս իր ներկայացուցիչը յայտնած էր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նիստին մէջ։ Ճափոնի կառավարութեան նպատակն է կ՚ըսէ յայտարարութիւնը, Մանչուրիոյ մէջ խաղաղութեան պահպանումը։

Յայտարարութիւնը յետոյ կը յիշատակէ կարգ մը դէպքեր, որոնք կը ձգտին փաստել թէ չինացի աւազակներու եւ զինուորներու գործունէութեան մէջ կապակցութիւն կայ եւ թէ այդ գործունէութիւնը կը քաջալերուի չինական կառավարութեան կողմէ. կ՚աւելցնէ թէ Ճափոն երբեք նպատակ չունի կռուի բռնուելու չինական կանոնաւոր զօրախումբերուն հետ, բայց որովհետեւ բոլոր չինացի աւազակապետները քաջալերութիւն կը գտնեն կառավարութենէն, պէտք է որ չինական կառավարութիւնը պատասխանատու բռնուի, եթէ նոր բախումներ տեղի ունենան Մանչուրիոյ մէջ։

Պարսկական բանակցութիւններ

Պարսկաստան կը վերակազմէ բանակը

Պարսիկ նախարար Թէյմուրթաշ իր հետեւորդներով Մոսկուա հասաւ։ Ըստ շուէտական թերթերու տուած տեղեկութեանց, պարսիկ նախարարին այցելութիւնը կապ ունի անցեալ յունիսին Պարսկաստանի եւ Շուէտի միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը, պարսկական ապրանքներու եւ շուէտական երկաթուղային նիւթեղէնի փոխանակութեան մասին։

Ըստ շուէտական թերթի մը, Պարսկաստան մտադիր է նաեւ առաջարկելու շուէտական սպաներու գործակցութիւնը, վերակազմելու համար պարսկական բանակը։

Կը յիշուի թէ շուէտական սպաներ ասկից մօտ 20 տարի առաջ, աշխատեցան կազմակերպել պարսիկ ոստիկանութիւնը եւ զսպել աւազակութիւնը Պարսկաստանի մէջ։

Մոսկուայի նոր դաւադրութեան շուրջ

Մոսկուայի մէջ, Ճափոնի դեսպանին դէմ երեւան հանուած դաւադրութեան մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին։ Չեխօսլովաք դիւանագէտը որ Մոսկուայի պահանջով պաշտօնազուրկ եղած է, իբր թէ թելադրած է սպաննել Ճա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՒԱԼԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

"ՑԱՌԱՋ„Ի 1932 ՑՈՒՆՈՒԱՐ 1Ի ԹԻՒԸ

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՃԱՑԱՌԻԿ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

"ԱՆՈՒՇ„Ը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հիմա, քանի որ Տիկին Պատմագրեանի գրածները հիմք կը ծառայեն ենթադրութիւններու եւ ապա եզրակացութիւններու, քանի որ իր գրածի հիման վրայ ծայր են առած քաշքշուքներ ներկայացման շուրջ, կ'արժէ որ Տիկին Պատմագրեանի հետ խօսինք դէմ դիմաց։

Այո՛, Տիկ. Պատմագրեան, համաձայն եմ ձեզ հետ, որ քաղաքակիրթ ժողովրդի ծանուցանող արուեստագէտ գալակին վայել չէ լուր-լուրատեւներու հիման վրայ, քերնէ բերան լսելով խօսիլ նիւթի մը մասին, որ չէք տեսած ու չէք լսած։ Նոյնքան դատապարտելի է այդ ձեւի լուր-լսատեւներու հիման վրայ քաշքշել ներկայացում կազմակերպողները, անոնց ներկայացուցած «Անուշ»ը այլանդակ ու խեղաթիւրումներ ենթարկած համարելով։ Առանց ներկայ ըլլալու ներկայացման։

Ցաւսպարտուած եմ ի գիտութիւն բոլոր հետաքրքրուողներու, երաժշտագէտ ու քննադատներու, ապա եւ Ձեր եւ Տիկ. Պատմագրեաններու, որ երաժշտագէտ Արմէն Տիգրանեանի խակական «Անուշ»ը (առանց դաշնակուրումի) ամբողջ օփերան իր նախերգանքով (ouverture) զոր դժբախտաբար Տիկ. Պատմագրեանը համարում է հեղինակի «յաւագոյն» կտորներից մէկը — մի եղանակ երկվայրկեան տեւողութեամբ, բնաւ հայկական — նւագի բոլոր եղանակներով ձ. երգերով ձեռագիր «փիէս»ը ինձ մօտ է։ Այստեղ ներկայացուած «Անուշ»ի փարթիսիոնը (դաշնաւորումը) կատարուած վարպետ դաշնակահար Քուշնարեանի կողմէ կանոնաւոր խնամքով, թէեւ համարեա unisson կազմութեամբ, դաշնակի բաժինն ալ կազմել է երաժշտագէտ Ռուբէն Տիգրանեանը, գտնւում է զերասան Սուրաբեանի մօտ, իսկ ներկայացման օրը վաճառուած «լիպրետտօ»ն հարիւրաւոր օրինակներով ամէնքի մօտ։ Հաւանական է եւ Սուրաբեաններու մօտ։ Իսկ բանաստեղծ Թոմաս Թումանեանի բնագիրը ամէն տեղ։ Ամէն հետաքրքրուող կարող է «լիպրետտօ»ն համեմատելով բնագրի հետ տեսնել թէ, ի՞նչ կրճատում կամ փոփոխութիւն կայ, որի մասին այնքան աղմուկ հանեցին։ Իսկ հեղինակի բոլոր տեսակի սաները, բոլոր «Անուշ»ագէտները, երբ որ ցանկանան, կրնան համեմատել բոլոր տեսակի «Անուշ»ները եւ տեսնեն թէ, ի՞նչ «այլանդակութիւններու» եւ «խեղաթիւրումներու» մասին է խօսքը։

Պէտք յայտնեմ նաեւ, որ եթէ նախապայման է որ օփերան նախերգանք ունենայ, միջնարարներու նւագը ունենայ, զուգերգ, եռեակ ու քառեակներ ունենայ մեներգողներու համար, այլեւ զուգերգ ու բազմաձայններ խմբի համար, ունենայ նաեւ լուրջ երաժշտական յօրինուածք — ապա պէտք է ասել, որ Տիգրանեանի «Անուշ»ը չի լրացներ այդ պայմանները։ Ան ունի մէկ նախերգանք, մի երկու զուգերգ Անուշ-Սարօ, նոյնը եւ Մոսիի հետ։ Ըստ իս, բարեբախտութիւն է, որ այդպէս պարզ կազմութիւն ունի, շնորհիւ որի շատ տեղեր խաղացել եւ խաղացւում է «Անուշ»ը, երգասէրի սեփականութիւն դարձել են այնքան սիրուն եղանակները։ Հակառակ դէպքում, դժուարին բեմադրութիւն ու երաժշտութիւն ունեցող «Անուշ»ը միեւնոյն է պիտի խաղացւէր եւ շնորհիւ իր բարդութեան այլանդակութիւններու պիտի ենթարկւէր պէտք եղած ուժերի եւ յարմարութիւններու բացակայութեան պատճառով։ Տեղն է յիշել որ Բաքուի նման քաղաքում «Անուշ»ը ներկայացւել է հեղինակի ղեկավարութեամբ մէկ դաշնակի նւագով միայն։

Դարձեալ յայտնեմ ի գիտութիւն հետաքրքրուողների, որ Հայաստանում, Ռուսաստանում, Պարսկաստանում տարիներ շարունակ խաղացել է «Անուշ»ը, հենց իր խսկ հեղինակի գիտութեամբ։ Խաղացել է Պոլսում բանաստեղծ Թոմաս Թումանեանի ներկայութեամբ, խաղացւել է Իզմիր, Մարսէյլ, Լոնտոն, շատ անգամներ Ամերիկայում եւ գեռ ով գիտէ, ուր եւ ամենուրեք՝ առանց հեղինակի «փարթիսիոն»ի որովհետեւ ան ոչ ոքի չէ տուած ինչպէս կ'ըսէ Տիկ. Պատմագրեանը։ Հեղինակը տեղեակ լինելով հանդերձ, ոչ մի բողոք, ոչ մի խօսք չէ եղած։

Երեք տարի առաջ «Անուշ»ը ներկայացւեց այստեղ Սոսիէթէ Սավանթում, երկրորդական ուժերով, 5 — 10 աղջիկ տղաներով, մէկ դաշնակ ու երկու ջութակով եւ .. առանց Տիգրանեանի «փարթիսիոն»ի եւ այդ ներկայացման հանդիսատես են եղած Ձեր եւ Տիկ. Պատմագրեանները։ Ուրիշը չէ՞ր ուսուցչի պատիւը պաշտպանելու հարկ կա՞ր միթէ, հեղինակի յանձնարարականն ունենալ, բողոքելու համար։

Մի քանի տարի առաջ, Թաւրիզում ներկայացւել էր «Անուշ»ը, որի կազմակերպիչներէն մէկն ալ Գ. Պատմագրեանն էր։ Ներկայացւել էր յիշողութեամբ եւ բերնէ բերան լսածը ձայնագրելով եւ հասկանալի է, առանց հեղինակի «փարթիսիոն»ից ուրեմն՝ ըստ Տիկ. Պատմագրեանի արտայայտութեան՝ «այլանդակւած, խեղաթիւրւած» ներկայացւմի կազմակերպիչ էր Գ. Պատմագրեանը։ Գոնէ այդ դէպքը յիշելով, ուրիշներին մեղադրելու հաճոյքը չատանձնէին։

Երկու տարիէ ի վեր կը լսեմ որ Ձեր եւ Տիկ. Պատմագրեանները «Անուշ»ը ներկայացնելու պատրաստութիւններ կը տեսնեն. երկու երեք ամիս առաջ էլ յայտարարած են եղել «Անուշ»ի պատրաստութեան մասին, ինձ ըսին գիտցողներ. բայց չէ՞ որ Տիգրանեանը իր «փարթիսիոն»ը ոչ ոքին չէ տուած։ Արդեօք յիշողութեամբ ու բերնէ բերա՞ն։ Բայց չէ՞ որ, դա «այլանդակութիւն է»։

Այս բոլորէն յետոյ՝ հարց տանք. ո՞ւր էին հեղինակի սրտցաւ բարեկամները, անոր պատւի պաշտպանները։ Նո՞ր արթնցան. այն էլ ե՞րբ աւելի յաջող քան շատ տեղեր՝ այստեղ ներկայացւից։ Ինչո՞վ բացատրել։ Բացատրութիւնն ու պատասխանը այս բոլորէն յետոյ՝ թողնենք ընթերցողին։

Գալով Ալպարին՝ պիտի ցանկամ որ նա շարունակէ տարւիլ իր եւ րագներով ու թախիծներով։ Տարիներ շարունակ «Անուշ»ը խաղացել է ընտիր հասարակութեան առաջ, ամէն հնարաւոր դէպքում կրկնւել է բազմաթիւ արուեստագէտներու եւ քննադատներու ներկայութեամբ, հաւանած ու սիրած են «Անուշ»ը իր բանաստեղծութեամբ ու եղանակներով, անկախ նրա դաշնաւորումից, որ երաժշտական տեսակէտէ այնքան էլ աչքի ընկնող չէ, եւ առկայն քննադատելով թերութիւններն արձանագրելով հանդերձ՝ սիրած են եւ անոր եղանակների մեծ մասը ժողովրդականացած, ինչո՞ւ, որովհետեւ Ալպաներու «գեղարւեստական ճաշակն ու հմտութիւնը» չեն ունեցած, եւ հենց այդ պատճառով էլ Ալպարի նման արտայայտւող բնաւ չէ եղած։ Իսկ Ալպարի «Անուշ»ի մասին գրածներու պատասխանն ալ կը դտանենք Տիգրանեանի բարեկամներէն, որովհետեւ ներկայացւած «Անուշ»ի եղանակները Տիգրանեաններն են, որի մասին ի միջի այլոց Ալպան կ'ըսէ «անհրա, անհեթեթ եղանակներու շարք մըն էր անկապակից եւ անտեղի»։

Մի քանի խօսք բուն «Անուշ»ի մասին։

Իրօք գեղեցիկ է Թումանեանի «Անուշ»ը, նոյնքան սիրելի Տիգրանեանի եղանակները։ Հայ գիւղացու հարազատ կեանքէն վերցրած, նահապետական բարքերը պատկերացնող գեղարւեստական մի գործն է ան, որու եղանակներն ալ այնքան ներդաշնակօրէն խօսքերու ամբողջութիւն կազմած, կը շոյեն հայու ականջը, կը խօսին հայու սրտէն, թէեւ մօտ մը անոնցմէ կը կրեն դրոշ ազդեցութիւն եւ դա բնական է։ Կը սխալին բոլոր անոնք, որ կը կարծեն թէ մեր երաժշտագէտներու նորագոյն հեղինակութիւնները հայկական են ու ժողովրդական եւ դրոշ ազդեցութիւն չունին։ Անոնց մեծագոյն մասը եւրոպական արւեստ երաժշտութեան դրոշմ ունին, մանաւանդ անոնց դաշնաւորումները. եւ դա հասկանալի է, որովհետեւ այդ սեռի եղանակաւորումը մեր երաժշտութեան մէջ նորութիւն մըն է, ստեղծագործողն ալ ենթակայ եւրոպական երաժշտական դաստիարակութեան՝ բնականօրէն ազդւելու էր անկէ։ Իսկ հայկական բնոյթ տալու փորձն էլ գդալապէս արեւելեանի ազդեցութիւնը կը կրէ։ Սախալած եղայ այս մասին խօսիլ, որովհետեւ «Անուշ»ի եղանակներու մէջ օտար ազդեցութիւն փնտռել փորձեցին. զուր աշխատանք, որովհետեւ անխուսափելիօրէն անիկա տեղ պէտք է ունենայ։ Հայկական եղանակներով օփերա չի գրւիր։

«Անուշ»ի համար «օփերա բառի տեղ» «երաժշտական ողբերգութիւն» յարմար տեսան։ «Անուշ»ը օփերա է եղած եւ այդպէս ալ պէտք է մնայ՝ անկախ այն բանէն, թէ նա օփերայի պահանջած պայմանները կը լրացնէ՞ կամ ոչ։ «Անուշ»ը կարող է թերութիւններ ունենալ, մեծ օփերաներու առաւելութիւններ՝ զուրկ ըլլալ, բայց իր կազմութեամբ յատկապէս օփերա է։ Տարիներ առաջ եղան քննադատողներ մեր երաժշտագէտներէն եւ քննադատներէն. նկատեցին թերութիւններ բայց ոչ մէկը չըսաւ թէ օփերա չէ։ Եւ չէին կրնար ըսել, որովհետեւ հենց իր կառուցւածքով օփերայի պահանջները կը լրացնէ թէեւ նւազ չափով։ Նոր հեղինակներ կրնան այդ դարձւածքը նկատի առնել իրենց համապատասխան ստեղծագործութեանց համար, իսկ մինչ այդ՝ «Անուշ»ը է եւ կը մնայ մեր հայկական առաջին օփերան։ Պատիւ իր հեղինակին՝ երաժշտագէտ Տիգրանեանին, որ առաջինն է եղած այդ միտքը յղացողը սաանձնելով խիստ պատասխանատու գործի նախաձեռնութիւնը, հոգ չէ, թէ պակասաւոր կողմեր ունենայ։

Միւս գրողներու նկատողութիւնները մեծ մասով «թեքնիկ» հանգամանք ունին,— բեմադրութիւն, խաղ, «տեքստ» եւ այլն, որոնց պակասները լրացնելու համար կազմակերպիչէն ու բեմադրիչէն կը պահանջւի լուրջ վերաբերմունք եւ հմտութիւն։

Խօսքս պիտի վերջացնեմ հետեւեալ ցանկութիւններով.

1) Որ «Անուշ»ը խաղացւի ամէն տեղ ուր հնարաւոր է եւ ուր պահանջ կայ, բնական է առանց «այլանդակութիւններու» որովհետեւ Տիգրանեանը, ինչպէս ամէն հեղինակ, այդ աշխատանքը կատարել է հասարակութեան համար եւ մենք պէտք է հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնենք անոր եղանակներն ու երգերը ժողովրդականացնելով, որով մեծապէս պիտի մխիթարուի եւ ուրախանայ հեղինակը։

2) Կազմակերպիչները պարտաւոր են միշտ յայտարարելու, որ դաշնաւորութիւնը ուրիշինն է.

3) Կազմակերպիչները պարտաւոր են «հեղինակի իրաւունք»ը ամբողջովին հեղինակին հասցնել.

Աշաւասիկ մեծագոյն բարիքն ու պաշտպանողականը եւ սրտցաւութիւնը հանդէպ հայ արւեստի եւ անոր մշակի։

ՍԱՀԱԿ ՑԵՓՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(«CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS»)

Mère noire, au cœur noir!
Fille noire, au cœur noir!

(Գ. եւ վերջին մաս)

Էջ 48. Թարգմանութիւնն է՝ Մոկացիներու «Եկին եկին Մոկաց հարսներ» ծանօթ երգին, եթէ կարելի է թարգմանութիւն սեպել։

— «Sont venues, sont venues»
les «jeunes filles» de Mogk.
Les «jeunes filles» de Mogk
partant des «lyres».
«Sont venues, sont venues» les
«jeunes hommes» de Segh.
Les «jeunes hommes» de Segh
portant de poignards.

Այս երգը թարգմանելու ատեն Զօպանեան իրր աղբիւր ունեցեր է միակ variante մը տպուած է Սեղբակեանցի «Բնար Մշեցւոց եւ Վանեցւոց» գրքոյկին մէջ, երես 40, համառօտ է.։ Ըսեմ որ.—

1.— եկին եկին (եկա՛ն եկա՛ն) sont venues չի կրնար ըսուիլ։ Պէտք է ըսել՝ Elles sont en train d'arriver. Ils sont en train d'arriver, կամ Elles (Ils) arrivent, elles arrivent։ Զի պարերգին պատկերին մէջ կը տեսնենք կամ պէտք է նշմարենք՝ տեղը, դիրքը, բեմադրութիւնը։ Մոկք լեռնոտ երկիր է. պարերգը հարսնիքի մէջ է կ'երգուի։ Պարապետը մէկէն կը դառնայ կը տեսնէ որ՝ վերէն կ'իջնան. դէպ պարախումբը կ'առաջանան, հարսները, անոնց հասընթաց նաեւ Սեղայ երիտասարդները (լաճեր)։ Ուրեմն չէ թէ եկած են (sont venus)՝ այլ գալու վրայ են, կուգան կոր, կը մօտենան....։

2.— Հարսներ՝ jeunes filles թարգմանել (երկիցս)՝ անուղղելի սխալութիւն է։ Հարսը՝ նոր ամուսնացած կինն է, ուրեմն jeunes mariées։ Զօպանեան՝ էջ 50' ունի նաեւ nouvelles mariées ուրիշ սխալ ձեւ մը։

3.— եկի՛ն եկի՛ն Սեղայ լաճեր՝ թարգմաներ է jeunes hommes: Ամէնուս գիտցածն է որ՝ երիտասարդ-պատանի (-լաճ)ի ֆրանսերէնն է jeuns gens՝ յոգնակի համար։ Եզակի ձեւով, ժէօն օմ կ'ըսեն ու քաղցրալուր է. բայց յոգնակի՞....։

4.—Les jeunesfilles (կամ jeunes mariées) de Mogk, portant des «lyres», քնարի հետ գործ չունի։ Զօպանեան չէ՛ հասկցած բնագիրը.

— եկի՛ն, եկի՛ն՝ Մոկացխարսներ, կրախանօր, Նանանօր.

Մոկաց խարսներն են քնարով, կրախանօր, Նանանօր։

Քնար՝ տեղական հնչումով քիրնար՝ կանացի զարդեղէն մըն է, որ կը կախուի երկու կողմէն ականջ - քնրքներուն վրայ, (պատկերը՝ տեսնել իմ Վանբարբառ-ի մէջ)։ Եւ ասմիկին լեզուին մէջ պահպանուած այս քնար ձեւը՝ հին գրական քներք ձեւին եղբայրն է։ Առձեռն Բառարանը՝ քունք, քունք՝ բացատրեր է քներք, գուլագ Թոգու։

«Քնար» անունով ծանօթ քունքերու-զարդեղէնը՝ քնարի մօտիկ ձեւ մը ունի։ Բայց թարգմանել՝ portant des lyres, աններելի է։ Քնարաձեւ զարդեղէն մը, կամ քունքերու, ականջներու վրայ կախուելիք զարդեղէնի մը՝ ֆրանսերէն համազօր մը գտնելու էր,— ornées de pendeloques, եւն.։

Անոր մէկ հայերէն համանիշը, էջ 52. «djetik» (ճըտիկ, ճըթիկ)՝ բացատրած ալ է Լողւորի երգին մէջ։

Իսկ եթէ Զօպանեան ուշադիր պրպտող ու ճաշակագէտ թարգմանիչ ըլլար, պիտի միացներ երգին թափառիկ տողերը՝ «Բնար Մշեցւոց եւ Վանեցւոց»ին ու «Համով-Հոտով»ին (էջ 305-307),— ցայտեցնելով քնարազարդ հարսներուն ականջներէն արտացոլող պատկերը՝ երկնքի աստղերուն հետ բաղդատուած.—

— եկի՛ն, եկի՛ն, Մոկաց հարսներ,

Մոկաց հարսնե՛ր՝ երկնո՛ւց աստղեր...

Ու այն ատեն՝ իրաւամբ նուրացին պիտի ըսէր, — Աճա՛ ժողովրդական գմայլելի՛ քնարերգութիւն մը...

Մե՛զ որ ա՛ն խաղա՛ռ լըրնալ է Chants Populaires Arméniens ի թարգմանութեան մէջ։

⁂

Գալուստ Բօյաջեանի երգատետրին մէջ, N. 5,—

— Գացէք տեսէք ո՞րն ա կերել գ'էծ՝ թարգմաներ է Allez voir qui a «mangé l'agneau» Սխա՛լ։

Նախ՝ «օ՛րն ա կերել» այս տեղ ուտել չէ՛ այլ պատառել, յափափել, յափել, ուրեմն՝ ֆր. dévorer։

Ցետոյ՝ «էծը», այծ, agneau չէ (գառնուկ ձագ), այլ՝ chevreau (այծի ձագ)։ Մի՞թէ Զօպանեան աղջկան անկար է հայերէն թէ ֆրանսերէն լեզուներուն մէջ։

Նոյն սխալները՝ յաջորդ տողերուն մէջ,—

—C'est le loup qui a «mangé l'agneau».
Le loup cruel a «mangé» le doux «agnelet».
Ainsi va le monde, oh! la! la!

Այս վերջին երկու տողերը կը մնան Զօպանեանի ստեղծագործութիւններէն իբր նմուշ։ Բնագիրներուն մէջ չկայ այդ տեսակ զան, O! là-là, là-là, là-là!!!

Նոյն յանդգնութեամբ՝ սխալ կամ քմահաճ տողեր՝ 14, 18 եւ 19 էջերուն մէջ.

— Մինթանովդ Թօզ մի՛ ճաճաներ, շան աղջիկ,= O belle enfant, ne brûle pas tous les cœurs։ Սանձարձա՛կ թարգմանութիւն...։

— Սրտով սիրած եարըս դուն ես. = Tu es le soleil de mon cœur...,— աղաւաղում քերթողութիւն։

— խօրօտի՛կ, խօրօտի՛կ,= Doux trésor! doux trésor!։

Մինակ այդ չէ՛...., ամբո՛ղջ թարգմանութիւնը trésor մըն է...., հասկացողութեան, հմտութեան ու խղճմտանքի....։

Երես 27' ուրիշ նմուշ մը, պարերգի.—

— Դէ՛ թըռէ՛ք թըռէ՛ք. Թօզը ճանէ՛ք՝ թարգմաներ է՝

Eh! «courez, courez», battez-le bien!

Պարերգի մէջ՝ կը թռին, կը ցատկռտեն, ոչ թէ «կը վազեն»։

52րդ էջ՝ Լողւորի երգը իր ամէնէն գեղեցիկ կտորէն զուրկ կը գտնենք։ Վերջաբանը կը պակսի, ու ճիշդ չէ։

— Աղջիկը ծամերը սանրած ատեն՝ գիտմամբ թէ դիպւածով՝ ծովը կը ձգէ իր ճամթելը (վարսակալ)։ Սիրահար տղան, քաջ լուղորդ, զինքը ծով նետելու ճամթելը հանելու, պատրաստ կը ցուցնէ, աղջկան յօժար խոստումներուն վրայ։ Ու կը սկսի տրամախօսութեան մը։ Աղջիկը կը խոստանայ տալ՝ իր այս ու այն շնորհները։ Տղուն ուզածը մէ՛կ գանձ է, — կոյսին սիրտը։ Երբ կոյսն իր սիրտը տալ՝ ծամթելը ծովէն կը հանէ. —

— Իմ սըրտիկը քեզի կի տամ,
Դէ՛ ճանա՛ ծամ-թելն ի ծովէն...:

= Լողւորի մէկն էլ ե՛ս էմ,
Նընեմ ճանեմ՝ թելն ի ծովէն...:

Առանց այս հոգեպարար վերջաբանին՝ երգը ողորմուկ սակարկութիւն մը կը դառնայ, կամ ինչպէս գեղուհի մը՝ առանց աչքի։

59րդ էջ՝ վիճակի երգին մէկ տողը. —

— Les garçons «sont les chiens» de Vidjak, ըսուած է։

Բառացի թարգմանութիւն։

Ամէն տեղ կարելի՞ եւ ներելի՞ է սեփական բառացի թարգմանել, երբ մանաւանդ փոխաբերական իմաստով է բնագրին մէջ։ Պէտք էր ըսել դարպասող courtisan, flirteur, flatteur.

Էջ 100. Էծն ու Պող [illegible]։ —

— Fente du mur, tu es donc très forte?
= Si j'étais très forte,
La souris n'aurait pas creusé sur moi.

Բնագիրը. —

— Ծո՛ պատի ծեղք, դու շատ ուժով ես.
= Որ ես ուժով ըլլայի՝
Մուկը գիս չես վարեր։

Այս տեղ régner = իշխել [illegible] գործ ունի։ Համազօր ֆրանսերէնը՝ ravager դնելու էր, կամ miner, creuser, pratiquer [illegible] mur։

Էջ 102. Chant de la petite fille՝ մեզի ծանօթ է «Զանգուլ փըլաւ իփեցի» աշխարհիկ [illegible] երգն է։

Առաջին երկտողին եղանակը կը պակսի յաջորդ անգիրին [illegible] հատուածը. —

— Հաւեր՝ գի ծու ածիցին,
Ջըւեր տըւի դարըըընին։

Ասիկա՝ որ կապը կորսուած է երգին մէջ։ Զեռ կարծեր այ աղբիւր-բնագիրները չունենալ այդ երկտողակը. Թարգմանիչ չին անհոգութիւնն է։

⁂

Աւելի առաջ չեմ երթար [illegible] տան եմ որ ամէն էջին մէջ [illegible] պանեանի անպարկեշտ թարգմանութեան տակ, բո՛ւսուն սխալներ, թերիներ ու խղճմտանքներ [illegible] ուսադող բառուբանքներ կան։

Աղբիւրները ամէն մէկ երգին առաջ ցուցուած չըլլալը՝ [illegible] արգելք մըն է որ մարդ չկարենայ բաղդատել բնագիրներու հետ, ու որոշադրել։

Ծաւալի է որ, Զօպանեան [illegible] եապէս յաւէշ եւ օգտակար [illegible] ազգութիւն մատուցանելու [illegible] տաղաղութեանն աւելի իր [illegible] ձին ու անունին չարչը ուժըն ընելու աշխատեր է։

Ան պիտի ըսէ թէ երեւացնելու հնութեանը փարկով (1903)

— Ապա այն ատեն՝ [illegible] տիկ ա՛ էի...

Կ'արդարանա՛յ։ Տարիներ [illegible] հմտութեամբ պարտիկը՝ [illegible] գործ ունի երկերուն զատ [illegible] նին մէջ։

Զ.Թ[illegible]

Ի ՊԵՏՍ ՁԱՐԳԱՑԵԼՈՑ...

ՈՒԱՑ... ՈՒԱՑ...

Դարտի ձայն, պիտի ըսէ [illegible] ապահովարար։

Այո, զարտի ձայն, որ [illegible] գայ կարգ մը հայ գրողներ [illegible] բերնէն... հալածման եղանակ [illegible] Այսպէս, այդ մարդիկը կ'ըսեն [illegible]

Ուղղական-հայցական՝ [illegible] սեռական-տրական ժամանակ [illegible] ուա՛... ուա՛... զարտի [illegible] Սակայն, ա՛յ մարդիկ, հայերէն լեզուին մէջ զարտի ձայն [illegible] երբեք։ Պէտք չէ գրել [illegible] այլ միայն ուան։ Տեսէք [illegible] ուրիշ կուզայ այդ ուանը։

Հայերէնի մէջ հոլովման [illegible] գործածական մասնիկներ [illegible] օրինակ'ու,— Հայ,Հայու [illegible] մարդու, հաւ, հաւու, Ուրի [illegible] ան, գաւ, գրան, լեռ, [illegible] աղջիկ, աղջկան, հոլովման [illegible] լովման։ Այս երկու մասնիկներ [illegible] ըը երբեմն կը միանան [illegible] եւ կը կազմեն բարդ [illegible] մը, ինչպէս կան բարդ [illegible] Այսպէս ուՙթիւնը բարդ [illegible] մըն է.— ոյթ եւ ին, [illegible] ուան բարդ մասնիկ մըն է [illegible] եւ ան։

Այս ուան բարդ մասնիկ [illegible] կ'առնեն հոլովման ատեն [illegible] ռական - տրական) կարգ [illegible] բառեր, որոնց ժամանակ [illegible] կաւ սան, պայմանաւ որ [illegible] ննան իրենց ծայրը։ — [illegible] բոյթ, չարթուան, [illegible] ոուան, ատրի, առրուան, [illegible] ժամկ, ժամանակուան, [illegible] առոնուան, հիմակ, հիմակուան, ժամ, ժամուան, գիշեր, [illegible] ուան, ցերեկ ցերեկուան, [illegible] ձմեռուան, առաւ, առաւօտուան, օր, օրուան, անցած, անցածուան, [illegible] եւայլն։ Բանի մը բառեր [illegible] նոյնպէս ժամանակ ցոյց [illegible] եւ սակայն կը վերջանան [illegible] կ'առնեն միայն ան հոլովման [illegible]

այսպէս՝ առատ, առատեան, հո-րու, հօրուան։

Արդ, կարգ մը գրողներ, յոդի թէնամի, կը կարծեն թէ ան հո-լովակերտ մասնիկին վերջին տառը (ն) յոդ մըն է, ուստի կը ջնջեն։ Եւ, ինչպէս գրաբարի մէջ կ'ըսուի, Հայկ, Հայկայ, կը գրեն ալջիկ, աղջկայ։ Նոյնպէս կը կարծեն թէ ուան հոլովակերտ մասնիկին վերջին տառը (ն) յոդ մըն է, ուստի դայն եւս կը ջնջեն։ Եւ, ինչպէս գրաբարի մէջ կ'ըսուի որդի, որդւոյ, կը գրեն, ժամ, ժամուայ։ Մակայն այս պարոնները թող գիտնան, որ ան եւ ուան հոլովակերտ մասնիկներուն մէջ յոդ չկայ եւ կարելի չէ բառերն հո-լովել ատա՛յ, ուա՛յ եղանակելով.. ճիշդ ինչպէս գրաբարը։

Սիրելի բարեկամներ, դուք մի՛ մոռնաք հոլովել գրելով ան-ռական՝ ուան մէջը նուազ, ա-րդվհետեւ հայերէն լեզուին ա-մէնէն ներդաշնակ մասնիկնե-րուն կամ ածանցներուն մէջ անպայման նուռ մը կայ։ Այսպէս ածանցներուն մէջ՝ ուն, օրուն, թաթաւուն, գեղեցուուն, թրթ-ռուն, կամ ան, իշխան, ծխան, կթան, նոյնպէս հոլովման մէջ՝ ան եւ ուան,— գարուն, գարնան, աշուն, աշնան, ամառ, ամառ-ուան, ժամ, ժամուան։

Ուրեմն, ազատեցէ՛ք գարուն-ները եւ թող լսե՛ն գարնան ձայնե-րը ուա՛յ... ուա՛յ... ա՛յ...

ԱՍՈՂԻԿ

Գոլով գիններուն, հազիւ կէսն են նախապատերազմեան գիններուն։

Ու երկաթեղէնի տագնապը եր-թալով կը սաստկանայ։ Մետաղագոր-ծութեան ամէնէն մեծ յաճախորդ-ները՝ երկաթուղային ընկերութիւն-ները գաղրեցուցած են իրենց ապ-պրանքները։ Նաւային գործերը չա-փազանց թոյլ են, իսկ շինութիւնե-րու գործը կը կաղայ։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

«ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ»

Նիւ Եորքէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորապէս մտահոգ ան-տեսական տագնապին հետեւանքնե-րէն եւ մանաւանդ գալիք աւելի ծանր հետեւանքներէն, կարգ մը ամերիկացի գիտնականներ որոշած են գիտական կազմակերպութիւնները գործակցու-թեան հրաւիրել ընդդէմ տագնապին։ Ամերիկայի զանազան կեդրոններուն պատկանող 900 անձնաւորութիւններ այս նկատումով կը կազմակերպեն «Միջազգային գիտական Ակադեմիայի մը գերագոյն խորհուրդը»։

Այս գիտական ակադեմիան պի-տի ունենայ 6 կամ 10 բաժանում-ներ, որոնք պիտի կոչուին «միջազ-գային ճեմարան»։ Անդամները պիտի բաղկանան ծանօթ անձնաւորութիւն-ներէ այր թէ կին, առանց ազգի խտրութեան խրացանչիւրը ներկա-յացնելով իր մասնագիտութիւնը։

Վարչական խորհուրդը որ պիտի ունենայ 50էն 100 անդամ, պիտի նշանակուի ազգային ճեմարաննե-րէն առնուած անդամներով։ Այս խորհուրդը պիտի նշանակուի մէկ տարուան համար եւ պիտի գու-մարուի խորհրդակցելու համար գի-տական վերջին գիւտերուն շուրջ, զանոնք համադրելու, եւ մարդկու-թեան օգտին համար, անոնց կիրարկ-ման միջոցները մշակելու։

Ներկայ տագնապին նման տագ-նապի մը առթիւ, այս միջազգային հաստատութեան բոլոր անդամները պիտի հրաւիրուին ընդհ. խորհր-դակցութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԻՒՍԿԵՂԷՆԸ

Գործերու նուազման հետեւան-քով եւ օգտուելով Ծնունդի եւ Նոր Տարիի արձակուրդէն, Ռուպէ-Թուր-քուանի հիւսկեղէնի գործարանները անցեալ շաբթու փակեցին իրենց դուները, վերաբանալու համար յուն-ուար 4ին։

Վեց շաբաթէ ի վեր, անգոր-ծութիւնը սաստկացած է այս շրջա-նին մէջ։ 100,000 գործաւորներու մէջ, կը համրուին 5000 բոլորովին անգործ եւ 40,000 չափ կէս ան-գործներ, որոնք շաբաթական մէկ կամ առաւելագոյն 4 օր կ'աշխա-տին։

Իսկ մէկ ամիսէ ի վեր, Լիոնի տնտեսական կացութիւնը զգալի կերպով ծանրացած է։ Ամբողջ ճար-տարարուեստի մէջ, անգործութիւ-նը ընդհ. կերպով աւելցած է։ Գոր-ծաւորներուն հարիւրին 55ը կէս անգործ են։

Հիւսկեղէնի մէջ, որ ամէնէն աւելի վտանգուածն է, շատ քիչ բացառութեամբ գործարանները փակ-ուած են դեկտ. 18ին, վերաբացուե-լու համար յունուար 5ին։ Իսկ Ծնունդէն սկսեալ մինչեւ 10 օր փակ կը մնան սաուեղէնի վաճա-ռատուները։ Մետաղագործութիւնը եւ ինքնաշարժի գործարանները դան-դաղ կ'աշխատին։

Իզէրի նահանգին մէջ, աշխա-տանքի ժամերը ամէն տեղ կրճատ-ուած են։

Լուարի մէջ, նոյնպէս աշխա-տանքը նուազած է։

ԵՐԿԱԹԵՂԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Երկաթեղէնը՝ իրեն կապուած զանազան ճիւղերով, բազմաթիւ գոր-ծաւորներ կ'ապրեցնէ. բայց ան ալ կ'անցնէ մեծ տագնապ մը։ Թի-ւերը աւելի պերճախօս կերպով ցոյց կուտան տագնապին չափը։ 1929ի նոյեմբերին Ֆրանսայի մէջ երկաթեղէնի արտադրութիւնը կը հասնէր 799,000 թոնայի, 1930ի նոյեմբերին ալ, 705,000 թոնայի հասաւ։ Իսկ այս տարուան նոյեմ-բերին չէ անցած 530,000ը։ Ուրեմն մօտ հարիւրին 33 նուազում մը։ Ֆրանսական երկաթեղէնին առջեւ, տագնապին հետեւանքով փակուած են մանաւանդ արտաքին շուկաները, Գերմանիա, Անգլիա, Պելճիքա, Ի-տալիա, Սպանիա, Զուիցերիա։

Իրականութեան մէջ, ֆրանսա-կան մետաղագործութեան տագնապը սկսած էր 1929ի վերջը։ Բայց կա-րեւոր գիւտերու շնորհիւ, այս ճարտարարուեստը կրցեր էր տոկալ տագնապին եւ օտար մրցակցութեան։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Օղերդի երեսփոխան Մահ-մուտ պէյ, որ ընկերացած էր ներքին գործավար Շիւքրիւ Գա-յա պէյի՝ հարաւային եւ արե-ւելեան նահանգներուն մէջ ա-նոր կատարած վերջին քննա-կան պտոյտին, հետեւեալ ուշա-գրաւ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Միլլիյէթի մէջ (21 դեկտ.).

— «Այն միջոցին երբ հանրա-պետական վարչաձեւը կ'աշխատի իրական միութիւն մը ստեղծել՝ երկ-րին ժողովուրդներուն միջեւ, գը-գաղթեանց ընդարձակ կազմակեր-պութիւն մը տեւականօրէն մեզի դէմ կը գործէ երկրին ներսն ու դուրսը։

Եթէ ժողովուրդը գիտնար թէ նման խռովարարական կազմակեր-պութիւն մը գոյութիւն ունի, բնա-կանաբար անհետեւանք կը մնային անոր կատարած բոլոր գրգռութիւն-ները։

Դժբախտաբար սակայն, մեր ա-րեւելեան եւ հարաւային նահանգ-ներու բնակիչներուն միջեւ կարգ մը տգեղ եւ սուտ գաղափարներ տա-րածուած են։ Այս յիշատակմանց գա-ղափարները անոր գոտած են նոյն իսկ երիտասարդներու մօտ, որոնց պարզացած կը նկատեն իրենց գի-րենք։

Իրր թէ կառավարութիւնը մտա-նաւոր տեսակէտ մը ունի այդ շր-ջաններուն հանդէպ... կ'ուզէ այդ շրջանի ժողովուրդը եւ մասնաւո-րաբար Քիւրտերը յաւիտենական տգիտութեան մէջ թողուլ... ամէնէն գէշ պաշտօնեաները կը ղրկէ այդ շրջանները... այս պատճառաւ է որ լիսէներ չեն բացուիր նոյնիսկ կա-րեւոր կեդրոններու մէջ... Մէկ խօսքով, կառավարութիւնը կ'ուզէ եղեր գաղթավայրի դրութեամբ կա-ռավարել արեւելեան եւ հարաւային նահանգները։

Եւ ասոնց նման ուրիշ յերիւրա-ծոյ պատմութիւններ տարածուած են ժողովուրդին մէջ։ Եթէ քիչ մը տրամաբանութեամբ վերլուծենք այս բոլորը, շատ դիւրաւ կրնանք տեսնել անոնց յետին միտքը։ Դժբ-բախտաբար սակայն ժողովուրդին խելքը գլխէն աւելի աչքերուն եւ ականջներուն մէջ կը գտնուի։

Հոգեբանական կացութիւն մըն ալ կայ սակայն, այդ շրջանները յաճախի ընթացութեանց թատր հանդիսացան։ Անցուշա յանցանքը աւատապետներուն էր, եւ ոչ թէ ժողովուրդին, բայց արդիւնքը կա-ռավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, բնականաբար ժողովուրդն ալ ազդուեցաւ։ Այս արտմագրութեան մէջ գտնուող մարդիկ, բնականաբար աւելի հակամէտ կ'ըլլան հաւատա-լու եւ խաբուելու։

Իրականութիւն է, որ կառավա-րութիւնը,որեւէ մասնաւոր քաղաքա-կանութիւն չի հետապնդեր այդ շրջաններու ժողովուրդին հանդէպ։ Հանրապետական սկզբունքներուն հակառակ է խտրութիւն դնել հայ-րենակիցներուն միջեւ։ Այդ տեսակ քաղաքականութիւն մը անհրաժեշտ դարձնող պատճառ ալ չկայ, որով-հետեւ մեր դէմը Թուրքէն տարբեր ցեղ մը գոյութիւն չունի այդ նա-հանգներուն մէջ։

Եթէ դպրոցներ չեն բացուիր, ասոր պատճառը պարզապէս կրթա-կան դիւտմէին անբաւարարու-թիւնն է։

Արդէն ժողովուրդին մէջ անջա-տողական գաղափարներ չկան։ Անէն մարդ կ'անիծէ անոնք, որ քրտութեան անունով պրոպականտ կը կատարեն։ Քաղաքական նպա-տակներով կատարուած գրգռու-թիւնները մեր նիւթէն դուրս են։ Արդարեւ չե՞նք տեսներ որ թուրք հայրենիքին դէմ գործող հայ կոմի-տէներու գործակիցներուն մէջ Թուրքեր ալ կան։

Տեղական պաշտօնեաներուն պար-տականութիւնն է տեւականօրէն շփման մէջ մտնել ժողովուրդին հետ՝ ապարդիւն ձգելու համար թշնամի-ներուն գրգռութիւնները։

ՆՈՐ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ՝ ԱՒԱՐ ԺՈՂՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիէն կը գրեն.— Ազգ. Ժողովին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը, որուն համաձայն պարգեւներ պիտի տրուին շարժուն եւ անշարժ կալ-ուածներու, ինչպէս եւ անոնց հա-սոյթներու եւ գաղտնի պահուած աւուրքերու մասին լրատուութիւն ընողներուն։

Բոլոր անոնք որ գաղտնի պահ-ուած գոյքերու, շարժուն կամ ան-շարժ կալուածներու, ապահովագի-ներու, արժեթուղթերու եւ այլ ինչ-քերու մասին տեղեկութիւն կուտան, հետեւեալ համեմատութեամբ պար-գեւ պիտի ստանան.—

Մինչեւ 5000 ոսկի շարժուն ինչքերու համար հարիւրին 30, իսկ անշարժներուն համար հարիւրին 20։ 5 հազարէն մինչեւ 25 հազար ոսկի, շարժուն ինչքերու համար հարիւրին 25, իսկ անշարժներուն համար 15։ 25 հազարէն վեր մինչեւ 50 հազար, շարժուններուն հարիւրին 15, իսկ անշարժ.երուն 12,50 և 50հազարէն վեր մինչեւ 100 հազարի համար շարժուններուն եւ անշարժներուն հաւասարապէս հարիւրին տասը, իսկ այդ գումարէն վեր հարիւրին 7,5 պարգեւ պիտի տրուի, ինչքին ար-ժէքին համեմատութեամբ։

կարեւոր անդրկատուութիւննե-րու առթիւ, Գործավարներու խոր-հուրդին որոշումով, պարգեւին հա-մեմատութիւնը կարելի է բարձրա-ցնել։ Երբ տեղեկատուութիւնը կը կատարուի պետական պաշտօնեա-ներու կողմէ, վերոյիշեալ պարգեւ-ներուն կէսը միայն կը տրուի։

Նոյնպէս պարգեւ պիտի տրուի բոլոր անոնց որ լրատուութիւն կ'ընեն կալուածահամարէ դուրս մնացած ինչքերու, հողերու, եւայլնի մասին, ինչպէս նաեւ զանազան տուրքերէ խոյս տուողներուն եւ գոյգ տեսակ բունողներուն մասին։ Ասոնց տրուած պարգեւներն ալ լրա-տուութեան գումարին հետ համեմա-տական պիտի ըլլան։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՐԱՔ

ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԿՑԻՆ

Իրաքի վարչապետ Նուրի փաշա, որ Էնկիւրի կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ երկու երկիրներու յարա-բերութեանց մասին.

— Թուրքեւիրաք մաքսային ու յանցաւորներու փոխանակութեան համաձայնութիւնը պէտք է աւար-տած ըլլայ մինչեւ յունուար 15։ Երկու երկիրներու միջեւ ճամբոր-դող Թուրքերն ու Իրաքցիները դիւ-րութիւններ պիտի վայելեն։ Դաշ-նագիրներու կնքումէն վերջ, որոնք բոլորն ալ հիմնուած են փոխադարձ շահու վրայ, Թուրքիա եւ Իրաք պիտի փոխանակեն իրենց տեղական արտադրութիւնները։ Ասոնցմէ դատ Էնկիւրիի մէջ պիտի քննուի սահ-մաններու անդորրութիւնը խանգա-րող հրոսակներու խնդիրը, որ ամէն ամառ սուր բնոյթ մը կ'առնէ։ Մաք-սանենգութեան դէմ ալ համագոր-ծակցական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին։

Վարչապետը անդրադառնալով Իրաքի հովանաւորութեան ըսաւ.— Անգլիա պաշտօնապէս յայտարա-րած է Իրաքի վրայէն իր հոգատա-րութիւնը վերցնելու պարտականու-թիւնը։ Այս խնդիրը պիտի քննուի Ազգերու Դաշնակցութեան յունուա-րի նիստին։ Էնկիւրիէն վերադար-ձիս, այդ վիճաբանութեանց ներկայ ըլլալու համար պիտի երթամ Ժընեւ։

Մինչեւ ամառ Իրաք եւս պիտի անդամակցի Ազգերու Դաշնակցու-թեան։

ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Ռումանիա» շոգենաւին մէջ ծանօթ ոդերգութեան ականա-տես Թուրք մը որ Պոլսէն վեր-ջերս Սուրիա գացած է, հետեւ-եալը պատմեր է «Եփրատ»ի.

— Հ. Ճանիկեան սպաննուեցաւ մեր ոստիկաններուն կողմէ։ «Ռու-մանիա» շոգենաւին նաւամատոյցէն մեկնելէն մէկ ժամ վերջ, ոստիկանական թոյլ-տուութեամբ շոգենաւ մտայ ազ-րանքի մը մասին տեղեկութիւն առնելու համար նաւապետէն։ Ես...

«ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ»

Տեղի անձկութեան պատճա-ռով, ստիպուած ենք բացառա-բար վաղուան ձգել մեր աշխա-տակցին՝ Տօքթ. Լ. Գրիգորեանի «Բժիշկին Թերթօնը», որ կանո-նաւորապէս պիտի շարունակուի ամէն չորեքշաբթի օր։

գենուին կամրջակին վրայ երար-անցում մը կար, նաւազներ եւ նաւապետ շրջապատուած էին խումբ մը ոստիկաններէ որոնք կը ջանային բանի դուրս հանել տարեց ճամբորդ մը որ կը պոռար.—

— Զեմ ուզեր դուրս ելլել, ես Ռումանիա պիտի երթամ, իրաւունք չունիք զիս օտար շոգենաւէ դուրս հանել։

Ճամբորդը կը դիմադրէր ոստի-կաններու քաշկռտուքներուն։ Այս քաշկռտուքը բռունցքի եւ այլ հարուածներու փոխուեցաւ։ Ճարա-հատ ոստիկանին մէկը ճամբորդին վրայ յարձակելով ծնոտական գոր-ծարանները ուժգին սեղմեց, իսկ ուրիշներ անխնայ կը հարուածէին այս մարդը որ վերջապէս դգայա-զիրկ ինկաւ։

Շոգենաւին նաւազներուն եւ ու-րիշ ճամբորդներու հետացման վրայ ոստիկանները անշնչացած ճամբոր-դին մարմինը նետեցին ճեմիշին մէջ։ Ոստիկաններուն այս ոճիրը այնքան յուզեց զիս որ ստիպուե-ցայ հեռանալ այդ քստմնելի վայ-րերէն...։ Սուտ է թերթերուն գրածը թէ դիակը Պոլսոյ հայ եկեղեցինե-րէն մէկուն միջոցաւ թաղուած է։ Ոստիկանութիւնը անհետացուց այդ դիակը, վախնալով որ մի գուցէ ռումանական հիւպատոսարանը դիա-զննութիւն պահանջէ։ Իսկ երկու ոստիկաններու 500ական ոսկի վար-ձատրութեան գալով, պարզապէս ձեւակերպութիւն մըն էր, սքօղելու համար ոստիկաններուն կատարած ոճիրը եւ չարաշահելու Թուրք հանրապետութեան անունը։

NAMAK ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն հեռու գտնուելուս պատճառով, եւ չկրնալով մօ-տէն մասնակցիլ Մէնք գրական խմբակի ճաշացոյթներուն եւ աշխատանքներուն, կը հրաժա-րիմ անդամակցութենէ։

Փ. Միքայէլեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՅԱՌԻԿ Թիւ»— Հրատ. Մի-լանի Հայ Ուս. Միութեան (տեղե-կութիւններ եւ ուսումնասիրութիւն-ներ հայ ուսանողութեան անցեալի եւ ներկայի մասին)։ Գին 5 լիրէթ։ Հասցէ՝ Unione Studenti Armeni Via Ampere 40, Milano (Italie).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՑՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

7 — ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

Թիւ 9 եւ 25 Մարտ 1926ի խմբագրականէն.

— «Կարգ մը քաղքենիներ, որոնք ժամանակ մը յեղափոխականներուն հետ համերաշխ կը գործէին, դէպքերը սկսելէն ետքը՝ հակեցան կշիռին միւս կողմը եւ միացան տեղական կառավարութեան հետ։ Էրզրումի մէջ, կառավարչատուն պատասխանելով Տաքիրին եւ կուսակալին հրաւէրներուն, պատասխանատուութիւնը նետեցին վրդեցին եւ յեղափոխութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը նետեցին առաջնորդ Շիշմանեանի եւ մէկ քանի յեղափոխականներու վրայ։

Այս մարդիկը սառնութիւնը այնքան յառաջ տարին, որ Տաքիրէն «աֆերին» մը առնելու եւ կառավարութեան վստահութիւնը շահելու հա-մար, հեռագիր մը ղրկեցին Սուլթանին, իբրեւ երախտագիտական արտա-յայտութիւն։ Երբ Տաքիր Էրզրում հասաւ, կոմիտէին հրամանով ոչ մէկ հայ դիմաւորելու գնաց Տաքիր, վրէժ առնելու համար յեղափոխականներէն եւ Շիշմանեանէն,— որ յեղափոխականներուն պետը կամ պատասխանատուն աղբիւրը կը համարուի, — առիթ կը փնտռէր։ Պատրուակելով թէ նորէն ապստամբութիւն պիտի յարուցանեն Հայերը, սկսաւ սարսափ մտնել գա-նոնք եւ հայ քաղքենիներուն թելադրեց, որ սպառնան Հայերուն եւ փորձեն իրենց առաջնորդը։ Մեր հացկատակ էֆէնտիներն ալ Տաքիրին առջեւ՝ գրեցին հեռագիր մը, Պատրիարքարանէն պահանջելով Շիշմանեանի հեռացումը։ Պատրիարքը, որ շատ լաւ կը գնահատէր կոմիտէներուն ծա-ռայութիւնը ի նպաստ հայկական անկախութեան, կարեւորութիւն չտուաւ այդ հեռագրին։ Տաքիրի հրամանով երկրորդ հեռագիր մըն ալ ղրկուեցաւ, միաժին տեղեկագիր մըն ալ պատրաստուեցաւ։ Այսուհանդերձ Շիշմանեան քաջաբար պաշտպանեց ինքզինք։ Ան պատրաստ էր զոհելու իր անձը յանուն հայութեան եւ յանուն հայկական դատին։ Տաքիր այնքան կատ-ղեցաւ, որ չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ։ Ի վերջոյ Էրզրումի ոստիկանական տեսուչը Շիշմանեանի հաղորդեց կայսերական հրամանագիր մը, որուն հա-մաձայն Շիշմանեան կը պարտաւորուէր երկու ժամուան մէջ, հսկողութեան տակ, հեռանալ Էրզրումէն եւ Պոլսոյ ճամբով մեկնիլ Երուսաղէմ։

Երբ Շիշմանեան կը հեռանար Էրզրումէն, չկրցաւ տեսնել նոյնիսկ քոյրը։ Ապաւէլ Համիտ, 20 ոսկի ամսականով, զայն աքսորած էր այսպէս դէպի Երուսաղէմ։ Շիշմանեանի հեռացումէն ետքը, Հայերը 5 հեռագիր ղրկեցին Սուլթանին, Պապը Աքիին եւ ուրիշ պաշտօնատարներու։ Հայ երեւելիները Հնչակ եւ Դրօշակ կոմիտէներուն գաղտնի ծրագիրներուն մա-սին, տեղեկութիւն տալով կառավարութեան, դաւաճանեցին իրենց ազգին։

Վատե՛ր, պիտի լուծենք մեր վրէժը»։

8.— ԵԹԷ ՈՒԶԷԻ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԿԸ ՓԼՑՆԷԻ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԷ Կ'ԱՆՑԸՆԷԻ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐԸ...

Երբ մէկ կողմէ յեղափոխական կոմիտէները իրենց պաշտօնաթերթե-րով ամէն օրիր ու դաւ ի լոյս աշխարհի կը յայտարարէին լիճարի պէս, միւս կողմէ ամէն օր ոստիկան մը սպաննելով ապարէզ կը կարդային կա-ռավարութեան՝ պատերազմ յայտարարելու ձեւով, անցին ալ պատրիարքն ու ամբողջ պատրիարքարանը, բոլոր հոգեւոր հովիւներն ու կրօնաւորները կ'աշխատէին հրացան ու ատրճանակ, վառօդ ու ռումբ հաւաքել եկեղեցի-ներուն մէջ ու ծածկել կրօնական գիրքերուն տակ։ Դարձեալ եկեղեցինե-րուն մէջ կը պահէին աշաբեկիչները եւ յեղափոխականները։

Եւ յետոյ գիշերը ցերեկին խառնելով ժողով կը գումարէին ու կռիւի ծրագիր կը պատրաստէին կոմիտէճիներուն համար, կարծես անոնց ապայա-կոյտն ըլլային։

Դեռ նոր յաջողեր էինք մէկիկ մէկիկ ձերբակալել ոստիկանապետ Մարգարի, լրտես Սեդրաքի եւ Խալիլի, լուսարար Օննիկի սպանիչները, երբ յանկարծ ինծի լուր բերին թէ Գում Գափուի եկեղեցիին մէջ հոգեւորա-կանները գիշերային ժողով մըն են գումարած։ Կը նախագահէր պատրիար-քը։ Ինչպէս Ներոնը որ, երբ, փարթամ քաղաքը հրդեհելով՝ մոխիրի կը վերա-ծէր յաւիտենական գեղեցկութիւններն ու արուեստի յիշատակարանները, կիթառ կը նուագէր, այնպէս ալ Հայոց պատրիարքը ուրախութենէն գինով եւ չափազանց դուարթ, կը ճառէր.

— Կը գնահատեմ մեր կոմիտէներուն եւ մեր սիրելի ֆէտայիներուն գործունէութիւնը։ Ոստիկանութիւնը ապուշ դարձուցին, եւ այնքան սար-սափի մատնեցին Սուլթանը, որ վախէն խլուրդի պէս կծկուեցաւ եւ քունը կորսնցուց։ Լոնտոնէն եւ կոմիտէին բարձրագոյն մարմինէն ստացած եմ շնորհակալական նամակներ, որոնք կը հաղորդեն թէ ոստիկանութեան դէմ մահափորձերը պիտի շարունակուին գործադրուիլ ոչ միայն Պոլսոյ, այլ եւ Հայաստանի բոլոր գաւառներուն մէջ։

Թո՛ղ աւազակ Նազըմը ապուշ դառնայ եւ Եըլտըզի պալատը կործանի Ապտիւլ Համիտի գլխուն։

(Շար.)

փոխի դեսպանը, այս կերպով պատերազմ յառաջ բերելու համար Ճափոնի եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Այս անձը, երկար տարիներէ ի վեր կապուած էր բոլշեւիկեան պաշտօնատարի մը, որուն իրը թէ յայտնած է իր ծրագիրը, — Ճափոնի դեսպանը սպանելով՝ պատերազմի դուռ բանալ երկու երկիրներուն միջեւ։ Սակայն պաշտօնատարը այս խօսակցութիւնը յայտնած է հէփիլուին, որուն վրայ խորհրդ. արտաքին գործավարութիւնը պահանջած է որ չեխօսլովաքիա անպէտք նա կը կանչուի։ Ցեղ. հալը այս օրերս կը սպասուի Փրակա, եւ անշուշտ, իր բացատրութիւններով լոյս պիտի սփռէ այն խորհրդաւոր դէպքին վրայ։

Ճափոնի կառավարութիւնը, կ'ըսուի թէ որեւէ դիւանագիտական պահանջ չպիտի ներկայացնէ այս «դաւադրութեան» մասին։

Այս գործը մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը արթնցուցած է Գերմանիոյ մէջ։ Թերթերը երկարօրէն կը գրադին անով եւ «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ երբ հէփիէլն ուզէ օտար անձնաւորութիւն մը համբել, զայն կը քաշէ վարկաբեկիչ եւ վտանգաւոր գործի մը մէջ, եւ այս է որ պատահած է Չէխօսլովաք դիւանագէտին։

Հնգամեակը 1932ին

Խորհրդ. Միութեան կեդր. Գործ. կոմիտէի նիստերուն փակման առթիւ, գործավարներու խորհուրդին նախագահը, ճառով մը պարզեց 1932ի ծրագիրը։ Մոլոթով կարդաց ցանկը այն գործարաններուն, որոնք պիտի բացուին 1932ին. մետաղագործական կարեւոր գործարաններ, մեքենական շինութեանց գործարան, խողովակի, երկաթուղային նիւթեղէնի եւայլ գործարաններ ու ելեկտրական կայան մը։

Գործաւորներու ուսեալը բարելաւելու համար, 92 նոր ձեռնարկներ պիտի սկսին աշխատիլ այս տարի։

1932ի ծրագրին համար, յատկացուած է 10.700 միլիոն ռուբլի ճարտարարուեստին, 4360 միլիոն երկրագործութեան, 3330 միլիոն փոխադրութեանց, 2892 միլիոն բնակարաններու կառուցման, 4200 միլիոն կրթութեան եւ հանրային առողջապահութեան եւայլն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լա Հէ'յ թէ Լօզան.— Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնած են Լա Հէյի եւ յունուար 18ի վրայ, գումարելու համար Հատուցման Խորհրդաժողովը։ Սակայն ծրնեւեան շրջանակները մեծ ջանքեր կը թափեն Խորհրդաժողովը գումարել տալու համար Լօզանի մէջ։

Արկածաբեր դեսպան մը.— Պերլինի ռուսական դեսպանը երբ իր կնոջ հետ, ռոնական արձակուրդներու առթիւ ինքնաշարժով կ'երթար դէպի Հարց, արկած մը անցուց։ Ճամբան սառած ըլլալով, ինքնաշարժը սահեցաւ ու ինքն իր վրայ դարձաւ։ Դեսպանը եւ իրեն ընկերացող կին մը վիրաւորուեցան ապակիի կտորներէն. իսկ դեսպանուհիին քաղուկը հեռուեցաւ։

Ձերբակալուած եւ պատժուած շնդիկներ.— Հիւսիս-արեւմտեան շրջանին մէջ, պատահած խառնակութեանց հետեւանքով, կառավարութիւնը ձերբակալած է 763 հոգի եւ դատական պատիժներու ենթարկած է 194 հոգի։

Չին եւ Ճափոն դէմ առ դէմ.— Շանկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, 200.000ի չափ չինացի պատուտեական քաղաքը տրամադրութիւն յայտնած են բանակ կազմելու եւ ենթարկուելու Նանքինի կառավարութեան հրամանին, կռուելու համար ճափոնական ուժերուն դէմ։

Բոլշեւիկեան գործադիրը.— Երկուշաբթի օր վերջացան համայնավար կեդր. Գործադիրի նիստերը, որոնք տեղի կ'ունենային Մոսկուայի մէջ։ Նախագահը Փէթրովսկի ամփոփեց աշխատանքները, եւ իր փակման ճառին մէջ, ըստ ընկալեալ սովորութեան, յարձակում մը փորձեց ընդդէմ գրամատիրական կառավարութեանց, որոնք անընդհատ դաւեր կը սարքեն Ռուսիոյ դէմ։

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական, գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10). Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 61 Rue Mr. le Prince, Paris (6), Լ. Գեւոնեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 236 Fbg. St. Martin, Paris (10).

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՐԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, «Հ. Յ. Դ. Օրուան» առթիւ։ Այս Շաբաթ իրիկուն, ընկ. Գէորգ Քէօշկէրեանի սրահարանը, Լիոն։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ս. ՏԷՐԷՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ընկերներ Ղազար Ջաքրճեանի, Խորէն Յովհաննէսեանի եւ Ղ. Յակոբեանի կողմէ։

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Ազնէհերի Հայր. Միութեան կողմէ, ի նպաստ անդորդ բազմանդամ ընտանիքներու, գեկավարութեամբ դերասան Գ. Ղազէրեանի։ Այս Կիր. իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շափ, Սալօն Շափի մէջ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Լէ Վան, Թ. Պ.— 70։

Փիէրֆէօ, Վարդ.— 35։

Մարսէյլ, Խ. Ն.— 70։

Մարսէյլ, Գարծ.— 1396։ Կարգադրեցինք։

Րընամ, Վ. Խ.— 292։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սկաուտական յանձնախումբի անդամները եւ Սկաուտական առաջնորդական կազմը խառն ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ ժամը 6ին Bar de la Posteի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ՏՕՆԱԾԱՌ 1932

Ա. Ե. Հ. Կ. Իսիի կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 1.30ին Բուլա Ռուժի Սալ տը Ֆէթի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ճոխ յայտագիր։

Մուտքը 3 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խորբերդի Աչմուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Սարա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սարուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի ուրիշ հայ թերթերէն արտատպել։

— Իսթէլիի Հայր. Միութիւնը կը փնտռէ Արիստ Սարգիսեան, Աղէկ Պետրոսեան, Գալուստ Մելքոնեան, Արսէն Թորոսեան, Կարապետ Մաթոսեան, որոնք կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել Ցրդատ Սողոմոնեանի, Rue St. Martin d'Hérés, Chemin de la Pleine. Grenoble, Isère.

ԵՓՐԱՏ

Նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ։ Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար գրել Տ. Օհանեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Երեկոները ժամը 8էն մասնաւոր դասընթացք, ութէժի, ջութակի, ֆլիւթի եւ պանտօյի։

Միութեան տոմսակները ունեցողներէ կը խնդրուի վերադարձնել մինչեւ յունուարի վերջը։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	8 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375.380

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931
31 Décembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1764 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

1931ը՝ Ֆրանսայի հայ գաղութին համար՝ եղաւ յուսախաբութեան տարի մը։

Տնտեսական տագնապը, որ յամրաբար կը սողար տարուան սկիզբը, իր ամէնէն դաժան կերպարանքով երեւան եկաւ վերջին վեցամսեային։ Եւ ահա նոր տարին կը դիմաւորենք շատ աւելի մութ հեռանկարով մը։

Տակաւին վերջնական օրէնք դարձած չէ «Ազգային Բանուորութեան Պաշտպանութեան Օրինագիծը», բայց ինչ որ կը տեսնենք ամենօրեայ կեանքին մէջ, չափէն աւելի պերճախօս է։

Ամբողջ գործարաններ փակուած, լաւագոյն պարագային՝ աշխատանքը կամ աշխատավարձը կրճատուած, բիւրաւոր օտար բանուորներ փողոց նետուած, եւ տակաւին վախճանը անորոշ...։

Սթերլինին փլուզումը եւ բրիտանական նոր քաղաքականութիւնը խորապէս խախտեցին Ֆրանսայի ամէնէն բանուկ ճարտարագործութիւնները։ Անգէն պատերազմի աւերը արդէն իսկ վրդովիչ համեմատութիններ առացած է հիւսիսային, միջին եւ հարաւային գաւառներուն մէջ, ուր խոշոր թիւ մը կը կազմեն օտարականները։

Մեր աշխատաւոր բազմութիւնները մասնաւորապէս համախմբուած են միջին եւ հարաւային գաւառներու մէջ։

Արդ, անոնց մեծ մասին ճակատագիրը կապուած էր այնպիսի ճարտարարուեստներու հետ որոնք վտանգուած են այսօր, եւ երկար ատենի համար։ Միւս կողմէ, միայն 100ին 10 համեմատութեամբ օտարականներ գործածելու հրահանգը, որ արդէն կը գործադրուի առանց վերջնական օրէնքին, կը սպառնայ ուրիշ հազարեակներ ալ զրկել աշխատանքէ։

Տագնապը կը պահանջէ արթնութիւն եւ լուրջ, հաւաքական աշխատանք։

Տարուան վերջերը առիթ ունեցանք արձանագրելու կարգ մը ձեռնարկներ, որոնց մէկն է «Անմիջական Օգնութիւն»ը։ Կացութիւնը կը թելադրէ համախմբել բոլոր ցիրուցան, պատահական ճիգերը եւ մէջտեղ բերել ինքնապաշտպանութեան ազգու կազմակերպութիւն մը, թէ պաշտօնական ձեռնարկներու եւ թէ ինքնօգնութեան համար։ Պէտք է պատնէշներ եւ խրամներ սարքել, քանի դեռ անտանելի չափերու հասած չէ աղէտը։

Այսպիսի կացութեան մը հանդէպ, անշուշտ պիտի ազդուէին հոգիներն ալ, ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ։

Թեկուզ այնքան խոր չէ տակաւին, եւ ընդհակառակն իրարու կը յաջորդեն կազդուրիչ երեւոյթները, ամէն ուր որ համրանք ունինք։ Թատրոն, երեկոյթ, երգահանդէս, ժողովներ չպակսեցան 1931ի ընթացքին ալ։ Ներքին վերակազմութեան ճիգեր ալ արձագրուեցան տարուան ընթացքին։

Բայց, անուրանալի է թուլացումը, մանաւանդ եթէ երկար տեւեն անստուգութիւնն ու տագնապը։

Փարիզի մէջ, ինչ որ հանրային-թեմական գործունէութիւն կը կոչենք, ամփոփուած է ժամուն բակը։ Եւ այնտեղ անգամ չի տեսնուիր նախկին եռանդը։ Հին գաղութին ջոջերն ալ իրենց բաժինն ունեցան ընդհանուր վերիվայրումներուն մէջ, եւ կապը «թուլցաւ «ազգ»ին հետ։ Աւելի եռանդ կը տեսնուի արուարձաններու մէջ։

Գաղութին երկրորդ կարեւոր կեդրոնը, Մարսէյլ, կը պահէ իր ազգային կազմակերպութիւնը,— Առաջնորդարան, Գաւառ. Ժողով, վարչութիւն։ Ունի այս ամէնը, բայց չունի դպրոց։ 1930էն ի վեր, չունենալով սեփական շէնք։ 1931ին ունեցաւ փառաւոր եկեղեցի մըն ալ—ամուլ շքեղութիւն մը— բայց դպրոցը կը մնայ միշտ փակ։ Մինչդեռ արուարձանները վառ կը պահեն իրենց կրթարանները, որոնք միեւնոյն ատեն ներշնչարաններ են տարագիր բազմութիւններուն համար։

Լիոնը, 1931ին, արձանագրեց յաջողութիւն մը, որ անկասկած կը համարուէր քանի մը տարի առաջ։ Իրականացաւ ներքին համերաշխութիւնը, եւ կազմուեցաւ Գաւառ. Խորհուրդ մը՝ մասնակցութեամբ բոլոր տարրերուն։ Դժբախտաբար այս շէջանն ալ — գաղութին երրորդ մեծ կեդրոնը — չունի դպրոց, կան մասնաւոր ձեռնարկներ եւ դասընթացքներ։

Մինչդեռ մէկուկէս ժամ անդին, Վիէնի մէջ, կը պահուին երեք ծաղկոցներ։ Եւ քաղ վայրկեան հեռու, Տէսինի մէջ, ունեցանք ամառնային դասընթացք մը։ Վալանսը, չորրորդ կարեւոր կեդրոն մը, ինքզինքը անհոգութեան տուած էր շէն օրերուն, իսկ հիմա մատնուած է ամէնէն ծանր տագնապին, եւ յոյս չկայ որ կարենայ իրականացնել իր ծրագրած առաջնորդութիւնները՝ Սէն Շամոն, Սէնթ Էթիէն, փոն տը Շէրիւ, շարունակեցին տապկուիլ իրենց իւղովը։ Չունեցան աչքի զարնող գործ՝ իբրեւ հանրային կեանքի արտայայտութիւն։

Եւ կան համախմբումներ որ լռութեան մատնուեցան, քանի մը տարուան ոգեւորութենէ յետոյ։ Օրինակ՝ Փոն տ'Օպսան, որ չունի ոչ նախկին համրանքը, ոչ ալ եռանդը։ Նոյնպէս Գոլէնը, սկիզբէն ի վեր միշտ ենթակայ տեղափոխութեանց։ Միջերկրականի ազնուական ափերուն վրայ, Նիսը կը պահէ իր դպրոցը, որ կոկիկ շէնք մըն է եկեղեցիին կից։

Անհաւասիկ, հարեւանցի ակնարկով եւ չափազանց խիտ գիծերով, պատկերը մեր գաղութին։

Իբրեւ ազգային կեանքի, ազգապահպանման արտայայտութիւն՝ մենք ուզեցինք շօշափել միայն բուն հանրային երեւոյթները։ Մինչդեռ կան տակաւին քաղաքական կուսակցութիւնները, բազմազան հանրօգուտ կազմակերպութիւնները, հայր. Միութիւնները, երիտասարդական խմբակցութիւններ, .. որոնք առանձին նիւթեր են։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄՆԱՑԵԱԼ ՄԱՍՆ ԱԼ ԿԸ ՑԱՆՁՆՈՒԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

«Ֆայմզ»ի Թղթակիցը կը գրէ Պոլսէն (29 դեկտ.).—

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, Թէհրան հրաւիրուեցաւ, խորհրդակցելու համար Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխի որոշադրման մասին։ Եղած կարգադրութեան համաձայն, Թուրքիա պիտի ստանայ Փոքր Արարատի պարսկական մասը եւ յարակից Այպէկ լեռը, իսկ փոխարէն Պարսկաստանի պիտի յանձնէ հողամաս մը որ կը գտնուի աւելի դէպի հարաւ, Գաճիրկէ (կամ Գաճրակ) կիրճին շրջանին մէջ, ուրկէ կ'անցնի ճամբան Ճուլամերկէն (Հէքեարի) դէպի Ուրմիա (Պարսկաստան)։ Միեւնոյն ատեն, Թուրք գործավարը պիտի ստորագրէ առեւտրական դաշնագիր մը, որուն համաձայն Պարսկաստանէն ապրանքներ պիտի փոխադրուին Տրապիզոն-Էրզրում ճամբով։ Այս պարագային պիտի նորոգուի այդ ճամբան եւ նոր նաւահանգիստ մը պիտի շինուի Տրապիզոնի մէջ։

Հատուցումներու խորհրդաժողովը

Աւելի հաւանական կը նկատուի որ հատուցումներու խորհրդաժողովը պիտի գումարուի Լօզանի եւ ոչ թէ Հաակի մէջ եւ տեղի պիտի ունենայ յունուար 25ին։ Մինչեւ թուականի եւ վայրի վերջնական ճշդումը, հաղորդագրութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին շահագրգռուած պետութեանց միջեւ։

Լոնտոնի կառավարութիւնը կը ջանայ խորհրդաժողովին մասնակցող կառավարութեանց պետերուն միջեւ տեսակցութիւններ յաջողցնել, նախ քան խորհրդաժողովի գումարումը։

Անգլիա էական կը նկատէ որ խորհրդաժողովին բացումէն առաջ, որքան կարելի է, համաձայնութիւն գոյացած ըլլայ պետութեանց միջեւ։ Կը կարծուի թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի ջանան որ Ամերիկա մասնակցի խորհրդաժողովին, որովհետեւ առանց ապահովելու Ամերիկայի սերտ գործակցութիւնը որեւէ դրական ելքի կարելի չպիտի ըլլայ յանգիլ։

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթին Նիւ Եորքի թղթակիցը կը գրէ թէ կարելի է որ Միացեալ Նահանգները մասնակցին, եթէ հոն վճարմանութեան տրուին կարճատեւ վարկերու եւ միջազգային դրամական փոխանակութեանց հարցերը։

Ուաշինկթընի մէջ, գիտել կուտան թէ Միացեալ Նահանգները ներկայացուցիչ չունէին նախընթաց երկու խորհրդաժողովներուն, որոնք գումարուեր էին Տօուսի եւ Եունկի ծրագրերէն բխող հատուցումները ճշդելու համար եւ թէ, երբ Ֆրանսայի նարչապետը Ամերիկա կը գտնուէր, ամերիկեան կառավարութիւնը հաւանեցաւ տալազայ հատուցումներու հարցին մէջ ամէն նախաձեռնութիւն ձգելու եւրոպական պետութեանց։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎԱՑՈՅՑ ՎԻՃԱԿԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ

Կանտիի Պոմպէյ ժամանման առթիւ, բախում մը տեղի ունեցեր էր կանտիականներու եւ «անհպելի»ներու միջեւ, երբ այս վերջինները կ'ուզէին թշնամական ցոյցեր կատարել ընդդէմ հնդիկ պետին։ Այս բախումին հետեւանքով, 25 հոգի վիրաւորուած են։ Այս լուրը տալով, Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց.— Կացութիւնը ողբալի է։ «Թարեկամութեան բաժակը զոր կ'ընծայէինք Հնդկաստանի, խլեցին անոր շրթներէն։ Այս խռովութիւնները առաջ կուգան ոչ թէ ազատագրութեան ձգտումէն, այլ պարզապէս չարութենէ։

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, խոր վրդովում կը տիրէ Կանտիի մէջ յայտարարութեան հետեւանքով։ Պոմպէյ հասնելէն քիչ յետոյ, հաւաքոյթի մը մէջ Կանտի յայտարարած է, լսելով իր երկու գլխաւոր օգնականներուն ձերբակալումը.

— Եթէ նորէն, կախուը անխուսափելի պիտի դառնայ, կը հրաւիրեմ բոլոր իմ կուսակիցներս որ պատրաստուին։ Մինչեւ հիմա, մեր դէմ գտանք միայն սահիկանական բիրեր։ Կրնայ ըլլալ որ յառաջիկայ կռուին մէջ, ստիպուինք գնդակներուն կուրծք տալ։ Կանտիէն առաջ արդէն, հնդիկ խորհրդարանին նախկին նախագահը Փաթէլ, բռներ էր.— Դէպքերու այս ընթացքով, Հնդկաստան դէպի յեղափոխութիւն կ'երթայ։

∴ Պոմպէյէն առուած լուրի մը համաձայն, հաւաքոյթի մը մէջ խօսք առնելով, Կանտի յայտնեց թէ, եթէ Հնդկաստանի փոխարքային վերջին հրամանագրերը հետ առնուին, պիտի թելադրէ հնդիկ ազգ. խորհուրդին, որ գործակցի Կլոր Սեղանին։ Սակայն աւելցուց, իր վերադարձէն ասդին ինչ որ տեսաւ ու լսեց, շատ յոյս չեն ներշնչեր իրեն նման, գործակցութեան մը։

∴ Ռանկունէն առուած լուրի մը համաձայն, Պիրմանիոյ շրջանին մէջ ծագած խռովութիւնները վերջացած են։ Ըմբոստներուն գլխաւոր ղեկավարը ձերբակալուած է եւ շուտով պիտի դատուի։ Մէկ քանի ըմբոստներ միայն, տակաւին ազատ կը մնան։ Ուրիշ շրջաններէ առնուած լուրեր կը յայտնեն թէ ըմբոստները հնազանդութիւն կը յայտնեն կառավարութեան եւ կը յանձնեն իրենց զէնքերը։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 5

Տիկին Ս. Բեգլարեան	100.—
Գ. Յովհ. Զաւրեան	100.—
Տիկին Ագնիւ Քիւրքճեան, Aulnay S/B	100.—
Օր. Յ. Պետրոսեան	50.—
Օր. Սաթօ	50.—
Համբարձում Կուզուկեան, Թլէմսէն (Օրան)	100.—
Գումար	500.—
Դ. ցանկին գումարը	1415.—
Ընդհ. գումար	1915.—

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ օր Հայոց եկեղեցիի խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։ Օրակարգն էր Վարչութեան հրաժարականը եւ նորին ընտրութիւնը։ Նախագահ Վահմշապուհ եպս. ժողովը բանալով բացատրեց թէ Վարչութիւնը ժամանակէն առաջ ստիպուած է հրաժարական ներկայացնել, որովհետեւ անդամներէն մէկը մեռած է (Ռ. Ոսկերեան), ատենադպիրը (Տօքթ. Ալլահվէրտի որդի) հրաժարած, 4 — 5 հոգի ալ դադրած են գործօն մասնակցութիւն բերելէ։

Քարտուղար Գ. Խ. Բէգլարեան կարդաց Վարչութեան հաւաքական հրաժարականը։ Ցետոյ հաշուետուութիւնը բրաւ Աղքատախնամին տասնըմէկ ամսուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան։ Այս տարի Աղքատախնամին հասոյթը շուրջ 40 հազար Ֆր. պակաս եղած է 1930էն, տնտեսական տագնապին հետեւանքով։ Նոր տարեշրջանին աւելի ուժ պիտի տրուի Աղքատախնամի գործունէութեան, մասնաւորապէս տնտեսական տագնապէն ազդուած գործազուրկներու օժանդակելու համար։

Նոր ընտրութիւն կատարուելով, կազմուեցաւ Վարչութիւն մը՝ բաղկացած 12 անդամէ եւ 6 խորհրդականէ։ Անոնք են՝ Գ. Գ. Յակոբ Պօյաճեան, Հրանդ Ճէվահիրճեան, Նիկողոս Կարապեան, Աղեքսան Կէվրէկ, Արմենակ Համբարձումեան, Հրանտ-Մասուէլ, Յ. Սարաճեան, Մ. Փափազեան, Խաչիկ Բէգլարեան, Առաքել Զաքրեան, Վ. Դարբինեան, Յովհ. Զաւրեան։ Խորհրդականներ Տիկիններ Բէգլարեան, Ճէվահիրճեան եւ Դաւլաթեան, Գ. Գ. Փօզօտ Լամէրեան, Տօքթ. Դրդոյեան եւ Տիգրան Ներսէսեան։

Սուրիոյ Ալեւիներու դիմումը Փարիզին

Իտալական թերթ մը կ'իմանայ Վատիկանի շրջանակներէն թէ Սուրիոյ Ալեւիներէն Պապը ստացած է կոչ մը ընդդէմ իրենց պետերուն, որոնք իրենց վրայ կ'իշխեն աւատապետական եղանակներով։

Լուրը տալով մէկտեղ, «Թան» Ալեւիներու մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները։ Ինչպէս յայտնի է, Ալեւիները Սուրիոյ մէջ կը կազմեն ցեղային խմբաւորում մը, զոր Ֆրանսա կազմակերպեց իբր պետութիւն Լաթաքիոյ շրջանին մէջ՝ Ալեքսանտրէթի հարաւը։ Ալեւիները կը դաւանին կրօնք մը, որ որեւէ կապ չունի իսլամական որեւէ աղանդի, ոչ իսկ քրիստոնէութեան հետ։

Այս պատճառաւ, որեւէ մէկուն պաշտպանութիւնը չվայելելով, ասիմիլացման տակ՝ ենթարկուեցան ամէնէն ծանր հարստահարման։ Ֆրանսացիներու Սուրիա մտնելով՝ փոխուեցաւ այս կացութիւնը եւ 1919էն ի վեր, ալեւիները սուրիական այն ժողովուրդներէն են, որոնց ամէնէն աւելի երախտագիտութիւն ցոյց տուին, հողատար պետութեան հանդէպ ու միջին տեղոյ, ամէնէն մեծ հաւատարմութիւնը ցոյց տուին Ֆրանսիններու ընթացութեան պահուն։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կը գրէ «Թան», իւր թէ Պապին ուղղուած կոչը կը պարունակէ եղեր հետեւեալ հատուածը.

— Մինչեւ այսօր, մեր պետերէն տեսանք միայն ճնշում, վայրագութիւն, որով մեզ հետ կը վարուէին։ Մեզ ըսուեցաւ թէ կաթոլիկ հայր մըն էք, կը սիրէք բոլորը, նոյն իսկ անոնք որ կաթոլիկ չեն, կը պաշտպանէք բոլոր ժողովուրդները եւ կ'օգնէք անոնց որ ձեր օժանդակութիւնը կը խնդրեն։

Ըստ իտալական թերթին, կը գրէ «Թան» կոչը կը խնդրէ որ Ալեւիները մտցուին կաթոլիկ քրիստոնեաներու շարքը։ «Թան» կը հարցնէ թէ այս գործին տակը միայն կրօնակա՞ն նկատում կայ արդեօք։

Հայ վաճառականի մը ձախողանքը

Մեզի կը հաղորդեն թէ դատական ծաշուեյարդարի ենթարկուած են Փարիզի ծանօթ հայ առեւտրականներէն Յակոբ աղա Ինճէճեանի գործերը, տասը միլիոն ֆրանք բացով։ Յակոբ աղա — ինչպէս կը սիրեն կոչել — կը զբաղէր Թանկագին գործերու եւ ... ութեանց առեւտուրով եւ համբաւ ունէր իբրեւ մասնագէտ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ռումանիոյ արտաքին պարտքերը.— Ռումանիոյ ելմտական նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ արտաքին պարտքերու վճարման յետաձգում պիտի յայտարարուի։

Ճափոնական յառաջխաղացումը.— Հակառակ Մանչուրիոյ մէջ տիրող սաստիկ ցուրտին, ճափոնական զօրախումբերը կ'առաջանան եւ կը հետապնդեն չինացի աւազակախումբերը։ Չինական կանոնաւոր զօրքը, ճափոնցիներուն հետ կռուի բռնուեցաւ Թիէն-Ցուանկ-Թէյի առջեւ եւ քանի մը ժամ ճակատամարտէ յետոյ, ստիպուեցաւ նահանջել։

Ոգելից ըմպելիի արգելքին հետեւանքով.— Ամերիկայի մեծ քաղաքներու հիւանդանոցները լեցուն են հիւանդներով, որոնք տօնական օրերուն, խարդախուած ալքօլ խմելով թունաւորուեր էին։ Այս հիւանդներէն շուրջ 9 հոգի մեռան։

ՀԱՅ ԵՐԳԻՆ ՊԱՆԾԱՑՈՒՄԸ

Կոմիտա՛ս, Կոմիտա՛ս...

Անուններ կան, պատկերաւոր եւ սիրուած, որոնց համար պէտք է շինել ծաղկեհիւս յաղթական կամարներ, եւ ոսկեղէն տառերով գրել անոնց, դալարուն ստեղծագործութիւններն ու կեանքի լուսաւոր ելեւէջները։

Անուններ կան որոնց համար պէտք մրրկիլ, արիւնիլ եւ արտասուել։ Շատ քիչեր կան, որ կը տպաւորուին սրտին վրայ, կը սիրապետեն, կը տարածուին եւ կը գունաւորեն մտածումին ակօսները։ Կ'իշխեն։

Կոմիտա՛ս, Կոմիտա՛ս...

Այսօր, երբ լքած ենք արեւով լեցուն ճամբաները, արտերն ու կանանչները, հայրենի երդիքն ու կապոյտը, եւ կը խեղդուինք քաղաքի անպարփակ լոյսերուն մէջ, այսօր երբ աղբիւրներէն սարսուռներ չեն կաթկթիր սրտին վրայ, եւ ճառագայթներ չեն գար մեր մշուշն ու ընթացիկ քաշքշուքը ծեծելու, երգապէս այսօր երբ կածուղիներն ու ճամբաները ցանդուած են, հող չկայ, լծկան չկայ, գութան եւ արօր չկայ, կայ անափ եւ անհանգրուան ժողովուրդ մը, որ ոչ հնձան ունի, ոչ քաղհան եւ ոչ ալ արտ, չունի ափ մը հող իր քաղցրահոս երգերը նետելու համար քամիներուն, կամ գետերուն.

Ես քո մատաղ ոսկի կատար...

Կը հաւատար վաղուան, եթէ արտը ցանէր ու հնձէր էր. գութանին՝ գոմէշին եւ ցորեանի որաններուն։

Գութանյ եղնէր, աշխարհն ի՞նչ էր
Աշխարհի չէն՝ վէր գիւթնին էր...

Այսօր «ափ մը մոխիր» կայ այս բոլորէն մեր սրտերուն վրայ ցանուած։ Փոշի՛, փոշի՛...

Ոչ Արարատը կայ ձիւնազօծ ոչ Սիփանը, ալ ալ «Մայր Արաքսը» արտասուալից։ Ձիւն է իջած մեր վրայ եւ սրտաշօ՛նչ քամին կ'անցնի հայ երկրին, հողին ու արիւնին կապուած ենք մեր թախիծներով, կարօտով եւ տարտամով։ Կը տենչնք, կ'ապրինք եւ կ'այլուինք հեռուներէն։

Օտար հողերու վրայ կանգնած մեր բազուկները եւ բանկած սիրտը կ'երկարենք հայրենի բարձունքներուն եւ քաղցրութիւններուն։

Մեր մշակոյթը միայն կը ներշնչէ եւ կ'օրօրէ մեզ։ Հայ գիրն ու գիրքը, մեծասքանչ երգը։ Մեր արժէքներն են հիմա մեր ամէնօրեայ լոյսի եւ ոգեւորութեան աղբիւրները։

Այսօր երբ կ'անցնինք փողոցէ փողոց եւ կը ցատկենք տանիքէ տանիք, կը փախչինք մենք՝ մեզմէ դուրս։

Մնունդի գիշերն է., երանգաւոր լոյսերու եւ ծաւալուն գծնութեան մէջ կը սպառէր քաղաքը։ Կը փո-

Տէր կեցո դու զՀայս,
Եւ արա զնոսա պայծառ,
Կեցո դու զՀայս։

թորկէին եւ կը պայթէին փողոցները բազմութիւններու ճիչերուն, ծծմբային, աղմուկին մէջ։ Կարծես օր էր։

Ֆրանսացիները կ'երկրպագէին Բագոսին, կ'երգէին եւ «Փողոցի լոյսերուն», իսկ մենք — ի՜նչ անսուր հակադրութիւն— կը լսէինք Կոմիտասը —այս իմաստուն եւ թեւաթափ արծիւը։

Կոմիտա՛սը, հայ երգը՝ Սալոն Մասիլիա։

Համերգը, Կոմիտասի 60ամեակին նուիրուած։ Սիրո՜ւն եւ գեղեցիկ սրահներէն մէկը. Թէեւ քիչ մը փոքր։ Լեցո՜ւն, լեցուն էր։ Գլանիկի ծուխը չէր ծեծեր ուղեղդ եւ ոչ ալ ճճացող երեխաներ կային։

Կար հայոց աշխատասէր եւ իր հողին պէս բիւրուն ժողովուրդը։ Կային բոլորը, ծերն ու երիտասարդը, կուսակցականն ու չէզոքը, երկսեռ, կարգ։ պահ, խանդաբորբ եւ դպյաբանք դարձած։

Կոմիտասը, իր երկաթներն ու գուները փշրած, իջեր էր Սալոն Մասիլիա։ Հայ երգի կոչունքին օրը։ Կը սաւառնէր սիւներու սաւերամած անկիւնները, կը նստէր յոգնաբեկ ուսերուն եւ թրթռացող սրտին վրայ՝ հեւասպառ տզրուկներու նման։

Կը մտնէր ներսերը հոգիին, կը բոցավառէր։ Ի՞նչքան կարօտ էինք հայ ձայնի եւ երգերու տարտուտի։ Շահ-Մուրատեանը բերաւ դոյն մեզի քանի մը օր առաջ։ Իսկ այդ օրը՝ երկսեռ երգչախումբը (50 հոգի)։

Մարսէյլը առաջին անգամն է որ համերգ կ'ունենայ։

Երբ երգչուհիներն ու երգիչները կուգան բեմ, կը շարուին հասակով, ծաղուր, գրաւիչ, ժպտուն եւ հպարտ, որանք կ'ունի կարծես, կը լայննայ։

Ensemble շատ ապաւորիչ էր եւ սիրտդ լեցնող։ Նոյնքան ազդեցիկ էր ժողովուրդին հետաքրքրութեան եւ խորհրդաւոր լռութիւնը։

Խորունկ, ալիք, ալիք կը տարածուի մեղմութեամբ.

Տէր կեցո դու զՀայս,
Եւ արա զնոսա պայծառ...

Կ'անցնի հոգիէ հոգի, կը դարնուի ուժգնութեամբ սրտին թելերուն, հեռուէն, դարերէն կուգայ, կը մեծցնէ հինը, ցեղային հպարտութիւնը եւ ցաւը կը դգուէ քնքշօրէն։ Որքա՜ն իմաստութիւն եւ դող կայ այս աղաչաւոր եւ աղօթքի մը ծործուցումը ունեցող ելեւէջներուն մէջ։ Աչքերդ կը թացնան պահ մը։

Նոյնքան ջերմ էր «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն, փառաբանութիւնը մեր ոսկեղենիկ մայրական բարբառին։ Եթէ չէիր սիրեր հայ լեզուն, չէիր խօսեր, կ'ամչնայիր արտասանել, պիտի սիրես, պիտի բացուիներակներդ, լսելով հոգեպարար զովքը ծաղկաւէտ եւ հնչեղ բառերուն։ Հայ լեզուն՝ որ պատէ պատ կը նետուի, կը հառնի, կ'աղճատուի այսօր։

Գուսան հոգեւական սփիւռքութիւնները։ «Արձրուն ելաւ շարալէնն», «Փափուրի ջանը»։ Ձայները կը ծփծփան, կ'ելեւէջին, կարծես աչքերուդ կուգան գիւղի երկար, ծաղկալի եւ մթաստուեր ճամբաները, անձրեւը կ'իջնէ մեղմ, ծառերը կը փափկին, հովը կ'անցնի շողշող եւ քաղցրահոս եւ «Ալ ձին տակէն խաղալէն»ն աշխուժ կը կտեղնի կուրծքը։

Որքա՜ն տաք եւ ծեքծեքուն է երբ խումբը կ'երգէ.

Լուսնակը շող ա գցել,
Իմ եարը քող ա գցել,
Բարակ հովը տալիս ա,
Ալ քողը դող ա գցել.

Անայդման մերթ կ'իյնայ սրբուն բանաստեղծութիւնը սեւաչեայ, «Թրքուհին»։ Այս տողերը կը գերազանցեն իրենց պարզունակ շունչով եւ տաղերու ուժգ երանգներով.—

«Սարերի վրայ գնաց», «Էս գիշեր լուսը տեսայ»։ Երկար, ծանր եւ ծփծուն կ'օրօրը, որուն խշրտոցը կը փախանցուի քեզի։ Կը համակէ եւ կը յուզէ։

Ջուր կուգայ վերի սարէն
Ցարն ոլորելէն.
Կը Թափի մարմար քարէն,
Կաթ կաթ Ծորելէն:

Սրտի եւ գոյների փրցուած այս կանչերն ու թրթռացումները, որ կը ցայտեն ժողովուրդի ներաշխարհէն իր խորերէն, կը ցնցեն եւ յիշատակի տեսիլներ, հեռաւոր կարօտներ եւ մորմոքումի տարտուներ ասեղ կը կանգնին մէջդ, կը թօթվեն ուսերդ։

Փառաձայն ու հեգաձայն կը յաջորդեն անմիջապէս աշխատանքի երգերը։ Գութաներգն ու քաղհանը։

Քիք դու, քաշի՛ այ, եզը.
Արա հօ՛, հօ՛...

Ամէնէն ուժեղն ու տաղծիկը գեղջկական երգերու շարքերէն։ [illegible] Սրահին մէջ կարծես կը տարածուի կարմիր արտը հայրենական գիւղերուն, առուակն ու արեւը, լծկանն ու արօրը, խոշոր աչքերով գոմէշները եւ ակօսները երկա՜ր-բերկա՜ր։

Կը լինայ սիրտդ գիւղի քրտինքով, երակներդ կը բացուին, կ'արթննայ արիւնդ, կ'ուզես վազել, գրկել արօրն ու լծկանը, խառնուիլ աշխատանքին եւ ձայնդ ձգել տաւղներու նուիրուած գզուանքին։

Սիրուն էին եւ հոգեպարար «Սար ջան արի», «Էս օր ուրբաթ է պաս էր», «Սարը սարէ նման չէ», «Սոնա եար»ը, ծաղրերգը եւ «Գինովի երգը»։ Համերգը իր ամբողջութեան մէջ յաջող էր եւ ծափահարելի։ Ճեղշատուած՝ գեղջկական երգերուն մէջ։

Միայն Օր. Ալճեան իր բաժինը չարդարացուց։ Իր ձայնն ու ելեւէջները ցրուած էին։ Չէր պահեր նաեւ երգերու չափերն ու գոյները։ Ըսածելապէս ձախող էր «Կռունկ»ը։

Բայց հիանալի ձայնավար է եւ սորվեցնող Վ. Սարգսեան։ Քանի մը շաբաթուան մէջ խումբ մը կազմել, երգերը եւ ներդաշնակութիւնները տալ հայ երգերուն, 50 երկսեռ երգչուհի եւ երգիչ՝ անվարժ եւ անծանօթ խաղերուն, վարժեցնել եւ բեմ բերել, շունչ եւ ոգի պիտի ունենայ որեւէ մարդ։ Իր շարժումներն ու չափերը, իր մարմին խաղերը ճկուն ու նուրբ եւ ձայնի ելեւէջներուն հետ համանուագ էին։ Միացուցէք երաժշտագէտին, համեստ, պարզ եւ խոհուն խառնուածք մը եւ դուք կ'ունենաք Սարգսեանի արժանիքները։

Արդեօք հօս տեղը չէ՞ յիշել (խորունկ ցաւով) որ չկրցան քանի մը բառով Կոմիտասը ներկայացնել։ Ճառեր կային անշուշտ, բայց անհրաժեշտ եւ էական գիծերը կը պակսէին՝։

Ջերմօրէն գովելի են երգչախումբի օրիորդները եւ տղաքը։ Համեստ եւ շնորհալի էր նաեւ Օր. Ճ. Ա. Ճէճեան իր մեներգին մէջ։ Իրենց թանկագին բաժինը բերած էին Ջէօրէքճեան՝ ջութակով եւ Օր. S. Arnaud դաշնակով։

Համերգը երկրորդ անգամ կրկնուեցաւ Cinéma Régentի մէջ։ Մարսէյլը երգի տօն մը ունեցաւ այս տարի։ Շահմուրատեան եւ Վ. Սարգսեանի համերգը քաջաբեկ անակնկալներ էին։ Ապարդիւն չանցան թափուած ճիգերը եւ աշխատանքները։

Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔՄԷՆՆԵՐՈՒ, ԿԸՐԿԸԶՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՒԶԲԷԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

1923 թուին Տաշքենդում սկսուեց ազգայնական ուժեղ շարժում անջատողական ուղղութեամբ։ Այդ շարժման պարագլուխն էր յայտնի տեղական գործիչ Ռեսկուլովը, որ մի շարք յօդուածներ գրեց եւ աշխատեց ապացուցանել, թէ Անդրկասպեան երկիրը պէտք է անջատել Ռուսաստանից եւ բոլոր եկուոր տարրերը, դրանց մէջ եւ Ռուսներն ի հարկէ, պէտք է թողնեն այդ երկիրը եւ չքնչեն տեղացիներին... Ռեսկուլովը մինչեւ անգամ իր յօդուածներով եւրոպական գրամատէրերի ուշադրութիւնը հրաւիրեց Անդրկասպեան երկրի հանքային հարստութիւնների վրայ եւ գրգռեց նրանց ախորժակը...

Մեծամասնականները իրարանցման մէջ ինկան։ Նրանք հեռացրին Ռեսկուլովին պաշտօնից։ Նա մեկնեց Մոսկուա։ Այն ժամանակ դեռ Տրոցկին էր հրապարակի տէրը։ Ինչ արաւ, ինչ գեկուցեց տուաւ նա, ճանրամասնութիւնը չգիտենք, միայն այն տեսանք, որ մէկ էլ Ռեսկուլովը վերադարձաւ Տաշքենդ՝ իրաւունքները վերահաստատուած։ Բայց երկար չպահեցին նրան Տաշքենդում, այլ աւելի մեծ պաշտօնով տեղափոխեցին Մոսկուա...

Անդրկասպեան երկրում մէկ էլ իրարանցում ինկաւ Շարիփով-Կախիմովի գործի առթիւ։ Գործիչները սկզբումը դատապարտուեցին բանտարկութեան 5 — 10 տարով, բայց դատախազը, ոմն Քաթանեան, բողոքեց, նոր դատավարութիւն նշանակել տուաւ, ձերբակալել տալով նորից մօտ քառասուն հոգու։ Այդ անգամ Շարիփովին դատապարտեցին 10 տարուան բանտարկութեան, խլելով նրանից կարմիր շքանշանները, իսկ Կասիմովին եւ մի ուրիշին գնդակահարեցին. Մնացածներին՝ 3 — 5 — 8 տարի..

Անդրկասպեան երկրում ապրում են գլխաւորապէս Թուրքմէնները, որոնք բռնում են Կասպից ծովի արեւելեան մասը եւ զբաղւում են մեծ մասով ձկնորսութեամբ, ունեն ձկան «վաթագաներ»։ Շատ Թուրքմէններ ունեն սեփական նաւեր, որոնցով գնում են Պարսկաստան եւ այնտեղից բերում են վաճառելու ամէն տեսակի մրգեր, մթերքներ ու ապրանքներ։

Խիվայից մինչեւ Պարսկաստան տարածւած է Իւմուդ կոչւած Թուրքմէն խիզախ ցեղը, որ ամբողջովին պարապում էր թոշնարածութեամբ։ Նրանք ունէին մեծ քանակութեամբ ոչխարներ եւ ուղտեր, ապրում էին ուրախ եւ զուարթ...

Իւմուդները պարապում էին եւ ձաքսանենգութեամբ. շատ անգամ հարիւրաւոր ուղտեր բեռցուած թէյով եւ ուրիշ ապրանքներով Պարսկաստանից մտցնում էին Խիվա, Բուխարա, իսկ այդ կողմերից էլ Անդրկասպեան երկրի միւս մասերը։ Իւմուդ Թուրքմէնների մի մասն էլ՝ Ախալքաղաքից մինչեւ Մերվ եւ Չարժոյ պարապում են չերամապահութեամբ հետեւապէս եւ ճետաքսագործութեամբ։ Աֆղանիստանի սահմանակից գաւառներում Թուրքմէնները պարապում են գործնակ խաշնարածութեամբ, ունեն մեծ քանակութեամբ ոչխարների եւ ուղտերի հօտեր, ինչպէս օրինակ Թախտաբազարի, Քերքիի եւ Տերմէզի գաւառներում. դրանք են պատրաստում իրենց ոչխարների մորթուց «կարակուլ» կոչւած գդակները եւ բնտիր գորգերը, որոնք տեկինեան են կոչւում։

Կիրկիզներն էլ խաշնարած են եւ բնակւում են Կասպից ծովի հարաւ-արեւելեան [illegible]

է, ապա այնտեղից մինչեւ Տ... կիսատի լեռները։ Կիրկիզներն շար մասը ուղտարած-ուղտապա... են եւ կերակրւում են ուղտի թով. այդպէս էլ անւում մեծ... են կիրկիզական անապատներ... առանց շրջապատով հեռաւոր... լու։ Կիրկիզական այնպիսի անկիւններ կան, ուր ցայսօր մ... չի գործել բոլշեւիզմը։

Չարժոյից սկսած են հա... դաշտավայրիր, ուր բնակւում Ուզբեկները՝ մինչեւ Փերղանի... նային մասը՝ Չալալաբադ, որտ... դէպի հիւսիս-արեւմուտք... բնակւում են կիրկիզները, մի... Օրենբուրգ, միւս կողմից մի... Սիբիր։

Ուզբեկները այդ երկրամաս... բնակող ազգութիւններից ամէ... համեստ, չարքաշ եւ խաղաղ... ժողովուրդն են կազմում. դրանց... առ հարիւրը երկրագործ է։ Ուզ... ների երկրում զարգացան առեւտ... կան մեծ տներ, որոնց 90 առ... րիւրը հայկական էին, պատկա... էին Ղարաբաղի ձեռնհաս Հայ... Սամարղանդի բարձունքներից... հակայ Զարեվշան գետը կենդա... թիւն է տալիս Ուզբեկստանին,... չեւ Բուխարա։

Սամարղանդում էին գտնւ... գինու եւ զոնեակի հսկայական... ծարանները, որոնք նոյնպէս... կանում էին Հայերին, հարուստ... րիւներին, Փիրալովին եւ այլն... մանր առեւտրական տներն... չէ. էին։

Մեծ թւով Հայեր կան ցր... բոլոր Ուզբեկստանի յետ ընկած... ղերում անգամ եւ ամէն տե... դրանք իրենց համար ստեղծել... քիչ շատ բարեկեցիկ կեանք... խարայում էլ առեւտրական... տները գտնւում էին Հրեաների... քում. Հարուստ է ընդհանր... Ուզբեկստանը ամէն տեսակ մթ... ներով. գիւղացին, նախ քան... չեւիզմը, ապրում էր բարեկ... պայմաններում. ամբողջ Ուզբ... տանում ո՛չ մի գիւղացի չկար... կարկատած հագուստ... Նրանց զգեստները ծնօտային... երկար «աբաներ», լայն... դաշտային աշխատանքները... անգամ կատարում էին գիշ... հովով, իսկ միւս ժամերին, ցեր... թափուած էին Թէյարաններ... ծալապատիկ նստած, ամէն... մի Թէյաման Ճերմակ Թէյ... «փիալան» (բաժակ) դրած առա... խմում է առանց շաքարի, «փիալ... հերթով պտըտում է բոլորի ձեռ... Թէյարաններում յաճախ երգում... ժողովրդական աշուղը, «չունգուր... ձեռին, նւագելով հին ազգային... գեր։

Ուզբեկները շատ սակաւա... են. առաւօտները 3-4 հոգով... տան մի կտոր երկու «լեպեշկա... որոնցից ամէն մէկը 1/8... վանքա, խմում են մի «փիալա... իւրաքանչիւրը, ճաշին էլ... են փլաւ։ Ուզբեկների փլաւը... է ձէթով, ծովով, չամիչով եւ... որ նրանք փլաւ են ուտում։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թ.

2. — ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

բժիշկի օգնականի (ջիւանդապահ, մարզող, եւայլն) խնամքի անհրաժեշտութեան պարագային, *բժիշկը վկայագիր մը կուտայ, որուն շնորհիւ ապահովագրեալը մասնաւոր խնամքի Թուղթ մը կը ստանայ Ապ. Սնտուկէն։*

Ատամնաբուժական խնամքի *համար ապահովագրեալը Ապ. Սնտուկէն* ատամնաբուժական դարմանումի Թուղթ մը (feuille de traitement dentaire) *կ'առնէ եւ ատամնաբոյժին կը ներկայանայ այդ Թուղթով։ Իսկ* ատամնաբուժական կեղծադրական գործիքի *մը անհրաժեշտութեան պարագային, մասնաւոր Թուղթ մը եւ յառաջ յանձնախումբին հաւանութիւնը նախապէս պէտք է առնել։*

Հիւանդանոց պառկելու պարագային, ապահովագրեալը վկայագիր մը կ'առնէ հիւանդանոցին, Սնտուկին կամ զինք դարմանող բժիշկէն։ Եթէ հիւանդութեան Թուղթ մը ունի, անմիջապէս Սնտուկին կը գրէ զայն, մէջը գրելով կամ գրել տալով. «Այսինչ հիւանդանոցը մտած է, այսինչ Թուականին»։ Հիւանդանոց մտած առնել, ախորժութեան պէտք է գիտցնէ ապահովագրեալի իր հանգամանքը։

Դեղերը ստանալու համար, *ապահովագրեալը դեղագործին կը ներկայացնէ հիւանդութեան Թուղթը եւ դեղագիրը. կը վճարէ եւ արձանագրել կուտայ իր վճարածը։* Ուրիշ տեսակ գործիքներ (*ակնոց, ազէկապ, եւն.*) *ստանալու համար, նախապէս Սնտուկի բժիշկին կարծիքը եւ Սնտուկին հաւանութիւնը պէտք է առնել։*

Գանձում.—*Գանձումի համար, հետեւեալ Թուղթերը անհրաժեշտ են.*

Եթէ ապահովագրեալը ինքն էր հիւանդ, *պէտք է ունենալ,*

1. Անուանագրութեան Թուղթը։
2. Բաժնեվճարներու վերջին եռամսեայ Թուղթը, *եւ եթէ գործատէրէն զատ է, վկայագիր մը ուր գործատէրը կը հաստատէ վերջին եռամսեային ապահովագրեալին տուած բաժնեվճարներուն գումարը, եւ եթէ պէտք է, աշխատանքի դադրեցման եւ վերսկսման Թուականները։*
3. Հիւանդութեան կամ մասնաւոր խնամքի կամ ատամնաբուժական դարմանումի Թուղթերը։
4. Դեղագիրները եւ այլ ընկալագիրներ (factures)։

Եթէ ապահովագրեալին կինն էր հիւանդ, *վերոյիշեալ Թուղթերէն զատ, պէտք է* [illegible] ընտանեկան տետրը (livret de famille)։

Եթէ ապահովագրեալին զաւակներէն մէկն էր հիւանդ, *պէտք է* [illegible] տետրը [illegible] ղութեան վկայագիր մը (certificat de vie) [illegible] (concierge), [illegible]

[illegible]

Եթէ ապահովագրեալը [illegible] Թեան [illegible]

Եթէ ապահովագրեալը գետնական սնտուկի մը յարած է, [illegible]

— *Կամ անձամբ կ'երթայ Ապ. Սնտուկին* [illegible] *(Փարիզի մէջ՝ 11, Avenue Lowendal, մետրօ՝ École Militaire)։*

[illegible]

Գանձումին պայմանները [illegible] 15 օր [illegible]

Եթէ ապահովագրեալը [illegible]

ՍԻՐԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէն [illegible] Թիւնները [illegible] էջին վրայ եւ մելանով։

...ուրճեները պատրաստ են յար- ...որ վայրկեանին միջտ ծառանալու ...րմիրներու դէմ եւ թօթափելու ...ց դաժան լուծը։ Անցեալներուն ...ափայի «դաշնակից» Թուրքեան ...հրուած ապստամբութիւններ, ...րներու դէմ եւ թուած է թէ ...կայի գործակալները այսօր ես ...ն Ուզբեկիստանում, Տա- ... եւ ամբողջ Անդր- ...կրում։ Միայն թէ ...ն զգուշ։

ԼԵՌՆԱԿԱՆ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

«ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ»

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԷԻՆ ՈՐ ՃԱՆԻԿԵԱՆԸ ՀԱՄԲՈՒՐԵՑԻՆ ՃԱԿՑԷՆ»

«Նէնի հիւն» դեկտ. 21ի թիւէն սկսած է հրատարակել յօդուածաշարք մը, «հաստատելով» որ արտասահմանի մէջ հայրենիքի դաւաճանները Դաշնակցականներու հետ ձեռք ձեռքի տուած կը գործեն, մինչ արտասահմանի հայ մամուլի մէկ մասը իրողութիւնը տեսած հասկցած է եւ չի վարանիր զայն յայտարարել։

Թիւրքը Դեկտ. 22ի թիւին մէջ Դաշնակցական հեղինակաւոր անձի մը գրքէն հատուած մը կ'արտատպէ, որու համաձայն յիշեալը գրած է թէ Դաշնակցականներու Հայաստանի իշխանութեան գլուխը գտնուած ատեն Թուրքերու դէմ գործադրուած կոտորածին շնորհիւ այսօր Հայաստան անդորր վիճակի մէջ կը գտնուի։ Այդ յօդուածագիրը կը շարունակէ. «Թուրքերը այս ճշմարտութիւնը շատոնց գնահատելով ամէն առիթով գործադրութենէ չդադրեցան։ Ազգ մը կազմելու համար, Թուրքերը ամէնէն ուղիղ ճամբան ընտրեցին։ Մեղք որ Հայաստանի այսօրուան տէրերը հայ պոլշեւիկները, ոչ միայն չկրցան գնահատել այս ճշմարտութիւնը, այլեւ Թուրքերը չճնշելով, անուղղակի կը դիւրացնեն Էնկիւրիի կառավարութեան ապագայ ծրագիրներու գործադրութիւնը։ Վաղը Թուրքիայէն սկսելով մինչեւ Ատրպէյճան գործակալ արիւն թափուած ատեն, հայ պոլշեւիկները իրենց այսօրուան սխալին հետեւանքները տեսած պիտի ըլլան։ Թշնամիին դէմ եթէ միեւնոյն զէնքով կռուէինք, Սեւրէն Լօզան մեր ձեռքը թուղթի կտորով չէինք գար։ Գոնէ Լօզանի մէջ, այս բոլոր սխալները սրբագրելու համար հայ պատուիրակութեան նախագահին ձեռքը, աղերսագրի փոխարէն պէտք չէ՞ր որ ուժը մը տայինք։ Ընծէթ փաշայի ապառ համարձակ Լօզան երթեւեկը հայութեան համար սեւ արատ մը կը կազմէ»։

Ճշմարտութեան լոյսը իրենց ծոցին մէջ թափանցող Հայերու գալով, ասոնք վերագրել տողերու բոլորովին ներհակ խորհրդածութիւններ կ'ընեն։ Անոնք կ'ըսեն. «Ցանուն արդարութեան բաւեց որ, մե՛նք ալ հանգիստ չկեցանք եւ առիթ ներկայացած ատեն վրէժ լուծեցինք»։ Այս բոլէ չեն քաշուիր եւ իրենց գաղափարները հետեւեալ կերպով կը բացատրեն.— «Պէտք է բարւոքենք Թուրք եւ հայ յարաբերութիւնը, Թուրքիայէ դուրս գտնուած Հայեր, այլեւս լռացի էջերուն եւ բեմերու վրայ միեւնոյն բաները կրկնելէ պէտք է հրաժարին։ Մենք ոչ մէկ ցեղի դէմ ոչ Թուրքի, ոչ պոլշեւիկի դէմ չենք կրնար պատերազմիլ, կը բաւէ որչափ գործիք եղանք օտարականներու»։

.՟. Ընծէթ փաշայի եւ Թէվֆիգ Րիւշտի պէյի Աթէնք եւ Փեշթա այցելութեան օրերուն, հայ տնտեսկէտ մը սեպտեմբերի վերջերը «Թամանիա» շոգենաւով Պոլիս եկած էր։ Իր անցագրին մէջ Հրանդ Ճանիկեան գրուած այս արեւելքը անձը ոստիկանութեան պաշտօնեաներու կողմէ ճանչցուած ըլլալը հաստատելէ յետոյ, շոգենաւին ճամբորդը դուրս չէր ելած եւ նաւազներու կողմէ դուրս կորզելով ներս մտած ատեն անձնապահ եղած ըլլալը հաստատուած է։ Իրր թէ իր եղեռնական ձեռնարկները չհրապարակելու համար, իր գաղտնիքները ալ իրեն հետ ծնծիշի տապանաղէն կախելով խեղդել ուզած էր։

Բայց այս ոճրագործը շոգենաւին մէջ ճանչցուելէն առաջ ինչ յօժի նշանակով գրկուած ըլլալը ծանօթ եւ նոյնիսկ իր ժամանումին պատասուած մէկն էր։ Ճակատագրին ինքզինքը պատժելու առիթը տալու քայլ իր գրպանը եգիպտական եւ անգլիական ոսկիներով ու տոլարներով լեցնելիք այս արգիւնքէն օգտուելու վիճակին մէջ չէ։

Գիրէսի, Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ կազմակերպութիւն կատարելու աշխատած ատեն Հելլէններու կողմէ սահմանէն դուրս հանուած Հրանդ Ճանիկեան, վերջին անգամ Քէօսթէնճէի ճամբով Փեշթա երթալու համար Պէյրութէն շոգենաւ նստած էր։ Իրեն ողջերթի եկած էին Պրուսայի նախկին ոստիկանականոնորէն վրացի Նիգամէտտին, Հոյպունէն Մէհմէտ Սէլիմ եւ Քիւրտերու անունով աշխատող Քեամիրան եւ Ճէլալէթ։ Անոնք Ճանիկեանի ճակատը համբուրեցին եւ իրեն յաջողութիւն մաղթեցին։ Այս կերպով կը հասկցուի որ ընդդիմադիրները հիմա իրենց յոյսը Հայերու վրայ դրած են։

Վտարեալ կայսերական ընտանիքի անդամները՝ որոնք իրենց անձնական բաղձանքներէն եւ իրենց գրպանը լեցնելէ զատ ուրիշ բանի վրայ չեն մտածեր, ինչպէս նաեւ փախստականներ եւ 150նոցներ, օտար կառավարութիւններու ծառայութիւն առաջարկած ատեն, Հայերու հետ ալ գործակցելու մասին զանազան ձեռնարկներ ըրած են։

1927ին դաշնակցական կեդրոնին հետ 150նոցներէն Մէհմէտ Ալի, Պիւմիլճինացի Իսմայիլ, Րէֆի Ճէվատ պայմանագրութիւն մը կնքած են խոստանալով որ երբ իշխանութեան գլուխ գան, Հայերու Թուրքիոյ մէջ ունեցած պատմական եւ ազգային նպատակները բոլորովին պիտի իրագործեն եւ Հայերու բոլոր ուզածը պիտի տան։ Ասոր փոխարէն Հայերը, Թուրք հանրապետութեան պետերուն դէմ ոճրափորձեր պիտի կատարէին եւ ընդդիմադիրներու ալ աշխատութեան փոխարէն դրամ պիտի վճարէին։

Այդ պայմանագրութեամբ Դաշնակները վերադրել Թափառաշրջիկներու իբր «օգնութիւն» 30.000 Ֆր. վճարած են։ Բայց այս դրամին բաշխումը պայմանագրութիւնը ստորագրողներու միջեւ վէճի նիւթ եղած եւ նոյնիսկ Պիւմիլճինեցի Իսմայիլ եւ Մէհմէտ Ալի իրարու հետ ծեծկռտելու աստիճանին հասած է։ Իրենց գոյնը այդ առաջին ցոյցէն երեւան ելլելէ յետոյ, Դաշնակները, Մէհմէտ Ալիի խմբակէն օգուտ մը յառաջ չգալը հասկցեր եւ անոր շրջանակելու համար իրենց երես չտալ որոշեր են։

Այս միջոցին Հայերը, երկրէն դուրս քրտութիւն ծախող կարգ մը փախստական Թափառաշրջիկները հաւաքելով, քրտական կոմիտէ մը կազմելու աշխատած եւ ի վերջոյ Հոյպունը հաստատած են, որովհետեւ Արեւելեան նահանգներու մէջ հայ ծնած ըլլալով կ'ուզէին Քիւրտերը իրենց գործիք ընել եւ այդ շրջանին մէջ անկախ եւ ինքնորէն վարչութիւն մը հաստատել։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Բանաստեղծ Գ. Արամ Վահրաբանդի կիրակի օր Սոսիէթէ Սավանթի մէջ յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպած էր Օմար Խայեամի։

Նախ ներկայացուց կեանքն ու գործը այս պարսիկ փիլիսոփայ մեծ բանաստեղծին, որուն արուեստի արժէքը անգերազանցելի պիտի մնայ միշտ։ Ետոյ երգեց Օմար Խայեամի քառեակները, զորս հայերէնի թարգմանած էր ինք, Գ. Վահրաբանդ։

Քառեակներէն մէկ քանիին երաժշտական ըմբռնումը տալու համար, Գ. Վահրաբանդ հրաւիրած էր արեւելեան նուագածուներ, Ցակոբ, Հայկ եւ Բարունակ, որոնք կ'ընկերանային իր երգին։

Փարուզի Օր. Ճէնանի պարեց արեւելեան պարեր, թոնիկ Գ. Ժորժ Հաճ-Գարբեդեան նուագեց պարսկական եղանակներ, արտասանութիւն մը ըրաւ գեղասան Գ. Գէորգեան, իսկ Գ. Աշխարհեան քանի մը երգեր երգեց Սայաթ Նովայէն։

Ա.

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 13ին տեղի ունեցաւ Անդրէասի եւ իր շրջանի (Շ. Գարահիսար) Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը։ Մասնաւոր թիւէն աւելի հայրենակիցներ եկած էին ունկնդրելու եւ վերակենդանացնելու համար Միութիւնը։ Այս առթիւ գանգատներ եղան Վարչութեան դէմ։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներով.— Գ. Մինասեան՝ ատենապետ, Ն. Զրագեան՝ ատենադպիր, Յ. Քէֆէլեան՝ քարտուղար, Հ. Ղազարեան գանձապահ, Վահան Գալարճեան, Յ. Երէզեան՝ խորհրդական։ Նոր անդամները բոլորն ալ եռանդուն հայրենակիցներ են։

Անցեալ տարի Միութիւնը նախաձեռնած եղած էր Անդրէասի մէջ թողած բեկորներու պատսպարան մը խորհելու համար եւ զանոնք Հայաստան փոխադրելու մասին։ Այս առթիւ կազմուած էր հանգանակիչ մարմին մը, որ շնորհիւ Տիկին Ա. Մինասեանի եւ Համբարձում Ղազարեանի աշխատանքին, հաւաքած էր 2500 ֆրանքի գումար մը, որ հետագային դրկուեցաւ Ցրտայինց, գաղթականներու փոխադրութեան համար։ Այս աշխատութեան շնորհիւ ազատուած հայրենակիցներէ միշտ նամակներ կուգան Միութեան։ Կը յուսանք Միութեան նոր տարի, որպէսզի կարենայ նոր ձեռնարկներ կատարել։

Յ. Ա. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Լիոնի Գաւառ. խորհուրդէն ստացած ենք համերաշխութեան կոչ մը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.—

Մարդկային գիտութեան այս յառաջացեալ շրջաններուն աւելի՛ քան երբեք բացատրելի են հիանալի արդիւնքները, որ յառաջ եկած են միացեալ եւ համերաշխ գործունէութեամբ։

Բազմազան պատճառներով եւ լեցուն հարստութիւններով իսկ չեն կրցեր յաջողիլ ու ապրիլ անոնք որ չեն գիտցեր համերաշխիլ, չեն կարողացեր միանալ։ Ընդհակառակն անսահման զրկանքներու եւ խորունկ թշուառութիւններու ենթարկուողները շատ դիւրաւ յաջողեր են բարձրանալ միշտ, երբ կրցեր են վեր բռնել միութեան դրօշակը եւ ամէն գործ անոր ուժովը յառաջ տանիլ։

Ուրախ ենք տեսնելով որ բազմաթիւ դժուարութիւններու եւ թիւրիմացութիւններու մէջ ինկած եւ տարր հետեւանքով չարաչար տառապած Լիոնի հայ գաղութը վերջապէս ինքնիրմով հասկցաւ, ինքնիրմով ճանչցաւ ու բռնեց համերաշխութեան ճամբան։ Համերաշխութեան առաջին քայլը առին քաղաքական կուսակցութիւնները, անոնց հետեւեցան զանազան միութիւններ եւ այսպէս ձեռնարկելով ժողովուրդը, քուէարկութեան միջոցաւ իր բոլոր խաւերով։

Լիոնի հայ գաղութը վերանորոգ խանդավառութեամբ միացաւ ինքն իր մէջ, ընտրեց իր Գաւառ. Խորհուրդի անդամները եւ վաւերացուց կառավարութենէն։

Լիոնը իբրեւ կեդրոն յառաջ անցաւ օրինակ հանդիսացաւ եւ վերակազմի դանդաղ մը ընծայելով իրաւունք տուաւ որ հնչեցնենք զայն։ Անոր ձայնը միութեան, համերաշխութեան սիրոյ ազդարար ձայնն է։ Կոչ կ'ընենք երկու հարիւր քիլոմեթր տարածութեան վրայ գաղութի բոլոր թեմերուն որ իրար հասկնան, թօթափեն անտի վէճերը եւ պատրաստուին ընտրել իրենց ներկայացուցիչները Ներկայ Գաւառականիս մէջ, որպէսզի ան դառնայ իրական, իսկական Գաւառական Խորհուրդ մը եւ կարենայ կատարել իր աշխատանքները։

Մեր վշտաչարչար ու անմխիթար ժողովուրդին համար կենսական ամէն խնդիր յաջող ելքի կը հասնի, կը բաւէ որ հետեւինք մեր նախնիքներէն մեզի աւանդ թողուած առաքինութեան սա սրբազան պատուիրին. — ՄԻԱԲԱՆ ԵՂԷՔ։

Ի դիմաց Նորընտիր Գաւառ. Ժողովի Ատենապետ՝ Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենադպիր՝ Կիւրեղ Խրայեան։

Գ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
ՕՐ. ԱՆՆԱ ՁԱՔԱԼԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
21 դեկտ. 1931 Փարիզ

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դժբախտութիւնն ունեցայ ես ալ իյնալու Քոնսէփսիոն հիւանդանոցը։ Այստեղ կան բաւական հայ հիւանդներ, 18 այր, 13 կին եւ 10ի չափ մանր երախաներ։ Միւս հիւանդանոցներէն լուր չունիմ։ Քոնսէփսիոնին մէջ իր համեստ պարտականութիւնը կը կատարէ Գ. Արմենակ Շահպազեան, օգնելով հայ հիւանդներուն։ Արդեօք ուրիշ բժիշկներ ալ չե՞ն կրնար քանի մը ժամ տրամադրել։

Մեր ազգային կազմակերպութիւններն ալ անտարբեր են։ Վերջերս միայն Ա. Ն. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը հանդէս մը կազմակերպելով, հասոյթը նոյնութեամբ տուած է հիւանդանոցին, շուրջ՝ 8000 ֆր. Նոյնպէս բարերար Գ. Վ. Խորասանճեան 5000 ֆր. նուիրած է։

Հայ հիւանդները լեզու չգիտնալով յաճախ երեսի վրայ կը մնան, բժիշկին պատուէրները չեն հասկնար եւ կը նեղուին։

Ուրեմն բարոյապէս եւ նիւթապէս օգնելով հիւանդանոցին՝ օգնած կ'ըլլանք հայ հիւանդին։

Ս. Մ. Երզնկացի

...ԹՕՆԸ (117)

...ԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

...8 ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

...ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

8.— ԵԹԷ ՈՒԶԷԻ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԿԸ ՓԼՑՆԷԻ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԷ Կ'ԱՆՑԸՆԷԻ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐԸ...

«Թող Հնչակ, Դրօշակ եւ Դաշնակ կոմիտէներուն(*) բամբակները խեղդեն վաս թշնամիին գինուորները։ Թո՛ղ փառքով ծածանի հայ դրօշը Երզրումէն մինչեւ Կիլիկիա, հայոց սիրելի հայրենիքին վերեւ։

«Ես հիմա նամակ պիտի գրեմ բոլոր առաջնորդներուն, դուք ալ ձեր սրտակից բարեկամներուն գրեցէք։ Նախ թող սպաննեն այն դաւաճան եւ պնակալէզ Հայերը, որոնք տակաւին կը ծառայեն Թուրք կառավարութեան եւ տեղեկութիւն կուտան մեր գաղտնի ծրագիրներուն մասին։ Սակայն թող լաւ նշան առնեն, թող դաշոյնը շեշտակի սիրտին զարնեն, որպէսզի այդ դաւաճանները, առանց խօսք մը արտասանելու, չխօսելով երթան։ Եթէ ամէն չարաթ գործը այսպէս շարունակուի, շատոնց կը դիւրանայ մեր կոմիտէներուն ծրագիրը։ Այդպէսով Թուրք կառավարութիւնը շուտով կը մատնուի կատարելապէս։ Փաշաներուն պարտականութիւնն է նախ կարգադրել աշխարհիկ գործերը։ Անհաւատ եւ դաւաճան պէտք է համարել այն քահանան, որ չաշխատիր իր ազգին համար։ Անիծուած է այդպիսի քահանան»։

Պատրիարքին այս ճառը գինովցուց բոլոր հոգեւորականները։ Բոլորն ալ երդում ըրին, որ պիտի աշխատին ազգին փրկութեան եւ ազատութեան համար, եթէ հարկ ըլլայ՝ պիտի զոհեն իրենց կեանքն ալ, եւ փոխանակ նամակ գրելու՝ անձամբ Անատոլու պիտի երթան, չխնայելով ճամբան գուցէ տալու համար զաւակ Հայերուն։ Այս ժողովը շարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր։

Կէս գիշերէն ետքը, լրտեսք ամէն մանրամասնութիւն տուաւ ինծի այդ ժողովին մասին։ Յաջորդ օրը 4-5 հայ քահանաներ կը ներկայանան ոստիկանական տեսուչին, խնդրելով որ իրենց անցագիր տրուի երթալու համար Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Ատանա, Մարաշ, որպէսզի կարենան կարգադրել իրենց ընտանեկան գործերը։ Ոստիկանական տեսուչը իմ մօտս ղրկեց զանոնք։

Ըսի այդ մարդոց.

— Ուրեմն թող չի տար, որ հօճաները դուրս ելլեն մզկիթէն, խախամները՝ սինակոկէն, քահանաները՝ եկեղեցիէն, ուսուցիչները՝ դպրոցէն։ Եթէ կարգադրելիք գործեր ունիք, գրեցէք ձեր բարեկամներուն կամ ազգականներուն, թող անոնք կարգադրեն։ Գիտէք, որ ձեր ազգակիցներէն բազմաթիւ յեղափոխականներ մէկ տարի՞ է ի վեր արիւն կը թափեն երկրին մէջ։ Հասկցուեցաւ որ այս թափուած արեան մէջ մաս ունին նաեւ կարգ մը հայ քահանաներ, ոչ երբեք դուք։ Սակայն երբ դուք ալ 5-10 հոգի միասնաբար ճամբորդութեան կ'ելլէք, ուշադրութիւն կը գրաւէ։ Ոստիկանութիւնը ձեզ ալ կասկածելի կը համարի, մինչ յայտնի է որ դուք բնաւ երբեք եւ ամենեւին կապ չունիք կոմիտէներուն հետ, չէ՞։

— Թէականաբար, փաշա, Աստուած չցուցնէ, մենք կը զբաղինք միայն կրօնական գործերով, աշխարհիկ գործերով չենք հետաքրքրուիր։

Քիչ մը զուարճանալու իրենց հասկցնելու համար թէ տեղեկութիւն ունիմ գիշերային ժողովին մասին, ըսի.

— Թէեւ հոգեւորականներուն պարտականութիւնն է «նախ կարգադրել աշխարհիկ գործերը», որովհետեւ «անհաւատ եւ դաւաճան կը համարուի այն քահանան, որ չաշխատիր իր ազգին համար, անիծուած է այդպիսի քահանան», սակայն աշխարհիկ գործերու կարգադրութիւնը նպատակ ունի կրօնական կրթութիւնը։

Այսինքն, ապստամբիլ երկրին կառավարութեան դէմ, արիւն թափել, բնակարաններու ծուխը մարել, եւ այսպիսի աղտոտ եւ ոճրային նպատակներ հետապնդել, այնպէս չէ՞։

Քահանաները շուարեցան, շփոթեցան եւ իրարու երես նայեցան, կարծես բան ուզէին.

— Զարմանալի բան, Պատրիարքին խօսքերն են որ նոյնութեամբ կը կրկնէ մեզի։

— Ինչ որ է, ըսի, դուք գացէք, ձեր կրօնական գործերուն նայեցէք։ Պատրիարք Հօր եւս յարգանքներս կը մատուցանեմ։ Զափազանց գոհ ենք իրմէ, որ այսքան հաւատարիմ է կառավարութեան։

Եւ այս հարցին կոմիտէճի քահանան'երը ապշութեան մատնելէ յետոյ ճամբու դրի, ղրկեցի։

(Շար.)

ԽՄԲ.— Ինչպէս ընթերցողը պիտի նկատէ, յուշագիրը կը շփոթէ Դրօշակն ու Դաշնակը եւ առանձին կազմակերպութիւն կը կարծէ։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սիփան երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավար՝ *ՄԱՐՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ*

Պատրաստուեցէք եւ ապահովեցէք ձեր տեղերը

Նախօրոք՝ 12.50, երեկոյթին գիշերը 15 ֆրանք

2 Յունուար, շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46ter RUE ST-DIDIER, մէթրօ վիքթորՀիւկօ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նոր պարեր՝ Օր. Մաքտօնալտի *(Շաքլէի Թատրոնէն)եւ իր քրոջ կողմէ։ Պարեր երկսեռ խումբով եւ հայկական տարազով։ Անակնկալներ։ Պարողներուն աչքը լոյս, եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ* Գոլիզեումի *նշանաւոր* Pesenti *նուագախումբի։*

ԽՄԲԵՐԳ՝ Առաւօտեան քարի լոյս, Հով լինի՝ Կոմիտաս վարդապետի հօրն անուշ՝ Սպ. Մելիքեանի, Ցանած են աղէշան, Ալագեազ, Ծիկի ծառ, Գր. Սիւնիի, Անձրեւն եկաւ, Շաղեր ջան, Նարջան արի, Էս օր ուրբաթ է, Ջուր կուգայ, Սարէն եկաւ, Գնա գնա, Սանա հար, եւայլն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը խրախուսել իր ձեռնարկը։ Հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ անդամագրուեցէք «Սիփան» երգչախումբին։

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի, «Կավռոշ»ի, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, (61 Mr. le Prince. *Ֆլօրիա ճաշարան. Լ. Նշանեան* (56 rue Piat (20). *Աւետիսեան նպարավաճառատուն* (28 rue de la Huchette). *Սափրիչ Ստեփանեան* (8 rue Domat). *Սափրիչ Գէորգեան* (24 rue St. Lazar).

Զ. Ռ. Մ.Ի ՏՕՆԸ

9 Յունուարին, Շաբաթ իրիկուն Միութիւնիթէի մէջ. ցանդէս եւ խնջոյք կը խնդրուի նկատի ունենալ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լուսաբեր կոմիտէին, «Հ. Յ. Դ. Օրօրուան առթիւ։ Այս Շաբաթ իրիկուն, ընկ. Գէորգ Պէօշկէրեանի սրճարանը, Ռոան։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ս. ՏԷՐԷՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ընկերներ Ղազար Զագրեանի, Աշըէն Յովհաննէսեանի եւ Ղ. Յակոբեանի կողմէ։

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Ազգէներբ Հայր. Միութեանկողմէ, ի նպաստ անգործ բազմանդամ ընտանիքներու, ղեկավարութեամբ դերասան Գ. Ղազէրեանի։

Այս Կիր. իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շափ, Սալոն Շափի մէջ

Լիոնի «ՅԱՌԱՋ»ի գործակալն է

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Հասցէ՝ 202 Rue Boileau. LYON

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Սրբագրուած եւ ճոխացած, ամէն քաղաքի հասցէները առանձին դասաւորուած, ինչպէս նաեւ երկրորդ դասաւորում մը հասցէներու՝ ըստ արհեստի։ Ամփոփ հասցէներ նաեւ արեւմտ. Եւրոպայի միւս երկիրները բնակող հայերու, եւ զանազան տեղեկութիւններ կալուածական, հարկային եւ ուրիշ անհրաժեշտ խնդիրներու մասին։

Գինն է միմիայն 6 ֆրանք, փոստով 7.50։ Այժմէն ապահովեցէք օրինակ մը։ Դիմել մեզի.—

L. Mozian. 5 Rue Champlain. Paris (20)

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin. Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ

ԲԱՑ Է ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ ԳՆԵՑԷՔ

Պոլսոյ եւ Սկիւտարի համբաւաւոր

ՀԱՑԼԱՅՖ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԷ

Որ կը պատրաստէ ամէն տեսակ արեւել. համեղ անուշեղէններ

Հասցէ՝ 26 rue Bouret. Փարիզ (19), մէթրօ Գոլիվար

Տօներու առթիւ Պէօրէկի Թերթ եւ ընտիր ԳԱՅԱՑԻՖ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille. BELLEVILLE *Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

Ամենալաւը՝ ամենաաժան գինով

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord. Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Կը գոհացնեն ամենէն դժուարահաճ յաճախորդները. դիւրամատչելի պայմաններով։

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ. Նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ. օժիտի պատրաստութիւն։ Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի Երեքշաբթի օրերը.

Օգտուեցէք առիթէն.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Սէն Մօրիսի Նաքօ խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին ընկ. Ղամպէրեանի սրճարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի ժամը 5.30ին ծանօթ ճաշարանին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Վիրոֆլէ. Մ. Մ.— 35։

Տրակինեան. Է. Գ.— 35։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սկաուտական յանձնախումբի անդամները եւ Սկաուտական առաջնորդական կազմը խառն ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ ժամը 6ին Bar de la Posteի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ՏՕՆԱԾԱՌ 1932

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 1.30ին Քաուա Ռուժի Սալ տը Ֆէթի ընդարձակ սրահին մէջ. ճոխ յայտագիր։

Մուտքը 3 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տահառ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Սարա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Գ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris։ *Մէջբերողը լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։*

Կը խնդրուի ուրիշ հայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Այրի Տիկին Արուսեակ Թորոսեան եւ զաւակները՝ Կարապետ եւ Տիգրան. Այրի Տիկին Ազնիւ Խաչատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ա. Բաղդասեան եւ զաւակունք. Այրի Տիկին Կիւլիւզար Թորոսեան (Մոնթէվիտէօ), Այրի Տիկին Նուրիցա Թորոսեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ զաւակունք (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սիման Թորոսեան եւ զաւակունք. Գ. Առաքել Թորոսեան. Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գահճէճեան (Մարթիկ) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

գառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Հինգշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին իրենց բնակարանին մէջ, 1 Rue du Turin։ *Առնուելի չէ հանգիստ։*

Եռգեկառքը կը մեկնի կայարանէն նորէն ժամը 1.27ին։

Այրի Տիկին Վիկթորիա Աւետեան եւ զաւակունք, Գ. Գ. Օշական եւ Գրիգոր Աւետեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց որդւոյն եւ եղբօր

ՎԱՐԴԱՆ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 28ին, 23 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Մարսէյլ 28 դեկտ. 1931

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան, Ծարաւճակի Հայր. Միութեան, Սեւքի Հիւսարի, Բարեր Հայքի Երիտասարդաց Միութեան եւ Արինեբու կողմէ, 2 Յունուար Շաբաթ իրիկուն Brébant Marseillaisի *սրահներուն մէջ։*

ԵՓՐԱՏ *նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ։ Կը պատրաստէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Յ. Օհանեանի,* 15 Rue du Pourtour. Clamart.Seine։

Երեկոները ժամը 8էն մասնաւոր դասընթացք, ուտէժի, Չութակի, ֆլիւթի եւ պանճօյի։

Միութեան տոմսակները ունեցողներէ կը խնդրուի վերադարձնել մինչեւ յունուարի վերջը։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, գաղտ. ախտից եւ կանանց մորթի, արեան, վէներ. հիւանդ. եւ փորփութ։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.*

Հայե՛ր, մի՛ վարանիք եւ անմիջապէս դիմեցէք

համբաւաւոր Պոլսեցի ժամագործ-ոսկերիչ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

(Maison E. Charles) *Հիմնուած 1869*

29. Rue Mathis Paris (19e)

Métro Crimée Direction Pte. de la Villette-Pte-d'Ivry

Հեռ. Nord 56-97 Tram. 50 եւ 52 Autobus AJ եւ AV

Ուր պիտի գտնէք ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, շրջիկի, պատի եւ զարթուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ եւ տնային սպասներ։

Մեր հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ մեր ուղղամտութեան։

Բոլոր ապրանքներու վրայ 100էն 10էն մինչեւ 20 ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉ եւ նոր տարիի առթիւ սիրուն նուէրներ կը տրուին։

ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ խնամքով կը նորոգէ ամէն տեսակ ժամացոյցներ, կը ստանձնենք գոհարեղէններու շինութիւն եւ փոփոխութիւն։ Բաց է Կիրակի օրերը եւս առաւօտեան ժամը 8էն երեկոյեան 8։

Անմիջական գոհացում կուտանք գրաւոր ապսպրանքներու։

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԱԾ Է

Կ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

դերձակատունը 13 Rue Saulnier. Paris. Métro Cadet

Ճոխ ընտիր անգլիական ամենաընտիր կերպասներու

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

51 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51 Rue Monsieur - le - Prince. PARIS (VIe) Danton 8…

Մի՛ մոռնաք որ լաւագոյն նուէրը գիրքն է

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— ԱՐՇԻՐՏ ՃԱՄԲԱՆ (Մաննիկ Պէրպէրեան) …, ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ 30 (Ա. Չոպանեանի հետ 50), ԿԱՎՌՕՇԻ ԳԻՐՔԸ 30, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ (Մալխաս), պատկ. 50., Ն. Գ. Բ. Ջրեան 20, Հրանդ 20, Գեղամ 30, Գ. Բաղտասարեան 20, Արփիարեան …, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ (Թր. Մրքասյէւեան) 10, ՀԱՅԱՍՏ… ՔԱՐՏԷԶ (Պալէեան) 6, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ (Կոմիտաս վրդ.) … նկրգ. 25, առանց խմբերգ. 25, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (Ռուբէն) 20, ԸՆԿԵՐՆԵՐ (Ղ. Մելիքեան) 10, ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԻ (Վէրք … ՅԱՍՏԱՆԻ) Խ. Աբովեան 25 ֆր.։

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՐՔԵՐ ԵՆ.— Ա. Ահարոնեանի ԱԶԱՏՈՒ… ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ 20, ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. եւ Բ. 20ական, ԿԱՐՕՏ ՀԱ… 12, ՃԱՄԲՈՐԴԸ 35, Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Կոստան Զարեանի …ԵՐԳԵՐԸ 60 եւ 75, Համաստեղի ԱՆՁՐԵՒԸ 20, Մերենցի … ԼԵՌՆԻ լեգ. 30, Կիւլկեան երգարան 40, ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՀԱՅ Գ… ՆՈՒԹԵԱՆ 40, ԱՐԵՎՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ 35, Շերմա… ամբ. գործը, Յ. Թումանեանի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 25, ցարեկաս մը *Հայրենիք Ամսագիր* նուիրէք բարեկամիդ 125…

Պատի օրացոյց մը եւ գրացանկ նուէր՝ յաճախորդներու…

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐ…

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿ…

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18. Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-…

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչ… նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտ… կան եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ. կուտայ certi… cats de coutumeներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամու… նալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտ… խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէն… ներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, եր… կոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճանգ… ժամերը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմա… ներ կ'ընծայուին.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange. Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻՋԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ…

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժակ… գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադր… թեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱ…

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու… Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութեն…

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ … միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ … թիւն, լուսանկարում (radiographie), *գերմանիշակագոյն, … մրգագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie pro… *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրա… բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բա… ւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենա… բաւոր աջակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործող… ծախսային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ … լապէս անվճարք)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէ… լոգանքներ եւ ֆիզիոթերապեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժ… ականերէ, ինչպէս նաեւ աչքի եւ կանանց ծննդ… քային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու …*

Դարմանատունը ունի առանձնաբուժարանը որու …

Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ.

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ …

կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)…

Métro: Trinité. St. George եւ Pigale: Tr…

Autobus AF. AJ. AM. B. BD. BI. G. Gbis. L, …

ՓԼԱՔՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՈՆՈՆԵՐ

ՆՈՐ ՄՕՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ

Կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներ…

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)